IVLII

CAESARIS SCALIGERI VIRI CLARISSIMI,

Poetices libri septem.

I HISTORICVS,
II HYLE,
III IDEA,
IIII PARASCEVE,
V CRITICVS,
VI HYPERCRITICVS,
VII EPINOMIS,

Ad Syluium filium.

Apud Petrum Santandreanum.

M. D. XCIV.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SALAMANCA

IVLII CÆSARIS SCALIGERI PRÆFATIO, IN LIBROS POETICES AD SYLVIVM FILIVM.

POSTQVAM nostra cura, Sylui factum est, vt ad prima rudimẽta literarũ lectissimis preceptionibus vterẽre: nunc reliquum est, vt ad consequentia studia nõ vulgari via perducaris, tantò maiore opera, quò hæc sunt illis grauiora. Ac diligentia quidem prior illa nostra: propter & nouitates & difficultates, duorum ordinum, & (quod mirum esse debet) contrariorum passa est obtrectationem. Nam tametsi id ægrè ferebant omnes, penes quos ad eam vsque diem literarum extitisset imperium, sese in ordinem ita cogi, vt quæ sibi didicissent, alios docuissent, sibi sic essent dediscenda, vt alios dedocere possent: tamen vulgus illud in duas factiones, id quod omnibus à veritate declinantibus ferè solet euenire, dissipatum est. Quidam enim sic arbitrabantur operis tenuitatem non decere eum qui ex

Hippocrate peruideret, cum Galeno laudem, cum Platone lucem quæreret nominis sui: in Aristotelis fastu conquiescerct. Contrà alij vehementer accusare animi turbidam elationem: qui rudia elementa rei literariæ miscuissem vestigationibus solidæ Philosophiæ. Id neque rei cõuenire, quæ propter humiles aditus suos auersa esset a tam profundis recessibus illarum inquisitionum: neque vsui esse posse ætati illi tuæ, quæ vix primam designabat adolescentiam. Quibus ego ineptis, atque è triuio calumniis cùm aliàs respondi epistola quadam, tum hîc ita dicta velim pauca hæc. Vrere id eorum ignauiam atque supinitatem, quum ex naturæ penitissimis thesauris erutæ sunt causæ linguæ Latinæ, quæ omnibus antea sæculis ignotæ fuissent, non operam nostram, vel vt illi premebãt, abiectam, vel vt hi ventilabant: luxuriantem. Nam qui putarũt, nescio qua fatali leuitate sua, Varronem quoque illa molitum esse: sciant, neque illum, neque illius temporis vllum vel solos conatus ad talem operam præstare potuisse. Sed iis omissis, ac potius, vt meriti sunt, sibiipsis relictis, posterioribus istis respondeamus. Cuius orationis articulo momenta quoque prioris responsionis comprehenduntur: scripsimus adolescenti egresso è prima literatura, atque in aditu tum oratoriæ tum dialecticæ constituto, scripsimus autem desumptis à Philosopho principiis pro confessis: quod in omni scientia fit inferiore. Philosophiæ verò sanctiones, quæ vniuersæ

uersæ naturæ sunt administræ, huic aptauimus arti, quæ sine illius legibus atque præscriptionibus, ante nos quàm parum fuerit vera ars, ex nostris disputationibus manifestum est. Et quæro de istis Palæmonibus, si definire audent, quo, cuius edicto, non audebimus nos mederi vomicis earum definitionum, quæ venenarunt animos adolescentum? Alexicaco Hercule fuit opus ad hos Antæos extinguendos: qui deiecti, vbi terram, cuius soboles sunt, retigerunt, non robur pro victoria, sed pertinaciã resumũt pro factione. Quamobrem nostris cõplexibus arctatus, atque intercluſus spiritus dominos suos vt extingueret, mei solius nixibus effectum est. Viderint igitur illi quoque alij, quantùm abest à philosopho exercere in Grammaticorum plebem dictaturam sine prouocatione: quantùm à Medico, non solùm conseruare vitam, sed animam quoque dare mortuæ literaturæ. Quum igitur pro te omnia circunspiceremus, vt in omnibus, quantus est captus vtriusque nostrûm, scientiis quamplurimum tibi fieret, nostris tum auspiciis, tum exemplis, tum etiam præceptionibus: post cognitas Latinæ linguæ causas consequens fuit, vt ad dialecticam atque oratoriam teipsum accingeres: ne absque nitida mundáque supellectile teipsum inferres in sacrosancta templa Iurisprudentiæ, quæ vt ad humani generis coniunctionem atque æquabilitatem instituta fuit: ita neutiquam sita est in nudis opinioni-

bus, aut in pertinacia potiùs, numeróve, quàm in pondere soliditatéque sententiarum. Profectò veræ philosophiæ diuina soboles absque orbe illo scientiarum abortiua est. At enimuerò haudquaquam eum decet, qui bonos anteire vult, malos corrigere, non sequi bonos vt imitetur: abstinere à malis, ne ipse egeat correctione. Cæterùm hoc non solùm fit haustis præceptis ex eius philosophiæ fontibus, cuius habenis ad beatitudinis cursum animi nostri temperantur: verumetiam tum historiarum, tum Poetarum lectione, quam qui damnarunt, agresti atque aspero supercilio bruti homines, ne in hominum quidem censu reponendi sunt. Nam vt omittam omnium gentium consensum, regis Prophetæ cantiones, hymnum in ore Seruatoris nostri: satis patet cum ipsius naturæ primordiis cantum primùm extitisse. Id adeò vt etiam floribus assignent odas Pythagorei, quibus Solem celebrent, alias quibus Lunam cæteráque sidera: tantò magis laudes meditentur opificis primi sui. Videmus omnes aues plurimùm, multas totum annum exercere cantillando. Quod si aptis illis inter se atque mutuo responsu sonis æquantibus inæqualitatem suam vis addatur orationis: quid aliud est quàm imago quædam illarum proportionum, quæ solis notæ sunt sapientibus? Quippe cùm ad commensum illorum corporum atque motuum, qui cientur in cœlesti mole, cognoscimus

scimus additas ineffabiles æternarum illarum mentium consensiones: facilè intelligimus tam diuinæ rei specimen esse poesim, quæ materias ipsas animet numerosa concordia dissimilium momentorum, quæ in leuissimæ dictionis flexibus continentur. Ne tam diuinam facultatem, quæ incenditur atque perficitur afflatu numinum superiorum laudare potius instituas vulgaribus, vt alij fecerunt, argumentis hîc apud nos, quàm & in cœlis admirari tu, & aliis ostendere maiorem quacunque humana prædicatione. Quocirca ne hac quoque parte quicquam desiderares, quod te Deo quàm simillimum efficere posset, permagnum sanè ac perdifficile opus aggressi sumus: in quo tametsi videbamur habere vel socios qui laborem leuarent, vel duces qui obiurgare possent, frustrà nobis tentatum quod ipsi perfeciissent, tamen ad excitandum nos veriùs, quàm ad iuuandum dixerim mihi fato comparatos. Nam & Horatius Artem quum inscripsit, adeò sine vlla docet arte, vt Satyræ propiùs totum opus illud esse videatur. Aristotelis Commentarij mutili sunt, nequid liberius excidat nobis. Vida, prudens ille quidem multa bene monet, quibus cautior Poeta fiat, verùm factum iam instruit vt perficiat. Nos per viam rectam ad omnia diuerticula sub ipsum vsque duximus finem. Vt qui rerum naturam solam in scenam primus

adduxerit, non ſiniſtris auſpiciis fortaſſe, cæterùm inchoatam modò rem tentarit. Qui verò aut eam noſtræ huic diligentiæ, aut illi hanc adiunxerit, non dubitamus quin & multa ſibi licere nolit, & repudiet quædam antea recepta, & admittat quæ non animaduerterat: denique caueat à multis: in aliquibus deponat metum: ſpem damnet: mutet omnino conſilia. Ordinem verò quem inſtituimus, ne hîc in mora ſim, per teipſum deprehendes. At eum neglexit Ariſtoteles, Horatius vitiauit, accuratius Vida, ſed vt optimus poeta in theatro, claudus magiſter in ſchola. Reliquum eſt vt & iam in hiſce teipſum exerceas: & fratribus (vbi feret ætas) exemplo ſis, quemadmodum nos fuimus tibi. Non enim ſunt audiendi, qui hiſce ſtudiis clamant abſumi tempus importunè, quòd ſeuerioribus ac primariis ſcientiis impendendum eſt. His enim ſi adhibeas modum, tantùm abeſt vt fatigent animum, vt etiam alacriorem te reddant ad exquiſitiores contemplationes. Et memineris iſtas bonæ famæ hirudines ideo vociferari, vt ne quod eis deeſt adſit nobis. At enimuerò nobis tam non abeſt quod eis adeſt, quàm adeſt quod non adeſt illis. Quare porrò danda eſt opera nobis, vt dum illi ad aliam ætatem tranſmittunt, aut inhiant auro, aut captant magiſtratus, aut menſarum aſſeclæ de bellorum ſumma diſputant inter patinas: nos neque illorum voluptates contempſiſſe, neque ambi-

ambitiones carpſiſſe, ſed ſtudiorum noſtrorum nobilitatem, animorum magnitudinem ſimul, & ſimplicitatem, perſtringi noluiſſe videamur.

FRANCISCI BERALDI.

ΚΑΛΑ γεωπονίης περὶ βιβλία, νηῒς ἀρούρης
Νίκαρδρ@ γράψεν, ἡ πόλεσιν τρέφιμ@.
Ἁπλωσίας τ' ἔπεσιν ἡ ἀλήμονας ἀστέρας ἔσε,
Καίπερ Ἄρητος ἐὼν ἡ σοφὸς ἀστρολόγος.
Οὐχ ἕτερ@ τοιοῦτον ὅδε Κῶσπερ Γάλι@, ἰδμὴν
Ποιητῆ τέχνης, ἐξεπόνησε βίβλον.
Πάντων μουσοπόλων γὰρ ἐδράψατο κ' αὐτὸς ἄωτον
Ἄνθεσι Πιερίδων στέψατο ἡ πλοκάμους.
Οὔτε δίκλιν ἀκάνης ἀμβλυνῶ τὸν χαλκὸν ἀκαίζων,
Ἤτε τομῆς ἄϊδρις τὸ σκέμ' ἄνικες ἔχει.
Κριτὴς γοῦν ἄλλων μείλα δεξιὸς ὄζιν ἀοιδῶν.
Τεχνίτης δεινὸς ἡ χαρίτων θρέπτωλ@.
Αὐτὰρ Κρισσαίῳ πᾶσιν τέξαντι μεγίστῳ
Καὶ χάρις, ἡ μορίοις παντυχίοις τε πόνοις·
Δαίδλῳ δὲ Κρισσῖνε μόνος κηφῖσας ἀέρχυε,
Ἀλκορίων σίμβλων κηρία μαιομένους.

EORVM

EORVM QVÆ SINGVLIS LIBRIS PER CAPITA TRACTANTVR, INDEX.

PRIMI LIBRI QVI ET Historicus inscribitur.

Capita LVII.

I	ORationis necessitas, ortus, vsus, finis, cultus,
II	Poetæ nomen poeseos origo, causæ, Efficiens, Forma, Materia.
III	Poematum per modos diuisio.
IIII	Pastoralia.
V	Comœdia & Tragœdia.
VI	Tragœdia.
VII	Comœdiæ species.
VIII	Tragœdiarum species.
IX	Comœdiæ & Tragœdiæ partes.
X	Mimus.
XI	Tragœdiæ partes de Choro iterum.
XII	Satyra.
XIII	Comicæ personæ.
XIIII	Personæ certæ.
XV	Mimicæ personæ.
XVI	Tragicæ personæ.
XVII	Satyricæ personæ.
XVIII	Saltatio.
XIX	Modi & Tibiæ.
XX	Tibiæ.
XXI	Theatrum.
XXII	Ludi.

CAPITA.

XXIII Ludi Græci. Pythia.
XXIIII Olympia.
XXV Nemea.
XXVI Isthmia.
XXVII Ludi alij minùs nobiles.
XXVIII Ludi Romani.
XXIX Megalenses.
XXX Apollinares, Liberales, Scenici.
XXXI Circenses.
XXXII Cereales.
XXXIII Taurij.
XXXIIII Capitolini.
XXXV Funebres.
XXXVI Votiui.
XXXVII Scenici Plebeij.
XXXVIII Seculares.
XXXIX Iuuenales.
XL Satyra Latina.
XLI Rhapsodia. Epos.
XLII Parodia.
XLIII Centones.
XLIIII Lyrica.
XLV Hymni.
XLVI Dythyrambi.
XLVII Σύνθεσις, & Hyporchemata.
XLVIII Lyricorum harmoniæ & instrumenta.
XLIX Chori.
L Threni & Hymenæi, & Elegiæ, & alia.
LI Poemata Ionica.
LII Hilarodi.
LIII Diræ.
LIIII Palinodia, Ἐπιθαλάμια, Ὑπορχήματα, Iambi, Silli.
LV Cantiones.
LVI Manipulus Poematum.
LVII Æni, Griphi, Ænigmata, Apologi.

SECVNDI LIBRI, QVI & Hyle inscribitur, Capita XLII.

I Materia poeseos.
II De pede, metro, rhythmo.
III Pedum genera.
IIII An alij sint pedes.
V Versus.
VI Versuum genera.
VII Generum enumeratio. Pyrrhichici.
VIII Iambici.
IX Iambici Scazontes.
X Trochaica.
XI Spondaica, Molossica, Dactylica.
XII Anapæstica.
XIII Choriambica, & Pæonica.
XIIII Ionica à maiori.
XV Ionica à minori.
XVI Composita Æolica.
XVII Ἀσυναρτήτα Dactylica, & Anapæstica.
XVIII Composita Choriambica.
XIX Antispastica.
XX Ionica à maiori.
XXI Ionica à minori mista.
XXII Pœnici misti.
XXIII Epichoriambicum, & Epionicum, & alia.
XXIIII Alia.
XXV Composita per cohortes.
XXVI Præceptorum quorundam recognitio.
XXVII Affectus versuum communes.
XXVIII Affectus à quantitate.
XXIX Affectus à qualitate.
XXX Affectus à dispositione.
XXXI Vitia à quantitate.
XXXII Qualitatis vitia.
XXXIII Leges communes.
XXXIIII Affectus proprij Iambici.
XXXV Trochaici.
XXXVI Anapæstici.
XXXVII Dactylici.
XXXVIII Hendecasyllabi.
XXXIX Ionica à maiori.
XL Elegi.
XLI Galliambi.

CAPITA.

XLI Alij affectus.

TERTII LIBRI, QVI & Idæa inscribitur,

Capita CXXVII.

I Rerum diuisio.
II Expressio personarum cum exemplis.
III Quasi personæ.
IIII Rerum diuisio.
V Locus.
VI Tempus.
VII Instrumentum.
VIII Causæ.
IX Modus.
X Euentus.
XI Quemadmodum omnia exactiùs contemplemur.
XII Personæ aliæ.
XIII A sexu.
XIIII Ætas.
XV Officia.
XVI Natio siue gens.
XVII Facta.
XVIII OEconomia.
XIX Merces.
XX Casus.
XXI Fortuna.
XXII Bona corporis, & habitus.
XXIII Oratio.
XXIIII De quatuor virtutibus poetæ.
XXV Prudentia.
XXVI Efficacia.
XXVII Varietas.
XXVIII Figura.
XXIX Figuræ definitio, & quę quibus artibus genera vsui sint.
XXX Figurarum minora genera.
XXXI Species.
XXXII

XXXIII Significatio, Æqualis tractatio.
XXXIIII Demonstratio, Descriptio, Effictio.
XXXV Sermocinatio.
XXXVI Attemperatio.
XXXVII Moderatio & Correctio.
XXXVIII Asseruatio.
XXXIX Conditio.
XL Exclamatio, Acclamatio, Iudicatio, Elogium,
XLI Repetitio.
XLII Frequentatio.
XLIII Aceruatio.
XLIIII Celeritas.
XLV Euasio.
XLVI Commoratio, Amplificatio, Exaggeratio, Accumulatio.
XLVII Coniunctio.
XLVIII Attributio, Prosopopœia.
XLIX Anticipatio.
L Assimilatio. Exemplum, Imago, Translatio, Collatio, Comparatio.
LI Retributio, Concessio, Comparatio repetita.
LII Substitutio.
LIII Allegoria, Parabola.
LIIII Præscriptio, Interpretatio.
LV Definitio, Etymologia.
LVI Agnominatio, Paronomasia, Allusio.
LVII Concessio, Epitrope.
LVIII Confessio.
LIX Antitheton.
LX Asseueratio.
LXI Excitatio, Admonitio, Detrectatio, Exclusio.
LXII Perculsio.
LXIII Promissio.
LXIIII Diallage, Instantia.
LXV Metastasis, Translatio, Transmutatio.
LXVI Necessitas.
LXVII Dicæologia, Rationabilitas.
LXVIII Reiectio, Detrectatio, Communicatio.

LXX Execratio, Detestatio.
LXXX Digestio, Dissipatio.
LXXXI Epicherema, Enthymema, Exemplum, Inductio.
LXXXII Proecthesis, Præexpositio.
LXXXIII Adnarratio.
LXXXIIII Alterum genus figuratum, quæ plus dicũt quàm in re sit. Hyperbole.
LXXV Excursio, Egressio, Ecbasis.
LXXVI Metabasis, Transitio, Traiectio.
LXXVII Tertium genus figurarum, quæ minus dicunt quàm pro re. Eclipsis.
LXXVIII Periphrasis. Circumlocutio.
LXXIX Emphasis.
LXXX Innuitio.
LXXXI Extenuatio.
LXXXII Auersio, Castigatio.
LXXXIII Prohibitio, Apagoreusis.
LXXXIIII Quartum figurarum genus, quæ aliter dicunt quàm res sit. Allegoria.
LXXXV Vltimum figurarũ genus, quæ contrarium dicunt rei, Ironia.
LXXXVI Irrisio, Sarcasmi species.
LXXXVII Vexatio.
LXXXVIII Apologia.
LXXXIX Apophasis.
XC Antiphrasis, Antiphasis.
XCI Interpellatio, Reminiscentia, Memoratio, Admonitio.
XCII Erroris inductio.
XCIII Quæ non sunt figuræ. Ad hilaritatem impulsio. Conciliatio.
XCIIII Purgatio. Sententia.
XCV Epilogus.
XCVI Præcepta in vnoquoque genere poematũ. Heroica.
XCVII Tragœdia, Comœdia, Mimus.
XCVIII Satyra.
XCIX Pastoralia.
C Syluæ.
CI Epithalamium.

CII Oaristis. Genethliacum.
CIII Προσευπικὸν, Ἀπευκτικὸν, Soteria.
CIIII Propempticon, Apopempticon, Hodœporicon.
CV Συμβουλευτικὸν, Προτρεπτικὸν, Παραινετικὸν, Νουθετικὸν, Παραμυθητικὸν.
CVI Epibaterion.
CVII Apobaterion.
CVIII Πεδευτήρια.
CIX Panegyricon.
CX Laus, Laudatio.
CXI Quæ quisque laudare possit.
CXII Hymni.
CXIII Euocatorij, siue Inuocatorij.
CXIIII Ἀποτρεπτικοί.
CXV Φυσικοὶ, Μυθικοὶ, Γενεθλιακοὶ, Πεπλασμένοι.
CXVI Heroici, Pæanes, Scolia.
CXVII Dithyrambi.
CXVIII Laudationes.
CXIX Persona.
CXX Locus.
CXXI Vrbs.
CXXII Epitaphium, Epicedium, Monodia, Inferiæ Parentalia, Threni, Neniæ.
CXXIII Consolatio.
CXXIIII Lyrica.
CXXV Elegia.
CXXVI Epigrammata.
CXXVII Inscriptio.

QVARTI LIBRI, QVI & Parascene, Capita XLIX.

I CHaracter
II Grandiloquus.
III Affectus communes, Perspicuitas.
IIII Cultus.
V Proprietas.
VI Venustas.

VII Numerositas.
VIII Plenitudo.
IX Floridum.
X Molle.
XI Suauis.
XII Incitatio.
XIII Puritas.
XIIII Acumen.
XV Acre.
XVI Proprij Affectus grauis Dignitas,
XVII Sonus.
XVIII Grauitas, Vehementia.
XIX Genus infimum.
XX Tenuitas, Simplicitas, Securitas.
XXI Æquabile dicendi genus,
XXII Rotunditas, Volubilitas.
XXIII Gradus in Characteribus.
XXIIII Vitiosæ formæ, Siccũ, Pingue, Trepidum.
XXV Figuræ, Periodus, Cola, Comma.
XXVI Figura, Figuræ.
XXVII Quæ ex Subticentia, Ἔλλειψις.
XXVIII Ἀσύνδετον.
XXIX Quæ ex positione eiusdẽ vocis Ἀναδίπλωσις, Ἐπανάληψις, Ἐπαναφορὰ, Παλιλογία, Ταυτότης.
XXX Ἀναφορὰ, Ἐπάνοδος, Ἐπαναστροφὴ, Ἀντιστροφὴ, Συμπλοκὴ.
XXXI Κλίμαξ.
XXXII Quæ ex positione significati. Synonymia, Ποικιλία.
XXXIII Quæ ex positione similium: Allusio, Inuersio, Παρονομασία.
XXXIIII Quæ ex diuersis: Πλεονασμὸς, Προσδιασάφησις, Ἔμφασις.
XXXV Περίφρασις, Μετωνυμία.
XXXVI Ἀλλοίωσις, Ἀλλαγὴ, Μεταβολὴ, Ὑποβολὴ.
XXXVII Quæ ex contrariorum positione: Ἀντίθεσις, Ἀντιμετάθεσις, Ἀντιμεταβολὴ, Σύγχρησις, Πλοκὴ, Ἀντεναντίωσις.
XXXVIII Quæ secundum situm: Ὑπερβατον, Παρεμβολὴ, Παρένθεσις, Συναίτησις, Ζεῦγμα, Χιασμός.

Quæ

XXXIX Quæ ex quantitate, Πάρισον.
XL Σύνθεσις, Τμῆσις.
XLI Quę ex qualitate, Ὁμοιόπτωτον, Ὁμοιοτέλευτον.
XLII Interrogatio, Percontatio.
XLIII Figurarum vsus.
XLIIII Numerus.
XLV Ex dictionum quantitate.
XLVI Pleni & Vacui obseruationes.
XLVII Ex dictionum qualitate.
XLVIII Ex dispositione.
XLIX Ex pedum constitutione ex iuncturis verborum & eorum quantitatibus.

QVINTI LIBRI, QVI Criticus inscribitur,

Capita XVII.

I DE Imitatione & Iudicio.
II Græcorum cum Latinis collatio.
III Homeri & Virgilij locorum collatio: quæ ad LIX. columnas extenditur.
IIII Comparatio locorum Virgilij & aliorum Græcorum quàm Homeri.
V Comparatur cum Theocrito Virgilius.
VI Virgilij loca ex Apollonio.
VII Horatij & Græcorum comparatio.
VIII Ouidij cum Græcis comparatio.
IX Oppiani cum aliis comparatio.
X Latini cum Latinis comparantur.
XI Pestilentia.
XII Tempestas.
XIII Diræ.
XIIII COMPARATIONES: Leonis, Leænæ, Vrsæ, Tauri, Apri, Lupi, Equi, Serpentis, Aquilæ ac Serpentis, Phœnicis, Delphini, Feræ in cauea, Gruum, Apum, Martis, Cereris, Dianæ, Amazonum, Enceladi, Pestilentiæ, Frondium casus, Cometæ, Tempestatis, Maris, Ventorum, Niuis, Fluuiorum, Saxi auulsi, Pilæ saxeæ, Quercus.
XV Lucani cum Nicandro,

CAPITA.

XVI Comparationes cęterorum locorum varię quę ad viginti sex columnas extẽdũtur.
XVII Conferuntur principia & fines.

SEXTI LIBRI, QVI *Hypercriticus inscribitur.* *Capua VII.*

I Vdicium de Ætatibus Poeseos Latinæ.
II Iudicium de Poetis.
III Plautus,& Terentius.
IIII RECENTIORES, Marullus, Vegius Bigus,Augurellus,Angerianus,Fiera,Mycillus,Quintianus, Mantuanus,Dampetrus, Accius, Rogerius, Vulteius, Cordus, Molossus, Amaseus, Alexander Gaidanus, Mombritius, Rhodophilus, Doletus, Verinus,Egnatius,Strozzi,Mutius,Palingenius,Pierius,Cotta,Aonius, Beatianus,Naugerius,Collatius,Alciat⁹, Castilioneus, Faustus, Bonincontrus, Lancinus, Erasmus, Altilius, Melanchthon, Germani, Cerratus, Bembus,Politianus,Vida,Pontanus,Sannazarus,Fracastorius.
V QVARTA ÆTAS: Macer,Serenus,Sidonius, Calphurnius,Nemesianus, Boetius, Ausonius,Paulinus,Claudianus.
VI TERTIA ÆTAS: Martialis, Valerius Flaccus, Statius, Iuuenalis, Persius, Seneca, Silius,Sulpitia,Lucanus.
VII SECVNDA ÆTAS: Gratius,Cornelius Gallus, Quintilius Varus, Sabinus, Propertius,Ouidius,Tibullus,Catullus,Horatius.
De quibus omnibus iudicium vsque in finem eius libri extenditur.

SEPTIMI LIBRI, QVI *Epinomis inscribitur.* *Primæ partis Capita VIII.*

I Ratio recensionum.
II Rerum diuisio.
III Vtrum Poeta doceat mores,an actiones.
IIII De partibus Tragœdiæ,& speciebus.
V An figuræ dictionis ad Histrionẽ pertineãt.
VI De Dictione.
VII De Choro veteris Comœdiæ.
VIII De Poetices diuisione.

SECVNDAE PARTIS *Capita III.*

I De negligentia aut inscitia professorum.
De Temporibus in pronunciando.
De pedibus Scenæ conuenientibus.
Versuum quorundam dimensio ac restitutio.
II Quæ particulatim sint animaduersa.
III Quæ ex Bembi codice Terentiano.

Habes, Lector, velut in Tabella ob oculos positam eorum summam quæ hisce Poetices libris latiùs tractantur. Locos autem insigniores, authorum tam Græcorum quàm Latinorum qui hîc passim aut explicantur, aut emendantur, si quis enumerare velit, magnum eorum Indicem conficiet. Tu verò eo Indice pro omnibus fruere, qui ad calcem huius operis reiectus est.

Ratio

A. S. D.

Musarum soboles alij: non segnius ipse
Scaliger, & multò fortè priore prior.
At posthac erit (ecce nouos creat ille Poetas)
Musarum soboles qui fuit antè, pater.

ΤΟΥ̓ ΑΥ̓ΤΟΥ̃,
ΤἨΝ ἈΝΑΚΆΜΠΤΟΥΣΑΝΙΈΝΕΣΙΝ ΣΟΦΌΣ ΕΞΑΓΟΡΕΎΕΙ.
ΟΥ̓Τ᾽ ἈΡΧΗ̃Σ ἈΡΧἨΝ ΣΥΝΤΕΛΈΕΙΝ ΤὈ ΤΈΛΟΣ.
ΣΚΑΛΑΝΌΣ Δ᾽ ὈΤΕ ΜΟΥΣΟΓΕΝἨΣ, ΚΑἸ ΜΟΥΣΟΔΊΔΑΚΤΟΣ, ἨΔ᾽ ἘΓΈΝΑ ΜΟΥ̓ΣΑΣ, ἨΔ᾽ ἘΔΙΔΑΣΚΕ ΠΆΛΙΝ.

STE-

STEPHANI BOETII GII BVRDIGALAE SENATORIS, de Iulio Cæsare Scaligero carmen, ad Vidum Brassacum Præsidem.

O, VIDE, versu si queam superstite
Fugacis ævi prorogare limites,
Facilísve laudem demereri posteram,
Hæc una, Vide, cura iam restat mihi:
Omnia parato ferre, dum vitæ breui
Memores nepotes aliquid addant gloriæ,
Quis nanque certos mortis implacabilis
Tardare speret ictus? quando pharmacis
Fugitare mortem primus Æsculapius
Vetat peremptus: nunc & alter Iulius
Extinctus alget, atque acerbo funere
Victor fatetur artis impotentiam.
Non hunc fefellit vlla vis recondita
Salubris herbæ, salubus seu quam auijs
Celat niuosus Caucasus, seu quam procul
Riphæa duro contegit rupes gelu.
Hic iámque spectantes ad Orcum non semel
Animas repressit victor, & membris suis
Hærere succis compulit felicibus,
Nigríque auaras Ditis eluit manus.
Quid tandem? & ipse non minus videt modò
Visenda cunctis stagna liuidæ stygis:
Vnúmque restat, viuidum nomen viri,

Immune lethi non Charonta sentiet,
Latrantis ora nec timebit Cerberi.
Hoc ille doctis prouidus mandauerat
Seruare chartis, quas in hos, fati memor,
Pararat vsus: spes nec hunc fallet sua.
Nam longa gratis Cæsarem nepotibus
Sacrabit ætas: Cæsarem teret legens
Mirator orbis. lector & dicet frequens,
Hoc incola felix Agennum claruit,
Verona ciue. At interim nos Brassace,
Quos Cæsaris pertentat amissi dolor,
Extrema tristes exequemur munera.
Te, Vide, satis dedituin decet magis
Curare longi funeris solennia:
Me in veste pulla, frigidum iuuat pio
Rigare fletu Cæsarem: non illum ego
Lugere viuus desinam, forsan meis
Et ipse mox luctum relicturus parem.
Æuum omne flendo ducitur mortalibus:
Miserique luctu continenter mutuo
Lugemus, aut lugemur omnes in vicem.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER PRIMVS, QVI EST HISTORICVS.

CAPVT I.

Orationis necessitas, ortus, vsus, finis, cultus.

OMNES nostræ aut necessarij, aut vtilis, aut delectabilis genere comprehenduntur. Horum omnium natura quadam vel à principio constituta, vel procedente postea tempore vis orationis affecta est. neque enim potuit Homo cuius perfectio penderet e disciplinis, eo carere instrumento, quod ipsum deberet efficere participem sapientiæ. Est sanè portitor animi quasi quidam sermo noster, cuius communicationi ciuiles conuentus indicuntur, artes coluntur, sapientiæ necessitudines homini cum hominibus intercedunt. Necesse enim est ea petere ab aliis, quibus nos egeremus: iubere infecta fieri: prohibere, proponere, disponere, statuere, abolere. Hæc prima sermonis natura fuit. Mox amplificatus vsus atque commoditas, additis rudi atque inchoato corpori veluti dimensionibus, præscriptionibus, atque delineamentis: vnde dicendi certa lex orta est. Postremò ornatus tanquam mundus, ac vestitus quispiam est adinuentus: quo iam & formata & animata splendesceret materia. Vt quemadmodum indefinito corpori apponit metiendi scientia latera, & angulos, & directiones: concentus verò magistri etiam modulos adiungunt, quos Græci ῥυθμοὺς nominant:

ita sermoni incondiro primùm lex eas addidit, quas Regulas appellant, qui de ipsis scripsere: Mox etiam flexus, depressiones, elationes, recessus, vmbras, lucem, melior atque elaboratior attribuit cura. Huius ergo naturæ cultus, aut quasi arma, texit militem pro necessitate: aut tanquam toga Senatorem pro vtilitate, aut ad voluptatem perinde atque amictus elegantior nitidiorem ciuē. Quare fines quoque haud dissimiles sui habuit, quippe ob veritatem indagandam inter philosophos expressit necessitas orationem, propter vtilitatem verò ciuili prudentia exculta est, ad Theatra autem eam traxit delectatio. Atque illam quidem sapientum, circunscriptam argumentorum contracto ambitu, breuem esse decuit, ac naturæ ipsius, quam explicat, parem. In foro autem, atque inter milites esse licuit fusiorem, pro re, loco, tempore, personis, cuius ars Oratoria dicta fuit. Tertius modus genera duo haud multò diuersa continet, quæ communem materiam habent res communi forma enarrationis, idque multo cum ornatu. Differunt autem, quòd alterius fides certa verum & profitetur & prodit, simpliciore filo texēs orationem. altera aut addit ficta veris, aut fictis vera imitatur, maiore sanè apparatu. At enimuerò vtraque vti diximus, cùm officio narrandi æquè fungeretur: factum est tamen vt illi soli nomen Historiæ fuerit attributum: quippe cui satis esset solus ille tractus dictionis ad explicandum quæ gesta essent. Hanc autem Poesim appellarunt, propterea quòd non solùm redderet vocibus res ipsas quæ essent, verùm etiam quæ non essent, quasi essent, & quo modo esse vel possent vel deberent, repræsentaret. Quamobrem tota in imitatione sita sunt. Hic enim finis est medius ad illum vltimum, qui est docendi cum delectatione. Nanque Poeta etiam docet, non solùm delectat, vt quidam arbitrabantur. Quippe omni commune hoc est orationi, vt audientem scire faciat vel rem, vel animum loquentis. Ac primùm quidem quod in cantu esset, oblectandi causa tantùm videbatur institutum, suberat tamen illis modulis id, cuius gratia condimentum illud apparabatur. Postremò sapientiæ quoque accessio facta est ad rudem illam priscámque inuentionem. Adhæc vbi narrat Imperatorum consilia tum aperta, tum vafra, quæ Græci στρατηγήματα nominant,

hominant: præterea tempestates, bella, fugas, artes varias, æque omnia ad eundē finem: iccirco imitatur, vt doceat. Quemadmodum rectè statuit Euripides apud Aristophanem in Ranis: interrogatus enim, quænam potissimùm virtus excitare queat nos ad cuiuspiam Poetæ admirationem: Si non sine dexteritate, inquit, ciues commonefacere sciat, vt fiant meliores. Itaque minùs bene Plato negabat in Ione, Rhapsodum non posse rectè de re militari, aut nauicularia differere: propterea quòd artes hæ sint ab eo separatæ. Nihilo enim peius de his ille disputabit, quàm de iisdem conscripserit poeta. Nam si, vt ibidem optimè scribit, rerum est Poeta imitator. Rhapsodus autem actor imitationis: qua ratione ille effinxerit, eodem modo hic poterit exprimere. An verò omnibus his, Philosophicæ, Ciuili, Theatrali, vnus demum finis propositus sit? ita sanè est. vnus enim idémque omniū finis, persuasio, quippe, sicuti dicebamus, docet omnis oratio, vel rem, vel animum dicentis. Doctrinæ autem finis, scientia. Scientia verò non vno modo. Aut enim verè, ac simpliciter scientia est; Habitus animi ex conclusione perneccssaria, aut laxa notione: veluti cùm dicimus, Scio Elisam Æneæ, abitu sibi mortem conciuisse. Id tamen falsum est: tamen pro vero acceptum eam admittit vulgò significationem. Est autem persuasio, animi coniunctio cum oratione. Forma persuasionis, veritas: siue certa, siue ambigua. Finis opus vel intellectionis, vel actionis. Veritas autem, orationis æquatio cum re. Ne sanè quod iactatum est, admittendum censeas, oratoris finē esse, bene dicere, non persuadere. Non enim grammaticorum argumenta sana sunt. Certè si non persuadet: nequaquam fit id artis vitio: sed aut euentu, qui profectò extra oratorem est: quare non desinit esse orator: aut propter eius culpam, quæ duplex esse potest: vel in oratione, vel in causa quam fouet malam. Itaque aut non erit orator, id est vir non bonus. Bene dicere autem nullo modo potest esse finis. Nempe est instrumentum, aut instrumenti modus. Finis autem non est, quod alterius causa fit: sed cuius gratia omnia fiunt. Bene dicit autem, vt persuadeat. Adhæc non tuo, sed iudicis arbitratu bene dicendum est: cui si non videare bene dicere: non solum nequicquam, sed etiam nequaquam bene dixeris. Igitur

sine tuo fruſtratus abeas, etiam ſi fueris cõſequutus. Præterea nõ poteſt, & reus, & actor æquè bene dicere: neceſſe enim eſt, vt alteruter vel cadat cauſa, vel cecidiſſe meritus ſit: ergo non erit orator ille tuus, quem tu in benedicendo conſtituiſti. Poſtremò in eo commentario, qui παιγνιον titulo aſcribitur Galeno, & in eo qui Galeni eſſe minimè dubitatur, de ratione artis Medicinæ, quam rationem ipſe vocat αἱρεσιν: duo eſſe artium genera colliguntur: quæ ſi Quintilianus legiſſet apud Platonem, à quo ſumpſerat Galenus, mutaſſet ſententiam de fine Oratoris: Duo ſunt igitur, vnum quod per ſeipſum conſequi poſſit finem ſuum: cuiuſmodi eſt Fabrica, Sutrina, atque aliæ tales: Alterum quod non ſemper ſine ſuo potiatur: qualis eſt, Oratoria, Medicina, Nauigatoria. Quas artes appellant illi στοχαστικὰς: quaſi coniectura non certa ratione, quemadmodum dicitur in Philebo, complectantur. Quanquam equidem aliter cenſeo. Medicina enim curabiles morbos ſemper curat: medicus non ſemper, quia multis eum impedimẽtis præueniri contingat. Quare non tunc agit quâ medicus eſt. Non enim incurabilem aggrediatur ægritudinem, ne ſit negligens, ne amens, ne auarus, ne præceps. Errores quoque euenire conſueuerunt ægrotis ab ægrotis ipſis, à famulis, ab euentu: veluti aëre, ſole, rore, ira, mœrore, metu, aliis. Hunc ad modum ea ſunt, quæ Hippocrates atque alij medici vocant παρέργα. Nam profectò ne ipſa natura quidem verus artifex videretur: quippe ſuo impedita fine nonunquam aberrat: veluti quum aut monſtra componit aut defecta edit corpora. Orator igitur in foro agit, vt bono bene, malo male ſit: in concione & concilijs, vt ritè reſpublica gubernetur: in laudationibus, vt bonorum imitatione à vitiis abſtineamus: quod deinde honeſti genere opponitur, ſectemur, atque agamus. Ad quam claſſem reducuntur inectiuæ quæd m. Tametſi aliæ ab iudiciariis pendent, cuiuſmodi eæ quæ dicuntur aduerſus teſtes: aliæ à deliberatoriis, quales in Antonium & Catilinam, & quæ inſcribuntur de prouinciis conſularibus. Omnium enim finis idem. Qui verò dixêre in iudiciis finem eſſe iuſtitiam, in deliberationibus vtilitatem, in laudationibus honeſtatẽ rectè reprehenduntur à Quintiliano. Reprehenſionis autem modus etiam acutiùs perſcrutãdus. Hi igitur cùm minùs

minùs bene, tum contra ſeipſos ſentiunt. Vnum enim alibi faciunt vtile cum honeſto. Præterea vtile, finis eſt omnium virtutum: quare etiam iuſtitiæ. Et iuſtitia cùm ſit virtus diſtribuens quantum cuique aut ſuum, aut ſatis: iccirco etiam in deliberationibus iuſtitia pro fine habebitur. Nam belli quoque ipſius finis iuſtitia eſt. Quæ igitur in bello (plurima verò ea ſunt) deliberantur, ea omnia propter iuſtitiam fiunt. Poſtremò ſi finis hominis virtus eſt: honeſtas autem aut affectio, aut forma virtutis: cuiuſque humani officij, actionis, cogitationis erit honeſtas finis. Conſultiùs etiam quàm fecerit Quintilianus, partitionis huiuſce cauſæ contẽplandæ erunt. Ille enim vt hęc tria deducat genera, diuidit ad hunc modũ. Quæ aguntur aut ſunt in iudicio, aut extra. Quæ cauſæ ſunt extra iudicium, eæ aut præterita complectuntur, aut futura: illa ad laudationem, futura pertinere ad deliberationem. At enimuerò quis non videt, etiam in iudiciis tractari præterita? Quare non potuit hæc differentia iudicialis conſtituere ſpeciem ab iudiciali ſeparatam. Potiùs conuertiſſem ſic orationem, Res aut in præteritis eſt, aut in futuro. Hæc ſola pars præſcribit deliberationem: illa ſecabitur in iudicialem, & demonſtratiuam. Quanquam acuto homini ac primæ alumno, Philoſophi videantur iudicialis partes, deliberatiua & demonſtratiua. nunquam enim agitur aut defenditur reus ſine laudatione ac vituperatione vel perſonæ, vel rei, vel facti, vel dicti, vel cõſilij: quẽadmodum ne ſine deliberatione quidem. Deliberatur enim de ſupplicio rei, aut abſolutione. Quamobrem neutiquam eſſe poterunt ſpecies, aut genera cauſarum, propterea quòd nulla ſpecies alterius ſpeciei pars eſſe quit. Poſtremò haud rectè deliberatiui generis orationes ſuaſoriæ à quibuſdam ſunt appellatæ. eſt enim finis omnium ſuaſio. quid enim aliud oratio, quàm fidem facit? hoc autem eſt ſuadere. Nihilò melius ὑποδεικτικὴ vox à Quintiliano accepta pro oſtentatione. quin fortaſſe hoc vocabulo carent Græci ad oſtentationem ſignificandam Sanè ab ea tantum abeſt, vt apud Philoſophos pro ſimpliciſſima atque exactiſſima oſtenſione receptum ſit. Animi etiam gratia id apponendum eſt, in deliberationibus & iudiciis oratorem pendere ab auditore. Fit enim auditoris arbitratu id, cuius gratia eſt oratio inſtituta. In

Suaſio.

genere demonstratiuo contrarius huic euentus est. siquidem pendet auditoris animus à dicente. est enim quasi iudex qui laudat, non autem sub iudice. Atque hęc quidem præter vulgatã Rhetorũ sententiã, ex proposita quæstione, dicta sunt necessariò: quemadmodũ à nobis alia multa lõgè accuratiùs. veluti si dicamus, Translatitiũ statum ad Coniecturalẽ referri posse. In vtroq. enim quum de facto constat, de facti authore disputatur. Cõmune autem inter se id habent omnia genera orationum. Disceptat orator in foro, de vita, vitiis, virtutibus: atque ea examinat in statu qualitatis: & in eo, quo quæritur, Quid sit. Item in consiliis, quid sit eligendum. Quæ omnia eodem animo tractat Philosophus & Poeta: vterque vel ex sua, vel alterius persona: quemadmodũ Socrates introducit vel Diotimã vel Aspasiam: & ipsum Socratem Plato. sic etiam orator interponit prosopopœias. Laudat orator quempiã: non potest sine enarratione vitæ, familiæ, nationis. Hoc cum Historico. is enim sæpenumero addit elogia: qualia legimus de Camillo, Scipione, Hannibale, Iugurtha, Cicerone: atque interponit quasi decreta sua. Sola poesis hæc omnia complexa est, tantò q̃ artes illæ excellentius, ꝙ cæterę (vt dicebamus) res ipsas, vti sunt, repræsentant, veluti auriũ pictura quadã. at poeta & naturã alterã, & fortunas plures etiã: ac demũ sese ist hoc ipso perinde ac Deũ alterũ efficit. Nã quæ omniũ opifex condidit eorum reliquę scientię tanquam actores sunt: Poetica verò quum & speciosius quæ sunt, & quę non sunt, eorum speciẽ ponit: videtur sane res ipsas, nõ vt alię, quasi Histrio, narrare, sed velut alter deus condere: vnde cũ eo cõmune nomen ipsi nõ à consensu hominũ, sed à naturæ prouidẽtia inditum videatur. Quod nomen Græci sapientes vbi cõmodissimè παρὰ τὸ ποιεῖν effinxissent: minor maiores nostros sibi tam iniquos fuisse: vt factoris vocem, quæ illã exprimeret, maluerint oleariorum cancellis circumscribere. eum enim solum qui oleum facit, quum pro consuetudine castè, tũ pro significatione stultè appellare licet.

Poetica.

Poetæ nomen vnde.

CAPVT SECVNDVM PROSEQVITVR POETÆ nomen, POESEOS originem, CAVSAS, Efficientem, Formam, Materiam.

POetæ igitur nomẽ nõ à fingẽdo, vt putarũt, quia fictis vteretur: sed initiò à faciendo versu ductum est. simul enim

enim cum ipsa natura humana extitit vis hæc numerosa, quibus versus clauduntur. Nullum sanè momentũ vocis est, quod non habeat qualitatis modũ, & quãtitatis. Est in eo sita qualitas, quod acutum & grauem sonum appellamus. Est in temporis tractu quantitas, Tẽpus mensura, motus. Vox autem, aer motus. Infãs quoq. prius canit, q̃ loquatur. videmus enim plerosq. haud somnũ aliter captare. Postea quum maiore spiritu res nouas veteribus inuentis addidissent, illi, qui hac gloria inferiores numerosè meditarentur simplices narrationes, Versificatores tãtùm dicti sunt, hi autẽ Poetæ. quare soli sibi Musarũ tutelã vindicãt atq. patrociniũ quarũ spiritu, quæ alios lateãt, ab ipsis inueniantur. Nam Musæ παρὰ τὸ μαίνεσθαι à Platone deductæ sunt, quibus scilicet inuentio attribuatur. Alij ἀπὸ τοῦ μύεσθαι vnde Mystæ & Mysteria, quo verbo iudicium designetur. Arcana enim selecta sunt, electio autẽ ab iudicio. nempe omnia quæ in opere posita sunt, ab intellectione, aut ab inuentione, aut ab iudicio proficiscuntur. Verùm non quemadmodum Cicero censuit in Topicis, sed sicuti statuimus nos. non enim rectè putauit Inuentionem pertinere ad Topicam tantùm, Iudiciũ autem ad Dialecticẽ. nihilò enim secius quæritur in demonstratione terminus medius necessarius, quàm in Topicis contingens. Et sanè Dialecticæ scientia est cõmunis omnib. generibus argumentandi. Inuestigantur igitur quę dicẽda sunt. Occurrũt autẽ vel bona, vel mala, vel necessaria, vel cõtingẽtia. quapropter tũ demũ iudicato opus est. Iccirco duæ tantùm Musæ per initia creditæ à priscis theologis, qui sese earum discipulos cecinere, quarũ altera dicta sit μελετὰ quæ quidem meditãdo inueniret, altera ποιητὰ quæ inuẽta certo disponeret iudicio. propterea verò ꝙ eruerent ex ipsis exordiis rerũ ignota vulgo monumẽta tertiã quidã adiecere, quã à memoria μνήμην nominarẽt. Iidẽ quoq. eam, quã ποιητὴν alij nuncuparẽt, nõ à faciẽdo, sed à cãtu ἀοιδὴν appellare maluerunt, priores tamẽ plus placent. nã & absque cãtu res ipsa poetica nihilominus stat. Cæterùm qui diligẽtiores sibi visi essẽt, vt hoc probarũt, ita etiã in tria diuisere, quæ huius tertiæ essent officia. Triplicem nánq; Musicã vetustiorẽ statuêre. in Harmonia, quam sola voce constare dicebant, in aere, quæ proficiscerentur ab instrumentis, & in aqua, cuius Ctesibium authorem tradit

Qualitas.

Quantitas.

Versificatores.

Poetæ.

Musæ vnde dicantur.

Cicero taxatur.

μελετὰ.

ποιητὰ.

Musica triplex.

Vitruuius, atque Hydraulicam nominasse. Verùm hi quoque minùs purè tantam rem prouidêre. quippe etiam vox in aeris ictu constat. Est enim aeris percussio, aut quod è percussione, aut ipse percussus aer. Præsertim quum in Tibia & fistula eadem, quæ & vocis materia sit: nempe flatus ipse. Quinetiam aqua neutiquam sonum edat vllum sine aere. Ad hęc Harmonia quum sit sonorum correspondens proportio, genus erit profectò ad omnia illa. Subtiliùs autem contemplanti mihi videtur Musarum numerus à canentium numero per initia constitutus. Itaque eo crescente ad quartam personam vsque, additam à nonnullis & quartam Musam. Aucta deinde variis in organis arte concentionum, etiam septem proditæ. Postremò ad nouem vsque promota frequentia in eo stetit: idque non sine causa, est enim perfectissimus numerus: super quo multi multa ex Musicorum pręceptionibus tradidêre. Verùm argutari sapientem virum minimè decet. Nam quemadmodum tonis nouenarium accommodabunt? octo enim tantùm sunt τὰ διαπασῶν, non nouem. Antiqui item errarunt, qui à cœlorum numero eum numerum ductum voluerint. Nam octo tantùm quum agnoscerent eo tempore, totidem faciebant Musas: nonam autem matrem potiùs, aut nutricem arbitrabantur: aut ad Apollinis referebant potestatem. quare Mimermnus non malè Cœli filias cecinerit in Elegiis. Nihilo prudentiùs Plutarchus, vbi multas versauit ineptias elementorum, se qui veritus non est. ait enim tot esse Musas, quot in Matris nomine, Mnemosyne, tecenserentur literæ. saltem Græculas nugas mendacio condidisset, atque ostendisset elementa illa capita esse nominum Musarum, quod quia non potuit, ne illud quidem decuit voluisse. Iouis autem filias iidem Theologi prodidêre: propterea quòd simul cum vitæ nostræ, (cuius ille author est) exordiis protinus extitit, vti dicebamus, Harmonia. Matrem verò Mnemosynem autumãt eadem ratione, qua vetustiores illi vnam è tribus, quemadmodum suprà dictũ est, μνήμην. Id quod pudicè ac verecundè, vt semper, doctissimus innuit poeta diuino illo versu,

Harmonia quid.

Musarum numerus.

Nouenarius numerus.

Plutarcus taxatur.

Virgilius.

Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.

Est autem è philosophia sumptum. siquidem ex actibus frequentioribus habitus fit: ex habitus memoria: ex memoriis

moriis propositiones: è propositionibus conclusiones. Itaque artes per manus tradi dictæ sunt. Quod adeò declararunt Græci loquendi modo illo, quum dicere consueuerunt, ἔτι ἰατρῶν. Neque enim scripta edebantur, sed certo sacramento per successiones ἄγραφα, quod & Pythagoreos fecisse aiunt, & Druidas ex historiis obseruatum est. & Chaldæos scimus ex eo, quod sonat Cabbalæ nomen. Non minore sanè ratione illarum nutricem Euphemen professi sunt. Sapientum nánque præmium bona fama. Sic Plato in suis Legibus, malam famam pro supplicio statuit multis. Quod autem dicit idem in Ione, Poetę hoc ipsum quod ipsi sunt, alios quoque esse faciunt. Quare quibus artibus sese reddunt immortales, iisdem illos quoque, quos celebrant, consecrant immortalitati. Sic gloriatur Pindarus: sic canit Theocritus: sic cæteri sunt secuti. Hactenus quæ ad veram philosophiam pertinerẽt, nunc animi gratia etiam historiæ quædam de poetices vetustate sunt attingendæ. Ac more quidem suo nugantur Grammatici. nam quo argumento profiteantur poeticen soluta oratione antiquiorem, videamus. aiunt enim in donariis aliisque monumentis omnia scripta numerosè sanè. Num etiam quotidianam orationem illa præuenere? Pierus Macedo quòd primus & poema fecisse, & filias instituisse dictus est: creditus quoque fuit ab aliquibus Musarum pater, quibus ipse Musarum nomina imposuisset. Idem malunt alij de Osiride Ægyptio: quem eundem & Apollinem quum faciunt, à Græcis non aberrant. A locis autem multa cognomina sunt eis attributa. Aut in quibus primùm vel orta, vel culta poemata: aut vbi venerarentur. Nam Thespiis primum Pierum cecinisse scribunt. In Helicone autem Musis Otum & Ephialtem primos Aloeo genitos rem diuinam fecisse. vnde & Thespiades, & Heliconides nuncupatæ. Camœnæ verò apud Opicos à cantionibus. Alatæ autem effinguntur ob ingeniorum præstantiam, atque expromptam mobilitatem. ait enim Arist. ἢ ἐφυῶς ἢ ποίησις, ἢ μανικοῦ. Quam ob causam Homerus quoque alata verba nominat. In fabulis autem memoriæ proditũ est, Sirenas Iunonis suasu cũ Musis cantu frustra contẽdisse: ab ipsis enim victis, illas pro supplicio euulsis alarum pennis coronas capitibus imposuisse. Gratiarum verò tum perpetuas socias, tum affines: pro

Cabbala.

Pierus Macedo.

Osiris.

pterea q; elegantioris lautioríſq. vitę authores eſſe videã-
tur: non ſine ea voluptate quæ in lætitię tẽperatione ſita
eſt: hoc enim χάρις ſonat, quod & χαίρειν quę vox ad ſecun-
dam valetudinẽ in epiſtolis atque ſalutationibus locum
inuenit communi loquendi vſu. Tametſi Plato mauult
τὸ κεχάρθαι. eſt enim lætitia affectio animi in corpore ſa-
no Cauſa affectionis eſt, quod vocant Philoſophi, obiectũ
adæquatum voluntati. Per Poeſin autem reflectitur ani-
ma in ſeipſam, atque promit è cœleſti ſuo penu quod di-
uinitati ineſt: quę pars ne perpetuis quidem hauſtibus ex-
hauriri poteſt quod autem & Charites, & lætitia, & Mu-
ſæ, & bona valetudo affines ſint, ex oraculi conſilio colli-
gi poteſt. quod Argiuæ Teleſillæ datũ ait Plutarchus. Eam
ſummo loco natã, fuiſſe affectã morbo: qui, vt puto, quũ
medicorum ope maior eſſet, à diis auxilium petere coac-
tã reſpõſum eſt, ita demũ ſanitatẽ reſtitutũ iri, ſi Muſas
coleret. ad quas quum frequenti opera animum appuliſ-
ſet, ſtatim conualuiſſe. neque ſolùm valetudinẽ bonã, ſed
etiam robur, atque adeò imperatorium animum cõſecu-
tam. vt muſæ etiam arma ipſa non ſolùm canãt, ſed etiam
partẽ. Talem habes Tyrteum quoque. Quin Phrynichũ,
q; in fabula ſaltaſſet aptè Pyrrhicam, ducem ſibi creaue-
re Athenienſes. ſimul enim cum armatura numeri ipſi cõ-
iuncti ſunt. Eodem fati vſa beneficio Teleſilla, victorem
Cleomenem Lacedæmoniorum regem cum exercitu ad
vrbem Argos aduentantem, diſpoſita in munimentis mu-
lierum corona, multis interfectis ſummouit. Demaratum
Regem alterum, qui intus iam erat, armorum vi expulit.
Poetarum autẽ modi tres: ſecundum ſpiritũ, ſecundũ æ-
tatem, ſecũdũ ſubiectũ. Spiritu diuerſos eſſe ait tũ Plato,
tum Ariſtoteles. Alios enim naſci tales, alios natos, vel ru-
des, vel etiam feros atq; auerſos, furore rapi atque abſtra-
hi à vulgari materia. deorum opera: qui dij ipſis tanquam
miniſtris vtantur. Itaque idem Plato eos & ἐρμηνέας, &
ὑποφήτας deorum vocat in Ione. Quo fit vt minus valeat
eius authoritas in libris politicis: qua authoritate barba-
ri quidam atque hiſpidi abuti velint Poetas è republica e-
xigendos. Qui ſi eorum libellos aliquot damnat: non pro-
pterea carendum nobis eſt cæteris partibus, quæ ab ipſo
quoque ad ſuorum argumentorum confirmationẽ ſæpe-
numero recitantur. Reſpiciat ipſe ſeſe quod ineptas, quot
ſpurcas

χάρις. χαίρειν.

Lætitia.

Argiua Teleſilla.

Poetarum modi tres.

Platonis locus.

ſpurcas fabellas inferat: quas Græcanicum ſcelus olentes
ſententias indentidẽ inculcet. Certè Sympoſiũ & Phædrũ,
atque alia monſtra operæpretium fuerit nunquã legiſſe.
Iccirco igitur inuocant Poetæ Muſas, vt furore imbuti
peragant quod opus eſt. Horum autem ἐνθουσιασμὸν duo ad
huc genera animaduerti. vnũ, cui cælitus aduenit illa di-
uina vis, aut vltro nec opinanti, aut ſimpliciter inuocanti.
Quo in numero ſeipſum ponit Heſiodus. Homerus autẽ
ponitur ab omnibus. Alterũ acuit meri exhalatio, educẽt
animæ inſtrumenta, ſpiritus ipſos à partib. corporis ma-
terialibus. Talem ait Ennium Horatius: talem nos Hora-
tium. de Alcæo atque Ariſtophane idem memoriæ pro-
ditũ eſt. Nec Alcman caruit ea calumnia. Sophoclẽ quo-
que Æſchylo id obiecíſſe: Vinũ, non ipſum, eſſe illius au-
thorem Tragœdiarũ. Ab ætate autem tria genera. Vetus
illud priſcum, rude, incultum: q; ſui tantùm ſuſpicionem
ſine nominis memoria reliquit niſi in eo tanquam prin-
cipem, Apollinem cenſeamus. Alterum illud venerandũ,
à quo primùm Theologia & Myſteria. inter quos Or-
pheus, Muſæus, Linus: Olympum quoque inter vetuſtos
Plato nominat. Tertij, ſeculi Homerus author & parens:
Heſiodus quoque & alij. Quãquam ſi hiſtoriæ non exta-
rent, putare poſſeris Muſæum Homero iuniorem: adeò
ille cultior & politior eſt. Oræbantium quoque Thrace-
nium, itémq. Phrygium Dareta ante Homerum floruiſſe
ſcribit Ælianus: ſuiſque temporibus illius Iliadem in ho-
nore habitam. Ante Orpheum quoque & Muſæum idem
author eſt fuiſſe Syagrum poetam, qui Troianum bellum
primus ſcripſerit. Tertię claſſis Poetæ à profeſſione, quod
Græci ἐπωνυμικὸν: Barbari noſtri Philoſophi ſubiectum
rectiſſimè Latinè paulò ſupiniùs, Argumentum vocant.
Horum tot ſunt genera. quod res ipſę, de quibus ſuo loco.
Artis tamen gratia ad ſumma tria faſtigia reducantur. Pri
mũ eſt Theologorũ: Cuiuſmodi Orpheus & Amphion:
quorũ opera tã diuina fuerit, vt brutis rebus etiam men-
tem addidiſſe credãtur. Secundũ genus Philoſophorum:
ídque duplex, Naturale, quale Empedocles, Nicander,
Aratus, Lucretius: Morale ſecundum ſuas partes, vt Poli-
ticum ab Solone & Tyrteo. Oeconomicũ ab Heſiodo;
Commune à Phocyllide, Theogonide, Pythagoræ. Tertio
loco ponentur ij, de quibus omnibus mox. Quę autem de

ἐνθουσιασμὸν duo genera.

Ætates & claſſes Poetarum.

nobis dicta sunt, si ad mulieres referantur, nihil mutant. Sua enim illis quoque laus. Inter quas Sappho, Corinna Pindari magistra, Hedyle mater Hedylogi poetæ: siue ille Samius fuit, siue Atheniensis, mater eadem Moschyles, quæ itē Iamborum cantu floruit, Megalostrata quoque, quam amauit Aleman, & aliæ. Ad cuiusmodi verò genera sint referenda, Cu. Martij, & Sybillarum carmina, suum cuique iudicium relinquo. mihi placet seiungi: non enim facta narrant, sed prædicunt euentura. Theologiæ pars hæc, non simplex cognoscendi deos, sed tanquam diis cognita dicendi. Quod autem ad nostratia attinet: bello Punico secundo Poeticam cœpisse Romæ primùm, Gellius ex quorundam sententia scripsit. Versus, quia lepidi sunt ascripsi.

Punico bello secundo Musa pennato gradu
Intulit se bellicosam Romuli ingentem feram.

Cæterùm constat Liuium Andronicum antè Fabulas didisse, quàm Neuium, qui suas ad populum dedit anno quingentesimo decimo nono. His propositis atque digestis, aliquot solui possunt quæstiones. Quare dubitat Horatius, Comœdia sitne Poema? an quia humile, à Poeseos nomine iccirco amouenda? sanè iudicium ineptum. Tantum enim abest, vt Comœdia Poema non sit: vt penè omnium & primum, & verum existimem. In eo enim ficta omnia, & materia quæsita tota. Altera: An Lucanus sit Poeta. Sanè est. nugantur enim more suo Grammatici, quum obiiciunt, illum historiam conscripsisse. Principiò, fac historiam meram: oportet eum à Liuio differre. differt autem versu. hoc verò Poetæ est. Deinde quis nescit omnibus Epicis Poetis historiam esse pro argumento? quam illi aut adumbratam, aut illustratam, certè alia facie quàm ostendunt, ex historia conficiunt Poema. Nā quid aliud Homerus? Quid Tragicis ipsis faciemus? Sic multa Lucano ficta: Patriæ imago, quæ sese offerat Cæsari: excitam ab inferis animam, atque alia talia. Quin equidē Liuium potiùs Poetæ nomen meruisse, quàm Lucanum amisisse censeo. Nam quemadmodum Tragici rem ipsam denarrant verā: personis actiones, ac dicta accommodāt: sic Liuius & Thucydides interserunt cōciones, quæ nunquam ab iis quibus sunt attributę, cognitæ fuerunt. Aristoteles quoque, qui hanc censuram acriùs exercuit, vt versificatores

Quæstiones aliquot.

ficatores à Poetæ nomine summoueret, inter loquēdum aliter vsus est. ὡς ἐποίησεν, inquit, Ἐμπεδοκλῆς, quare Empedoclē quoque qui nihil fingit, appellat ποιητὴν. Poesim, autem & Poema, quidam, inter quos etiam Plutarchus, ita distinxêre, vt Poesis iustum sit opus: Poema pusillum. Ilias Poesis, Margitis poema: profectò malè. Namq; Poema est opus ipsum: materia, inquam, quæ fit: Poesis autē, ratio ac forma poematis, vt habeas à tribus verbi personis totidem nomina. Poema πεποίημαι, Poesis πεποίησαι, Poeta πεποίηται. Quemadmodum εὕρημα, εὕρεσις, εὑρετής. Est igitur Ilias, Poema: Homerus, Poeta: Ratio & Forma qua Margitis facta est, Poesis. Poeticè verò scientia, id est, Habitus ex dispositione præceptionum quibus docemur ad conformationem hanc, quam Poesin appellamus: Ita habes causas tres, Materiam, Formam, Efficientem: & in susuperiori commentario Finem, id est, Imitationem, siue vlteriorem finē, doctionem (nam quasi non mihi liceat, si Cicero dixit Rectionem?) Differunt autem Poemata modis tribus. Hi sunt, quæ imitamur, quibus imitamur, & quomodo imitamur. Imitatur Medeam eandem Ouidius in Metamorphosi quam Seneca in Tragœdia. Res igitur eadem, at versus quibus imitantur, diuersi quippe aliter in scena per personas dramata, aliter in Epicomistum genus videtur. Iidem versus in Æneide & in Tityro: Res & Modus, alij. Idem modus in Tityro, & in Comœdiis. Res & versus non iidem.

Poesis & poema quid differant.

POEMATVM PER MODOS diuisio, & eorum ordo.

CAPVT III.

MOdi igitur sic diuiduntur. Alius in narratione simplici consistit. Quale est Lucretij Poema. Hoc Gręci διηγηματικὸν, & ἐξηγηματικὸν, & ἀποδιηγηματικόν. Alius est in colloquutionibus positus: Cuiusmodi in Comœdiis: à Græcis διαλογητικὸν, prima & summa ratione. nam vsu factum est, vt traheretur ad significandum disputationes. Quippe διάλεκτος nihil præter sermonem designat. Scio autem, vti dicebamus, ad animi communicationem: διὰ enim transmissionem notat, vt διαπρὸ, διαμπερές. Quare Dialogi appellatæ sunt solutæ orationes in quibus sermo

plurium, non autem duorum tantùm, (vt peruersè Grammatici) referretur. Diuerbia in Comœdijs vocat T. Varius. Dialogi autem inuentor videtur Alexamenes Teius, quemadmodum ait Aristoteles. Nobilitauit hoc dicendi genus & argumentis illustribus, & diuina oratione. Distorsit ad Mimicam, atque etiam Momicam lasciuiam Lucianus. Ac quemadmodum eam solutam dictionem coluere, postea metris inclusam, quibus ederent fabulas: ita primus Crates Atheniensis illis exoluit vinculis: Fabulasque sine metro dedit. Hoc genus διαλογικὸν, etiam ab gestu, & actione δεκτικὸν appellatum fuit. δρᾶν enim Dorica lingua significat agere. Neque illud obfuerit, quòd sedendo partes quædam expediuntur: nam & à maiore parte nominandum fuit genus hoc dictionis. & in sessione quoque actio quædam est. Quare histrio, qui est imitator, cùm dicatur δρᾶν, Imitatiuum hoc item genus non sunt veriti quidã nominare: tametsi iidem vniuersæ poeseos finem agnouerint, imitationem. Mistum autem est in quo & narrat Poeta, & introducit collocutiones. Græci μικτὸν, rectè. κοινὸν minus rectè. Compositum enim è partibus est, at nemo dicat compositum esse partibus cõmune. Ipsæ namque partes totum sunt. Alia quippe ratio, cùm dicimus, genus esse commune speciebus. Sanè genus pars est specierum: comprehendit enim eas prædicatione, non ambitu. Modos iccirco diximus, non autem species, propterea quod ij & simul conueniunt, & miscentur: species autem nunquam. Dramatici autem genera complura: quæ mox suis locis digeremus. Antiquissimum, Pastorale. proximum, Comicum, è quo natum Tragicum: mistum autem Epicum, quod iccirco omnium est princeps: quia continet materias vniuersas. Horum verò tractandorum ratio duplex: aut enim nobilitatem respicimus, aut tempora quibus quicque exortum est. Ac nobilissimi quidem Hymni, & Pæanes. secundo loco Mele, & Odæ, & Scolia, quæ in virorum fortium laudibus versabantur. tertio loco Epica: in quibus & Heroes sunt, & alij minutiores. Quem ordinem cõsequetur etiam Tragœdia simul cum Comœdia. Comœdia tamen seorsum quartam sedẽ obtinebit, inde Satyræ, post Exodia, Lusus, Hymenæi, Elegia, Monodia, Cantiones, Epigrammata. Quod si tempora putemus ipsa: Antiquissimum idem, & mollissimum

Dramatici genera.

lissimum, & simplicissimum, & ineptissimum intelligemus. Præstat autem ab hoc auspicari naturam imitando, quæ ex simplicioribus cætera componit.

PASTORALIA.

CAPVT IIII.

VEtustissimum igitur Poematis genus ex antiquissimo viuendi more ductum esse par est. Tria verò sæculorum genera: Pastoris, Venatoris, Aratoris. Ac venatores quidem, quia sunt in motu, minùs ad verba propensi existunt. Quin neutiquam faustum putamus in venatu loqui: nedum vt cantus aptus iudicetur. Reliqua duo genera cantiones suas meditata sunt. Et sanè Pastores, quàm Aratores antiqui magis: quemadmodum & Varro probat: & ex Thucydide colligi potest. Ad hæc Arator in opere: Pastor otiosus. Videtur autem modulatio in pastionibus inuenta primùm, vel Naturæ impulsu, vel auicularum imitatione, vel arborum sibilis. otium enim voluptatis, ac lasciuiæ pater. Natæ igitur duæ species Cantiuncularum. Altera cum singuli sub æstiuã reducti vmbram saturi canerent amores: Monoprosopos hæc. Altera cùm aut fortè, aut consilio conueniissent ij, quos inter vel amor vel odium excitatum fuisset: aut esset æmulatio obtrectatióve, propter vel cantum, vel gregem, vel amicam. Huius cantus duo modi. vnus quum sine numero certo, sine lege versus funderent: cui non est iccirco nomen impositum: quia vulgaris esset, ac liber, & naturalis, neque tam quæsitus arte, quàm oblatus vltro. Alter in quo sententias æmulas, versus & similes & pari numero reponerent. Quod iccirco appellarunt ἀμοιβαῖον: id est per vices respõsus. Quod expressit Poeta,

Alternis dicetis: amant alterna Camœnæ.

Tametsi ἀμοιβαῖος verbũ apud Homerũ nõ coercet ea regula loquentẽ. vetus sanè significatio fuerat, mutandi. quę permutarẽtur, decuit esse æquales. Hæc fuit causa vt ad fusionẽ respondendi significatũ admitteretur: quemadmodum in Originibus dictum est. Sicuti pecunia merci, & preciũ operæ par esse cẽsetur. Propterea verò qp imitatione aliquid repræsentabant: à specie, id est, imagine, εἰδύλια παρὰ τὸ εἶδος, ἢ τὰς ἰδέας dixere diminutiuo flexu, vel propter breuitatem, vel ob modestiam ac rei humilitatem.

Idyllia.

Postea quum quædam (id quod sapientissimo cuique e-
uenire solet) etiam suis authoribus displicuissent ex in-
condita turba eorum, quæ meditati non essent satis, quæ-
que subito calore excidissent, selecta quædam concin-
niora ea de causa ἐπιλογὰς appellare placuit. Horum mate-
ria multiplex. vetustissima tamen videtur Amatoria fuis-
se: idque multis de causis, tum quia amoris vis à primor-
diis ipsis vltimis indita est omnibus animantibus à natu-
ra ob species perpetuandas, quæ in materia essent varia-
bili corruptibiles. tum quod promiscuè pascebant vtriusque
sexus mortales. Atque ij pecora quũ viderent coeun-
tia, illorum exemplo facilè inflammabantur. Id quod &
Theocritus lusit lepidissimis versibus:

ὦ πόλος οὐκ ἐσορῇ τὰς μηκάδας οἷα βατεύνται,
τάκεται ὀφθαλμὸς, ὅτε οὐ τράγος αὐτὸς ἐγένετο.

Postremò gaudiorum atque amorum numen idem Ve-
nus. Gaudia autem cantus, quàm cuiuis alio affectui faci-
liùs atque commodiùs comparantur. Omitto lacte & car-
nibus saturam iuuentutem anni tempestate, locorum so-
litudine, mœroris metúsque atque odij expertem, inui-
tatam, in veneris officia facillime illectam: præsertim
quum nudi aut malè tecti magna ex parte agerent. Nam
& virgines ipsæ tametsi amiciebantur, tamen erat eis e-
iusmodi vestiũ vsus, quas à re ipsa φαινομηρίδας appellabãt.
Quales etiam nunc spectamus in picturis Nympharum,
quibus brachia detecta, femora quoque apparent. Eius
vestis originem inde ductam puto, quòd per initia capri-
nas pelles ad lumbos vtrinque cinxerint, ab humeris no-
datas corio crurum anteriorum, quem amictum in Saty-
ris item suo loco expressimus. Quid igitur facerent curis
soluti, saturi, robusto vegetóque corpore atque exercita-
to? Primùm itaque omnium μονοπρόσωπον Amatorium.
Huic proximum Oaristiæ, in quibus procus & puella de
amore vel disputant mutuo, vel contendũt inæquali. Cu-
iusmodi est Idyllium mollissimum atque candidissimum
Theocriti. Post hæc famæ ambitione, aut præmiorum
cupiditate, aut obtrectatione exorta contentio impulit
eorum cantilenas in colloquia. A genere autem pastio-
num sortita sunt nomina. ac quanquam ποιμὴν omnem
comprehendit custodiam, παρὰ τὸ ἐν ποίᾳ μένειν: tamen O-
pilionibus solis attributum maluere, vnde & ποιμενικὰ, ij
cantus,

cãtus, quib. illi sese atq; alios oblectarẽt. αἰπόλια verò à ca-
pellis, quasi αἰγοπόλια. συβώτια à suib. βουκολικὰ à bobus: quæ
& nobilissima habita est. Lybies tamẽ & Scythæ, Parthiq;
Mysi: item Persæ, Arabes. Numidæ armentarios equitij
primaria laude dignos cẽsuere. Horum in Græcia nomen
nullum quanquam & in Thessalia summus equis honos
haberetur: & in ipsa Bucolici carminis parente Sicilia id
armenti genus adeò studiosè à natura datum, ab indige-
nis cultum est, vt aut nulli aut paucis nationibus secundũ
esse censeatur. Huius poeseos inuentum Persarum tem-
pore mentiuntur. Antiquius non est. excultum tamen an
tunc fuisse iudices, fabulam subnectam. Persæ bello Græ-
ciam quum premerent: Dianæ Caryatidis, quæ sacra à
virginibus fieri consueuerant, sunt intermissa. Quocirca
agrestium aliquot in fanum officij ergò sese intulerũt: &
peculiaribus cantiunculis Dianæ laudes dixere. Quos
cantus cùm valde probari vel religio iussisset, vel nume-
rorum lepos persuasisset: ex casu mos, deinde etiam lex
facta est. Caryatidis autem cognomentum à Laconiæ vi-
co, cui Caryæ nomen erat. Ex quo verbum quoque salta-
tionis καρυατίζειν. quem modũ edocti fuissent ab regio-
nis illius principibus Castore ac Polluce. Nũc & modi &
vici nomen interiit. Quinetiam Spartæ ac Lacedæmonis
vocabulo ignota. Appellatur enim locus nunc à Turcis,
Misitra. verùm quemadmodum de tempore non conue-
nit: ita de loco disceptant iidem Græci. quippe nonnulli
in terra Sicilia eius carminis natalia profitẽtur. Orestem
è Scythica Taurorum gente Dianæ signum deferẽtem, o-
raculo monitum, elui debere septem fluuiorũ, qui vno de
fonte erumperẽt, aqua. Cuius rei gratia in Italiam quum
venisset, prope Rhegium inuẽtis amnibus, lotum inde in
Siciliam profectũ, in pago quem Tyndaridẽ etiã Strabo
nominat, Deæ signum statuisse: numinisque laudes vnà
cum agrestibus, à quibus exceptus fuerat, non sine canti-
bus instituisse. Neque verò mirum à Græcis eò deductũ
Orestem, qui eum in lucũ quoque apud Aritiã, qui fuit ad
Appiæ viæ dextrã, perpulere: vbi ritu Scythico solennem
Tauricæ Dianæ amorẽ faciendi cõsecrarit. Aliam præter-
ea afferunt fabulam. Syracusis orta seditione mutuis v-
trinque cladib. exercitã occidionẽ ab iis qui reliqui bel-
lo fuissent, Dianæ placandæ consilium initum: ad quam

ciuitatis calamitatem, tanquam autorem referebant. Itaque agrestium frequentia Deæ templum donis auctum. Numinéque & his, & cantionibus pacato, initium factum anniuersariæ festiuitatis: ac propterea Dianam Lyam cognominatam. contrario sanè vsu atque accepimus nos. Luem nanque morbũ dicimus, cuius vi corpora soluantur. Illi ita Deam nuncuparunt, propterea quòd intestinã discordiam sustulisset. Alij cognomen hoc vt & fatentur, & attribuunt: ita rationem causámque assignant aliam. Ante Hieronis regnum graui morbo quum laboraret insula, ad auerruncandam numinis iram ludos passim per agros, in quos captandæ liberioris auri gratia sese contulissent, institutos: Dianámque tum ea de caussa Luam, quæ morbum luisset, appellatam. Apud quosdam non Luæ, sed Phaselidis nomen inuenias. quod nomen Antiphemus è Græcia in Siciliam importarit. namque huius frater Lacius Argiuus coloniam misit in montana Colophoniorum Mopso duce. Is ibi terram emit à Cylabra pastore indigena: in qua oppidum condidit nomine φασηλίν. Antiphemus autem suis auspiciis cum sacris, & diis patriis in Siciliam coloniam duxit: vbi Gelam vrbem ædificauit, Dianæque ludos celebrauit: quam in Mopsi memoriam ita cognominauit. Quare & Mopsi nomen in pastorali carmine frequens est. Conuenit sanè inter maiorum authorum partem, in Sicilia inuentũ carmen eiusmodi, appellatúmque βωκολιασμὸν: cuius verbi deductiones aut fluxiones etiã apud Theocritum inuenias. Propositis verò præmiis certare consueuisse priscos. cæterùm non vasis, aut bucula. aut capro, aut eiusmodi. Hoc enim posterorum, vel luxuriæ, vel opulentiæ fuit: sed pane, in quo essent ferarum expressæ imagines: ipsi aut stãtes, aut sedentes, aut ducentes gregem, cum pera erant omnium seminũ referta genere. quod Græci πανοπερμίαν nominant. Habebant etiam vinum in vtre caprino: & ad manum baculum pastoralẽ, quod Latini Pedũ, ab vsu consistendi atque adhærẽdi, Græci καλάβροπα; & à venatione λογαβόλον vocant, etiam κορύνη dictum à clauæ specie, quam præ se fert crassitie capitata. Nodosus erat præterea, cuiusmodi descripsit Maro, & nos nunc quoque videmus è spino arbore. aut corno, æneis circulis obeuntibus, atque vmbilicis adornatum. canebant autẽ coronati, Ceruorum quoq; cornua

Diana Lya.

Phaselis.

Mopsus.

cornua proposita illis certaminibus legimus. Victi victor panẽ, perà, vtrẽ auferebat, atq; ex eo libabat Musis. Victꝰ abibat per suburbia ac viculos: neq; enim ei vrbẽ ingredi licebat. Panẽ quoq; rogare ad vescẽdũ ex præscripta lege mos fuit: quippe qui suũ iusto in certamine amisisset. Victor vrbẽ adibat Syracusarũ, in qua manendi, quoad ei liberet, ius fuit. Tantùm verò aberat vt panẽ rogãdo victi conditione vteretur, vt vltrò ciuiũ liminatũ frugibus tũ vino aspergeret, porriciens libamenta cum cantu hoc:

δέξαι τὰν ἀγαθὰν τύχαν, δέξαι ὑγιείαν,
τὰν φόρομεν παρὰ τῆς θεοῦ, τὰν ἐκαλέσσατο τήνα.

E quibus percipiamus carminis lusúsque originẽ à pestilentiæ sedatione: quũ in iis sanitatẽ quasi verbis conceptis profitebantur. Transiit deinde in artem lusus. atque etiã in quæstũ abiit. Circumire igitur prouincias, & certare in Italia qui se βωκολιαστὰς prædicarent, atque alio nomine λυδιαστὰς, vnde & Ludionũ vox perpetua mansit Latinitati. Inter quos ea tẽpestate præstitit Daphnis, adeò vt heroũ ritu, à pastoribus certatim eius interitus fuerit celebratus. Sanè fratris quoque tumulũ sub eius nomine auxit diuinis carminib. Poeta. Fuit ille Mercurij & Nymphę filius cui nomen dedere natalia: in laureto enim editum ferunt. Vaccarum armentum habuit eodẽ è semine, cuius illæ quoque, quas Homerus Soli sacras esse canit in Sicilia. adamatum à Nympha perditissimè: quæ ei cæcitatis prædixit calamitatem, si amorem suum alterius pollueret consuetudine. Aliquanto pòst tempore filia Regis, eum, quòd esset omnium pulcherrimus, quum deperiret, neque alio commento potiundi spes esset, vino affectum corrupit. inde bucolicæ cantiones ex eius infelicitate. Aiunt à Stesichoro poeta Imeræo eiusmodi argumẽtum tractatum primum. Vtebãtur autem musico instrumento: quam Græci à sibilo σύριγγα, Latini ab hiatu Fistulam nominant: materia arundinacea, aut à cicutis petita. Singulares ptimùm tubuli, mox bini cohærentes lino & cera. Setas quoque (vt ad manũ essent, quàm linũ magis prę stò) pro lino in vsu fuisse arbitror. Postremò ad septenos vsque: magnitudine omnes inter se impares, sed proportione certa ad alæ figuram. in summo, quà inflabantur, æquales, inæquales quà exit spiritus. Descripsit & materiam, & modum, & numerum Poeta illo versu:

Ludiones.

Daphnis.

Fistula.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis, fistula.

Dispar enim hic non ad numerum: numerum enim designat proxima voce, *septem*: sed ad quantitatem continuam. Materia autem declaratur à cicuta. Neque enim verum est quod ait Seruius, cicutam esse internodia calamorum. Sed fructex omnibus notus caule aut vacuo, aut ea medulla, vt facilè exenterari queat. Ita Poeta noster modestè contentus fuit veteri numero. Græcus audaciam exercuit: vides enim apud Theocritum (Theocritúsne ille sit alius, alibi declaratum est) ingentem numerum. Eam verò pinxerunt Romæ recentiores admodum ineptè, tanquam in vtrē cannas omnes iniicientes: propterea quod ignorabant id, quod mihi quoque haud satis constat, qua ratione, quáve celeritate possent distária tubulorum ora percurrere non ineptè. Quæ nunc Organa vulgò vocant, & referunt priscam Syrīnga re ipsa, & artificio ac suauitate superant. Fistulæ inuentorem Poeta deum Pana cecinit: cuius comites congeneres Satyri, cùm etiam Tytiri dicerentur, iccirco qua canerent arundinē etiam Tityrmū Dores nominarunt. Tityros Ælianus (aliique) Liberi patris expeditionem & comites & socios scribit: atque ita docet appellatos, ἀπὸ τῆς περὶ τὸν θεὸν σπουδῆς, quib. id genus biforme gaudeat. Galli & accolæ insulani ex calamis fistulam fecerunt olim: quum alij ex auena compegissent. Afri autem Nomades non fistula, sed tibia canebant in equarum pascuis. Ea erat è lauro delibrata, atque medullara stridore paracuto, atque hinnitum maximè referēte. Fuere autem agrestium carminū genera complura. nanque aliter pro frugibus, pro vindemiis alia meditabātur. Diuersi quoque aut moduli, aut materiæ, quum starent, quum federent, quum gregem (sicut dicebamus) agerent. Sic legimus apud Theocritum ἀοιπόδους: quod carmen ποιμενικὸν appellabant, quo gregem aut in pastum, aut ad stabula redeuntem prosequerentur. In eo pecora alloquebantur, eambus animos addebant à luporum insidiis vti cauerent. Gregis principē arietē monebant: pollicebantur sequentis diei pascua lætiora, eáque omnia condiebāt vel iocis, vel hilaritatibus. admiscebant interdū amorum narrationes vel suorum, vel sociorum, vel rivalium. Huius ποιμενικοῦ inuentum aiunt Diomi fuisse poetæ Siculi, cuius Epicharmus meminerit in fabula Halcyone, & in Vlysse

Cicuta.

Tityri.

Vlysse naufrago. Tale carmen illud nostrum est:

Ite meæ procul ista secus præcipita capellæ.
Ad virides cytisos, & potum rore salubrem, &c.

Huius generis illud extitit poema, quod composuit Eriphanis poetria Menalcæ venatoris amore capta. per varios enim sequuta saltus, canens semper atque sæuitiā obiiciens νόμιον inscripsit. Eius paucula illa extant verba, μακρὰ δ' ὑμῖν ὦνθρ' ἀμφάκινθα. Quum verò æstiua in vmbra otiosè agerent, aut hyberno sole apricarentur, narrabant anni tempestates. tum autem pericula noxiósque euētus deprecabantur. Exhortabantur ad initum mares, fœminas ad fœturam, amores suos vel votis, vel precibus, vel conquestionibus, vel assensionibus designabāt. victorem in pugna taurum aut arietem collaudabant. Inter se certabāt aut amici virtute, aut inimici odio, aut æmuli obtrectatiōne. Materia prorsus communis, laudes, vituperationes, cōuicia, criminum obiectiones. Haud dissimile ποιμενικῷ Hyppolyti carmen apud Senecam in Tragœdia, quo canes hortatur ille suos. cæterùm dedit hoc poeta scenæ. Nam quemadmodum diximus, nos in venatu tanquam cœlitus demissam legem, silentium veneramur, Theocritus etiam pompas descripsit: etiam alia alij, hymnos, Herculilum, & similia. Virgilius præter vulgaria argumenta Silenum pinxit vniuersa penè natura, ac serie fatorum. quod ne quis vituperet è Criticis, qui paucula de recentioribus discunt, de priscis multa iudicant temere: ponam hîc rationem, quam ex quindecim Commentariis nullus inuentus est qui agnouerit. Sanè veterum monumentorum præter cæteros mortales scientissimum vbique diuinum illum virum prædicauimus, atque ita verum est. Quò enim quis doctior est, eò maiorem in eius scriptis deprehendit eruditionem. Itaque etiam in alia Ecloga,

Virgilius.

Sic animus sylvas, sylvæ sint consule dignæ.

Nam etiam syluarum curam fuisse inter officia Consulis memoriæ proditum est. quemadmodum apud Tranquillum in Cæsare legimus. id quod quum ab Senatu ad occupandam extorti consulatus authoritatē decretum esset: post syluarum mentionem, ait, *sylvæ sint consule dignæ*: vt quantum depressisset Consulis dignitatem Senatus ad syluarum vsque humilitatem, tantum suis versibus, no-

Sylvæ.

Sileni cantus. uáque materię dignitate extollat ipse syluas ad fastigium consulatus. De Sileni quoque cantu sic scriptum est apud Ælianum ex Theopompi historiis. Apud Midam Phrygiæ regem multa ac præclara ex antiquorum opinionibus atque placitis enarrata. Alterum ab hoc mundo mundum existere: inque eo varia, quæ inde petenda sint. Ea verò quum essent ἄτοπα homini ciuili, emolliuit Poeta fatali sua illa dexteritate. Neque verò ex Theopompo solùm agnoscas Sileni numen naturæ fatique peritum: sed ex Atheniensium quoque atque aliorum Græcorum persuasione quemadmodum candidissimè docet nos in suo symposio Plato. In vindemiis autem Bacchum venerabantur: ἐπιλήνια vocabant, tanquam ad torcularia festum celebrantes. Extat elegantiss. poematium Tibulli carmine elegiaco. In messe autem Cererem & Liberam plurimùm in ore habebant. Quod argumentum idem poeta paribus numeris simili expressit candore simul ac cultu. quod genus carminis nominabant ἴουλον. Extant verba *Spica.* concepta quædam, πλεῖστον οὖλον ἴει, οὖλον ἴει. Spicam enim veteres sic nominabant ab aceris tenuitate atque aristularum. quare Lanam quoque eadem voce ob filorum frequentiam. *Lana.* Atque iccirco lanificarum bene ominantium cantiones hoc item ipso vocabulo dictas memoriæ prodidêre. Messorum autem cantus λυτιέρσης fuit, quemadmodum apud Theocritum scriptum est. Ferunt Midæ *Lityersæ.* Phrygis Lytiersam Celænas habitasse. Eum agrorum cultui quum præter modum studeret, viatores ad conuiuia inuitatos cogere solitum, vt secum essent in opere messorio pigriores etiam verberibus afficere. Alij addunt defatigatione sopitos etiam obtruncare: eorúmque capitibus abiectis, tum inter manipulos conditis cadaueribus, canere. Nonulli aiunt in messe nimio studio captum atq; delassatũ labore interiisse. Quidã ab Hercule prætereũte, atque de more inuitato victũ interfectúmque, ac in Męandrum fluuium proiectum. redarguitur hoc temporum supputatione. Non enim Midæ atque Herculis sæcula conueniunt. Quocunque fato vsus sit, illud constat, colonos ad patris solatium lugubrem cantum condidisse, *Mariandeni.* quem posteri anniuersario cultu ad aras messorias celebrarent, hæc apud Phrygas. Maryandeni autem, qui populi sunt finitimi Bithynis simili more, alia fabula, eadem

dem anni tempestate facere consueuere. Borcon, alij Borimon scribunt, puerum à messoribus aquatum missum nusquam comparuisse. Id quod verisimilius est, si à messoribus memoria repetitur, quàm quod aliqui tradunt, æstatis tempore in venatione periisse. Pro his tamen facere videtur, quòd Vpij regis filius esset, qui Iollæ quoque & Maryandeni pater fuit. Quare mendacio propius existimetur, eum messoribus lixæ officium præstitisse. Nam quod obiici possit in historia superiore de Lytiersa qui Midam regem patrem habuerit, id ita defenderim: spurium enim illum prodidêre. Cæterùm vetustissimam tenuisse consuetudinem palàm est, qua priscorum Regum liberi armentorum custodiis apponerentur. sicuti de Paride atque Ganymede scriptum est. Is cantus Borimos, seu Borcos magis placet, à pueri nomine dicebatur. Haud sanè huic absimilis, quem Adonyma, & Adoniasmon, & Adoniaœden vocabant apud Ægyptios in Adonidis memoriam. cuius fabula nota est, & consuetudo, tum ex Theocriti poematiis, tum ex aliorum monumentis. Sicuti cantus ille gentis eiusdem Maneros dictus ab eo, qui ipsis agriculturæ author extitisset: quem etiam musarum discipulum autumant. ἠμανέρως in Pausaniæ codice scriptum est. In Sicilia verò poema Persephate dicebatur, quod quotannis caneretur Cereri Liberam quæritanti. Tale apud Theocritum Herculis in Hylæ desiderio. Fuit & in vsu illud, quod in Horarum gratiam concinebatur: cuius authorem aiunt Theodoricum Colophonicum. Eæ autem horæ, sintne quibus dimetimur diem, an ὧραι quæ distinguunt anni tempestates: non est laborandum. Hæc origo, genera, causæ agrestium cantionum: quæ suis locis quemadmodum sint conficiendæ satis declaratum est. Hîc enim historias tractamus tantùm.

Borcon. *Adonyma.* *Maneros.*

CAPVT V.
COMOEDIA ET TRAGOEDIA.

AB his orta postea Comœdia est. Quare Theocritus communi verbo vsus est & pastorali, & scenicæ actioni. κωμάσδω ποτὶ τὰν ἀμαρυλλίδα. Ac quemadmodum Siculi Bucolicon sibi vindicarunt:

ita etiam se gerunt pro Comœdiæ authoribus. Quippe iactant se Magarensium colonos, suúmque ciuem Epicharmum profitentur, qui ante Chonnidam & Magneten vixit: vt falsò his attribuantur initia Comœdiæ. Neque verò solùm asserunt natalia, verumetiam & cultum, & nobilitatem: siquidem eius Poematis laus, atque gloria penes Phormin & Epicharmum stetit, qui primi rudem ab antiquis acceptam dicacitatem fabulis incertis, ei quasi animam addidere. Aliud afferunt argumentum. Nam quod Attici πράττειν dicunt, Dores δρᾶν: vnde Dramata. Quod illi δήμους, Dores κώμας: vnde κωμάζειν, quod est per vicos vagari animi gratia. Id à cœna faciebant, vt remitterent animũ post negocia diurna. Ientatione enim præparca ac minima contenti (à quo etiam Ientare verbum, ὅτι δεῖ ἴειν, & vt Dores loquuntur ἴεν) haud multò largius merendabant: quod ab hora mediæ diei, in qua eum cibum caperent, appellarunt. Prandium autem, quia iterum ad opus parati essent illico: qua ratione à Græcis δεῖπνον dictum est, ὅτι δεῖ πονεῖν. suo igitur quisque in opere reficiebat eo cibo vires. quo perfecto in sero diei lautius largiúsve sese accipiebant, tum vberiore epularũ apparatu, tum familiarium atque affinium societate. Iccirco cœna dicta, quia κοινῇ vescerentur: non priuato demenso diurno. Græci δόρπον παρὰ τὸ δόρυ παύειν: militaris sanè vox: non enim curarent corpora: neque arma deponerent, nisi opera absoluta. Iuuentus ergo vacui temporis otio, atque licentia noctis abusa, secura imperiorum vel heri, vel patroni, vel parentum per pagos (nondum enim in vrbes conuenerant) discurrere. Qui mos cum ipso nomine simul ad nos deductus est. Legimus enim apud Liuiũ comessationes. Inde ij lusus, quos vicatim exercerẽt, παρὰ τὴν ὠδὴν καὶ τὰς κώμας, aptè Comœdiam dixêre: quoniã nõ in pascuis, aut in aruis, aut ad tumulos, aut ad aras canerẽt. Habes autẽ huius significationis vestigia in mutilis versibus qui extant Epichar. Ἐκ μὲν θυσίας θοίνης πόσις: ἐκ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου θυανίη: ἐκ θυανίης δίκη: ἐκ καταδίκης πέδαι τε, καὶ σφάκελος, καὶ ζημία. vbi κῶμον è potu, ex Como insaniã ortã scribit. Theopõpi quoq; verba subnectã ex lib. I. III. historiarũ, de Philippi Macedonis intẽpestiua incõtinẽtia. καὶ πνὸν δὲ τὴν νύκτα πᾶσαν, καὶ μεθυσθεὶς ἤδη πρὸς ἡμέρα ἐκώμαζεν. vt fuerit sub lucẽ vsque comessatio, tanq̃ Acerrę illius

illius, quem facetè descripsit Martialis. Lucianus quoque in Discategorumeno, Lunam ait splendere τοῖς κωμάζουσι. Ἐπικωμάζειν autem verbum est, sicut apud Hippocratem, ἐπιπικράνειν: cum repetitur Comessatio. alia sane res à Repotiis: quemadmodum in Originibus declaratum est. Eius vocis notionem expressere per aliud verbum, βαλλίζειν: quod rarius quidem est. Fortasse & lenones Balliones inde. Eo verbo & Alexis, & Sophron, & Epicharmus vsi sunt in suis comœdiis. Quemadmodum verò in cæteris quoque ita vsu venit: vt tempus artium sit & lima, & lex: politioribus deinde seculis in artẽ redacta, certisque præscripta limitibus. Itémque constituta loca ac tempora, in quibus ageretur. Nam quod aiunt Apollini Nomio, i. pastorali per compita & vicos cantatum carmen, à quibus appellata sit Comœdia: id postea contigisse arbitrandum est: neque tam tunc originem extitisse, quàm ortæ rei cultum quendam. Ne erremus cum Idomeneo: qui ausus est affirmare, Pisistratidarum inuentum esse θαλίας & κώμους: id est, hilaritates, & facetias. veteri enim licentia ab aliis inuentas & inchoatas acceperunt, atque excoluerunt. Par Varronis lapsus. neque enim vt arbitratur, iccirco dictã putes, quia iuuenes quęstus gratia vicos circumire soliti essent, in quibus fabulas recitarent. In vicis enim prius nota fuit quàm circumlata. Et profectò lusus quoque quàm quæstus prior. Quemadmodum ne id quidem verum. Ab Epicharmo inditum nomen hoc: quum exul in Co insula scriberet id genus Poematis. Ab aliis enim cum re simul nomen acceperat: quam ingenio suo fecit ille cultiorem. Tragœdiam verò esse rem antiquam constat ex historia Ad Thesei namque sepulchrum certasse Tragicos legimus. Non tamen, quod tradunt, Tragœdiam comœdia vetustiorem. Nam & res latæ in cantionibus quæsitæ prius: & prius nuptiæ, quàm interitus: & potationes, quàm sobrietates: & communis sermo quàm ampullatus: & pastoralis vita, quàm Regia. Probatio quoque falsa. Aiunt enim Iliadem priorem Odyssea. Iliadem Tragœdiæ modulum, Comœdiæ Odysseam. Nam vt taceam, quod possit disceptari, vtra sit scripta prior: legendum prius Odysseam censeo. Est enim remissiore stylo. Adhæc, non omnia ad Homerum referenda, tanquam ad normam, censeo: sed & ipsum ad nor-

mam. Præterea quis neſcit Odyſſeam eſſe veriſſimam Tragœdiam? In Iliade autem nullum Tragœdiæ filum: ſi totam ſimul conſideres. vno enim tenore perpetuæ mortes. Iam incipit à peſte : quæ plus hominum abſumpſit, quàm vniuerſum bellum. Ea definit in vnius tantùm morte: à cuius nomine nulla inſcriptio. Et quum ſit inſcriptum opus Ilias, non interit ea Ilium, ſed in Odyſſea. Contrà in Odyſſeæ tractu vnus tantùm moritur Elpenor, iſque ebrius. Nam cæterorum ſociorum interitus vnico penè verbo inuoluitur ſine affectu vllo propemodum. Iam eſt imago nuptiarum, conuiuia, cantus, ſaltationes. In fine autem & proci interficiuntur: & interuenit θεὸς ἀντὶ μηχανῆς: quod Tragœdiæ proprium eſt. Poſtremò irridet eos Ariſtoteles, qui vnũ corpus vtramuis eſſe putent, tanquam fabulam vnam. Sed multas ex vtraque fabulas confieri poſſe cenſet: propterea quòd & multæ partes & multa ἐπεισόδια. Iccirco veteres excerpta toto ex corpore quaſi quædam membra recitabant. Pugnam ad naues: Catalogum: Animarum euocationem: Quæ apud Circen acta ſunt: Arma Achillis: Procorum cædes, atque eiuſmodi: quæ ſunt in Rhapſodia à nobis declarata. verùm nihil non audent iudicare Grammatici: poſtquam arti ſuæ tertiam partem κριτικὴν adiecêre. Non enim tanquam Grammaticis iudicium illud eſſe poteſt attributum: ſed exiſtimandum eſt primi Philoſophi officium: penes quem vnum ius eſt omnium ſcientiarum. Quare ſtultiſſimè nobis Grammatici nomen imponunt ex libro noſtro De cauſis linguæ Latinæ. Omnia enim illa ad libellam Philoſophiæ appenſa ſunt. Nam quemadmodum probare poteſt artifex principia ſua? Atqui probamus ibi nos, quæcunque à Grammaticis pro notis accipiuntur. verùm ita meruêre Ariſtotelis obtrectatores vt nihil niſi loquàntur. Neque verò Homerus ipſe tam docuit vel Comœdiam vel Tragœdiam, quàm eſt edoctus ab agreſtibus atque aniculis in Ithaca & Chio & alibi, fabellas, quas operibus intertextas accommodaret. Argumento Heſiodus eſt, qui & illo maior natu fuit, & in agro vixit, & in vicis cecinit. Itaque Ariſtoteles nõ dixit prius inuctam Tragœdiã, ſed prius excultam. Serò enim Comœdiam expolitam. Tragœdiæ verò & Comœdiæ

diæ genus vnum commune, commune vnum nomen, Fabula. Certè hæc haud longè abeſt ab ea ſententia, quam introduxit tantùm, non etiam definiuit Plato in Symposio. De Comœdia illa quoque falſa Grammatici docuêre: quia eſſet poema poſitum in imitatione, totum in geſtu conſiſtere atque pronunciatione. Profectò nihilominus Comœdia eſt, etiam quum legitur vel tacitis oculis. Quin geſtus recitantium ſolus eſt: non omnes verò qui legunt, recitant. Præterea nimis iam ſæpe dictum eſt, imitationem vniuerſæ poeſeos finem eſſe. Comœdiam igitur ſic definiamus nos, poema dramaticum, negotioſum, exitu lætum, ſtylo populari. Errarunt enim qui Latinis ſic definiuêre, priuatarum perſonarum, ciuilium negotiorum comprehenſio, ſine periculo. Principio aliis quoque fabulis conuenit non dramaticis, quæ ſimplici narratione recitari poſſunt. Deinde in Comœdia ſemper eſt periculũ, alioquin exitus eſſent frigidiſſimi. Quid enim eſt aliud periculum, quàm imminentis mali aditio ſiue tentatio? Præterea non ſolùm pericula, ſed etiam damna lenonibus, riualibus, & ſeruis, & heris, quemadmodum in Aſinaria, & in Moſtellaria, ipſi quoque heri malè mulctantur. Adhæc Prætextatas Comœdiæ nomine appellare nequeant ex ea definitione. non enim ſunt priuatæ perſonæ. Poſtremò & Mimis eſt communis definitio, & Satyræ dramaticæ. Primus Crates Athenis dempto metro Comœdiam in ſoluta oſtendit oratione. Quũ igitur vnum ſint Comœdia, & Tragœdia, quod ad modum attinet: De Tragœdia quoque hoc in loco ſcribendum eſt communi narratione: quoad ſuas cuique perſonas atque actiones poſtea aſſignemus.

CAPVT VI.

TRAGOEDIA.

TRagœdia, ſicut & Comœdia in exemplis humanæ vitæ confirmata, tribus ab illa differt, Perſonarum conditione, fortunarum negotiorúmque qualitate, exitu. quare ſtylo quoque differat neceſſe eſt. In illa è pagis ſumpti Chremetes, Daui, Thaides loco humili: Initia turbatiuſcula: fines læti.

Sermo de medio sumitus. In Tragœdia Reges, Principes, ex vrbibus, arcibus, castris. Principia sedatiora: exitus horribiles. Oratio grauis, culta, à vulgi dictione auersa, tota facies anxia, metus, minæ, exilia, mortes. Memoriæ proditum est, Euripidem ab Archelao rege Macedoniæ, cuius in fide, ac clientela esset rogatum, vt de se Tragœdiam scriberet: Ne, inquit ille, Iupiter, ne tantum mali. Nomen traxit ab hirco nullam aliam ob causam, nisi quia in eius numinis honorem ageretur eiusmodi fabula, cuius victima esset hircus. Eo igitur victores donati rem illi diuinam facere. Primùm sanè agi cœptã vindemiarum tempore scriptũ est, vnde occasio data Grammaticis vti παρὰ τὸ τρύγημα nomen ducerẽt, quasi τρυγῳδίαν quam vocem integram etiam apud Aristophanem habes, ἀχαρνεῦσι. Qui eam primus dederit, haud ita pro comperto habetur, satis constat illud, à Thespi poeta factam nitidiorem, qui primus pensiles scenas in plaustris circumegit, addiditque nudis oribus fæcem pro persona. à quibus fæcibus vinaceis alij Tragœdiæ nomen deductum maluere. id enim significat τρὺξ, quemadmodum τρύγημα vindemiam. Falluntur tamen hi quoque, quum ipso Thespi nomen hoc fuerit antiquius. Disceptant hic Grammatici, vtrius fuerit fæx, vinine an olei, & addunt fatali more suo nugas, fæcẽ esse aquaticũ humorem vini. Sanè in vino nihil longius ab aquæ natura distat, quàm fæx, vsque adeò vt etiam lapidescat. Tartarum nostrates dicunt medici. Arabes quoque vini, & aceti. atque eiusmodi liquidiorum, Durdi vocant: olei verò sicut nos, amurcam, ita illi Thefal. Hoc nomen, hæc origo. Definitio autem apud Aristotelem hæc, μίμησις πράξεως σπουδαίας, καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, οὐ δι' ἐπαγγελλίας, ἀλλὰ δι' ἐλέους, καὶ φόβου περαίνουσα τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. Quam nolo hic impugnare aliter, quàm nostram subnectendo. Imitatio per actiones illustris fortunæ, exitu infelici, oratione graui metrica. Nam quod harmoniam & melos addunt, non sunt ea, vt philosophi loquuntur, de essentia Tragœdiæ. etenim Tragœdia in scena tantùm esset, extra scenam non esset. Quod autem dixit, μέγεθος ἐχούσης, positum est, ad differentiam Epopœiæ, quæ aliquando prolixa est. Non tamẽ semper. cuiusmodi vides

Thefal.

Harmonia.

Melos.

vides apud Musæum, præterea κάθαρσις vox neutiquam cuiuis materiæ seruit. sicut μέγεθος: mediocritatem significat hîc. Paucis enim versibus nequit satisfieri populi expectationi: qui eo conuenit, vt multorum dierum fastidia, cum aliquot horarum hilaritate commutet. Quem admodum inepta quoque est prolixitas: adeò vt facetè dicas illud Plautinum,

Lumbi sedendo, oculi spectando dolent.

CAP. VIII. COMOEDIÆ SPECIES.

HÆ sunt origines tum comœdiæ, tum tragœdiæ: deinceps vtriusque & species, & partes videamus: à Comœdia verò incipiendum est. Eius ergo differentiæ aut à temporibus, aut ab argumentis. Itaque tres Comœdiæ narrantur ætates. vna vetus, quo tempore summum imperium penes populum fuit. Iccirco licuit illius sæculi Poetis risum aucupari ex quocunque genere iocorum, siue ij sale, siue acerbitate aspersi essent. non enim æquo solùm, sed etiã libenti animo audiebat populus quę in iudicum iniquitates, prætorum mala vel facinora, vel euenta, prauorum ciuium corruptos mores dicta iacerentur. Id tum impune fuit maledicis poetis: quasi malę famæ metu deterriti componerent animos auios à virtutibus, atque appellarent ad frugem bonam. Grassabatur ergo ea licentia in omnes ordines, ætates, sexus, conditiones impunè: idque non in transcursu tantùm, sed integro fabularum tractu, ac primario studio. Quod in Ranis, & in Nubibus constat Aristophanis. Vexatio autem illa tametsi sparsim, atque vt sese res daret, exercebatur, ipsi tamen choro potissimum est attributa. Habuit autem hæc quoque vetus ætates duas. Quippe sub Sannyrione, cuius nomen primum inter priscos celebratur, inconditæ partes, ac personarum introductiones. neque lex erat earum numero posita. Primum ferunt Cratinum & partes distinxisse, & actus disposuisse, & ad tres tantùm personas numerum astrinxisse, neque tamen ab eo tam exactè hanc operam positam, quàm studiosè susceperat: perfectam postea ab Aristophane. At siquis accuratius huius quoque operam perpendat, inueniet partes dissitas, neque dispositas per actus ad eum

Aetates Comœdiæ.

Vetus Sãnyrio.

modum, quem successores instituerunt. Quin alia quoque ratione inuenta est sibi dissimilis, scilicet pro cuiusque ingenio poetarum: quæ ad trium tantùm iudicia digesta sunt. Cratini, Aristophanis, Eupolidis. Omnium enim vnus cum esset scopus, taxandi nimirum atque irridendi, non vno modo sunt prosecuti. Cratinus acer, & aperto nudóque telo. Eupolis grauis, & confictarum nouitate personarum sustinens acerbitatis suæ venustatem. Aristophanes cum risu mordax, nihil sine facetiis impingens. vt & hinc discant Iuuenalis obtrectatores, non esse, quod iactant, verum. Aiunt enim illius affectatione illatam labem Satyricæ venustati. Quam lenem, ac placidè fluentem videas in Horatio, in Iuuenali asperã, ac temerariam. Non enim reprehẽsorem, aut obiurgatorem esse Satyrum, sed subsannatorem, & irrisorem. haud ita est, quemadmodum suo loco diximus. Videmus enim hic, veterũ & vsum & iudicium quod ex veteri comœdia in Latinis Satyris pro lege habendum est. tales enim fuere & Eupolis & Cratinus. Aristophani verò propior Horatius. Attritis deinde populi opibus, reductáque illius insana & licentia & inconstantia ad Tyrannicam paucorũ libidinem, continuit poetas metus potentiorum in officio benedicendi. Quocirca sublatus chorus fuit: cuius illæ videbantur esse præcipuè partes, vt potissimum, quos libêret, læderent. Quare cùm cætera nihil mutata essent: mansit species quidem prior, parte tãtùm desideratæ. Vnde mediæ nomen ortum est: nõ tunc quidem, sed posteaquam nouæ Comœdiæ appellatio fuit instituta: inter quam, & veterem illam quæ intercederet, μέση fuit nominata. Intercessit autem & tempore, & forma: quando neque huius, neque illius faciem repræsentaret. tempore quoque posterior fuit superiore, & postrema prior. Quippe noua sub Alexandro florere cœpit: cuius ætas oligarchiam subsecuta est. Chori autem loco παραβάσεις quædam fiebant, in quibus aliorum poetarum dicta, scriptáque sine maleficij crimine, aut pœnæ suspicione irridebantur. Cratinus itaque vnã fecit huiusmodi, quam ὀδυσσεῖς inscripsit, specioso sanè titulo plurium Vlyssium. In ea aiunt Homeri Vlysseam vexatam maledicentissimis censuris. Talem quoque prodiderunt ἀλοδοικωνα Aristophanis. Etiam in eiusdem Pluto Chori desiderantur, quod &

Cratinus.
Eupolis.
Aristophan.
Chorus.

quod & alibi monebamus: ita tamen, vt non omissus, sed exemptus videatur. Illud constat: Cratinum, ad pristinam licentiam cùm esset ausus reuerti, βάπτας fabulam edidisse: vnde illi contigit interitus. Ab illis enim, in quos fuerat inuectus, captum, ac vinctum, atque in mare proiectum, ea mersione imitatum esse nomẽ suæ fabulę. Floruerunt in antiqua præter eos quos suprà memorauimus, Phrynichus, Theopompus, Archippus, Plato, Teleclides, Pherecrates, Stratis, Crates, alii. In media verò Philippides, Strato, Anaxilas, Mnesimachus, Epicrates Ambraciota, Nicostratus, Sotades, non illud monstrum nobile impuritate sua, sed alius, cuius extant versiculi de fabula, quæ inscribebatur ἐγκλειόμεναι. In hoc Comœdiæ genere Alexis perillustris fuit. Quod Horatius ait: ab Accio versus Ennij rideri: an proximè accedit ad huiusmodi modum παραβάσεως, quam Comœdiæ huius mediæ propriam dicebamus? Nullus enim Grammaticorum quid illud rei sit, nos docet ibi. Differt autem à veteri noua multis modis: potissimùm verò compositione. Astrictior enim certis legibus tàm ad argumenta quàm ad dictionẽ. nõ enim ridicula dramata in noua, vt ex qualibet materia risum captet. Quinque partitionib. secta, tibicinẽ interserit. Vocabula noua nõ fabricat ad risum, aut ad cauillum. Et populari sermoni de medio sumpto propior noua fuit apud Græcos. Neque excurrit noua ad alios versus, solis iambicis, aut trochaicis contenta. In veteri multas carminum species videmus. Ortã tamẽ ex antiqua nouã satis apparet ex iis quæ veteres memoriæ prodidêre. Aiunt enim Aristophanem scripsisse fabulam Cocalum, cuius filum fuerit amussis & regula Menandro, atque Philemoni ad nouam Comœdiam comminiscendam. Hoc vnum genus nostri quanquam amplexi, atque imitati sunt: tamen secundum ætates Comœdiæ quoque modos à temporibus notauêre: quæ eis differentias non à specie sed à stylo constituerent. Itaque veteres fabulas Liuij Andronici dicimus, Pacuuij medias, Terentij nouas, quia hic postremo seculo, ille prisco, Pacuuius medio natus esset. Andronicus enim primus dedit fabulam, quam Græcorum more docuit histriones, ita vt esset in scena ipse, atque eos castigaret. Quod per initia suorum studiorum quum Aristophanes

non esset ausus facere, ludiones habuit duos, quorum opera pro se ad populum vteretur Callistratum & Philonidam. Castigatus tamen conuitiis Aristonymi & Amipsiæ deposuit timorē, ipséque in scenam prodiit. Chorum verò an introduxerit Liuius, nondum legi. At Plinius Cæcilius veterem Comœdiam suo tempore Latinam recitatam scribit, non tamen actam. nec abstinuit tamen noua Romanorum à censura atque animaduersione vitiorum, vt est sæpe apud Plautum. semel Terentius, nec palàm. Ancilla enim in Eunucho ait, Chæream esse in eo, vt patiatur, quod mœchis fieri solet: Quod inquit, nunquam vidi fieri, neque velim. Sustinet hîc suam personam, quæ meretricio quæstui daret operam, nolebat malè esse mœchis. Tectis verbis deinde oppugnat Romanorum negligentiam in vlciscendis mœchis, quum ait, Se nunquam vidisse factum: perinde acsi dicat, non consuesse fieri. At Plautus tametsi ex Diphilo, Menandro, Epicharmo, Philemone, Apollodoro accipiebat, tamen addidit aliquando priscæ acerbitatem: neque in transcursu solùm sed multis interdum versibus. In Gurgulione hæc:

Terentij locus.

Tum isti Græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis.
Constant, conferunt sermones inter se tanquam drapetæ:
Obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis.
Quos semper bibentes videas esse in œnopolio:
Vbi quid surripuere, operto capitulo caldum bibunt:
Tristes atque ebrioli incedunt.

Item multis aliis locis notat sua tempora, & nationes: neque solùm communes mores, sed etiam nominatim Pelionis ineptias histrionis, in Bacchidibus. Quinetiam interposuit *maledicam παράβασιν* in eadem: quod & suo monuimus loco. in his Græca vestigia: postea Romanus ausus est emollire opicam seueritatem: ac nomina simul cum moribus inferre in scenam è Latio, & deducere in festos ludos. Itaque Marcellus & Brutus, & alij nobiles viri non solùm in cuneis spectarunt, sed etiam in scena spectati sunt. Vnde orta fuere genera fabularum, ab ornatu vestitúve quem gererent nominata. Nam quemadmodum Græcas Palliatas, à Gentis veste vocabant: ita à Romano toga Togatæ dictæ sunt. Latinarum igitur species

species hæ. Nobiliores, quę à personis primariis Prętextatæ appellabantur. erat enim prætexta Magistratuum toga, cui purpura prætexebatur, à Græcis iccirco περιπόρφυρος. C. Melissus, qui fuit ab Augusto præfectus bibliothecæ in porticu Octauiæ, edidit nouum genus Togatorum, quas Trabeatas appellauit: quemadmodum legimus in libello De claris Grammaticis. Minus nobiles, in quibus Senatores priuati cum togis introducebātur. Vltimum genus capiebat humilem fortunam popularium negotiorum cum tunicis tantùm: quæ tamen haud quaquam Tunicatæ eadem ratione, sed ab habitaculis nomen adeptæ sunt. igitur Tabernariæ, quòd cum tabernis scenæ disponebantur. Fuit autem ab his diuersum genus Atellanæ, ab Atella Oscorum oppido natura omnium maximè & iocosa, & dicaci. Quare cum facetias suas in Theatra municipij intulissent: id gratię sunt assequuti, vt in vrbem quoque transferrētur. Nihil enim pręter risum aucupabantur etiam in ipsa verborum acerbitate. Cuiusmodi fuit in versu illo quem recitat Suetonius in Tiberio: cui olido hirsutóque senioris obscœnitas esset exprobrata. versus fuit:

Prætexta.

Tabernariæ.

Hircum vetulum capris naturam ligurire.

Quibus verbis fortasse subest etiam stimulus. Vt capras nominaret: quòd ille in insula Capretis agebat. Romani igitur inter serias Reipublicę tractationes ad animorum refectionem, minimè turpe putarunt in vicinorum abire mores. Adeò verò placuerunt, vt tametsi omnia obscœna erant, persona, res, oratio: tamen occœptę sint sentētię dicaces à ciuibus agi per ioca versibus incōditis iactata. Quod genus poematis, quia ei deerat multum ad iustam Atellanę magnitudinem, tanquam pars toti conueniens insertum fuit postea in Atellanas, atque ex eo facta exodia. quę causa fuit vt ij qui agerent Atellanas, neque histrionum numero ascriberentur, neque tribu amouerētur: quinetiam ius retinerent nomina dādi ad militiam. An verò hanc aut vnam è superioribus veteres Italicam appellarint, haud satis constat: neque sanè ita magni refert. In nono libro Dipnosophistæ meminere Scirę cuiusdam poetę natione Tarentini, qui Italicæ comœdię author fuerit. Donatus his quare addiderit Rhyntonicas, reddit rationem. quippe ab actore

Verùm actor comœdiæ genus mutare aut constituere quì possit, non video. Athenæus in tertio Rhytonis me-
Rhyton. minit tanquam poetæ, non quasi actoris, atque eius fabulã Amphytrionem. Idem Donatus, quemadmodum & nos, Togatas à Tabernariis specie distinguit, alij non: quos quidem errare puto. Atque hæc quidem sunt separata genera ex Personis: quas tamen Pacuuium miscuisse produnt, ita vt Prætextatæ argumentum Palliatæ nomine circunferret. Siquidem inscripsit Orestẽ atque Agamemnonem. Adeò placet nouitas rerum, etiam deprauatarum. Festiuè (vt solet) Plautus Amphitruonem suam Tragicomœdiam appellauit: in qua personarum dignitas atque magnitudo Comœdiæ humilitati admistæ essent. Ab argumentis etiam possumus agnoscere differentias. Amatoriæ totæ, vt Andria, Calumniatoriæ, vt Nubes, Romæ. Ciuilis fortunæ & morum, vt Thesaurus, Captiui, Aululariа. Euenta, vt Phasma, Arcturus. Fallacioſæ, vt Miles,
Motoria. Pseudolus. Alia quoque ratione: Turbulentas, negotiosas agnoscimus, qualis Adelphi. Has motorias dixere. Alias
Stataria. sedatiores: statarias ideirco vocant: in quibus non ita discurritur. Talis Hecyra, Asinaria. Aliæ hilares, & conuiuiales, cuiusmodi Bacchides. Nunc ad Tragœdiarum species transeamus.

TRAGOEDIARVM SPECIES.

CAPVT VIII.

TRagœdiarum species à loco duæ, Græca & Latina, quæ fuit prætextata: qualis extat Nero, Senecæ. Ab argumentorũ verò generibus diuersæ sunt. Nã Callias Athoniensis, qui maior natu quam Stratis fuit Tragœdiã fecit, quã Grammaticam nominauit: propterea quòd è literis & sonum duceba', & argumentum. Nam Chorus nihil aliud quàm saltatio fuit ex nominibus, & sonis, & tẽporibus & rythmis elementorum. Quod qui exactius nosse volet, ex Athenæo petat. Haud enim multum facit ad rẽ: & Latinis est prorsus inutilis, quanquam eius numeros adeò sunt veteres admirati, vt memoriæ proditum sit, eorum imitatione compositos esse versus aliquot in Medea Euripidæ & OEdipo Sophoclis. Alia species continet Satyros mistos Heroibus, ita vt etiam seueris hilariora misceantur, cuiusmodi Polyphemus extat Euripidæ. Menedemus

nedemus philosophus hoc in genere poematis primas tribuit Sophocli & Achæo. Erant autem quatuor festiuitates, in quibus tragœdiæ agebantur. Proinde τετραλογία σατυρικὴ dicta fuit. In tribus tragœdiæ serie dabantur: Dionysiis, Lenæis, Panathenæis. Quarta satyricæ tragœdiæ, scilicet Chytris.

COMOEDIÆ ET TRAGOEDIÆ partes.

CAPVT IX.

PArs non vno modo intelligitur. Est enim quam Philosophi appellant Essentialem. Ea duplex est, aut in re, aut in intellectu. In re, materia & forma: ab intellectu materiam referens genus: & differentia formam in definitione. Aliæ dicuntur partes vniuersales, sicuti species generis. Genus enim in suas species tanquam partes continet. Ac de his quidem iam diximus. Sunt præterea partes quantitatis, aut quasi quantitatis, nihil enim diuisibile, nisi quantum. Cubitus igitur est pars tricubiti. Quasi quantitatis pars est, quum dicimus igneitatem, quæ in flamma existit, partem esse eius quæ in maiore flamma sit, non enim est per se diuisibilis, sed ratione illius quantitatis, quæ ei subsłat. Has nunc partes in fabulis considerabimus. Sunt autem enarratæ sub communi fabulæ appellatione genera illa: Tragœdia & Comœdia. Comœdiarum species aliquot. Comœdiæ igitur partes aliæ primariæ, aliæ accessoriæ, aliæ attinentes. Veræ & primariæ sunt quatuor, protasis, epistasis, catastasis, catastrophe. Scio à nonnullis tres tantùm enumeratas, nos autem ad subtiliora semper animum appulimus. Harum partium communes portiones maiores, Actus dicuntur. verùm non *Actus.*
penitus, neque semper. Actus enim quintus interdum nõ est pars catastrophes, sed æqualis ei simul cum ea sortitur & initium & finem. Eodem modo & protasis actum primum tam totum comprehendit quàm ab eo tota complectitur. Præterea protasis non semper in primo, in secundo enim actu est apud Plautum in Milite glorioso. *Scenæ.*
Actuum autem portiones minores sunt, quas Scenas vocant. Par ratio & in Tragœdiis. Hæ veræ & primariæ, & legitimæ. Accessoriæ autem, Argumentum, prologus, chorus, mimus. Attinentes verò, quas philosophi cir-

constantes nominant, Titulus, modi, cantus hymele siue saltatio, apparatus. Tragœdiæ neque argumentum habet, neque prologum separatum, sed in persona aliqua ad fabulam pertinẽtem. Nam prologi comici persona, quum lubet, extra Fabulam tota est: non quia semel quum recitauit, nusquam præterea comparet: hoc enim etiam ad fabulam pertinens persona interdum patitur. quemadmodum Sosia in Andria: atque iccirco προτατικὸς, vel vt alij, προσωπικὸν dicitur: verùm prologi personæ cum fabula nihil commune: nihilo magis, inquam, cum fabulę coniuncta negotiis, quàm choragi, quum inter actus ad epirrhemata introducitur, qualis in Gurgulione Plauti. Habet autem Tragœdia chorũ, quem nunquã amisit: & loco Mimi, Satyrum. Cantum quoque communem cum Comœdia partem habet, & Titulum, cum saltatione & apparatu. Has igitur omnes sigillatim recenseamus.

Partes legitimæ sunt, sine quibus nequit Fabula constare, quibúsque contentam esse oportet. Protasis est, in qua proponitur & narratur summa rei sine declaratione exitus. ita enim argutior est animum semper auditoris suspensum habens ad expectationem. Si enim prædicitur exitus, frigidiuscula fit. Tametsi ex argumẽto omnem rem tenes, tamen adeò expedita ac breuis est indicatio, vt non tam saturet animum, quàm incendat. Epitasis, in qua turbæ aut excitantur, aut intenduntur. Catastasis, est vigor, ac status Fabulæ, in qua res miscetur in ea fortunæ tempestate, in quam subducta est. Hanc partem multi non animaduertere. necessaria tamen est. Catastrophe, conuersio negotij exagitati in tranquillitatem non expectátam. His partibus additus, vti dicebamus, Prologus: quem Latinis solis attribuunt quidã. Pars hæc monoprosopos est, quæ non potest explicari definitione, nisi colligantur ex diuisionibus. Vnus enim argumẽtum narrat. alius Poetæ consilia in Fabulis, vt in Adelphis. Illum vocant ἀναφορικὸν: quia sit idem ἀναφορὰ, ἀναπεμφὸν, σεσυχή. talis in Aululari a. Mirum verò, si Prologus tota res Latina est, quomodo inuenit nomen Græcum. Alterum genus commendatitium. Quare συστατικὸν nominant: quia exoret auditores pro Authore, & Fabula. quoniã stare dicitur, aut stetisse Fabula quũ perageretur. quasi

Protasis.

Epitasis. Catastasis. Catastrophe. Prologus.

quasi igitur confirmaret animos spectatorum. Huiusmodi habes in Hecyra. Tertium genus, quum refellũtur obiectiones aduersatiorum: vt in Andria. Aut etiam regeruntur crimina: cuiusmodi versus ille,

Idem ille phasma nuper nunc dedit:

Quod propterea dixere ἀναφορικὸν. Alij sunt misti, vt in Casina. Trinummo autem διαπρόσωπον fecit Plautus Prologum, quem sanè queas ἠθικὸν appellare, accommodatis ad nequitiam adolescentis personis Luxuriæ, atque Inopiæ. Quemadmodum in Rudente Arcturi, in Aululari a Laris familiaris. pro quibus fiebant machinæ, quarum impulsione repentè apparerent. Arcturum enim sublimiori deuectum, par est: quemadmodum ipse quoque ibi profitetur. Sicuti Tragœdiarum fine, & in fine Amphitruonis earundem genere machinarum opus fuit ad producẽda Numina, quorum ope summa pericula, summæ desperationes in meliorem spem reducerẽtur. Quales exitus in Sophoclis Philocteta, & apud Euripidem legimus. Quod autem supra diximus. Prologi personam ad fabulam non pertinere, id sanè verum fuit. At suo more Plautus nouas res molitus, Mercurium in Amphitruone fecit agere Prologum: qui tamen magnam deinde Fabulæ partem expedit.

Argumentum autem noua sanè res, neque necessaria, nisi iis in Fabulis quarum Prologus aliud agit, neque in protasi continetur. Profectò neque in Prologo, neque in Protasi Andriæ ostenditur fabulæ argumentum. Ita neque in Eunucho, neque aliis quibusdam. Donatus Argumentationem vocat, malè. Est in Originibus nostris declaratum ex Ciceronis atque aliorum obseruationes Argumentationem nunquam capi pro eo quod est ὑπόθεσις, sed aut pro inuento quopiam ad faciendam fidem: aut, quod frequentiore in vsu inuenitur, pro inuenti illius expolitione. Id quod etiam in Topicis Seuerinus Boetius declarauit.

Titulus est inscriptio nominis, non à tutando, vt aiebat Varro: sed παρὰ τὸ τίειν. Honor enim & Titulus, idem, nomen dico tam authoris quàm Fabulæ. Quod non pronuntiabatur tantùm ab eo qui modos faciebat: sed etiam proponebatur in proscenio. Aiunt, si esset vetus Græca fabula authoris noui opera edita Latĩ

nè Fabulæ nomen præponi ſolitum. Sin eſſet aliter, authoris nomini Fabulæ nomen poſtponi, quo attentior eſſet populus ad audientiam ex veterè opinione. Argumentum autem ipſum ſub titulo etiam proponi ſolitum deſcriptum grandibus literis arbitror. Quare illud quoque argumenti genus excogitarunt, ex cuius verſuum capitibus Fabulæ nomen legeretur.

Actus. Actus eſt dictus ab actionibus cõmunibus, quia totum genus δραματικόν. eſt enim pars fabulæ continens diuerſas actiones pro diuerſitate, quas diximus, partium. Denominati autem ſunt ab ordine, qui numero quinario complectitur. neque enim plures pauciorèſve quinis eſſe conuenit. Diſtinguebantur autem interuentu cuiuſpiam perſonæ nouæ olim. Poſtea verò ſæpe aliter factum inuenias. Perſonam eandem negat Donatus plus quinquies exire in proſcenium, falsò. vel ſtatim ipſa in Andria Dauus oſtendit haud ita eſſe rem alibi ſæpe.

Scena eſt actus pars, in qua duæ pluréſve perſonæ colloquuntur, eius initium eſt aliquando ab omnium ingreſſu, aliquando ab vnius tantùm, qui deinde alium quempiam inuenit è ſcena ſuperiore: finitur autem abitu interdum omnium, nonnunquam vnius tantùm. Adeò vt ſi tres fuerint, duo reliqui ſequentem conſtituant ſcenam. aliquando vnus ſolus relinquitur ad futuram ſcenam. Nomen inuenit ex eo, quòd alia atque alia facies ſubinde appareret ex ædiculis, quæ olim quam è ramis ac frondibus conficerentur, ita ſunt ab vmbris & tabernaculis appellatæ. Et ſanè verbum militare σκηνοῦν. Et apud Timæum Locrum σκᾶφος, haud longè abeſt ab ea ſignificatione.

Chorus. Chorus eſt pars inter actum & actum. In fine tamen fabularum etiam Choros videmus. Quare tutior erit definitio quæ dicat: poſt actum, introducta cum concentu. Is tractus non fuit vniuſmodi. Sanè aliquando totus cum cantu, & motu, & geſtu, & ſaltationibus ad tibias. Miſcebatur aliquando, & verſuum, & tractuum varietate: nonnunquam etiam ſingularibus perſonis. Choro autem de Comœdia nota ſublato, explebat officium Tibicen. Id quod in Pſeudolo Plauti ſatis patet. Erant autem cum Choro ij, qui ſaltabant in Orcheſtra: vnde nomen λόγιον etiam dictum ſcri-

ſcribunt Grammatici quidam, malè. Erat enim λογεῖον Orcheſtræ pars. Cum quibus illi quoque aderant, qui modos faciebant, at quorum leges voces temperarent. Aiunt primos Choros ab Arcadibus inſtitutos ex Dionyſiacis tibicinibus Timothei, ac Philoxeni legibus. Nobis tamen pro comperto eſt Philoxeno Choros longè fuiſſe veteſtiores. At iidem Arcadibus etiam totius Muſices attribuunt primordia. Chorus ſanè res adeò vetuſta fuit, vt olim actio Satyrica in Tragœdiis ſolo Choro conſtiterit. Primus autem Philammon Delphicus ad aram patriam Choros diſpoſuit in Apollinis honorem. Romæ verò, ſicuti à Polybio in xxx. ſcriptum eſt, L. Anilius deuicto ac triumphato Gentio Rege Illyriorum, in Circo Scenam extemporaneam excitandam curauit. Ludóſque edidit cum Thymelicis tum primùm, quos in Orcheſtra conſtituit. In Proſcenio autem Tibicines cum Choro. Primus Archontes in Scenam duxit cum Chorum. Fuit autem per initia, Monoproſopos Chorus in Fabulis. Vnus enim quiſpiam prodibat. Ciuium vitia recenſens, idque ſine cantu. Talis eſt apud Plautum Choragus in Gurgulione. Deinde alter additus, vt interrogationibus, atque reſponſionibus explerent animos varietate. Summa enim laus in Poetica, nouitas. Poſtea quaterni fuere, ita vt partirentur Chorum in paria duo, quæ iccirco Græci vocauere ζυγά. Qua in re ita euenit, quemadmodum in Tribubus Romanis. nam Romulus vniuerſum populum tres in partes quũ diuiſiſſet, vnde & Tribus appellatæ, tametſi maior deinde numerus additus eſt, manſit tamen nomen. Sic τὸ ζυγὸν vox non eſt mutata, quanquam aucto numero. In Comicis enim Chori viceni quaterni diſtincti erant in certa paria. Igitur ζυγὸν ex quaternis conſtitutũ, nomine retento priſtinam fefellit ſignificationem. Alia quoque fuit partitio, ſiue complexio in verſus, ſiue ordines: στίχους Græci vocant: quorum̃ ſinguli ſenis conſtabant. Ad eum modum diſponebantur in Orcheſtra quum ſtaret Chorus: ſicuti fit in acie. Id appellabatur χορεστασία. Idem ordo quum rectà ambularet, vel exiens, vel ingrediens, hi dicebantur quadrati Chori. Quum accedebant, πάροδος vel παρόδια vocabatur: quo tempore canebant παροδικόν: quum ingrediebantur ἐισόδιον, cauſam dicebant cur adeſſent. Tum

ζυγά.

Tribus vnde dicta.

στίχοι.

aut ſtantes canebant, quod & στάσιμον nominarũt, & στασιμόδιον, tum narrabant rei euentum: aut ſtatim reuertebantur & exibant: quæ erat μετωδία. Quòd ſi rurſus ingrediebantur ὀπισθόδρομον: in qua ſi ſaltarent prolixius, erat κόρδαξ: ſi præcipitius, κομμάτιον. ibi lugebant. Quum verò abibant poſtremò, ἔξοδος, & ξυνέξοδος. ibi canebatur ἐξόδιον. Vtebantur Græci vnica tibia in cæteris, in ſynodio tantùm geminis: Timæus memoriæ prodidit Choros Laconicos tetragonos fuiſſe Athenienſes orbiculatos. Quos & στρογγυλοὺς appellarint illi. Siculi autem ἡμικυκλίους. Multum frequentémque eorum vſum vidimus in Illyrio, Græcia, Macedonia, Thracia: paucis locis olim in Italia, nunc in Galliis plurimum. Veteres autem non ſemper conſertis manibus, ſed aliquando ſoluris quoque in orbem diſponebantur. Concinentes mouebantur in læuam primùm, quo motu fiebant ſeſe primum cælorum orbem imitari. De hoc ſcriptum ſatis eſt in exotericis. Sanè etiam nunc qui tripudiare ſeſe dicunt læuum pedem primùm mouent, quaſi artem profitentes à natura ſeparatã. Quippe natura dextrum mouet primùm. Daci, vt iactant ſeſe in aliis quoque multis ab opinione conſuetudinéque cæterorum diuerſos, non ſiniſtrum, ſed dextrum promouent. Chorus igitur motum illũ læuorſum στροφὴν nominabãt: quam quum explerant, totidem numeris eadem veſtigia paribus temporibus relegebant. qua reuerſione ſubter labentium aduerſum motũ Planetarum referri profitebantur. ἀντίστροφος hæc. Eo ſpatio abſoluto ſtantes Terræ quietem repræſentabant. Quo in ſtatu quum diuerſa à ſuperioribus accinerent, ἐπῳδὴν nominarunt. Nũc vulgares Chori noſtri progreſſiones conciſas, & regreſſiones minutas conficiũt, vt ego ridere ſoleo, quaſi in Epicyclis. Hæ Chori partes rum à materia, tum à forma. Mutatas tamen leges inuenias aliter alibi, nam στροφὴν ſolam in Tragicis ſæpe videmus. Alij ſuo arbitratu ſic diſpoſuere. στροφὴν, ἐπῳδὸν, ἀντίστροφον, ἐπῳδὸν: vt eſſent mẽbrã quatuor. Alij ab Epodo incipere maluerũt: ita quinque facta ſunt tribus Epodis, Strophe, Antiſtrophe. Nomine ſunt abuſi: námque ἐπᾴδειν eſt accinere. Illis autem erat προῴδιον. Quaſi nonnulli hæc, quæ præcinerentur προῳδικὰ. Sicuti quæ interea concinerent, μεσῳδικὰ, quæ recinerent παλινῳδικὰ, vbi verò à propoſita materia diuertebantur, ſtantes ἀντιπροσωπηὶ alloquebantur ſpectatores, ex παραβάσεις dicebatur: eratque Comicarum propria. Damnato à Criticis Euripide, qui hoc frequentius: Sophocle non item, qui rarius. Habebat autem παράβασις partes ſeptem. κομμάτιον, quæ erat conſtitutio breuioris partis: vnde & nomen à præciſione. Altera pars dicebatur Anapæſtica: quia olim ex ſolis anapæſtis conficiebatur: poſtea ſuppoſitis aliis pedib. nihilo ſecius nomen retinebat. Tertiam vocarunt μακρὸν, non propter tractum productiorem. erat enim breuiſſima: ſed quia vnico impetu ſine reſpiratione abſoluendum eſſet: luſerunt in nomine Ludiones ad laborem potius reſpicientes. Poſt eam erat Strophe cui Antiſtrophos reſpondebat. huic Epodos ſuccedebat, aut Epirrhema: cui antepirrhema reſpondebat. Quod XVI. non amplius verſibus conſtare, lex fuit. Ariſtophanes numerum auxit. Partiebãtur autem vtrumque in Semichorum: interdum verſu anapæſtico, ſiue commatio & ſtrophe: veluti in Ranis apud Ariſtophanem. Aliquando παράβασις quartæ perſonæ attribuebatur, quod tunc παραχορήγημα dicebatur: propterea quòd eſſet diuerſio à materia ſcenica. erat enim illa perſona ſcenica. Quòd ſi non è ſcena, ſed è choro vnus loquebatur, παρασκήνιον hoc: qui extra chori & propoſitum & numerum id fieret. Quemadmodum fecit Æſchylus in Agamennone. Ita apud antiquos legi: quum tamen è choro παραχορήγημα è ſcena παρασκήνιον eſſe ego & antea putarem, & nunc etiam cenſeo. Nomina enim ipſa hoc prorem, & nunc voco, quod Græci ἡμιχόριον, alterum chori dimidium. nam totus chorus ita dimidiatus δίχορία dicebatur. Quare chori reſponſus appellatus eſt ἀντιχορεία. Componebantur autem tunc pari habitu aduerſi alteris alteri. Primus Tyrteus τειχοσκοπὸν conſtituit: verùm extra ſcenam, ex impuberibus, viris, ſenibus. Partiẽdi autem chori à locorũ proportione alia fuit ratio. Qui ad dextram collocaretur, δεξιοστάτης: à læua, ἀριστερὸστάτης: ab latere, λαυρόστατης: qui poſt hunc, πρωτοστάτης. Fortaſſe λαυρόχορος eadem ratione ea ſit, quam Galenus ἐν ἱπποπολεμίῳ lateralem σκιὰν. Conſiebat chorus ex quauis ætate, officio, ſtatu, ſexu, pueris, puellis, viris, ſenibus, fœminis, aniculis, ciuibus, peregrinis, militibus, agreſtibus, ſeruis, liberis, captiuis. Nubes quoque, & ranæ, & veſpæ, &

alia quæ volueris, quemadmodum nos olim lusimus in comœdia nostra Vidulo: cuius chorus constabat Alliis, & Cepis, & Vlpicis, & Ascaloniis, & Bulbis. Etiam duplicem fecit Aristophanes in eadem fabula: vnum ex Ranis, alterum ex initiatis. Anteibat chorum dux: qui inde nomen inuenit χοραγόν. Choragi apparatus χορήγιον. Vnde χορηγεῖν suppeditare. Ille enim & omnia curabat facienda, & seruabat ornamenta, & producebat, & reducebat. Itaque Plautus quærenti vestem, iubet à Chorago vtendam sumi. Chori princeps κορυφαῖος etiam apud Aristotelem. Actus dedita opera confusos ait Donatus interdum, vt ne liceret fastidioso spectatori exurgere, atque abire antequam tollerentur aulæa.

Choragus.

MIMVS.

CAPVT X.

SVblato choro quemadmodum dicebamus, introducti qui modos facerent. Aliquando etiam actores extra argumentum, quorum vrbanitate adhuc magis animi laxarentur. quam introductionem etiam ἐπεισόδιον nominarunt, non solùm in choris. Hoc idem in Atellana dicebatur exodion: quia penitus extra fabulam esset. Introducti igitur quod omnia gesticulatione imitarentur, Mimi nominati: atque alij plenius παντόμιμοι. Tantum potuit apertior, atque expressior actio: vt generis nomen, quod esset poeseos vniuersæ, ipsi soli sibi vindicarent. Sic mortalis pro homine tantùm, quum omnia nata intereāt. Ita ποιμὴν (vti diximus) opilio. quum tamen ποία omnib. pascuis communis haberetur. Et ποιητὴς qui carmina faceret: non cuiusque rei author. & sicut ostendimus, apud Latinos Factor, olei tātùm. Hoc in lusu quum postea quædam impensius populo placuissent, ausi sunt seorsum suis auspiciis quam commouerant expectationem sustinere, atque in eo laudem quærere, & artificis præterea nomen vindicare. Hos Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qui eo in genere excelluêre, & Planipedes ob eam causam quòd cothurno Tragici, socco autem Comœdi pedes induebant. ipsi autem nudis pedibus agebant. Huius definitio proportionem habet cum Comœdia, quæ ipsius parens exitit. Hoc enim est mimus ex Comœdia, quod Fescenina carmina ex Atellana. Cui (sicuti dicebamus)

Poeta.

Planipedes.

bamus) inter actus apponi quum essent solita: ex ea extracta atque asserta seruitute, iustum se sibi poema fecêre. Sic Satyra prodiit ex Tragœdia: sic è Rhapsodia, Parodia: de quibus suis est dictū locis. Est igitur Mimus, poema quoduis genus actionis imitans ita, vt ridiculū faciat. Cicero tamen Ethologos quum vocat à moribus, quos exprimerent: ridiculi rationem non admiscuit. Sunto igitur duo genera, quæ etiam vicatim & oppidatim per vniuersam Galliam mirificis artificibus circumferuntur, *Morale & ridiculum.* Falluntur qui Planipedes dictos autumant: quia sine ædificiis humi agerent. Nam æquè in proscenio recitabant. Quinetiam Philadelphū & Antiochum reges saltasse mimos, author est Athenæus. Lucianus in libro περὶ ὀρχήσεως, ὀρχηστὴν, inquit, Itali Pantomimū vocāt. Sanè de gestu, non de sermone loquutus est. Translata in Italiam argumenta adeò salib. ac dicacitate aucta sunt, vt vnus Publius vniuersam Græciā ea laude spoliarit. Laberius autem elegāria & sermonis puritate etiam omne Latiū prouocarit. Tametsi Gellius aliquot vocabula vt sordida notat: Horatius autē negat esse pulchra poemata, nā & veri Mimi propriū est quædam sordida vt affectet: & vt ex vngue leonem metiamur, legātur carmina quæ recitat Macrob. Iis enim meliores non sunt Horatij versus illi, quib. ipsum nō vult mirari. Profectò & acriore iudicio, & puriore eloquētia Diuus Iulius quàm Horatius. adeò probauit illius dictionem, vt & equestri donarit dignitate: & auditor eius fuerit, ac verò iubens: & ei præ cæteris cupidè, tū studuerit, tum etiam fauerit. deniq. iusserit iam equitē in scena prodire, acturū quæ scripsisset. Illos adeò versus, qui à Macrobio recitantur, semel atq. iterū legendos censeo: vt eorum suauitas atque puritas de authore suo iudicet, non maleuoli. Erat autē apud Lacedæmonios Mimorum argumentum varium ad ridiculum. veluti imitatio furantiū poma quædam. In alio medici peregrini. Actores appellabantur δεικηλισταὶ apud Plutarchum. In apophthegmate Agesilai δεικηλιστὰ scriptum est sono Dorico. Id verbum designat figulos, & imitatores. Alij vocabant eos αὐτοκαβδάλους. vetus Græcia in Italia φλύακας, etiam σοφισταὶ à quibusdam dicti Thebani ἐθελοντὰς Latinè volones Sicyonij φαλλοφόρους ab imitatione pompæ, quæ Priapo fiebat. φαλλὸς enim palum significat. vnde & Latinè

Mimus.

phalanges ligna teretia, quæ subducendis nauibus, deducendisque subdebātur. Osiridis quoque pompæ his erāt similes. itaque φαλλοφόροι Mimi non erant personati, sed fuligine obliti, & agninis amicti pellibus, quæ Pescia dicta legimus in carmine saliari: vnde pascua & pascere, non à pecore, vt putarunt, deduximus in originibus. Ibant autem cum canistris, & herbis, Serpillo, Acantho, Violis, Hedera, Corollis, saltabántque in numerum: atque in honorem Bacchi, cuius more victores hedera coronabantur, quemadmodum Semus Delius author est, ita concinebant:

Pascua vnde.

Τοὶ Βάκχε τάνδε μούσαν ἄγλα ἴζομεν
Ἁπλοῦν ῥυθμὸν χέοντες αἰόλῳ μέλει.
Καὶ μὰν ἀπαρθένευτον. οὔτε ταῖς πάρος
Κεχρήμεθα κανώδεσσιν, ἀλλ' ἀκήρατον
Κατάρχομεν τὸν ὕμνον.

Inde procurrentes obuium quemque subsannabant. Hoc enim differebant ab Ityphallis. eundo enim canebant. Ityphalli stantes pronuntiabāt, ebriorum persona, & coronati. Hoc enim ebriorū fuit: vt est tum alibi, tum in Menęchmis, & Symposio Platonis, & in vita Xenocratis de Polemone. Manuum quoque tegumenta gerebant ex floribus confecta, & tunicas albo ad medium distinctas à cinctura, quam cogebat velum Tarentinum, ad talos demissas. Silentio per ostium ingressi vbi ad orchestræ medium euaserant, conuertebant sese ad theatrum, ac dicebant,

Ἀνάγετε εὐρυχωρίαν ποιεῖ τε τῷ θεῷ, ἐθέλει
Γὰρ ὁ θεὸς ὀρθὸς ὀσφυρωμένος διὰ μέσον
Βαδίζειν, &c.

Baccho verò dicatum poema est simul & celebritas: propterea quòd ex oppido Bartiæ, cui nomen erat ἐλαθῆναι, Pegasus quidem mysteria detulit Athenas vnà cum Liberi patris signo. quod popul⁹ cùm segnius accepisset: eius contemptionis pœnas dedit. Correptæ námque sunt morbo pudoris partes. Multis ergo frustrà tentatis remediis, ex oraculo φαλλοὺς, hoc est, perticas, atque in earū fastigio coriaceum genitale tū publicè, tū priuatis in ædibus erexerunt. simile quiddā legimus in historia Palæstinorum. Habes cantionem apud Aristophanem ἀχαρνεῦσι. sed de his plus satis, Aristoteles ait τὰ φαλλικὰ esse Comœ-

Comœdiæ sobolem, puto quia Mimorum simillima sint. Hæ sunt Comœdiæ partes, de quibus hîc agendum fuit. Modi autem & cantus, & saltationes, & apparatus declarabuntur pòst, quàm de Tragœdiæ partibus dictum fuerit. communes enim vtrique sunt.

TRAGOEDIÆ PARTES.

De choro iterum.

CAPVT XI.

TRagœdiæ quoque distinguuntur per eadem penè membra, quibus & Comœdia. Protasin dico, & alias item actus ac scenas. Protasis autem & Catastrophe non differunt genere, sed modo. Vtraque enim negotiosa. Catastrophe illis turbis addidit mortes aut exilia. Vtrique tamen commune, interdum exitum commistum habere mœrore ac lætitia. Nam in Asinaria, & Phormione, & Casina, & Persa, lætos simul ac mœstost inuenias. Quin ipsum militem malè mulctatum: de quo tamen Comœdia est inscripta. nam si Comœdię est lętus exitus, & Comœdia est miles: Miles exitū lætū habeat oportet. Sic in Antigona interficitur Mater & Adulter: at exultāt gaudio virgines. Sic & apud Euripidem solius Eurysthei mors lætitia multorum explet animos. In ea verò non semper actus noui à noua persona constituuntur: quemadmodum in multis videre est. Vnum Calliam Athenien sem aiunt Tragœdiæ prologum addidisse. idem Grāmatici, qui Prologum rem totam Latinam esse scribunt. Sanè Euripides cùm protasi prologū ferè miscet eodem in multis filo: propter quod & à Criticis damnatus est. Aristotéles aliter partes digerit. sex enim statuit, Fabulā, mores, dictionem, sententiam, apparatum, melodiam. Principiò non est æqua diuisio. Námque Fabula totum ipsum est. Mores, qualitas fabulæ. Dictio, ornatus, aut imitatio rei, aut species. Sententia, pars dictionis. MELODIA, extra rem penitus. Tantò longius etiam apparatus. Sanè cætera ad aures: apparatus ad oculos. Ille tamen quasi partem Tragœdiæ necessariam numerauit τὸν τῆς ὄψεως κόσμον. At enimuerò ad Choragum pertinet id, non

ad Poetam. igitur cùm quinque sint personæ, Poeta, Histrio, Saltator, Modulator, Choragus: Huius erit apparatus, Modulatoris sonus, Saltatoris gesticulatio. interdum cum cantu, Histrionis actio: Poetæ autem, inuentio materiæ, formæ, ornatus dictionis. Inuentionem dico rei: formam, modum repræsentandi: ornatum, versus ipsos cum suis figuris. Inuentio autem multiplex, de qua suo loco. ad ornatum aut ad formam pertinet digestio: quæ pro re variatur. exornatio quoque duplex, in re & oratione: vnde Schemata & Tropi. In re sunt ἤθη, & πάθη, & διανοίαι: id est mores, affectus, sententiæ. verùm hæc ad inuentionem atque exornationem potius pertinent. ibi igitur de his amplius. nam hîc, quantum esset satis ad partes cognoscendas, positum est. Partes igitur Tragœdiæ ad hunc modum. Membra statuit aliter Aristoteles: Prologum, Episodium, Exodium, Choricum: cuius duas partes facit: alteram mobilem, alteram stabilem. Prologum ante Chori ingressum definit. Alio igitur modo atque in magna parte nostratium Comœdiarum. idem enim est, vti suprà dicebamus, cum Protasi Ἐπεισόδιον, Tragœdiæ iusta pars inter Choricos perpetuos cantus. Exodus iusta pars, postquam nullus deinceps est chori cantus. Chori ingressus, chori integri primus sermo. Stabilis est sine Anapæsto, & Trocheo. κόμμος autem siue planctus, & luctus chori cõmunis cum iis qui in scena sunt. sic Aristoteles. De choro autem accuratiùs hæc. vetustiorum chorum ex quinquagenis constitisse. at postea quam Æschylus Eumenides fabulam dedit, turbailla ad quindenos reducta est: ita vt essent paria, id est, ζυγὰ quina, externis versibus. vnde qui cantum incipiebat, κορυφαῖος, proximus παραστάτης, tertius τριτοστάτης dicebatur. Legimus apud Laertium: eum qui cantum inciperet, altiore sono vocis vsum quo cæteri mediocri exciperent tono, atque subsequerentur. Cum fiebat πάροδος, id est, accessio per paria, terni introducebantur: si autem fieret per versus, quini sese inferebant. Aliquando, sicuti in Comœdia dicebamus, euenit, vt singulatim fieret ingressus. Aliter quoque quã Aristoteles de versibus. suos enim quæque pars cum haberet modos, in Parodis post decem anapæstica acatalecta, catalecticum apponi solitum. Tametsi quidam citius quidam serius, quidam nusquam interseruere eiuscemodi

περικοπὰς: sic enim appellant. Veluti Sapphicis, nullo certo numero Adonium: Anapæsticis verò vel illum, vel Iambicum. Talis ea quoque sunt quæ ἐφύμνια vocitarunt: qualia sunt ἰήϊε παιὰν: & ὦ διθύραμβε, & Hymen ô Hymenæe. Ponebatur autem id post Strophen. Si autẽ Strophe insereretur, μεσύμνιον dicebatur. Similia ἐφυμνίοις ἐπιφθέγματα τεκά. vt ἰώμοι μοι. & Nefas. & Heu. Aiunt tamen Critici Epiphthegmatica esse superuacua: ἐφύμνια, vel μεσύμνια non. Hæc de Tragœdiæ veris partibus. Non vera pars fuit ea, quæ ad aluendas allati mœroris maculas introducebatur cum risu & iocis, & petulantia. Ac sicuti diximus de Fesceninis in Atellana: de Mimo in Comœdia ad augendam varietatem lusus: sic in Tragœdiam Satyri inducti ad atrocitatem leniendã. De quibus iam dicendum est.

SATYRA.

CAPVT XII.

SAtyri dicti sunt Bacchi comites, & Tityri, & Sileni. Satyros Ælianus ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, quia essent dicacissimi: sicuti σιλλιοὺς παρὰ τὸ σιλλαίνειν: σιλλὸν enim ψόγον interpretantur, μετὰ παιδίας δυσαρέστου. contumeliam cum ioci acerbitate. Satyrorum id Etymon confutauimus in libris Originum. σάθυ salacitatem dixêre veteres. Nihil capra salacius. Capripedes Satyri: quos item Tityros doctos aiunt. Tityrus autem capellam significauit Priscis Æolensibus. Iccirco in Liberi patris festis, quibus Tragœdiæ recitarentur, nimirum numinis illius socij ac ministri cæteris ludis adiungebantur. Iccirco falluntur, qui putant Satyram esse Latinam totam. A Græcis enim & inchoata, & perfecta primùm.

A Latinis deinde accepta, atque extra scenam exculta. Quamobrem non à Satyra vel lege, vel lance dicta est, vt frustrà ac temerè satagunt Grammatici. Quin has à Satyris dictas puto. cum lancib. enim prodibant, & canistellis pomorũ omni genere plenis, quib. Nymphas allicerent. Trib. modis Satyrarũ species agnoscũtur. A generib. carminũ, à characteribus, à ratione poematis. Nã cùm essent asperitatis tragicæ diuerticula, tragicorũ quoq. versuum leges obtinuerunt. Iccirco Nicolaus in vicesimo septimo libro Historiarum ait à Sylla Romano sermone

Satyricas fuiſſe comœdias ſcriptas. Sic & Lucilium aliquot confeciſſe patet ex illis verſibus Satyræ XXVII,

Salutem fictis verſibus Lucilius
Quibus poteſt, imperit ſtudioſe, & ſedulò.

Varronis quoque Satyræ illæ Menippeæ conſtabant Iambicis. Ex multis ergo ponam hos ex ea, quæ ab illo fuerat inſcripta Hercules.

Tuam fidem:
Noctu Annibalis, qui fugaui exercitum
Tutanus: hoc Tutanus nomen nuncupor.
Hac propter omnes, qui laborant, inuocant.

Item ex eiuſdem Marcipore.

Ventique ab axe frigido tum eruperant
Phrenetici Septentrionis filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, ſyros.

Hos Lucilius numeros cum ſenariis dactylicis, catalecticis primus dicitur commutaſſe. Quò Latina tota excepto nomine facta eſt. Hæ à carminibus ſpecies. A ratione poematis tres ſunt. ſimplex διηγηματικὸν, & δραματικὸν, & μικτὸν. Narratio ſimplex ex perſona authoris, vt prima Iuuenalis. Actiua ex perſonis cõſtituta duplex: aut enim perſonæ ſunt ſine nomine, vt prima Perſij: aut nominatę, vt Catij & Damaſippi. Miſtæ verò ſunt, vt illa pulcherrima, ac pleniſſima munditiarum, *Ibam fortè via ſacra.* A characteribus verò, vt alibi diximus, ſpecies duæ. Altera ſedatior, qualis Horatiana, ac ſermoni propior. Altera concitatior, quæ magis placuit Iuuenali & Perſio. Hi ſtrictam habent cuſpidem: illi veluti fronde contectum gerunt Thyrſum Satyrorum more, quo feriant imprudentes. Hedera námque obductus contus incautos vulnerabat. hederam, quam contemnerent, non metuebant: cuſpide, quam non viderent, transfigebãtur. Eſt autem poema liberum, ſimiléque ſatyricæ naturæ: omnia ſúſque déque habens modò aliquid dicat. Itaque nec procœmium inſtituit, nec init epilogi rationẽ. Iccirco iambus aptior. Hoc enim fuit ἰαμβίζειν, quod nos maledicere: ſicut ait Ariſtoteles, & repetit Strabo. inde noſtrum Iacere, παρὰ τὸ ἰὰν ἔχος. vnde Iacere maledicta apud Liuium. Iacere contumeliam, atque etiam iniuriam apud Ciceronem. ex quo ad eandem notionem Obiicio compoſitum eſt.

Thyrſus.

Iambizein.

Iacere.

COMICÆ

COMICÆ PERSONÆ.

CAPVT XIII.

HActenus partes cuiuſque: nunc apparatum videamus. Is duplex eſt, aut in perſonis, aut in loco. Perſonæ tres, Agens, Saltans, Modulans. Locus eſt Theatrum. Atque Agẽs quidem potior quàm Saltãs: eſt enim vice Poetę ſcribentis loquẽs. Saltans eſt quaſi tacita locutio, quippe effictio rerũ per corporis motus, ſtatus, figuras. Poſtrema perſona, Modulãs. Nec ſanè perſona: cum ſonus aliunde quoque quàm ab ore proficiſci queat: vt in Hydraulis olim & nunc in iis quę dicuntur organa. Eſt autẽ hęc canẽtis norma. Propterea verò quòd qui canit, verba canit; iccirco Agens duplex erit: loquẽs cum cantu, & ſine cantu. De agentibus ergò primùm dicendum eſt.

Perſona non vno modo definita eſt: verùm ad hunc locum haud magis pertinet, quàm ad librum de inuentione. Impręſentia ſatis ſic ſit: Perſona eſt res animata ficta in ſcenâ, verę imitatrix. Veram ſuo loco deſcripſimus. Qualitas hominis poſita in moribus & fortuna. Ita complectimur affectum, affectúſque rationem omnium ſexuum & conditionem. Imitatur autem nomine, corpore, moribus, dictis, factis, affectibus, habitu: Dico Rem animatam, vt à locis fictis diſtinguatur: qui vera loca nihilominus imitantur. Rem inquam animatam, voce vniuerſali: vt etiam Ranas comprehendam. perſonę enim init rationem. Sic Nubes, Aues, Veſpæ, alia. quare enim pro perſonis non accipiantur, quibus ſermones, diſputationes, conſilia ſint attributa? Idola tamen, ſiue formæ defunctorũ pro ipſis corporibus introductæ ſunt ab Euripide Polydori, ab Æſchylo Darei. an Idola hæc alia ſint ab animabus, videndum in Græcis nugis, & apud Luciani Diogenem, & in Platonis Phædone. Perſonarum diſtinctiones in Comœdia ſunt à conditione, à profeſſione, ab officio, ab ætate, à ſexu. Conditionem appello ſtatum cuiuſque fortunę. eſt enim quaſi quædam fabrica: faber autem Fortuna. Seruus, Libertus, Liber. Pater aut Filius familiâs: Virgo, Cælebs, Maritus. Profeſſio eſt habitudo, qua quis præ ſe fert aliquid actionis ad viuendi rationem. Miles, Cacula, Agricola, Leno, Trapezita, Meretrix, Mercator, Nauta. Officium in Comœ-

Perſonæ.

dia haud parum distat ab officio Philosophorum. Nam illi officium ab honesto non disiungunt: in Comœdia suum se officium facere clamat Leno cùm iuuentutem perdit. Ad eundem modũ scriptum est ab authore Rhetoricorum ad Herẽnium: Canes fungi officio Luporum. Est igitur officium hîc, ius actionis ad quencunque statum pertinens. Ætas est dimensio vitæ variata secundum concretionis mutationem. Infantia, pueritia, pubertas, iuuentus, stata ætas, quam Græci ἀκμὴν vocant: ambitiosi Medici recentiores reformidarunt Statum dicere, cùm Latinum verbum scitissimum sit: ac propterea quod ij, quos vocant Barbaros, vsi fuerant, reiecere. Sequitur hanc Senectus: post hanc Senium, siue decrepita ætas, quam comici Capularem vocant. His nomen varium accommodatum, ex agris, aut ex oppidis sumptum. Dauus, Syrus, Sosia, serui communes: Cursores, Dromo. Delitiosum nomen, Storax, Pægnium. Lorariorum, Sparax. Coqui, Anthrax, Congrio Machærio. Lenonis, Chrysophagus, Lycus. Trapezitæ, Chrysotocos. Meretricis, Thais, Lais, Gliceriũ, Philæmis. Sunt dein Chremetes, Simones, Critones, Pamphili, Charini, & alij. Corpus aliud militi, aliud colono, cursori, vmbratili, parasito. Corpus nunc intelligo non solùm corpulentiam & molem, sed etiam faciem, figuram, colorem. Mores, dicta, facta plurimùm pendẽnt à nationibus & professionibus. Habitus est corporis tegumentum. Differentia in materia: panni linei, lanei, serici: à forma Arma, Clypeus, Machæra, Causia, Toga, Chlamys. Instrumenta, Corbes, Trullæ, Penniculus, Cantharus, & eiusmodi, neque laboro si quis clypeum & machæram inter instrumẽta, an instrumenta inter habitus appendices connumerarit. Sunt præterea ab euentu, Sarcinæ, Cunæ, Cistellæ, Situlæ, Tabellæ, & eiusmodi. Duplex autem est tegumentum: aut cum ornatu: vt Spinther, Armilla, Annulus, Mitella, Stalagmus, Strophium, Capitium, Zona, Baltheus, Pinnulæ: aut simplex, quales Bardocuculli, Chlamydes, Pallia, Pilei. Quare non immeritò Persona dictus est habitus is fictus, qui veram imitaretur. Non quemadmodum refert Gellius, à personando: quia cætera tectiora tantùm aperta essent, vnde vox exaudiretur: sed quod erat περὶ σῶμα. Primus autem, sicuti dictum est Thespis

Status aut stata ætas.

Gellius notatus.

Thespis, quasi colorem inducit quendam ore fæcibus peruncto. Puto ego pastores pellibus opertos, personas induisse. Nihilo secius herbarum folia grandiora ob faciem obtenta: vnde à nobis Personata, quia à Græcis προσωπεῖον & προσωπίς. Mesonem Megarensem aiunt primùm personam excogitasse, quare Festus videtur in aliqua Comœdia legisse etiam aliquam personam eo nomine designatam. sic enim ait in XI, Mæson persona coqui aut nautæ, A Mæsone Comœdo inuentore. traditque eiusce rei authorem Aristophanem Grammaticum. idem Athenæus in quartodecimo. Apud Lat nos excultam maximè personam ab Roscio Gallo histrione. Alij malunt Cincium & Faliscum longè illo antiquiores, personatos primos egisse Comœdiam. Tragœdiam verò, Minutium & Protonium. Addit postea Galericuli tum candidi, tum nigri. item virgæ in manus, non (vt aiunt) ex Homericis Poematibus, sed à baculis pastorum: à quibus vniuersam poesim effluxisse ostendimus. Consultum hominem grauioris habitus amictu tegebant. Seruum tunicula angusta, curta, expeditior vt esset: non vti putarunt: ob paupertatem. nam diuitum quoque serui ad eundem modum adornabantur. Nuncium, aut viatorem cum penula. Nautam causia. Militem sago aut chlamyde, eáque ferè purpurea, & machæra. Populus tunicatus, pullatus. Parasito pallium obuolutum. Sanè parasitari & adulari, Græca res. itaque Græcum nomen cum Latina voce nulla commutari potuit. Talem & amictum esse decuit. Sed & tunica Pulla, aut nigra, aut alba à Latinis est introductus: alba sanè, si eius suasu aut technis nuptiæ tractabantur. Strigilem, & ampullam dat Plautus in Sticho. color ater ex Athenæo & Cicerone. Lenoni versicolorem attribuere. Adolescentibus pro euentu & statu. lætis candidam, mœstis obsoletã. diuiti purpuream, pauperi puniceam. eo namque colore tinctas tunicas seruitiis Gallicis è vaccinio ait Plinius. Afro tunicam manicatã, demissam eidem inaures. Phrygibus mitellam, vittam cum redimiculis. Tunica huic qualis & Afro. Quibusdam Exomides datæ, quibus vnica tantùm erat manica: Seruis interdum albæ Exomides, vel tunicula, quam Græci ἱματίδιον, & ἐγκόμβωμα, aut ἐπίβλημα. Pictæ Florẽti adolescẽtiæ: atrę,

ſenibus, interdum puniceæ genus quoddam, quam καμπύλιν vocabant à flexu. Priſcis ſcenibus candidæ de more antiquitatis. Coqui veſtis duplex & rudis. rudem dico fulloniæ operæ expertem. Eunuchi veſtem non poſuere: ſed variam intelligas ex fabula Terentiana. Differentiam faciunt inter μαστροποὶς καὶ πορνοβόσκοις, illo nomine deſignari ſcortorum matres: πορνοβόσκοις eſſe cõciliatores. Ego Lenones ac poſteriore voce dictos ſcio: quid enim aliud eſt ſcortũ alere? Fœminas ornant vitta purpurea circũ caput. Lenonibus Græcis verſicolor, vt diximus, tunica & amiculum pictum deſuper, non ſine baculo, quem ἄρεσκον vocarunt. ἀδρόπηχυς veſtis muliebris: cuius manicæ ad cubitum vſque. Altera Talaris, quã dicebant σύμμερον. cuius ima ora erat ἀλουργός. ſpecies hæc purpuræ, qua eſſet prætexta. non autem cæruleo colore ſicuti putarunt recẽtiores: μήλινον colorem ſæpe commemorant in veſtibus. *Feſtucinum* vocant Veneti viridiuſculum palearem, cum vetulis dabant, & cæſium, in cinereum. Puellis autem habitus ferè peregrinus, propterea quòd tametſi erant aliquando ciues: maxima tamen ex parte pro exteris introductę ſunt vſque ad cataſtrophen. color illis byſſinus, aut candidus. Meretrici luteus: auro enim, cuius maximè cupiens eſt, ſimilis hic. Sacerdotibus albus: item iuueni hęredi, ſed additę fimbriæ. Donatus author eſt, Vlyſſem palliatum ſemper introductum. addit cauſam, propterea quòd, inquit, Pallium ſit Locrorum, & Ithacenſium proprium. duo errores: commune enim fuit Græcis omnibus: quare Græcis Comœdiis nomen Palliatarum, & Vlyſſes alio habitu ſæpe fuit: cùm exercet mercaturam in Scyro: cùm interuertit ſagittis Philoctetam: cùm inſaniam ſimulat. Armatum quoque in Aiace fuiſſe par eſt, aut ſaltem Chlamydatum. Regibus & diadema & ſceptrum: Regum filiis diadema ſine ſceptro. Erat Diadema, vitta capiti obuoluta. Sceptrum, virga ære ornata. Muliebris veſtis Tragica Syrma, à cauda & tractu. item Peplum inuenias etiam virorum amictum. peplum apud alios quàm apud Euripidem: quam ob cauſam malè reprehenſum à Critinis videmus. Paraſitũ ſicuti dicebamus cum ſtrigili, aut quod alij malunt, pectine: vel cum olei vaſculo: ſicut agreſtes cum pera, pedo & pallibus. Calciamenta quoque veſtitus veniunt appellatione: eius genera duo

μαστροποὶ πορνοβόσκοι

Veſtium colores.

Diadema.

duo. Cothurnus in Tragœdiis, qui vtriuis pedi æquè accommodari poterat, craſſum aiunt adeò, vt eius acceſſione Heroum magnitudinem æquatam prodant. Heroas enim omnes mira fuiſſe proceritate apud Philoſtratum quoque legimus. Vnum Tydeum excipiunt. Si talis fuerit cothurnus, quo modo venatricem eo calciat Virgilius quam decet eſſe expeditiſſimam? Soccus humilis eſt: Italas mulieres altiſsimis vſas vidimus: quamuis diminutiua dicant voce *Soceclos*. Patris mei perfacetum dictum memini. Eiuſmodi vxorum dimidio tantùm in lectis frui maritos, altero dimidio cum ſoccis depoſito. Ἐμβάδας cothurnos appellatos, ſoccos autem ἐμβάτας. Nauticum veſtitum pinxit Plautus in Milite his verſibus, *cauſiam habeas ferrugineam, Palliolum ferrugineum*. Nam his color thalaſſicus. Idem & cum nexu in humero læuo expapillato brachio, Præcinctus. Ludiorum nomen in Paſtoralibus, & Græcum & peruetuſtum fuiſſe oſtendimus. Quare autem dicti ſint Hiſtriones, nondum conſtat. non enim à gente barbara: quam equidem & domi & foris penè ad omnia exactiora munera ineptam ſcio. Picardos & Francos excellere præter cæteros arbitror. Athenis in Theatro ſaltare, aut agere fabulam peregrinis neutiquam licuit. qui contra feciſſet, ei mille nummûm dicta multa fuit. Si anicula, diuina virum eloquentia Theophraſtum & agnouit & appellauit peregrinum, qua ſpe ageret Trax Athenis, aut Romæ Illyricus?

Hæc perſonarum inſignia. Agebant autem neque omnes, neque eædem vna ſemper lege. nam in ſcena cum actione temperata: in diuerbiis actuoſæ, ſine ſaltatione tamen. id enim erat Satyrorum, ac Mimorum. In canticis autem cum iis qui modos faciebant. Diuidebantur agendi munera pro captu & viribus. Qui plurima recitabat, προταγωνιστής: qui proximi laboris munere fungebatur, δευτεραγωνιστής. Illi primæ partes attribui dicebantur: hic vocabatur ſecundarius, ſicuti panis ſecundarius. ſimilis denominatio, ſed alia ratione illa de qua ſuprà: Protactica, ſiue proſtatica: cùm quæpiam perſona introducitur primo actu, neque amplius vſquam comparet, qualis Soſia in Andria. nam quod aiunt à Terentio ſæpe, à Plauto nunquam factum: hoc quidem verum, illa mera calumnia. Alia ſunt præterea genera perſo-

Protactica perſona.

natum, quasi in ima cera: Puella enim cùm parit, non prodit, sed intus clamat,

Iuno Lucina fer opem serua me obsecro.

Alia, quæ neque apparet, neque loquitur: qualis Storax seruulus in Adelphis. exiens enim Mitio non exeuntem alloquitur. Sunt & quæ apparent, sed nihil loquuntur: cuiusmodi satellites in Milite, & baiuli in Andria, atque alibi. Lorarij quoque rarò. In Captiuis tamen eis attribuit orationem Plautus. In mutam personam ambiguè lusit Martialis:

κωφὸν Paula πρόσωπον amat.

PERSONÆ CERTÆ.

CAPVT XIIII.

HÆ personæ in cõmuni appellatione, & earum officia, actiones, ornatus, quemadmodum ab antiquis obseruatæ sunt. Creuit autem postea licentia. vt acceptas è variorũ libidine Grãmatici pro legibus statuerint: quas recitabimus non tàm vt probemus, quàm ne quid omissum esse videtur. neque enim cõueniunt Comœdię, quà Comœdia est, omnes: sed vt quæque introducendas suadet res. ac veteris quidẽ Comœdię personę tales erãt, quales ij, qui incessebantur: sicuti etiam in Tragœdiis. In noua autem & media, ad hunc pleræque modum. Senum genera multa. primum & secundum dixere πάππον. Prior, vt pro auo haberi posset fingebatur raso capite, leni supercilio, decora barba, maxillis modicis, subtristis, colore candido, facie nitida. Talis fortasse Crito Terentianus. Alter non absimilis, verùm habitudine meliore, obtutu intentiore, tristis, subpallidus, barba composita, rufus, auribus flaccidis. Tertium quare appellarint ἡγεμόνα, non declarant: eum putassem adolescentum moderatorem, nisi ridicula facie finxissent, quippe sparsa coma, naso aquilino, dextro elato supercilio, capillo in coronæ modum Quartò, promissa barba ac densa: quam etiam menti agitatione succutiat. Capillorum habitus idem, supercilia iminota, facies vieta. hunc πρεσβύτην nominarunt. Hermonium quoque cur aliam personam vocent, non scripsere. videtur fuisse Arrilator, quem postea Coctionem appellarunt, Galli *Machinonem*, quasi Machinatorem; eius enim interuentu & tractatu merces

merces distrahuntur. Italia quibusdam locis *Sensalem*. Eius facies ad hunc erat modum: obtutus acer, protensa supercilia, barbatus, recaluaster. Alter eiusdem operę, diuersa facie, tonsus, cuneata barba, sic enim σφηνοπώγων. At Galenus per σφήνωσιν vbique significat partium cohæsionem atque infarctionem. In terræ angustiis coactum spiritum Aristoteles secundo Meteororũ designauit hoc verbo πληθῆναι. Plutarchus id declarans, τὴν σφήνωσιν dixit. Nona notio vocis apud Euthydemum Atheniensem, in libro de salsamẽtis: Mugilum genus, quod esset, τετράγωνον, σφηνέα vocat: quippe qui non esset passus, vt passer, sed coactus in quadratum: cuius latitudo altitudinem æquaret. Quod verò nomen fecere alij personæ, Licomedius, à cura & astu videtur ductum. multa enim attingit, quorum satagit negotia. huic barba crispa, mentum oblongum, alterum supercilium protensum. Haud absimilem fecere huius faciem lenoniam. diduxere tamen buccas, atque etiam distorsere: contraxere præterea supercilia. ademere capillum, ita vt aut caluus, aut recaluaster esset.

Alia ætas Adolescentum: quorum species item multæ, primo loco frugi ponendus est: qualis in Trinummo. sic enim interpretor πάχρηστον: corpore exercitato colore viuidiore, quippe non in vmbra, sed in aperto plurimùm agitat: ac rebus agendis præest. Itaque & rugas aliquot fronti addidere, quod indicium Physiognomones, optimi animi statuunt. nam distenta in fronte cutis, remissæ vitæ ac vecordis frequens indicium est. intenta quoque supercilia consideratum hominem designabant: quemadmodum corrugata diiudicantem. huic quoque cæsaries in orbem composita. Erat alter iunior, atque atrior, demissis superciliis, corpore nihilominus exercito, & sciens literarum. Tertius crispus, capillorũ cirris eleganti dispositione, rubore diluto, elatis superciliis, frontis tractus vnica distinctus ruga. Quarta facies, adolescentis mollioris, omnium natu minimi: coma qualis Frugi. Candor vitam vmbratilem indicabat. quos Galenus vocat σκιατροφίας: hoc differunt à Gymnasticis. educationis indulgentiam arguit: cuiusmodi Æschynum in Adelphis potes intelligere. *Adolescentũ species.*

Hæc ab ætatibus, nunc ab officio. Personis agre-

stibus. vtpote insolatis, ater color attributus, effecti in his Labeones: rectè sanè at Simi, non rectè. nasutiores enim ferè sunt. Attonsa in orbem coma, sic enim interpretor στεφάνην γριχῶν, non pro corona (qualis ridicula est in monachis) sed pro figura capillamenti. Duo præterea militum genera, vtrique cæsaries, quàm in incessu quateret, vnde & ἐπίσειστοι nominati: sic enim sonat vox Græca potius, quam si dicas, Effusam ventis comam, vt aliis placuit. Priori nigra, qui & asperior & gloriosior: alteri flaua, qui lenior. Totidem ad hæc hominum monstra introduxere Græci: alterum κόλακα, adulatorem: alterum Parasitum, qui caret Latina appellatione. nos in Comœdia Ceparum posuimus nomen nouum Cœnaturionis: in qua Centurionem gloriosum & gulosum irridebamus. Mensarum asseclam legimus ad eam significationem in oratione contra Sallustium: quæ an sit Ciceronis, dubitaui diu. vtranque tamen personam in vna inuenias: ita vt Parasitus idem sit Colax. Artes sanè, ac plusquam artes: non enim solùm docent agere, sed etiam Pati. Parasitica sine assentatione profectò nulla. Gnathones quoque dicti à maxillarum officio. Atrum colorem dant, atque in Palæstris exercitant sanè verò. Adolescentum enim cœnas cùm captarent, eos sectabantur, non senes: quibus omnem operam præstarent in ludo, in palæstra, in balnea, ad venandum. quò non? offa enim, vt ille ait, monet. Itaque discurso opus erat, ad portum, in arcem, ad lenam, ad templa, in theatrum, vnde colorem adipiscerentur: cuiusmodi & Alexis scribit, nitidum tamen illum, tum ob lautitiam ciborum, tum ob exercitationem. Cùm autem aduncum designant nasum: minus benefaciunt. illustris enim animi est. Ita sentio, si ἐπίγρυπος id significat: nam alij incuruum malunt. duo tamen genera docet Aristoteles: alterum coruo, alterum aquilæ similem: illum sanè ignobilem qui statim à fronte curuatur. Addunt autem συμπαθεῖς, id est, affectuosos. Aures verò scitissimè pendulas fecêre: non ab ætate, aut inedia, aut morboso corporis habitu eas productas decuit: sed insolētia dominorum, quos etiam suos appellabāt Reges. horū enim manibus sæpe sunt conuulsi. Supercilia quoque aptissimè intendunt: sunt enim omnium rerum, omnium orationum omnium

Parasitus.

Gnathones.

omnium momentorum admiratores. Sermo, gestus, vultus, animus in aliorum vultu atque animo sita sunt. Horū genera tria animaduertimus, vnum commune, pro arbitrato Comœdodidascalorum: alia duo distincta, quorum primum appellarunt εἰκονικὸν, alterum autem Siculum: quem arbitror nulla re alia à cæteris differre, quàm vestitu. nam εἰκονικὸς quoque erat peregrinus. Is sine barba erat, rasus, amictu nitido. Malas quoque ei pertusas faciebant: fuit autem nomen hoc, vt ait Polybius, apud veteres Gallos in honore. suos enim Poetas sic appellasse scribit, quemadmodum σύσσιτος & συσσίτια voces sunt minimè contumeliosæ. Prisci verò Græci eum ita vocabant, cui sacrarum epularum eligendarum cura publicè mandata erat. Quin ipsum quoque nomen sacrum fuisse ait Polemo Samius, καὶ τῷ σιμβοίνῳ simile. Quòd si ita est, esto: quemadmodum apud Romanos collegium Epulonum. Sicut colligi potest ex columna quæ sita erat in Herculis fano, quod fuit in Cynosarge. In ea enim hæc legebātur, τὰ δ' ἐπιμήνια θυέτω ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν παρασίτων. & in Polenidæ donariis: ἄρχοντες καὶ παράσιτοι ἐνέθεσαν. Locum item in quem sacrarum frugum primitias componendas curabant, Parasition appellatum. Aristoteles in Methonensium repub. Principibus, inquit, bini erant Parasiti, ductorib. autē singuli. Illud quoque annotatum est: eos exigere solitos tū certas à quibusdā aliis portiones, tum à piscatorib. opsonium. Primum ferūt Epicharmū tam nobile nomen ad hoc opprobrium Comicū transtulisse: quem secutus est Alexis. Homerus autē vocat εἰλαπινάστας. Parasitorū genera duo quàm festiuè describat Alexis, ἐν κυβερνήτῃ videre operæprecium arbitror. ludens enim vera dicit.

Parasitiō.

Δό ἐστι ναυσινίκε παρασίτων γένη.
Ἓν μὲν τὸ κοινὸν καὶ κεκωμῳδημένον,
Οἱ μέλανες ἡμεῖς. θάτερον ζητῶ γένος,
Σατράπας, παρασίτους καὶ στρατηγοὺς ἐπιφανεῖς,
Σεμνοπαράσιτον ἐκ μέσου καλούμενον.

Et subdit elegantissimè,

Τούτου δ' ἑκατέρου τῶν γενῶν, ὁ μὲν τύπος
Τῆς ἐργασίας ὥς ἐστι, κολακίας ἐγών.

Seruorum autem personæ septem. vnus per canitiem referebat diuturna seruitute ac frugalitate sese adeptum libertatem. talis Terentianus Sosia. Hunc quoque πάππον

Serui.

appellabant, ſicut alterum item γεμώνια, quemadmodum & ſenes. eius officium arbitror fuiſſe, deducendorum ac reducendorum herilium liberorum in palæſtram, in ludũ, ad ſacra: qualis fuit ille in Phormione Geta. Rufos huiuſcemodi pædagogos fingebant Græci capillis in coronæ modum attonſis. Rufum tamen ibi Poeta Dauum facit non Getam, qui erat pædagogus. Facetè quoque protenſis dabãt ſuperciliis, nihil enim ineptius aut fucatius pædagogo. Huius natura, ingenio ſenis ducis, de quo ſuprà dictum eſt, reſpondet. Huic ſimilem faciebant eum, quem ξανθίσκον cognominabant, niſi quod huic erat cæſaries iuſta & plena. Tertium vocant, κάτω ψυχίαν, ſiue κάτω πεπιψυχωμένον, quod aut nolo, aut neſcio Latinè dicere, rufo capillo, recaluaſter, elatis ſuperciliis. Quartus, capillo, & cute rufus itẽ, ſed criſpus, qua caluitiũ non occupat, & ſtrabo. Addunt vnum, quem μέσον vocabant, caluum item ac rufum. Acceperunt etiam ex alicuius Poetæ fabula, quem τέττιγα nominarunt, id eſt, cicadam, nigrũ, peruerſis oculis: eiuſque in caluitio duo tréue capillorum tractus diduxere. Ad mentum barbæ rario par. Puerum fortaſſe in Comœdiis fecere Græci aduerſitorem, quemadmodum verò eum appellarint, non prodidere.

Fœminarum perſonæ.

Fœminarum perſonæ ad XVIII. explent ordines. Duo matronarum genera. Primã dictã aiunt λιπαπλοῦν, ab eloquentia, opinor, ne dicam ab ipſa loquacitate, nequaquã enim tales ſunt fœminæ. Coma ei circũfuſa, nõ diſcriminata, leniter applanata ac pexa: recta ſupercilia, color cãdidus. Cui fecere alterã ſimilẽ, præterquã capillo, qui eſſet criſpus. Totidẽ puellarũ ſpecies diſcriminata coma, recta ſupercilia nigra, cãdor ſubpallidus. Eã quæ nõ eſſet virgo, ſed pro virgine ſeſe gereret, ψευδπαῤθένον appellarũt. hæc ſummo in vertice nectebat comam: qualẽ modũ, nodúmque, in Leda marmorea, Atauorũ noſtrorum dono meminimus pueri facié mulieris ſemel nuptæ affingũt.

Meretrices.

Altera ſimilis, ſine nodo comata atque diſcriminata. Duo genera meretricũ ab ætate, ab ornatu, ab ætate duæ: Anus & iuuenculæ. Anus duæ inter ſe ſimiles: altera natu grãdior, & ad quæſtũ iam inepta declarabatur ex capillo canitie aſperſo: vnde & πεπαρωπόλιος nominata: cui etiã eloquendi rationẽ attribuebant. alterã vocabant πομπαδοῦν, pleniore coma circũfuſa. Iuniorũ quæ maior erat, πλοκίον iccirco

iccirco ἑτερόκομον dicta: rubicundior fuit quam altera quã ψευδπαῤθένον appellabant, a cuius auribus pendebãt cincinni. Scortillum verò iuuẽculum minus comptum eſt. tæniola tantum aſtringit caput. hæ ab ætate. Ab ornatu aurem tres. Prima διάχυσις, quæ multo luceret auro. Secũda διάπυρος quoniã varia mitella redimeret caput. Tertia λαμπάδιον, à plexis crinib. in mitræ aut faculæ modũ. Tria lenarum genera, Aniculæ omnes. vnam Lycenion à Lupa vocant. proceriuſcula, rugæ tenues, frequentes, candida, ſubpallida, ſtraba. Altera pinguis, craſſis rugis, vitta cribinos dentes aperit, Ancillularũ perſonæ duæ. maturior ætate παιδίσκος dicta tunicula cãdida ſuccincta. Qui hunc locũ ſunt interpretati, παῖδα, Aurã Latinè fecerũt, at Græcis famulã ſignificat. itẽ παιδίσκον virginẽ: quaſi παῖδα τὸν κὰ ἄνδρα agentẽ. non reprehendo. Cæterùm παιδισκαρυθρίδα emptitiam dixere. Hoc autẽ idẽ eſt quod attonſam: vt etiã παιδίσκος nomen inde fortaſſe. Alteri ancillulæ diſcrimina ſunt coma, naſus ſimulus, tunicula coccina ſuccincta vt præſtò eſſe queat meretriculis, ἀφῤῥιστὸς, à calculis, quaſi ἀπὸ ἀφέσεως tranſtulere. magis placet mẽſa. ἄφεστος enim abacũ ſignificat. ſic ad abacũ & ad cyathum ſtare pueros dicimus. Obſtetricem verò nutricémve nullã finxerũt iſti ſpicileguli Græculi. Illã eſſe decet amictu vulgari, anum, vegetam, rubicundã, bibulam, recto capite linteolo, ſuffarcinatam, manicis ad cubitum reductis, aut ſine manicis. Nutricem pinguem, rubicundam, hilarem, loquacem, iurgioſam, ætate integra. Matronarũ nutrices iam emeritas, anus eſſe oportet: loquaciſſimas, quæque vel herarum interpellent orationes: exploratricem, ſuſpicioſam, capite & pectore, & brachiis tectis.

Lenæ.

Ancillæ.

MIMICÆ PERSONÆ.

CAPVT V.

Mimicę perſonę è foro, & tabernis & angiportis, faciei atq; habitus afferũt, Cauponis, Coqui, Productoris, Sycophãtę, Militis, Meretriculę, Cõciliatricis, Curſoris, Ebrij, Stolidi, Inſani, Pictoris, Pædagogi, Surdi, Cæci, Fartoris, Circulatoris, Impoſtoris, Arrilatoris & eiuſmodi. Nunc Galli monachos adulteros, aut clatrorum deſertores tanta venere oſtentant, vt meritò exiſtimẽt omnes eis cedere nationes. In libro De inuentione,

materias aliquot posuimus, vt ex earum filo aliæ quoque texi possint.

TRAGICÆ PERSONÆ.
CAPVT XVI.

TRagicas autem regum, Ducum, Militum, Nunciorum haud alia forma esse par est, quàm à veris sustinentur. Ponunt tamen aliquas Græci adeò longè à tragica grauitate, vt ridiculæ videantur. verùm ne quid desideretur, ne has quidem omittendas duxi. Communis omnibus grauitas & proceritas. Priuatim autem ab ætate, senes sex. Primus rasa barba: iccirco ξυρίας. Omnium natu maximus, canicie candida, capillos adiacẽtes habet summo frontis tumori, quem Græci ὄγκον vocant. figura trianguli sine basi, longis maxillis. Alter candidus canicie vniuersali. cincinni circum caput: Barba impexa, atque iccirco compacta: propendulo supercilio, albido colore, breui frõtis tumore. Tertius σπαρτοπόλιος, vt suprà dictum est, pallore fusco. Quartus, ater color, crispa barba & coma, aspectu aspero, frontis prominentia magna. Quintus, coma flaua cincinnata, minore frontis tumore, colore nitido. Sextus, flauior priore, sed pallore ægrotos repræsentante.

Senes.

Adolescẽtes.

Adolescentium personæ octo. Frugi primus natu maximus, imberbis, nitido colore, subfuscus, denso capillo & nigro. Secundus flauus, fastuosus, capilli summum ad frontem astricti. Supercilia passa, facies torua. Subcrispus huic similis, sed natu minor. Quartus mollis, flauis cincinnis, candida cute, hilaris: cuiusmodi facies deceat alicuius dei personam. Cui similis alter iunior, sed macilẽtior. Deinde recensent duos: vnum pallidum, alterum subpallidum. Prioris formam attribuebant spectro in scenam introducto: aut ei qui è vulnere laboraret. cutis iccirco arida, color ægroti, coma subflaua. Subpallidus autem eadem, qua Frugi, forma: sed ad effingendum amantem, aut ægrotum.

Serui.

Seruorum personæ tres. διφθερίας primus quare dictus sit, non ponũt. pellibus accinctos in scenis egisse certum est. vnde & hoc nomen. Huius frons plana, sine tumore, vitia aut mitella pexos crines candidos arcet. Facies pallorem albo dilutum ostendit. Nasus animi præ se fert asperita-

asperitatem. subelatis superciliis oculorum tetricus obtutus. barba ætatem grandiorem ostendit duo præterea, quibus Nuncios exprimebãt. vnus dictus, vt in Comicis, δφιμοπώγων. vegeta ætate, frontis summitate lata & tumida, ambitu depresso, flauus, asper, ruber. Alter resimus, fronte tumido, flauus. è medio vertice passi crines, imberbis, subruber.

Nuncij.

Mulieres.

Mulierum personæ vndecim. Prima, in qua maxima dignitas & ætas grandissima. cana coma frontis tumor modicus, subpallida itaque παράχρωμος dicebatur. Secundum hanc, anicula libera, qua calamitosam exprimebant. cutis subrufa, sufflaua canicies, frons modicè extans, crines, passi ad clauiculas vsque pectoris. Post hanc, famula anicula quo loco cæteræ frõtis tumorem expressum habent, ex agninis pellibus vittam gerit, cutis rugosa fuit. Altera famula μεσόκουρος, quia in medio rasa erat. Frontis summitas tumore castigato, candor subpallidus, mediocris canicies. Hac iunior est ea, quam διφθερίτην vocant. frõs tumore vacua. Duæ præterea, capillorum forma diuersa. Comatam κατάκομον nominant, coma nigra, pallidam, mœsto vultu. Altera, quæ non esset coma pleniore, sed μεσόκουρος. Similis tonsura ei quam dicunt πρόσφατον: quidam recens violatam, alij recens tonsam malunt. nonnulli iuuenculam admodum intelligunt: sicuti mox νεαρὸν πρόσωπον. ab hoc significatu esset nitida, succi plena. νεαρὸν autem πρόσωπον est in primo flore: qualis Danae fuit repræsentata. Duæ adhuc: quarũ vtraque κούριμος virgo dicitur, caret ea frontis exporrectione quam toties in aliis expressimus. Sed eius loco capillum applanatum, bipartitum, modicè circum attonsum, & cincinnatum, vnde & nomen quidam attributum arbitrantur: námque alij κούριμον potius iuuenculam interpretantur. color subpallidus. Altera eodem nomine & facie. Cæterùm in capillo neque discriminatio, neque cincinnus.

Hæ personæ communes. seorsum autem pro statu cuique ac fortuna. Reges Latini cum trabea & lituo, Romani Imperatores paludati, cum purpura, & laurea, & stipatoribus, & igni, qui præferebatur. Reginæ cum palla & croceo velo. Pallæ facies tractitia: vnde & Syrmata, & συρτὸς à Græcis, & πέπλοι & ποδήρεις. omnes demissæ. cuiusmodi Iberas vti solitas scribunt. nunc tota Asia & Eu-

Reges Latini.

Imperatores Romani.

Reginæ.

ropa vniuersa, purpureus his fuit color: albo ad cubitum distinctus lætis: infelicib. atra palla. Tametsi exules quoque aliquando prodibāt albati: quibus tamen certa Poetarum lege fuscæ vestes, & atrę, & subuirides, & cæruleæ erant attributæ. Præter velum etiam Palliolum gerebāt: quale etiam nunc Romaniscæ, *Sherniam* nonnulli vocāt: Breuissimum est, cum fenestella, per quam brachium exerunt. Gallicis matronis manicatum, atque ad talos vsque demissum. Græci ἐπίβλημα dicunt. Multa verò nomina ἐπιβλημάτων ξυστὶς, βατραχὶς, χλανὶς, χλαμὺς, διάχρυσος, χρυσόπαστος, φοινικὶς. Fuit & κόλπωμα laxior amictus sinuatus, quo Reges vtebātur. Hoc quoque pictū erat sicut & alia pleraque. Militare autem indumētum puniceū aut purpureum: quod ad manum aduoluebāt tum bellatores, tū venatores: ἐφαπτὶς dicebatur. Capitis ornamenta regia Diadema, & Tiara, & Galericuli. Diadema erat fascia: qualis & nunc Ægyptiis & Mauris nō quod vulgus somniat, vmbraculum. Muliebria, καλύπτρα, κεκρύφαλον. concisum vocabulum & transposita elementa: fuit enim κρυπτωκέφαλον. Faciem autem quo tegerent, παρακαλύπτρα. Penelopes velum ad eum vsum, κρύδεμνον vocat Homerus. Gerebāt etiam mitellas, cum redimiculis. Haud multùm absimilis ornatus nunc fœminis Vasatensibus. Priuatus amictus ἄγρηνον Reticulum erat implexū è lana, quo totum corpus suum obtegebat Tiresia. Monachorum cohors quædam tale quid superinduit. Philoctetes & Telephus pennosi. Primus Æschylus, non (vt putant) Euripides in scenam tragicam ebriorum intulit spectaculū, in Cabiris enim introducit Iasonis comites ebrios: ipse fortasse haud multò minùs cùm illa scriberet. Liber pater cum thyrso & veste crocotula: ita Plautus κρωκωτόν. & cum μασχαλιστῆρι picto. Erat hoc, quod Latini Capitium in virginibus, quia pectus caperet: non capitis tegmē, vt scribunt recentiores. Eo verbo Philippides comicus in fabula ἀδωνιαζούσαις vsus est. Eodem nomine μασχαλιστὴρ, equi ornamentum aut monimentum: quod ab armis penderet. veteres ornatus tralici. pelles hinnulorū, leonum, caprarum, pantherarum. Gladij, lāceæ, arcus, coryti, pharetræ, sceptra, currus, clauæ, caducei, armaturæ.

Capitium.

Hæ personæ certæ, pro libidine Poetarū, quæ vt noui quippiā afferat, semper mutat, vertit, inuertit. Attributæ sunt

sunt personæ etiam mutis rebus. Sic in Phaethonte loquitur Terra & Eridanus. in Argonautis, Nauis, in Prometheo, Vultur & Mons. & Mare in Ariadna. Et nos in Græca nostra quam Delum inscripseramus, insulam ipsam cum Latona colloquentem. Mors olim in Chirone & Hercule. in OEdip. Erynnyes. in Hecuba, Rabies. in Athamante, Insania. in Oreste, Pauor. in Io, Oestrus. Præterea Bellona, Contumelia, Obtrectatio, Eloquentia, Tempus, Occasio, Fraus, Fides, Ignauia, Liuor, Fas, Nefas, Pax, Iustitia. Quorum alia propria huius generis fabularum: alia cuiuis communia. Galli in Mimis vtuntur non rarò: & appellant *Moralia*.

SATYRICÆ PERSONÆ.

CAPVT XVII.

Satyrus.

IN Satyra Græca veteri Satyricæ personæ, Satyrus canus, Satyrus barbatus, Satyriscus imberbis, Silenus, Papus. & ex vtroque compositus, tanquam mulus, Papposilenus fero aspectu, ac terribili. Eorū nomina, Autolycus, Burris, actus obscœni, facies ridicula. Satyricus ornatus, Hinnulli pellis, quàm iccirco ἰξαίην nominabāt: quia sine rugis tota assidebat corpori, atq; adhęrescebat. Pellis itē capræ, quam propterea αἰγὴν & τρωγὴν appellabant. Comptiores pantheram induebant. Apud Verrium Flaccum scriptum fuit, veteres πέσκη pelles appellasse. Lucilij versum in libris Originum recitauimus, in quo Pescia significat tergus pecuinū, quo pro amiculo vsi essent. Eā vocē posuimus in Satyris nostris. idē enim est quod αἰγή. pecus enim nostrum inde, & pasco, vnde & Græcis πόκος, lana. Quin aliquib. Italiæ locis, *pocam*, vocāt lanę certum pondus. Satyri, quia putabātur cum contis & thyrsis in Lyberi patris exercitu pręlia iniisse, eius generis venabula gerebant. Iccirco θυρεῖα διονυσιακὰ dicta sunt à Græcis. Eos quidam eadem de causa militari sago tectos introduxere. alij tunicula punicea. Sileno crassa tunica fœno contexta. & ἀμφίμαλλοι χιτῶνες vtrinque villosæ.

SALTATIO.

CAPVT XVIII.

Modos facientes.

Orchestra.

CVm choro erant in Orchestra & Thimelici, i. cantores: quiq; modos faciebāt, & saltationes. Inter quę

Saltatio primũ historiæ locum debuit obtinere. Est enim vetustior sermone motus. Præterea ab his tãtũ Orchestra nomen inuenit: otiosi, cantus, mollis, inertis. Saltatio, vegeti, acris, exercitati. maximo quoque in honore fuit, propterea quòd etiam ad militarem exercitationem plurimùm facere videretur. Quapropter quemadmodum suprà diximus, Phrynicũ, quòd in fabula Pyrrhicam aptè saltasset, Imperatorem sibi delegêre Athenienses, ὄρχησιν Græci dixere Saltationem, παρὰ τὴν ὁρμὴν, καὶ τὸ ἔχειν, detracta aspiratione, aut ἀπὸ τοῦ ὀρούειν. est autem motus compositus, numerosus, cũ gestu effingens rem, aut personam vel quam canit, vel quam tacet. Ita habes definitionem cum diuisione & vocalis, & tacitę saltationis. Latini non habuere propriam vocem, sed communem huius legibus astrinxere. Nam salire est moueri in sublime, vel tãquam medium, vel tanquam metam: eius frequentatiuum salitare, vnde concisum saltare. Græca origo verbi ἅλλεσθαι. Eum motum rudem inter pastores primum fuisse credere par est. quem cum certis legibus & variassent & composuissẽt, ὄρχησιν priuato nomine vocauere. Latini rudem illum veterem, Saltum: hunc, Saltationem cùm appellassent: non habuere verbum separatum sicut Græci, ὀρχεῖσθαι, ab eo quod fuerat ἅλλεσθαι. Quare apud Sallustium audiẽs, Psallere & saltare quàm necesse est probæ mulieri: nequeas tam distinctæ intelligere, atque si Græcè dicas ὀρχεῖσθαι. Saltationis meminere Plato, Homerus, Xenophõ, Strabo, Herodotus, Plutarchus, Galenus, alij innumeri. Quidam verò etiam eius genera descripsere: Lucianus, Pylades, Pollux, Athenæus.

Ὄρχησις.

Salire.

Prima atque antiquissima videtur in pedibus fuisse. Námque agrestes prisci multùm erant in venationibus. Itaque amabant pedum exercitia. Et sanè ingressus, communior motus quàm manuum est. Quippe manus vni homini data est à natura, pedes etiam aliis. quanquam manuum vsus nobis quàm pedum prior: quia facilior. Neque enim pedes ad motum tantùm, sed etiam ad onus: manus autem non ita: & gestantur à pedibus: ipsæ nihil gestant corporis. Proxima fuit manuum motio, quam χειρονομίαν appellabant. Habes hanc vocem etiam apud Iuuenalem. Postea pro vitæ genere ac modo, accessiones factę multæ, Calathi, Abaci, Rotæ, Gladij, Hastæ, Thyrsi, Pilę,

Pilæ, atque eiusmodi. Nam & apud Homerum duo genera sunt obseruata, vnum τῶν κυβιστητήρων, quod erat simplex: alterum διὰ σφαίρας, quod erat cum pila. Cuius inuentum Nausicaæ Alcinoi filiæ attribuit Agallis Corcyrensis fœmina, quæ etiam Grammaticam olim docuit: hoc suæ genti gratificata. At Dicæarchus Sicyoniis. Hippasus Lacedæmonios primos authores fuisse autumat. Ac de simplici quidem primùm ita, vt motus describamus communes prius: posterius, certa in genera partiamur. Motum in animali Aristoteles confieri ἐξ ὤσεως, & ἕλξεως, diuinitus vt omnia, docuit nos. neque enim ieiuna nobis, Grammaticorum more, historia texenda est: sed doctis apponenda quædam, quasi ἐμβάμματα. Impulsu igitur, & tractu mouemur. Hæ sunt summæ differentiæ minores autem, flexus procursus, saltus, conquiniscentia, diuaricatio, claudicatio, ingeniculatio, manuum connixio, consertio, compectinatio, agitatio, commutatio, complosio, elatio, iactatio: pedum permutatio, alternatio, supplosio, atque alia talia, quorum non pauca nomine carere arbitror. quis enim dicat, compernatio? atqui decuit, sicuti diuaricatio. Aliquot meminit Galenus in secundo de conseruanda sanitate, ὀρχηστῶν αἱ σύντονοι κινήσεις, ἐν αἷς ἄλλονται μέγιστα καὶ περιδινοῦνται στρεφόμενοι τάχιστα, καὶ ὀκλάσαντες ἐξανίστανται καὶ προσύρουσιν, καὶ διασχίζουσιν ἐπιπλεῖστον τὰ σκέλη. appellabant hosce modos corporis, σχηματισμοὺς: in quibus non soli motus, sed & quietes numerabantur, stantis, dormientis, cogitantis, sedentis, fessi, ignaui, metuentis, admirantis. etiam à partibus quibusdam corporis. Nutus, nictus, oscitatio, risus, fletus, digitorum concrepatio. quæ omnia apud Græcos & Mauros etiam nunc vidimus: itémque eorum soboles Hispanos. Vascones crurum tantùm iactationem retinuerunt, cum tintinnabulis & crepitu digitorum. Itali saltum procursum, recursum, & versationem. Primùm aiunt ab Æschylo σχηματισμοὺς: in choros Tragicos translatos: veteribúsque modis nouos additos à Theleste illius saltatore, Chamæleo author est. Alios ab aliis: nomináque indita è re ipsa. ξιφισμὸς cum ense καλαθισμὸς cum canistro. Quæ figura fuerit, quam καλλαβίδες vocant, non posuere. ita sunt puri ac miseri recitatores nudique: quorum princeps Pol-

καλλαβίδες

lux. Neque sanè muleū laboro: haud enim magni refert, σκώψ fuit facies speculatoris in digitos erecti summā manum ad umbellæ vsum superciliis admouentis. cuius meminit Aeschylus in Theoris. Fuit & θερμαυγρὶς: quasi vellet vociferari ore aperto, elatis superciliis, cernicibus inflatis. Et θαυμαστὶς, admirantis, contracto ore, & ceruice inflexa, passis manibus. Et μηδοποδισμὸς pedum motus Medorū instituto. Et χεὶρ κατακορὴς χειρὶ, cùm manui substernebatur manus. Et ξύλου παρέλκυσις, cùm tollere quippiā volebāt. Et στρόβιλος cùm in modū turbinis versa ētur: quod etiā nunc faciunt. Et ἐπαγκωνισμὸς, quasi dicas, incubicatio: cogitabūdi fuit. Et ἐγγύησις ingeniculatio. Firmicus, ingeniculum ἐγγύησιν signum vocauit. Sic in historiis mostri, nō Imperatoris, quē nolo nominare honoris causa. Et πεχλισμὸς, Cervicario, Cervicis iactatio. Ita & simplex, & compositæ, aliquot dictæ sunt.

Ἔσσια νοκ. Genera verò sic vestiganda. Assam vocē veteres dixisse cautū sine tibia aut cithara, aut lyra, Varro author est. Ita saltatio quędā sine cāru fuit, eáque vetustissima. Deinde cantus additus, quē postea χορείων appellarunt: τὼ μετ' ὠδῆς ὀρχήσεται Chorus apud Aristophanem agebat cùm canebat, ἢ βάλλομαι χορεύσω, saltabat enim tunc, τὸν κύκλιον παμμιμοῦμαι. Postremò adiuncta instrumenta. Saltationis autem differentiæ summæ duæ, stataria & motoria, pro argumentis Fabularum. non quòd nō vtraque moueatur, sed quòd hæc magis. A quibus species illæ deductæ: Contentæ, remissæ, seriæ, molles, ridiculæ. Alia verò nomina vel ab regionibus, ἰωνικὸν: vel ab inuētoribus, πυρρίχη: vel ab argumēto subiecto, Achilles: vel à corporis partibus, πεχλισμὸς: vel à modo motionis, μηδοποδισμὸς: vel ab imitatione, γέφυρα: vel ab instrumentis, σπαθίδες: ab habitu ἐσθῆτι γυμνικὴ, cum Thyrso, calatho, Hasta, Aratro, Abaco, olla. Sūma autē genera ab vsu & loco, duo. vulgaris, quæ cōiugiis ac sacrificiis adhibebatur: & Theatralis. Huius species tres pro modo, numero, genere Fabularum. Vna in Tragœdia, quā vocarūt ἐμμέλειαν: gravis ea & composita: quemadmodum vox ipsa quoque declarat. Altera in Comœdia, soluriore licētia, κόρδαξ dicta. Tertia lasciua, incōsitans in Satyris appellata σίκιννις, cuius etiam meminit Euripides. Emmelia igitur gravis, & modulata, oratorum gestu propior. Vnde Agamemnonem agens Hylas,

Hylas, cùm sese fecisset grandiorem: correptus est à Pyla de præceptore: ἀλλὰ σὺ μήν, inquit, κωφὸν, οὐ μέγαν ποιεῖς. Tum ipse expressit meditantem. Huius simile quod de Caphesia tibicine memoriæ proditum est. Is enim discipulum cecidit, qui contentius inflasset tibias: addiditque elogium sanè diuinum, καὶ ἐν τῷ μικρῷ δεῖ, κἀν ἐν τῷ δεῖ τὸ μέγα. Tragicæ autē saltationis figuras nominibus ferè veteres prodidere. Quarū multas præter nomē eos equidem suspicor ignorasse. Ea verò sunt, χθεσταλαθίσκος, χεὶρ χειρὶ κατακορὴς, tametsi suprà scriptum erat, χεὶρ χειρὶ κατακορὴς, ξύλου παρέλκυσις, διπλῆ, θερμαυγρὶς, κύστασις, παρὰ βλῶπα τὰ παρὰ, ἀκατερίδες. E quibus hanc, & θερμαυγρὶν magnum ac laboriosum motum in manibus præ se tulisse scribunt. Quippe θερμαυγρὶς alia ab superiore, inter furiosas recēsebatur: simul cum duabus aliis Cernophoro, & Mōga in illa ταινίρια ferebāt, quę interpretantur ἐκαρεῖδας, hoc foculos. quia κίρκος erat poculi quoque genus. Cordax Comica, sicuti dicebamus lasciua: vnde κορδακίζεσθαι de licentiosa saltatione. Species eius: κόρδαξ ὑπόκωφος & κόρδαξ ἴσιον, iucundæ ambæ, vnde & nomina. ὑπορχηματικὴ, quæ erat Cretensium propria, plena lusus. Ex Cordace Bathyllus Alexandræus confecit saltationem, quā Italicam nominauit. non enim frustrà Iuuenalis posuit nomen hoc illo versu, *Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo.*

Quidam etiam Emmeliam huius inuentum arbitrantur. Sicinnis autem dicta, vt aliqui voluēre, à Sicinnio, quodā Barbaro: alij Cretēsem non barbarum prodidēre: ea erat maximè motoria, gesticulatione creberrima & celerrimā, potissimum Satyrorum. quare Scamon dictam putabat ἀπὸ τοῦ σείεσθαι. adde tu ἢ κινεῖσθαι. Iccirco Satyros saltantes dixit diuinus poeta. *Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus.* Apud Gellium in Latinis monumentis, Sicinnistrarum nomen legis eorum, qui ad tumulos modos facerent. Galenus τυμβαύλους vocat.

Theatrales hæ. extra Theatrum haud absimiles multæ. Belli simulachra. Pax. Luctus. Nuptiæ. Vindemiæ. Messes. Acres & fortes, atque conten tæmultæ: aliæ mol les, vti dicebamus. Armatas ἐνοπλίους dicebant. Variatus habitus pro more nationum. Pilu m, Phalanx, Gesa, Sarissa, Acinaces, Pelta, Parma, Scutū, &c. Armata fuit illa, quam vocabant Pyrrhicam; Non à Pyrrho Achillis Pyrrhica.

filio: tametsi ab eo saltatam aiunt victo Eurypylo filio Telephi. quippe eius pater Achilles ante ipsum dicitur ab Aristotele ad Patrocli rogum eam saltasse. Itaque πυρικὴν παρὰ τὴν πυράν: à Cypriis autem πρύλιν. Alij faciunt eius authores Castorem & Pollucem: quibus saltantibus Pallada fecisse modos scripsit Epicharmus. Atque inde à Lacedæmoniis ad bellum cum tibia exire cœptum. Nonnulli originem quidem agnoscunt in eodem loco, sed inuentum aiunt Pyrrhichi Spartani fuisse: cuius sententiæ dicunt Aristoxenum extitisse. eãque saltationem apud cæteras olim nationes vnà cum reliquis belli artibus desitam, solis Lacedæmoniis perpetuam fuisse. Adeò nanque laboriosa erat, vt spem gloriæ labor extingueret. Iccirco posteri aliis rationibus mitiorem fecere. quippe, pro lanceis Thyrsos, pro iaculis ferulas, atque etiam lampadas gerebant. quamobrem Dionysiacam quoque appellarunt. In qua Liberi patris apud Indos gesta saltabant. Accinebant simul & pulcherrima carmina: necnon ex tibiis ὄρθιον νόμον. In prisca illa seuera atque aspera, etiam puelli Lacones sese exercebant, tecti perfecta, integráque armatura, quam propterea πανοπλίαν alij, ipsi παντευχίαν nominabãt. Hanc nos & sæpe & diu corã Diuo Maximiliano iussu Bonifacij patrui, non sine stupore totius Germaniæ repræsentauimus. Quo tẽpore aliquando vox illa Imperatoris, Hic puer aut Thoracem pro pelle, aut pro cunis habuit. Huius similem aliam ab inuentore Thelesiadem dictã, memoriæ prodidere. Κῶμος verò vt in Comœdiis iocosa, atque hilaris: ita extra Theatrum cum pugna & ictibus. ξιφισμὸς, cum gladio. Talis est nostra Sciamachia. Et ποδισμὸς, à pedum motu. τετράκωμος militaris, Herculi sacra. Sicuti Phallica Baccho: atque Ithymbi. Sic & Barillica ab inuentore in Apollinis honorem ac Dianæ. à viris saltabatur & mulieribus simul mistis. Καλλίνικος quoque Herculi sacra fuit. hoc enim Herculis cognomen ex Pindaro & Euripide. Tetracomon autem Atheniensibus peculiarem putant, ab eorum vicis, qui per initia quatuor numero iuncti sunt. Eorum nomina Pyreẽses, Phalerenses, Oxypeteones, Thymætadæ. Thraces quoque & Cares armati saltabant: eúmque modum καλαυρισμὸν nominabant. Apud Lacones verò etiam ἐμβατήρια

τήρια μέλη erant ἐνόπλια: quemadmodũ prisci Lacedæmonij Tyrrei carmina cõcinuerant. Primos Curetas ἐνόπλιον saltasse autumant: vt eo strepitu Iouis obtegerent vagitum: Curetes autem iidem, qui & Corybantes. Eos Hesiodus non Cretenses, sed Phrygas agnoscit, neque abest ab ea sententia Callimachus. Alij Bactrianos affirmant, atque in Idam Phrygiæ eius officij ergo accitos. Nonnulli è Colcho euocatos. Armatæ similis ὄκλασμα Persarum propria cum magna contentione. Iccirco à motionis crebritate & flexu corporis ὑγρὰν vocabant, Talis etiam μόθων: admodum laboriosa & nautica. Eiusdem modi Laconicæ pleræq; acres, aut terribiles. Inter quas, quæ dicebatur Leo, aspectu & impetu fero. Erat & διποδία, in qua iunctis pedibus labore plurimo & conatu Picas imitabantur. Præter cæteras immanis erat illa, quam κόσμου ἐκπύρωσιν appellabant. Nero potuit ῥώμης ἐκπύρωσιν saltare: dignus cuius ἐκπύρωσιν saltaret mundus. Huius item generis & illa, quam Theseum instituisse aiunt deuicto Minotauro, ad Labyrinthi imitationem. Ac de Labyrintho quidem nulla fabula, extat enim etiam nunc in Creta, & visitur. Eam Saltationem Theseus cum sociis redux in patria lusit circum aram Deliam. Plures erant simul, verùm certis ordinibus: vtrinque à capitibus lecti duces versus certos inter se subeuntes implicabant. Qualem ludum Troiam diuinus descripsit Poeta: non sine summa eruditione apposita Labyrinthi comparatione. Allusit enim ad hanc Thesei saltationem, fatali illo pudore, sine fuco atque ostentatione. Pueri olim vidimus hanc saltari cum Thyrsis fornicatis, non sine arte atque venustate Eam Theseus γέρανον appellauit, tum ob aciem, tum propter commutationem certis legibus seruatam. Neque enim satis sapiunt, qui stoliditatem Gruibus attribuunt prouerbio communi. Est sanè animal hilaritate ciuili, prudentia atque animo militari. Nam & seruat castra, & cauet pericula, & disponit aciem, & pugnat. Sine armis verò etiam aliquot è grauibus. Quin ipsam quoque ἐμμέλειαν exarmarunt, retinebat tamen prælij simulachrum. Nam tametsi nudi puelli, vnde γυμνοπαιδικὴ dicta fuit, sese numerosis motibus inferebant: tamen corporis flexionibus, brachiorúmque iactationibus Palæstræ facies erat

Eiusdem rationis duæ quoque in Liberi patris honorem, χορφεμικὸς, & βακχικός. Emmelia igitur caput quasi quoddam ac matrix. Proxima ei γυμνοπαιδικὴ per quam ait Aristoxenus, contrà quàm suprà scriptum est, veteres sibi gradum ad Pyrrhicham fecisse. vtriusque autem comes ἐνοπλίη. Emmeliæ similis, quam Arcades Cidarin nominabant similis & apud Sicionios ἀλητὴρ. Quo nomine vnam exercebant Ithacenses: quam non sine Vlyssis fortuna, atque ærumnis constituisse arbitror, ἀλητὴρ enim mendicum significat, & erronem ex Homeri versibus Hippocratis usu, atq; Galeni interpretatione.

Diuersa hisce genera leuium, & mollium, & muliebrium, & fractarum, & ridicularum, & fœdarum. Muliebris erat ἀπελλακτισμὸς. In ea oportebat calce humerum superare: vnde & nomen. Ego ὑπελλάκτισμα dixissem. Huic similis apud Laconas βῆσις: in qua cùm pueris, tũ virginibus præmia proponebãtur. Saltu opus erat, sed eo vt attingerent calce nates, saltuum numerus recensebatur. Quare inscriptum aiunt in quadam saltatione: χίλια πόκα βῆσιν, Mollium vna ἐκκυκισμὸς, ab authore: mollis valde, & corporis inclinationibus multis varia. Hanc quoque κῶμον nominarunt. Non fuisse has fœdas argumento est, quod τὸ ἰωνικὸν Dianæ virgini saltabant Siculi. Et Syracusani priuatim Dianæ χιτωνίῃ propriam ad tibiam. Item κορυδάλιδας, de quibus suprà in Bucolicis. Anthema quoque molliuscula, à floribus dicta, quos hisce numeris accinebant. ποῦ μοι τὰ ῥόδα, μοι τὰ ἔα, ποῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα. Ridiculæ autem Mimis, & Satyris peculiares. quarum nomina Igdis, Mactrismus. In hac cum alueolo prodibant, & libis, ac polentis. interdum etiam farinam effundebant, & dicebatur ἀλφίτων ἔκχυσις. Sic in alia cum Abacho, in quo carnes concidebant, κρεῶν ἔκκυσις. Mactrismi autẽ duæ habebantur, noua & vetus. veterem ἔκκινον vocabãt. eius meminerat Cratinus. Hanc multas fœminas exercuisse, quas Martypias cognominarunt. Erat etiam Sobas ab impetu dicta hoc enim σοβεῖν. Item μορφασμὸς cum plurimis subinde figuris Proteï mutationes referebat. Sic alia omnium literarum facies repræsentabat: quam ob rem σοιχεῖα vocarunt. tanta sanè solertia, vt eriã componerent dictiones. Morphasmi species fuit, σκώψ, alia ab ea quam suprà describebamus: quæ etiam

etiam σκοπὰς dicta est. At hic auis est σκὼψ, quem Asionẽ Latini: ridicula & mirabunda circumactu capitis, & colli flexu Imitabantur autem in hac etiam ætates. itaque fessones exprimebãt cũ scipionibus, ij tum saltatores ἀσκωλιάσμους nominabantur. Siquidẽ γύπωνες significarunt ligna tereti a quo nomine dicebantur ij, qui in grallatoriis phallis saltabant amicti pellucida Tarẽtina veste. Similis σκωλὶς est γλαῦξ, quẽ admodum asioni noctua. Leonem quoque inter has connumerãt. Cæterùm aliam esse oportet hanc ab ea quas inter graues recensebant. sicut & Pyrrhichicã inter ridiculas imprudenter nimis transtulerunt.

Ex fœdis erat ῥίκνισμα. nam ῥικνὸς ex lumbis & femoribus fluctuare. Crissare Latini dicunt. Apud Hispanos adhuc exercetur abominando spectaculo. Eiusdẽ modi Bactrismus à regione. & κάπυσμα à motu quod nomen, vt Bactrismus à quassatione ac vibratione. σείσμα à versatione. Nihilo pudicius καισμὸς. par aut maior impudicitia in ea quam λαμπάδιον vocabant. nudi enim cum fœdo ac spurco cantu prodibant. Talia Fescenina tripudia apud Romanos: & Lupercalia proxima fœditate.

Locorum autẽ vel temporum ratione aliæ atque aliæ extitere. Loca appello, vt ad nuptias in Hymenęis, Ad Cyarbum in Triclinijs: quæ erat species Ionicarum, & παρόινιον dicebatur: cuius modus quidam fuit illa quam nominabant Anglicam. Erat ea extra triclinia, qua nuncium agebant prospectãtes primũ, tum autem suspenso gradu circũspectantes. In funeribus autem Gingra, quam edebant ad cognominem tibiam. de qua suo loco. Ad tibias namque saltasse suprà diximus aliquot: Sicut & πυανίδας, & aliam nomine κελευστὸν, & τυρβασίαν, quæ componebatur numeris dithyrambicis. Tempora verò alias alia exigebant: in messe, peracta messe, vindemiis, ad focos noctes hybernas cùm excubarent. item festis diebus, vt non vnam cantionem, ita diuersas agitabant saltationes, quas arbitratu suo nominabant.

A regionibus non paucæ. Italicam suprà memorauimus. & Tetracomon Athenienſium, & Embateriam Laconum. Leginus præterea Persicas, Lydias, Pontieas, Thracias, Bactrias, Molossicas, Thessalicas, Arcadicas. Quarum quæ in manibus plurimùm exercerent motum

ab Aristoxeno musico cæteris antelatę. Laconicæ, Trœzeniæ, Ionicæ, Cretenses, Mantiniacæ, Epizephyriæ. Memphis autem, cuius (si diis placet) etiam Socratem studiosum fuisse autumant, an fuerit à cognomine vrbe dicta, non scribunt. Erant Cretensium ὑπορχήματα, & ἀ κυδιστήσεις propriæ. ὑπορχηματικὴ multùm conueniebat Choris concinentibus. Numerant duo præterea Cretensium genera: Orsiten & Epicredion. Laconicarum memi nit etiam Pindarus, in qua erant hæc verba: κάλλιστα μὲν παρθένων ἀγέλαι. Virginum enim fuit ea primùm. postea viri quoque additi. Canebant in ea Liberum patrem & Venerem, & Pæanas: verùm frugalissimis modis qui ex eo παρθένειοι appellati sunt. Distinguebantur in duos, ὀρθιωδικοὺς & ὑποληπτικούς. Thessalæ autem mulieres nudæ saltabãt, verenda modò tectæ, quæ subligacula διαζώματα nominabãt. Quò miror apud Euripidẽ Peleus qua ratione potuerit Lacænarũ virginũ nudationes obiicere. Mira dexteritas Arcadum: quippe inermes prodibãt ita saltantes, vt mox innumerum sumptis armis perficerent saltationem Macedones armati eam quã suprà diximus, Telesiadem, a cognomine inuentore. Tota hęc fuit militaris. eam Ptolemæi milites saltantes, Alexandrũ hi lippi fratrem interfecere: quẽadmodum memoriæ proditum est à Martya. Omnium corruptissima Gaditana, vt hinc etiam intelligas epigramma Valerij Martialis. Eius modos produnt tres. Chironomiam à manuum agitatione: Halma à saltu: Lactisma à calcitratione. Nunc quoque Hispani calce occiput aliásque contingunt partes. item vestigio terram feriunt: id quod appellant *Calceationem*. manus complodunt: earum alterutra aut vtraque in soni numerum pectus, femora, frontem, calcem, os, terram pulsant: digitorum crepitu, tibiarum aut tympanorum momenta assequuntur. Xenophon in conuiuio Seuthæ Thracis multa huiusce modi genera explicat. Thraces, inquit, ad tibiam saltabant armati: & in sublime facili ac leui saltu corpora subiiciebant: ac gladiis ita vtebantur, vt laterum alter iceret. Nemo erat quin verum putaret vulnus, adeò compositè is qui percussus fuerat, concidit. Tum clamor ab omnibus sublatus est. Ille igitur lectis spoliis egressus est canẽs Sitalcan. Is est illis cantus qui Græcis παρὰ Iacẽtem comites defuncti modo extu-

extulerunt. Post hos inquit, Aeneianes & Magnetes eam saltarunt armati saltationem, quam κορυβαντίαν vocant. Argumentum tale: Quidam positis armis arat & serit, cregumentum tale: Quidam positis armis arat & serit, cregumentum tale: Quidam positis armis arat & serit, creg

MODI ET TIBIÆ.

CAPVT XIX.

SEquitur vt Thymelicam aggrediamur, cuius est forma & materia quasi nanque materia tibia est. Nam tamersi & nomen & naturam obtinet instrumenti: tamẽ cùm gerit modos ipsos atque sustinet, pro materia capi potest.nã vera materia aer est. De tibia igitur postea,de modis nunc. Duæ fuere Græciæ primariæ nationes. Græcum nomen adeò priscum est, vt etiam Græcis ipsis iam desitum sit. Apud Aristotelem & Lycophronem, & Athenæum atque alios extat Recentior vox Ἕλλην ab Helleneexcuius fuere liberi duo Ἴων & Δῶρος. Acceptо hi à patre imperio suam vterq; partem ac nationẽ ab sese denominauit. Aeolenses inde Dorienſium coloni, quemadmodum diximus in rebus Græcis: Ionum autem Attici. Cæterùm Athenienſes Ionum appellationem abiecere: siue ob rerum gestarum gloriã, siue quòd Iones, qui in Asiam migrarant, atque ibi Panionium instituerãt, in barbaros mores abiissent. At Aeolenses in Siciliam atque Italiam delati, ita sunt à Dorienſibus segregati, vt nihil de veterũ morum grauitate remitterent. Integerrimi Dorienſium Lacones. Aeolenſium Thessalimánque à Dorienſibus, Aeoli, auspiciis & ducti & dicti sunt inde vt ingeniorum & morum, ita vestium & festiuitatum & exercitiorum & artium non vnus modus. Quare per initia tibiarum ac modorum duplex ratio: Dorica & Ionica. Dorica vetus, magnifica, sublimis, grauis, cõtenta, nihil habuit fusum, nihil solutum, nihil hilare, nihil molle: sed plenum, vehemens, paucis modicisque flexibus, bellicis conueniẽs numeris & motibus. Pannonum & Getarum Scytharúmque nostris etiam temporibus talem audiuimus in Dalmatia ac Tranſſyluania & Mysia superiore. Exultationem addiderunt Aeoles, tumidámque fecerunt atque audacem: quanquam veterem simplicitatem retinuere, neque fregere sicut Iones. Talis est Germanorum, & bello aptamnec inepta conuiuiis neque ab amoribus aliena. Itaque Lasus poeta vocauit eam ἁμαβαρύβρομον. vtriusq; affinis, & quasi media essicta ab ambitiosis, dictáque iccirco ἁρμονία: quam falsò quidam cum Aeolica eandem existimarunt. Iones autem suis moribus similem effecere, mollẽ fluxámq; numerorum creberrimis concisiunculis,

cisiunculis. Iones intelligo posteriores: qui molliſſimè atque, vt iocemur, nepotiſſimè vixerũt. Nam veteris Ioniq; more, haurias ex illis ve bis, ἁπαλὸν σαμβύκων ἐπεξίαις βρενθυομένοις, θυμοῦ πλήρεις, δυσπαλλάκτους, φιλονείκους, ἥδιον φιλανθρωπον, ἥδιν ἱλαρὸν ἐνδιδόντες, ἐγκρυφίαν ἐν πεῖ; ἥδεσι καὶ σκληρότητα ἁρμοζόντες. Aiunt Pithermum Teium Ionicæ in genere harmoniæ inuenisse σκαμβὰ μέλη. vt & hinc vestiges sinistra rum tibiarum appellationem, quarum Ionici sit harmonia quia Ionicus inuentor. Quarum genus extra Græciam, Phrygum, cuius meminit in Bacchis Euripides. Et sanè hi quum dicãtur tibiarum authores primi, rẽ ipsam quoque instituisse videntur. Aiunt tamẽ σαμβύκην è Libiæ tibiis canendi primum authorem extitisse. Quare frustrà simul ac temerè Græca garrulitas, atque superbia eam laudem sibi arrogat, quippe Heraclides, tamersi ille Ponticus, haud Græcus fuit, in tertio de Musica negauit harmoniam vllam vel Phrygiam vel Lydiam debere appellari, cùm tamen etiã ὑποφρύγιον, etiam μιξολύδιον, & ὑποξολύδιον inueniamus. Mixolydion tragœdiæ profitentur aptiorem: affectus enim plurimùm mouere solitam. Dorica grauitas & incitatio simul in ea erat quã admiscuisse primam Sappho, Aristoxenus author est. alij Pithoclidẽ malunt. Damõ Athenienſis eius offensus grauitate, flexit adeò vt illi contrariam fecerit: quam iccirco Lydiam remissam dici voluit. Tanto verò attentius historia ipsa cõsiderãda est: cùm Dores ipsi Lydorum fuerint coloni. E Phrygia námque Pelopis socij in eam quæ postea Peloponnesus appellata est, transtulere. E Sypilo enim Lydiæ Lydi Phrygem Pelopem sunt sequuti. Itaq; tum alibi in Pelopõneso, tum Lacedæmonio in agro extabant sepulchra sociorum Pelopis, quos magnos tumulos nominabant. Lydũ verò fuisse Pelopẽ etiã Pindarus docuit. tametsi Paphlagonẽ puarit Istrus. Antheſiõ autẽ etiã negatur, cùm scribere ausus est, eum Olenium fuisse: Olenus enim Achaiæ oppidum. Aiũt Lydios modos à Cario Lydo inuẽtos, qui Iouis habitus est filius & Torebię. Quare Torebum quoq; legas horũ modorum authorẽ quanquã alij ad Antyppũ referũt. Cariũ igitur illum siue Torebũ nactũ puellas quasdã prope paludẽ, quã de matris nomine dixit postea, ab illis cantionum modos didiciſſe, quos & coleret & doceret. Quinta igitur hæc erit harmonia,

haud multum à Phrygia distans. minus enim incitata. Nã in Phrygiis excitabatur impetus ad insaniã vsque. Quod etiam Philosophus docet in octauo Politicorũ, τὴν μιξοδιλυστὶ afficere ὀδυρτικωτέρως, καὶ συνεστηκότως μᾶλλον. τὴν δὲ δωριστὶ μέσως μᾶλλον καὶ συνεστηκότως. ἡ δὲ φρυγιστὶ ἐνθουσιασμούς. In quinto sententiarũ Hippocratis & Platonis scripsit Galenus verba Possidonij philosophi, Damon, inquit, Milesius cùm ad tibicinã accessisset, quæ Phrygiis modis adolescentes quosdam temulentos ad furorem vsque incenderat: iussit ad Doricas leges tonum demittere: quo illi demulsi quieuere. Extant Telestę Selinuntij versus super harmonia Phrygia lepidissimi, quos iccirco adscripsi:

πρώτοι παρὰ κρητῆρας ἑλλώων ἐν αὐλοῖς
συνοδαποὶ πέλοπος ματρὸς ὀρείας
φρύγιον ἄεισαν νόμον.
τοὶ δ' ὀξυφώνοις πηκτίδων ψαλμοῖς
κρέκον λύδιον ὕμνον.

Erat igitur Dorica animis componendis. iccirco idem Philosophus in eodem ita sancit. Pueros docendos esse τὴν δωριστὶ, quia media, καὶ πρὸς τὴν ἀνδρίαν μᾶλλον, Aeolica exultationibus: Ionica vetus aspera, noua mollis. Phrygia & Lydia proximæ, vtraque acuta. iccirco luctibus adhibebant. Primum ferunt Olympum cecinisse Lydiis modis Epicedia. alij id adscribunt Melanippidæ. Contra Niobes nuptiis accommodauit Lydios modos Pyndarus, negántque ab eo id primùm institutum, sed aliorum more factum.

Sunt autem Legum partes omnibus modis communes hæ. θέσις in bissyllabis, ἄρσις in trissyllabis. διποδία in bissyllabis τρισήμοις, id est, trium temporum. συζυγία tam in his quàm in polysyllabis. βάσις in pæonibus. Nam qui aliter tradidere, vsum rationémq; simul ignorarunt συζυγία namque & διποδία reipsa idem. Sed in longis pedibus διποδία non dicitur. breues enim bini vnico tantùm metro comprehenduntur. συζυγία autem commune nomen ad vtranque coniunctionẽ & longorum & breuiorum. Erat autẽ θέσις soni demissio. ἄρσις elatio. βάσις æquabilitas eodem tenore procedens. Quare pæonibus & proceleumatibus adhibebatur. Ex quibus satis patet Thymelicos neutiquam fuisse accentuũ sequutos rationem, neq; enim caret ἄρσει vox hæc λόγος, tametsi & bissyllaba & δίσημος, i. duûm temporum tantùm, quemadmodum in causis linguæ Latinæ declaratũ est. In tertio Rhethoricorum Aristoteles appellat προαύλιον, quod barbari præludium in tibiis.

TIBIÆ.

CAPVT XX.

ANtiquissima tibia est: ac statim post fistulam inter pastores: non autem cithara, vt aiunt. Quippe Apollinis inuentum tibia. alii malunt Palladis, à qua ille sit edoctus. Maiores hi natu quàm Mercurius, qui citharam primus cõmentus est ex testudine. Quin alij putant Hyagnidẽ ante Apollinem tibia cecinisse: deinde eius filium Marsyan tertium Olympum. Olympi & famulus & discipulus Hierax qui etiam ab sese leges & dederit & nominarit. Post hos Terpander. à quo Clonas, hunc Tegeatem Arcades, Thebani suum prædicabant. Post illum Archilocus. alij præponunt Ardalum Trœzenium Clonæ. Qui hasce temperent discordias, dixerint Olympum in tibiis primùm leges instituisse, idque in Apollinis honorem quam legem à numerorum frequentia nominauit πολυκέφαλον. alij Crateti eius discipulo adscribunt hoc. Olympi autem eã extitisse legẽ quam dixit ἁρμάτιον. vnde & alia καταδάκτυλος nominata. frequens Stesichoro Himeræo. Alij primum aiunt Pronomum Thebanum tibia ad harmoniam cecinisse. Omnino verò in Phrygia primas tibias agnoscunt. Adducũt pro se Mysorum gentem, quę fuerit tibiæ peritissima. & Alcmana poetam, qui tibicines barbaro, nec alio nomine designarit. Sambas, Adon, Telus. Item Hipponactem, apud quem nomina eiusdem notæ, Cion, Codalus, Babus, vnde prouerbium, κίον, ἢ βάβυς αὐλεῖ.

Tibiarum genera multa, ab inuentoribus, à sono, à regionibus, à materia, à numero, à figura, ab vsu. Inuẽtores iam diximus: nomina verò ab illis nulla. solus Sirites quidam, qui in Lybia primus, vt suprà dicebamus, tibicẽ fuit, Lyben cognomen fecit tibiæ. Nescio an Palladis ea fuerit quàm ἀθηναῖ vocabant. certè nomen conuenit. Illa vsum scribunt Nicophelan.

A regionibus historia locupletior est. Syriacas audaciã atque impetũ spirare prodiderunt. quare si vsum spectes,

ad leges Entheas & Orthias referantur. Syris similes Bō-byces & apteæ ὀρθίοις νόμοις. Lacones, sicut & saltationes, ἐμβατηρίας appellabant suas, quibus ad pugnas vtebātur. Sonum autem illum Castorium à Castore Ledæ filio. Gingras siue Gingris, Gingros etiam dicitur, Phœnicum inuentum: Phrygiæ similis, quā & Cares vsos prodidere, imprimis apta funeribus. Nam Phœnices Adonim vocabant Gingram: in cuius luctu illam ad cantum accommodabant: sicut affini voce apud affines Ægyptios Gingrus habita est, pusilla tibiola sono acuto, ad monodias. Eo sdē quoq; Cares lugubrem illam quam Phryges inuenerant, funeribus adhibuisse. Tyrrheni non vno genere contenti. Singulari quidem canebant in sacris eaq; ænea. tanto apud eos in honore: vt quemadmodum scripsit Aristoteles, non solùm ad eius sonum pugiles certarent: verumetiam quum in nexos flagris animaduerteretur, tibiæ sonum adiungerent. Quinetiam, quod mirere magis, coqui ipsi ad eius sonum epulas apparārēt. Altera fuit nō singularis, sed composita ex duobus tubulis: quasi inuersa syrinx. Námque infernè tubus minor inflabatur bucca: vnde spiritus in maiorem subibat, mouebatq; aquam quæ intus erat: atque ex ea multisonā edebat harmoniā. Id quod de Ctesibij quoq; Hydraula cōiicere possumus. Cornu tamen prodidere Tyrrhenos vsos, & Cretas legimus. Etiā Romani olim ad prælia: etiā Heluetij. Nūc Germani cornua è buxo efficta multis foraminibus inflant magno spiritu, non sine gratia ac decore, præsertim nocturnis festiuitatibus. vocem namq; humanam imprimis imitantur, eámq; vehementer contentam. Ad prælia verò tibias cum tympanis. Scythæ anthropophagi & Melanchlæni, item Arimaspi ex aquilarum ac vulturum ossibus. Eburneas memorat Thrypho & Cicero atque Virgilius. Ex asininis ossibus Theatrales, atque argento. Arundineas ex Theophrasto & Plinio. Internodiū radici proximum excidebant ad lævam tibiam, quod subesset cacumini, ad dextrā. Quò lævarum sonum grauem agnoscas, dextrarum acutum. Sic apud veteres scriptum est. at Latini aiunt sinistras acutiores, aptásq; rebus ludicris: ité Serranas: quibus aiunt foramina fuisse æqualia, veluti Spondiacis. Non igitur constant sibi. Spondiacæ enim rerum grauiū affines fuere. Hac de causa Phrygiis foramina erāt

inæqualia, sicuti dactilicis, quæ ludicris adhibebantur. Dextras autem apud Romanos funeribus dicatas, quia essent graues, quum tamen in funeribus Barbari acutissimis vterentur. Dextras autem & sinistras appellarunt ab lateribus vnde inflarentur. Antiquissima è sambuco emedullata. Mox è crurum ossibus hinnuleorum & capreolorum, author est Iubas: vnde & tibiæ nomen apud Latinos. Hoc inuentum Thebanis assignant quidam, quam θηρίων αὐλὸν dixerint à ferarum ossibus, atq; ære texerint. Alij Palladis agnoscunt: inter quos & Callimachus: alij Pana ferunt authorem. E buxo primi Phryges excauarunt eam, quæ Berecynthia cognominata fuit: quum antea Elymos diceretur. Alexandrini è loto exenterata. cuius mominit Euripides tum alibi tum in Bacchis,

ἐν φρυγίαις βοὸς ἐκπαίων τε
λωτὸς ὅταν εὐάλατος Θ-
ιερὸς ἱερὰ
παλίμακτα δρέμῃ.

Hanc illi patria voce φόρμιγγα nominarunt. Græci, vt est natio sibi arrogans omnia, non Alexandrinis, sed Thebanis attribuunt. Afri scenitæ ex lauro, soni acutissimi in pascuis, vti diximus, equarum. Osiridē excogitasse tibiā ex hederaceis internodiis multiforem: quum ante id tēporis quaterna tantùm haberet foramina. Nonnulli cætera à Diodoro Thebano addita prodidere. Hę omnes ab summo inflabātur directo flatu: Afri primi inuenerūt eā cui Plagion & Plagialon fecere nomen. non quòd esset curua, vt quidā fūt arbitrati: sed quia ab latere inflabatur quemadmodum & Germanica. Alij aiunt in Phrygia à Mida primùm excogitatam. Sic habes eius discrimina ex gentibus. Item materias. Numerum quoque. Geminas enim diximus apud Tyrrhenos: quem numerū à Marsya institutum prodidere quum antea essent singulares. Quare Monauló cur Mercurij quidā alij Ægyptiorū inuētū fuisse dixerint, vidēdū est. Monaulos enim singularis tibia. Singulares autē dictæ sunt impares: geminæ autem pares. Habes & figurā in magnitudine. nā Marsæ tibias æquales fuisse puto: in Tyrrhenis altera maior. præterea vtrique addito Ascaulon factum longè diuersa figura. apud Mysos ac Pānonas tanta acritate, vt penè tubā superet. apud Gallos plenior, raucior, grauior, mollior, adeò

Monaulos.

vt in cubiculis quoque sine aurium offensione audiatur.

Tibiæ dextræ ac sinistræ. A sonis quoque vidimus differentias, dextrarum, sinistrarum & aliarum. sicut & eius quæ Magadis appellabatur, quanquam nomen hoc alius quoque sit tabella instrumenti. Palæomagadis autem eodem foramine tum grauem tum acutum sonum edere poterat. tales etiã nostrates sunt. Sic Dactylicæ dictæ, quibus vtebatur ad ὑπορχήματα: Spõdaicis verò ad hymnos deorum. His æquidistantia erant foramina, vt suprà diximus: Dactylicis autẽ inæqualia interualla: qualia sunt in temporibus pedis dactyli. *Scytalia.* Scytalia verò pusilla fuit tibia, & exigui surculi similis, sono prætenui, ac rei ipsi respõdenti. Iduthum autem nomine tenus, vt pleráq; alia sine vlla declaratione inter tibiarum species recensuere.

Tibiarum vsus multiplex, atque ab eo nomina. Choricæ in choris, quarũ gratia hæc omnia sunt à nobis enarrata. Primus Sacadas Argiuus docuit choros canere tribus modis, Dorio, Phrygio, Lydio, ita vt ne miscerentur. Iccirco ea lex τριμερής, siue τριμελὴς dicta. alij Clonæ attribuunt inuentum hoc Dicebantur autem leges, quia nefas esset aliter facere. Horum tonorum quilibet habebat cõmunes tonos veteres διάτονον & χρωματικόν. quibus Olympus addidit ἐναρμονικόν. Ab ætatibus & sexib. tres. Virginales, quibus virgines: pueriles, quib. pueri: ὑπερτέλειοι, quibus perfectæ ętatis viri canerent. Qui modos faceret, *Choraulus* Choraulus: cui etiam fabularum artifices succinuisse legimus. A seculis sic partiuntur. Apud Lacedæmonios primùm sub Terpandro factos modos in choris: in quibus saltata fuit Γυμνοπαιδία. Alterum seculum sub Thalera Gortynio, quo tempore duos floruisse, Polymnestum Colophonium, & Sacadam Argiuum, qui ad Terpandri æmulationẽ non γυμνοπαιδίαν, sed cõtraria canerent. quippe ἐνδυμάτια non nudi, sed induti. sub Thalera Pęanas, sub Polymnesto Orthia, sub Sacada Elegias exercebant. Aliæ dictæ Nuptiales. has monaulos fuisse scribunt: ad quas canerent Hymenæos: alij binas aiunt, iunctas, impares: ac placet omẽ coniugij specie. Attulere ad Monodias Græci eas quas παρατρήτους dicebant, acutum & infractum spirantes. Erant Funerales: erant Conuiuiales. Quinetiam quasdam ad citharam quas compararunt, excogitarunt: atque iccirco κιθαριστηρίους cognominarunt. Conuiuiales erant

erant pares & æquales: eæque pusillæ, ad significandum æqualitatem conuiuiorum. Iccirco rotũda olim mensa, ne quem sibi prælatum quispiam conquereretur. Ita δαῖς εἴση ab Homero à partiendo. Et Ceres iccirco nõ solùm specifera, sed etiã legifera appellata, cui ob eam rẽ agerent θεσμοφόρια: vt eadem sit & ciborum & iustitiæ inuẽtrix. Has epulonum tibias παροινίους appellabãt. propterea quòd vinũ esset anima conuiuiorum. Philoxenus autem in tibiis certos constituit modos Primus: quos legem Locricam nominauit, à nouo Harmoniæ genere, quod receptum Pindari, ac Simonidæ tempore legimus inter leges Lyricorum. Idque dicebatur agi λοκριστί cecinerunt autem Tibicines etiam Elegiaca, quemadmodum suprà diximus. Fuit enim vna ex legibus ea, quã Elegon appellabãt, sicuti ἀπόθετος, quæ remitteret, sunt & alia nomina κωμάρχιος, δεῖος, σχοινίων, κηπίων ab authoribus modorum vetustiorum addita posterius, quæ πολυμνάστια dicebãtur. In castris quoque Romanis tibiarum vsus vel cũ ad concionem vocarent, vel cùm silentium indicerent. Argolici æstiuo tempore in Anthesmophoriis faciebant tibiis eum modum, quem vocarunt θηράκιον: suum habuere Pastores βουκουλιασμόν: in Bacchanalibus ἐπίφαλλον: in choris χορεῖον: in Panibus καλλίνικον: in Orthiis πολεμικὸν: in dicacitatibus & lusibus ἡδύκωμον: in ridiculis σικιννωτύστην. Amatores ante ostium moram cùm deprecarentur, θυρωκοπικόν. hic Elegiis conueniebat. Idem concitatior, quum desperata omnia: tum fores inuadebant, & κρουσίθυρος nominabatur.

THEATRVM.

CAPVT XXI.

Restat locus & apparatus, sine quibus multa quæ in fabularum narratione sunt, intelligi nequeunt. Maiores nostri facere, quàm dicere præclarius semper existimarũt. Quare operum gestarúmque rerum exercitationes prælatæ generibus meditationum. Iccirco roboris atque celeritatis quum ederent spectacula, locum in quo ea fierent, Theatrum potius à spectando, quàm ἀκροαστήριον ab audiendo nominarunt. Olim in diem ac locũ indictũ cõuenientes, qui specimẽ firmitatis, aut dexteritatis, aut pernicitatis edituri essent, in medio datis nomini-

bus profitebantur. Circunfusa turba cum iudicibus ad spectandum, mox alia item affluente commodè spectare non poterant: quòd aliis alij obiectu corporum conspectum adimebant. Iccirco aggestis cespitibus editiorem locum sibi pului lis auctis faciebant. Eam ob causam medius locus depressior fuit: ac propterea Cauea dictus. Habes hoc ex diuino Poeta, *Proximus vt viridante toro consederat herbæ*. igitur per initia stantes spectabant. Postea subsellia sibi quisque quum ferret, his etiam pro telo dum pugnant de loco, rem agebant. M. Messala atque Cassio Coss. id primùm videtur creuisse. Mox P. Scipione Nasica Censore sublatus est apparatus, & mox. S. C. cautum ne cui in vrbe propiúsve mille passuum subsellia posuisse, sedēdive ludos spectare licitum esset. Primus omnium Thespis tanquam ambulatorium Theatrum commentus est. Tectis enim vehiculis in ædicularum modum, in iis fabulas egit, atque agendas circumuexit. Postea est Athenis structum è lapide, quum antea sublicium fuisset: quo tempore inter eos quoque pro loco ad manus ventum est. Quare lex lata scitaque, vt de publico ærario viritim bonos acciperent obolos, quibus locum sibi quisque compararet. Primùm descripta cauea, circúmque designati consessus per simplices gradus. Postea Poetarum delitiæ quum se insinuassent, tam commoda & species separatarū partium, & proiectorum, & receſſuum, aut vmbraculorum, aut ambulacrorum excogitata sunt. Itaque commentorum suorum imagines exhibuerūt architectis Poetæ, vt illi quid esset faciendum docerent, hi quo esset modo fabricandum expedirent. Romæ M. Scaurus Ædilis M. Scauri, qui princeps Senatus fuit, & Metellæ, quæ postea Syllæ nupsit, filius, augustissimum Theatrum faciendum curauit, scena triplici alij alia imminente. Columnarum numerus CCCLX. Scenæ pars è marmore vitro medio translucens. Signa ænea in intercolumniis M,M M. Cauea cepit hominum millia octoginta. Theatri figura fuit semicirculi in cornua producti. Pompeij iussu & cura amphitheatrum, cuius vacuū expleretur hominum quadraginta millibus. C. Curio, is cui Cæsaris partes fouit, ligneum amphitheatrum excitauit: quod subditis rotis pensile ex iisdem cardinibus diduceretur medium:

dium: atque vitandi Solis causa etiam auerteretur: coirétque rursus in circulum, vbi res posceret. Habes Amphitheatri laudes apud Martialem, quod ab Augusto destinatum Vespasianus extruxit, Titus filius dedicauit: Duo in vrbe nostra: quorum alterum admirabile. vnum Polæ vidimus noo contemnendum. Nemausi vnum structura & mole nulli secundum. Theatri partes veteres, vti dicebamus, cauea, & sedilia. Mox additis aliis sedilibus altioribus, scalarum quoque vsus quæsitus, & additus. Inter sedilia ad apicem scalarum, aditus ad sedentium pedes spatium, in quo inambularent locum capturi. Sediliū ordines cūnei à figura. Cùm enim excurrerent ab angusto spatio ad ambitum extimum strictiores erāt necessariò quò propius accederent ad cauēam. Porticus per quas essent inambulationes ad cuneorū aditus. Hæ partes necessariæ. Nam ornamenta & multa & varia, Prolocis Actorum, & Thymelicorum excitata sunt per initia, vmbracula pro cæsis, Scenas Græci, quemadmodum suprà dictum est, vocant. Mansit nihilosecius nomen postea marmoreis quoque. Hæc erant personarum habitacula. Locus ante scenam, proscenium: in quo erant agentium discursiones. Pulpita dicta, quia fuerant ab imo solo primùm cespitibus elatiora. Ita pulpilli in hortis, & pulpita in castris. Orchestra, sicuti diximus, saltantium chori, Thymelicorum. Nunc in Gallia ita agunt fabulas: vt omnia in conspectu sint. vniuersus apparatus dispositis sublimibus sedibus. Personæ ipsæ nunquam discedunt. qui silent, pro absentibus habentur. At enimuerò perridiculum ibi spectatorem videre te audire, & te videre teipsum non audire, quæ alius coram te de te loquatur: quasi ibi non sis, vbi es. Cùm tamen maxima Poetæ vis sit, suspendere animos, atque eos facere semper expectantes. At hîc tibi nouum fit nihil: vt prius satietas subrepat, quàm obrepat fames. Itaque rectè obiecit Æschylo Euripides apud Aristophanem in Ranis: quod Niobem & Achillem in scenam introduxisset capite cooperto: neque vnquam vllum verbū qui sint loquuti. Quartuordecim primi ordines erant scenæ propiores: vnde clarius, atque expressius actores exaudiebantur. In primo ordine sedes erant Iudicum. *Proscenium.*

is locus προεδρία fuit appellatus: in qua qui federat primus eum appellauit Epicrates antiquus Comicus προεδρεύειν. In omnibus fedilibus fedendi Spartanis æquale ius fuit. Solis Regibus certa loca ſpectaculis proxima, & commodiſſima: ſecundum ea Ephoris. Athenis principi ciuitatis, qui annuus erat Magiſtratus eodem modo præcipua ſedes. Cæteri ſine diſcrimine ſpectarunt diu, quoad ſenatoribus ſuus eſt attributus locus: quem βουλευτικὸν appellarunt. Sic alia pars quæ adoleſcentibus deſignabatur ἐφηβικὸν. Romæ quoque edicto cautum ab Auguſto, vt prætextatis, & pædagogis certorum cuneorum vſus eſſet. ſeuerius Maſſilienſes, qui vniuerſæ iuuentuti ſuæ theatro interdixere, ne eorum animi otioſis auditionibus remolleſcerẽt. Primum igitur Ædiles curules qui indignum plebi æquale cum melioribus eſſe ius ſedium arbitrarentur ludis Romanis P. Corn. Scipione, T. Sempronio Longo Coss. eam à Senatoribus ſeparārunt. Cæterùm priſtina ſiue libertas, ſiue licentia plus valuit. Abolito nouo imperio nihilo ſecius cõfuſi ſpectare. Quã peruicaciã Sex. Ælius Petus, quem cãtũ Ennius poeta dicit, & L. Cornelius Cethegus, quem idem cecinit eloquentiſſimum, Cenſores caſtigare inſtituerunt, veteri edicto inſtaurato. Paulatim verò per negligentiam magiſtratuum, ac plebis pertinaciam in veterem conſuetudinem cùm rediiſſent: Attilius Seranus, & L. Scribonius Libo Ædiles Curules ludis Scenicis, & Romanis fecere diuiſa vt eſſent loca. Hoc quoque plebis inſolentia, & indulgentia patrum corruptum integrauit lex Iulia, Theatralis, & Roſcia. Primíque ordines XIIII. Senatoribus, atque Equitibus reſtituti. C. autem Gracchus etiam ferocius exercuit potentiam. quem, cùm obſeruaſſet contra morem maiorum temere patriciis, ac plebeiis ſedes occupari, accitis fabris eas demolitum eſſe memoriæ prodiderunt. Nec minus Syllæ dominatu populari ſuperbia confuſis per loca ſexibus, ordinibus, ætatibus, renouata etiam Tribunitia poteſtate, ſedendi ratio pro cenſu ac dignitate, reperita. verùm ſub C. Cæſare alia ſedendi fortuna fuit. Nam quum ille non tam ex opibus, aut natalibus, quàm ex virtute, ac meritis, & in Senatum, & in equeſtrem ordinem multos legiſſet, tantum multitudinis nequiuit XIIII. ordinibus capi.

capi. Contrà Otho Trib. pleb. potiorem cenſum, quàm virtutem duxit. pro cenſu enim loca ciuibus deſignauit: non honori, non dignitati, non ordini quicquam tribuit. excluſit namque à primis XIIII. ordinibus eum, cui ipſi, patríque auóque quadragies Seſtertiũm non fuiſſet. Item qui artẽ ludicrã exercuiſſet. Ridiculum ſanè, ſi quibus in ſcena eſſe licuiſſet, propius ſcenã eſſe non liceret, & qui alios feciſſet ſpectatores, eſſe ſpectator nõ poſſet ipſe. Certa quoque loca Tribunitiis attribuit Viatoribus: Certa iis, qui non ſua culpa decoxiſſent. Voluntarios decoctores, qui ganea, quíve alea, aut ſcorto, aut luxu rem feciſſent deteriorẽ, quíque ſeſe ære obligaſſent, Athenienſium ſequutus morem toto Theatro abſtinere iuſsit. Idque vt ſeruaretur, per cuneos diſpoſuit, quos præfectos ordinum appellabat, qui excitarent, de ſede, quam quis contra legem occupaſſet, quemadmodum ad ſeditiones atque rixas cohibendas ſtatio cohortis erat in Theatro à principibus poſita: quam Nero ad ſpeciem libertatis ſuſtulit. Ante principum imperia, ei muneri pro poſiti fuerant Lictores, atque viatores: quos in eodẽ officio apud Græcos ῥαβδούχους nominatos legimus. Locus inter ſenatore ſociarum gẽtium legatis datus, quo more Germanorum Legati cum arceſſiti non eſſent, vltro ſeſe ad Senatorias ſedes conuellere, atque recepti conſedere. Barbari fuit non arceſſere: Germanum vti etiam inferiorum gentium prærogatiua: Romanum agnoſcere, quod & ſuum eſſet, & aliorum quoque eſſe vellent. Auguſtus verò etiam milites à plebe diſcretos habuit Orbonis lege temperata. Qui bello ciuili attrito patrimonio equeſtrem cenſum amiſiſſent, ſi eum à parentibus accepiſſent: vti ij XIIII. ordinum ius ne amitterent, Alexandri exemplo: qui emeritis veteranis primas ſedes aſſignauit: eíſque vt ſpectarent coronati, licere voluit. Idem Auguſtus etiam fœminas ſegregauit: quibus ſuperiora loca ſunt deſignata omnibus in ludis, atque ſpectaculis præter Athletica certamina. Veſtalibus contrà Prætoris tribunal locum dedit. verùm ea paruo quoque tum tempore ſeruata eſt: ita vt Claudius princeps illam reſtituere coactus ſit. Etiam à Nerone plebi Equites antepoſiti: ſed eo euentu vt pari cura Domitianus intermiſſum edictum illud renouarit. Tanti fuêre po-

puli illius ſpiritus, vt æquali cum patribus animo, quam maiore vel labore, vel periculo peperiſſent, libertatem vindicarent. Quæ plebs ſeceſſionem facere non auderet in montem ſacrum, in theatro communi, atque æquali iure ciuitatis, non ſucceſſione, ſed coitione per honeſtam atque ciuilem vim frueretur. Poſt Cæſaris dictaturam, podium Imperatori & Coſſ. proſcenia, & pulpitum oratoribus prouinciarum atque ſociorum. Quibus in locis principes interdum cum illis, quàm è podio ſpectare maluerunt. Neronem etiam in proſcenio ſediſſe legimus: Legatos in Orcheſtra aliquando. Quem morem ſuſtulit Auguſtus, quum eum locum à Libertini generis hominibus occupatum deprehendiſſet. Atque hæc quidem loca (vt ſolebat Plato & Ariſtoteles dicere) ἐξ ὑπνου ad hunc modum enumerata ſunt. Exactius verò etiam ſic perſequamur. Scenarum modus priſcus ſanè atque etiam militaris: quemadmodum eſt apud Xenophontem & Thucydidem, atque in oratione Demoſthenis contra Midiam, eæ caſæ dictæ ſunt olim in Romano exercitu: vnde caſtra: non quemadmodum nugantur Grammatici, ſed ſicut à nobis dictum fuit in Originibus. Additæ poſtea partes aliquæ: eæque aut ab officio, aut à figura nominatæ. περίακτοι fuit oſtiolum, per quod quaſi è longinquo repentè apparerent peregrini. Fuit & locus quam ψαλίδα vocarunt. Verùm is cuiuſmodi eſſet, neutiquam deſcribunt. more ſuo ſanè. Sic alia pars καρικίδες: & alia à præciſione certi ſpatij κατατομαί. Cæterùm hæc omnia potius vt ne neſciamus, quàm vt neceſſaria ſciamus. & puto non omnibus argumentis conueniſſe, ſicuti ne Aram quidem illam quæ appellaretur βωμός. nam propriæ ac veræ aræ, Dextra Baccho in Tragœdia, Apollini in Comœdia: ſiniſtra ei vel deo, vel diuo, vel heroi, vel ciui, cui fiebant ludi, aut iuſta, aut parentalia. Vnde etiam Κυνθίου Apollinis faciunt mentionem, quem celebrabant Panegyri Naucriatæ omnes Prytaneum ingredientes candidis induti veſtibus, quas iccirco Pritanicas appellabant. In iis aris verbenæ imponebantur Apollini, vt eſt in Andr. Terentiana, Baccho hederæ. Apud Græcos etiam πύγματα, etiam θυωρίδα nominant à ſacrificiis: alij θυηρίδα legunt. ea erat in Proſce-

nij poſtremo cornu. Ludis funebribus ara illa ita inſcribebatur, D. M. Abaci quoque cuiuſdam faciunt mentionem ἐπὶ τοῦ appellabant. quem in locum aſcendens è choro aliquis reſpondebat: vbi canebatur, ᾠδεῖον. Ea vox apud Ciceronem & in hiſtoriis frequens: in Odeo Attici theatri Ægyptiorum regum ſtatuas fuiſſe, Pauſanias ſcripſit. Extra theatrum quoque loca dicata Muſis eodem dicta nomine. Quale Athetis à Pericle deſtinatum Muſicis certaminibus. Alexi quoque, & Plutarchus, Demoſthenes & Ariſtoteles in quarto diuinæ Philoſophiæ ᾠδείου faciunt mentionem. Pauſanias in Achaicis memoriæ prodidit, Herodæ Attici iuſſu atque impenſis: conſtructum pulcherrimum ᾠδεῖον defunctæ vxoris monumentum. ᾠδεῖου columnarum mentio fit in libro De formis dicendi, qui Theophraſto attribuitur. Scenarum quoque facies auctæ. nam cùm priſcę ramis ac frondibus conſtitutæ fuiſſent cum racemis & corymbis: ac poſtea caſæ cum cellis poſtremò ad magnificētiam auctæ ſunt proiectis & mœnianis in Comœdia, in Tragœdia verò etiam prætoria, & palatia, regiæ, turres. In regiis διατείχια, & ὑπερδιατείχιον: quanquam priuatis quoq; in ædibus inuenimus διατείχια è quibus παρασκήνιον: & aniculæ mulieres proſpectabant captantes negotiorū ſuorum occaſiones. In Satyrica ſcena fontes, ſpeluncæ, ambulacra, viridaria, ſyluę, receſſus, topiaria. C. Antonius & Murena ſcenam argenteam fecêre. Scenæ partes aliis aliæ. In comœdia tres. Media, potentiorū ædes inſigniores. In Satyra medius locus erat ſpeluncæ. In media ſcena habebat ὑποπτεγώνιον. In dextro diuerſorio ὑποπτεγώνιον. Siniſtra humillimam quamque perſonam capiebat: aut fanum deſertum: aut omnino vacua. In Tragœdia dextra porta peregrinum aut hoſpitem emittebat: in ſiniſtra Carcer: media Regia. Factū verò aliquādo fuit, vt in Comœdia Græci tentorium quoque ponerent, κλισίον appellabant. Ibi nonnulli Poetæ iumentorum ſtationem deſignarunt. iccirco aditus oſtio latiore: quæ oſtia propterea dicta κλισιάδες. per eà tranſmittebant carros & iumenta. alij eiuſmodi partē ad officinæ vſum trāſtulêre: ſicut Antipho in Aceſtriis. Media vtrinque habebat alias interdum portas, quarum poſtibus

essent affixæ machinæ. Eæ quia pro re ac tempore circumagebantur, περίακτοι sunt appellatæ. nam personarum aspectus quum esset rectus à spectatoribus, repentè ex occasione comparebant nuncij, & peregrini, aut ciues peregrè, exulésve postliminio reuertentes. Itaque dextra machina afferebantur ea quæ extra vrbem acta factáve essent, aut agenda intus forent ex præscripto propter iura suburbiorum, oppidorum, ciuitatum, municipiorum, coloniarum, sociatarum, peregrinarum, pacatarum, hosticarum. A læua machina, reddebantur quæ in vrbe iussu permissúve populi aut Principum: eóve, iisve inuitis, gesta, acta, transacta fuissent, aut ex consilio futura viderentur. Id quod factum est ab Euripide in Oreste. Atque inter hæc eodem iure censebantur, si qua è portu afferrentur. cuiusmodi est in Plautina Amphytrione, in Mercatore: in Hecyra. Prisci Tragici etiam deos aquaticos per eam introduxere, Acheloum, Thetin, Proteum, Arethusam. Si quæ personæ machinis non circumagebantur, sed pedibus accedebant, per alteram introducebantur. Duo hæc machinarum genera. Tertium ἐκκύκλημα nominabant: alij ἐξώστρα. Erat hæc sedes sublicis elata, strata longuriis, super quibus sella. Destinabatur locus is ad ea recitanda quæ secretò patrata essent in ædibus, qualia in Œdipode Sophoclis, Plauti Amphitryone, & Casina, & aliis. Quartum genus quod in summa trepidatione remedia arcessebat humanis maiora. Demissa nanque deos ostendebat ex improuiso. id quod etiam ad prouerbium rerum desperatarum traxere, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς plurima exépla Tragicis omnibus, & in Plauti Amphytrione. Alterum eiusdem machinæ officium, quum veheret per aerem Heroas: veluti Tlepolemũ Medeam, Perseum, Bellorophontem. Idem officium in Comœdia, nomen diuersum, κρεμαστὴ enim dicebatur. qualis Cantharus siue Scarabæus Aristophanis. Est præterea machinæ genus quintum, quo rapiebantur personæ, γρύπες dictũ. Hoc in fabulis Aurora Memnonẽ rapuit: Boreas Orithyam. Restes quibus per aerẽ ferebãtur, σπάρτα. Proxima huic alia versatilis, vnde nomen τροφεῖον: cuius opera Heroes in deos transformabantur. Eius vsus in Hercule Œteo, & in ea quam olim feceramus, Indigete.

Γρύπες.

Fuit

Fuit & alia circunductilis, quam κεραυνοσκοπεῖον vocabant Græci. Ea valde celsa post scenam, in qua vtres calculorum pleni cum æneis vasis, vnde fulgura exibant, tonitrus exaudiebantur, fulmina mittebantur, vt in Aiace Olleo. quare etiam βροντεῖον dicta. Machinæ similis, quæ non esset machina, Charoniæ scalæ: vnde simulachra emittebantur. quemadmodum in Hecuba Euripidis. Priuatim quibus, è locis exiliebant Erinnyes ἀναβάθμοι, gradus imi: quales in Oedipo & Oreste, & Athamante, & Atamata nostra. In scena speculę quoque de turri aut de muro affingebatur: nec absimili specie locus, quem φρυκτεῖον, nominabant: ex quo facibus dabatur signum præsidiis, vt aduentantibus hostibus expedirent arma: vnde & nomen cùm alibi, tum in Rhesо. Propterea verò quòd multarum facies regionum explicabántur, neque locus aptus erat ad capiendum, disponebant vela quædam cum abacis & picturis, non sine nominibus: quæ certis pẽdilia machinis statuebantur. In iis montium, marium, flumi̇num, oppidorum species, natura, situs, status effícta erãt. Si quod numen introducebatur, erat locus extraordinarius, quem θεολογεῖον nominabant: qualis in Aiace Sophoclis, & in Hippolyto Euripidis. erat autem sublimis sine machina Ante scenam quibusdam in Theatris ambitiosioribus additę porticus ornatus gratiâ cum columnis, & peristyliis ac fastigiis. Ante quas proscenium apertum vi debatur, in quo agebant (vti diximus) è scena egressi. Itẽ in magnificis Theatris sub proscenio, hyposcenion aliquanto depressius, in quod per gradus descendebant. Sic Græci: nostri verò Podium inter pulpitum & proscenium, depressius proscenio, altius pulpito. Erat autẽ pulpitum altũ ad pedes quinque. Vitruuius ædes vocat Hospitalia præter Regiam. Atenim non omnes præter familiam regiam hospites sunt. Orchestræ partes erãt tres: planities, in qua chorus caneret ac saltaret: pulpitum in quo nihil aliud quàm canebant aut pronuntiabant. Hemicyclium non in omnibus fabulis, sed in quibus ad eum locum angebantur enantes è mari: vt in Rudente Plaurina. Tametsi ibidem quoque fingebatur vrbs lõginqua pro rei argumento, Sic paruo momẽto traduxit exercitum Athenienſium Theseus sub vrbem Thebas: quæ sanè ibi in cõspectu statuebãtur. Id quàm rectè scriptũ est in sexto,

Pulpitum.

Orchestræ partes.

Græca orchestra fuit amplior, & scenarum recessus profundiores. Pulpitum verò haud ita latum, quod appellabant λογεῖον, propterea quòd in eo ῥήματα & alia actuum interualla recitabantur. Eum locum ab Odeo distinguit Vitruuius, vt sit pulpiti pars in qua cauerent ᾠδεῖον: altera autem in qua aut risum mouerent, aut censuram exercerẽt, aut vitæ nostræ putarẽt rationes. Theatri partes prętera nullæ: nisi cellas connumeres subterraneas, in quibus vasa ænea disponebantur ad reddẽdum acceptas voces pleniores. De iudicum sedibus dictum est. hæc tamen animi gratia opponentur. Histriones qui exciderant, aut ineptè agerẽt, aut perperam pronuntiarẽt, à populo non expectata iudicum sententia exibilabãtur. Hoc quoque est legere de Æschine apud Demosthenem: bene agentibus manuum plausu fauebant. Olim quum esset ligneum Theatrum, calcibus pluteos tundebant: à qua pedũ supplosione, explodere nostrum, Græci πτερνοκοπεῖν. Idem significatus alio verbo κλάζειν. item συρίττειν, quod sibilum notat. Alterum verbũ à Gracculorum voce deductũ est, Qui rectè agebãt, dicti sũt διεξάποθοι, qui malè μισούμενοι.

Partes autem accessoriæ atque extra ordinem hæ: Paraperasmata, quæ à Latinis vela ea carbasina posuit Q. Catulus: byssina Lentulus Spinther: Nero stellata. Hic luxus. Primùm excogitata defendendi ęstus causa. Quod officium auxit Pópeius etiam aqua deducta per sedilia. Aulæis quoque ornauerunt. Græcum inuentũ puto quia vox item Græca est. ea vtitur Hyperides in oratione cõtra Patroclum. Prætérea statuebantur signa, & tabulæ in funeribus, & imagines. Primus Clodius Pulcher scenam signis ac tabulis ornauit, auro Trebatius, ebore Pompeius, arenam auri scobe sparsit Nero. Pegmata autem erãt compacta ædificia editiora ad aliquid ostendendum. C. Princeps in scenam produxit pegma ex argento. Claudius obiecit bestiis aliquot, qui parum diligenter pegma in scenam produxissent. Etiam extra Theatrum excitabantur, vt est apud Valerium Martialem. A palis *Palcos*, Itali claustra, & pegmata: nunc *Catafalcos*, addita aspiratione: sicuti sinum maris *Golfo* pro κόλπω Theatri amphitheatríque facies atque ichnographias subiecissem: verùm eas petes ab optimo ciue nostro Saraina, & Vitruuij codicibus.

LVDI.

LVDI.

CAPVT XXII.

HActenus fabularum ortus, genera, partes, apparatus, Ludi autem ipsi tametsi videntur ab illis separati, tamen ad apparatum ipsum maximè pertinent. Sanè Ludi sunt tacitæ fabulæ: fabulæ verò Ludi loquentes. Omnino ludorum pars fabula est: quare ipsi quoque actores Ludiones dicti. De Ludis igitur quàm breuissimè fieri poterit, dicendum est. Ludi nomen à Græcis priscis, & Ludionum suprà ductum docuimus Multa Ludorum genera ad summa duo reducuntur. Vtrunque positum est in motu naturali addita postea arte. verùm alterũ simplex est, alterum cum æmulatione. Nam per initia vbi coissent temere pastores, aliquid agebãt saltu, aut cursu. Tandem verò rediit res ad obtrectationẽ, atque inde ad certamen, quum alius alij præstare videretur. Vetustissimi Ludi apud Romanos Consualia in honorem Neptuni: quem Consum vocabant sanè minus consideratè. Quis enim putet Neptunum esse numen consiliorum? Festus author est in Consualibus Quirites sese cernuos iactasse. fuit & ille peruetus, quum per vtres vncti saliebãt. Haud parua quæstio poterit oriri: quodnam primum inter pastores fuerit certamen. Quinque enim sunt, cursus, lucta, saltus, iactus, pugilatus, in eo versu:

Ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Ac pro motus quidem ratione statuendum est. Itaque luctam puto fuisse postremum omnium inuentum. est enim compositus: quippe situs in duobus, motus. Composita verò simplicibus posteriora. cursum autem primum: mox saltum. Pedum initiò iactũ arbitror, mox lapidem crassum ac grauem. Qui motus fit quasi introrsum. contrarius autem huic iactus extrorsum, quem in disco iaciendo exercebant. Nam ad iaculi aut pili missionẽ brachium pandimus, mox prorsum impellimus. cõtrà fit in disco, manu ad pectus adducta atque extrorsum disclusa Pugillatus ratio eadem quæ in lucta: non enim sine entagonista fieri quit. videtur autẽ subtilius cõtẽplãti proportio quædã inter hęc quatuor. Nã cursus motus est aliquo modo continuus: saltus discretus. Sic lucta motus quasi continuus: cohærescunt enim. pugillatus autẽ discretus: sũt enim inter ict⁹ ipsos interualla. Vter igitur vetustior,

luctæ an pugillatus: pugnis prius quàm complexu certasse par est. Is enim primus congressus solutus. Mox luctæ iunctis compositisque atque etiam insertis brachiis ac manibus mutuo. Ex temeraria aut hostili contentione redacta est ad exercitationem atque æmulationem. Sic ergo digerenda sunt. Certamen tametsi est plurium: tamen aliquod videtur quodammodo vnius corporis, vt cursus: aliquod duorum, vt luctæ. Ratio est, propterea quod currere solus quis potest, pugnare nō potest. Vtrunque erat aut nudorum, aut tectorum. A nudis dicta Gymnasia: quod nomen haudquaquam cōuenit literariis ludis. nusquam enim minus quàm in tam sanctis sodalitatibus nudos agere conuenit. Ita certarunt Athletæ, oleo vncti, & puluere aut arena conspersi. Quapropter Augustus vetuit eiusmodi spectaculis fœminas interesse. Thucydides in primo historiarū Athletas olim fibulatis cāpestribus certasse memoriæ prodidit: nudos autem sua tempestate. Quo tamen tempore à barbaris in Asia veterem modestiam seruatā scribit. Tecti verò aut veste (vt est apud Hippocratem) vel etiam armis, quemadmodum docebamus in saltationibus. vnde ὁπλίτης δρόμος, quum in armis currerent. Aucta etiam exercitatio adiuncto instrumento, eóque multiplici, præter discum ac iaculum, de quibus suprà etiam equo, aut curru, aut cestu, illis quasi sociis, hoc quasi telo. Nam pugnis nudis primùm factū est: itaque πύξ Græci, & πύκτης pugil: nostra pugna inde, atque etiam pugnus: quoniam manus quæ erat antea passa, & μανὰ, vnde vox nostra, contracta clausis digitis effecta est πυκνὴ, densa. Quemadmodum in Originibus dictum fuit. Pugnis, addita lora ad munimentum: propterea quòd nudi quum ferirent, sæpe plus damni acciperent quàm facerent. Ea lora Græco vocabulo Cestus dicti, κεστὸν enim cingulum. breuia initiò: mox ne excussa exuerentur in ictibus, tum cubito tum humero alligabantur. Postremò ferrum plumbúmque assutum est sæuissimo spectaculo. Cerebrum enim ac guttur facillimè elidebant. Iccirco aurium munimenta induebant, ἀμφώτιδας. Tota ars ictum vitare non fuga, sed corporis inclinationibus & flexionibus. Tum autem excipere ictum ictu si fit fortior. Postremò ne inferre ictum frustrà: concidebant enim plumbi onere præcipites acti, si impensius niterentur

Gymnasia

terētur verberare. Id quod Caraphracticis præceptis docebamur iuuenes, cùm claua ferrea pugnādum esset. Me puero Grammatici nugabantur, Cestus lora ligno circumligata fuisse, quorum in summo appensæ essent pilæ plumbeæ. Cestu Erycem Siculum excelluisse, atque ab Hercule victum. Præter cæteros artem calluisse Pollucem, qua fortissimum virum Amycum superauit: Bebrycum Amycum, vt ait Theocritus & Argonautæ, atque innuit doctissimus Poeta in quinto Diuini operis. Luctā autem Græci πάλιν à concussione, Latini à motu, vnde luxare. Haud vno modo luctamur: aliquando amplexu mutuo ab iliis & humeris, interdum consertis brachiis manu apprehensis. In pugna solis pugnis pugili vti licebat: in lucta impulsu tantùm, & tractu, & pressione, & supplantatione, vt non cæderetur concertator, sed prosterneretur. Pugilatui propior παγκράτιον: nam pugnorum & omnium aliorum membrorum vi experiebātur: etiam calcibus, etiam genubus, etiam dentibus abutebantur. Hinc nomen quod & à Propertio positum est: cursus à quantitate variatus. Minimus fuit stadij vnius, quod CCXXV. passus capiebat. Duplex stadium erat in lōgum δόλιχος id quod vox ipsa declarat. Quum verò decursum relegerent stadium sine intermissione recurrēdo δίαυλον nominabant. Apud Platonem in octauo de Legib. δόλιχον maioris esse laboris quā δίαυλον scriptū est. Quum igitur præter quinque certamina supradicta esset Cestus, esset Pancratium, tamen quinque tantùm illis constabat πένταθλον: quod qui vicissent, à Latinis sunt Quinquertiones appellati: quoniā vox hæc Ars prima sua origine robur ac fortitudinē designauit. Græca enim omnia, ἄρης, ἀρετὴ, ἀνάρετος. Sic Virtus à viribus apud maiores nostros, pro fortitudine tātùm accipiebatur. Aristoteles in primo Rhetoricorū ita disponit. Quæ corporis virtus attributa est certaminib. cōstat magnitudine, robore, celeritate. Qui iactare certo modo crura, porróque mouere potest, cursor est quippe celeritate valens. Qui tum premere, tum continere, is est luctator. qui percutiendo pellere, pugil, qui horum vtroque modo, pancratio idoneus. qui ad hæc cuncta aptus, quinquertio.

Hæc per se viri certamina agitabant. Opibus deinde obtinuit luxus: vt etiam equos alerent cursores. Qui pri-

uis equis currerent κόλητες vocati: vnde & priscum Celeris nomẽ. Sic enim Equites sub Romulo dicti: qui postea Trossuli ab oppidi nomine, quod sua ipsi opera sine peditatu expugnassent. Romæ nunc & in patria olim nostra etiam asellorum certamen cõmittitur, non sine risu. Iuncti deinde etiam bini ad currũ, & biiugij dicti: quaterni, quadrigę, ne fallantur adolescentes à priscis præceptoribus nostris: qui nobis dicere soliti erãt, quadrigas & currũ esse idẽ. à Græcis illi, δύωροι: hi τετράωροι, & τεθρίπποι. Iunctæ etiã mulæ carrucis, quas ἀπήνας Græci nominant.

Erant præter has priuatæ quædam aliæ exercitationes in publicis Gymnasiis: inter quas aliquot recenset Galenus in secundo ὑγιεινῶν. Harum nomina ἀλτήρων ἄρσις: de quibus & Aristoteles, & Martialis: ἀκροχειρίζειν, πυτιλίζειν. vnde πυτίλισμα apud Iuuenalem exclusis iactabundis nugis. Est autem ἀκροχειρίζειν luctæ pars, cum primoribus tantùm digitis insertis roboris faciunt periculum.

LVDI GRÆCI. PYTHIA.

CAPVT XXIII.

LVdi igitur alij celebres, & quasi Panegyrici, ad quos penè vniuersum nomen Græcum confluebat. Alij certorum oppidorum quasi priuati. celeberrimi quatuor veteres censuerũt eos omnes funebres. sanè Olympici in Iouis honorem ob mortem Pelopis. Nemei Neptuno propter Archemorum. Eidem Isthmia in honorem Melicertæ. Satis rectè hactenus fortasse. nõ enim Pelops moritur, sed Oenomaus vincitur: vincit Pelops, qui statuit ludos. Etiam miror hosce quoque Olympicos Ioui, non Neptuno à Pelope nuncupatos fuisse: quẽ victorem fecissent equi Neptuni, nõ Iouis. Præterea Pythia Apollini dicata, quis dicat in honorem cæsi Draconis? profectò scelerato Draconi cum eius interfectore, eóque deo nobilissimo communem gloriam facere nefas arbitror. Ac tametsi Olympia præferebantur, propterea quòd supremo deorum numini essent attributa: Pythia tamen vetustate anteibant. quippe ab Hercule Olympia instituta. Alij verius tradunt: Pelopem, à quo Oenomaus curru victus fuerit anniuersarios ludos indixisse: eósq; intermissos, postea ab Hercule instauratos Augea malè mulctato. Hercule igitur & Pelope quum fuerit antiquior Apollo, quos ipse ludos dicarit, illorum æquè Ludis vetustiores arbitrari

arbitrari par est. nam Nemea & Isthmia longo pòst tempore inchoata: quare à Pythiis incipiendum. eorum originem ad hunc modum prodidit Clearchus Solensis Aristotelis discipulus in primo libro Prouerbiorum. Latona ex Eubœæ Chalcide Apollinem Dianámque reportabat Delphos. Ad Pythonis spelũcam admotis vestigiis, ab eo improuiso penè oppressi, nisi puello Mater animos addidisset, vt sagittis quas habebat, pestẽ illam occuparet. Acclamatio fuit, ἴε παῖ, ἴε παῖ. vnde nomen ei factum aiunt certis syllabis additis, παιὰν, παιὼν, παίηων. Narrant etiam lapidem à Latona intentatum: alij dicunt Apollini porrectum antè quàm animaduertisset illum cum telis esse. Eum postea lapidem in Delphis repositũ sub ænei Latonæ signi pedibus. Strabo ex Ephori historia Pythonem latronem fuisse tetrum ac cruentũ, qui incessis itineribus infestam faceret prouinciam. quapropter Draconis cognomen inditum à maleficio. Tanta peste soluti Delphi pro recepta libertate ludos quasi beneficiarios celebrandos curauêre. Quos ludos auctis postea rebus, auctos ab Amphictyonibus sub Eurylocho, addito equestri simulatque gymnico certamine, victori præmium corona. Introducti quoque tibicines cum citharœdis. item citharistæ sine cantu: quorum modos appellarunt πυθικὸν νόμον. Argumenti ratio ac tractus totus in Apollinis pugna quinque partibus constabat. In prima fuit ἀνάκρουσις: erat hoc prooemium. Secunda ἄμπειρα, in qua certaminis periculum Apollo faciebat expediẽs ad prælium sese, attentans telorum aciem, suspẽso gradu circumspectans, captánsque pugnæ locũ. In tertia seipsum ad prælium hortabatur: quare pars illa dicta κατακελευσμὸς. postrema erat δάκτυλος, à temporũ numero appellata. Quã ab imitatione sibilantis inter moriendum serpentis Syringa cognominarunt. hæc ab Cithara. At verò seorsum saltatio haud illi absimilis edebatur in totidem actus æquè distributa. Primus erat πεῖρα: in qua deus cati militis præ se fert prudentiam omnia tum circumspiciens, tum designans. In secundo κατακελευμὸς, quum hostem prouocat. Tertius est iambicus in pugna: longè id sanè commodius quàm apud Citharœdum. Iambus enim præliator pes est ac sanguinarius, quemadmodum alibi dictum est. Eo in actu tibia saltandi numeros edit bellicæ

tubæ: & dentibus frendentem Pythona, qui sagitta iam ictus est, exprimit. Quartus σπονδεῖος capiebat victoriæ celebrationem. quippe victis hostibus victimas cædebant, ac diis libabant. hoc autem est λείβειν, & σπένδειν. Postremus exultantis Dei, in quo tripudij certis legibus terram quatiebat: iccirco dictus κατακόρευσις. Quoniam verò Græca tractamus, hoc est, mendacia, & poetica, id est fabulas, festiuitatis huius origo ex aliorum quoque authorum fide narranda est. In faciem versus cothurnicis Iupiter Latonæ vitium obtulit, in ea terræ Atticæ parte quæ Ζωστῆρος nominabant. Parturiens Latona vndique ab Iunone exacta in Delum insulam recepta est, quam prisci Ortygiam vocabant. Ibi editis gemellis Apolline ac Diana subsitit mater, Diana in Cretam trāsmisit, Dictynnúmque montem coluit. In Lyciam sese cōtulit Apollo. Inde à Pane diuinationem quum didicisset, in eum oraculi ingressus est locum, vbi Nox olim, deinde Themis responsa dederant. Quo tempore occiso Pythone tripodis custode, oraculum suum fecit. Cuius corio obductus eiusdem opera tripos inde etiam Cortina fuit appellatus. de hoc tripode quàm ægrè nobis satisfaciat Diodorus Siculus, alibi scripsimus. Ex eo certamē septimo quoque die cōstitutum, ille Pythicum appellauit. Mirum sanè quum rem sagittis cōfeciisset, non & sagittādi certamen sed Cithara canēdi posuisse. Quanquam non eodem modo ab omnibus describitur. sic enim alij digessere. Vt primum vocent πῆγυν, in quo tenter pugnam. Secundus ἴαμβος, conuicio eliciens serpentem ἰαμβίζειν enim λοιδορεῖν. Tertius Δάκτυλος in honorē Bacchi, cui pes ille sacer sit. Quique eo in loco ante Apollinē responsa dedisse ferebatur. Quartus Creticus ab Iouis incunabulis, cuius ipse erat filius. Nomen eadē ratione qua Dactylus: pede enim Amphimacro conficiebatur. Quintum appellarunt μυκῶνα, quoniam Telluris auiæ suæ ius oraculi priscum fuit. Sextus σύριγμα. hæc certaminis causa, atque institutio. haud paruo pòst tempore ad viarū angustias, quæ in Delphos agunt Crissæi quum infestum iter facerent, iis qui oraculum peterent: sociorū copiis adiuti Amphictyones Crissam aggressi expugnarūt: alterúmque certamen addiderunt, in quo tibicines canerent. Crissæorum exitus quominus facinora sequerētur, neutiquā deterruit Cirrhæos, neque

neque enim minora latrocinia exercere. Quare victi ab Eurylocho Thessalo, qui ob roboris præstantiam nouus Achilles dictus fuit, ad montem qui Cirphis nomine contra Parnasum iacet, confugere. Eurylochus ad belli reliquias persequendas relicta exercitus ibi parte sub prætore Hippia, abiit ipse, constituitque Gymnica certamina. Hoc factum est Athenis præturam agente Simone, Delphis autem Gylida. Victori pecunia præmium. Annis autem sex postea debellatis reliquiis Cirrhæorum prætore Athenis Damasio, Delphis Diodoro, redintegratis ludis coronam victori tum primùm propositam quidam prodidēre. verùm equidem alios, ab Apolline datam cōronam, melius sentire arbitror, eámque è lauro, cuius ille vel termites, vel talea è Thessalia tulisset. Etenim è Creta ad Tempe sese contulerat, quò de Draconis cæde à Chrysotomide expiaretur. Neque verò iis assentior, qui coronæ vsum apud veteres nullum fuisse autumant, imbecilli sanè argumento: propterea quòd inquiunt, eius nullam mentionem fecerit. Homerus: cui ne στέφανου quidē vox nota fuerit. At enimuero à Promethei vsque temporibus coronæ vsum deducunt doctiores: quippe ab Ioue solutum vinclis, quem ille imminenti ex Thetidis concubitu periculo soluisset: supplicij tamen vestigiis manere iussis: quippe ad pristinæ catenæ memoriam annulum ferreum gestare, in quo lapis impactus rupem illam Caucasi repræsentaret. At illum tam triste monumentum non solùm sapientia temperasse, verumetiam corona capiti imposita hilarasse, vnde simul & coronarum & annulorum origo ducta videatur. Ego verò etiam ante Prometheum puto eos qui extiterint mortales ad æstiua vmbracula coronas excogitasse: victóque in certaminibus ablatas, atque impositas victori, vt ea ignominia cœli incommoda pateretur. De celebrationis quoque tempore minus conuenit: minus enim per initia frequentatos legimus: quippe nono quoque anno Argonautarum tempestate vicit stadium Castor: pugilatu Pollux: Callais dolichon: armatum cursum Zetus, discum Peleus, luctam Telamon, Hercules pancratium: laurea corona victorē data.

OLYMPIA.

CAPVT XXIIII.

PRoxima Olympiorum origo si Pelopis tempora pu-tes. Is Hippodamiæ Oenomai filiæ fama & amore captus, in Elide apud patrem ausus est proci nomen profiteri. Oraculo monitus ille exitium suum pendere ex filiæ nuptiis, quibus artibus interitum effugere quærit, sibi molitus est. Virginē petentibus proposuit in bigarū certamine victori filię nuptias, victo mortē. Qua lege trede cim iuuenes interfecit: quemadmodū canit Pindarus, cuius interpretes etiam eorum nomina recensuere. Pelops à Neptuno impetratis equis victum Oenomaum in mare præcipitauit: Hippodamiam vxorem duxit: certamen victoriæ monumentum instituit. Hæc ita gesta sunt ad Pisam Elidis: quæ à cognomine Endymionis filia sic fuit appellata. Victor Cotino, quæ est agrestis olea coronabatur. Hercules intermissum in Olympij Iouis honorem, victo Augea Elidis principe de præda atque manubiis instaurauit. Is enim sterquilinia immania quum haberet, neque haberet quo pacto iniret purgandi rationem, cum Hercule de certa mercede egit, eiusmodi commodum pollicente. At postea mira sapientia fluminis appulsu simum facilè deductum vbi vidisset preciúmque maius opera illa ratus negasset, exutus est vita simul cum imperio. hæc sanè vulgatiora. Pausanias autem longè diligentius. Nam & duos tradit Herculis appellatione, & altius repetit, & post Pelopem recenset alios. Saturno aurei seculi mortales deorum tum principi erexisse fanum. Editum Iouem ab Rhea alendum datum viris, quos è Creta accitos Idæos Dactylos, alij Curetas nominarunt. Eorum nomina, Hercules, Pæonæus, Epimedes, Iasius, Idas. Herculem natu maximum commisisse fratres ad cursus certamen, victorémque oleastro coronasse, cuius ibi sylua frequens adeò, vt & virentes frondes substernerent ad somnum capiendum. Ramum ex Hyperboreis allatum ab eodem Hercule ad eam magnitudinem multitudinémque adoleuisse. Adeo more suo malæ fidei author est Graculus. Nam quo tempore Hercules Idæus ad Hyperboreos sese cōtulit, qui è Creta tum primum in Elidem nauigauit

nauigauit? Aut vbi gentium inuenias oleastri arborem hyperborei gelu patientem? Primùm igitur hunc Idæum Herculem Olympia posuisse, quinto quoque anno celebranda: quot ipsi fratres extitissent. Quin Iouem tum adolescentem lucta certasse cum Saturno de imperio, atque vicisse. Cursu ab Apolline victum Mercuriū, Martem verò pugilatu. Quinquagesimo autem post Deucalionis diluuium anno, Clymenum Cardis filium, vnum ex Herculis Idæi nepotibus è Creta veniisse, atq; Olympicum certamen quasi familiæ suæ prærogatiua instaurasse: arámque tum Curetibus, tum suæ gentis authori Herculi statuisse, quem παραστάτην cognominari iussit. Hunc postea Clymenum Aethlio satus Endymion exactum regno priuauit, liberisque suis in cursus certamine regnum proposuit victori. Altero ab hoc seculo Pelopem quàm magnificentissimo apparatu eos ludos illustrasse. Pelopis filiis ex Elide per vniuersam dispersis Peloponnesum, Amythaon Cretheo genitus, nepos Endymionis Olympia indixit. Post eum Pelias, & Neleus communi tum gloria tum authoritate. Postea Hercules Amphitryonis capta Elide, Iolaus curru vicit: Iasius Arcas κέλητι, id est equo solo: Castor cursu: Pollux pugnis: Hercules lucta & pancratio. Secundum hosce Oxylus, qui in Elide regnum obtinuit, renouauit. Intermissum deinde vsque ad Iphiti tempora. Sub quo certaminum inita ratione, multa omissa fuisse propter inscitiam atque obliuionem Cuius rei argumentum afferūt, quòd tum primùm solius cursus præmia posita fuerint: aiúntque victorem Eliacum Coræbum. Aliquot annis post in mentem venisse διάυλου: itaque additum pristino cursui, quem vicit Hypenus Pisæus. Sequenti Olympiade Acanthus. Anno inde quintodecimo Pentathli, ac luctæ memoriam renouatam. Illo Lampidem, hac Eurybatum victores declaratos. Quinta post eam Olympiade quæ tertia & vicesima numerabatur, pugilatus redditus. quo vicit Onomastus Smyrnæus. Quinta & vicesima equorum cursus additus. Pagondas Thebanus curru cæteros anteiuit. Octaua ab hinc Olympiade, excitatum deintegro pancratium, & equus singularis. Hoc polluit Crauxidas Cranonius, illo Syracusanus Lygdamis. Cuius corporis magnitudiuem Herculeæ parem memo-

riæ prodidêre. quare & celebratum est eius sepulchrum ad Laromias. Neque verò solùm viris, sed pueris quoque certamina indicta sunt. Cursus quidem ac luctæ septima ac tricesima Olympiade. Lucta vicit Hipposthenes Lacedæmonius : Polynices Elæus cursu. Pugilatum prima & quadragesima. Superauit Philetas Sybaritanus. Quinta & sexagesima, cursus in armis cœptus simul cum scutis. Excelluit Demaratus Hereensis. Tertia & nonagesima bigis : quibus Eleus Euagoras victor fuit, idque equis perfectis. nam etiam pullos introducebant, quemadmodum vndecentesima Olympiade : quibus coronam tulit Sybariades Lacedæmonius. atque ibi quidem vnicus pullus currum trahebat. Postea verò etiam iuncti bini. Item ductus vnus sine curru, κέλης. Bigis palmam tulit mulier è Macedonia Belistiche nomine : singulari equo Lycius Tlepolemus. Centesima quadragesima quinta pueris constituto pancratio: victor fuit Phædimus Æolensis ex vrbe Troade. Quinetiam quibusdam aliquando institutis alio tempore abstinuêre. Tricesima enim octaua pueris Pentathlum propositum, postea desitum est. Qua tempestate Eutelidas Lacedæmonius precium operæ tulit. Quemadmodum ἀπήνης & κέλητος cursum illum septuagesima, hunc sequenti Olympiade institutos abrogauerunt quintodecimo pòst anno. Victor ἀπήνῃ Therstius Thessalus fuit. κέλητι Achæus Dymensis. Erat autem ἀπήνη, quemadmodum diximus, iunctis mulabus. Equa verò Calpe fuit de qua successor sub ipsas metas desiliens apprehensis frænis simul cum illa decurrebat. Quemadmodum qui ἀναβάται dicebantur à Græcis, qui à Calpe hoc differebant quòd equo masculo, non fœmina vrebantur. Alio more quàm desultores nostri, qui equo insidentes alterum ad manum habent, in quem è priore insiliant. κέλητος etiam Plutarchus meminit: quòd simul cum gladiatorio antiquatum scribit. Qui certamina ipsa ponerêt ἀγωνοθέται dicti. Ac primùm quidê vnus erat author Hercules, Iphitus, Oxylus. Verùm quinquagesima Olympiade duobus ex Elyde ciuibus datus sortitò iis fuit magistratus. Iudices autẽ electi nouem Olympiade quinta & vicesima, quos ἐπανορθώτας nominarunt. Tres equorum curabant cursum. totidem curæ erat Pentathlũ. Reliquis certa-

certaminibus præerant reliqui. Altera deinde Olympiade additus & decimus. Quum autem essent Eleensibus tribus duodecim, cẽtesima tertia è singulis tribubus singuli iudices electi sunt. Ab Arcadibus deinde bello petiti victi, agrorum parte mulctati, quatuor ex eo numero detraxerunt. tot enim tribus in hostium venerant potestatem quarta supra centesimam Olympiade. vicesimo tandem pòst anno ad decem res rediit. Hi verò Iudices etiam ἐβλαφόδικοι etiam αἰσυμνῆται. A nonnullis verò ῥαβδοῦχοι quoque dictos inuenias.

NEMEA. CAPVT. XXV.

ARgiuorum Nemea regio est, à cognomine Iouis & Lunæ filia Nympha. Alij à pascuis armentorũ agri, quæ Iunoni sacra essent. Nonnulli à Danai liberis. Ea in terra, Thebas Argiui quum peterẽt, siti fatigatus exercitus Hypsipylen habuit obuiã Lemni reginam gestantem Opheltem puellũ Eurydice & Lycurgo satũ, qui flamen Dialis erat. quanquam Ophelten alij Creusæ & Euphemi, prodidêre. Hypsipyles ductu, atq; indicio inuentis aquis, dum soluunt ad fontẽ sitim, relictum ab ea in pratis infantem Draco necat. Illi reuersi beluã interficiũt: & certamen indicunt funebre triennale. Primùm soli certarũt milites: deinde etiam populus admissus. Quidam falsò negarunt vel curru, vel equo singulari celebratos eos ludos: curru inquam δίφρῳ. nam altero currus genere quod appellant ἅρμα non negant : in illo sella erat, in hoc non erat. Pandarus meminit in Nemeis etiã pancratij, & luctę & quinquertij, & stadij, & ἅρματος. Opheten autem fatali nomine appellauit Archemoron vates Amphiaraus: concepto ac designato tã infelicibus auspiciis exitio futuro. Alij euenisse hoc Talaõ Adrasti regis, qui exercitum ductabat fratri prodidêre. Æschylus putauit Archemorum fuisse Nemeæ filium : qui hũc ad modũ vita functus sit. Certaménq; illud Thebano bello fuisse longè vetustius. Certamini præsidebãt Corinthij, Argiui & Cleonæi. Alij nõ Cleonæos, sed Deceleonæos primos præfuisse scribũt: atq; post illos, Corinthios. Per initia ex olea coronã factã, datámque ad Medici belli vsque tempora. Deinde olea cum apio commutatam: quem fruticem infelicem

putarent funeribus conuenire. Iccirco Iudices pullati sedebant. Postremò Hercules Nemæo Leone debellato & instaurauit, & correxit, Iouique Nemæo dicauit.

ISTHMIA.

CAPVT XXVI.

INo & Athamas duos liberos habuêre, Learchum ac Melicertam. Learchum Athamas Iunonis opera in furorẽ actus interfecit. Quẽ eadẽ authore pari morbo affecta mater in lebetẽ feruẽtis aquę plenũ immersit. Tam atroci exẽplo monitus Melicerta cum per Geraneã Megaræ montem regionis aufugiẽs ad rupem quæ Moluris dicebatur, peruenisset: de ea sese in mare præcipitem dedit. quẽ secuta mater simili fato perfuncta est. Alij tradũt matrẽ surrepto ex illo periculo Melicerta, cũeo sese præcipitasse. Exceptos Nereides matrem fecêre Diuã, Leucotheam Græci, Latini Matutam vocant: Melicertam diuum, Palæmonem illi, nos Portumnum. Eędem Nereides Sisyphum monuêre, vt in honorem Melicertæ ludi statuerentur. Alij etiam fabulosius à Delphino delatum cadauer aiunt: atq; ab Sisypho, qui tũ Corinthi regnum obtinebat, inuentũ, tum propter affinitatem datũ sepulturæ. quippe Sisyphus, & Athamas Æolo geniti. Cæterum verò propiora tradũt, qui Melicertæ cadauer fluctibus appulsum, scribunt ad Isthmi locũ, cui ab iuncis nomen erat χοινωνία. Peste ex eo correptam Corinthum, oraculo monitam haud prius cessaturum malum, quàm Melicertæ iusta persoluerẽtur: ac prẽterea ludi fierẽt. Igitur Amphimachi, & Denacini opera cadauere translato cum celebritatis initiũ pestilẽtiæ fuisset finis, paucis annis festiuitate celebrata ac desita: rursus ab numine cessationis postulati, ac pestilentia oppressi, ex oraculi præceptis morem intermissum redintegrarunt. Pinu autem Isthmionicas fuisse narrant coronatos, propterea quòd Melicertæ cadauer pineis obuolutum furculis inuentum est. Alij dicunt Neptuno sacram pinum: vnde Phytalmij cognomen attributum autumant: iccirco quia pinus, picea, abies maritimæ rei plurimùm conueniant. Timæus scriptum reliquit: Apio antea coronari solitos victores: idque Corinthiorum iudicio. Eadem historiæ ratio ex Procle, Callimacho, Euphorione.

LVDI

LVDI ALII MINVS NOBILES.

CAPVT XXVII.

ALios quoque ludos minus illustres in Græcia factos legas: in quibus lebetes erant præmia, in aliis Arnacides, id est agninę pelles. Certorum quoque populorum festiuitates, vt Panionia, & panathenaica: in quibus vtriusque sexu flos per mutua nexis manibus saltabant Pyrrhichicam. Quædam verò præter hos, potius festiuitates, & sacra, sine ludis, cum pompa: qualia Adonia Athenięnsibus, & Thesmophoria, atque alia, quæ inter gentium ritus à nobis narrata sunt.

LVDI ROMANI.

CAPVT XXVIII.

LVdi Romæ qui fierent, haud continuò Romani omnes vocabantur. quemadmodum ne sacra quidem. Eorum quidem ante vrbem conditam in Latium, atque inde postea Romam aduecti: vt Troia, & Compitalitij: partim post: inter quos antiquissimi Consualia, de quibus suprà. Genera diuersa à fine. quippe alij in honorẽ deorũ: nõnulli exercitationis gratia, quibus belli simulacra cierentur: vt Troia, & Castrenses. Quidam funebres. Aliqui votiui, vel pro victoriis, vel pro bona valetudine. Quare euenit vt summæ essent eorum differentiæ duæ: Statorum, & non Statorum: quemadmodum de feriis quoque legimus. Nam compitalia, & Paganalia non erant statæ: sed conceptis verbis indicebantur. Iccirco tametsi erant omnes publici, non tamen ære omnes publico fiebant, sed quidam priuata pecunia. Ex voto quoque publicæ personæ aliquando sua pecunia edidere: quemadmodum de M. Anilio proditum est. Aliqui ex iussu librorum Sibyllinorum: aut responsis Aruspicum: vatúmve monitis, cuiusmodi versus Cn Martij fuere. in quibus numerati sunt ij, qui expiationis ergò indicebantur. Hi comprehendebantur illorum classe, qui diis essent attributi, veluti Theatrales quoque. Nam licet animi gratia conuenirent: nequaquam tamen sine deorum titulo fiebant. Nomina igitur interdum à diis: alia aliunde: vt Iuuenales, Seculares. Ante vrbem designatam, à vicorum compitis, in quibus agitabant agrestes, ludi & facti & dicti Compitalitij. intermissi deinde ad Seruium vsque Regem, ac per vicorum magi-

ſtros inſtaurati, quemadmodum à L. Piſone iterum curatum eſt, vt per eoſdem magiſtros, qui tum præfecti nominati ſunt, reſtituerentur. Tandem ſublatis collegiis ipſi pariter aboliti. Troia verò quo primùm edita tempore habes ex Virgilio in quinto diuini operis. Ex quo Tranquilli errorem animaduertas, qui Troiam ait Pyrrhichicam fuiſſe ſaltationem. Deſignata verò vrbe Conſualia Romulus indixit: quo tempore Sabinæ raptæ ſunt. Inuenimus in veruſtis monumentis inter cætera ludicra Conſualibus paſtores inuerſo ac vibrato corpore cernuos ſalire ſolitos, quemadmodum alibi dictum eſt. Coronatos quoque ea die ferunt equos: Neptuno enim ſacrum id animal, quem Conſum, vti ſupra diximus, nominabant. Referri ad maris mobilitatem equi naturam. vnde ἵππου oculi ægritudo, cum ſeſe continere nequit, apud Hippocratem. Alij etiam aſellis eundem honorem habitum ſcribunt. Aliis quoque diis hi Megalenſes, Appollinares, Circenſes, Saturnalia. diis inferis, Cereales, Liberalia, Martiales, Quirinales qui & Romani dicti, ſicut & alij ſub Regibus editi, qui nihil haberent peregrini. Item Auguſtales à Tiberio inſtituti. Hæc nomina à diis, & diuis. Alia à locis, in quibus numina colerentur, quales Capitolini in honorem Iouis, Iunonis Reginæ, ac Mineruæ. Poſtea priuis nominibus priui ludi, ſicut & ſacra ſeparata. ne ſiquid erroris accidiſſet: cui deo expiandam foret, ignorarent. Quibuſdam tamen fiebant ſimul, vt Cereri & Liberæ. Item geminis fratribus Græco ritu. Quos ædiles darent, in iis nō licebat vti vel tuba, vel fiſtula, vel cātu, ſed tibia tantùm, vidētur autē funebres ab ipſis ſolis edi ſolitos: ſicut & Circenſes, & Apollinares. Nā Megalenſes quoque edebant, ſed non ſoli. præerant enim Prætores prætextati: vnde purpura Megalenſis. Prætor mappam candidā mittebat in eum qui aurigaret. In ludis primariæ partes quatuor. Pompa cum thenſis pro deo cui fierent. Certamina curruū fabulæ, pugnæ in arena. Naumachia quoq; aliquādo edita. Beſtiarū genera multa ad ſpectacula tātùm nonnulla, vt Camelopardalis, & Phœnix: alia etiā ad pugnandum, Elephanti, Pantheræ, Leones, Vrſi Rhinocerotes. Scæuola primus leonum pugnas dedit. Pompeius CCCV. diuus Iulius CCCC. Cautum C. S. ne Africanos in

in vrbem portarent. Contra quod S. Conſul. Cn. Aufidius fecit Circenſiū apparatu Auguſtus tigrem dedit. Cn. Domitius centum vrſos Numidicos cum totidem venatoribus ex Æthiopia, alij negant vllum vrſum in Numidia.

MEGALENSES.

CAPVT XXIX.

MEgalenſes magnæ matri deûm M. Iunius Brutus dicauit: vnde & Græca vox Romano flexu. Ei ex Peſſinunte auectæ is honos habitus. Iuuenibus datum vt ætatum atque ordinum omnium mores geſtu atque oratione effingerent. Ab vmbraculis, in quibus hæc agerentur, Scenicorum nomen communicatum. Nam certo nomine Scenici Libero patri peculiares erant. Ante dea ſignum matronis ſpectatæ pudicitiæ pſallere mos fuit. Seruis intereſſe nefas. quippe pro publica libertate Roma exuta Regum ſeruitio primū inſtituti. Præſidebant, vti diximus Prætores. Inſtitutæ etiam quas Idææ matris vocabant familias: quibus ſtipem cogere mos fuit. Id quod Prætoris edicto conſtabat his verbis. Idææ matris familias, eáſque iuſtis diebus: nequis prætereā ſtipem cogito. Neque verum eſt quod ait Cato apud Ciceronem: Sodalitates ab ſe inuentas primùm. peruetus enim res fuit: quum in Megalenſibus per ſoliditates conuiuia ſunt agitata.

APOLLINARES, LIBERALES, Scenici.

CAPVT XXX.

APollinares autē, & Liberales, qui verè Scenici dicti ſunt à fabulis, quæ in frondeis tabernaculis edebantur, cuiuſmodi fuerint, Prætoris verba docent: Ludis publicis quòd ſine curriculo, & ſine corporis certamine fiat, popularem lætitiam cantu. & fidibus, & tibiis moderāto. eáque cum diuino honore iungunto. Hos actos à nudis Ludionibus aliquando conſtat. Quare & Martialis iocus de fibula, & aluta, & ſubligaribus. Itaque P. Naſica Cenſor Ludiones amouit tribu propter ſordidioris operę cōtemptum. Fortaſſe hoc rectè factum ſit. Ne cenſeantur eſſe ciues Martij, qui famuli eſſent aurę geſticulatorię. at ærarios eoſdem ab illo item factos, potentiæ fuit nō pru-

dentiæ. Exigenda enim ex vrbe ars fuerat, cuius artifices damnaret. Ærarium faceret vniuersum Popul. Roman. cuius cum assensu, tum iussu, atque etiam fauore id admittebatur. Author potius, quàm actor improbandus. verùm belluæ multorum capitũ id semper fuit peculiare, vt caput haberet nullum. Fuêre autem primùm editi T. Sulpitio Pœno, C. Licinio Coss. accitis ex Hetruria Ludionibus, qui ad tibiæ sonos motus ederent compositos. Hos imitati è Romanis quidam Histriones Thusco vocabulo dicti sunt. Sic enim appellabant, quos Æolenses Ludiastas. nos suprà diximus Ludiones. Ludias quoque fœminas legimus. Addita deinde carmina Satyrica, quæ Liuius Andronicus primus comico argumento interpolata, non solùm excoluerit, verumetiam recitarit ipse. Quem morem Græcorum fuisse ait Aristoteles in 3. Rhetoricorũ. Postremò oblæsa frequentioribus operis voce, puerum, qui ad tibiam caneret, præ se statuisse aiũt. Hi quum fuissent per incuriam intermissi, ac graui cœlo Ciuitas laboraret, ex Sibyllinis versibus Punico bello secundo redintegrati cum iocis, & salutationibus, ac missilibus. Olei quoque congios singulos vicatim distributos prodidêre, Peculiarem suffitu Styracem incensum hisce ludis memorant. Quærebamus nos inter hæc, iidémne essent Scenici, & Theatrales. Ac sanè hoc differũt: quòd tametsi Græcorum imitatione, qui Athenis Dionysia celebrarent, in honorem Liberi patris, sicut & scenici, conditi sunt: alius tamen erat habitus, alia facies. Propterea priuatis sumptibus fiebant in populi gratiam ab iis, qui illius fauore Magistratum adepti essent. In his fabulæ nullæ: sed lusus tantùm Heroum, ac Nympharum habitu ad tibiæ modulos. Saltantes Mænadas, & Sillones, Satyrósque ac Tityros effingebant, cum vanno, vino, ouo, & bellariis discurrentes more Lupercalium, ferulis obuium quemque incessentes.

CIRCENSES.

CAPVT XXXI.

CIrcenses autem cum curriculis in Circo, & equis ad certandum: vnde Prasini, & Veneti à colore viridi & cæruleo. Edebantur præterea venationes. quemadmodum & castrensibus ludis in castris Prætoriis. Sicut quietiora omnia Saturno quippe pro venabulis, & apris, cereoli, missilia, placentulæ, crustula, & alia.

CEREALES.

CAPVT XXXII.

CEreales cum Circensibus quidam temere confudêre. Nam tametsi fiebant in Circo: tamen hi Cereri, illi Neptuno designabantur. Ex Eleusine ducto à Græcis more, vt est apud Theocritum. Pompa producebatur cum deorum signis, & ouo. Isidis quoque sacra nocturnis vigiliis imitabantur, expressa Cereris peregrinatione Liberam cum face quæritantis. Nocturni verò ignis vsus multis in ludis extitit. quippe in Vulcanalibus ob ignis numen. In Promethæis ob surreptum ignem. Ab solis matronis fiebant Cereales candidatis: qui color vetus in luctu matronis fuit, quemadmodum alibi diximus. Ante noctem in sacris epulari nefas: propterea quòd, vt ait Callimachus, extrema affectam fame, ac nihilosecius pertinacius ieiunium perpetuantem, solus vesper flexit, persuasitque vti cibum caperet. Quũ Thensa procederet, si auriga equi lorum læua manu apprehendisset, pro pollutis cæremoniæ habebantur. Fuit autem, vt ait Seruius, Thensa currus, quo deorum simulachra portabantur, ἀπὸ τοῦ θείου. Ad eundem vsum Thensarum meminit Cicero. *Thensa.*

TAVRII.

CAPVT XXXIII.

DIis inferis consecrati Taurii nominati sunt sub Tarquinio Superbo haud multò ante Megalenses. Cognominis causam referunt ad taurinæ carnis esum: quo grauidas morbis affectas, ac ludis factis liberatas aiunt. In his nihilo secius atque in Circensibus obibant cursu metas.

CAPITOLINI.

CAPVT XXXIIII.

DOmitianus Ioui Capitolino triplex ludicrum posuit: musicum, equestre, gymnicum. Item in Albano Mineruæ, in quo certabant hymnis. In eo Papinius Statius ter victor. Falsò igitur produnt Publium Mimographum in eo certasse quippe sub Cæsare dictatore iam grandis natu floruerat æmulus Laberij. At L. Mummius deuicta Corintho eidē Ioui Capitolino quinquennales è Græcia ludos portauerat. quos omissos restituit Nero. Horum similes Caligula Lugduni, quos Miscellos nominauit. Victus victoris laudes scribere cogebatur. sunt qui addant: coactum eum scripta sua delere lingua.

FVNEBRES.

CAPVT XXXV.

PRoxima deorum honoribus, funerū atque exequiarum cum ludis celebritas. Funebrium origo longè vetustissima. quippe Æneas ad Pallantis, Achilles ante eum ad Patrocli rogum mactat inferias cum ludis. vnde etiam gladiatorum morem ortū iudicamus. Nam quum primùm captos ex hostibus iugularēt, vitantes fœdi spectaculi crudelitatem, captiuos inter se commiserunt: vt penes eosdem esset, & facinus & supplicium. Quibúsque sors & virtus dedisset, supereſſent: alij placarēt manes pueris manibus parentantium. Scio gladiatorum originem à fratribus Hispanis, de quibus Liuius, sub Scipione, alios duxisse: verùm sanè apud Græcos lōgè vetustiorem esse comperimus. quippe retiarium & mirmillonem Pittaci Mitylenæi tradunt inuentum: quod petes ex historiis. Mirum igitur si gladiatoria res Græca est, quare nomen Græcum signatum non habeat. Quid enim est μονόμαχος? Nam μονομαχία est inter Romulum & Cossum, inter Hectorem & Achillem: gladiatoria nequaquam. Primus Romanorū Iunius Brutus dicitur in defunctis patris honorem dedisse Romæ gladiatores. Alij Appium Claudium, & M. Fuluium Coss. an id verum sit, ambigo. Tunc enim primùm fuēre fontes obiecti feris in Arena, tanta immanitate, vt ab eo horrore matronæ publico edicto summotæ sint. Contrà, Cretenses gladiatorum munera spectan-

spectando primarias fœminas interesse voluere. Dabantur & à publicis magistratibus, & à priuatis personis, & cum certaminibus, & cum fabulis. In patrij funeris apparatu arenam insperſisse aiūt C. Cæsarem quum ædilis esset: qui postea dictator fuit. Claudius princeps ex arbitrariis statos fecit ludos funebres, quos ædiles ederēt: ex pecunia publica de Quæstoribus, quos Gladiatorios appellauit. Verùm postea illorum pertæsus immanitatem, sustulit. Priuatis tamen consuetudinis mansit ius. Cęterùm cùm ea profusione ad inopiam multi redacti essent: iam antea sub Tiberio S.C. factum fuerat, vt nemini id liceret qui minus quadringentis millibus in censu haberet. nam & emptis opus erat, & educatis: productis quoque in arenam alij cadebant, alij petente populo manumittebantur. Gladiatorum quoque magistri non sine magno precio, qui docerent eos, conducebantur. hos Lanistas appellabant. Tandem à Theodorico Gothorum rege vniuersus vsus sublatus est. Quid enim immanius quàm vitā dare hominibus, vt eam ipsi mutuis cędibus ab sese auferant? Nefas erat cum gemitu vulnus accipere: iussos ferrum iugulo non accipere. sanguinem suum eodem, quo hostilem, animo inspectare. Proposita paria Lanista indicabat quanti: iugulatorum precia accipiebat. Cum hastis ac rudibus prodibant. erat Rudis baculus gladiatorius, quo prima pugnæ rudimenta meditabantur: vnde & nomen. Ea manumissi propter fortitudinē simul cum libertate donabantur: propterea quòd sine cruore deinceps essent acturi vitam. Certaminis initio postquam inter se rudibus batuissent, ferro nudi transigebant. Fessis aut victis alia manus substituebatur: vt intelligas locum apud Quintilianum. declarat hoc Martialis eo versu, *Hermes suppositiuus sibi ipsi.* Cùm indefessus esset, atque inuictus sibi ipse succedebat. Ludibrium infelicitatis humanæ Nero CCCC. Senatores, DC. Equites ad eam operam exhibuit. Alterum orbis monstrum Domitianus etiam fœminarum pugnas noctu edidit. Qui funebres curarēt ludos, Designatores dictos autumant. Apud Horatium pro eo qui præest funeri interpretantur.

Gladiatory ludi.

Rudis gladiatorius.

Designatores.

VOTIVI. CAPVT XXXVI.

VOtiui aut Sybillinis, quemadmodū dicebamus, versibus, aut Augurum præceptionibus, aut promissis

Imperatorũ introducebãtur: vel ante bellum, vel cõfecto bello, atq; hostib. deuictis. Ex iis illi fuêre quos magnos cognominarũt. M. Acilius in apparatu aduersus Antiochũ eos celebrauit, diebus x. missis muneribus p puluinaria. Nõ tũ tamen primum votos, sed postq̃ ad Thrasymenũ pugnatũ est. Facti sunt æris cccxxiii. millib. bobus albis quadringẽtis, aliisq; hostiis multis procurati. ic etiã bello Sãnitico debellato, eos populũ spectasse coronatũ. M. Crassus sua ædilitate coronas frõdeas aureis bracteolis imitatus populo dono dedit Ludis magnis Græco ritu victorib⁹ palmæ datæ: itemq; populo epulũ ab ædilibus. *Palmæ.*

SCENICI PLEBEII.

CAPVT XXXVII.

HIs similis Scenici, de quib. diximus, pro bona populi valetudine, Sibyllæ iussu instaurati. Item Plebeij conditi: post secessionẽ factã in mõte Sacrũ, redintegrata cũ Patrib. cõcordia. eos intermissos L. Sylla deuictis hostib. restituit. In his quoq; Ædiles epulũ populo dabant.

SECVLARES.

CAPVT XXXVIII.

SEculares quoque pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primum cõstituti. Trinoctio bobus atris Plutoni, & Liberæ indicta lectisternia, peruigilia, supplicationes. Fiebant enim ad instar Cereris initiorum, cum carmine & hymnis à pueris puellisque patrinis, & matrinis in Apollinis ac Dianæ laudem. qualis extat hymnus Horatianus: & ille Catulli longè lepidissimus. Centesimo quoque anno edebantur: quod temporis spatium sæculi nomine comprehendebatur: quo etiã hominis vitam constare putabant. Horatius centũ decem annorum circuitum attribuit. Augustus arbitratu suo, non suo tempore edidit. Claudius princeps non tam ludos ab Augusti tẽporibus, quàm Augusti errorem iterauit. neq; enim amplius LXIII. annos interfuisse constat. Quare præconis vocem irrisam Tranquillus scribit, inuitantis populum ad eos ludos, quos nemo vidisset, neque visurus esset, quum multi adhuc viuerent eorum qui priores spectarant aliquot etiam Histriones, qui in illis egerant, in his producerentur. Domitianus, inita meliu temporis ratione sæculũ quod erat ab Vrbe condita septimũ celebrauit. Philippus Imperator suum sæculũ ludis magnificentissimis

centissimis adornauit. Elephantos xxx. dedit, leones, tigres, alces, hyænas: gladiatorum paria mille: hippopotamum, & rhinocerotem.

IVVENALES.

CAPVT XXXIX.

NEque solùm huiusmodi votis amissę valetudinis habita ratio; verumetiam præuentæ morborum causæ. Quippe iuuenes castè pudicéque sub moderatorum custodia quum haberentur: datum est eis petentibus, vt per lusum ac iocum liceret animum recreare. Postea natu grandiores admissi, etiam vtriusque sexus. Mansit tamen nomen à priorum ætate, Iuuenales. Neque enim verum est quod aiunt, eosdem hosce fuisse cum iis, quos Troiam superius appellabamus.

SATYRA LATINA.

CAPVT XL.

HActenus fabularum origines, genera, vsus, apparatus: nunc quod reliquum est extra Scenam expedimus. Ac Satyræ quidem Latinæ locus hîc esse videbatur: propterea quòd desumpta esset à Græca Satyra, quæ Tragœdię soboles erat. Cęterùm de ea quum sit satis dictum suprà, ad alia transeamus.

RHAPSODIA. EPOS.

CAPVT XLI.

RHapsodia officij nomen fuit, atque operæ. Epos autem carminis. Nam quemadmodum oratio tametsi competit omni hominum dictioni, tamen vni eloquentia attributa est: cuius author solus Orator appelletur. Ita dictio quanquam est communis omnium loquutioni quia est εἰπεῖν, & ῥαψῳδεῖν, tamen solis dactylicis senariis magniloquis attributa fuit. Vnde ab Horatio dictum est, forte Epos. & Epicus poeta nobilissimus Varius, illis versibus: *Epicus.*

Diceris Vario fortis, & hostium
Victor Mæonij carminis alite.
Quam rem cumque ferox nauibus, aut equis
Miles te duce gesserit.

Epicorum materia declaratur, dux, miles, classis, equus, victoria. Verbum signatissimum, *Diceris*, quo ipsum

ἔπος exprimitur. Idem alibi:

Prima dicte mihi summa dicendi camœna: & Virgilius, *cui non dictus Hylas?* etiam ad alia genera carminum. At Homerus, Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα: & ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Rhapsodiæ autem cognomentum Pisistrati opera inuentum putant, qui quum Homeri carmina sparsa ac diuulsa offendisset, atq; degessisset: à cantu & futura fecit vt ῥαψῳδία diceretur. Verùm si ante Pisistrati tempora & nomen hoc extitit, & opera diuersa fuit: neque illud ille inuenit: neque hoc aut primum, aut solum significauit. Hesiodi profectò carmen extat,

Μέλπομαι ἐν νεαροῖς ὕμνοις ῥάψαντες ἀοιδήν.

Quo apertè videmus ῥαψῳδεῖν esse versuum ipsam commentationem. Atq; ita & Philochorus est interpretatus: & Nicocles ait primum omnium Hesiodum etiam ante Homerum ῥαψῳδῆσαι. Ælianus in XIII. variæ historiæ Homeri carmina dissita ac penè discerpta fuisse scribit: qui particulatim canerent prisci. Pugnam ad naues Δολωνείαν, vbi Vlysses & Diomedes abeunt speculatum. ex qua Rhesi tragœdiam fecit Euripides, siue vt ego puto, Sophocles. Διομήδεια Diomedis. Nauium catalogum. Πατροκλείαν, in qua Patrocli gloria, & mars. Λύτρα, qua Priamus redimit Hectoris cadauer. Parentalia ad Patrocli tumulum. Fœderis icti violationem, quam ὁρκίων ἐφάλιον vocant. Hæc in Iliade. Illa in Odyssea. Τὰ ἐν Πύλῳ, id est, Telemachi peregrinatio: sicut τὰ ἐν Λακεδαίμονι. Καλυψοῦς antrum. Vlyssis nauigatio in rate. Alcinoi Φαίακες. Πανηγύρεις. Τοκῆα. Πύρνης νίκητρα. Procorum cædes. Τὰ ἐν ἄγρῳ: & alia, vt suprà diximus. Lycurgum Lacedæmonium vniuersa Homeri opera ex Ionia primum omnium in Græciam portasse. Quæ in duo corpora Iliadem atque Vlyssean composuerit Pisistratus. Hæc Ælianus in eo quo diximus libro, sui sanè oblitus, quippe in octauo iam scripserat non Pisistratum, sed Pisistrati filium Hipparchum primum Homeri versus Athenas importasse: & Rhapsodos Panathenaicis festiuitatibus eos canere instituisse. Sanè virum illum equidem arbitror optimum, atque sapientissimum fuisse Athenienſium: ita de eo Plato & bene sentit, & magnificè scribit. Quare libentius accedam huic historiæ: præsertim quum lego illum Anacreonti πεντηκόντορον mississe, qua & arcesseretur, & veheretur. Simonidem

Simonidem verò apud se maximo in honore habuisse. Quod verò pertinet ad sententiam superiorem, satis constat, non solùm eos qui Homericos versus, verumetiam qui & Sophoclis & aliorum recitarent: nominatos ῥαψῳδούς. At illi neque dispersi fuerant, neque dissiti, quos consuerent. Quare Homeri carmina ob excellentiam poetæ ita esse dicta existimaui: propterea quòd & aliis præferrentur, & frequentius recitarentur ab iis qui sunt ὁμηρίδαι appellati, siue ab officio, siue vt aliqui voluere, quod ex eius familia illius cantum tanquam hæredes circumferrent. Cinæthum verò appellatum produnt eum, qui primus Homeri carmina publicis conuentibus recitauit. Neque enim verum est quod aiunt. Demetrium Phalereum primùm dedisse eos, quos Homeristas cognominarunt. Nam Homeridarum appellationem etiam apud Pindarum legimus. Plato in Ione, ῥαψῳδοὺς non solos cantores, aut recitatores τῶν ἐπῶν, sed & interpretes agnoscit. Hinc habes & illum Grammaticorum errorem, qui ἔπος senarium Iambicum in Epigrammate Martialis interpretantur. Eosdem verò nō modò ῥαψῳδοὺς, sed ῥαβδούχους quoque dictos legere est: itémque ῥαβδωχοὺς, & ῥαβδωδοὺς: quippe cum scipionibus prodibant rubris, qui Iliadem profitebantur. Signum illud cædium & cruoris. Croceis qui Vlysseam: quòd eiusmodi colore exules designarentur. Nam Menæchmi sententia ne digna quidem est quæ refellatur: quum ait ῥαβδοδοὺς iccirco dictos, quia versus ipsi à quibusdam ῥάβδοι sint appellati. Illustrium autem Rhapsodorum nomina hæc, Mnasion, Cleomenes, Hegesias, Hermophantus: quorum aliqui non Homeri solius, sed Hesiodi quoque, atque Empedoclis pronuntiarent. Neque heroica tantùm. sed & Simonidæ, Archilochi. Illud quoque memoria dignum, quod ex vndecimo libro Valerij Martialis colligi potest. Heroicos poetas Romæ querna corona donari solitos. Eos baculos fuisse è lauro factos memoriæ prodidère.

ῥαψῳδούχους.

Rubri baculi.

Croceis.

PARODIA.

CAPVT XLII.

QVemadmodum Satyra ex Tragœdia, Mimus è Comœdia: sic Parodia de Rhapsodia nata est, Quum enim Rhapsodi intermitterent recitationem, lusus gratia

gratia prodibant qui ad animi remissionem omnia illa priora inuerterent. Hos iccirco παρῳδοὺς nominarunt: quia præter rem seriam propositam alia ridicula subinferrent. Est igitur Parodia Rhapsodia inuersa mutatis vocibus ad ridicula sensum retrahens. Erat enim veluti Epirrhema aut Parabasis, quasi auctarium actus: vt sit παρὰ τὴν γνησίαν ᾠδὴν, & προῦργον, ipsa πάρεργος. Sic Alexander AEtolus & sensit & scripsit:

ἔγραφε δ' ἠρεῦς
ὧν παρ' ὁμηρείων ἀγλαΐην ἐπέων.

Suidas autem more suo, id est triuialiter (vt aiunt) interpretatur. Parodia, inquit, quum ex Tragœdia exit cantus in Comœdiam. At hoc expressit certo verbo Plautus in Pseudulo: *vt paratra gœdiat carnifex.* Matron poeta Græcus multa millia Homericorum versuum ad culinam & macellum inuertit iusto poemate. Eubœus quoque Parius quatuor edidit libros Parodiarum, qui floruit sub Philippo. Primus autem Hegemon apud Athenienses certauit hoc genere carminis, & vicit tum aliis, tum eo quod vocauit Gigantomachiam. Aristoteles Hegemonem Thasium primum Parodias scripsisse prodidit. Alij Hipponactem inuentorem autumant: cuius reliquias, quas inueni, apponam:

μοῦσα μοι εὐρυμέδοντ' ἄδοις, τὴν ποντοχάρυβδιν,
τὴν, ἐγγαστριμάχαιραν, ὅ, τ' ἐσθίει οὐ κατὰ κόσμον.
ἔννεφ' ὅπως ψηφίδι κακῇ κακὸν οἶτον ὄληται
βουλῇ δημοσίῃ παρὰ θῖν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.

Vbi vides quemadmodum Homerica omnia ad hostis insectationem detorta: sicut & illa Eubœi in pugna balneorum:

βάλλοντ' ἀλλήλους χαλκήρεσιν ἐγχείοισι.

Qui & pari filo, atque arte designauit tonsorem conuitia figulo facientem propter vxorem.

μηδὲ σὺ τόνδ' ἀγαθὸς περ ἐὼν ἀποαίρεο κούρην
μηδὲ σὺ πηλείδη.

Quia perpauci sunt qui hosce agnoscant sales, accipias interpretationem. Nam κούρη apud Homerum pro Briseide posita est: at hic tonsorem describit. Et πηλείδη Homero Achilles est: at hic figulus παρὰ τὸν πηλόν. Sic etiam ex Vlyssea Cratinus in Eunœdis: quæ quia nimis multa sunt, non descripsi. Talem fecimus olim nos inter sodales nostros

stros Carnalium diebus, ex diuinitate Maroniana,

Præla merúmque cano: Cretæ quod nectar ab oris
Italiam cyathis profugum, potoria venit
Littora. & quæ sequuntur.

Similis est & illa Virgilij inuerso Catulli Epigrammate contra Aufidium Bassum:

Sabinus ille quem videtis, hospites,
Ait fuisse Mulio celerrimus, &c. Catullianum enim illud:

Phasellus ille, quem videtis, hospites,
Ait fuisse nauium celerrimus.

Cuius æmulatione nostrum quoque extat. tanto difficilius quòd neque Catulli ἐκμαγεῖον, neque Virgilij deprompta mihi ponere licuit: sed alia longè diuersa, quæ tamen ad rem facerent, quærenda.

Boletus ille qui necauit hospites
Ait fuisse carnifex sacerrimus.
Neque vllius furentis impetum manus
Nequiuisse præterire: siue sicula
Opus foret necare, siue lenteo.
Et hoc negat minacior Druentiæ
Negare ripa, vel pigrè tumens Arar.
Vel vrbs negotiosa, vel lutosa, vel
Petita liberalis aula principis.
Vbi iste fur Boletus antea fuit,
Rapáxque leno. Nam Genabio iniugo
Silente nocte sibilum edidit suis.
Tolosa diues, & superba Euxia
Tibi hæc fuisse, & esse perditissima
Ait Boletus impia ex origine.
Tuo stetisse dicit in statumine:
Tuum excacasse clamat ille carcerem
Et inde tot per insequentium manus
Se hero abdidisse: læua siue dextra
Fugaret aura: siue vtrunque carnifex.
Simul se inanis ac dedisset in pedem.
Neque vlla vota carceralibus diis
Sibi esse facta, quum veniret ad mare
Tolosa abusque: nam nihil putat deos.
Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Bibit quietè: séque deuouet tibi

Megere Alastor, & Megera Alastoris.

Fuisse autem Parodiam in honore apud Siculos, conijci potest ex eiusdem Alexandri AEtoli elegiaco eodem:

τοῖα συεγκοσίοισιν ἔχων χάρεν· οἱ δὲ βιαιτοὺς
ἔκλυεν, ἀθολωτέρπετας ὡς ὀλίγον.

Personæ in Parodiis amantes fœminæ aut temulentæ. Item Ganeones, qui bona sua abligurierunt. Patres eorundem Nepotum & Gurgitum Alcumistarum impostura. Lusus in malos poetas ex persona cauponis, aut pistoris, Irrisio mali medici ex recitatione podagrici. Omne genus Bacelorum, & Banciarum, & Batalorum, quos Galli *Badinos*, Itali *Balullos* vocant. Introducuntur hi cum magistris qui præeunt aut prælegunt versum aliquem serium: at illi detorquent ridiculè ad cuiuspiam ignominiam. verùm hæc postea exactius.

CENTONES.

CAPVT XLIII.

HAud absimiles Parodiis, quos Centones vocant. Deducitur enim [illegible] ab sensu pristino versuum:

μελῳδηθῶσιν non solùm ait Lyrica, verumetiam & Archilogi, & Hesiodi, & Mimermni, Phocylidæ, & Homeri. Quare harmoniam etiam inuenias Melodiã appellatam. Lyricorum genera multa. Melos, siue Ode, quibus curas amatorias decantant. Primum hoc excogitasse Alcmana tradunt: primúmque aiunt dedisse μέτρον ἀχόλαστον, id est, lasciuum. Alij dicunt Ametorem Eleutherneum primum apud suos ciues amatorias ceciniſſe cantilenas: cuius propterea posteri Ametores item dicti sunt. In hoc genere plurima fuit Sappho. Anacreon autem non solùm dedit hæc μέλη, sed etiam in ipsis mella. Alia genera in laudibus Heroum, locorum laudationibus, rerum gestarum narrationibus. Hilaritates, conuiuia. His numeris etiam pręanes solis diis dicti: & hymni eodem argumento, sed stilo demissiore. Item ea quæ σκολιὰ μέλη vocata sunt: in quibus virorum fortium laudationes continebantur, nihil à pæanibus differentia, nisi materia siue argumento. Canebantur Scolia in conuiuiis, sicut alibi diximus, in quibus poculum circumlatum, ἀσκὸς appellabatur, quod non liceret

Scolia.

ſe:alteras ſeptem alio. Sine diſcrimine verò & φδήν, & ᾠδὴν aliquando ſcriptum inuenias. ᾠδὴν verò pro eo quod eſt ἀοιδὸν. neq. ſolùm pro Poeta, ſed etiam pro vate ſicuti vſus fuit Dino in Perſarum hiſtoria. cuius verba fuerunt hæc: πίνω μὲν χρυῶ κύπρου τῇ ἀφρήτῃ ἀνδρείαν, καὶ τὸν μέλλοντα πόλεμον ἔσεσθ᾽ πρὸς Ἀσσύριον πρὸ ἡμέρης οἱ ἀοιδοί. Erant hi Perſis peculiares. hic & ſubdit, δυσχεράνω οὖν Ἀσσύριον μὴ οὐ φίλων, τότε αἰχμῆς ὄνομα (ἔστι δ᾽ ἐμοὶ τοῦ φδὴν ὁ εὐδόξοτατος) ᾄδειν.

Heraclides quoque ſcripſit, apud Lacedæmodios Leſbium ᾠδὸν in honore habitum: ipſóſque ab oraculo iuſſos vt eum audirent. Ad Cleomenis quoque ſtatuam, eius qui Thebanus poeta fuit, ita ſcriptum legebatur: atque pro ἀοιδῷ ab hiſtoricis interpretatum. Horatianæ autem Odæ omnes ſunt ſine Epodo. Neque verò verum eſt quod Grãmatici profitentur, quoties carmini carmen accinitur, Epodon eſſe. ſic enim Elegia Epodos eſſet. item Dicola omnia. quod tamen ridiculum eſt. Neque minus falſum illud, quum altero verſu finitur ſententia, Epodon appellari: Ouidiana enim poemata pleraque Epodica eſſent. Quid quod in Horatianis Epodis id minimè obſeruatur. in his enim patet illorum error. *Epodi.*

Nox erat, & cælo fulgebat Luna ſereno
Inter minora ſidera:
Quem tu magnorum numen leſura deorum.
In verba iurabas mea
Aſtlim, &c.

Neque diſſimilia propterea dicerentur alia Dicola, vt illa,

Non ebur neque aureum
Mea redimet in domo lacunar, & alia multa.

Ac de Epodi ratione in Choris ſatis dictum eſt. de Horatij autem inſcriptione haud ſatis conſtat Nánque duo poſtrema poematia de Canidia monocola ſunt: quibus accinitur nihil. Quare animi gratia nobis aliquid eſt cõmentandum. Poſt cantiones aliquas ad aras deorum expletas, accedebat aliquis ſacra certis verſiculis clauſurus. Hunc appellarunt Epodon: propterea quòd poſt alias cantiones & Hymnos pronuntiabant. Id ita ſcriptum eſt in decimoſeptimo libro De officio partium humanarum apud Galenum. Itaque Horatius quum Odas ſcripſiſſet: quem illis librum addidit, rectè Epodon inſcripſit. quemadmodum

admodum Plato quoque eum quem poſt leges ſtatuebat, ἐπινομίδα. Cuius exemplum ſecuti. hiſce in Commentariis nos quoque fecimus. Nánque in ſecundo libro ſimplici narratione quædam quaſi deſignata, in illo accuratiore opera, exactiore iudicio ita perpendimus, vt etiam cauſas afferamus. Quare librum illum vltimum Epinomidem quoque inſcribi placuit. Epinicia erant quæ in certaminibus victori canebantur. Pæanes, quibus gratulabantur diis immortalibus pro victoria in prælijs, non in certaminibus. Hymni, qui ad aras diis dicebantur. Quamobrem omnia Pindarica, quæ extant, Epinicia ſunt: id quod etiam tituli declarant. Olympionicæ, Nemeonicæ, Pythionicæ. Epipompeutica, ad pompas, cuiuſmodi carmen ſeculare. Non differebant Pæanes à Scoliis, niſi acclamatione, quæ Pæanibus erat peculiaris: ἰὴ παιάν. quod Græci Epiphthegma vocabant, & ἐπίφθεγμα. tametſi hoc quoque poſtea deſitum eſt. Quò miror duo. primum quòd Athenienſes iudicio perſequuti ſunt Ariſtotelem: quoniam in Hermiam qui eſſet mortalis, tanquam in deum Pæana condidiſſet: quum tamen etiam viris fortibus daretur id. Deinde quòd defendunt Ariſtotelem: quia non fuerit Pæan, quippe in eo acclamationem nullam: ſed potius σκολιὸν μέλος. At profectò in Pæanibus pleriſque & confeſſis & receptis, nullam inueniamus acclamationem. Ponam igitur Ariphronis Sicyonij Pæana, quem fecit in honorem bonæ valetudinis, iucũdiſſimum & pleniſſimum gratiarum: *Epinicia.* *Pæanes.* *Hymni.*

Τ᾽γίεια πρεσβύτα μακάρεσσιν
μὴ σοὶ νέαμαι
πόλιος ὄλβιον βιοτᾶς.
σὺ δέ μοι πρόφρων συμβιώτας εἶης.
εἴ τὰρ τις ἢ πλούτῳ χάρις, ἢ τεκέων,
τὰς εὐδαίμονος τ᾽ ἀνθρώποις
βασιλήδος ἀρχᾶς, ἢ πόθων
ὅς κρυφίοις ἀφροδίτης ἄρωσι θρεύομαι:
ἢ εἴ τις ἄλλα θέοθεν ἀνθρώποισι τέρψις
ἢ πόνων ἀμπνοὰ πέφανται:
μᾶτερ σεμνὰ μάκαιρα ὑγίεια
τέθηλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔδος.
φεῦγε δὲ χωρὶς ἅ τις ἀνδράσιν

Vbi vides Pæana sine acclamatione. Tum autē duûm generum agnoscas. Alterum, quo in victoriis gratulabantur cum acclamatione: alterum, quo laudes celebrant sine acclamatione. cuiusmodi & hic, & ille Aristotelis in Hermian Atarnensem.

Ἀρετὰ πολύμοχθε
γένει βροτείῳ:
θήραμα κάλλιστον βίῳ.
σᾶς πέρι παρθένε μορφᾶς
καὶ θανεῖν ζηλωτὸν, ἑλλάδι πότμος:
καὶ πόνους τλῆναι μαλεροὺς
ἀκάμαντας. τοῖον
ἐπὶ φρένα βάλλεις
καρπόν τ' ἀθάνατον
χρυσοῦ τε κρέπω, καὶ γονέων
μαλακαυγῆ, τοῦθ' ὕπνου.
σεῦ δ' ἕνεκεν ὁ δεῖος ἡρακλῆς
λήδας τε κυῦροι πόλλ' ἀνέτλασαν.
ἔργοις σὰν ἀγρεύοντες δύναμιν.
σοῖς δὲ ποθοῖς ἀχιλλεὺς,
αἴας τ' αἴδαο δόμους ἦλθον.
σᾶς δ' ἕνεκε φιλίου μορφᾶς
καὶ ἀταρνέος ἔντροφος
ἠελίου χρόσσεν αὐγᾶς.
τοὶ ἰὲρ ἀοίδιμον ἔργοις
ἀθάνατόν τε μιν αὔξουσι μοῦσαι
μνημοσύνης θυγατέρες
διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι
φιλίας τε γῆρας βεβαίας.

Vt etiam perpendas quantus vir ille fuerit in poesi: neque ipso Pindaro minor. Scripsit autem & in Lysandrum Lacedæmonium vnum: qui ob dignitatem in Samo olim publicè canebatur. quemadmodum Delphis Pæan alter in Craterum Macedonem, admodulante Lyra puello impubere, Scolion autem etiam aliis adaptabatur argumentis. Quo genere carminis qui vicissent, poculo donabantur: quod poculum ob eam causam à cantu illo ᾠδὸς, vt suprà scripsimus, dicebatur. quum cæteris in certaminibus acciperent Lyrici iuuencam, quam & immolabant. & hircum Tragici, quemadmodū suprà dicebamus. taurum Epici. Bucolici vel vini vel lactis libatione contenti

tenti erant: idque Apollini, Musis, Baccho, Iuno & Gratiis. nam cætera præmia à victo auferebant, non ea ab iudice donabantur: sicuti suo loco scriptum est. De Scolij nomine inter Grammaticos non conuenit. nugantur de Scolio pede: sic enim cognominant Amphimacrum, quem tamen nihilo frequentius in illis inuenias. Confessum enim est quod dicebamus: neutiquam pedibus aut numeris à Pæane differre. Alij ab obliquis tibiis. de quibus tamen apud idoneos authores nulla mentio. Nonnulli putarunt carmen esse conuiuiale, quod à primo cœptum nequaquam à proximo, sed ordine flexuoso vltro citróque exciperetur. Neque hoc displicet: conuenit enim cum poculo, quod canenti præmium propositum dicebamus. Nam qui κατ' ἀντίφρασιν nominatum aiunt, ludunt nos. In nuptiis cani solitum à discumbentibus lauro aut myrto coronatis, nemo dubitat. Quinetiam Timocreon Rhodius Scolium scripsit in vituperationem Pluti.

Scolij nomen vnde

ὤφελες ὦ τυφλὲ πλοῦτε
μήτ' ἐν γῇ, μήτ' ἐν θαλάττῃ, μήτ' ἐν ἠπείρῳ,
φανήμεναι.
ἀλλὰ τάρταρον τεναίειν κἀχέροοντα.
διὰ σὲ ἰὲρ παντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

Erat ergo Scoliorum recitatio in conuiuiis. tres enim modi: vnus, quum plures concinebant, vt in choris & nuptiis: alter, quum in conuiuiis aut festis sodalitatibus singuli per ordinem canebant: tertius, quum in conuiuiis non succedebant seriatim, sed vt cuique visum fuisset, à cantu myrti lauríve ramus dabatur ei qui magis idoneus iudicaretur: alij malunt à primo lecto cœptum, altrinsecus primo lecto datum ramum simul cum cantionis iure. inde ab illo ei qui secundus erat in aduerso lecto: ab hoc ei qui ex aduersum in altero secundo discumbebat: ita erat σκολιὸν, sicuti reptatio serpentum, & quasi serræ dentes. Carminis verò materia non solùm erat in laudibus virorum fortium, vt putarunt quidam: sed etiam in communibus sententiis, & adagiis, & quocunque genere adhortationis ad bene beatéque viuendum. quare præter illud Timocreontis, alia quædam adscribemus. in Vespi Aristophaneis vnius initium est,

χρήματα καὶ βίαν κλειταγόρα τε κἀμοί.

Plato in Gorgia scribit, Scolio cani solitum: οὐ χαίρειν κλῦε ἄριστον. τὸδε δεύτερον, καλὸν ζῆν δεῖ πρῶτον δὲ, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. quam sententiam & expressit alia ratione Phocylides, & Aristoteles retulit è Delphico templo in Ethicorum suorum propylæa. Illud autem est de Aiacis virtute:

πᾶν τελαμώνος ἀμὰ αἰχμητάν,
λάμπει σ' εἰς πρόσω ἄριστον
ἰλάδαν ἀχαιῶν, μετ' Ἀχιλλέα.

Aliud de Admeto,

κοὐ μήτε λόγον οὔ τιν' ἐπεύρε μαθών,
πολὺς ἀγαθοὺς φίλει.
πολὺ δειλῶν δ' ἀπέχει.
δειλῶν ὀλίγα χάρις.

Etiam ab Eustathio refertur vnum super Iliados quarto, relatum ad eorum fortitudinem, qui in oppidi Lipsidrij fuerant obsidione.

οἱ οἳ λειψίδριον πολιόκτιτον εἶχον,
τίνες ἄνδρες ἀπώλεσαν,
μάρνασθαι τε ἀγαθούς, καὶ ἐπιπρέπειν.
εἰ που ἐθέλοις, οἷον πατέρων ἔσαν.

Quod autem alia quoque argumenta detexta sint eo poematij genere: satis patet ex illo quod recitatur à Plutarcho in Amatorio: id quoniam Græcas olet fœditates, indignum putaui tam puris Commentariis. Lyricorum tamen vlus plurimus in Amoribus, & Lusibus, & Potationibus: in quibus exercuit sese imprimis Sappho. Quin Pindarus quoque scripsit ἐρωτικά. Anacreon verò excelluit adeò, vt eius dictio quouis Indicæ arundinis succo dulcior mihi videatur. Alcman autem amatoriarum cantionum inuentor creditus est: quemadmodum suprà memorauimus cuius perpauxillæ reliquiæ hîc ponentur, quouis nectare suauiores:

ἔρως ἐμὲ δ' αὖτε κύανος μέλιτι γλυκὺς
καπίλων κερδίων ἰάνει.

Iccirco Architus, vt Chamæleon scribit, appellauit eũ Principem ἐρωτικῶν μελῶν. Habes suauissimum apud Horatium illud, *Donec gratus eram tibi*, & alia. Erat & Odæ species apud Laconas, qua siquis in flagitio deprehensus fuisset, aram quandam obiens, canebat probra sua. Aliæ fuere, quas λοκεάς φάλας nominabant: quę nihil aliud quàm adulteria & stupra continerent.

HYM-

HYMNI.

CAPVT XLV.

HYmni Pæanibus simillimi: tametsi etiam alio carminis genere cõfici cõsueuerint. quales ab Orpheo, Musæo, Theocrito, Homero. nos quoque non parum laborauimus vt penes Latinos ea gloria minus obscura esset. Quidam negarunt Iambico versu confieri licere. Prisset. Quidam negarunt Iambico versu confieri licere. Prisset. Quidam negarunt Iambico versu confieri licere. Pris

δξομαι παίσοφοι, ζηταρετησάδαν.

Iccirco AEschylus appellauit μιξοβάρβαρον Dithyrambum eo versu:

μιξοβάρβαρον πρέπει διθύραμβον ὁμαρτεῖν
σύγκαινον διονύσῳ.

Exultans igitur, & inconstans, & tumidum: atque vt vno verbo absoluam, totus Bacchus. Multum operæ in hoc genere poematis posuit Ion Chius: cuius nomine scripsit dialogum Plato. Eius versus vt ambitiosos lancinat Aristophanes. inter quos illos, ἀοῖον ἱερὸφοίταν ἀστέρα. & ἀελίᾳ λευκοπέρυγα πρόδρομον. quemadmodum & Philoxeni irridet στρεπταύχενα. Σωσθένη &

HYPORCHEMATA.

CAPVT XLVII.

AFfinia his poematum genera duo. vnum cuius author fuit Andreas Lindius Cleobuli necessarius. (apud alios Antheas scriptum est.) Dicebatur hoc poema διὰ σωσθένων ὀνομάτων: iccirco Dithyrambo proximum. Quod imitatum aiunt postea Asopodorum Philiasium. Alterum fuit Hyporchema. laxius hoc atque remissius: gestuosum tamen, & affectuum plenum. vnum ponam Pratinæ poetæ Philiasij pyrrhichiis refertum ob celeritatem:

Τίς ὁ δόρυβος ὅδε;
τίνα τάδε τὰ χορευ-
ματα; τίς ὕβρις ἐμολεν
ὅπι διονυσιάδας
πολυπαταγὰ συμέλειαν;
ἐμὸς ἐμὸς ὁ βρόμιος. ἐμὲ δεῖ
κελαδεῖν:
ἐμὲ δεῖ
παπαγῆν,
ἀν' ὄρεα εὐρύμβαν
χθ' ὑπαίθραν:
οἷα τε κύκνου ἄγοντα
στεπτηλόπτερον μέλος
ταῦ ἀοιδᾶν.
ὕτ' αὐλὸς ὕστερον χορεύτας.
ἀλλ' ὑφηγεῖτ' ἰσαμήτης κώμων μάστωρ.

πυρραμέ-

πυρραμάχας τε πυγμαχίαιν
πάρθενον ἐνόπαν στρατηλάτας.
πεῖθε τὸν φρυγαίου ποικίλον ὠφανέχοντα.
φλέγε τὸν ὀλεσιαλοκάλαμον
λαλοβαρυπαραμελορυθμοβάταν,
δυπαξυπανοδέμας πεπλασμένον ὑλιοδόνα.
σὺ δὲ δεξιόπολε
στραμβοδιθύραμβε κισσόχαιτ' ἄναξ
ἔκουε τὰν ἐμὰν δώριον χορείαν.

LYRICORVM HARMONIAE & instrumenta.

CAPVT XLVIII.

ERant autem suæ quoque Lyricis saltationes atque harmoniæ, numero tres. Pyrrhichica cũ pyrchichiis & trochæis Satyricæ similis, velox, mobilis, gestuosa. cuiusmodi Melos nostrum in Cybelen & Silenum, totum solis pyrrhichiis constans. cuius initium,

Modo citus ego pede celere magis ago numeros:
Abeóque Venere duce super alta loca volans.

Altera harmonia Gymnopædica dicta, Emmeliæ propior, plus habens Spondæorum & Anapæstorum, cum interpositis choriambis: qualis Ode prima Horatij. Tertia Hyporchematica, mista ex vtraque: veluti in superiore cantione. quam non sine thyrso aut face saltatam puto. Canebantur autem & ad Lyram, & ad Cytharam, & ad Barbiton: vnde Pindaro dicti ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι. Lyræ inuentum Mercurio attribuunt: quum ad aridam testudinem offendisset pedem. Animaduerso enim quem ex intentis neruis ediderat sono, lineas chordas intendisse. deinde quum fratris Apollinis furto boues abegisset, iram atque supplicium nouo Chelys inuento redemisse: vicissimque ab Apolline caduceum accepisse. Acceptam Apollo Lyram ad fistulæ, cuius esset author Pan, modulos lineis exemptis chordis, atque nerueis intentis adaptasse. Neruos septem numero esse instituit: quot ipse menses in vtero fuisset genitricis. Quam ob causam ἑπτάτυπον vocat Lyram Pindarus: eius interpres ἑπτάμιτον. Nam eadem chorda septem alioqui sonos edimus. Argiui mulctam dixere iis qui pluribus septenis vterentur. Additam octauam scribit Aristoteles. neque

propterea tamen eam, quæ media vocabatur antè, nomen amisisse. Alij ab Apolline nouichordam Lyram scribunt editam, à Musarum numero, vt ait interpres Arati. Tametsi cum decachordo etiam pingebatur: quippe qui cum Musis esset ipse decimus. Nonnulli vt Lyram Mercurio attribuunt inuentori: ita citharam Apollini. Quòd si ita est: quærendum præterea quare Apollinis signum arcum dextra, læua Charitas habuerit: quarum vna lyram gereret, non citharam: altera tibias: tertia fistulam ori admoueret. Citharæ figura fuit apud Græcos primùm concinnata Cepionis tempore, qui Terpandri fuit discipulus: & appellata Asias, propterea quòd à Lesbiis fuisset importata. Modos certos ante Archilochum primus Terpander instituit, & leges, quas ab se & à discipulo vocauit κηπίονα & τερπάνδριον. A regionibus Doricis duos βοιώτιον & αἰόλιον. iccirco quia in Bœotia extitisse creditus est primus citharœdus Amphion, Iouis & Antiopes filius. A temporum autem celeritate duos τροχαῖον & ὀξὺν, qui multis constabat pyrrhichiis. & septimum τετραοιδὸν, qui erat ex horum quatuor compositus, AEolio, Terpandrio, Cepione, Bœotio. Idem Terpander primus adiecit ad Heroicos versus Lyricos modulos. Proxima his generibus instrumentorum alia σκίνδαψος, qui erat τετράχορδος, numerus Lyra inferior: vsus idem. vnde epitheton additum à Theopompo: σκίνδαψον λυρόεντα μέγαν χείρεσσι τινάσσων. Apud Laertium pro vilissimo instrumento. ἑλικὼν alterum instrumentum à Musarum monte nomen ducens, chordarum numerum à numero earundem: quemadmodum scriptum reliquit Ptolemæus in libro de Musica. Barbitos tribus tendebatur chordis: quo est vsa multum Sappho & Alcæus: quapropter Lesboum appellat Horatius. Grauis ei sonus extitit, & aptus Doriis: quocirca Pollux etiam βαρύμιτον dictum ptodit. Erat & πηκτὶς duobus tantùm neruis. Pulsabant autem radiolo altera manu, quod plectrum à percussione appellarunt: altera premebant neruos certis interuallis. Primus Demopœetus Sicyonius plectri officium ad solam manum transtulit. Sic vnguibus & digitorum summitate etiam nunc citharæ neruos temperant. Cuius autem chordæ ferreæ, aut ex orichalco sunt, penna modulantur. Etiam digitalia argentea induerunt, quorum extrema pennarum cuspidibus muniantur.

niantur. Lyram non plectri percussione, sed setarum intentarum attritu tangunt. Auctus & chordarum numerus, pro cuiusque libidine. Nam citharæ Timotheus Milesius addidit. Alexander quoque Citherius Psalterium refersit chordis. Aristoteles trigoni Psalterij meminit, cuius chordæ essent æquè intentæ omnes. Epigonus autem, quem Ambraciotam produnt à Sicyoniis donatum ciuitate, construxit instrumentum, in quo essent chordæ quadraginta: quod Epigoneum ab se appellauit. Ab hoc quidem scribunt omissum plectri vsum, non à Demopœeto, sicuti dicebamus. Fuit & Simi commentum illud, quod ab eo Simicum appellatum, quinque & trigenta constabat chordis: à quibus eorum origo, quos nunc monochordos vulgus vocat. in quibus ordine digesta plectra subsilientia reddunt sonos. Additę deinde plectris coruinarum pennarum cuspides: ex æreis filis expressiorem eliciunt harmoniam. me puero Clauicymbalum & Harpichordum nunc ab illis mucronibus *Spinetam* nominãt. Vetus Monochordos vnico neruo contentus erat: Arabum inuentum. Trichordos autem Assyriorum, quod Panduran appellabant. Pentachordos Scytharum fuit: ex crusta pelle bubula cõfectas chordas pulsabant plectro, quod ex vngula caprina optimum habebatur. Durat etiam nunc plectri vsus in Hispania, & Psalterij: cuius sonum miscent cum sono tibiæ, loco tympani: quod iccirco Tympanum chordatũ vocant: Itali me puero *Tabassum*. Fuit & aliud ad psallendum instrumentum, quod πῆλυξ dicebatur.

CHORI.

CAPVT XLIX.

QVemadmodũ è Tragœdia Satyrã, è Comœdia Mimum è Rapsodia Parodiã enatas, atq. eductas ostendimus: ita non tam è iustis fabulis exceptos Choros dicamus, ac seorsum apparatos, quàm è festiuitatibus translatos atq. inde fabularum intersitos interuallis. vetustissimum nánque poema fuit ad aras deorũ, simul cũ ipsa natum religione. vbi consertis manibus saturi victimarum carnibus, sacros obibant focos, precati numen, vt sibi litare liceret. cuiusmodi in θεσμοφοριαζούσαις Aristophanis. Itaque aliis quoque seculis instituti chori sine fabulis. veluti qui dicerent Hymenæos, qui carmen seculare: qui ob reditum Principum vota soluerent. Et

in ipsis Romanis supplicationibus frequentes. προσόδιον igitur eodem modo ac lege, qua in theatro, genus carminis iusto poemate, quo ibant obuiam Imperatoribus aut Regibus ingredientibus vel oppida vel castra. Cuiusmodi Duris Samius scripsit in vicesimo secundo historiarum, dictum fuisse Demetrio ab Atheniensibus è Corcyra & Leucade reuertenti.

THRENI, ET HYMENAEI, & Elegiæ, alia.

CAPVT L.

THreni duo diuersa genera, & Hymenęi. quippe Hymenæi carmina nuptialia: ea quo dicerentur versu, nihil referebat. Duos habes apud Catullum: alterum senariis dactycilis statariis: alterum pētastrophis choriambicis: tanta suauitate & puritate, vt quantum alliciat ad legendum, tantùm deterreat ad imitandum. Totidem apud Claudianum æquè diuerso genere carminum. Ausonius pulcherrimum atque operosissimum, ex portiunculis Virgilianis. Est Hymen in natura muliebri membranula, quæ scinditur virginibus primo quoque veneris tentamento atque aditu. Inde factum nomen numini ab stultis Græcis. Latini Talassum siue Talassionē quare vocēt, in ambiguo est. Illud cōstat in raptu Sabinarū nomen inuentum. Hersiliam forma præstantissimam quum Romulo regi ferret vnus è pastoribus, ne ab obuiis interciperetur, interpellantibus respondisse dicitur, eam sese ferre Talassioni. Alij militem sic vocatum, qui primus rapere inceperit. eúmque vbi seipsum acclamasset, alios eadem quasi tessera sequutos. vnde mos deinceps ductus fuerit in nuptiarum festiuitatibus, peruulgatum hoc, ne quid deesset, noluimus omissum. Modus Hymenæi, vt fiat acclamatio carmine intercalari, quod sæpenumerò eo solo constat nomine. tametsi alia quoque interponuntur: cuiusmodi illa, *Concubinæ nuces da.* & *Currite ducentes subtegmina, currite fusi.* Duo Hymenæorum genera: alterum purius, alterum cum Fesceninia licentia, impudicis vocibus insertis. Threni autem sonant Latine luctus. qualis ille in libris diuinis, quo deflet vates sanctam ciuitatem. Aiunt primum Linum poetam Threnos fecisse. alij verò propius

Hymen.

plus accedere videntur. Eum Herculi succēsentem quòd esset ineptior ad discēdum, ab irato ingratóque discipulo interemptum: ab reliquis discipulis defletū carmine, quod ab eius nomine & nota eiulationis Ælinum appellarunt. cuius vocis etiam in luctu meminit Theocritus, Nos quoque virum tam fortem, quàm infelicem patrē nostrum in agrestibus poematiis Ælinū appellauimus, ab eo Threno, quem diuinæ genitrici nostræ fecimus. Primum & postremum omnium Euripidem aiunt abusum Lino: à tristibus enim ad læta transtulisse, tum sine vlla imitatione, tum sine vllo imitatore. Idem carmen etiam νήνιτον vocarunt, id est extremum, & νηνίαν eadem ratione. Quare non rectè per diphthongum scribunt penè omnes: quemadmodum in Originibus animaduersum est. Sic tibiam quæ in funeribus adhibebatur, vocauit Pratinas Phliasius νηνιδόνα, vt suprà vidimus. Iouianus Pontanus Neniæ vocem traduxit ad Nutricias cātilenas: propterea quòd vulgus nostras *Bellas*, aliis locis in Italia nutrices *Nenae* dicunt, vt opinor, à cantiunculis, quæ sint similes cantibus præficarum. Cuius carminis angustiis diuinus ille vir ita clausit lasciuiam immensi sui ingenij, vt aliorum excluserit audaciam. At veteres nutricum cantiones καταβαυκιλίσεις nominarunt, Baucis enim nomen in re futili. Neniam verò inuentum aiunt Phrygum, cuius rei meminerit Hipponax. Olophyrmum quoque numerant inter poemata, quę à lugentibus aut alia qua fortuna mœstis canerentur. Quæ ad rogum dicerentur, erant Neniæ: quæ ad tumulum, Epitaphia: quæ in exequiis, quum iusta persoluerentur Epicedia. κήδεσθαι enim fuit curare inferias. Etiam Monodia dictus cātus lugubris, vsu potius quàm ratione. Nánque vox sanè latiùs patere debuit. In Monodiis solum affectum posuere, ἠθοποιίαν verò nullam, prosopopœiam nullam. Elegiam quoque in funeribus primùm dictā par est. id quod innuit Ouidius in funere Tibulli. Eius inuentorem nescire sese confessus est Horatius. Theoclen tamen quendam, siue Naxius ille, siue Eretriensis fuerit, tradūt furentem effudisse primum Elegos: Neutiquam igitur quasi εὐλογίαν, παρὰ τὸ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας, vt ridiculè autumant Grammatici, sed à miseratione: ἐλεὸν λέγειν. Iccirco miserabiles appellauit

Elegos Horatius ἐλεοὺς quoque ea est nocturna auis apud Aristotelem, quam nos Vlulam dicimus. Simplicius quoque etymon, ἀπὸ τοῦ ἐλέγειν. idem enim quod οἰ οἰ in Ælino. nam vtraque interiectio frequens omnibus Tragicis. Didymus definiuit Elegiã θρηνῶδες μέλος μετὰ αὐλοῦ. esse enim tibiam lugubre instrumentum. ἔλεον etiam aliud significare ostẽdimus in Originibus, ex Equitibus Aristophanis. Translatus vsus postea ad longè diuersissima: scilicet ad amores, non tamen sine ratione. Nam & frequẽs conquestio in amoribus & verissima mors, quæ à nobis amentissimis amentissimo atq. ingratissimo sexui vitiatur. Diffusa deinde significatio ad eum quoque qui potitus esset, veluti apud Ouidium,

Ite triumphales circum mea tempora lauri, &c.

Funebrium autem carminum rationes atque inscriptiones simul cum argumentis eductæ fuerunt ex historiis ac fabulis, ab Adoni, Daphni, Lino, Hyla. Tripho poeta carmen fecit, quod Erigonem vocauit: à virgine quæ se ipsa suspenderat. Quo in poemate restis frequens mentio. Ita Ialemos lugubre, item Idyllion ab Ialemi Calliopes filij infelicitate. Tale & Calyca Stesychori, à puella quę Euathlum deperibat adolescentem: pro cuius coniugio vota facit Veneri, tandem despecta, de Leucadia rupe præcipitem sese dat. Virginis oratio pudica, nuptias optat, si liceat: si non liceat, mortem.

POEMATA IONICA.

CAPVT LI.

SVnt & alia poemata minùs seuera, quædam etiam impudica, vt Ionica & Sotadica, & quæ Fescenina dicebamus. socia Hymenæorum. Ionicus cantus in poemate quidã turpis, omnes molles. iccirco ille etiã Cinædicus appellatus à nefãda turpitudine, & Sotadicus, propter ea quod Sotades Maronites in eo plurimùm excelluit: mox etiam eius filius Apollonius. Verùm ante eos Alexander Ætolus, & Pyres Milesius, & Alexis. Apud Latinos Terentianus felicissimè vsus est. Sotadæ illud est in Ptolemæum Philadelphum, cui impiis auspiciis incesta nupserat soror.

διὸ δὴ χ᾽ ἑπτὰν τριμηλίδων τὸ κίνυρον ἀθεῖς.

Quare iratum atq; ab sorore irritatum Regem fugit.

Fugien-

Fugientem in Cauno insula Patroclus Ptolemæi Prætor depreheusum, atque in vas plumbeum conclusum, mari submersit. sunt & illa Sotadę ridicula eodem genere carminis:

ὁ δ᾽ ἀποστείλας πρῶτα τῆς ὁπαδὸς λαιψηρὸς
ἐν δὲ δροφόεσσι φάραγξι ἐξέπεσε βεγκτιὼ
ὑλήματον ἐκείνων ἀεσσήν γέρων κεκλαφὼς βέες.

Extat de poematibus Ionicis vetus verbum κονίζειν, quod interpretantur πάντα ποιεῖν ἀξιακόμως. agebant enim adulteros, meretrices, productores, lenones, ebrios: ac de his quidem scribere suppudebat. Cæterùm verecundiam vicit operis authoritas: nequid enim quod in mę esset, desideraretur, cautio fuit.

HILARODI.

CAPVT LII.

MInus his fœdi Hilarodi. Inter quos Simus quũ fuisset præstantissimus, Simodi sunt postea cognominati. Prodibant in veste candida, virili, auro coronati. Calceis primùm vsi, deinde crepidis. Similes his Aulodi, Magodi, Lysiodi. Erat Aulodus Hilarodo per omnia similis & par. Sed Hilarodus puero puellâve psallente canebat: Aulodus tibicine modos faciente. Aulodo & Hilarodo præmium corona. tibicini & psaltæ nulla. Ac quemadmodum hi duo similes: ita Magodo & Lysiodo argumentum idẽ, modus diuersus. Ille muliebribus personis viriliâ negotiâ: Lysiodus muliebria virilibus agere. ille ad tympanum: hic ad cymbalum. Introducta hæc quoque inter fabulas à quibusdam: sicut & Mimi & Satyri. Hilarodus à Tragœdo, Magodus à Comico. Aiunt Magodos dictos ab argumento, quod primum propositum fuit, Mago producto. Mutata postea materia, nihilo secius mansit nomen.

DIRÆ. CAP. LIII.

LOngè his diuersum carmẽ quod inscripserũt Diras. Latini veteres, Erinnyas, ita appellabant tametsi Erinnyas Græci tres, geminas faciunt Latini Diras. Eę putabãtur vltrices deæ: quarũ numina precibus euocabantur in hostium perniciem. Hac de causa quod poematis

genus imprecationes explicaret, eo nomine nũcupatum est. Itali vocant *Desperatum carmen.* cuiusmodi permulta grauia legimus atque illustria. Tale apud Virgilium ad Battarum. cuius votum omne in malis, monstris, morbis, suppliciis, exiliis, interitu. Duûm generum est, aut quum nobis, aut quum aliis imprecamur. Exornantur sententiis non vulgaribus, & inexpectatis: accumulatis fabulis atque historiis. qualia scripsit Ouidius in Ibin. In Horatij Epodo aliquid imaginis est. Expressior apud Catullum in Ariadnæ conquestione. etiam in quarto Æneidos. & quæ fundit Statianus OEdipus, sumpta de Græcis Tragicis Item Senecæ Theseus ex Euripide. Hypsiphyle Iasoni in Medeam.

PALINODIA, ἐγκωμιαστικὴ, ψεκτικὴ, Iambi, Silli.

CAPVT LIIII.

VBi fieret conuicium sine imprecationibus cũ vituperatione, attinebat ad Iambica, de quibus suprà diximus. quod quis quum scripsisset, atq; eum scriptionis pœnituisset, recãtabat, appellatum id nomine Palinodiæ. Certum poema, atque aliud à Choris. Argumentũ totum in laude pro congestis probris. Eius ferunt Stesichorum inuentorem: qui quum Helenam versibus laceraſſet, captus iccirco oculis, reuocauit sententiam, editis contrario carmine laudibus. quapropter oculorum vsum ei aiunt restitutum. Negat in eo poematio verum esse quod & ipse & alij scripserint: Helenam cũ Paride Troiam adnauigasse. Talis Horatiana Ode, *O matre pulchra filia pulchrior.* Reducuntur ad genus τοῦ ἐγκωμίου, sub quo etiam Hymni recensentur, & Pæanes. & Scolia, cuiusmodi est Heroicum Tibulli ad Messalam: Ouidij ad Pisonem: & nostra Sidera, tam per me clara, quàm per se ingrata. Laudatoria poemata non solis Græcis nota fuere. nánq; Possidonius in XXIII. memoriæ prodidit, Gallos olim summo in honore secum habuisse Poetas cõuictores, à quibus laudarẽtur: quorum poemata *Bardos* appellata scribit, atq; ab illis cum cãtu pronunciata. vt ex Lucani versu. Contrà, prisci Opici vocabant eos *Grassatores*: vt ex Catonis libro de Moribus. Sub eodem genere vitu-

perationes, vt Silli Timonis. Varium ad id genus carminum: sed Iambicum potissimùm, vt alibi diximus ἰαμβίζειν, impetere: πρὸς τὸ ἴεσθαι, & ἀκοντίζειν, quum insurgimus iaculationi. Non autem ab Iambe muliercula, à qua versus vsum sibi sumpserit Hipponax, & nominarit: vt ait Hephæstio: quia lauanti lanam sibi quum faceſſeret negotium Poeta, illo cum versiculo amouerit, quo postea delectatus est. ἄθρησον ἀπαλὸν τὸν σαόφιλον ἀϊάνησιν nam ab Apollinis vsq; cum Pythone pugna deduximus Iambum alibi. Contrà, mulier illa fortasse à mordacitate dicta: & quòd facilè funderet versus eiusmodi. ἰαμβίζειν.

CANTIONES.

CAPVT LV.

FVere præterea multæ cantiones, aliæ aliis artibus, tẽporibus, nationibus. Nam pistores habebant quod canerent ad molam: ἐμάϊον vocabant. vt est apud Aristophanem in Atticis, & Callimachum in Hecale. nam ἰμαῖος Dorien sibus fuit mensuræ genus: ἰμᾶν quoque significabat trahere, & haurire apud Athenæum & Aristotelem. In Æliani septimo de varia historia scriptũ est. Pittacum admodum laudasse Μύλωνα addidit & rationem. Propterea quòd, inquit, paruo in loco diuersis esset potestas ad exercitandũ. Laertius in eius vita scribit, ipsum ad molas sese exercere solitum: nec mirum, sordidus enim fuit. Inde & Cantilena, ὑπομύλιος. Nautæ quoque habebant suas. Itaque in Commentariis Aristophaniorum Acharnensium ναύλακας legimus esse μέλος quoddam musicum & nauticum ἐμπορευτικόν. In Thesmophoriis quoque eiusdem est, quod fœminæ quum pinserent, cantillarent. Alia texentium telas cantilena, ἄλινος à lino, vt arbitror, appellata. ἴουλος autem ad lanificia. communi nomine cum messorum cantu. nánque ἴουλος quum tenuem ac frequentem rem significet, tum spicam, tum lanam potuit designare: quemadmodum ad barbam quoque & ad centipedam eadem significandi proportione accommodari potuit. Ἀμάλας igitur hordeaceos manipulos diuulsos, collectos autem Ἴουλος nominabãt. Itaque Cereris quoque cognomentum fuit, in segete viridi Χλόη, in matura ἰουλώ. Teleclides etiam in Amphi-

ctyonibus ponit poematiũ, quo laborẽ canendo fallerẽt, mercenariæ operæ in agro, quum opus facerent. Balneariis suum item erat: vt prodidit Crates in Tolmis. Quemadmodum nunc etiam *Dulciarij Crustularij*. Pręterea fullones & lignatores. Pręficis quoque peculiare fuisse carmen commune omnibus funeribus, quod priuatũ facerent mutatis nominibus defunctorum atque familiarum. id tamen inter Threnos conuenit numerare. Festus in lib. xi. In vindemia, cùm primùm mustum gustabant, ita canere mos fuit:

Cantilena Dulciariorum apud Gallos.

Omnis gratia vetus, nouum vinum bibo,
Veteri nouo morbo medeor. vnde & Meditrina dea cui libarent tunc, & Meditrinalia sacra, à medendo. Horum naturæ proxima, quæ à Scoliorum vsu, non loco aut tempore diuersa erant: in conuiuiis enim canebãtur. Iccirco à Græcis παροίνια, id est ad cyathum. poema integrum ex his à Praxilla Sicyonia: cuius extant versiculi duo:

οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν:
οὐδ' ἀμφοτέροις γίνεσθαι φίλον.

MANIPVLVS POEMATVM.

CAPVT LVI.

ALia quoque multa extitere olim, & postea exorta sunt genera poematum. Epigrammatis nomen valde amplum ad quanuis inscriptionem. vnde & Lemmata dicta, scilicet indicaturæ. Elogia in his. quoties adderetur laudatio aut vituperatio, aut vtriusuis ratio apponeretur. Præterea Triumphalia, & alia votiua, quæ Græci εὐκτικά. Et in festiuitatibus, Daphnophorica, Canephorica, Tripodiphoria, Parthenia. Item Procemia pro Musicis aut Poetis. sicut & προαύλια. In quibus plurimus fuit Claudianus, separato carmine à iusto poemate. Diuinus autem Poeta vnum corpus fecit. Illa enim fuerant Procemium, *Ille ego qui quondam*, & cætera, vt pessima temeritate prætulerint arbitrium suum ij qui exemerunt ea de iudicio tanti viri. Et nugacissimi literatores desinãt rixari super eo Scazonte qui prælegitur

Procemia & Proaulia.

legitur Satyris Persianis: quasi Persij non sit. Tales sunt operum clausiones, quos Epilogos Græci nominant, vt apud Horatium,

Exegi monumentum ære perennius.

Et Ouidium,

Iámque opus exegi.

quæ sunt ab iusto opere separata. At non separauit idem Virgilius à Georgicis:

Ille Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope.

Nuda nomina præterea multa ponam fasceatim, nihilo enim clariùs ab authoribus tradita sunt. Quorum plurima catenus tantùm nota illis fuisse puto. In Dianam ἐπικύριος: siue, vt alibi legitur, ἐπιμύριος. Item ἴμαδος. ad hæc ὠχοφόρια, & βάκχοι, & ᾄσματα generis appellatione. Phrynicus quoque vnum vocat πιστικὸν, vt Nicophron πιστικὸν: opinor, erat pistorum. Aliaque etiam ignobiliora, quæ nullum operæ precium faciunt.

ÆNI, GRIPHI, Ænigmata, Apologi.

CAPVT LVII.

EPigrammatũ species multæ. Summa genera digesta sunt certis præceptionibus in tertio. inter ea sunt Æni, quos aliqui Fabulas nominãt, propter fictiones. nẽpe quasi picturæ quædam sunt atque imagines rerum. Itaque rectè quidam nominarunt Allegorias: aliud enim apertè dicit. aliud ex eo innuunt ac profitentur. Ergo etiam Apologos appellare nonnulli ausi sunt: quasi ἀπὸ λόγου λόγος. Antiquissimus omnium Hesiodus: αἶνον vocauit: Æsopus, μύθον. habes apud Horatium, & Liuium, & Diodorum, horum duæ species: vna simplex, sumpta à rebus naturalibus, quasi ab historiis, introducunt enim perinde atque in Scenam, non animalia solùm, sed muta quoque, veluti gladios. limas, serras, malleos, incudes loquentes. Altera species operosior. quippe operti sensus apertis notis. Harum duæ materiæ circunferuntur: partim enim in vocibus nudis versatur: quemad-

Apologus vnde.

modum quum excogitauimus in eodem nomine multa significata: siue illud retrò legimus, siue dissipamus in syllabas, siue alio quo modo interpolamus. Ex his libellum factum inscripsimus Logogryphi: propterea quòd ambages eæ Griphi dictæ sunt ab antiquis. Alia materia est in rebus, Ænigmatis appellatione, ab innuendo. Multa refert Athenæus, plurima fecimus nos. In quinto Conuiuialium Plutarchus vnum ponit: quod videndum est Scoliónne appellatum sit ab obliquitate sententiarum, an quòd inter epulas vicem gesserit veri Scolij, de quo suprà satis.

Scolion ab obliquitate.

PRIMI LIBRI, QVI HISTORICVS INSCRIBITVR, FINIS.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SECVNDVS, QVI ET HYLE.

MATERIA POESEOS. CAPVT I.

IACTINVS Poeseos origo, genera, modi. Quæ ex antiquis eruta narrationibus, in ordinem redacta, ad iudicium reuocata sunt. Nunc quum Poesis duabus constet partibus substantialibus, materia & forma: de vtraque nobis dicendum est. Igitur quòd ab omnibus vulgò iactatum est, fortasse verum videatur: Rem ipsam quę scribitur, Poematis ipsius esse materiam. Sic enim argumenta, & μεταχάς, & ὑποθέσεις, & materias vocant, neque sine causa, quippe etiam ὑποκείμενα à Græcis dicta sunt. cæterùm à veritate longè absunt. nam quemadmodum statua Cæsaris, est Cæsaris imago: ita & poema quod ipsum describet, at statuæ materia æs est, aut marmor, non autem Cæsar. Cæsar autem obiectum, vt vocãt Philosophi, & finis. Quin potius, si Platonem sequamur, è contrario iudicemus. Plato enim rerum ordinem ita digessit. Ideã incorruptibilem separatam. Rem ab ea depromptam corruptibilem, quæ ipsius Ideę imago existat. tertio loco picturam aut orationem: eodem enim modo referuntur: & sunt imagines specierũ. Quare sicuti Idea erit forma rei nostratis, ita res debuerit haberi pro forma picturę, & statuæ, & orationis, à qua sententia neutiquam discedendum censeo. Est enim consentanea eo ipso Aristotelicæ demonstrationi: qua intelligimus balnei speciem esse in animo architecti, antequam balneum ædificet. vbi idẽ sit & forma & finis. Forma enim introducta in materiam, cessat apud naturam motus generationis: apud artificem motus fabricationis. Iccirco non rectè

materiam dedisse nobis aiebant præceptores, propositis rebus quæ à nobis essent poemate designãdæ. Erunt igitur res ipsæ finis noster: quatenus earum species imponũtur in materiam Poeticæ orationis. Orationis autẽ materia quid aliud sit quàm litera, syllaba & dictio? id est aer, aut membrana, aut mens, in quibus ea sint tanquam in subiecto. Quare in Cæsaris statua æs erit materia: in Poesi, dictio. In statua forma exprimens vigorem, aut motum, aut statum, aut sessionem, aut eiusmodi: in Poesi eadem omnia in lineamentis ac dispositionibus dictionum. In statua, toga aut alia pro ornamentis atque accessionibus: in Poesi, rhythmi, siue numeri, figuræ, pigmenta dictionum. Quocirca de Poeseos materia in hoc libro scribẽdum erit, in tertio de forma, in quarto de ornamentis. Ac quanquam à Grammaticis partes illæ sunt tractatę, haud tamen exactè quod ad nostram operã pertinere possit. nam syllabarum quidem quantitates & obseruare & docere decuit: pedes verò, & numeros, & versuum genera quũ tractãt, egressi fines suos professionis mutare nomen debuere. Nos igitur de his exactiùs.

DE PEDE, METRO, Rhythmo.

CAPVT II.

PEs officij nomen est, dictioni attributum non tamen omni, non enim monosyllabę quippe syllaba pedis articulus, articulus pedis pars, vt totius. Pars verò & totũ nusquam idem. igitur officium pedis motus est, vt laxè dicam. Nam videtur vox in dictione quadã celeriùs absoluti, in alia tardiùs, quare ab Horatio quoque tum *sententiam* tum *versum currere* dictum est. Ac quemadmodum non cuiuis voci competit, ita non cuiuis toti. Sunt enim voces quædam excedentes pedum præscriptiones, vt Iureconsultissimus. Quinetiam tametsi non excedit, tamẽ nõ semper totus pes ex tota fit voce, sed ex parte. scinduntur enim plerumq. voces ad pedes conficiẽdos. quare non rectè definiere pedem per dictionẽ, tanquam per genus. Cùm neque omni, neque toti, neque semper compe-

competat. Sic autem definietur: Pes syllabarum dispositio certo numero numerosa. Cogimur enim æquinocis verbis vti, quæ à veteribus accepimus: ne aut monstra fingere, aut recepta repudiare temerè videamur. Sane numeri nomen de Mathematicis ita sumptum est: vt ab Arithmeticis quantitatem significet: & à Musicis earundem quantitatum mutuum responsum ex proportione. Opulentius Græci, qui Arithmeticum ἀριθμὸν Musicum, ῥυθμὸν nominant. Est autem Rhythmus duplex: tum in syllabis, tanquam in partibus propter pedes: tum in pedibus propter versus. Quem sic definio: Commensus pedum inter se pro rei designatæ modo, alia nanque symmetria est, si ita sit: *Musa mihi causas memora*: & alia, si ita: *Musa mihi memora causas*. sic in pedibus, aliùs aliis est responsus syllabarum. vt in exemplis, pecus, pecus. Iccirco nõnullis visum est idem esse Metrum & Rhythmum. verùm equidem aliter censeo. Metron enim sine mensura laxior est: quippe est quantitatis in materia. Rhythmus autem compositior & astrictior: nempe qualitatis in dispositione. translatis enim verbis, mensura versus non mutata, Rhythmus mutabitur. Itaque nobis Latinè Rhythmum concinitatem appellare cum venia liceat: quam non à Cinno, vt vulgò omnes vtuntur: sed à concinendo. Quare quemadmodum Varro audiendus sit, perspiciendum est: qui μέτρον & ῥυθμὸν hoc distare scripsit: quo regulam & materiam. Neutrum enim materia est, sed in materia. & μέτρον quidem regula est: ῥυθμὸς autem etiam modus regulæ. Sicuti apud Geometram regula rectam lineam ducemus: ac eam sumptam architectus præponet, apponet, transponet, eriget, deprimet, circulo, semicirculo, ouali accommodabit. Erit igitur Mensura præscriptio tractus. Rhythmus autem præscriptionis temperamentum. Verbi gratia, Spondæi quatuor in re graui leni, eodem sunt tractu circunscripti: quo alteri totidem in re graui asperа. Rhythmi autem, id est præscriptionis, temperamenta diuersa: veluti si dicas, *Leues adducentes leges*: mollis est versus. at ille, *Vlrices leges crudeles*: asperior. de vtroque igitur numero, scilicet quantitate & dispositione, quæ in pedibus est, impræsentia dicemus. De altero, qui est inversu. exactissimè scriptum est in quarto

Numerus

libro. Secamus ergo dictionem interdum, vt posterior pars succedentis pedis initium fit: prior autē antecedentis finis. Ea iccirco Cæsura quasi sectio dicitur, cui addidere cognomina secundum loca. vt si post duos pedes integros secaretur dictio, diceretur quintus semipes: sanè rectè pro eo quòd quilibet per duos semipedes cōtinet. Itaque eo versu, *Arma virumque cano*: cæsuram agnoscimus in posteriore verbi syllaba. est enim ibi semipes spondæus: Græci non ἡμιμόδιον, sed, ἡμιμερὲς dixere atque à loco πενθημιμερές. Eadem lege si post tres pedes esset, ἑφθημιμερές. quia septimus semipes voce clauderetur: vt eo versu, *Italiam fato profugus*. Erit igitur Pentheimimeris quasi sestertium, continet enim duos pedes, & præterea tertio loco semipedem: quare autem non introduxerint obseruationem τριτημιμερίδος considerandum est. quippe nihilo secius eodem versu secatur post duos semipedes secunda dictio. *Arma virum*. Quam quæstionem etiam deducas ad eam cæsuram quæ in nono quoque semipede statuetur. At quamobrem hæc per semipedes metiri sunt: non autem per integros pedes? Quia sanè si pedibus singulis singulæ claudantur dictiones, nulla structura peior esse videatur. verùm de his suo loco. In quarto nánque causas reddidimus.

Cæsura.

Pentheimimeris.

PEDVM GENERA.

CAPVT III.

RES igitur cùm sit syllabarū dispositio, pro syllabarum numero pedes erunt. quos hîc tractaturis alia via ac ratione agendum fuit, quam quemadmodū Grāmatici consueuere. Ratio enim à nobis rebus ipsis nudis addenda fuit. quamobrem igitur syllabas aliis atque aliis temporibus habemus? quid enim coegit nos non omnes eadem mensura pronunciare? huiusce inæqualitatis quęnam extitit causa? Sanè in aliquibus haud ita obscura causa est. res enim ipsæ suapte natura in syllabarū quantitatem nos induxerunt. veluti quum dico, Celer, Citus: breuitate ac celeritate nos vti par est. At enimuerò iidē quare lenta voce fuit significatum? quippe Velox neutiquam currit. sed bis tot rēporibus subsistit. Profectò tandem eò confugiēdum fuerit, quò sese recepit Aristotelis diuinum iudicium aduersus Platonem; Loquentis arbitratu

Inæqualitatis causa in pedibus.

tratu facta pleraque: multa etiam temerè orta. Alia quoque ratio adduci potest: Animi notæ voces sunt. igitur iratus quū primùm erupit in verba, inæqualiter pronuntiauit. Impetus enim non semper impellit: sed hoc ipso quod vrget, remoratur interdum linguam. Præterea quis nescit à pueris sermonem ortum, sui vsum agrestib. præbuisse? quem ad eum modum acceptum in alias distorquere leges etiam sapientibus religio fuit. Quare his ita positis, ad pedum naturam & genera accedendū est. Concurrūt syllabæ aut duæ aut plures, à minore numero incipiendum: Duæ aut breues aut longæ, aut altera breuis, altera longa: idque vel prior vel posterior. Breues ambæ, vt Deus. hunc Pyrrhichium vocant: vt ego arbitror, ab ignea celeritate. quanquam aliter postea scriptum sit aucto elementorum numero. Ambæ longæ. cui Spondæo nomen est, vt aiunt, à sacrificiis, in quibus canētes eo pede vtebantur. σπένδειν enim est porricere libamenta. Ac ille quidē hoc esse videtur prior natura. simplicior nánque. Itaque is etiam cuius prima syllaba breuis, altera lōga: prior extitit quàm qui è contrario primam longam breuem habet subeuntem. Ille dicitur Iambus: de cuius nomine satis superiore libro dictum est: Exemplum, Ferox. Alter Trochæus à volubilitate appellatur: quem iccirco Rotatilem aliquando nominauimus: vt, Cæsar. Exemplum Spondæi, Velox. Quæro præterea, Quum in vtroque tam Iambo, quàm Trochęo eadem sit quantitas temporum, quamobrem solum Trochæum volubilem agnouerūt: æquè enim citò euadit è faucibus Iambus. Id euenit è syllabarū dispositione, Iambus enim initiò celer impetū capit, mox subsistit. contrà stat primùm Trochæus, deinde vrget hoc ipso quasi pōdere syllabæ syllabam in quam incumbit: atque ea videtur subterlabi sua celeritate. Itaque est rotæ motus compositus ex violēto & naturali, nánq; vbi primo quoq impulsu semel mota est: ab se ipsa motus tenorem perpetuat, propterea quòd semper partem inferiorem superioris orbis moles premit. Is etiam Choræus dicitur, quòd esset in choris frequens. Sic bisyllabi quatuor. Trisyllabi autem octo eadem ratione. nam aut omnes breues, aut omnes lōgæ, aut duæ breues vna longa, aut vna longa duæ breues, aut vna breuis duæ longæ, aut duæ lōgæ vna breuis, aut vna lon-

Pyrrhichius.

Iambus.

Trochæus.

ga inter duas breues, aut vna breuis inter duas longas. Collectio est ita, vt à præpositionibus dependeat: inter, cum, ante, post. Vbi sunt omnes breues, appellatur Tribrachus: quod nomen præ se fert pedis simplicissimam quantitatem. Pyrrhichium continet, ac præterea semissem, vt *Tabulæ*. Qui omnes longas continet, Molossum nominarunt, à natione quæ eo oblectabatur: non quidem, vt reor, solo, sed inter alios frequenti alioqui iterato Spondæo idem ius debebatur. Exemplum, *Venatrix*. Is est qui sesquispondeus. Vnam breuem duas longas qui obtinet, Bacchius Dactylo contrarius, qui vnam longam duas breues. quibus enim in sedibus vnus longam, alter breuem habet. quibus ille breues, hic longas. Exemplum Bacchij, *Remidens*: Dactyl. *Scaliger*. Alio modo Anapæstus Dactylo contrarius, quippe situ syllabarũ. Duas enim breues longa sequitur: vt *Pietas*. Cui cõtrarius natura Antibacchius siue Palimbacchius: sicuti erat Dactylo Bacchius. quippe duas longas vna breuis subit. vt *Saturnus*. Reliqui sunt duo inter se eodem modo contrarij. vnus, in quo breuis vtrinque à duabus lõgis obsidetur, vt *Diuites*. is Amphimacrus dicitur, & Creticus. alter, in quo media longa, prima & vltima breues: iccirco Amphibrachus, vt *Corinna*. Ratio nominum vulgaris. Dactyli ab articulis digitorũ. primus enim maximus quãquam cæteri duo non respondent, neque enim æquales sunt in digito: sicut dactyli syllabæ. Anapæstus ἀπὸ τοῦ παίειν. quia contrà quam in Dactylo pede terram feriebant. Igitur nomina aut à quantitatibus, vt Tribrachus. Aut ab vsu, vt Spondæus. aut à motu, vt Trochæus, aut à natura, vt Iambus. à situ, Amphimacrus. à regione, Molossus, Creticus: à similitudine, Dactylus, à gestu, Anapæstus. Bacchius quoque ab vsu: quia in Bacchi saltationibus. & Chorius à choris, in quibus eius esset vsus multus.

Tribrachus.

Molossus.

Bacchius.

Amphimacrus.

Anapæstus.

AN ALII SINT PEDES.

CAPVT IIII.

AN verò præter hosce alij sint Pedes? Rerũ naturam si spectes, sanè neges. Nulla quippe dictio inueniri potest, quę nõ horũ coniunctione aut mistione comprehendatur. Quare igitur quadrisyllabos pedes commenti sunt? quia nonnulla verba ex contrariis cõstant pedibus: velut

velut Choriambus ex Trochæo & Iambo. iccirco ne hinc inde mendicaremus, sub vnius nomine naturam illam concipere libuit. Quam hunc ad modum vestigabimus, quo & superiores. Omnes syllabæ breues. omnes longæ tres breues vna longa, duæ breues. duæ longæ. vna breuis tres longæ. vna longa tres breues. duæ longæ duæ breues. tres longæ vna breuis. duæ longæ in medio duarum breuium. duæ breues in medio duarum longarum. alternatim breues duæ & lõgæ duæ. alternatim lõgæ duæ breues duæ. Ergo nõ tanquam diuersæ res à superioribus bisyllabis recensendi, sed tanquam recensiti non omittendi. Duo igitur Pyrrhichij conficiunt Proceleumaticum. qui ab hortatu dictus est, siue militari, siue nautico: vt *Pelagius*. Duplex Spondæus, iccirco à Græcis Dispondæus: *Venatores*. Duo Trochæi eadem ratione Ditrochæus & Dichoreus: *Imperator*. duo Iambi, *Canicularis*. iccirco Græci τετραποδίαν nominarunt: id est iteratos pedes: ἰαμβικὴν, τροχαϊκήν. sic potes & Pyrrhichicã & Spondiacam dicere. Pyrrhichicus & Spondæus Ionicum à minori faciunt: *Metuentes*, à minori nánque incipit, id est à breuibus. Pyrrhichius & Trochæus, idem est quod Pęon tertius, *Sceleratus*. Pyrrhichius & Iãbus, quod Pæon, quartus, *Celeritas*. E contrario Spondæus, & Pyrrhichius, quod Ionicus à maiori, *Venaticus*. Trochęus & Pyrrhichius, Pęon primus, *Continuus*. Iãbus & Pyrrhichius, Pęon secũdus, *Iuuenculus*. Alij hosce ab ordine digessere, non quẽadmodũ nos à natura. Ionicus à maiore. quũ duas breues totidẽ antecedũt lõgæ. à minore, quum longæ subsequũtur. Ad hęc quatuor Pęonas, quorum vnusquisq. à sede vnius longæ syllabæ sortitur appellationẽ, cũ qua tres breues totum corpus conficiunt. Primus, in quo prima longa: secundus, in quo secunda. atque eodem modo alij duo, tertius & quartus. His contrarij sunt natura Epitriti, quippe vnam breuem, tres longas habent, appellantur ab illius breuis sede, sicut illi à longę. Epitritus primus ex Iãbo & Spõdæo. *Senatores* secũdus ex Trochęo & Spõdęo, *Conditores*. Qui cognominatus est à Caria regione. Caricus: tametsi βαρβαροφώνους eos Homerus vocat. Tertius ex Spõdęo & Iambo, *Prudentiæ*: hunc Rhodiũ etiam appellarũt. Quartus ex Spondæo & Trochæo, *Oratorius*. is à quibusdã dictus μακρόβιος. quare verò Epitriti sint vocati, dicẽdũ est,

Choriambus.

Proceleumaticus.

Pæones quatuor.

Epitritus

Si vocem hãc *Senatores*, in ſua tempora partiaris, ſeptem inuenientur, quorum duabus ſyllabis prioribus tria quũ attribueris, in duabus ſequentibus præter tria item vnũ reperietur. Eſt enim proportio Spondæi apud Iambũ Epitritos. Cauſa autẽ proportionis eſt ſyllaba breuis, quę deficitur vno tempore. Ideirco ab eius ſede cognomẽ à proportione nomen nacti ſunt. Eadem ratio Trochæi & Spondæi, quare etiam ſecundo Epitrito eadem conuenit appellatio. At verò de tertio & quarto quid dicemus? In quibus priores ſyllabę duę ſuperant duas poſteriores, nõ ab ipſis ſuperantur. Itaque non erunt ὑπέρτριτοι, ſed ὑποτρίτοι. Antecedit enim proportio, non ſubſequitur. Vetęres autem nihil tale veriti, ſequuti ſunt temere vniuerſitatis rationem. propterea quòd ęquè conueniret omnibus idẽ modus ſyllabarum. Quod autẽ Epitriti ea, qua diximus, de cauſa nomẽ hoc adepti fuerint, ex alio quoq; cognomine manifeſtũ eſt. Quippe à nonnullis ἐπιτέταρτοι dicti, quaſi ἐπὶ τέταρτον χρόνον, quoniam tempus in Muſicis eſſet, quod apud Geometras σημεῖον, & Arithmeticis Vnitas. Duæ præterea ſuperſunt coniugationes Iambi & Trochæi: ac Trochæi cum Iambo. Priore conſtituitur ille qui Antiſpaſtus vocatur. Amphibracho ſimilis ſitu, non numero. Ideirco quia breues duę in medio duarum longarum obſeſſæ ſunt: vt, Senatoris. Ratio nominis, quum à breui ad longam proceſſit, retrahitur inde per longã ad breuem. Altera huic contraria coniugatio nobiliſsimum conſtituit pedem Choriambicum. Exemplum Scaligeri.

Ex his quæ ſuprà diximus, ſatis conſtat ſuperflua Grãmaticorum ſatagentia: qui ſex atque etiam octo ſyllabarum pedes conflauere. quum ipſi quoque quadriſyllabi nihil aliud ſint quàm biſyllaborum iuga. ac quemadmodum oſtendebamus, nulla dictio dari queat, quæ biſyllabis aut triſyllabis vel ſolis iunctis expleri nequeat.

VERSVS.

CAPVT V.

VErſus primum nomen declarandũ eſt: deinde definitio, tum genera: quarto loco generum enumeratio: quinto leges communes: ſexto leges propriæ, poſtremo vitia. De nomine igitur ſic: Verrere eſt idẽ quod ſulcare aut ſcalpere: tollere aliquid è ſuperficie, ita vt depreſſio

preſſio relinquatur. In ceris igitur ſtilo quum ducerent notas frequentatiuo vſi ſunt, ſicut & agricolæ, Vertũt enim terram, quia quod ſubtus erat, ſuprà vt ſit faciũt, ſic Cicero dicit, Literas exarare. Ad eum modũ Verſus dicti ſunt lineæ illæ ſiue ſulci, quibus verba ſcribebãtur. quẽadmodũ in Originibus exactius dictũ eſt. Itaque in omni ſcriptura tractus ſinguli orationis Verſus ſũt appellati. Poſtea quũ redegiſſent cantũ ad numerum caſtigationem, antiquũ Verſus nomen ſibi fecere peculiare. Ex his colligitur definitio: Verſus eſt diſpoſitorũ pedum certo numero caſtigata connexio. Grãmatici nugatius: Verſus eſt partium legitima diſpoſitio, & pedũ culta copulatio conſonanti ſpecie metricã exhibens regulam. Principiò vox hæc, Partium ſuperflua eſt. ſatis fuerat dicere, Pedũ. Item illa verba, Culta Copulatio, comprehendũtur his, Legitima diſpoſitio: neq; enim lex ſine cultu, neq; cultus ſine lege. Quæ ſi non ſint idem, ergo Enniani verſus neutiquam verſus ſint: qui ſunt inculti. Nihilo meliora illa, Conſonanti ſpecie. Ridicula verò illa, Metricam exhibens regulam. non enim regulam verſus exhibet, ſed verſum regula: neque menſuram dat verſus, ſed menſura verſum.

VERSVVM GENERA.

CAPVT VI.

VErſus à numero, aut pedum, vt Senarij: aut menſurarum, Vt Dimetri: qui tamen quaternos habẽt pedes, ſed ſub binis menſuris: aut ſyllabarum, vt Hendecaſyllabi: aut à pedibus, vt Dactylici, Iambici: aut à quantitate continua, vt Longi: aut à qualitate, vt Quadrati: aut ab authore, vt Sapphici: aut à gente, vt Ionici: aut ab vſu, vt Elegiaci: aut à ſocietate, vt Lyrici. Sic habes quatuor cauſas: A fine Elegiaci. finis enim conqueſtio. Ab efficiente Aſclepiadæi. A materia, Iambici. A forma non deducas, niſi quæ cognoſcatur in ſitu ac diſpoſitione pedum, & in quantitate continua aut diſcreta. Diſpoſitio pedum deprehẽditur in Miſtis, de quibus mox. Nomen eſt in quantitate continua, quod dicebamus Longi. In diſcreta, Senarij, ſunt enim hæc quaſi formę, ſicuti in quantitatis modo: ac quaſi relatione, Dimetri. Et in qualitate eadem formæ proportio, Quadrati. eſt autem Menſura, quod μέτρον

Diſpoſitio pedum.

Græci vocant. Hanc certa lege sic præscripsere, vt μέτρον ne minus esset quatuor temporibus. Breuiores pedes, vt Iambus, Trochæus, Tribrachus pro semimetris haberẽtur. tanto aptior huic calumniæ Pyrrhichius. Itaque motum vnum ex duobus breuibus pedibus statuere, atque διποδίαν appellauere: eúmque verum Monometron dixere: quæ quaternis constarent, dimetra, quę senis, trimetra: tetrametra ex octonis. Quare coacti fuere cõminisci certas appellationes, quibus signarent harum variationem quantitatum. Etenim dimetrũ Iambicũ sit hoc: *Iactatio sortis, nihil.* quia deest verbũ, si addas sic: *Iactatio sortis nihil fit:* extat è natura Dimetri. Eodem modo si altera ad huc addatur syllaba: vt, *Iactatio sortis nihil mihi.* Itẽ si tertia sic: *Iactatio sortis nihil mihi fit,* Defit enim syllaba, quominus exeat in trimetrum. Iccirco quatuor excogitarũt appellationes. vnam, quæ integrum præscriberet carmen: quam vocarunt ἀκατάληκτον, quia nihil adiaceret. Cui vna deesset καταληκτὸν, haud satis signatè. Cũ duæ desiderarentur, βραχυκατάληκτον. vbi vna supereresset. ὑπερκατάληκτον. has autẽ nominarũt Græci ἀποθέσεις, i. depositiones, siue terminationes. Quòd autẽ abusi sint vocibus, videamus. omnis enim finis tractus καταλήξεως. nullus igitur ἀκατάληκτος. Veteres autem τὸν ὑπερκατάληκτον etiam ὑπέρμετρον dixere. Illud sanè tueri nequeam. nam quod excedit perfectum non ὑπερκατάληκτον, sed ὑπερακατάληκτον dictum oportuit. Est enim τὸ ἀκατάληκτον τὸ ὁλόκληρον. hoc illud vna superat syllaba. Latinè Acatalectum, perfectum dicas: Hypercatalectum, exuberans. Brachycatalectum, mutilum: Catalectum, semimutilum. Prisci autẽ nostri simplicissimè atque commodissimè, Binarium, ternarium, quaternariũ, quinarium, senarium, septenarium, octonarium. Quibus designationibus Brachycatalecti appellationem sustulêre. Quòd si vna syllaba deesset, idẽ putarunt atq. si alteri supereresset. Exempli gratia, si senarium carmen vna syllaba deficeret: quinarium hypermetrum agnouerunt.

Monometer, Dimeter, Tetrameter.

A genere partium.

Hęc à partibus differentia specierũ, quæ illarũ numero cõstarent. Alia partitio est à partium genere. versus enim aut puri sunt, aut misti. Puri, qui suũ tãtùm admittunt pedẽ. Misti autẽ non vno modo. Etenim vel similẽ recipiũt siue par ẽ: vel dissimilẽ. Similẽ, vt suprà dicebamus, intelligo vel situ, vel quantitate, similis est, siue par temporũ quanti-

quantitate spondæus dactylo: iccirco eũ recipit dactylicus. An verò admittat dactylum spondiacus? & puto non admittere. segregatum enim arbitror id genus carminis ad diuina ministeria. Anapæstus non solùm temporibus, sed etiam syllabis dactylo par est, situ verò contrarius. nihilominus tamen dactylus in Anapæsticos subit. An verò in dactylicos Anapæstus? Raro quidẽ: vt apud Homerum, Βορέης, ζεφυρός τε. & diuinum Poetam, *Fluuiorum Rex Eridanus.* Et Ennium, de quo citat M. Tullius, *Auium præpetibus sese pulchrisque locis dant.* Neque sanè ius esse videtur: vt contraria cõtrariorum in sedem admittantur. Iccirco vt contraria cõtrariorum in sedem admittantur. Iccirco in Iambichum trochæus nũnquam surrepit: neque in hũc ille. Tametsi Choriãbus pes ex vtroq. conflatus sit. verùm hoc ad mistorũ naturã reducitur. In quib. nõ solum diuersi, verumetiã aduersi pedes cõmittuntur. Grãmatici simplices versus ἀδιαφορουμένους, mistos ἀπειρεῖσους. quasi imprę scriptos nominarunt. Item simplices κατασκευὰς, quasi cõstantes: quorũ partes legitimę neutiquã spuriis cederent: neq. ciues peregrinis. Hos bifariã veteres agnouêre. Primarios, qui verè puri essent, veluti Iãbici, Dactylici, Trochaici, & alij. Alteros appellant deriuatos, παραγωγοὺς: quale Pherecratiũ: in quo tametsi non omnes dactyli, tamen haud multò diuersus ab iis spondæus. Quũ enim dactylicus sit, vnico tamen dactylo cõstat singulis vtrinq; spondæis obsesso. Quũ igitur nequaquam verè puri sint, Græci eã compositionem mollissima voce temperarũt: μονοειδὲς enim vocauêre: alij κατ' ἀνταπόδοσιν μέξιν. Compositos iidẽ συνεζευγμένους nominãt: quasi fuerint prius μονόχωλοι. Postea verò figurã quampiam aliis additis lineis adepti sint. Horum quoque ratio duplex. In quibusdã enim certa est proportio, quos vocant συνεζευγμένους, quasi coniugatos. qualis societas est in Ithyphallicis. Horum duo genera, vnum quoties cuiuscunque modi pedes cõcurrunt: quibus receptis nullam versus obtinet faciem, cui nomen vnum attribuatur. veluti in Melicis, Dithyrambicis, Hyporchematibus, Scoliis, Pæanibus. Modò enim respõdeant Strophis Antistrophi, nihil præterea curant. Hos iccirco appellarunt συλλεχυθέντας. Aliud genus: vbi versus partes versibus diuersis partibus annectuntur. Quemadmodum ternarium Trochaicum vbi affluitur quaternario dactylico. exemplum ex Horatio:

Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.

ἀσωφρόνιτος vocant. Scio à Grammaticis imprudenter multa: inter quæ & illud, vbi digesta sunt ab ipsis versuũ genera pro poëmatum ratione ac nomine. Neque enim Comicum à Tragico distat carmen, neque à Satyrico Heroicum: vtrobique enim mensuræ eædem. Aggrediamur deinceps singulas species: quibus animi atq; exercitationis gratia tam Latina quàm Græca apponemus exempla de nostris.

GENERVM ENVMERATIO.
Pyrrhichici.

CAPVT VII.

PYrrhichius pes quũ sit simplicissimꝰ, primo loco est à nobis positus. Quare qui ex eo solo puri constarent versus ante alios fuêre statuendi. Verùm tametsi in hypor chematibus aliquot versiculi inserti leguntur: tamen rei difficultate olim deterriti absistere maluêre. ac siquid, vtî dicebatur, in scoliis atq; eiusmodi molirentur, perpusillum fuit id: ac versus ipsi minuti, curtiq; : vt postremæ syllabę indifferenti quantitate liceret eis laxare leges toꝝ breuium syllabarum. Nos primi ausi sumus longissimis versibus, quippe nouenariis canere Silenũ: cuius poëmatij initium posuimus superiore libro. Hîc etiam animi gratia descripsimus epigramma iisdem factum legibus:

Animula vagula misera loca subige fuga.
Quid aliud aueo? lacryma pia vocat.
Periit, & abiit anima: vt is obeat ibi
Latet vbi lapide gelidã mea Rosa.

Laertius in vita Diogenis Cynici recitat distichon eiusmodi:

Διόξιππε ἄγε λέγε τίς ἐναβί σε μόρος.
Ἐς ἅιδος ἰὼν βί μανυὸς ἄγεαι ἰδεῖν.

IAMBICI.

CAPVT VIII.

QVemadmodum in cęteris, sic in Iambicis minimum fuit Monometron Brachycatalecticum: vt ἰώ. Mox catalecticum. vt ἰώμι. Tertium Acatalecticum, vt ἰὼ ἰώ. Quartum Hypercatalecticum cognomento Aristophanium. Io. Triumphe. Dubitabimus Quonam modo dabitur

dabitur ille primus pro versu, ἰώ. Idem erit pars & totũ: si vnica vox versum integrum cõprehendet. Sanè haud qua quã versus est: sed quia inter veros versus inseritur: nefas fuit aliter appellare. Itaque Demetrius Phalereus in libro de Phrasi vocauit ἡμίμετρον. Etiam syllaba eadem licentia vsa est, φεῦ. ponemus deinde species quasi per gradus.

Euripideum dimetrum brachycatalecticum. ὦ Ζεῦ θεῶν πατήρ. *Da nobiles opes.*

Anacreonticum dimetrum catalecticum. ἐν βόηνοι λυθέρη. *Vino Venus calescit.*

Archilochium. φυγὴ κακοῖσι κ̀ φόβος. *Malis metus, tremor, fuga.*

Alcaicum, siue vt alij Alcmanium. ὦ πῖνε πῖνε πνεύμονι σὺν φρενί. *Refunde cymbio falerna.*

Alcmanium alterum. ὦ χρυσομίτρου παρθένε χέρα. *O virgo da quod non periit datum.*

Hipponacteum. κάκιστε φιλῶ, κ̀ κάκιστα πίπτε. *Cruenta vatũ neme dicta vitat.*

Archilochium alterum. κακοῖς ἴαμβος ἰαμίσεω, θυμὸν κακοῖς. *Malos iambus enęcat, bene bonos.*

Hipponacteum alterum. ἄρης ἐν οἴνῳ φλογερὸς, ἐν λόγοις ἐρεννύς. *Peior Megæra læsi lingua fit poeta.*

Aristophanium alterum. γέλως ποιοῦσι φάρμακον μέγιστον ἐν βίῳ. *Pauci sunt quid manè. quid vesper vehat sibi.*

Anacreonticum. τῇ χρυσοπλόκῳ κύπρι χρυσοῦν ὅμαν ἐδεύρα. *Amor medullis insitus subasperasci acer.*

Aristophanium tertium. λεγχε μηδὲν λοιδορῶν. τὸ γὰρ πλέον ἐπιπωλεῖς. *Audi, & vicissim dic. relinque sordidis conuitia.*

Anacreonticũ alterũ. ἔρως ἁβρὸς γοργαλίζων σπλάγχνα, δ̀ ὦδ̀ ἔχων χαλάσω. *Lenis procaci perunacem me manu quatit Cupido.*

Is poeta ausus est etiam excedere modum octonarij. Verùm neque priscis, neq; nobis placuit. Quare de his satis: è quibus intelligas ab inuentoribus, aut ab iis qui frequentius vterentur à Grammaticis attributa nomina. Anacreõ catalecto dimetro quum sæpe scripsisset, hoc est consequutus, vt ab ipso cognomen adipisceretur. Extant apud Gellium suauissima, & sparsa per aliorum libros quædam pleniſſima mellitæ simplicitatis.

ὁ μὲν θέλων μάχεσθαι,
πάρεστι δ̀ μάχεσθαι. Et acatalectica nõ minoris venustatis:
ἐρῶτε δ̀ ὅτα, κοὐκ ἐρῶ.

καὶ μαίνομαι, κοὐ μαίνομαι.

Trimetrum autem Archilochus reddit illustrem. Cuius extat ille tam suauis, quàm operosus, quadratus:

δέξαι με κωμάζοντα δέξαι, λίσσομαί σε λίσσομαι.

Hipponactis autem vna syllaba minor: qui frequens est Comicis nostris. qualis apud Terentium:

Si quippiam remiserint Philumenæ dolores.

Hipponactis verò.

εἴ μοι γένοιτο πάρδενες κελήτε ἢ τέρενα. Nihil enim concinnius hoc genere carminis.

IAMBICI SCAZONTES.

CAPVT IX.

ATque hi quidem Iambi recti: qui scilicet suis sedibus pares atque æquales habent pedes. Primus Hipponax senarium addito vno tempore sexto pedi claudũ fecit. Spondæo nanque pro Iambo posito productiorem dedit, atque Scazonta nominauit. Ideirco de Hipponacte diximus in nostra Nemesi:

Qui claudicante fortius currit pede.

Alij eadem ratione χωλίαμβον appellant. Nonnulli Ananiæ inuentum aiunt, non Hipponactis. In his illud animaduertendum. Quosdam relicta quintæ sedi spondæi pristina libertate, lentiorem atque adhærescentẽ reddidisse versum. Nos id nobis neutiquam licere voluimus. quemadmodũ neque Catullus, neque Martialis: at Boetius admisit. In quo viro diuino illud miratus sæpe sum. quum enim plus posset, minus voluit. Contrà Catullus in aliis laxissimæ licentiæ. Boetij illa:

Quisquis profunda mente vestigat verum,
Is se revolvat intimi lucem visus.

Nec magis diligens Theocritus, qui in Hipponactis ipsius epitaphio sic scripsit:

ὁ μουσοπαῖος ἐνθάδ' ἱππώναξ κεῖται
εἴ μὴ πονηρός, μὴ ποτ' ἔρχευ τὰν πάρος.

Nos qui plus tria millia dedimus, experti sumus quid in his fieri possit. Nullum enim carminis genus, quod facilius expeditiúsque sese quærenti offerret, inuenimus.

TRO-

TROCHAICA.

CAPVT X.

SImilis modus & ratio Trochaicorũ. Minimus eorũ versus fuit apud antiquos monometrum hypercatalecticum, quod Pancratium nominarunt, φιλοχοιδρῶν. *Nulla iam fides.* Syllabatim cæteri crescunt ad hunc modum:

Ithyphallicum βάκχε, βάκχε, βάκχε. *Huc ades Lyæe.*

Euripidium. σοὶ τύχη πάντων κρατεῖς, *Fors dat, & tollit datum.*

Alcmanium εἰ κακῶν βίοι βέβαιοι. *Impius spernit parentes.*

Bacchylidium. οἱ κακῶν βίοι κρατέρεκτοι. *Vita non est vita, si mala est.*

Sapphicum. λίσσοισ' ἐς χώραν δίχεσθε μολπάν. *Tende Barbiton puella Lesbis.*

Sotadicum. πάντ' ἐρέσσειν κελαδῶ βέλομαι κύπρι. *Nil mihi tecum impunè a nil Venus.*

Archilochium. ἐν ἰαμβῳ, ἀλλ' ἐν τετρασῷ ἄρδει. *Ira fortis forte telum mens quieta.*

Sapphicum. ἔλῳ φλύγει πάλιν ἔρως δὲ καρδίαν. *Vrit æstus prataxor Cupido lancinat.*

Sotadicum. ὀχ ἄλις πονηρίας ἰὼ; φρόδες αὖ σαωτάν. *Dirè concitata fata literas trucidant.*

Archilochium. δυστυχῶσιν εἰ σοφοὶ πονέντες. δυστυχεῖς κακοί. *Nulla fortunæ fides: solet fouere pessimos.*

Hipponactium. πῶς μέλει μοι τῶ κακῶ. τὰ κρέα' ἔχουσιν οἱ κέκιγοι. *Est prauum præstat his boni locis fame necantur.*

Anacreonticum. σοὶ γέλωτι, σοὶ ἔρωτι γῆρυς ὅλον ἄξον αἰῶνα. *Vltimos dies venustulus Cupido condiat iocis.*

Quemadmodum igitur in Iambicis, ita in Trochaicis quoque authores sibi placuerunt. Quare dimetrum catalecticum Euripidion cognominatum est. Alij λαμπρόθρονον appellarunt, Euripidæ illud est:

ναῦ δέ μοι σοβᾷ πίχεων τε δουρὶ μολὼν ἄρμος.

Ab Archilocho autem trimetrum catalecticum. cuius illud est:

ζεῦ πάτερ γάμων μὴ ἐκ ἐδεσμάτων.

Tetrametron integrum Anacreon nobilitauit. extat eius illud nectareum:

κλῦθι μευ γέροντος ἠϊθέων χρυσόπλοκε κούρη.

Callimacho aũt familiare tetrametrũ hypercatalecticũ.

quale illud eiuſdem:

Ἀρχεται πολὺς μὲν αἰγιλῶν διαυλὸς ἀπ' εἰνυπνίας χίος.

Dimetrum verò catalecticum, quod ſuprà Euripidiũ dicebamus, etiam Glyconium nonnulli appellarunt. Cuiuſmodi Horatianum illud:

Non ebur, neque aureum.

SPONDIACA, MOLOSSICA, Dactylica.

CAPVT XI.

SPondiacis, quemadmodum ſuprà memoratum eſt, ad Saras vtebantur. Quia tamen æquabili ſono adhæreſcunt, habiti ſunt tum inſuaues, tum rudes, atque ſine artificio. non igitur admiſſi fuêre ad poemata, quaſi principes verſuum, ſed quaſi ſubſtituti aut Iambis, aut Trochæis, aut Dactylis, aut Anapæſtis. Itaque verſus ille, tametſi à Diomede recenſitus eſt pro puro ſpondiaco:

Et leueis ocreas lento ducunt argento.

Tamen loco dactylici poſitus eſt. Eadem quoq; ratio fuerit Molоſſicorum. Reſtat igitur vt Dactylica videamus. Ac primùm quidem idemque minimum iam demenſi ſumus in Trochaicis. Quippe Dimeter catalecticus Dactylum conſtituit. In Lyſiſtrata Ariſt.

Alterum monometrum hypercatalecticum: vt, *οἰ πολλαὶ νοί. Vive, vale.* totus Choriambo conſtans vnico, quæ eſt vltima pars Pentametri Elegiaci.

Sequitur vſitatius dimetrum catalecticum, Adonium cognominatum. *ἄλεσ' ἄδες. Eheu fugaces.*

Poſt hunc Hymeniacum. *καλλίνικος νύξ. Alme Taleſſio.*

Hinc Archilochium. *πᾶν ἴαμβος ἔχει. Omnia victor habet.*

Alcmanium. *ἄμπνλα νέκταρος ὄζων. Vina acuunt Venerem vim.*

Simonidium. *ζωὰ μεγαφρενῶν ἀδάμαρ. Ira tyrannica fulmen eſt.*

Alcmanium alterum. *ἠδὺ πόλος ἀγλαὰ ἀρετά. Nequitiam meditantur opes.*

Archilochium alterum. *ζεὺ πάτερ ἐ συγαφῆς νεμεσήσεις? Virgo tuis oculis furit ignis.*

Alcmanium tertium. *δευτέρα παρθένος χάρις; δίδυ βίον*

Nul-

Nulla quies hominis ſapientiæ.

Alcmanium quartum. *ὄμμασι μὴ μὰ φύγῃς πυφαφοῖς φίλα. Ex oculis animus dabit indicium.*

Steſichorium. *ἄστεχ, τύχη μόρος, αἰνίγματον βασιλεύει. Parce pias ſcelerare manus fate dirus.*

Simonidium alterum. *πάντα δεινὰ νεφέλας κρέμαται βίᾳ. Fide Deo ſapiens bone, non tibi: tu nihil.*

Simonidium tertium. *χαῖρε πάτερ βιότοιο κεῖνα παῖς ἰοβάμβας. Cuncta procax temere male numina rata amans.* Quod genus eſt ſuauiſſimum, habet enim exitum Elegiacum.

Heroicum *ἐκ ἐγὼ ἀπόλις εἰμι, θεὸς γὰρ οὐκ ἀπόλις ἔᾳ.* Quem quarę pyrrhichicum appellarint, equidem neſcio nulla enim ſubeſt ratio. *Non tua vita mihi, tibi ſed mea vita paratа eſt.*

Ibicium. *ἔστι δέλων δαιμόνιον πρὸς ἔρωτα, ἔστι δέλων βιᾶν. Aſpice quàm miſeros homines: male ſanus amor quatit.*

Alcmanium quintum. *φείδεο σεῦ χαρίεντος ἄτερ φιλότᾱ ἐρχομένων γλυκερῶς. Nulla decet rigidos reuerentia, nulla truces pietas.*

Steſichorium alterum. *μήτε ἐμοὶ μέλοι, μήτε μέλοιτο βαρὺ βίᾳ ὃς δανατώδης. Prælia dira placent, ſtolidis, quibus effera mens ſtimulos dat.*

Ibicium alterum. *μοῖρα διὸς θυγάτηρ κακοφρόνων δὺ δὲ νᾶσ' ἀπίστων. Parca ferox Ionis imperio homini mala plurima condidit.*

Ibicium tertium. *μελπομένᾱ χαρίεντα δέχου δυσὶν ἄφθιτον ἠνίων μελέων. Nullus honor trepidis gelidiſque: patet polus aſtris ingentis.*

ANAPÆSTICA.

CAP. XII.

QVi metiuntur Anapæſtica, ſicut Iambica, per μονομετρίαν, binos pedes comprehendendo, vehementer falluntur: errarunt enim errorem non ferendum. Idem nanque modus qui & in Dactylo.

Steſichorium primum faciunt monometron hypercatalecticum: vt Anapæſtus.

Hunc ſequitur Simonidium dimetro catalectico. *σοφὸς ἀγαθός. Sapiens bonus.*

Poſt eum Itimium, quem vocant, ſtatuunt, cuius duo pedes integri. *βίᾳ θεῖ σαῶσαι. Ades alma ſalus.*

Choricum huic vnam addit ſyllabam. Θεὸς αἰδοῦς ἀνήρ. *Pietas malè habetur.*

Ariſtophanium. σὺ δὲ πᾶ κελεύεις σαφῶς. *Quate ſi vlcciſcam loco.*

Ariſtophanium alterum. ἄγε δεῦρο θεὰ σὺ μάλα. *Domat omnia ſors rigida.*

Pindaricum. πόντια κελαινεφὴς φίλ' ἀοιδάν. *Animeus cupidus maleſonus.*

Alcmanium. κεκαλύφαται πόντος ἴχει κακάς. *Stolidos quatit ambitio.*

Archilochium. ὁ σοφὸς βίοτον κἀεὶ μελετᾷ. *Venerem & pelagus fuge bella fuge.*

Partheniacum. αἰνῶς δὲ θεῶν ἀθεῖν φίλα χάρις *Periit bona gloria Scalgerorum.* Hoc & à quibuſdam σπερμάτιον appellatum à Simmia Rhodio poeta.

Pindaricum alterum. Θαμὰ βοτρυόεντα δένδρεον ἔδαφος. *Hedera redimite virente veni Pater.*

Alcmanium alterum. γλυκυεᾶς δαμάτωρ τρυφᾶς ὅλβος ἔπλετ' ἀέτας *Nequit inter atrocia crimina ſtare fides.*

Steſichorium alterum. αἰπύτατος χορῶν τίκτω ὅλκια δῶς πόντον ἐπὶ ὠΐ *Cytherea parens venit: adde modos: roſa ſpiret.*

Simonideum. δῶτε φωνίδες λυρικῶν μελέων μεγάλων ἀοιδάν. *Egra ſuauiloquentibus ede ſonos teneros modis.*

Alcmanicum tertium: παυσωλὴ πόδες: λαφρίσασα κύλικι δίος ἅ θύγατερ. *Maris inducia, teneríque malacia veris adeſt.*

Ariſtophanium alterum, quo ille plurimùm vſus eſt ob commoditatem. Noſtrum multa luſimus. πολύμοχθ' ὑγίεια φίλα ἁπαλοθρεὲς ἄμπεχε γᾶρας. *Veneranda hilarísque, mecorba venit, vinídíſque ſenectus.*

CHORIAMBICA, ET Pæonica.

CAPVT XIII.

CHoriambica pura perquàm pauca inueni. Iccirco inter compoſita repoſui, ſicut & Pæonica. Antiſpaſticorum quoque ratio illis nõ adſimilis. Luſimus tamen nos puris Antiſpaſticis quædam non ſine ſale & aceto.

IONICA A MAIORI.

CAPVT XIIII.

IOnicum à maiori monometrum hypercatalecticum primo loco à veteribus receuſitum eſt. ζωὴ ἀρετή. *Virtus*

virtus mea lux.

Hipponactium dimetrum brachycatalecticum Καλὸν θεὸς ἄνεφγε *O reſpice finem.*

Poſt hunc dimetrum catalecticum. πίρει σοφίᾳ κρείσσων. *Virtus melior regno.*

Sequitur illud dimetrum acatalecticum. κρατὰς βαμβαλιὰς δυτυχεῖ. *Miles quate telum ferox.*

Hinc hypercatalecticum ὑψιβρεμέτης ζεὺς ὁλοός. *Regina ſine me pietas.*

Trimetrum brachycatalecticum ἴδας θανάτου τρυφονὰν ἀνδρί. *Fruſtra eſt fuga, ſi fata trahunt te.*

Hoc Praxileum etiam vocat Seruius.

Trimetrum catalecticum. πολλοὶ μὲν αἰσίας θεσπιωτὶς τέ, *Author generis Breme, vetus ſalue.*

Trimetrum acatalecticum. οὔτις στεφανώσει πυὰ δοῦλον φυγᾶς. *Quenam timidis præmia, ſi ille hac fugit?*

Trimetrum hypercatalecticum μοῖρα τυράννων χάρε μελῶν, καιλιόπα. *Fortuna tyrannis adimit, quod dederat.*

Sotadeum hoc vna ſyllaba maius. ὁ σκληρὸς αἰνεῖ σκαφᾶ πᾶ δύσμορος ἀνήρ. *Tuto maris iras videt è litore Nauta.*

Tetrametrum catalecticum. πᾶ φεύξεο πᾶ: δ' ἄνεχ βίου ζεὺς ἐδίδα λάξεγο. *Orbis editor alti Aetheris, atque incola placare.*

Tetrametrum acatalecticum. ξυμία μόρος πρὸ ἀχαλίνων γομφώτων ἀκρίβας. *Fecit ſatis, egram rabiem qui domuit fœminæ.*

IONICA A MINORI.

CAPVT XV.

MOnometrum Hypercatalecticum. Ἐρατὸ δεῦρο. *Ades ô Clio.*

Dimetrum brachycatalecticum. μέλος οἴνου τέκνον. *Tibi videt roſa.*

Quòd hoc vna ſuperat ſyllaba. Timocratium vocant γλυκερᾶ ὦ λευθερότης. *Cane muſis mihíque.*

Anacreontium. ὄχλος ἄκρον κακὸν ὄζει. *Timor addit pedibus vim.*

Dimetrum hypercatalecticum. Θανάτου σου ἀμμνήσθητι. *Memor eſto benefactorum.*

Trimetrum brachycatalecticum. κύπρις μᾶτερ μεγερῶν φρενῶν. *Penitus me trahe tecum Venus.*

Trimetrum catalecticum, quod & Anacreonticum χὶ μετέχειν ἄνδρων μελικῶν. *Aganippes soboles Virgilius.*

Trimetrum acatalecticum, quod & Sapphicum. γλυκυφάρμακός ὕμνος λεοβίδος ἀοιδᾶς. *Miserorum est mala vitæ dare ludo.*

Trimetron hypercatalecticum. παφίαι φείδου Κύπριδος γεγωνεῖν. *Venus abiecta iacet decrepito vati.*

Tetrametrum brachycatalecticum. τί λέγεις θυμέ; ἔγωγ' ὑπὲρ ἄλλων θεός. *Lachesis cruda meæ parce triumphis lyræ.*

Tetrametrum catalecticum, quod & Phalecium vocarunt, δεκαπέλεκυν φυγὰς αὖλαν, φυγὰς ὃς δεκάπους. *Mala mens magnanimos odit, & horret dominos.*

Alcmanium tetrametrum acatalecticum. κεφαλὰ αἴμων, καλλιφαέγγων, καλλιπάρθενον, καλλιπόλιον. *Sator augustæ deorum pietatem pater auge.*

COMPOSITA AEOLICA,

CAPVT XVI.

HActenus de puris, nunc Composita aggrediamur. Ac primùm quidem intelligẽdum est, quemadmodum à Compositorum appellatione, monometrorum nomen excludatur: quippe μέτρον vnum tantùm comprehẽdit vel dactylum vel spondæum, vel choriambum, vel alios eiusmodi. Iambos verò binos, aut trochæos, aut pyrrhichios, quare si vnus Iambus coniungatur cum dactylo, aut choriambo, aut eiusmodi, non erit Monometria. nisi inter se illi coeant, ita vt Iambus cum Trochæo aut Pyrrhichio. Qua in re parum cõsiderate Grammatici loquuti sunt. Incipiamus igitur ab iis, quæ Æolica dicta inuenio fortasse à varietate. tametsi alibi scriptum est Eulogica. Dactylum vnum, pluréisque in medio collocant, vtrinque statuunt è bisyllabis vnum pro arbitrio. Talem habes Phereeratium, in quo dactylus vnus duobus spondæis obsidetur.

Mentem spes alit ægram.

Sic etiam plures interpones, si velis, circumpositis pyrrhichio, trochæóve, aut Iambo, aut etiam spondæo. quorum exempla in his.

Phœbum constituentem mihi carmina,
Musa docta canet dulcisono Calliope modis.
Nec est qui valeat docilo quum scandere verticem,

Nisi

Nisi illi faueat deus.

Item trochæum, aut alium ante duos dactylos, aut vnum dactylum, & vnum spondæum.

Hymen ò Hymenæe, Hymen
Hymen, ô Hymenæe.

Suauissimum Sapphicum, in quo dactylus vnus finguis vtrinque dipodiis trochaicis clauditur. quemadmodũ vsus est Catullus:

Seu Sacas sagittiferósque Parthos.

Quam qui licentiam vocarunt Grammatici paucę fuerunt aut memorię, aut lectionis. Nam vetustus Sapphicus talis fuit, non autem è spondæo secunda sede. sic etiam vsus est Seneca: *An ferax varij lapidis Carystos.* neque enim dactylus est. sed trochæus. duæ nanq; vocales in vnã coaluere. Sic priscum illud:

ἦ τίνος θεοῦ τίνος ἀνδρὸς ἔσῃ;

Iam celeritatem spondæi mora castigarunt. quemadmodum penè omnes vtuntur.

Iam satis terris nivis, atque diræ
Grandinis misit pater, &c.

Perquàm concinnum & illud: quum antecedit duos dactylos Iãbus, aut trocheus, aut spondeus, aut pyrrhichius. latæ enim licentiæ est.

χάροπος ὐνίχ' ὁ μαινόλης
ὀδόντι σκύλακι τόνῳ
κύφαρισος θαλλὸς ὥλεσεν.

Sappho verò etiam plures. cuius ille extat versus:

ἠράμαν μὲν ἐγὼ σέθεν ἄτε παῖδα πόρᾳ.

Scio aliter ab aliis secari per diuersos pedes. Verùm hoc tibi præ oculis habeas, facillimum quenque pedem proponendũ, vt promptior sese offerat oratio. Iccirco etiam cæsuræ inuentæ sunt, vt dactylis contenti essemus: neque cogeremur abire ad choriambos. Pedes enim quadrisyllabi lentius subeunt animum scribentis. Itaque Asclepiadeum illud,

Mæcenas atauis edite Regibus. nequaquam in secunda sede metiti sunt choriambo: sed dactylo & cæsura. Tum autem duobus dactylis: non autem choriambo, & iambo. Quare & versum illum priscum, quem adducunt,

ἦ νίοσα πνεοδυνίσας.

Illi secarunt per epitritum, iambos, & cæsuram: quæ

dimenſio quum ſit diformis, neque hæret memoriæ, neque facilè ſeſe dat meditanti. Nihil autē infelicius quàm quum animus poetæ diſtrahitur à ſententiis numerorum difficultate. Quare nos commodiſſimè eum verſum metiti ſumus, ſpondæo, dactylo, dipodia trochaica.

ΛΟΓΑΟΙΔΙΚΑ' DACTYLICA, & Anapæſtica.

CAPVT XVII.

HAud diſſimilia hiſce ea quæ λογαοιδικὰ nominarunt, in quibus poſt dactylos aliquot, aliquot itē ſtatuunt trochæos. Binis vtriſque Alcaicum conſtat, quo frequentiſſimè vſus eſt Horatius:

Prome ſales ſapidos Thalia.

Maius eſt vno dactylo illud, quod Praxilleum vocant à Praxilla poetria: cuius habemus verſus illos:

ὦ δι' ἐμᾶ πρὸ θυρᾶων καλὸν ἐμβλέπουσα
παρθένε τὰν κεφαλὰν τὰν δ' ἔνερθε νύμφα.

Quo genere aiunt vſum fuiſſe plurimum Anacreontem. Nos duos ex noſtris ſatis operoſos ponamus.

Pande ſinus Cytherea venit Cupido.
Pande Cupido ſinus, Cytherea venit.

Cæſuram autem interpoſuit Alcæus lōgè lepidiſſimis numeris. cuius hi verſus:

ἦρ ἔτι δινεῖαι πρὸ τυρέννω
τ' ἄρμενα λαμπρὰ κἀτ' ὶν μυρίννω.

Quem modum ἐγκωμιολογικὸν nominarunt, potes & aliter ſecare. Poſt duos dactylos, ſpondæo, & bacchio: vel dactylo choriambo, dipodia trochaica.

Anacreonticum autem illud ita inuerterunt, vt ſecti partes tranſponerent puſilla muratione. atque Iambelegum appellarunt. ſic:

Tempus docebit quæ facienda tibi.

Plato autem comicus non vnam vt Alcæus, ſed plures interpoſuit cæſuras: duas dactylicas primam, & poſtremam: iambicámque vnam in medio.

χαῖρε παλαιογόνων αἰδοίων θεατρικὸν σύλλογε παντοσοφιστά. Qui ſanè numerus valde eſt aptus auribus, & facetus.

Sine cæſuris verò etiam poſt quatuor dactylos tres trochæos. vt,

Threïcius quondam vates fide creditur canora.

Quo

Quo in verſu recentiores barbari quidam in quarta ſede ſpondæum poſuēre mala fide. nihilo ſanè meliore, quàm quum Iambicos ſuos carcinomatumplenos edidē re. Ponam vnum verſum Archilochi propterea quòd vetuſtiſſimum eſt:

ἀλλ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρόα. κείρεται γὰρ ἤδη.

Alij pro dactylis quatuor, iambos ſex poſuēre.

Fortuna flatu ventilat ſortem truci Sylvij parentem. Eadem proportio & in illo Boetij.

Si quis arcturi ſydera neſcit.

Anapæſticorum autem λογαοιδικῶν ratio penitus eadem ſi ſibi erant dactyli, anapæſti ſupponantur. Inter quæ etiam illud numerarunt, quod Archebuleum dictū fuit à Thebano cognomine poeta. Cuius poſtremus pes eſſet bacchius. ἀγέτω θεός. ἐγὼ γὰρ ἐγὼ δίκαι πρὸ δ' ἀείδειν. Archebuleum etiam Aſclepiadeū illud de quo ſuprà diximus, cognominarunt. Aiunt autem Alcmanem in medio ſpondæos immiſcuiſſe.

Elegiacum quoque hiſce iiſdem legibus meriūtur, vt ſpondaicam trimetriam ſequatur dimetria anapæſtica: quam expreſsimus hîc totidem vocibus, quo res eſſet magis perſpicua.

Scribas puerè verſus, numeri ſubeant.

Elegiacum enim integrum eſt. iccirco accuratiores Grammatici me puero negabant cæſuram elegiacā eſſe poſſe breuem. quia ſit prior ſpondæi ſyllaba. Verùm omnis cęſura indifferens eſt. neque caret ratione: ſiſtitur enim in ea dimenſio. Et in ſaltationibus ad cæſuras pede terram feriebant.

COMPOSITA CHORIAMBICA.

CAPVT XVIII.

CHoriambica bacchio clauduntur ſuauiſſimè: vt

ἀ μανία τυρέννω. Ira necat ſuperbos. Ariſtophanium dixerūt hoc. quòd ſi duos ponas choriambos. Anacreōti eum efficies.

Μυσοχλὺς μυσοπάταρ ὅμηρος. *Si thalamum virgo fugit, ſeneſces.*

Et poſt tres, ſic:

Οὐρανία αὐτοῦ δὲ μάλ' αὐτὸν ἐπαγλίζουσα.
Plaude meos Parca dies dulciſona quiete.

Et post quatuor, quod vocant Callimachium.

πυγμαχίης μ' ἄρχε πόθος καλλιμάχου διεγροῦ, ποιητᾶ.

Omnipotens fulminis author pietatis genium tuere.

Dactylus verò etiam Bacchij loco elegantissimè ponitur.

φοῖβε πάτερ χώρει δηθοὺς ἀγλαόφωνον βίον.

Flos Cytheræ nitidæ lumina spirat rosæ.

Martianus Capella iambicam dipodiam addidit, sic:

Celsa equo Phœnicea veste nitens ibat Arcas.

Idem post dichoriambiam struit trochaicam dipodiam catalecticam. Id quod nos quoq; fecimus in lusibus nostris.

Sidera quæ noctivagis vertitis polum rotis.

Anacreon autem, & tribrachum dedit primo loco, & iambum secundo, bacchium vltimo, interpositis duobus Choriambis. Cuius ille versus, quem Horatius imitatus, vbi sese ait in Olorem transformatum.

ἀλλ' ἐπτερώμεθ' ἤδη πρὸς ὄλυμπον πτερύγεσσι νοΐφας.

Asclepiadeo autem quod suprà posuimus, Martianus in prima sede attribuit dactylum, sapit autem Heroicũ, veluti si dicas,

Si tibi pro meritis sunt bona, bene est.

Nam sanè facilè efficias Elegiacum, sic:

Si tibi pro meritis sint bona, dives eris.

In Glyconio vnicus tantùm est choriambus: quod etiam Anacreonticum appellarunt quidam:

Acris mactat hiems rosam.

Quod si tres interpositos capiat choriambos, Archilochium nominant.

Fronti nulla fides, nulla fides sceptrigero lupo.

Omnium autem suauissimũ Anacreonticum alterũ. Ex choriambo, duobus iambis, altero choriambo, & bacchio.

ἐν ποταμοῦ παιήχομαι πάντα φέρουσα λαμπρά.

Quo Claudianus condiuit suum epithalamium, sine iambis interpositis, sed eorum loco choriambo.

Et Padus Electriferis admoduletur alnis. Addas iambos sic,

Scaligerorum inanium fata vruent superba.

Alij verò ab iambo cæpere, aut trochæo, aut spondęo & choriambos continuarunt:

Ades

Ades fatidico Dia viro Calliope.

Callimachus autem integrum poema conscripsit eo versu, quo Claudianus epithalamium. Ipsúmque poema Bacchum inscripsit: ex quo versus ille,

δαίμονες ἀστερόπαιοι φοίβη τε καὶ Ζεῦ διδύμων χθονίων.

Ac Philicus Corcyrensis sexto loco posuit bacchiũ: cuius ille versus.

τῇ χθονίῃ μυστικὸν δ' ἐμπρέπει καὶ περσεφόνῃ κεκλυμμένῃ τὸ δῶρον.

Quem morem tanquam & nouum, & suum iactat illo versu,

κενογραφοῦς σὺν δείπνοις τῆς φιλίππου γραμματικοῦ δῶρον φέρω φοῖς ὑμέν.

Tametsi aiunt Simmiam Rhodium poetam ante illum suis in poematis vsum esse quippe ita obseruarunt in eo quod inscripsit πίνακιον: & in altero quod dixit, πέργας. Neque enim Theocriti esse patet eo versu,

δῦρε βόδου γενάδες πουλύπτερα μοῦνοι & μέτρα μολόντες.

ANTISPASTICA.

CAPVT XIX.

IIsdem legibus poteris tibi condere genera, & totidem & plura in Antispasticis. Quemadmodum erat eadem proportio in Anapæsticis & Dactylicis. Ac veluti trochaicos demta syllaba poteris efficere iambicos, & contra: antispasticos choriambis metiri. Multò verò pauciores inuenias puros antispasticos, quàm puros choriambicos. Miscentur autem tum iambis, tum trochæis, tum cæsuris, sicut in eo quod Dochmaicum vocant, cæsura est in medio, & in fine. Extat autem Phocyllidę vnus versus,

κλύειν μᾶλλόν τε τὸν ἐγχώριον.

Quem tamen longè facilius metiare, iambo & dactylo iteratis: ne ambages ambiamus. talis erit Latinè, si voles,

Peregrine patere, atque abstine.

Constituunt Pæanicum Epitrito quarto, Antispasto, & iambo:

Arcum tende citus, spicula da.

Quem tamen commodius metiare spondæo, & duobus choriambis, sic Græcum fecimus: παιὰν παιὰν ἰὴ ἰὴ παιάν.

Ad eundem quoque modum ſecabitur Phereceratium eo in exemplo, quod vereres adduxêre. ſpondæis, & dactylis, & anapæſtis. neque differt à dactylo nouenario:

ἄδηρις φέρσχετε τὸν νεῶν ἐξευρήματ κερφῷ συμφώνητοις αἰδὼ πείσοις.

Miris etiam modis partiuntur Aſclepiadeum choriambicum, quale dicebamus. ſtatuunt enim geminas dipodias: in principio trochaicam: in fine Iambicam: in medio antiſpaſtum vnum:

ἔλδεις ὦ φρέσιν χάς ἱλαφαπίνων.

Horatius autem Epitritū quartum primo loco maluit. Quòd ſi ex primo trochæo facias iambum, fient duo antiſpaſti primi, vt pro eo quod eſt:

Sublimi feriam vertice ſidera: facias ſic:

Acuto feriam vertice ſidera:

Sic Phalecium ex Anti paſto fuit primùm, non ex Epitrito quarto. Non igitur abuſus eſt Catullus. vt nugantur Grammatici: ſed antiquam ſeruauit legem, quū dixit,

Mi eſſe aliquid putare nugas.

Alcaicum autem poſt ſpondæum Antiſpaſtos habet duos, ſic:

ἀλικίαι ὦ μοῦσαι φίλαι φίλβε.

Viuunt bona lilia ſub Rege.

Fuit idem poeta aliis quoque modis vſus Antiſpaſto. Claudit enim iambo, qui eſt ſemiantiſpaſtus antiſpaſtos tres. Ita fit terrametrum brachycataléctícum,

φέρω διὸς χρύσεον διδύμοις ἄσομαι φίλον.

Fero dulciſonam Scaligero Phœbe lyram.

in quo ſi iambum transferas vltimum ad primam ſedem: coniungas antiſpaſti partes duas ſecti. ſequentes erunt choriambi.

Cataléctícum autem bacchio claudetur: cuius exemplum poſuere:

πεθύνιον κύδερε ἄδωνις, τί κα θείμεν, Noſtrum ſic:

Et amici fuſus Adonis Veneris corda fatigat.

Hoc autem multis modis variarunt. Priapeum namque conſtituerunt alij aliter. Agnoſcunt autem pro vero illud in quo poſt Epitritum quartum, aut Antiſpaſtum, duo ponuntur iambi loco vnius antiſpaſti. Poſtea antiſpaſtum

tiſpaſtum integrum. Vltimo loco antiſpaſtum mutilum, qui eſt bacchius. qua lege fit cataléctícus. Heroicæ caudæ ſpeciem præ ſe ferens. Quare aliter ſic metiare. Iambo, choriambo, duobus iambis, dactylo, ſpondæo.

ἄωτον λυέγειν δέχου τερπαφόρε πρίηπε.

Virentis decus horti ſuſci poma Priape.

Catullus aliter formauit. Trochæo, choriambo, antiſpaſto, dactylo, ſpondæo:

O colonia quæ cupis ponte ludere longo.

Non defuere qui angelicum cognominarint à nunciorum celeritate. Facilius partiare ad hunc modum. Trochæo, dactylo, altero trochæo & cæſura. poſt quam eandem penitus repetas menſuram ſine cæſura, vel dipodia trochaica, dipodia iambica, trochæo, dactylo, ſpondæo.

Euphorion Cherrhoneſius dactyli ſedem etiam trochæo impleuit eo verſu:

τὺ βίβλῳ ὦ πλεκταῖ τῶ νέω διονύσου. Item aliis aliter idem poeta.

κἀγὼ δ' ἐξ ἐνεργείας ὑμνικὸν μέλῳ ἦκω.

ἀδὺν πηλεκλεῖτον κυέφῳ ὅτι τέλμα.

Alij ex Glyconio, & Pherecratio. ita tamen vt etiam ſpondæum recipere liceat in primam ſedem. Quale noſtrum,

Lata fronde tegas tibi tenta tela Priape.

Sapphûs autem recitant duo carmina huius generis, alia tamen forma. habent enim duos iambos, antiſpaſtum, iambos duos, bacchium:

γλυκεῖα μᾶτερ ἔ πᾶς δυνάμαν κρέκειν τὸν ἰσὸν

πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς βραδεινᾶς δι' ἀφροδίταν.

Ab eadem poetria modum alterum valde nobilitatum, integro poemate. Alcæo quoque multum in vſu fuiſſe. Cuius ſtructura ſit ex tribus antiſpaſtis: verùm ita, vt ſolita licentia pro primo eſſe queat Epitritus quartus, & quarto loco πυτοποδία iambica:

μῶσαι τὰν χαρίεσσαν μινύθουσιν ἀμπάν.

O Muſæ innumerum quæ choreas ducitis canentes.

Eiuſdem fabricæ alterius modi, quo vſus fuit Aleman. Anapæſtico ſimillimum admiſſo ad primam ſedem Epitrito quarto,

ἐλικώπᾳ γλυκείαι μείσσα μέλῳ βάπτε φρένας σᾶς.

Si me fata trahunt, quò retrahamne velle malum, vi fiat.

Huic etiam syllabam additam à Simmia. Ab Alcęo verò vsque ad quinque productum pedes. Cæterùm insuauia sunt hæc, potiúsque recitanda, quàm imitanda.

IONICA A MAIORI.

CAPVT XX.

IOnica à maiori trochæo appositò miscuere. Cuiusmodi Telesilla vsa est cum cæsura.

ἀλλ' ἄρτεμις ὦ κόραι
φεύγουσα τὸν ἀλφειόν.

Sunt & pares attributi loci molossis, atque choriambis in eo, quod Cleonarchium nominarunt: quorum vnum recitant:

πῖς γλυκὺ ὑδρίλιν ἡμῶν ἐψόφησ'; ἐγὼ πίνων.

Et quæ dicta sunt praxillea post vnum Ionicum capiunt trochæos ternos:

πλήρης μὲν ἐφάνης δ' ἀτελλής.

Aoleusium quoque modi duo. vnus duobus ionicis, & totidem trochæis,

Ensem date: da mi clypeum furenti.

Alter modus, cùm quaternos apponunt trochęos vnico ionico:

Verge, rue, pelle, cede, tunde, funde.

Et quo Sotades vsus fuit ex ionicis tribus, & trochęo.

Quemadmodum tribus ionicis trochaicam coniugationem, id est trochæos duos: quod Aeolicum item nominarunt. propterea quod Sappho id valde frequentauit:

Interitus euincam animi robore pertinaces:

Quibus tamen licentia allatum vitium aiunt prima syllaba correpta. Quemadmodum è contrario Ionicos trochaicis subdidere:

O triumphe lauro viridi tempora circumdato:

Sapphûs afferunt versus: in quibus coniugatio trochaica sequitur ionicum vnum. cuius tamen primæ demit vnum tempus, vbi libet,

δεῦρυ μοι μὰ ἀταλαίφ
ἁβᾷ πλοκαμίδι, μείραξ δ'
ὑπνίτις, πάρος δ' ἐρχεδ' ὥρᾳ
ἐγὼ δεχέσθω κἀδύνω.

IONICA A MINORI MISTA.

CAPVT XXI.

VIdentur iure cōsanguinitatis trochęi misceri potuisse cū ionicis à maiori quippe eadē vtriusque proportio: vt semissem posteriorē duplicet anterior. Ionicis autem à minore admiscuerūt & Pæonē, & Molossum sedibus imparibus. Ac præterea Epitritum, cum trochaicis coniugationibus. puris tamen Ionici eiusmodi à Sappho & Alemane produnt integra poemata scripta. Horatius semel tantùm ausus. neque enim satis est numeros aut sententias fundere: iucunda sint oportet. Non solùm igitur semel ille, sed etiam præparcè. Phrynichi ferunt tetrametrum catalecticum.

πῆμ' μὲν ξείνια δοῦσα, λόγῳ δ' ὥσπερ λέγεται.

Et alter Phrynichus comicus, cuius etiam meminit Aristophanes:

ἃ δ' ἀνέθηκ' ἱερεῦσιν καθαρεύουσι φοίβῳ.

Inuertunt autem subditis aliis pedibus multis, atque Galliambicum appellarunt: propterea quod Gallis Cybeles sacerdotibus multa scripserint eo versu posteri: inter quos Catullus pulcherrimum edidit, ita vt & castigandi, & imitandi sustulerit occasionem. cuius initium est,

Super alta vectus Atys celeri rate maria.

Quod carmen stulti Choliambicum Grammatici è trivio quidam, alij nihilo consultius Choriambicum somniarunt. Veteres autem & μητρῷακὸν à matre deûm & ἀναπαιστικὸν à recitantis gestuositate, & Gallos imitantis appellarunt. Pedes autem quos ingessere, fuerunt Pæones & Palimbacchius. Statuunt enim in prima sede, tertia, & quarta pæonem tertium: in secunda Epitritum secundum. Recitant autem prisci aliam Ideam iucundam admodum:

χαλκῇ μιτρηφόρε ὀρχηστὰ φιλοσπόρων δρομάδων
ὃς ἵππια παπταίνων, καὶ χάλκεα κρόταλα.

Anacreon integras cantiunculas hoc construxit cuius extāt Vestigia in brachycatalecticis, quod circumferur:

Μεγάλῃ δ' αὖτε μ' ἔρως ἐνόησεν ὥστε χαλκεὺς πελέκει.

Trimetri autem acatalectici exemplum est apud Sappho.

Πρόσταξέ μοι ὅταν τυ θεοῖσιν ἀρέσσω.

Apud Anacreontem aliter formatum est, numeris lõgè omnium suauissimis.

Χαῖρε μοι θαυεῖν μέλοιτ' ὐ γὰρ αἰ ἄλλη

λύσις ἐν πόνων μέλοιτ', ἀλλ' ἄμμε τῶνδε. Vbi solus Ionicus vltimain sede: cætera vt voles.

Alias quoque non tam leges, quàm licentias inueniamus. Veluti quum trimetrum catalecticum vocant illud,

Δισσύλαν αὖραν βασιλείδες.

Et apud Anacreontem alternis ionico & anapæsto, non sine fatali viro illi venustate:

Χίτελὸς κομψὸς ἀνὴρ ποτ' τὰν μάτηρ ἔφα.

PAEONICI MISTI.

CAPVT XXII.

PAEonica miris modis mista sunt. In ipsis enim Pæonem rarum inuenias: sed Bacchium, Palimbacchium, Creticum. Secundum quos pedes varia genera fecere. Atque ea quidem quæ è duobus constarent prioribus nonnulli à lyricis legibus amouere. Mihi non placet eorum consiliũ. quippe Prisci Pæonicos modos etiam Rhythmicos appellarunt. præterea subest ratio. nam si ea quę construuntur è Cretico in Lyricorum censum relata sunt: eam quæ Bacchio componuntur eandem rationem consequi decet. quippe Creticis dispositis necessariò Palimbacchiũ deprehendas: veluti hoc exemplo,

O Cretici frater acris lyram redde Bacchie.

Creticorum autem exempla petes è Cratini fabula, quam Trophonium inscripsit. vbi iambos exhortatur ad excitandos Creticos.

ἔγειρε δ' ὦ νεῦ μοῦσα κρητικὸν μέλος. ita subdit,

χάρις μοῦσα: χορεία μὲν, ἥκεις ὅμως.

Per initia tamen Pœonica qui scriberent, Pæonas omnium sedem fecêre possessores, præter quàm vltimæ, cui Creticum peculiarem assignarunt. vsus fuit eo genere Aristophanes sæpe. Tetrametrum afferunt è fabula quam dedit nomine γεωργοί:

ὦ πολύφιλε κάκιστος αὐτοφυὲς ἀθλιώτ',

χάρι λιπαρὲς ἀδάπεδον, ὕδωρ ἀγαθὸν χθονός.

Tametsi quartum Pæonem primi loco positum animaduertis ab eodem in eadem comœdia, non tamen sine primis totidem, altero catalectico:

ἐν ἀγορᾷ δὲ πλατείᾳ δ' διαφυσιόωμεν,

& ἐν περιπόροις διαμορφοῤῥαζόντας, Creticum posuit in prima sede,

μήτε μύσους ἀναχαλεῖν ἐλίνυβος φύχει. Mox autem in secunda,

μήτε χάρτας βοᾶν ἐς χορὸν ὀλυμπίας.

Alij verò etiam tres Pæonas continuarunt, & in quarta sede semipçonẽ vt sit tetrametrũ brachycatalecticum

διμελιαὶ ἴσι μάκαρ φιλοφρόνως ἔχειν.

Pentametrum verò catalecticum edidit Theopompus comicus: quem iccirco Grammatici putarunt habere Creticum in vltima. Is versus Theopompeus ab eo dictus, quorum vnus ille,

Παῖ' ἀγαθὲ δὴ χρόνιον αὐδρόπιν ἡμᾶς ἀπὸ σωτηρίας.

Alcmana verò aiunt Grammatici exametrum fecisse è solis creticis, quod iccirco fuerit catalecticum necessario: ne, inquiunt, excederet tempora triginta. Hoc enim esse pro firma lege receptum à poëtis. Versum adducunt,

Ἀφροδίτα μὲν ἔσ' ἔστι. μάργος δ' ἔρως εἶτα παῖδες.

Vbi quem errorem primùm castigem, nescio. Principio non est verum quod aiunt XXX. temporibus cohiberi longissimi versus tractum. Iam enim tum alios tum Pherecratium suprà recitauimus, qui numerũ illũ, multis excedit temporibus: ἄνδρες ποίχετε τὸν νοῦν ἐξωρήμεθ' ἡμεῖς συμπόται ἀλλ' ἀναβιῶσαι. Deinde nego exametrum creticum acatalecticum excedere tricena tempora. Quina enim singulis si attribuas, eum numerum præcisè expleas. Tum autem quis non videt esse pentametrum hypermetrum: non autem exametrum catalecticum. Bacchyllidæ quoque vnum afferunt, sed nihil ad augendum eruditionem.

Nostrum est Pæonicũ tetrametrum, ex duobus Pæonibus quartis in prima sede, ac tertia, totidem subeuntibus alternis bacchiis. adeò compositum ad saltationem vt nihil suauius. Eò sanè multum vsi sumus. duo ponam,

Rigida quid minaris muliebres fureres?
μαχᾶεῖν σοφίας ποθεινὸν ἐς ἄνθος.

Nostrum quoque inuentum ex tribus Pæonibus, & choriambo.

Misericorditer agenda capitis causa rei.

Item ex tribus trochæis & cæsura, pæone quarto, dipodia iambica.

Bacche Bacche Bacche, mi Deus eris modò bibam.

Præterea ex Pæone primo, iambo, pæone quarto, hypermetrum,

Lumina Venus ignea coruscat.

EPICHORIAMBICVM, ET Epionicum, & alia.

CAPVT XXIII.

ITa vides confusas mistiones. neque hanc ab ea, quam vocant κίνησιν, adeò diuersam esse: quin inter ionicos pęonem quoque insertum videamus. Quare hîc contra Grammaticorum superstitionem, alia continuabimus potius tanquam similia, quàm addemus quasi diuersa.

Reperenda quædam accuratius. Inter quæ Sapphicum Hendecasyllabum, bina dipodia trochaica obsesso vtrinque dactylo: quemadmodum à Catullo factum diceba mus,

Otium Catulle tibi molestum est.

Quod non licentia, sed eruditione factum videmus exemplo inuentricis. Sapphus enim ille,

ποικιλόθρον ἀθανατ' ἀφρόδιτα.

Quinetiam doctiores aiunt ab Eupolide vitiatũ supposito spondæo, verùm falluntur hi. Authorem nánque habemus eandem Sappho multis in locis. Qui autem Choriambicum ipsum vocant, ita metiuntur: vt addant tertij trochæi syllabam priorem dactylo præcedenti. & dant hoc præpositionem: quia bacchius additus sit præter leges choriambi. vt sit Epichoriambicum, sicut Epionicum.

Est autem Epionicum ionico à maiore constitutum, cui additus sit dactylus, tanquam impositus, sicuti bacchius choriambo in Sapphico. præcedunt autem ionicum

cum duo iambi. hic:

Io triumphum duc age Scaliger.

Is est versus ille, quo tam frequenter vsus est Horatius ab Alcæo mutuatus: à quo etiam cognominatum est. fecere etiam potes aliter. Post penthemimerim iambicam si statuas choriambum & iambum mox: aut duos dactylos. Iccirco nonnulli πολυχημάτιστον appellarunt. admisit enim varios pedes, & cæsuras Eupolidis arbitratu: cuius illum adducunt.

κωλίστι πόλι παστῶν ὅσας κλέων ἐφορᾷ.

Mihi non videtur cum hoc nostro conuenire, vehementérque deceptos esse eos qui eundem putarunt.

Fuit & Alcaicum alterum, quod in vltima sede habet coniugationem trocheorum exemplum ab Horatio habes nullum. neque apud Boetium, neque Serenum, neque Terentianum. vnum è nostris ponam,

Polum obsequendo frange puer superbum.

Primam verò syllabam in hisce productam dare potes veluti si ponas *Fatum*, vbi *Polum* dicebas.

Efficies autem Alcmanicũ si loco maioris ionici statuas minorẽ: & seruos iambis sedes suas. Exempli gratia,

Io triumphe vendida te mihi. quod est plenum venustatis.

Sappho autem more suo promiscuum dedit, pro iambis duobus ionicum statuẽs à maiore. Tum autem pæonas, & epitritos adiunxit. Illius versus hi,

ἐγὼ μὲν ἀμφιμέδει κεφαλᾷ αμειβαί.
σαπφοΐ τᾷ πολύολβον ἀφροδίταν.

Euripides ex iambicis & trochaicis, vt aiunt. Reclamat tamen παιήγυεις,

δήμητρ' ἄναξ ἐμῆς πόρης πῶ παιήγυεν σίζαν,

Et alterum vna syllaba minus.

ἄναξ ἰωίχ' ἱστοπόνους ἐξέλαμψον ἀκτῖν.

Nostrum autem inuersum. Antecedunt trochæi tres quatuor iambos.

Nox micat serena, sublustris Aethra fulgida.

Sic Alcmanis habes suauissima carmina, quemadmodum & nostrum.

ἄστι μοι κεκλὰ παῖς χρυσόσιον ἀΐδωνιν
ἁμφιτὰ Σάρδιες μορφὰν κλῃτὶς περικαλλὴς,
ἀλλ' οὐ μὰ ἐγὼ δ' Λυδίαν οὐδ' ἀγαθὰν ἐπιδαὼς

κυφίαν λάβουσι τάξιν τρίτην δὲ καὶ κυθήνης.

Quorum primi tres mutili circũferebantur: nos quarum addidimus. Anacreon autem iambicis cõiugationibus addidit bacchium: vt aiunt Grammatici.

τὸν λυσιτελοῦντα κέρδιλον τροχαῖον εἰ χαρίεντες,

Mihi videtur iambicus simplex septenarius hypermeter. Cratinus autem choriambum: quale illud nostrum

Placeat tyrannos ciuium fusus humi cæde cruor.

ALIA.

CAPVT XXIIII.

QVòd inter Anapæstica recensuimus Elegiacum, rectius à nobis quàm à Grammaticis factum est, qui post Ionica posuêre. Ne quid prętereamus quod faciat ad eruditionem, illud monebimus præter ea quæ suprà dicta sunt: Elegiacum veteres non cæsura semper, sed perpetuo tractu duxisse ad anapęstos. Ita apud Catullum habes vnum, & alterum:

Troia virum & virtutum omnium acerba cinis.

Quam modo qui me vnum atque vnicum amicum habuit.

Et nos in Heroibus, quum Fabricium loquẽtem faceremus, imitati sumus orationis hispida antiquitatem,

His dominarier ausum auri etiam domum.

Talem habes apud Callimachum,

ἐτεὸν νιῦ διοκυρέιδεω χρυσὸν.

Ithyphallicum alterum mistum ex dactylis quatuor & iambo: quemadmodum lusimus nos in ortis Ingratæ ex tempore inter sodales. quorum vnum illud,

Carmina Terpsichore mala casta fugiet.

Fecimus tunc & SATVRNICVM. sic enim vocant: ex dimetro iambico, & Ithyphallico,

Matuta quum vehis diem, tum stupescis agmen.

Cuiusmodi in Vespis Aristophanis. Sed & subiratæ tunc Amicæ ludens simul & scribens alterũ poematium effudi simili genere carminis vno minus trochæo: cuius vltimus versus fuit,

Si Iupiter f. Fidiat, restat Orcus. haud diuersum est ab Alcmanico, de quo iam. Archilochus huic pro iambico posuit, quod Partheniacum nominant. Ad hunc modum tu poteris,

Quate tympana tenta Cybeles ære tinniente.

ÆNITO-

ÆNITOLOGIVM appellant, quod capit dactylos duos, trochæos tres,

Prælia dira placent truci inuentæ.

Illud quoque nostrum, dactylus, trocheus, dactylus, bacchius.

Si potes, in sinu dea quiescam.

Suauissimum & Alcæi illud, penthemimeri dactylica, & trochaica coniugatione,

Saua puer Veneris conde tela.

Archilochus maluit iambicas coniugationes: veluti si dicas,

Astra micant facibus: sed me sopor liquit fugax.

Tale illud Horatij,

Scribere versiculos amore percussum graui.

Inuersum autem sic facies: vt iãbos dactyli sequantur,

Tranquilla blanditur quies: sidera dum vigilant.

Sic Horatius,

Niuésque deducunt Iouem. nunc mare, nunc syluæ,

Est & illud ab Archilocho Dactylus choriambos duos antecedens, sequentibus trochaicis coniugationibus ad hunc modum,

Scaliger accipe versus Lyricos mistione molliores.

Quod inter Antispastica etiam connumerare potuisti.

Est & alter Saturnius, quem & μειουρον vocarunt. Quo vsus fuit Liuius Andronicus in Hymno Dianæ, solo iambo distans ab Heroico, qui in sexta sede spondæum habet Tale nostrum poematium, cuius initium:

Proditor, atque rebellis arat fabulum Anglomedulus:

Vixq; vmbram metit, atque famem spuit ore rabido. quanquam Saturnium Pedianus vocat senarium hypercatalecticum, qualis ille,

Malum dabunt Metelli Næuio Poetæ. etiam fatidicos ex eo genere Faunos fuisse scribit Festus, atque Saturnium versum dictum à numinis vetustate. formam non explicat.

Et illud ex Epitrito quarto, choriambis duobus, bacchio:

Te deos oro Sybarin cur properes amando.

Quem versum si acrius consideres, inuenias eundem cũ sapphico, quem Epichoriambum dicebamus, grandio-

rē tamen interpoſito altero choriambo. ſic enim facias.

Te deos oro Sybarin amando. Exēpto altero choriambo.

Haud abſimilis apud Boetium. loco enim choriambi ponit ionicum à maiori.

Siquis Arcturi ſidera neſcit.

Eiuſdem archilochi alia quoque ponunt. Anapæſtica ceſura, & trochaica coniugatione ſeſquialtera. Quem tamen addūcunt, is Iambum initio habet. ἐφαμαὶδ' ἀελίου χαλεπὰς χρῆμα τοι γαλεῶν.

Dramatica igitur licentia factum eſt acephalum: vbi pro anapæſto iambus poſitus eſt. Qualenoſtrum olim ſine cæſura ſuauiſsimum.

Comes tenere Veneris non tener Cupido.

Alij non cæſuram, ſed integrum ſpondæum interpoſuere: inter quos Cratinus, & noſtrum illud:

Relinque tubæ ſtrepitum: vates ſic iubet Lyæus.

Alcmanicum. Dactylica vel ſpondiaca indifferens cæſura, & dimiter dactylicus catalectticus. Qualis apud Boetium,

Heu quàm præcipiti merſa profundo.

Quem potes dimetiri etiam ſpōdæo primo & vltimo, inter quos duo ſint choriambi. variatur autem ita, & vt etiam pro choriambo Moloſſus ponatur apud eundem & pro ſpondæo dactylus:

Tendit in externas ire tenebras.

Venuſtiſſimus apud eundem Seuerinum, vbi tribus dactylis ſubditur iambus:

Falce rubos, filicémque reſecat.

Iambico etiam quanto quanto libuerit, præponet Anapæſtum: vt apud eundem,

Ferit ictu corda morſu.

Nec minoris ſuauitatis idem author fecit carmen ex trochæo, dactylis duobus,

Et nihil manet integrum. Quod etiam vides ex aduerſis conſtare dipodiis,

Aliæ quoque plurimæ non ſolùm ſunt, verumetiā poſſunt eſſe connexiones: quas vbi moliri auſus fueris, attende imprimis concinnitatem. Sic Terētianus vir ſanè doctus cùm inter ſe verſuum membra committit, ponit operam paulò accuratiorem. Simplicitas autem latiſſima, planiſſimáque eſt diſciplinarum via.

COM-

COMPOSITA PER cohortes.

CAPVT XXV.

VLtimus compoſitionis modus erat verſuū diuerſorum copulatio. Sunt autem diuerſi aut genere, aut quantitate: Genere, quemadmodum in Elegia dactylicō aſſuitur anapæſticus. Quantitate, veluti quum dimeter tetrametro ſubditur generis eiuſdem. Nulla verò certa lex eſt. Tuo arbitratu poeſin opulentiorē potes efficere hoc ſcribendi modo, iudicio tamen adhibito, nec venere neglecta. Quibus artibus temperamenta non vulgaria quæſiuere & Horatius, & Seuerinus. Hic etiam multò plura cooptauit. Audendum tibi quoque eſt, quemadmodum nos quoque fecimus: qui integro Ithyphallico, elegiaco ithyphallicum noſtrum ſubdidimus:

O calumnia turbidis expetita tyrannis,
Cur jeruilla barbari pectoris arma rogas?

Sic Capella ſolo Elegiaco monocolo quum ſit vſus: contrà Virgilius vnico dactylo ſenario ſubdidit Elegiacos quatuor, diuino illo commento:

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis vellera fertis oues:
Sic vos non vobis nidificatis aues:
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Quæ verò ſubdūtur non vniuſmodi ſunt. nam aut eadem multa, aut non multa: aut diuerſa inter ſe. Horatius nunquam ſubdidit plura tribus. Catullus etiam quatuor. vides & apud Claudianū. Seuerinus non niſi vnum. Pindarus immanem numerum. De his in choris ſatis diximus primo libro. Nunc etiam ſic poſſumus.

Recurrūt aut per certa interualla: vnde Diſtropha, Triſtropha, Tetraſtropha, Polyſtropha, aut per incerta. Quibus certa interualla præſcripta ſunt, ea dicta ſunt στιχικὰ: & ἀστροφικὰ. quæ ſunt liberiora, vocarunt ἀστρόφους. quemadmodum Sapphicis multis cum ſubnectitur Adonium, aut iambicis anapæſtíſve Sapphicum. quam ordinis cōtemptum præ ſe tulit Plautus per initia ſuæ Amphitruonis. Quæ verò penitus non recurrunt, ὁλοκλήρους, ab aliis ἀπλᾶ dicta ſunt. Cuiuſmodi aiunt ab

Homero factam Margitē: in qua miſcuerit iambicis Heroica. Vbi verò diuiſio per æqualia fieret, communi voce ἐπεόσσοφα appellata. Cùm verò in plura ſcinderentur, ἀλλοιόσσοφα. Grammaticis etiam ſuo more ſatagere licuit. Monocola enim vocarunt κατὰ στίχον. quæ verò è diuerſis conſtarēt, συστηματικά, quæ ex hiſce miſſa eſſent κατὰ χύσιν: comprehendunt enim genus κατὰ στίχον, & addunt varietatem. iccirco etiam capiunt τὸ συστηματικόν. quæ diximus δοκιλευμβία tum μονόσσοφα, tum etiam ἔσσοφα vocata ſunt ab illis. Simonides in Epigrammate tria diuerſa coniunxit.

ἔδωμα δ᾽ οὐ νέμεα δὶς ὀλύμπια ἐστεφανώθη
ἢ πλατεῖ νικῶν σώματι, ἀλλὰ τέχνῃ
ἀείσω δ᾽ ἡμῶν θρασὺς ἀλεῖν πάλας.

Theocritus autem etiam cum reuerſione.

Ἀρχίλοχον μὲν ἐᾶσθαι εἴσιδε τὸν πάλαι ποιητὰν
τὸν περὶ ἰάμβων ἐν τῷ μυχῷ κλέος
ἀλλ᾽ ἄλλοτε κἠπὶ νύκτας ἐς ἠῶ ἐς ἠῶ.
ἠρά μιν ὠμῶσαι μὲν ὁ δαλὸς ἤγαπαν ὀπάλλων
ὡς ἐμμελὴς τ᾽ ἔγλυτο, κἠπὶ δέξι
ἔπιπτε, ποιεῖν, ἠὲς λύσαν τ᾽ ἀείδειν.

Neque verò cogeris ad primum redire verſum, aut ſequentibus ſi nolis reſpondere. Nam Simmias Rhodius in Securi, ſecũdo verſu primum retulit, quarto tertium, ſexto quintum, ſemper mutata rhythmi ratione. In Ale autem etiam aliter inſtituit. quippe primo vltimum conſonare fecit, ſecundo penultimum, tertio tertium à fine: ac ſic alios deinceps. Ouum quoque eiuſdem memorant poema. Quòd quia non extabat, nos duo dedimus animi gratia: alterum minuſculum, quaſi Philomelæ: alterum grandius, vt ſit Cycni.

OVVM

OVVM *puſillum*

σι-
μίας
ῥοδί-
μ᾽ ἐποίη-
σεν οὖ-
τος

OVVM *grandius.*

ἀέχρι δ᾽
πυκνοδίνεω
πλανοτόμορφ-
ἀργυρέοιο ὕδωρ
ἐξικάτιχον μεσόπορ
ὑποπίπτω ἀρχόμῳ-
ἐδὲ τι ἄρχων διφυὲς
ὃ τὸ πύλαι σιμίαις
γναμπτοῖς κῦδ-
δώκει τοῦ αὖτις
σκαλοφόρῳ
πωλθεσείῃ.

Hoc igitur genus ſcribendi à vetuſtioribus ὠιδικὸν dictum fuit. quo modo integram cantionem certis interuallis iuuenes edidimus Thuſco ſermone. Ac quanquam ad agnoſcendas carminum, & Stropharum, & Epodon, & Epirrhematum, & ἀναβάσεων, & ἀναπαιστῶν diſtinctiones antiqui Græci multas excogitarunt notas: tamen Grammaticis ſuas triuiales ſuperſtitiones relinquamus. quas ſiquis auidius appetat, ex Ariſtophanicis fabulis cõſequi poterit. Vnum id in more poſitum apud Latinos fuit: vt in Strophis apices verſuum plus marginis occuparēt. Quæ accinerentur, aut ſuccinerentur, ſubductiore linea coercerentur. Exempli gratia:

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula. Et,
Vides, vt altum ſtet niue candidum
Soracte: nec iam ſuſtineant onus
Syluæ laborantes: geluque
Flumina conſtiterint acuto?

Quare audaculi recentiores, pauci iudicij homines, in prima Horatij ode carmina ita pinxere, vt alia extarēt, alia non: ſecundum apparatum ſententiarum. Id in Heroicis, & Satyris, & Iambicis licet: in Lyricis non licebit.

PRÆCEPTORVM QVORVNdam recognitio.

CAPVT XXVI.

FOrum quæ dicta sunt, partim non sine rationib præscribebantur: partim dum sequeremur antiquorum vestigia, æqui bonique consuluimus. Antequam igitur accedimus ad ea, quæ reliqua sũt: quod supra leuiter attigimus, paulò accuratius retractemus. Quærebamus quare ἡμιμερὴς dixerint potius, quã ἡμιποδίαν. Nunc verò venit in mentem alterius quæstionis. An verè sit, vt appellant, ἡμιμερὴς. Nam syllaba, quæ duobus superest dactylis, vna est: quonammodo fuerit semidactylus? Ternarius quippe numerus secari nequit. Quòd si dicas bina tempora illa syllaba cõtineri, quibus possit esse par duabus breuibus: acquiescam. At iambica penthemimeris qua ratione totidem tempora continebit? Quare non iisdem legibus ἡμιμερὴς erit cæsura iambica, quibus dactylica. Præterea considerandum: secundi pedis simul cum cæsura tractus, si priori pedi comparetur: an dici mereatur ea proportio sesquialtera. Continet enim sic secundus pes quantum primus, ac præterea cæsurã, quod est dimidiũ. Nam si numerum spectes syllabarum: verùm sit in iambis, falsum in dactylis, si tempora perpẽdas: verum sit in dactylis, in iambis falsum. Ac viri quidem docti, quid esset, sesqui, diligentissimè declararunt: vnde esset, non dixere. Nobis in Originibus ita visũ fuit. Sesqui, fuisse per initia, semis æquum. Idem enim est, quod ἡμιόλιον, Semis totum. Postea vsu extorquente coaluisse ad breuitatem. Inde Terentianus nouam posuit vocem, Sesquata. Quã vocem, Augustinus in libro de Musica malè fuit interpretatus. Quasi, inquit, se absq;. Veluti dicas: præter se, id est suam quantitatem etiam dimidio superat. Quod autem aiunt, rectè dici sesquitertium, quia Cicero ita loquutus sit: authoritate pugnãt illi quidẽ: at eos ratio expugnat. Loquar equidem cum Cicerone, quemadmodum ille cũ populo est loquutus. At cum illo sentiã, sicut ipsi sibi (sic enim dicit) rectè sentiendi rationẽ reseruauit. Quis enim dicat ἐπίτριτον idem esse, & ἡμιολιόντριτον. Atqui sesquitertium, istud ipsum monstrum est, personarum vsus authoritate apud Latinos, cuius faciem apertam deprehendis in Græca

in Græca voce. Si est, Sesqui, idem quod ἡμίτιον, semis supra æquum: quonam erit loco tertium?

AFFECTVS VERSVVM COMmunes.

CAPVT XXVII.

HÆ sunt leges versuum, in quibus etiã affectus nonnũquam designauimus. Veluti cùm dicebamus, admitti pedes peregrinos. Vel vbi Acephalos quoq; notauimus. Quare deinceps tum hosce, tũ alios prosequamur. sunt autem affectus partim vitia, partim virtutes: itque aut probati lege, aut permissi vsu, aut vsurpati licẽtia: sũt verò vel communes vel proprij. Constituuntúrq; aut in partibus, aut in qualitatibus, aut in ordine siue dispositione. In partibus, vel tanquam in dictionibus, vel tanquam in pedibus. Non enim semper æquales sunt pedib. dictiones. Itaque in quantitate versabitur res, vel continua, veluti cũ dictiones tractu metimur, vel discreta, veluti cũ eas numeramus. In qualitatibus contemplabimur rhythmum, siue concinnitatẽ. In ordine, cùm disponentur aliter, atque aliter vel dictiones, vel pedes. Quæ à Grammaticis confusè omnia, multa curiosè potius quàm doctè, quædam etiam superstitiosè tradita sunt. Appositæ falsæ definitiones. Nomina inepta indita. Quæ essent multis communia facta quibusdam propria. Quibus pro ferula sæpe Philosophiæ regulam adhibuimus.

AFFECTVS A QVANTITATE.

CAPVT XXVIII.

A Virtutibus incipiẽdum: Rectũ enim est sui iudex, & obliqui. Perfectũ igitur versum dixere Græci τέλειον, cui nihil deesset, neque oratio, neque concinnitas. qui non sit coactus, & numerosus tamen. sunt autem rarissimi cæteris, vni Maroni familiares: inter quos ille absolutissimus,

Infandum Regina iubes renouare dolorem.

Ineptè garruli Grammatici illibatos vocant. Quin exemplum non bonum afferunt,

Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro.

Principiò, non claudit sententiam. Item patitur collisionẽ. Tum duo pedes totidẽ verba terminant. Præterea si qualitatem, aut ordinem intueare, Bucolicum reperies,

cuius rhythmus nõ ita conuenit perfectioni heroicę. Atque illi nominare hunc ausi sunt, illibatum. quum tamẽ ita definiant: Illibatus, qui nulla aucta, aut minuta, aut amputata syllaba formatur. Et vox ipsa Illibati, hoc loco sanè trivialis est. Nihilo verò feliciùs, qui perfectũ putarunt eum, quo omnes partes orationis comprehenderentur, nam & ineptũ esse oportet versum eiusmodi, & inutilem. Multas quoque Epistolas diuinas M. Tullij legimus, in quibus non omnes sunt partes orationis, nõ enim Interiectio, quas qui dixerit imperfectas, verè erit Grammaticus. Eiusmodi versui nomen nos posuimus, παμμερής. Exemplum hoc habe,

ἀσσόν δ' με τον δ' ἄψαυον ἔπα φερέοντ' ἀλέαρα.

Ad me continuo ille, ab ara verte precantem.

Simili fastidio affecere nos & altero, quod vocant πεζὸν ἡρῶικον· quippe omnes literas tanquam tormentum inculcarunt etiam nos ineptiuimus:

Vix Phlegethon Zephyri quæres modo flabra Mycillo.

Extremam verò dementiam professi sunt: quum etiã ad Dialecticum accedere ausi sunt. ἡμιθρόβῳ, inquiunt, versus ille est, qui vnum aut plura continet prædicamenta. Quisnam versus integrum comprehendit prædicamẽtum? aut quis non continet vnum? Quidnam dicas, non versu, sed verbo vnico, quod vnum prædicamentum nõ referat? Omitto nomen, quod non intelligo: nisi si tanquam sepem quampiam, aut baltheum prædicamentis circundare voluerunt.

Quare etiam πενταμερεῖς quosdam prodidere? neque enim potest aliquis versus capere pedes quinos, nisi quinarius. Sed fortasse fuerit is qui vocibus quinis pedes suos explet: sex in Heroico, in aliis alium numerum. Plurium exempla hîc animi gratia posita sunt: *Pentimerus.*

Iuppiter omnipotens votis flectendus anaris?
Parebit eius nutibus Fatum pius
Mentem ægram spes falsa serenat.

Ad partes id quoque pertinet: quum ab vna crescunt syllabatim voces. Homeri exemplum in promptu est:

ὦ μέγαρ' ἀτρεΐδη κοιρηγέτα λαβρόδ' ἄμεον.

Tale Virgilianum illud carmen esse potuisset: ad hũc modum:

Ex quibus insignis pulcherrima Deiopeia.

Hosce

Hosce κλιμακίδας, quasi scalares appellarunt: quòd per gradus ascenderent. Alij αὐλητρικὰς, hoc est fistulares. à pasto rali runco instrumento: de quo satis suprà. Ita enim à minima canna ad maximam vsque subibat. Non desunt qui Euryalicum ei nomen fecerint.

Eiusdem rationis erit, si recurrẽt quantitates: vt quinque syllabis desinat in vnam. quos Tibicines nominarũt.

Vectigalibus armamenta referre iubet Rex.

Tibicinem alij versum illum vocauere, in quo aliquid poneretur ad solam metri sustentationem,

Aspectans syluam immensam: & sic forte profatur.

Nam *forte* est pro tibicine in versu non aũt ipse versus Tibicen. verùm hoc inter vitia quæ cõsistunt in quantitate.

AFFECTVS A QVALITATE.

CAPVT XXIX.

QValitatis virtutes sunt, simplicitas, æquabilitas, maiestas, sonus, & eiusmodi.

Simplices ἁπλοΐους appellamus. quo nomine etiam perfectos aliquid agnouere. Cæterùm perfectionis pars est simplicitas. quam ita hîc definio. tractus dictionis & Rhythmi sine anxio delectu aut dispositione. Est enim delectus in verbis anxius, veluti illud notarũt Critici Virgilianum:

Summáq; icisna sanie infuscatur arena.

Ita habes etiam nimium figuratos. In dispositione etiam, quum malim anteponere Dactylũ Spondęo, quàm Spondæum Dactylo in Dactylico versu. quum tamen simplicitas orationis aliud postulet. Exempli gratia,

Consilij fortis nervos Fortuna resundit.

Sic enim simplicius agas:

Fortis consilij. Sunt igitur ἁπλοΐους, quorum dictio, & dimensio, & concinnitas simplex, ac inelaboratæ similis. Iccirco ἁπλοχίμους etiam à nonnullis. Afferunt autem exemplum non malum.

Vrbe fuit media Laurentis regia Pici,

Simplicior tamen ille Ouidianus,

Regia Solis erat sublimibus alta columnis.

Incipit enim à recto casu. Permulta verò inuenias eiusmodi vt & illud.

Dic mihi Damœta, cuium pecus? an Meliboei?

Hanc ſimplicitatem etiam æquabilitatem appelles, non errabis. Videtur tamen æquabilitas in ſono tantùm. igitur erit pars ſimplicitatis. Nõ defuere quiſimplices hoſce nominarent πολιτικούς. Si à ciuilitate duxerunt, minus recte. nam & paſtoralia carmina, cuiuſmodi vnum poſui, talia eſſe queunt. Ad hæc, Politica, ſiue Ciuilia decet ornamentum, interdum etiam Pompa: quæ longè abſunt à ſimplicitate. At ſi politos, non politicos intelligunt, ne id quidẽ ſemper conuenit ſimplicitati. quippe ſi anxius verſus ſit, vocibus ac numeris nimium compoſitis, aut diſpoſitis aut diſquiſitis poliendus erit, vt ſubſidant tumida, & reducatur ad illam æquabilitatem. ſanè & politus fuerit, & erit ſimplex. at enim verò ſimplicitas illa quæ prima quaque inueſtigatione ſeſe offert nobis, nullo pacto poſienda erit. Natiua enim eſt, neque torno indiget: hoc enim eſt Polire, quod πολεῖν. Itaque Horatius Græcorum os rotundum dixit: &, *Malè tornatos incudi reddere verſus.* Quare eam ſpeciem quam κυκλοτερῆ dicũt, putem potius eamdem cum politis. Exempla infinita apud poeſeos patrem inuenias. Lege totum tractum peſtilentiæ in tertio Georgicõn. Amplius verò errarunt Grammatici. malè nanque definiuerunt. Politi, inquiunt, qui cohærentẽ continuant orationem: hæc enim definitio omnibus conuenit illis, qui ſunt contrarij ἀσυνδέτοις. Cohærens ergo rudis eſſe poterit, idem Politus eſſe quî poſſit? Exemplum Cohærentis ſiue ſubeuntis, impoliti tamen:

Prætextam in ciſta mures roſere Camilli.

Hoſce κυκλοτελεῖς, teretes qui vocabit, non peſſimè faciet. ſunt autem contrarij inæqualibus: cuiuſmodi ſunt permulti Luciliani, & apud Lucretium non pauci impoliti de Ennianis tantundẽ. neque Horatius in Scenariis dactylicis felicior. Hos ego voco familiares. modò enim Latinè & purè dicat, parum proſpicit quid numeris futurum ſit. Oratio pura, tractus ſcrupei,

Quî fit, Mæcenas, vt nemo quam ſibi ſortem.

Neque melius multò qui ſtreperis teretes, atque confragoſis contrarios arbitrati ſunt. aduerſantur enim ſtrepentis molles, quos μαλακοσυνθέτους Græci exemplum ponitur à Quintiliano & aliis,

Mollia lutea pingens vaccinia calta.

Et noſtrum, *Luteola in viola caltula pallidula.*

Quo

Quo loco etiam malè adducunt exemplum illud,

Torua Mimalloneis inflatur tibia bombis.

Neque enim teres eſt, ſed vitioſus: atque relatus ad cenſum numidorum, ſicut & illud Horatij,

Nec circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

Præterea verſus ille, quem adducunt, non reſpondet definitioni. Neutiquam enim cohærent dictiones: ſed ſimul cum quarto pede finitur tertia vox ſimul cum voce quarta pes quintus. Alij verò Politicos, non vt illi, ſed qui affectus includerent, appellarunt. At hęc differentia pertinet ad ſenſum: non ad dictionem aut numerum. Sicut & ille, ἀπερισπούδαστον vocant: qui comprehendit integram ſententiam. neque enim verſus affectio erit, ſed orationis. Apud quoſdam ἀπερισπούδαστον ſcriptum inuenio, id eſt ſuſpenſum: quia ſequentem non requirit, in hoc ipſo ſui eſt.

Haud procul ab horum natura, quos μονοχρώματους Græci, nos Æquiformes. non eoſdem cum iis in quibus æquabilitatem agnoſcebamus. Hi enim ſunt etiã alio nomine ἰσόχρονοι. Hoc autem pertinet ad qualitatem. non quod tantis aut tot pedibus conſtent, ne quis decipiatur: ſed quòd ſimilibus. idem nanq. omnibus ſedib. pes. quare ſequitur τὸ ἴδιον, vt omnes ſint ἀκαταλληκτικοί. mutaretur nanque figura dempta ſyllaba. Rari admodum hoc genere apud authores.

Suis & ipſa Roma viribus ruit.

Nam ille Virgilianus, tametſi pro Spondiaco ponitur à Diomede,

Et leueis ocreas lento ducunt argento.

Tamen tertius pes, vt ſit Spondæus, paſſus eſt ad primam ſyllabam Synalœphen. Extat & ille Ennianus,

Olli reſpondit Rex Albai longai.

Itaque nonnullis placuit eos etiam καθαροὺς appellare. Puri nanque ſunt neque quicquam admittunt peregrini.

Maieſtas in carmine compãratur extra ſententiam ſono quodam nõ fluido, ſed ſibi ipſi conſtante: ὄγκωσιν Græcè dicam. Maieſtatem verò Græci quo vocent, non habent. Abſint oportet à vulgari ſono: neque tamen tollantur in tumorem qualia penè omnia diuini Maronis.

It nigrum campis agmen.

Sub mœnibus vrbis aquantur.

Et quorum pars magna fui.

Quis talia fando
Myrmidonum Dolopúmve, aut duri miles Vlyssi
Temperet à lacrymis?

Sonori sunt itaque hi: sed cum grauitate illa ὄγκου, nō turgida: sonori nanque sine maiestate multi: neque tamē vitiosi. Cum maiestate illi:

Postquam res Asiæ Priamique euertere gentem
Immeritam visum est superis, & alia diuina.

Sine maiestate verò,

Ecce supercilio cliuosi tramitis undam
Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet: scatebrisque arentia temperat arua.

Quare minus commodè Grammatici definiuerunt: qui crepitant fragosam pronūtiationem. tales enim sunt fragosi inter vitia connumerati. sonori autem pertinent ad magniloquentiā, quorū propriū est, implere aures sine offensa. Hęc nonnulli ausi sunt ἠχηρὰ nominare: minus aptè. Est enim ἠχὼ apud Aristotelē affectus vocis repercussæ. Quare hi erūt, vt quidā maluerūt, ἠχόεντα. ἠχηρὰ autē, in quib. arte id elaborarunt, vt esset extremæ vocis respōsio ac repetitio. apud Græcos hoc tentatum primùm. verum frigidè sanè, vt in Epigrammatibus, & apud Aristophanem διπλασιολεξίαις. Iccirco dixit Martialis, *Echo sibi Græculam non recantare.* Acutius Latini quum ponerent orationem, ab eius extremo eliciebant partem, quæ præter spem malum bonúmve significaret. veluti si dicas,

Fœmina dira viri nex est, & terribilis lis.

Aristophanes in Equitibus, ex κατάπυγον, πύγαιον. Itaque et iam præcedēria cola per interrogationem struxerūt ita vt Echo ipsa acutissimè responderet, quemadmodum eo Epigrammate quod laboratum multo ingenio, multa arte, multo lepore, nullo pudore. iccirco non posui:

Quisnam clamor? amor. quisnam furor? error.

& quæ sequuntur.

Quod autem aiunt Grammatici vnam syllabam repręsentari parum circumspectè loquuti sunt. quantò nanq; plures, tantò acutius, *Faue, Aue. Magnus, Agnus, Plaustrum, Austrum, Fœmina, Mina.* & alia innumera. Quidam dixerunt esse vitiosa: quia in monosyllabam desinant. Is primus error non enim omnia, illud enim nostrum interlusus in mensa:

Quidnam

Quidnam significat Scaliger? Aliger.
Alæum podagræ mancipium est? pium est.

Præterea quot necessitas concinnitatis deduxit ad monosyllabum?

Moribundæ procumbit humi bos. &
Inuenta sub ilicibus sus.

Sed de his in quarto.

In ea repercussione, vt esset locus accōmodatior ampliori orationi, producta interdum est syllaba: aliàs corripta. Nonnunquā addita aspiratio, aut dempta. Aliquādo mutatus sonus simul cum temporibus in diphthōgo etiam affines consonantes suppositæ, vt *Clamor, Amor, Maximus, Imus, Sospes, Hospes. Hamo, Amo. Aeris, Eris. Echo. Aequo.* Hi igitur arte quæsiti atque facti nequaquam erūt vitiosi. quòd si subeat casu, aut incuria, relinquatur, fortasse à Criticis damnabitur: vt illud Horatij,

Esse parés res. At Ausonij,

Exercet mentes fraternas grata malis lis,

arte factum.

Similis his æquè vitiosus Leoninus. Nominis causam ignoro. nā tametsi Leoni cauda est, tamen ea ventri non est, vel par, vel similis. id quod talibus euenit versibus. nā quemadmodum in Echicis cauda caudę respondet: ita in Leoninis cauda ventri. Quamobrem æquiuocos quidam appellauere. Exempla, *Leoninus.* *Æquiuoci.*

Vir, precor vxori. frater succurre sorori.

Semiprisci adeò probati, vt sine illis quicquid scriberēt, ineptum putaretur. Recentiores illud commēti sunt. puto esse Monachi cuiuspiam,

Hic iacet Erasmus. fuerat qui ridiculus mus.

Sonoris proximi sunt Vocales: iidem cum illis, nisi sonus esset remissior. φωνηεντα Græci.

quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent, &c.

AFFECTVS A DISPOSITIONE.

CAPVT XXX.

ORdo siue dispositio pedum alia alij antefertur. De quibus in quarto accuratius scriptum est pudet autem exempla ponere. Vnus enim quisq. sibi deligere potest: veluti quū primę sedi vna aut plures respōdeāt eodē pede. Eos Græci ineptè ποδημερεῖς, nos ἀναλογισμαρεῖς, aut

ἰσοπερεῖς, aut ταυτόποδες æquipedes.

Alia ratione disponuntur ἰσόλογοι. neque enim tam pedes respondẽt, quam numerus syllabarum vt inter affectus quantitatis etiam numerare queas. Æquidicos Latini: nos Bipartitos, nam æquidici etiam tripartiti esse possint: vt,

Multa quoque & bello passus dum conderet Vrbem.

Quindecim enim syllabis constitutum, in tres partes secare licet. bipartiti autem exemplum non bonum ponit Plutarchus ex Homero.

ἐξέφατο· τοὶ δ' αἰνῶς ἀλεύατο, δῖος Ὀδυσσεύς.

Redundãt enim in priore commate syllabæ duæ, si cum sequenti comparetur. Illud potius afferendum,

φοίτα τε θεῶν ἰωχέσφιν, φοίτα τε θνητῶν αἰζηῶν.

Grammatici fal ò definiuere à sententiis, quoties per antitheta comparantur, veluti illo exemplo:

Alba ligustra cadunt vaccinia nigra leguntur.

In hoc enim est orationis affectus, non dimensionis.

Tantùm autem valuit ordo, vt certo modo partibus dispositis, retro legendo alij euadant, qui dicuntur Reciproci. idque aut eodem genere carminis, aut diuerso. Ac diuerso quidem facilius. quare è senario dactylico catalectico Soradeum fieri animaduertere. id quod irrisit eo versu Martialis,

Nec retro lego Soradem Cinadum.

Exemplum autem habebis ex hoc,

Fata sibi Medulus fabricans est perfidus hostis.

Eodem modo Elegiacum effici, de quo recurrat Iambicus.

Altera regressu metra recursa meant.

Quorundam tamen ingenio factum est, vt relegendo eadem species referretur. idque aut eodem sensu, aut etiam contrario. Idem sensus,

Præcipiti modo quod decurrit tramite flumen,
Tempore consumptum iam citò deficiet.

Contrarius ex his,

Laus tua, non tua fraus: virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus Omnipotens.

Quemadmodum circunferuntur & illa tam operosa vt per eadem elementa fiat recursus, quem διαυλον suo loco appellauimus.

Signa

Signa te signa tene re me tangis & angis.
Roma tibi subitò motibus ibit amor. & illud,
Si bene te tua laus taxat, sua laute tenebis.

Nos versum vnum commenti sumus, quem Proteum nominauimus: cuius verba toties sedes cõmutare queunt: vt innumeras penè facies ostendant:

Perfide sperasti diuos te fallere Proteu.

Illorum quoque natura pendet ab ordine, qui Correlatiui à Grammaticis dicti sunt, verùm ad pedes aut ad rhythmos nihil, verba ipsa modò regunt: vbi inter se respondent.

Pastor, Arator, Eques, Paui, Colui, Superaui.
Capras, Rus, Hostes, Fronde, Ligone, Manu.

Quam speciem recentiores insuaui exemplo affectauere:

Instruit, inducit, iacit, admouet, extimet, vrget,
Classica, tela, faces, tormenta, tonitrua, classes.

Insuaui, inquam. nam & Leoninus versus est secundus. & verba aliquot respondentibus nominibus sua quibusque sede, minus proprio vsu ea appellant.

Est & apud eosdẽ species altera sanè plebeia. Concordantes vocant, in quibus voces quædam ita sunt communes duobus versibus, vt seruiant contrariis:

Et canis } *in syluis* { *venatur* } *& omnia* { *seruat.*
Et lupus } { *nutritur* } { *vastat.*

Addiderunt huic classi etiam SERPENTINVM, quum reuoluitur finis eôdem vnde venerat. Ex Martiali & Ouidio,

Rumpitur inuidia quidam charissime Iuli:
Quod me Roma legit, rumpitur inuidia.
Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido:
Attice crede mihi, militat omnis amans.

Verùm partium dispositio pro toto efficit hoc. in quibusdam verò affectum cognoscas, tanquam totius ad totum: id est non tãquam pedum ad versus, sed tanquam versuum ad poematium. veluti quum repetitur versus in fine Epigrammatis, qui initiò fuerat constitutus. vt apud Martialem: & Catullum, & nos:

Calue pessime, Calue pessimorum.

Cuius naturæ atque instituti sunt ij quos Intercalares

Intercalares. dicimus. Apud Virgilium,

Incipe Mœnalios mecum mea tibia versus.

Apud Ouidium,

Impia quid dubitas Deianira mori?

Apud Catullum,

Concubine nuces da.

Est autem species eorum qui dicuntur interpositi. sic enim hos definiunt qui saluo sensu tolli possunt: cuiusmodi sunt omnia ἐπιφωνήματα & προσφωνήματα Græci παρεμβεβλημένοις. quo nomine etiam Spurios recenset Cicero in Epistolis. Sic enim appellat Ausonius quos expunxit, quasi non γνησίους, id est genuinos, siue germanos, siue suos. eo versu,

Quique notas spuriis versibus apposuit.

Mutantur igitur dictionum translatione aut recursu. quemadmodum dicebamus. Non minus verò etiam temporum transpositione. námque Iambicum aiunt primum fuisse versum senarium ex ore Latonę, sicuti suprà dicebamus,

ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν.

Ex quo transpositis temporibus Trochaicum efficias: ad quem modum legimus apud Strabonem.

ἶε παιὰν, ἶε παιὰν, ἶε παιάν.

Quem exceptum in sacris ad aras pro libamentis Spondiacum fecerunt, addito non transposito tempore.

VITIA A' QVANTITATE.

CAPVT XXXI.

QVæ suprà memorabamus aut pro virtutibus, aut pro simplicibus affectibus, quæ euenta quasi quædã atq; ἐνδεχόμενα sunt. misceri necesse fuit etiã vitiorũ animaduersionibus: propterea quòd Grammaticorũ errores identidem fuerunt castigandi, quamobrem & ἠχώδεις, & Leoninos descripsimus, qui huc fuerant differendi. Nũc suo loco designabimus qui reliqui sint. A quãtitate igitur, quod & suprà fecimus, incipiendum: quam proxima nánque substantiæ dici potest. nam vera substantia in carmine est ipsa dictio: in dictione quantitas. Est igitur vitium quantitatis aut in partibus principalibus, aut in partium partibus. In principalibus, veluti, quum dictiones nimis longas aut nimis curtas infercimus. Illos voca-

vocarunt μακροκώλους:

Collacrymabantur Constantinopolitani

Innumerabilibus sollicitudinibus.

Alios non animaduertere. iccirco ne nomen quidem imposuere. Exemplum ponam,

Similis nex est trux, pax quid sit sub id, aut quo?

Est igitur in illis excessus, in his defectus. quemadmodũ & in partium partibus: veluti quum defit aut abundat syllaba, vel syllabę. Id quod fit in principio versus: ἀκεφάλους vocant Græci, nos Mutilos. sic enim Horatius cum cui cornu videbatur ob cicatricem à frõte euullum. Aut in fine: μειούρους Græci, quasi excaudatos aut cauda minutos. sicut illi erant capite minuti. Aut in medio: κολοβοὺς Græci, & κολουμένους: alij etiam λαγαροὺς, quasi inanes aut laxos: etiam strigosos possis dicere.

Ἀκέφαλοι quare dicti? quippe caput carminis vna nequit esse syllaba. Capiti igitur pars deest, non caput carmini. Adducunt exemplum,

Fluuiorum Rex Eridanus. & ex Homero, βορέης καὶ ζέφυρος.

Quàm verò bene, videndum est. Pes enim pedem repręsentat, Anapæstus dactylum. Hoc dixere Græci ἀντιποδίαν & ἀντιπάθειαν. & Terentianus, vir summo iudicio & eruditione, ita censuit. poni posse in Ionicis diuersos pedes: Quod enim vnus amittet, inquit, acquiret alius. non igitur est ἀκεφαλία, sed ἀντιμερία in Rhythmo. Iccirco προκελευματικὸν quoque pro Dactylo poni videmus. Neque solùm illum, de quo alibi, quippe vocalis meritò fit commodior, vt *Genua, Ariete.* fit enim quasi consonans secunda vocalis in vtroque: quemadmodum etiam Spondęum facias ex illa voce, *Fluuiorum.* sed etiam manifestum: veluti apud Ennium,

Capitibus nutantes platanos, rectásque cupressos. Βορέης quoque alibi βορρᾶς & βορρῆς scribitur. Ἀκεφαλώτερος ille apud Ciceronem, nisi sit mendum. Recitat autem è suo Mario in primo De diuinatione,

Arboris è trunco serpentis saucia morsu

Subijt ipsa feris transfigens vnguibus anguem.

Ex vero syllabę defectu sequitur carminis mutatio. Iambicus ex Trochaico,

Tu dabis malum Metelle Nœuio poetæ.

Dabis malum Metelle Næuio poetæ.

In medio autem ſtrigoſi illi deficiuntur ſyllaba: aut ſyllabæ parte, id eſt tempore. nam illi Maroniani, & venere & cauda carent, caſu non conſilio: *Quem tibi iam Troia.* Aonius tamen poeta conſultò quoſdam tales fecit, id quod an laudem, ſuo loco dicam. A Callimacho nánque commiſſum aiunt: cuius inter Senarios illud inſertum circumferrur.

Venale nec auro.

Ad priorem modum alio loco idem,

Labitur ripa Ioui non probante
Vxorius amnis.

Contrà Hypermetris eſt quod demas atque induas inſequentis ſyllabam per concretionem. Apud diuinum Poetam non ſemel,

Et dulcem muſti Vulcano decoquis humorem.

Vicio: ſulphura.

Vno in lectulo eruditulí ambo. &,

Insulæ Ionio in magno.

Hosce Græci κακοφώνους. ego potius εὐφώνους & πολυφώνους, nam κακόφωνοι sunt ridiculi, aut incompositi, aut insuaues: velut illi,

Numerum cum nauibus æquat.

Et Troica castra. Et qui est apud Ennium.

O Tite tute Tati tibi tanta Tyranne tulisti.

Atque hos quidem neutiquam definias per repetitionem eiusdem consonantis: quemadmodum minus consultò fecere Grammatici. Non sunt enim semper vitiosi quin etiam po virtute quæsitum id aliquando: sicut in quarto dictum est,

Sale saxa sonabant.

Quæq; lacus latè liquidos.

Quare genus summum appellabo αὐτόφωνον, aut αὐτοσύμφωνον. Speciē verò vitiosam: veluti in superiorib. & in his,

Glauco & Panopeæ, & Ino Melicertæ.

Iactari quos cernis in Ionio immenso.

Quos tamen constat ab ipsis Poetis affectatos: tantum abest vt pro vitiosis admiserint, quos quæsitos videmus, verùm in quarto exactius. Illud nunc dispiciamus: vitiosum hiulcum, & cum hiulcum quem poetæ probum atque etiam expetendum iudicarunt: an sub eodem genere quod ταυτοσύμφωνον diximus, statuere ius sit? Atque hoc pertinet ad Metaphysicum primò, deinde ad Moralem. nam largè dare est pro genere tum prodigis tum liberalibus, differentiæ verò additæ vel bonæ vel non bonæ, conficient species probas aut prauas.

Tumiditas quoque in sono est. vitium illud quidem, quod est contrarium sonoris. In id vitium assurgunt qui plus nimio conantur: à quo fortasse non abest Papinii.

Magnanimum Aeacidem, formidatámq; Tonanti. exhaurit enim spiritum.

Contrarij hærentibus & fragosis, æquè nihilominus vitiosi, Fluidi. Sunt autem Fluxi, qui non consistunt, dum pronunciantur: sed dilabūtur atque sese subtrahunt, quasi inertes operi. Hoc seculo vitium peculiare. ne moribus Epicureorum & solutorum animorum essent carmina dissimilia. Hi cecidere ab ea virtute, quam in Teretibus agnoscebamus:

Qui

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,

Tres sumus. Hoc illi prætulit author opus.

Figuræ vitium est in orationis modo duplex: aut quū nimis sūt figurati quasi cincinnati, & calamistrati, & spleniati, & stibiati: horum multos taxat Æschyli & Euripidæ Aristophanes. Alij contrà adeò plebeij, vt aliquando sordidi sint, illos κομψοὺς, hos βδελυροὺς appellato: Illud vitium tolerabilius: rapit enim ac tenet auditorem, dum iudicat. Hoc pessimum, aspellit enim ab sese auditorem, dum nihil quærit, nihil recipit noui. λογοειδεῖς appellatos inuenio: quasi similes solutæ orationi. Sæpe Catullus: vt in illis,

Troia nefas commune sepulchrum Asiæ atque Europæ:

Troia virùm & virtutum omnium acerba cinis.

Quod genus Horatius in sermonibus cōsecutus, habuit imitatores multos: Iuuenalem non habuit. Addidit enim facilitatem & amœnum sonum sermonis puritati. Cæterùm in quarto commodius & exactius de hoc.

Ἀσύνδετους verò quónam ponemus loco? nam partium videtur defectus. Sunt enim quorum voces singulæ singulis pedibus inchoantur ac terminantur. Quare quemadmodum oratio ἀσύνδετος est, cuius dictiones nulla copulatione coniunguntur, ita versus, quorum pedes nullā vicini syllabam subeūdo finiuntur. Aliis placuit ponere inter qualitates. Sanè est qualitatis vitium ex partium carentia. Exemplum Homeri,

Ὕβρεος εἵνεκα τῆσδε, σὺ δ' ἴσχεο, πείθεο δ' ἡμῖν.

Nobis dulcia carmina, nobis dulcia vina.

An verò possit esse vitium dispositionis? Non enim videtur. Transpositis enim, vti libitum fuerit, dictionibus, idem modus numeri. Euenire tamen queat, si mono syllaba intercedant. Exempli gratia,

Nobis Rex sit talis qualis iam fuit ante.

Si enim commutentur verba, subibunt inter se pedes. Grammatici more suo turbas dant. afferunt enim exemplum disiunctarum dictionum non pedum. Hoc autem est orationis, non versus,

Tectum augustum ingens, centum sublime columnis.

id quod nequaquam vitium est: sed figura laudabilis. quū enim multa habemus, fit quasi ἐπιμονὴ vbi copula non additur. Sed de his in quarto.

Hanc ſpeciem ὑπερρύθμων quare appellarint, ſuboſcurum eſt. videtur enim potius ἀρρύθμων. Haud tamen verum eſt, eſſe ἀρρύθμων, neque verò δύρυθμον, quare ὑπερρύθμων: quaſi quum dicimus, ſubſalſum.

LEGES COMMVNES.

CAPVT XXXIII.

HActenus communes affectus. Nunc ſi quæ leges ad virtutes adducunt nos, aut à vitiis amouent: tanquã affectuum cauſæ more noſtro ſubnectendæ. Eſt igitur prima lex ab antiquis ſancita atque recepta: Verſus à monoſyllabo, qua ſcilicet ratione ſuprà docebamus, ad triceſimum vſque temporum tractum deduci poſſe. Ie circo maximum verſum τριακοντάσημον vocauere. Et Demetrius Phalereus metri concinnitatem ſuo ſtomacho præſcripſit. Conſiſtere nánque potiſſimùm intra Hexametrum: idque addito elogio non infaceto.

Τέλειον γάρ, inquit, τὸ μέτρον ἄμετρον εἶναι.

Poſtremæ ſyllabæ nulla ratio habetur, quare neque longa purum Trochaicum, neque breuis purum Iambicum vitiabit.

Vt Hypermetrorum vitentur incommoda, nulla pars à ſequenti accipiatur, aut ab illo excipiatur. Hoc tamen Lyricis & Choris Græcis nequaquam obſeruatum eſſe, vulgare iam eſt. ſuprà poſuimus aliquot exempla. Catullus non ſolùm in Epithalamio, ſed etiam in Hendecaſyllabis licentia vſus eſt:

Quęnam te mala mens, miſelle Raſide,
Agit præcipitem in meos iambos?

Aut quum id quod in priore ſupererat, tanquam legitima pars inchoabit poſteriorem: vt in illo de quo diximus, Horatij,

Groſphe non gemmis, neque purpura Venale nec auro,

Sic habes apud Simonidem in epigrammate,

Ὦ μὴν ἀθλιώτατοι φόως χθιζὸν λάβε λύχνε ἀεικε-
λίστων ἐπαπαρχόντων τῇ ἐμῇ ἀμαιδίῃ.

& Nicomachus in Elegiis.

Ἔστιν δ' οὐκ ἀγαθὸς κλεινὸς ἀνὴρ ἅδε πᾶσαν ἐπιπλέ-
ων θώρηξ γυμνάσιος ἄνομα τεῦχε κλύων.

Atque in his quidem pudor ac venia ob nomina. At Theocritus,

ἐν οὐδενὶ ἀφ' ἑκατὸν οἱ πότνια, κηδόμενοι ἀ-
π' ἀθανάτων αὐτοὶ πλεῖον ἔχουσι βροτοί.

Mediocrior. Cratini audacia βαπτὰς,

ἀλλ' οὐχὶ δωματούνεται, ἢ γὰρ ἄλλο τοιγε-
βύλδυμα σείζουσι.

Ariſtophanes quoque Ἀχαρνεῦσι,

ἀλλὰ νῶϊ λέγ' εἴ σοι δοκεῖ, τόνδε λακε-
δαιμόνιον αὐτὸν, ὅτι τῷ τρόπῳ σοῦ ἐστὶ φίλτερον.

Ouidius autem in quarto de Ponto, dum non vult aures lancinare fœditate, laceſsiuit verſuum tractu,

Lex pedis officio, fortunáque nominis obſtat:
Quáq; meos addas, eſt via nulla modos.
Nam pudet in gemmos ſtatuam nomen ſcindere verſus:
Deſinat vt prior hoc, incipiátque minor.

Deinde ab his laſciuè luſit in nomine Tuticani, quę ibi legeris. Critias quoque quum ſcriberet Elegiacum, neque Alcibiadæ, quem celebrabat, nomen dactylicis caperetur, iambicum intrufit. Ponam igitur exempli gratia potius quàm concinnitatis, eſt enim duriuſculus,

Καὶ νῶϊ κλεινίου γὸν ἀθλιώτου στεφανώσω
Ἀλκιβιάδην νέοισιν ἅμιπποις τρόποις.
Οὐ γὰρ πως ἐῶ τοῦτον ἐφαρμόζειν ἐλεγείῳ:
Νῶϊ δ' ἐν ἰαμβείῳ κείσεται ἐκ μέτρου.

Illud item multi curiosè ſeruatum voluêre: vt ſententiæ ſimul cum ſtrophis abſoluerentur, ſic etiam in Elegis. Verùm non ignobiles Poetæ id ſuo arbitratu neglexere. Etiam Ouidius ipſe, qui legum iſtarum fuit obſeruantiſſimus. Horatius quoque ſolutus ea cura fuit. Catullus vnicam periodum multis explicat Elegis, ſecutus Græcorum licentiam.

E Grammaticorum minutis præceptionibus ſerò euadere poſſumus. στίχον eſſe voluere partem μέτρου. quæ tamen pars neque minor eſſet trinis coniugationibus, neque maior quaternis. Quod autem minus eſſet tribus, ſi plenum erat, neque vlla ſyllaba deficiebatur, appellarunt Membrum, κῶλον. quod deficeretur κόμμα. id eſt præciſionem ſiue melius, præciſum. Verùm hæc atque eiuſmodi, vt quiſque volet.

AFFECTVS PROPRII Iambici.

CAPVT XXXIIII.

IAmbicorum ſedes puræ & propriæ fuere per initia, ſicut & aliorum. verùm quum Poeſis ſit imitatio naturæ, natura verò ipſa rarò ſimplicia commentetur, cáque ad compoſitiones potius perfectorum: iccirco hæc vt exactius explicarẽtur, admiſti neceſſariò ſunt alij pedes, quorũ notis res ipſæ, quę eſſent varię, deſignari poſſent. Incertus igitur ſpõdęus ſedibus imparibus. Eius ſiue conſilij ſiue conſuetudinis ratio declarata eſt à nobis in ſeptimo horum librorum. Anapæſtus quoque ingeſſit ſeſe: non ſine magno decore. eſt enim pes admodum nobilis, iſque non ſolùm ſedibus peregrinis, id eſt, imparibus, ſed etiam legitimis. Id quod apud omnes Græcos videre eſt. De dactylo quid dicendum? nam ſi ſpondæus interponitur, quare non & dactylus? fortaſſe quia trochæo ſimilior, à longa nánque incipit. anapæſtus iambi naturam imitatur: à breui enim capit initium. Nos tamen in Nemeſi numeris ita conſuluimus, vt metum & fugam de qua loquebamur, exprimeremus. Quum itaque poſſet ſic, vel luculento carmine,

Illiberalis excuſſa ſunt metu omnia.

Maluimus ad huuc modum,

Illiberali excuſſa ſunt omnia metu.

Verùm hæc potius ad quartum librum ſpectant. Apud omnes paſſim in iambicis dactylus inuenitur. In ſeptimo horum librorum poſuimus exempla, quibus in vltima ſede ſit tribrachus. Illis etiam hũc addes ex Alexidis Hippiſco fabula.

ὦῦ, εἶδες ἀφ' ὑμῶν τινα ἀπολόμενον ἀμέτερον.

Scazontes. De Scazontibus alibi diximus. Tum Græci tum è Latinis Boetius in quinta ſede ſpondæum ſtatuere (is enim in iambico recto ibi quoque collocatur) non dubitauit. Nos puriorum authoritatem ſequuti, negamus id ita factum oportere aut decere: ſed iambum ſemper ei loco deberi: ne verſus tractu ipſo tam moroſo langueſcat.

TRO-

TROCHAICI.

CAPVT XXXV.

TRochaici ad Iambicorum leges quàm proximè accedunt, admittunt enim ſpondæum, dactylum, anapæſtum tribrachum, proceleumaticũ. Eò differunt, quòd ſedes impares ſeruantur intactę: idque multo diligentius quàm in Iambicis pares.

Comici tamen noſtri tam hoſce quàm Iambicos adeò contaminarunt, vt omnibus locis hos omnes, atq; etiam ipſum Creticum indiderint: quemadmodum fuſius in Epinomide ſcriptum eſt.

ANAPÆSTICI.

CAPVT XXXVI.

ANapæſtici lõgè laxiores, omnes enim ſibi pares admittunt pedes, dactylum, ſpondæum, proceleumaticum, nulla ſibi propria ſeruata ſede: adeò vt toto in verſu Anapæſtico ſæpe anapæſtus nullus inueniatur. Atque ex Anapæſtico Dactylus plerunque fieri queat. quemadmodum noſter ille:

Nulla fouet pietas pietatem.
Pietatem nulla fouet pietas.

Quinetiam fabularum authores Anapæſticum iambo contaminarunt: vt apud Archilochum eo verſu,

Ἐξαμυρίδου χαρίλας.

Nam quod aiunt etiam à Cratino factum, fortaſſe verum ſit: neutiquam tamen eo verſu quem adducunt ex eius fabula Vlyſſe,

Νὴ Δι' ἀνέκινον πόδ' ὁρῶμεν.

Eſt enim trimetrum hypercatalecticum, quod ob quædam prouerbia, Prouerbiale cognominatum eſt.

Πυτὶ δ' ἄρτεμις ὠκὺ ἐκόρευσε.
Καὶ κορχορῶ ἐν λαχανίοισι.

Etſi multa prouerbia aliis verſibus. Multi verſus eiuſmodi ſine prouerbiis. Dactylus tamen contra leges videtur admiſſus. Nam tametſi eſt ἰσοῤῥοπία, id eſt æquipollentia: tamen eſt ἀνισοδύναμος. contraria diſpoſitio. Itaque in Trochaico iambus nullus, neque in iambico trochæus vllus. Spondæus autem non iniuria miſtus fuit. Eſt enim par συλλαβῇ: id eſt temporum compreh enſione. Quòd ſi verum eſt, non eſt verum quod dixere,

versum illum esse catalecticum.

ὅτ' ἐγὼ τὰ δίγραμμα λέγων ἰωδοίων.

Etenim in longa penultima duarum breuium comprehensio est. Eiusmodi tetrametra Archilochia suprà vocabamus: alij malunt Aristophania. quod nomen non quit deduci tanquam ab inuentore sed ab vsu. Nã Cratinus ante hunc, & ante illum Epicharmus eo versu genere vsi sunt. atque Epicharmum quidem eiusmodi mensura duas aiunt scripsisse fabulas. Quinetiam apud Aristoxenum Selinuntium. cuius ipse quoque meminerit Epicharmus, talem versum inueniri. Fuerunt autem huic similia carmina, quæ vocarunt Laconica, in spondæum, non in anapæstum desinentia: è quibus illum circumferunt,

ἄγετ' ὦ σπάρται ἔνοπλος ἰοῦσι.

Nihilo deteriore lege conditur proceleumatico. est enim ἰσοχρονος. quo vsus est Aristophanes:

τίς ὄρεα βαδίζουσα τάδε ἐπέστιπτο βορέᾳ.

Vt nos immeritò nonnulli: κυρτοχιαστὸν appellarint, & sanè sapit hyporchemata de quibus libro superiore satis.

DACTYLICI.

CAPVT XXXVII.

DActylicis castigatiores spondæum tantùm interponunt, rarò proceleumaticum. Si quis alius interuenit pes, licentia est. Nanque & iambum & anapæstum videmus apud Virgilium. etiam Creticum putarunt Grammatici illum:

Insulæ Ionio in magno.

Ego nihil minus. nam Græcorum exemplo diphthongi amittunt tempus vnum sequente vocali. Proceleumaticus autem, quemadmodum alibi quoque diximus. aut expressus est, vt *Capitibus*: aut non, vt *Arvete*, in hac enim voce quasi trisyllabum sonum audis, vbi voles, facta tertia litera ex vocali consonante: sic & in illa, *Genua labant*. Potes enim audire, *Genua* tanquam dissyllabum. Eadem ratio apud Horatium in nomine, *Nasidieni*: & in voce *Pituita*: sed de his alibi quoque, vt dicebamus.

Nobilissimus dactylicorum Senarius catalecticus, multas inuenit pro re appellationes. Heroicus dictus, quia bella caneret. Orpheus, Linus, Musæus, Homerus, & alij

alij ad Hymnos transtulere. Idem Musæus etiam ad amores, verùm tragicos. Hesiodus, Nicander, Aratus, Oppianus ad narrationes ac præceptiones. neutiquam tamen nomen illud illustre propterea mutauere. Dictus Heroicus etiam Pythius, quia inuentum Apollinis prædicarẽt. Tradunt enim Phæmonoen primam extitisse quæ eo carminis genere Delphis fuerit vaticinata.

Ab ipsis dimensionibus etiã cõsequutus est alias atque alias appellationes. κατενόπλιον nominarunt, cùm binis dactylis singulos apponis spondæos. insurgit enim cum dactylo ad pugnam, & pedem figit in spondæo, vt manum conferat: deinde duobus dactylis præliatur: tum quiescit in victoria cum spondæo: Rarum carmen est:

Eruerint Danai, quæq; ipse miserrima vidi.

Periodicum verò est alternis, incipiens à dactylo:

Italiam fato profugus Lauináque venit.

Bucolicum, vt quintæ vocis & dactyli idem sit finis: vel dactyli, inquam, vel spondæi, multis exemplis.

Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi.

Sapphicum dactylos quatuor duobus claudit spõdæis:

Claudere dactylicas acies gemmis spondæis.

Spondiacum integrum rarum inuenias. Lucretij ille est in sexto.

An cœlum nobis naturam introcorruptam.

In trimetris autem dactylicis, vt spondæus primo sit loco: qualis apud Boetium,

Cum Phœbi radijs graue.

Inter quos alios eiusmodi & quæres, & iudicabis.

HENDECASYLLABI.

CAPVT XXXVIII.

TAm Phalecij quàm Sapphici Hendecasyllabi temporum variationes passi sunt. Diximus enim Sapphicum genuinum obsidere dactylum binis vtrinque trochæis,

Seu Sacas, sagittiferósque Parthos.

Quem posteà fecerunt stabiliorem, secundo trochæo in spondæum mutato. Phalecium autem verum iisdem tantùm constare pedibus, trochæis & dactylo quare primum esse trochæum oportere quem quum in spondęum mutatum videret Catullus, ausus est etiam iambum, alij

etiam Pyrrichium ſubſtituere, neque id ineptè. Laſciui enim maximè omnium ſunt. Quibus igitur omnia canere liceret, omnibus quoque modis & poſſe & decere iudicarunt.

IONICA A MAIORI.

CAPVT XXXIX.

IOnicis à maiore non minor iniuria, quàm anapæſticis facta eſt. Ita enim profitetur Terentianus, vſum ſequutus, non rationem. Pedes diuerſos inferi poſſe: modò cõſtent tempora, neque ſedibus, neque coniugationibus vllis ſeruatis. Quare eorum quẽpiam quũ legis aliquando, nihil minus agnoſcas, atque Ionicum à maiore. Eo ille carmine & frequens eſt, & feliciter vtitur, quare qui volet inde petat. Summa tamen hæc eſt: Quum tres Ionicos à maiore pedes poſueris, ſemipedem ſubdis, id eſt duas longas. Quare quum longas omnes in breues queas reſoluere, colliges duas & viginti ſyllabas breues: quæ proceleumaticos quinque ac ſemiſſem conficiũt. Exemplum non poſuit Terentianus, ſed curtum illud,

Perit, abit anipedis animula leporis.

Nos tamen, quemadmodum dicebamus, & longiſſimos & multos dedimus. Quòd ſi primam tantùm ſyllabam longam corripias, fiet primus pes anapæſtus. exempli gratia pono verſum hunc integrum, non corruptum.

Hic integer & purus erit verſus amœnus.

Sic mutato.

Hic & integer.

Quòd ſi manente prima longa, ſecunda diſſoluatur in duas breues, fiet dactylus, ſic:

Hic breuibus & impurus erit verſus, &c.

Atque ita aliis quoque locis eueniet. quare poſt duos Ionicos, aut eorum totidem vicarias ſyllabas tres trochæos inuenias: vt in illo,

Poſt Ionicum bis poſitum dabis trochæos.

In tertio tomo de Sapientia & Beatitudine, ex ſeptem trochæis dedimus, & cum cauda Elegiaca, ad varietatem.

ELEGI.

CAPVT XL.

ELegi inter dactylicos aut anapæſticos erant ſtatuendi. Cæterùm ob varietatem diſtraximus. negant quidam

dam præciſionem ſiue cæſuram Elegiacam eſſe breuem poſſe. addunt rationem, propterea quòd ſi anapeſtis mutiare, nequeat cõſiſtere. neceſſe enim eſt tertium pedem eſſe ſpondæum. Quòd ſi penthemimeris illa ſit breuis, iambus fiat. Nos in noſtris poematiis eam legem nequaquam ſeruauimus, maximorum exemplo virorum. Catulli illud eſt,

Perſpecta exigitur vnica amicitia,

Illud Propertij,

Vinceris, aut vincis, hæc in amore rota eſt.

& ille,

Aut pudor ingenuus, aut retinendus amor.

Illud Tibulli,

Lacteus & miſtus obriguiſſe liquor.

Hic Ouidij in quarto de Ponto,

Indignus effectus omnibus ipſe magis.

Præterea apud Simonidem in diſticho, quem modò poſuimus, id neglectum eſt. Horatius quoque in alio verſus genere æquè cęſuram illam breuem admiſit. Quinetiam Virgilius totics, non in ea ſyllaba quæ ſola relicta penè ignoratur qualis ſit, vbi non cohæreat: ſed etiam in ea quæ ſuppit facitque pedis initium.

Omnia vincit Amor, & nos cedamus Amori.

Poterat enim,

Si nos cedamus.

Verum Poetæ authoritas ſeſe tuetur iudicio, ita vt temporis iacturam in ſyllaba numerorum elegãtia redimat. Sed de his ſuprà quoque.

Nec, quemadmodum dicebamus, verum eſt quod aiebant: Elego ſemper finiri ſententiam, nánque ab Elegiacorum nullo id ſeruatum inuenias.

GALLIAMBI.

CAPVT XLI.

GAlliambicus facetiſſimus ac venuſtatis pleniſſimus verſus. In prima ſede anapęſtum recipit: quem mutat in ſpondæum aliquando. Præterea etiam Creticum & proceleumaticum. In ſecunda iambum: pro quo tamen etiam anapæſtus ponitur interdum. & meliore iure tribrachus. Eadem verò licentia ſpondæus qua & anapæſtus. quare dactylus quoque ſe ingeſſit. Tertiam

ſedem haud alius ferè ſubit pes quàm iambus. Quartę & quintæ dactylus debetur: ſed ita vt à quinta nunquam dimoueatur, de quarta cedat, quod mirum eſt, etiam iambo. Sextus & vltimus locus ſemper habet anapæſtum.

ALII AFFECTVS.

CAPVT XLII.

EST & ille affectus quo verſus in verſum mutatur. Nam & hoc in natura fieri & apud Theophr. legimus De plantis, & apud Ariſtotelem De animalibus, vt aliqua ex quibuſdam fiant. Terentianus multum operæ poſuit, vt hæc doceret. additis aut interpoſitis verbis aliquot. Sed & ſupra ſcripſimus quædam de recurrentibus, quos Anguineos aliqui vocarunt: eam quidem ob cauſam quia reflectuntur. Verùm vox minus ex analogia: tamerſi reperitur apud Poetas. Et hîc addemus exemplum vnum de tranſpoſitione. fit enim permutatis ſidibus, non vocibus, vt ex trochaico iambicus effici poſſit, atque è contrario.

Optimum ius, lex amica, vox diſerta.

Diſerta vox, amica lex, ius optimum.

Verùm iam modus eſto. neq; enim grammatici ſumus, ſed Poetam creare inſtituimus.

LIBRI SECVNDI, QVI ET HYLE INSCRIPTVS, FINIS.

IVLII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER TERTIVS, QVI ET IDEA.

RERVM DIVISIO.

CAPVT I.

QVVM igitur Poema, quemadmodum dictum eſt, imitatio quædam ſit: quatuor quærenda fuere: primùm, quod imitemur: alterum, quare imitemur: tertium, quo imitemur: quartum, quomodo imitemur. Sic enim etiã acutius quàm Ariſtoteles. atque in primo quidem libro Poetices vſum oſtendimus: atque eius originem, ſimul & finem: quare imitaremur. vt ſcilicet humana vita commodior fiat. Quomodo autem imitemur, dicemus libro ſequenti. Nam in ſuperiore digeſta ſunt verſuum genera, ac rationes quibus imitaremur. Nunc quid imitandũ nobis ſit, videamus. Igitur vniuerſum negotium noſtrum in Res & Verba quum diuidatur, verba ipſa & partes ſunt & materia orationis, quæ iam à nobis explicata eſt: verborum autem diſpoſitio atq; apparatus, quaſi forma quædam, de qua poſtea dicemus. Res autem ipſæ finis ſunt orationis, quarum verba notæ ſunt. Quamobrem ab ipſis rebus formam illam accipiunt, qua hoc ipſum ſunt, quod ſunt. Iccirco liber hic Idea eſt à nobis inſcriptus, non iccirco quia cum Platonicis eo verſer in errore, vt putem à rebus ipſis verba naturaſua concreata eſſe: ſed quia res ipſæ quales quantæque ſunt, talem tantámque non illæ, ſed nos efficimus orationem. Sicut igitur eſt Idea picturæ Socrates: ſic Troia Homericæ Iliados. Quare iam propoſitum perſequamur. Res omnis aut eſt perſona, aut extra perſonam. Perſonam deſcribimus, aut qua ſubſtantia eſt,

aut quatenus afficitur accidentibus. Substantiam aut totam designamus, exempli gratia, quũ in bello quis occiditur. Neque enim aut anima aut corpus deletur morte, sed Mezentius. Anima æterna manet. Corporis verò moles an eadem sit, quæ prius? hoc alibi declaratum est. Sic igitur tota substantia cadere solet in materiam Poeseos. vix enim aliter. quippe Æneam, aut Achillem, aut Cæsarem, quum referam eorum potius virtutes, aut vitia, aut fortunam explicabo. Partes autem penè eodem modo considerantur. veluti quum animæ abitum describimus,

Vitáque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

&, *Purpuream vomit ille animam.* &,

Atque in ventos vita recessit.

De corpore quoque haud dissimilia.

Truncúmque reliquit arena. &,

Iacet ingens littore truncus.

Accidentia verò, à Philosophis disputatum est, essèntne animæ, an compositi, putà Herculis vel Cæsaris. Nam Stoicorum vanitas ridicula, qui qualitates ipsas corpora esse profitebantur. Ac sanè quæ corporis esse dicuntur: ea sine controuersia illius sunt: veluti proceritas, crassities, atque eiusmodi: quæ constituta sunt in quantitate, qualitate, situ ac dispositione partium & habitu. Quantitas est continua & discreta. discreta, veluti quum vnum vni obiicimus in prælio. quum dicis vnius nutu rem agi declaramus: interdum pluriũm. Continua est in ea quæ magnitudo appellatur:

Præstanti corpore Turnus

Vertitur arma tenens, ac toto vertice supra est.

Tum ea quæ de Pandaro & Bitia: quæ de Tydeo apud Homerum, ac de aliis scripta sunt. Qualitatum species multæ. verùm maxima ex parte à figura & colore pingimus personas. quemadmodum Nireum & Thersiten Homerus, &

Excepto Laurentis corpore Turni.

Partium verò situm ac dispositionem in eodẽ genere constituimus: veluti quum capitis verticem fastigiatum declaramus, & dorsum gibberum, aut strumam in pectore. Etiam quæ ab euentu: sicuti quum dixit,

Moribundum extendit arena.

Italiam metire iacens.

Et

Et cernuus, & in caput, & supinus, & pronus, quemadmodum vbi dictum est,

Terram semel ore momordit. &,

Semianimésque micant digiti, ferrúmque retractant.

De ætate quæri possit, quod ad genus referenda sit. Nã temporis tractus in quantitate situs est. Signa verò ipsius, siue maiùs dicere designationes atque accidẽtia, sub qualitate sunt. Velox, vegetum, tardum, lãguidum, marcidũm, canum, impube. quanquam hoc ad habitum potius. Sunt enim sub eo multa quæ tum corpori tum ipsi toti debeãtur. Corpori, quale quod dicebamus, pubes, aut barba, aut coma aut dentes. Toti, cuiusmodi vestis, equus, currus, arma tuba, remus, aratrum, lorum, flagellum, calcaria, patera, & eiusdem rationis alia. atque etiam horum priuatio, quemadmodum vbi nudum quempiãm fingimus.

Atque hæc quidem corpori: alia verò cuinam sunt attribuenda? Nam Hippocrates & alij prisci Philosophi animi morbos professi sunt. adeò vt ille delirium eius vitium putarit, cæterorum multi auaritiam, iracundiam: hæc contrà, virtutes, prudentiam, magnanimitatẽ, & alia. Cæterùm huius rei iudicium ad seueriorem philosophiæ partem spectat. Hîc autem pro negotij præsentis captu sic digeramus. Animi potestates duæ: intellectus, voluntas. Intellectus affectiones tres: nobilissima omnium, Sapientia. cuius finis, Beatitudo. Huius habitus priuatio nullum habet nomen, si nominis vsum cum ratione compares. Insipiens enim dicitur is vulgò qui & stultus, quique temere rapitur ad actiones. tollit enim vniuersũ hoc quod cadere potest in animum consideratum. Erit igitur ille qui nullam sapientiæ partem possidet. At enim verò qui possidet partem quampiam, nõ est iccirco sapiens appellatus. quum tamen in aliis loquendi modis aliter res sese habeat: quippe ἀγράμματος est qui nullam nouit literam. Grammaticæ tamen summam omnẽ qui non tenet, haud continuò ἀγράμματος. Est enim alius alio γραμματικώτερος: alius autem alio sapientior, qui verè dici possit, inuenies neminem. Est enim sapientia omnium rerum cognitio ad summũ bonũ, id est ad fruitionem vltimi primiq. qui est Deus, relata rum. Quarum sanè rerũ notione qui caret, neque sapiens erit, neque insipiens agnosci debet. Proximus huic affectus nobilitate est is, quem primariam cognatámque nobis Rationem, sub Intellectus vocabulo

Animi potestates.

nominant Philosophi. Minor, quàm ille prior, ambitu & comprehensione nobilium notionum: maior tamen vi ipsa quadam quæ hominis animo debetur ineunti rationem omnium considerationum. Nobiscum enim simul nascuntur cognitiones quædam, quæ omnibus æquè eædem, ab omnibus æquè item probantur. Cuiusmodi sunt propositiones illæ quæ sunt quasi principia quædam contemplationum, quarum è numero eæ quæ cum ipso sensu cõiungunt intellectũ, ac tanquam vnũ efficiunt. qualis: De quacunque re alterutrum verè dici potest: est, non est. & illa: Omne totum est maius sua parte. Horum intellectuum finis est, Scientiam constituere. Contrarium autem in homine quâ homo est, nullum habet: sed extra hominem in iis quæ non apprehendunt. Tertius habitus est scientia, quemadmodum dicebamus, ab Intellectibus ortum ducens ad minores propositiones necessarias, à quibus cõstituitur. Eius finis est apparare intellectũ materialem, ad superiores intellectiones, atque per illas ei quasi gradum facere ad sui coniunctionem, atque vnionẽ cum Intellectu agente. Huius contrarium non vniusmodi. nánque priuatio dici potest ignorantia, vel ignoratio, vel ignaritas: verùm non vna ratione. Sanè aut tota penitus abest cognitio, quam ignorantiam priuationis vocabat Philosophus: aut cognitionis quædam inest facies, sed nautiquam suis picta colo ibus. A Peripateticis ἄγνοια κατὰ διάθεσιν dicta est. idque duobus euenire modis potest vno, quòd sit falsa conclusio: non solùm è falsis: sed etiam è veris, veluti si dicas, Quadratura circuli non est in Natura: falsa est hæc. omne enim spaciũ definitũ, alicui definito æquale esse oportet. adde rationem: Quia nescitur ab hominibus. Hæc ratio vera est: quæ tamen ex seipsa falsam peperit scientiam. Altero modo, quum vera sit aut è falsis, aut non necessariis. non enim est scientia, sed opinio. neque ille qui eo habitu præditus sit dicere queat, εἰδέναι: sed ita mihi videtur. Quapropter ex Critone minus rectè Platonici quidam sunt arbitrati δόξαν, siue opinionem, esse contrariam scientiæ. Nánque opinio quoque ipsa vera esse potest, atque ex veris. At verum vero contrarium nullum. verũ, quod illi & nesciunt, & irridẽt stultè, contrariæ sunt forma quadam: scilicet quatenus necessarius & non necessarius habitus contrarij sunt. Hęc sub

sub intellectu tantùm, communi omnia fine contemplationis. Sub voluntate verò duo sunt habitus item: quorũ principia in animo & ab animo diriguntur ad finem, qui tam extra hominem quàm in homine esse quit. vnus est agendi, alter faciendi. Agendi habitus morales dicimus, veris atque vniuocis speciebus. Faciendi habitus duo cõtinent genera non vniuoca: quippe Prudentiam & Artẽ. Nam qui prudentiam inter morales nominarunt, mali fuere Metaphysici. Aristotelis enim libri De moribus, populares sunt. quineriam potius supra vtrũque modũ genúsque summum habituum statuendam arbitror. Nánq; & iustitiæ & fortitudinis futurę pręuisas temperat actiones: & totas omnium artium dispositiones & digerit, & collocat. Est enim Habitus, prænidendi quo quicq. tempore, quoque modo agendũ sit, vel faciendum. Et quum morales habitus non bonos efficiant: neutiquã sola prudentia dicemur boni. neque verò quòd præuisio quædam prudentia sit, iccirco sub notione tantùm ac propterea inter intellectus habitus statuetur, non enim hoc distinguuntur Morales & Contemplantes. vtrisque enim communis est cognitio: sed contemplantibus in seipsa stat: moralibus ad actum exit. Ita & prudentia, pręuidet enim quæ agat. Hæc iccirco dixi, quia philosophus lata satis diuisione intellectus habitus diuisit in hæc quinque. Neq; enim eodem modo aut ratione intellectus nostri habitus est sapiẽtia & prudẽtia. sed de his satis. Quod superest eliciamus è necessaria diuisione duos habitus morales, iustitiã & fortitudinẽ. Omnes enim res aut bonæ aut malę. nã indifferẽtes semper in alterutrũ vergũt. Bona igitur & appetũtur & parãtur, & seruantur, & cõmunicãtur. Hoc est opus iustitię. nã & sibi & aliis habet quib. fruatur, & quib. alij vt fruantur facit. Administras aut socias fouet, industriam, parsimoniam, liberalitatem. Mala è cõtrario euitanda, fugienda, & repellenda tam ab se, quod habet proportionem cum eo quod est seruare bona: quàm ab aliis, quod est simile ei iustitiæ parti quæ communicat. Hæc sunt officia Fortitudinis: cuius duas fecere partes: pati, quemadmodum de Achille scribit Homerus: aut non pati, sicuti de Aiace proditum est. Comitem aut sobolem habet magnanimitatem. Atque hęc hunc ad modum. De Temperantia verò quid dicemus? Sanè ea nullis rationi-

Temperantia.

bus à quapiam distincta est. sed est mater & norma cæterarum omnium. Nam si virtus est medius habitus inter extrema: nulla potest esse virtus sine Temperātia. Quin etiam ipsis in contemplationibus siquis, quemadmodum oportet, statuat modum, non sine temperantia efficere possit. Hoc ipso est liberalitas id quod est, ne sit prodigalitas: Fortitudo, ne sit temeritas: Iustitia, ne sit rigiditas. Vitia verò his erunt contraria. ac sanè scio ab aliis aliter de his proditum esse: verùm si quis contrà sentiat, non laboro: magis ei laborandum sit ne in ipso sapientia & iudicium requiratur. Ad faciendum autem artes comparatæ sunt. eæque duplices. Nanque aut materiale quippiam conficiunt, aut construūt immateriale. Immaterialiū nobilissima, quæ fabricat instrumentum rationi: ea est Dialectica, artifex Syllogismi. Huic proxima oratoria. nanq; illa necessaria, hæc vtilis. Duę præterea, quæ voluptatem cum vtilitate coniunxere. Materialium artium illustrissima Medicina, cuius pedissequæ omnes, quæ ad vitam, victúmque paratæ sunt, etiam Fabricæ genera omnia. nam quod aramus, quod ædificamus, ea omnia ad vitæ finem diriguntur: cuius magister est Medicus. Nō igitur, quēadmodū dicebat Plato, sola coquinaria medicinæ serua est, sed & agricultura, & architectura, & alia omnia quęcunque seruant id quod semper corporis, sæpe etiam animi est in nobis. Iurisprudentia ex matrona facta est meretrix, ex regina tyrānа, ex matre nouerca. Mercatura certis locis necessaria est: in quibus non nisi ex conuecto vi uere queunt. Militaris, beluæ est, quum infers bellū: quū tueris fines tuos, hominis. Reducūtur autem omnia hęc artium genera ad summa duo. Quædam enim eiusmodi sunt, vt id quod faciunt tantisper dum faciunt, fiat: postquam factum est, non fiat amplius. qualis est cantio, saltatio, luctatio. Aliæ è contrario, id quod faciunt, dū faciūt, non est, sed fit, postquam verò factū est, est. veluti Fabrica. Ædes nanq; dum fiant, nondum sunt: sed postquam factę sunt, sunt. Quare in his quoque, id est considerandū, quod quædā faciunt, quædā factis vtūtur, vt sint artes ex artib. Exēpli gratia, Nauim fabricat nauicularius, nauta verò facta vtitur. Orationē fecit Isocrates, vsus ea est Archidamus. Fecit fabulā Terētius, egit histrio. Instituit Terpāder modos, nos his vtimur. Has verò cūctas ita distri-

Artium diuisio.

Iurisprudentia.

Militaris.

buas, vt ad duos diducas fines. ad vsum communem, aut priuatum. Communē intelligo, vt vico, oppido, vrbi: Politicum vocant. Priuatum, vnius, aut sub vno paucorum, Oeconomicum appellamus. Nam ista nostra monstra, quæ Monasticum addidere, non intelligunt Hominem esse animal sociale: Solitarium verò quem Aristoteles μονότητα & μονήρη vocat, aut deum aut bestiam. Apud veteres vnicum exēplum habes. sed coacti ac deportati Philoctetæ. quem tamen ex ea quoque vita communem ad vtilitatem reduxere. Chiron etiā, qui secretam à reliquis mortalibus vitā ageret, nō tamen sine illis esse voluit, sive ipsi sese socios, siue etiam discipulos esse vellēt. Hoc autem vniuersum viuendi genus ad veterem diuisionē accommodare poteris, vrbanum, rusticum, militarem: in quibus omnium personarum statum atque conditionē & agnoscere & describere conueniat.

Extra personam habes cætera omnia: Corpora, vt ensem, equum, librum: non corpora, vt orationem, præliū, sacrificium: Locum, in cœlo, terra, aqua, aere, igni. Tempus, & temporis partes atque occasiones. Euentus. Hæc autem aut sine persona sunt, vt ventus, fluuius: aut à persona proficiscuntur, vt pugna, pax: aut personæ sunt, vt clypeus: aut cum persona, vt tempestas, serenum, fulmē, pluuia.

A duobus autē principiis manare atq. pendere cuncta intelligēdū est. Alterūest Natura, alterū Fatū. Natura est quo quicq; cōstat. Fatū quo quicque fit. Itaq. omnibus in rebus per Naturā est, τὸ ἔργον. Priuatim autē in personis est πάθος, ἢ τὸ ἦθος. Nam qui voluntatem nostrā Fati seruam aiunt, vehementer errant. In Fato autem est id, quod Fortunam & quod Casum vocant. Est autem πάθος qualiscunque affectio, à qua πάθος id est mos pendet. est enim πάθος iracundia, consuetudo autē irascendi πάθος. quare neque in anima, neque arbores tametsi sunt animantes, habent πάθος, sed πάθος: quemadmodum etiam docuit Theophrastus. differt autem πάθος & πάθος non solùm gradibus, vt aiunt, ita vt πάθος sit πάθος vehemēs, sed quia πάθος est principium agendi, πάθος autem patiendi. Itaque qui perturbatur, πάθος habet: vt inuidus, qui perturbat, πάθος: vt iracundus. Ac quanquam in omnibus est perturbatio, tamen qui perturbant alios, quàm iis, qui ab aliis perturban-

tur:tamen qui propriè loquentur,ita dicēt:vt πάθος exeat ad actionem:πάθος comparet ad receptionē: & sit πάθους πάθους fundamentum. Cùm video miserum,patior. Ea est quidem misericordia,quæ creat munificentiam. erit hęc πάθος. Sic patior accepta iniuria. Hoc parit fortitudinē ad depulsionem. πάθος est fortitudo. Illud quoque animad uertendum est,χάσιν & ἕξιν idem esse quod πάθος. πάθος tamen esse à natura. χάσιν autem à consuetudine potius. χάσιν quoque non differre ab eo quod est ἕξις, nisi quòd ἕξις est iam confirmata habitudo. χάσις autem & parabilis & delebilis. Ac fuere quidē nonnulli ex antiquis quibus neque Fortuna, neq; Casus quicquam essent præter Fatum. omnia enim ex causarum pendere connexione. Alij maluere talia esse quædam:quædam verò sine causa necessaria euenire:quę si esse possent in cōsultatione posita, Fortunam fecerunt authorem: sin temere atque ab inanimis proficiscerentur,exempli gratia,Montis ruinas Casum nominarunt.

EXPRESSIO PERSONARVM cum exemplis.

CAPVT II.

HÆc quę natura ita cōstant, in Naturæ sinu inuestiganda,atque inde eruta sub oculis hominum subiicienda erūt id quod vt quàm commodissimè faciamus, petenda sunt exempla ab eo, qui solus Poetæ nomine dignus est. Virgiliū intelligo: è cuius diuino Poemate statuemus varia genera personarum. Constituuntur autem vel ex necessario,vel ex verisimili:in quibus eodem tenore seruandū quodcunque propositum fuerit ab initio.

Necessitas Est autem necessitas aut simpliciter, aut ex aliis pendēs. Simplex necessitas rara est in rebus humanis. Proportionem tamen habet quandam in vitæ tuitione. Proximam huic,qua dignitatem vindicamus. Quæ verò aliunde pēdet,est:veluti cū Æneas profugus à solo patrio nihil nō molitur,vt alieno potiatur. Cæterùm qui sit iustus,pius, fortis,nobilis,neutiquā malis artibus affectet id,sed iure aliquo consequatur. ita regni particeps, Chartaginis in Italia:quia inde Dardanus: & Latini gener. A verisimili, nemo quæ deducenda sunt,ignorat. Natura in his ante oculos

oculos habenda est. Sunt igitur aut simpliciter pictę,aut cum iis quæ ad eas pertinent. Qualia sunt, Genus,patria, conditio,fortunæ,animus,gesta,ars,habitus,& alia eiusmodi,quæ nonnulli græcorum περιστάσεις, nostri barbari iccirco circunstantias appellarunt, Aristoteles τὰ κύριος: Narratio simplex.

Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Incessit

Adduntur,vt dicebam,mores,sexus,ætas,officium:

Hūic coniunx Sichæus erat ditissimus agri
*Phœnicum,*Statum à coniugio habes. Fortunam à diuitiis,Genus à Phœnicia. addit affectum.

Et magno miseræ dilectus amore. Tum autem fortuna & habitus vitiosi:

Sed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion,scelere ante alios immanior omnes.

Contrà alibi virtutem cum fortunis & euentu. *Cadit & Ripheus ditissimus agri Qui fuit in Teucris, & seruātissimus æqui.* In VIII. lib. autem statu,fortunæ,ætas cum facto virisludiosi,& euentu.

Seniórque Galesus
Dum paci medium se offert iustissimus unus
Qui fuit,Ausoniisque olim ditissimus aruis.

Itē officiū,& affectū consanguinitatis,atq. pietatis:

Panthus Othryades Phœbi Triviæque sacerdos,
Sacra manu,victósque deos parúmque nepotem
Ipse trahit. Neque enim suorum oblitus, neque sacrorum vir pius.nāque & deos fert,qui ambulare nequibant:& nepotem trahit,qui aui passus æquare nō posset: summo in vitæ discrimine,sui & consilij & operæ participes alios fecit.

Personam verò cum habitu multis in locis habes,venatricis:

Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
Venatrix:dederátque comam diffundere uentis.

Militaris verò in Mezentio, Turno, Æneā: atque aliter in Camilla,& Penthesilea & in clypeo,

Virgatis lucent sagulis. & in XI.
Procul Ornitus armis
Ignotis & equo venator Iapyge fertur.
Cui pellis latos humeros erepta iuuenci

Pugnatoris caput aperit: caput ingens oris hiatus,
Et malæ rexere lupi cum dentibus albis.

Chlorei quoque habitum sic:

Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea vati
Cassida tum croceam chlamydē que sinúsque crepantes
Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro,
Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum.

Sic multa quoq. ad eundem modum describuntur in Clypei historiis, quemadmodum contrà, nudos quosdā vt in pugillatu. Et de Hermisio.

Nudo cui vertice fulua
Cæsaries, nudique humeri.

& habitus ipsius corporis,

Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis. &
Olli ingens barba reluxit. &
Magna ossa lacertósque Exuit. & de Pandaro,
Impubésque immani vulnere malas. &
Ipse caput nimbi saltum Pallantis & ora,
Ora modis pallentia miris. & Æneas,
Os humerósque deo similis. Nanque ipsa decoram
Cæsariem nato Genitrix, lumenque iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores, & de Cupidine,
Flagrantésque dei vultus, simulatáque verba.

Animi verò habitus, & ab eo manans actus, vt de Cyclope,

Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.

& de Mezentio,

Mortua quinetiam iungebat corpora viuis, &c.

Ira aliter agrestes describuntur, vt in octauo diuinitus,

Génsque virum truncis & duro robore nata,
Quæis neque mos, neque cultus erat: nec iungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami atque asper victu venatus alebat.

Contra vmbratilem personam, & domi factiosam facito. ac sui confidentem, atque alienæ gloriæ obtrectatricem. Qualia de Drance scribit,

Largus opum, & lingua melior: sed frigida bello
Dextera: Consilius habitus non futilis author:
Seditione potens.

Interdum verò nō descriptione personæ, sed appositō facto

facto eam declarabis, quemadmodum in primo cuiusmodi esset Bitias ex illo cognosces,

Ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.

Sic Iopam intelligis bonum poetam, bonúmque philosophum ex iis quæ ibi describuntur.

Hic canit errantem lunam, solísque labores, &c.

Maximè verò confert ad poematis cōdimentū, quod de genere, & patre, ac patria poni solet. Quorū exempla erues è catalogo vtriusque exercitus tam Turni, quàm Aeneæ. Sic Caci Vulcanum patrem facit, sic Cæculi. Drancis genus condiuit varietate:

Genus huic materna à stirpe superbum
Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.

Sic de Auentino.

Addimus autem quasdam quasi causas interdum: quare aut tales sint: aut sic faciant. vtque aut habituum, aut facti sint causæ. Itaque cum Daretis personam audacem, ac militarem: & pugilem describeret,

Continuò vastis cum viribus effert
Ora Dares, magnóque virum cum murmure tollit.

Addit igitur causam & susceptę prouincię, & murmurantis vulgi. sic enim prædicabant,

Solus qui Paridem solitus contendere contra.

Deinde repetiuit primordia pugilatus: cuius gloriam Amycus, magnis eo in genere pugnę rebus gestis sibi attribuerat. Itaque addidit & gentem, & nomen.

Victorem Buten, immani corpore qui se
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat.
Perculit, & fulua moribundum extendit arena.

Quinetiā fatum apponimus aliquādo, vel nudis epithetis, vel longiore oratione. Epitheta nuda. *pius Aeneas: misserima Dido: pulcher Iulus.* oratio fusior de Mesapo.

Quem neque fas igni cuiquam mec sternere ferro.

Et de Vmbrone, qui serpentum tollebat noxas,

At non Dardaniæ medicari cuspidis ictum Eualuit.

Euentum quoque post fatum adiungere solemus,

Tenemus Angitiæ, viuea te Fucinus vnda,
Te liquidi flenere lacus.

Ætatem verò sic distingues: vt tametsi cuiuis hominum statui eandem ascribis: non continuò tamen eiusdē

modi statuas. Itaque agrestem duriorem, ac firmiorem dabis auditori senem: quique nõ tam in opere senuerit, quàm cum opere consenuerit. Cuiusmodi Charon pingitur. Quos versus subieci necessariò propterea quòd in his, & ætas, & habitus, & habitudo, & officium, & instrumenta continebantur,

Cui plurima mento
Canicies: addidit, *inculta*: & *iacet*: scilicet neglecta. *Stant lumina flamma*, id est, rigida. σκληρόφθαλμον enim delineauit. Cuiusmodi homines vel crudeles, vel pertinaces, vel impudentes iudicamus.

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

non fibula: sicuti de Chloreo illo sacerdote suprà dicebamus. Deinde attribuit ex officio instrumenta,

Ipse ratem conto subigit. velisque ministrat,
Et ferruginea subuectat corpora cymba. vt ne remum quidem dederit in crassa ac lenta palude nauiganti. Ætatem quoque peculiarem. *Sed cruda deo, viridisq; senectus.* Quales à veteribus Græcis dicti sunt ὡμογέροντες.

Quòd si ascribes officium quodpiam rarum, atque inusitatum: licebit tibi subtilius atque accuratius scribere. Sin erit commune, ac vulgatum, simplicissima, ac breuissima narratione contentus eris. Itaque Magæ personam Poeta cũ vellet introducere, & artis tetigit capita, & ex historia vetere ortum repetiuit, summa sanè prudentia: quò rem faceret credibiliorem. Quinetiam vbi Magæ narrat scientiã ipse nullam asserit, sed spem affert ex pollicitis personæ magna atque præclara de se ipsa prædicãtis. Qui mos horum est impostorum.

Hinc mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos
Hesperidum templi custos, epulásque draconi
Quæ dabat: & sacros seruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella, soporiferúmque papauer.
Hæc se carminibus promittit soluere mentes,
Quas velit: ast alij duras inducere curas:
Sistere aquam fluuiis: & vertere sidera retro:
Nocturnosque ciet manes. mugire videbis
Sub pedibus terram. & descendere montibus ornos.

At eiusmodi miracula quum agnoscit in Mercurio, quia deus est, simpliciore signauit oratione sic & minoris operę functionem in augure longè adhuc simplicius:

Rex

Rex idem, ac Regi Turno gratissimus augur.
Sed non augurio potuit depellere pestem.

Humilem quoque personam, atque eius officium non sine Ethopœia, & Oeconomia. Sic enim de fœmina paupere, & industria, in octauo,

-ceu fœmina primum,
Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerua,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi famulásque ad lumina longo
Exercet penso: castum vt seruare cubile
Coniugis, & possit paruos educere natos.

Aliunde quoque alias excipies, quarum exemplo comparare tibi possis aliarum expressionem. Nunc alia aggrediamur.

QVASI PERSONÆ.

CAPVT III.

De personis igitur hæc. Sũt autem præterea quædam quasi personæ, vt personæ fictæ. Qualis apud Maronem Fama: apud Ouidium Fames: operosæ æquè descriptæ ab vtroque. verum Virgilius in quinto simplicissimè somnum descripsit,

Quum leuis Aetherijs delapsus somnus ab oris. & de Iride,
Mille trahens varios aduerso sole colores.

Ouidius autem somnum ambitiosissimè. Item quæ ad personarum naturam propius accedunt. cuiusmodi Alecto. Lepidissimè verò diuinus Poeta, quum haud ignoraret Atlantem esse montem altissimum: eiusdémque nominis virum, qui ibi regnarit: vtrunque simul descripsit in vno: ita vt dum mõtem depingit, apponat humani corporis appellationes quasdam quibusdam partibus attributas. Nam latera ardua communi significato vel de viro, vel de mõte dicere licuit sicut & verticẽ, atque etiam caput, quanquam duriusculè. At vbi ait,

Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento
Præcipitant. &, glacie riget horrida barba.

Ea vocabula nominauit, quæ hominis interessent: Itaque audacter etiam Senem appellare potuerit. His similia sunt, Sirenes, Harpyiæ, Diræ. Sed & in fabulis aliæ. apud Plautum Inopia, Luxuria, Lar, Arcturus. apud AEschylum, Vis, Necessitas, apud Aristophanem, Fas, Nefásque.

paulò remotiora, Cerberus, Equi Turni & Achilli. Cerberus in ſeptimo, Equus Eliſę, Aſcanij. Serpentes Laocoontis. In quibus enarrandis animaduertes plus minúſue operæ poſitum. Nam Eliſæ,

Stat ſonipes, ac fræna ferox ſpumantia mandit:

At Aſcanij Acrem equum vocat. non Ferocem ex farragine, & hordeo, vt ille Eliſæ. Eliſæ, qui tametſi fræna mandit, & ſpumas edit, tamẽ eodem in veſtigio ſtat. Deſcriptio autem illa ex arte & rei cognitione.

-quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis, veſtigia primi
Alba pedis frontémque oſtentans arduus albam.

Intellige enim frontem ſtella candida ſpectabilem, non autem totam albam. deteriores enim ſunt. Maiore affectu quàm cura deſignauit equum Mezentij:

-hoc decus illi:
Hoc ſolamen erat: hoc bellis victor abibat Omnibus.

vt & felicem faceret equum, non ſolùm fortem. quem etiam fidelem agnouit quum mœrentem dixit. Sic etiam Pallantis equum flentem. Turni verò equi deſcribuntur, non ſine hyperbole:

Pilumno quos ipſa decus dedit Orithyia,
Qui candore niues anteirent, curſibus auras.

At Æneæ equi attribuuntur etiam ſupra omnium naturam.

-geminóſque iugales
Semine ab ætherio ſpirantes naribus ignem.
Illorum de gente, patri quos dedala Circe
Suppoſita de matre nothos furata creauit.

RERVM DIVISIO.

CAPVT IIII.

RES, tametſi omne quod eſt, dici poteſt: ita vt etiã ſub ea perſonæ comprehendantur: tamen diſciplinę cauſa, nõ ſolùm à perſonis, ſed etiam à factis & ab operibus ipſis in præſentia ſeparabimus. Facta igitur ſeu opera, ſicuti dicebamus, aut ſunt, dum fiunt: aut poſtquam facta ſunt,

ſunt. Habent verò cauſam efficientem duplicem, naturam, & artẽ. Naturæ opus, quod eſt, dum fluit: generatio, corruptio, motus, augmentatio, diminutio, alteratio, diſpoſitio. Alterius generis ſunt, id quod iam generatum, aut corruptum, aut motũ, aut auctum, aut diminutum, aut alteratum, aut diſpoſitum. exempli gratia, homo genitus: homo corruptus ex quo cadauer factum eſt. Lapis, arbor: aqua, arena. Id tamen hic eſt conſiderandum. Natura enim laxa nunc accipitur ſignificatione etiam pro natura prima, id eſt Deo. Iccirco & quæ ille fecit, effecitque vti ſint immutabilia: & quæ ordine naturæ fiunt, vtraque pro factis accipienda ſunt. Quæ tamen libentius, & frequentius, & vulgatius rerum nomine appellantur: quia poſteaquam facta ſunt, videntur à vulgo: dum fiunt, ignorantur, quare & cœlum, & elementa, & animæ in eum cenſum venient. Apertius autem quęcunque ab arte efficiuntur, putà, vel nauis, vel nauigatio. Igitur de his omnibus ſcribendum eſt.

Quæ naturæ ſunt, ita deſcribenda erunt: vt nihil non veriſimile videatur. Quæ verò arte fiunt, etiam cultus plurimus iis adhiberi poteſt. vt

Pictus acu tunicas.

Quę autem ſupra fidem deſcribuntur, ea cuipiam deo ſunt attribuenda. Qualis Turni galea: Vulcani igitur eſto opus. Sic Equi Æneæ de genere eorum qui Solis vehunt currum, quippe Circes opera. Quod neutiquam ſapienter Critici reprehendunt. Nam eadem ratione potuit Circe ſuffurari ſemen equorum, qua Solis eſſe filia. Illud quoque Callimachi damnant iidem. quòd Ceruæ cornua attribuerit. Cur enim non? cui etiam credas cantanti aurea fuiſſe illa? præterquàm quòd in Gallia Cerua item cum cornibus noſtris temporibus & viſa, & capta eſt, cuius etiam nunc ſeruatur caput. Sic quum loquitur Achillis equus: à Pallade datum ſermonem. Quum mutantur in Nymphas naues, à Cybele opus fuit.

Naturæ factum Tempeſtas illa in primo, quę adeò luculenta eſt, vt ne à natura quidẽ illuſtrius cõmitti queat. Peſtilentia in 3. Æneidos, & in 3. Georgicõn. alterum genus operis naturalis eſt, Mons, Fluuius, Portus. cuiuſmodi in primo: quo in loco tametſi nullus vnquã extitit,

tamen satis est talem esse potuisse. Nam etiam nũc cum aquis dulcibus aliquot videmus.

Artis autem opera multa sunt; Aedes, Ara, Vrbs, Templum, Ensis, Iaculum, Aratrum, Nauis, & eiusmodi. vt agger, alueus, fossæ, pinnæ, propugnacula. Alterius generis, ædificatio, nauigatio, prælium, fœdus, altercatio, iudicia, mercaturæ, sacrificia, vota. Hæc omnia quæ imiteris, habes apud alteram naturam, id est, Virgilium. In primo vrbẽ ædificat, in secundo diruit: in tertio naues molitur, in primo destruit, in octauo arma fabricat, in multis locis discindit. In septimo procurat munitiones: quas haud multò pòst oppugnat. Actiones quoque & negotia, vel ciuilia, vel sacra, vel militaria item multis in locis. Nauigationem, venationem, obsidionem, oppugnationem, exilium, fugam, impressionem, amores, ludos, vaticinia, sacrificia: auspicia vrbis in octauo. Concilium inter cœlites, alterum inter mortales, legationem, societates militares, funeris pompam: fœdus ictum, fœdus turbatum. Mortes autem quas frequentes necesse erat describere, nunquam eiusdem modi. Fato suo fungitur Anchises. Misenus ab æmulo Tritone ob inuidiam & temeritatem. Palinurus ob fidem. Lausus ob pietatem. Mezentius ob virionem. Pallas ob audaciam. Aruns ob perfidiam. Camilla ob fortitudinem. Turnus ob auaritiam, & gloriam spoliis detractis. videbis quoque in ipsis prælijs tot diuersos modos, quot intereunt viri. Præterea aliter cædẽ ab insidiis: quum Sichæus obtruncatur in primo, & in tertio Pyrrhus. Hi igitur incauti, & ante aras nec opinantes: at longè aliter in septimo:

Hic iuuenis primam ante aciem stridente sagitta
Sternitur.

Est enim in prima acie, & iuuenis, id est, audax. Addimus autem interdum causas nominatim: sunt enim tempestatis effectores.

Vnà Eurúsque notúsque ruunt, creberque procellis Africus.

Item causam finalem,

Hoc metuens arcebat longè Latio.

Interdum rem ipsam præcisè ponimus sine causa, vt in illis,

Olli cæruleus supra caput astitit imber
Noctem hyememque ferens,

Illud

Illud verò cum causa, vbi Æolus ventos immittit. etiam causa ipsa prima: Iuno enim mouit Æolum. Quin & ipsa mota est tum ab iniurijs ibi enumeratis, tum ab officio, quod præstare volebat Carthagini. Interdum verò etiam τὸ σωφρονον. Nam in tertio Georgicôn pestilentiam sine causa posuit, in tertio Æneidos non tacuit:

Tum steriles exurere Sirius agros.

Atque hæc quidem ita scribuntur, vt sunt: ea verò quę oculis subijci nequeunt, arte quadam occupantur. Hectoris enim raptationem non poterat pingere pictor in primo Æneidos: nanque ter eum raptauit Achilles: itaque per tempus declarauit,

Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.

Est etiam facti ἀφ' ἑαυτοῦ, ordo. Quem interdũ peruertimus ad tollendam satietatem. Nam quantum ineptiarum effudisset in aures auditorum: si dum fabricaret Æneas naues, interposuisset Cybeles concilium? At eius rei fabulam eoúsque distulit, vbi naues ipsæ vrendæ essent. Sic & Camilla quum adducit turmas suas, eius natalia non descripsit, quemadmodũ Cæculi, & aliorum in Canalogo: sed ex Dianæ narratione quàm aptè non est disputandum. Nam Critici hoc damnantes, nihil aliud quàm Grammatici sunt. Simul historiam texit: simul addidit causam, propter quam velit de Aruntę sumi supplicium. Aliquando autem seruatur ordo diligentissimè: quem velim contemplêre in quarto. Dido primùm pertentat Æneam auertere à sententia, vbi non procedit, per Annam. hæ preces: quas frustrà esse quum videt, ad minas se conuertit. tum sperat flectere: vbi desperat, mortem orat. Quam quum haud impetrat, decernit à se ipsa. Tempus eligit, & modum, postremò peragit. Quo in dramate habes omnia, personam, consilium, factum, causas, tempus, locum, modum, affectum, instrumentum, euentum.

LOCVS.

CAPVT V.

LOci descriptio erit aut simplex, aut cum superficie. Est autem superficies non illa mathematicorum, id est extremitas lata corporis: sed quòd à iureconsultis vsurpatum est, murus, nemus, ara, meta. Interdum etiam

adiungimus vsum, & commoda, atque incommoda. Locus simplex:

Portus ab accessu ventorum immotus & ingens.

In eodem operosius:

Portus ab eo fluctu curuatur in arcum.

Adhuc autem nitidius, in primo,

Est in secessu longo locus: insula portum Efficit. & quæ sequuntur: cum superficie.

Lucus in Vrbe fuit media. Vsus autem & conditio, in quinto:

Est procul in pelago saxum spumantia contra
Littora, quod tumidis submersum tunditur olim
Fluctibus, hyberni condunt vbi sidera Cauri.
Tranquillo silet, immotáque attollitur vnda
Campus, & apricis statio gratissima mergis.

Interdum additur nomen,

Est in conspectu Tenedos notissima fama
Diues opum Admiscuit & fortunam,
Priami dum regna manebant.
Nunc tantùm sinus & statio malefida carinis.

Sic Italiam describit, in primo: & nominis mutationē narrat. Sic Thraciam, in tertio: & nomen ponit non directa oratione. neque enim ait, Thracia dicitur, sed *Thraces arant.* Vsum quoque, in secundo,

Limen erat, cæcæq; fores, & peruius vsus:
Tectorum inter se. & quæ sequuntur. Sic in XII, locus, vbi Turnus educit copias:

Est curuo anfractu nullis, accommoda fraudi,
Armorúmque dolis: quam densis frondibus atrum
Vrget vtrinque latus: tenuis qua semita ducit,
Angustæq; ferunt fauces, aditúsque maligni
Hanc super in speculis, summóque in vertice montis
Planicies ignota iacet, tutíque receptus:
Seu dextra, læuáque velis occurrere pugnæ:
Siue instare iugis, & grandia voluere saxa.

Ætna quoque mons, & castra, & Carthago, & alia loca poterunt tibi esse exemplo: quò diuinitatem illius viri queas imitari: quemadmodum ex illis,

Est locus Italiæ in medio sub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Amsancti valles: densis hunc frondibus atrum

Vrget

Vrget vtrinque latus nemoris, medióque fragosus
Dat sonitum saxis, & toto vertice torrens.
Hic specus horrendum, & sæui spiracula Ditis
Monstrantur, ruptóque ingens Acheronte vorago
Pestiferas aperit fauces.

TEMPVS.

CAPVT VI.

TEmporum autem sic inibis rationem. Modò enim annorum seriem dispones: modò anni partes: alias habitudines, quas καταστάσεις Græci vocant. Quemadmodum in tertio & pestilentem, & sterilem pingit annum. Aliquando temporis articulos vel in die, vel in nocte. Idque aut simpliciter, aut cum περιστάσει serenitatis, nubili, Lunæ, stellarum, tempestatum. Vsum quoque, & commoda, aut incommoda. veluti diem operi, serum quieti: noctem somno, consiliis, insidiis, furtis, somniis: Auroram lætam hilaris: mœstis importunam. Quo tempore etiam euenta noua comminisceris. miscebis etiam, aut peruertes naturas. Exempli gratia, quum dabis vigilias nocti: quippe rebus perturbatis. aut attribues diei cessationem: idem quod desidibus, an fessis designandum erit. Annorum series simplicissimè, in primo:

Hic iam tercentum totos dominabitur annos. Sic,
Tertia dum latio regnantem viderit æstas,
Ternáque transierint Rutulis hyberna subactis.

Anni partes.

Anni verò partes fusius. sic hyemem cum anno scripsit ille, in quarto:

Interea magnum Sol circumuoluitur annum:
Et glacialis hyems Aquilonibus asperat vndas.

& in primo Georgicôn:

Vere nouo gelidis canus cum montibus humor
Soluitur, & putris Zephyro se globa resoluit.

Noctis vsus.

Noctis autem vsum pauperioribus etiam ad opus: vt in octauo,

Inde vbi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo expulerat somnum. Ceu fœmina primum,
Cui tolerare colo vitam, tenuíque Minerua,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi: famulásque ad lumina longo
Exercet penso: castum vt seruare cubile
Coniugis, & possit paruos educere natos.

Alius finis in

tertio Georgicôn,

Hic noctem ludo ducunt: & pocula læti
Fermento, atque acidis imitantur vitea sorbis.

At Eliæ curas affert nox, quæ aliis somnum:

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora:
At non infelix animi Phœnissa nec vnquam
Soluitur in somnos: oculisve, aut pectore noctem
Accipit. Consiliis verò atque insidiis in nono:

Cætera per terras omnes animalia somno
Lenibat curas, & corda oblita laborum:
Ductores Teucrum primi, & delecta iuuentus
Consilium summis Regni de rebus habebant. Postea emittunt Nisum, & Euryalum. Somniis autem in secundo,

Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono diuûm gratissima serpit:
In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector,

Mane autem euentis, vt in tertio:

Postera iámque dies primo surgebat Eoo:
Humentémque Aurora polo dimouerat vmbram:
Ignoti noua forma viri. Et in eodem:

Iámque rubescebat stellis Aurora fugatis:
Quum procul obscuros colles, humilémque videmus
Italiam. & in quarto,

Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
Regina è speculis vt primùm albescere lucem
Vidit: & æquatis classem procedere velis.

Matutinũ tempus.

Serum autem dici receptui, & quieti, vt in tertio,

Sol ruit interea, & montes umbrantur opaci:
Sternimur optatæ gremio telluris ad vndam
Sortiti remos: passimque in littore sicco
Corpora curamus, fessos sopor occupat artus.

Serum dicti.

Temporis autem qualitates nullum afferunt decoris: quemadmodum vbi lucidam: aut obscuram, aut sublustrem noctem canimus: vt in tertio,

Nam neque erant astrorum ignes, nec lucibus æthra
Siderea polus: obscuro sed nubila cælo. &,
-manifesto lumine, quà se
Clara per inserras fundebat Luna fenestras. &,
Et Lunam in nimbo nox intempesta tenebat.

Ha-

Habes etiam temporis effectus quosdam, nõn solùm affectus: vt in sexto,

Quàm multæ glomerantur aues, quas frigidus annus
Trans Pontum fugat, & terris immittit apricis.

INSTRVMENTVM.

CAPVT VII.

INstrumentum inter causas numerat Plato: cuius sentẽtiam non temere sequi debemus. Sub efficiente enim continetur. neque pura causa est: non enim mouet, nisi moueatur. Habent quoque ordinem inter se. Nam quædam sunt naturalia, atque iccirco anteponuntur artificialibus. Exempli gratia, quum Indi lapide expoliunt, atque etiam faciunt sagittas. Arte etiam facta alia aliis priora: veluti Malleus antecedit Ensem. Diuiduntur etiam hoc, quòd quædam sunt instrumenta ad agendum, vt fistula, nauis, currus: quædam ad faciendum, vt malleus, incus: Item alia ratione. aliqua enim sunt ad perfectionem cõparata, veluti acus, malleus: aliqua ad destruendum, sicut ensis, & alia telorum genera. Faciunt tamen aliquid hæc quoque, putà ex homine cadauer. Sunt & alia tanquam instrumenta, vt equus. quæ omnia aliter atque aliter tibi enarranda erunt. Habes instrumentum naturale illa descriptione, ex duodecimo.

-saxum circumspicit ingens:
Saxum antiquum ingens, campo qui fortè iacebat
Limes agro positus, litem vt discerneret aruis.

Vides enim quibus gratiis adornauit instrumentum, quod simplex, ac rude ab aliis commodis ciuilibus, seu potius rusticis ad vsum belli transferret. quare addidit & illa,

Vix illud lecti bis sex cervice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem.

Aft longè aliter arte factum,

Iámque diu dum terga dabant palantia Teucri,
Suffecit. Postquam arma dei ad Vulcania ventum est.
Mortalis mucro, glacies ceu futilis ictu
Dissiluit: fulua resplendent fragmina arena. Sic de hasta,

Actoris Aurunci spolium, quassátque trementem.

Habes verò multa. arma Aeneæ, clypeum: Turni galeam: enſem Danni: talaria Mercurij, virgam, ſceptrum, litorum: & Miſeni *remúmque tubámque*, & multa alia: inter quæ etiam *fatalis ramus*, in ſexto ſuum obtinet locum.

CAVSÆ. CAPVT VIII.

QVum res omnes cauſam habeant quampiam, adeò vt ne ipſæ quidem cauſæ careāt cauſis: omniū enim rerum naturæ ad vnum Deum referūtur: cauſarum quoque genera & inſpicienda, & digerēda erūt. Prima cauſa eſſe finis dicitur. Finē enim moueri efficientem ad opus ipſum. Nobiliſſimam eſſe itaque ſecundo loco efficientem, tertio formam, poſtremam cenſeri materiam. Ac finis quidem atque forma idem aliquando ſunt. Natura enim quum molitur hominem, pro fine habere dicitur formam ipſam. eſt ſanè forma finis generationis. Finis igitur Aeneæ nauigationis Italia. Habuit tamen principium ruinam Troiæ. Forma autem nauigandi potius intellectione comprehēditur, quā extet re. Eſt enim nauigatio actio. Actionis autem vera forma nulla: quemadmodum ne materia quidem. ſunt autem formæ aliæ naturales, aliæ artificiales. Naturales illæ, *Geminíque minantur in cælum ſcopuli.* Artificiales illæ, *Inſtar montis equum. Treis imbris torti radios.* Materia naturalis, *Vnóque ſedilia ſaxo.* Artificialis. *Sectáque intexunt abiete coſtas.* Finis, *Votum pro reditu.* Efficiens, *Et ipſe doli fabricator Epeus.*

MODVS. CAPVT IX.

MOdus interdum ſignificat, quod Græci *μέτρον*, id eſt mediocritatē. Sic enim dicimus, modicè, citra modū, ſupramodū, intra modū. Aliquādo latior ac fuſior vis: quæ haud facilè definiri poteſt. Eſt enim in omnibus pene prædicamentis. Nā dicimus aliquo modo differre Circulū ab Hecatōagono. quippe angulis. Et dicimus alio modo currere Leporē, alio Equū, alio Cancrum. Alio modo eſſe filiūm Cæſaris Auguſtum, & alio Cæſarionē, alio modo creſcere ſpongiā in aquis antequā auellatur, alio in menſa poſt cōpreſſionem. Sic igitur intelligemus modi notionē: præſcriptionem cuiuſque rei, ſiue ſuam, veluti quum lapis ſua natura tantus, & talis figuræ, talis

talis ſitus, hoc in loco: ſiue ab alio impoſitā, veluti quum ex eo lapide factum eſt ſigillum Mercurij, bipedale, pictum minio, ſtans in templo. Ea præſcriptio tam animæ in moribus, quàm corporis accidentibus. in rebus inanimis in tempore, loco, factis, dictis, & aliis ſi qua ſunt. Igitur quū ira ſit animi perturbatio, modo alio plebeius alio nobilis iraſcetur. aliter è vulgo quiſpiam, aliter ſapiens. itaque Æneas in ſecundo,

Exarſere ignes animo: ſubit ira, cadentem
Vlciſci patriam. Aliter idem iraſcitur ob amici atque hoſpitis mortem, in XII,

Furiis accenſus, & ira terribilis. Aliter furit Turnus:
Talibus exarſit dictis violentia Turni. Alia eſt Iunonis ira in primo: alia in ſeptimo, poſtquam Troes potiuntur *Tiberidis alueo*: alia in decimo, Veneris oratione ſtimulata. alia Eliſæ quum abitum Æneæ aut timet futurum, aut factum dolet. Quibus è locis id aſſequimur, modum eſſe in accidentibus, quod differentiam in ſubſtantiis. Quare quòd eſt Aeneas alius à Turno, differentiam dicimus, eſt enim alia ſubſtantia. Hoc verò, quòd ille differt à ſeipſo, quum ei nauiganti *ſoluuntur frigore membra*, & quum *furiis accenſus & ira* Turnum interficit: id modum dicemus, cuius rei exempla facilè ſumes. Iam quod primo quoq. loco ſeſe offeret. perſequemur. *Varietas.*
De varietate ſuo loco dictum eſt: quæ vniuerſa cōſtituitur modis neque ſolùm id, quod eſt totum, à toto altero diuerſum conſtituitur: ſed etiam partes. quemadmodum videmus Æneæ nauigationem: in primo, turbulentam, in aliis ſecundam. Semper autem id vnum expetere, vt naues incolumes curſum teneant, & in tuta ſe recipiant. At longè diuerſus animus Tarchontis: quippe in ſolis armis ſpem ac gloriam ponere. interi tumultuium, ſi aliter euenire nequeat, ſimul cum ſalute ſociorum coniungere: at enim vir fortis,

Frangere nec puppim tali ſtatione recuſo.

Differre verò partes ſatis patet: quum naues quædam præter pauorem nihil mali paſſæ ſunt: nonnullæ arenæ aggeribus circumſeptæ etiam deſperabant. alias *vicis hyems* vnam fluctibus in mediis obrutam videre. ſic cætera conſiderabis. Dido enim deducitur in venationem ab Iunone, & Venere ob cōiugium. iccirco neque fera-

rum interitus, neque venationis exitus describitur. At verò Ascanius cùm in Latio venatur, ceruum sauciat: ex eo enim belli primi motus excitati sunt. Alia ratio in primo, vbi dandum erat aliquid Teucris quod ederent, sine canibus, aut conatibus, septem confecit commodi atque vtilitatis, non voluptatis causa. Iam verò quot orationum genera? Ilionei in primo habes luculentam. Habes & Venuli, quæ mera narratio, habes in concilio deorum, in concilio Latini deliberatiuas. Sunt & apud Latinū & apud Euandrū à Teucris quas omnes inter se conferes, vt earum modos, quibus differunt, obseruatos habeas tibi pro exemplis ad diuinitatem illius viri consequendam. Quū verò tota illa pars, quæ sexū sequitur librum, in cædibus posita sit: videamus quibus condimentis eiusdem cibi leuarit fastidium. Omitto quę in excidio Troiano dicuntur: videamus cætera. Almon sic interficitur sagitta.

-sub gutture vulnus & vdæ Vlcis iter.

At Rhamnes dormiens. Ex duobus verò æquali in fortuna constitutis, alter fortior in hostes ruit *moriturus Helenor*: alter melior pedibus *fuga salutem Quæsiuit Lyco.* Lucetium saxo Ilioneus: at aliter Laragum, *saxo atque ingentis fragmine montis Occupatus.* Aliter,

Præcipitem scopulo, atque ingentis turbine saxi
Excutit, effudítque solo. Hinc lora, & iuga subter
Pronolsuere rotæ, crebro super vngula pulsu
Incita, nec domini memorum proculcat equorum.

Remulum Ascanius sagitta interficit: at Bitiam neque sagitta neque iaculo ob corporis immanitatem, sed pharetra. Ense autem Pandarum, sed à Turno:

Mediam ferro gemina inter tempora frontem
Diuidit. Haud dissimile quàm dissimili modo,

-ille securi
Aduersi frontem mediam, mentúmque reducta
Diffecit, & sparso latè rigat arma cruore,

Lynceo caput abscindit Turnus cum galea, nec minus alibi,

-currúque abscissa duorum
Suspendit capita, & rorantia sanguine portat.

Thoantis ossa dispergit *cerebro permista cruento.*

& alibi,

Tum

& alibi,

Tum validam perque arma viro, perque ossa securim
Altior insurgens. Oranti, & multa precanti
Congeminat vulnus calido rigat ora cerebro. Illáque similia dissimili modo:

Sistis equos biiuges, & curru desilit, atque
Semianimi, lapsóque superuenit: & pede collo
Impresso, dextra mucronem extorquet, & alto
Fulgentem sinxit iugulo. Sic,

-lapsúmque superstans
Immolat, ingentique vmbra tegit. Arma Sereſtus
Lecta refert humeris, tibi rex Gradiue trophæum.
Tum super abiectum posito pede nixus, & hasta.

Item illa similia:

Hastam intorsit equo: ferrúmque sub aure reliquit.
Quo sonipes ictu furit arduus: altáque iactat
Vulneris impatiens arrecto pectore crura,
Voluitur ille excussus humi. Parem casum aliis ambiuis modis:

Iam tandem erumpit, & inter
Bellatoris equi cana tempora conicit hastam.
Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras
Verberat: effusumque equitem super ipse sequutus
Implicat, ejectóque incumbit cernuus armo.

Addidit alia ornamenta iis quæ dicebamus: quum faceret victorem victo imminere, & genu aut pede premere:

-venienti Ebuso, plagámque ferenti
Occupat os flammis: illi ingens barba reluxit.
Nidoréque ambusta dedit. Super ipse sequutus
Cæsariem leua turbati corripit hostis,
Impressoque genu nitens terræ applicat ipsum.
Sic rigido latus ense ferit. Haud ita multum abest:

-galeam læua tenet, atque reflexa Ceruice genantis
capulo tenus abdidit ensem. Ab hastis quoque vulnera,

Olli per galeam fixo stetit hasta cerebro.

-latos huic hastile per armos
Acta tremit: duplicátque, virum transfixa, dolorem.

Sic *Hasta sub extremam donec perlata papillam*
Hæsit, virgineúmque alitè bibit acta cruorem. Nec minus illa:

Buten aduersum cuspide fixit
Loricam,galeámque inter:quà colla fedentis
Lucent:& leuo dependet parma lacerto.

Item alia genera:

Auxuris enſe ſiniſtram,
Et totum clypei ferro deiecerat orbem. ſicut illa,
Excipit in latus:& quà fata celerrima,crudo
Tranſadigit coſtas,& crates pectoris enſe.

Atque hæc quidem in ipſo prælio quaſi æquali vel ſorte, vel animo. vbi verò noui quippiam ſuperuenit: aliter pugnant, aut ad pugnandum mouentur. Quemadmodum fuſis Volſcis, interfecta Camilla, Turnus præceps fertur in prælium, niſi nox dirimat acies. Sic mouetur Mezentius filio interempto. Sic ruit AEneas audita Pallantis cæde. Itaque diuinus Poeta, neque metitur,neque ponderat plagas:ſed præſenti opera,

*Proxima quæque metit ferro.*ac tanto terrore complet, vt ei vacet etiam octo iuuenes viuos capere ad Pallantis inferias.Quemadmodum verò nobis laborandum ſit ad varietatem,docuit ipſe illis verſibus,

Treis quoque Threicios Boreæ de gente ſuprema.
Et tres quos Idas pater,& patria Iſmara miſit
*Per varios ſternit caſus.*Non enim vno modo ſtrauit eos.

Mortis quoque ipſius varij modi ſunt animaduertendi.Nam quum mors ſit vitæ priuatio,ea fit per ſeparationem animæ à corpore. neque enim verum eſt quod aiunt Platonici : ſeparationem eſſe duplicem. vnam quam dicunt eſſe animæ à corpore:aliam quæ ſit corporis ab anima. à corpore animam ſeparari per ecſtaſin. corpus ab anima per mortem. Verùm hæ meræ picturæ ſunt garrientium : æquè enim alterum ab altero ſeparari dicitur. non enim fit, quemadmodum quum abſtrahimus intellectu accidentia à ſubſtantia. aut ſubſtantias ab eo quod appellant philoſophi Hîc, & Nunc. Sed corpus vbi ſemel ſine anima eſt, fit cadauer. Ecſtaſis autem fit poteſtatis tantùm, non autem eſſentiæ. Hæc ſcripſi vt intelligeremus,mortem eſſe vnius tantùm modi: acceſſiones autem non vnius.Itaque & quæ adduximus oſtendunt, & quæ adducemus:

Olli dura quies oculos, ac ferreus urget
Somnus:in æternam clauduntur lumina noctem.

&, *Terram ſemel ore momordit.* &,
Purpuream vomit ille animam. &,
Cedit ſemianimis Rutilorum calcibus arua. &,
Vna eadémque via ſanguiſque animuſque ſequuntur. &,
-calcibus atram
Tundit humum expirans,infractáque tela cruentat. &,
Iugulóque haud inſcius accipit enſem,
Vndantíque animam diffundit in arma cruore. &,
Sanguinis ille vomens,riuos cadit, atque cruentam
Mandit humum,moriénſque ſuo ſe in ſanguine verſat. &,
-tum frigida toto
Paulatim exoluit ſe corpore:lentáque colla,
Et captum leto poſuit caput,arma relinquens:
Vitáque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.

Aliarum quoque tum rerum, tum actionum modos obſeruare nequaquam difficile eſt. ſed de his ſatis. Nam de vaietate quum loquemur, & hæc deſignabimus leuiter,& alia erunt declaranda.

EVENTVS.

CAPVT XI.

EST autem quemadmodũ dicebamus, præter ipſas res, prætérque actiones haſce quæ à nobis proficiſcũtur tertium quiddã quod Fatum appellarunt: ſeriem quãdam connexionémque cauſarum, quibus tum res, tum actiones,& initium, & exitum ſortiuntur. Hunc exitum, Euentum veteres nominarunt: quem vel fortuna, vel caſu perfici voluêre. Quare ſi res ipſas putes, & veteris exitum,& initium nouæ Troiæ inuenies. Dardani quoque peregrinationem eiuſmodi fuiſſe, vt eius nepotes eaſdem repeterent terras, quas ille reliquiſſet. Maximè verò nobis ſtudendum eſt, vt rerum exitus aliter cadat, quàm res ipſæ interea pollicentur (aut ſi neceſſe eſt, ita futurum, quemadmodum à principio viſum fuerit) efficiendum vt media ipſa tempora, ſpes, cogitationes, actiones in ſummas adducantur difficultates. Habes prioris formæ exempla multa. Nam & claſſis ſeruatur à tempeſtate, quam tamen deûm Regina concitarat.

& eripitur ex incendio atque excidio Ilij AEneas, quum tamen & pugnaſſet, & reuerſus eſſet. & Eliſæ nuptiæ ſumere finiuntur. & amittit Pallantem AEneas, cuius armis & ſocietatibus, ac conſiliis potuit vincere Latinos. nanque & ſuos Euander dedit: & arma Hethruſca conciliauit. Alterius fortunæ exemplum eſt, quum menſas deuorarũt. Quantum metum quàm facilis exitus diſoluit. & illud: quum AEneas Italicarum rerum eſſet potiturus. potitus ille quidem eſt: at quanta iactura, quibus æruminis, quot cladibus? omnia denique ſint exquiſita: nihil vulgare.

QVEMADMODVM EXActius omnia contemplemur.

CAPVT XII.

HActenus eorũ omnium quæ in vita humana aut eſſe aut euenire poſſunt, naturã cõtemplati ſumus: cæterum filo paulò craſſiore. deducti namque ſumus per ſummam rerũ, quarum exẽpla ex diuino illo viro peteremus Nunc verò quoniã perfectum Poetam inſtituimus, magnoperè nobis conandum eſt, vt exactius omnia cognoſcamus. Id quod vt commodius fiat, paulò altius nobis ordiendum puto. Eſt in omni rerum genere vnum primum ac rectum, ad cuius tum normam tum rationem cætera dirigenda ſunt. Quare quò melius alia videamus: principis perſonæ mens, dicta, facta, ſors contemplanda erunt: cuius dimenſionibus reliquarum proportiones metiamur. Quum igitur facere AEneam inſtituerit perfectiſſimum: hominiſque perfectio conſummetur contemplatione, atque actione: ipſáque actio ſit aut in ſe, vt abſtinentia, aut etiam foras ſeſe det, vt aliæ virtutes. vtriuſque autem tam contemplationis, quàm actionis, ſiue finis, ſiue materia, ſiue (vt vocant) obiectum ſit ſocietas: eáque exiſtat aut pars, vt œconomia, aut totum, vt politia: huiuſque partes exerceantur vel in pace, vel in bello: atque in vtroque ſemper diuinam rem pro duce habeamus: oſtendam tibi omnia hæc vno in AEnea cognita fuiſſe. neque id temerè. dictus enim eſt fuiſſe omniũ ſui temporis ſapientiſſimus. Quare & bellum diſſuaſit, vt iuſtus: & in bello pugnauit, vt fortis: & ſuperſtes fuit ſatis patriæ, vt felix: & repoſuit patriam, vt

vt gratus: & perpetuauit ſacra, vt pius, Non eſt igitur Homerus audiendus, qui à Venere AEneam quaſi αἴνοτερ triſtiore auſpicio ſcribit appellatum: ſed quod ab omni, vt inquit ille, parte laudandus erat. hoc enim eſt αἰνεῖν. Quod autem eum principem & agnoſcat, & faciat: ſatis patet tum ex aliis, tum ex illis,

Rex erat AEneas nobis, quo iuſtior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior & armis. &,
Aeneadáſque meo nomen de nomine fingo.

Quarè & ei attribuit auſpicia,

Aſpice biſſenos lætantes agmine Cygnos.

Boni præterea Principis totam curam pro republica eſſe oportet: quaſi ille vnus è populo ſit, non tanquam ei onus impoſitum, vt tyrannus: ſed perinde quaſi caput, nõ farcina. Itaque appellat ipſos Socios. Ergò & ſcopulum conſcendit ipſemet, quo ſit laboris particeps, & ſuis oculis quæ ſit fortuna rebus ſpeculatur. Quamobrem etiam, in decimo, quum claſſem ducit, tum pernox & vigilat, & clauo aſſidet. Sic enim ait,

Ipſe ſedens clauumque regit, velíſque miniſtrat,

Id quod amiſſo quoque Palinuro facit. Solus enim ſenſit ſpoliatam magiſtro nauem fluitare. Sedentem autem maluit: quia ſedendo euadit anima ſapientior. quinetiam felicem adeò, atque cordatum deſignat, vt nunquam coactus ſit de quoquam ſumere ſupplicium, ſicut Vlyſſes, qui è ſuis habuit à quo caſtigaretur. Sapientis enim ſimul ac felicis principis eſt, prohibere maleficia quàm patrata potius punire. quod ſi memineris quàm ex æquo & bono fert iudicium in ludis, admirabere profectò diuini viri dexteritatem. Nam qui aduerſa fortuna impediti non vicêre, eos nihilominus afficit donis. vt maximus Poeta maximum virum etiam fortunæ dominum oſtentet, aut ſaltem moderatorem. quinetiam quum in certaminibus laborent omnes, non videtur decere id ſine præmio effici debere. Nam victoria vnius tantùm eſt, labor omnium. Ergo præmium victori eſto, victis ſolatium: quapropter & illa verba dixit magnanima, ac deo digna,

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.

Et victum Dareta luculentiore auget dono quàm victorem: vt oſtendat virtutem ſibiipſam & pretium &

præmium esse. Iccirco in legibus proposita sunt criminibus supplicia. virtutibus nihil datur. Congruit etiam cum exemplis historiarum regis AEneæ sapientia. Canensi clade quum Paulus seipsum interfeciſſet. Senatus Varroni, qui alter erat consul reuerso gratias egit, quòd de Repub. non desperasset. Ita AEneas Sergesto præmium dat, non tanquam victori, sed obseruatam, reductámque triremem.

Hactenus inspiciendam tibi personam proposui, quæ ciuilibus actionibus seipsam præstare potuit accommodam. Altera tamen erat hæc pars felicitatis atque perfectionis. Prior autem illa quæ in contéplatione erat constituta. quam non potest Poeta sine ineptiis declarare, si velit quasi in scholis, ostentare sophistã de rerum natura disputantem. Cæterùm quoad fieri decuit, parcè ac sobriè suo more attigit. Nam & naturam AEneæ notam fuisse apud Virgilium declarabimus, & deum. Ac dei quidé vis atque imperium nequaquam ei potuit ignotum esse, qui & sacra procuraret, & religionem transferret etiam in terram hosticã. Cuius cultum vel patriis doceret ceremoniis volentes, vel etiam inuitos armis cogeret ad capessendum. Rerum autẽ naturam calluisse, id verò non iam vno ex loco planè constat. veluti in tertio quum diducit animum ad vtrámque partem contemplationis. de Angue enim sic,

Incertus geniumne loci, famulumne parentis.

Sed & crinitus ille Iopas quámnam suis è carminibus attuliſſet AEneæ voluptatem, nisi illa calleret, *Errantem Lunam: Solis labores: Vnde hominum genus, & pecudes,* & reliqua Præterea quum viderent Harpyas, atque vna ex ipsis sese diceret maximam furiarum, summa modestia parique scientia dixit,

Siue deæ, seu sint diræ, obscœnæque volucres.

De AEtna verò, tantorúmque causis incendiorũ quum permulta sint à philosophis disputata, rémque ipsam graphicè designasset, addidit,

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac: & quæ sequuntur. Apertius verò fluuiorum originem, quum ait,

Nymphæ Laurentes Nymphæ, genus amnibus vnde est.

Sed

Sed & quis non videt difficillimam omnium materiam ac maximè cõtrouersam fuisse AEneæ liquidissimã? quippe de anima cũ tot tãtique philosophi multa quæsierint: ille neque pauciora, neq. obscuriora sciuit, quàm quæ ab Aegyptiis, Chaldæis, Indis sapientibus prodita sunt. In sexto enim, quæ hic ignorabat, ita didicit, vt ea postea docere potuerit. Quare nulli esse dubiũ oportet, quin vtranque perfectionis partẽ ad summam sapientiæ contulerit AEneas. Reliquas igitur deinceps videamus.

Habes igitur politietam Principis personã. Nunc eiusdem ratio reddenda est tãquam ciuis. In quo aliæ virtutes esse quum debent, tũ pietas & fortitudo primas sibi partes vindicare solent. Est autẽ pietas vox ambigua. nã erga deos bene affectus, dicitur pius: quibus diis bene neque velle, neque facere possumus. Hoc quoque non vno loco damnauit Plato, quod quispiã Deum putet nostri nostrorúmve indigentẽ esse. Erga homines autem pietas est affectus, quo bene illis vel à nobis, vel nostra opera votóve sit. Iccirco temerè à multis eius definitio allata est. Existit autem pietas aut in affectu, aut in officio: ac distribuitur humanis animis aut erga deos, aut erga patriã, aut erga parẽtes, vxorẽ, liberos, affines, amicos. Ac quanquam nullum cõmune genus est sactis, & profanis atque iccirco alia est propensio nostra ab benefaciendũ hominibus, alia ad colendum Deum: tamen si acrius intueare, quandam inuenias latentem proportionem. Ita enim thus Deo damus, non quasi egeat, sed quasi si cuius indigeret rei quæ penes nos est, eius nos illi copiã facturi simus. Ita laudes canimus, non perinde atque ipsarum egens sit, aut quibus possit augescere: sed vt ex eius cognitione meliores interea ac denique felices euadamus. Itaque pietas sui-ipsius modulus quidem ac norma est. Nam & quum homini benefacimus, quippe homines ipsimet tanquam nobisipsis facimus: quum erga Deum eodem modo animati sumus, in nos ipsos, beneficium illud ab infinito bono remeans ad authorem, redundat. Verùm hæc fortasse, more nostro subtilius. Planiore verò Minerua sic agamus. Pietas interdum misericordiam quandam significat: interdum propensionem certi cultus. Cultus igitur diuinus erit suo modo. Necessitudinum autem obseruantia erit pietas per proportionem ad *Pietas.*

priorem. Hæc tria genera exequutus eſt Poeta in Heroe ſuo. Miſericorditer, in primo, quum

Amiſſos ſocios vario ſermone requirunt,

Præcipuè pius Aeneas. vt & *pius* ſit, quia *præcipuè*: & *præcipuè*, quia *pius*. Idem Hectoris cadauer pictum, & Regem ſuum ſupplicem vbi vidit, dat ei gemitum, non ſolùm commouetur. Magnum verò affectum, qui etiam impediat orationem. Ad lamenta nanque Andromaches præ pietate vix reſpondet. Ait enim,

-vix pauca furenti

Subjicio, & rauis turbatus vocibus hiſco. Pertinet & illud ad pietatem debitam neceſſitudinibus. Neque enim ſolùm iuſta facit patri, ſed etiam nutricem ſepelit, eiúſque tumulum oppido illuſtri auget. Præterea Miſeni ſepulchrum conſtituit. Pallanta etiam luget de vxore verò,

Auſus quinetiam voces iactare per umbram

Implenit clamore viat. Vt profectò me horror capiat, atque etiam quatiat: vbi videre atque audire videar, in nocte, inter hoſtes, fortem ſimul atque pium virum etiam clamore chariſſimam vxorem quærere, talis ille ſuis. Quinetiam hoſtibus fuit, & placidus, & lenis, & clemens, & pius. nanque & Lauſum miſeratur interemptum. Et oratoribus ſepulturæ veniam petentibus, etiam pacem offert viuis, cæleſtibus illis verſibus,

Pacémne exanimis, & mortis ſorte peremptis
Oratis? Equidem & viuis concedere vellem.

Diuinus igitur Poeta commotum facit illum miſeriis alienis. is eſt primus limes pietatis. Addit etiam quaſi gradus quoſdam affectus: quum dicit, *Turbatus*. Præterea *gemitum*, ſed *ab imo pectore*. Poſtremò etiam *lacrymas* multis in locis. Flet enim & Palinurum, & Pallantem. & quum diſcedens è Sicilia ciues ſuos ibi relinquit. At idem ſiccis oculis Eliſam flentem audit. neque enim conſuetudine ſtupri moueri decuit pium virum: vbi verò apud inferum ſui cauſa extinctam reſciuit, lacrymas fundit, additis illis verbis,

Funeris heu tibi cauſa fui.

Quinetiam abeunt, atque auerſante, non ſolùm lacrymatur, ſed & proſequitur eam, & longè, & miſeratur. Erga patrem verò qualis? nanque Priamum cæſum vbi vidit, *-ſubiit chari genitoris imago.* Inde actutum eo:

at verò Anchiſe pertinace ad manendum: mauult mori. omnia enim illius cauſa poſt habuiſſe: *Rurſus in arma feror* Illam verò pietatem cuiuſmodi? patrem enim filio prætulit. Sunt in nobis inſita zopyra quædam, id eſt ſemina æternitatis: quam quum haud poſſimus per nos comparare, generis propagatione aſſequimur. Hæc eſt cauſa propter quam chariores nobis ſunt liberi quàm parentes. in patre enim deſinit, quod incipit in filio. At pius Aeneas qui à patre accepit vitam, patris vitam præfert vitæ filij. cui nihil debet, & ſatis dedit. Quapropter humeris impoſitum patrem gerit: filium vix qui ſequi poſſit, *pone trahit* verius, quàm *ducit*. de quo tamen alibi,

Omnu in Aſcanio chari ſtat cura parentis.

Et cuius gratia certum ſibi paratúmque regnum Carthaginis relinquit, vt incertum quærat armis. Itaque de illo, non ſe in fœdere,

Cedet *Iulus agris.* Et in ſummis periculis præcepta fundit,

Diſce puer virtutem ex me, verúmque laborem,
Fortunam ex aliis.

In deorum autem cultu quantus fuerit, multis locis patet:

Sum pius Aeneas raptos qui ex hoſte penates
Claſſe veho mecum, &
Sacra ſuóſque tibi commendat Troia penates.

Et è cæde recenti,

Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero. &
Sic fatus meritos aris mactauit honores
Taurum Neptuno, &c. & in quinto.
Hæc memorans cinerem, & ſopitos ſuſcitat ignes,
Pergameumque larem, & canæ penetralia Veſtæ
Farre pio, & plena ſupplex veneratur acerra.

Quum autem ſapientiæ duæ ſint partes, facere, & docere: non ſolùm fecit Aeneas quæ ad pietatem pertinebant, ſed etiam & docuit, & profeſſus eſt: Omnia enim cuenta, & caſus deo attribuit. Nam quum Italiam peteret, atque in Siciliam delatus eſſet, nullam paſſus perturbationem, ait,

Haud equidem ſine mente reor, ſine numine diuum. & illa

monita,

Non vires alias, conuersáque numina sentis?
Cede deo. Quibus verbis ne Socrates quidem vnquam protulit meliora.

Hi igitur sunt affectus. Officia verò, siue ministeria, quæ ad deorum immortalium cultum pertinent deinceps cognoscemus. Pontifex enim simul ostenditur, atque augur. ait enim,

Auguriis agimur diuum. Capit etiam ab Harpyia augurium in tertio: & à fulmine tam in primo quàm in octauo. & à flamma Ascanij. Itaque etiam vaticinatus est:

Heu quantæ clades Laurentibus instant:
Quas pœnas mihi Turne dabis?

In primo quoque coniecturam facit: atque ex pictura quasi omen capit:

Solue metus: feret hæc aliquam tibi fama salutem.

Sic etiam in tertio prædicit imperium Romanum in Epiro, tum colonias ac municipia legibus communicatis. Ait enim, *Vnam faciemus vtramque.*

Pontificatus autem multis describitur locis: tum iis quos suprà diximus, tum aliis:

Hos cape fatorum comites. & in duodecimo inter fœderis conuentiones, *Sacra deósque dabo.* Itaque ipsemet sacra facit, & Phœbo, & Neptuno, & Iunoni ipsi mactat suem: & bellum facturus litat illis versibus,

Et tumulum Herculeis sopitas ignibus aras

Me bello è tanto digressum, ac cæde recenti
Attrectare nefas: donec me flumine viuo
Abluero. Modum quoque sacrorum indicit in quinto,
Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.

Quare non est mirum si etiam attribuit ei Poeta diuinitatem. quippe qui & dea natus esset: & à Nympha appellaretur, *Gens deorum*: & esset dictus, *certissima proles Iouis*: & futurum Indigetem fata pollicerentur. Atque hæc omnia apertè: sub eruditione autem, quum etiam à diis ei somnia mittũtur. Sic. n. in somniis apparet Hector: sic pater Anchises: sic ipsi dij in tertio penates. Id quod Xenoph. non nisi diuinis viris cælitus euenire scriptum reliquit.

Fortitudo autem quum sit animi constantia in aduersis: duobus, quemadmodum dicebamus, contingere potest modis: aut cõtemnendo, & durando: aut obuiam eundo, & expugnando. Ita fortis Achilles quum pertulit Agamemnonis iniuriam: fortis Aiax, qui non est passus iudicij iniquitatẽ. vterque enim superat: maiórque est ipso incommodo. vtranque speciem exhausit AEneas, qui etiam doceat alios:

Durate. &, Superanda omnis fortuna ferendo est.

Etiam vt se, vel parem obiiciat fortunæ, vel constituat superiorem. Quemadmodum verò & subeat pericula, & obeat quoque multis locis luculentissimè scriptum est. Siue in locorum sint difficultatibus. Quid enim tetrius

cubat, humi cibum capit: pomis aggreſtibus, ac ſimplici victu contentus eſt. Quinetiam media in tempeſtate deteſtatus ignobile mortis genus, mortem optat, nedum vt pertimeſcat. Ita non horret mortem, ſed ignominiam adeò, vt etiam exactæ vitæ partem cum morte iam commutatam eſſe conſtanter exoptet. In re item dubia, ac penè deſperata videbis quantum gerat animi. In duodecimo enim cùm ſagitta ictus eſſet, neq. euelli poſſet cuſpis,

Sæuit, & infracta luctatur arundine telum
Eripere. Ipſemet ſibi ſcilicet. & addit,
Auxilioque viam, quæ proxima, poſcit.

& illud magnanimum,

Enſe ſecent lato vulnus, telique latebras
Reſcindant penitus.

Hoc eſſe poterat, vt pro ſe tantùm faceret non quo aliis conſuleret. At enimuerò longè alia ratio: ait enim,

Seſéque in bella remittant.

Quo tempore ne ſedit quidem ad quieſcendum. Ait enim,

Stabat acerba fremens, ingentem nixus in haſtam.

Idémque &,

Concurſu iuuenum, & multùm mœrentis Iuli
-lacrymis immobilis.

Sui igitur contemptor, gloriæ dominus, ciuium ſeruator fœuit hic. At idem quum datur occaſio eadem fortitudine lenis & clemens, non factionibus, ſed virtute victor. Rupto enim fœdere dextram tendebat, eámque inermé. Et nudato capite, atque ſuos clamore vocabat, *O cohibite iras.* Sic vniuerſæ rei bellicæ vera vnicáque gloria C. Iulius Cæſar in prælio Pharſalico nuda manu & capite clamabat, Parcite ciuibus. Acuit eam fortitudinem in ſumma rerum trepidatione, atque deſperatione ita, vt etiam exeat in audaciam,

Arma amens capio, nec ſat rationis in armis.

Quippe ſolus. quo? quibus? neque dux, neque ſub duce. Sperat tamen, proponítque ſibi factum viri fortis. ſed *glomerare manum*, id eſt ciues cogere: apponit conſilium, *Et concurrere in arcem.* adiungit ferociam, quaſi ſtimulum virorum fortium, *Furor iráque mentem Præcipitant.* Itaque concludit. *Pulchrumque mori ſuccurrit in armis.* Præterea quum ſtratagema ſit, vafrum commentum Imperatoris, vis

vis belluarum, conſiliũ hominis: ita admiſit Coræbi ſententiam de clypeis mutandis, vt præſenti vtilitate non cõtaminaret perpetuam fortitudinem. Itaque magnanimitas prohibuit eum quominus eſſet illius conſilij author: rerum experientia perſuaſit, vt fortunæ melioris arriperet occaſionem. In aduerſa igitur firmus: in ſecunda nunquã temerarius. ſed ne illa quidem oblata continuò confidens animi. Euandro enim auxilia pollicente nequaquam ſoluitur à curis: ſed ipſe & Achates,

-multa ſuo triſti cum corde putabant,
Niſi ſignum cælo Cytherea dediſſet aperto.

Pietate verò tum condiuit fortitudinem: quum Lauſo, quia patrem texerat, noluit afferre mortem: ſed & monuit ipſum, atque etiam increpuit,

Quo moriture ruis? Fallit te incautum pietas tua.

Tandem verò non niſi irritatus eum morte affecit, & coactus, & inuitus. Dementi enim & inſultanti iuueni quid faceret? *ſæuæ iámque altius iræ,*
Dardanio ſurgunt ductori. paulatim ſcilicet, non temerè. Quapropter redit ad clementiam ſuam ſimul, atque moderationem,

At verò vt vultum vidit morientis, & ora.
Ingemuit. & addit, miſerans grauiter: *dextrámque tetendit.* Quin & mox eum ipſe terra ſubleuat: non ſolùm donat cadauer patri, ſed ſimul etiam cum armis.

Eſt autẽ fortitudinis vel ſpecies, vel perfectio magnanimitas. Ea eſt virtus quæ nihil ſordidi vel probat, vel patitur. Magnum ſanè factum illud, quum penè iam expugnatam vrbem, ipſámque victoriam è manibus amittit, vt cum fortiſſimo hoſte ancipiti ſanè prælio congrediatur, *Magnanimitas.*

At pater Aeneas audito nomine Turni,
Deſerit & muros, & ſummas deſerit arces.

Audito tantùm nomine, etiam ipſas arces, quas penè in manibus habebat, omittit: anteponítque certam virtutẽ non minus certæ fortunæ. Quare neque deprecantem Turnum interficit, donec alteram fortitudinis partẽ potiorem ducat: vltionem ſcilicet neceſſitudinum. Itaque ne ſe quidem authorem vult facere, vt alibi: *Aeneæ magni dextra cadis.* Sed reiecit in neceſſitatẽ, pulcherrima nempe figura etiam à Rutilio deſcripta:

Pallas te hoc vulnere Pallas, Immolat, tanquam inferias

illi pro victima, non tanquam hostem qui bellum intulerit: non riualem qui vxorem petat: non fortunarum depopulatorem qui regno fatali arceat.

Hæ sunt certæ personæ virtutes, militis, imperatoris, pontificis. Quæ verò etiam cuiuis ciuium communes essent nulla caruit: temperãtia, prudentia, industria, solertia. Quid enim modestius quàm ea quę Græci λύτρα, & ἄποινα, vulgus Italicum *Talionem*, Gallia paulò corruptiore vocabulo *redemptionem*, negligere. Nam & iure belli redemptitiam pecuniam accipere possumus: & AEneas noluit. haud dissimilis Pyrrhus, cuius vox illa regia,

Rançon.

Non cauponantes bellum, sed belligerantes.

Iccirco & Lausum dono dedit sine precio: & hoc, & cæteris omnibus virtutibus fero Achille maior, qui filium patri auro vendidit: & auri atque argenti talenta pollicenti, ait,

Auri atque argenti memoras quæ multa talenta.
Gnatis parce tuis.

Cæterùm diuitiarum contemptus etiam in multis fuit: quorum animum haud facilè perspectum habeas. quippe aliis id persuasit sapientia: nonnullis stultitia. sunt & quos ignauia cohibet ab industria: sic enim diuinus Poeta,

-alitur vitium viuitque tegendo,
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat: & meliora deos sedet omnia poscens.

Mentis tamen altitudinem fuisse in AEnea ad eam perfectionem consequẽdam ostẽdunt cæteræ actiones. Quotus enim quisque sibi de gloria, aut victoriæ opinione dematʔ atquí ille quum de se ac Turno verba facit,

Si bellum finire manu, si pellere Teucros
Apparat, his mecum decuit concurre telis.

Non addidit, Ego illũ interfeciſſem: sed modestissimè,

Vixét cui vitam Deus & Fortuna dedissent.

Cuiusmodi animi temperationem & retinet & præ se fert in legibus fœderis. Nam si sum victus, inquit, cedam: si vincam, haud peto vt cedant victi. neque volo imperare non cedentibus, id quod etiam minus est: crescit igitur semper modestia: sed socij vt sint volo. Imò, ait *socer arma Latinus habeto: Imperium solenne socer.* Neque iubeo vt laborent Latini: id quod Drances pollicebatur: *saxáque subuectare humeris iuuabit.* sed *mihi*, inquit, *mœnia Teucri*

Statuent.

Statuent. Neque gloriam mihi posco ex nominis impositione: sed id quoque ipsis concedo victis: *Vrbíque dabit Latinia nomen.* Gratissimo quoque animo fuisse ostenditur, quum tam luculentis verbis, in primo, gratias agit Reginæ ob clementer auditam legationem, atque socios receptos, & quum in quarto,

-ego te, quæ plurima fando
Ennumerare vales, nunquam Regina negabo
Promeritam.

Pollicetur etiam æternam apud se memoriã beneficij:

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regat artus.

Ne verò crudelem aut ingratum putes, vbi dicitur, *sed nullis ille mouetur Fletibus.* Reiectus enim est & effectus & causa in deos illis versibus:

Fata obstant, placidáque viri deus obstruit aures.

Ita placidæ suapte natura erant aures, Fato autem factę duræ.

Industriam verò homo vnquam nullus maiorem præ se tulit: siue œconomiam intueris, tum in primo tum in octauo: siue artes alias. Nam & nauium structuræ præfuit, & vrbem condidit, & nauigandi calluit rationem. Facundiam verò quis nõ miretur? quippe in omni genere orationis excelluit. Nam & demonstratiuo vtitur, in primo, ad Reginam, & suasorio multis in locis, & forensi quum Reginæ refellit obiectiones.

Neque verò sunt audiendi Stoici, siue plumbeos siue illi ferreos sibi fingant homines. Nam si eorum Sapiens immobilis est animo, etiam corpore caudex erit. Neque enim quicquã officij à me proficisci potest, nisi mouear. Si pater excidit in voraginem, dabo manum. Quare? Si excindatur patria, non propugnabo. quomodo ero iustus aut liberalis? Sed illorum nugæ satis patent: qui quum peccata paria facerent omnia, pares quoque virtutes efficiant necesse est, paria igitur officia. Quónam igitur cõsilio dirimunt species officiorum, vt alia sint mediocria, alia summa? Hæc propterea scribo, ne obstrepant AEneæ aduersus Helenam irascenti. Nam & ipse ibi disputat: & ita mouetur, vt vincat melior sententia: quam diuinus Poeta meritò ascribit deæ. Neque enim aliud ratio est in mente humana, qua superantur affectus, quàm radius quidam, vt ita dicam, primæ illius Lucis, sine qua omnia sanè meritò & dicuntur tenebræ, & existunt. Dispu-

Stoici.

tationem ecce qualem:

–námque etsi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est, neque habet victoria laudem.

Non quærit igitur aut nomẽ aut laudem, sed iustitiam, vt suorum deleat ignominiam. Quis enim patiatur affines suas fœminas primarias premi seruitio impudicæ mulieris? Igitur rectè interpretatur factum suum sic: *Eximium esse nefas.* Nullius enim non interest nefas tollere. virenim iustus nullum malum superesse pati debet. Quare Grammaticuli, qui hosce luculentissimos operosissimósque versus sublatos voluere, vulgaribus moti affectibus, ignoratis rationibus iustitiam de Sapiente suo abstulere.

Habemus igitur vno in AEnea tanquam ideam illam Socraticam cuiuscunque personæ: cuius perfectio naturam ipsam in genere æmulari, in singularibus priuisque individuis etiam superare videatur. Verùm quia & sexu aliæ differunt, & statu nonnullæ, cuiusmodi eas item describere possis, videamus.

PERSONAE ALIAE.

CAPVT XIII.

Agrestis. ORdiamur à multitudine, quam in agrestem: vrbanam, militarem distingues. Agrestem, stupidam, credulam, timidam, peruicacem, indoctilem, sui confidentem,
Vrbana. contemptus suspicacem simul atque detestatricem. Vrbanam supinam, pauidam, tumidam, mollem, ignauã, verbis quàm factis promptiorem, luxu atque otio feram, superbam non resistentibus, demissam instantibus, crocodili naturâ.
Militaris. Militarem maleficam, intẽtam motibus exprobratricem operum suorum, gloriosam, vanam, otium quærat, quæsitum rumpat. In vniuersum verò, multitudinem omnem infidam, inuidam, indulgentem genio rebus secundis, fractam in aduersis, subitæ pœnitentiæ, ducis appetentem, appetiti recusantem. facit vt non faciat: faragit vt nihil agat. seruit vt ne pareat. Est enim *δημοκρατία* tyrannis multorum capitum. Agrestis exempla excipies duræ, inconditæ, facilè excitabilis in septimo,

Improuisi adsunt: hic torre armatus obusto,
Stipitis hic grauidi nodis.

Aduerte deinde asperitatem, eámque præcipitem, *Rimant telum ira facit, quod* scilicet *cuique repertum est.* & quæ

sequuntur.

sequuntur. Vrbanam autem vides ibi tumultuantem:

Ac veluti magno in populo quum sæpe coorta est
Seditio, sæuitque animis ignobile vulgus,
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat.

Inconsideratam verò, & corporis affectibus obnoxiã, in eodem:

Illi se prædæ accingunt, dapibúsque futuris.

Neque priùs amissorum sociorum cura subit, atque cogitatio, quàm

Postquam exempta fames epulis mensæque remotæ.

Improuiso autem euentu perterrentur, atque animũ desponderit, vt in tertio ad Harpyiæ vocem,

At sociis subita gelidus formidine sanguis
Diriguit, cecidere animi, nec iam amplius armis,
Sed votis precibúsque iubent exposcere pacem.

Adeóque deiecto animo sunt, vt *Sine dea*, rectè hactenus ac piè: sed quid sequitur? *Seu sint diræ obscœnæque volucres.*

Factiosam verò ibi:

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

& in duodecimo,

Exoritur trepidos inter discordia ciues.
Vrbem alij reserare iubent, & pandere portas
Dardanidæ: ipsúmque trahunt in mœnia regem.
Arma ferunt alij, & pergunt defendere muros.

Inconstantem autem in tertio,

Ipsæ iam matres, ipsi quibus aspera quondam
Visa maris facies, & non tolerabile numen:
Ire volunt, omnémque fugæ perferre laborem.

Militarem quoque inconstantiam in XII,

Ipsi Laurentes mutati, ipsíque Latini:
Qui sibi iam requiem pugnæ, rebúsque salutem
Sperabant: nunc arma volunt, fœduisque precantur
Infectum: & Turni sortem miseranda iniquam.

Vide pœnitentiam nanque in vndecimo,

Hic matres, miseræque nurus, hic chara nepotum
Pectora mœrentum, puerique parentibus orbi,
Dirum execrantur bellum, Turnique hymenæos.
Ipsum armis, ipsúmque iubent decernere ferro:
Qui regnum Italiæ, & primos sibi poscat honores.

A SEXV.

CAPVT XIIII.

PRoxima huic naturæ fœmina eſt, infida, ſuſpicax, inconſtans, infidioſa, ſimulatrix, ſuperſtitioſa, cui ſi potentia adiuncta eſt, ſit intolerabilis. Aſpice Iunonem in primo ſeipſam commendantem,

Aſt ego, quæ diuûm incedo Regina, Iouiſque
Et ſoror & coniux.

Et in ſeptimo,

Stetit acri fixa dolore.

Talem etiam obſeruabis Amatam, quę poſtulabat ſua vt conſilia obuiam irent etiam Fatis ipſis. Itaque eædē audent omnia, non fortitudine atque animi præſentia. ſed inſania atque vecordia, atque iudicij peruerſitate. Quare etiam ſeſe illa ſuſpendit, ſerua facta mortis potius ignominioſæ, quàm vt præter libidinem ſuam aucti imperij florentes videret res. Vult autem fœmina ſemper, ſi queat, ſuo nutu res ferri. itaque ſic deſcribit eius amentiam:

Quam ſuper aduentu Aeneæ, Turnique hymenæis
Ardentem curæque iræque coquebant.

Et Iuno,

Haud equidem metuam implorare quod vſquam eſt:
Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.

Adeò vt etiam demittat ſe ſupplicem deterioribus, Æolo & Furiæ. Quin quum extremus ſupremúſque omnium affectuum in fœmina ſit zelotypia, cæca Iuno ad Teucrorum odium acuitur obliuione pellicis. Vt enim Æneæ nocear cum Iuturna fœdus init.

Superſtitioſam agnoſces ex octauo,

Vota metu duplicant matres.

Affectum verò exuberantem, in eodem:

Stant pauidæ in muris matres, oculíſque ſequuntur
Puluerea nubem.

Pœnitentiam verò in quinto, exuſta claſſe:

Aſt illæ diuerſa metu per littora paſſim
Diffugiunt.

& addit, *Piget incepti.* & quod maius eſt, *lucis.*

Omnino autem nihil mediocre in hoc ſexu. Semper enim, vt eſt in noſtro prouerbio, aut minus quàm canem, aut plus quàm ſenionem iacit. Ergo non ſolùm gemitus & lacrymæ. ſed etiam plāctus, & veſtium ſciſſio, & vlulatus attribuuntur. Oſtentator ſexus ille cuiuſcúnque fortunæ affectibus maximè vehementiſſimèque expreſſis:

Amplexæque tenent poſtes, atque oſcula figunt.

Sic etiam Andromache vbi Aeneam vidit, *Impleuit clamore locum*, non enim mediocris vox, clamor: nec mediocris clamor, qui locum implet.

Quòd autem ad earum virtutes pertinet, duplicem modum deſignare poſſis, quippe aut virilem, aut ſuauem ac lenem. Propria fœminæ virtus pudicitia eſt & pudor. Pudor eſt metus reprehenſionis; Pudicitia, eſt conſtans abſtinentia à venere prohibita, nam caſtitas eſt conſtans abſtinentia à quacunque venere. Pudorem cognoſces in Lauinia:

Accepit vocem lacrymis Lauinia matris,
Flagranteis perfuſa genas: cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per oſſa cucurrit.

& alibi,

Cauſa mali tanti, oculos deiecta decoros.

Pudicam verò finges ex Andromachæ ſpecie, quam quū Aeneas appellaſſet, ita vt lectoris memoriam excitaret; addidiſſétque noui coniugij mentionem, ſic:

Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia ſeruas?

Statim intelligis, *Deiecit vultum*: & *voce* quidem *loquuta* eſt, ſed *demiſſa*. Quæ tamen antea clamore compleſſet locum. Luculentum exemplum tibi præbet Dido. quæ vt à caſtitatis propoſito auelleretur: opus fuit deo, ſed ipſomet Cupidine, ſed præſente, ſed virus per oſcula inſpirāte. Iccirco etiam Iuno Venúſque conuenere ad illum animum expugnādum. Speluncam quoque obſcuram, loco ſolo ac deſerto, & cum ſignis Iunonis ac Nympharum vlulatu. Quin vocat coniugium. Sic ſcriptum oportuit de ea, quæ Sichæi memoriam Hiarbæ regno putarat potiorem. Quibus modis extorta eſt illius voluntas. neque enim ſatis erat quòd natus dea, quòd *Os humeróſque deo ſimilis*. Quare nunquam aliter loquitur de Aenea, atque de marito.

Ne cui me vellem vinclo ſociare iugali. &
-agnoſco veteris veſtigia flammæ.

vt aut in Aenea Sichæum amet, aut Aeneam in Sichæo,

Postremò concludit non facturam. neque sanè feciſſet, verùm non ſolum Anna, ſed etiam Aſtra ipſa impulerunt.

In ædibus autem aſſignabis diligentiam, & ſedulitatẽ, & curam anxiam, & parſimoniam attribues. in operibus verò ſolertiam. vt in Euryali matre, atque Eliſa, &,

Iliadúmque labor veſtes,

&, Fert picturatas auri ſub tegmine veſtes,

&, Phrygium Aſcanio chlamydem. &, Textilibus onerat donis,

Sedulitas ac frugalitas, in octauo: vbi comparat Vulcanum fœminæ diligenti & parcæ. qualem etiam habes in Andria & Heautontimorumeno Terentianis.

Viriles porrò artes virtutéſque, & affectus atque officia dabis mulieribus, aut ex inſtitutione: quem in modum extruxit Metabus Camillã. Aut ex natura: qua freta eluſit Pygmalionem Dido: factáque eſt princeps populi. Aut ex deſperatione, qualis Euryali mater:

-muros amens atque agmina curſu

Prima petit.

Neque enim ætas impediebat quominus curreret, etiam in primam aciem,

-non illa virûm, non illa periclí,

Telorúmq; memor. Non igitur ob fortitudinem. nánque vir fortis & periculum agnoſcit, & capeſſit. at imbecillis audet, quia aut ignarus, aut immemor periculi. Ita in vndecimo,

Ipſæ de muris ſummo certamine matres

Tela manu iaciunt: ſed trepidæ, vt intelligas naturam pugnare cum neceſſitate: quâ adductæ,

-Primæq; mori pro mœnibus ardent.

Præcipites verò in fletum atque cõqueſtionẽ fœminæ. Sic enim πάθος appellat Ariſtoteles μυρίμορον: inſatiabilis enim eſt ſexus ille rerum omnium: vt neque appetens placari, neque plenus expleri poſſit. Nunquam ſanè ſorti ſuæ acquieſcit. Hos tamen affectus temperabimus loco, tempore, caſibus. aliter nanque flebit mater amiſſo filio, vt Euryali mater: aliter amiſſo amãre Dido. Aliter ea cui ex præſenti re amiſſæ rei memoria renouatur. ſemper enim comparationes facit muliebre genus. velut Andromache,

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago,

Sic

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Eſt nanque & fœmina & mater. Nec minus ipſa Venus tanquam mater, narrante Ænea miſerias ſuas,

Ignotus, egens Libyæ deſerta peragro,

Europa atque Aſia pulſus: commota,

-nec plura querentem

Paſſa, medio ſic interfata dolore eſt.

Quod autem de fœmineis affectibus dicimus, id in viris quoque conſiderabis. Affinitatis enim & odij, aut amicitiæ affectus aliam quaſi faciem imponunt dignitatibus perſonarum: quemadmodum etiam caſus, ſiqui ſunt atrociores. Quamobrem in claſſis incendio ſcidit Æneas veſtem. In extremo etiam periculo *it ſciſſa veſte Latinus*: quod alioqui indecorum eſt. Fuit tamen veterum mos ille, quemadmodum etiam in ſacris libris legere eſt. Par affectus Euãdro, quem in funere filij *potus eſt vis nulla tenere*: ſed & procumbit ſuper, & procubans hæret: neque auelli vult: & lacrymans ac gemens vix fari potuit.

ÆTAS.

CAPVT XV.

AB ætate diuerſa erues exẽpla. Nã prima pueritia luſibus intenta eſt. Quam pudenter deſcribes, ne ineptias. pauci nanque probant Homerum: nemo poteſt defendere, quum Phœnix exprobrat infantiam Achilli:

Πολλάκι μοι κατέδευσε δόλη σὺν Θεράπαινα
εἶμα θοῇ βαλύζων ἐπὶ νηπιέῃ ἀλεγεινῇ.

Parum enim differt ab iis quæ Ariſtophanes in Nubibus βρῦ, μαμμᾶν, κακᾶν. Verum ſanè nobis coluntur, vt ait Martialis, *Muſæ ſeueriores*. Parciſſimè Poeta in quarto, *-ſiquis mihi paruulus aula Luderet Æneas*. At ætas adultior in ſtudia cuiuſcunque generis impenſius incumbit. ſoluta tamẽ ſtudia illa eſſe oportet, & animi gratia potiùs quàm ſeueriore quæſita cultu:

At puer Aſcanius mediis in vallibus acri
Gaudet equo, iámque hos curſu, iam præterit illos.
Spumantémque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fuluum deſcendere monte leonem.

Maturior autem factus etiam venatur. Tum iam grandior Numanum interficit: poſtea etiam eum educit à caſtris Poeta.

Adoleſcentiæ perpauca exempla habes ex Poeta noſtro, vt lacrymas Euryali: at effinges ex præceptis his: Fertur atque etiam impellitur ætas prima hæc tum facilè, tum vehementer, ad ea quæ concupiſcit. Concupiſcit autem & ſtatim, & multa potita contemnit. ad alia animum appellit. Præceps potius animus quàm magna voluens. Iram atque animum ipſum in fronte atque ore gerunt. Anteuertit impetus deliberationi, facta verbis, pœnitentia perfectioni. Honoris atque prælationis exactores importuni, potius quàm ſeduli vindicatores. Contemptus vltores: ipſi contemptores diuerſorum à ſuis ſtudiorum. Laudatoribus ſuis fauent: odêre monitores. Potentiæ ſtudioſi, opum negligentes. ſpe enim alunt fiduciam ſui. Liberalitatem exercent, ignari fortunæ deterioris. Omnino ſimplicitatem & à ſe profitentur, & ab aliis exigunt. Parum ſuſpicaces: credeli multùm. Honeſta vtilibus anteponunt. nondum enim acuit eos rerum experientia, Sibiipſis lex ſunt. Sodalitatum atque ſocietatum ſtudioſi, ſibi ita viuunt, vt credi velint aliis quoque viuere. Denique nihil mediocre. Alienarum miſeriarum pii obſeruatores, ſuarum ſecuri. In iocos ſoluti. Verecundiæ obnoxij in erroribus: elati in benefactis.

Iuuenis autem frequentiſſimè ferox, atque etiam violentus. Ferox Turnus etiam Furię exprobrat ſenectutem: deinde ad arma vniuerſum concitat Latium. Itaque eum ardentem appellat Poeta. & in duodecimo,

Ardentes oculorum orbes ad mœnia torſit.

Sic audax Lauſus, atque etiam Æneæ inſultans. Pallas verò nihil Turni vim metuit: cuius animum deſcribit,

-audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat: raptóque volat telo obuius ipſe.

Cupidum quoque laudis, vbi Turni petit ſpolia. Euryalus quoque ſeipſum offert periculo, tantum abeſt vt pertimeſcat. Raro igitur modum ſtatuit appetentiæ ſuæ iuuenis. Euander id de ſe ipſo,

-mihi mens iuuenili ardebat amore
Compellare virum, & dextræ coniungere dextram:
Acceſſi.

Facilis iræ: prompta vltio, ac parata. Gyas in quinto,

Tum verò exarſit iuueni dolor oſſibus ingens.

Ira

Ira hactenus: vide quid ſequatur:

Nec lachrymis caruere genæ:

Indignatione enim citius quàm pietate iuueni excidunt lacrymæ. Addit illico factum & vltionem,

Oblitus decoris quę ſui ſocíumque ſalutis,
In mare præcipitem puppis deturbat ab alta.

Omnino autem iuuenis natura inter adoleſcentiæ ac ſenectutis tẽpora vt media eſt, ita & particeps tum vitiorum, tum virtutum: ſcilicet affectuum atque propenſionum. Itaque Euryalus ita adoleſcens, vt iam eſſet ætate firmiore, aliter afficitur ac lacrymatur quum in metu eſt, ne ſibi victoriæ præmium præripiatur. Aliter Iulus in Euryali luctu. Ætatis autem huius penè cognatum ac perpetuum vitium, inconſideratio. item præceps temerariáque occupatio iudiciorum. Id quod notat in Polo Quintilianus. Pudétius, in nono: Aſcanius, vbi Niſo atq; Euryalo præmia polliceretur Alethes, vt bene inſtitutus tacuit: tametſi & Regius filius, is penes quum eſſet arbitrium dandorum præmiorum. Excepit itaque mox orationem: verùm non ſine nota ſpei iuuenilis,

Ille, vides, quo Turnus equo quibus ibat in armis?

Senilis ætas maxima ex parte moribus eſt contraria adoleſcentiæ. Ergo quòd diu vixerint, parum ſperant, pauca moliuntur: præteritis gaudent, quæ ſola probant præiis quæ præſentia ſunt: quibus non acquieſcunt. Nouarum rerum obtrectatores, ſemper habent quod obiiciant. Soliciti officiorum exactores. Ad rem attenti. Lenti ac difficiles ad perſuaſiones. Cauti, atque etiam ſuſpicioſi. multa enim indignè aut ſe aut alios perpeſſos meminere. Ac quemadmodum adoleſcentes ſpe, ita ſenes memoria metiuntur omnia. Rarò affirmant ea quorum non habeant exemplum in memoria. rarius deiiciuntur de ſententia. rariſſimè ſibi alias anteferri patiuntur ætates. Meticuloſi, pertinaci vlterioris vitæ expectatione. queruli. Odia hoſtiliter exercent, atque etiam conuicia. Garruli, triſtes, importuni interpellatores, ſemper etiam quippiam imminentis mali minitantur. Quamobrem exercet frequentiſſimas comparationes. ſic Priamus,

At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles

Talis in hoste fuit Priamo.

Entellus de cestibus.

His magnum Alcidem contra stetit.

Statim de seipso,

-his ego suetus,

Dum melior vires sanguis dabat.

Euander,

O mihi præteritos referat si Iupiter annos,&c.

Consilium quoque attribuas & sapientiam iuuenilium furorum temperatricem, vt in Latino,

O præstans animi iuuenis quantùm ipse feroci
Virtute exuperas: tanto me impensius æquum est
Consulere.

Obseruabis & fortis viri excusationem à militiæ muneribus propter ætatem. sic Entellus,

-non laudis amor nec gloria cessit.
Pulsa metu: sed enim gelidus tardante senecta
Sanguis hæret.

Quin præmio non adduceretur, si esset iuuenis, sed laudis amore:

Haud equidem pretio inductus pulchróque iuuenco
Venissem. & addit, *nec dona moror.*

Contrà Latinus in signum fœderis atque amicitiæ: *Munera nec sperno.* Satagunt etiam senes in præsagiis, & prudentiæ artes colunt. Sic Anchises interpretatur ex oraculo profectionem in Cretam: postea redintegrato consilio, ait,

Séque nouo veterum deceptum errare locorum.

Sic sæpe faciunt senes: vt ineptam orationem noua corrigant.

OFFICIA.

CAPVT XVI.

AB officiis autem & institutis aliam ineas rationem, quippe ciuis vmbratilis Drances eloquio non contemnendus, eo solo vtebatur, & aduersus Turnum & erga Æneam. Quæ de re tametsi diximus aliquid in personarum tractatione, tamen quia multum oportet esse attentum Poetam ad decorum, hic quoque aliquid considerabimus. Militiæ igitur officium tametsi vnum habet finem, patriam tuendi: tamen tot secum affert tum vitia, tum

tum incommoda, vix vt vno capite possint explicari. Mirum quod Virgilius vnum tantùm Mezentium deorum contemptorem facit. Nunc enim qui quam maximè a cultu diuino, tam proximè vult videri accessisse ad viri fortis opinionem. Innatus sanè contemptus & legum & rationis. Suarum consuetudinum, morum, stultitiarum commendatores, aliena iudicia pro ridiculis habent. Omnium rerum obliuiosi præterquam contumeliæ dicendæ, iniuriæ faciendæ, rapinæ exercendæ, debitum negando, depositum abiurando, rem minis atque etiam plagis soluendo. Virtutes autem illæ animi præsentia, motus initiò mediocris, qui simul cum æruminæ crescat atque incendatur. Nunquam decoris sui immemor: gloriam suam præ oculis, Ducis imperium, Reipublicæ commoda ante oculos habeat. superetur, non vincatur: victus non fateatur. neque enim tam placet Turnus illis:

-victi & victum tendere palmas
Ausonij videre.

& illud, *tua est Lauinia coniux*: quàm Troilus, qui & puer & *impar magno congressus Achilli*: & deiectus de curru, *Lora tamen tenet* adhuc. Iactabundus tamen semper miles, spe euentum præcipit fiducia sui. Dares

Ostentat latos humeros, alternáque iactat
Brachia.

Itaque alacer non tam adepta, quàm præcepta opinione victoria.

Ergo alacris, cunctósque putans excedere pugna,
Aenea stetit ante pedes.

Item impatiens: *-nec plura moratus.* iam quasi victor *Læua cornua tenet.* &, *Ducere dona iubet.* Solicitus verò in aduersa fortuna, quales in obsidione Troiani: solutus in secunda, vt Rutili:

-fusíque per herbam
Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos,
&, *noctem custodia ducit.*
Insomnem ludo. Mox, autem, *-Lumina rara nitent.*
Tandem,
somno vinóque sepulti
Procubuere. itaque *Silent latè loca*

Hostilis autem frequens exprobratio: laudis diminutio

aut contemptio & probri attributio,

O vere Phryges: neque enim Phryges.

Quare non ſolùm milites, ſed etiam alio quouis modo inimici & ſentiunt, & loquuntur. Hac conſuetudine Amata prædonẽ vocat Æneam: Teucris obiicit exilium. Latronem Æneam matres laurentes. eundem Semiuirum Turnus. Adiungitur verò affectus acrior interdum adeò, vt audito ſolo nomine hoſtis, execremur. Horatius id oſtendit, quum ait,

Parentibúſque abominatus Annibal.

Sic & patriam & gentem odio habemus. quemadmodum in tertio eſt apud Poetam,

Et terram altricem diri execramur Vlyſſis.

Peculiaris militi ea exprobratio, quæ fit hoſte interempto de qua inter figuras: Sarcaſmon enim Græci vocant. Ea nihilominus ante cædem fieri ſolet. frequens, vt ſuo loco. Neoptolemus,

-referes ergo hæc, & nuncius ibis
Pelidæ genitori, illi mea triſtia facta,
Degenerémque Neoptolemum narrare memento.

& poſt cædem Æneas,

Iſtic nunc metuende iace. nunc te optima mater
Condet humo.

Idem Lucago, Camilla Ligurí, Et Turnus,

-quam bello Troiane petiſti,
Italiam metire iacens.

Magna illuſione atque acerba. quippe Italiæ poſſeſſionem dat ei. Haud tamen ſemper conuenit, vel propter perſonarum rationem, vel propter varietatem. quare Æneas ibi nihil amplius quàm

Pallas, te, hoc vulnere Pallas Immolat.

& Turnus occiſo Pallante quaſi Epicedium canit,

-qualem meruit Pallanta remitto.

Remiſſus & Lauſus eodem modo:

Arma quibus lætatus, habe.

At Turni quę ſequuntur paulò acerbiora, ſed tamen ſine Sarcaſmo, contrà quàm Grammatici exiſtimarunt:

-haud illi ſtabunt Aeneia paruo Hoſpitia.

Priuatim verò qui exercitus curam gerunt, aut claſſis, aut vrbis, plus tribuunt conſilio, diligentiæ, prudentiæ. Arte, non impetu volunt vincere. quemadmodũ Turnus in

in ſumma ciuium trepidatione, neque ſe deſerit, & alios confirmat. tum omnia prouidet, omnia diſponit. nam & in campos equitatum effundit aptiſſimè: & Catili Coræque fratris ductu firmat vrbis aditum. in muris coronam propugnatorum diſponit. ipſe cum robore exercitus capit locum ad ſigna inferenda. Tum aſtu imperatorio, quod Stratagema vocant, fauces occupat, ad inſidias ipſo in ſaltu concidens, vnde Æneam iuga ſumma ſuperãtem excipiat incautum.

Eiuſdem imperatoris officium eſt, ſumma in deſperatione animos addere, ac facere iacturam vilioris rei ad victoriam conſequendam. Quare Tarchontem fortiſſimũ Thuſcorum ducem ita deſcribit præfectum claſſi: vt & moneat ſocios quo impetu litus occupent, & ſubdat.

Frangere nec tali puppim ſtatione recuſo.

Alius animus claſſis gubernatori. Maturum cõſilium dabis ei: & ipſum fortunæ obſequentem facies: quo cedendo vincat. Propterea in quinto Palinurus, quum Italiam capere nõ poteſt, in Siciliam curſum tenet. Vigilem quoque oportet eſſe, & anxium vel à tempore, vel ab arte. Idcóque, in tertio,

Necdum orbem medium nox horis acta ſubibat:
Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus, & omnes
Explorat ventos: atque auribus aera captat.

Mira diligẽtia, quum dicit *omnes*: quum *explorat*, ſolertia: quum *aerem*, omnibus communẽ ſibi proprium aſcribit præceptorem, ars: quum norat *ſidera*, peritia: quum addit *cuncta*, perfectio. vt intelligas non immeritò Poetarum regem à nobis vbique Maronem prædicari. Artis autem explicationem petes, ex quinto,

Virgilius poetarum rex.

Colligere arma iubet, validiſque incumbere remis:
Obliquátque ſinus.

Illud in nautis peculiare. duros vt facias, ſæpe etiam pertinaces. Memineris Mænetem & appellatum & monitum à ſuo Principe, parere noluiſſe. haud iccirco facit iuſſa: ſed *cæca ſaxa timens, proram pelagi detorquet ad vndas*. Peſſimum omnium genus hominum experti ſumus in ipſa nauigatione. Deum ipſum pro ludo in tranquillo curſu, in aduerſo pro hoſte aut pro pecude habent. Quas non audiuimus contumelias? quæ non execrabilia verba? haud multùm abeſt illud Palinuri,

Nautarum blaſphemæ voces.

-non si mihi Iuppiter author
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cælo.

Itaque imperiosam personam nauticam in Charõte quoque notabis,

Quisquis es armatus, qui nostra ad limina tendis,
Fare age, quid venias. Satis erat: addidit,
Iámque ísthinc: & amplius, Et comprime gressum.

Nihil sanè præterea potuit: nisi diceret, *Abi.*

Sunt & alia ciuilia officia. Iudex, Sacerdos, Orator, Medicus, Faber, de quibus omnibus nonnihil dicendum, ex emplaque ponenda.

Iudicem efficies taciturnum, patientem auscultationum, moderatorem rerum propositarum. Talem legis Iouem in consilio deorum: talem Latinum in consilio. Eius virtus iustitia: æquitas, quam Græci εὐνομίαν vocant: rerum scientia: calliditas ad cautiones. Vitia, præceps responsio, impatientia, auaritia, factio, fauor, dilatio & ampliatio in re liquida.

Sacerdotis nomen amplum ad Pontifices, Flamines, & eos qui Reges appellabantur: sub qua specie Vates, Augurésque neutiquam comprehenduntur. Tamen quum videamus Augures ipsos sacra facere plerunque, hic compendij gratia Sacerdotibus adiungemus. Eorũ ritus aliis alius tam in sacrificiis quàm in victimis, in vestibus quoque non vnus modus. Exemplum vnum habes, in duodecimo,

purâque in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit admoutque pecus flagrantibus aris.
Illi ad surgentem conuersi lumina solem,
Dant fruges manibus salsas: & tempora ferro
Summa notant pecudum, paterísque altaria libant.

Vates atque Augures.

Vatis autem obseruationes continentur Auspiciis, Auguriis, Ominibus, Extispiciis, Astris, Fulgetis, ignibus, Animarum euocationibus: de quibus in libris magicis multa præclarè, aliqua superstitiosè, non pauca ridiculè scripta sunt. Multi etiam somnia addiderunt. quidam solo Enthusiasmo implentur deo, futuráque prædicunt. Tales Sibyllę quarum & numeros & carmina prodidit Lactantius. Eo in numero Cassandra, Helenus, Bacis, Martius apud Latinos: præterea Phœbades omnes, quarum nomina,

na, responsa, modos, eorúmque causas excipies ex Herodoto, Plutarcho, Cicerone, & aliis. Heleni vaticinium pacatius, Sibyllæ operosius. Ille enim nullo actus furore futura explicat Aeneæ. at Sibyllæ

-non vultus, non color vnus,
Non compta mansere comæ: sed pectus anhelum.
Et rabie fera corda tument, maióque videri
Nec mortale sonans.

Videtur autem omnium antiquissimum Auspicium facillimum enim & simplicissimum Auiũ genera, numerum, volatum notare. Eius faciem habes, in primo,

Aspice byssenos lætantes aëre cygnos, & quæ sequuntur. Itẽ in duodecimo:

Námque volans rubra fuluus Iouis ales in Æthra.
Litoreas agitabat aues turbámque sonantem
Agminis alegeri: subitò quum lapsus ad undas
Cygnum excellentem pedibus rapit improbus vncis, &c.

Supersunt etiam Enniani versus de Romuli Remíq. auspicio in condenda Vrbe: quos recitat M. Tullius. Miscẽtur autem simul, vt in auspicio sit etiã Augurium: quemadmodum in primo: neque enim solùm obseruat alarum sonitum, sed etiam cantum: notabis etiam *cœtum*, nõ dispersos. & volandi modum, *cinxere*:

Vt reduces illi ludunt stridentibus alis:
Et cœtu cinxere polum, cantúsque dedere.

Omen autem est, quod ab hominis ore excipitur: Eiusmodi legis, in septimo,

Heu, mensas etiam consumimus, inquit Iulus,

Tum Æneas qui esset pontifex & sciens auguriorum,

-ea vox audita laborum
Prima tulit finem, primámque loquentis ab ore
Eripuit pater.

Eripuit auiditatem notat imponendi finem tot expectationibus. Nam Græci lenius, ἐδεξάμην τὸ ῥῆμα. Extispicium nam, in quarto,

Aut ante ora deũm pingues spaciatur ad aras,
Instauratque diem donis, pecudúmque reclusis
Pectoribus inhians, spirantia consulit exta.

Astrologos verò si inducas, nequaquã explicabis status, aut progressiones, aut regressiones, aut cõiũctiones, aut obiectiones siderum: id enim est ostentatoris & inepti.

Sed si quid attigeris, id sanè parcè. Rem verò ipsam oblines quasi coloribus viuidioribus: veluti si sic dicas. Iouē nolle aut velle: Venerem infensam aut propitiam. Induces verò causas, cuiusmodi apparēt in tota Aeneide acrius contemplanti. Iouis Aeneas nepos, eum sanè fautorem habet iam matrē Venerem, cuius suasu ac ductu it Carthaginē, comiter excipitur, opibus iuuatur, Regina etiā fruitur, consors imperij fit: iccirco ait illum, non Elisam vrbem condere, *Pulchrāmque vxorius vrbem Extruis.* Propterea quòd in medio cœli coniuncta fuit cum Ioue Venus: quæ erat partium principalium in eius genitura domina. A fœmina igitur regnum: quemadmodum & à Lauinia. Iuno verò ea est quam Astrologi partem fortunæ vocāt: ac propterea Iuno hera dicta fuit ab Hethruscis disciplinis. & simplici appellatione vocat heram Fortunā Ennius, in oratione Pyrrhi ad Romanos legatos, *Vōsne velit, an me regnare Hera.* Ea parte Fortunæ comprehenditur etiam regni sors. Itaque in genitura Aeneæ, quum esset à Marte infestata: & serus fuit euentus, & diu profugus quæsiuit terras alienas, propterea quòd in nona constituta esset, malo etiam exitu. Tandem enim Aeneas in Aniene fluuio periit. Haud dissimile fatum Romulo, & Cæsari, & Alexādro, & Annibali, & Scipioni, & Iugurthę, & Mithridati, atque aliis innumeris. perquam enim pauci viri ex iis qui clari atque illustres tum virtutibus tum fortuna habiti sunt: quos nō infelix exitus tanquam pro exemplo Fors ostentauerit posteritati. Quin penè omnes aut extra solum patrium, aut violēta morte periere. hęc tu igitur tum narrabis parcè, tum dispones aptè: omnia verò suauiter condies. Nudæ nānq; res διδασκαλίαν, id est, artiū pręceptiones potius olēt: apparatus solius Poetę est.

Est præterea quiddam, quod neque auspiciis, neque superiorum generū vllo alio statim continetur. sed, vt Philosophi dicunt, quasi per analogiam. quale est in primo, inuentum caput equi in arce condita Carthaginis. & in tertio, quum Italia sese ostendisset, equi primi conspecti sunt: id quod interpretatus est Anchises pro futuro bello, sed ad futurum nihilominus imperium.

Ne somniorū quidem omisit ille partem. sed Latinus Rex oracula Fauni consulit, pellibus instratis incubans.

Vmbrarum verò euocationē Homerus exequutus est. &

& Lucanus. His longè melius vir diuinus, qui Æneam ad inferos duxit & reduxit neque enim si Orpheo id cōtigit, nō etiam Æneæ potuit euenire: vt Herculem taceā, & Theseum ac Pirithoum. Non tamen hanc ignorauit artem Poeta. nam & Mercurij potentiæ id attribuit. *Hac animas ille euocat Orco.* haud sine magna rerum scientia. sunt enim eiuscemodi homines omnes Mercurij discipuli, non tamen absque Saturni ministerio. eiusdem quoq. artis professionem assignat sagæ illi, de qua Dido apud Annam verba facit.

Sequitur Orator, de qua adeò multa veteres tū Græci tum Latini, vt hîc nobis pauca dicenda sint. Duplicem tamen intelligas Oratorem: alterum virum bonum, prudentem, sapientem: cuius consilio atque oratione vniuersus reipublicæ status temperetur, Talem intellexit diuinus Vates:

Tum pietate grauem ac meriti, si fortè virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus astant.

Tales celebrauit Ennius Lælium, Cethegum, & Ælium Sextum, tribus diuersis locis. Cethegum enim appellauit Medullam persuasionis. de Lælio, *Mitis sapientia Læle.* de Ælio mira illa: *Egregiè cordatus homo catus Aelius Sextus.* Duos sibi finxit maximus Poeta: Ilioneum & Venulum: quorum sapientiam atque facundiam ex vtriusque orationibus intelligere poteris.

Alterum genus Oratoris, nomine tantùm non re. neq. enim dignus est qui cum illo commune quicquam habere videatur. sed fori tintinnabula potius. Alienarum fortunarum, atque etiam capitis mercatores, ac potius māgones. Quæ monstra generis humani apud nos alit natura, vt inter superos ostentet diram speciem Tartari inferni. Vulturij, Harpyiæq. crumenimulgę: qui ne sanguine quidem miserorum exaturari queāt. Nam quónā pacto viri boni erunt duo, quorum alter, Est: alter, Non: de eadē re vociferatur? Ac Scholasticis quidē ea verba frequētia: verùm sine cuiusquam dispendio. At in foro, nō nisi sine pernicie disputatur, eóque res adductę sunt, vt qui vincit, ei longinquitatis tędio victoria sit insuauis: & impensarū onus opprimat rei cōtrouersæ vtilitatē. Hosce in Comœdias introducere poteris: quemadmodū & impurorum alia hominum genera: quos Chrysalos, Chry-

sophagos, Labraces nomina, quales sunt, ostendunt.

Post Oratorem Medicus. Quorum vter vtri præferendus sit, ambigunt verùm iudicij modus ex rationibus accipiendus est. Necessarius enim magis Medicus. Nam sanè Orator sibi quisque esse potest. actiones enim quælegibus tẽperantur, à voluntate nostra pendent. at valetudo nequaquam. Præterea in ciuitate regenda morali tantùm philosophia opus est. in qua moderator ille populi, vt rempublicam sapienter tractet, exercitatum esse satis est. In Medico verò nulla esse potest perfectio sine illa encyclopædia: quæ homini viã munit ad felicitatẽ. Medicum effinges doctum, probum, lenem, diligentem, maturum, fortunatum, Deo fretum, non sua vel scientia, vel opera, vel successu tumidũ. non cuiusmodi vulgo turbã videmus à primis literarum rudimẽtis cõtinuò seipsam eo nomine venditantem, inuidam maledicam, obtrectatricem, nouam speciem Cynicorum, auaram, temulẽtã, supinam, ignauam simul atque iguaram. Virgilianus lapis ideam boni viri præ se fert:

Pæonium in morem senior succinctus amictu,
Multa manu medicã, Phœbique potentibus herbis
Nequaquam trepidat.

Nánque receptum ac probatum agnoscit: quum ei Pæonium tribuit amictum. neque enim omnibus licebat: & seniorem dicit, vt longa rerũ experientia munitum declararet. Herbas quoque potentes, eásque non temerè quæsitas, sed quas Phœbus commendarit. Trepidatio autem illa diligentiæ signũ est. De fortuna quoque subdit,

Nulla viam fortuna regit, nihil author Apollo
Subuenit. Dei enim opus est: opera autem nostra. Quare perfecta re & gratias agit diis, & eorũ potestati beneficium ascribit,

Non hæc humanis opibus, non arte magistra
Prouenimus: neque te Aenea mea dextera seruat:
Maior agis deus.

Fabros autem cuiuscunque generis præstabis sedulos in re sedata, in vrgente diligentes. Vulcani officinam cõsules, in octauo: vbi etiam vigilãdi morem inuenies. Laborem arti miscebis, materiam aptam dabis, opus materiæ impones. Aliter instaurant classem, in quarto, infabricata fugæ studio: aliter fabricauerant ad Antandrum. ad hæc exempla

exempla tuam operam accommodabis.

NATIO SIVE GENS.

CAPVT XVII.

SPecioſissima pars restat: de qua pauca, sed quæ maximè signata sint. Vides hasce faculas cœlestes, quæ astra, ac sidera, stellásque appellamus? in iis nõ tã luminis vis, aut rotationũ indefessæ statæq; vertigines admirationem in nobis facere debent, quàm temeraria illa quasi dispersio. Nam quum in rebus priuisata natura comparatum sit, vt ordine quodam certo collocatarum partiũ prudens dispositio esse videatur. Quare non idẽ in opere tum omnium pulcherrimo, tum cæterorum omniũ operum authore? Cœlum dico, cuius partes illę splẽdidę neque paribus molibus, neq. paribus interuallis inter se distant. Vt si quis locus fortuitæ occupationi Epicureorum detur in natura, hac maximè in parte totũ hoc sibi vindicare posse appareat. At in cęteris rebus animaduertere est tum natura tũ arte constitutis iustas quasdã dimensiones, spatiorum responsus, partium loca ac magnitudines operibus debitas, atq. obseruatas. Nam quòd nasus solus esset, in medio fuit constitutus, oculos, quod gemini, item aures, vtrinque designatis distantium tractuum terminis, collocatos, idem contemplere in curru, in naui, in ædibus scitè fabricatis. Quid igitur in causa? quum sapiens opifex terrã cæteráque elementa animantum generi destinasset: noluit omnia similia facere, propterea quòd vnum omnia fuissent, iccirco non summa solùm fastigia naturarum, quæ genera appellamus dissimilia ac diuersa finxit: sed species quoque imas ipsas. atque etiam in illis ea quæ indiuidua nominantur. Quare quum substantiam, quæ vniuersæ cuipiam speciei vna esset, variare vellet: apposuit ea quę Philosophi vocant Accidentia: quibus eidem materię, quę subesset: eidem formæ, per quam illa hoc quod est, esset, aliam atque aliam imponeret faciem. Quòd ad opus moliendum, loca ipsa in quibus illa existerent, sic apparauit: vt à secũdis causis penderent omnia, suo vnius iussu tamen, quibus rationibus dissita illa spatiis, diuersa magnitudinibus lumina, diuersos quoque locorũ efficeret Genios: quibus animãtes formis eędem, variis ac diuersis idem differrent accidẽ

tibus. Quamobrem fluuio aut monte distinctos populos adeò dissimiles inuenias, vt quantum addere debeat vicinia ad charitatem: tantùm sidera distrahant ad perniciē. Gentium itaque ac populorum ingenia tum ex historiis tum ex prouerbiis atque ex ore vulgi excipienda cēseo. Ne tamen tibi tantùm negotij exhibeat conquisitio, pauca subnectam. Asianorum luxus, Africanorum perfidia, Europæorum (hoc enim volo mihi dari) acritas. Hæ primæ maximæque diuisiones. Aliæ proximæ sic: Montani asperi, Cāpestres molliores, desides. Maritimi prædones, mistis tamen moribus. eadem ratione Insulani quoque. Deinde hæ: Indi mobiles, ingenioſi, magicæ studioſi, numero fidentes. Assyrij, Syri, superstitioſi, Persæ, Medi, Bactriani, Parthi, Scythæ, sibi: Phryges, Cares, Cappadoces, Armeni, Pamphilij, mercenarij atque alios bellicoſi. Ægyptij, ignaui, molles, stolidi, pauidi. Afri, acres infidi, inquieti. Æthiopes, animoſi, pertinaces, vitę mortísq. iuxtà contemptores. Thraces, Mysi, Arabes, Moschouitæ, Pæones, Hungari, prædones. Illyrij, Liburni, Dalmatæ iactabundi. Germani fortes, simplices, animarum prodigi, veri amici, veríque hoſtes. Suetij, Noruegij, Gruntlandij, Gotti, beluæ. Scoti non minus. Angli, perfidi, inflati, feri, contemptores, stolidi, amentes, inertes, inhoſpitales, immanes. Itali, cūctatores, irrisores, factioſi, alieni sibiipsis, bellicoſi coacti, serui vt ne seruiant, Dei contemptores. Galli, ad rem attenti, mobiles, leues, humani, hoſpitales prodigi, lauri bellicoſi, hostiū contemptores, atque iccirco sui negligentes, imparati, audaces, cedentes labori, equites omniū lōgè optimi. Hiſpanis victus asper domi, alienis mensis largi, alacres, bibaces, loquaces, iactabundi, fastus tartareus, supercilių cerbereum, auaritia immanis, paupertate fortes, fidei firmitas ex precio, omnibus nationibus & inuidentes & inuiſi. Vna natio illos superat animi prauitate, magnitudine vincitur, Ligures.

Nationum diuersi mores.

FACTA.

Caput xviii.

POlitiam verò ipsam, vel quæ fit, vel in qua iam facta fit aliquid: ita instrues. In condendis vrbibus aut claſsibus apparabis sacra, auspicia, ludos, ouationes, bene ominantium vota, spes bonas, studium, diligentiam, operam peram, artem:

Instant ardentes Tyrij: pars ducere muros,
Molirique arcem, & manibus subuoluere saxa:
Pars optare locum tecto, & concludere sulco.

Hactenus corpus ciuitatis: nunc ipsum quasi animum addit.

Iura magiſtratúmque legunt, sanctúmque senatum.

Tum addit ornamenta, theatrum, & columnas, & scenas. Ita complexus est diuinus ille vir, Vtile, muris ac domibus. Necessarium, sine quo societas humana, quam Ciuitatis complectimur appellatione, stare non potest: legibus. Decorem ac delectabile, ludis. Eandem faciem pingit, in quinto, *Sortitúrque domos.* Vbi etiam æquitatem videt. Sorte enim quod cuique obtigit, leuat inuidia Principis animum. Secundo loco,

Indicítque forum, & patribus dat iura vocatis.

Neque verò quum in partes ac plebem partitus vrbem fueris, quam comprehendes sub profano: alteram partē meliorem Ciuitatis omiseris. Habes enim exemplum,

Hic templum Iunoni ingens Sidonia Dido
Condebat donis opulentum, & numine diuæ.
Aerea cui gradibus surgebant limina.

Quo loco tria quoque illa complexus est: Materia est, ęs, cementa, marmor, cum figura liminis, trabium, cardinū, valuarum, testudinis, hoc est corpus. Anima templi quid erit: Numen ipsum. iccirco dixit *opulentum numine.* Dona verò ad decorē: vt & hinc scias quàm leuiter Virgilium Grammatici excurrant. Haud dissimilis in quinto,

Tum vicina astris Erycino in vertice sedes
Fundatur Veneri Idaliæ. Et quum alteram pietatis partem absoluit, alteram exhaurit,

-tumulóque sacerdos
Et lucus latè sacer additur Anchiſæo.

Neque verò idem modus aut vbiq; aut semper. Illæ námque vrbes per otium condebantur atque in pace Carthago in solo empto: Acesta inter consanguineos: vtraque in sua terra. At in Italia, bello imminente, in gente ignota, etiam hostili, satis habuit deponere deos penates in tentoriorum penetralibus. idque per Aposiopesin intelligas potius quàm audias. Quod autem acrius vrgebat, maturè peragit.

-ipse humili designat mœnia fossa,
Molitúrque locum, primásque in litore sedes
Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.

In vrbe autem iam constituta, potissimum statues consilium, Sic & in nono. & in cõsilio sunt. & in vndecimo. Latinus de summa rerum cõsulit, & in decimo, de pace, atque concordia Cœlitũ agit Iupiter. Ad idem genus disceptatio Turni atque Drancis refertur. Secundo loco, vt apparatus sit militaris cum munimentis. est enim bellũ pacis pater. Quare disciplina atque exercitatione opus est. Iccirco Principem vbique audis. Iouem in cœlo, Laurenti Latinum, in castris Æneam, eo absente Iulum, sed cum mandatis & consiliariis propter ætatem. Nusquam autem populi temeritatem Maro, quam δημοκρατίαν Græci, nos δημοκρασίαν dicimus: Eò solo differũt à tyrannide, quòd tyrannus vnus. Exercitationes autem in nono, in oratione Numani. Quæ quoniam necessaria est bene institutæ ciuitati, indicaui: quia esset prolixior, non posui. Veteris disciplinæ vestigia apud Germanos penè solos mansit in Occidente, Mysi quoque & Scythæ eodẽ modo degunt, nostratibus nihil præter luxum. & iactantiã, ludum, & Dei contemptum reliqui factum est.

Bella verò quemadmodum indicantur, aut fiant: toto penè opere deprehendes. In septimo,

Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus vrbes
Albanæ coluere sacrum. nunc maxima rerum
Roma colit. Cùm prima mouent in prælia Martem,
Siue Getis inferre manu lacrymabile bellum:
Hyrcanisue, Arabisue parant, seu tendere in Indos
Aurorámque sequi: Parthósue reposcere signa.
Sunt geminæ belli portæ. sic nomine dicunt,
Relligione sacræ, & sæui formidine Martis.
Centum ærei claudunt vectes, æternáque ferri
Robora: nec custos absistit limine Ianus.
Has, vbi certa sedet patribus sententia pugnæ:
Ipse Quirinali trabea cinctúque Gabino:
Insignis reserat stridentia limina Consul.
Ipse vocat pugnas: sequitur tum cætera pubes:
Aereáque ascensu conspirant cornua rauco.

Modum præterea bellum indicendi, res repetendi accipies ex historia T. Liuii. In ipso autem bello instruméta cuiuscunque modi, apparatus, commeatus, consilia, astus Imperatorum, fors, virtúsque simul mistæ. Tum ex antiquis narrationibus, tum ex nouis annalibus aliis nominibus paululum deflexis modis, moribus, institutis, euentis, ad ea quæ proposueris, adducentur.

OECONOMIA.

CAPVT XIX.

OEconomia, vt pars est politiæ: sicut domus, vrbis: ita antiquior, vt pars toto. Non differt à politia nisi magnitudine, atque negotiorum proportione. Humiliore igitur opera eam transiges. Atque vt eius nescius ne sis modi: apponam loca aliquot. Ex primo,

Ac primùm silicis scintillam excudit Achates
Suscepítque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Quæ Aristoteles vocat ὑπεκκαύματα.

Tum cererem corruptam vndis, cerealiáque arma
Expediunt fessi rerum, frugésque receptas
Et torrere parant flammis, & frangere saxo.

Neq. putes quod fecere Grammatici, ordinem inuersum ibi. Cererem enim corruptam vndis prius siccatam oportuit quàm molitam. Quæ fuit causa vt opus incœperit ab igni excudendo. Officia verò ac ministeria partiere. Æneas ceruos dedit: sic penum paterfamiliâs. familia verò operas:

Tergora diripiunt costis. Pars infrusta secant.

Ad eundem modum & apud Elisam,

Dant famuli manibus lymphas. Cererem expediunt, ferũt mantilia: penum struunt: ignem procurant: dapes ferunt: dant vina: Iopas canit: Dido libat: sancit fœdus: Bitias se proluit. Ibi vides Nautas, hîc luxum regium. At in septimo parsimonia militaris,

Corpora sub ramis deponunt arboris altæ,
Instituúntque dapes, & adorea liba per herbam
Subijciunt epulis,
Et cereale solum pomis agrestibus augent.

Otium autem vtique tolles. neque enim decet bene moratam familiam otiari. Non matronæ ipsæ operis sunt immunes. Andromachæ vestes legis picturatas. Circe *arguto tenues percurris pectine telas.* Dido sua manu factas chlamydes dat. Euryali mater excubat in opere. & in

octauo,fœmina vitam colo tolerat,atque alit familiam.

Est autē œconomiæ pars agricultura & venatio: quarum vtraque mollissimè describi debet. Illa modicè attingi:venatio fusiùs dici,nisi tempus aut res aliæ sint impedimento.Agriculturam itaque perstrinxit in tertio.*& victum seges agra negabat.* Ineptè enim deduxisset in agrū ciues cum aratro.Venationes tres considerabis tribus diuersis admodum modis explicatas.In primo fortuita est: sagittis simplicissimè peragitur res. Neque enim decuit naufragum amissis nauibus ac sociis, maiore animo quā spe, aliter venari. In quarto consultò,& cum apparatu, nulla tamen præda describitur. nusquam enim ineptientem vidimus Maronem,solum omnium poetarum. Sanè ad Elisæ,non ad ferarum capturam instructa fuit illa venatio ab Iunone & Venere.In septimo verò ex necessitate egrediuntur in sylvas.carebant enim commeatu. quibus ex locis maximam præstantissimámque scribendi rationem ex illius diuini viri prudentia mutuabere.

MORES.

CAPVT XX.

QVanquam de virtutibus,vt mihi videbatur,satis est dictum:tamē quò perfectionem illam assequamur, etiam mores ipsos contemplemur. Mores sunt affectus animalibus connati: ἕξεις,& πάθη dices. At πάθη à natura,videntur esse πρὸ ἕξεων fundamenta.ἕξεις enim ex frequentatis actionibus.Affectus sunt qualitates quæ proficiscuntur à moribus,& antecedunt actiones:ita vt sint actus primi interiores: sic enim in libris de anima vocantur.iracundia πάθος est.Irascentia affectus, aut actus interior.Cædes autem,actus exterior.sunt autem duplices:à virtute & à vitio.Sic autem digeres:

Primum motum aut emendabis à virtute: veluti Æneas,quum de Helenæ interitu cogitat,absistit dei consilio.Aut leniesficuti Pallas quum nimiam præ se tulit audaciam:telo enim rapto solus obuiam multis exiit:audita tantùm hospitum oratione:summa ciuilitate, *Egredere*,inquit,*& ô quicunque es*, magna sanè humanitate ignotum. Summam verò modestiam bene nato,bene institutóque adolescenti attribuit:qui patri respondēdi munus reliquit.ait enim, *coramq.parentem Alloquere*. Nihil simplicius

plicius.vbi verò procedit oratio,etiam Hospitem vocat. Quia se vltrò obtulerat,atque etiam nobilissimo animo dextrā dedit. Nullis profectò Philosophorū præceptis aut melior aut ciuilior euadere potes,quā ex Virgil.lectióe.

Ciui optimo eiusmodi animum dabis, vt pro patria mori velit. Quapropter Anchises excisa Troia negat se velle esse superstitem. Habes & illa verba maximi momenti:*Pulchrúmque mori succurrit in armis.* Laocoontis verba audies, qui nihilo minore affectu inflammatus esse videbatur. & mulieres Laurentes *primæque mori pro mœnibus ardent.* Iisdem legibus hero seruus,herus,seruo prouisum curat. Rex pro populo, pro Rege populus audet. extrema Palinurus,

Non illum pro me tantum cepisse timorem:
Quàm tua ne spoliata armis,excussa magistro,
Deficeret nauis, tantis surgentibus vndis.

Palinurus,inquam.at quo in loco? qui ipse mediis in fluctibus obiectus imminenti morte nulla spe euasionis tenebatur. Est igitur summa ac prima coniunctio necessitudinis inter Patriā & Ciues. huic proxima cognationū. Iccirco liberos æquè metuentes facies parentum rebus. Sæpius verò & impensius parētes liberis:quemadmodum suprà declaratū est. Miscebis etiam affectus.aliter enim astat Ascanius saucio patri, summū in discrimē adductis rebus: sic pingitur à Poeta vir fortis. *Et multùm mœrentis Iuli.* nam neque ciulatum intelligis, sed mœrorem tantum,Aliter Lauinia flentem matrem audit: in XII.

Accepit vocem lacrymis Lauiniæ matris,
Flagrantes perfusa genas,cui plurimus ignem
Subiecit rubor. Aliter Ascanio sperat Æneas,
Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Aliter Amata Turno timet, quasi filio: eam enim appellat Matrem,

At Regina noua pugnæ conterrita sorte,
Flebat.

Priamus in Politę cęde omnia obliuiscitur prętrer filium, Regiam dignitatem, vicam. Idem pro filij cadauere castra hostium transmittit securus periculi, inermis, supplex,ad hostis pedes abiectus, prostratus. Laocoon manifesto in discrimine auxilium natis fert: contēnens potius mortem certam,quàm sperans vltionem.Mezentius

nato interfecto mori vult. Ecce quot exempla patrum! Nam vnum habes filij. Protexit enim Lausus patrem, quemadmodum & nos nostrum, quanquam alio & fato & facto. Amicitiæ igitur ius, aut inter æquales, aut inter inæquales. & aut simplex, vt inter ignotos: aut deductũ, vt inter cognatos, affines, ciues. Simplex inter notos sine affinitate qualis Nisi & Euryali. Ille neque in periculo deseruit adolescentem: & deprecatus est sibi illius mortem. Talia exempla Pyladæ, & eius qui pro amico vadatus fuerat: nisi ille rediisset. Haud absimilem imaginem eliciamus ex congressu Heleni, atque Æneæ simul & Andromaches. neque enim auelli quibant:

Iámque dies altérque dies processit: & auræ
Velæ vocant,

Inde tot congerunt dona discedenti: tot interueniunt orationes. neque enim expleri possunt. idem modus in populo, qui vltrò sese nouæ vrbi ascribendum curarat: abeuntibus suis abire vult simul. Suprà posuimus hoc pro inconstantia, rectè: nunc pro inconstantiæ causa.

Paulò diuersior ab hac amicitiæ simplicitate Amor ille qui Veneris causa coniungit nos. quum tamen Amicitiæ veræ imaginem quampiam repræsentet: hîc apponamus pręceptiones. Principiò sine ratione fit: oculis aut auribus insinuat sese. Hi sunt aditus furoris huius. capimur enim aut visu aut fama. hæc postea illius ministra est. suspicio comes, & metus amittendi, ζηλοτυπίαν Græci vocant. Cicero interpretatur obtrectationem, minus plenè. nam ζηλοτυπία est imago æmulationis: id est metus riualitatis: Obtrectatio autem lata vox est. Iccirco Poeta doctissimus duas simul iunxit voces. ἀλλήλαις ἀσυμπαθούσας. *Omnia tuta timens.* Non enim id significat: vt timeat omnia, ne minus tuta sint: sed illud, Etiam quæ tuta sunt, timens, imò verò omnia. Omnia igitur timere facies, omnia sperare, addictum cuicunque generi superstitionis. Quamobrem illa dixerat Poeta, *Quis fallere possit amantem?* &, *At Regina dolos præsensit.* &, *motúsque excepit prima futuros.* Iccirco vt excutiant metum hunc, certant frequentia obsequiorum: quibus sibi amatam deuinciant. Nihil autem mediocre. nánque & rem & affectum & conatum vel præ se ferunt, vel etiam ostentant. vnde Dido,

ζηλοτυπία.

Nunc

Nunc media Aeneam secum per mœnia ducit:
Sidoniásque ostentat opes, vrbémque paratam.

Conuenit enim Æneam inopem ac profugum, & opibus & regno detineri. Ipse de se sanè dixerat: *Ipse eiectus, egens, Libyæ deserta peragro &, rerum omnium egenos, Vrbe, domo socias.* Item quærenti nouas terras, nouam vrbem condituro, vrbem ostentat paratam. Iam enim ille dixerat, *O fortunati quorum iam mœnia surgunt.*

& in tertio,

Viuite felices, quibus est fortuna peracta Iam sua.

& Iuno Veneri.

Causásque innecte morandi.

Superstitionem verò:

Aut ante ora deûm pingues spatiatur ad aras. &,
Instaurátque diem donis, pecudúmque reclusis
Pectoribus inhians spirantia consulit exta.

Affectum autem contemplandi,

pendétque iterum narrantis ab ore.

Quapropter aut similium aspectu capiuntur, aut seruant pignora: annulos, vestes, epistolas, etiam ensem Dido. Similitudo autem: *saltem mihi paruulus aula Luderet Aeneas, qui te tantùm ore referret.* &,

Aut gremio Ascanium genitoris imagine capta,
Detinet: infandum si fallere possit amorem.

Quinetiam si desint ea, fingimus ante oculos amatam rem. cuius species semper versetur intus. quod & ibi reperies:

Sola domo mœret vacua, stratísque relictis
Incubat, illum absens absentem audítque vidétque.

Mirificus verò affectus ille,

Incipit effari, mediáque in voce resistit. Adeò enim perturbato sunt animo, vt etiam suiipsius obliuiscantur. Itaque etiã in amentiam quandã incidunt, qui morbus à Medicis ἔρως dicitur. Oritur ergo negligentia rerum maxima,

Non cœptæ assurgunt turres, non arma iuuentus
Exercet, portúsve aut propugnacula bello
Tuta parant. Hi sunt affectus primi: sequitur is, quo tentant amoris finem: aut quum primùm potiti, deinde exclusi sunt,

Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando
Cogitur. Mirum verbum. Liber enim nullus amans,

eſt: neque ſuus, ſed ſibi alienus. Iccirco addit odioſum verbum, *ſupplex*. Item quòd minimè decet hominem ſui compotem, *Animum ſummittere amori*: id eſt videre & commodum & decorum, vtrunque agnoſcere, vtrunque negligere.

Tertio loco, aut victoria aut deſperatio. In victoria exultant primò, mox languent. Hiſpanus tyrannidem exercet: Gallus contemnit, atque etiam vulgò iactat, non ſolùm obiicit: Italus amens fit. Deſperatis rebus quidam agunt quod Dido,

Mortem orant, tædet cœli conuexa tueri.

Tandem verò fiunt audaces,

Ergo vbi concepit furias, euicta dolore,

Decreuitque mori. Vt amor dolorem pariat, qui ſit maior quàm mortis metus. tandem nonnulli ſibi manus violentas attulere. id quod in Eliſa legis: & de multis narratur in fabulis Ouidianis.

De fortitudine quæ ſentirem, in perſona Æneæ declaraui. Nunc modos quoſdam in aliorum moribus videamus. nam tametſi metus abeſt aliquando, tamen ex immanitate rerum ſtupor occupat. id quod euenit Turno in XII. Sed quo oris habitu, aut quibus motibus obſeruandum eſt.

Obſtupuit varia confuſus imagine rerum
Turnus, & obtutu tacito ſtetit. æſtuat ingens
Imo in corde pudor, miſtóque inſania luctu.
Et furiis agitatus amor, & conſcia virtus.

Primus hic motus, qualis in illo prouerbio, Furor fit læſa ſæpius patientia. Attende hinc conſilium viri fortis,

Vt primùm diſcuſſa vmbræ, & lux reddita menti eſt:
Ardentes oculorum orbes ad mœnia torſit
Turbidus.

Non deiecit animum rei difficultas, ſed inflammauit. Eſt enim viri fortis proprium, nullum vel fatum vel fortunam detrectare, etiam deteriorem. Iccirco idem Turnus,

Quò deus & quò dura vocat fortuna ſequamur.

Qui etiam durâ vult vltrò ſequi, non ab ea inuitus trahi. *Stat conferre manum Æneæ, ſtat quicquid acerbi eſt, Morte pati.*

At

At quomodo *pati*? Morte, inquit. vt profecto quoties ea lego, horror animum occupet: deinde impellat ad idem agendum, atque etiam quaſi in ipſa ſtatuat actione:

-nec me indecorem Germana videbis

Amplius.

Talia verba Alfonſo Ferrariæ duci in cladis Rauennatis procinctu quum eſſemus, frater meus, vir fortiſſimus atque multis prœliis clariſſimus, ſempérque victor, Titus Scaliger, ſeſe cohortanti atque patris Benedicti geſta in memoriam reuocanti, dixit, ſe aut morte maiorum ſuorum illuſtrem gloriam inſtauraturum, aut vita fortunam ſuperaturum. Eodem animi apparatu deſerit & mœſtam Turnus, & ſororem: idque rapido curſu. non feſſus tot ærumnis, non cunctabundus in diſcrimine, non metuens in re deteriore, etiam *media agmina rumpit.*

Coniunges etiam in aliquo cum fortitudine modeſtiam, cuius forma componitur in Mneſtheo Virgiliano. Is enim quum ſecundum Æneam ſit in prima fortitudinis commendatione, vult vincere nauali certamine. Hic eſt fortitudinis finis. petit tamen id à ſociis: hoc modeſti eſt. Vox illa magni & cordati viri, *Extremos reduſſe pudet*, & illis attribuit, *Hoc vincite*. nec defuit hiſce virtutibus pietas: quum ſpem omnem in numine ponit: *Sed ſuperent quibus hoc Neptune dediſti.* Eadem ratione ſtatues eandem fortitudinem cum bona fortuna, cum aduerſa, cum neceſſitate, opibus, inopia, gratia, inuidia, ſtatu hominum: verbi gratia in Principe, aut ſub Principe, indigena, inquilino, profugo. Item cum vitiis animi nonnunquam. Superbia namque ſæpenumerò fortem comitatur: præterea pertinacia, peruicacia, contumacia contemptus. Sæpe egreditur è laudato illo medio, atque inficitur temeritate. quemadmodum Poeta Miſenum quum Heroem fortiſſimum appellaſſet, ſuperbum tamen agnoſcit, ac dementem vocat. Ita Mezentium non minus fortem virum facta oſtendunt: immanem tamen atque impium notat. Meſſapum fortem ſimpliciter, & Tarchontem. Temperari quoque poteſt virtus hæc, non alterius virturis aut vitij miſtione, ſed tanquam gradu quodam: veluti audentia, asritate, maturitate, cunctatione. Qua ratione vocat Audacem Rutulum Turnum, quia non accederet ad Æneæ fortitudinẽ.

& Asilam Mneſtheúmque Acres. Dementiam verò ſine fortitudine, ſed inani gloriæ adiunctam in Salmoneo, quid enim ſtultius aut inſanius eo, qui

nimbos, & non imitabile fulmen,
Aere, & cornipedum curſu ſimularat equorum.
idémque *ſibi diuûm poſcebat honores.*

Tales belluas irrideas ſub corio Alexandri, Domitiani, Cambyſæ, aliorum. Obtunditur ergo eius fortitudinis habitus interdum multis de cauſis, quarum aliquot exempli gratia narratæ ſunt: aliquot hinc etiam recenſeamus. Sunt igitur cognata nobis ſemina quædam immortalitatis: cuius adeò appetẽtes ſumus, vt & ſepulturę proſpiciamus: & nolimus cadauer noſtrum malè haberi. Non quemadmodum væcordes quidam, quorum ſententia illa ſtulta: animam noſtram à corpore ſolutam interire: atq. iccirco nos eſſe ſolicitos eiuſcemodi diuturnitatis. Saneè harum pecudum animi tam inſipidi nunquam vixerunt ipſi cum ſuis ſententiis. Humanum verò ingenium, quod animæ noſtræ vis eſt, quum ſe ſciat immortale, optat illud quoque, vt corpus ipſum quoque & comes, & domicilium ſuum, quoad fieri poſſit, eadem felicitate perfruatur. Ædificat iccirco pyramides, eique ita condito imponit, vt ſi non vniuerſa temporum ſpatia æquare poſſit, aliqua tamen quàm maximè longinqua ſuperet. Mezentius itaque id procurat orans, qui mortem non deprecatur: *Nullum*, inquit, *in cæde nefas.* id ſuppliex, *Vnum ora,*

Corpus humo patiare tegi: ſcio acerba meorum
Circumſtare odia: hunc ora defende furorem:
Et me conſortem nati concede ſepulchro.

Dicent hîc Philoſophi non omnes, ſed naturæ oblatratores. Quid tum poſtea? iam cadauer neque ſentit: neque tuum eſt amplius, at fuit. At nunc ſenſus eſt mihi viuenti earum incommoditatum, quas paſſurum ſit cadauer meum. Idcirco veri ac ſani Poetæ ſuas perſonàs pingunt, cuiuſmodi expoſitæ ſunt à natura: non quales ferrei quidam fingunt. Neque enim ſcio an verum ſit quod tu ita iudicas: quum contrarium videam in naturæ ipſius penetralibus. Ergo ne Turnum quidem tanto robore, tali genere, tot rebus geſtis clarum exemit Poeta ex eiuſdem matris affectibus, id eſt, naturæ. Tametſi enim fuit

fuit vir fortiſſimus, tamen ipſo in aditu mortis homo viſus eſt. verùm enimuerò nequaquam ſe proſternit ad Æneæ genua quemadmodum Magus in decimo: ſed negauit ſe deprecari, quinetiam non pro ſe, quippe magnanimus: ſed pro patre, vt ſit pius. At ſanè ſapiens fortitudo: quæ victoriam non in morte, ſed in facto ponit. Ideo dicit, *Vicisti: & tua eſt Lauinia*, neque ſolùm tua, ſed *coniunx.* Quid aliud vis? quid tibi ex interitu meo emolumenti euenire poſſit? hæc enim eſt belli cauſa: hic pugnæ noſtrę finis: nõ autem mea mors. Addit etiam quod dicebamus, *Seu corpus ſpoliatum lumine mauis, Redde meis.* hoc enim meritus erat eſſe, quod ipſe erga Pallantem fuiſſet. Patri enim corpus remiſerat etiam cum armis. Dignus profectò qui aut vinceret, aut diuinis tantùm armis, neque ab ijs vinceretur.

Proximum temeritatis vitiũ, Iracundia. Hoc enim vterque commune habent: ſui compotes vt ne ſint. Deos iuxta, atque homines contemptui habeant. Cuiuſmodi barbarus Hiarbas etiam cum exprobratione:

Iuppiter omnipotens cui nunc Maurusia pictis
Gens epulata toris Lenæum libat honorem,
Aſpicis hæc? & addit contemptum,
Non timeris, inquit, *cum fulmina torques.*

Exprobratio autem frequens in amore eſt. ſic Dido de Æneã. *eiectum littore, egentem Excepi.* Animum enim ira impedit: vt non ſolùm non ſentiat: ſed etiam vt non loquatur. Sic Æneam Dido ex ſententia non reſpondentem,

Talia dicentem iampridem auerſa tuetur
Huc illuc voluens oculos, totúmque pererrat
Luminibus tacitis: donec collecti ſpiritus, atque adeò infracti erumpãt. Deſcribes verò irati vultum: & colorem aut pallidum, aut igneum, celerem oculorum motum, aut contrà intentos, fluctuantem animum, incertum conſilij, certum vltionis. Etiam furorem admiſcebis nõnunquam: ſequeriſque veſtigia diuini Poetæ, qui Turnĩ ferociam ſic deſcripſit:

His agitur furiis: totóque ardentis ab ore
Scintillæ abſiſtunt: oculis micat acribus ignis.

At verſutiam, dolumq; mutuabere ex animo minus forti. Equidem comparare ſolitus ſum Verſutum artifici

Fortem naturæ. Apertè nánque agunt hi: Ars autem quę-
sitis argumentis. Mirificè verò Poeta cùm & Achillis for
titudinem, & Vlyssis prudentiam in vno Aenea exprime
re conaretur: ac præterea augeret pietate: illius temerita
tem ademit, huiu sustulit versutiam, transtulitque teme
ritatem in Turnum, versutiam in Sinonem: vtrumque
aut Græcum, aut Græcia oriundum. Vafriciem autem sic
designabis:

qui se ignotum venientibus vltrò
Obtulerat, fidens animi atque in vtrumque paratus,
Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti.

Vbi intelliges hoc hominum genere nihil esse formido-
losius, si aperta virtute agendum sit. Nihil audacius, cùm
sperent fraudibus suis sibi è sententia processurum. Igitur
eum quoque qui esset futilis, ne mors quidem deterruit.
Orationē illis attribues fictam quidem, sed veris mistā.
Quorum luce mendaciorum tenebræ colorentur. Pala-
medis igitur historiā prætexit vniuersam Troianis ipsis:
vt inde & odia cum Vlysse queat exercere: & ab ipso vi-
ctissim accipere iniuriam. Is est orationis succus. Modus
autem, quem ductum quidam rhetores vocant: cùm &
miserationem mouet: & negat sibi apud Græcos vllum
esse relictum locum, vel cùm interrumpit orationem
ita, vt expectatione suspēsum iugulet auditorē. Post hæc
exutus vinculis tanquam beneficio magno gratiam rela-
turus, pandit Græcorum consilia, quasi solutus sacramen
to: propterea quòd iam dixerat Priamus: *Noster eris.* Illud
etiam animaduertes in mendaciis: ferè enim prætexunt
obtestationes. Vt cùm Deum fefellerint primùm, tutius
deinde sperent sese homines decepturos.

Auaritia. De Auaritia quoque aliquid est dicendum: Quæ est ha
bendi cupido siue modo. versus ille est quouis auro pre-
ciosior:

Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Eius
imaginem nullo ex authore commodius elicere po-
tes, quàm ex Plautino Euclione. temperatius tamen
tu. seruiuit enim ille scenæ, summa eorum ingenio-
rum, vt attentiores sint ad rem, quàm ad valetudi-
nem, opes in oculis, in animo, in verbis: impietas
inde sequitur, & furor, & væcordia. Impius Pygmalion,
qui & affinitatis ius contempserit, *securus amorum Ger-*
manę, & incautum, atque etiā ante aras interfecerit. Me-
dacium quoque attribues. Sic enim ille:

-fas immque diu celauit, & ægram
Multa malus simulans falsa spe lusit amantem.

Perfidia. Polymnestor accisis rebus Troianis fas om- *Perfidia.*
ne abrumpit: & hospitem necat, vt auro potiatur. Om-
nium exitus infelix. Pygmalion amisit & thesaurum, &
sororem, & classem, & meliorem partem ciuitatis. Po-
lymnestor ab Hecuba effossis oculis malè mulctatus
est.

Neque tacenda ambitio. Honor enim tanquam bea- *Ambitio.*
titudo à multis existimatus. Cuius cupiditate nimia qui
capiuntur, dicti sunt Ambitiosi: propterea quòd nihil
relinquunt intentatum, mouent omnia, non solùm
omnem lapidem, quemadmodum in prouerbio est,
vt cæteris antecellant. hoc vitium est. Cuius contrarium
multis vocibus declarari, nulla signata appellatione cir-
cunscribi potest. Nam socordia, & ignauia, & inertia, &
illud comprehendit, & cum illo alia. Humilitas quo-
que non respondet. Sic ne virtus ea quidem quæ in me-
dio est, vllo certo nomine, quod equidem sciam con-
cipitur à Latinis. Appetitus honoris moderatus. Sic su- *Superstitio.*
perstitio satisfacit ad notandum eum habitum quo me-
tuimus aut Deū sine ratione, aut ei opera attribuimus ad
nostrum incommodum, quæ opera ne cogitauit quidem
vnquam ille. Exempla vtriusque insaniæ apponam. De-
um formido ad hunc modum, colo sacris, oro precibus,
vt ne ante centesimum annum moriar. Hoc est exem-
plum primi. Alterius hoc, vereor ne iubeat terræ, vt
hiatu me absorbeat. Eius vitij contrarium fortasse sit im
pietas: contemptus Dei. Nón tamen per omnia respon-
det superstitioni. Græci ἄθεον dicunt & ἀθεότητα, non ma
le penitus, non penitus rectè: nam ἄθεος sit is, qui deum *ἄθεος.*
negat esse, quod Latini vnico vocabulo exprimere ne-
queunt. At qui tum credit, tum profitetur, sed ita vt
nostra curare neget: is neutiquam ἄθεος dici meretur, sed
malesanus. virtus verò in horum medio constituta le-
ctissimo nomine describitur in concreto, Religio-
sus: nam religiositas paulò duriusculum. Ambitionem
in Numano animaduertes: superstitionem in Heleno: *Religiosus.*
haud eam quidē quæ Dei cultum excedit: sed illam qua

patriam nimis veneramur. velut ille, in tertio, quum Troiam & Xanthi riuum, quanquam arentē effinxerit. Qui affectus nec ab ipsa ambitione admodum distat. Est enim affectus immoderatus, quantus in iis quoque qui defunctorum amicorum atque auorum circumferūt imagines.

CASVS.

CAPVT XXI.

SVbitis casibus illico adnectenda consternatio pusillanimis: stupor magnanimis: ex admiratione, non ex perculsione, qualis in Aenea: *Obstupui: steterúntque comæ.* videbat enim sanguinem è stipite manare. Aliter Pallas obstupescit audito nomine Troianorum. Repētino Æneæ aspectu obstupuit Elisa. At Æneas intellecta Polymnestoris immanitate etiam expauescit: *Postquam*, inquit, *pauor ossa reliquit.* Suis enim timebat in terra barbara atque impia. Euryali mater longè vehementius percellitur quippe mater, fœmina, anus,

Excussi manibus radij, reuolutáque pensa.

Non deposuit. sed excussi: neque reposuit, sed, reuoluta.

FORTVNA.

CAPVT XXII.

AB vtraque fortuna rerum personarúmque perduces exitum. Qua ratione profugus ita describetur, vt multas capessat prouincias, nihil recuset laboris: speret, desperet, metuat, confidat. Circunferat in animo, atque in oratione pręteritæ fortunę imaginem: futurę spē sibi fingat consilio, artibus, votis. Cuiusmodi videmus Æneam, Euandrum, Mezentium, Diomedem, vario animo, ac fortuna, eodem fine. Quietem nanque turba emunt: & vitam obiiciunt periculis, vt sine periculo viuant. Nam Mezentius bello persequitur ciues. Æneas illatum vlciscitur, Euandro supplex Græco. Gręcus exul cum profugo Ænea Troiano socia arma iungit. Diomedes parta terra potiri satis habet, nihil vltra petit. semel expertus fortunam. Affectus infelici extra ordinem dandi sunt, vt Cassandræ:

Ad cœlum tendens ardentia lumina frustrà:
Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.

Quos

Quos versus, vtpote diuinos, à seipso è sua Ciri poeta mutuatus est.

BONA CORPORIS, & habitus.

CAPVT XXIII.

EX his licet explicare multa variáque, sed illustria omnia exempla, vel virtutum, vel vitiorum, vel fornæ, Quibus adiunges bona corporis, & habitus vestium, aut armorum, quemadmodum in Ænea diximus: ita & ex aliis:

-námque ipsa decoram
Cæsariem, & lætos oculis afflarat honores. &
-quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni. &
Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, & toto vertice suprà est:

Et cum affectibus ab ætate,

Tutatur fauor Euryalum, lacrymæque decoræ.

Ita vestitus, ornatúsque alij alius simplex Camillæ venatrici. In Venere venatrice paulò accuratior. Incomptior, atque agrestior Acestæ: Occurrit enim Æneæ,

Horridus in iaculis, & pelle Lybistidis vrsæ.

Nautæ seni, eidémque apud inferos,

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Pro loco autem Achæmenidis mirus amictus: *Consertum tegmen spinis.* Respondent enim inter se omnia hæc: *dira illuuies promissáque barba.* Tum victus ex baccis agrestibus, & cornis lapidosis. Nitidior Gallis,

Virgatis lucent sagulis. &,
-scutis protecti corpora longis. Alia quoque in catalogis: quæ in pręceptionibus varietatis recensita sunt. Sacerdotis autem habitus insignis ille,

Nec procul Aemonides Phœbi, Triuiæque sacerdos
Insula cui sacra dirimebat tempora vitta.
Totus collucens veste, atque insignibus armis.

Maiore apparatu Chloreus Cybeles: Quippe Phryx. Cuius descriptionem accipies ex x r. pulcherrimam, atque luculentissimam.

ORATIO.

CAPVT XXIIII.

AFfinis maximè personæ oratio est: quippe homini necessaria, qui sit animal sociale. Ea duplex est: vna quotidiana, quæ est animi interpres, & color quasi quidã morũ: altera elaborata, ac picta, quæ non sequitur naturam dicentis: sed pro re dirigitur arbitrio vario, ac sæpe contrario ei, qui loquitur. Hæc ab oratoribus petenda est, venit tamen in poema sæpe, quemadmodum & altera: habétque easdem differentias, quas persona: à statu, moribus, nationibus, casibus, fortuna. Quæ fuit causa vt cùm hæc digereremus suprà, nõnihil orationis interdum interfertum sit. Qualis igitur persona, talis ei debetur oratio. Princeps pro suis, se non neglecto. In secundis elatos castigabit: errantes corriget, peccantes supplicio afficiet: si sint pertinaces, postquã ignouerit, dolos detestabitur: in aduersis cõsolabitur: prostratos eriget: abiectos æquabit sibi, *O socij*: sic enim eos appellat Æneas. Istaq. & participes futuri boni, Popularis populi cõmoda sibi anteponet: vt Tarchõ, Paulus, Valerius, Cocles, Curtius Scæuola. Tyrannus contrà, aut non alloquetur, aut minabitur, aut perterrefaciet: sua tollet: populum pro sordibus habebit, iratus minabitur, obiurgabit, indignabitur, exprobrabit, homines accusabit, deos incusabit. Fœmina lamentabitur, conqueretur se destitutam: petet auxilium: implorabit omnia, ad deos sua vota referet, vlciscendi consilium etiam nefarium inibit. Miles contemnet alios: se extollet: & sibi & aliis pollicebitur. Perturbatus trepidabit: sibi contradicet: repetet, repudiabit. Amans sperabit, desperabit, dissipabit cogitationes, nouas inducet, transmittet, peruertet, euertet: concludet prius quàm proponat. In his autem orationibus, quæ sedato animo efferuntur: nisi res instent (tunc enim sunt simpliciores) statues propositionem: addes causam: idque cum procœmio, aut insinuatione: quæ ex oratorum præceptis comparabis. Narrationem appones simplicissimam: nisi res, quasi in foro discepetetur. Vt in armorum iudicio apud Ouid. diuinæ enim sunt orationes illæ duæ. Et in X. Æneid. inter Iunonem ac Venerem. Et in XI. inter Drancem ac Turnum. vbi & probationes, & elusiones, & refutationes & conclusiones cum affectibus indignantis, vel desperãtis, vel contemnentis, vel miserantis, vel conquerentis disponentur. Quæ vt subtilius cognoscantur, paucis exemplis opus est.

Indignatur Iuno sine procœmio, in primo: sed ex abrupto, vt aiunt: idque per Interrogationem, nihil proponit, sed supponit,

-méne incœpto, desistere victam?

At nõ proposuit incœptum illud: tum quia irata est, tum quia secum loquitur. Mox tamen aliquid explicat, vt auditori satisfaciat,

Nec posse Italia Teucrorum auertere Regem:

Confirmat propositum per detractionem obiectionis, *Nam fata obstabant*. At exemplo apposito demonstrat aliàs id factitatum, idque à minore numine, præterea minore in re, minore merito, fortioribus instrumentis. Iccirco dixit, *Pallas*. & subdit de se, per collationem efficientis,

Aſt ego, quæ Diuũm incedo Regina, Iouisque
Et soror & coniunx.

Factum quoque exacerbat supplicij immanitate. Duo enim extrema sunt, exurere igni, & aqua necare. immane enim est, Elemẽta purissima fieri noxia. At ipsa huic aut eiusmodi crudelitati ostendit se non studere, satis sibi futurum fuisse, si auertere posset Teucrum non Italum, ab Italia non à Troia. Dixit autem Regem Teucrorum, non Teucros, vt vnius personę appellatione rem ostenderet faciliorem. Præterea æquum videtur, vt si Teucrorũ Rex est, extra Teucrorum gentem ne quærat regnum. Posuit etiam classem Argiuorum, scilicet victorum. At Teucri victi. Adhæc totam gentem perdidit ob vnius noxam tantùm, eiúsque non sui compotis, sed furiosi. minus enim supplicij meretur. Et populus nihil pro rege. Adde quòd Aiax iste non fuit magnus ille Telamonius, sed φλὸς. Oilei, vt nequaquam populi interitus debuerit interuenire. Amplificat deinde factum Palladis: quæ fulmen non suum, sed Iouis iaculata sit. Idque è nubibus, quæ in regno ac potestate Iunonis sunt. Addit etiam tempus. Nanque illico de Aiace supplicium sumpsit:

Aſt ego sot annos bella gero &,

-vna cum gente.

Concluſio autem eſt per indignationem.

-& quiſquam numen Iunonis adoret?

Ad hanc formam orationis dirigendus erit animus irati. Talis eiuſdem numinis in ſeptimo quoque, Maiore in euentu etiam acerbior, atque adeò atrocior oratio. Quippe in ſuperiore pectus tantùm incenſum habuit: &,

Aeternum ſeruabat ſub pectore vulnus.

Hîc verò, *-ſtetit acri fixa dolore,*

Tum, *quaſſans caput.* vt & iter inceptum intermiſerit, ac ſteterit: & dolorem acceperit, ſed ab eo fixa, & acri. Et caput quaſſarit. Exacerbationis autem cauſam diuinus poeta poſuit. Sanè Aeneam incolumem à tempeſtatibus: præterea lætum ſtatuit. Quin molitur tecta: & claſſem, quam diſiiciendam curauerat, in tuto videt. Quin eam à Troianis haud amplius tanti fieri: ſed ipſos

fidere terræ.

Non igitur ab incœpto, vt ſuprà:

Méne incœpto: neque molliter agit, vt auertat Italia: ſed à perſona rei, per contemptum atque exprobrationem: *Heu ſtirpem inuiſam.*

Oſtendit autem facinoris indignitatem: cùm Troiani etiam naturam ipſam ſuperauerint. Incenſi ſunt: non tamen cremati. Capti: non potuere capi. Neque ignis, neq; aqua retinuit. Vires omnes terræ, ac cœli minores ipſis. Exemplum ponit Dianæ, vt in ſuperiore Palladis. Tandem animi iniquitatem in concluſione.

Non rumpam fata: at differam. &,

Sanguine Troiano, ac Rutulo dotabere virgo.

Eliſæ autem oratio amantis quidem, ſed tam varia, quàm varius Amoris circuitus. non enim dicam, ſtatus, in quo nihil, ne momento quidem ſtabile eſt. In principio apud Annam init animi ſui, motúſque rationem. Sic enim deſuetæ perſonæ motus primus. Deinde obiurgantis, tum exprobrantis. Poſtrema deſperãtis. Hæc in irata. Vbi igitur obiurgat, ab ipſo ſtatim facto incipit: idq; per interrogationem:

Diſſimulare etiam ſperaſti perfide tantum

Poſſe nefas?

Vbi & ſuam prudentiam, ſiue attentionem deſignat: & obiicit diſſimulationem. Et appellat,

nefas.

nefas, & addit, *tantum. Perfidum* etiam appellat, & confidentem, eo verbo: *Sperasti.* & ingratum, cùm dixit: *Tacitus*, Quaſi ſit fuga, non diſceſſio. Omnia illa augent. Terra mea, non tua. Poſt hæc probat propoſita. primùm perfidiam. *-nec te data dextera quondam.*

Deinde nefas, *Noſter amor.* Noſter, inquit, ergo mutuus. quem ego non opprimo, nec tu debes opprimere. Tum ingratum, Omnia poſthabui tibi. Moderatior tamen efficienda eiuſmodi oratio eſt tantiſper, dum amantem adhuc ſpes tenet perſuaſionis. In ſequenti verò ſublata ſpe, acerbior, & acrior, & amarulentior. Itaque hîc annumerat merita parcè, & cum modo,

Te propter Lybicæ gentes odêre.

Magnum illud Libycæ in Libya habitanti, nouæ cum paucis, & numero plurali, *Gentes & propter te*, vnum ſcilicet. Qui ſi me odêre, tu amare debes. Si inſtant periculis, tu defendere: quippe illis tu me ipſe obieciſti. Addit etiam Numidas, & quidem tyrannos. odioſum nomen, & cuius cum poteſtate coniunctum ſit (vt ita dicam) ius maleficij. ſed quod maximum. Tyrijipſi infenſi: quorum ceruicibus te dominum impoſui. Pudicitiam verò vltimo poſuit loco: tum vt creſceret oratio: tum quia faucibus hærebat: pudebátque edere. Omnis autem ſuaſoria cùm nitatur, vtili, facili, honeſto, ac propterea multæ interſint pollicitationes: in hac nihil pollicetur, quia exprobrat data. Honeſtum verò prætendit, cùm ait: *connubia, & Hymenæos.* At facile factu, quod orat, oſtendit: qui in regno ſit, ei non eſſe quærendum regnum. vtile: quia tutò teneret, quod habebat: non tutò quæreret, quod aberat. Partem etiam rerum petimus interdum, vbi totum ferre non poſſumus. Igitur hoc agit: nec ſaltem aduerſis Aquilonibus nauiget. expectet, dum ceſſent. veluti cùm per Annam ſororem orat,

Tempus inane peto.

Expectet facilémque fugam.

Nam ſanè ex Africa in Italiam flante Aquilone curſus teneri nequit. Illud quoque ad petitionis portionem pertinet:

Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet

Ante fugam ſoboles. vbi id etiam notabis. ſemper

enim appellat *fugam* non abitum. Multa verò sunt loca in quibus orantis sermo sedem capere valeat. Inter quæ, beneficiorum commemoratio, excitatio spei ad futura. Omnium autem princeps obtestatio. Igitur per lacrymas suas: sicut & Amata Turnum. Conuenit etiam vt, cùm orat vti sese tueatur, per dextram obtestetur. nam nihil, inquit, mihi à me superest, præter lacrymas, nihil præsidijà prouincia, præter tuam dextram. Comparationem deinde meritorum facit: sed per conditionalem vt modestiæ consulat:

Si bene quid de te merui.

Hoc dum vult persuadere: nam in altera oratione exprobrat: admiscet etiam amantis & verba, & affectum.

-fuit aut tibi quicquam

-Dulce meum. Talis oratio Pelopis ad Neptunum apud Pindarum. Postea ponit explicationem petitionis: *Miserere domus*: non pro se orat, sed pro domo: cuius ipsum non solùm participem, sed etiam principem fecerat. Addit causam miserandi, *labentis*. Acuit deinde orationem: cùm mortem suam ob eius discessum prædicit. Mirificam verò (vt semper) artem: primo nánque loco dicit: *moritura*. hoc futurum est. Mox *moribundam*. Hoc & amplius, & præsentius, & iam in oculis. Sicut prius *decedere terra*. Tum autem *deseris*. Obiicit enim desertoris nomen à quo vehementer abhorret animus militaris. sic desertorem Asiæ vocat eum Turnus signato verbo. Item dixit: *hospes*. quoniam scilicet non amplius es maritus. Ego enim te feci ex hospite maritum: tu te ex marito hospitem. simile illud in Tragœdiis, vbi Iuno sese Tonantis sororem appellat: quod nomen solum sibi reliqui factum sit: quia coniugis titulum pellices subripuerint. Quibus verbis & crudelitas, & perfidia exprobratur. simul vbi exoptat ex eo sobolem, quæ ore tantùm referat: non etiam animo similis sit. Nam deserta quidem sic quoque essem: sed tamen non viderer.

Perpendamus alteram orationem longè concitatiorem. Negat enim illum Dea natum. imò verò ne Dardano quidem. Id quod facilius esse potuit, nec tamen est. Verùm ob duritiam, è cautibus ortum ait. Ob sæuitiam, nutrices agnoscit tigres. Exprobrat verò dissimiles affectus. Num ingemuit? at ego flebam. Quod superest

superest, desperantium more iram omnem effundit in Deos. A quibus negat æquis oculis aspici mortalia. Exprobrationis semina communibus in locis posita sunt. *eiectum*: non satis. Addit *littore*. vnde nihil subsidij sperare poterat. Quemadmodum est in exemplis rhetorum Græcorum. τὰ πρὸς θάλασσαν φοβερὰ, ἐρημίαν οὖσαν. Auget: *egentem excepi*, non expuli, Exceptum non dimisi, sed *locaui*. Vbi? *in parte regni*, contra omnem humanum morem. regnum enim duos nunquam cepit: ac ne fratres quidē. Ac propterea quòd Æneas non erat priuata persona, non solum obiectat priuata beneficia, sed etiam ciuilia commoda, & suis communia:

Socios, inquit, *à morte reduxi.*

pro quorū salute reponi oportuit abs te gratiam mihi. eorum enim Rex es. Id quod tibi semper laborandum est. mea vnius opera defunctum est. excitat autem memoriam acerbissima recordatione, Amissam, inquit, refeci classem. Hîc Ouid: aut alius quis laxasset habenas ingenio, ac dixisset, Classem refeci qua me desereres. Parcius diuinus poeta. maluit enim hoc relinquere cogitandum, quia dolor supprimebat. Quare etiam verbum subticuit. Post hęc vtitur Ironia per reiectionem. vt apud Terentium, *Id populus curat scilicet*. Sic irridet, quasi falsum, quod pro se adduxerat Æneas, qui profectionis crimen in deos reiiciebat. Postremò quod reliquum est, desperat, contemnit, abiicit. Neque te teneo, abi. *Neque dicta refello*: quia non merentur. Tandem verò minatur: & sibi ex hoc mortem, & ex ipsa illi Diras, quę nequeunt vlla victima expiari:

Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas.

Abrumpit tandem in minis orationem. Quare nequit Æneas respondere, sicut ante fecerat: cuius tota oratio consistebat in dilutione exprobrationis, & translatione criminis in Fatà. Interpretatur enim res ipsas subtilissimè. Is nánque est causæ status relatus ad qualitatem. Itaque etiam cum insinuatione ingreditur: & appellat *Reginam*, non coniugem: & memorem se pollicetur beneficiorum, vt aliusmodi relaturus sit olim gratiam, quàm nunc faceret manendo. hoc satis esse debet inter bene institutos ciues. Nō enim datur beneficium spe tantundē recipiendi, sed simplici animo, non opera venali, Ic-

circo gratiæ & nudæ ſunt, & tres. vt qui beneficio prior certat: vbi quippiam viciſſim recipit, de integro itidem refundat. Ea de cauſa priſci Latini ſtrenam quaſi trenam ſunt interpretati: à tertia officij repræſentatione. Diluit autem nomen coniugis, & coniugij: vt ſubtrahat ſe crimini impietatis. Quis enim coniugem ſine impietate poſſit deſerere? & appellat fœdus: quod tamen negando tollit. Dum hæc dicit, temperata vtitur oratione primùm: quàm deinde excitat argumentis, atque interrogatiunculis. A maiori, ſi non fuit fas in priſtina terra, quæ auita fuit mihi, vel regnum reparare, vel ſaltem conſiſtere: magnum quiddam eſſe oportet, quod mihi certam deſtinet: eámque aliam à Carthagine immobilibus fatis deſignatam. Obſerua verò efficaciſſimam collationem. Etenim tu, ſi non petis Italiam, ſed fato tibi attributæ Carthagini acquieſcis: quare vis nos deſerere ſortem noſtram? verbis autem inuidioribus animat ſententiam:

Quæ tandem Auſonia Teucros conſiſtere terra
Inuidia eſt?

Non quaſi hic nos velis: ſed quaſi ibi illos nolis. Rei nouat poſtremò abeundi neceſſitatem non iam per Fatamam & incerta ſunt aliquãdo nobis, & obſcura ob vetuſtatem, & communia nimis: ſed Iouem illico authorem præſentem facit, atque Anchiſem. Quódque maius ſit horum nihil pro ſe ſtudere: Aſcanio hæc omnia laborari quibus ambitionem à ſe aufert: quam nefas erat amicitia eſſe potiorem. Conſenſu verborum adauget ſententiam: cùm appellat puerum: & adiungit affectum: *Capitiſque iniuria chari.*

Extruendi verò iiſdem legibus, atque rationibus gradus illi quaſi quidam, & animorum & orationum. Videſ primam ſuaſoriam, ſecundam exprobratoriam, tertiam tumultuantem in deliberatione ab animo ſpe ſpoliato, interceptæ ſententiæ, conciſæ, contortæ. Fertur, refertur, rapitur. Crebræ interrogationes, conſiliorum mutationes, petitio, repetitio, correctio. Incipit autem miſerorum more per interrogationem: Quid agam? an ſic manendum? non poteſt. Inſtant enim gentes Lybicæ. An illæ ſuppliciter adeundæ? Quî fiet? Contempti à me, factus mei memores flecti nolent. An cum Troianis abeundum?

abeundum? At fruſtra tentabitur. ingrati enim ſunt. oblitiveterum beneficiorum, quum me inuitam relinquunt. Me in regno meo contemptui habuere: ergo in ſuo quid facient? Quin, non recipient. Iccirco dixit ſuperbas rates, Et ſe irriſam. Eóſque Laomedontiades: periuros ſcilicet. An extrema audeda mihi, ipſíque bello perſequendi? At hoc quid eſt conſilij? Equidem ciues hoſce vix è Sidonia reuelli. verbum odioſum non dixit auexi: ſed è Tyranni manibus reuelli. quónam igitur animo obiectem rurſus eos, vel belli, vel pelagi periculis? Igitur cõcludit, *Morere*, Induxit colorẽ deſperationi, *vt merita es.* Cauſam verò à ſe reiicit in Annam ſororem. Quippe ſuapte natura caſta fœmina alienũ crimen in ſe ſua mor te tolli vult. vbi autem viri incomparabilis præterire mihi religio eſt. Caſtæ namque huiuſce viraginis oratio, etiam de amantis fuga conquerens, nihilo ſecius in Sichæi mariti memoriam definit: cuius manibus deuoueat corpus: quod morte luat ſupplicium fidei temeratę. Non minor in illis ars. cùm mortem nominaſſet, multa verba interpoſuit, antequam cauſam redderet: tum ob mortis nomen quod eſt natura ſua animãtum generi formidabile: tum quia memoria amiſſæ pudicitiæ vehementer obſtabat. Poſtea verò quàm abeuntem videt claſſem, tum verò tota fluctuat oratio, quam ſimul cum cæteris ex noſtra diligentia metiri poteris. neque enim hîc omnia perſequi volumus, vel licet: id enim interpretis eſt: ſed formula quaſi quædam perpendendæ Virgilianę diuinitatis ad hunc ſane modum præſcripta ſit ſtudioſis, quæ à nullo antè nos explicata fuit.

Longè alia & mẽs, & ratio, & oratio irati Hiarbæ. perturbata ſanè. quippe prius oſtendit rem quam declaret. quum dixit: *Aſpicis hæc?* Et poſt duos verſus narrat. Iratus enim omnia in oculis, atque in ore habet:

Fœmina quæ noſtris, &c.

Incipit autem ab exprobratione officiorum, quaſi ingratum bonis accuſet Iouem:

cui nunc Mauruſia pictis
Gens epulata toris Lenæum libat honorem.

Sequitur altera exprobratio negligentiæ, aut impotentiæ: *Cum fulmina torques. Nequicquam horremus,* Extenuat autem meritum perſonæ aduerſarij, à ſexu,

fœmina: à fortuna, *errans*. Deinde cùm posuit vrbem: extenuauit factum. quippe, *exiguam*: &, *precio*: & *accepit*: &, *littus*: &, *arandum*. Non enim nisi summa inopia ad id cogimur. Item accepit loci leges: quo nihil plus sapit seruilem animum, aut infelicem. Suam verò personam commendat: *in nostris finibus*. Auget inuidiam à rei indignitate, *Connubia nostra repulit*: quid? Maritum indigenam noluit: dominum recepit peregrinum. recepit verò regni & fortuiti & precarij dominum. At ego illam in regnum stabile, patrium, & auitum sociam elegeram. Ego illam augebam, illa se attenuauit. Contemptus præterea personæ alterius aduersarij, à natione. Iratus itaque pendentem reliquit orationem, nihil enim conclusit, sed exprobrando dixit:

-nos tibi frustrà munera ferimus.

Diuersa ab hac Æneæ ira aduersus Helenam. Alia Turni aduersus Drancem. Est autem oratio illa Æneæ deliberatiua. Ponit igitur suasiones ad cædem, quã meditabatur: atque eas magnas sanè, *Occiderit Priamus*. Magnum est carere principe. Addit, *ferro*. Quid patriæ excidium? Quid Dardanium toties sudasse littus sanguine. quid mirum si vna pereat: propter quam tot interiere? Et cum illis duo rerum omnium maxima: pudor, ac libertas. Matronæ: inquit, nostræ seruæ erunt? Hæc earum erit domina? Rationes in contrarium. Fœminæ mors non decet virum fortem. Solutio obiectionum. *Extinxisse nefas*: non fœminam, sed crimen: pertinet ad virum iustum: & supplicium sumere de facinoroso, & pro suis, & pro patria, ad virum fortem. Hic sileant Grammatici.

Turni autẽ oratio tota est in recriminatione. Magna autem in eo ars. Cùm enim obiecta à Drance nequiret inficiari: tot eius causa cæsa millia ciuium, bello, bellique meritis, ac naturæ id attribuit. Est igitur translatio criminis. Duo ergo agit, vnum, vt rem leniat per indignitatem personæ obiicientis. Cùm enim ostendit eum imbellem: non mirum si miratur is, quempiam in bello mori. Alterum est, cùm declarat, idem quoque Troianis euenisse, Quare non onerat Turnũ is euentus: qui etiam hostibus communis fuit. Totus autem ductus: sic enim vocant rhetores modum & colorem orationis: est & iracundi, & superbi. partim nánque contemnit, partim irridet:

det. ἠθολογία verò est viri fortis ad imbellem, virtutis pro fortuna exprobratorem. Iccirco illa alti animi: Nũquam animam istam talem amittes: non sine gestu: cum dixit, *dextra hac*. Item illud abnuentis. *Absiste moueri*. Contemptus verò tanquam rei nihili,

habitet tecum & sit pectore in isto.

Scilicet futilis in imbelli.

Aliter Venus & Iuno inter se irascuntur. Altercationi sanè illa propior causa est. Tales nánque iræ fœmineæ, & obtrectationes.

Sedati autem animi, ac maturi petendum exemplum ex oratione Latini cum affectibus ciuilibus & prudentibus.

O præstans animi iuuenis, quantum ipse feroci
Virtute exuperas: tanto me impensius æquum est
Consulere, atque omnes metuentem expendere casus.

Atque ferox respondet animo & militis, & iuuenis: nihil enim dici potest confidentius.

Quam pro me curam geris, hanc pater optime pro me
Deponas: lætúmq; sinas pro laude pacisci.
Et nos tela pater, ferrúmq; haud debile dextra.
Spargimus. Non solùm gerimus. Et addit mira figura.

-& nostro sequitur de vulnere sanguis.

Per animus Æneam per nuntium prouocantis.

Nuntius hæc Idmon Phrygio mea dicta Tyranno, & addit, *haud placitura*. Sarcasmi quoque de quibus suprà diximus, huiusce generis sunt.

Eorum verò, qui in extremis periculis vel animum desponderunt, vel spe deposita mortem aut orant, aut optant, aut quærunt, aut contẽnunt, videbis varios affectus. Ecce in milite, eóque forti, ac bono: tamen accisis rebus.

Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Et illud, *-pulchrúmque mori succurrit in armis.*

Alio modo desperat Anchises euersa patria. Tota eius oratio est in contemptu mortis. Alio Mezentius. *Hostis amare quid increpitas?* Alia oratio Mnesthei trepidantis pro victoria. Elisæ verò suprema oratio & amantis, & infelicis plena affectuum, & miserationis: quouis arundinis Indicæ succo suauior.

Dulces exuuiæ, dum fata, deúsque sinebant,
Accipite hanc animam, méque his exoluite curis.

Vixi: Et quæ sequuntur omni nectare, omníque ambrosia potiora.

Precatoriæ autem orationes non omnes sub eodem genere censentur. nam preces aut ad hominem aut ad Deum diriguntur. Finis igitur diuersis formis. quare & ipsæ species, est enim motus principiũ, & finis, & mediũ, generis eiusdem. At Deus precibus meis nõ mouetur, sed ab æterno: vt loquuntur: sciebat me precaturum. omnia illi semper præsentia. reducuntur tamen hę orationes ad illas per Analogiam. Quemadmodum vsus imperatiui modi, cùm refertur ad eundem Deum. Suasoria igitur est verum genus ad petitoriam, ad precatorias autem non vna ratione. Habes diuinas precationes, earúmque genera in sacris, in fœderibus, in votis: afferúntque plurimum luminis poemati. In fœdere hospitij inter Elisam, & Æneam, in primo in secundo Anchises in portento Iouem precatur:

Iuppiter omnipotens precibus si flecteris vllis:
Aspice nos.

Vt propter preces aspiceret benignus, sed apposuit ea, quibus ob pietatem consequi mereretur. In tertio ad Apollinem Exulis oratio sedem quærentis, & errandi finem. In quinto ad Iouem proincensa classe. Peregrini autem in tertio,

Dij maris & terræ, tempestatúmque potentes
Ferte viam vento facilem, & spirate secundi.

In sexto verò Italia potitus gratias commemoratis beneficiis: atque exposcit pacem futuris rebus. At in metu illa ex vndecimo:

Armipotens belli præses Tritonia virgo
Frange manu Phrygij telum prædonis, & illum
Pronum sterne solo. Animaduertes etiam orationes Pallantis, & aliorum in præliis. Item regum, in duodecimo, ad quarum modum componendi sunt animi: vt efficacem reddamus orationem, quæ in aliis poetis aut friget, aut exultat. Maroniani flores igitur nobis delibandi sunt, si cœlestia mella conficere volemus. sed de orationibus, quę aut personarum statibus, aut affectibus seruiũt hæc exempla sunt satis. nánque omnia exequi genera, rhetoris potius est officium. Nunc ad alia transeamus.

DE

DE QVATVOR VIRTVTIBVS poeræ.

CAPVT XXV.

HActenus rerum ideæ quemadmodum ex ipsa natura exciperentur, Virgilianis ostendimus exemplis. Ita enim eius poesi euenisse censeo, sicut & picturis. Nam plastæ, & ii qui coloribus vtũtur, ex ipsis rebus capessunt notiones. quibus lineamẽta, lucem, vmbram, recessus imitentur. Quod in quibusque præstantissimum inueniunt, è multis in vnum opus suum transferunt: ita vt non à natura didicisse, sed cum ea certasse, aut potius illi dare leges potuisse videantur. Quis enim putet vllam vnquam talem fuisse fœminæ cuiuspiam pulchritudinẽ, in qua aliquid non desideraretur ab iudice non vulgari? Nã tamen si in ipsis naturæ normis atque dimensionibus vniuersa perfectio est: tamen vtriusque parentis mistio, tempus, cœlum, locus multa afferunt impedimenta. Itaque nõ ex ipsius naturæ opere vno potuimus exempla capere, quæ ex vna Virgiliana idea mutuati sumus. Nunc reliquũ est vt tam diuinas opes scitè, atque sapienter disponere conemur. Quod, vt efficere possimus, inde nobis initium sumendum est.

Cùm prisci oratores id agerent modò vt mouerent: inconditè nánque suadebant. Poetæ verò vt oblectarent tantùm: cantiunculis enim solis otium transigebant. vtrique ab alteris postea id, quo carebant, mutuati sunt. Numeros enim primus addidisse Isocrates incõditę orationi dictus est. Quanquam qui accuratius rem ipsam ex literarum monumentis eruerunt: eam laudem attribuunt Thrasymacho: cuius diligentia aucta sit à Gorgia: postremò ab eo quem dicebamus, Isocrate perfecta. Poetarum autẽ numeris, ac sonis addita fuit anima postea, cùm ex agris in vrbem trãslati essent, appositis fabellis pro exẽplo, sententiis pro præceptione. Id quod Horatius rectissimè expressit eo versu:

Omne tulit punctum qui miscuit vtile dulci.

vt tota Poeseos vis duobus capitibus absoluatur, docendo, & delectando. Quorũ vtrumque consecuturi sunt ii, qui & res vero propiores, ac sibiipsis semper cõueniẽtes exequuti fuerint, & operam dederint vt omnia varietate

condiantur. Nihil enim infelicius, quàm saturare auditorem antè quàm expleatur. Quæ enim epulæ quibus fastidium pro voluptate pariatur? Tertia res ea est quam ego Efficaciam, Græci quo designent nomine suo loco dictum est. Eam paucis in Poetis reperies. Est autem vis quædam tum rerum, tum verborum, quæ etiam nolentem propellit ad audiendum. Quarta est suauitas, quæ efficaciæ illius vim vegetam deducit ex asperitate, cui sæpenumero est affinis, ad certam temperationem. Hæc igitur esto summa sic: Poetæ prudentia, varietas, efficacia, suauitas.

Efficacia.

PRVDENTIA.

CAPVT XXVI.

PRudẽtia philosophis habitus est, quo futura ex factis prospicimus. verùm eius vocis significatio amplificata fuit: vt eum quoque comprehẽderet habitum, qui de-

lorum ipsorum motus comprehendat. tum tempora, loca, & quæ in eis, vel mouentur, vel quiescunt: de quibus cùm se obtulerit aliquid, sine ostentatione breuiter, ac parcè attinges. Quemadmodum fecit deus ille poetarum:

Principiò cælum & terras campósque liquentes
Lucentémque globum Lunæ Titaníque astra
Spiritus intus alit: totámque infusa per artus
Mens agitat molem: & magno se corpore miscet.

Et illa diuina,

Haud equidem credo quis sit diuinitus illis
Ingenium, & rerum fato prudentia maior. quæ antea ab Epicuro. Deinde,

Verùm vbi tempestas & cæli mobilis humor
Denset, erúntque rara modò, & quæ densa relaxat:
Mutant se species animorum: & corpora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat
Concipiunt. Hinc ille auium concentus in agris,

deſcribit. Et leoni attribuit magnanimitatem: Lupo animum prædatorem, Delphinorum laſciuum canit luſum: Harpyiam fœdam dicit: vagam Hirundinem: Equum alacrem, Humanam vitam nemo melius, ac prudentius, verùm pauci eam artem declararunt. Grammatici enim in cymbis quidem ſunt, mariſque tranſmittunt ſuperficiem Maroniani: nihil tamen expiſcantur. ſolus Donatus meritus eſt, qui poetarum anima diceretur. Loca igitur ipſa aliquot, vt quæque in mentem venerint, adducemus. Principio Æneę clypeum maiore opera deſcribit, quàm Turni: propterea quòd maior Heros ſecutus imaginem Pythagoricæ diſciplinæ, quæ minoris hominis minorem quoque Genium eſſe cenſet. Quàd perpetuus ille diuini viri pudor, modus, caſtitas orationis: nonne ſumma prudentia eſt? Qualis & in ſecundo,

Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris
Ora Dei iuſſu, non vnquam credita Teucris.

Hîc Lucanus dediſſet declamationem. quemadmodum de temporibus Syllanis. nam tametſi & ſenex ibi narrat & licet poetæ coniungere tempora cum temporibus: tamen longus eſt. & tędij pater. etiam cùm vera fictis tegimus, aut adumbramus, aut illuſtramus. Amiſſa in tumultu, atque inſolentia militari Creuſa, fingit eam à Cybele retentā illis mirificis verſibus, quin neceſſe erat eum, qui recipiendus eſſet à fœmina, quaſi ab vxore, priorē amittere vxorem. Deinde propterea quòd alteris nuptiis nouum imperium erat comparandum. Præterea ex ſanguine altera ſaltem ex parte Italo, inſtituenda erat ſeries regum Italorum. Ad hæc qui Sibyllæ adibant locum, atq; ex Auerno reſponſa petebant, iis humana anima ortho litandum erat. Iccirco Miſenum ab ortho raptum, a Trītone cóque tanquam artis eiuſdem æmulo exceptum dicit. Verum eſt ex hiſtoriis à Turno exuſtam claſſem: id adumbrauit transformatione. Cùm vellet Camillam fortiſſimam, atque congreſſu inuictam oſtendere, nunquam obiicit Æneæ: & ex inſidiis telo peritam miſſili cadere facit. Eadem prudentia noluit Pallantem Lauſúmque committere, ne cui detraheretur, ſed vtrumque à fortiſſimo hoſte interfici. Turnum quoque nonniſi Vulcani præſidio, & immiſſis diris, & fatali priuatum enſe Æneę manu interire. ita claſſi periculū ſolum ab igne in Sicilia,

lia, ea enim adhuc egebat, in Italia non egebat, non periculum modò ibi, ſed etiam pernicies. Neque verò temerè bellum auſpicatur Aeneas: ſed quaſi Herculi auſpiciis: idque non ſine ratione. Principio Hercules peregrinus: ideóque ei templa extra vrbem dicantur. In Italia Hercules indigenam furem mactauit: ita Æneas Turnum tanquam prædonem. Reſpondere autem omnia inter ſe cùm alibi, tum illis locis. Camillæ curſu air ne ſegetes quidem lædi: ergo ligurem in equo ſedentē præuertit pedes ipſa: eique ſe oppoſuit, ac deinde morte affecit. Æneas vbique pius: Turnus vbique ferox, Tarchon fortis, Meſſapus acer: Mneſtheus audax: Achates fidus. Illa verò cuiuſmodi? nullis Æneas mouetur Eliſæ fletibus, in quarto: ita viciſsim in ſexto, illo lacrymante atque etiam orante nihilo melius mouetur ipſa, quare & Æneam quercui: & Didonē ſilici comparauit. Æneæ quoque Vlyſſis prudentiam cùm aſcribat: animum tamen longè feliciorem dat. Ille apud Circem deſidet ſub adulterio, hic ſub coniugio. Achillis item perſonam cùm attribuat: potuiſſet fugientem Turnum curſu apprehendere: at fecit non poſſe, quia vulnere tardior. Ne Turno quidem eam ademit gloriam: neque enim potuit dignoſci. Illud maximè circunſpectum Æneam vulnerari permiſit. vix enim credi poteſt à bono milite: militem bonum tot in congreſſibus, tot è præliis ſine vulnere abire. Condiuit tamen primùm non comminus: deinde incerto authore, quaſi eam quoque gloriam formidaret hoſtis: medium aut occuparet alienam, aut iactaret ſuam. ita patitur fortunam præliorum vir fortis: & ſalua eſt perſonæ digniras. Nequeo & id ſatis laudare. abſentem enim Turnum, & Aeneam facit in XI, vt & Tarchontis, & Camillę oſtentet facinora. Sic & abſente Aenea Turnum caſtra inuadere: atque intra ipſa tam fortiter facere. eò quoque & illud pertinet: Cùm aptat hiſtorias ſui temporis imagini veterum hiſtoriarum. Venulum ex equo detractum ſcribit à Tarchonte atque curſu ablatum. Idē ſibi euenīſſe ait Cæſar in Ephemeride, quemadmodum Seruius memorię prodidit. Æneas dextra nuda iubet à cæde abſtinere: idem Cæſar Pharſalico in conflictu, atque illis verbis: *parcite ciuibus*. ſic & mores cùm repræſentat, veluti ad Fauni ora;

cula: & bellis indicendis, *vina coronant. Nautæ puppibus imposuêre coronas.* Dido in conuiuio libat hospiti Ioui, libat, non bibit: mos Romanarum fœminarum. Mos operiendi caput in sacris. Aras tenendi, sacrificandi Herculi extra muros: quia fuit penè semper peregrinus. Helenus vittas resoluit sacrati capitis, vaticinaturus. Præterea eruditio non affectata. Tacitæ Amyclæ. Camerina. Bebrycia gens in cestu: Aclides. Saguli, Sparus. Pero. Vrbium origines, Petiliæ, Salentinorum, & aliorum: & quemadmodum Cocles in Tyberim se immittit. sic & Turnus. Nudato capite Ascanius: sic aliquando in acie Cæsar. Deciorum personæ in Turno. *Turnus ego deuoueo*, &c. Summa & illa prudentia: Cùm docere quippiam vult auditorem: neque licet per contextum argumenti: introducit aliquem alteri narrantem: tametsi hoc idem ille alter non ignoret. Ita Neptunus Æneã sibi fuisse curæ bello Troiano; atque ab sese letho subtractum narrat Veneri. Id quod paulò morosiores si vitium putent: sanè temerè audeant. Fit enim tanquam per commemorationem. vbique verò aliquid iacit seminum ad futuram messem: vt auditorem quasi prægustatione alliciat ad epulas. sic, *Forsitan & Priami fuerint quæ fata requiras*, quia iam dixerat. *Multa super Priamo rogitans*: similis præparatio in primo: Cùm enim recipiendus esset Æneas: proponit hoc intelligendũ ex pictura: in ea nanque ipse quoque pictus erat. Et de fortuna Elisæ, *Ille dies primus lethi, primúsque malorum causa fuit*. prædicit enim de Baltheo in x. *Quo nunc Turnus ouat spolio.* Palinurum quoque inuenio tacitè prædicentem mortem suam quasi vaticinio: *non si mihi Iuppiter author Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cælo.* Itaque ne contigit quidem, aut manibus tantùm contigit, & cadauere. Est

Παρασκευή. hęc παρασκευὴ apparatus futuri argumenti: quem nonnisi diuini animi vel cõminiscuntur, vel intelligunt. Quasi igitur argumentum obtenditur toti fabulæ in Heleni vaticinio. In sexto, apud Anchisem, futuri quoque imperij tanquam imago quædã fuit. Romani enim dominatus species in Ænea Romę fundatore: cùm est Carthaginis dominus, & cùm dixit: *Nõ cœptæ assurgunt turres*: simulachrum futuri excidii. Æneę nánque Genius vrbis illius Genio contrarius erat. Et conuersum imperij

fatum

fatum in Græciam: cuius figuram ponit in Heleno. Nam & Troianus regnat in Græcia: & à fratre nominat Chaoniam. Tum autem concordia, consensióque historiarum in portentis Iuli, Lauinię, Tulli Hostilij, L. Martij de flamma. Item responsus, seriésque fatorum. Quippe vt ad Troiam Græci, ac Troiani pro fœmina, quam Græci repetunt raptam: ita ad Laurentum promissam repetit Aeneas Troianus, ac tanquam à Turno raptam. Turnus Grę cus defendit: vincit Troianus. Omen quoque futurorum triumphorum, egressos in Italiam Palladis templum excipit primùm. Ita neque otiosè, neque temere dixit, *ouantes*, equos frænari solitos, ac iungi sub concordia: signum esse populi bellicosi: & δημοκρατίας sub legibus. Morituri quoque vaticinantur. sicut Dido, *Littora littoribus contraria*. Orodes Mezentio.

Hæc de Physiologia. Astrologia verò, atque Theologia sunt affines adeò, vt pro vna & capi & tractari mereantur. Igitur Astrorũ cursus apertè ponere aut inepti est aut Astrologiam profitentis: vt Arati, & aliorum. At eo in opere, quod primarium argumentum aliud habet, fabulis condire oportet. Siderum igitur cùm haberet notam potestatem: eorum coniunctiones, situs, stationes, aspectiones tàm pudenter scripsit, vt nemo melius. Quemadmodum igitur alibi demonstrauimus: hic quoque intelligas Iouem summum numen, beneficum: sed ita, vt Marti partes delegatas ne tollat. ergo permittit vt Lausus intereat in prælio. Habet autem Iupiter intellectionem, voluntatem, potestatem. Intellectio est Pallas: eius enim è cerebro natam autumant. Quamobrem sola deorum fulmina iaculatur: sicut & pater. Id quod habes ex poeta in primo: ex Callimacho in hymno, & aliis. Voluntas est Iuno, eadem (vti dicebamus) quæ & Fortuna. Coniunx, & soror summi numinis. Quòd si fingitur aliquando aliter vel agere, vel sentire, vel velle, quàm ab illo vel factum, vel iussum, vel præscriptum sit: hoc fit propterea, non quòd inter se dissident: ab se ipso enim nequit abscedere Iupiter in sententiis: quippe dicit: *nec me sententiæ vertit*: sed quia rerum euenta nequaquam ab illo solo dependent. sunt enim sidera duo quæ infortunia dicuntur ab Astrologis. Horum asperitate corroboratur Fati

Astrologia.

Theologia.

vir ad impedimenta virtutum, huius fati administra ea est, quam sub Iunonis nomine Fortunam nuncupamus: Astrologi verò partem Fortunę vocant. Ac Martis quidē personā in bella non deduxit Poeta noster: noluit enim in hoc Homerum imitari: sed è cœlo vim tātùm immittit. Non minoris dexteritatis, cùm in conquestionibus, ac maleficiis nominat Saturnum:

Aut Saturnius hæc oculis pater aspicit æquis. &, *Saturnia Iuno*, cùm aliquid incōmodi, aut per se aut per Iridē molitur. est enim Saturnus maior fortuna mala. Lunæ quoque potestatem non solùm in cultu, & sacrificiis, sed etiā in ipsa vi sub Dianæ nomine celebrauit. Luna enim in septima & octaua domo interficit ita Aruns occisus est. Habent autem hęc tria sydera suum quodque nuncium, Iupiter Mercurium, Iuno Irin, Luna Opin. Atque illorū hæ sunt potestates. Neque enim par est, descendere è cœlo sidera: sed quod aiunt Astrologi, influere. Intermiscebis autem non nisi magnis negotiis, summisque necessitatibus. neque enim oportet sic temere pati viros fortes, aut morte affici vulgari. Æneæ igitur Genium quoque ascripsit, quem Achatem vocat, est enim ἄχθος ἄτης. Non quò vir tantus mœreat, sed quòd inter tot ærumnas ad summam virtutem perpetuandam excitetur, Legimus autem in libris Pythagoreorum quos Platonici (vt de Roma Augustus) è lateritiis aureos fecerunt: duos assistere nobis Genios, alterum bonum, alterum malum. Boni ductu atque consiliis boni viri ac lecti, cōiungunt sese deo, à quo illum ministrum, atque sequestrum acceperunt. Is Heroibus quibusdam sese ostendit. Aliis nunquam visus, sed auditus est. Id quod non vno in loco apud Platonem de suo Socrates profitetur: quibusdam diuinis ingeniis, neque videtur, neque auditur, sed seipsum ita offert, atque ingerit, vt sua luce retegat intellectiones rerum arcanarum, quas describant. Quapropter euenit sæpenumero: vt cùm deferbuerit calor ille cœlestis in nobis, nosmetipsi nostra illa vel admiremur, vel nō agnoscamus: aliqua etiam non intelligamus ad eam rationem, ad quam directa dictatáque sunt ab illo. Neque aliter puto contigisse Platoni: cuius scriptis additum sit lumen ab interpretibus multò maius, quàm quantum plebeiis iudiciis debeatur. Ego verò, qui ne cum

Genij Pythagorei.

cum minimis quidem me conferendum censeo: si quid vnquam nobis excidit imprudentibus, tantundem postea non sperem à me præstari posse. Quæ causa est: vt ad scriptionem, aut commentationem nunquam accingamur, nisi ab ipso Genio inuitati: qui nobiscum intus loquitur, neque auditur, ostendens diuinitatis latè patentes campos in animis nostris: quos ab officiis corporis suspensos atque abstractos aliis distinet functionibus: vt non penitus temere dixerit, Qui Aristotelis intellectum agentem eundem cum Platonico Genio existimauit. vtriusque habemus exemplum in historiis. nánque malus Bruto apparuit, eíque infelicem prædixit exitum: Philippis, inquit, me videbis. Bonus Cæsari, cùm traiecit Rubiconem: viam ei ostendens ad id, in quo summam statuerat beatitudinis. eum descripsit Nisus illis verbis: *An sua cuique deus fit dira cupido?* malus Genius fuit Dira missa Turno in auis faciem mutata. Veneris autem filius Æneas dictus, propterea quòd eius Horoscopi erat domina. ídque cum Ioue. Siue vterque cum Marte domini partium Solis, & Lunæ, & Horoscopi, quem Arabes sua lingua, Potentem vocant. Iccirco saluus abiit à Troia ex bello propter fœminam conflato. Itaque iam tum primùm fœmina non nocuit eius vitæ. Veneris beneficio eripitur è manibus Diomedis: quia eo anno erat Venus in octaua. Venus infortunata in excidio eripit quidem à morte, sed in patria nequit retinere. Postea meliore fato in Africa recipitur à fœmina. Sequenti anno Venus minus bene collocata, non potest, quin amittat classem Æneas, & fœminæ auspiciis, & fœminarum manu. Meliori numine conciliato in Italia regno potitur ob fœminam. Ita etiam Venus cum Ioue in medio cœli coniuncta eripuit eum è naufragio. Tum ex Pœnorum perfidia Mercurij interuentu: qui Punicæ genti præest. Iccirco rectissimè illud,

-ponúntque ferocia Pœni Corda volente deo.

EFFICACIA.

CAPVT XXVII.

EFficaciam Græci ἐνέργειαν vocant. Ea est vis orationis repræsentantis rē excellenti modo. Intelligo nūc non verborum virtutem, sed Idearum, quę rerum species sunt. Nam tametsi in verbis esse videtur; tamen in rebus

ipſis eſt primò. exẽpli gratia, facies, exterritæ, ſtupidæ, furibundæ ſimul matris Euryali. Eius vitia duo extrema. κακοζηλία. Alterum κακοζηλία, quam affectationem voco. Eſt autem affectatio conatus ſupra vires, & ſupra rem. Alterum languor. Græcè dicam πάρεσιν. Quam vocem intelligit, qui in philoſophia eſt exercitatus. Eſt enim contraria vegeto, ſicut ἀπονία. In cacozelia igitur neceſſe eſt nos ineptire. Aut enim turgebimus, vt Statius: aut obſcurabimus, vt Lucanus: aut atteremus, vt Silius. Arroſit enim hic carmina ſua, non limauit. Exultat autem Lucanus, neque ſcit abſiſtere. Contrà, languida poeſis, & fluxa ea eſt, quã nunc hoc ſeculo inſtituêre. elabitur enim ex auribus, neque ſui veſtigium relinquit vllum, nuſquam hæret palato, ſine aceto, & ſale tota. Media eſt, quam ſelegit Maro ex horrida vetuſtate tanquam auri nitellas ex arena. Quas ita compoſuit, vt ſi quid addas, aut mutes, id ſanè arena ſit. ſi demas, deſtruas. Lucani oratio ſuperba, & minax, auditorem inuitum atque alibi animo hærentem vbi vult tenere, aut trahere, abigit: Tyranno haud abſimilis, qui mauult metui, quàm amari. Verùm de his in quinto & ſexto. De efficacia verò, cùm ſupra poſuerimus in quarto loco hic potius ſcribere volumus, quia cum prudentia plus habet neceſſitudinis quàm varietas. ſuprà autem in diuiſione varietatem anteponebamus ei, propterea quòd varietas omni generi poematum eſt neceſſaria: efficacia nonniſi operoſioribus. Efficacia eſt, aut in facto, aut in dicto, aut in animo. Factum ſicuti ſuprà, voco qualemcunque rem. Itaque & πρᾶγμα & χρῆμα Græci dicunt. In Re eſt veluti: *Tectum augustum, ingens, centum ſublime columnis.* &, *Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.*

Famę ſpecies. Caduceí poteſtas. Inferorum loca. Sagitta Acceſtæ ignita. Turnus incluſus in caſtris Troianorum. Ætnæ incendia. Euaſio Æneæ. Flamma circum Aſcanij tempora. Turni galea. enſis eius fractus. Imber ad nauium incendia. Manifeſtior autem atque illuſtrior in factis, *Succedóque oneri.* Equidem videor patrem meum virum fortiſſimum geſtare. *-dextræ ſe paruus Iulus Implicuit, ſequitúrque patrem non paſſibus æquis*: Hic autem videor trahi. Nam quid eſt *Implicuit*, Certè me miſeret. Ibi verò totus horreo: *Auſus quinetiam voces iactare per*

per vmbram Impleui clamore vias. Quid in illis? *-operúmque laborem Partibus æquabat iuſtis. Neque enim patrius conſiſtere mentem Paſſus amor. Hic lacrymis vitam damus, & miſeri ſcimus vltrò.* Iam qui eſt pater illum verſum quanti faciat videbit: Qui ſcit Sinonem excidium Troiæ allaturum, doleat malis benefieri: ſicut & nos hoc tempore. Quis non animo Æneam ibi comitetur? *Vadimus haud dubiam in mortem per tela, per hoſtes.* Quis non mouetur illis?

Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos:
Plurima pérque vias ſternuntur inertia paſſim
Corpora, pérque domos, & religioſa deorum
Limina. Certè & illa rapiunt me, ac torquent,
At trepida, & cœptis immanibus effera Dido,
Sanguineam volues aciem, maculíſque trementes
Interfuſa genas, & pallida morte futura
Interiora domus irrumpit limina, & altos
Conſcendit furibunda rogos, enſémque recludit
Dardanium, non hos quæſitum munus in vſus.
Hic poſtquam Iliacas veſtes, notúmque cubile
Conſpexit, paulum lacrymis & mente morata
Incubuítque toro, dixítque nouiſſima verba.

Satis profectò ſola hæc ad excitandum animum poetarum, vt nihil vulgare ſonent, *trepidat*, quia cœpta immania ſunt, *effera* quia audet. *acies ſanguinea* homicidæ proprium. *trement genæ* ex ſanguinis diſcurſu. *maculæ* ſunt, non continuus rubor quia cõtrarium naturæ eſt vt idem ſibi noceat: idem ſit agens & patiens. Iccirco in pugna animi pugna humorum. Pallor tamen validior ob mortem. *irrumpit. furibunda, enſem*, fœmina? *munus* verò illud? *Iliacæ veſtes*, & notę voluptates. neque illico lacrymatur, fluctuat enim animus amentia. *incubuit*, iam illa mihi nunc ante oculos eſt. Cum verò non ſatis habent ignem iniicere claſſi, in qua & ſtuppa eſt, & pix: ſed ſpoliant aras, frondem, ac virgulta, facéſque etiam addiunt: nonne augetur factum vatis ingenio? Hoc igitur eſt efficacia. Aſpice mihi iuuenem, & fortem, & religioſum, & acrem: *audax quos rumpere Pallas Sacra vetat, raptóque volat telo obuius ipſe: vetat ſacra rumpere. rapit telum*, non ſumit. *volat*, ipſe non alius eius iuſſu. Adſum etiam Niſo, quis enim recuſet eſſe tali cum viro?

At Niſus ruit in medios, ſolúmque per omnes

Volscentem petit: in solo Volscente moratur.
Quem circumglomerati hostes hinc comminus atque hinc
Proturbant, instat non segnius, ac rotat ensem
Fulmineum, donec Rutuli clamantis in ore
Condidit aduerso: & moriens animam abstulit hosti. & animaduertes morientem interficere. In quibus pro se quisque rerum efficaciam contempletur. neque enim sumus interpretes: sed ostendisse loca satis sit. Etiam cùm Venulum inter brachia Tarchontis audio, video quoque, *Volat igneus æquore Tarchon Arma virúmque ferens.* Expectes etiam Æneæ mortem inde:

Emicat hic impunè putans & corpore toto
Altè sublatum consurgit Turnus in ensem:
Et ferit, exclamant Troes trepidique Latini,
Arrectæq; amborum acies. Antequam dicat ensem fractum, audis, *consurgit*, sed *altè, & corpore toto*- & audis plagam, *& ferit*, interrumpit narrationem clamor vtriusque exercitus. & tu pendes. solus Maro verus poeta est. Illa in viro forti. *non vlla iniecta mouebant Tela*: in viro pio, *Nunc omnes terrent auræ.* & addit, *sonus excitat omnis.* satis erat: hoc addidit, *suspensum.* Apponit causam aliam à se *comitisque onerique timentem*: & id, *collectis omnibus vna Defuit.* vides. *omnibus*, vides, *vna*: &, *collectis*: &, *defuit*: Tum quæ sequuntur. *quem non incusauit* ponit, *hominum*, ponit, *deorum*, adiungit, *amens*, postremò nihil acerbius sibi vidisse ait: *Aut quid in euersa vidi crudelius vrbe?* nihil marito funestius, quàm vxorem amittere: nihil turpius viro forti, quàm prodere hostibus: quare: *stat casus renouare omnes.* Hæc in facto, in verbis autem, & sententiis, & extra sententias. Maximam verò efficaciam præ se ferunt epiphonemata, aut Prosphonemata: *Tantæ molis erat Romanam condere gentem.* in supplici cum pollicitis. *argenti aurique talenta.* Cum cessione victoriæ: *victis tua est Lauinia coniunx.* Cum miseratione? *fuit & tibi talis Anchises genitor.* Cum perturbatione, an consilio? nam talem dicimus, cùm enim proposuimus, cuius similem dicere volumus: At ipse pòst ponit: *Dauni miserere senectæ:* estne igitur trepidatio: an consultò anchisem priorem nominauit patrem, quàm Daunum hostis patrem? profectò cùm Virgilio nullius arte, aut iudicio comparandus. Superbi, *hostis amare quid increpitas?* Labefactati animi:

animi: *solus hic inflexit sensus.* Respicientis: *Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat, Ante pudor, quàm te violem:* Explorantis extremum fatum: *Iuppiter omnipotens precibus si flectere vllis, Aspice nos.* hoc tantum. *Iuppiter omnipotens si non exosus ad vnum es Teucros.* Moderati: *& si pietate meremur, Da deinde auxilium*, addita etiam illa voce *Pater*, suæ dignitatis memor. *Ipse manu mortem inueniam.* Pij filij: *Natum ante ora patris patrem qui obtruncat ad aras*, & patri narrat, & filium ante patris ora cæsum. In sententiis autem, *Vsque adeóne mori miserum est?* &, *Vna salus victis nullam sperare salutem*: video enim coram desperatæ vitæ viros fortes esse animę prodigos, vt animam ne amittant. Illud quoque quasi sententia, *Non obtusa adeò, gestamus pectora pœni.* Excitatur verò etiam in apparatu epithetorum id quod nos Græcè volumus epithesin appellari. qui volet vtetur. Afferet enim tempus vel authoritatem, vel gratiam, vel veniam. Iā est ante nos animaduersum epitheta, aut distinguere, aut addere, aut minuere. verùm ij fallūtur, qui ad eloquutionem tantùm pertinere arbitrati sunt. Est enim in re, cùm dico, pium, iustum. In elocutione autem, si flexum addam, aut mutem, aut circūloquar, vt vir miræ fortitudinis, potiùs quàm fortem. Distinguit igitur epithetum ambigua: vt apud Poetam, *nigra* hirundo ad differentiam Ripariarum, quę species est hirundinis nō nigræ, neque ædibus assuetæ. Neque enim Grammatici rectè locum illum interpretantur, Auget, vt *pius Aeneas.* Minuit, *Frigida bello dextera.* Interdum est æqualis, vt Homo risuus. ad solum enim hominem ea pertinet natura. hanc quoque partem ignorauēre Grammatici. Accipiuntur autem ab euentu non solùm præterito: id enim parum efficax est: sed etiam à futuro, quod rem ponit ob oculos, *miserrima Dido.* A spe: Turnus enim quòd volebat, Tolumnium felicem vocat, qui tamen haud multò pòst interfectus est: successum enim virtuti & moribus sperabat. Adiuuatur verò multùm figuris, præsertim Hyperbole, & Translatione: vt ferreum pectus. Interdum mediocribus appellationibus, vt placida pax: habet enim pax commoda longè maiora. talia *periuræ mœnia Troiæ*, per indignationem. Per contemptum, *semiuirum Aeneam.* Sunt autem epithetorum modi duo: vnus hic, quem diximus,

vulgaris:alter proprius quorundam,vt *Phœbus Apollo*:est enim Phœbi epithetum Apollo cùm est Vędeus:& Pæan cùm est bonum numen:illud à perdendo,hoc à sanando. Aliquãdo autem est simplex:vt in superioribus:aliquando in oratione per appositionem:vt apud Horatium:

-herba Lapathi prata amantis.

Est & alius modus,quasi epithetum:vt *pater Aeneas*.Item alius in obliqua oratione:

Ipse inter primos præstanti corpore Turnus,

ergo prim⁹. Hoc enim attributũ aliis refertur ad ipsum. verùm hęc cõiungemus cum figuris dictionis, quib.hæc quoq; addes:Ex vsu contraria significante:*horrentia Martis Arma*:imò horribilia. *penetrabile frigus*: imò penetrans. Possumus etiam ex epithetis antitheta constituere: quæ item pertinent ad sententiam, non ad elocutionem: nisi sint ἰσόκωλα, & ὁμοιόπτωτα, aut ὁμοιοκατάληκτα: tunc enim sunt dictionis. Ad hanc rationem,cùm dixit *gracili modulatus auena*,opposuit illi: *cano*. est enim hoc verbum longè illo præstantius: iccirco Musarum Calliope regina: quia cæteræ modulantur.Illa canit,tametsi in Georgicis, *Tityre te patulæ cecini*, &c. passim horũ omnium exempla carpes: neque enim omnia nobis describenda sunt: quibus satis esse debent artis capita,atque pręceptiones.verùm vno aut altero excitatus,in aliis teipsum exerceto. veluti illo, *primus ab oris Troiæ*. nouam igitur rem narrat. quare consequitur attentionem.Sic *profugus* non meritò. sed *fato*:*est enim insignis pietate vir*, Sæui dolores. Flammatum cor irati. Placidũ os pacati. Quin etiam περιστάσεις: Regina Deûm,Nate dea, Satus Anchisa, Troes, Laomedontiadæ,Dardanidæ,Æneadæ,nunquam temere,sed ex moribus & affectibus. Non vt Homerus, qui etiam coquinam procurantem Achillẽ vocat celerẽ. Sed Æneam aliquando pium audimus,aliquando patrẽ:item fortem, & Mauortium. Sunt autem & alia quędam epitheta,quæ ab eruditione ducuntur,ea multum luminis afferũt orationi. Vina Aruisia. Cautes Marpesia. Vates Amphrysia. Non est verum quod aiunt Grammatici, epithetum excludi in voce,intelligi in significato,illo exemplo:

-molémque & montes insuper altos Imposuit:

id est(aiunt) molestos montes: nugæ enim sunt somniãque delirantium:sed est expositio: *molem*,quam molem? *montes*

montes altos, id est molem altorum montium. sic *Italiam venit*,qua parte? *Lauina littora*. Epithetorum naturam etiam sic considerabis. Quædam enim sunt necessaria: vt pater patratus.quædam vsu tantùm:vt Iupiter Opt.Max. Alia ad nitorem modò, vt *tempestatésque sonoras*. simile necessario illud, quod afferre causam, aut rationem videtur,

sæuæ memorem Iunonis ob iram.

nisi meminisset:non irasceretur.Iccirco

-manet alta mente repostum: & nisi fuisset *sæua*, tametsi memor tamen non irasceretur.Illud in primis aduertendum est: epitheta quæ in oratione soluta creãt κακοζηλίαν sæpe,sæpe illustrant poetę splendorem,perinde atq fimbriæ vestem militarem.Si cui datum fuerit à natura, vti noua excogitet,is surripuerit gloriam priscis,gloriæ causam posteris præripuerit. verecunda tamen sunto, atque apta simul: & quæ vbi pepererint admirationem, etiam grata sint. Est & in postrophe,& in interrogatione tanta efficacia:vt subsilire faciat animum auditoris.quæ vbi coniunctæ sunt:nihil deest ad summam vim Cùm enim lego illa ex secundo,cæteras omnes mihi excutiunt cogitationes,*Hocce erat alma parens,quod me per tela per ignes, Eripis?*

Apostrophe similis, *Hîc me pater optime fessum deseris?* Interrogatio simplex,*Quid primùm deserta quærar?* Per admirationem,

Quem primum,quem postremum aspera virgo
*Deiicis?*Per dubitationem plus mouet,

Quid faceret, quò bis rapta se coniuge ferret? De Niso, *Quid faciat? qua vi iuuenem, quibus audeat armis Eripere?* Acclamationes vt diximus,& exclamationes simplices.*Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus, O térque quatérq; beati. O fortunati quorum iam mœnia surgunt*, ex persona poetæ. *O fortunati nimium sua si bona norint Agricolæ*. Cum indignatione, *O nunquam dolituri*. Cum contemptu, *O veræ Phrygiæ,neque enim Phryges*. Cum voto, *O si nunc nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto*. Cum admiratione, *Tantæne animis cœlestib.iræ!* Succlamatio:*Ne mihi tum libeat sub dio carpere somnos?* Et cũ sentẽtia, *Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?* Cũ elogio, *Fortunati ambo, siquid mea carmina possũt*. Efficacia ex attrectatione, *Vidi egomet,*

magna me voce vocantem Numanum. Et Achemenides in tertio, de Cyclope. & ex persona Poetæ de feminibus, in primo Georgicorũ, *Vidi ego lecta diu.* &c. Directio quoque orationis ad res brutas, mirum quantum afficiat: *Rhœbe diu, res si quæ diu mortalibus vlla est.* Est ad inanimas maiore motu, *O nunquam frustrata conatus Hasta meos.* Et in duodecimo, *Túque optima ferrum Terra tene.* Sed illa cui ferreo lacrymas non excitent? *Dulces exuuiæ dum fata deúsque sinebant.* Ab hisce igitur duci poterit efficacia in re, in facto, in oratione. At in cogitatione, aut vultu, aut gestu, aut opinione eodem modo: Latinus cogitabundus, *defixa obtutu tenet ora Latinus.* Sibyllæ *non vultus, non color vnus, non comptæ mansere comæ.* Pudor in Deiphobo, *Pauitantem ad dira tegentem Supplicia.* Ira in Turno, *Totóque loquentis ab ore Scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis.* Cuiusmodi faciem describes aut pinges ibi. *Collectam exilio pubem, & miserabile vulgus.* His adiunges scissam vestem vel Latini vel Æneæ. Tum autem comas, genásve lanitatas, suspiria, gemitus, lacrymas, clamores, obtestationes, vlulatus.

VARIETAS.

CAPVT XXVIII.

SEquitur vt de varietate dicamus: cuius vsus atque præceptiones tam difficiles sunt, quàm non facilè sit, vt res eadem varijs intellectionibus comprehendatur. Cæterùm & scitè & acutè quoad fieri potest, ineunda est nobis ratio tractationis. Qua in parte eundem nobis eligemus ducem, qui tametsi aut suus, aut æquè omnium est: tamen nos eum toties meditando, admirando, transcribendo, nostrum faciemus. quemadmodum ausus fuit olim Chrysippus dicere, se Euripidæ Medeam feciſſe suam. Igitur quum semper sit ille sublimi spiritu, & generosa oratione: nusquam tamen est sui similis. Librorum quidem exitus omnes Tragici sunt, præter primũ. Tam diuersa tamen rerum compositione, vt in animis ingeniisque diuinis mirificam excitet admirationem: tanta támque diuersa varietas est. In secũdo Creusa eripitur, vt inter deas fit. In tertio, vulgari morte Anchises. In quarto, seipsam Dido interficit. In quinto, Palinurus in mare deturbatur. In sexto, Marcello tanquam mortuo canit epicedium. In septimo,

Virgilius.

Æneidos libri.

septimo, eorũ catalogus, qui ad interitum eunt. In octauo, ad clypei picturam, multas mortes, Cleopatræ exitiũ, & gentes victas. In nono, Troianorum stragem in suis castris. In decimo, Mezétius ab Ænea interficitur. In vndecimo, delentur Volscorum acies, Camillæ mors. In duodecimo Turnus ab Ænea morte afficitur. Vbi tot casuum facies, nulla alij similis, nisi Turni ac Mezentij interitus: verùm ipsius mortis modus non idem: pugna verò tam diuersa: vix vt eundem exitum expectandum putes. Quin posteriores libri quum præter prælia ac cædes vix contineant aliud: tanta eorum tamen est dissimilitudo, vt aliud argumentum esse videatur. Castra oppugnata, vrbs obsessa, prælia rustica, militaria, equitum, peditũ auxilia, præsidia, subsidia. Duo cæsorum epicedia: verùm illud Euryali tam breue, quàm hoc Pallantis exornatum. Vulnera nusquam eadem: sed & tam variis instrumentis, vt mirum sit: saxo, torre, claua, bipenni, sude, cratere, conto, sparo, iaculo, sagitta, phalarica, hasta, lancea, ense: iugulũ, caput, femur, pectus, poples, manus, genu: aduersi, auersi, ab latere, stantis, iacẽtis, currentis, fugientis, cõgressi, dormientis, latitantis, taciti, clamantis, iactantis, precantis, deprecantis, exprobrantis, minantis, timidi, audacis, vlciscentis: in equo, in curru, in muro, in campo, in tentoriis, in sacris, in vigiliis, die, nocte. Leuia prælia, iusta prælia, insidiæ: ex acie, ex turmis, singulari certamine. Tantum nauale prælium nullum posuit. nunquam enim naues habuit Latinus. Captiuos quoque nullos voluit. præterquã quos ad Pallantis rapit inferias. Vnum Venulum habes, quem viuum aufert Tarchon: cuius rei exitum quum haud ponit, nonne vir est incomparabilis? Hæc est varietas quæ hisce ntem perducit auditorum ad finem vsque. Præterea quum alius à Poeta quàm ab historiis ordo instituatur, id omnino propter varietatẽ factũ est. Etenim Homerus annos illos decẽ si esset exequutus, nihil aliud quàm præliis prælia, aliis alia accumulasset, quare in decimo omnia eiusmodi gesta complectitur. Quòd si quid antea euenit, repetitur per narrationem. sic diuinus Poeta per picturam primò quasi προγεγενῆ eorum quæ iam facta essent; quæ autem futura, in clypeo, & in sexto. itẽ quum Actios ludos celebrat. & quæ Veneri Iupiter pollicetur. Ita discerpta neque afferunt fastidium, & suspen-

sum teneant auditorem. si enim partem nunc audio, quod reliquum est aueo intelligere. Sed mirificũ afferunt ornamẽtum inexpectatæ varietates, & elusiones portẽtorum. nam Helenus, *auxilium*, *Quod minimè reris, Graia pandetur ab urbe.* & Harpyræ minæ. quid enim dirum magis quàm eò adduci, vt cogamur aridis ligneis vesci? Ergo quis crederet Euandrum Græcum afferre auxilium Troianis quemadmodum Diomedes Græcus negat aduersus Troianum: tali aduersus Italos pro peregrino. Nam tametsi Thusci tunc non erant in Italia, tenuioribus tamen terminis dissepiuntur, quàm vt inter se alieno animo esse debeant. Verùm hoc fatale fuit semper miserrimæ amentissimæque nationi nostræ, vt perpetuò mallemus dominos peregrinos.

Portentum verò & placido & faceto euentu, aut elusum aut solutum est: quòd crustæ aut farinaceæ placentę pro mensis subiectę fuissent. Illud quoque ad varietatẽ. Quũ Romanos ita Pœnus excipit, vt etiam refic at classem. At nauali prælio Duilij auspiciis primùm sunt accisæ res Carthaginensium. Præterea Lausus cum patre in prælio. Pallas sine patre, sub Aenea pro patre. Pallas cum Lauso non cõgreditur, ne alter alteri præferatur sed maioris herois manu cadat vterq;: sicuti dicebamus. Quid amœnius illa varietate, quum exclusere castris suos Troiani, Turnum autem includere? Rutuli quoque Euryalũ occidunt: Nisus vult mori: victorẽ interficit moriturus: spolia receperunt Rutuli, quæ illi Messapo & Rhamneti abstulerant. Hanc tantam in Poesi virtutem consequi vt possimus, fugienda est eiusdem rei facies iterata, quoad fieri potest. hoc primùm caput est. Si enim res sunt diuersæ, ipsa quoque narratio non vna erit. Igitur pestilentiam, tempestatem, obsidionem, altercationem, legationem, ludos singulare certamen, fœderis ceremonię: conuiuium, concilium, funus, funebrem orationẽ, trophęum semel descripsit. Pugnas verò multas quũ diuturna narratione susceptisset explicandas: quantum vel vnquam euenit, vel ab homine excogitari potest, quod modo cum decore atque maiestate canendum sit, suo quoque loco, tempore, modo, denique natura disposuit. Quæ nolo hic recitare, propterea quod in superioribus omnia recensita sunt; ad quæ varietatis præcepta dirigenda erũt. Cęterùm

rùm pars operosissima quæ reliqua est, nunc sese pertractandam nobis offert, natura scilicet figurarum: sine quibus neque efficax, neque varium, neque suaue potest esse quicquam. At tametsi videtur hæc cognitio atq. vsus figurarum, tum prudentiam, tum efficaciam, tum suauitatem vel commendare vehemẽter, vel etiam maxima ex parte conficere: atque iccirco post omnes describẽda videbatur: ea tamen eius est cum varietate necessitudo: vt figurę penè essẽtia varietas sit. Sic enim laxiore notione describi potest: Figura est varietas in re aut oratione, à communi vsu deflexa. verùm vt acutius atque elegãtius intelligamus, sic nobis incipiendum est.

FIGVRA.

CAPVT XXIX.

QVum re & verbo omnis constet oratio, & figura in vtroque reperiatur: ab vniuersali definitione iacienda fundamenta primùm, vt eius essentiam agnoscamus. Deinde quibus artibus figurarum sit vsus: sic enim in summa ac prima genera partiemur. Tertio loco minora genera distinguemus. Quarto, quę ad Poesin pertinent in suas ac certas species diuidemus. Quarum partes postremò suis nominibus ac finitionibus notas, luculentis exemplis notiores faciemus.

FIGVRÆ DEFINITIO: ET QVÆ QVIBVS ARTIBVS GENERA vsui sint.

CAPVT XXX.

FIgura est notionũ quę in mente sunt, tolerabilis delineatio, alia ab vsu communi. Notiones voco rerũ *Notiones.* species externarum, quæ per sensus delatæ, in animo repræsentantur. Harum specierum lineamenta communia sunt, qualia in rebus ipsis. Igitur oculi cuiusp iamiracũdi quum sint sanguinei, accipiam eos in meam cogitationem, atque à similitudine flammę dicam Inflammatos, & ignem ab ipsis micare. Ecce alia lineamẽta, quàm quę vulgò conspicimus. Intelligo autem lineamenta eadem licentia, qua & figurę vox recepta est. nãque in corporibus naturalibus est quantitas, quam gerit substãtia. Ea quãtitas est finita, is finis eiúsq. modus atque prescriptio

Delineatio.

figura eſt. Quum igitur dico delineationem, nõ intelligo lineam nudam, ſed eius quoque ſobolem circunſcriptam ſuperficiem. Præterea quum colores aliud ſint à ſuperficie: tamẽ quum ſuperficiem per colores videamus, delineationem hanc & ad eos, & ad alia accidentia referemus. Quinetiam quum ſubſtantia, qua ſubſtantia eſt, non habeat à ſuperficie circumſcriptionẽ: hoc enim eſt proprium quantitatis ſolius: tamen quia æquè atque res omnes aliæ præter Deum, finita eſt: neceſſariò admittit aliquam præſcriptionem. Cuius terminus ſi nõ eſt linea, aut à linea: at eſt aliquid vel illi ſimile: vel cui ſimilis illa ſit. cuius nomen quia nõdum eſt excogitatum patiamur appellari delineationem: per quandam quaſi analogiam. Sanè illæ mentes æternæ atq; immateriales, à quibus inſunt illis, neque vel per ſe, vel per accidens mouẽtur ſed aſſiſtunt nuſquam miſtæ: finitæ per ſe ſunt, non per orbium molem, quemadmodum arboris anima ad eius materiæ finem finitur. Ergo aliquid & ſuperficiei & figuræ ſimile ſit neceſſe eſt. Quare animam quoque noſtrã, quę ex illarum ordine ac cenſu item eſt, vbi cogitatione apprehendam: ſi aliis delineationibus quàm quę vulgò concipiuntur, ſi ſe inſinuet: figuratè à me dicetur contẽplari. Et quoniam tam doctè hæc ſcribimus, ne quis mihi obiiciat illa verba, quum diximus notiones à nobis intelligi, quæ in animum miniſterio ac delatione ſenſuum deferuntur: atque iccirco obiiciant, neque animam noſtram, neque mentes illas iis vis ſubire in nos: reſpondemus, paulò laxius eſſe loquutos: ne rem per ſe difficilẽ obſcurarẽmus. Species enim aut ipſæ abſque medio imprimuntur: aut per diſcurſum poſtea illa etiam quę extra omnẽ ſenſum exiſtunt, veluti vniuerſalia, ſed de his ſatis. Ergo figura in corporibus conſiderata, communicauit nomen ſuũ in notionibus, ſicut & naturã. Notiones autẽ quũ ſint & partes & cauſæ ſcientiarũ, formãt enim concluſionẽ propoſitiones: quot erunt ſcientiæ, tot erũt genera ſumma figurarum. Scientias nunc eas hîc dico quæ vtuntur notionibus ad enuntiationes. quarum princeps Dialectica figuras ſuas habet: quæ ſũt diſpoſitiones medij termini: ſic enim appellauit Ariſtoteles: quod nũc irrident quidam amentes. Grammatica ſuas agnoſcit ſeorſum:

ſeorſum, quæ ſunt Grammaticaliũ legũ deflexiones ad neceſſariam abuſionem. & inter haſce duas, vna ſumma ſcientia tertia, cui nomen inditum nondum eſt, iis vtuntur figuris. Sub qua ſcientia tres iſtæ notæ comprehenduntur oratoria, hiſtorica, poetica. in quarum ambitu communi communium quoquẽ figurarum, tanquam publicæ ſuppellectilis vſus continetur. Sic habes definitionem, & genera ſumma.

FIGVRARVM MINORA genera.

CAPVT XXXI.

SEcunda ac minora genera ſunt, quæ apud omnes exiſtunt authores. Aliæ nanque ſũt figurę rerũ, alię verò verborũ exempli gratia: Senex libidinoſus, aliter accipitur ſenex quàm cõmuni opinione. hęc figura eſt in re. In verbo autẽ ſiquis dicat, Magnanimus Cæſar. eſt. n. figura cõpoſitionis. Poteſt aũt aliqua eſſe vtriq; generi cõmunis: vt Emphaſis. eſt enim in re ſi dicam, Pater orbus flet. In verbo, Ille ego ſum Cæſar, in vtroque. Ille ego omniporens Deus: An verò vna figura ſit communis, & rei & verbis? ſi ſunt vera hæc genera, figura ſcientiæ, figura dictionis: non poteſt vna eſſe. & ſanè puto duas. Rei enim res eſt: verborũ autem affectus ab rebus alij. Græci illas σχήματα διανοίας, haſce σχήματα λέξεως. alij illas ſimplici nomine σχήματα, has ęquè ſimplici τρόπους. Non igitur rectè factum ſit à Quintiliano: qui in octauo τρόπους, quum per ſpecies recenſuit: in nono docet, quomodo ſpecies ſunt figuræ nã & à Græcis, qui harum rerum inuentores extitere, diſſentit: & in octauo, quid eſſet figura deſcribere debuit: ibíque diuidere in Tropũ & Schemata. quanquam quid rei ſit hoc? ſi σχῆμα τροπικὸν facit ſpeciem τρόπου, quomodo tropum à ſchemate diſtinguet? vt idem ſit & genus & ſpecies ſui ipſius. Alexander quoque Rhetor, eadem negligentia vtitur. nam vtrunque appellat σχῆμα τὸ τῆς διανοίας, ἢ τὸ τῆς λέξεως. & tamen quum definit σχῆμα διανοίας ἐξάλλαξις, inquit, ἄνευ τρόπου. Quòd autem ſic definit ἐξάλλαξις εἰς τὸ πρέπον, nequaquam verum eſt: non enim conuenit omnibus tropis. Haud ſanè melior eſt oratio εἰρωνείας quam coniuncta. Neque figuris διανοίας omnibus: non enim melius eſt alloqui rem mutam, quàm ſilere: imò amentis eſt: ſed πρὸς τὸ πρέπον dictum

oportuit. Ratio autem quare id addiderit, est: quia Soloecismum & Barbarismum ait itidem esse ἐξαλλάξεις, mutationes: verùm nequaquam εἰς τὸ κρεῖττον, illum quidem orationis: Barbarismum autem singulorum verborum. Ergo illud quoque ab eo animaduertendum est, namque ea figura quæ in re est, non habet necessariam illam distinctionem: neque enim in re potest fieri vel Barbarismus vel Soloecismus. Nos, vt omnibus generibus figurarum communem afferremus definitionem: diximus tolerabilem delineationem, id est inoffensam. quam vocem, si plus placet, pro illa substituas: etiam probam ponere poteramus, nec pœnitet. Nihilo felicius aut consultius Trapezuntius: qui in libro quinto quum de eloquutione doceret, figuras sensus admisceuit, quarum tamen natura tota in re est, atque ad inuentionem pertinent. M. quoque Gallio malè disposuit. in quarto namque ad Herennium, priore tractatu, figuras eloquutionis recensuit: eas quæ essent sententiæ, posteriore. Sunt enim res verbis, quæque in rebus sunt, iis quæ verbis insunt, omnia priora natura, tempore, cognitione, vsu. Nam & figuratè exprimunt muti intellectiones suas sine vllis verbis. Quid ipsæ saltationes, quas sine verbis vllis saltant Hispani? adeò enim figuris scatent, vt Poetam aut Historicum loqui putes. Per initia studiorum meorum multi dati sunt nobis præceptores à diuo Maximiliano Cæsare, quem honoris causa nomino, viri sancti, sed impolitioribus natis seculis. ij nos docebant rhetoricos colores, eosdē esse quos etiam figuras vocarent. Idque Trapezuntius quoque ait in quinto, Colores vulgò exornationes dici: verùm in tertio, aliud intelligit χρῶμα ad causam & statum coniecturalem quem sine illo consistere posse negat. Quintilianus in quarto, Colorem vocat conatum Oratoris, quo turpe factum regit aut tollit. sic & Iuuenalis. aliter Cicero, Orationis colorē & succū dicit in libro de Orat. & in libro de claris Oratoribus, Colorem venustatis: Nitorem enim hîc intelligit & splendorē, totúmque apparatum orationis. At Dionysius Halycarnasseus: iudicialis orationis genera tria esse dicit, quæ χρώματα nominat: recentiores, ductus: vnum rectum, quum dicimus id quod sentimus, alterum obliquum, vbi dicimus aliter atque sentimus: tertium cōtrarium, quo contrà dicimus quàm sentiamus. Tertij generis exemplum habes apud Homerum, quum Agamemnon suadet fugam: secundi, à Sinone Virgiliano. Primi frequens ac vulgatus vsus. eiusmodi orationem rectam, vocat ille ὑπρόσωπον, quasi facie liberali, aitque à Rhetoribus χρῶμα appellatam: cæterùm quam ob causam, negat se sanè scire. Memineris etiam ab eodem Gallione, characteres figuræ nomine appellari. sed de hoc in sequenti lib. Nunc ad species transeamus.

SPECIES. CAPVT XXXII.

FIguras quidem ante nos ad certas species nemo deduxit: sed vt quæque sese offerebat, ita explicarunt, quippe ignari Philosophiæ, vsuo tantū accepere, earum causas ignotas habuere. Nos igitur, quæ ad Poesim nostram faciunt, in species certas redigamus, redactásque digeramus, ad quas cæteras quoque suas Oratores ipsi reducere poterunt. Significatur aut id quod est, aut contrariū. Si id quod est, aut æquè, aut plus, aut minus, aut aliter. quippe aut vnā rem pluribus verbis, aut plures vno. Contrarium significatur, vt per Antiphrasin. Æquè significatur, vt per Tractationē. Plus, vt per Hyperbolē. Minus, vt per Detractionē. Aliter, vt per Allegoriam. Vnam rem pluribus, vt Periphrasi. Plures vno verbo, vt Collectione: eques pro equitatu. Cæteræ omnes ad has reducentur.

SIGNIFICATIO ÆQVALIS Tractatio.

CAPVT XXXIII.

IN quibus æquatur significatio rei significatæ, sunt, Tractatio, Imago, Similitudo, Comparatio, & aliæ huiusmodi, quæ aut cum his ad genus, aut ad has sub genere referuntur. De quibus consequenter dicemus post has. Tractationem videtur Cicero appellare, quam Græci διατύπωσιν & ὑποτύπωσιν, si tenuior sit. Ad verbum potes dicere, Deformationem: ad hunc nánque significādi modum etiam Quintilianus vtitur. Est autem Tractatio, quum rem sub oculis ponimus, luculenta narratione persequētes eas partes, quæ ἠθοποιΐαν maximè comprehendunt in personis: in locis autem notabiles quasdam dispositiones. τύπος enim faciem & formulam quandam significat: & id quod architecti modulum, vulgus Italicum

adhuc magis diminutiua voce dicunt, *Modellum*, ad cuius lineaturas atque dimensiones totius operis ratio dirigitur. M. Gallio διατύπωσιν, personæ accuratam ad-
Notatio. modum ac festiuam posuit in quarto, quam appellauit Notationem. Cæterùm vox hæc Notatio & Nota, in deteriorem partem frequentius, vt notæ Criticorum: *Quique natas spuriis versibus apposuit*, de Aristarcho Ausonius, & Notas censorias legimus, & Notatos ciues. Quare non rectè fecerunt Medici recentiores, qui quum in veteribus translationibus barbaris, Signi vocem legerẽt, minus idoneam existimauerunt: ac pro eo Notam appellare maluerunt, quum tamen omnes Rhetores ad argumenti indiciiq significatum passim vtantur illa. Alij etiã ἀπόδειξιν, id est, demonstrationem nominare maluerunt. Est autem minutior, dilutior ac simplicior ὑποτύπωσις, vt,

ὑποτύπωσις.

Olli cæruleus supra caput astitit imber,
Noctem hyemémque ferens, & inhorruit vmbra tenebris.

διατύπωσις. Subdelineationem potes dicere. at διατύπωσις accuratior persequitur enim omnia, lecta tamen in graui genere dicendi: in imo omnia penitus, vt in Hymno Cereris Callimachus. Virgilius tempestatẽ in primo per διατύπωσιν repręsentat. Iccirco dicta etiã à Græcis est ἀκρίβεια: quã exactior atque expressior est oratio. Itaque eam γραφικῶς deductam iidẽ quoque aiunt, & designauit Plautus hoc verbo, quod hominem ad vnguem factum Horatius.
Ἀκριβός. Est enim ἀκριβός, τὸ ἐπὶ τὰ ἄκρα βαῖνον. Exactum Latini dicunt, id est absolutum. sicuti Terentius, Defunctum, quod opera nostra amplius non eget, sed est ei suprema manus imposita. ἀκριβῆ febrem tertianam puram nostri barbari rectissimè appellabant. Recentes nouatores ea voce purissima repudiata, Exquisitam dicere maluerunt, vocabulo satis infelici. equidem puto neminem tam fatuum, vt febrem exquirat. Est & illa ὑποτύπωσις valde simplex.

Constitit in digitos extemplò: arrectus vterque.

Illa autem διατύπωσις, vbi anguium amplexu morsúque necatur Laocoon ipse & liberi eius. Præterea, in quinto, raptus Ganymedis, *Longæui palmas nequicquam ad sidera tollunt Custodes.* Vides ἦθος: quia & senum interest, amissa requirere, & custodũ sarcire dãna. & πάθος, *Tollunt palmas*,

palmas: item amplius, *Nequicquam.* Illud verò exactissimum, *sæuitque canum latratus ad auras.* vbi & Physiologia est, à fide canis & expressio eius miro carmine. quis enim ex pictura visu percipiat latratũ? Illa quoque ἀκριβολογία illustris, vbi & loricæ grauitatem circunscribit, & Demolei fortitudinem:

Vix illam famuli Phegeus Sagarísque ferebant,
Multiplicem connixi humeris. Indutus at olim
Demoleos cursu palantes Troas agebat. Vnde & illò te conferas: Si Demoleo victor detraxit, quantum putes Æneã? Duces autem figuram hãc per mores, ætates, affectus, iis legibus quas præscripsimus in personarum ratione. fortunas, euentus, consilia. sicuti in duodecimo, de Turno,

Poscit equos, gaudétque tuens ante ora frementes.

Hac eadem figura explicantur dantúrque in lucem quædam, quæ ex contextu intelligi nequeunt, vt *At ramum hunc, aperit ramum qui veste latebat.* seipsum in Ciri imitatus, vt & aliâs. Ita quia mos esset in sacris aras tenere: neque id explicuerat narratione. apponit per ὑποτύπωσιν ex persona Latini *Tango aras.* Tale & illud (*Sceptrum nam fortè gerebat.*) neque enim id intellexisses apud Virgilium sicut apud Homerum. Sceptrum enim semper gerunt concionantes, Reges & ductores.

DEMONSTRATIO,
Descriptio, Effictio.

CAPVT XXXIIII.

IN persona igitur vbi consistit, Tractationem dicere maluerunt. Quæ verò in re versaretur, Demonstrationem. veluti quum loca describimus ambitiosiùs, ita vt sub oculis subiiciantur. Diuersam quoque ab hisce specie, genere autem eandem dixere Descriptionem. quam M. Gallio definit, perspicuam rei expositionem. Quæ verò minutius circa personam versaretur, Effictionem. Non quòd sit ficta, id est falsa: sed quasi effigiationem. Effictio enim est pars fictionis in Prosopopœia. Effigiatio est in Thersite, & in Lauso, & Turno, & Darete.

SERMOCINATIO.

CAPVT XXXV.

HVic adiuncta est Sermocinatio, quum certus attribuitur sermo personæ: qualis Numano,

Non pudet obsidione iterum vallóque teneri,
Bis captis Phryges, & mœnia prætendere muros?
Eis qui nostra sibi bello connubia poscunt!

Quia nuper Turni germanâ thalamo sociatus habebat. Orationes enim quodam modo picturę sunt animorum, & qualisquisque est, ita loquitur & in obliquo,

Mira anum: hic atauos & auorum antiqua sonantem
Nomina.

ATTEMPERATIO.

CAPVT XXXVI.

TRactationis pars est Attemperatio: quæ fit quum ei, quod dictū est, modus statuitur. Circunscriptionem quoque nonnunquam nos eam appellauimus. apponitur enim sententiæ lineæ ac metæ: aut ex persona introducta, aut ex persona Poetæ. Et accedit, si spectes collocationē, ad vim Parenthesis. Sic Palinurus in quinto, quum sententiam suā delinearet, *Nec littora longè Fida fraterna Erycis* interposuit, *reor*. Sic Iupiter in primo, *Fatebor*: Venus in eodem, *Haud credo*. & Dido, *Credo equidem, nec vana fides*. Ex persona Poetæ, *vt perhibent*, &, *fama est*: &, *mirabile visu*: &, *si credere dignum est*. Transferimus etiam in narrationes, eisque miscemus. veluti fecit Poeta de Cæculo, *Vulcano genitum, pecora inter agrestia Regem. Inuentúmque foris omnis quem credidit ætas*. Nec abhorret ab hac natura illa, *Eloquar? an sileam?* &, *Quem primum, quem postremum aspera virgo, Deicis?* non enim attemperat quod dictum est, sed quod dici potest.

MODERATIO ET CORRECTIO.

CAPVT XXXVII.

SIc aut eædem cum superiori Moderatio & Correctio: aut eius modi quasi quidā sunt: Græcus μετάνοιαν, quasi pœnitentiam vocat. Corrigimus autem quod dictum est: *sed prius ima dehiscat Terra mihi quàm te pudor violem*. aut repetimus vt corrigamus: Karthus siue Cydon per subdisiunctionem. Simplex autem illa Sinonis, *Sed quid ego?* Hanc etiam παρδιόρθωσιν rectè nominant. nam Aquila Rhetor malè posuit pro hac exemplum διατυπώσεως.

ASSE-

ASSEVERATIO.

CAPVT XXXVIII.

HAud longè abest ab Attemperatione Asseueratio, sed hita: Attemperatio moderatur: at non abscedit tamen à proposito & prima significatione. Asseueratio autem eodem modo hæret: sed non mutat quicquam. In illo similis, in hoc contraria. Huius generis est, *Námque potes*. Sic enim Æneas ad Sibyllam. Palinurus Æneæ: Horatius ad Canidiam. hanc etiam Obtestationem dicere possumus. In qua interuenit iurandi modus: non idem omnibus, sed pro arte, sexu, statu, ætate. Sic nauta Palinurus, *Maria aspera iuro*. At Ascanius bene institutus patrem imitatur, quippe etiamnum adolescens,

Per caput hoc iuro per quod pater antè solebat.

Æneas autem pontifex maximus, de Ioue & Mercurio, *Testor vtrúmque caput*. Amans autem Dido, & Amata regina genero metuens. *Per has lacrymas*. Interdum à persona ad quam sermo dirigitur: ad virum fortem, Per dextram tuam te oramus. Per musas, per virtutes, genus, &c.

CONDITIO.

CAPVT XXXIX.

COrrectioni similior ea est, quam Conditionem voco. *Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus*, Subticet positionem ex conditione. Alibi autem subiungit, *Heu miserande puer si qua fata aspera rumpas, Tu Marcellus eris*.

EXCLAMATIO, ACCLAMATIO, Iudicatio, Elogium.

CAPVT XL.

AFfinis huic adeò est Exclamatio, vt cum ipsa sæpius ad hunc eundē finem coniungatur. *O mihi præteritos referat si Iuppiter annos*. par enim erat dolentis nota in superiori, *Heu miserande puer. Hei mihi, qualis erat, quantùm mutatus ab illo Hectore*. & sine nota exclamationis, *Fortunate senex, Ergo tua rura manebunt*. Est enim quasi Acclamatio: quum post rem aut factum, subditur sententia cum admiratione: vt, *Tantæ molis erat Romanam condere gentem*. Et sine admiratione, Expressio rei occultę: *Latonæ tacitū pertentant gaudia pectus*. Sunt sanè exclamationes in παθολογίᾳ. Acclamationes autem per ἐθολογίαν, *Dij talia Grais Instaurate*. Interdum ex persona Poetæ. *Dij*

meliora piis: errorémque hostibus illũ, προσφωνήματα à Græcis. Coniuncta huic Iudicatio, quum Poetæ iudicium apponitur. *Heu vatum ignaræ mentes.* &, *Nec mihi tum libeat sub dio carpere somnos.* Et cum sententia inclusa. *Non ignara male miseris succurrere disco.* Est & illud iudicium,

Vix illud lecti bis sex ceruice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Cum exclamatione, *Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?* Et cum admiratione, *At tu dictis Albane maneres.* Elogium autem nomine Latino caret: neque enim solùm laudem, sed etiam vituperationem potest continere: quæ ex opinione ac iudicio Poetæ proficiscitur. De Niso & Euryalo,

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo:
Dum domus Aeneæ Capitoli immobile saxum
Accolet: imperiúmque pater Romanus habebit.

Est autem quasi epicedium, non solùm elogium. sicut & illud,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus. Inueniemus etiam elogium extra personam Poetæ. implicitum aliis orationibus: vt in verbis Turni, *Qualem meruit Pallanta remitto.* In malam verò partem. ac per vituperationem,

Nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villosáque setis
Pectora semiferi, atque extinctos faucibus ignes.

Mistum ex vtroque,

Filius huic iuxta Lausus, quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni:
Lausus equùm domitor, debellatórque ferarum.

Mox -*dignus patriis qui lætior esset*
Imperiis, & cui pater haud Mezentius esset.

Indifferens autem elogium super Priamo interempto,

-*hic exitus illum*
Sorte tulit, Troiam incensam, & prolapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrísque superbum
Regnatorem Asiæ. Iacet ingens littore truncus,
Auulsúmque humeris caput, & sine nomine corpus.

RE

REPETITIO.

CAPVT XLI.

FIt igitur Deformatio interdum simplex, aliquando cum superioribus, nõnunquam cum repetitione, aut anticipatione, aut comparatione. Est autem Repetitio, eiusdem rei geminatio: quæ interdum iisdem verbis, sæpe etiam aliis iterum ponitur, sæpe etiam & tertiò. Maxima ea efficacia, & quæ auditorum aures expugnet. Atque illa quidem vulgaris: *Me, me, adsum qui feci.* Quæ verò aliis fit verbis, ineptè nimis à Seneca irridetur. is enim Mõtanum Ouidium oratorum vocabat, propterea quod sententias repetitas inculcaret. Nemo tamen est vel Oratorum vel Poetarum, quin id committat. Quid castius iudicio Virgiliano? is tamen non semel,

Me pater Anchises, quoties humentibus vmbris
Nox operit terras, quoties astra ignea surgunt. &,
Quantum in connubio natæ, thalamóque moratur.
&, -*quum Iuppiter horridus Austris*
Torquet aquosam hyemem, & cœlo caua nubila rumpit. &.
Iam grauis æquabat luctus, & mutua Mauors
Funera: cedebant pariter, paritérque ruebant.

& alibi multa eiusmodi. Fit etiam repetitio per consequentiam: vt in septimo, *Iam fidere terræ, Deseruisse rates.* Qui terræ fidit, nauium parum curæ gerit. Etiam per contraria fit illud consequens nonnunquam: vt in secundo Georgicôn,

-*qua parte calores*
Austrinos tulerit, quæ terga obuerterit axi. Nam si Austrum altera spectat parte, altera Septentrionibus obuertere necesse est. Repetimus etiam per proportionem. Est autem Proportio, responsus rei ad rem in simili dissimilitudine. Qualia enim sunt Quatuor & Decem, talia Duo & Quinque. Respondent igitur inter se Binarius & Quinarius: in quorũ dissimilitudine est similitudo. quia ille Quaternarij dimidium est, hic Denarij. Hoc quoque reperietur: in illa repetitione,

-*en ipse capellas*
Protinus æger ago, hanc etiam vix Tityre duco.

E maiori minorem infert: nam dixerat *capellas*: subdit *hanc*. respondet etiam aduerbium *vix*: in quo repetitur

sensus illius, *æger*. Maiorem à minori ibi, *Ille meas errare boues, vt cernis*. satis erat. repetit animi securitatem maiore sensu: *& ipsum*

Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

FREQVENTATIO.

CAPVT XLII.

FRequentatio autem est multiplicata repetitio, quæ maximè datur iratis. Gallio mauult significare eorum collectionem, quæ sparsim dicta sunt. Ego persto in priore sententia. Neque displiceat si quis πύκνωσιν apud Græcos appellarit, quid enim sit πυκνὸν & ἀραιὸν, ex Philosophis alibi. at est in Equitibus Aristophanis, πυκνίτης & πνύξ.

Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter?
Aut ego tela dedi, fouíve cupidine bella?

ACERVATIO.

CAP. XLIII.

FAdem sit fortasse Aceruatio: sic enim interpretamur συναθροισμὸν, & quam iidem dicunt πολυσύνθετον, minus signata voce:

Vrbem Troianam primùm, dulcésque meorum
Relliquias colerem: & Priami tecta alta manerent:
Et recidiua manu posuissem pergama Teucris.

Non est autem eadem quæ πολυσύνθετος: ea enim est λέξεως. Quòd si mauis ab hac diuersam esse συναθροισμὸν, interpretabor πολυσύνθετον coaceruationem: συναθροισμὸν autem, coagmentationem,

Amissam classem, socios à morte reduxi. & alia quæ ibi dicuntur. Differet igitur ab Aceruatione: quia illa sedatior & humilioris argumenti. Coagmentatio incitatior: sicut in duodecimo,

Verte omnes te te in facies: & contrahe quicquid
Siue animis, siue arte vales: opta ardua pennis
Astra sequi, clausúmque caua te condere terra.

Aceruatio quoque non semper ordinem præscribit, & σωρίτης. σῶρος dicitur à quibusdam: vnde σωρίτης aceruus Chrysippi dicitur à Persio. συνάψιν coagmentationem nonnullis placuit appellare.

CELE-

CELERITAS.

CAPVT XLIIII.

HViusmodi faciem præ se fert quam Græci γοργότητα, nos expeditionem & Celeritatem, & præcipitationem diximus aliquando. Commodissimè verò Impressionem. ἐπιτροχασμὸν nonnulli, i. procursionem. Fit autem tam cum copulatiuis quàm sine copula.

-fuit Ilium, & ingens
Gloria Dardaneæ. ferus omnia Iuppiter Argos
Transtulit. incensa Danai dominantur in vrbe.

Cum copula cædes illa ab vno,

Alcandrúmque, Haliúmque, Noemonáque, Prytanímque.

Effusa ibi,

Non arma expedient? totáque ex vrbe sequentur?
Diripiéntque rates alij naualibus? ite,
Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

& mox,

Quem metui moritura? faces in castra tulissem,
Implessémque foros flammis, natúmque patrémque
Cum genere extinxem, memet super ipsa dedissem.

Mira in decimo, ac diuina,

At Pallas magnis emittit viribus hastam,
Vagináque caua fulgentem diripit ensem:
Illa volat. Tanta præcipitatio, vt illico hasta emissa gladium distrinxerit.

EVASIO.

CAPVT XLV.

HVic similis ea est, quam simul cum aliis non paucis primi nos & agnouimus, & nominauimus Euasionem. Fit autem quum delibamus res, neque insistimus, *Vtere sorte tua.* Noluit insistere in illa permissione suæ cædis. sed subaceruauit,

-fuit & tibi talis Anchises genitor.

COMMORATIO, AMPLIFICATIO,

Exaggeratio, Accumulatio.

CAPVT XLVI.

MIrum quum Gorgoteta adiũximus repetitionibus, quo cõsilio audeamus dicere eius similẽ Euasionẽ,

contraria enim videtur. Nam γοργότης multa quasi fasceatim: Euasio vnum vix, atque abit. Acutius tamen cõtemplanti videbitur eadem in vi quidem, nõ in verbis. Multa enim comprehendit Euasio, quæ non explicat. Coaceruationis autem comes, aut affinis. Commoratio. A qua non longè abest Amplificatio, quæ & Exaggeratio & accumulatio est. sed Accumulatio humilior, & similis Aceruationi. Exaggeratio & Amplificatio pleniores. Est autem Commoratio, quum eandem materiam aut alia facie ostendimus: aut per partes discurrimus. vbi potest animaduerti, harum omnium Tractationem quandam quasi matrem esse: cuius exemplum habes,

Vipereo generi, & grauiter spirantibus Hydris,
Spargere qui somnos cantúque manúque solebat:
Mulcebátque iras & morsus arte leuabat.

Neque enim rectè putat Gallio Commorationem figuram non esse neque ab vlla causæ parte separari: sed tanquam sanguinem perfusum per totum corpus. Nã tametsi causæ quędam id postulent, vt à materia nunquam auellamur: tamen sunt partes quædam, in quibus si fueris commoratus, aurem animúmque iudicis auertas. Idem Commorationis speciem dixit, Expolitionem. quod nihilo melius probamus, nánque expolitio ad Characterẽ pertinet: neque figura est, neque ductus orationis, sed loquutionis facies, ac cutis quædam. Idem eiusdem error, quum scripsit Breuitatem esse figuram. Est enim eodem modo atque ratione Character, siue forma, siue modus dicendi. nam sanè Amplificatio, quæ figura est neutiquã opponitur breuitati. Sed breuis stilus est contrarius τῷ ἀδρῷ, id est pleno & opulento. Amplificatio autem aduersam sibi habet Perstrictionem. quæ aut soror est Euasionis aut comes, omnino cognata. nam breuitas sine figura est, Troia euersa. Euasio autem siue Perstrictio est breuitas figurata, *Et campos vbi Troia fuit.* Versus diuinus, in tertio quem adeò probauit, vt seipsum in decimo sit imitatus. *Atque solum quo Troia fuit.* Amplificatio autem fit, quum id quod pro toto positũ est, aggestis partibus maiore mole ostentamus: aut quum posita parte, aliis appositis effundimus in amplitudinem. Quinetiam alio modo componitur, quum facto aut re posita, addimus causas, consilia, euenta. Denique simplicitati maximè opposita est.

est. Ecce simplicitatem,

Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.

Ecce parem materiam amplificatam,

Te quoque magna manent regnis penetralia nostris:
Hic ego nánque tuas sortes arcanáque fata
Dicta meæ genti ponam, lectósque sacrabo
Alma viros. Etiam exempla factorum quum subduntur, fit Amplificatio,

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus
Threicia fretus cithara fidibúsque canoris,
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itq; redítque viam toties. quid Thesea magnum,
Aut memorem Alciden? παραύξησις à quibusdam dicta fuit: verùm ἐπαύξησις plus placet. nam παραυκμαστικὴ diminutionem notat.

Exaggerationis autem finis & vsus pro affectibus. In laudem,

-heu quibus ille
Iactatus fatis, quæ bella exhausta canebat.

In inuidiam,

Amissam classem, socios à morte reduxi.

Indignatio,

Ferte citi flammas, &c.

Multæ enim figuræ simul coniungi possunt: sicút in lamentatione matris Euryali: Metus,

Me, me, adsum qui feci, in me conuertite tela,
O Rutuli, mea fraus omnis. nihil iste nec ausus,
Nec potuit, cœlum hoc & sidera conscia testor:
Tantum infelicem nimium dilexit amicum.

CONIVNCTIO.

CAPVT XLVII.

NEc longè ab hisce diuersa Coniunctio diuersarum rerum, quę à Græcis συγκυκίωσις duro vocabulo; Cõmistio, Confusio: molliusculè, Cinnus. Aliquando cum distributione & oppositione contrariorum: veluti si dicas, Deprecatur timidus vt lædat: precatur fortis vt iuuet. Poeta pictius loquutus est, in vndecimo,

-solum Aeneas vocat, & vocet oro.
Nec Drances potius siue est hæc ira deorum,
Morte luat: siue est virtus vel gloria, tollat.

Quibus carminibus nihil ſimplicius ſimul atque elaboratius. Nata quidem talia videntur, ſed non ſine fabrica naturæ. Attribuit Dranci imbelli, & ſibi forti vel fortunam ad moriendum, quam ille explere nequeat: vel virtutem ad ſuperandum, quæ cum illo nihil habeat neceſſitudinis ita duabus perſonis ſimul innectis atque confuſis, adhibet diuerſos euentus ex diſtributione. Ibi autem ſimplicior & manifeſtior,

Hîc manus ob patriam pugnando vulnera paſſi,
Quíque ſacerdotes caſti, dum vita manebat,
Quíque pij vates, & Phœbo digna loquuti,
Quíque ſui memores alios fecere merendo.

Et in contrariam ſententiam quæ dicuntur ibidem de ſceleratis.

ATTRIBVTIO, PROSOPOPŒIA.

CAPVT XLVIII.

DEformationis, ſiue διατυπώσεως pars Attributio quoque eſt, & fit quoties Rei aut Perſonæ attribuimus rem, aut perſonam, aut modum, aut orationem. Rei res, vt anno ſterilitas, aeri tempeſtas, nocti ſilétium, ſaxo aſperitas: ſídq; non ſolis nudíſve epithetis: ſed de narratione. Exempli gratia, non dicam nox obſcura, ſed

Nam neque erant aſtrorum ignes, neque lucidus æthra
Siderea polus:
Sed lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.

Perſona perſonæ,

Rex Æneas nobis, quo iuſtior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior & armis.

Perſona rei, vt loco, aut tempori, aut alij,

Regina templum forma pulcherrima Dido
Inceſſit magna iuuenum ſtipante caterua.

Perſonæ res,

hîc illius arma,
Hîc currus fuit, hoc regnum dea gentibus eſſe,
Si qua fata ſinant, iam tum tendit que fouétque.

Sermo quoque attribuitur perſonæ tam nominatæ quàm non nominatæ,

Hîc Dolopum manus, hîc ſæuus tendebat Vlyſſes,

Eſt

Eſt enim ſermo vulgo attributus: atque hîc quidem in recto, in obliquo verò ibi,

Veniſſe Æneam Troiano à ſanguine cretum,
Cui ſe pulchra viro dignetur iungere Dido.

Vbi Poetæ obſeruanda eſt dexteritas. Si enim recta eſſet oratio, oporteret famam introducere, quæ Hiarbã alloqueretur.

Proſopopœia verò duplex eſt, Primus modus, vbi ficta perſona introducitur, vt Fama à Virgilio, & Fames ab Ouidio Hæc non eſt figura. ſed pars argumenti poetici. hanc fictionem appellat Quintilianus ἰδέων: vt Dirarum, & Irę, & Furoris, quales multæ in Scenis à nobis in fine huius libri declaratę ſunt. Alterũ genus Proſopopœiæ, vbi non perſona fingitur eo modo, ſed orationis attributione. quæ adeò pertinet ad διατύπωσιν, vt ſuprà eius partẽ fecerimus Sermocinationẽ. Duæ tamen ſpecies agnoſcendæ, namque ſi attribuam Æneę orationem, erit ſermocinatio: propterea quòd vera perſona eſt. quòd ſi extra argumentum introducatur: veluti quum Æneas ait ſeſe à patre per ſomnium obiurgari: ſanè eſt Proſopopœia introducit enim aliã perſonam, prętęr ſuã & Eliſæ. præſertim ſi rei mutę ſermo attribuatur: vt Demoſthenes ait, Negotium ipſum φωνὴν ἀφιέναι. Sic terra loquitur in 11. Metamorphoſeõn. Eſt & alius modus, quo non oratio, ſed ſenſus rei brutæ aſſignatur, ex re enim, quæ non eſt perſona, fit perſona: vt

Tenemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi flevere lacus

Cui modo cohæret ille quoque quando alloquimur brutam rem, quæ non intelligit, quaſi intelligat: veluti Mezentius equum, Turnus haſtam. Quo loco illud acutius contemplandum. Primum enim membrum ſummæ diuiſionis figurarum eſt. Quum dicitur quantum in re eſt, ita vt æquet rem oratio: nos tamen attributionis partẽ hãc, quę plus dicit quàm in re ſit, hîc admiſcuimus: quod nobis fraudi eſſe non debet apud æquos rerũ æſtimatores. Huc enim traxit vis & natura διατυπώσεως, neque permiſit tractationem hanc differre, ne res diſtraherentur. quare ſtudioſi intererit hanc partem ita hîc legere, vt ſi malit eſſe alibi, cogitatione aptet ſua. Quintilianus ſcribit, oportere eius perſonæ cui attribuitur oratio, habitũ

describi: alioqui non esse Prosopopœiam, sed διαλογισμὸν. Mihi videtur omnis oratio esse διαλογισμός: Personæ verò habitum nequaquam pingi debere, sed orationem per se satis posse ad personam illam declarandam. Cicero tamen pro M. Cælio ita pingit Appium censorem, vt ibi ille apparere videatur. Quare si cui Quintiliani sententia magis placeat, ne mihi quidem displicet. Similes illis superioribus attributionibus sunt alloquutiones, quę ad absentes diriguntur, qualis Æneæ ad Palinurum iam non exaudientem. & Apostrophę quædam. Cuius figuræ modi duo: vnus in quo cohæret oratio. vt, *Tuus ô clarissime frater, Pandare.* Connexus enim hic sensus est. Alter non cohærens & durius: qualis ille in laudibus Italię, *Hinc albi Clitumne greges.* dicendum enim fuerat, *Atque tui Clitumne greges.* verùm hæc etiam cum figura loquutionis conuenit.

ANTICIPATIO.

CAPVT XLIX.

SVprà diximus διατύπωσιν fieri per Anticipationē: quæ nunc est declaranda. Triplex eius species: vna Grammaticorum, de qua in libris De causis satis. Altera Oratorum, quum præripimus id quod ab aduersario adduci potest. vnde appellata est à nobis præuentio. Tertia, quę impręsentia explicanda est. omnes à Gręcis προλήψεις dicuntur. Fit autem à Poeta, quoties suæ personę circūstantias attribuit ei personę aut loco, cui per se non cōpetit. Circunstantia personæ multiplex est: atque inter cęteras tempus, & ea quę ad seculum cuiusque pertinēt. Iccirco si dicam expugnatum oppidū bombardis tempore Æneæ, πρόληψις erit, siue pręsumptio: propterea quòd quæ tormenta bellica sic vocant, tunc non erant: nunc sunt. Vtuntur autē ea figura duobus modis: vnus est mollior, quum Poeta loquitur, *Italiam fato profugus. Lauináque venit Littora.* etenim illo quum appulit Æneas, nondum Lauina littora dicebantur. hoc tamen tolerabile est: subintelligas enim, quæ postea Lauina dicta sunt. Alter modus duriusculus, vbi Poeta personę attribuit orationem, quæ mentionem faciat cuiuspiam rei tunc nō existentis: aut si erat, nequaquam eo nomine vocabatur, quo illam appellare facit, exempli gratia, Palinurus Æneā rogat, vti suum

suum corpus afficiat sepultura. designat locum, *Portus,* inquit, *requirit Velinos:* portus quidem erant, nomen autem aliud. Est igitur Anticipatio, quia Virgilij tempore sic nominabātur. Durior tamen, vt dicebamus, est. quippe loquitur Palinurus, cui oratio è reipsa, quę suę tempestati conueniret, attribui necesse est.

ASSIMILATIO, EXEMPLVM, IMAGO, TRANSLATIO, COLLATIO, Comparatio.

CAPVT L.

NOmen quatuor speciebus commune veteres non posuere. nos Assimilationem vocamus: quæ continet, Exemplum, Imaginem, Collationem, Comparationem. Ac quanquàm multis videtur Exemplum nō esse figura, est tamen acrius intuenti. Nihilo sanè minus quā ipsa ὑποτύπωσις. Quare à Gręcis παράδειγμα quoque dictum fuit, propterea quòd rem ipsam iam positam etiamnum sua specie indicaret:

Antenor potuit, mediis elapsus Achiuis,
Regna Liburnorum & fontem superare Timaui.
&, *Pallásue exurere classem*
Argiuum, atque ipsos potuit summergere Ponto:
&, *Mars perdere gentem*
Immanem Lapithum valuit.

Hæc enim sunt exempla, quoties historiæ aut fabulæ argumento simili declaramus materiam, aut iam positam, aut quę iam ponetur. Sanè omnium illud commune est, vt componatur aut res rei, aut persona personæ: aut persona rei, aut personæ res. Ergo facta factis, loca locis, tēpora temporibus. Interdū verò simul omnia miscentur. Fit autem eiusmodi relatio aut per æqualitatem, aut per excessum. Æqualitas, Talis, Qualis, Tantus, Quātus, Vt, Qualiter, Ceu, Sic, atque eiusmodi. Per excessum autem, vt in V,

Non sic præcipites biiugo certamine campum Corripuere,

Quod est in Collatione & in Imagine. *Præruptus aquæ mons.* Est enim Imago posita frequens in Translatione. hanc Græci μεταφορὰν, illam εἰκόνα vocant. Est autē Translatio, quoties è re in rē transferimus id quod est, vt, *Instar montis equum.* & in II. Georg. *vnda salutantum.* Simplicior

verò ſine tranſlatione, *Os, humerósque deo ſimilis.* &, *O miſſi ſola mihi ſuper Aſtyanactis imago.* Talia ſunt illa loca quæ per ὐυϛομάδιαν in affectus flexa ſunt: *Fuit & tibi talis Anchiſes genitor.* Itē. *Subijt chari genitoris imago.* &, *Patriæ ſtrinxit pietatis imago.* &, *Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco,* & in XII. de Turni equis. *Qui candore niues anteirent, curſib. auræ.* Illud quoq. ex imagine, *At medias inter cædes exultat Amazon.* & illud, *Et nunc ille Paris,* & illud, *Mitis vt in morem ſtagni placidæq; paludis Sterneret æquor aquis, veniò vt inclamẽ ab iſſet.* Eſt & quidã modus Imaginis in cõtrarijs, *Qui Bauiũ non odit, amet tua carmina Mœui.* Differt autẽ ab Exẽplo, propterea quòd exemplũ ponitur vt aliquid tale fiat: imago autem nullum talem finem habet: ſed vt duæ res ſub vna atque æquali intellectione comprehendãtur propter aſſimilationem, quæ dicitur ὁμοίωσις.

Collatio verò & Comparatio, vtraque ponit duas res ſeparatas, alteram vnde, alteram quò. Illa vocatur à Græcis συμβολή, Comparatio σύγκρισις. Cæterùm vox συμβολὴ duriuſcula eſt, & coniectionem ſignificat. Nos eiuſmodi impetũ molliore vocabulo reduximus ad æquabilitatẽ: ſed illi vendibilem fecere vocem illam ἀντιβολή, συμβολή, ἐπιβολή, mihi nunquam placuit. Σύγκρισις autem aptius atque acrius: non enim comparatur tantùm, ſed etiam comparata iudicantur. Differunt autem inter ſe: quia Cõparatio ſtatuit rem notam, cui comparetur id quo de ſermo eſt: iſque tranſitus appellatur à Græcis ἁρμογὴ, id eſt, Adaptatio. vt, *Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi Exercet Diana choros.* Poſtea reddit, *Talis erat Dido:* Collatio verò è contrario, rẽ ponit priore loco, quam confert ſequenti, quę cõnexio dicitur ἀκολουθία. Neque enim ſe cõparat Iuno Mineruę, ſed Mineruam ſibi. itaque quum de Minerua dixit, de ſe ſubdit, *Aſt ego quæ diuum incedo Regina.* Habent verò aliam quoque differentiam: Comparatio ſemper habet ſimilitudinẽ, Collatio etiam diſſimilitudinem. vt ibi: maiorem enim ſeſe prædicat Iuno quàm Minerua ſit. Ita cum Aiace confert Æneã ibi. Venus autem ſe cum Diomede, in decimo, *Mortalia demoror arma.* &, *Mortalin' decuit violare vulnere Diuam?* Simplicior in Miſeno, Hectoris & Æneæ, *Non inferiora ſequuntur.* & in vndecimo, quã Diomedes Hectori cõfert Æneã,

Hectoris Æneæque manu victoria Graiũm

Hæſit.

Hæſit. Eſt & illa Mezentij cum Orode,

Haud furto melior, ſed fortibus armis. & illa in XII,

Indignum eſt Italos Troiam circumdare flammis
Naſcentem: & patria Turnum conſiſtere terra.

Eſt enim collatio ab honeſto: ſicut illa ab vtili,

Si Turno extincto ſocios ſum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

Collatio loci,

Hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ.

Temporis, *Luce palàm certum eſt.* Græcorum noctem in excidio Troiæ confert Turnus cum diurna ſua oppugnatione. Euentus,

Longè illi dea mater erit. Nánque ſemota Veneris potentia, haud ſic abiturum eſſe Æneæ, vt ſeruetur. Totáque pars illa confert & perſonas, & merita, & facta:

Cui Pilumnus auus, cui diua Venilia mater. &,
Quid face Troianos atra vim ferre Latinis,
Arua aliena iugo premere, atque auertere prædas,

Illa perſonarum,

Nec verò Alcides tantum telluris obiuit,
Fixerit æripedem ceruam licet. Sicut illa:
Excudent alij ſpirantia mollius æra. Eſt & collationis modus in auguriis, quemadmodum in priino: non enim eſt comparatio:

Aſpice biſſenos lætantes agmine cygnos.

& in augurio Aquilæ, quam Tolumnius obſeruabat. refertur enim aquila ad Æneam: peregrina ſanè auis, & alienis imminens fortunis: ſerpens Turno, quippe terrigena ſerpens eſt: Turnus item opicus. Tale eſt inſomnium Penelopes. ita in his obſcurior, in cygnis autem apertior. eſt enim ἀκολουθία. *Aſpice biſſenos,* eſt prior pars: altera pars, quæ ἀκολουθία, *Haud aliter puppéſque tuæ.* Maximè verò pertinet ad Oratores Collationis modus is qui fit per antitheta, qualem & ſuprà diximus, & videmus in quarto,

ſi te Carthaginis arces,
Phœniſſam, Libycæque aſpectus detinet vrbis,
Quæ tandem Auſonia Teucros conſiſtere terra
Inuidia eſt? Reſpondent enim partes inter ſe ſummæ eũ efficacia: vt ſit, Phœniſſam in Libya retineri atq; dele dari: cui reſpõdet Teucros in Auſonia. Iccirco cõcludit,

& me fas extera quærere regna.

RETRIBVTIO, CONCESSIO, Comparatio repetita.

CAPVT LI.

COllationis ſpeciem ἀνταπαγωγὴν dicere Græci: nos Retributionem interpretati ſumus, alij maluerunt Compenſationem: quippe eſt enarratio criminis aut alterius facti altero crimine aut facto aduerſariorum, quoties noſtrum diluere non poſſumus. Ita enim demum euadimus, vt opponamus tantundem,

Non ego te vidi Damonis, peßime, caprum
Excipere inſidiis: Quia dixerat aduerſarius,
-quum tu Daphnidis arcum Fregiſti.

Huius figuræ pars ea eſt, quam aliqui Permiſſionem, alij Conceſſionem vocant. Concedimus enim manifeſtè quæ ſine pudoris diſpendio negari nequeũt: tum meritis alterius cauſæ obruimus peccatum, vt Turnus non ſemel,

Sin & Troianis cum multo gloria venis
Sanguine. &,
Non erit Auxilio nobis Aeolus & Arpe
Ac Meſſapus erat, felixque Tolumnius.

Habet etiam occultã Antitheſim, & adornatur extenuatione. gloria enim non eſt potior vita aut ſanguine, præſertim quum dicit *multo*: & addit, *venit*. labor enim in motu. & agnouit Aetolum, non Italum. Quid mirum ſi nolit aduena mittere auxilia? & auxit ex altera parte, quum Tolumnium Felicem appellauit. Quę & cuiuſmodi cùm magno ingenio, ſumma arte à diuino viro elaborata, ne à Donato quidem, omnium interpretum diligentiſſimo, ſignificata ſint: magnum operæprecium futurum ſpero, ſiquis hæc noſtra præcepta conferat ad ſuas lucubrationes.

Comparatio verò aut ſimplex eſt, aut partes habet. Simplex eſt illa,

Qualis mugitus, fugit quum ſaucius aram
Taurus, & incerta excuſſit ceruice ſecurim.

Interdum conſtat duabus partibus, Protaſi & Antapodoſi: vt, Qualis ad Euroam Diana, talis Dido Carthagini. Fit autem & per affirmationem, & per negationem, illa vulgaris: huius exemplum, *-haud alia eſt Turni venientis imago*. Eſt igitur tota hęc orationis pars Antapodoſis, quaſi com-

compenſatio. Alij dicere maluerunt ἐφαρμογὴν: quemadmodum ſuprà monuimus, id eſt Adaptationem. Videtur tamen acutius contemplanti ἀνταπόδοσις non ipſa pars, ſed ratio quæ docet partem ipſam adaptare. vt Antapodoſis ſit corpus ipſum orationis additum corpori prioris: Epharmoſis autem opera ipſa qua cõiungimus Retributionem Propoſitioni. Aliquando autem tertiam quoque partem habet, quam vocamus Epiphonema, quaſi Acclamationem: cuius naturam alibi etiam diximus, ídque ſuo loco. Non enim Comparationis propria pars eſt, ſed tanquam figura figuræ addita, vt comparatio cum Epiphonemate ſit figura figurata. talis in I,

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Non neceſſe tamen eſt Epiphonema omni ex parte conuenire cõparatæ rei: quemadmodũ videmus in decimo, *Ille ſedens victor, flammas deſpectat ouantes.* Hîc enim ſedenti paſtori nõ ſedentem Pallantem cõparauit. Quemadmodum verò ſuprà diximus, hîc quoq; de comparatione agendum eſt. Perſonarum, Dido Dianæ, in primo: in quarto: Pentheo atque Oreſtæ. Eadem quaſi perſonæ, vt ceruæ. In quarto, Æneas quercui immobili atque ventis inuictæ. alibi, Latius ſcopulo: Bitias pilæ ſaxeæ: comparantur perſonæ rebus. Res rei, Troiæ ruina orni ruinæ. Factum facto, Pacatio maris à Neptuno ſedationi tumultus popularis ab Oratore. Tempus tempori, de Vulcano & fœmina ſedula: *Hoc tunc ignipotens*. Locus loco, aliquãdo cum perſona, aliquando ſine. Cum perſona. Tyburis colles cum Homole atque Othry montibus: è quibus illinc Catillus & Coras deſcendunt: *Hinc duo nubigenæ Centauri*. Sine perſona rara fit locorum inter ſe comparatio. Loci tamen cum facto, in quinto, quum implicatam Troiæ diſcurſionem comparat cum Labyrintho. Sæpe omnia miſta ſunt. Perſona, res, virtus, factum, euentus, tempus, locus, vt in X.

Ac veluti optato ventis æſtate coortis,
Diſperſa immittit ſyluis incendia paſtor,
Correptis ſubitò mediis extenditur vna
Horrida per latos acies Vulcania campos.

Omniũ hîc fit mẽtio. *Paſtor* eſt perſona: res, ignis, virtus, venti: factũ, incendij: euentus, *correptis ſubitò*: tempus æſtatis: locus, ſyluæ, ac præter hæc omnia, fortuna: *optato*. Sic

Multę quoque ſimul ponuntur aliquando: verùm rarius, Comparationes: Imagines aptiores ſunt ob breuitatem: veluti in 1 1. Georg. duæ,

Quem qui ſcire velit Libyci veliit æquoris idem
Diſcere, quàm multæ Zephyro turbantur arenæ:
Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus:
Neſſi, quot Iony veniant ad littora fluctus.

Sicuti comparationes ſiue collationes tres, in quarto Georg.

Frigidus vt quondam ſylvis immurmurat Auſter:
Vt mare ſollicitum ſtridet refluentibus vndis:
Aeſtuat vt clauſis rapidus fornacibus ignis.

Ergo quemadmodum dicebamus, ſi pictiores magis placeant, temperentur ita, vt ne luxuriét: ac neceſſaria non addita videantur: cuiuſmodi ſunt ea, quæ de equo canit diuinus Poeta,

Qualis vbi abruptis fugit præſepia vinclis
Tandem liber equus.

Quod enim ſequitur, ex Phyſiologia ductum eſt,

Aut ille in paſtus, armentáque tendit equarum:
Aut aſſuetus aquæ perfundi flumine noto,

Emicat. Deinde exultantis illa, *arrectiſque fremit ceruicibus altè Luxurians.* Tum autem delectatio, *Ludúnique iubæ per colla per armos.* Turno igitur equum hîc: equum verò Aquiloni in tertio Georg. tanta támque accurata venuſtate, vt nihil ſupra:

Qualis Hyperboreis Aquilo quum denſus ab oris
Incubuit, Scythiæq; hyemes atque arida diffat
Nubila tum ſegetes altæ campíque natantes
Lenibus horreſcunt flabris, ſummæq; ſonorem
Dant ſylvæ, longíque vrgent ad littora fluctus.
Ille volat, ſimul arua, fuga, ſimul æquora verrens.

Vbi videatur ineptis fortaſſe tractus aliquis otioſus. Cęterùm nullo non loco natura ipſa loquitur. Principiò dixit eum *denſum*: non quaſi nubilum, vt ibi interpretantur triuiales. Boreas enim ſidus eſt, iccirco, ex natura ipſa ducta verba illa, *atque arida differt Nubila*, Seruius quoque diſſimulauit: Mancinellus recitãdo alienas inſcitias ſuam prodit: qui Hyperboreos populos dictos ait, quia humanæ vitæ excedant modum. Sed *denſus* appellatur à Poeta mirabili ratione. quum enim eſt furibundus,

bundus, inæqualiter flat: vbi verò *lenis*, æquabiliter adeò, vt in ſe totus coactus atque condenſatus excurrat. Miriſcum verò rem præteriere Critici. Omitto nugas veterum, qui montes Hyperboreos finxere ſupra Scythiam: quibus tamen partibus nihil planius. Toto tractus paludes paſſim occupant, vnde Tanais & Boryſthenes erumpunt. Cæterùm Aquilo, qui Boreas eſt, quomodo ab Hyperboreis ſpirat oris? neq; enim ex iis locis flare poteſt, quæ ſupra ipſum eſſe dicũtur. Eadem negligentia, lõgos fluctus vnus diſſimulauit: alter omiſit reddere rationẽ: tertius ineptiuit: In longum, inquit, tracti. At nullus non fluctus in longum trahitur. ſed ita illud erutum è Phyſiologia eſt. Qui ab Aquilone ſæuiente fluctus excitãtur, curueſcunt, ac breues ſunt: quos verò lenis Boreas impellit, torquentur, vt & hîc dicit, atque longo tractu raduntur.

Epiphonematum quoque cohæſio ſit, non quaſi affixione ex ipſa comparatione enata videantur. Quia Diana pulchra eſt, Latona lætatur. Quia equus currit, ludant iubæ per colla. Quia leo vorauit ceruum, *laua imbuerat Ora cruor.* In ſecũdo autem, in receſſu eſt Epiphonema. vbi dicit, *lupi* ceu raptores, adiunxit, *catulíque relicti Faucibus expectant ſiccis.* Rei quidem pars eſt, verùm obſcurius cohæret. Voluit intelligi luparum ſæuitiam augeri ob catulorum charitatem, quos ſciant expectatione macerari. non omnia tamen Epiphonemata ad rem comparatam vtique referuntur. nánque Latonæ pectus tentãt gaudia propter Dianam: cuius pectus gaudeat ob Eliſam, nullum vides.

SVBSTITVTIO.

CAPVT LII.

QVo nomine alio quàm Subſtitutionis appellarem Græcorum παραδιαστολὴν neſciebam. Eſt autem quaſi facies quædam vel Comparationis vel Collationis. Fit enim per ἀντιπόδοσιν, quoties propoſitis certis rebus vel coniunctis, vel diiunctis, apponimus totidem vel coniuncta vel diſiuncta, ſed diuerſa aut contraria: vt,

Pro molli viola, pro purpureo Narciſſo,
Infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ,

ALLEGORIA, PARABOLA.

CAPVT LIII.

Diuiſionis hoc primum erat membrum, ſub quo figuræ illæ continebantur: quarum ſignificatio eſſet æqualis rei ſignificatę. Nunc verò quũ videamus eam figuram, quæ Allegoria dicitur à Græcis, eandẽ eſſe quam παραβολὴν: Parabolam verò eandem item cum Comparatione: hoc enim nomen ipſum quoque ſonat quónam modo fiat: vt Allegoria ſit figura qua aliud dicimus, aliud intelligimus? id quod ſub alio membro diuiſionis recenſebatur. Sanè ita accipiendum eſt: Comparationis, quemadmodum dicebamus, eſſe partes duas. puta quæ de Mezentio dicuntur, & quæ de leone. huic ille comparatur. Quòd ſi hæc ſola ponitur, prior autem nulla, Allegoria eſt. ita vt Allegoriam alteram Comparationis partem dicamus: non quæ ipſam componit Comparationem, ſed quæ per ſeipſam poſita, alio modo rẽ digerit. Exemplũ declarabit, Si Mezentium non deſcribam, eiúſque tum robur tum animos indicare velim: ad hunc potiſſimũ dicã modũ per Allegoriam. Leo impaſtus inter armẽta ſæuit. omnia proſternit, totus ſit cruẽtus ſuadẽte fame. Hęc figura nó cõtinetur ſub hoc genere, quod nunc tractamus: aliud enim dicit quam Mezentium, quem tamen deſignat. Ambiguè igitur accipietur Allegoriæ nomen pro hac figura, & pro Comparationis parte. Eam figuram Latini nõdum nominarunt. nos auſi ſumus dicere prętextũ: prætexit enim alij aliud. Continet autem μῦθον, ſiue fabulã, & λόγον: de quibus Græci rhetores, vt habes apud M. Menetrium in Liuij hiſtoriis exemplum. Concipiuntur etiam ſub Allegoria quædam genera Prouerbiorum: ea ſanè quæ ex vna ſignificatione multis ſententiis adaptantur. Exempli gratia, Frons eſt occipitio prior: id ſignificatur his verbis, quod aperte cognoſcitur in capitibus animalium. quo ex loco educuntur quaſi lineæ quædam à puncto circuli medio ad ambitum multarum ſententiarum. veluti ſi petas penulam meam pluuio tẽpore: obiiciam eam parœmiã ita, vt ego ſim quaſi frons, tu quaſi occiput. Ad eundem modum, ſi roges vtrũ prius ſit, cultus diuinus, an diuitiæ. & alia talia, quæ ſuis locis & ab aliis, quanquam loquaciſſimis, ieiunè,

ieiunè, & à nobis plenè declarata ſunt.

PRÆSCRIPTIO, INTERpretatio.

CAPVT LIIII.

TOt inter ſpecies quæ ad διατύπωσιν referebantur, Præſcriptio quoq; eſt connumeranda. Eam ſi quis adiunxerit Moderationi, mea quidẽ ſententia non errabit. eiuſdẽ enim generis eſt & cum illa, & cũ Emendatione. Quippe poſitis multis quædam ſecludit, alia admittit: iccirco Græci ὁρισμὸν, Quintilianus Finitionem vocat. *Non erit auxilio nobis Aetolus, & Arpi:*

At Meſſapus erit. Ita præſcribit fortunam ſuam viris fortibus, & felicibus, & delectis. ait enim: *felixque Tolumnius*, & mox, *delectos Latio & Laurentibus aruis*. Atque excludit Ætolos cum Diomede: quaſi ad rem nihil pertineant, ſed temerario conſilio ſint implorati. Interdum verò non multa ponit, quę diſcernat: ſed aliquid præſupponit, aut ab alio dictum interpretatur. Quemadmodum vbi Dido coniugium dixit: *Coniugiúmque vocat*, ait Æneas, *nec coniugis vnquam Prætendit tedas*. Quam orationem cum explicamus, dicitur Interpretatio. veluti Turnus nauium conuerſionem:

Troianos hæc monſtra petunt, his Iupiter ipſis
Auxilium eripuit. Id quod appoſitum aut lucidiorum vocabulorum, aut quæ totum certis partibus præſcribant, ſic. Sicut ibi: *Italiam fato profugus*: explicat: *Lauináque venit Litora, & molémque & montes inſuper altos Impoſuit.*

DEFINITIO, ETYMOLOGIA.

CAPVT LV.

ARctior etiãnum Definitio eſt: quippe rẽ ipſam vel nudam, vel cum apparatu deſignat, ad quam diluẽdam vtimur in contrarium interpretatione. Nam filiam Æneæ Latinus per oratores in ſeptimo cùm obtuliſſet, generi nomen detulit ſimul cum definitione hac:

Eſt mihi nata, viro gentis quam iungere noſtræ
Non patrio ex adyto ſortes, non plurima cœlo
Monſtra ſinunt. Nuptiæ enim ſunt hoc, quod ait, *Natam viro iungere*. vir igitur gener. Quam ad diluendam, vtitur Amata interpretatione:

Exulibus ne datur ducenda Lauinia Teucris? non enim coniunx, sed

Perfidus alta petens abducta virgine prædo.

Cùm igitur definitio sit duplex. χρήματος καὶ ὀνόματος, rei definitio ea est quã diximus. Nominis autẽ definitio est quam Etymologiam vocant. hanc ego nominis rationem vbique sum interpretatus. nam Veriloquium quonammodo dicas? Veritas enim vnica in voce non consistit, sed integra, & perfecta oratione. Nisi intelligas quẽadmodum in prima philosophia declaratum est: verum, & vnum idem esse. Cæterùm neque notant hoc Grammatici, neque ad id aspexere: sed quòd nominis significatum responderet suis principiis, à quibus originem duxisset: verum esse non ineptè sunt arbitrati. Exempli gratia. Princeps quòd esset primum caput: verum nomen officij dixere, pro certo & apto. Hac figura Virgilius sæpenumero vsus est: vt in quinto, vbi deducit nomina familiarum, à Mnestheo. Sergesto, Cloanto. Item de Carthagine, quare Byrsam nominarint. &,

Iulius à magno demissum nomen Iulo. &,

Lacium, his quoniam latuisset in oris, & *Aornon:*

quòd interuentu Aeolicæ consonantis, Auernum postea dixêre.

Associatur verò Perscriptio interdum sententiæ: veluti cùm Iupiter humanam vitam ex Fato circunscribit.

Stat sua cuique dies, breue & irreparabile tempus.

Aliquando iuncta παρρησία vt in X I. *Dicam equidem, licet ille mihi mortémque minetur.* Hac enim loquendi libertate Turni animum, atque violentiam interpretatur. Quæ figura videtur à M. Tullio Effrænatio appellari, dura tamen sanè voce, atque indigna viro vel sapienti, vel etiam ciuili, à quo neutiquam auferas παρρησίαν. sat poeta interpretatur: *Det*, inquit, *libertatem fandi.*

AGNOMINATIO, PARONOmasia, Allusio.

CAPVT LVI.

AD Præscriptionem, Interpretationẽ, Emẽdationem, siue seorsum positas, siue mistas pertinet Paronomasia, quam vocamus nos Agnominationem. Quæ tametsi est in

est in re, tamen haud scio an sine figura dictionis statuã possit. quippe est allusio rei à re deducta cum præscriptione, mutatis aut additis, aut detractis elementis. ea rarò conuenit grauioribus poematibus, Epigrãmati, & Satyræ, & Comœdiæ maior necessitudo. Mutamus elementa, vt nõ est Gallus, sed Callus: de homine duro. Galli enim leues ac faciles sunt. Additis, vt Dyspari, Demptis, vt Scaliger, Aliger. Deductionibus etiam vtimur: quemadmodũ apud Martialem: *Non es vitiosus Zoile, sed vitium.* Nam apud eundem illa est interpretatio siue paronomasia: *Non es bonus, sed optimus malorum.* Quæ verò est simplex allusio, inter figuras dictionis frequentius ponitur: tametsi ne ab hoc quidem rerum ordine diuelli queat: quale illud Ciceronis: Res inuisæ visæ sunt nobis Brute: Et apud Poetam: *Lybicis teris otia terris.* Frequẽtes in ea prisci. Et Plautus interdum immodicus. Bisquæsitum vulgus Italicum corrupta voce dicit *Beschirzo*: sic enim pronũciant, quòd Galli scriberent, Bisquisitio: propterea quòd quasi idem bis repetitur.

CONCESSIO, EPITROPE.

CAPVT LVII.

PRæscriptioni affinis est ea, quam Græci ἐπιτροπὴν, nobis placet Concessionem nominare: nõ vt verbum verbo, sed vt rem explicemus. fit cùm quippiam petimus quòd si non possumus interpretari, partem concedimus, vt reliquum feramus. Eius exemplum petendum in deorum concilio. Iupiter iudex. Venus agit causam Troianorum: petit imperium fatale. Iuno impedit. sic igitur imperium cedit, vt Ascanij salutem petat:

Nil super imperio moueor, sperauimus ista.
Si nulla est regio Teucris, quem det tua coniunx:
liceat dimittere ab armis
Incolumen Ascanium: liceat superesse nepotem.

neque solùm in iudiciis cùm versamur, sed etiam in aliis vitæ officiis. sic in quarto. vbi non potest impetrare Dido vt maneat Aeneas: abitum concedit ei, *tempus*, inquit, *inane peto.*

CONFESSIO.

CAPVT LVIII.

AC concessio quidem partem, Confessio verò totum dat. Hãc Græci παρομολογίαν vocant: idque nõ fit sine

interpretatione. Ad hunc modum Iuno fatetur Troianos obsessos. Diluit: quia fuerint prædones in terra aliena. Nec quæritur vtrum, aut quid: sed quale. Sic Ligarium Cicero fuisse in Africa contra Cæsarem. Diluit, hoc aliis quoque à Cæsare ignotum.

ANTITHETON.

CAPVT LIX.

ANtithetō quoq; tollit alia re cōtraria posita. Quī obrem ad præscriptionem quoque reduci potest. Eam figuram Latinè quo dicas nomine, nondum compertū habeo: nisi non displicet Contrapositio, talis, in X.

Pacem orare manus, præfigere puppibus arma.

ASSEVERATIO.

CAPVT LX.

SVprà præscripsimus, interpretati sumus, dedimus vt ferremus: similes omniū facies: perstamus enim certis locis. Nūc offert sese harū naturę persimilis Asseueratio, nec absimilis aliqua ratione Etymologiæ. Nánque posito nomine, aut re, addimus aut causam, aut explicationem. Sic in asseueratione continuamus sententiam argumento euidentiore, vt:

Et quorum pars magna fui. & illud,

Et meminisse enim Diuæ, & memorare potestis.

& addit maiorem asseuerationem:

Ad nos vix tenuis rerum perlabitur aura.

Græci ἐπιφορὰν κατασκευαστικὴν vocant.

EXCITATIO, ADMONITIO, Detrectatio, Exclusio.

CAPVT LXI.

PAr huic Excitatio, quam ἔγερσιν dicunt Græci: quoties languentem auditoris animum, aut tædio affectum excitamus. Hoc fit tū per Epiphonemata, de quibus suo loco dictum est: tum per nouas inuocationes: *Nunc age qui reges Erato. &, Pandite nunc Helicona Deæ.* &.

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum,
Ferrea vox, etiam admonitionibus.
Fuge torua citus, fuge murmura pastor. &,
Ne mihi tum liceat sub dio carpere somnos.

Quæ figura seorsum à Græcis παρόρμησις dicitur: sed ita, si affirmatiua sit: sin autem negans, aut prohibens: appellatur

cur à quibusdam Detrectatio: quoties adéptum curamus nobis aliquid incommodi, aut inutilis, aut inhonesti: vtilla quam ponebamus, *Ne mihi tum liceat sub dio carpere somnos.* quòd si non à nobis malum, sed ab aduersariis bonum ablatum volumus, eiusce modi ademptionem Excisionem nominarunt. cuiusmodi est in vndecimo,

Nec Drances potius, siue est hæc ira Deorum,
Morte luat: siue est virtus & gloria, tollat.

PERCVLSIO.

CAPVT LXII.

AD eundem finem pertinet, quam Græci κατάπληξιν, nos Perculsionem, alij Comminationem, paulò languidius. Cicero Iudicibus comminatur, cùm ait: in sermone populi rumorem versari de iudiciorum corruptione. Percellit verò Catilinam: Iandudū iussum oportuit te in carcerem duci. Et apud Poetam in X,

Aduenit iustum pugnæ, ne accersite, tempus,
Cum fera Carthago Romanis arcibus olim
Exitium magnum, atque Alpes immittet apertas.

& mox idem,

Quæ cuique est fortuna hodie, quam quisque secat spem
Tros, Rutulúsve fuat, nullo discrimine habebo.

& in primo. *quos ego.* &,

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

PROMISSIO.

CAPVT LXIII.

HVic simillis genere, cōtraria differētiis. Promissio, ea duplex est. Altera in colore orationis: vt *Connubio iungam stabili, propriámque dicabo.* Hîc figura nulla. Altera est pars propositionum, ac mista dilationi: vt mox dicā. & apud poetam in Sileno, *Huic aliud mercedis erit.* Aliquando simplex, vt,

Vobis animam hanc soceróque Latino
Turnus ego haud vlli veterum virtute secundus
Deuoueo.

DIALLAGE, INSTANTIA.

CAPVT LXIIII.

GRæci adiunxere Exaggerationi eā quā διαλλαγὴν vocant. Atque ita describunt. Quando multa argu-

menta ad vnum finem tẽdunt, verùm neque nomen cõuenit: significat enim Conciliationem: vt est frequens historicis, & apud Demosthenem in oratione contra Neæram: neque est figura, sed tractus integer orationis; qualis est Elisæ ad Æneam. Quem ego tractum appellare solitus sum Græcè ἐνστασιν: sic enim ἐνστατικὸν virum operosi iudicij vocat Aristoteles, & Latinè si pateris, instantiam.

METASTASIS, TRANSLAtio, transmutatio.

CAPVT LXV.

AD Exclusionem adiungi, atque aptari potest Metastasis. Quę cùm sit duplex. vnam oratoribus relinquimus: altera vtuntur etiam poetæ. Est enim Metastasis nostra imago status eius, quã Translationem vocant rhetores. Differt autem à statu illo. quatenus totius causæ is est fundamentum, Metastasis autem partis tantùm modus. Iunoni dat poeta per interrogationem:

Aeneam hominum quisquam diuûm quo subegit
Bella sequi? &, num linquere castra Hortati sumus? Transmutationem interpretati sunt paulò duriusculè, quanquam transmouere verbum appositè id assequatur: vt apud Terentium, transmouere gloriam. Transmotio tamen minus arridet: neque Transmissio admodum ineptum.

NECESSITAS.

CAPVT LXVI.

HVius figurę motus consistit in ea, quã Gręci pro figura agnouere, atque ἀνάγκην nominarunt. Cùm reiicimus factum in suas causas: Fatũ, Naturã, Mores, Leges. Tempus, Locum, Aetatẽ, Conditionẽ. Habet enim maximam vim apud plerósque: præsertim Platonicos, qui eam Deam deorũ, aut potius Tyrannam sibi finxere. Ea vtitur poeta multis in locis: *Stat sua cuique dies, &, sic voluere parcas, &, fata viam inuenient*, & Æneas abeundi voluntatem in Iouis imperium. A natura: *varium & mutabile semper Fœmina*. ergo abeundũ. A moribus, *pulchrúmque mori succurrit in armis* Igitur mors appetenda viro forti: pulchra enim expetuntur. A legibus, *At tu dictis Albane maneres*. non igitur iniustus, aut crudelis Romanus rex:

rex: Ab ætate, Pallas, *aut ego iam spoliis laudabor opimis, Aut letho insigni*. A loco, *In regnis hoc ausa tuis*. Necessariò igitur debuit resistere. A tempore, Necessariò manendum in Africa Æneæ ostendit Dido flantibus Aquilonibus aduersis. Hæc pro figura ab antiquis agnita est, mihi ea sententia non probatur. nullus enim color ibi, nulla mutatio orationis, δεινότης potius, siue magis placet, δείνωσις, Argumenta enim sunt arma orationis, & nerui. Est autem eius vsus duplex: alter ab accusatore, quam iccirco dixere Græci καταιτίασιν, Accusationem. quemadmodum Iupiter in primo Vlysseæ, humanarum rerum euentus ait ab hominum animis proficisci. Alter est ab eo qui defendit: Græci κατανάγκην, nos Excusationem vocare possumus, cuius exempla vides suprà.

DICÆOLOGIA, RATIOnabilitas.

CAPVT LXVII.

EST autem huic cognata δικαιολογία: eam enim sępe cõsequitur. Fit autem cùm rem ipsam vel confessam, vel non controuersam petimus, sequitur enim factum hoc, aut quod fieri debet, necessitatem, sic,

Si sine pace tua, atque inuito numine Troes
Italiam petiere, luant peccata, neque illos
Iuueris auxilio. sin tot responsa sequuti,
Quæ superi manésque dabant, cur nunc tua quisque
Flectere iussa potest?

Vbi ex contrariis sententiis positis altera destructa, alterã iure ipso stare necesse est. Iccirco δίκαιον λόγον Gręci, nos interpretati sumus Rationabilitatem. Verùm equidem ne hanc quidem figuram puto. sed modum orationis ductum è statu qualitatis. Ac quanquam est moderatio quędam atque mediocritas τῆς παῤῥησίας, quam figurã confessi sumus: tamen vt res pleniùs intelligatur, ad hunc modum distinguenda est. παῤῥησία duplex. vna Libertas, quam præ se fert orator tota oratione. Ea nulla figura est. Altera, est ostentatio huiusce libertatis, & color ipsius, atque hæc est figura. Consistit autem in aperta personæ simplicitate, vel vera vel simulata, & causæ bonitate, aut iudicis clementia. Quamobrem vocauit eam Cornificius Licentiam, non libertatem, laxè nimis tamen, non enim vniusmodi semper est. Aliquando

enim valde prudens est,ac circunspecta.veluti cum cuiam euenturam noxam ostendimus ex eius virtutibus. Tibi mortē afferet ista tua clementia Cæsar, & iis, quos amas,exitio erit.Cuius exemplum ex iis versibus, quos suprà posuimus:

Cur nunc tua quisquam Vertere iussa potest.

Videtur enim ibi iam non Æneæ: aut Troianorum, sed Iouis agere causam.cuius potentia ab alia maiore minoris dei potentia subuertatur.

REIECTIO, DETRE-ctatio,Communicatio.

Caput lxviii.

PVlchrè cum Metastasi conuenit Reiectio, Detrectatio,atque communicatio,ea duplex est.Vbi nō possumus aut inficiari, aut transferre: quare ne grauemur, participē facimus aut consilij,aut facti eiusdem aduersarium. Sic Tuberonem onerat M.Tullius.Quinetiam in eadem oratione cum Indice communicauit crimenitem diuinitus. Quid aliud voluimus nos, quàm quod tu voluisti Cęsar? Sic apud Poetam: Fatali iussu Iouis Æneas pugnat. Non igitur premi potest ab Iunone inuidia,nisi Iuno damnet Iouē quoque.Communicatio autē cum aduersario.Iuno quæ incendit bellum, communicat cum Venere accusante,quę belli causam dedit.Aliud est genus Communicationis,quotiesconsilium nostrum cum auditoribus ita facimus cōmune,vt id ab ipsis quasi petamus: vt ibi, *Quid facerem? neque ego Alcippen,neque Phyllida habebam.*

EXECRATIO, DETE-stratio.

Caput lxix.

AB Reiectione haud longè abest Execratio,ac Detestatio,adeò inter se similes,vt vel altera pro altera, vel vtraq; pro vna capi posse videatur.nam quemadmodum improbatur, quod reiicitur: ita id à quo abhorremus,vel execramur vel detestamur.sic

-Dij talem terris auertite pestem. &,
Dijmeliora pij, erroremque hostibus illum.

Pro execrationibus accipere licet.Illud autem,

-quod dij prius omen in ipsum Conuertant: Reiectio est cum detestatione.

DIGESTIO, DISSIPATIO.

Caput lxx.

TOt habuit aut species, aut modos, aut affinitates, aut affectas, διατυπώσεις, quæ suis terminis cōtineretur.Quod si posita descriptio tota primùm, deinde resumitur,ita vt non fiat repetitio,de qua dictum est: sed vt eius partes aut acutius, aut fusius exequamur, aut in ordinem redigamus,ea à Græcis διάδοσις,& διάδοσις dicitur, à nobis Digestio:sin autem ordo absit, & cōfusè vt quidque sese obtulit effundimus, Dissipatio vocatur àLatinis, à Græcis potest διασκεδασμὸς vel διασκόρπισις. Est igitur Digestio distributio,nisi mauis Digestionem esse totam orationem figuratam,sic pius,fortis,sapiens Benedictus Sca ger pater.Deum enim coluit: Patriam tutatus est:vtrāque fortunam magnanimitate temperauit. Distributionem autem alteram tantùm partem: Deum coluit, &c. Distribuit enim facta titulis.Cuius figuræ modus est, vt crescat semper oratio.

ARGVMENTATIO, EPICHI-rema,enthymema,Exemplum, Inductio.

Caput lxxi.

EST igitur, vt videmus, Distributio quasi facies quædam argumentationis eius quod vocant Enthymema sic enim fit Pius,fortis,sapiens,Deum coluit: hostes contudit,fortunam vtramque superauit.Idem est,atque si dicas, Deum coluit, ergo pius. Hostes fregit, ergo fortis. Fortunam vicit, ergo sapiens. Hoc planè Enthymema est. Quippe Syllogismus est oratio ex tribus propositionibus: colligit enim ex maiore, & minore conclusionem.Enthymema verò syllogismus mutilus, cùm altera ex duabus prioribus propositionibus in animo suppressa,altera cùm conclusione enunciatur. Contrà Epichirema:cùm probationes tam maioris,quàm minoris apponuntur. Quod maximè pertinet ad efficaciam orationis. nos Latinè Aggressionem nominare ausi sumus. Atque ita scribimus vt in nostris Originibus docuimus: non quemadmodum vulgò circunfertur etiam à doctis,nam ea diphthongus sequēte vocali pronunciatur sicut est in καλλιόπεια Calliopea, ωιδὸς & Spondeus,

ſequente conſonante verò, ſicut eſt in τυδείδης Tydides, ſic ὁμοιόπτωτα. Has autem figuras eſſe multi negauere. quorum error ex eo deprehenditur, quòd ita definitur figura: delineatio proba orationis à vulgato vſu aliena. Quid autem magis remotum à familiari popularitate, quàm vniuerſa ſpecies argumentationis? Eſt enim argumentum corpus ipſum orationis: argumentatio autem forma ac vis, qua conſtruitur argumentum. Quemadmodum Fundatio, & Fundamentum: & Excretio, & Excrementum. Qui aliter accipiunt abuntur: pauci enim Latina purè loquuntur. An ſatisfecerit hac in re Boetius, videbis in Commentariis Topicorum. Argumentationis autem ſpecies omnes adeò figuræ ſunt: vt à Philoſophis ipſis, claſſes illæ in quibus quæque cenſerentur, figuræ ſint appellatæ. Sunt autem, Syllogiſmus, Epichirema, Enthymema, Inductio, Exemplum. Ac de exemplo quidem in comparationibus ſatis dictum eſto. Eſt enim cùm ex ampla materia (inde enim videtur nomen ductũ) adducimus in vnum duo ſimilia. Inductio verò cùm ad aliquid probandum plura ſuperinducuntur. veluti Turnus facit: vbi victoriam ſe de Troianis relaturum prædicat, poſtquam dicit eos bis victos. Sic Æneas Alcidem, & Theſeum deſcendiſſe ad inferos: ſe quoque eodem iure poſſe. quanquam hîc exempla cum inductione. Exemplo vtitur Venus.

Argumentum. Argumentatio.

Antenor potuit mediis elapſus Achiuis. &c. Enthymema in illis habes Iunonis verbis, *Diuûm Regina, Iouis coniunx*, non poſſum debellare Troianos: ergo Numen meum non eſt adorandum. Subiicuit maiorem propoſitionem, Numen ſine poteſtate quę ei attribuitur, non eſt adorandum. ſyllogiſmum ibi. Pius eſt Æneas: Dij curant pios: ergo non fuit Æneas adigendus ad tot labores adeundos. Epichirema Pallantis pulcherrimum.

Quò fugitis ſocij? per vos & fortia facta,
Per ducis Euandri nomen, deuictáque bella,
Spémque meam, patriæ quæ nunc ſubit æmula laudis:
Fidite ne pedibus, ferro rumpenda per hoſtes
Eſt via: qua globus ille virûm denſiſſimus vrget:
Hac vos, & Pallanta ducem patria alta repoſcit.
Numina nulla premunt: mortali vrgemur ab hoſte:
Mortales totidem nobis animæq; manúſq;.

Sic

Sic igitur explicandum. Concluſio hæc: non fugiendum, illis verbis: *Fidite ne pedibus*. maior propoſitio: Nullus vir generoſus fugit: ideo dixit: *rumpenda per hoſtes. Eſt via*. minor: vos generoſi. Iccirco ait, *per vos & fortia facta*. Probatio maioris: *Mortali vrgemur ab hoſte*. ſi enim eſſent numina inuicta, fugiendum fortaſſe fuerit. At, *Mortales totidem nobis tum animæ, tum manus*. probatio minoris, *vos patria alta repoſcit*. Syllogiſmi autem ſpecies neutiquam poeſim ingrediuntur niſi fortaſſe ſit topicus. verùm parcius hoc agitandum, ſobriam enim decet eſſe ſcientiam, eiuſdem præcepta. nimium nánque acumen cum admirationem, tum odium parit. Illud animaduertendum eſt. Conſequentem ab oratoribus eam vocari orationem in argumento, quam noſtrates vel minorem propoſitionem, vel aſſumptum nominant. Eam verò quæ hanc antecedit primo loco, & maior à Dialecticis dicitur, ſub propoſitionis vocabulo agnoſcere: quippe quæ ante alias, quaſi pro aliis ponatur. Rectè ſanè hactenus. at verò eorum quidam cum figuram putant eſſe Conſequentem illam, non rectè ſentiunt: Eſt enim figuræ totius pars non figura. Falluntur item qui exiſtimarunt, Enthymema propoſitionem eſſe cum adiuncta probatione, nulla concluſione appoſita, ſed in animo ſeruata: vnde nomen Enthymematis aſcribendum ſit. Cæterùm hæc eſt potius reticentia: de qua ſuo loco. cuiuſmodi eſt in oratione Hiarbæ: conuenit enim affectibus. Nam proponit iniuriam ſibi ab Eliſa factam: quam & probat à rei notitia. Hæc apud aras conqueritur Iouem alloquens. nihil tamen concludit. Nihil ſanè Iouem orat.

PROECTHESIS, PRAEEXPOSITIO.

CAPVT LXXII.

IN luce ac vi Enthymematis verſatur ea figura, quæ à Græcis προέκθεσις appellatur. quippe primo loco expoſito eo quod fieri, vel non fieri debuit. Secũdo loco quod contrà vel factum ſit, vel extiterit ſubinferimus. Habet enim naturam concluſionis à contrario. vt pater fuit, & occidit: ſic

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Nam illatio recta fuerit, *pacem orare manu*, oblatam pacem, admittere: quia qui petit pacem, appetit.

ADNARRATIO.

CAPVT LXXIII.

PRæ se fert adnarratio nonnihil cõsanguinitatis cum Proecthesi, differt autem quia ab eodem fit Præexpositio, & eius contrarium inducitur. At in Adnarratione non ab eodem. sed cùm ab aduersario narratũ est, subtexitur à reo alia narratio cuius facies priorẽ aut oppugnet aut detorqueat, aut interpretetur, aut obscuret, aut adumbret. Græci plenissimè παραντήγησιν, vt & substituta narratio indicetur, & contraria. Nobis non licet tot vno verbo, neque si liceat, velim. Non enim semper cõtraria est. sed vti dicebamus, aliis coloribus picta. Cuiusmodi apponit Iuno priori Veneris narrationi, in X.

ALTERVM GENVS FIGVRARVM, QVAE PLVS DICVNT, QVAM in re sit. Hyperbole.

CAPVT LXXIIII.

HActenus primum figurarum genus expeditum sit: quòd eas comprehendit, quæ quantum in re est, significant. Nunc alteram partem videamus earum, quibus plus, quàm in re sit, designatur. ὑπερβολὴν Aristoteles in Quæstionibus accipit pro vtroque excessu: quive ad exuberantiam, quive ad defectum tendat: quippe vtroq; excedit medium, siue mediocritatem. Nos eũ tãtùm excessum dicimus, qui redundantiam denotat. Id figuræ nomẽ est: quoties rem rerum ambitu, aut maiore natura extollimus. Cicero superlata, Græci superiacta maiore vi vocis. Et multum consistit in attributione: *It clamor cælo, &, ferit aurea sidera clamor, &, præruptus aquæ mons*, sanè maior natura attribuitur. rerum verò ambitu sic excedimus rem, quemadmodum de equis:

Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

Manifestius adhuc de Camilla,

Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina: nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium cursu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

EXCVR-

EXCVRSIO, EGRESSIO, Ecßasis.

CAPVT LXXV.

ATque vnius quidem rei natura cùm augescit præter modum, Hyperbole est, cùm verò additur aliquid præter propositum, ita vt excedamus ab instituta oratione, Ecßasis dicitur à Græcis, Latinè Digressio, siue Egressio. Nonnulli Excursionem dicere maluere. Multus in ea Herodotus. Multus Homerus insertis alienis ab re narrationibus. Noster adeò parcus, vt semel tantum: quippe vbi Diana Camillæ narrat ortum, atque vitam.

METABASIS, TRANSitio, Traiectio.

CAP. LXXVI.

HAud penitus cohæret huic naturæ Metabasis, haud penitus abhorret ab ea. Nam tametsi neque addit plus quàm par sit: neque à proposito excedit: tamen pręterea, quæ dicta sunt, dicit alia ita, vt ab illis digressa, in alia transeat, quæ addat prioribus: itaque licet non dicat plus quàm in re est: tamen dicit pręter rem propositam, aliud. Adeò verò frequens est, vix vt egeat exemplis: *Atque ea diuersa penitus dum parte geruntur.* Connectit enim quæ sequuntur cum superioribus. & illud:

Iunonem interea compellat Iuppiter vltro.

Sunt & inuocationes: quas suprà memoraui, generis, atque vsus eiusdem: *Pandite nunc Helicona deæ, Nunc age qui reges Erato.* Traiectionem ponit Cicero in 3. de Oratore verum quid sit non declarat. Quintilianus ne nominat quidem. Trapezuntius putat esse Hyperbati speciem: cùm verbis verba interponuntur. si ita sit: tropus erit, non hæc, quæ hîc Transitio à nobis, Transitus dicitur à Fabio. Cuius modum præter superiorem, illum dicit. quoties quasi nos ipsos excitamus ad aliquid inserendum. vt, *& quis fuit alter, Descripsit radio totum qui gentibus orbem?* verùm inepte vel ab eo vel ab aliis schema negatur esse. Nihil enim magis figuratum, quàm simulatio, aut dissimulatio: præsertim cùm id quod planè dici potest, delineatur per interrogationem.

TERTIVM GENVS FIGVRARVM, QVÆ MINVS DICVNT QVAM PRO re, Eclipsis.

CAPVT LXXVII.

TErtium sequitur figurarũ genus quæ minus dicunt quàm pro re: quarũ princeps est Eclipsis apud Græcos. Defectum nos dicimus, vt *Quos ego*, & in V. *Quanquam ô*. seruit igitur maximè affectibus. In priore exẽplo, iræ: in altero, ambitioni. In illo autem *Nouimus & qui te*: pudori. eandem vocare queas suppressionem, vel eius facere speciem. Hîc enim est verbi Suppressio: defectus autẽ rei totius est: veluti cùm Æneæ concubitus cum Elisa non refertur. Et alibi sæpe, quæ dicitur ὑποσιώπησις. Nam quicunque in præliis obeunt, neque in catalogo recensiti sunt, per ὑποσιώπησιν numerati intelliguntur, & è contrario, qui in catalogo nominati, omnes in prœliis fuisse creduntur, tametsi non omnium mentio facta est: vt garrire desinant Grammatici qui super hoc litigant, & pro vitio obiiciunt diuino Poetæ, poesεως ipsius decori, vt patet, ignari. sic & adueniunt Carthaginẽ socij post naufragium & Turni reuersio ex Ardea, postquam eò naui delatus fuisset. Aliquando igitur simplex est omissio: interdum ab ipso poeta recitatur: Quemadmodum in sexto: *ni iam præmissus Achates Afforet*. Neque enim dixerat præmissum: & nũc dicit *postquam venit*. Hæc autem qui voluerit acutius interpretari, distinguet Reticẽtiam à Subticentia. vt vbi nihil dicitur, Reticentia sit: quam ostendebamus in iis qui in catalogo positi, in pugnis non nominantur. Subticentiâ verò, quale est, quod de Achate præmisso monet poeta: ad id enim loci subticuerat. Sunt autem eodem modo species, Abscissio, & Suspẽsio, & Præcisio. Abscissio: vt

Reticẽtia.
Subticẽtia.

-quem das finem Rex magne laborum?

Non enim addit, quod potuit: Nihil amplius sperãdum, nisi, iam constet quemadmodum animatus sis. Sic etiam Hiarbæ obtestatio abscissa est, vti suprà dicebamus. Suspensio autem est in oratione Sinonis,

Sed quid ego hæc nequicquam ingrata reuoluo.
Quidue moror? si omnes vno ordine habetis Achiuos?

Suspendit enim, quam resumeret postea orationem.

Præcisio

Præcisio autem est decurtatio. Sic enim loquitur Cicero. præcisè, id est breuiter. Decurtata sanè oratio est, quales sine verbo suprà adduximus. Cæterùm per Conceptionem quoque fit quam Græci dicunt σύλληψιν. quoties vel numerus singularis multitudinem significat, vel vnum genus etiam alterum comprehendit, quarum duarum vno verbo exempla ex Græcis historiis subnecti queunt. ponunt enim τὸν ἵππον, pro eo quod est, οὐ τοὺς οὐ τοὺς ἵππους: neq; solos equos, sed equitem quoque. Sic à poeta sæpenumero ponitur hostis pro hostibus. etiam ille modus alius est, cùm verbum ambiguum damus, quo pluresvna res declarantur. Aliter nánque ab aliis exponitur versus ille, *-transuersa tuentibus hirquis*. Ad hoc, committitur eadem mutilatio per aliam speciem, cui nomen fecimus nos Consequentiam. cùm certis verbis politis, & illud quod ea significant, & aliud, quod consequitur, significatur. verbi gratia, si quæras de quopiam, éstne vir bonus, respõdebo, Ligur est. significat enim patriam, quam designationem statim nequitia, atque perfidia consequitur. Sic Turnus,

-& nostro se quitur de vulnere sanguis.

Vult præterea intelligi Æneam ab se quoq; vinci posse. Addiderunt etiam superioribus speciebus Interruptionem, quam à Græcis vocatam aiunt παρεμπεσιώπησιν, cum interrupta oratione, aliquid subditur,

O fortunati quorum iam mœnia surgunt.

Non continuauit, quæ dictabat animus, quippe alibi, *-requies ea parta laborum &, -quibus est fortuna peracta iam sua. &*

Vobis parta quies, nullum maris æquor arandum.

Ad suspensionem quoque illud referemus, cùm incertus relinquitur auditor, an Æneas simul cum aliis clypeum mutauerit, in secũdo. postremò est illa species, quam παράλειψιν Græci nos Omissionem appellamus: Cùm res omittitur, quæ adeò necessaria est, vt etiam non relata intelligatur. Neq; enim Æneas reficit naues nisi in Africa post naufragium, & in Sicilia post incendium. At per annos decem quot partes, quot armamenta restituenda sunt? sic, non semper legimus quoties cibum capiant, aliaque naturæ necessaria expediant. Id quod sanè figura est. nam plebeia oratio nihil omitteret,

PERIPHRASIS, CIRCVMlocutio,

CAPVT LXXVIII.

ESt & alia ratio subticendi: verùm quia eius nomen contrario significato etiam commune esse potest: seiunximus. sanè Periphrasis duobus modis cõtrariis fit. est enim Circũlocutio qua multis verbis ambimus rem designatam. Cæterùm aliquando vt obumbremus, ita tamen vt cerni atque intelligi possit: aliquando vt magis perspicuam faciamus. Atque hic quidem posterior modus ad Hyperbolem potius spectat. Nam tametsi nõ nisi quod in re est, describitur: tamen additur aliquid ei, quod simpliciter intelligi potest. Etenim *Nate dea: & satus Anchisa: &, Tros Anchisiade*, periphrastice dicitur de eo, quòd simpliciter Æneas, intelligitur. Ita nescio quid maius concipi videtur. Tamen quia non penitus excessus statuitur; è capite de Hyperbole, cui non conueniebat, transtulimus ad hunc locum, vbi sub ambiguo nomine comprehenderetur. Quòd si cui plus placet, vt ibi sit, non laboramus. Maximas enim passi sumus difficultates, vt primi omnium certis quæque limitibus genera comprehenderemus. Prior autem modus Circumloquutionis mera reticentia est. Quemadmodum Dido cùm dicere vellet, *amo*, multa verba facit, sed omnia minora, quàm quantum illud est apud pudicam mulierem. *solus hic inflexit sensus.* Nondum *animum.* Mox à sensibus, *animúmque labantem Impulit.* non autem deiecit, at euertit. euerterat tamen.

EMPHASIS.

CAPVT LXXIX.

POnitur à M. Tullio figura quædã neque nominatur: Cùm, inquit, plus intelligitur, quàm dicatur. Quintilianus Emphasin interpretatur. Cæterùm Emphasis non vniusmodi est. Interdum nánque talis est, vt, *quos ego.* Emphasis est in pronomine: cuius significatio angusta in Ostensione est: sic enim Latinè Græca illa vox dabitur nobis: ex his porrò angustiis effusum erit significatũ ad illa, Ego Neptunus: Maris deus: cuius potentia tanta est, vt etiam ventos castigare possim: præsertim ex Thaletis sententia, qui aquam omnium rerum, nedum ventorum elemen-

elementum profitebatur. Et sanè Ventus si vapor, aut à vapore est: & vapor siue exhalatio inter aquam, & aerem affinis vtrique natura quędam non temere aquarum numen explicat vim suam sub ostensione suæ personæ per pronomen, ego. nonnunquam verò fit multis appositis verbis ad efficaciam. Quidenim aliud est *Hectorei socij*: nisi vt quemadmodum hortatur, insurgunt remis: id est, fortissimi. nec minoris est in 3. persona, tanquam de alio, apposito nomine non pronomine, vt in 5. *quæ munera Niso Digna dabis prima merui qui laude coronam.*

INNVITIO.

CAPVT LXXX.

PRæter veterum diligentiam non pauca nos aut inuestigauimus, aut commenti sumus. inter quæ, etiã illum Reticentiæ modũ, qui non tam defectu, quàm veluti ex quadam circuitione, excitat vlteriorem pleniorémq; intellectionem. Quam figuram propterea nouo nomine diximus Innuitionem. Talis in 4. Dido: quanquam enim coniugij pœnitebat eam: tamen vt aliquo modo contexeret excusationem cum accusatione sic loquuta est: *Nõ licuit thalami expertem sine crimine vitam Degere more feræ.* Quid enim aptius ad excusandum, quàm ostendere vitam illam quam optabat esse ferarum, ac brutorum vitam? Hanc autem hominum: ac propterea non damnandam. ἔννοιαν Græcè fortasse possis.

EXTENVATIO.

CAPVT LXXXI.

QVinetiam cùm detrahimus, vel odio vel inuidia, vel fastidio, vel contemptu, pingitur eiusdem figuræ facies, appellatúrque Extenuatio. Fitque duobus modis. Aliquando enim vera dicuntur: atque rei æqualis est significatio, sed pro re, loco, aut tempore minor est oratio, quàm proposito conueniat. Verùm sanè erat Troianos bis victos fuisse. Ergo gentem bis victam cùm vocat eos Turnus, nihil de re detrahit. Cæterùm importuna obiectio efficit, vt de præsenti laude bellica eis multum adimatur. Alio modo fit cùm ex natione, aut familia integra colligitur vnius aut pluriũ crimen quod ad alterũ eiusdẽ vel familię, vel nationis pro probro adducatur. Sic

Laomedontiadas vocat Troianos Dido à periurio Laomedontis Æneam similis insimulans criminis. & Semiuiri Phrygis: propter Cybeles Gallos. Fit etiam tertio modo: veluti Hiarbas: *cui litus arandum.* non dixit terram aut agrum, aut aruum. sic Latronem, non regem vocant Laurētes matres Æneam. Ratio ac lex huius est, vt quod in genere, aut specie vltimum, ac deterrimum est, attribuamus superiori, aut meliori. Nam quod pessimum & ineptissimum arationi est, litus est. hæc igitur simplex, composita verò interdum est per Collationem: *Non Dis medis equos non currus cernis Achilli.* Ibi enim maiora atque atrociora, ille polliceri. & Turnus: *nec equi caca condemur in aluo.* Pingitur etiam hæc eadem figura per expositionem: vbi ibi, *-dum Troia tentat Arma fugæ fidens, & cælum territat armis.* Rem enim ipsa iactantia maiorem ostendit. Ac sanè terrere cœlum armis, permagnum quiddam est. Cæterùm quia vanus animi tumor ille: quòd declaratur illis verbis: fugæ fidens: minora sanè omnia in oratione, quàm in euentu belli, similis Extenuatio est in Elisæ oratione, vbi profectionis Æneæ causas eleuat: *silicet is superis labor est: ea cura quietos Sollicitat.* Illam quoque extenuationem aiunt esse apud eandem: *Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset Ante fugam soboles, quæ te tantùm ore referret.* Mihi verò non videtur. quippe nihil extenuat. An verò cùm hæc coniūctio, saltem, ponetur: erit Extenuatio? nequaquam. neque enim minus dicit, quàm in re sit, neque in ea parte: *qui te tantùm ore referret.* nihilo uánque verius Extenuatio est, quam si quis tibi debeat talentum, à quo exigas drachmam duntaxat. verùm hæc est natura precationis. vt totum ferre si nequeamus, rogemus partē. Nescio an sit hæc figura, quam Optationem legimus apud M. T. Talem habes in Pallante cum Turno congressuro, similis & Elisæ, *Felix heu nimiùm felix, si littora tantùm Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinæ.* Idem enim repræsentat, quod ei fuerat optandum.

AVERSIO, CASTIGATIO.

CAPVT LXXXII.

NOn est igitur Attenuatio rei: sed attenuatæ rei repræsentatio. Quemadmodū fit in alia figura, quam aliqui Auersionem, nos Amotionem appellamus. Cùm eiicimus

Amotio.

reiicimus aliquid, vt aut simile meliore causa, aut cōtrarium reponamus. *Non ego cum Danais Troianam excindere gentem Aulide iurauī*, Amouet enim hoc, quod negat, vt superinductorum meritorum prēmia petat, à cuius vi, atque natura non abhorret illa cui nondū nomen indidere, quam ego Auersionē potius appellarim. Cuiusmodi in vi. *Ne pueri ne tanta animis assuescite bella*, etiamsi Castigationem velis dicere, haud displicet. Apertius alibi: *Auersio.*

O quæ satis ima dehiscat Terra mihi. &
Sed pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras
Pallentes vmbras Erebi, noctémque profundam:
Ante pudor quàm te violem, aut tua iura resoluam.

Et in oratione Turni ad Drancem,

Nunquam animam dextra hac: abstiste moueri:
Amittes, habitet tecum & sit corpore in isto.

PROHIBITIO, APAGOREVSIS.

CAPVT LXXXIII.

EIusdem filii ἀπαγόρευσις, id est Prohibitio, multis ea modis fit. interdum aperta:

Nec Drances potius, siue hæc est ira deorum:
Morte luat: siue est virtus & gloria, tollat.

Aliquando per excusationem:

Quis talia fando Myrmidonum, Dolopúmue, aut duri miles Vlyssi,
Temperet à lachrymis? Vt excusaret se à memoria veterum calamitatum. Interdum per deprecationem, etiam cum obsecratione, aut obtestatione, vt in oratione Elisæ ad Æneam, & Turni morituri. Nonnunquam cum voto.

Di talem terris auertite pestem. Etiam per Interrogationem: *cur indecores in limine primo Deficimus?* Idem enim atque si dixisset, Ne deficiamus.

QVARTVM FIGVRARVM GENVS, QVÆ ALITER DICVNT, QVAM res sit, Allegoria, Allusio.

CAPVT LXXXIIII.

IDem exemplum scio à nobis positum pluribus figuris quod euenit propter specierum necessitudinem quemadmodum in Lycisca & Lupi & Canis species duæ diuersæ factæ sub vna. sic eadē figura diuersis in generibus in-

uenitur,propterea quòd non verę ſunt differētiæ in omnibus,ſed in pleriſque modi tātùm. Hac ratione tractata eſt à nobis Allegoria in capite de Cōparatione,cuius illa tunc erat pars: neque aliud intelligi volebat prætereà quod diceretur. Etenim de equo, aut leone,aut quercu, aut ſcopulo cùm ſcribimus,Equum, Leonem, Quercum, Scopulum accipi volumus. Iccirco res ipſa eſt eadēque in Allegoria:modus alius. At hìc vera eſt Allegoria,& cuius nomen cum definitione congruit. Figura aliud dicēs, aliud intelligens ſimile: quam Alluſionem Latinè libet appellare. Eius ſpecies ſunt, ἀπόλογος, αἶνος, μῦθος, παροιμία. Videtur autem Apologus eſſe genus ad αἶνον & μῦθον. Eſt autem Apologus narratio ficta de re quapiam cum attributione παθους aut ἤθους, vel cum oratione vel ſine:vt ex ea aliquid ad humana commoda deſignetur, neque longa eſt definitio: quia includit in ſe diuiſiones atque differentias παθους, ἤθους, cum oratione,& ſine. Quatuor igitur ſunt communia tum Aeno,tum Mytho. Sunt autem eæ ſpecies duæ, quas ita Grammatici definiere, atque inter ſe diſtinctas voluere. Mythos, oratio falſa repræſentans veritatem,eúmque etiam Aphthonius ſic definit, ἀπατίζων τὴν ἀλήθειαν. cum imagine veritatis. noſtri Fabulam vocant: atque deſcribunt orationem falſam vero ſimilem:ab hac Aenon diſtinguūt iidem, quòd Aenos non ad pueros ſed ad viros dirigatur. Neque ſolum habeat ψυχαγωγίαν,i.perſuaſionem: ſed etiam παραίνεσιν,i.exhortationem,vnde nomē ſit aſſecutus. Nos more noſtro omnia diſcutiamus. Ἀπολογεῖν eſt vero primóq; ſignificatu refellere. vnde defenſiones, ἀπολογίαι dictæ, non quòd id deſignet verbum:ſed quia non poteſt defenſio conſiſtere ſine refutatione. Non eſt igitur αἰτιολογία ſola, quæ etiam philoſophorum competit diſceptationibus,quoties contradicitur. Factū tamē eſt alio vſu, vti ἀπόλογος diceretur ea oratio à qua primus & verus ſenſus alijs ſententiæ accommodaretur: quòd ergo ab illo in hanc proficiſceretur, iccirco ἀπὸ & λέγειν ſimul cōiunxere: ſuprà rei rationem, quæ eſt definitio, dedimus:nunc nominis rationem ſubdidimus, quę eſt Etymologia. Fabulę autem definitio falſa eſt. nam ſi μῦθος eſt, cùm Lupus Agnúſque ineunt ſocietatem, atque putant ſuę vterque vitæ rationes: quemnammodo aut veriſimilis eſt, aut τὴν ἀλήθειαν αἰνίζεται? Præterea

præterea quis eſt adeò tardus:vt Ænon à Mytho ſeparet, propterea quod μῦθος tantùm pueris ſit præſcriptus? Poſtremò cùm quid Aenos ſit,à nobis declaratum fuerit, ſatis conſtabit non eſſe verū præter ψυχαγωγίαν, afferre etiá παραίνεσιν. Et ſanè αἶνος ignota multis vox, & à maxima authorū parte præterita ac pro laude quidem vulgariſſima eſt: at pro eo,quod hic ſtatuimus, rara. Significauit igitur dictum non qualecunque, ſed laudē dignum atq; admiratione,neq; id quodcūque, ſed id tātùm quod propter obſcuritatem ſolis ſapientibus notū eſſet, vnde apertius,ac vulgatius vocabulum ænigma, à verbo inducto αἰνίζειν, ſiue αἰνίττεσθαι. Iccirco αἶνος quoq; graue ſignificauit. Et aiunt autē idē eſſe aliquando αἶνος quod αἴνιγμα. Quare ſi ita eſt:neutiquā vel ψυχαγωγίαν, vel παραίνεσιν ſemper habebit. Quæ ſi aliquando non habeat: non erit differentia qua à Mytho diſtinguatur. Idem verò eſſe quod Ænigma, illo exemplo patet apud eundem authorem Suidam,vir non vir, percuſſit auem non auem, lapide non lapide, ſedentem ſuper ligno non ligno. id eſt, Eunuchus, veſpertilionem,pumice,ſuper ferula. Ego puto idem eſſe Ænon & Mython, ſed hanc vocem eſſe tritam magis: illam antiquiorem. Etenim apud Heſiodum primùm legimus:apud alios,qui illum ſecuti ſunt, rarius. Eſt autem Ænigma,oratio obſcura, rem notam, quam ſignificat ambagibus tegens. Idem etiam Griphus dictus eſt. Translatione ſumpta à ſcirpeis piſcatorum labyrinthis, diſtinxere tamen Grammatici. Pollux enim ait Ænigma eſſe vel ridiculum, vel iocoſum. Griphum autem non ſine eruditione. hoc enim eſt κυνηγέσιον τι. Circunferri ea conſueuiſſe in priſcorum conuiuiis propoſita qui ſoluiſſet, donatum carnium certa portione, qui ignoraſſet poculum muriæ haurire cogi ſolitum. Athenęus æquè iocularem Griphum agnoſcit. Hoc enim eſt σωλῆνα. Igitur iſtorū definitio cùm ſit haud probanda:ſic potius eſt. Narratio ficta relata ad veritatem erit Fabula. Eſt autem nomen ambiguum. Nam & hoc quod dicimus hìc, ſignificat:& eas narrationes, quæ ſunt meræ priſcorum figmenta:qualia apud Heſiodū, & Ouidium,& Callimachum,& Lycophronem,& Homerum,atque etiam Herodotum ſcripta ſunt. Veritatis namque Græcis cura nulla. In eorum autem quibuſdam quaſi inuolucris contectæ ſunt res aliquando naturales.

Aenigma.
Griphus.

de quibus & Palæphatus,& alij.Nec multum ab hiſce ab ſunt Hieroglyphôn nugę, & quę apud Orũ veteres ſunt commenti. Fabulæ genera ab inuentoribus, aut ab vſu frequenti nationum à Cylicia,à Cypro,Æſopea,à mate- ria,λογικὸς, μυθώδης,Rationalis : ἠθικὸς,ab effectu:μικτὸς,mi- ſta ex vtroque:vt Rationalis perſonas introducat.Ethica committat animalia. miſta vtrumque. verùm ſanè non probatur nobis ea diuiſio. nanque etiam cum homines introducuntur,aſſignantur affectus.& cùm animalia aſ- cribitur & ratio,& oratio.Et præter animalia etiam ar- bores,etiam ollæ,etiam lima ab Æſopo adducitur. Olla fictilis æneum lebetem alloquitur. Quercus & fungus colloquuntur.Item Abies,& Arundo.Etiam dij,vt Iupi- ter,& Ranæ. Et Sol,& Luna,& mare, & terra. Partes au- tem tres. prima προμύθιον, poſtrema ἐπιμύθιον, quę vna ſunt:neque differunt niſi loco,ſicut Lucifer & Noctifer. Eſt autem oratio in qua fabulę vtilitas declaratur. Sũti- gitur duæ tãtũ partes,μῦθος,& προμύθιον. ſic enim libet appellare τὸ μύθου explicationẽ,quæ vel antè vel poſt ſo lita eſt poni:Paræmia verò eſt,quod Latini prouerbium Paræmia. quare Gram matici,i. Donatus: & is Gracculus , qui Do- nati adducit definitionem,æquè ineptiunt.Paræmia in- quit,eſt accommodatum rebus,temporibúſque prouer bium. quæ tam bellè compoſita ſunt atque ſi quis dicat ἄνθρωπος eſt ratione vtens Homo. Hi ſunt qui ſine alis in cœlum euolarunt:qui irrident ſtudia philoſophorum,i- gnaui latratores omnium ſcientiarum, quas tamen pro- feſsi eſſe videri volunt.quorum errores multis in locis numerum verſuum penè ſuperant. Cęterum ignauis ac ſupinis hominibus vaporarij iſti cõpilatores reliquen- di ſunt. quare verò non addiderunt etiam,Locis, nam ſi rebus & temporibus debet Prouerbium accommodari: cur omiſſa ſunt locatan quia rerum nomine comprehen debantur ? Quid tempora ? nónne item res ſunt , nihilo felicius cũ ſuo Diom:de.Paræmia eſt prouerbij vulga- ris vſurpatio:vt iam non ſit idẽ Paræmia,quod Prouer bium: ſed Paræmia vſurpatio prouerbij: ſicut ἵππος nõ ſit equus, ſed equi vſurpatio. pręterea quomodo vulga- ris?ſunt enim quędã Paræmię adeò abſtruſę eruditionis, vt à nemine ſint declaratę, vſus tantùm quaſi promulga- tus.Qualis de Delio natatore.tum aliæ multæ. Si igitur non

non omnibus competit: cuiuſmodi ea fuerit definitio? An verò Grætas admittemus? Quibus ille , quemadmo- dum in omnibus ſuis ſcriptis ſolet, quaſi alienæ fabulæ hiſtrio, fatagens coaceruator nullo appoſito iudicio fœ- dauit animos eorum , qui ſeſe eius fidei ſuâq. ſtudia com- mittebant : λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ ὀπιμύθιόν ἐστι μετρίως πολὺ ἐ- γὼν ὠφέλιμον ἐν αὐτῷ. Quis neſcit,ſi eſt vtilis,vtilitatem cõ- tinere ? Aequè prudenter ac ſi diceret , Homo eſt animal rationale, rationem habens.Præterea,non eſt verum,om- nia prouerbia multam habere vtilitatem.quæ enim vtili- tas in illo? χάρις φίλον φῶς. Ad hæc non omnia tegunt ſen- tentiam mediocriter : ſed quædam , vti dicebamus adeò reconditè,vt etiam ab illis ipſis,qui ea prodiderunt, igno- rentur. quædam perinde controuerſa. Alia difficillimæ cognitionis: vt ἀμφίβολα ἢ αἰνίγματα μετὰ λύσεων , & alia innumera. Nonnulla verò tam aperta indicatione , vt neque inter- prete, ac ne deſignatore quidem vllo egeant.vt Camelus ſalax. Accedamus ad alteram : λόγος ὀπτικὸς τῶν παρὰ φύσιν ἀκούσμα, iam hoc Aenigmatis proprium eſt: non autẽ om- nibus Prouerbiis. Ab his cùm abſceſſit apponit ſuam: Celebre dictum ſcita quapiam nouitate inſigne. Primùm hæc definitio æquè conuenit cuius ſententiæ propter ce- lebritatem. At quomodo nouum ſit : quod idem tritum eſſe oportet.ſic enim mox interpretatur παρὰ δόξαν, παρά- δοξον ἴδιον, ὥσπερ παροιμία. Præterea Paræmia definet eſſe hoc quod eſt, cùm exuerit tempore nouitatem. Sed & il- lud imprimis prodit hominis miram philoſophiam : cùm ſuæ definitionis recenſens partes, ita explicat.vt, Dictum, generis:Celebre. differentiæ: Scita quapiam nouitate in- ſigne, proprij vicem obtineat,quaſi verò proprium defi- nitionis pars ſit,ſed de hoc ſatis. Noſtra autem talis eſto definitio. Prouerbium eſt oratio vulgata allegorica.ſin mauis omnia Latinè , pro, allegorica, ponetur , alludens, aut innuens. Neque enim verum eſt eas,quas ſententias vocant,quarum ſignificatio ſimplex atque aperta eſt, eſſe prouerbia.vt ſimile à ſimili appetitur. Alioqui omnes ſen- tentiæ perinde erunt paræmiæ : ita vt ſatis ſit ad eam de- finitionem hoc tantùm. Sẽtentia celebris : vt ab aliis ſen- tentiis,quæ minus vſitatæ ſunt abſoluatur.Verùm ita eſſe potius,vti dicebamus ex ipſis nominibus manifeſtum eſt. Nanque Adagium à Varrone dictum ex vſu veterum in-

terpretemur: quod è sua prima, ac propria significatione agatur ad aliud iudicandum. Non autem quasi circumagium, vtpote in ore hominum circumferatur: quemadmodum scripsere. sic & Prouerbium: quod ipsum verbum ex se sit, ac præterea pro alio verbo, id est, sensu supponatur. Nam neque παροιμία à via deduco: vt sit quasi πατοδικὸν, id est, tritum, & vulgare: neque ὁδὸς, ibi viam dicit, sed id quod Latini interpretati sunt, Verbum. Ita vt verbo verbum, i. sententia sententiæ sit apposita posterior ex priore. vt primo loco significet id quod præ se fert, secundo innuat id, cui applicari potest. hoc est, παρὰ τὸν ὁδὸν præter primum verbum, & ab eius sensu, alterum & verbum & sensum. Sic παροίμιον, quia via interpretantur, praui sunt iudicij. Nam quemadmodum Proœmium quod est oratio, erit ante orationem? si oratio via est, erit ante viam via, quo nihil ineptius excogitari potest. Quis enim ambulat ante, quàm ambulet? Sed est, vt alij prudentius profitentur, à citharœdis translatum. prius enim, quàm cantiones instituant, modos quosdam faciunt, quibus introducant auditores. Hoc & Aristoteles docuit nos, sicut, inquit, παροιμιῶδες τὸ παρὰ τὸ ἁρμόττειν, vt alibi dicebamus. fit autem Allegoria per similitudines ac translationes: *Ἀργοὺς μὲν ἀφορᾶν, ἄλλο δ' ἔτος.* Quemadmodum apud Poetam: *Argutos inter strepere anser olores*: Olor enim Cygnum dicit: Cinnam autem & Varium intelligit, anser autem strepera significat: designat autem Poetam nominis eiusdem. sic & illud, *Atque idem iungat vulpes, ac mulceat hirsos*: id est, audeat facere, quod nequeat. Quod ad prouerbij naturam quam proximè accedit: cuiusmodi illud est, *Laterem lauare.*

VLTIMVM FIGVRARVM GENVS, QVAE CONTRARIVM DICVNT rei. Ironia.

CAPVT LXXXV.

RElinquum est, eas figuras percensere, quarum verbis sensus contrarius est. Quod longè alienum videtur à veritate. Verba enim notionum notæ sunt. Notio est apprehensio rei per speciem. Et accipitur non pro actu apprehendendi, sed pro specie ipsa apprehensa. Quónam igitur

igitur modo verbum quippiam ponetur, cuius significationi contraria significatio concipiatur? Sanè oportet è re nata falsam intelligere orationem. Sic Dauum pessimũ, ac nequissimum cùm appellat herus, virum bonum: illico sentit auditor ad irrisionem dictum illud enunciatum. Quòd si res nota non sit, & tamen hac vtatur figura quispiam: gestu oportet eius vim aperiri. Huius species Antiphrasin posuere, & Ironiam. Ironia verò à Græcis ita appellata sunt, quia nihil significet eius quod dicit: sed solùm ipsum dictum sit absque significatione, quæ debetur ei ἀλληγορία. Hoc igitur habet cum Allegoria cõmune: vt aliud dicat, aliud significet vtraque. Differunt verò: quia nõ sentit Allegoria contrarium, sed simile: cuius propterea vis sita est in coniunctione. Ironia contrarium indicat: & cõstituta est in disiunctione. Non enim cohærent cum sensu verba. Est autem simplex interdum, nonnunquam picta, atque exornata. simplex illa ad Drancem, *quando tot Stragis acerbos Teucrorum tua dextra dedit.* Pictæ autẽ illæ sunt, & artificiosæ, quas nos Dissimulationes, atque illusiones vocamus, Dissimulat enim Aeneas ciues Laurentes ab se interfectos, idque petentibus inducias eorum legatis. Qui locus miro artificio & coniunctus est cum Translatione causæ, & exornatus interpretatione. appellat siquidem inducias quas petebant. Pacem quam ipse exoptabat, *Pacémne ex animis: & belli sorte peremptis*: non à me, sed à bello: *Oratis? equidem & vinis concedere vellem.* Non igitur ego belli author. Iccirco addit,

Nec bellum cum gente gero. Sed cum Latino, neque ego, sed ille mecum: *Rex nostra reliquit Hospitia.* Sic & oratores dissimulatione: *parceret hospitibus*: qui tamen hostes erant. Atque hæc pars poeseos adeò est admirabilis nobis, vt cẽties lecta relegatur. penè enim singula verba aut figuram præcurrunt, aut artem produnt doctis tantùm sine ostentatione, vel quo animi impetu, atque acritate composita est illa communicatio? *Aequius huic Turno fuerat se opponere morti.* nam porrò quid maius illi euenire potest, quàm mors? Ai instat atque aggrauat etiam magis. *Aequius*, inquit, peius quàm mors illi continget: quippe dedecus. vt etiam sibi ipsi iniquum ostendat Turnum, non dixit, vtilius, aut commodius: sed æquius. Aequiorum fortunam in manifesta ac præsenti morte inuenisset. Et quantum

valet apud eam, cui spiritus poeticus est, vox illa: *huic*, præsertim apposito nomine, poterat dicere, *illi*. Cæterùm ardorem indignationis cum contemptu mistę designant illa verba. Sed non est is locus. Certæ enim vigiliæ debentur Maronianæ diuinitati explicandæ, cuius monumenti studiosis fundamenta, vt quisque sese offert locus passim iacimus.

Illusio verò ad inuidiam apud eundem Drancem aduersus Turnum: *Primus ego, en supplex venio: miserere tuorũ.* nihil enim minus, quàm supplex erat. Neque sanè tam supplex viro forti erat, quàm videri volebat, ne ille vir fortis videretur. Aliàs tamen: εἰρωνείαν latinè quod dicerẽ, cùm haud haberem, Illusionem non speciem solam, vt nunc, sed vniuersum genus appellare ausus sum. cui placebit, admittet: aut meliorem dabit. An verò, quod aliqui sensisse visi sunt, Simulatio dici possit? Quippe Socrates, qui εἴρων dictus est, simulat vbique sese imperitum. ac fuit tempus cùm sub præceptoribus non putarem εἰρωνείαν esse simulationẽ. Sinon enim oratione ficta, atque simulata vtitur. Nulla tamen Ironia ibi. Impræsentia tamen aliter videtur mihi. Nánque Sinonis oratio tota est in eo ductu, quam Fictionẽ ac Fallaciam appellabimus. Drances verò cùm metum simulat oratione, pectore fiduciam tegit: figura vtitur. Quæ neque Ironia est tota, neque ab illa procul. Atque in quibusdam verbis aperta. veluti cùm supplicem se profitetur. In aliis paulò pudentius tegitur. An verò differt simulatio à dissimulatione ita, vt vnum esse nequeant? nam dissimulamus quod est. Id quod penitus Ironiam vocamus: simulamus quod non est. Quónam igitur modo, hæc quoque erit Ironia. videntur enim contraria. sicut contrariæ orationes: est non est. Dissimulo me esse Germanum. simulo me non esse Germanum. sanè duæ naturæ sunt diuersæ, sicut manifestum est. sed non ita tamen vt vtriusque originem negemus esse vnam. nã in dissimulatione est negatio rei quæ est. in simulatione affirmatio rei quę non est: itaque idem erit modus, si dicã, bonum virum Catilinam: &, non bonum Aristidem.

Dissimulatio.

Simulatio.

IRRISIO, Sarcasmi species.

CAPVT LXXXVI.

ORitur igitur ex hisce Irrisio, quam ferè comitatur Translatio criminis ea, quam nos Oppressionem appellare

appellare soliti sumus. Cùm certissimæ dignitatis atque integritatis viris attribuimus falsò crimen, quod publicè ac sine dubio agnoscitur in aduersario: *Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter?* Duce enim Venere, atque authore aggressus est Paris adulterium cõmittere. Haud absimilis est ea, quam veteres Sarcasmon vocarunt: *Isthic nunc metuende iace. Metuendum* vocauit, & non multò diuersum *quam bello Troiane petisti Itãliam metire iacens*, quia terram non emimus, nisi prius metiamur. Est enim Sarcasmos, hostilis irrisio super mortuo: inter Elogia quidem enumeranda, si spectes accommodationem. Sin autem vim ipsam consideres orationis, frequentius ad Ironiam accedit, sine qua etiam sæpe fit, vt à Mezentio, *Nunc morere: ast de me Diuum pater atque hominum Rex Viderit.* Non est igitur verum, quod aiunt Grammatici, Sarcasmum esse Ironiam. non enim semper. Nominis autem Etymologia aliter vexauit literatores. Nonnulli qui cum risu amaro orationem definiuêre, aiunt à labiorum deductione quæ in risu carnis illius motus est, Sarcasmum dictum. παρὰ τὸ σεσυρέναι τὰς σάρκας. quo nihil mihi videtur γραμματικώτερον, id est ineptius. quinetiam σύρκας ab Aeolensibus dici σάρκας: propterea quòd detracta cute, ἀποσεσυρμένου δέρματος caro extet. sanè eruditionem non contemnimus: rem negamus ipsam. Nos in Originibus ita commenti sumus. Carnis vocabulum vix, & rarò in viuente nisi apud Philosophos. at vulgus cadaueris carnẽ dicebat, quæ iam careret vita. Itaque Carnifex is à Latinis dictus est, qui carnem facit ex viuente. Igitur cùm Sarcasmos nonnisi in hostem victum legatur, eúmque vel iam mortuum, vel mox certò moriturum, ab ea causa nomen accepisse crediderim. Post cædem frequentior: ante cædem ibi à Camilla:

Caro.

Carnifex.

Vane Ligur, frustráque animis elate superbis,
Nequicquam patrias tentasti perfidus artes,
Nec fraus te incolumem fallaci perferet Auno. & ab Aenea ad Lausum,
Quo moriture ruis? Fallit te incautum pietas tua.
& ab Opi: *Cur diuersus abis? huc dirige gressum:*
Huc periture veni: addit Ironiam, *capias vt digna Camillæ Præmia.* Inde indignatio cum contemptu: *tunc etiam telis moriere Dianæ?* cum ira,

-tune hinc ſpoliis indute meorum Eripiare mihi? cum riſu ſine Ironia, *Ad quem ſubridens miſtâ Mezentius ira : Nunc morare.* ſine riſu & Ironia Aſcanius: pertinet enim ad eius ætatem, atque nobilitatem ſimplicitas: *I, verbis virtutem illude ſuperbis:*

Bis captî Phryges hæc Rutulis reſponſa remittunt. Cum irriſione, *Morere: & fratrem ne deſere frater.* Sarcaſmos temperatus à viro magnanimo: *Aeneæ magni dextra cadis,* Irriſio cum inſultatione à fœmina: *Sylua te Tyrrhene feras agitare putaſti.* Quippe ipſa quoque venatrix, obiicit propter animi impotentiam. tale muliebre ingenium eſt. Alia inſolentia aggrauat: *Aduenit qui veſtra dies muliebribus armis Verba reda gueret.* Adiungit iactantiam: *-nomen tamẽ haud leue patrum Manibus hoc referes, telo cecidiſſe Camillæ.*

VEXATIO. CAPVT LXXXVII.

SArcaſmi modus quidem potius, quàm ſpecies διασυρμὸς quam nos Vexationem interpretari ſumus. Per omnia Sarcaſmo ſimilis eſt, ſed extra cædem. Eludit, irridet, obiicit, inſultat, omnia facit vt eleuet aduerſarij authoritatem. Turnus ad Drancem:

Larga quidem ſemper Drance tibi copia fandi
Tunc, cùm bella manus poſcunt patribuſque vocatis
Primus ades, ſed non replenda eſt curia verbis:
Quæ tuto tibi magna volant: dum diſtinet hoſtem
Agger murorum nec inundant ſanguine foſſæ.

Cùm facto opus eſt, loqueris: in Curia, non in campo. *Poſcunt res manus:* tu lingua abuteris. Curia defendenda, *non replenda verbis, tuto,* vt confidentem dicat. *magna,* vt tumidum, glorioſum. *volant,* incõſultò, ſine meditatione. *Agger hoſtem diſtinet,* non tu.

APOLOGIA. CAPVT LXXXVIII.

EX his patet non rectè ſenſiſſe Quintilianum: cùm Simulationem putauit χρῆσιν, Diſſimulationem σύνεσιν. Neque enim verba quicquam efficiunt aut ſono, aut ſitu, aut numero, ſed ſignificatione, *-ſcilicet is ſupers labor eſt.* Nam figura manebit, etiam ſi dicas, *Hic eſt deorum labor.*

Et

Et exempla quæ de Cicerone ſumit in Catilinam, contra eum faciũt. Vbi enim Metellum vocat virum optimum: in ſenſu vis eſt, non in verbis mutatio ab vſu communi. Si igitur non eſt mutatio verborum, non eſt in verbis figura. Quemadmodum ne illi quidem audiendi, qui Ironiæ ſpeciem putarunt Allegoriam. nam quo conuenirent, atque differerent, ſuprà diximus. Sed pro Ironiæ ſpecie accipienda eſt ea, quam Græci vocant Apologiam. non illa de qua ſuprà diximus, quámque appellauimus Refutationem: ſed hæc quam cum Tranſlationis vi oppreſſionem vocabamus. Et cum Interrogatione vrget acrius: *Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter?* nec ſublata interrogatione mutatur.

APOPHASIS. CAPVT LXXXIX.

CVius naturam maximè Apophaſis æmulatur. Nam ad interrogationem illam reſponſio eſt: Non. In negatione igitur poſita eſt hæc: quaſi ſi Venus ſuaſura Paridi adulterium dixiſſet: non ſuadebo tibi, vt pulcherrimæ fœminæ dominus ſis. eſt autem eadem quæ Occupatio, aut cum ea miſta, aut ab ea orta aut eius parens: etenim dicendo dicimus. ſic Dido: *Neque te teneo, neque dicta refello.*

ANTIPHRASIS, ANTIPHASIS. CAPVT XC.

ANtiphaſis eſt forma deducendæ vocis, ſicut & Analogia. nánque Etymologia eſt vocis ratio. i. vis qua vox à voce generatur. Fit igitur aut à recta, aut à contrana. à recta, veluti quum locũ παρὰ τὸν λόχον dicimus: quia proportio eſt inter locum & locatum. λόχος inſidiæ dicuntur, quia veteres Græci locum priſca, & abolita voce ſic appellabant. Loquor non à loco, vt ait Varro, ſed παρὰ τὸν λόγον. Quare? quia proportio eſt inter mediam & tenuem mutam. Locus autem cum ſermone nullam habet affinitatem proportionis, quam Analogiam Græci vocant. Deducta volunt Grammatici quædam à contrario, vt libitinam quæ nemini libeat. Quidam irridere vſi ſunt hoc conſilium Grammaticorũ. Nos tamen neque probamus rationes quibus ad id ſentiendũ adducti ſunt. quippe Lucũ

Loquor vnde.

Libitina.

Lucus.

aiunt, quòd non luceat: nos quia ſacrificiorum frequentia luceat. Bellum, quod minimè ſit bellum. nos, quia fuit initio Duellum à duobus. nam licet multi ſint milites: duę tamen partes ſunt. & inter duos tantùm primum bellum fuit. Ac quemadmodum δὶς bis. duonum, donum, bonum: ſic duellum bellum. Parcæ, quòd nemini parcant. Nos quia parcant. vna enim tantùm dicitur filum incidere, duæ verò, altera vitam dare, altera vitæ tractum continuare. A pluribus igitur fit nominatio. quin illa quoq; parcit: ſuſtinet enim aliarum opus, quoad fatorum iuſſibus pareat. neque Libitinam primùm dictam ſuſpicor, ſed Labitinam, quæ omnes mortales caperet tandem. à qua origine alia quoque Labor, Labrum. Veſpillones autem rem duram ex officio ſuo meliore vocabulo feciſſe molliorem. Hæc igitur, in quibus diſſentio. Antiphraſim autem veram eſſe fateri cogimur, ex cognomento Furiarum. quas Græci Erinnyas cùm appellaſſent primùm, poſtea bene ominata voce εὐμενίδας nominare maluerunt. Ita habes eorum quoque errores, qui bellum à belluis ducebant: imò belluæ à bello, cùm beſtiæ prius dicerentur. Qui parcas à partu. vna enim parca eſſet non tres. Qui lucum à luce numinis. ſanè arceſſitum nimis. Qui montem à monendo, non à mouendo: quemadmodum illi, quibus contradicunt, ſentiebant, quid enim moneat mons? ſed à manendo μένω μόνιω, μόνος, vnde μόνος, qui ſolus manſiſſet, neque abiiſſet. Hæc eſt Antiphraſis in voce vna, non figura in oratione. Proinde quibus de cauſis Rhetores recentiores apud Quintil. qui Antiphraſin figuram inter Ironias ennumeraret, hoc genus Antiphraſis quæ facit verbi priui deductionem, adduxerint in ſuos Commentarios, ſanè neſcio. Antiphraſis igitur figura eſt, quæ adeò meretur cum Ironia coniungi, vt eius quaſi norma, aut anima ſit. Ac ſi nomen ipſum conſideres, longè prior quàm Ironia eſſe videatur. Quemadmodum enim κατάφασις erat negatio quædam cum permiſſione: vt, *neque te teneo: neque dicta refello*: ſic Antiphraſis cum expreſſione affirmationis, aut imperij: *I, ſequere Italiam ventis, &, Inſere nunc Melibœe pyros.* Ac ſicuti erat in apologia Occupatio, qua crimen aduerſarij nobis ipſis attribueremus: ita è contrario in Antiphraſi, cùm lances noſtras aſcribimus aduerſario. qualis in oratione

Bellum.

Duellum.

Parcæ.

Furiæ.

Δὶς vnde

oratione Turni aduerſus Drancem: *-quando tot ſtragis aternos Teucrorum tua dextra dedit.* In vtraque eſt occulta Collatio. Nonnunquam manifeſta eſt magna cum eleuatione ac deſpectione, *ſcilicet is ſuperis labor eſt.* Nec fortaſſe abſurdum fuerit, ſi Antiphraſin dicas: conſiſtit enim in Affirmatione. ſicut κατάφασις in negatione. nam ſanè φάσις eſſe etiam quit in negatione. Itaque ſi vim vocis propius contemplere, Antiphraſis ſignificat contrariam locutionem, quòd non tam diſtinguit hanc ab aliis figuram, quàm oſtendit eſſe omnium iſtarum genus. ἀπόφασις autem non niſi ſpecies hæc affirmatiua eſſe poteſt.

Huiuſce figuræ modos tres docet Quintilianus. Vnum appellat Confeſſionem: vt pro Ligario, Habes igitur Tubero, &c. Hoc tamen verum non eſt. Nihil enim ſimulat ibi Cicero, ſed vera narrat. Tubero enim in Africa fuerat contra Cæſarem. neque ſentit contrarium Cicero. Eſt enim maximè optanda accuſatori criminis confeſſio. Alterum genus, Conceſſionem vocat. Virgarum metum Nauarchus precio redemit. humanum eſt. Hic eſt manifeſtiſſima Ironia: inhumanum enim eſt. Tertium nominat Conſenſionem. Cùm crimen aduerſarij laudamus, vt grauius premamus. Is modus eſt illi contrarius, quem dicebamus per Eleuationem. Nam hic eſt per Exaggerationem. Totus ille locus decimi Aeneid. pro exemplo ſit, ſi ſine interrogatione legatur. *-num linquere caſtra Hortati ſumus? aut vitam committere ventis.* Facit enim Venerem authorem tametſi de ſe loquitur.

Eſt præter figuram modus quidam orationis, de quo ſuprà dictum eſt ex Demetrio Phalereuſi, quoties ſuademus aliquid ita, vt diſſuaſionis finem conſequamur. Aut ita laudamus, vt velimus vituperari. Talis oratio Iononis ad Venerem. ſuadet enim Veneri Aeneæ commoda in Africa, vt ab Italiæ commodis maximè auertat. Quod Poeta interpretatus eſt-*ſimulata mente loquutam, Quę regnum Italiæ Lybicas auerteret oras.* Hæc, vt dixi, figura non eſt, ſed id, quod ex recentioribus toties orationis dictum appellauimus. Quem Trapezuntius agnoſcit in proœmio M. T. pro Ligario: tametſi à Fabio pro figura Ironia deſignatur. Trapezuntium recentiores cùm

reprehendere voluerunt: nihil aliud argumenti afferre curarunt, niſi illud:Græcus homo Latinæ linguæ elegantiam non apprehendit.rectè ſanè iudicium peracutum. At cauſa ſtatuenda eſt, qua illius correctio corrigatur. Quæ profectò fuerit hæc. Orationis ductus, ſimulatus eſt cum dicimus quod eſt, ſed ad contrarium finem trahimus: vt vera dicebat Iuno,ſed vt auerteret. Ironia verò eſt oratio falſa:atque ita falſa,vt ab omnibus pro falſa accipiatur.ergo eſt Ironia in illo Proœmio, Nouum crimen C. Cæſar, atque ante hunc diẽ inauditum.nam & vetus erat, & quotidie iactatum:penè infinitos contra Cæſarem in acie ſtetiſſe.

INTERPELLATIO, REMINIſcentia, Memoratio, Admonitio.

Caput xci.

SVipſius Interpellatio pertinet ad diſſimulationem: vt illa,-*& quis fuit alter Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem*? Fortaſſe paſtor neſciebat. quare non ex illius, ſed ex Poetæ perſona erit diſſimulatio.cui perſimilis eſt ἀναμνησις, quam Memorationem malo dicere, quàm Reminiſcentiam. Eſt enim Memoratio, quum aut petimus ab aduocato vel à reo quippiam, quod nihilominus eſt notum nobis.ſed iccirco facimus,vt videamur imparatiores. Qua ex ſimplicitate ficta exuamus Iudici ſuſpicionem doli aut vafriciæ. Fit etiam ſine interrogatione noſtra, quum inſtructus aliquis noſtrûm ſuggerit. ita habes exemplum huius poſterioris.Bene mones.Prioris verò multa,eáque vulgata: Poetæ non niſi in Dramatibus neceſſaria: vt in Hecyra, *Noli fodere latus.Iuſſi.* Reminiſcentia verò eſt, quum per ambages ſimiles deducimur in memoriam rei quæ nobis exciderat. Talis apud Plautinum ſycophantam in reminiſcendo Charmidæ nomine, in ea fabula quam Trinummum inſcripſit. Nec abſimilis Memorationi Admonitio,vel ſui,vel Iudicis, vel Aduerſarij,quæ in Dramatibus ſolis ponitur à Poetis: quum id quod ſciunt, quaſi neſciant, ſtudiosè repræſentamus. ſic Dauos illudentes ſenibus introducemus. talis Syrus in Adelphis.

ERRO-

ERRORIS INDVCTIO.

Caput xcii.

ERroris inductionem inter figuras poſuit M.Tullius, neque eſt interpretatus. ergo ne apud alios quidem inueni. Videtur autem ſpectare ad Ironiam: quaſi fingamus nos ad id vſque temporis hoc latuiſſe. Id quod & in figuræ ratione: & in ductu orationis poteſt conſiſtere: vt quum factorum ſeſe ignaram fingit Venus, deceptámque opinione ſuaſiſſe Aeneæ vt peteret Italiam. Erraſſe hoc apud Iouem operta oratione profitetur.

QVAE NON SVNT FIGVRAE, AD hilaritatem impulſio,Conciliatio.

Caput xciii.

ESt inter figuras commemorata à Rhetoribus, Ad hilaritatem impulſio id quod equidẽ reor potius figuris iocoſis fieri, quàm eſſe figuram. Quippe exiſtimo ductum orationis, ſicut & impulſio ad iram & indignationem,Neque ioci, quâ ioci ſunt,videntur figuræ mihi. Sanè idem iocus aut ſimpliciter enuntiatur,aut figuris pingitur. quippe figuratus ille ex Allegoria, A ſacerdote malefactum,qui Verrem non interfeciſſet.

Qua ratione videatur ne Conciliatio quidem inter figuras enumerãda:figurari poſſe tamen.Etenim M.Aquilium quum laudat Cicero, ac primum nominat, figuratè facit. verùm medulla Conciliationis, nulla figura eſt. Profectò ſi eſſet figura,ſemper eſſet: nuda tamen plerunque videtur.veluti ſi dicam, O Cæſar,tuus me pater moriens teſtamento commendauit tibi. ſimplex eſt: figuratè ſic,Quis tibi magis hæreat in memoria,quàm fortiſſimus pater tuus?quid eius facta ac dicta? At enimuerò quid viuens de me fieri voluit, quum etiam mortuus loquitur in teſtamento, quo me apud te eſſe voluit in prima commendatione.ecquid hoc tibi excidit, qui nihil niſi iniurias ſoles obliuiſci? Eſt Conciliatio igitur cum figura, non autem ipſa figura.

PVRGATIO, SENTENTIA.

Caput xciiii.

PVrgatio quoque à veteribus inter figuras numerata, à nobis videtur eſſe conſtitutionis pars aut modus: id

quod etiam de Metaſtaſi dicebamus. Etenim ſi dicam: Non feci, non hoc, non ſic, non tunc: coactus, neſciens. quænam hæc tandem figura fuerit? qua ratione Sententia debet à figuris excludi. nihil ſanè figuræ ſit, ſi dicam, Mori miſerum non eſt. Figuram tamen admittit, ſicut & cæteræ ſpecies orationis: ita, per interrogationem, *Vſque adeóne mori miſerum eſt?* hoc quoque contra veterum opinionem.

EPILOGVS.

CAPVT XCV.

MVltæ aliæ fortaſſe aut ſunt aut eſſe exiſtimantur figuræ præter has, quæ hîc poſſe deſiderari videatur. Verùm ſi ita contigerit vt à nobis poſitæ non ſint, id adeò propterea factum iudicetur, quòd aut Poetis inutiles, aut eædem cum hiſce noſtris exiſtãt. Quòd autem figurarum genera, definitiones, præcepta, exempla deſcribere aggreſſi ſimus, quæ à nonnullis putabantur ex Oratorum libris peti debere, multæ maguæque cauſæ interceſſerunt. Principiò non omnes figuræ oratoriæ ſunt: quædam enim ſolis ſunt Poetis peculiares, vt Prolepſis ſpecies illa, *Portúſque require Velinos.* & Suſpenſio ex narrationum intermiſſione, & aliæ, quæ quum ſint iis affines quibus vtuntur Oratores, neceſſe nobis fuit illas quoque attingere. Deinde Poeſi quæ eſſent adhibendæ, eruendæ item ex Poetis erant: vt ea ſimilitudine facilior eſſet aditus ad inuentionem. Præterea qui eas tractauere, non omnes perſequuti ſunt. Quidam nominibus tantùm poſitis, rem non docuere. Definitiones atque naturas earum multi peruerſo iudicio depranarunt. denique confuſas illi, atque omnes quidem, indigeſtáſque diſſipauere. Nos primi, quemadmodum alia multa non ſine magno diſcrimine iudicij ad certa capita reduximus.

PRAECEPTA IN VNOQVOQVE genere Poematum. Heroica.

CAPVT XCVI.

DIcebamus ſuprà, omnia in re vnum quippiam eſſe rectum ac primũ: quod aliorum norma ſit, ita vt ad id cætera omnia referantur. Tota igitur in Poeſi Epica ratio illa, qua Heroũ genus, vita, geſta deſcribuntur, princeps eſſe videtur: ad cuius rationẽ reliquæ Poeſeos partes dirigãtur. Quæ partes propterea quòd variæ, vt in primo libro

libro indicauimus, exiſtant: ita ſuperiora præcepta vniuerſalia, ex Epica maieſtate mutuabimur, vt ſecundum eamque aliarum idearum naturas, aptentur argumenta rerum. Poſt igitur communes leges, priuilegia ſpecierum inſtituamus, ab ipſis Heroicis ſumto initio. Inuentis ergo rebus & perſonis, quas temporibus locíſque accommodes, è quibus cuenta deducas: reliqua eſt diſpoſitio, cuius ratio ſanè peruulgata eſt. Nequaquam ab ouo, vt monet Horatius, incipiendum. hoc primum præceptum eſto. Id eſt ſumẽdum principium ab illuſtriore, eáque tum cognata tum proxima. Quod à Lucano obſeruatum fuit: qui bellum ciuile ſcripturus, ſtatim apponit Cæſarem ad Rubiconis tranſitum: vnde hoſtis à Senatu iudicatus, bellum facere coactus fuerit. Altera lex: Non recto tramite ducendam narrationem, ne tædium pariatur. Res enim eadem ſæpe iteranda, ſæpe etiam inculcanda eſt neceſſariò. id quod communibus præceptionibus, quę ſuprà poſitæ ſunt, maximè aduerſatur. Hoc ipſum igitur quod pro principio ſumes, ne ſtatuas in principio. ita enim auditoris animus eſt ſuſpenſus: quærit enim quod nondum extat. Ea ſanè vel vnica vel præcipua virtus, auditorem quaſi captiuum detinere. Quare ſummus Poeta ad eum modum digeſſit, vt Aeneæ narrationis finis, fuerit operis initium,

Hinc me digreſſum veſtris deus appulit oris.

Reliquus tractus æquabilis, ſed interruptus rerum nouitate: quæ tamen aut partes ſint argumenti, aut ad ipſum pertineant. Inſerta enim hiſtoria de Camilla cò ſpectat, vt eius mors Aruntis luatur morte. Quo item loco non obſeruata à Criticis varietas admirabilis eſt. nánque in catalogo, quum multorum patriam, parentes, genus, ne talia ſcripſiſſet, pauca de celeritate Camillæ aſperſit: cuius integram vitam ex narratione Dianæ declaraturus eſſet, pari ſanè cum priori lege ratione. Hanc diſponendi rationem ſplendidiſſimam habes in Aethiopica hiſtoria Heliodori. Quem librum epico Poetæ cenſeo accuratiſſimè legendum, ac quaſi pro optimo exemplari ſibi proponendum. Diuides autem vniuerſum librum in libellos, naturæ imitatione: quæ partium partes facit, quibus conſtat totius corporis conſtitutio. Verùm quod nemo præter diuinum Maronem ſeruauit,

ita certas coniicias in materias: vt libri ipſi illos ſibi ter-
minos quæſiſſe videantur. Id quod in Aeneide ſi contem-
pleris, facilè inuenias. Non in Georgicis res ipſæ ſanè
vel imprudentem coegiſſient. Totum verò argumentum
petitur è vita ciuili, Partes tamen potiores inter perſo-
nas dantur Regibus atque Heroibus. Dij miſcentur, vt
ſuprà docuimus. Inter negotia, prælijs agitur. Cætera ar-
texuntur ad varietatem. Ambitioſè igitur feciſſe videtur
Salluſtii Catilina. Saluſtius quibuſdam, quòd Poetarum more quum dicere
orſus eſſet de Catilina, omiſſa ea narratione, repetit hiſto-
riam ab ipſis vltimis Romæ rudimentis. Nos vtrum ſuo
in genere præſtantem atque incomparabilem, cùm rectè
tum neceſſariò feciſſe iudicamus: vt oſtenderet corru-
ptam ciuitatem, cuius & pars eſſet Catilina nequam ipſe,
& participes habere poſſet multos ſceleris ac nequitiæ
ſuæ. Neque Muſæus in Leandri hiſtoria lepidiſſima dam-
Muſæi Leander. nandus eſt, quòd ciuſmodi legem non ſeruauit. Eſt enim
illa quaſi Tragœdia, vt rei & principium & finis ſuo vtrunque loco rectè ſit.

TRAGOEDIA, COMOEDIA, Mimus.

CAPVT XCVII.

TRagœdia, quanquam huic Epicæ ſimilis eſt, eò tamen differt, quòd rarò admittit perſonas viliores: cuiuſmodi ſunt nuncij, mercatores, nautæ, & ciuſmodi. Contrà, in Comœdia nunquã Reges, niſi in paucis: quem-admodum luſit Plautus in Amphitryone. de palliatis loquor: nã Togatarum & Trabeatarũ dignitates pro ſuo arbitrio Romani confixere. Satyrarum perſonæ ludicræ, bibaces, iocoſæ, hilares, dicaces. Mimi, fullones, calcearij, lanij, fartores, ſalſamentarij, olitores, quos ne vetus quidem Comœdia excludit. Neque enim longè à Mimi idea abeſt Comœdiæ veteris argumentum. Actuum tantùm diuiſione, & Chori interpoſitione auctior. Tragœdiæ ac Comœdiæ idem modus repræſentandi: ſed diuerſæ res & ordo. Res Tragicæ grandes, atroces, iuſſa Regum, cædes, deſperationes, ſuſpendia, exilia, orbitates, parricidia inceſtus, incendia, pugnæ, occæcationes, fletus, vlulatus, cõqueſtiones, funera, epitaphia, epicœdia. In Comœdia, luſus, comeſſationes, nuptiæ, repotia, ſeruo-

tyrarum

tyrarum materia, ſaltationes, conuiuia, potationes, dica-
citates. Mimorum mercaturæ plebeiæ, ignobiles, doli, a-
ſtus ruſtici, productiones, leocinia, ioci, luſus, impoſturæ.
Tam exitus quàm initium Satyrarũ, procaces, inſtabiles,
incerti, varij, non cohærentes. Mimorũ abrupti: adeò vt
perſona vna abeunte, cæteræ diſcedant re plerunque in-
fecta. Fugæ, inſectationes, ignauiæ, væcordiæ. Parodiæ,
quibus ſeria imitantur, imitando, ſubuertunt. ſententiæ
inexpectatæ. Exempli gratia, Iuſiurãdũ ſi violandum eſt
bibendi cauſa: cæteris rebus πιεῖν colas: Ex Euripide, cu-
ius verba Cicero: Regnandi cauſa. & pietatem colas. Al-
luſit enim ſimul & ſubuertit ex pietate πιεῖν. Tragædia
verò tota grauis, ea ſanè quæ vera Tragœdia eſt. nã quę-
dam fuerunt Satyricæ, in quibus præter quarundam per-
ſonarum grauitatem, parum differunt à Comœdiis: qua-
lis eſt Cyclops Euripidæ. tota enim vinum eſt, tota ioci.
exitus tam lætus, vt omnes Vlyſsis ſocij liberentur: ſo-
lus Cyclops oculum amittat. Neque abſimiles Mimo-
rum exitus: quippe tota Scena Vlyſsis abitu deſerta fuit:
ſolus Gigas cum ſaxo relictus. nam & Comœdiæ mul-
tæ infelices quibuſdam fines habent. ſic Miles Plauti, &
Aſinaria, & Perſa, & aliæ. nec minus lætæ Tragœdiæ nõ
paucæ. In Electra enim præter AEgiſthi cædem lætitia
multis apud Euripidem. In Ione felix exitus, & in He-
lena. AEſchyli quoque Eumenides. res quidem continet
Tragicas: quippe cædes ac furias. ordo tamen Comœ-
diæ ſimilior. Initia læta φύλακες: Clytemneſtrę turbida, ob
mariti aduentum. inde cædes. læta Electra & Oreſtes. fi-
nis omnibus lætus, Apollini, Oreſtæ, populo, Palladi,
Eumenidibus, vt nequaquam ſit quod hactenus profeſ-
ſi ſunt, Tragœdiæ proprium, exitus infelix: modò intus
ſint res atroces. Quum igitur ex hiſtoriis argumenta pe-
tant, curandum eſt ne multùm ab ea deflectantur. At
priſcis nequaquam ea cura fuit. AEſchylus enim Prome-
theũ affixit rupi ex hiſtoria Græca, fulmine tamẽ abſũ-
ptũ fingit, vt ex hoc perficeret Tragœdiã. Nihil enim di-
rum in fine eſſet: ſed in principio tantùm, vbi affigitur
Caucaſo. Tradunt tamen ab Hercule aquilam depul-
ſam, alij etiã interfectã ſagittis: eúmque ab Ioue ſolutũ,
pro eo quòd monuiſſet ne cum Thetide concumberet.
Fore nánque vt pareret illa patre puerum præſtãtiorem.

Etiam Euripides de Helena ea finxit, quæ vulgatæ hiſtoriæ maximè aduerſentur. Obiecerunt autem Euripidæ, quòd ſceleſtas atque impuras fœminas adduxerit in Scenam. Quid enim fœdius Phædra, & Iocaſta, & Canace, & Paſiphaë? quarum turpitudine populus fieret deterior. Ille contrà, ab ſeſe non fictas: ſed quales quales fuerint, oſtendiſſe. quin hiſtorias ipſas quoque abolendas eſſe, ſi nequitiæ nullæ ſint audiendæ: qua de cauſa etiam Comœdiæ in precio ſint, quarum cognitione damnentur vitia quæ in eis recitantur: præſertim quum impunarum mulierum vitam mors infelix ſit ſequuta. Quum autem ſententiarum duo ſint modi, vtriſque tota Tragœdia eſt fulcienda. ſunt enim quaſi columnæ, aut pliæ quædam vniuerſæ fabricæ illius. Sanè ſententia ſimplex ac præciſa eſt, vt illa, Mors bonos beat. Alterum verò genus pictum ac fuſum: veluti ſic eandem ſi dicas, Nolite exiſtimare bonos interire, quorum animus per ſe immortalis, ad eas ſedes vnde profectus fuerat, euolat ex his miſeriis. Minus etiam apertè in perſona: veluti quum loquitur Socrates in Apologia, & in Phædone. Res autem ipſæ ita deducendæ diſponendæque ſunt, vt quam proximè accedant ad veritatem. neque enim eo tantùm ſpectandum eſt, vt ſpectatores vel admirentur vel percellantur: id quod Aeſchylùm factitaſſe aiunt Critici: ſed & docendi & mouendi, & delectandi. Delectamur autem vel iocis, quod eſt Comœdiæ: vel rebus ſeriis, ſi vero ſint propiores. nam mendacia maxima pars hominum odit. Itaque nec prælia illa, aut oppugnationes, quæ ad Thebas duabus horis conficiuntur, placent mihi. nec prudentis Poetæ eſt, efficere vt Delphis Athenas, aut Athenis Thebas, momento temporis quiſpiam proficiſcatur. Sic apud Aeſchylum interficitur Agamemnon, ac repentè tumulatur: adeóque citò, vix vt actor reſpirandi tempus habeat. Neque probatur illud, ſi Lichan in mare iactat Hercules. Non enim ſine veritatis flagitio repræſentari poteſt. Argumentum ergo breuiſſimum accipiendum eſt: idque maximè varium multipléxque faciundũ. Exempli gratia, Hecuba in Thracia, prohibente reditum Achille. Polydorus iam interfectus eſt. Cædes Polyxenæ. Exoculatio Polymneſtoris. Quoniam verò mortui quidam non poſſunt

Sententiarum duo modi.

poſſunt introduci, eorum phaſmata, ſiue idola, ſiue ſpectra ſubiiciunt: vt Polydori, vt Darij apud Æſchylum, quod & ſuprà dicebamus. Sic Ceyx apud Ouidium apparet Halcyone. Ex qua fabula ſi Tragœdiam contexes: neutiquam à digreſſu Ceycis incipito. Quum enim Scenicum negotium totum ſex octóve horis peragatur, haud veriſimile eſt, & ortam tempeſtatem, & obrutam nauem eo in maris tractu, vnde terrę conſpectus nullus. Primus actus eſto conqueſtio. hinc Chorus deteſtans nauigationes, Secundus actus, Sacerdos cum votis, colloquens cum Halcyone & nutrice: aræ, ignis, pię sententiæ, hinc Chorus vota approbans. Tertius actus, Nuncius de orta tempeſtate cum rumoribus. hinc Chorus, exempla adducens naufragiorum: multa apoſtrophe ad Neptunum. Quartus actus, turbulentus, vera iam famæ Naufragia ex nautis, mercatoribus. hinc Chorus rem, quaſi defunctum ſit deplorans. Quintus actus, Halcyone anxia mare ſpectans, cadauer procul videt. hinc mutatio vtriuſque. quum ipſa ſibi manus cõfciſcere vellet. Quæ exempli gratia pro formula poſita, augebis aliis perſonis. Illud verò maximè inſpiciendum eſt: Cuiuſmodi vtaris inſcriptione. nánque ab eo facto, aut ab ea perſona, quæ eſt celeberrima dignitate & infelicitate, aut quę plurimùm verſatur in toto argumento, titulus eſt imponendus, Quare Hecuba dicitur illa Euripidæ, quia ab initio ad calcem vbique eſt. Verùm quum Tragœdiæ ſit infelix exitus, & Tragœdia ſit Hecuba, oportuit Hecubam in fine quàm in principio mœſtiorẽ. Id autem nequaquam fit: vltione enim paulò minus triſtis. Non igitur rectè Troas inſcribitur apud Senecam. Nihil enim de Troia. ſic neque à Choris bene inſcribuntur. Quid enim Phœniſſæ in tanta clade Thebanorum? præſertim tam longè repetita appellatione. Iam enim Thebanæ erant, non Phœniſſæ. Sic neque Trachiniæ. quid enim à mulieribus rogus Herculis? nam Trachiniarum malus caſus nullus. Melius igitur Euripides quam Sophocles, Hercules Oetæus. Melius quàm Euripides Æſchilus ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, ſed neque Æſchylus rectè Eumenides: nihil enim patiũtur. melius Euripides Oreſtes, vt videantur certatim eidem argumẽto alia indidiſſe nomina. Cæterùm omnes artes rudiores

Inſcriptio & titulus quales.

primùm, tractu deinde temporis excoluntur. Quare primùm Thespin egisse puto simplicissimè. Laertius ait solo Choro primum actas Tragœdias. Post Thespin Phrynicus, cuius personas μορφὰς vocat Aristophanes. Post hunc Æschylus tumorem addidit, sed argumenta minimè varia. nihil aut parum aut rarò noui. vnus modus, tenor, tractus. At ea Tragœdia quæ spectatorem explere ac saturum dimittere potest, vnum aut plures euentus habeat. περιπέτειας vocat Aristoteles. eæ positæ sunt in fortuna aut hominũ consiliis. Ita sæpe ignotę vel personæ vel loca agnoscuntur fortuitò, aut signis, aut ominibus, vt fatale crustũ Virgilij, aut oraculis. Itaque totum corpus fatale dicitur ab eo σύστασις: Turbatio negotiorum, Νῶσις, multa enim connectuntur. Exitus, λύσις. Articulus ille quo coniungitur vtrunque μεταβασις. Est autem euentus aut infelix, aut cum infortunio coniunctus. Malorum lætitia in luctum. Bonorum mœror in lætitiam, sed cum periculo aut damno exilij, iudicij, cædis, vltionis.

Chori quoque ratione ac modum si animaduertas, facilè deprehendes non in quinque, vt nunc, actus diuisas fuisse fabulas. Siquidem verum est quod aiunt, inter actus Choros insertos pro tibicine: quemadmodum in primo libro satis demonstratum est. Sanè in Aeschyli Prometheo Chorus bis térve inseri videtur. nisi ìò & Oceanum pro Choro quoque accipias. Quamobrem quinquies ibi Chorus adduceretur, sicut in Agamemnone eiusdem, & in Hecuba Euripidæ, & in Sophoclis Philoctete, Electra, Oedipo, in Colono, & in Senecæ Oedipo. Igitur si quinque sunt Chori, sex erunt partes. suam

tonato, Choros octo videtur adduxisse, atque eos adeò inæquales, vt primus ex nouem versiculis, secundus ex octo, tertius ex multis, cũ Phædræ oratione mistis: quartus ex multis sine interpellatione: quintus paucis: sextus multis: septimus non multis: octauus multis. Totidem in Alcesti, neque valde ab illis dissimilibus. In Iphigenia in Tauris, sex manifesti. in Troadibus haud facilè distingues. Est autem modus Choris apponendus. Primus Chorus Iphigeniæ in Aulide plus centum quinquaginta versibus constat. In Aeschyli Agamemnone supra ducentos legas. Neque id negligendum, vt Chori materia semper ducatur ex idea argumenti vel totius fabulæ, vel præsentis fortunæ, loci, personæ, & eiusmodi. id quod optimè ab Euripide seruatum, à Sophocle neglectum est. Non semper canit Chorus: sed omneis interdum loquuntur, aliquando vnus. Videmus ergo & Iambicis loqui, & interdiuerbia versari. Sicuti contrà, personas colloqui & cum Choro & inter se eo genere versiculorum, quod Choris attribui consuenit. Constare autem potest quouis carminum genere. Sophocles anapæsticorum obseruantior. In iis enim quæ extant, rariorem trochaicum inuenias, vt in Oedipo tyranno, quibus claudit fabulam, quibus crebrius vtitur & Euripides & Aeschylus. Vsus Chori præter eum quem dicebamus, ille quoque est: vt post longam cuiuspiam orationem, bini Iambici ab eo apponantur. In fabulæ fine frequentius anapæstici tetrametri acatalectici, quorum vltimus trimeter hypercatalecticus magna ex parte. non enim semper: vt in Iphigenia in Aulide. In fine tamen Ionis trochaici sunt. Festiuus ille profectò, qui multas suas clausit eadem senten-

νόμοις dicebamus, ab eis sustulit: permisit cantiones. neque hanc ob causam harmonias illas duas admisisse, τὴν ὑποδωριστὶ, καὶ τὴν ὑποφρυγιστί. Quia, inquit, eiusmodi harmoniæ non constant, cantionum formulis quę dicũtur μέλη, quæ potissimùm pertinent ad Choros. Sed propterea quòd Chori sint in primis, vti dicebamus, ἠθικοὶ, illam quæ vocabatur φρυγιστὶ, eis maximè competere. ea nánque actiones aptissimè repręsentari. Abolet etiam ab vsu Chori τὴν ὑποδωριστὶ: quòd hæc, vt suo loco monebamus, magnifica esset ac stataria: quorum neutrum conueniat Choris. Sed præter cæteras eam citharœdi sibi vindicarint. Scenicis igitur negotiis aptari hypodorion: quoniam ea intersint Regum atque Heroum. Phrygium decere personas humiliores: è quibus Chori constét, quæ fuit causa vt eorum animi demitterentur ad lamentabiles conquestiones in canticis, quæ à turbulentis abhorrerent. Contrà Hypophrygion ad Bacchanales commotiones atque perculsiones. Quum igitur Chorus sit otiosus curator rerum atque euentorum quæ in fabulis exciperentur (sic enim illius interpretor κηδευτὴς ἄπρακτος) non ei competebat harmonia πρακτικὴ, qualis hypodorion & hypophrygion, id est negotiosa: siue, vt opici solebant, exitiosa. Chorus nánque profitetur affectus solos beneuolentiæ erga illos quorum esset assecla. Ipsam enim cantionem, quæ suapte natura mollis sit ac lenis, ne faceremus asperam atque motibus concitatam, cautio fuit.

Quod autem de Prologo scriptũ est in primo, nequaquam pro ea parte recipitur in Tragœdiis, quæ est apud Comicos separata: sed pro ea quæ Protasis dicitur, qualis est in Andria Terẽtiana. Cuius quidem propositionis atq. argumenti narrandi studiosum fuisse dicunt Euripidem. Frequens enim apud illum. In Rheso (si tamen eius Poetæ Rhesus est) nullus Prologus. Hæ rationes igitur ac partes, earúmque modi Tragœdiis, quas neque, sicuti dicebamus, simplices oportet esse, neque verò monstrosas, cuiusmodi reprehendunt apud Æschylum: qui in scena sedere fecit Achillem, Niobem verò etiam opertam: quorum neutri vllam attribuerit orationem. id quod eo consilio commentum ferunt æmuli, quo spectatores animi penderent, atque expectarent, quorsum tandem, aut

aut qualem in orationem eorum erumperet silentium. tum interea staret fabula, etiam si minus placeret. Sed hic occurret aliquis, Positam esse in poeseos definitione delectationem. at in Tragœdia mœror, luctus, planctus, miseriæ, quî possint oblectare? Quia enim non in lætitia sola iuncunditas sita est, sed ex quacunque disciplinæ adeptione capi potest. Discit autem spectator. quemadmodum picturarum quoque facies horribiles nihilò secius spectantur & iuuant.

Comœdiæ autem ratio non vna fuit. quidã enim modò risum captarent, nihil cætera curabant: qualis fortasse fuit Epicharmus. eius enim ad exemplum properare Plautum scribit Horatius. Quòd si Apollodorus aut Menander eiusmodi existunt, qualis eorum Terentius imitator: sanè sunt languidiores. vt non temerè scriptum sit, à Philemone Menandrum sæpenumerò populi iudicio superatum. Erant enim Iudices, quorum sententia palma deferebatur victori: quum in ludis publicis plures Poetæ certarent. Ita se declarat Hesiodus vicisse. ita sæpe optat in paraβasi aut Epirrhemate victoriã Aristophanes, cuius Commentarij ea in fabula, quæ Pax inscribitur, aiunt illos ῥαβδούχους appellatos: quos etiam αἰσυμνήτας alibi diximus in certaminibus. Tametsi verius esse quod alij dicunt, existimo: ῥαβδούχους fuisse magistratum similem Ædilibus, aut Ædilium apparitores: qui darent operam ne quid noui fieret inter spectatores, vtque suo quisque sederet loco. inter quos Oceanum nominat Martialis. Ac veteris quidẽ Comœdiæ argumenta omnia salsa, festiua, mordacia, maledica: vt quocunque verbo pronuntiato, illico capiatur occasio ad aliquid subsannandum. Quid alij ea in parte valuerint, quia nihil extet, parum constat: quantus fuerit Aristophanes, satis ex eius scriptis patet. Nihil ferè à quoquam dicitur, quod non ad alicuius perniciem accommodetur. Omnia oportet esse aut noua, aut repentina. Quid enim nouum magis, quàm vrbis ædificatæ respublica in aere? exitus omnis ad illius aduersus quem scripta est fabula, probrum atque vituperationem, aut irrisionem. Qui risus ex incendio Phrontisterij in Nubibus? Qualis fortunæ commutatio in iuuene & anu à lepidissimo Pluto? Cuiusmodi traductio Cleonis & Lamachi. Quanta

Epicharmus.

Menander.

expectatio in iudicio Liberi de eligendo tragico Poeta? multi enim ex ſpectatoribus Euripidæ, alij Æſchylo fauebant. Quæ Poetæ prudentia, ne quem è populo offenderet, apud quem ſine controuerſia Sophocles plurimi fieret? Sententiæ verò ipſæ ancipites ſemper, quas, ob riſum deinde aliquis in deteriorem vertat partem: aut in meliorem propter admirationem. Dixit Æſchylus cum Euripide ſimul mortuam Tragœdiam: quàm id eſt ambiguum? poteſt ſanè intelligi poſt Euripidem nullum relictum tragicum Poetam, at aliter ſeſe habet res. Sciuerat populus Athenienſes, vt ſolius Æſchyli fabulæ poſt eius mortem referrentur: quare eius poemata etiamnum viuebant. Riſus autem frequens etiam ex parodia, quum ſerium verſum deflectunt in ridiculum. Exempli gratia vnum ponam ex Acharnenſibus, in armorum iudicio apud Æſchylum ille fuit.

Δεῦρο πόντια πῶν πήκουτα νηρεΐδων χορέν.

Ad anguillam à Thetide traſtulit Poeta,

Πρὸς θεῶν τί πῶν πήκουτα κοπαΐδων κορέν.

Similis modus vbi Lamachus petit arma à puero: Dicæopolis, qui bellica & irrideret propter incommoda, & deteſtaretur propter atrocitatem: pacémque iccirco & procuraret & ſuaderet, contrà totidem verſibus ac penè verbis petit inſtrumenta culinaria. Illud verò feſtiuiſſimum, quum detracturus è lancea thecam, iubet puero vt altrinſecus teneat, quoad educat ipſe. Verùm Dicæopolis imperat puero vt teneat, quo ipſe turdos eximat. Vides enim facti ſimilitudinem ad vnguem: rerum tantam diſſimilitudinem, quanta videtur inter cutem viuendi & ambitionem moriendi. Cætera per ſe quiſque aut ex illo petat ad imitationem, aut noua inueniat, quæ alij queant imitari. Qualem fabulam ſcripſeramus nos, cui Senio nomen fecimus: in qua Batauo tintinnabulo ſonum ſuſtulimus, tanta rerum nouarum inuentione, vt ſeptem Eraſmis non voi portuerit eſſe ſatis. Ex hac vereri potiſſimùm Mimi orti ſunt. Per pauxillum nánque differunt. Omne perſonarum genus introducere licet. Quatuor etiam in eadem Scena loqui, nulla religio eſt. Vel animaduertas quum excitat in Ranis Ariſtophanes eadauer, & facit loqui. Quot perſonæ ſubinde in fine Pluti? quot in Auibus? etiam Mercurius ipſe, item in aliis.

aliis. Quia non ſola Parabaſis, aut Epirrhema, aut Antirrhema ad populum verba facit: ſed etiam perſonæ ipſæ in diuerbiis. Quum igitur noua Comœdia caſtigatior ſit, nihilo tamen ſecius & in Mercatore & in aliis Plautinæ perſonæ cum ſpectatoribus ſermonem ſerunt, nulla ſanè populi offenſione: quippe non ad diſcendam ſermonis puritatem eò confluebant, ſed ad animum riſu ac iocis relaxandum. Quò factum eſt vt & lectiſſimam orationem, & artem ſummam Terentij multorum Comicorum facetiis poſtponerent. Nam qui Terentij ſtudioſi aduerſus Volcatium Sedigitum, eum anteponunt iis quos ipſe illi prætuliſſet, non peſſimè faciunt, non rectè tamen ſentiunt. Quid enim mea ſi Attilius, vt aiunt ex Ciceronis iudicio, ferrum aut lapides loquatur: ſanè puto vnumquenque ipſorum ſuis temporibus, quod ad loquendi rationem pertinet, ſatisfeciſſe: at res putentur ipſæ: profectò languidiores erunt Terentianæ. Cur ergitur nos pluris hunc quàm Plautum, facimus? Propterea quòd ſummum nobis nunc ſtudium eſt bene loquendi: rerum plurimarum non ſolùm notitia ſcientiam, verùm etiam nobis inuentio gloriam attulit. Quamobrem M. quoque Tullius in prima eſt hodie commendatione: Seneca à paucis probatur. Quum tamen pauxillum ſapientiæ vel ſumma optimáque dicendi ratione longè ſit præſtantius. In noua igitur Nuptiæ & Amores maxima ex parte: Ritualitates multæ: Virgines emptæ à lenonibus, quæ ſint liberæ, quæque liberæ inueniantur, aut annulo, aut crepundiis, aut nutricibus, à patre, à matre, ab amatore, à fratre, ſemper cum lenonum infortunio Cæterùm, vel ex Authoribus, vel ipſius vitæ noſtræ exéplis ſibi quiſque quantum volet, ſumet. Differt autè à Tragœdia in eo quoque. Illa enim accipit ex hiſtoria & rem & nomina primaria: vt Agamemnonis, Herculis, Hecubæ aliqua affingit: at Comœdia fingit omnia, atque perſonis, maxima ex parte, pro re imponit nomina. ὑπόθεσις verò ne putes eſſe Tragœdiæ aut Comœdiæ tantùm. quodcunque enim introducitur præter propoſitũ argumentũ, eo nomine ab Ariſtotele ſignificatur. Sic ergo veſtis Ariadnæ apud Catullum, & apud Virgilium Camillæ natalia clypei cælatura, apud Sophoclem recenſio procerum in Philocteta, Io in Æſchyli Prometheo. Fabula.

Europæ & Hypermestræ apud Horatium.

Chori autem ratio ita est nobis ineunda, ac partes quidem ipsius in primo libro exactius sunt declaratæ: nunc earum vsum certis præscriptionibus instituamus. In Pluto Chorum introducit Aristophanes paucula concinens. Mox cum personis vnum aut alterum versum edit. duobus quoque versibus idem fabulam claudit. Reliqua in fabula nullus, satis tamen constat aut exemptum aut nunquam interpositum: vt iam tum eius sit vsus interdictus, nanque Aristophani dies est dictus, quòd coram legati vlcerassent mores ciuitatis. Interstitia sanè chori siue choro à Criticis notata sunt. In Commatio igitur alloquitur chorus aliquam è personis. subditur Parabasis, in qua mouetur chorus è loco vbi erat: & ad populum conuersus, aut ex sua, aut ex Poetæ persona dicit aliquid de se, de suis studiis, de furtis ineptiisue aliorum Poetarum. Taxat, tollit, deprimit pro arbitratu suo, vel ex fama, rumoréue aliquem è ciuibus, aut vniuersæ mores ciuitatis, aut aliud tale quid agit. Idque tum Trochaicis, tum Anapæsticis, etiam Senariis dactylicis, vt apud Cratinum obseruatum est. Sequitur tertio loco ᾠδή, quę interdum canitur cum conuersione, id est cum strophe, interdum sine motu: idque quocunque genere versiculorum solutorum: quales apud Melicos Poetas metimur, aliquando tetrametris Anapæsticis. Finita Strophe consistunt ad spectatores conuersi: denuòque ibique aliquid profitentur noui Trochaicis, aut Anapæsticis longis, aut etiam Dactylicis. hoc dicitur Epirrhema. Post Epirrhema relegunt vestigia Strophes motu contrario, totidem versiculis atque numeris, quot qualésue fuerant in Strophe. quare appellatur Antistrophe à motu, ἀντῳδὴ à cantu cantui respondente. Quæ expleta cõsistunt vt respondeant Epirrhemati, tum quietis similitudine, tum numeris. Igitur hęc inter se respondent. Commation verò & Parabasis nulli. Quin ipsam Parabasin post longos versus multos claudunt aliquando versiculis aliquot. Plato verò comicus Strophen & Parabasin ita miscuit, vt vertendo loqueretur in qua esset tum versio Strophes, tum sermo Parabasis, in fabula σκηνάλιον: cuius verba iccirco,

Εἰ μὲν μὴ λίαν ἀνδρες

Libaterq;

ἐμβαλοντες ῥέμβω στρέψαι δεῦρο,

ἐν ᾧ περιόντα εἰς λέξιν τοιαύτ' ἐγώ: sunt. στρέψαι ob στροφὴν & ῥέμβω propter παράβασιν. Nonnunquam introducta chori Strophe pauculis versibus, postea interponunt personam cum prolixa oratione. post quam Strophe respõdet chorus per Antistrophen. Interdum canit Strophe cum versiculis: postquam cõsistit: quare σύστημα vocatur. Tertio loco dant Antistrophen: quarto alterum σύστημα priori respondens. Habere videtur ergo σύστημα naturam τῆς ἐπῳδῆς Lyricorum. Ne tamen putes eundem esse ἐπῳδὸν & ἐπῳδικὸν. Nam quemadmodũ alibi dictũ est ᾠδὴ erat ex aliquot versibus longis magna ex parte. Deinde Strophe, tertio loco μεσῳδὴ respondens τῇ ᾠδῇ. quarto Antistrophe, respõdens Strophę. postremo ἐπῳδὴ par duabus odis superioribus. ἐπῳδικὸν tamẽ etiã ἐπῳδὸν dictã lego. sicut & ᾠδῳδικὸν ᾠδῳδὸν: sed eam tantùm cui non respõderet alia ode, neque in medio, neque in fine. Cui subdebatur Strophe cum Antistrophe: atque his in fine loco ἐπῳδικὸν σύστημα. Aliquãdo Strophe ex versiculis aliquot, quibus subdũtur longi versus. post quos Antistrophe per omnia par. Est etiam modus alius longè diuersus, ponunt enim χορικὸν μέλος in quo loquitur de re ipsa & personis. deinde strophas alias super alias, vel sine systemate, vel systemate interposito. Quin etiã post Strophen statim μεσῳδικὸν. Sunt igitur omnes hi Chori compositi, sæpe tamẽ etiam simplices inuenias: vbi sine motu, sine Parabasi, aut Epirrhemate canit. Sophocles in Philoctete multos posuit versus ex personis Neoptolemi ac Philoctetę, inter duos Choros: quorũ variis vterq; numeris cõstituitur, nusquã similibus inter se. at ipsi integri alter alteri respondet. Atque hæc quidem præceptionis causa. nam si quis aliter nũc fecerit puto ei licere posse, quemadmodum sibi licuisse voluerũt illi. Illud nequaquam negligẽdum est, propterea quòd fabulę scribuntur non solùm vt agantur, verùm etiã vt legantur: multa ponuntur à Poeta, facilius à lectoribus vt intelligantur. Exempli gratia quod est in Amphitruone Plauti: vbi Iupiter, & Amphitruo cicarrices detegit. Etenim cùm in Scena esset: fitis erat si detegerent. scriptum est tamen, *Deteximus: vide*. Eadem arte Mercurius Vulcano narrat se peruenisse in Scythiæ deserta, vt id intelligeret & tũc spectatores, & postea lecto-

res apud Æschylum. neque enim id erat Vulcano ignotum, qui esset deus, quique ab Ioue iussionem illam acceperat. De Mimo satis dictũ puta, quum de veteri diximus Comœdia: nunc Satyræ præcepta aggrediamur.

SATYRA.

CAPVT XCVIII.

SAtyram non esse Latinam rem, quemadmodum professi sunt, suo loco monuimus. Impræsentia ponamus præcepta inuentionum. Principiò id est edicendum, ne quod fecit Persius, abstrusam ostentes eruditionẽ. quum enim id vnum studeamus, vt meliores fiant boni, malià nequitia deterreamur: quónam consilio eam instituam orationem, quæ ab auditore non intelligatur? Alterum est non minoris precij præceptum: vt ne, dum vitia insectamur, eas ponamus voces, è quibus qui legũt, euadant deteriores. nam sanè fœditates nemo bonus nominare debet, nedum vt literis mandet. Quid enim cogitet adolescens, qui certarum ignarus obscœnitatum, audiat verba aut vocabula tam nefanda, quàm monstroso sunt ingenio ij qui ea scriptis suis audent inserere? Malo igitur non reprehendere vitia detestanda, quàm in execranda oratione mereri reprehensionẽ. Siquis igitur aliena peccata insectetur: ea modestia vtatur, ne suum librum efficiat eo nequiorem, de quo verba facit. Quid enim tertius quibusdam versibus Iuuenalis, propter quorum insolentiam vel iusserim vel optarim toto opere abstinere virũ bonũ. Sunt tamen inculpata argumenta quædam, in quibus hoc Poematis genere oblectare possis etiam casta ingenia. quòd si aggrediare, intelligendũ tibi quot qualésue sint huiuscemodi scriptionis species. Vnum genus est quod diuiditur per Ideas. quippe graues personæ tractantur, grauésque res aliquando, aliquando verò tenues. Sic aut atroces aut ridiculæ. Atrox est res veneficium: tenuis Nasidieni cœna. Personæ varietas in Vlysse, Dauo, Messo, Sarmẽto. Alterum genus quod diuiditur per modos. Narratio simplex in prima Iuuenalis: Dramatica, i. per diuerbia in Horatianis quibusdam, sine Poetę persona. Et tertia mista ex vtraque, qualis illa venustissima: *Egressum magna me cepit Aritia Roma.* Tertium genus, quod diuiditur per Characteres. nánque Iuuenalis ardet, instat apertè, iugulat, Persius insultat. Horatius irridet. iccirco illi

illi Satyras inscripsere: hic Sermonis titulo cõtẽtus fuit. Surrepit enim atque insinuat sese in eius gremium, quem mordere vult. Hoc differunt. commune autem omnib. est profiteri sése omnium penè hostem, paucissimorum parcissimum laudatorem. se quoque vulnerare, vt alios interficere liceat. nam ne amicis quidem parcunt. Ingratus Horatius, atque animo barbaro, atque seruili: qui ne à Mœcenate quidem abstinere potuit: siquidem quod aiunt verum est, Malchinum ab eo appellatum, cuius demissas notaret tunicas. Ager enim Sabinus, quo canicula illa à diuino viro donata fuerat, tantus tantique erat, vt obiectu suo posset malefici oculi visum intercipere, quò minus tunicarum demissione offenderetur. Partes in Satyra nullæ: quarum legibus ad certum numerum, certámue dispositionem deducaris. Nullum proœmium si non vis. abrupta omnia, non tamen nõ cohærentia. nánq; aut eiusdẽ vitij multos damnas, aut multorũ vnũ: aut misces. Verba vulgaria aut sordida, interdũ éque macello petita, Latina tamen, aut Græca, aut ei genti familiaria, quã incessis: quemadmodum Mastrucatos latrunculos vocat Cicero. Tanto magis Satyro licebit. An verò liceat Græca Latinis interserere? sanè hoc irridet Horatius. Interposuit tamen Iuuenalis semel atque iterum. verùm semel, vbi referebat amantium lenocinia: qui putidula ac Græcula vterentur oratione. ζωὴ καὶ ψυχή. Iterum autem prudentissimè. nam rectè Ausonius. Dicere enim Latinè flagitia neutiquam decet. Stilus quoq; tametsi pro re altior, aut depressior. aut lasciuior: tenuis tamẽ atq; humilis, atq; de medio sumptus, lõgè tamẽ melius arridet si cũ Romana puritate iuncturæ sint molliusculæ. quales Iuuenalis felicissimè est consequutus. duriusculus Persius, Horatius modò sententiæ lacertos expressos ostẽdat sermone vulgato, sed lecto tamen: parum curat numeros. verum hoc in sequenti lib. aptius atque opportunius.

PASTORALIA.

CAPVT XCIX.

PAstoralia continent, vti suo loco dictum est, Bucolica, Arationes, Messes, Fœnisecia, Lignatoria, Viatoria, Capraria, Ouilia, Holitoria. quibus magnus vir Sanazarus ex Theocrito etiam addidit Piscatoria: nos

etiam Villica. Quorum omnium argumenta inter ſe ſunt varia. Commune autem illud habent: vt cuiuſcunque generis negotium ſemper retrahant ad agrorum naturam. iccirco præter nemora & agros, ſiquid ex vrbe oblatum canant: ita tractent, vt quaſi in agro ortum, aut inuentum, aut actum dicant. ergo Altercationes, Gaudia, Gratulationes, Amores, Preces, Conqueſtiones, Cantus amatorij, Monodiæ, Vota, Euentorum recitationes, Pompæ ruſticæ, Laudationes, Oaryſtiæ, Proci & puellæ diſputationes. Quemadmodum verò dicebamus, quodcunque proceſſerit, ſub agreſti perſona comparandum eſt, quare diuinus Poeta quum ad Pollionem Saloninum ſeculi vellet deducere tranquillitatem à libris vſq; ipſis Sybillinis, hæc omnia Silenum canentem finxit: haud ſanè temerè: tametſi à Grammaticis commentariis nihil ſit animaduerſum. Eſt enim, vt videmus in Platonis cõuiuio, Silenus reconditæ atque compoſitæ ſapientiæ deus. Ex Æliani quoque hiſtoria ſatis eſt de eius narratione ad Midam regem à nobis proditum in 1. libro. Ita prudens Poeta neque ſyluas egreſſus eſt, & magna potuit in ſyluis loqui ex ore dei ſyluatici quidem, ſed myſtici. paulò grandiuſcula Bubulcis attribuũtur: minora Opilionibus & Caprariis: tenuior ſtilus Holitoribus Frondatur, Vindemiator, Meſſor, Lignator, Fœniſeca nunquam in opere loquuntur: ne Arator quidem. Viatores aut colloquuntur aut concinunt. Per Hyemem verò ad focum finximus nos nouo modo Aniculas, & puellas, quæ Villica inſcripſimus. verùm quum minus eſſent placita, meritò abdicata ſunt.

SYLVÆ.

CAPVT C.

MAteriam ὕλην dixerunt Græci, inde ſylua nobis: innumeris enim penè vel operibus vel officiis ſuppeditatur à lignis materia. Grammatici recẽtiores, quòd inueniſſent in libris vetuſtioribus alia vocali quã Græca ſcriptum, à ſilẽdo deductum maluere. ſanè ridiculè. Nuſquam enim minus quàm in ſyluis ſilentium, minima nãque aura maximi ſtrepitus excitãtur. Poematia ergo quædam, vt docet Quintilianus, ſubito excuſſa calore ſyluas nominarunt veteres, vel à multiplici materia, vel à frequentia

Syluæ.

quentia rerum inculcatarum, vel ab ipſis rudimẽtis: rudia nánque Poemata, & ſanè effuſa, poſtea caſtigabant. Quum igitur cuiuſcunque rei argumẽto accepto affluere poſsis ad meditandam atque illico pronunciandã ſyluã: operæprecium erit nos hîc ponere ſua cuiuſque loci præcepta, quorum delineationibus tot támque diuerſæ facies figuras proprias adipiſcantur.

EPITHALAMION.

CAPVT CI.

LAudationum præcepta cuipiam fortaſſe videbuntur diſponenda: propterea quòd cuiuis ſyluarum materiæ congruant, ſiue locum celebres: ſiue perſonam, ſiue factum, ſiue fortunam. Item in conſolationibus latè patet locus laudibus. verùm à dicendi magiſtris atque ex eorum libris eiuſmodi inſtitutiones petendæ ſunt. Vna tantùm lex eſto: cuius obſeruatione numeros omnes explere poſsis vniuerſæ laudationis. neceſsitas, vtilitas, delectatio. hęc capita cõſpicienda, atque aut ex vero afferẽda, aut ex veriſimili confingenda. Eligendum verò quod maximè ſit illuſtre. nam ſi quæ ſunt proxima, minus nobilia videntur, longinqua petenda ſunt: cætera aut adũbranda, aut ſilentio inuoluenda. Denique pro Poematis argumentique dignitate caput hoc exequendum: ſiue Epithalamio accommodes, ſiue Genethliaco: ſiue aggrediare Propempticon, ſiue ineas conſolandi rationẽ. Epithalamium carmen igitur eſt, quo nuptiæ celebrantur: à Thalamo dictum eſt autem θάλαμος cubiculũ nuptiale primo ſuo ſignificatu, ἀπὸ τοῦ θάλλειν ἅμα, quod eſt ſimul genialem vitam agere. Hoc Poematis genus à Græcis eſt etiam γαμήλιον appellatum. Dicas enim γάμον nuptias, παρὰ τὸ γάνυσθαι ἅμα. Idem igitur ſonat quod & illud, niſi magis ἀπὸ τοῦ γίνεσθαι. Eius carminis argumentum conſiſtit è ſpõſi ſpõſæq; deſideriis. Verùm illius apertè dices ſtudia, curas, celebritates cantionum, ludorum, armorum: virginis gratia facta omnia. huius autem animum tectis indiciis, cõditis ſuſpicionibus innues potius quàm profiteberis. Expugnatũ caſtiſſimum pectus pietate erga iuuenem tabeſcentem: cuius virtutes commemorando excitabis excuſationem. Aliquando finges à Venere aut Cupidine vi coactam: quæ pridem eorum regnum contemptui habuiſſet. Secũdo loco explicabũtur laudes vtriuſ-

que:à Patria, Genere, animi ſtudiis, corporis præſtantia. Tertios bene ominabatur. quarti laſciuia luſuſque eſt eo eius, alterutrum aut vtrunque blandè appellando: modeſtius virginẽ. haud modeſtiſumè tamẽ obiiciendo quędã puta prælij futuri metum, victoriam, è lacrymis riſum, è ſpe lætitiam certam. Quinto loco ſobolem pollicetur, vota facit, vaticinatur. Poſtrema pars exhortationẽ continet ad ſomnum: ac ſomnũ quidem aliis, illis verò vigiliam. Thalamus ipſe interea laudatur, aut ſine laude pingitur, aut nuptæ veſtis, aut παστὸς, i. velũ tori maritalis, cuius obtentu ſacra illa pudentius peraguntur. Intermiſcẽtur verò etiam ioci petulantiores, quæ ab antiquis Feſcennina carmina dicebãtur. Nominis moriſq; origo à Campaniæ oppido Feſcenio, vel vt alij malunt. Sabinorum. ſic deducit Feſtus. nam quod addit à Faſcino quoque dicta credi poſſe, minus probant verba ipſa, quę non laſciua ſolũ, ſed ſubturpicula quoque ſæpe audiũtur. in illis enim aliud quàm faſcinũ ſubintelligas: niſi iocari mauis, atque non ἐξοκέλευον, ſed Horatianum agnoſcere faſcinũ. Cęterũ hoc faſcinum in nuptiis & admittitur & vltrò arceſſitur: neceſſariũ nanque eſt. faſcinum autẽ illud cantibus, votis, medicamentis arcetur. Quare mariti ædes eius ergò ita muniebant, vt poſtes vittis laneis adornati, oleo, aut adipe ſuillo lupinóve inungerentur. Quòd ſi in ipſa adhortatione laudare velis nuptias, tum exemplis age: ab hiſtoriis: tum naturalium rerum principia poteris aſpergere. ergo Pelei ac Thetidis felicem canes coniunctionem: quam præſentia ſua dij omnes dignati ſint: cuius celebritatẽ Parcæ ipſæ ſuo cantu fecerint auctiorem: è qua omniũ mortaliũ fortiſſimus. Achilles ortus ſit. Liberi patris atq; Ariadnæ torũ. Satyrorũ Silenorũmq; laſciuia illuſtrẽ in mediũ afferes. Herculis atq; Hebes coniugiũ licebit memorare: cui nihilo ſecius aſſiterit vniuerſus deorũ cœtus. In quo Pyrrhicã ſaltauerit Mars: Mercurius palæſtricos ediderit motus: Apollo cecinerit Hymenæum: Venus pronuba fuerit: Gratię tulerĩt tedas: Muſæ modos fecerĩt: Sol fuerit œconomus: Diana ſtruxerit. Eritib. etiã nuptiarũ, laudib. aliquid addi poterit. Etenim Flamẽ Dialis apud Romanos mortua vxore ſacerdotio ſe abdicabat. De rerũ verò natura educes Amorẽ atque amicitiã à primordiis ipſis atque rudimẽtis mundi. qua tempeſtate poſt

poſt digeſtum Chaos, Cœli terræq; ſunt nuptię celebratæ. Quorum coniunctione & tunc ſpecies omnes productæ ſunt: & ad eorum imitationem generando propagatæ: vt quod materia prohibebat, formarum ordinata ſucceſsio adipiſceretur immortalitatem. Amoris præterea multa laus peti poteſt è Platonis Sympoſio: ſed ita vt & quæ dicuntur ibi, & quæ à nobis hîc allata ſunt, à prudenti Poeta diſſimulentur. Quid enim? ſi hinc hæc ſibi quiſque depromat præcepta, vnum atque idem omnes ſanè dicẽt. Alloquemur etiã per Epiphonemata Hymenæum: quem tanquam nuptiarum deum per intercalares verſus inuocant aliquando: nonnunquam in ipſo ſtatim carminis aditu. addimus eius laudes, miſcemus ioca. Abea pellicula, quę in virginum natura obtenditur, eius ducunt appellationẽ: Latinis Talaſſio dictus eſt. Cauſam afferunt è raptu Sabinarum. quæ hiſtoria eſt etiam à Plutarcho ſcripta. ambigit tamen indéne an à lanificio ducta ſit ea vox: τοὺς παλάους enim etiam παλάους vocatos ait, in quibus lana continerctur. vnde & παλαιουργὸι lanarij opifices. haud ſanè ineptè: Nouę enim nuptæ pellem cum vellere ſubſterni, lana, quemadmodum dicebamus, poſtes obnubi: colum in pompa, vti mox dicemus, ferri, quaſi verò ad opus faciendum, non ad deponendam virginitatẽ deduceretur: aut ſanè quod eiuſmodi argumẽtis ſedulitas futuræ matrisfamilias deſignaretur. ſicut apud Græcos etiam cribrum pręferebatur, & ante thalamum piſtillum alligabatur. Non id Romæ. facta enim de raptu cum Sabinis pace, inter eos conuenit ne eorum vxores molerent, néve coquinam facerent. A lana igitur ſic Talaſsionẽ dęducunt. illud tamẽ ſecretioris fortaſſe fuerit eruditionis πίλιον πλὼ μεμονύμφιον, i deſpõſatã virginẽ dicebãt veteres, quare eadẽ vocis veſtigia cum Talaſsio maximã habere videtur affinitatẽ. ſed de hoc amplius in Originibus. Ea voce vſus eſt Sophocles in Antigona: atque hęc quidẽ ad hunc modũ. Cęterùm vt multis è locis argumẽti varietas excipi queat: rẽ ipſã, quẽadmodũ apud Romanos apúdq. exteros fieret, indicabimus. Nuptiarũ dies erãt legitimi tres. Primꝰ à Gręcis dicebatur προαύλια, προαύλια. nõ peſſimè Latinè à nobis Deſpõſalia: in eo enim deſpõdebatur virgo. Alter dies appellabatur ἀναυλία in quonu ἀναυλία. ptiæ fiebant. Latinè potes. Decubationem. ſic enim erat

in legibus flaminis Dialis: De lecto suo trinoctiũ ne decubato In soceri nánque ædes transibat sponsus, vbi fiebant nuptiæ. qui eum illò deducebat, dicebatur Paranymphus. Diem tertium ἐπαύλια, Latini Repotia. In quo sponsi affines de suo faciebant conuiuium: ita verò demum in soceri sponso thalamus adornabatur, vbi fierẽt nuptiæ, si sponsa esset virgo. Quæ viro tunc dona dabat, iccirco eadem voce dicta ἐπαύλια: inter quæ dona vestis etiam eadem appellatione, ἐπαυλιστήρια. Si autem vidua esset, ad sponsum ducebatur, quin deducebat Nymphagogus nominabatur. Apud Rhodios mos erat per pręconẽ sponsas accersiri. sponsus domi sedens adueniẽtem excipiebat. In prima verò die vbi despõsatio futura esset, nobiliores familiæ non nisi auspicatò conueniebãt. Optima auguria à turture & cornice: ita verò demum, si par integrum apparuisset, singulates autem vidisse, pro pessimo habebatur, iccirco in ritibus antiquis, ait Orus Apollo, tenuisse consuetudinem, hęc vt verba in nuptiis accinerẽtur, ἐκκόρει κόρη κορώνην, quibus ex felici domo cornix singularis. i. vidua vt exigeretur, ancillæ imperabatur. quamobrem in commentariis Pindaricis non rectè scriptum est in plurali κορώνας: coniunctio enim auspicatissima. Sanè vtrunque animal adeò sui coniugis studiosum, vt eo morte affecto, superstes nullius appetat præterea coniunctionem. Cornix verò adeò casta, vt nullam coitus persequi fœditatem, ore cõcipere credita sit, tametsi opinio hæc in III. De generatione animaliũ reprehensa sit. Non parum gratiæ ex hisce auibus Poemati adiungetur. Post auspicia, sacra faciebant, porcúmq. Iunoni immolabant: quam τελείαν fas erat nuncupare. Prętérque eã inuocabant Iouem τέλειον, Venerem, Dianam Cinxiam, Suadelam, ac δία quidam τέλειον, & ἥραν τελείαν vnus & alter Iouem adultum & Iunonẽ adultã sunt interpretati, minus sanè bene. Vt quid? an quia nõ nisi adultis nubere atque vxorem ducere licet? Alij τὸ προτελεῖν: quod verbũ attribuit Pollux spõsalibus sacrificiis, initiari Latinè dixerunt: τελεταὶ enim sic dicebantur. Verùm haud ita est. τέλος veteres aiunt idem fuisse quod & γάμος, propterea quòd humanæ vitę perpetuatio nuptiarum merito perficeretur. iccirco τέλειον nuptiale sacrificium & nuptiarum diem æquè dixerunt. atque etiam tum à nuptiis tum ab earum

ἐπαύλια.

earum numine idem sacrificium ἡρατέλεια, vt ait idẽ Pollux. προθέλεια verò sacrificium pridianum. Quam vocem etiam apud Lucianum habes περὶ τοῦ ἐν τῷ μισθῷ συνόντων. Igitur profectò erit ζεὺς τέλειος Iupiter nuptialis. quibus diis deabúsque comæ partem virginis tanquã primitias offerebant. Hostiæ verò exemptum fel circum aram proiici solitum. Cæteræ autem partes adoleri. quod expectationẽ faceret futuræ inter cõiuges tranquillitatis. Absoluto sacrificio diei nuptialis in soceri ędes deducebatur spõsus ab eo quẽ Græci παράνυμφον quasi eius asseclã nominarunt aliqui etiam νυμφευτὴν alij πάροχον vocabãt. quemadmodum mulier quæ sponsæ aderat, προμνήστρια dicebatur illis, nobis Pronuba. Ad quod etiam carmen diuertere tuum poterit. Quum autem festiuitas sub vesperum, aut noctu potissimùm celebraretur: de illius temporis cõmoditate nonnihil dicere soliti sunt Poetæ. De mora noctis segnioris, Ad sidera, ad Luciferum, ad Lunam conuertetur oratio. quumque prisci putarent Aquã rerum omnium elementum esse. Ignem verò formã: vtrunque in limine positum ab vtroque manu tãgebatur: ipsáque nupta eiusdem aquæ aspersione lustrabatur. Tum ex eo igni faces accendebantur ab ædilibus quinq; numero, quot & illos fuisse Varro autumat, vt scribit Plutarchus, quas faces Cereos appellarent. Sanè vnius tantùm cerei mentionem facit Plautus, eas faces alię gẽtes ex picea pineave teda cædere. Romanos pastores raptis Sabinis ex spina arbore temerè inuenta confecisse: quam materiam posteri quoque expetiuerint. Alij malunt facularum numerum à numero deorum coniugalium. Ædiles enim tres tantùm fuisse, non quinque, accendes igitur hinc tuum spiritum ad Poeseos venustatẽ. Spinæ arboris naturam attinges, eius ignem neutiquam esse olidum fumiferúmque, vt ex teda, quanquam miseram admodum flammam è spina elici posse scio. Iam inde adornabatur atque comebatur virgo: cuius comam hastę cuspide discriminabãt. Plutarchus causas assignat, tum verò operiebatur virgini caput atque facies: vnde ab obnubendo nuptiæ dictæ sunt. Id velum à Græcis ἐανὸς & καλύπτρα, à Latinis Flãmeum, propterea quòd lutei coloris esset, vt ne virginis pudor proderetur, aut si quid animaduerteretur in facie ruboris, is è velo color, non è

genis emicare putaretur. Ferreum ibi annulum sine gē-
ma dabat ei vir. Gemma aberat, vt rei describeret sim-
plicitatem. Materia ad constantiam spectabat. Forma an
nuli ad perpetuam vnctionem. contrà, sponsa ex tribus
assibus, quorum vnum in manu, alterum in pede, ter-
tium in sacciperio ferebat: primum sponso dabat, quasi
eum sibi illo pretio coemptum esset habitura: alterū in
foco diis Laribus deponebat: quem & igni luculento, &
corollis sua manu (nāmque alia non licebat) plexis, vt ait
Plautus, augebat. Tertium in vicino compito fodiebat.
Far quoq. tostum præferebāt, tametsi nō omnibus in nu
ptiis, sed in iis dūtaxat, in quibus viro virgo dabatur vsui
tantùm, non autem mancipio: atque iccirco appellaba-
tur ius eiusmodi nuptiarum, Confarreatio. Alius verò
modus quum sine farre dabatur à Pronuba virgo in ma-
num viri. ea hoc iure transibat in mariti familiam, atq.
matris familiæ nomen consequebatur. non enim vsui so
lùm, sed etiam mancipio dabatur quos ritus & Lucretius
innuit illo versu, *Vitáque mancipio nulli datur, omnibus
vsu.* Is nubendi modus, Coemptio vocata est: de qua
modò dicebamus. Reliquum erat vt conuiuij ratio inire
tur. Parata ergo cœna nuptiali ex Hethrusca disciplina
porcum mactabant, qui etiam ad acuendam venerem
bulbos, pineos, nucleos, erucas, piper, præter cæteras epu
las apponebant. ab Hetruria hæc. alij alia, vt dicemus.
Inde dicebatur Hymenæus cū choreis. ita vt vnus quis-
piam caneret, quoad Epiphonema subinferret, quo pro-
nunciato vniuersa chorea Hymenæum totidē numeris
recinebat: Interea tot quot diximus cum Facibus Patri-
mi & Matrimi astabant. vbi satis & cantus, & saltatio-
num iam pronuba manu apprehensa sponsæ ad Genia-
lem ducebat lectum. sic enim appellabatur, sic à Catul-
lo dictum puluinar est, vt reor à generando. à Græcis
πρόβυστος ille torus, propterea quòd velo esset obtectus
de quo suprà dicebamus. cum lectum duabus culcitris
adornauerat iam fœmina, quam & νυμφεύτριαν, & θαλα-
μεύτριαν Græci vocitarunt. Ad eum perducta à sponso
detegebatur: à quo etiam eius detectionis causa dona
accipiebat, quæ & iccirco ἀνακαλυπτήρια, & quia tunc
ab eo quasi primùm videretur ὀπτήρια, quoque: & quod
eam alloqueretur, προφθεκτήρια etiam dicta sunt. Nam
sanè

Cōfarreatio.

Coemptio.

sanè ὀπτήρια apud Callimachum dona sunt affinium &
parentum, cùm primùm infantes vident. sicuti μαίωστρα,
quæ darentur obstetricibus, & σῶστρα seruatoribus, & λύ-
τρα siue ἄτοινα, liberatoribus, & διδάκτρα præceptoribus.
Antecedebant autem sponsam ad lectum vsque δαδοφό-
ρι illi, siue faciferi: duóque præterea, qui colum, vt dice-
bamus, cum lana, & fusum ferrent cum stamine: tanquam
operis, in quo futura esset, auspicia. De cribro quoque
ac pistillo Græco ritu suprà satis dictum est. Ad hæc a-
lij mundum muliebrem, aurum, spintheres, stalagmia:
præterea pelues, pectines, speculum, sandalia, atque id
genus alia, quæ præter dotem dicuntur ab iureconsul-
tis parapherna. Eam luxuriam ad trium tantùm vestium
modum, ac modici precij vasa aliquot, à Solone redu-
ctam, memoriæ proditum est. Ibi pronuba accepta vna
ex facibus Lucernam coniugalem peruigilem, perno-
ctémque futuram accendebat: atque illico faces extin-
guere mos erat: eas verò ne sub lecto conderent, néve
seruatas ad rogum struendum deferrent, pro auspicatis-
sima lege habebatur. Cunctabundæ virgini promne-
stria duobus digitis cingulum soluit, quod Dianę ob eam
causam λυσιζώνη, à Latinis Cinxiæ cognominatæ dicabat.
erat autem cingulum illud ex ouilla contextum lana,
eóque nexum nodo, qui Herculaneus vocabatur: propte-
rea quòd Heros ille fœcundissimus ab antiquis credi-
tus sit: quippe cui septuaginta liberi superstites fuis-
sent, quippe septem diebus quinquaginta Thestiæ fi-
lias è virginibus mulieres fecisset. De virginum cin-
ctu ambigitur: quidam enim dixere, cingi solitam vir-
ginem in ipso sponsalium apparatu. quæ tamen senten-
tia Catulli authoritate deletur. quippe in Hendecasylla-
bis Acalantam virginem non in ipsis nuptiis à pronuba
aut alio cinctam innuit. sed tanquam mos is fuerit vir-
ginibus, nunquam discinctam processisse: versus autem
indicij ille est, *Quæ Zonam soluit diu ligatam.* Vbi omnes di-
scessissent, sponsus clausa ianua disponebat custodes
foris, quorum opera muliercularum importuna vel pie-
tas vel simulatio à foribus arceretur: si qua commoue-
retur virginis clamore, quum intus vim pateretur. inter-
ea iuuentus cum nucibus, quas cum strepitu, fremitu,
cantu spargerent, quarum mentionem habes & apud

Nuces in nuptiis.

Virgilium,& in Epithalamio Catulli, Cauſam aliter alij agnoſcunt: vel quia (inquiunt) quaſi tripudium faciunt iactæ nuces: vel propterea quòd illæ putamine, cute, teſta, corio, medullam tegunt: vti pari munimento à coniugibus protegantur fœtus. Alij exiſtimarunt earum ſtrepitu virginis gemitus in illa vi obrui poſſe: atque iccirco id veteres commentos eſſe. Noſtra tamen ſententia minus vulgaris. Nucibus olim priſcos luſiſſe, tum nos quoque in pueritia noſtra certum eſt. Proinde Perſius per illa verba, *Nucibus facimus quæcunque relictis*, oſtendit è primori ætate egreſſionem. Spargi nuces igitur: id eſt omittendas animi laxationes, nouáque œconomiæ ſtudia auſpicanda. Poſterum diem, qui a nobis ἐπαύλια, quaſi nuptiarum appendix Græca voce dicebatur: à nouis atque iteratis epulis Latinè Repotia nominarunt. In eo nánque ſponſi affines conuiuium inſtaurabant. is dies nouæ nuptæ initium erat iuris quod in familiam eſſet habitura quàm ob cauſam c auis dabatur illi, ad dominium potius atque poſſeſſionem, quàm ad deſignandam vt aiunt partus facilitatem. Quidam putarunt, id quod etiam vero ſimilius eſt, non quum in thalamum, ſed Repotiorum die, quo è patris ædibus in ſponſi domum deduceretur: pompam illam, de qua ſuprà diximus, explicari conſueuiſſe. Cum donis enim tunc procedere ſoliram par eſt: quæ dona ipſa marito ferret. Ea ſanè φέρνα vocabant Græci: quæ verò ei rependeret maritus, ἕδνα. Quinetiam ſimul cum illis vas quoque à ſocero, opertum illud atque oppletum minuta ſupellectili: in quo etiam virginis eſſent crepundia. Vas nomen Camillus. ita enim miniſtros appellabant priſci. Poſteaquàm verò in mariti iam eſſet, ecce a patre dona iterum, quæ ἐπαύλια δῶρα nominarunt. Iam illud nunc quoque aliquot Italiæ locis ſeruari vidimus, vt egrediens paterna domo nupta pedem tollat, neve attingat limen. Ei rei diuerſas cauſas aſſignarunt: mihi illa propior vero videtur. ne Magicis pharmacis lædi poſſet, quæ ſub limine ad deſtruendam coniugũ vel concordiam vel vim genitalem, defodi ſolent à veneficis. Hîc vides quot quãtáque loca tibi tuóque carmini ſuppeditentur. Varia nánque néc contemnenda eruditione poteris aſpergere, nũc ſimplici narratione, nũc per Apoſtrophẽ modò ad hoc, modò ad illud numeros tuos aptans.

Repotia.

Cur limen non tangat ſponſa.

etiam de tempore aliquid apponere. Maio enim mense Plutarchus non nupſiſſe priſcos prodidit: Ouidius malas tantùm eo mẽſe nubere ſolitas. atque ex eo etiam prouerbium iactatũ ſcribit: illud quoque fuiſſe in more poſitum, vti viduæ feſtis publicis diebus nuberent, virgines non propterea quòd populi publica celebritate occupati nihil intererat viduarum matrimonia ſpectare. at quia virginibus adeſſe opus erat, non fuit æquum aliis maioribus feſtiuitatibus diſtineri. Malè ominatis etiam diebus connubia interdicebantur: poſtridie Calendarum, Nonarum, Iduum. Præterea quo die occiſo Remo parentabant, quod feſtum ab eo Remuria primum, poſtea Lemuria dictum fuit. Cęterùm ex aliis antiquorum ritibus, qui apud diuerſas nationes obſeruarẽtur, multum lumini poemati afferetur. quorum aliquot illuſtriores hîc explicandos curauimus. Perſarum matrimonia non niſi vere ineunte legitima erant, Græcis, Macedonibus, Thracibus, Triballis, Pæonibus mos fuit: ipſa in conuentione ſponſum ſpõſámque panis gladio diuiſi guſtare particulam. Græci non pueris, ſed ſponſi ſponſæque matribus gestandas tradebant faces. Galatæ non ex pane ſumere, ſed ex eodem poculo potare ſoliti, quum in manum conuenirent. Apud Lacedæmonios pronuba ſpõſam in veſte virili, raſo capite in cubiculo ſolam ſponſo offerebat: atque ei ſine vllis facibus rem peragendam permittebat. contrà, in Coo inſula ſponſus veſte muliebri. Quin eadem Lacedæmoniorum conſuetudo longè maioris licentiæ quippe liberi adoleſcentes cum totidem virginibus in perobſcuro incluſi loco, quã quiſque nactus eſſet, eã in matrimoniũ, atque indotatã quidẽ, ſibi abducebat domũ. quòd vel conſiliũ vel fortunã nemini vel culpare vel mutare licitum fuit: nullus enim pœnitẽtiæ locus relinquebatur. Quamobrem Lyſandro quoque mulctã dixerunt Ephori, propterea quòd cũ ea quæ obtigiſſet, diuertiũ faceret, vt haberet pulchriorem. Carthaginẽſium tenuit cõſuetudo, ne prius matrimonio iungerẽtur quàm Thyuni conciſa guſtaſſent fruſta. In cœna Atheniẽſibus è Solonis præſcripto malũ Cydonium eſtrandum apponebatur. Odores quoque addebantur à Babyloniis: Perſæ mala cum medulla Camelina. Scribit Athenæus in III. populariburs ſuis Naucratitis lege cautũ, ne in cœna nu-

aptans.

ptiali, aut oium, aut μελίπηκτον quippiam, i.è melle bellarium inferretur. Athenis ingredienti sponso in caput ex editiore loco, ficus, palmulę, legumina spargebantur. nūc quibusdam locis etiam triticum demittunt. Lacedæmoniorum virgines nullo vtebantur flammeo: Viduæ quæ nuberent, facie velata, capite operto prodibant. Illud imprimis ad Coniugij faciet commendationem: quippe apud eosdem festo die quodam Cælibes à mulieribus circum Aram tracti, cædebantur flagris: qua ex ignominia ad dandam liberis operam excitarentur. Cecropis quoque meminisse conueniet: qui primus Athenis vagam atque incertam venerem ad vnius cum vna cōiunctionem reductam castigauit. Nam quòd aiunt de Socrate, duas illi vxores fuisse, Xantippen & Myrto, falsum esse cum alij tum Rhodius prodidit Panætius. Sunt Lapones populi Septentrionales ad Sueciam: ij (vt olim Romani) ignem præferunt in nuptiis, ac præterea silicem. De igni constat: nihil enim magis necessarium illi regioni. quare ad eius quoque reparationem puro silicem comparari. In Bœotias sponsas, iunt asparago coronatas: quò deposita feritate, ad alterius voluntatem mansuescere discerent. quippe ex Corruda asparagus altilis atque esculentus sit. Nihil etiam te prohibebit quàm mollissimo carmine duos Atticos fontes appellare, Callirhœen & Enneacrunon, è quibus hauriebatur aqua, vnde fierent virgini lauacra antequam in lectum reclinaretur. Neque prætereundum, quòd Græcorum sponsæ nobiliores rheda vehebantur ad sponsum (si qua pedibus incederet, χαμάπους appellabatur) cuius rhedæ axis pro foribus comburetur argumento constantiæ atque moderationis: ne coniunctionis alienæ, néve noui coniugij fluctuantem animum occuparet cogitatio. néue hac illac euagandi quod vitium maximè est fœminis familiare, caperet impetus. Postridie nuptiarum, in oppido Leptæ mos fuit vt ad socrum sponsa mitteret ollam petitum. roganti responderent familiares: neque habere sese: & si haberent, non daturos. Quo iam inde ferendis socrus (difficiles enim magna ex parte sunt) moribus assuefieret. Sed de his satis.

Lapones.

Duo fontes Attici.

Carmen multiplex in nuptiis.

Est autem carmen multiplex: nam ipso in conuiuio Scolia canebantur: de quibus inter Pæanes iam dictum est.

est. Post cœnam Epithalamium, quum in cubiculum deducebatur. Tertium genus apud Poetas, quo res ipsa describitur: cuiusmodi est apud Musæum de Leādro. Apud Ouid. in nuptiis Orphei, apud Statium Stellæ. Tale fecit Claudianus de Honorio & Maria. Tale est operosum illud Ausonij. Postremum genus mistum est, & ex narratione & ex cantione. quale pulcherrimum illud Catulli, quod malè inscripsit Argonautica. Est enim Pelei Epithalamium mistum. Quin extat & Claudiani Epithalamium suauissimum, eius generis quod canebatur. Quare vt iam te expediam, exempla aliquot ponam ex Catullo: quorum in vestigiis ita pedem ponere possis, vt glorię illius metam facilius contingere liceat. Tria diuersa initia, Ad Hymenæum statim:

Collis ò Heliconij
Cultor, Vraniæ decus,
Qui rapis teneram ad virum,
Virginem, ò Hymenæe? Alterum autem initium à tempore, ad iuuenes,
Vesper adest, iuuenes consurgite, vesper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.

Tertium ad ipsum Peleum,
O decus eximium, & magnis virtutibus augens
Aemathiæ columen Peleu. Flammei mentionem illis verbis, *Flammeum cape.* Claudianus, quia Heroico pedi hoc numero seruire non poterat, dixit alio,
Flammea virgineis accommodat ipsa capillis.

De curru quæ diximus suprà, idem quoque ita scripsit,
-pilentáque sacra Præradiant ductura Nurum. verùm sanè ibi in fortuna Imperatoria. Catullus tedam Hymenæo attribuit: vnam quidem, quia vnus:
-manu pineam quate tedam: non tamen solam: ait enim,
Viden' vt faces splendidas quatiunt comas? Carmen autem Amœbæum, non solùm cum Hymenæi nomine, sed etiam aliud, vt
Currite ducentes sub tegmina, currite fusi. Neque verò vnum, sed diuersa in eodem Poemate: vt apud eundem,
Quis huic deo comparier ausit? &,
Abit dies? prodeas noua nupta. &,
Concubine nuces da. Quos versus virgines à cantore auditos recinebant, ait enim,

Vos item simul integræ
Virgines quibus aduenit
Par dies: agite in modum
Dicite, ô Hymenæe Hymen,
Hymen ô Hymenæe. & in altero Epithalamio,
Aspicite innuptæ secum vt meditata requirunt.
&, *Dicere iam incipient, iam respondere decebit,*
Hymen ô Hymenæe, Hymen adest ô Hymenæe.

Verbum quoque ἀπαυλίζειν, quod suprà posuimus, atque ex libris Pontificiis priscis, decubare interpretabamur: ipse, secubare,

A tuis teneris volet
Secubare papillis. Fescenninæ autem licentiæ imaginem quandam expressit: quam vt cognoscas, apposuimo vt imitere,

Ne diu taceat procax:

Fescenina loquutio, & quæ sequuntur, malo nánque abstineas me præceptore, aut condias pudore liberali. Magno enim in periculo tum famæ, tum vitæ versatur, qui impudicè loquitur: vtq; cuiusmodi est oratio, talis quoque mens esse videatur. De eo quoque quod recitabamus, ne nupta pede limen attingeret,

Transfer omine cum bono,
Limen aureolos pedes. Vbi non videtur in paterna domo transigi: si verum est quod aiunt, Transmitti à noua nupta limen: vt quasi inuitam à patriis ædibus eam discedere appareat. Vota autem pro libetis,

Torquatus, volo, parvulus
Matris è gremio suæ
Porrigens teneras manus
Dulce rideat ad patrem.

In Argonautico autem penè totum carmen pro ea materia est. Claudianus quoque,

Sic natus in ostro
Parvus Honoriades genibus considat avitis.

Aristophanes autem fabulam, quam inscripsit Pax, clausit choro: cui præter vota quędam atque precationes attribuit Iudicrum quendam Hymenæum. quemadmodum & in alia cui nomen fecit Aues. Catulli verò carmen Glyconium dicolon est ex Glyconiis quatuor & quinto Pherecratio, pentastrophon. Quod autem aliquando,

aliquando, Trochæi loco Spondæum ponit in prima, id veterum facit exemplo: quemadmodum & in secũda sedo pro Dactylo, velut in illo, *Nutriunt humore.* similem nánque oden habes apud Aristophanem in fabula, Equitibus. In qua etiam maiorem licentiam animaduertas. Etenim pro dactylo amphibrachion posuit in illo πῶς ἀφυσιάδρων. Nec minus in alio amphimacrum, ὡς εἰ μὴ ἥκεις· ἔῶν σε. & ibi · ἐγὼ σκέδα δ' ὑπὸ χρεάμμα.

OARISTVS, GENETHLIACVM.

CAPVT CII.

AEquum fuit post Nuptias primo quoque tempore tractare natalia liberorum: nisi cuipiam plus libeat effingere confabulationes quæ inter virum, atque vxorem fieri consueuere. quas oaristyas veteres appellarũt. Cuiusmodi habes apud Homerum Hectoris & Andromaches. verùm id vnum exemplum memini: íque in opere iusto: non autem in Poematio separato. Quod si quis ea persequetur in sententia vt is ei locus debeatur: non laboro. Verùm idem sciat, æquali ratione præponendas Epithalamio susurrationes inter procum & puellam. Quale genus poematis habes apud Theocritum. Nos quoq; aliquid conati sumus in Nymphis nostris indigenis. vtriusque præcepta adeò varia sunt, vt penè omni ex vita duci possint. Argumentum ac materia penè eadem. vita quemadmodum suo loco descripsimus in personarum tractatione, aut ciuilis, aut militaris, aut rustica. pro quibus tibi in diuersa opera standum est. Genethliaci verò natura atque ratio, & multorum habet imitationes, & vias penè innumeras vnde ducantur. Duo tamen primaria capita: alterum à maioribus: alterum à spe ipsius infantis. Multæ vtriusque ἐκβάσεις. Neque enim stemmata, aut res gestę sine locis: in quibus amœnissima Poeseos diuerticula sæpe reperiuntur. neque spes sine comparatione virtutum præteritarum cum futuris. sic enim potuissent prisci poetæ canere Genethliacum Q. F. Maximi. Sic potuit Statius Lucanum celebrare. Etiam ab oraculis, & auguriis & somniis parentum. Etiam si hæc non adsint argumentis nostris: tamen aliqua attingere, atque adducere ad exornationem. Ad hanc

cõsiderationem pertinent Cyri, ac Romuli natalia: quorum vterque expositus, à feris nutritus, maximorum regnorum iecerunt fundamenta. Diuinus poeta eruit è Sibyllinis vaticinationibus laudes Saloninì. Communes loci: dies, tempus, temporis partes. Diem intelligo, vt festa aliquot, Saturnalia, Liberalia, Floralia, qua die Mecœnas nisi fallor, Licet Auroram, Solem, Noctem, Astra alloqui, Temporis partes, Ver genitale, Hyemem genialem, Æstatem opulẽtam, Autumnum fructiferum: cuius numen Pomona afferet versibus iucunditatem. Plurima in ore Lucina, & Parcæ in carmine heroico. Si lyricum pangis, ad amœniuscula potes te demittere: atq; etiam ad inferiora si Hendecasyllabos canis. Ex Varrone, & Gellio educere potes minora numina: qualis Morta, Edusa, Potina. Omnino verò Genium celebrabis: quippe nascentibus nobis suus cuíq; datur. Vnde & dies Natalitius idem & Genialis dicitur. Vocabis eum igitur ad sacrificium, cui offeres & merũ, & corollas. Neque enim hostiam licet cædere. vt quid enim? Qui tum vitam primùm adeptus es, alij suam adimas? Iccirco ad aram Deliam vllam cædere hostiam nefas erat: propterea quòd nuncupata erat Apollini Genitori. Prisca quoque monumenta ab illo repetes, cuius natalia ex Callimachi hymno in Delum excipere poteris. A quo non minus Iouis incunabula cũ Rhea & Corybantibus, ac Dactylis Idæis. Quinetiam si reconditæ studes eruditioni: præter Amaltheam capellã, cuius lacte imbutum illum prædicãt: habes etiam fumum, cuius grunnitu produnt Cretenses infantis vagitum occultatum. Quamobrem Præsis eius insulæ popularibus animal illud non solùm summa in veneratione, verumetiam diuino cultu obseruatum. Ei enim ab illis solennia sacra facta Athenæus author est. De Libera verò patris natalibus quid dicã tibi? quot inde illecebras, ad permulcendos auditorum animos mutuare licebit tibi? Adsunt Nymphæ, Bacchæ, Sileni, Satyri, Pantheræ, Currus. etiam Cupido exhibere quit carminib⁹ tuis sui ortus initia: quo tempore cum è Chao exiluit primus, omnia comparibus suis cohæserunt. Generatio parit immortalitatem, accepta parẽtum semina perficit: in quibus illos suapte natura deficientes, rediuiuos repræsentat. Quòd quotidiana individua poscenti dependunt Fato, in aliorum subruntium

Mecœnas Floralibus festis natus.

tium instauratione species restituit. Quid aliud est æternitas, quàm continuata generatio? quodcunque mutat, generat. Augmẽtatio quantitatis, alteratio qualitatis, generatio est. nihilò secius loci mutatio. Sermo verborum: cogitatio notionum: prudentia consiliorum, bellum pacis, diligentia opulentiæ, virtus beatitudinis genitrix est. quid quòd Deo cùm deesset nihil, ipse sibi esset omnia, ex nihilo voluit esse aliqua, quæ hoc ipsum quod ipse est, & essent, & non essent. idque per generationem Quanquam ambiguè dicitur γένεσις, apud Platonem, de mundo cùm à Deo ille ait genitum: & de iis, quæ in mundo à nobis dicuntur generari. In hæc rapuit me calor poëticus: vt quẽadmodum cætera omnia, quę nostris commentationibus continentur: ita hæc quoque pars quàm maximè à vulgo abhorreret. Quare iam sit satis.

Προσυπικὸν Ἀπυπικὸν, Soteria.

CAPVT CIII.

NAtum hominem multa variáque sequuntur euenta: conditio, status, negotia, valetudo, mors. quæ omnia Syluarum materia esse solent. Itaque laudantur Consulatus, victoriæ, triumphi, statuæ, festa, ludi, togæ puræ, bullæ, prætextæ, prædia, naues. laudantur, inquam, pro conditione, statúve personarum. In negotiis sunt exhortationes, profecutiones, consolationes, votorum susceptiones. Quare & in bellum profecturos prosequimur beneominata oratione: neque eos solos, sed etiam quomodocúnque peregrè futuros. Pro quibus vota quoque suscipere ius, fasque est. Quemadmodum pro ægrotis, quod carmen suis Lyricis inseruit Horatius. Aliis titulos fecêre, Propempticon, Protrepticon, Paramythetícon: huic προσυπικὸν, Latinè Votiuum Nauigantidem Horatius: *Sic te diua potens Cypri.* ad bellum eunti Messallæ.

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula. Ægrotanti, Mecœnati,
Quid me querelis exanimas tuis.

Et pro seipso Tibullus. Recepto verò duce atque exercitu incolumi sacrificabant Soteria. sicut & amico aut patre, aut filio, aut marito restituta sanitate. cuiusmodi cecinit Statius. quod ab Orpheo primùm factum memo-

riæ prodidere. est autem in genere τῶν ἀχαειστικῶν, id est eorum quibꝰ agimus gratias, scilicet Diis immortalibus. Prosecutico autem cognatum ἀπευκτικόν. idem nánque filum orationis, idem modus, tenor: finis diuersus. Nam Prosecutico petimus aliquid fieri, aut esse. Apeuctico aliquid non fieri, aut non esse. Sunt igitur congeneres orationes. vtraque petit sanè fieri quod non est. sed Prosecutica fieri bonum simpliciter: Apeuctica fieri bonũ sublato malo. Prioris modi multa diximus: & illud Virgilij est:

Armipotens belli præses Tritonia virgo
Frange manu Phrygũ telum prædonis.

Alterius generis apud Catullum de re præterita:

Iupiter omnipotens, utinam ne tempore primo
Gnosia Cecropiæ tetigissent littora puppes.

Et illud, in vi. Æneidos simile differt enim solabreuitate:

-ne sæui magna sacerdos.

Et apertius, in tertio:

Dij prohibete minas. Dij talem auertite casum
Et placidi seruate pios.

Vocantur autem etiam σωτηρίαι carmina: quæ ad auertendam auerruncandámve infensorum numinum iram comparantur. Supplex est Prosecuticon: petit enim. omnis autem qui petit, eget: minor igitur est hoc ipso, quàm is à quo petit. suauis igitur oratio petitioni accommodanda. ipsa argumenta condita humilitate, ne videaris vellevim facere, atque extorquere. Insinuatione opus est, & occulta surreptione. Decet etiam Poetam profiteri se esse beneficiarium illius quem appellat. Vita, digniras, opes, tria sunt primaria. horum vnum, aut omnia ei abste deberi. In Apeuctico assurgere licet altius, atque instare. Miseratio nanque maior mouetur in periculis, aut alia qua re atroci. In Soteriis liber animus à malo, aut à metu, seruus eius cuius opera tam bene affectus est. exultans lætitia: narrans commoda: omnia studiosè amplificans, figuris comptis, acribus, frequentibus.

PROPEMPTICON, Apopempticon, Hodœporicon. CAPVT CIIII.

PRopempticon quoque in genere Prosecutici continetur. Est enim Poema quo prosequimur abeuntes, vel

votis, vel bonis ominibus. Sumemus autem argumẽtum à tempore, loco, officio, comitatu. Suppeditabitur enim à tempore canendi materia: etiam initia poematis, aliquãdo, quibus affamur ventos, diem, noctem, ver & alia hyemis incommoda deprecabimur. Loci ratio duplex, quò, & qua. Exemplum tibi ad carmen tuum variis pingendum coloribus ex Aeschyli Prometheo sumes, à quo Io vaticinium audit fugæ suæ. Iisdem vestigiis deduces argumẽtum. veluti si discedens Roma Veronam petat. Huiusce vrbis diuinitatem collaudabis, situm incomparabilem. Athesis amœnitatem. Vetera monumenta. Aquæductus, Pontes, Theatra. Alterius loci ratio, qua illi est iter faciundum. Apẽninus, quem tot fluuiorum patrem appellare poteris, imprimis sese offeret. Deinde Florentia omnium penè vrbium elegantissima. Tum Padus fluuiorum: ex: postremò Ferraria, qua nihil mundius, nihil illustrius videt Sol. vniuersa quoque natura locorum alias, atque alias admittunt dicendi occasiones. Etenim ei si est nauigandum: quot, quanta è mari? votum aduersus pericula: sacrificia tempestatibus. Neptunus, Nereides, Delphin, Pompilus, Aquilones, Cauri, Auræ tibi præsto sunt. ab officio, veluti si Legatus, si cum imperio, aut exercitu: si pro pace. ilico sese tibi dabũt Viri laudes: electũ è multis genus, virtus, fortuna. Diuertes deinde ad socios, comites, collegas: quorum è virtutibus illius agnosces commoda. Est igitur laudandi occasio cum ea parte coniuncta. nam qui Propemptici speciem fecere vnam, ἐγκωμιαστικόν, nihilo melius iudicarunt, quàm ij, qui nobis eloquẽtiæ candidatis affirmabant orationem pro lege Manilia esse in genere demõstratiuo. Quid? admittemúsne illam quoque diuisionem? Partiuntur enim προπεμπτικὸν in duo: in ἐρωτικὸν, & συμβουλευτικὸν. Aiunt Amatorium Propemptici esse, cùm amicus amico dat hoc, vt eiusmodi carmine eius celebret abitionem. Quòd si maior prosequitur minorem abeuntem: illud esse συμβουλευτικὸν: propterea quòd ad præstantioris dignitatem pertineat dare consilium inferiori. quam Sophistarum superstitionem vides omnino carere iudicio. Si enim ita sit, minimè dubium est, quin etiam à quocunque vitæ vel genere, vel officio, ducendæ penè innumeræ sint species. summa poematis huius est ὑφυμία. Cui vel ἤθη, vel πάθη possint adhærere

tum multa,tum varia. Si enim Comicum abeuntem appelles qui paruulos relinquat liberos, etiam consolatione vtendum fuerit, etiam promissis eius expectatio de tua fide onerãda.si amicam propemptico alloquêre:quales tibi affectus vel mouendi,vel declarandi?Quas attinges tum fabulas,tum historias. Qui flores ex intima rerum natura delibandi? Ab animalibus,à plantis,ab elementis ipsis:quorum conditio vniuersa spectat ad vnionem. quare tibi illum dederit Fatum, vt auferret? Quid amplius tibi speraudum: quo viuendum modo, qui sine teipso sis futurus? Esto igitur hoc ἐφωτικόν. Qui si in exiliũ misso amico,vel filio,vel patri eiusce modi pares Poema? nónne meritò hæc item pars speciei certæ nomen sibi vindicabit? Quis igitur dicat προπεμπτικὸν φυγαδικόν:A cuius agnoscas ab hoc genere genus illud diuersum, quod non ei qui manet attribuitur, tanquam προπέμπειν τὸν ἀποχωροῦντα:sed ei qui abit: qui amicos,quos relinquit alloquitur.Eiusmodi felicissimum simul atque miserrimum Ouidij fecit ingenium. Abiens enim in exilium, cuius erat is dignior, qui illum relegabat: diuina illa excussit, quorum initium est:

Cùm subit illius tristissima mortis imago.

Etenim hanc elegiam si cum superiore, in qua describitur nobilis illa tempestas quispiam coniungat:ex vtraque abeuntis Nasonis condet αὐτοπροπεμπτικὸν singulare. Quod hunc ad modum nominare libuit nobis, quia vicissim Propemptico respondet. E Statio multa poteris contemplari:nec tua facere minora. apopempticon non est nisi nomine diuersum:res eadem.

Συμβουλευτικὸν, Προτρεπτικὸν, Παραινετικὸν, Νουθετικὸν, Παραμυθητικὸν.

CAPVT CV.

CVm omne genus orationis ad deliberatiuum reduxerimus:finis enim iudicij est Iustitia. Iustitia ab electione. Electio à deliberatione. Item Laudationis finis, imitatio:tum superiora, tum hæc ipsa, quæ deinceps recensebimus sub deliberãdi genere continebuntur. Quippe nuptiale carmen facilè sub illo collocatur. Non minus Geniale. Est enim sub Eucharistico. Gratias Deo Opt. Max. cuius beneficio liberis aucti simus.

Tanto

Tanto magis προτρεπτικὸν, quod Adhortatiuum Latini. sub quo statuetur παραινετικὸν, νουθετικὸν, παραμυθητικὸν. Est enim Paræneticon quod præcepta cõtinet Sapientiæ. Nutheticum, quod cuiuscunque modi complectitur admonitiones. Paramytheticon, quo aliquem consolamur. adhortamur enim ad animi compositionem, atque tranquillitatem. Neque differt Adhortatio à Dehortatione nisi quemadmodum Suasio, & Dissuasio. Hæc verò ita, sunt diuersa, vt affirmatio à negatione. Nam qui negat, hoc ipso, quo negat, affirmat negationem. Et qui dissuadet, suadet non esse faciendum. Omnibus autem his tũ laus tum vituperatio adiunctæ sunt. quæ sũt quasi calcaria quædam ad electionem. Id quod in Paræneticò tam perspicuè patet, vt etiam in ipsa voce laudis vocabulum constituatur. Protrepticon igitur tot modos aut species continet, quot habet fines. Iam verò à nobis sæpe declaratum est vnum esse finem nostrum extra nos, Deum Vnum in nobis vltimum, Beatitudinem, quæ appetiti boni fruitio est. Sunt autem bona, Animi, Corporis, Fortunæ. ad quę cùm animum appulerimus, inchoatæ cuiusdã beatitudinis affectio est. Ad quam consequendam mouemur aut ea, quę in mente nostra est, ratione: aut extrinsecus aliorum impulsu. Is verò dicitur Hortatio, quia Græci sic loquuti sunt. Est enim ὁρμὴ impetus. Aut igitur est adhortatio ad rem vel actionem quampiam sine comparatione atque deliberatione electionis, eiusmodi Idea est τοῦ προτρεπτικοῦ. Exempli gratia, si tibi dem consilium vt ineas militandi rationem ita, vt neque cum otio, neque cum studiis literarum. neque cum quęstu mercaturę comparem. Aut est admonitio simplex qua instruaris ad aliquam prouinciam capessendam. Cuiusmodi est oratio Q. Fratris ad M. Tullium de petitione cõsulatus hoc est τοῦ νουθετικοῦ, aut est cum præceptionibus. Hoc est τοῦ παραινετικοῦ, siue ὑφηγηματικοῦ, qualis est Isocratis ad Demonicum: & Plutarchi ὑφηγήματα. Cum igitur bellum suscipiendum est, dubitaturq. faciendúmne sit: ea oratio est planè deliberatiua, à Græcis συμβουλευτική. Cuiusmodi in XI. Agit enim Latinus de consilio belli continuandi: quod idem est, atque in suscipiendo:

Antè quidem summa de re statuisse Latini
Et velle, & fuerat melius: non tempore tali

Cogere concilium, cùm muros obsidet hostis.

Hoc Poematis genus non cadit in syluas. Conflato autem bello, protrepticis carminibus locus est. Neq. enim amplius est electio, sed iter ad finem. Hoc carmine syluam cōponere licebit. quò vel Imperator, vel vniuersus exercitus ad victoriam excitetur. Gerit autem quendā, vt ita dicam, vultum Propemptici. Simul addit impetum sumptis argumentis à patriæ charitate, Focis, Aris, Penatibus. Rebus gestis, periculis impēdētibus, seruitij, ignominiæ, proposita spe quietis, opulentiæ, honoris, Beneominata verba huic conueniunt. Votis quoque claudere poteris, cum appellatione numinum: quorum in tutela gens est. Excutienda loca suasoriarū, à necessario, vtili, honesto. Hoc est protrepticon, νουθετητικὸν verò si addas ad Protrepticon: rationes aggrediēdi hostes, cauendi ab illis, debellandi, παραινετικὸν autem si adiungas Nutheteti co, præceptiones. Est autem Protrepticon generis nomē ad multas actiones, neque propterea nomē mutauit nisi in re maritima. Id enim ἐπικέλευσιν Græcis libuit appellare. Talis apud Poetam in V.

-nunc nunc insurgite remis
Hectorei socij, Troiæ quos sorte suprema
Delegi comites, nunc illas promite vires,
Nunc animos quibus in Getulis Syrtibus vsi,
Ioniōque mari, Maleæque sequacibus vndis.
Non iam prima peto Mnestheus, neque vincere certo,
Quanquam ò, Sed superent, quibus hoc Neptune dedisti.
Extremos pudeat rediisse. Hoc vincite ciues,
Et prohibete nefas.

EPIBATERION.

CAPVT CVI.

CVm quis longam post peregrinationem, aut diutur no postliminio in patriam reuersus esset, certa die ciuibus conuocatis aut habebat orationem: aut canebat carmen: de illustribus viris dico. Id poematis genus ἐπιβατήριον dicebatur, ὅτι ἐπεβεβήκει ἐς τὴν πατρίδα. Ea in ciuitate aut erat princeps, aut Præfectus à principe impositus aut Respublica. Ergo & principem, & præfectū celebrabant. sanè post lætum proœmium, quódque ostenderet omnium desideriorum finem. Is enim est huius Poematis

matis modus, vt diis agat gratias, quorum beneficio bis natus sibi videatur is, qui illa canit Epibateria: & ciues benignè appellet: quorum animos ex frequentia, ex vultu, ex plausibus deprehendat: atque agnoscat. Quòd si postliminio reuersus hoc agere aggrediatur, maiores addet affectus. Patrios primùm lares salutabit, quorum ante aras focósque primùm hauserit cœlum. Eúmque diē quasi natalem suum colet. Tum verò conuersus ad ciuitatem, ordietur laudes tanquam parentis, tanquam altricis. Ab ipso conditore sumet initium. à matrice vrbe, si colonia sit. A beneficio & magnitudine vrbis Imperatoriæ, prętoriæue si sit municipium. Cùm autem hominum conuētus propterea sint instituti: vt & tutius, & cōmodius viuerent: à situ maximum capiet argumentum. Situs verò etiam loci naturam demonstrat. Locum intelligo Regionem, situm regionis partem. regio commendatur à seipsa ob fertilitatem: & si non sit fertilis, ab iis commoditatibus, quibus vtimur ad ea, quæ sunt necessaria importanda. vt à mari, fluminibus camporum planicie. Altera commēdationis ratio ab asperitate, quia inuia atq. inaccessa, tutiores incolas faciat. Hæc à seipsa habet. Cæterùm & à vicinis, siquidem boni sint: sic laudis patet aditus. Sin mali, illorum vituperatione magis etiámnum laudatur ipsa: quorum nequitiæ neutiquam particeps sit. Vrbis autem situs tribus potissimum probatur causis, sanitate, munimento, voluptate. Sana vrbs creditur alia aliis. Illud sine controuersia, in aere perflabili Id sane disputant, editáne loca, an latè patentes campi aptiores existant ad tuendam sanitatem. suas vtrique afferunt rationes. Quòd si in plano sita cedat aeris præstantia ei, quæ in monte posita est: at enimuerò facilitate commoditatéque commeatuum, atque subuectionum superior esse videbitur. Quòd ad munitiones attinet, id vel in natura, vel in opere positum est. Priscis celsa loca munita ostendit natura, quibus ars adderet pauca. In planis constitutæ, fossis atque muris suā debent securitatem. Nunc hæ probantur magis in re militari. Quæ sunt in collibus, difficilius emittunt milites ad obsidiones impediendas: Faciliùs è superiore loco detectos hostes petunt missilibus. Quę in planis, faciliores habēt exitus, minus commodè tectos aggeribus inimi-

cos inceſſere queunt. Ita in vtramque partem diducere poteris orationem. Quinetiam ſi muris cinctus non ſit vicus natalis tuus: nam ex iis maximi quoq. viri prodiere: & ſanitatem laudabis, quæ à murorum clauſtris malè ſæpe afficitur. Et libertatem celebrabis, quæ non cohibeatur, tanquam pecora præſepibus. Aurea ætate ſic habitaſſe mortales. Ad eum modum & vixiſſe, & regnaſſe Lacedæmonios. Apud Scythas nihil commendari magis quàm carere mœnibus. In fide, audacia, robore ciuium perpetuum eſſe imperium. Intra murum delitescere, fugæ perquàm eſſe ſimillimum, à voluptate locus dabitur argumentis, ſi vicinæ ſint ſyluæ, colles, frugiferi fontes, prata rigua, horti. Templa, ædes, portus, porticus, magnificè ſtructa omnia. Igitur vetuſtatis finis Nobilitas. Nouitatis neceſsitas. Neque enim ſine maxima prudentia, maxima vſus ſpe, adduci potuiſſe accolas: vt relictis ſuis certis ſedibus eò commigrarent. Sanitatis finis, vita. Munitionis Libertas, Imperium. Ornatus atque magnificentiæ, Voluptas, ſine qua nullius rei poſſeſsio vera dicitur.

Voluptas. Eſt enim voluptas fruitio boni expetiti. Quam qui dam narunt, neſciuere quid eſſet rerum finis. Hæc igitur ab ipſa quaſi materia vrbis. Forma verò ipſius ipſi ciues exiſtunt, à quorũ corporibus, animis, fortunis excitabis ad laudes auditores: ſi corpore delicati ſunt: venuſtas hic habebit partes primas. Sin aſperiores fuerint, robur prædicabitur. Si abſit à fœminis pulchritudo, ea prætermiſſa ad animorum laudationem aduolabis: Sedulitatem, ſobrietatem, caſtitatem. Pæonum fœminæ ex Herodoto in memoria habendæ: ex aliis Patauinæ, Romanæ, Spartanæ, Cimbræ. Præterea virorum ſtudia in armis, in ſitis, in artibus, in mercaturis. Leges, mores, cõſuetudines, res geſtæ: ſi quæ ſunt illuſtriores, ac maximæ dignæ memoratu. Parcè omnia, ac breuiter: ne in μακηγυριν excrescat oratio. Quinque imprimis commemoranda ſunt. Erga Deum pietas, inter ciues concordia. Peregrinis hoſpitalitas, Subditis humanitas. Contra hoſtes fortitudo. In fine Poematis, bene precari patriæ, ſeſe illi deuouere.

APOBATERION.

CAPVT CVII.

Contrà, Apobaterion carmen erit: quo diſcedentes vtuntur. Diſcedimus autem aut à patria, aut ab aliena. Si à patria, aut officij, aut peregrinationis, aut exilij cauſa. Si ab aliena, aut ad alienam, aut ad patriam. Atque ita vt ea in terra aut ſedem fixerimus, aut non, ſed quaſi in diem vixerimus. Varia ſanè materia, varióque tractanda modo: verùm cuius ſumma ſit affectus omnibus ſanè communis. ita tamen vt in quibuſdam ſit verus, in aliis fictus. Nam qui à patria diſcedit ſanè habet multa, quæ eum commoueant. qui redit in patriam, quid ei poteſt tunc vlla in terra relinqui, quod præſenti voluptate deſiderij faces queat extinguere? Cætera, quæ inter hæc ſunt, vt media natura eorum eſt, ita partem capere debẽt eius tractationis, in quam magis vergunt. Exempli gratia ſi apud Gallos, quæ gens eſt & opulentiſſima & humaniſſima, legatum: agens Romam ſit rediturus: non eodem afficietur modo, quo nos in Vaſconia profugi; ſi fortunæ imperio in veterem patriam reuocemur. Huius generis eſt Æneæ oratio ad Helenum, atque Andromachen. Qui iturus eſt in exilium commiſeratione interdum etiam lapides ipſos mouet. Qui ab ſenatu, aut rege, vel legatus, vel cum exercitu mittitur, temperatiore vtitur oratione. Hæc à ſyluis & cantu muſico valde ſunt aliena. verùm ſi grande poema pangis, ad hunc maximè modum introducendæ ſunt perſonæ. Quòd ſi quis Poeta & ſit, & à patria habeatur: ei ſanè carminibus pro oratione vti licet. Proponitur populi fides, clementia, pietas: quibus familia, vxor, liberi commendentur. Oratio quæ Ciceroni aſcripta eſt, ad Equites priuſquàm iret in exilium, tametſi illius non eſt, tamen eam talem cenſeo, ex qua multùm fructus ad tuum Apobaterion capere poſſis: Decedens aliena terra, in qua diu vixeris, eam patriæ nomine appellabis, ſalutabis. Beneficiorum memoriam æternam fore polliceberis, quanquam veterem verámque patriam: tamen te bis natum exiſtimare. Hic meliora natalia iam adulto, atque intelligenti: ibi vulgatiora. Hîc te ſemper futurum, vbi inueneris id, quod vbi fueras denegabatur. Cœlum ipſum, inquam, quod ibi ablatum hîc recuperaui. Claudes poema bene ominatis verbis, fauſtiſque precationibus. Genus hoc poematis ſiue orationis, quare à Græcis dicendi ma-

gistris ἐπιπαστικὸν sit appellatum, sanè nescio. quid enim in hoc potius, quàm in aliis mihi sit componendum. Nobis ita libuit ἐπιβατήρια vocare, quomodo ἐπιβατήριον id, quo reditus in patriam celebratur.

Παιδευτήρια.

CAPVT CVIII.

INter ἀρχεῖα nihil prius, nihil sanctius eo poemate quod à nobis Græcè dicitur παιδευτήριον quo præceptoribus nostris gratias agimus, déque cœlesti ad diuina semẽte ab illis facta vberẽ messem grati reddimus. quid enim optabilius à Deo opt. max. huic brutæ atq; incompositæ materiæ tribui potest, quàm forma illa, quam sui similem fecit ipse, vt nos eius similes euaderemus? Quid ergo conducibilius homo homini præstare queat: quàm illum ipsum animum, qui nos aptos facit atque proclives ad beatitudinem, ita colere, vt eam & cognoscere & expetere, & consequi valeamus? Hoc igitur quod esse debemus, Dei benignitati: hoc, quod sumus præceptorum nostrorum beneficio acceptum ferre oportet. Ergo cùm tyrociniorum nostrorum tam in armis, quàm in studiis literarum tot tantáque rudimenta multis viris tum sanctis, tum fortibus debeamus: primis adolescentiæ nostræ auspiciis commemoratis, in laudes continuò institutorum abeundum est. Quorum & fides, & probitas, & solertia, & sapientia, & æquanimitas, & sedulitas frequentes illustréque sententias suppeditabunt. Imprimis verò liberalitas, qualis Socratis erga discipulos suos: quorum opibus ne nummo quidem ditior factus fuit. Non quemadmodum Gorgias, aut Hippias, aut Protagoras. Chironem quoque adduces, & Phœnicem, Achillis vtrunque moderatorem. Aristotelem Alexandri, aliorum alios. Neque solùm artifices, sed & artes ipsæ locos tibi communes dabunt. Quarum laudibus multum refert si addas inuentores: quicunque vel ex Plinio, vel ex aliorum narrationibus erui poterunt. Eorum namque splendore multũ sæpenumero lucis adducitur Poemati. Cęterùm propterea quòd penè in omnibus cum cætero argumento laudationum quoque rationes coniunctæ sunt: videamus tandem quibus legibus Panegyricum Poema confici consueuerit.

PANE-

PANEGYRICON.

CAPVT CIX.

VEteres Græcos tenuit consuetudo, certis vt celebritatibus vnum in locum vniuersi cõuenirent: vt eorum animi vel præceptionibus sapientum, vel fortium æmulatione, componerentur, atque colerentur: vel ludorũ festiuitatibus laxarentur. Námque tum Poetæ, tum oratores, tum Aretalogi, tum historici suas recitabant lucubrationes. Legimus enim suas musas proprio ore Herodotum pronuntiasse. Hesiodus verò etiam se victorem fuisse prædicat. Præterea currus, athletæ, equi: cæteráqui id genus, quæ in primo libro à nobis narrata sunt. Adhæc fabulæ multæ dabantur vel à Tragicis, vel à Comicis. Quorum iocis, & præteritorum laborũ lassitudo, & præsentis moræ tædiũ tolleretur. Nomen igitur generis πανήγυεις ὅτι πάντας ἤγυρεν, i. omnes congregabat. eiusdẽ enim originis est, ἄγυιες, ἀγείρειν, ἀγορά. Fuit autẽ mos Græcis addere vocem illam πᾶν multis verbis vbi vniuersitatem consignificare vellent: quemadmodum fusius in Originibus dictum est. sic παμβασιλεὺς, παυδαχέες, πάμπολιες παιήονες, quo vocabulo vsum esse Archilochum author est Strabo in octauo. Itaque & Atheniensis cùm ex omnibus vicis ad ludos conuenirent, παναθήναια celebrabant: & ad Heliconium Neptunum Ionas Panionia: sicut idem prodidit. Ab ipso igitur Deo eiúsque potentia tibi carmen auspicari licet: parcè tamen: vulgata námque res est admodum, nisi ex abdita quapiam eruditione aliquid erutum promas. verùm sine ostentatione, atque arrogantia: itidémque ne anxios habeas auditorum animos in ipsa historiæ quæstione. quod vltimum quorũdam poetarum vel maximum existit: qui dum malunt admirationi esse, quàm intelligi, pro attentione quam captent, odium consequantur. Deinde ad Gẽtis laudes: quarum leges in superiore commentatione positæ sunt. Hîc res gestas mos est oratoribus liberius explicare: non solùm quod ea res faciat ad laudationem, sed etiam vt incitentur animi ciuium ad similes & exercitationes & glorias. quo loco non historias modò veras, sed fabellas quoque inferere plurimum confert aurium voluptati. Atque ex his excitari potest modus comparationum. Plurimum sanè splendoris affert

rebus noſtris alienæ lux laudis. Tertius locus continet celebritatis ipſius commẽdationem, quam pro cuiuſque rei ſtudio deduces in tuos numeros. Sunt enim Gymnica certamina ad robur augendum exercitationibus. Sunt Muſica ad robur redintegrãdum ex remiſſione. Sunt incondita quædam alia, quæ ſimul cum ſeriis ludum connectunt. Cuiuſmodi legimus Conſualia, in quibus cernui paſtores ſaliebant. Et illa quæ à Varrone tradita, à poetis reperita: *vncti ſaliere per vtres.* Et quæ noſtris temporibus fiunt, cùm quis in ſcrobe, aut circulo ponit vnum pedem, alterum ſuſpenſum habet. Colluctator vno item ſtans pede, atque eo ſaliens aggreditur expectantem. Vter eo, qui ſuſpenſus eſt, pede terram attigerit, pro victo habetur. Si aggreſſor, abit: alius ſuccedit, ille adhuc manet. Si is qui in circulo ſtat, vincatur, abit, qui eum aggreſſus eſt, in eam ſubit ſtationem. vetus profectò exercitandi genus, & quod legimus de Milone Crotoniata. Stans enim in pelle vncta oleo, aggredientes propulſabat. Ipſe de veſtigio ne tantillum quidem. Alia quoque leges apud Pollucem, quæ in conuentibus feſtis fieri conſueuerant. Eorum iucunditate carmina tua poteris aſpergere. Addes iis poſt hęc certatorum prędia, Præconis voce declarationes primùm quibus tũ Athleta, tum patria, atque parentes beati pronuntiabantur. Dona deinde alij alia, Lebetes, pelles, coronæ: quemadmodum è Pindaro colligi poteſt. Coronarum materia varia. E quercu. Eius laus multa. Victus priſcus, Oleæ non minore prædicatione. Ex ea enim veteres Trophea erigere ſoliti. Ea ſeſe coronauit Pallas Neptuno ſuperato. Quid? ſterilis arbor eſt, vnde coronæ fiant, veluti Picea, Apium, Cypreſſus: ex his enim nullus vſus ad veſcendum nobis. Tum verò vis orationis, quò ſe intendat, habet. Pro ſe ſatis præſtare virtutem ſibi. Non eſſe precium coronam, ſed prædium. Quin ne prædium quidem, ſi ab emendo dicatur: ſed indicium tantum, ac teſtimonium. Secundum hæc præſidem certaminis atque celebritatis appellabis: ſiue is ſit Rex, ſiue præfectus, ſiue plures, vt apud Græcos olim ἀλειτουργήτους tum alij, tum Amphictyones. Legimus etiam multos priuatos viros, edidiſſe ludos publicos, vel ad augendam nominis magnificentiam: vel ad eluendam auaritiæ

ritiæ maculam. Quemadmodum iis facere mos fuit, qui Decumam Herculi pollucebant. neque enim epulum ſine aliquo ludorum genere dabatur. Tum autem qui parentibus aut patronis ludos funebres faciendos curabãt. Poſtrema Poematis pars in votis, atque exhortationibus ſita eſt. Diſcedant bonis ominibus, memores tam felicis diei, cuius tractum breuem longinquæ vitæ inerti antęponendum putent. Si quid ſpectarint glorioſi, ad idem ſeſe comparent: ſin quippiam ſeſe obtulerit, cuius offenſione ſit animus alienatus: eo relicto tanto acrius ad virtutem accingantur. Panegyricus igitur eſt oratio laudatoria quæ dici conſueuit apud multitudinem congregatam. Differtque ab aliis orationibus demonſtratiuis: propterea quòd multæ ſcribi poſsũt de cuiuſpiam laudibus, quæ nunquam recitatæ, ſola lectione cõtentæ ſunt. Quales Euagoras Iſocratis, & de laudibus Helenæ, atq, Buſiridis quinetiam ſi pronũcientur apud aliquot auditores: ne tum quidem Panegyrici nomen obtinebunt. Plinius quoq; Traianum laudaturus, illuſtri titulo auxit orationẽ ſuam. Neque enim vniuerſo populo cõuocato, ſed Patribus tãtùm cõſcriptis in Senatu dixit de principis laudibus. Præſertim cùm totius argumenti vis poſita ſit in genere τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ. Eum enim finem ſpectat, vt pro Conſulatu gratias agat Traiano: ac propterea in laudes eius adducatur. Quod vt melius intelligatur, de generibus laudatoriarum aliis agendum eſt.

LAVS,

Laudatio.

CAPVT CX.

ΕΠαινος igitur aliud dicunt Græci, aliud ἔγκωμιον. Falluntur enim, qui idem putant: quod vt clarius pateat à Nominis ratione, rationem rei, quod vocat Ariſtoteles τὸ τί ἦν εἶναι venari oportet. Eſt igitur αἶνος quemadmodum ſuprà dicebamus, idem quod μῦθος. Μῦθος autem idem, quod dictum, aut ſermo: vt veteres loquebãtur. Nam poſtea vtriuſque ſignificatio ad fabellarũ anguſtias redacta eſt. Ergo cùm de re quapiam αἶνος eſſet propoſitus: auditorum conſenſus expreſſus oratione ἔπαινος appellabatur. quaſi prioris narrationis additamentum. Nullum enim pulchrius auctarium orationis, quàm comprobatio ἔπαινος

dictorum. Inde tractum est: vt hoc testimonium, vel bonæ rei, vel bene cuiuspiã facti, dictive ἔπαινος vocaretur. Satis igitur erat & breuitas orationis, & paucitas comprobantium: cõprehendebatur autem veritatem, atque ab ea comprehendebatur. Hoc à Latinis laus dicta fuit vetere voce Æolica: cuius composita durant adhuc, ἀπολαύω. fuit enim λαύω fruor. Nullus sanè maior fructus ex virtute, aut actione illius, quàm laus sic itaque definiere ἔπαινος μαρτυρία τινὸς ἀπ' ἀρετῆς: atque eodem filo alij. λόγος ἐμφαίζων μέγεθος ἀρετῆς. quanquam mihi videtur vox illa, μέγεθος, esse supernacanea. Satis enim est vt sit, vel testimonium, vel iudicium virtutis. nam virtutis magnitudo, siue alius quis modus nequaquam ingreditur definitionem. Sed magnæ virtutis magna quoque laus esse potest. Erit igitur laus & simplicis rei, & simplici nudaque oratione, & semper vera, vt volunt. Tamen si nobis aliter iudicatur. Euenit enim vt etiam testes mentiantur: aut fallantur saltem ij, qui vel amici, vel possessionis suæ laudem proferunt. Sed mea quidem sententia, tum vera, tum falsa oratio de cuiuspiam perfectione: modò sit sine ornatu, simplex ac breuis, ἔπαινος erit. Dico autem perfectionem, non virtutem, vt illi, propterea quòd etiam ab arte quapiam, quæ à virtutis natura alia est, laus proficisci potest. Quemadmodum ne iis quidem assentior, qui vnius tãtum virtutis ἔπαινον esse autumant. Quippe si quis hunc ἄθλον mihi narret: Benedictus Scaliger cum Matthia Coruino Rege Turcarum exercitus multos fudit: Equitem è suis nullum stipendiis, vt alij faciebant, defraudauit: Dei opt. max. cultum, præter morem militarem, prima summáque habuit in commendatione: subditorum multis, quos Bonifacius frater supplicio dignos iudicabat, ignouit: hunc ego ἔπαινον appendam. Benedictus igitur Scaliger Fortis, Iustus, Pius, Clemens fuit. Sanè hæc laus & de multis tamen. At ἐγκώμιον pusilla quædam quasi παιδαγωγὸς est. Quippe ἐν τοῖς κώμοις tribulibus audientibus cùm laudes al cuius ita recensebantur, vt longiusculè procederet oratio: ἐγκώμιον appellarunt, quæ neque breuis, neque simplex esset: sed figuris ac numeris ornata, certis diuisa partibus, locis digesta suis esset, quare eadem sanè res: modus non idem. Omnísque ἐγκωμιάζων ἐπαινεῖ, non autem è conuerso.

Laus.

ἐγκώμιον.

Ac sanè ἔπαινος videtur ἐγκωμίου pars, & ἐγκώμιον multi ἔπαινον. atque ἔπαινος quidem persuadere potest, non quærit tamen. ἐγκώμιον semper vult: affert enim rationes, quibus credas ita esse, vti dicitur. quare vel exercitationis, vel officij causa multa ἐγκώμια scripta sunt: quibus ἄτοπα, i res damnati argumenti, quæque nullum artis admitterent locum, etiam nefaria quædam commendarentur cuiusmodi est oratio de Busiride, de febre quartana, de pestilentia. Quædam etiam ridiculæ, de caluitio, de ventris crepitu, de musca, de culice, de anfere. Ex officio verò vt si filius Phalarin, aut legatus laudet. Aristot. ἔπαινον virtutum esse ait, ἐγκώμιον verò factorum. μακαρισμὸν hominum beatorum, id est, diuitum, δαιμονισμὸν, deorum. Facit etiam in Eth. τὸ πρωτεῖον pluris quàm τὸ ἐπαινετόν. Quemadmodum verò Latinè dicas ἐγκώμιον haud sanè in mentem venit, nisi sit, Laudatio. Inscribuntur tamen sæpius de laudibus. quæ igitur vel ἔπαινον vel ἐγκώμιον consequantur Græci καλὸν & δόξαν si à virtute proficiscantur: si ab alia causa, puta à pulchritudine, à cursura, à cantu, à fabrica & eiusmodi τὸ ἀπὸ τύχης ἐγκώμιον appellarunt. καλὸν sanè esse, τῶν ἀπ' ἀρετῆς ὑπάρχειν τῷ παρ' ὀλίγοις, δόξαν autem τῶν ἐπὶ πολλοῖς. Quare καλὸν gloriam potes dicere: δόξαν dignitatem, vnde ἄδοξοι & ἀνάξιοι, de quibus etiam apud Gellium ex Enniano carmine. ἔπαινον autem nobilitatem ad amussim designat. Ita dicimus nobilem citharœdum. Nobilitas ex laude, laus ex artis perfectione. Fecerunt autem εὐλογίαν speciem ἔπαινον, quam nos aptissimè prædicationem appellamus. Sic enim vtitur Cicero. Nam verbo benedicendi barbari in sacris libris sæpe sunt abusi. Quinetiam cùm quis de seipso prædicaret aliud finxere verbum festiuissimum αὐτοευλογεῖν, quod eidem suum consulatum toties ventilanti, maximè potuit conuenire. ex his patet non esse verùm, quod aiunt, ἔπαινον esse περὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς. ἐγκώμιον autem περὶ πράξεων περὶ σπουδαίων, nam actionum sua simplex, breuisque laus est. Et rerum legimus Laudationes vt Herculis, Helenes Romæ. Illud præterea quàm isti diligentius. Námque cùm τῷ ἐπαίνῳ aliud quàm τῷ ἐγκωμίῳ contrarium agnoscerent, vna tamen voce vtrunque appellarunt, ψόγον. Nos verò ψόγον τῷ ἐπαίνῳ, & τῷ ἐγκωμίῳ τὴν κατηγορίαν. Qua voce vtitur ad

καλὸν. δόξα.

ὑπόνομον.

hunc ſenſum in Phædro Plato. Ariſtoteles autem πρὸς ἡμᾶς, etiam κακολογεῖν & πάνυ παροξύνειν etiam ἀλογεῖν. Hæc igitur de laudationibus. Nunc earum genera ſecundum rerum partitiones explicanda ſunt.

QVÆ quiſque laudare poſſit.

CAPVT CXI.

QVæcunque ſunt, Dei opt. max. beneficio ſunt. Cœlum, Elementa, quæque ab iis, quæque ex iis, quæque in iis exiſtunt. A cœli nanque vi, vis hæc inferior vniuerſa pendet, à motu motus, à quiete quies. Ab elementorũ formis per certas qualitates multæ ſunt actiones, calefactio, infrigidatio, humectatio, deſiccatio, elatio, depreſſio. Ex Cœlo nihil fit, ex elementis omnia materialia. In Cœlo aſtra ſunt: Cœlum ipſum diuinum animal continet & globum hunc, quem videmus, & Mentem illam, qua rotatur gyris ſempiternis. In elementis omnibus aliquid ineſt Animalium, plantarum, gemmarum, lapidum, metallorum. Cætera omnia vulgò etiam nota. In igne verò animantes aliquas viuere tum ex aliorum hiſtoriis, tum ex Ariſtotelis fide perſuaſum eſt. Ac quemadmodum elementorum actiones agnoſcebamus, ita etiam eorum, quæ ex elementis facta ab ipſo Cœlo diuina principia ad agendum conſequuta ſunt. Neque enim formæ vllæ vel a materia ſunt, quemadmodum quidam Philoſophi exiſtimarunt: vel ab elementorum miſtione. Si enim auri forma ab elementorum miſtione eſſet, nihil eſſet aliud aurum, quam elementa. igitur homo quoque nihil ſanè aliud. Quòd ſi fateri coguntur in homine formam eſſe præter elementa ad eandem rationem in auro quoque. Formæ igitur omnes ab eodem opifice, à quo & materia. Quare Animantium actiones nihilò ſecius celebrabuntur: Equi vigor, Canis fides, Pſittaci cantus, Paſſeris nequitia, Ciconiæ leonis lenitas atque manſuetudo, Præcipuè verò hominis opera, officia, conſilia, actiones. De quibus omnibus vis ac ratio præſcribenda eſt.

HYM-

HYMNI.

CAPVT CXII.

AC Dei quidem laus ſemper in toto animo, vniuerſaque cogitatione noſtra verſari debet. Quicquid ſine eius communione facias, id verò factum ne putes, quantò magis appellendus animus ad eas modulationes, quæ quantum illius complectuntur, tantùm eius cõcipiunt diuinitatis: fiúntque illorum affines cõcentuum, qui cœleſtibus anfractibus atque rotationibus ſunt ab opifice attributi. Dicitur autem Dei laudatio à Græcis ὕμνος. Hymnus Latinis celebratio. Vnus igitur ille cùm ſit, idémque trinus, vel vt ſolùm canere, vel perſonas ſeorſim celebrare, ius eſt homini Chriſtiano: additis verecunde propriis tatibus. Non vt diſputatores moroſi: ſed vt pij Poetæ facere conſueuere. Id quòd poſt alios multos nos quoque conati ſumus. Nánque in Deum patrem Hymnum cùm ſcriberemus: tanquam rerum omnium conditorem ab orbis ipſius creatione, ad nos noſtraque vſque duximus. Deum verò filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum tanquam humani generis Seruatorem. In quo abduximus animum noſtrum à corporis carcere ad liberos campos contemplationis, quæ me in illum transformaret. Tum autem ſanctiſſimi Spiritus ineffabilis vigor ille tanto ardore celebratus eſt, vt cùm leniſſimis numeris eſſet inchoatus hymnus, repẽtino diuini ignis impetu cõflagrarit. In Deo quicquid eſt, ipſemet eſt Deus: cognitionis autem noſtræ imbecillitate, horum inferiorum exemplo atq; imagine quaſi multa diſtinguuntur. Intellectus à quo voluntas, poſt quam potentia. verùm neque antè, neque pòſt quicquam. Sed non ſolùm ſimul, verum etiam vnum. A quo duo duxerunt veteres maxima rerum actionũmq; omnium principia: Naturam, & Fortunam. Natura enim eſt, Potentia Dei: Fortuna verò voluntas.

Veteres igitur Theologi Orpheus, Linus, Muſæus, nõ ſolùm hæc quæ maxima, & prima ſunt, ſed etiam alias minutiores poteſtates ita diuiſere, vt varia ac diuerſa numina, quos item deos appellarent, conſtituerent. quare Iouem ſummum deum cùm agnoſcerent, cæterorum ſinxerunt patrem: è quo ſcilicet omnia profecta eſſent. Ita Palladem, Martem, Vulcanum, Proſerpinam, Venerem, Bacchũ pro iis officiis, quæ vnũ in vno ſunt à nobis

cognita. Quamobrem nequaquam mirum videatur: si Hymnorum naturam varia in genera sunt partiti. in κλητικοὺς, ἀποπεμπτικοὺς. φυσικοὺς, μυθικοὺς, γενεαλογικοὺς, πεπλασμένους, εὐκτικοὺς, ἀπευκτικοὺς, μικτοὺς. Ad quæ genera si παιᾶνες & προσῳδία non reducuntur, diuersarum rationum species cum illis connumerabuntur. Didymus enim author est hymnos cum Cithara, προσῳδία cum tibia ad aras ab Atheniensibus cani solitos.

EVOCATORII, SIVE Inuocatorij.

CAPVT CXIII.

EVocatorij, siue κλητικοὶ, dicuntur à Græcis ij, quibus deos vel inuocamus, vel etiam euocamus. Nō quemadmodum prisci Romani cùm eorum oppidorum, vrbiúmue, quę obsiderent, numina euocabant. sed quo modo Orpheus in Hippan liberi patris nutricem, vbi non vnius loci facit mentionem:

Κλῦθι μου εὐχομένου χθονία μῆτερ βασίλεια,
Εἴτε σύγ' ἐν φρυγίῃ κατέχεις ἴδης ὄρος ἀγνόν,
Εἰς μῶλος τέρπεισε, καλὸν λυδοῖσι θέασμα
Ἔρχεο πρὸς τελετάς. Sunt autem omnes Euocatorij votiui. Quemadmodum primus statim, in quo idem omnes deos suos inuocat. Apponunt enim preces in fine. tales omnes Procli hymni. In principio igitur: κικλήσκω καλέω, ἐπικέκλομαι, κλήϊζω. Clauduntur autem petitione. παρεῖναι τελεταῖς ὁσίαις. sicut ad Lucinam, δίδου γονὰς καὶ σῶζε. Sic cùm dixit, ἐκ προκαλοῦμαι, concludit. βαῖνε γεγηθὼς εἰς τελετὴν ἁγίαν &, οὐδὲν δεβίον μύσταισι προφαίνις, & ἀγαθὴν ὄπασον βιότοιο τελευτήν. &, αἰτοῦμαι θυσίαις καὶ εὐχωλαῖς λιτανεύειν.

Ἀποπεμπτικοί.

CAPVT CXIIII.

LAtinè satis commodè dici nequit τὸ ἀποπεμπτικόν. amittere, emittere, allegare. amandare verba satis id significant: vocis flexus insuauis est. Proinde veteres Poetæ ne προπεμπτικὸν quidem Latinè potius, quàm Græcè dicere voluerunt. Rarissimus horum hymnorum vsus: Quippe ex Homeri in hymno in Appollinem multas inuenias eius dei peregrinationes. Quamobrem Cùm ex iis locis abiret, in quæ venisset, ἀποπεμπτικῷ ὕμνῳ

ὕμνῳ cum populi prosequebantur. Præterea certi dies fasti apud Priscos fuere, in quibus quidam dij quasi antea aduenissent, compositis carminibus ad suam quisque patriam, dimittebantur. Cum enim multorum locorū patrocinium suscepissent: partiri tempora æquū fuit: vt alibi aliàs præessent sedibus suis. Itaque apud Delios, & Milesios Apollinis, apud Argiuos Dianæ festa quædam celebrata sunt, quæ ἐπιδημίαι dicebātur. Quasi eo potissimum tempore inter eos numina illa versarentur. Igitur postremo festorum die, quasi abeuntes deos suos ad aras certis hymnis prosequebantur: qui ea de causa dicti sunt ἀποπεμπτικοὶ: quemadmodum suprà diximus discedentibus amicis προπεμπτικοὺς. Aiunt à Bacchyllide Lyrico Poeta huiusce generis hymnos esse conscriptos. Statuūt autem differentiam inter κλητικοὺς & ἀποπεμπτικοὺς, quòd illos breues esse conueniat, hos autē prolixiores. Quasi mora desiderium abeuntis condiat. Cùm enim inuocamus. Volumus quàm celerrimè eos aduenire: cùm decedunt, tardissimè amoueri.

Φυσικοὶ, Μυθικοὶ, Γενεαλογικοὶ, Πεπλασμένοι.

CAPVT CXV.

QVemadmodum εὐκτικοὶ sunt partes τῶν κλητικῶν. neque enim, vti dicebamus, inuocantur dij, nisi vt opem ferant, ita φυσικῶν partes sunt οἱ πεπλασμένοι. Ficti nánque sunt: quemadmodum, Dies, Nox, Tempestas, Iustitia, Lex, Virtus, Honor, Fama. Orpheus autem mortem quoque celebrat pro numine. Hæc itaque omnia naturalia sunt. Sic & Marullus Cœlum, elementáque Hymnis canit, sic Apollinem Solem dicis. Dianam Lunam: Iunonem aerem: Iouem ætherem: Saturnum tempus: Venerem calorem genitalem: Martem sanguinis efferuescentiam: Mercurium ingenij dexteritatem. Horum duo genera. Alterum, quod celebrat tantùm, neq; exponit. Alterum quod rei naturam explicat, vt illud Poetæ,

-vos ô clarissima mundi
Sidera, labentem Cœlo quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres. Hactenus inuocatio nunc expositio. *-vestro si munere tellus*
Chaoniam pingui glandem mutauit arista.

Poculáque inuentis Acheloia miſcuit vuis.

Qui Sol,& Luna ducunt annum:formántque fata ſua vt. Lucretius quoque multa interpretatur.Hoc genus complectitur,& μυθικὰς & γηθαλογικάς. Ex Genealogicis educitur aut origo,aut cauſa cuiuſque poteſtatis. Exempli gratia Bacchi ortus Iouis filius,qui Iupiter æther eſt. Semele arſit.Vtrumq; vim igneam vini oſtendit. Præterea immaturum fœtum,niſi ſucco abūdet. Vritur enim vitis ſine humore.Iccirco exemptum, in coxa inſutum,perficit Iupiter.Iupiter,inquam,aut,quemadmodum mauult Orpheus,Saturni filius Sabázius.Sic enim ſcribit,

Κλῦθι πάτερ κρόνιε Σαβάζιε, κύδιμε δαῖμον,
Ὅς τε Βάκχον Διώνυσον εἰείβεσμαι, ὑρυφ. ἀστῶν
Μητρὸς ἐγκατέκρυψας, ὅπως τετελεσμένος ἔλθῃ
Τρῴλον ἐς ἠγάθεον πάρ, ἅπασαν κελαινεφέων.

Eodem modo etiam μυθικοὶ, ſiue, vt ego ſolitus ſum appellare,μυστικοὶ Officia nanque & opera numinibus attributa multa tegunt arcana manifeſtis inuolucris. Pugna deorum aduerſus Titanas.Sunt enim Titanes exhalationes,vapores,fumi:quas,quóſque ditcutiunt aſtra.Coniugium Iouis,& Iunonis:id eſt,ætheris,& aeris. Diſcordiæ inter eos,ob alterius humiditatem,alterius ſiccitatem.& alia talia.In quibus raræ fiunt petitiones.Cognomina verò multa: quot apud Orpheum videre eſt. Sunt itaque γηθαλογικοὶ fabuloſorum,ſiue hiſtoricorum partes: non enim ſemper fabula cum natalibus : natalia verò cum fabula ſemper. Fictorum verò numinum ratio mollis ſit: non coacta,non inſuauis, neque enim delectat me fictio illa : cùm Iouis caput ſcindit ſecuri Vulcanus, vt pariat Palladem,ac ne antiquis illud quidem probatum. Apud quos damnatur in primis illa,quam περιεργίαν vocant. Nā περοῦργον,quod pro opere eſt : πάρεργον, quod extra opus: ὑπέρεργον quod ſupra opus. Prohibent igitur ineptam affectationem. Quemadmodum aiunt à quibuſdam factum eſſe:qui Zelotypiæ numen cùm fingerent:velum ei attribuerunt,Inuidiam: Pro cingulo autem litem. Sunt autem duo genera eiuſmodi numinum , alterum , quod cum diis habet coniunctionem: Alterūm,quod ad naturam noſtram maximè pertinet. Primæ claſſis ſunt,venti,horæ,tempeſtates,fortuna & eiuſmodi.In his & res & ſtilos grauiores eſſe oportet. Secūdi modi ſunt,ſomnus, vigilia,paupertas, ſanitas, rumor, obtrectatio , luxuria, quibus humiliores tū fictiones , tum numeri ſunt attribuendi. Qui verò ἀπευκτικοὶ, vel προσευκτικοὶ dicti ſunt Hymni : eorum præcepta tum in ὑμνικοῖς , tum in ſuperioribus ſyluis poſita ſunt.Miſti autē cuiuſmodi ſint,ſatis patet ex his. Inuocant enim , narrant natalia , geſta, aras,vota concipiunt. Qualis Callimachi in Delum. In Cererem inuocatio,& preces poſt fabulā.Homeri hymni nulli inuocant : partim narrant natalia & geſta : vt Apollinis : partim geſta tantùm , vt Bacchi. Alij ſolùm laudant etiam ſine inuocatione : vt maxima eorundem pars.quare hæc quoque ſpecies ſeparata à cęteris ſtatuē da eſt,in qua illud ſolum verbum ἀείδω,aut κλείζω,Theocritus verò verbo vſus eſt in Caſtoris,& Pollucis,ὑμνῶ,

HEROICI, Pæanes, Scolia,

CAPVT CXVI.

A Modo igitur eæ ſpecies diuerſæ circa materiam vnam tantùm:quippe deos.A materia verò illa ſpecies,qua Heroes celebrantur. Quemadmodum Hercules,Cabiri.Corybantes ſiue Dactyli Idæi,Semele, Helena.Quam Stesichorus cùm ode quadam vituperaſſet, atque vt mentiuntur more ſuo Græci,oculis propterea captus eſſet:recantauit carmen,quod iccirco inſcripſit Palinodiam:cuius initium eſt apud Platonem in Phædro:

οὐκ ἔστιν οὗτος ὁ λόγος ἔτυμος,
οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις:
οὐδ' ἵκου ἐπὶ Τροίας πέργαμα Τεῖος.

Eſt autem Latinè παλινῳδία , Recantatio, veluti ex Horatiana ode colligi poteſt.In ſua nanque Palinodia dicit:

Fias recantatus amica opprobriis.

In Heroicis Hymnis eadē ratio Genealogiæ: Qualis in Theocriti Heracliſco.Frequentior tamen geſtorum narratio,vt in Heſiodi aſpide , & in Hercule Leonicida. ex facto etiam Hippan celebrat Orpheus : Igitur cùm Heroes ab antiquis ἡμίθεοι ἢ ἡμιθνῆτες crediti ſint : ſanè iocandum nobis eſt,vt non verè hymnos dicamus eorum celebrationes,ſed ὑμνώσεις. Quibus autem modis Pęanes, quibúſque Scolia canerentur,ſuo loco dictum eſt. Nam quòd ad materiam attinet ab hymnis differunt nihil.

DITHYRAMBI.

CAPVT CXVII.

AB his haud longè absunt Dithyrambi, eorum argumēta duxerunt originem à Baccho. Ideo philosophus in 8. Politicorum, ὁ διθύραμβος ὁμολογουμένως εἶναι δοκεῖ φρύγιον. Et frustrà Philoxenum tentasse τῇ δωριστὶ harmoniæ aptare dithyrambum, raptúmque ab eius natura in φρυγιστί. itaq; ταύτην τὴν ἁρμονίαν ἐν φρυγιστὶ μέλεσι λαμβάνειν τὸ πρέπον. In vndeuigesima sectione, negar suo tempore διθυράμβους habuisse ἀντιστρόφους. sed olim habuisse: quo tempore οἱ ἐλεύθεροι ἐχόρευον αὐτοὶ καὶ ἐν ἁρμονίᾳ μέλη ἦδον. vt postea videantur conductitias operas ad chorum serui prestitisse. Rationē reddit quare desita sit ἀντίστροφος. quia facti essent μιμητικοί. Quoniam in choris essent ἀντίστροφα, ἐν τοῖς ἀπὸ σκηνῆς non essent, id est, in diuerbiis, & allocutionibus. Itaque Tragica non habere ἀντίστροφα: neque eis aptam esse τὴν ὑποδωριστὶ, neque τὴν ὑποφρυγιστί.

LAVDATIONES.

CAPVT CXVIII.

HVnc igitur ad modū & dij & Semidei celebrantur. Cęteræ commendationes orationibus comprehensæ dicuntur laudationes. quarum naturam communem suprà declarauimus. Nunc materiarum modos sic diuidamus. quæ laudantur, sunt, aut ἔνδοξα, aut ἄδοξα, aut ἀμφίδοξα, aut παράδοξα. Endoxa voco Latinè nobilia. id est, quorum laus nota est. ἄδοξα autem ignobilia. Illaudatum Busiridem ἄδοξον dixit Virgilius. Ennius ex Hecuba Euripidæ. τὸν ἀδοξοῦντα ignobilem, opulentum τὸν δοκοῦντα transtulit. Id reprehendit Gellius: negat enim omnes ignobiles ἀδόξειν: & omnes opulentos εὐδόξειν. Sanè dimidio eius sententiæ accedo. non enim omnes opulenti εὐδοξοῦσι. sūt enim multi opibus differti ignobiles. At verò ἄδοξον siue ἀδοξοῦντα sanè ignobilem interpretor. Sunt igitur ἄδοξα argumenta quædam, quę nullam admittūt laudationem. ἔνδοξα igitur cùm per se clara, atque nobilia sunt, quare laudantur? quippe dij immortales nullius egent nostræ laudis. Nō enim Sol aut Luna, cæteráve sidera maiora, auctiora, notioráve euadunt nostris laudationibus. tantò minus verus ille vnus Deus. Sanè non omnibus omnino omnia nota sunt. Ille sanè non eget auditores eius indigent cognitionis, qua illius similes fiant. quin ille ipsemet, qui condit, componitque illas Dei laudes, eundem capit, quem auditor, fructum. Neq; enim ex animo quicquā in orationē exire potest, quod ipsius mentis prius non extiterit forma quasi quædā tametsi accidentalis. ἄδοξα igitur sunt, & suapte natura ignobilia, & quæ ab arte prædicationis cultum quàm difficillimè queunt accipere. Cuiusmodi genus causarū in duas partimur species, Vna est vilis & ἀγενής. putà si vē tris crepitum, aut ructū, stercúsve laudare institueris. altera est, quam ἀσύστατον Rhetores: idē Gellius parum cōsistentem causam videtur interpretari. quam Græcè ἄπορον vocat, id est, vt ipse dicit, inexplicabilem. Verùm tertiam adhuc speciem intelligemus. Est enim hæc secūda in duas diuisa. Altera est ἄπορος vera, i. quæ nulla subministrat argumenta. Inopē appellare potes. exempli gratia, Parricidium. Quod tamen, si per verecundiā liceret nefaria illa quidem, non inepta tamē oratione laudarē, nedum defenderem. Altera est ἀπερίσκεπτος, id est, vt ille ait, inextricabilis. exempli gratia illa, quā ipse affert. Septem iudices de homicidio cognoscant. Rata sententia esto quę à pluribus. Duo cēsent pecunia, duo exilio mulctandum Tres morte afficiendū. Difficultas est: quia accusator dicat tres simul hic esse. in aliis sententiis binos. Reus contrà. quatuor à morte absoluere: Tres tantùm mortis damnare. ἀμφίδοξα autem quæ dubitationem, & disceptationem vtrinque capiunt, Veluti Monarchię laudatio, belli nauigationis. παράδοξα verò quæ præter vulgi opinionem, vt mortem siquis laudet, & paupertatem anteferat Tyrānidi. Cęterùm oratori tribus hisce postremis relictis ἔνδοξα tantùm. hoc est laude digna, in Syluis nostris excepta poeticis numeris ornāda sunt. Sunt autē hęc: Persona, actio, locus, tempus. Sub Persona comprehenditur etiā quasi persona, equus, canis, leo, turdus, psittacus, laurus, platanus, rosa. Actionis autem non solùm fluxus ille, vt cursus, scriptio: sed etiā finis ipsius: i. opus vt statua, pictura, ensis, currus, & eiusmodi.

PERSONA.

CAPVT CXIX.

AC personæ quidē laus tametsi ab iis, quę suprà dicta sunt argumētis duci potest: tamen breuissimis ma-

ximéque necessariis locis hîc eam cõstituemus. Natura, Fortuna, Institutio, Actiones, Circunstantiæ. Natura comprehendit Genus, Corpus: Animum. Fortuna, Opes, Institutio & fidem facit naturæ. & addit, Actiones naturam perficiunt, & institutionem. Circũstantiæ continentur loco, tempore, modo, causa. quæ & si scio à Rhetoribus aliter explicata: mihi tamen nostra potiùs acutè prodere, quàm aliena supinè sequi, semper in animo fuit. Genus intelligo parentes, auos, affines. Corporis bona quatuor, Sanitas, Robur, Agilitas, Pulchritudo. Animum commẽdant habitus duo, perfecta contẽplatio, cuius finis cognitio: & perfecta voluntas cuius finis actio. Opes sunt aut cũ imperio aut priuatæ. Imperium aut singulare, aut cum aliis cõmune. Singulare aut iustũ, vt regnũ: aut violentum, vt Tyrannis, commune aut cum optimatibus: vt in Aristocratia: aut cum omnibus, vt in popularitate, quę à Græcis dicitur Democratia. Institutio naturę bona auget: vt Chiron, & Phœnix. Actiones aut publicæ, aut priuatæ, vt bellum, legatio, agricultura, nauigatio: quę omnia laudantur à fine. Priuatarum actionum quarundam manet finis, aliarum aboletur. Manere nunc dicimus eum, qui sensui subiectus est, quales sunt fines artium multarum, quę opera dicuntur, vt naues, ædificia, statuæ. Circunstantiæ sunt quibus laus, aut vituperatio augetur. Quarum numerum non rectè scripserunt antiqui. Sex enim recenset cum aliis Hermogenes, locum, tempus, modum, personam, causam, rem. Quem numerum etiã Trapezuntius est sequutus, sic enim περίστασιν nouo nomine interpretatur, rectè sanè. Nam quo iure dicimus constantiam, eodem etiam circũstantiam. Quintilianus in tertio Negotium Latinè appellat περίστασιν: verùm laxa voce nimis. M. Gallio verbo vsus est in participio, nomine abstinuit: dixit enim res circunstantes. Fabius multò plures commemorat circunstantias. Contra subtilius Trapez. omnes ad duas reducit, Rem, Personam. Cæterùm cùm Hermogenes dicat, περίστασιν esse τὸ πᾶν ἐν ἡμῖν, καὶ λόγοις, καὶ πράγμασι, καὶ δίκαις, καὶ ἐπιθέσεσι, καὶ βίῳ profectò & multa confudit, & à seipso alienus est, nam quomodo dinstinguit τὸν βίον ἀπὸ τῶν λόγων, καὶ πράξεων? quid enim aliud est in vita nostra, quam facta & dicta? Præterea si circunstantia est in rebus: quomodo res erit

erit circunstantia? Quòd verò alij quoque vt idem ait Materiam addunt: sanè sub re continetur. Sanè actionis cuiuspiam circunstantia res est, id est, materia, putà instrumentum, vt ensis in vulneratione. Ad hæc circunstantia facti est persona: sic etiam personæ circunstantia, factum est. Nam quemadmodum detrahetur testi fides, nisi ex aliis falsis testificationibus? sic loci quoque sunt circunstantiæ, frequentia, solitudo. Quare circunstantiæ circunstantia erit. porrò frequentiæ quoque ipsius erit circunstantia. Putà nobilium personarum, aut ignobilium. Ciuium, aut peregrinorum. Postremò vel illustrem quandam circunstantiam videntur omisisse τὸ ἀκόλουθον. vt non solùm actionis causam inuestigemus: sed illud etiam: an ipsa actio melioris, aut atrocioris rei causa fuerit. Quare Latinè Euentum appellabo. Exempli gratia. Si ex Milonis cæde melius, deteriúsve fuerit Reipublic. Sic Cæsarem laudaturus: non ab iis quæ fecit solùm, sed ex illis quoque vtilitatibus, quæ eius res gestas sunt consequutæ. vt extinctio Tribunitiorum tumultuum, & si qua sunt alia. Erit igitur περίστασις cohæsio, siue cohærentia causarum ad faciendam fidem. Quæ causæ cùm sint quatuor, efficiens personam comprehendet: materia instrumentum: finis animum personæ: in quo & coniectura esse poterit, & status qualitatis, & interpretatio scripti ac sententiæ: veluti cùm Milo in rheda est, ostendit animum suum aliorsum inclinatum, atque ad cædem faciendam. Forma verò complectetur modum apertè, locum autem & tempus consequenter. A loco igitur accepta laus ostendit patriam: quæ maxima affert momenta ad commendationem. Patriæ autem ius duplex. Altera est natale solum: altera vnde oriundi sumus. addere quoque tertiam licebit: quippe vbi bene accepti commodè viuimus. Tales sunt coloniæ, vel iure deductæ, vel vi occupatæ. Talia loca vacua, quorum in possessionem ventum fuerit. A tempore quoque si instituatur laudatio: seculorum fient comparationes. Ex otio & pace: opulentiam, securitatem, seculum illud aureum proferemus. A studiis populorum, religione, armis, literis, agricultura, mercatura. Vegetum Romuli, religiosum Pompilij, reformatum sub Tarquinio, iustum

ſub conſulibus, fortunatum ſub Cæſare, opulentum ſub Auguſto. Módus autem nequaquam perſonæ circunſtantia eſt: vt hac quoque parte Rhetorum incuria animaduertatur. ſicuti ne cauſa quidem. Neque enim perſonæ vlla cauſa eſt, ſed effectionum tantùm. Quare ſi iudicium de perſona fiat: nulla ipſius erit cauſa pro circunſtantia, veluti pro Archia Cicero dicit.

LOCVS.

CAPVT CXX.

CVm igitur à loco ſumãtur argumenta laudationum tum propter hoc, tũ etiam quia locorũ ſi laudes per ſe frequẽter celebrãtur: videamus quid ad Poeſim noſtram conferri queat. Superius loci ſitum, naturámque eandem negabamus aduerſus Græcorum ſententiam, quæ id aſſerebat. Natura enim eſt loci vis ad procreandum, alendum, tuendum. Hæc verò omnia ab ſitu pendent. Situs eſt locus, non quilibet, ſed certis affectus conditionibus. Conditio duplex, Cœli, Terræ. Cœli partes appellamus ſegmenta, & inclinationes: Græci parallelos, & climata. Segmenta ſunt præſcriptiones æquales inter ſe factæ à circulis æquè diſtantibus: quorum punctum medium eſt in vtroque vertice, quem Græci Polum vocant. πολεῖν enim vertere eſt. Inclinationes ſunt ſegmentorum certi tractus à vertice ad medium circulum: ita appellatæ, quia medio circulo ſubiecti populi rectum cœlum ſupra ſe habere dicuntur: propterea quòd linea ab eo circulo ad axis medium punctum demiſſa, qui axis eſt à vertice ad verticem ducta linea, rectum vtrinque angulum conſtituit. Cæteræ quæ ab aliis deſcendunt ſegmentis ad idem punctum axis medium non item. His itaque omnibus inclinatum eſſe cœlum par eſt. Eſt & alia ratio qua Cœlum veteres ſapientes partiti ſunt. Quippe medium circulum cùm in tot ſecuiſſent ſpatia, quot fecerant ſegmenta: à vertice ad verticẽ ducta linea per illa puncta, quibus ſpatia diſtinguũtur, circulos conſtituerũt omnes inter ſe in verticum puncto conſecantes. Eos circulos non ineptè recentiores meridianos appellarunt: propterea quòd per ſoles meridianos dignouerunt in terris locorum interualla ea, quæ non à vertice ad verticem, ſed per aliam directò tranſuerſam lineam ſita eſſent: quam differentiam qui ita deſignarunt, vt alia aliam regionem

Segmenta.

regionem Orienti Occidẽtíve dicerent propiorem: non meminerant, nuſquam eſſe vel Orientem vel Occidentem, vel Meridiem. Alteram quidem altera citius à Sole illuſtrari verum eſt. Orienti autem eſſe propinquiorem, non eſt verum. Vbique enim oriens eſt Sol, & ſemper idémque ibidem occidens. qui enim certis populis oritur, idem eodem tum loco, tum tempore aliis occidit. Quinetiam acrius more noſtro, intuenti patebit illud: Nullam altera prius vnquam videre Solem. Nam ſi Cataio prius apparet Sol, quàm Olyſſiponæ in dici principio, qui dies Cataio illuceſcit: ſubeunte nocte Cataienſibus, Olyſſipona prius accipiet diem quàm Cataium. Cæterùm vt ciuilius agamus & lenius: ita inſtituamus. Quæ regiones putantur prius excipere Solem, inde laudabuntur: quòd videantur lucis habere vel auſpicia, vel etiam ſemina. Quæ autem poſterius, recenti munere ditari, quod aliis marceſcat. Quæ Arcto propiores, abeſſe ab æſtibus. Æthiopas maledicere orienti Soli, id quod apud Herodotum legere eſt. nam quod aiunt quidem terræ partem quæ Vrſæ ſubdita eſt, eſſe cæteris terris altiorem, atque iccirco laudari pro eo poſſit, quòd arx quaſi quædam terrarum ſit: ſanè & puerile & falſum eſt, nanque à Lunæ montibus & Nilus ad nos, & in Antarticum oceanum indidem: aut è proximis alia flumina, quæ ab Hiſpanis nominata ſunt. Præterea quot fluuij in Arcticum oceanum euadunt? Inter quos Pezcera nobiliſſimus, & maximus, ac ſanè immanis. Par illorum error, qui cum Septentriones nominarunt regiones eas, quæ ab illis recedunt æquatorem verſus, Meridionales vocant. At enimuerò eiuſdem ad modum meridiani ſunt Lubeca, Roma, Tripolis. Quare alio modo loquendum eſt. Quæ igitur ad æquatorem propius pertinent carere iis incommodis, quæ vitalium inſtrumentorũ hoſtis frigus affert. Hæ ſunt Cœli diſpoſitiones. Terræ autem natura ſuam quæque laudem ex Poetæ ingenio parabit ſibi, nihil enim poeticis afflatibus difficile. Montana igitur à celſitudine, ab aeris puritate, quòd Cœlo ſit affinis: quòd ſalubriores, vt aiunt, herbas ferat. Nánque hæc ſententia ſuo loco à nobis explosa eſt. Campi faciles, plani, peruij, & quaſi humani. Hæc à partium conſtitutione, Pinguis verò, aut tenuis:

fertilis, aut ſterilis ab officio, & quaſi forma quadam. Illarum quidem laudes communes: tenuis verò & ſterilis, quænam excogitari poterit? Salubritas aeris, vt quod de cibo demat, de vita cibi minus egente addat. Strenui, ſeduli, gnaui incolæ tantum ab ſe ponant operæ ad opes, quantum à natura denegatum ſit. ipſi ſibi natura ſunt. Addes alias circunſtantias. Si mari vicina opes ex commoditate. Si procul à mari, procul à periculis, procul à vitiis. Raro enim fit, quin propter conuenarum colluuiem boni mores emporiorum deprauentur. Tum autem laudis partem ſibi vindicent fontes, lacus, flumina, portus: quemadmodum hęc vel deſcribi, vel laudari queant, videndum eſt. Fontes ex rupibus puriores aquas habent, è ſabulo commodiores atque faciliores. Qui in Auſtrum decurrunt ſalubriores. Qui è paludibus, pinguiores. Illæ ad potãdum, hæ ad rigandũ. flumina eodem modo turbida, quales apud nos riui, quos *Grognes* vocant multum aduehunt in arua commeatum. Itaque quod è ſupernis detergunt, reponunt ſubiacentibus. Vbi nudi campi, mox prata & ſalicta. Brixianus mella & alij eiuſdem Pręturæ maximo ſunt emolumento. Talia quoque plurima fluẽta in Taurinis neutiquam Nilo inferiora, ſi glebæ vbertas, quod inuehunt, ſpectes: Grana, & Duria, & alij. Profunda flumina ab ſubuehendum idonea. Vadoſa aucupiis apta, & facillimus apparatus piſcatoribus. Põtibus quæ nonniſi immani precio poni queunt, nõ indigent. Non pilis, non molibus, non aggeribus. vbi portus ſit naturalis, naturæ gratias ages, vbi manufactus, quos Cothonas ait Seruius appellatos, arte commendabis. lacus verò vel inuitum te rapient ad ſuas laudes.

Fontes.

Flumina.

VRBS.

CAPVT CXXI.

VRbis encomion, & ex iis quæ diximus, explebis, & paucis, quæ exẽpli gratia dabimus. Veronã matrem ſi contemplatus fueris, non ſolùm laudabilẽ, ſed etiã admirabilẽ fateare. Regio delectabilis, vtilis, Italiæ clauis. Situs qualis toto terrarũ orbe alij nulli. Quem amnem inuenias, qui cum Atheſi comparatus, tantam vrbem mediam diuidat, Pontes cum Romanis pontibus comparentur. In planicie eſt, in monte eſt: ſed ita vt montis domina,

domina, non mons dominus ſit. Arces tres. Si ciuitatem iam adnumeres, quatuor. Fontes intus aquæductibus antiquis. Theatrum, Amphitheatrum. Arcus, alia nobiliſſima monumenta. Quid ciues? Genuenſiúmne ſordes atque impoſturas, quæſtus gratia deuota Orco pectora, cum literatiſſimis bellicoſiſſimis, omnibus in artibus ſolertiſſimis Veronenſium ingeniis conferenda putes? Quod de Ligure dico, de aliis quoque eiuſmodi volo intelligi. ita aliarum loca excutias. A conditore etiam non parua argumenta. Si Princeps, ſi colonia, ſi Heros, ſi is qui olim pro deo habitus, aut in deos relatus eſt. A tempore, vt à vetuſtate, αὐτόχθονες Thebani. Arcades προσέληνοι. Athenienſes αὐτόχθονες. iactant enim ſe ſimul cum Sole ortos. & aliæ Græcæ nugæ. Diputant etiã Scythæne antiquiores fuerint, an Ægyptij. mihi vtrique inſanire videntur. Rationes in libris. De ſemine genitali deductæ ſunt. Si noua vrbs fuit, aut ex aliarum cõdita ruinis, vt Venetiæ ac vicinæ inſulæ: quibus ea debetur laus quæ proximè accedit ad immortalitatem. ſic Roma & Patauium cum Troianis parem nobilitatem, fortunam meliorem. Aut cæteris ſtantibus, tanquam vel interſita vel inſerta. qualis Roma florentibus eo tempore Voſcis, Equis, Veiis, Samnitibus, Thuſcis. ſiue illis inuitis & poſita fuerit & creuerit, maxima profectò laus: ſiue volentibus, non minor. quippe ſeſe haud ſatis futuros ad Regionis gloriam obtinendam exiſtimarint: quibus deeſſet nouum robur, noua auſpicia, noua fata. ibi quoque extant indicia laudum. Si eodem ſemper loco fuit, & virtuti, & felicitati attribuendum. Si mutata ſedes, vt Salapiæ, vt Patauij, quis dubitet optioni datũ & à nãtura & à fortuna locum? Mãſit locus, corpus ipſum euerſum, iiſdem aut maioribus finibus denuò reſtitutum: ibi verò ſatis patet optimam illam fuiſſe ſedem, quam cum alia nulla mutare voluerint. Atque hæc quidem rei mutatio eſt: Nominum verò mutationes raro ad laudem, ſæpius ad delectandũ pertinent auditorem. Paſcitur enim animus occulta eruditione: ac tandiu attentus eſt, quandiu diſcit. Veluti ſi dicas vel vrbem, vel regionem, non Athenas ſolùm & Atticam: id quod ſanè vulgare eſt: ſed & Cecropiam, & Erechthida, & Actin, & Carthmiam appellatam. Quas nominationes ſi ad laudem conferre libuerit,

ita deducas, vt qui postremum indiderint, virtute & fortuna prioribus fuerint superiores. Itaque Francos laudaturus, ab ea quasi nuncupatione augeas gloriam, quòd fortissimæ gentis domitores, sedem occuparint, leges ac nomen dederint simul. Quòd si de Latinis verba facies, tantò magis commendes, quòd Troianis agro dato, nomen retinuerint. Fit & alio modo mutatio aut imperij, aut pomœriorum. quæ si sunt promota, exhibebunt argumenta multa: sin angustiora, silentio prætereunda. A causa etiam propter quam conditæ sunt. Aiunt enim de Rhodo. Quum lateret ea insula sub aquis, emersisse, eamque Solis & vi & iussu: qui eam sibi terram elegerit, quum illo absente atque aurigante, vniuersum orbem inter se essent omnes partiti dij. hanc habes fabulam apud Pindarũ. Ex Callimacho nihilo minora mendacia: Delum è Cœlo cecidisse quum Iouis fugeret nuptias: ac propterea Asterien olim appellatam, quòd lubentis more sideris sese demisisset. Inter causas, oracula, exilia, victoriæ, casus. Oraculo, vt Thera à Barto. Exilio, vt Massilia. Victoria, vt Nicæa. Casu, vt Veneriæ. auguratò quoque capta loca, vt Romæ. A memoria defunctorum, Caieta, Bucephala. Reducũtur autem causarum capita aut ad necessitatem, aut ad animi libidinem, aut ad casum. Necessitas cõplectitur oracula, exilia, cremẽta ciuium, famem, sterilitates, incursiones, ignes, terræmotus, hostiles euersiones, inundationes. Voluptatem comitatur electio. A ciuibus verò quippe aut frequẽtia, aut excellentia quæ constituitur studiis, factis, operibus. Studia sunt, scientiæ & artes. Facta diuina, humana. Domi, foris. Publica, priuata. Opera, tem, la, ædes, muri, porticus, pontes, gymnasia, thermæ, theatra, viæ, aquæductus, turres, arces, statuæ. Reguntur autem regno, optimatibus, popularitate. Regni imago falsa, tyrannis. Illud βασιλεία: Hæc eadem voce Græcis, à quibus nostra, Optimatum status ἀριστοκρατία. huius vmbra ὀλιγαρχία. Popularitas Græcè δημοκρατία, quum vniuersi ciues æqua inter se ratione ius partiti sunt commune. Huius facies quasi quædam λαοκρατία: quum plebs plus potest. Latinum nomen non habet. Extitere tamen gentes quædam, penes quas hæc omnia simul fuere: vt veteres Ladæmones, & Romani sub Imperatoribus. Ibi Rex, Ephori, Populus. hic Imperator. Senatus, Plebs. appellata est autem ὀλιγαρχία etiam πλουταρχία quibusdam. Reducuntur autem ad capita duo, μοναρχίαν & πολυαρχίαν, quorum vtrumque sub πολιτείας nomine continetur. Quod nomen Latinè Rempublicam dicere nequeas. est enim idem publicum quod populi: at hęc species est, non genus. Quanquam populi appellatio apud Romanos interdum pro vniuersis ciuibus, aliàs pro plebe capi consueuit. Est enim in carminibus tam Fecialium, quàm iis quibus sese deuouebant Imperatores, Populi nomine Ciuitas vniuersa. Alibi verò pro plebe tantùm. quippe quum dicebant, Senatus Populúsque Romanus.

Franci. Latini. Rhodus. Delus. Asterie. Politiarũ species.

EPITAPHIVM, EPICEDIVM, Monodia, inferiæ, Parentalia, Threni, Næniæ.

CAPVT CXXII.

QVemadmodum defunctorum imagines domi, in foro, atque alibi statuæ habebantur, quibus non solùm virorũ fœminarúmque erga patriam beneficia sempiterna memoria celebrarentur: sed etiam vt ad æqualia facinora ciuium animi incenderentur: ita quorum facta nulla possent arte exprimi. publica oratione declarabãtur. Quæ quòd ad tumulos eorũ quos celebrabant, haberetur, ἐπὶ τάφῳ λόγος dicebatur. Etiã ἐπιτύμβιον dicere poterant: verùm vsus non admisit. quemadmodum ἐπιτυμβία Venus: cuius signum colebatur apud Delphos, vt ait Plutarchus. Est igitur ἐπιτάφιος idem quod ἐπικήδειος. Solus Seruius docuit nos differentiã. Epicedium enim dici corpori nõdum affecto sepulturæ, Epitaphium ad tumulum ipsum. Epicedium est Pallantis & Euryali. Funebris oratio Latinè dicitur, quę ipso in funere habetur, quare Epitaphium etiam Elogium ipsum dictũ est, quod tumulo inscribitur. de quo inter Epigrãmata. Itaque rectè Epitaphiũ vel oratio, vel carmen quod ad Mausoli viri sepulchrum quotannis Artemisia recitari instituit. In historiis antiquis nomen Tragœdiæ positum est Mausolus, qua Theodecten vicisse illo in certamine prodidere. Epicedium igitur semel tantùm dicitur. Epitaphia etiam anniuersaria esse possunt: quemadmodum Athenis. nam & Pericles dixit. extat apud Thucydidem. Plato quoque idem effecit. Item Aristidæ tres scripti sunt. In-

feriarum carmen idem, & Parentalia. Threni autem laxiore vſu, atque ampliore. In ciuitatum nanque euerſionibus is luctus quem lugerent, θρῆνος dictus eſt. Monodia verò longè aliter quàm ab eruditis accipitur, intelligenda. neque enim eſt idem, quemadmodum exiſtimarunt. Fuit enim quoties è Choro prodibat vnus, qui defuncti memoriam lugubri carmine celebraret. Ad tibiam fiebat id Lydiis modis. Quod primũ feciſſe Pythoni tibicinem Olympum ſcripſit Ariſtoxenus. Eſt igitur Epithaphium, aut recens, aut anniuerſarium. In recenti partes hæ: Laudes, lacturæ demonſtratio, Luctus, Conſolatio, Exhortatio. In Anniuerſario hæc eadem omnia præter luctum. Nemo enim iam annũ biennióve defunctum deflet. Multò verò minùs ſi tantùm temporis exactũ ſit, vt neque patres, neque liberi illius illorúmue ſint ſuperſtites. Materia quoque diuerſa: pro Imperatore, pro exercitu, pro vrbano Magiſtratu, pro priuato, viro, fœmina, adulto, puero: quorum vnumquodque peculiari ratione tractandum eſt. Poematis ingreſſus interdũ cum proœmio eóque leni, & mœſtis atque etiam attonitis conuenienti. aliquando ab exclamatione aut interrogatione, ita vt noſmetipſos interrogemus, quaſi putãtes narrationes conſilij noſtri. Quomodo nobis dicendum ſimul & ſilendum. Hoc dolor, illud officium, vtrunque defuncti virtus perſuadet. Explicatio perſonæ vel noſtræ, vel inbentis nobis: quòd excuſari non potuit Laudes non ſolùm mortui, ſed etiam mortis. quemadmodum fecimus nos in eorum Epitaphio, qui ad Viennam bello Turcico occubuere. lactura demonſtratur ſuaui primùm, mox incitatiore narratione, in qua immoratio & amplificatio auget amiſſæ rei deſiderium. à qua parte ſtatim luctus. Illa enim propter hoc: vt nos in Epicedio regio.

Quid mihi mentis erit, tam deſolata videnti
Regna tuo lacrymoſa obitu: felicia quondam
Auſpiciis ſeruata tuis, & reddita nobis.

Amiſſo nanq; tã gloriæ claro pignore, nihil aliud quàm lugendum. Poſt hæc eſt Conſolatio aggredienda. Tam graue damnum ſarciri poſſe, puta amiſſo Rege, ſucceſſoris virtutibus. Cuius laudes acerrima, ſed breui explicatione excitabis. Amiſſis militibus, commilitonum ſuperſtitum felicitate, ad quos ſi habeatur oratio, tanto impen-

impenſius prolixiúſque laudandi. Claudendum Poema Exhortationibus: tantùm abeſſe vt illi ſint lugẽdi, vt eorum præſens felicitas, quæ ſuperſtitibus obtigit, nõ contemnenda: illorum virtus, animus, exitus ſit exoptandus. ita enim viuendũ in bello, vt vitam noſtram virtute conparemus: aliorum vitã, ſi opus ſit, morte noſtra tueamur.

CONSOLATIO.

CAPVT CXXIII.

COnſolatio, eſt oratio reducens mœrentis animum ad tranquillitatem, nequit autem proficiſci niſi ab amico. quemobrem veterum præceptum fuit: Conſolatori quoque dolorem præ ſe ferẽdum, augendámque rei atrocitatem: atque huius quidem rei nullam afferunt rationem. Credo, apud Oratorem quempiam factum legerant: conſilium ignorabant, cauſam equidem illam exiſtimarim. Melius auditori perſuaderi poſſe, acquieſcendum ſibi eſſe, vt videat nos item æquo animo ferre: quum ex eo dolorisque participes intelligat, qui rem ipſam tanti faciamus. Sanè deteſtatur amans eorum ſermones, qui amiſſam rem perſonámve paruipendere videantur. Cæterùm vt hoc vehementer placet, ita non ſemper ad hunc modum agendũ cenſeo. Meliore igitur iudicio ſic exequamur. Conſolator aut eſt maior, aut minor, aut æqualis. Magnitudinẽ intelligo, aut imperio, aut dignitate, aut opibus, aut ſapientia, aut ætate. Aliter enim conſolabitur Naſonem Liuia, aliter Liuiam Naſo, hoc ſpectat ad imperium. Dignitas autẽ etiam ſine imperio eſſe poteſt. Veluti ſi pater filium. Ciceronem Pompeius. Opibus, vt ſi è plebe quẽpiam cliẽtem ſuum Craſſus. Sapientia, quemadmodũ Polybium aut matrem Seneca. De Ætate non opus eſt exemplis. Maior interponet authoritatem, etiã obiurgabit. Sapiens apponet etiã diſputationem. Sententiæ huic crebriores. Minor oſtendet affectũ: ſeſe id à ſapientibus accepiſſe. Æqualis teſtabitur amicitiam: ius commune benecuolentiæ. Hæc à perſonis. A reipſa quoque diuerſa excipiẽda ſunt argumenta: parentes, liberos, amicos, patriam, imperium, libertatem, Regẽ, alia poſſumus amittere, quorum varietate varia quoque Poematis genera exorientur. Affectus ergo aliquãdo intendendi, aliquando tollendi. Vulgi imprimis opiniones,

metus, spes, superstitio, extirpanda. Id quod non solùm exaggerationibus augenda, vt volebant: verùm etiam diminutionibus atterenda erunt interdum. Atque hęc quidem est consolatio ob amissa. Quòd si cuiuspiam rei amittendæ in metu sis: velut is qui apud Tyrannum venit in suspicionem coniurationis: duas in partes erit Poema diuidendum. In prima pones spem, qua vel opinio deleri, vel ira placari possit: in secunda addes animos, euentum contemnes, carissima quæque ostendes esse vilissima. denique à Philosophis mundi vitæque cõtemptoribus omnia mutuanda. Quæ si vulgata sint præcepta, sententiæ, prouerbia, aliis omnino verbis, numeris, figuris exprimenda sunt. nihil enim minus mouet quàm familiaria nota, atque quotidiana. Sin à vulgi opinionibus vsúq; maximè abhorrent, ac propterea ægrè animum subire valent: tum verò non tam rationibus atque argumentis fides extorquenda, quàm exemplorum frequentia persuasio insinuanda. Atque hæc quidem habui quæ in Syluas conferrem nostras, nunc aliorum Poematum inuentiones exequamur.

LYRICA.

CAPVT CXXIIII.

LYricorum materiam planè demonstrauit Horatius, mihi ita videtur. Quæcunq; in breue Poema cadere possunt, ea Lyricis numeris colligere ius esse. Laudes, amores, iurgia, insectationes, comessatoria, obiurgatoria, vota ad indulgendum genio exhortationes, contrà, sobrietatis commendationes. Gestorum summarias explicationes, desideria, conquestiones, locorum, temporum explicationes, noua consilia, deliberationes, negotiorum susceptiones, susceptorũ repudiationes, inuitationes, repulsiones, dehortationes, detestationes. & alia siqua sunt. Amat autem poema hoc animi libertatem, nihilominus quàm vel Satyræ, vel epigrammata. Poscit verò frequentiam sententiarum. quas esse duorum generum habes à Rhetoribus. vnum est apertum, vt illud,

Nec generant æquilæ columbas.

Alterum tectum circuitu verborum, quale

Tu ne quæsieris scire (nefas) quem mihi, quem tibi
Finem dij dederint.

Aperta

Aperta enim ac simplex esset sic: Ne sciscitare mortis diem. Tota quoque prima Ode talis est: & illud,

Terruit gentes: graue ne rediret
Seculum Pyrrhæ.

Plana enim sententia ad hunc potissimùm esset modum: Deus magni terroris supplicio afficit minutiora scelera, vt deterreat à maioribus. Breuitate delectatus est Horatius. quod consilium nos quoque maximè probamus. nihil enim suauius quã posse plures epulas degustare. atq. hoc præceptum in aliis quoque multis puto esse obseruandum. Qualia sunt quę in coronis, conuiuiis, in foro, inter deambulandũ vel canuntur, vel recitantur. Quæ verò conuocatis ciuibus in eorum conuentu pronunciantur: ea neq; longa esse opus est, ne tædio afficiantur, & sunt fortasse qui habeant negotia, neque breuia: vt quasi asparagi, aut apnæ vix nunc admissos conuiuas, illico dimittant. Comœdias ac Tragœdias otiosis damus. nemo enim in theatrum venit, qui non libens velit id temporis amittere.

ELEGIA.

CAPVT CXXV.

QVid esset Elegia, suo loco dictum est, eius materiam primùm aiunt fuisse lugubrem, quod & diximus in primo. Nobis non placet, sed ab amantium commiserationibus dictam puto: vox est Tragica ἐλελεῦ: qua ad amicarum fores vsos fuisse priscos arbitror. voti deinde compotes, quasi eiusmodi carmini gratiam referrent etiam secundiorem illam fortunam celebrarunt. Est autem carmen aptum conquestionibus. In tres enim syllabas abit, duas breues: tertiam, quæ nullo in versu efficere potest, vt sui ratio habeatur. Subditur ergo constanti Heroico fluxus pentameter. Quanquam Pythiam scribit Athenæus inuerso ordine respondisse Charitoni & Melanippo.

δοιαίμων χαρίτων, καὶ μελάνιππος ἔφυ,
θείας ἀγεστῆρες ἐφημερίοις φιλότητος.

Eius authorem incertum scribit Horatius. Quidam ad Theoclem Naxium referunt. Candidam oportet esse, mollem, tersam, perspicuam. atq. vt ita dicã, ingenuam. Affectibus anxiam, non sententiis exquisitis. Nõ cõqui-

sitis fabulis offuscatam. Cultus nitidus potius quàm pexus. Argumenta: commemoratio diei, à quo initium amãdi factum fuit. Eiusdem laudatio aut execratio. Querela, Expostulatio, Preces, Vota, Gratulatio, Exultatio, Furti narratio, Fletus, Conuitium, Vitij aut flagitij obiectio, Recantatio, Propriæ vitæ explicatio, Sui cum riuali comparatio, Comminatio, Amicæ alterius propositio. Iannæ, Ianitori, Ancillæ, Matri, Marito, Tẽpestatibus, Cœlo ipsi conuitiũ. Cõuitiũ Cupidini, Veneri, sibiipsi. Mortis exoptatio, exilij. Amicæ absentis detestatio. Præterea desperatio cum imprecationibus: cuiusmodi sint in Ibin. etsi alia causa. Epicedia quoque, & Epitaphia, & Epistolæ hoc genere Poematis rectè conficiuntur.

EPIGRAMMATA.

CAPVT CXXVI.

CVm omnium non solùm Poematum, sed etiam librorum extent inscriptiones: quam ob causam Epigrammatis vox breuibus tantùm Poematiis propria facta est? An propter ipsam breuitatem, quasi nihil esset præter ipsam inscriptionem? An quæ statuis, trophæis, imaginibus, pro elogiis inscribebantur, ea primo verò que significatu Epigrammata sunt appellata? ac sanè ita est, vt ipsum Poema sit statuæ inscriptio. Vbi verò in librũ transfertur, è cõtrario fit. Ipsa enim statua inscriptio est Epigrammatis. Haud sanè statua ipsa, sed statuæ siue imaginis imago. Quænã ea est? inquis. Titulus, quẽ Lemma vocat Martialis. Exempli gratia, Rufi rhetoris statuæ inscripsit lepidum illud poematiũ Ausonius. Hic ipsum poematium inscriptum, Epigramma est. quum verò illud in libro descripsit, statuæ imaginẽ, id est, Rufi nomẽ inscripsit sic: In Rufi statuam. verùm hæc ingeniis emũctioribus. Epigramma igitur est poema breue cum simplici cuiuspiam rei, vel personæ, vel facti indicatione: aut ex propositis aliquid deducens. Quæ definitio simul complectitur etiam diuisionem: ne quis damnet prolixitatem. Est simplex indicatio rei, vt anathematis. Donaria nanque non sine inscriptione. Multa extant apud Pausaniam sic illud,

Aeneas hæc de Danais victoribus arma:

sic locus,

ταῦτ'

ταῦτ' ἔστι πελοπόνησος, οὐκ ἰωνία. sic signi.

ῥώμη παμβασίλεια τεὸν κλέος οὔποτ' ἐλεῖται:

νίκη γὰρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

sic dicti καὶ τόδε δημοδόκου. Alia verò composita sunt quæ deducunt ex propositis aliud quiddam. idque aut maius, aut minus, aut æquale, aut diuersum aut cõtrarium. Breuitas proprium quiddam est. Argutia, anima, ac quasi forma. Quare non est verum, Epigramma esse maioris Poematis partem. Breuitatem verò intelligemus, non definitam, nam & monostichon est apud Martialem, & aliquot satis longa, si alia spectes. Recipit autem omne genus. Poeseos, διαλογικὸν, siue δραματικὸν, & διηγηματικὸν & μικτὸν. Epigrammatum autem genera tot sunt, quot rerum. tot versuum generibus explicantur, quot sunt versuũ genera. tot verbis verborúmq: generibus, speciebus, formis, figuris, modis componuntur: quot sunt in quocunq: linguæ, nationis, populi, gentis ambitu, genera, species, formæ, figuræ, modi verborum. Quinetiam non solum noua licet fingere, verùm etiam Solœcismos aliquando, aut Barbarismos admittere. Nouitas illa vel inoffensa, vel interdum distorta, excitat vel risum vel admirationem. Talia apud argutissimum Poetam: Domicœnium, *Nõ es vitiosus Zoile, sed vitium.* Neque enim abstractum prædicatur. Est hîc in Dialectica & Metaphysica Solœcismus. Quid argutius simul atque distortius in lingua Latina? *Non es bonus, sed optimus malorum.* Sic nos multa, inter quæ verbum vnum mirificum, Depecuatus: pro eo quod vulgò depeculatus. Quod verbum impressor nostrorũ Hendecasyllaborum, quum argutiam non comprehenderet, putauit mendosum, substituítque vulgatũ depeculatus, flagitium ratus in scriptura. Sic eius temeritas, aut ignauia, aut notularũ nostrarum ignorãtia plerisq. locis aliis vitiũ attulit. Epigrãmatis virtutes peculiares: breuitas & argutia. hanc Catullus nõ semper est assecutus: Martialis nusquam amisit. Argutia non vno modo cõparatur: inexpectata aut cõtraria expectationi conclusione. Epigrammatum tot sunt genera, quot causarum. Iudicialis speciẽ præ se fert Apologeticum vt illud Catulli,

Lesbia mi semper dicit malè, & illud,

Irascere iterum meis Iambis.

suasoria sũt in secũdo genere: in quo Amatoria. & quib,

aliquid petimus: vt illud,

Viuamus mea Lesbia, atque amemus. & quæ sequũtur tribus versibus diuinis,

Soles occidere & redire possunt:
Nobis quum semel occidit breuis lux
Nox est perpetua vna dormienda.

Est enim Epichirrema, qualia & apud illũ, & apud Martialem plurima. Tertium genus est laudis & vituperationis in genere demonstratiuo: sub quo continẽtur Epitaphia & Elogia. Ac taxandi quidem morem illiberalis animi semper existimaui. Iccirco in Amatoriis eò vsque exercitati sumus, vt nouorum Epigrammatũ inscriptione gloriari fortasse licuerit. Hęc esse decet cãdida, culta, tersa, mollia, affectuum plena, Interdum argura in fine, interdum deficientia & mutila. Maxima enim amantis sapientia, amẽtia est. quam depictam dabis in defectibus sentẽtiarum, aut in repetitionibus. Multa desiderij, multa cogitationũ expressio. Cauebis omnino à languidis & insulsis, cuiusmodi recentiorum vides multa. nam quę vel vmbram solam præ se ferunt obscœnitatis, neq. abs te scribi, neque ab aliis scripta legi iubeo. Quid enim sis aliud quàm id cuius lectione delectaris? Stolidi quidam triuiales ad nominũ allusionem infelicissimos numeros contulerunt. Nihil ineptius ad laudationẽ, verbi gratia, si Minutum Munitum dicas: habes enim illustrissimas corporis animiq. virtutes Gabrielis filij, quibus integros explere queas libros. Ad vituperandum tamen aliquãdo non ineptè vti poteris. veluti si Doletum Oletum interpreteris: aut à dolo deducas: sicuti fecisse legimus Ouidium: cuius extat ille versiculus,

At cur non dicam Furia te Guriam?

Est & facetum genus illud, quod frigidè Gręci, Latini acutius exercuere, de quo alibi diximus, Echo enim in fine versuum ponunt, non sine magna auditorum attẽtione. Verùm vt res aliæ ex aliis suboriuntur, hilariora fiũt omnia vbi literæ syllabæve mutantur. quemadmodum nos,

Non temere antiquas mutat Vasconia voces:
Cui nihil est aliud viuere, quàm bibere.

Sic in Echo mutare poteris: vt quum auditor similem verbi caudam expectet, ludas diuersa. Non enim post

dices κόπος: vulgatum nánq. iam est nimis. sed πόκος. Significat enim vellus pecuinum, vnde pecus quoque dictum, non autem à pascendo, vt dixere. ídque non tam ea ratione, vt Echo imiteris, quàm vt epigramma concludas: verùm inuentori nouitas afferre possit aliquam ingenij laudem, imitatoribus rariorem.

APPENDIX PRO EPIGRAMMATE.

Vt speramus haud ingratã futurã sedulitatẽ nostram: addidimus iis quæ iã præscripta sunt, hęc quoq. perinde atque embamma quodpiã. Non enim decuit argutissimi poematis præcepta sine argutia tradere, Genera igitur Epigrãmatũ indefinita, propter materiæ diuersitates, tẽtauimus ad pauca reducere: vt præter altiloquũ, humile, mediũ, habeat etiã proprias Ideas. Quędã igitur sũt mollia, tenera, laxa, affectus in se amatorios cõtinẽtia. quorũ efficacia est, non esse efficacia, sed nequam. Igitur totus tractus sese in languorem dat. Huiuscemodi pleraque sunt Catulliana. In hoc genere, vrbanè vt loquamur, mel statuimus. Alia contrà, viuida, vegeta, acria, qualia Martialis horum Ideæ quatuor. Vna, in qua fœditas est. hanc non solùm à republica Platonis, sed toto orbe terrarũ, & ipsam & eius authores exulare iubeo. Vna in qua fel, amarulenta species hæc, obiurgatoria, obtrectatrix, maledica, virus olens: quam tamen exercere licet bono viro: modò fiat sine opprobriis, & conuicia sint ciuilia, ad malos mores detestandos. Vna in qua est acetum. mordax genus hoc carpit sine maledictis: vt illud, *Quem Græcia & Pontus in Liguria genuere: hic bonus esse potest?* vna in qua est sal ex iis captatur risus sine vlla vituperatione, atque haud multa mordacitate. vt fecit Martialis, quærens per omne vitæ genus quid faceret Canius, nihil aliud agentem expressit tandem, quàm ridere. Pręter hęc est forma quędam, quã sibi instantẽ appellare consueuimus confertam, densam, multiplicem. Quoties singulis quibusque momentis tam acutè conficit, vt ibi sisti queat illa sentẽtia, at illa semper crescit. hoc nõnisi multæ artis, multíque ingenij. Est etiã species quędam nobilis ac generosa, scita quadam æquabilitate plena: quam apud paucos, ac raram inuenias, vt sit venustas cum gra-

uitate, & acumen cum lenitate: numerus quaſi natus ibi non illatus aliunde: aut affectatus ambitioſè: ſuſpenſus animus vſque ad extremum. Qua recepta ſententia fatur ſit, nec audeat in eo quicquam prætereà quærere. Ad hanc formulam ſpectauimus nos in iis quæ noua inſcripſimus Epigrãmata & in Thaumantia. Sunt & in Heroibus & in Heroinis non pauca: vbi exquiſitæ argutiæ numeroſo dicendi genere conditæ compoſitæque ſunt. Exemplum illius differti hoc vnum eſto, in quo continẽtur quatuor Epigrammata,

Heus virum eligimus? Si non niſi dente podagra,
Dente famis dirè diſcruciata perit.
Ah nequeam, niſi ſic, finire dolore dolorem?
Atque ferum finem tollere ſine truci?
Heu macie informi, laruata heu tabe furorem,
Et funus pluſquam funere præueniens.
O vitam inuitam: ô incommoda, commoda, lux nox.
Si, ne aliquid fias, cogeris eſſe nihil.

Quoniam verò ſignorum, ſtatuarum, trophæorum, donariorum inſcriptiones (vti dicebamus) antiquiſſimę fuere: in iis omnino vetuſtatis leges, quę in hiſtoriis explicantur, obſeruandæ ſunt. earum ſumma eſt: vt quamſimpliciſſimo filo deducatur rei geſtæ, victoriæ, dedicãtium nominum, familiæ, patriæ, narratio: quale eſt elogium ſuper imagine Ennij poetæ:

Aſpicite, ô ciues. ſenis Ennÿ imaginis formam,
Hic cecinit veſtrum maxima facta patrum.

Vbi etiam vides profeſsioni circunloquutionem. ea explicatius in Græcis inuenias. quamobrem id quoque ex eorum hiſtoriis obſeruauimus quum Æſchylus, ac Simonides inter ſe certaſſent pro eorum elogio, qui ceciderant ad Maratonem. victũ fuiſſe Æſchylum elegiacæ illius tenuitate.

INSCRIPTIO.

CAPVT CXXIIII.

HActenus de inuentione, haud ſine maximis laboribus multiſque difficultatibus à nobis ea præcepta conſcripta ſunt: quæ aut à nullo ante nos explicabantur aut ſine arte diſperſa, indigeſtáque iacebant penitus, aut etiam vel inepta, vel inepte prodita. Multa quoque falſa plus interdũ faciebãt negotij, quàm cõmoditatis afferebant.

bant. Reliquum eſt, vt qua quidque inſcriptione indicetur poema, videamus. Inſcriptio eſt vno, aut non multo pluribus verbis comprehenſio eius partis operis, cuius partis gratia cæteræ partes omnes veniunt ad totius conſtitutionem. Quę definitio paulò ampliore circunſcriptione à nobis tradita eſt: vt minore negotio percipereture. Eſt igitur comprehenſio quemadmodum id, quod Græci περιοχὴν, Latini argumentum vocant. nam quod quidam Grammaticorum etiam ὑπόθεσιν appellarunt: id contrà quàm verbi ratio monet, auſi ſunt. Ab Oratoribus enim, ſiue declamatoribus ſumpta eſt vox illa: qui propoſitis argumentis, tanquam ſuper ſubiecto fundamento, futuram orationem ſuperædificabant. Itaque ὑπόθεσιν nominabant materiæ propoſitionem ſine perſona. περιοχὴν cum perſona. Non quòd id adderet præpoſitio, ſed quòd primi illi garrulitatis huius inuentores, tanquam leges diſcipulis poſuere. Ergo Poetæ fuſum opus (qui anguſtiore ambitu comprehenderet) hanc ipſam comprehendentem orationem vel proſa vel numeris. nequaquam περιοχὴν dicere potuit: quæ poſtea facta eſſet. Communem igitur habet inſcriptio cum Periocha comprehenſionem. differunt autem inter ſe, quia vnico verbo perficitur inſcriptio, aut non multo pluribus. Exempli gratia, Hiſtoria, De hiſtoria: De ſcribenda hiſtoria. Periocha multis: in quibus etiam narratio quędam eſt. vt quanquam ſingularibus verſibus paucíſque verbis Iliados libri, quid quiſque contineat, indicatur: tamen eſt in omnibus, vti dixi, narratio breuis, quemadmodum ipſo in opere explicata. Præterea totum ipſum ſemper comprehendit Periocha: veluti ſi dicam, Libri poſteriorum reſolutoriorum docent quid ſit Demõſtratio, quot genera Demonſtrationis, quibus partibus conſtet, quem ad vſum comparetur. Inſcriptio autem ſatis habet ſi dicat, De demonſtratione. quippe eam operis partem quæ totius obtinet rationem, ita vt ad ipſam cæteræ omnes reducantur. Ita multis in locis de Ilio nihil in Iliade: ad Ilium tamen omnia. Eſt etiam ab Iureconſultis aliiſque Tituli appellatione dicta inſcriptio: quemadmodum legis cuiuſpiã Periocha, Summa: Latinis verunque vocibus. Cæterùm non quemadmodum Varroni placuit, Titulus à tutando: ſed antiqui moris ratio

est. Etenim quum quid proscriberent quanti indicabant. Is erat Titulus, παρὰ τὸ τίειν καὶ τὴν τιμήν. Cuius significatio ad alias postea inscriptiones translata est. Iidem Græci consultius ὑποκείμενον. quum enim inscriptio sit dictio indicans materiam, rectè ea materia à recentioribus Subiectum dicta fuit. Differt etiam ab Elencho, propterea quòd Elenchus est quasi multi Tituli. siquidem nuda sint rerum vocabula: cuiusmodi eæ sunt, quas Tabulas appellabat vulgus. Si autem sententias breues contineant, qualis est Plinij Elenchus: id potius vel Periocha, vel Summa nominabitur. Indicem Elenchum nudum Latini vocant. nam is qui sententias comprehendit, sanè idem est quod Argumentum. Rubricam verò à colore Barbari. Hæc est igitur Inscriptionis natura, atque vt vocant, essentia. Reliquum est vt vnde & quo modo fiat, videamus. Multis in locis ab Aristotele dictum à nobis repetitum est. Omni in natura vnum existere primarium ad quod cætera omnia reducantur. Totæ enim ædes tecti causa fiunt. Ita etiam in Poematis. Id igitur cuius ergò reliqua omnia scribentur, erit hoc quod quærimus: super quo partes aliæ construentur ad totius constitutionem: à quo vniuersum opus inscribetur. Ergo ab Vlysse, Vlyssea: ab Achille, Statij Achilleis: Homerica verò non, sed Ilias. propter Ilium enim Achilles, non propter Achillem Ilium. neque enim rectè fecit Lucanus: cui Pharsaliæ titulus adeò placuit. Nam neque ibi omnia gesta: neque maior pars, neq; propter illam: quippe rerum gestarum Pharsalia neutro modo finis fuit. Est enim duplex finis. Alter, qui postremus terminus rerum est, vt Mors: Alter, propter quem fit id quod fit. Proinde Argumentum, quum sit complexio rei gestæ, vel quasi gestæ: & in eo quinque inueniantur, persona, res, actio, locus, tempus: ab his appellationem institui oportet. A persona, Vlyssea, AEneis, Agamemnon, Amphitruo, Olympionicæ. A re, Phænomena, Meteora, Thesaurus. Ab actione, Bucolica, Theriaca. ἔργα, Halieutica. Fasti quoque ad hanc partem pertinebunt, nisi eos ad sese retrahat Tempus: non enim valde laboro. Metamorphosis quoque voce ipsa testatur actionem. sic enim dixit, *Nam vos mutastis & illas Formas.* Sic de Tristibus: fletum enim profitetur. sic Amores, Lacrymæ

Elenchus.

crymæ, Lusus, loci basia: sunt sanè actionum effectus. A loco, Ilias, Thebais, Andria, Pharsalia, de Ponto. A tempore, quemadmodum de Fastis dicebamus. Dies nánque sunt cum actionibus. Explicatius Hesiodus, ἔργα καὶ ἡμέραι. Hæc igitur ab argumento. Est & alterum genus Inscriptionis à genere Poematum. Epigrammata, Lyrica Galliambi, Dithyrambica: & à modo eorum, Cantus, Ode, Melos: & ab Inuentoribus, aut iis qui eo genere carminis excelluerunt. Anacreontica nostra, Hipponactes nostri, Archilochus noster, Manes Catulliani nostri. nam Pindarica non ausi sumus scribere: sed humilitatem nostram professi. Excessus inscripsimus: propterea quòd & vires nostras, & Latinitatis facultates superarent. Atque hîc habes secundum caput: vnde inscribendi ratio sumenda sit. Tertio loco quærebamus qualis fieri deberet. est enim non vno modo: quippe aut vno verbo aut multis. Multa sunt illa, ἔργα καὶ ἡμέραι. ἔπτα ἐπὶ θήβας. Plura etiã apud Iurisconsultos, idque non vno modo. Etenim quũ sumpsissent partem aliquam legis interpretãdam, suis eam libris præfixere. Vti possidetis. Interdum verò vt fusius explicarent. De iis qui ante sententiã mortem sibi consciuerunt, aut accusatores corruperunt. Contrà, multa vno verbo: De tigno iniuncto. Aliam enim materiam tigni appellatione interpretati sunt, vt calcem & arenam. Similis modus quum verbo quopiam posito, id quod ad illud pertinet, simul intelligimus. Fasti scilicet dies. Metamorphosis: quippe corporum, περιήγησις: sanè orbis. Phænomena: id est Astra. alia enim corpora item φαίνεται. Is igitur modus est in quantitate vocis. in qualitate verò valde varius. In recto, Hecuba. In obliquo duobus flexibus: placuit enim quibusdam sic, Fastorum libri duodecim. & Lectionum antiquarum. &, ἀπομνημονευμάτων. &, Locati & Furti, Rerum amotarum. Verùm hæc eadem ratio est cum priore. Appositio nánque vel numeri, vel ordinis librorum deflexit rectũ in secundum casum. Frequens sextus casus cũ præpositione. De plantis. De fortitudine. De edendo. De natura nam quemadmodum materia vera est in manibus fabri, vt imponat ei formam: sic quasi materia in animo Poetę, vt imponat ei quasi formam. Nempe Vlyssis nauigatio talis est, qualem effecit Poeta. Ergo sicutĩ

dixit Ouidius, *de duro eſt vltima ferro*: hoc eſt ætas ferrea ita De natura, id eſt naturalia. Neque verò caret vſus ratione. De, enim locum ſignificat, τὸ ὅθεν. quare eodem iure dicemus De plebe hominem, de auro annulum (ſic enim etiam Cato loquitur) quo, de terra ſaxum tollere. neque enim totum aurum in annulo eſt, ſed de auro aliquid. ſicuti de ima plebe homo. Cæterùm hæc aliáque præclara monumenta, quibus cauſæ neceſſitudinéſque Latinarum eloquutionum explicantur, acutius ac fuſius in libris Originum ſcripta ſunt. Hæc quum ita ſint, animaduertenda eſt varia deſumptio appellationis. aliquando enim ſic narratur res, quaſi repræſentetur: non quaſi de ea agatur. Quo tempore in recto facienda eſt denominatio: vt Andria, Adelphi. dantur ſiquidem ſpectatoribus contemplanda. Interdum rem narramus ita vt circa ipſam verſari videamur. atque ibi per ſextum caſum cum præpoſitione enunciamus. ſic dicimus De rerum natura, De vi, De legatis. docemus enim quid ſit, & quale, & vnde, & quem ad finem. Qua ex præceptione haud paucos errores à multis animaduertas. neque enim rectè ſcribat Plinius De naturali hiſtoria: quoniam non docet quemadmodum de natura texenda hiſtoria ſit. Sed in recto ſic: Hiſtoria de natura, ſiue naturalis: id eſt narratio rerum naturalium. quippe non eſt narratio materiæ, ſed natura: narratio autem, modus materiam ipſam referendi. Iccirco non bene Ouidius, De triſtibus nempe non definit triſtia: non apponit affectus à definitione, ſed agit ipſa triſtia. Sic nos Lacrymæ & Simonides θρῆνοι. Neque multo cõmodius, De Ponto ſed à vel in Ponto, aut Ponticæ Elegiæ, aut exilium: Illud obſeruandũ, Didaſcalica Poemata declarari aptius per ſextum caſum: vt De animalibus, potius quam Animalia. De plantis, De agricultura. De re militari. Hanc igitur rationem ſubtilius interpretamur. nánque aut res ipſa aut ars de re docetur. Res, vt Natura animalium: tunc ſextus commodior. Ars de re: tunc vtrunque conuenit. æquè enim & Vitruuius De architectura: & Vitruuij Architectura. ſic διαλυτικὴ idem quod περὶ τῶ διαλύειν. Is ergo vocis flexus vno capite. Alterum flexus caput eſt in numero náque vbi ſubauditur vox hæc, Præcepta, aut Opera: in plurali poſuere, vt Georgica, Theriaca. nam

Plinij inſcriptio.

Ouidij liber triſtium.

Sextus caſus.

Phænomena ab ſiderum frequentia ſuum ſibi numerum neceſſarium ſecum attulere, ſicut etiam κατηγορίαι. Qui verò putarunt non rectè dici potuiſſe περὶ κατηγοριῶν, longè fallũtur. Cæterùm vt omnia, ita huius quoque conſilij rationem ex Ariſtotele potes diſcere. Iis namque commentariis, quibus multarum ciuitatum ſtatus ac mores declarauit, hanc appoſuit inſcriptionem, πολιτεῖαι. potuit etiam περὶ πολιτειῶν. Libros verò, in quibus illa ſuo iudicio conſtituit, inſcripſit πολιτικά. præcepta ſcilicet πολιτείας. Quare longè melius dixiſſet Cicero, De officio, quàm De officiis. at ſequi maluit Poſſidonium, qui περὶ καθηκόντων. Eſt tamen vnum, quodcunque tractatur: quia vnum item, quodcunque eſt. quippe non eſt ibi narratio ſimplex multorum officiorum in exemplis, ſed officij natura in definitione ac diuiſione. Itaque Ariſtoteles quoque ſi definiuiſſet κατηγορίαι in Prædicamentorum libro, neutiquam rectè inſcripſiſſet, κατηγορίαι, aut περὶ κατηγοριῶν. ſed in ſingulari. Qui aliter ſentiunt, vt Ciceronem defendant, factioſi Rhetores eſſe malunt, quàm ſiueri Philoſophi. Sic dicimus περὶ τῶ ὄντος ἢ οὐσίας: non autem ὄντων ἢ οὐσιῶν. Plautiquoque licentia tibi notanda eſt. neque enim ille quicquam veritus eſt, modò auditorem excitaret vel riſu, vel nouitate tum rerum tum verborum. Nam ſanè quid eſt Rudens, in tota fabula? profectò penè nihil. penè enim nuſquam. Tanto minus, aut non multo plus Trinummus. Rectè Philemon, Theſaurus. & verò Theſaurus. Truculentus quoque ſonum tantùm crepat: Ruſticus enim ibi, non truculentus eſt. Reliqua ad hanc normam omnia examinabis. Tertium flectendæ voci caput eſt, Denominatio. nam quædam primigenia vocem tuntur: vt Smyrna, Oreſtes, Oedipus. alij denominatiua, vt Vlyſſea, Æneis. Duo igitur primaria genera inſcriptionis, à re, à vocis flexu triplici. Tertium quoque genus eſt, quod aliunde titulum capit, quippe à circunſtantiis. videlicet loco, tẽpore, & eiuſmodi. Feſtiuiores ſanè multi Dies geniales Alexandri, Gellij noctes Atticæ. M. Tullij Tuſculanæ. ſic habes Centurias à numero, etiam à ſimilitudine materierum, Philippicæ, Academicæ. Omnium doctiſſimus præceptor noſter, Antiquarum lectionum, Verrij exemplo. Præterea ab alia

Cælius Rodiginus. præceptor Scaligeri.

similitudine, quippe rerum naturalium: Epiphyllides, Racemationes, Nugæ, Farrago. Item ab opere: Annotationes. Glossemata, Commentarij, Lucubrationes. Plato semper duplicem inscriptionem: vnam à Materia, de Iusto, de pulchro, de Ente: alteram à Persona, quemadmodum in Comœdiis (idem enim genus est, dramaticum Protagoras, Alcibiades, Theætetus) Phædrus. Habes quæ de inscribendo sentiam, pauca quidem ex pleniore nostro commentario, sed ad Poetica præcepta, vt opinor, satis.

LIBRI TERTII, QVI ET IDEA INSCRIPTVS, FINIS.

IVLII

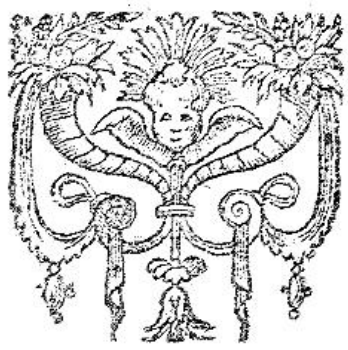

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER QVARTVS, QVI ET PARASCEVE.

CHARACTER.

CAPVT I.

Ornatus verborũ duplex.

RES quidem ad hunc se habent modum. Verba verò duplicem consequuntur ornatum: vnum ex figuris, alterum à numeris. quorum ex vtroque Character constituitur. Est autem Character, dictio similis eius rei, cuius nota est, substantia, quantitate, qualitate. Est in Fama substantia sua, *Monstrum*, est quantitas, *Ingens*. est qualitas, *Horrendum*. Rei dictio similis. nánque in voce hac, *Monstrum*, asperitas est. In hac, *Ingens*, magnitudo. In hac, *Horrendum*, sanè horror. quare aptissimè Græci Characterem appellarunt. etenim quo modo cerę, luto, metallo, par similísque imprimitur facies eius rei, cuius nota esse debet: id quod illi χαράσσειν dicunt, oratio tanquam cera plumbúmve: facies character: res pro eo habebitur, quem cuneum ad metalla, annuli gemmam dicunt ad signandam ceram. Latinè qua voce notaretur, multi quęsiuere. Cicero in Oratore, & Formam, & Genus dicendi vocat: propterea quòd etiã Ideam Grœci nominarunt. sic enim Plutarchus ἐν τῇ φράσεως ἰδέα. sic & Hermogenes & alij. Atq; hoc quidem ad verbum. Forma verò non ad verbum. nánque Idea Genus dici potest: speciem quum significet. est enim species, quasi facies quædam orationis. Genus autẽ, quia sub se species minutiores habet. Itaque Idea sanè etiam Forma dicatur. At χαρακτὴρ non id sonat: sed figuram potius aut notam. quæ voces, quia essent ambiguæ, ad hunc priuatum significatum minus aptæ visæ sunt. An verò quum stilum Ciceronis, aut Sallustij dicimus vel Plinij stilo, vel Curtij grandiorem, Characterem intelligamus?

sanè verò id nemo negare possit. neque enim idem reor esse Stilum atque Phrasin: sed Phrasin eloquutionem, puta mundam, elegantem, Atticam: vel cõtrà, peregrinam, impuram, lutulentam. Dicendi ergo genera siue formas tres esse dixere Græci. ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Gellius ἁδρὸν Vber, alij Magniloquum, vel magnificum, vel altiloquum: alij magnum: nonnulli plenum. ego etiam Generosum voco. ἰσχνὸν Gellius gracile, subtile: alij tenue. μέσον Gellius medium. sic autem definit Plutarchus: ἁδρὸν ἐστὶ λέξεων καὶ νοημάτων κατασκευῇ μεγάλας ἔχων ἐμφάσεις. Iccirco in eo esse τὸ σφοδρὸν καὶ καταφορητὸν dixit Hermogenes, i. vehementiam & incitationem. Gellius dignitatẽ atque amplitudinem. quare amplum quoque & summum à nonnullis appellatum est. ἰσχνὸν, Plutarchus τῇ ὕλῃ τῶν πραγμάτων μικρὸν, καὶ τῇ λέξει κατεσχεύμενον. propterea Gellius attribuit ei subtilitatem. & Hermogenes appellat εὐτελὲς, καὶ εὔζωνον haud semel: atque ait, τὸ λέπτον οὐκ ἔχει δίαρμα, οὐδὲ μέγεθος. εὔζωνον igitur leue atque expeditum. quod tamen aliud est ab eo quod succinctum dicitur. εὐτελὲς autẽ non quòd perfectum finem sit consequutum: sed quemadmodum Aristoteles εὐβίωτα animalia non quæ bene viuerent: sed quę facili ac parabili victu æuum transigerent. ita εὐτελὲς, quòd paruo negotio finẽ suum adipisceretur. qui modus ambiguitatis in altera quoque voce illa explicandus est: δίαρμα dico, quod veteres Grammatici κούφισμα interpretantur. Igitur si genus humile dicendi est contrarium alto, quod & graue quibusdã dicitur: erit profecto humile etiam leue, quare habebit δίαρμα. Dubitationis solutio sita est in vi interpretationis. Nam leue quidem est τὸ εὐτελὲς: quia tenuia corpora leuia quoque sunt. At enimuerò quòd ad precium attinet atque existimationem, Graue nunc & leue accipitur. Quare vir grauis habetur, cuius sententia valida est. at is alta semper sapit. δίαρμα igitur elationem, & illam quam sublimitatem dicũt Philosophi, μετεώρησιν significat: quam alia quoque voce δίαρσιν appellarunt. Polybius δίαρμα pro trãsmissione non semel in Nauigationibus vsus est, nõ sine ratione. Tolli nánque vectores à nautis dicuntur. μέσον autem τὸ μεταξὺ τούτων. Mediocre, inquit Gellius, & vtriusque particeps. Verùm idem cum certis personis suum cuique attribueret, alias quoque attribuit appellationes non sine designatione τῶν ἰδίων,

δίαρμα.

ἰδίων, ἰδίον ἁδρὸν igitur quũ agnoscit in Vlysse & Pacuuio, magnificum vocat. Atque eadẽ ratione Carneadæ orationem rapidam, violentam. quasi hæc sint illius propria. ἰσχνὸν Menelao, & Lucilio, subtile dicit. iccirco scitam ac teretem Critolai loquutionem. μέσον Nestori & Terentio, cohibitum nominat, & mistum, & moderatum. Propterea Diogenis sermonem modestum ac sobrium. Plutarchus ἁδρὸν Thucydidæ, ἰσχνὸν Lysiæ, μέσον Demostheni assignat. Ex aduersum verò vitia totidem. Pro elato ac magnifico, sufflatum ac tumidum Gellius substituit. pro subtili, squalidum ac ieiunum. pro mediocri, incertum & ambiguum.

Atque hæc quidem sunt quæ ad hunc ordinem digessimus: vt non contemnenda, ita acutius examinanda. Principiò quod ait Plutarchus τὸ ἁδρὸν λέξεων καὶ νοημάτων κατασκευῇ μεγάλας ἔχειν ἐμφάσεις: non vsquequaque probatur illi. Idem enim eodem loco quum dicat χαρακτῆρας ὕναι τῶν λόγων τὰ καλούμενα πλάσματα: non potuit: νοήματα, hoc est sententias, i. res subiectas coniungere cum effigie orationis. Si χαρακτὴρ est πλάσμα λόγου, i. effigies orationis, quomodo νοήματα sub hac effigie comprehendentur? Neque enim de Deo si velim dicere, nequeam & alta, & humili, & media oratione vti: cõtrà de formicis, *It nigrum campis agmen.* Quid formica humilius? quid verbis hisce sublimius? quare vt illa definitio vera sit quæ περὶ ἁδροῦ ab illo adducitur: hęc quę est περὶ χαρακτῆρος, nequaquã cũ illa conuenire poterit. Ego igitur ita censeo: Quod ad Characteris attinet naturam, non necesse esse res ipsas in magno magnas, in tenui tenues esse. sed ipsum satis habere, si verbis lectis, sonoris, pictis, verborumq; compositione numerosa Sublimis illius dignitatem tueatur. Tenuẽ verò angustiis suis contentum, præter orationem purã, pressam, de medio sumptam, nihil extrà quærere. Proinde ne id qui sẽ probatur mihi: neque pro vero admiserit Hermogenes, quũ Plutarchus ἁδρὸν Thucydidæ, μέσον Demostheni assignat. Existimauit enim ille nullum vnquam scriptorũ ad illius maiestatem ac plenitudinem accedere potuisse. Nos quoque nihil esse in alterutro iudicamus, quod in vtroq nõ inueniatur. quare aliã sanè rationẽ nobis ineundam arbitror. Aliquos esse authores qui nunquam assurgant, adeò vel materia, vel ingenium, vel

etiã voluntas eos cohibet. Veluti Phocyllides, aut Theognides, aut etiam Hesiodus ipse in ἔργοις. semper enim humi serpit. Sic Nicander à mediocri nunquam abscedit. ergo à materia Character educi potest. est enim (sicuti dicebamus) rei effigies atque imago. Omnis enim oratio εἶδος, ἔννοια, μίμησις, quemadmodum & pictura. id quod & ab Aristotele & à Platone declaratum est. Igitur de capellis qui loquitur, humilem Ideam proponet sibi. Qui arationes, armenta, non purè humilia, sed cum arte ipsa coniuncta dicenda suscipiet, ad mediocrem surget dicendi formam. Cui arma canenda erunt, ei opus est sublimi illo spiritu. Cæterùm ita eueniet, vt & in Bucolicis, & in Georgicis, & in Æneide, quos vir ille gradus fecerit, nos quoque agnoscamus. Imum genus in illa, *Quo te Mœri pedes?* Mediocre in Gallo: summum in Sileno, par ratio in Georgicis. Imum Arario & Statio: summum in pestilentia: mediocre in fabula Aristæi. Simile iudicium in Æneide: summum genus in secundo, in sexto: imum in ludis: medium in primo. In Thucydide quoque & Demosthene, quis nescit esse simplicissimas, communibusque compositas verbis narrationes? Differunt tamen Virgilianæ humilitates in sublimi, ab humilitatibus in humili specie. Sublimitas verò ab humilitatib⁹ in humili specie. Sublimitas verò ab humilitate in Æneide, non specie, sed modò tantùm ac gradu distant. Denique in hisce formis idem nobis considerandum est, quod in animalibus. Diuinum enim homo: mulus brutum: simia medium. In iis autem partes nobiles, ignobiles, mediocres. Præterea quum ἄδρον interpretatur Vberem Gellius, constare nequit. est enim Vber idem quod Amplum, quo etiam nomine minus rectè vti sunt pro Magniloquo: vtrumque enim significat spatiosum, opulẽtum, plenum: qui affectus omnes esse queunt omnium. In Cererem Callimachi hymnus imo genere dicendi continetur. nihil vbe ius: ad Fellem enim vsque percenset omnia. Quid vberius arte amandi Ouidiana? nihil humilius. Illud quoque non supino animo accipiendum est. Quum inter tumidum ac ieiunum duo vitia, vnum virtutis statuunt medium. Nihil enim medium inter duo vitia, quod non sit virtus. Verum Grammaticorum iudicia curta sunt.

Ex his etiã patet nõ esse ab illis rectè factũ, quũ dicendi genera in quatuor diuisere. Breue, Longum, Medium, Floridum. Primus error: Diuisionis partes nimis multæ. Alter: Florido nihil respondet. non ergo separatur per contrarias differentias. Tertius: Tam longum quàm medium Floridum esse potest. quis neget? Humilis illud exemplum esto:

Dum iuga montis aper fluuios dum piscis amabit,

& cætera. Quam eandem sententiam iisdem floribus ornauit in altiloqua Æneide,

-conuexa polus dum sidera pascet.

In mediocri illa floridissima,

Non vmbræ altorum nemorum. & illa,

Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam

Elicit. & quæ sequuntur. Plutarchus sic definit εὐδηκόν, κράσιν ἔχον, καὶ χάριν εἰς τὸ τέρπειν, καὶ ἡδέως ἔχειν πρὸς αὐτό. At Gellius πυκνότητα attribuebat Vanustatem. Verùm equidem cẽseo floridum esse affectum, non autem speciem, sicut & plenum, & incitatum, & præceps, & instans, & molle, & remissum, & suaue, & asperum, & breue longum: eósque affectus omnibus æquè generibus competere posse: quorum exempla in altiloquentissima Aeneide vniuersa producentur. Breue, *Et campos vbi Troia fuit.* Longum, *ferus omnia Iupiter Argos Transtulit.* Plenum, *Infandum Reginæ iubes, &c.* Incitatum, *Hæc vbi dicta cauum conuersa cuspide montem Impulit.* Præceps tota oratio Elisæ minacis. Instãs. vbi Troiani classem expediunt abituri. Molle, *Quæque lacus latè liquidos* Remissum, oratio Aeneæ in ludorum apparatu, Comparatio Fœminæ & Vulcani. Suaue, *Haud equidem tali me dignor honore*, & reliqua Asperum, de tuba, de cornu Furiæ, & alia. Quinetiam Plutarchus in grandiloquo non potest Homeri versus recensere, qui dicendi genus illud ascribit Thucydidę: nihil enim diuersum magis. Thucydides pressus, cohærens, sibi & instans, & subiens, breuis. Homeri oratio ampla, plena, fusa, proxima Ciceronianæ,

ὡς εἰπὼν σκιδάγαλμι νεφέλας, ἀνὰ δ' ἔσχεθε δ' πόντον.
χέρσοι πρίηνας ἔχων, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
παντίους ἀΐδμενος· σεσω δὲ νεφέεσι κεκλυφε
γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Quam Ideam, vt ad Thucididæ accedat eloquutionem, ita demum efficies, si quæ exundant, demas. χέρσοι πρίηνας

ὄγκων, & πάθους, & πανηγύρεως. Præterea ſi Thucydidæ narrationes cum Demoſthenicis compares, ſanè ſint ampliores, quippe hiſtoricæ narrationes Panegyricis ſimiles ſũt, Oratoriæ Demoſthenis, quæ in iudiciis aut ſuaſionibus verſantur, breuiores. Carent enim ſucco illo & colore, qui expetitur in hiſtoriis. Illius verò δημηγορίαι cum Demoſthenis Olynthiis atque Philippicis collatę: in eodem quidem genere, atque eiuſdem affines magnitudinis ſint: dicendi tamẽ modus ille qui in ἀφῃ̃ charactere ſummus eſſe poteſt, Demoſtheni potius attribuatur.

Quũ hæc igitur ita ſint, videamus quam paruo iudicio de Formis Ideiſve Græci, Græcóſve ſequuti ſcripſerint Latini. Dictionis Ideas Hermogenes ſeptem ponit, σαφήνειαν, μέγεθος, κάλλος, γοργότητα, ἦθος, ἀλήθειαν, δεινότητα. quæ quum Latinè explicauerimus, ita vt quid ſint, intelligantur: facilius quem in vſum adducta ſint, cognoſci poterunt. σαφήνειαν Trapezuntius Claritatem vocat. nõ malè. Perſpicuitatem Quintilianus, ſicut & Cicero ἐναργειαν atque euidentiam. ſanè quemadmodum in Originibus dictum eſt: Clarus in celebritatibus orta vox, quum victores per præconem calabantur. exempta vocali Clarus, vnde & verbum Horatianum, *Clarabit pugilem*. Perſpicuũ autem non eſt idem quod lucidum. nánque lux eſt actus ſuperficiei viſilis, hoc eſt φανοῦ. At Perſpicuũ idem quod pellucidum: vulgus tranſparens vocat: Græci διαφανὲς: quod ſuperiori contrarium eſt: tranſmittit enim ſpeciẽ viſibilẽ. Talis eſſe debet oratio. etenim in obſcura hæret animus, neque tranſmittit ſe ad rem quam ſignificatin perſpicua nihil obſtat menti noſtræ, quin aciem ſuam ad rem vſque ipſam appellat. Quare ita quidem mihi videtur: quod & aliis multis in locis teſtatus ſum. Non omnibus Latinæ linguæ probum ac verum vſum, paucis eius vim ac rationem notam eſſe. Itaque in oratione quum dicis eſſe Nitorem Splendorémve, de verbis verborúmque compoſitione clara atq. illuſtri intelligas: quæ lecta collocatáque lucem quandam emittant ad eundẽ modum, quo & arma ipſa deterſa vel ſitu vel rubigine. Perſpicuitas verò illa, quam dicebamus. Quare & nitor eſſe queat in oratione, claritáſq; ſine perſpicuitate: qualis eſt dictio Thucydidæ: & perſpicuitas ſine claritate: quippe humilis, plebeia de medio ſumpta: cuiuſmodi ſunt ſermones Horatiani. Ergo non rectè Hermogenis imitator, qui contempta aut neglecta Quintiliani ac Ciceronis voce, ſuam attulit: dũ ſe melius dicere poſſe ſperat. Definitio quoque nihilo melior. Claritas eſt, quæ puram & perſpicuam facit orationem. Ariſtoteles dixit qualitatem eſſe qua quales dicimur, quia nullum genus eius ſummi generis, quod afferret, habebat. At nos nullum genus inuenimus, quod ad perſpicuitatis definitionẽ accõmodari poſſit. Perſpicuitas eſt facilitas orationis ad rem intelligendam. ita obſcurum, contrarium perſpicuo: non autem nitido aut ſplendido. Eſt enim obſcurus aer, qui viſum non tranſadigit ad rem viſilem: vt voluit Plato. vt nos cenſemus, qui viſilem ſpeciem ad viſum nõ tranſmittit. Præterea non eſt verum, à Claritate puram effici orationem: ſed è contrario potius à pura perſpicuam. Eſt enim pura oratio duplex: aut in qua nihil peregrinum, aut in qua nihil ſordidũ. Impura Laberij oratio, in qua multa verba ſordida, quæ Gellius recenſet. Peregrinum verò duplex: aut in verbis, aut in verborum contexione. Verba peregrina, veluti ſi Latinè græciſſet, quod Cõciliator facit: hti. Palin. Contextus verò cuiuſmodi vides quotidie prodire ex clauſtris Monachorum: neque ex his ſolum, ſed illis quoq. penes quos ſumma rei litterariæ diu ſtetit iudicio imperitorũ pædagogorum: inter quos Eraſmus eſt. cuius mirificam animaduertas Latinitatẽ, vel quum dicit ſe calculum ſuum recantare. Terentius autem ſuam dictionem puram dixit, id eſt lectã. Horatius Lucilium lutulentum: propterea quòd eſſet quod tollere velles. Erit igitur & pura obſcura: qualis illa Phormionis apud Terentium,

Eò enim nemo ſatis pro merito gratiam Regi refert.
Tẽne aſymbolum venire vinctum, atque lautum è balneis
Otioſum ab animo: cùm ille cura & ſumptu abſumitur,
Dum tibi ſit quod placeat: ille ringitur. tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur.

Et impura clara: veluti ſi auſim ſic, dico tibi cõuiciũ. Ex puritate tamen ſæpius fit perſpicuitas: nunquam ex perſpicuitate puritas. μέγεθος idem non in abſtracto Magnitudinem dixit, ſed in cõcreto ita definiuit. Magna & grãdis oratio eſt, quę puri ſermonis contritã conſuetudinẽ põdere ſuo exſedit. Quũ dixit, Magna, quare Grãdis

appoſuerit,neſcio.quod verò ad rem pertinet, ſi verum ſit quod ait,nũquam grauis oratio (hæc enim eſt Magna illi cui pondus attribuit)eſſe poterit perſpicua. Etenim Claritas,ſi efficit puram:& puræ naturam excedit grandis.à perſpicuæ natura vtique grandis exibit.κρίσις duobus verbis item expreſſit: Venuſtas & pulchritudo eſt, omnium quibus oratio conficitur, conuenientia,quædã & modus, quarum ſuccus quidam & qualitas, tanquam color orationis elucet.Venuſtas tamen alia eſt à pulchritudine,tametſi abique illa eſſe non poteſt. eſt enim Venuſtas,quam Græci χάριτα vocant:pulchritudinis perfectio,quare Venuſtatem mulieribus attribuit Cicero.Pulcher athleta erit,venuſtus non erit. proinde qui ambas poneret,genus debuit anteponere. Præterea quum pulchritudo ſit ſua cuiuſque partis primùm, deinde partiũ commiſſarum temperamento oriens qualitas: mutile Conuenientiam appellauit.Ad hæc cõuenientia illa eſt, quam Græci συμμετρίαν vocant,Vitruuius commenſum. at ea nequaquam pulchritudo eſt, ſed qualitas ex illa. quemadmodum aptitudo nauis ad portandum & vehendum,ex commenſu partium, non autem ipſa conuenientia.etenim quia conueniunt partes corpus pulchrum eſt igitur pulchritudinis cauſa cõueniẽtia. Poſtremò quũ è Cicerone ſuccũ & nitorẽ legiſſet orationis,neutiquãluc cũ ad pulchritudinẽ potiùs quã ad magnitudinẽ debuit afferre.& ſanè durum illud,ſuccum elucere,ſic igitur dicemus nos,Pulchritudo partium eſt ex modo,figura,colore conflata ſpecies delectabilis.Pulchritudo totius,eſt ſpecies excitata ex partium modo, figura,ſitu, numero, colore.Modum partium appello debitam quantitatem. Figuram vel eam,quam ſic vocant Rhetores in oratione figurata:vel eam quæ in oratione ſimplici nulla eſt,eſt enim figura quędã carere figuris illis,nihilo minus quam album corpus coloratum dicimus,quum tamen albedo viſa ſit quibuſdã coloris priuatio.vel ſi minus placethoc illud de nocte dicas.Tenebræ nánque quũ ſint lucis priuatio,ſanè coloris item priuatio ſunt, & quodammodo videri dicuntur: quum tamen ſine luce viſio nulla.Sitũ etiam locum capit:non autem locus omnis ſitum. Colorem in oratione per metaphoram intelliges nitorẽ illũ verborum.eſt enim nitidius verbum,&quaſi coloratius.

Criſpare

Criſpare quàm quaſſare:ſi id apud Virgilium ſignificat: Seruius enim negligenter præterijt: quũ tamen raro eſſet in vſu,& nullũ alium apud authorem.Criſpum enim eſt non rectũ.Quaſſatu haſta curuatur ac criſpatur. Criſpari etiam dici poteſt id quod manu colligitur: ſic enim criſpatur veſtis limbus quum colligendo digitis corrugatur.ſic duo haſtilia,veluti duæ rugæ.Ex his autem omnibus conſit proportio,ex proportione copeniẽtia, ex conuenientia pulchritudo: cuius latitudo quum multa ſit,ſicut & ſanitatis,ſumma illa perfectio & gratia,Venuſtas erit acutis iudiciis non è triuio quæſitis. ῥᾳδότης ab eodem ſic:Velocitas eſt compoſitionis acceleratio, qua riua & mobilis oratio videtur.Sanè res ipſa ita eſt.verba autem minus probo. Quid enim eſt compoſitionis acceleratio?nam compoſitio,aut eſt actio ipſa componendi,ſanè hoc non intelligit:aut eſt partium cohærentium ſitus.hoc multo minus ſatisfacit. & plus ſignificat ῥᾳδότης quàm Velocitas.Liceat igitur nobis hũc ad modum, Celeritas eſt aliarum aliis ſubeuntium partium exprompta inculcatio:qua oratio mobilis videatur. ſanè Latinè Gorgon fulmineum quiddam dicit.Torυum interdum. neq; æquatur eius ſignificatio Latina vel celeritate, vel velocitate. Diximus inculcationem partium ſibi ipſis inſtantium ac ſubeuntium: qua intelligeremus à nobis partes illas inculcari.Nam ſi dicas partium acceleratiõnem, nunquam conueniant. Neque enim ipſe ſeſe, neque eas nos acceleramus. abſolutè enim verbum ponitur hoc, nunquam tranſitiuè. Volubilitatem non ſum auſus ῥᾳδότητα, eſt enim Volubilitas facilitas continuationis,etiam ſine celeritate. ἦθος affectionem tranſtulit rectè,rectéque moratum vocauit id genus orationis,ἀλλ᾽ ἦθος ſic definiuit,Veritas,quæ facit vt non fictè, nec dedita opera,ſed vt ſentimus,dicere videamur. quo modo dedita opera. neque enim aut aduerſatur,aut officit veritati id quod opera dedita vel dicimus vel facimus. Idẽ nanque ſignificat opera dedita,quod ſtudioſè. Itaque & dedita opera dicimus quod ſentimus. quũ damus operã vt intelligamur. δεινότητα. Grauitatem dixit, quum tamen ſciret & à Quintiliano & aliis vel vim vel acrimoniam appellaram. Præterea Hermogenem ipſum quem ſequitur,in Magnitudinis idea quærere σεμνότητα, id eſt,

Grauitatem. Tum autem eũdem authorem δεινότητα ita definire: οὐδὲν ἄλλο ἢ χρῆσις ὀρθὴ πάντων τῶν προειρημένων εἰδῶν τοῦ λόγου, καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς. Ipse autem sic: Grauitas est congrua omnibus circunstantiis oratio, vel quædam orationis elatio, Ambiguum igitur nomen definit: quódve toti & parti conueniat: nunc enim orationem, nunc orationis elationem. est enim accidens totius quasi quędam pars. Præterea quonammodo erit grauitas oratio, si est vsus rectus omnium Idearum: quanquam ne id quidẽ assentior Hermogeni, non enim δεινότης est χρῆσις: sed vis orationis quę oritur ex illa prudentia, qua partes suę cuique rei attribuuntur. Itaque in pręcedente commentario quam efficaciam vocauimus, Græcè δεινότητα intelligi volebamus. Illud postremò dicendum, non esse Ideas istas, sed Idearum affectus, contrà quàm dixerunt. Ergo quum demonstrauimus quid essent genera hæc, videamus an rectè tradita sint.

Perspicuitatem primo loco ab aliis distinguebamus, verùm imprudenter ita instituerunt. quippe Formæ hę si sunt species vni generi subditæ, appositis differẽtiis dissitas esse oportet. Exempli gratia, Ideæ septẽ. Perspicuitas, Magnitudo, & aliæ. At verò aliter sese habent. nanque Perspicuitas omni orationi necessaria, itẽ Pulchritudo: Magnitudo non omni, neque celeritas, neque affectus: Præterea sub eo quod est ἦθος ἀλήθεια comprehenditur. ad hæc δεινότης omnium aliarum Idearum rectus est vsus. Quare erit aliorum habitus. cæterarum verò quædam vnum sunt ἦθος & ἀλήθεια: quædam omni orationi competunt, quædam non omni. Iccirco aliam viam insistendum erat nobis. Cæterùm ne nominis authoritas obsit posteris, id quoque explicãdum est: quemadmodum eorum docuerit generum rationem.

Hermogenes igitur harum Idearum quasi partes quasdam constituit nouem, ἔννοιαν, μέθοδον, λέξιν, σχῆμα, κῶλα, συνθήκην, σύνθεσιν, ἀνάπαυσιν, ῥυθμόν quæ more nostro quid sint primùm, deinde eorum vsum consideremus. Sententiam ἔννοιαν interpretamur. est enim ἔννοια, quod ἐννῷ. Mentem autem interiorem sensum Latini appellarunt. Trapezuntius sic definit: Res inuenta verbis expolienda: sine qua verba in numerum ornatè construere furiosum est. Haud sanè satisfacit. Res enim largissimæ est significationis:

gnificationis. Res inuenta fuit Equi caput. ea res à Poeta lucu entissimis numerosissimisque verbis ornata est. nũ igitur est sententia? Præterea non semper erit furiosi inania verba connectere: stolidi etiam potest esse. Saltem dixisset, inepti. Sententia igitur non est argumentum: id est subiecta res qua de agitur, sed argumenti appendix. Sanè igitur res est & inuenta & excogitata: omne enim quod est, res est. Cæterùm sententia non est res illa quæ extra animum existit: sed rei species in animo. est ergo rei imago: cuius imaginis verba item ipsa imago sunt. Neque verò cuiuscunque rei species est, sed illius tantùm quæ ad exornandum, aut explanandum, aut alio quouis modo interpolandum argumentum pertinent. Res est Aeneæ nauigatio, Troiæ excidium. earum rerum temperationes, quæ in Poetæ animo erunt, Sententiæ vocabuntur. Methodum, Artificium Trapezuntius interpretatur, atque ita definit: Via & modus, quo sententia verbis explicatur. Sanè μέθοδος ad hunc modum semper Latinè dicitur à Cicerone, Via & ratio. quare igitur Artificiũ maluerit appellare, non inuenio. est enim Artificiũ artis officium. Ars habitus animi deducens præcepta vniuersalia ad vnum quippiam faciendũ. Non tam igitur artificiũ solã methodũ significabit, quàm vniuersam præceptorũ omnium rationẽ. putà non solùm modũ explicationis sententiarũ, vt est positum in definitione: verùm etiam syllabarũ ipsarũ collationem. Methodũ verò qui etiam Instructionem appellarit, non erit ineptus. Est præterea συνθήκη & σύνθεσις: quarum vtraque ad verbũ compositionẽ significat. Verùm sola συνθήκη hoc nomine dicitur à Trapezuntio, atque ad hunc modũ definitur: Compositio est, quæ elementorum, syllabarũ, dictionum, dictionísque consequentium inter se positione conficitur. σύνθεσις autem dictionum numerosa compositio, quam Collocationem vocat. Certè Hermogenes ἐκ συνθέσεως καὶ ἀναπαύσεως numerum confieri prodidit. Cæterùm quid sit illud, Dictionísque consequentium, haud sanè intelligo. sic nos: Cõpositio est aptus ordo partium inter se cohærentiũ. partes autem tres: Elemẽta, Syllabæ, Dictiones. Collocationẽ verò rectè σύνθεσιν dictam existimo. quam quum definit per cõpositionem, videtur aut confundere quæ separabat, aut ambiguè accipere vocem

hanc. Compositionem, aut facere vt sit genus ad Collocationem: numerositatem autem differentiam. Nec proiectò displicet vt σωιθῆκη sit elementorum vocumque qualisquunque dispositio: σώθεσις autem non qualiscunque, sed numerosa tantùm. κόσμον verò dixit Exornationem, non malè, non optimè tamen. fit enim exornatio non à figuris tantùm, sed à numeris quoque. Definitio eius hæc; Exornationes sunt verborum expolitiones & modi: quibus tanquam colorato amictu rem & vestimus & decoramus. Cæterùm figuras loquutionis tantùm descripsit hîc. iccirco appellauit Modos. Sunt tamen exornationes etiam rerum ipsarum: quemadmodum priore libro declaratum est. Neque rectè dixit, Exornationibus rem vestiri: verbis enim quibuslibet vestitur res. Decoramus autem figurarum flexu & colore. κῶλον ab omnibus membrum dicitur. Trapezuntius hoc definit modo: Vno spiritu prolata oratio, quæ totam sententiam, vel partem eius breuiter absque interuallo absoluit. Iam verò non nisi eam quæ pronuntiatur, designat orationem. Deinde quare dixit Breuiter? hoc enim ineptum & falsum est. nam breue est πρὸ ποδὸς π. Si breuiter absoluit sententiam membrum: Membrum igitur erit breue. hoc sanè falsum: quippe mox diuidit, in breue & longum. Ineptum verò quis non intelligit, quòd velit me rem longam dicere breuiter? nónne erit oratio minor ipsa re? Non ergo eius erit imago. Quæ re opportunè huc afferam diuini viri verba ex tertio artis Rhetorices, quibus ille vulgatum de narrationis breuitate præceptum damnat: νῦν δὲ μελέτης πάλιν ἀπήγαγεν φασὶ δεῖν ἐν τοῖς ταχέσιν, καθάπερ ὁ τῆς μέθοδος ἐμέμνησο, σπουδῇ δὲ μᾶλλον μέλει· τὸ δὲ οὔ, ἔφη, ἀδύνατον, ἢ ἐπὶ τοῦτο ὁμοίως. δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ σοφιστὰς μακρῶς, οὐδὲ τοὺς πίστεις λέγειν. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἀρκεῖ τὸ εὖ, ἢ τῷ ταχὺ, ἢ τῷ σωτέρως, ἀλλὰ τῷ μετρίως. πέπτωκε δὲ ἀρκεῖ τὸ λέγειν ὅσα δηλοῖσαι προῆκεν. Non enim in celeritate aut breuitate vel narrationis vel membrorum orationis, sed quadra res est, tantùm ei

est Demosthene, vnum adducam ad LX. complectens voces. est enim in Olynthiaca I. scriptum, ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο ἀμήχανον, δέδοικα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ἐφδίως ὕστερον τοῖς μεγάλοις τόκοις, μικρὸν βοηθήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῶν πάλαι κτημάτων ἀπέστησαν· οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἂν ὀλίγα πολλῷ φαινώμεθ' ἐρραθυμηκότες, καὶ πάντα τοῦτ' ἀνάγκη ὀλίγου δεῖν ἀπολωλεκέναι, ὧν ἂν βουλώμεθα, ὕστερον εἰς ἀναγκαῖον ἐλθόντες ποιεῖν, καὶ μηδὲ τοῦδε τοῦ χρόνου περὶ τῆς ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. Non minorem ambitum orationis in deliberatione περὶ Ἀλεξάνδρου σωθηκῶν, quinquagenariorum sanè ingentem numerum. In oratione verò contra Neæram etiam plusquam sexaginta voces numerabis: multas verò longas admodum. ὅτε γὰρ Λακεδαιμονίους ὑμεῖς ἐσώσατε, πεμφθέντες ὑπὸ Καλλιστράτου, τότε αἰτησάντων ὑμᾶς τῶν Θηβαίων τὴν βοηθείαν, ἐκπεμφθῆναι τοὺς ἱππέας εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ δεόντων παραταξάμενον τοὺς καταβολὰς εἰς τὸ βουλευτήριον κατὰ φρυναίους, καὶ οὐσῶν αὐτῷ ἀτελείας ἐν τῷ νόμῳ, ἐκ ἐξελθὼν ἐκείνῳ τῷ στρατείαν γράψαι; κἀκ τούτου στρατείας, καὶ διαβληθεὶς τῷ λόγῳ, ἐν τῷ διαιτητηρίῳ, κλαυ καὶ ἠτιμώθη. Quid? Thucydides enim cuius adeò admirantur breuitatem ipso statim operis initio haud multò minorem obtulit periodum: atque mox etiam maiorem. Quanta verò sit illa eodem in proœmio vbi posita fuerit, iudicabitur. neque enim minutis vocibus ipsam referfit, sed multisyllabis multis, Μίνως γὰρ παλαιτατος ὧν ἀκῆ ἴσμεν, ναυτικὸν ἐκτήσατο· καὶ τῆς νῦν ἑλλαδικῆς θαλάσσης ἐπεκράτησε, καὶ τῶν κυκλάδων νήσων ἦρξε καὶ οἰκιστὴς τὰς πλείστας ἐφύτευσε, κάρας ἐξελάσας καὶ τοὺς ἐκεῖσε Φοίνικας ἡγεμόνας ἐκπέμψας· τό τε λῃστικὸν, ὡς εἰκὸς ἦν, ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐφόσον ἠδύνατο, τῷ τὰς προσόδους μᾶλλον ἰέναι αὐτῷ. Neque lex illa vnica poetarum Maro, non putauit absurdum ad centum vsque inculcare. Ponam igitur ex IIII. Georg.

Si verò (quoniam casus apibus quoque nostros
Vitæ tulit) tristi languebunt corpora morbo:
Quod iam non dubijs poteris cognoscere signis:
Continuò est ægris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum

Tum sonus auditur grauior, tractúmque susurrant:
Frigidus vt quondam syluis immurmurat Auster:
Vt mare sollicitum stridet refluentibus vndis:
Aestuat vt clausis rapidus fornacibus ignis.
Hic iam Galbaneos suadebo incendere odores,
Melláque arundineis inferre canalibus vltro
Hortantem, & fessas ad pabula nota vocantem.

Quo ex loco, quid agendum mihi, quid aliis à me præscribendum sit, libẽtius feliciúsque intelligam, quàm ex formidolosis Græculi vllius præceptionibus. ἀνάπαυσιν verò Clausulam vocat, hísque definit verbis: Clausula est vniuscuiusque orationis, aut etiam membri numerosa dispositio. Nomen quidem expressit Græcam vocem. At definitio nequaquam. Neque enim clausula membrum disponit: sed claudit membrum vno duobúsve numerosis verbis. ad hunc enim & significatum & naturam vtitur Cicero. Quare verò cùm dixisset: vniuscuiusque orationis: addiderit, aut etiam membri: me quidem latet. Orationis enim tum natura, tum appellatione comprehenditur etiam membrum: præsertim cum apposuit, vniuscuiusque: ῥυθμὸν rectè numerum appellauit. Definitio verò obtundit clausulæ definitionem. Est enim hæc. Numerus est, quæ ex obseruatione collocationis, atque clausulæ pedum conficitur orationis sonoritas, atque modulatio. Etenim si clausula est numerosa orationis dispositio: non tam numerus fiet ex clausula vt vult Hermogenes, quàm clausula ex numero. At hic numerus est sonoritas ex collocatione. Nos verò sic: Numerus est conueniens sententiæ sonus ex compositione & dispositione partiùm, compositionem appello verborum ex elementis & syllabis, ac membrorum ex verbis. Dispositionem rationem modúmque compositionis. oportet enim verba & esse talia, & tali ordine collocata.

Horum igitur natura censetur hæc. Reliquum est vt Hermogenis, qui hæc ita digerit, consilium videamus. Oratio omnis sententia, & verbis constat. Igitur vtrumque Ideis etiam conuenit, si Ideæ orationis sunt formæ. quæ formæ cùm sint rerum imagines, rebus erunt similes. Ergo etiam illarum partes, id est sententiæ, & verba. Quare & sententiarum figuræ, id quod μέθοδον vocari

vocari ab Hermog. manifestũ est: & verborũ qualitates: quas partim Græci τρόπους, partim ῥύθμους nominãt, necessariæ sunt. Verborũ præterea quantitates tam continuæ quàm discretæ. Horum summa sic se habet. Quantitates continuæ sunt in longitudine, ac breuitate verborũ, & incisorũ, & membrorũ. Sic enim intelligo partes orationis voce generis: cuius duo modi, τὰ κόμματα, i. incisa: quę sunt partes minores, ac μόρη à nobis dicuntur: & τὰ κῶλα membra, quę Aristotelico more μόλη nominabuntur. Harum igitur longitudinẽ ac breuitatem curat συνθήκη, sicut & numerũ. Ordinem verò & qualitatem in sonis σύνθεσις. Non igitur rectè numerum Hermogenes ἐκ συνθέσεως καὶ ἀναπαύσεως confici putauit. Neque enim ἀνάπαυσις facit numerũ, sed numerus potest esse non solùm in clausula, sed etiam in principio periodi: id quod à M. Tullio satis est disputatum. Potest & esse clausula & numerosa, & sine numero. Præterea σύνθεσις etiam ipsam ἀνάπαυσιν comprehendit: comprehendit etiam initia, etiam media. Ex συνθέσει potius ac συνθήκη numerus confieri videtur. Est & alius eiusdem error. Postquàm enim σύνθεσιν cum cæteris numerauit, nusquam postea cum aliis eius posuit præcepta. Illud verò vehementer agitare queat acutiorum iudicium. Quippe μέθοδον cùm à sententia, figura, dictione, membris, numeris: compositione separauit, nõ satis mihi facit. Quid enim μέθοδος est? Nónne viæ ratio, quam insistas ad componendam orationem? Quamobrem ea compositio cum eget verbis, verborum ordine & sono: erit profectò methodus ratio eligendi, atque disponendi verba, quibus sentẽtia exprimatur. Non autem sententiæ explicandæ modus, quemadmodum putauit ille. Non est igitur μέθοδος pars ab aliis separata, sed omnium quasi forma quædam. quæ fuit fortasse ratio, propter quam à Trapezuntio artificium diceretur. Verum cùm ille in definitione sententiæ soli attribuit, hoc falsus fuit. Est autem συνθήκη, quam σύνταξιν quoque vocare liceat. his ita cognitis ad eas formulas, quæ primores Ideas illas explent, accedendum est. in quibus perpendendis pari iudicio vtendum est.

Σαφήνειαν, inquit Hermogenes, ποιοῦσι τὸ καθαρὸν καὶ τὸ εὐκρινές. Trapezuntius claritatem tractaturus nequaquã hoc explicauit. Sed posito claritatis nomine statim

puri sermonis instituit inuestigationē, duplici sanè peccato. nánque & negligēter omisit σαφηνείας diuisionem in καθαρότητα & εὐκρινείαν: pingui nimis Minerua puritatis exempla sine definitione posuit. Tertius error, cùm αὐκρινείαν elegantiam interpretatur. Veteres enim Grammatici τὸ εὐκρινὲς εὐχερὲς dicunt esse. Igitur εὐκρίνεια Facilitas potius. Hermogenes quoq; τὴν εὐκρίνειαν docet esse prudentiam disponēdi partes τῷ τάξαι τι καὶ ποῖον. In nostris lucubrationibus obseruatum à nobis inueni εὐκρίνειαν distinctionem appellatam. Valde sanè bene. Est enim δύσκριτον implicatum. præsertim cùm idem faciat τῇ εὐκρινείᾳ σύγχυσιν contrariam. elegantia verò longè aliud est, quod & nomen ipsum ostēdit. Verborum electorum non vulgaris coaptatio. Quare citius obscurabit aliquando audienti populo orationem. tantum abest, vt perspicuam faciat. Quartus error, vbi elegantiam claritatis appellat partem, neque enim elegantia est perspicuitas, aut perspicuitatis tanquam totius pars: neque tanquam generis species: sed causa quasi formalis. etenim ex forma ipsius εὐκρινείας fit perspicuitas in oratione. Puritatē autem dicit idem Hermogenes in simplicitate sitam esse, ὃν τῷ ἀφελεῖ: atque definit καθαρὰν λέξιν τὴν μοισκληράν. Ego verò aliter sentio. Aliud enim est purum, aliud molle. Purum. cui nihil admissum alieni. Molle, quod aures non offendit. Potest esse mollis impura, vt in Aulularia:

Pici diuitiis qui aureos montes colunt
Ego solus supero.

Est enim συλοικοφανές. & pura aspera, vt τριχθάτε τετραχθάτε. Præterea non est verum, puritatem sitam esse, in simplicitate, est enim simplicitas duplex, aut ἀφελὴς, aut ἰδιοτισμός. Idiotismus est vitium electæ orationis. Quippe vulgaris dicendi modus, frequens Plauto. ἀφελὴς, est virtus quotidianæ loquutionis, non apud plebem solùm, sed lectorum ciuium: qualem Gracchorum matri M. Tullius attribuit. At enimuerò vt non negamus τὴν ἀφέλειαν facere perspicuitatem: ita asserimus eam pro magnifica oratione quoque. Quis enim tam amens sit, vt Ciceronis orationem perspicuam neget? ad hæc puritatis σχῆμα dicit idem esse τὴν ὀρθότητα. Esse autem rectitudinem hanc, loquutionem factam per rectum, vt, *vrbs antiqua fuit.* cuius contrarium sit πλαγιασμὸς, id est Obli-

Obliquatio. veluti cùm per obliquos casus fit oratio. qualis apud Sallustium: vrbem Romam, &c. In quibus exemplis quis audeat dicere sese figurā agnouisse? Siquidem Figura est flexus orationis tolerabilis pręter vulgatam consuetudinem. Omitto, quod σχῆμα posuit pro Tropo. Est igitur ὀρθότης & πλαγιασμὸς vtrunque puritatis formula. sed ὀρθότης est Simplicitatis, Plagiasmus non. vtraque inquam est puritati aut simplicitati hoc, quod perspicuitati puritas: & simplicitas. non minore iudicij periculo dicit, in perspicuitate κῶλα esse oportere breuia. non enim solius perspicuitatis. sed neque sola. Non solius perspicuitatis esse κῶλα breuia satis ostendit Thucydides. Cuius breuitas etiam obscuram reddit orationem. Non sola breuia κῶλα deberi perspicuæ dictioni videbit: qui meminerit principij orationis pro L. Muræna. Primum enim statim membrum vt longissimum est, ita lucidissimum. Præterea quid lucidius iis Maronis versibus, quos posui suprà. At in illis quæ quantáque κῶλα contineantur, satis, opinor, patet. nihil verò ineptius ea sententia, qua ait, τῷ σαφεῖ ἀναγκαῖόν ἐστι προσεῖναι τὸ μέγεθος, καὶ ὄγκον, καὶ ἀξίωμα παράκειται γὰρ τῷ σφόδρα σαφεῖ τὸ ἐντελές. Nam & falsa est, vt ostendimus. Lucidissima nánque est illa,

Arma virúmque cano. &,
-tantæne animis cœlestibus iræ, &,
Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Neque placet τὸν ὄγκον inter virtutes recenseri, sed μέγεθος & ἀξίωμα, magnitudinem, ac dignitatem. Et malè loquutus est, quæ bene sentiebat. Ambigua quippe oratio. τῷ σαφεῖ ἀναγκαῖον προσεῖναι τὸ μέγεθος. Dubites enim sitne præceptum ita, vt iubeat perspicuitatem augere, apposita magnitudine, an naturæ declaratio: vt intelligatur perspicuitati suapte natura magnitudinem cohærere, quare melius dixisset προστίθεσθαι quàm προσεῖναι. Nihilo melius illa profitetur. μέγεθος ποιοῦσι σεμνότης, τραχύτης, περιβολὴ λαμπρότης, ἀκμὴ, σφοδρότης, βραχύτῳ διαλλάττουσα τῆς τραχύτητος. grauitas inquit magnitudinem efficit rectè. esse autem grauem orationem, quæ de diis, vt de diis sentit. Nam sanè Homerus de diis suis, quasi de suibus loquitur. Secundo loco, Res diuinæ grauitatem afferunt, de Cœlo, de Natura. Tertia ratio grauitatis à reb. diuinis

item,ſed quarũ homines compotes ſunt: cuiuſmodi, Animus,Mens,Ratio,Virtus.In quarta, grauitatis recenſiones,hominum ſtudia,officia,acta, geſta præclarè. Neque aſſentior ei,quando negare auſus eſt, Apoſtrophas aptas figuras grauitati orationis: vnum locum ex Adherbatis oratione Salluſtiana deſignabo, cuius authoritate Græculo illi ne credatur.Iamiam animo meo chariſſime frater,&c. Pari leuitate κῶλα breuiora grauitatẽ afferre dixit.Illud quoque animaduertendũ, cùm tanquam partes grauitatem cõſtituendam nominauit ita vt diſtingueret, ἀκμὴν, λαμπρότητα, τραχύτητα: mox tamen τραχύτητα & λαμπρότητα effectrices ait, τῆς ἀκμῆς. Quod autem τραχύτης ſiue aſperitas grauem faciat orationem, nõ eſt neceſſarium. Nam ſi, vt ait τραχύτης γλυκύτητι contraria eſt,ſanè dulcedo in verbis grauibus, graui ſententia eſſe cùm poſſit: poſſit item & aſperitas in humilibus: vtriuſque exempla ſubnectam.Nectarea illa in graui,

O præſtans animi iuuenis,quantum ipſe feroci
Virtute me exuperas,tanto me impenſius æquum eſt
Conſulere,atque omnes metuentem expendere caſus.

Illa aſpera à paſtore,

Pars Scythiam,aut rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Attribuit autem aſperitatem ſententiarum maioribus perſonis,σφοδρότητα minoribus. Tamen,inquit,ſiquis idẽ putet,non laboro. Vehemẽtiam verò ab aſperitate in figuris valde differre. Ego in omnibus differentes puto, neque prudenter cum magnitudine perſonarum aſperitatem cõiunxiſſe arbitror. Quin aſperitatem eſſe animi vitium, neque bene inſtituto ciui conuenire. Item eſſe aſpera quædam ſiue vehementia: qualis dictio Catonis in proœmio de agricultura. Furem dupli, fœneratorem quadrupli: aſpera ſententia ſed languida.Et vehementia ſine aſperitate,

Vos & Scyllæam rabiem,penitúſque ſonantes
Acceſtis ſcopulos. & illa:
Extremos redíiſſe pudet,hoc vincite ciues.

Præterea non eſt æquè, quod ait, verum, λαμπρότητα facere ἀκμὴν. Facit quidem magnitudinem illuſtris ſententia ſemper: ἀκμὴν verò i.vim non ſemper,vt ibi,

-facilis deſcenſus Auerni,
Sed reuocare gradum,ſuperáſque euadere ad auras,

Hoc opus,hic labor eſt.Pauci quos æquus amauit
Iuppiter,aut ardens euexit ad æthera virtus.

Quòd ſi,vt facit,ſe excuſet:ſententias illuſtres non efficere veg tam orationem,ſed figuras,& κῶλα,nihilo magis ore merito audiatur. λαμπρότης enim in membris, quamembra ſunt,quænam eſſe deprehendetur?Ea ſunt enim aut longa,aut breuia,aut mediocria.Omnia vel illuſtria, vel non illuſtria: qua cola ſunt, numeros ac figuras illuſtres non dubitarim parere vim dictioni,vt Repetitio & Reduplicatio eſt:non omnes tamẽ. Quid ènim illuſtrius Epiphonemate? non tamen omnia vim intentant: ſed quædam τὸ εὔχαρι tantùm habent.in illo vis,

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

& in illo,

-lauit improba teter,Ora cruor.

At non in illo,

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Quod verò addit, λαμπρότητα contrarium τὸ κομματικὸν, æquè falſum eſt.Nihil enim illuſtriusSalluſtiana dictione: cuius κῶλα penè omnia κομματικὰ, id eſt præciſa. λαμπρὸν etiam luculentum dices.& λαμπρότητα ſplendorem. Poſt hæc λαμπρότητα πρὸς τὴν φαιδρότητα, diſtinguit: φαιδρότητα,inquit, ἐν ὠραϊσμῷ ἐστι λαμπρότητος, ἀλλὰ γλυκύτητος ἕνεκα εὐφωνίας. τὴν δὲ φαιδρότητα τὴν ἀξιωματικὴν ποιεῖ ἡ λαμπρότης, & contrarium. τῇ λαμπρότητι τὸ κομψὸν, καὶ διαλεκτικὸν, καὶ ἅπαντας ἀμωμήτους ἔδος τοῦ λόγου. Deinde dicit, ὁ καθαρὸς ἐναντίος τῷ λαμπρῷ: quæ omnia ſunt perpendenda.Hilaritatem ait eſſe ſuauitatis ſiue dulcedinis non ſplendoris:ſuauitatis,inquã,&ſimplicitatis.A ſplẽdore verò eam fieri hilaritatem quæ cum dignitate coniuncta eſt.Duo igitur facit genera hilaritatis in oratione,altera ἐν ὠραϊσμῷ: i. καλλωπισμῷ:qui eſt affectati decoris cultus nitidus: cũ qua ſtatuit ſuauitatẽ,& ſimplicitatẽ. Alterã ἐν ἀξιώματι, i. dignitate, cuius parens ſplendor eſt. Proba diuiſio,ſed quæ deſiderat definitionem. Splendorem dico in oratione non ſolùm lucem ac perſpicuitatem, ſed maiorem quandam lucem, quæ animum ex auditione percellat, ſicut Sol per viſionem. Hilaritas à Græcis ex eodem fonte hauſta eſt. Quippe φαιδρὸν eſt τὸ φαεινὸν ἀδρῶς. Nos hilarem vocabimus dictionem, quæ inter vulgarem lucem perſpicuitatis, & magnam illam ſplendoris poſita

est cuiusmodi est Herodoti stilus,& Catulli,quorum hilaritas est tota in cultu.Isocratis non minus hilare dicendi genus:magis tamen pertinet ad ἀξιωματικὸν. nullum enim authorem inuenias, tãto cultu,tam graui dignitate. Potes autem φαιδρότητα scitissimè dicere Elegãtiam. Alia verò Græca voce γλαφυρότητα. Tum vtramque tam φαιδρότητα quàm ἀξιωματικὴν esse in cultu positam memineris: tametsi prior potius videtur.Deinde ait contraria esse τὸ λαμπρὸν,καὶ τὸ κομψωτικὸν,καὶ τὸ διαλεκτικὸν,καὶ τὸ ἀγωνιστικόν.Omnino igitur excludit à splendore cultum illum nimium quem κομψωτικὸν vocat. A fœminarum opera,quam nimiã ponunt in exornando,metaphora sumpta est:vnde κομψεύεσθαι qualem Cypassim Corinnæ canit Ouidius. Gellius monet nos, ab antiquis Elegantiam dictum illum κομψωτικόν. Perire igitur splendorem nimia illa trepidatione non satis benedicendi, Ita verò ne recipi quidem in disputatoriam dictionem:spinosa enim oratio disputãtium, in summa cõcludit:Panegyrico potius stilo deberi splendorem illum,quàm forensi,si ἀγωνιστικὸν, sic interpretêre. Illa tamen aliud:quippe,γοργὸν,καὶ δεινὸν idem facit.Quod quàm sit verum,intelliget is, qui humilem Ideam abiecta sæpe cognoscet alienam.Satis hoc patiemur;illud non ferendum,quod agebat postremum:Puritatem splẽdori esse contrariam.Aliud est humile,hoc splendido adiuersatur,aliud purum dicendi genus:hoc cum splendore licet coniũgere. Quinetiam puritatem , propterea quòd non nisi lectis verbis,scitáque eorum coaptatione fit,gradum quendam ipsum ad splendorem puto.Reliqua est ex causis magnitudinis περιβολὴ, quam Trapezuntius an rectè dixerit Circunductionem,ex definitione patere potest.Ait igitur περιβολὴν καθαρότητι contrariam. Crasso nimis iudicio existimauit purãm orationem eam tantum, quam nos nudã dicimus : cùm quid nulla re adiecta narratur.Cùm verò additur aut genus,aut species , aut prædescriptio,aut totum,aut pars,aut persona , aut locus , aut tempus,aut modus,aut instrumentum,aut causa,περιβολὴ, ab eo appellatur.Non igitur circunducitur res,sed circũ ipsam res aliæ, quemadmodum etiam eadem augetur ἐπιμονῇ: quoties scilicet interponitur horum aliquid orationis continuatis partibus:quales sunt Parẽthesis morationis omnes. Iccirco περιβολὴν quoque addam ego: quando narrationi puræ(vt ille vocat)vel nudę(vt nos dicimus) apponetur,quod ne illum quidem latuit cùm dixit,περίληψιν.hanc vocabimus nos accessionẽ,aut adiectionem, πλοκὴν autem amictum nimis durè: satis commodè cõplexionem:propterea quòd simul cum re nuda complectitur ea,quæ diximus suprà.addit igitur aliquando id, quod auget,& obscurat haud ita quidem,vt ne intelligatur:sed ne tam facilè.Animus enim ad plura attentus distrahitur.Aliquando verò id addit,quod explanat. Itaq. πλοκὴ interdum est τὸ μεστοῦν,implet enim loca vacua,& admittentia circunstantias:id quod maximè pertinet ad περιφέρειαν: tantùm abest vt sit contraria puritati.quod autem sit τὸ μεστοῦν, etiã Hermo.testatur, ἡ μεστότης ἐστὶν ὅλου ἡ πλοκή. quanquam non ita est,Implet sanè πλοκὴ : at plenitudinem esse πλοκὴν idem est, atque si quis dicat, omnis plenitudo est complexio. hoc enimuerò falsum est.Plena enim est narratio,cui nihil deest,in qua tamen neque tempus,neque causa,neque cæteræ aderũt circunstantiæ,quales multæ apud Ciceronem in Verrem. Itaq. plenam illam existimauerim,in qua succũ Cicero agnoscit.Neque verum est quod aiunt Plenum esse Ideam,solique magnitudini conuenire. Nam neque Idea est, sed affectus:neque vni peculiare magnitudini , sed humilì quoque generi familiare,cuius sententiæ exemplum habes in Bucolicis,

Hic inter densas corylos,modò namque gemellos
Spem gregis,ab silice in nuda connixa reliquit:

Est enim personæ Idea in capella,actio,tẽpus, locus, finis actionis ipsum opus,gemelli:finis operis:spes gregis. Procedit deinde ad pulchritudinem. κάλλος autem etiã decorem potes interpretari.eius effectricem Curam statuit siue diligentiam,sic enim dices ἐπιμέλειαν. propterea quòd accuratam quoque dicimus orationem.Quia verò κάλλος & μέλος eandẽ habent originem, τὸ ἁρμόττειν & τὸ ἁρμόττον idem censebitur.Ergo τὸ κάλλος ῥυθμίαν efficiet, & τὸ ἁρμόττον & τὸ σύμμετρον: vt in quantitate, qualitatibus, proportione,ordine,situ constituatur,optimè hęc ille,nisi addidisset κάλλος acquiri per δριμύτητα,id est, acrimoniã:nihil enim minus venustatẽ frequẽter fœdat acrimonia:contrà potius suauitas & dulcedo erit comes atque adiutrix pulchritudinis.Post hæc περὶ γοργότητος quędam

scribit. Nos genus hoc dicendi vel incitatum, vel concitatum, atq; etiam interdū præceps appellabimus. Quod quoniam fit aliquando per multarum rerum complicationem, κατὰ πλοκὴν Græci vocant: aliquando per concisionem, τμητικὸν quoque ab Hermogene appellatum est. complicatio autem fit aut subeuntium frequētia sententiarum sine copulatione, aut interiectionibus, quas παρισώσεις nominant. Adeò nánque præceps oratio est, vt nequeat expectare instātem orationem, neque differre post illam, quæ in manibus est: sed ingruentem admittat: exempli gratia ex III. diuini operis,

Talibus attonitus visis, ac voce deorum:
(Nec sopor illud erat, sed coràm agnoscere vultus
Velatásque comas, præsentiáque era videbar:
Tum genitor toto manabat corpore sudor)
Corripio è stratis corpus.

Cæterùm multi Gorgoteta figuram putant, non Ideam orationis. conuenire autem omnibus characteribus manifestum est authoritate Poetæ,

Insere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.

Transit hinc ad eam quam vocat ἁδρὴν κλῶ cuius lex est, attribuere suam cuique naturam. Iccirco ἠθοποιΐαν quoque nominat, propterea quòd mores affectus quidam sunt. & vniuersalior est ἠθοποιΐα. Neq; enim solùm personæ nobis sunt describendę, quarum proprij mores sunt, sed etiā res, in quibus affectus designantur. Quare omne genus affectuum, ab ea comprehendetur. Quæ fuit causa vt βαρύτητα diceret Hermogenes esse τὸν ἁδρὸν λόγον. Sanè rectè, si etiam stoliditatem, & alia id genus item adscribas. Intelligit enim βαρύτητα cuius species sunt, ἐνεδρευτικὴ, exprobratio ἢ ὀνειδιστικὴ obiurgatio: quam & verbo sucensendi explicamus. Ne hîc βαρύτητα stili putes gratiam. Etenim in humili quoque τὸ ἁδρὸν erit. Id quod initio primi statim Poematii videbis apud Theocritum. Neque ei subscribendum cùm dicit:

γλυκύτητι ἀφελείας κεκλῶ.

Suauitas enim ac dulcedo maior in picta quàm in simplici dictione.

Quæque lacus latè liquidos, quæque horrida dumis
Rura tenent, somno posita sub nocte silenti
Lenibant curas & corda oblita laborum.

Neque

Neque cùm dicit, ὀξύτης ἢ δεινότης, ὄπιθεν λαμβάνω, quis enim acutam acrémque orationem profundam neget esse? Aut quis admittat, quod addit? δεινότης ἢ ὀξύτης οὐδὲν διαφέρει τῇ ἀφελείᾳ. Nihil enim minus aptum est ad statuendam orationis simplicitatem, quàm acutè dictum, quámq; ea sententia, numerúsve, qui præ se fert acrimoniam. Acutum autem à iocoso, vrbano, faceto, dicaci, separamus. Acutum intelligo quod sententiā languidam per se penetrare faciat in animos auditorum, tāto magis acre. Acuti metaphora est à mucronibus. Acris à gustu & sapore. Acuti exemplum,

Non ea vis animo, nec tanta superba vicitis. &,
Omnis in Ascanio cari stat cura parentis. &,
Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Acrimonia verò in omnibus Sarcasmis, de quibus suo loco dictum est. Possis etiam acutum diligentius intelligere: quodcunque est, aut diuersum à populari opinione vel alio modo, quàm vulgari dictum, si re ipsa vulgatū sit. Quid enim illo acutius Euripideo?

τίς οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μὲν ἐστὶ κατθανεῖν,
τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν κάτω νενευκέναι;

Illud verò quanquam est vulgare, non esse gratiæ pecuniæque similes debitiones: tamen noua dicendi rotunditate Cicero fecit, vt esset argutum. Hinc aggreditur ἐπιείκειαν quam Latinè dicas æquanimitatem simul cum Terentio: modestiam mauult Trapezuntius. est diuersa tamen τροφὴ ab ea, quæ est ἐπιείκεια, tanquā totum à parte, aut genus à specie. verum hoc fusius in Ethicis. Addit autem non solùm ab hac æquanimitate, sed etiam à veritate fieri orationem ἁδρὰν καὶ ἔμψυχον, vt ex professione veritatis ipsa dictio nō solùm præ se ferat affectū, verumetiam quasi animetur. Exprimitur autem eiusce modi professio per obtestationes ab oratoribus: apud Poetas per numinum inuocationem. Illa sanè vera, meáque, ἐπιείκεια.

Ad nos vix tenuis fama perlabitur aura.

Et cùm addimus, reor, opinor, credo, si credere dignum est, vt aiunt, vt perhibent,

Haud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium.

Quod autem ἐπιείκεια non sit modestia: sed cum ea aliud

quiddam strictius, ex eo mihi videtur: quod ad iudicia frequenter applicatur, vt eorũ sit virtus, qui ex æquo & bono iudicant, quique boni consulunt: quos æquos rerũ æstimatores Latinè dicimus: quam Poeta diuinis adeò tum verbis, tum modis descripsit in XII.

Si Turno extincto socios sum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

Trapezuntius autem qui ἀκμὴν vehementiam transtulit (nos enim vim, ac vigorem) quo modo dicet σφοδρότητα? grauitatem? Nihil minus respondet. Nam olim equidem putabam Græcos carere voce, qua plenè ac circunscriptò exprimant id, quod in viro nominant grauitatem, donec diuinus præceptor sic me docuit: σεμνότης ἐστὶ μετρία βαρύτης, σφοδρὸν autem non esse grauem, sed vehementem, etiam ex Demosthene intelligas, qui cõtra Aristogitonẽ, σφοδρὰν καὶ μεγάλην εὔνοιαν nunquam grauem agnouisset, cùm suadebat χρηστέον αὐτῇ. Nemo enim dicat graui beneuolentia cuiuspiam nobis vtendum esse. Duo tamen cauendũ esse ei, qui aspirat ad illud σφοδρὸν, ἐπιμέλειαν & insuauitatem. quod vitiũ qui obtulit suæ orationi, eum vocat Hermogenes ἀγλευκῆ: qua appellatione minimè veritus est ipsum notare Thucydidẽ quasi sine musto, id est, carentem dulcedine: ἐπιμέλειαν verò quam damnat ne illam intelligas, quę optimo cuique scriptori debetur, ex qua nomen accurati consequi possit: sed anxiam quandam diligẽtiam: cuiusmodi Silius Italicus nimis probauit. Ea enim vt recta ille ait ἐκλύει τὴν σφοδρότητα. Elumbem sanè facit orationem: quemadmodum ipse dicit de Isocrate. Verùm de his hactenus: nunc ad ipsorum Characterum tractationem transeundum est.

GRANDILOQVVS.

CAPVT II.

CVm Hermogenes ideas & partiretur, & exequeretur aliter, atque alij prodidissent: coacti sumus quę dã animaduertere, quæ Poetæ nostri institutioni vel obesse, vel prodesse potuissent. Nunc ad ipsa dicẽdi genera ita accedamus, vt appositis ad præceptiones exẽplis perfecti stili rationem familiarem faciamus. Sunt igitur formæ tres: Altiloqua, Infima, media, quam æquabilem vocare liceat nobis. Harum omnium quidam affectus cõmunes,

munes quidam proprij. Communes, Perspicuitas, Cultus, Proprietas, Venustas, numerositas. Hos omnes tum omnium, tum perpetuos esse oportet. Aliorum communium quidam sunt non perpetui, sed vt res tulit: Mollitia, Suauitas, Incitatio, Puritas, Acutum, Acre, Plenum, Floridum. Propriis quoque ratio eadem. quidam enim perpetui, quidã nõ. Grandis generis perpetui sunt, Dignitas, Sonus, Vicissitudinarij, Grauitas, Vehementia. Infimi generis propria perpetuò Tenuitas, Vicissitudinaria, Simplicitas. Securitas, æquabilis characteris propria perpetuò Rotunditas, Volubilitas. Quibus capitibus omnium formarũ vniuersa natura exactissimè absoluetur. Est igitur Altiloquũ Poeseos genus, quod personas graues, Res excellẽtes continet. E quibus lectæ sententiæ oriuntur, quæ lectis item verbis, verborúmque numerosa collocatione explicantur. Personæ graues sunt Dij, Heroes, Reges, Duces, Ciuitates. Quòd si aliæ quoque inferiores admiscentur, vt Nautæ, Fabri, Mercatores, Aurigæ, id propterea fit, quòd hominum conuentu societas instituta quoddam quasi corpus est: cuius membra pro natura finéque officiorum & naturam sortiũtur, & conditionem Regij officij natura est, pręstare cęteris, finis gubernare. Rex itaque naturam sortietur eam, quę & robur pręstat, & sapientiã. Naturæ conditio applicatio roboris ad tuẽdum, sapientię ad gubernandũ. Res excellentes sunt, Bella propter pacem, & quietem: Consilia ad deliberandũ: Iudicia ad eligendum: Virtus ad exequẽdum: & alia quæ cohærent his. Lectæ sententiæ sunt, quæ à vulgo abhorrent. lecta verba, quę nõ sunt trita. numerosa collocatio, quæ quasi rem ipsam sono suo pingit. De quibus omnibus suo loco dicendum est, posteaquam de affectibus dictum fuerit: quorum exempla iam ponemus.

AFFECTVS COMMVNES.

CAPVT III.

Perspicuitas.

PErspicuitas quid esset, suprà demonstratum est. Eam nũc in omnibus generibus videamus. In infimo ibi,

O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit,
Nánque erit ille mihi semper deus: illius aram
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.

scribit. Nos genus hoc dicendi vel incitatum, vel concitatum, atq; etiam interdū præceps appellabimus. Quod quoniam fit aliquandò per multarum rerum complicationem, κατὰ πλοκὴν Græci vocant: aliquando per concisionem, τμητικὸν quoque ab Hermogene appellatum est. complicatio autem fit aut subeuntium frequētia sententiarum sine copulatione, aut interiectionibus, quas παρισώσεις nominant. Adeò nánque præceps oratio est, vt nequeat expectare instātem orationem, neque differre post illam, quæ in manibus est: sed ingruentem admittat: exempli gratia ex III. diuini operis,

Talibus attonitus visis, ac voce deorum:
(Nec sopor illud erat, sed coràm agnoscere vultus
Velatásque comas, præsentiáque ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore sudor).
Corripio è stratis corpus.

Cæterùm multi Gorgoteta figuram putant, non Ideam orationis conuenire autem omnibus characteribus manifestum est authoritate Poetæ,

Insere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.

Transit hinc ad eam quam vocat ἀδρὸν cuius lex est, attribuere suam cuique naturam. Iccirco ἠθοποιΐαν quoque nominat, propterea quòd mores affectus quidam sunt. & vniuersalior est ἠθοποιΐα. Neq; enim solùm personæ nobis sunt describendę, quarum proprij mores sunt, sed etiā res, in quibus affectus designantur. Quare omne genus affectuum, ab ea comprehendetur. Quæ fuit causa vt βαρύτητα diceret Hermogenes esse ἀπὸ τοῦ ἀδροῦ λόγου. Sanè rectè, si etiam stoliditatem, & alia id genus item adscribas. Intelligit enim βαρύτητα cuius species sunt, ἀναισθησία, exprobratio καὶ ὀνειδισμὸς obiurgatio: quam & verbo succensendi explicamus. Ne hîc βαρύτητα stili putes grauitatem. Etenim in humili quoque τὸ ἀδρὸν erit. Id quod initio primi statim Poematij videbis apud Theocritum. Neque ei subscribendum cùm dicit:

γλυκύτης ἀφελείας κράμα.

Suauitas enim ac dulcedo maior in picta quàm in simplici dictione.

Quæque lacus latè liquidos, quæque horrida dumis
Rura tenent, somno posita sub nocte silenti
Lenibant curas & corda oblita laborum.

Neque

Neque cùm dicit, ἀξύνετος καὶ δεξιώνυμος, ὀνηπόλαστος βωθύνους ἀδύ. quis enim acutam acrémque orationem profundam neget esse? Aut quis admittat, quod addit? δεξιώνυμος καὶ ἐξώνυμος παρὰ φύσιν τῷ ἀφελεῖ. Nihil enim minus aptum est ad statuendam orationis simplicitatem, quàm acutè dictum, quámq; ea sententia, numerúsve, qui præse fert acrimoniam. Acutum autem à iocoso, vrbano, faceto, dicaci, separamus. Acutum intelligo quod sententiā languidam per se penetrare faciat in animos auditorum, tāto magis acre. Acuti metaphora est à mucronibus. Acris à gustu & sapore. Acuti exemplum,

Non ea vis animo, nec tanta superbia victis. &,
Omnis in Ascanio cari stat cura parentis. &,
Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Acrimonia verò in omnibus Sarcasmis, de quibus suo loco dictum est. Possis etiam acutum diligentius intelligere: quodcunque est, aut diuersum à populari opinione vel alio modo, quàm vulgari dictum, si re ipsa vulgatū sit. Quid enim illo acutius Euripideo?

τίς οἶδεν, εἰ τὸ μὴ ζῆν ζῆν κατθανεῖν,
τὸ ζῆν δ' κατθανεῖν.

Illud verò quanquam est vulgare, non esse gratiæ pecuniæque similes debitiones: tamen noua dicendi rotunditate Cicero fecit, vt esset argutum. Hinc aggreditur ὀνηπόλαστον quam Latinè dicas æquanimitatem simul cum Terentio: modestiam mauult Trapezuntius. est diuersa tamen σωφροσύνη ab ea, quæ est ὀνηπόλαστος, tanquā totum à parte, aut genus à specie. verum hoc fusius in Ethicis. Addit autem non solùm ab hac æquanimitate, sed etiam à veritate fieri orationem ἠθοποιΐαν καὶ ἤμπτυχον, vt ex professione veritatis ipsa dictio nō solùm præ se ferat affectū, verumetiam quasi animetur. Exprimitur autem eiusce modi professio per obtestationes ab oratoribus: apud Poetas per numinum inuocationem. Illa sanè vera, meráque, ὀνηπόλαστος.

Ad nos vix tenuis fama perlabitur aura.

Et cùm addimus, reor, opinor, credo, si credere dignum est, vt aiunt, vt perhibent,

Haud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium.

Quod autem ὀνηπόλαστος non sit modestia: sed cum ea aliud

Elicit illa eadem raucum per leuia murmur
Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arua.

In supremo,

Qualis spelunca subitò delapsa columba
Cui domus, & dulces latebroso in pumice nidi,
Fertur in aura volans, plausumque exterrita pennis
Dat tecto ingentem, mox aere lapsa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Venustatem verò quemadmodum possimus asperis addere, docebunt exempla. In tenui,

Qui te Pollio amat, veniat quò te quoque gaudet,
Mella fluant illi: ferat & rubus asper amomum.

In MEDIOCRI,

Quid labor, aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertisse graues? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ.
Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
Flumina: nec somnos abrumpit curæ salubres.

In MAGNILOQVO.

Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat.
Nunc positis nouus exuuiis, nitidusque iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga.

NVMEROSITAS.

CAPVT VII.

NVmerus est anima poeseos, de cuius natura atque ratione dicetur suo loco. Nullum sanè dicendi genus sine numero est. mollior, facilior, simplicior in tenui: coarctior in mediocri: operosior in grandi. Exemplum PRIMI,

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse Leones
Interitum, montesque feri, siluæque loquuntur.

Exemplum SECVNDI,

Sustuleris fragiles calamos, siluámque sonantem.

Exemplum TERTII,

Inuadunt urbem somno, vinóque sepultam.

PLENITVDO.

CAPVT VIII.

PLenum est dicendi genus omne, cùm nihil desit quod desideres, nihil redundat, quo sit exultans plenũ illud in

in Tityro, qui cùm dixit *deus nobis hæc otia fecit*, declarat pleno carmine otia,

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti.

Est enim opum securitas, vbi errant boues sine metu, & animus tranquillus, ac solutus cura qui ludit. Illud de apibus valde plenum,

Principio sedes apibus, statióque petenda,
Quò neque sit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oues, hœdíque petulci
Floribus insultent, aut, errans bucula campo
Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.

Et quæ sequuntur. Plenissimum illud,

Quæ nos reliquias Danaûm, terræque marisque,
Omnibus exhaustos iam casibus, omnium egenos
Vrbe domo socias. Tot hîc tam paucis verbis complexus est, vt nihil possit excuti, quin de rei magnitudine detrahatur.

FLORIDVM.

CAPVT IX.

FLoridum à pleno differt non essentia, sed accidente. Est enim & ipsum plenum: sed cui addat aliquid, quod sine iactura deduci queat. Hoc autem quod addit amœnum sit, & faciat ad delectationem. Pinxit igitur illa eadem, quæ suprà dixerat otia,

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt:
Et tibi magna satis: quamuis lapis omnia nudus,
Limosúque palus obducat pascua iunco.
Non insueta graueis tentabunt pabula fœtas:
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate senex, hic inter flumina nota,
Et fontes sacros frigus captabis opacum.
Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes,
Hyblæis apibus florem depasta salicti,
Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.
Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucæ, tua cura, palumbes,
Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo.

Ambitionem, Auaritiámque & inania mortalium studia sic pingit in II. Georgicôn,

Sollicitant alij remis freta cæca, ruúntque
In ferrum: penetrant aulas, & limina regum.
Hic petit excidijs vrbem, miseróque penates:
Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.
Condit opes alius defoßóque incubat auro.
Hic ßtupet attonitus rostris: hunc plauſus hiantem
Per cuneos (geminatus enim plebíſque patrúmque)
Corripuit. gaudent perfuſi ſanguine fratrum,
Exilióque domos, & dulcia limina mutant:
Atque alio patriam quærunt ſub ſole iacentem.

Somni deſcriptio. Ibi autem ſomnum incomparabilium florum manipulis aſpergit,

Nox erat, & placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora per terras: ſyluæq; & ſæua quierant
Aequora, cùm medio voluuntur ſidera lapſu.
Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictæq; volucres:
Quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent, ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

MOLLE.

CAPVT X.

MOlle eſt, quod tam cedit auribus, quàm quærit animus cedere ſibi. Itaq; facilè hæret animus, & facilè admittit: vt in Pollione,

At tibi prima puer nullo munuſcula cultu
Errantes hederas paſſim cum baccare tellus,
Miſtáque ridenti colocaſia fundet acantho.

In ſecundo autem Georgicôn,

Necnon Ausonij Troia gens miſſa coloni
Verſibus incomptis ludunt, riſúque ſoluto:
Oráque corticibus ſumunt horrenda cauatis:
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibíque
Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.

Anguis deſcriptio. In quinto autem diuini operis molliſſima illa deſcriptio anguis, longéque alia, atque illa quæ in ſecundo: cuius aſperitatem non vitioſam hîc quoque poſuimus ob ſonum qui debetur Heroico: vnde vtriúſque ſpeciem contemplaremur.

Dixerat hæc: adytis cùm lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, ſeptena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapſúſque per aras:
Cærulea cui terga notæ maculoſus & auro
Squamam incendebat fulgor, ceu nubibus Arcus
Mille trahit varios aduerſo Sole colores.

In ſecundo autem ſine mollitia ſonus:

Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues
Incumbunt pelago, paritérque ad littora tendunt,
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæq;
Sanguineæ exuperant vndas: pars cætera pontum
Pone legit, ſinuátque immenſa volumine terga.
Fit ſonitus ſpumante ſalo: iámque arua tenebant
Ardentéſque oculos ſuffecti ſanguine, & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

SVAVITAS.

CAPVT XI.

SVauitas alia eſt à venuſtate. Addit enim decori ac pulchritudini Suauitas: quoties venuſtum vultum delicata omnia commendant. Eſt igitur ſuauis oratio, quæ allicit auditorẽ ad legendũ vel inuitũ. qualis illa Herodo. cuius libros mihi difficilius eſt deponere, quàm cyathũ. Venuſtas igitur eſt decor ipſius compoſitionis, quemadmodum ſupra dicebamus. Suauitas autẽ Venuſtatis ſpecies delicata. tota Æneis venuſta eſt: ſuauis non tota. venuſtati aduerſatur turpitudo: Suauitati Aſperitas. Differt autem à mollitia: quòd molle carmen etiam parum venuſtum eſſe poteſt: vt illud Ouidij,

Qui modo Naſonis fueramus quinque libelli,
Tres ſumus: hoc illi præſtitit author opus.

Sunt igitur ſuauia hæc in Bucol. *Non illi paſtos illis egêre diebus. Frigida Daphni boues ad flumina: nulla neque amnem Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.* Illa in Georgic. *Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur Saxa ciet, ſcatebríſque arentia temperat arua.*

Nihil illis ſuauius in diuino opere:

-ſi tanta, inquit, ſunt præmia victis,
Et te lapſorum miſeret, quæ munera Niſo.
Digna dabis? primam meruit qui laude coronam,
Ni me, quæ Salium, fortuna inimica tuliſſet.

INCITATIO.

CAPVT XII.

INcitatio est, quam παρόρμησιν & inculcationem dicebamus. ea fit rebus, & sententiis aliis super alias adiunctis. Neque verò figura est, quod quidam censuêre, sed à figuris conficitur: veluti asyndeto, & ea quam suo loco dicemus ἐπαναστροφήν. In tenui. *Insere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.* In Georgic. *Nudus ara, sere nudus, hyems ignaua colono.* In IIII. diuini operis. -*ite,*

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

PVRITAS.

CAPVT XIII.

DIuersa est Puritas à proprietate. Proprietas enim illius causa. ac proprietas vbique esse debet: Puritas nō vbique. Est. n. Puritas nuditas, cùm nihil ornamēti admiscetur. Frequens tenui Characteri, nō perpetua tamē. elaboratus. n. aliquādo est. Differt aūt à simplicitate quæ propria est infimi: propterea quòd simplex oratio est, quæ rem ponit sine causa, sine circunstantiis: pura autem etiā hęc ponet, sine ornamētis tamē. Pura est illa tenuis.

Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi,
Syluestrem tenui musam meditaris auena.

Illa verò mox, non pura, est enim figurata:

Formosam resonare doces Amaryllida syluas.

In Georgicis illa mediocris pura est,

Centum quadrijugos agitabo ad flumina curruss.

In altiloquo dicendi genere hæc,

Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni,
Carthago, Italiam contrà, Tyberináque longè Ostia.

ACVMEN.

CAPVT XIIII.

ACumen in Bucolic. multis locis. quid enim acutius? *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui.* &, *Quid domini faciant audent cùm talia fures?* In Georgic. non vnū: *Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido.* Salsum sanè dictum est, &, *In tenui labor, at tenuis non gloria: si quem Numina læua fauent.* &,

Multa forent, quæ nox cælo properanda sereno,
Maturare datur. Eodem modo in diuino opere.
Maturate fugam &, Si sine pace tua, atq; inuito numine Troes
Italiam petiere, luant peccata, neque illos
Iuueris auxilio, sint tot responsa sequuti,
Quæ superi manésque dabant, cur nunc tua quisquam

Vertere

Vertere iussa potest? &
Si Turno extincto socios sum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

ACRE.

CAPVT XV.

ACre est, quod acutum, verùm non solùm mouet, vt acutum: sed etiam vellicat, vt in Bucol.

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cerea
Iuncta fuit? non tu in triuijs indocte solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

In Georgicis: -*aliter vitium, viuíque tegendo,*
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat: & meliora deos sedet omnia poscens.

In Æneide verò acres sunt omnes Sarcasmi tum permulta acerrima in oratione Iunonis aduersus Venerem: Turni aduersus Drancem, & pleræque sententiæ, vt *tantæne animis cœlestibus iræ?* neque enim videtur quidquam Deo magis conuenire, quàm lenitas ac misericordia. sic & illa multam præ se ferunt acrimoniam,

-*nánque etsi nullum memorabile nomen*
Fœminea in pœna est nec habet victoria laudem:
Extinxisse nefas tamen, & sumpsisse merentis
Laudabor pœnas, animúmque explesse iuuabit
Vlricis flammæ, & cineres satiasse meorum,

ac præterea tota illa indignatio.

PROPRII AFFECTVS GRAVIS DIGNITAS.

CAPVT XVI.

HI communes affectus generū dicendi: nunc de proprijs scribendum est, ac de eo primùm, qui principi Idearum peculiaris ac perpetuus est. Dignitatem dico, quę ab ipso grādiloquo nūquā discedere potest. Primùm autē ipsius vocis vis perpendenda est. Dignus Græca vox est ἀπὸ τοῦ δοκεῖν, propterea dixit Satyricus *Quàm pulchrum est digito monstrari & dicier hic est.* Græci ἀξίωμα vocant, vnde ἀξιώματα sententiæ, quæ omnium cōsensu dignæ sunt, vt suapte natura sine vlla probatione veræ credātur. Erit igitur Dignitas conditio personę, qua putatur ab omnibus, aut à pluribus, aut à melioribus digna vel laude, vel præmio. Conditionem intelligo statum Animi, Corporis, Fortunę. Ex quibus bonis dignitatis & opinionem consequimur & appellationem. Hac ratione

Dignus.

translata est significatio ad eam orationem, quæ ex eiusmodi personæ ore, atque animo proficisceretur. Eam tamen non dixere dignam, sicut neque hominem dignum absolutè, sed hominis, orationisque dignitatem, ἀξίωμα Græci vocant. neque id genus solùm orationis, sed illam quoque, quę de talibus vel viris, vel rebus loqueretur: dū & splendor verborum, & tractus, & numeri simul ad illius ornamentum cōspirarent, potest igitur esse dignitas carminis & cum figuris &, simplex, sine numeris nō potest. Non figuratæ exemplum hoc est, *Tu quoque litoribus nostris, Aeneia nutrix, Aeternam moriens famam Caieta dedisti. Et nunc seruat honos sedem tuus.* Hactenus simplex est, mox addit figuram: *ossáque nomen. Hesperia in magna (si qua est ea gloria) signat*, parenthesis enim fecit μεσολάβη: addidit nanque dubitationem. Cùm autem dignitas sit in sententiarum grauitate, & in verborum granditate: de sententiis superiore libro satis dictum est. Verba verò grandia, ac splendida quæ sint, facilè intelliges: si, quæ dixerit Virgilius in diuino operè, si quibus abstinuit, considerabis: si quæ dixit in dicendi genere infimo, aut mediocri, cum iis, quibus in summo vsus est, comparabis. Ac Grammatici quidem inter cætera duo notarunt verba, quorum alterum circumscriptione, alterum alia voce texerit, atque dissimularit. Seruius enim negat Heroicæ maiestati *Mergi* nomen conuenire, atque iccirco à Poeta contemptum, illísque verbis designatum: *aut similis quæ circum littora, circum Piscosos scopulos, humilis volat aequora iuxta.* At enimuero memoria exciderat tanto viro versus ex eiusdem Æneidos v. - *& apricis statio gratissima Mergis.* Præterea nō video quare potius in Heroicū vel formica, vel hirundo, quàm Mergus admittatur. Altera vox est, *Mulier*, quam negant toto opere inueniri. Sanè nusquam ipsam memini. at ab ea deductam posuit ille in XI, *Aduenit qui vestra dies, muliebribus armis Verba redargueret.* Alia tamen complura sunt, quæ vel sordida, vel humilia refugit casta grandiloqui generis magnitudo, veluti cùm dicit, *& corpora curant.* sordidum enim quiddam subintelligitur. Ad hæc in mēsa ponit Heroes: culinæ nullā facit mentionem. In primo enim quàm verecundè, qua maiestate *illi sē prædæ accingunt!* Iam *prædæ* vox militaris est. Ne tamen audeas præterea cum Grammaticis

maticis ineptire: vt putes subiecisse, *dapibúsque futuris*, propterea quod, vt aiunt *dapes* nonnisi regia vox sit. Cyclopi enim dapes vocat, in III. quæ tamen essent immanes. Neque illis fauet origo vocis: quippe de feris dicunt Græci δαίεσθαι, & διαδαίεσθαι. Post hæc lectissimis vtitur verbis in re nihili, *Tergora diripiunt costis.* non dixit, pellem, aut corium sicut in Georgic. *nam neque erat coriis vsus.* & verbum lectum, *diripiunt*, non dixit, deglubunt, vt Catullus, *glubit magnanimos Remi nepotes.* non dixit concidunt, sed *infausta secant.* Et cùm operam illam explicaret torrendi, addidit aliquid ad efficaciam, *frementia*, inquit, neque elixationem, nisi circunscriptione, & omissione, quam ἔλλειψιν ὀνόματος partem diximus, *Littore ahena locant alij flammásq; ministrant.* Comparatis autem locis, excutietur differentia. exempli gratia in pastore posuit, *dat*, pro dic: & *modulari*, de pastorali, de Æneide *canere.* Imprimis verò tibi obseruandi sunt flexus orationis, modique loquendi. Horum bonam partem collegimus huc, quorum afflatu ad grandiloquentiam stilus tuus animaretur. *venturum excidio Lybiæ*, Loquutio nō vulgaris eodem filo quo dicimus: venire subsidio, aut auxilio. neq; rectè Seruius interpretatur, ad excidium: hoc enim languidum est: neque *venturum*, significat motum: sed tempus tantùm: æquè atque si dixisset, futurum excidio, id est, exitio. sed grandius sonat *excidium*, quia opus operámque ipsam designat excindendi. ‖ Maluit, *euertítque æquora ventis*, quàm subuertit. quasi extra alueum suum verterit: grandius est. ‖ Verbo signato, *Incedo Regina* non satis habuit, sum, sicut, *& vestra incessu patuit Dea.* ‖ Illud animaduertes, voce hac *honorem*, frequenter vsum fuisse ad augendam dictionis maiestatem: sic, - *aut simplex aris imponat honorem.* - *Diuum templis indicit honorem.* &, in mensa *laticum libauit honorem*, est enim ἀνάθεμα, quod proprium in sacrificiis, in quibus bene ominatis verbis vtebantur ὄναρ. ‖ *& lætos oculis afflarat honores*, scilicet iuuentæ. Et in III, *meritos aris mactauit honores*, & - *meritósque indicit honores*, &, *Iunoni Argiuæ iussos adolemus honores*, ‖ *flammato*, quoque vox grandis est, & apud Catullum, *Flammati Phaetontis*, ‖ *Nimborum loca*, *patriam* appellauit: sic *fæta loca* proplena, quemadmodum in VI. *loca senta à situ*, antiqua voce.

‖ *omnes annos tecũ exigat*, pro viuat. & quantò melius illa, *pulchra faciat te prole parentem*: quàm si dicat, pariat tibi liberos. ‖ Est etiam coniunctio, *Ac* magniloquentiæ accõmodata. Verbum incumbere à Græcis oriundum est: κύμβαχος enim significat cernuum: qua voce in decimo vsus est. Verbum igitur hoc sonorum ac grande est, & sæpe à Poeta vsurpatum. ‖ *Incubuêre mari-nunc nunc incumbite remis.-erectóque incumbit cernuus armo.* vbi & cernuum posuit, quod verbum explicaret. ‖ Ruere verbo transitiuo. *-totum mare à sedibus imis Ruunt.* signatissima voce. vt ὀρύμενος. Quod acceperat à Catullo. ‖ *ostentant omnia letum.* grandius fecit: *-intentant omnia mortem:* ‖ *oppetere*, pro occidere, in primo, & in nono, *-telis impunè Numanum Operuisse suis*, ‖ *sæuus* epithetum: Sæui dolores: sæua tuno: sæuus Hector, sæuus tridens: sæuus nuncius. ‖ Mare subit in laxatas compages, vide qua oratione dicat, *accipiunt inimicum imbrem.* ‖ *coortum*, & *collucent* grandiora verba esse etiam à Quintiliano proditum est. ‖ Quod suprà dixerat, *& temperat iras* postea *& pectora mulcet*, ‖ verbo hoc, *cunctus*, sæpe vtitur Cicero. Poeta maluit: *Sic cunctus punctus pelagi cecidit fragor*: quàm omnis: tum quia plenior sonus: tum quòd omnis populus potest mihi ire obuiam, etiam si sigillatim exeant: cunctus autem & omnem significat, & simul. Tametsi puto iniuriam factam alteri: est enim omnis ἀπὸ τοῦ ὅλου ortũ. sicut & Homo: quippe qui sit animal sociale. ἀθρόον cunctũ Græci dicũt. *Suscepit* potius quàm susceperit. vt in sexto. ‖ *nutrimenta*, videtur vox humilis. sonus tamen grauis: vt alibi, *Rudimenta & Tentamenta*. intelligit autẽ nutrimenta, quæ Aristoteles vocat ἀναγκαῖα. ‖ *festi rerum*, multum habet momenti ad orationis magnitudinem, sicut in XII. ‖ *-trepidæ rerum Æneas scopulum cõscendit*, vocabulũ signatissimũ, ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ σκοποῦ. ‖ *exempta fames* potius quàm extincta. ‖ *mare velsuolum.* ‖ *iactare voces*, scilicet: & *iactantem pectore curas* ‖ *fulmine terres*, fulmina torques. dederat in matrimonium virginẽ: *Cui pater intactam dederat. primúsque iugarat Ominibus.* ‖ *ferre incautum superat*: pro interimit. & hoc sanè poterat poni. sed iudicio exclusum est. ‖ *securus amorum*, id est: contemptor, solutus metu ne pro amore odium consequeretur. sic *securi pelagi, atq; mei.* Iuno dicit in septimo, & in decimo *securus amorum*, priuatus: secretus ab amorum cura. ‖ Nox erit.

diem

diem clauso componet vesper Olympo. componi dicebantur defuncti, cùm in Libitina aut eorum strato brachia cruráque certum in modum statuebantur. ‖ Verbum IT, & IIT, mirum quantum placuit Poetæ: *it scissa veste Latinus, it clamor cælo, -per tempus vtrunque it hasta Tago, it nigrum campis agmen. -vestras si forte per aures Troiæ nomen iit*, ‖ *inter fata*, multum habet ponderis: ‖ *viuere, auras vitales carpis*. ‖ Cecinere, *cantúsque dedere*. ‖ Quà ire potes: *qua te ducit via*. sic in Mœri. ‖ *Sertísque recentibus halant.* spirant. ‖ *collem qui plurimus vrbi imminet.* sic, *est lucos silani circum, ilicibúsque virentem Plurimus Alburnum volitans.* est enim plena vox. ‖ *strata viarum*: vias, ‖ *-moliri arcem, fugam, moram*, alio modo, *molitur habenas* in XII. ‖ *pars optare locum tecto.* Legunt aptare ex antiquis exemplaribus. sed ineptè. est enim verbum militare optio. cùm locus peteretur à principe dicebatur optari. Sic in tertio, *optauitque locum regno.* ‖ Labor exercet apes. *Fernet opus apum*, quibus comparat Tyrios: de his enim dicebat: *instant ardentes Tyrij.* ‖ *Reginam operiens* humile erat, Expectans. ‖ *Sunt lachrymæ rerum.* Solamen miserorum est mœror commiserantium. Belus *vastabat Cyprum.* Tydides vastabat Rhesi tentoria, id est, hominibus exhauriebat: vacua faciebat. Sic Nisus, *hæc ego vasta dabo.* ‖ *Versa puluis inscribitur hastæ.* Seruius *inscribitur*, id est: laceratur. quis vnquam audiuit puluerem lacerari: sed scribere fuit quod scalpere, vel sulcare. ferreo nanque stilo ceratas tabulas elementorum notis sulcabant. hoc patet in Nubibus Aristophanis. ‖ Quod de verbo, IT, dicebamus de coniunctione, VT, quoque intellige. *Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error. Vt spolia, vt currus, vtque ipsum corpus amici: Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce Extulit. Vtque acres concussit equos vtque impulit arma*, ‖ ibat, *se læta ferebat*. & alibi, Introgressi: est sicut dicebamus, interfata. Vox hæc. Fas, Fandi, Fando frequens, & grauis ac plena. ‖ *procacibus austris*, impudentibus atque immisericordibus. petaces enim auferũt sua importunitate. ‖ Verbum *ciere* graue: vt de, *moliri* dicebamus, *bella cient. Ære ciere viros.* ‖ *vescitur aura ætherea.* quòd suprà dicebat, Carpere vitales auras. Vesci verbum vetus: sic Cicero vesci voluptatibus. Væ esca. ‖ Mori. *crudelibus occubat vmbris.* verbum occubat hîc: *pono*

nox incubat atra. Georgicôn, *saxea procubat umbra.* ‖ Incendia belli, sic in septimo, *quibus hausere armis Italia.* ‖ *Quis te per tanta periculà casus insequitur,* noua locutio. Circuntextum, sic *Phrygia agmina circunspexit.* & in nono, *Diuersi circunspiciunt.* explet enim gestum spectantis. ‖ *Ossibus implicet ignem.* multa alia verba sunt: ingerat, induat: illud plenius. ‖ *recursat,* & frequentiam recurrendi notat, & sonum dat. ‖ *Hunc Phœnissa tenet Dido.* verbum *tenet*, clarius ac minus plebeium hoc loco, quàm si, vt in Bucolicis dixisset, *Postquam nos Amaryllis habet.* ‖ Noua & illa locutio, *Haud tanto cessabit cardine rerum,* id est, non acquiesceret tantis momentis. ‖ sicuti dixit, *ossibus implicet ignem:* sic & cingere flamma. ‖ Flammis restantia Troiæ, quod alibi, *reliquias Danaûm, terræque marisque.* ‖ *Tu faciem illius falle,* id est, falsam habeas, præ te feras. inusitatus dicendi modus. Dicimus enim, Cupido *fallit Elisam*, σφάλλει. Fallit autem falsa facie, id est, non sua: ergo non vera. Quare si facies falsa est, ergo aliquis illam fefellit, ἔσφαλεν: quod est dimouit è natura sua. Non quòd Ascanii facies immutata sit, sed quòd ab alio repræsentata. Etiam apud Hesychium scriptum est, σφάλλον, κολάκευτον. igitur etiam simulare significauit. Hoc non animaduerterunt grammatici: & Seruius malè interpretatus est: faciem, pro vultu: Nemo, inquit, alienam faciem potest accipere. profectò nemo hominat Poetarum dii possunt.

‖ *Iuturna in faciem mutata Metisci.* &,

Fit Beroe Ismarij coniunx longæua Doryclì.

Nisi Ascanij faciem sumpsisset sibi Cupido: frustrà vultu illius se suósque texisset dolos. ‖ Amaracus aspirans, quod suprà, *sertísque recentibus halant.* ‖ *Implenit* magnum amorem *Genitoris*, satiauit amorem. Æneæ complexu suo. nõ (quod ait Seruius) magnũ amorem, qui esset Cupidinis, ac propterea magnus, quia difficilis ad simulandum, ‖ *resides animos desuetáque corda*: sic in VI. *-resídéque mouebis Rursus in arma viros, & iam desueta triumphis, Agmina.* Alio modo, in secundo, *arma desueta.* ‖ Quies epulis: alio modo quàm suprà: *exempta fames epulis.* Non declarant hîc Grammatici quare primam dixerit quietem. quia repetebant potationes: vt in quarto, *instaurátque diem dónis*: sic hoc in loco, *epulis.* Secundas mensas diis statuebant:

bant: vt apud Horatium. *Hausit spumantem pateram*, pro eo quod est, vinum. Et eadem figura, *pleno se proluit auro.* ‖ *Lamentabile regnum.* Dictio suspendens aurem. ‖ *Argolicas ferro fœdare latebras.* noluit, lacerare: vt aliter quàm vulgus loqueretur. Seruius notauit fœdum non turpe, sed crudele apud Poetam, & Sallustium significare. Cæterùm nullam attulit eiusmodi vsus rationem. Ratio est à fœderibus, quæ nunquam sine sanguine fierẽt. sic in tertio, *obscœnas ferro fœdare volucres.* Præterea non rectè negat turpe significari. ibidem nanque de immundo, *vestigia fœda relinquunt.* ‖ *demisere neci* pro, dedere. ‖ cassum lumine: in XI. *æthere cassis.* ‖ pellacis Vlyssi. ex Lucretio, *Subdola cum ridet penitus pellacia Ponti.* ‖ Trahebant vitam, sicut in primo. trahebat noctem: in Georg. *ludo noctem ducunt.* ‖ *opponere morti*: vt obiicere. ‖ Rumpit vocem: alibi *rumpit silentia* in Georgicis, dum amnes rumpuntur fontibus, in quarto, *rumpebat pectore questus.* ‖ Effugia, pro fuga. *misereſcimus*: verbum tragicum. ‖ *Quo molem hanc immanis equi statuêre?* id est, Cur. ‖ *ductus sorte sacerdos*, in sexto, *stat ductis sortibus vrna.* ‖ *arrectis auribus.* arrecta pectora serpentum. *His dictis arrecti animi* potius quàm erecti, tantum valet tum vocalis illa, tum geminatio consonantis. *Arrectæque horrore comæ. -tollit se arrectum quadrupes,* ‖ Ardentes oculos: *suffecti sanguine*, maluit, quàm infecti: neque per versum licebat. *circùm terga dati*, frequens decor ex Tmesi. ‖ *illos patefactus ad auras Reddit equus*, quos scilicet acceperat: sic mox *fundit equus.* ‖ *compellare virum*: melius quàm appellare: vt dicebamus collocent, congemuit, colluſtrans, coorta, sic obiecta. ‖ *clarescunt sonitus*, vt alibi, *crebrescunt*: sic patescunt, filescunt. ‖ *ineluctabile tempus.* ‖ *portis bipatentibus* in secundo, & in decimo, ‖ acies ferri stricta, *parata neci*, actiuè: ad necem aliis parandam. *lupi raptores.* non tamen dices in recto singulari, *raptor.* ‖ *visu tremefactus. tremefecit Olympum.* ‖ *Arcebant vincula palmas.* significatus non vulgaris. Arcere enim primùm fuit, continere: Vnde arx, & arca. Quæ autem continent, eos qui accedunt separant ab iis, quæ continentur. Ex quo secundus significatus arcẽdi, i. amouendi. Origo Græca ἀρκεν ‖ *hanc speciem*: sicuti prælij facies apud Sallust. ‖ *ora discordia*, non potuit melius: alia enim arma, alia corda gerebant. ‖ *armipotentis.*

ſicut & alibi,ſic omnipotentis & ignipotens,‖ *vitauiſſe vices Danaûm* Seruius dicit *pugnas*.quia per viciſsitudinem pugnabatur. Non ita eſt. *vices*, vulnera ſignificant,& cædes, vt quemadmodum vel percuſſerat,vel interfecerat,idem pateretur. Vbi igitur ab Argiuis tantundem fiebat operis ad pugnandum, eo Æneas ſeſe inducbat. ‖*linguis triſulcis*, *roſtra tridentibus*. tales enim roſtratas naues longas videmus in veteribus nummis. ‖Apparet domus intus.verbum geſtuoſum,itaque iterum poſuit. *apparent atria Priami*, ſicut ſuprà, *apparent rari nantes*.‖ *apparent diræ facies*.‖verbũ item miſceo, *miſcet agens turbam*. & *domus interior gemitu*, *miſeróque tumultu Miſcetur*. &, *magno miſceri murmure pontum*. &, *vóctórque Simon incendia miſcet*. &, *Diuerſo interea miſcentur mœnia luctu*. & in XII. *ingruit Æneas Italis*, & *prælia miſcet*. Accius atreo, *maior mihi moles*, *maius miſcendum eſt malum*.‖ *Hic exitus illum Sorore tulit*. vides non vulgatum loquendi modum. ‖permetuens : quòd Ciceroni frequens, pertimeſco. ‖ *Troiæ & Patriæ communis Erynnis* : magna emphaſis ‖*-animúmque explesſe iuuabit Vltricis flammæ*, id eſt, animum inflammatum ad vltionem. ‖circumerrant acies. quod in tertio Georgic.humili verbo dixit de Lupo, *nec ſtabulis* nocturnus ambulat. ‖*inimicus & hauſerit enſis*,non dixit, Hoſticus ſic,*atque hoſticus hauſerit enſis*. vox enim fortaſſe minus valida ad Heroici robur.‖voces lõgæ, defenſoribus, inclementia,illætabile,& aliæ eædem ſede.‖*obducta tuentibi Mortales hebetat viſus*. non dixit obiecta. *Eripe nate fugam*.aliâs,fuga eripimur, & in ſexto, *eripe me his inuicte malis*.‖ *acciſam ferro*. magnus in ea voce ſonus. ſicut, attrectare,& adſeruare,& accincta,*Ferro accincta vocat*,non dixit, cincta.maluit eliſionem. ſic mox, euicta, potius quàm victa.‖verbum, *paſci*, notabis de flamma, & *circum tempora paſci*, &, *conuexa Poli*, *dum ſidera paſcet*, ‖tabo potius,quàm tabe,quo contẽtus fuit Ouid.Pacatum mare, quomodo dixit ? *inde vbi prima fides pelago*.‖ *Et patrio inſontes Harpyas pellere regno*,non dixit,terra.efficacius enim,& magniloquentius ſic.‖Comedere : *Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas*. &,ſubigat, non cogat, neque adigat.‖Pennis ablata,auolans.‖ *Excipit incautum*, quod in 2. dixerat *incautum ſuperat*.‖ Aduerbia, Incaſſum, & Nequicquam,ſunt Poetæ valde familiaria.‖*Tumidóque inſtatur Carbaſus Auſtro*,pro tumifico. ‖Via inuia, ſuperatu difficilis. ‖Nauigandum : *Ante & Trinacria tentandus remus in vnda*, ‖. *Iunonis cane vota*,non vulgatum. ‖*hanc arripe velis*.i.pete Italiam nauigatione.‖ *nec cedit honori*, ſi non ſuperat: ſaltem æquat.‖*Maris æquor arandum*, ſic etiam ſulcare. ‖*Cæli ſpirabile lumen*. aerẽ quem ſpiramus, ‖*immotúmque ſederet* id eſt,eſſet in animo.ſic in quinto. *idque pio ſedet Æneæ*.‖Primus amor *deceptam morte fefellit*:ſpe perpetui amoris fruſtrata ſum.‖*nec famam obſtare furori*. id eſt,aduerſa fama æquè atque amore laborare.‖ *Sis contrà eſt ingreſſa Venus*. quia dixerat,‖ *aggreditur Venerem Saturnia dictis*,‖ *Conſieri*, confici.‖*Segnior*, pulchrior, vt bene notat Seruius.‖ *Amens animi*‖ Pro ſua laude nititur : *Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem*. ‖ *Reginam ambire furentem Affatu*.Quibus verbis circumuenire.‖*-obnixus curam ſub corde premebat*.obſtinatus.‖*-abſcondere furto Speraui fugam*. clam fugere.‖ *ſponte mea componere curas*. meo arbitratu deliberare.‖*capitíſque iniuria chari*. nota ſublimem dicendi modum. ‖*Lybicæque aſpectus detinet vrbis*. iuuat vrbem videre.‖ *vocem hauſi* : audiui,‖*-hauriat oculis*. videat. ‖ *Et cùm frigida mors animæ ſeduxerit artus*. poſt mortem. ‖*infabricata*. vox ipſa ſanè fabricata. ‖*caſtigant moras*: accelerant‖. *Cur mea dicta negat duras demittere in aures*.audire atque auſcultare.‖*-horrificant*.horrificis,horrendis.‖*-Spem fronte ſerenat*.Quod in primo. *Spem vultu ſimulat*. ‖*prætexere funera ſacris* : prætegere. nam potius prætexebat ſacra funeri futuro. ‖ *Mutati tranſuerſa fremunt venti*. id eſt nullam fidem ſeruant : ‖ tempore nubilo, *hyberni condunt vbi ſidera Chori*.‖ *exultantíque hauris Corda pauor pulſans*. Seruius,*haurit*, id eſt ferit, vt *latus haurit apertum*, non placet, ſed exhaurit corda, hoc eſt emouet:ſubſiliũt enim pauore,aut ſpe,aut exhaurit ſpiritibus.ſic enim decet philoſophum. Nam latus haurit, quia ſanguis exit,metaphora à vtribus &doliis,è quibus vinum extrahitur facto foramine. ‖*-vitámque volunt pro laude paciſci* mutare ex pacto vitam cum laude. in XII. ‖ *lethúmque ſinas pro laude paciſci* eligere mortem pro laude,‖*-viridíque iuuenta* : ἀκμῆ. ſicut in VI.‖*viridíſque ſenectus*.‖*-ani ; ídque in pectore præſens Adſit*. audeat, ‖*magnoque virum ſe murmure tollit*, effert ſe ſecundo rumore. *Quibus acer Erix in prælia ſuetus Ferre manum - exortem du-*

cere honorem:id eſt, præmium extra ordinem. ‖ Genitori in magno munere Ciſſeus ferre ſui dederat monimẽtũ, nota loquutionem. ‖ *frenatis lucent in equis*. ſic, *-virgatis lucent ſagulis*,minus vſitatum quàm fulgent. &, *lucent genialibus altis Aurea fulcra toris*. ‖ *-fortuna fidem mutata nouauit*. alia fortuna euenit ‖ *pœnam traxiſſe per omnem Reliquias Troiæ*. nouus dicendi modus. Parcius quoque in altiloquo Poemate,quàm vel Homerus, vel ipſe in mediocri: quippe Homerus nominum nudorum ſtrepitu, Virgilius in IIII.Georg.

Drymóque,Xantóque,Ligeáque,Phyllodocéque
Cæſariem effuſæ nitidum per candida colla
Niſéque,Spióque,Thaliáque Cymodocéque
Cydipéque,& flaua Lycorias,altera virgo,
Altera tum primos Lucinæ experta labores,
Clióque & Beroe ſoror Oceanitides ambæ.
Atque Ephyre,atque Opis,atque Aſia Deiopea,
Et tandem poſitis velox Arethuſa ſagittis.

In quinto autem caſtius,

Et ſenior Glauci chorus,Inoúſque Phalæmon,
Tritonéſque citi,Phorcíque exercitus omnis
Læua tenent Thetis,& Melite,Panopeáque virgo,
Niſæe,Spióque,Thaliáque,Cymodocéque.

In primo, *pertentant gaudia pectus*: in quinto *-gaudia pertentant mentem*. ‖ *-natantia lumina ſoluit* ſomnus Palinuro: fluitantia, nunc enim aperiuntur, nunc claudũtur. ‖ *Anchora fundabat naues*, ſiſtebat. Quia quod in fundo eſt,non mouetur. Anchora autem fundo committit naues. ‖ De Labyrintho, *-indeprenſus & irremeabilis error*. Rurſus in ſexto de eodem, *inextricabilis error*. ‖ *Tercris addita Iuno*. Seruius antiquo ſignificatu verbum dicit:atque ita eſſe vſos Lucilium,& Plautum. Cæterùm non poſuit rationem. ſanè ita eſt. Quod additur, plus iuſto eſt ἀσεμνόν, in bonam partem in octauo, *decus addite diuis*. ‖ *Multa inter ſeſe vario ſermone ſerebant*. quippe ſermo à ſerendo. ‖ *Aſpectans ſyluam immenſam*. longè nobilior vox,quàm aſpiciẽs. ‖ *diues opacat Ramus humum*.opacare verbum rarum. ‖ *veſtigia preſſit*,ſubſtitit ‖ *auri aurateæ fulſit*. Inde aurum à fulgore, vetus vox Græca, vnde Σαόεις. Hinc & aurora, ‖ *forma tricorporis vmbræ*, ſicut, *tridentibus roſtris*, & *trifauci latratu*. ‖ *Stant lumina flamma*, vt *ſtat puluere Cælum*. ‖ *aues frigidus annus Trans pontum fugat*, fugiunt frigus. ‖ Tranſmittere curſum, Tranſmittere campum, *Famulam Heleno tranſmiſit habendam*. ‖ Creatrix,vt nutrix, ‖ *Laxátque foros* id eſt, capaces facit,expulſis vmbris. ‖ *Quæſitor Minos vrnam mouet*,non dixit,*quatit*,& vſus eſt integro. Nam quæſtor eliſum eſt. ‖ *-inamabilis vnda*,στυγὸς ἀπόῤῥητος: ideirco addit, *Styx interfuſa coercet*. ‖ Marpeſia ab eruditione.vt Aruiſia, Amphryſia. ‖ *bellóque caduci* vnde Cadauera,& cadiua oliua. ‖ *Populatáque tempora rapsis Auribus*.ſic. *populant ingentem farris acerum*. Puto vocem hanc, Triticum: non eſſe Heroici carminis:ſicuti neque hanc, Panis. vbique enim Cererem dicit, & in ſeptimo Cruſtum,non Cruſtam. ‖ *propria hæc ſi dona fuiſſent*,id eſt perpetua. ſic, *-da propriam Tymbræe domum*. proprium enim nunquam auellitur ab eſſentia. & eſt contrarium communi. *Venti poſuere*, ceſſauêre. *tonſæ*, pro remis. eſt enim remus à radendo. ‖ *Actóſque animis in funera Reges*. impulſos. ‖ *domitántque in littore currus*:ſicut in XII. *Infrænant alij currus*.i. equos. ‖ *-fama eſt obſcurior annis*, ‖ haud ita multi ſunt anni,ſed fama peruagata non eſt. ‖ *per Idæos campos effuſa Mycenis Tempeſtas ierit*, quæ locutio ſicut illa mox, *diluuio ex illo*, de bello & excidio Troiano: Sanè arduum dicendi genus. ‖ *Si quem tellus extrema refuſo Submouet Oceano*, ſi quis procul habitat, alibi, *toto diuiſos orbe Britannos*, ſic ſtatim: *& ſi quem extenta plagarum Quatuor in medio diremit plaga Solis iniqui*. ‖ *-tantique aboleſcet gratia facti*,verbum aboleo hoc ſexu. ſic alia multa. horreſco, crebreſco, miſereſco, igneſco, ſileſco, pateſco, rubeſco, fremiſco, madeſco, Euaneſco: AEolica additio, *ndis volens*. ‖ Alipedes equi,ſicut æripedem ceruam. Cornipedes equi. *-odio haud exaturata quieui*.Sic in quinto, *Iunonis grauis ira & inexaturabile pectus*. ‖ *patria excuſſos*,nõ dixit,exactos,vt Liuius & Cicero. frequens vox Poetæ, *-excuſſáque pectore Iuno*, & alibi ſæpe. In nono, *-Excutiat Teucros vallo*. ‖ *-memet*, multum efficax ſic Catullus, *Coniugis infidæ conſoler memet amore*. ‖ *Infractáue cedat Fama loco*:cadat fama. ſic, *infractos aduerſo marte Latinos*. ‖ *Exin*, ſonora vox, in ſeptimo, & in duodecimo: de Alecto & haſta Turni. & in octauo, *Exin ſe cuncti diuinis rebus ad urbem Perfectis referunt*. ‖ Dido, *ſanguineam volueus aciem*. Amata, *ſanguineam torquens aciem*. ‖ *fortuna fuit*

ita euenit: sic in nouo. ‖ Transcribere colonos dicebant veteres. in quinto, *Transcribunt vrbi matres.* in septimo, *Dardanus transcribi, sceptra colonis.* ‖ *orsa vicissim Ore refert.* orsa dicta. ‖ *Vt eríque effœta senectus*, quæ cessauit vera dicere. ‖ *Verberáque insonuit*: nouè dictum. ‖ *-viridante toro considerat*, in quinto. in septimo, *ripáque æstus viridante leuaret.* ‖ *-terrorum & fraudis abunde est*, id est satis. ‖ *Martémque fatigant*: exercent. vt, *Olli remigio noctémque diémque fatigant*: fatigare diem, est vincere, superare. ‖ *lachrymabile bellum.* nota sonum: Ferale carmen, Trabale telum, *lamentabile regnum, illesabile murmur, ineluctabile fatum, &, enarrabile textum, &, volatile ferrum.* ‖ *debellatórque ferarum*, maiestas in tractu verbi. ‖ *medicari cuspidis ictum Ualuit*, efficacius quàm valuit. ‖ *florentes ære catervas*, potius quam fulgentes. ‖ *& late Latio increbrescere nomen* audis mirum verbum, etiam addita præpositione. ‖ *Ne absiste*, ne cessa, ne deseras incœptum, sic in VI, *absiste moueri*, i. desine perturbari. sic in XI, in VIII, rursus, *absiste precando*, &c., *regnator aquarum*, sic, *Regnatorem Asiæ.* vulgò aliis, est Rex. ‖ *Tybris ea fluuium, quàm longa nocte tumentem Leniit.* ita in quarto, *Nunc hyemem inter se luxu quàm longa fouere.* ‖ Antiquitatem probè ac pudicè veneratus est, cuius maiestatem imitaretur, *cui me fortuna precari.* sic ex Lucretio, *dedita fama.* &, *Deditur hic subito Troiana per agmina murmur.* ‖ *Tentamenta tui pepigi.* tentaui. ‖ *prima genas vestibat flore iuuenta* sic, *Aureo cæsaries ollis, atque aurea vestis.* ‖ *amor compressus edendi*: alibi, *mensæque remotæ.* ‖ *attulit ætas Auxilium*, tandem aliquando nobis subuentum est. ‖ *ne quid inausum, Aut intentatum scelerísue dolíue fuisset.* ‖ *Alcidæ furiis exarserat atro Felle dolor.* sic alibi. *exarsit ossibus ignis.* ‖ Ilicet. *fugit ilicet ocyor Euro*, & , *Ilicet obruimur numero.* Non abest à significatione Illico: diuersa tamen origo. ‖ *Viribus indubitare tuis.* Non est verum quod ait Seruius, in vacare. Auget enim, vt infractum. ‖ *Aeneas se maximus agebat.* mane. *fors inopina salutem Ostentat*: præter opinionem. ‖ *sectíque effœta senectus*, annis debilitata. ‖ Generi fato indulget, fortuna fauet ætati & familiæ. ‖ Ducunt exortem Aeneæ equum, id est eximium. ‖ *propiúsque periclo It timor*, timet propinquum periculum. ‖ Inexpletum lacrymans: frequens vox Poetę *expleri.* ‖ *-viduasset*

duasset ciuibus orbem: vt suprà, *-vastant cultoribus agros*, vacuos faciunt. ‖ *Grauior nuntius aures Vulneret*: alibi, *sæuissimus implet Nuntius.* ‖ *arua noua Neptunia cæde Rubescunt: maria.* ‖ Bicornis, Brifons, Biforem, Bilicem, Biuias, Bidens, Bimembres. ‖ *-onerauitque æthera votis*, multis votis orauit deos. ‖ *Anteuolans.* in qua voce audis motum. ‖ *Non æquo dare se campo*: non facere pugnandi potestatem. ‖ *Solue metus*, in primo, & in nono: ne timeas. ‖ *Ignescunt iræ, & duris dolor ossibus ardet.* ‖ *-certúsque incerta perscrutetur*: id est securus euentorum ac periculorum. quia potius qui nauigat, incertus certa adit pericula. ‖ *totum nutu tremefecit Olympum.* sic, *Lernam tremefecerit arcu.* ‖ Turni iniuria, actiué. ‖ *scindere vallum Apparet*, plus quàm parat. sicut corpora procurare, quod alibi, *-corpora curant. fusique per herbam*, non semel dixit. ‖ *Exercétque vices*: per vices excubare iubet. suprà, agni balatum exercent, continuant, mouent. in decimo, *Exercere diem*, exercere se in die. &, *-vomere duros Exercent colles. -quæ Rutulos habeat fiducia rerum*: quàm sint confidentes: ‖ *quæ nunc animo sententia surgat.* sic & alibi. ‖ *magno laudum perculsus amore*: laudis cupidus. ‖ *-animalia somno Laxabant curas & corda oblita laborum.* sic, *Pomáque degenerant succos oblita priores.* ‖ *si fortuna permittitis vti*, sequi fortunam, arripere occasionem. *quæcunque mihi fortuna fidésque est, In vestris pono gremiis.* me commendo vestræ virtuti. *Hanc sine me spem ferre tui.* fac me posse sperare te non defuturum precibus meis. ‖ *-perculsa mente dederunt Dardanidæ lacrymas*, collacrymabantur. ‖ *-animum patriæ strinxit pietatis imago.* repræsentauit Euryalis charitatem erga parentes. ‖ *ipsa vocat res*: occasio suadet. ‖ *multóque tacebat Membra deo victus.* nobilius quàm mero. *perfurit*, plusquam furit. ‖ *multa morte recepit.* sicut dicimus accipere conuiuio. ‖ *Tum galeam Messapi habilem*, aptam & conuenientem. sic, *-de more habilem suspenderat arcum.* ‖ *-sublustri noctis in vmbra*: quod *luce maligna*, in sexto: non penitus illustri. ‖ *animam abstulit hosti*: interfecit. ‖ *Iam sole infuso, iam rebus luce retectis.* sic, *orbémque retexit.* &, *-rebus nox abstulit atra colorem.* ‖ *nec te tua funera mater Curauit*: Seruius ait, Funera pro funerea, id est funesta. Non placet: nullum enim authorem designat. sed est, produxi te, tua funera: id est ad funera. pertur-

batio mutilam facit orationem. ‖ Incendentem luctus augentem, incitantem animos ad lugendum. ‖ Indulgent vino, Indulgere dolori, Indulgere choreis. ‖ *cedat ferre*: omittite bellum. ‖ *clypeum superintonat ingens*: excussu corporis immanis, atque armis grauis. ‖ *quianam sententia vobis Versa retro* sic, *Heu quianam tanti cinxerunt aequora nimbi*. Quod Grammatici temerè corrumpunt, ‖ Ferrum lacessere: bellum exercere. ‖ Romanis arcibus *Exitium magnum atque Alpes immittet apertas*: nouum & figuratum. ‖ *nec vestra capit discordia fines*. finitur. ‖ *quam quisque secat spem*: vt, secat viam. ‖ *Sua cuique exorsa laborem Fortunámque ferent*. exorsa opera. ‖ *lethifer arcus*. sicut suprà, *sonat vna lethifer arcus*. ‖ *versicoloribus armis* de aura in sexto, *discolor aura*. ‖ *marmore verso*. mari. nam Græcum est μάρμαρον, à nitrore aquæ commotæ. Marmor mare, græca ratione. Quippe μαρμαρυγὴ fulgor. Mare autem vetus vox Syra MARATH. ‖ *Campo sales: æquor maris*. ‖ *Innabant*: maluit, quam secabant.

Mare vnde.

‖ *Supera conuexa*. sic in sexto, & in quarto,

‖ *Matura iam luce dies reuoluta ruebat*,

Id est, plena luce. Sic, *ruit oceano nox*: ad motus aspexit celeritatem. ‖ *Animos aptent armis*: apparent. ‖ *aethera tranant*. sic, *nubila tranant*. contrà, *volare*, de nauibus. *totúmque alibi classibus aequor*. non est passiuè positum, Alibi: sed est attributio, *Laeuo contristat lumine caelum*. ‖ *Qua vada non spirant*, mouent aquas, vnde aeris quoque motus fit. ‖ *inflicta vadis*, impacta. Metaphora à verberibus Græca origine ἀφλέγειν, vt inurere. inde, *sonant flictu galeae*. ‖ *Nec Turnum segnis retinet mora*: nec Turnus segnis est. ‖ *Deiecit letho*. sicut, *demisere neci*. ‖ Maris, *magno claudit nos obice Pontus*. Seruius dum disputat de obice, cuius sit generis, non declarat loquendi modum. mare diuidit nos magno maris obice. ‖ *Lausus pars ingens belli*, sicut, *& quorum pars magna fui*. ‖ *tenui discrimine lethi*: multis in locis posuit hoc hemistichium ‖ *Ingentique vmbra tegit*, morte ‖ *picéque impasti vulnera lambent*, quum pisces lingua careant. Oppianus tamen de iisdem dixit, ἀάμπτωτον. ‖ *Neque hoc ita ponere sentis*, statuere vis. ‖ *Ingratúsque salutis*, ob salutem seruatam. ‖ *Sese mucrone induat*. alij dicerent, se in mucronem induat: aut, Mucronem suo pectore induat. ἐνδύειν. ‖ *tenerúmque iterum se reddat in arma*, i. armis. ‖ *surgentem in cornua cervum*, capite arduo.

‖ *Olli dura quies oculos, & ferreus vrget*

Somnus, in aeternam clauduntur lumina noctem. i. moritur, ‖ *Sternitur infelix alieno vulnere*, id est vulnere quod alij intentabatur. ‖ *Morte tua viuens*, quia occidisti pro me ‖ *Haud dejectus*, animo scilicet. ‖ *aut aperit si nulla viam vis*. si virtuti aduersus euentus est. ‖ *Defleuit*, id est, fletum absoluit, vt, debellare. defungi. ‖ *Obtentu frondis*, obtentis frondibus. ‖ *Laeta laborum*. quam laboris non pigeret. Simile illud, *Fortunatúsque laborum*, id est qui non frustra laborarit. ‖ *quos mitteret vmbris Inferias*, nota verbum signatum, vt demitteret orco. ‖ *Guttísque, humectat grandibus ora*, non dixit, aspergit. neque, *-Guttísque rigat manantibus ora*. ‖ *Gressum ferebat*. sic, anteruli gressum. In VI, *comprime gressum*. ‖ Corpora *tumulo sineret succedere terrae*, subire terrã, terra condi. Sicut, *-successimus antro*. & *succedere muro*. ‖ *-Iustitiaene prius mirer*. Græca sequutus Sicut mox: *Nec veterum memini, laetórue malorum*. ‖ *Deuicta Asia subsedit adulter*, in insidiis. ‖ Maluit dicere, *-& quae sit magno sententia bello*, quàm magni belli. ‖ *Quem gloria Turni Obliqua inuidia, tumulíque agitabat amarus*. Inuidia non manifesta ob metum. ‖ *Desolauimus agros*: exhaustos ciuibus ad militiam. ‖ *Insletáque turba*: ignobilis. *Egregiúsque animi* vt, fidens animi ‖ *exegit montibus aeuum*. sic, annos exigat, viuat. ‖ *Arma inspoliata feram tumulo*. nota verbi tractum. ‖ *pedibúsque euiscerat vncis*, aptum rei verbum. ‖ Virgineum cruorem *bibit* hasta, sicut alibi, hausit. ‖ *manum committere*, conferre, conferere. Nam bellum & ludos committere dicimus. ‖ Æneas acuit Martem, *& se suscitat ira*, se acuit ad bellum. ‖ *Tristi turbatam vulnere mentis*. verba enim feriunt animum. ‖ *aut corpora Saltus subjiciunt in equos*. κάτωθεν. ‖ Hoc habet, id est, Sic non autem quod ait Seruius, Sic agendum. ‖ *-nec equis aspirat Achillis*. non est consequutus. Aspirare ad Consulatum ‖ *Sternacis equi*. vt Mordacis. Calcitronem etiam vocant Iureconsulti. ‖ *fusum labris splendentibus amnem*: non dixit vndam. ‖ Quippe, affeuerantis aduerbium, *Quippe vetor fatis*. fugit quippe dolor, in XII. ‖ *-hastámque coruscat*, sic, *telumque immane coruscat*, vibrat, oculorum

ciem perstringit: *κόρυθάς τε καὶ ἀσπίδας ἐκτύπησε*. ‖ *ingentis turbine saxi*: quod alibi, *ingentis fragmine montis*. ‖ *Iuppiter hæc stat*. hic est modus, hæc via imponendi satis finem. Tria noua simul, *fumus amarus*, oculis scilicet, *-Murmure cæco*, quia clausæ apes, *ater odor*, quia in fumo odor. ‖ *Et nodum in formis lethi trabe nectit ab alta*, se suspendit. ‖ *-flammis inter tabulata volutus*. Ad *Cælum tendebat vortex*. ‖ *Præcipitátque moras*, celeritate moras omnes superat ‖ *Inuadunt Martem clypeis*, incipiunt pugnare. *mussántque iuuencæ*. sanè verbum factitium, neque absonum à boum voce. etiam Aristophanes versum integrum ex ea voce condidit μὺ μύ. Mussare non semel apud Poetam. ‖ Congeminant. Præpositio & auget sonum, & duos designat. ‖ *cursúmque recusant*, genua inepta sunt ad currendum. ‖ *-non cassa in vota*: quæ carent efficacia. *Nec ge tantus edat tacitam dolor*, sicut, *-est mollis flamma medullas*. ‖ *Stygij caput implacabile fontis*, sicut de Turno. *-vltro implacabilis ardet*. ‖ *Summitte furorem*, demitte. sed illud maluit. ‖ *Tesi qua parentis Tangere cura potest*. sic *nec solos tangit Atridas Iste dolor*.

Mussare.

SONVS.

CAPVT XVII.

ATque hæ quidē paucæ è multis obseruationes sunt quibus à vulgari dicendi more ad magnificam formam illā aspirare possimus. nec dubito nonnullis aliqua duriuscula, Pollioni verò etiā peregrina visa. Cæterum equidē arbitror P. Virgilium Maronē antiquorū Poetarū studiosissimū, ex eorū Tragœdiis potissimùm lectissima quæque, nouum de suo nihil ad diuinæ orationis splendorem attulisse. Quod si Pollio sibi solus Romanè vel loqui, vel scribere visus est, cui Liuius olet Patauinitatē, Virgilius Mantuanitatem, Ciceronis dictio parum sapit, sanè si iis, quæ illius extant, non dixit meliora, malim profectò cum hisce minus Romanè loqui, quàm cum illo eum ad modum, quem legimus ex fragmentis. Verùm ad ipsum grandiloqui sonum accedamus. Non impræsentia sonū eum appellamus, qui ex pedū, numerorúmq. legibus excitatur, non ὄγκον recitātis implētem buccas, ὄγκος (quemadmodum loquuntur illi) σημαίζων. sic enim censet Hermogenes. Ego verò vitium vel maximū arbitror τὸν σόμφακα Poetam, vel quum in Nubibus id ob-

id obiectum Æschilo animaduerto, vel quum in malam quidē partem in Vespis accipi video, est enim compositum ex ore, & omphace: quo sapore non pauci admodū longius absedunt à suauitate. Ergo sonus quum fit cuiuscunque & vocis, & non vocis genus: quippe aeris percussio, aut quod ex ea fit percussione: communis erit omnibus formis dicendi. Quare quum in altiloquo sonum quæro id intelligo, quod intenditur in illo communi. Cæterùm quia non inanem strepitum petimus: de eo, qui certis legibus constituitur, dicendum est. Quæ fuit causa, vt quāquam sine numeris sæpe inueniatur, in tractatione tamen numerorum explicandus sit. Ad illum igitur locum differatur.

GRAVITAS, VEHEMENTIA.

CAPVT XVIII.

GRandiloquę formæ affectus hi perpetui. non perpetui verò, Grauitas, vt dicebamus, & Vehementia. neq. enim vbique grauis est. non enim quū floret: neque vehemēs, sanè vbi simplices sunt narrationes, topothesię, typographię hypotyposes, aliæ. De vtroque igitur iā dicendum. Grauitas præter sententias est in dictione, cùm verba, verborúmq; structura grauis est. Grauia verba voco ea, quæ non vulgari excidunt consuetudine: atque ad eum modum structuram. De vtroque suprà quum satis loquuti simus: nequaquam illa sunt repetenda. Vehementia verò non in sententiis tantùm, sed in dictione, membris, numeris, & figuris. Ac dictiones quidem illæ sunt, quæ vbi paulūm tardarunt pronuntiationem, quasi erumpunt. Earum vis tota in temporibus posita est. vt, *cunctari*, *cōtinuo*, & eiusmodi. Interdum verò citæ, & monosyllabæ, siue in principio siue in fine. *vt belli signum*, *Mene incœpto. Heu stirpem inuisam*. Itaque interrogationes ferè sunt eiusmodi. *Quę? quid? Cur? Tu? Hunc ego te Eurya-le*. In fine, *En hæc promissa fides est*. Verum inter numeros hæc commodius. Membra quoque curta, & κομματικὰ, quasi pugiones, vt punctim non cæsim ferire, vt ait Cicero, videantur. videtur enim longiore tractu languescere oratio. De numeris verò ac figuris suo loco.

GENVS INFIMVM.

CAPVT XIX.

GEneris infimi materia nota est. Humiles personæ, pastores & alij, quales in Comœdiis. Quòd si de regibus aut de diis loquũtur, eorum officia operáve quantò sunt tenuiora, tantò huic generi propiora. Itaque de suo semper deo quum loquitur Tityrus, non attribuit ei fulminum, aut bellorum potestatem: sed

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere quæ vellem, calamo permisit agresti.

Satyrus quoque deos insectatur Ægyptios, non tanquam deos, sed id quod erant, Cepas, Ibides, Canes. Huius igitur affectus proprios, ac perpetuos dicebamus, Tenuitatem, & Simplicitatem. de quibus iam.

TENVITAS, SIMPLICITAS, Securitas. CAPVT XX.

TEnuitas orationis est puritas ex communi consuetudine loquendi. Puritatem nánque etiam in sublimi reperiri suprà demonstratum est. Tenuis igitur exemplum est,

Vrbem quam dicunt Romam Melibœe putaui
Stultus ego huic nostræ similem:

Hactenus tenuis puritas, & simplicitas simul, est enim Simplicitas puritas non figurata. Mox igitur defit simplicitas, quum ait: *quò sæpe solemus*
Pastores ouium teneros depellere fœtus.

Dixit enim: Quo, pro, ad quam. quare Simplicitas tenuitatis propria, non perpetua tamen: sed, quemadmodũ dicebamus, vicissitudinaria. Securitas autẽ est firmitas proposíti ad tenuitatẽ. Neque enim vllo modo curat aliquid figurarum, sed communi via deducitur oratio. Quapropter deductum carmen Virgilius tenue appellauit, translata à filis exilitate. Interdum verò est etiam Simplicitas sine puritate: vt ibi, *Formosum pastor Corydon ardebat.* Simplicissimus sermo, sed συλλογοφωνὴς: sicut & illud, *Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum.*

ÆQVABILE DICENDI GENVS. CAPVT XXI.

AEquabile dicendi genus est, quod mediocres sententias lectiore sermone designat, neq. respuit figuras, quibus tenuem formam superet, neque multùm figurarum est, quò citra sublime subsidat. Huius affectus proprij, Rotunditas, ac Volubilitas.

ROTVNDITAS, VOLVBILITAS. CAPVT XXII.

ROtundam appello orationem, quæ neque plana est vt exilis illa: neque tumida quasi tuberosa, atque angulosa qualis altiloqua. nam tenuis astricta est, ac subsidit. Grandis exit certis interuallis, vt illam riuulis, hanc Pado rectè comparare queas. At mediocris character inter vtrunque procedit. Quam ob causam Frugalem quoque aliquando non sum veritus appellare. Quod genus cum studio cuiuspiam diuini viri perfectum est, explet animum sanè: tenue vix mouet: sublime vellicat. Acquirit autem ex dissimulato cultu certam virtutem, quam Volubilitatem nominare libet. Quippe tenue fluit propter humilitatem, atque exilitatem: Sublime hæret, atque cunctatur in ore, in auribus, in animo: æquabile euoluitur leni lapsu permulcẽs auditoris expectationem. Talis stilus in Catullo, atque adeò talis, vt eum pauci cõsequi valuerint. Argonautica dico eiusmodi esse confecta oratione, vt sine ineptiis rarò quispiam possit imitari. Id quod summus Poeta facere aggressus, elusit primùm spem suam in CIRI, deinde maiore opera posita, diligẽtiáque adhibita in diuinis Georgicis superauit. Quod vt manifestius pateat, & ad imitandum hæc subiiciemus.

Sunt igitur Catulli hæc:

Non prius ex illo flagrantia declinauit
Lumina, quà tanto concepit pectore flammam,
Funditus, atque imis exarsit tota medullis,
Heu miserè exagitans inniti corde furores.

IN CIRI hæc eadem sic:

Nisi Scylla nouo correpta furore
Scylla patris miseri, patriæque inuenta sepulchrum.
O nimium cupidis si non inhiasset ocellis.

Tum sequuntur apud CATVLLVM,

Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces,
Quæque Regis Golgon, quæque Idalium frondosum,
Qualibus incensam iactastis mente puellam
Fluctibus, in flauo sæpe hospite suspirantem?

Quantos illa tulit languenti corde timores?

IN CIRI hæc,

Sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
Iratum potuit: quem nec pater, atque auus idem
Iuppiter ille etiam pœnos domitare Leones,
Et validas docuit vires mansuescere Tigris.

ET MOX,

Quæ simulac venis hausit fitientibus ignem,
Et validum penitus concepit in ossa furorem.

Apud CATVLLVM,

Non flauo retinens subtilem vertice mitram,
Non contecta leui velatum corpus amictu,
Non tereti strophio lactantes vincta papillas:
Omnia quæ toto delapsa è corpore passim
Ipsius ante pedes fluctus satis allidebant.

CIRIS sic,

Non storace ideo fragrantes picta capillos,
Cognita non teneris pedibus sicyonia seruans,
Non niueo retinens baccata monilia collo.

CATVLLVS sic,

Emersere feri candenti è gurgite vultus
Æquoreæ monstrum Nereides admirantes.
Illáque atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas,
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.

CIRIS hæc,

Complures illam nymphæ mirantur in vndis:
Miratur pater Oceanus, & candida Thetys,
Et cupidas secum rapiens Galatea sorores.

CATVLLI illa,

Si tibi non fuerant cordi connubia nostra,
Sæua quòd horrebas prisci præcepta parentis:
Attamen in vestras potuisti ducere sedes
Quæ tibi iucundo famularer serua labore,
Candida permulcens liquidis vestigia lymphis:
Purpureáue tuum consternens veste cubile.

CIRIS hæc,

Méne inter matres, ancillarúmque cateruas
Mænalias inter, famularum munere fungi:
Coniugis atque tuæ (quæcunque erit illa) beatæ
Non licuit grauidos penso deuoluere fusos?

CATVL-

CATVLLVS, -Alitibúsque
Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.

CIRIS, *-nec & illa quidem communis alumna*
Omnibus iniecta tellus tumulabit arena.

In Georgicis autem Amoris vim maiore cultioréque spiritu declarauit:

Omne adeò genus in terris hominúmque ferarúmque
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres
In furias, ignémque ruunt: amor omnibus idem.

ET MOX,

Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem
Durus amor? nempe abruptis turbata procellis
Cæca nocte natat seruus freta: quem super ingens
Porta tonat cæli: & scopulis illisa reclamant
Æquora: nec miseri possunt reuocare parentes,
Nec moritura super crudeli funere virgo.

Cæterùm in sequenti libro fusius Poetarũ versus comparabuntur. Quòd hîc ea de causa fecimus, vt ignoti plerisque stili mediocris ratio, atque natura declararetur.

GRADVS IN CHARACTERIBUS. CAPVT XXIII.

QVæ de Characterum natura, affectibus, vsu, à nobis dici potuerunt, explicata sunt. reliquum est, vt acutius illorum species consideremus. Neque enim semper Sublimis, elatus est: cogitur nanque ad ea descendere quę in rerum censu sunt humiliora. nec Exile dicendi genus perpetuò vel iacet, vel serpit: sed attollitur interdũ. Quare hinc quoque petenda ponendáque sunt exempla, quæ à paucis sunt animaduersa. Si qua igitur materia in tribus Poematibus expedita est, ea nos huiusce obseruationis commonefacere poterit. prius tamen mutuas illorum quasi infitiones videamus. Tenue est in grandiloquo ibi. *Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram.* Magnum in paruo ibi,

Hinc lapides Pyrrhæ iactos, Saturnia regna,
Caucaseásque refert volucres, furtúmque Promethei,

Et illud,

Aspice conuexo nutantem pondere mundum,
Terráque tractúsque maris, cælúmque profundum.

Quam tamen rem altius, in alto,

Principio cælum, ac terras, camposque liquentes,
Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque astra
Spiritus intus alit: totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Pestilentiam in tertio Georgicon larga vena, sed castam in tertio Aeneidos breuiore ambitu concludit, sed sublimi versu. quas, qui volet ad harum præceptionum iudicium inter se comparare poterit. Quin etiam ad hanc formarũ dispiciẽdam varietatem ea quoque conferre licebit, quæ in eodem poemate alia atque alia facie picta sunt. Quod iudicium imprimis iuuare poterit illorum carminum lectio, quæ sub experientiæ Virgilianæ titulo circunferuntur, de anni tempestatibus, de solis ortu, de signis cœlestibus, de glacie, de speculo, de iride: Quæ non dubito abipso Virgilio elaborata, quum mihi in mentem venit, quanta cura ea pauca delegerit è multis, quæ in sua poemata cõferret. Sæpe enim discõtinuatos versus legimus: quos iccirco præcisis sensibus videmus, quòd ille morosissimo iudicio alios de medio sustulit. quibus illi cohærebant, quoad excogitaret atque insereret meliores:

Iungimus hospitio dextras, & tecta subimus.
Templa Dei saxo venerabar structa vetusto.
Da propriam Thymbræe domum.

Hi versus disiti sunt sicut ne illi quidem cum cæteris colligantur:

Sed fugite ô miseri, fugite, atque ab littore funem
Rumpite. Quare?
Nam qualis quantusque cauo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque ubera pressat.

At ibi illo occupato non est fugiendum. Certè alij versus intercedebant. Quæ verò sententiæ eædem diuersis tum verbis, tũ numeris expressæ sint, vnicuique attentius perlegenti patêre potest: vel vbi noctem, vel quũ diem quot modis quoties describit. de Atlante in VIII:

cæli qui sidera torquet. &, *Atlas*
Edidit, æthereos humero qui sustinet orbes.

In III. & in VI,

Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Quæque in sexto Aeneidos de vmbris, locisque inferis: nec multo minus grauiter in quarto Georgicon. Iussa Iouis ad Mercurium quibus verbis reddat Mercurius ipse. Fulminatio in primo,

Illa Iouis rapidum iaculata in nubibus ignem
Turbine corripuit, scopulóque infixit acuto.

In sexto de Salmaneo,

At pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit: non ille facem neque fumea tedis
Lumina præcipitémque immani turbine adegit.

De fulmine autem in IIII.

Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras
Pallentes vmbras Erebi, noctémque profundam,

In quinto,

Vel tu, quod superest, infesto fulmine morti,
Si mereor, demitte, tuáque hic obrue dextra.

In nono,

At tu magne pater Diuum miserere, tuoque
Insisum hoc detrude caput sub tartara telo.

Tempestas in primo, in tertio, in nono, aliter atq. aliter duo funera, Miseni & Pallantis, duo tumuli, Caietæ & Miseni. epicedium Euryali, Pallantis, Eurydices, Daphnidis. epicedium siue inferiæ militum, (*Ite*, ait, *egregiæ animæ*) eorundémque tumulus. Quæ desperaret se melius dicturum, integra reposuit: alia aliquo flexu interpolata repræsentauit,

Vrbem orant, tedet pelagi perferre laborem,
Mortem orat, tedet cæli conuexa sueri.

In VI, *habitátque sub alto Pectore.*
In XI, *habitétque sub isto pectore.*

Quæ loca non ad percipiendas dicẽdi formas solùm, sed ad imitationis quoque rationem multum momenti habere possunt: de qua suo loco. nunc de vitiosis formis scribendum est.

VITIOSÆ FORMÆ,
SICCVM, PINGVE, TREPIDVM.
CAPVT XXIIII.

QVibusdã virtutibus aliqua vitia esse affinia, multis locis scriptum est. Quare illud è Philosophorum præceptis præclarè dictum: *Decipimur specie recti.* Est igitur puræ illius, pressæ, subtilis, simplicis, hostis, Sicca in sententia, in verbis tum priuis, tum compositis,

Sicca ſententia,quæ rem minuit:vt ſi Romam dicas,Latij caput.Verbum priuum:ſi Xerxem appelles ductorem. Dictio ſiue oratio ſicca:qualis Hippocratis multis in locis.Quo in genere etiã ξηροκακοζηλίαν appellamus, quum affectatur mutilum præciſúmque ſcribendi genus:cuiuſmodi aliquando Cornelij Taciti.Eſt autem Siccum non ſolùm breuitatis,ſed etiam prolixitatis vitiũ: quoties in longa oratione nullum extabit epithetum,nulla figura, nulla ſententia,nulla efficacia:nullus affectus. Quinetiã Siccum auſim appellare etiam fuſum:quod nõ cohæret: ſed membris,& inciſis inculcatis argutiam quandam affectat.quale Plinij Secundi ſæpe:neque minus frequens vel Senecæ,vel eius ſeculi declamatorib. fuit peculiare. Si igitur Siccum vitium eſt,etiam pingue erit.ſunt enim contraria, quemadmodum defectus & exuberantia. Ac multi quidem pingue illud ſectati ſunt. propterea quòd virtutem includeret,ſicuti prodigalitas liberalitatẽ. Aliis ingeniis placuit magis Siccitas.nihil enim infelicius arbitrati ſunt loquendi licentia.Ita quum ab omnib. indiciis damnetur vtrumque,à deprauatis animis ſubinde ſenſæ formæ ſpecie aliud aliis acceptum fuit.Mihi vehementer diſplicet loquacitas: atque adeò iſtos Aſiaticos excurſores,aurium carnifices appellare ſolitus ſũ.Quod Siccum dixi,etiam ieiunum,etiam aridum à multis vocatur,veluti pingue,& exultans,& elatum, & tumidum: quod dum plus vult quàm poteſt,minus efficit quàm debet:propterea quòd plus poteſt quàm decet. Ac quamquam ſuprà diximus aduerſus veterum ſententiam,inter tumidum , & abiectum quod eſſet quaſi quod inter duo eſſet vitia,virtutem cenſeri debere , non autem vitium quemadmodum dicebant illi:tamen mediocre illud atque æquabile,vitium nihilominus patitur. deprauatur enim Trepidatione.dum nequevult demitti,ne ſit graoile:neq. audet ſeſe attollere,ne tumeſcat.Quale genus orationis eſt in multis locis Virgilianæ Ciris.Nõ eſt igitur medium duorum vitiorum,quia illis careat vt vitius:ſed quorum particeps ſit, vt item vitium. Horum autem vitiorum,quod eſt ſublimis , parens eſt κακοζηλία quod eſt infimi , negligentia : atque, vt ita dicam, ſuppinitas κακοζηλίαν voco ego Ambitionem , qua plus, vel plu-

plura,vel elatiora quàm par eſt,admittimus.Contrà,negligentia peſſum dat orationem , permittitque non ſolùm ſerpere,ſed etiam iacere.vtriuſque verò mater licẽtia eſt.Qua ille ſibi multa arrogat:hic hocarrogat etiam vt nihil arrogare,virtutis loco habeat.Itaque ex illo expectes dictionem ſtreperam,confragoſam , reſilientem: ex hoc intermortuam Illud genus M. Gallio ſuffultum vocat exemplo eo poſito : Depultus in Neptunias lacunas: ego hoc ineptum dico: ſuffultum autem plenum: quale eſt Ouidianum. *Licentia.*

Hinc aliquot errores à ſcriptoribus animaduértẽdum eſt.Fuere nanque Grammatici quidam,qui quũ à Quintiliano accepiſſent,Narrationes eſſe in humili dicẽdi genere:Æneidem ſub eo genere poſuere. Narratio enim tota eſt. quæ amentia potius quàm ſententia (nam cuiuſmodi ſenſum his eſſe intelligas?)ne digna quidem eſt quæ refellatur.Omnes enim orationes , omneſque ſcriptiones narrationes quædam ſunt. Oratoria verò narratio pars orationis.

Phalereum quoque Demetrium caſtigatione dignum cognoſces ex iis quæ ſuprà dicta ſunt. Miſcet enim affectum cum ſpeciebus: quum parritur genera in μεγαλοπρεπῆ, ἰσχνὸν, γλαφυρὸν, δεινόν. Satis enim ſuprà oſtendimus τὸ δεινὸν eſſe partem τῆς μεγαλοπρεποῦς, ſed partem, vt affectum : Etiam ex Hermogene aliter ſentiebamus. Præterea γλαφυρὸν politum omnibus generibus competere.Neque rectè definit γλαφυρὸν, τὸν ἔχοντα μικρότητα τοῦτε καὶ κομψίαν μεμιγμένας : non enim conſtare ſimul queunt hæc: vt & paruitas,& elatio inter ſe conueniant ad vnam eandémque orationem conficiendam. Sed γλαφυρότης elegantia , expolitura tam ἰσχνοῦ, quàm μεγαλοπρεποῦς. κομψὸν verò affectus eſt , μικρότης non , ſed idem quod ἰσχνότης.

Fuit & illud Grammaticorum longè admodum aberrantium à veritate,cùm ſecarunt genera in longum , & breue. Neminem enim latet , ralationes eſſe cuiuſcumque quantitatis. Quare omnis oratio cùm ſit quantitas:omnis orationis intererit eſſe & longam,& breuem. Eſt autem breuitas etiam in longiſsima narratione, cui nihil adſit alienum. Igitur Salluſtio prẽter cẽteros quãobrem attributa ſit ab omnibus breuitas, nondum mihi *Grammaticorũ error.*

Notæ in Salluſtium.

compertum est. Nam qui conciones inserat, quas nullus habuerit imperator: eásque prælongas non raro: qui apud Aras fratrum quasi in amœno diuerticulo spatietur: qui præter historiæ argumentum Catonis Cæsarísque collatione plurimos versus occupet, qui ad Catilinę bellum narrandum principia vrbis Romæ arcessat: non video quo consilio breuem potius, quàm vel prolixum, vel etiam nimium, superuacaneúmque existimemus. Ac fuere quidam Barbari recentiores supercilio non ferendo, iudicio verò corruptissimo, qui Sallustij dictionem iccircò breuem censuere, quia rem personámque narret, consilia atque deliberationes omittat: factum ipsum nudum illico ponat. quasi verò commentarium scripserit ille, non historiam pleniorem: qui sit historiæ pater appellatus. Ego verò contra hosce circulatores longè aliter sentio. Non solùm quod negant, facere: verumetiam apparatum addere, spem, metum, modum, euentum, atque alia pleraque eiusmodi adiungere, etiam excurrere interdum. Tribus verbis Catilinæ coniurationem expediri posse arbitror: at quot ille? præterea nunquam quicquam sine circunstantiis: Milites, inquit, Romani perculsi tumultu insolito arma capere: alij sese abdere: pars territos confirmare, trepidare omnibus locis: vis magna hostium, cœlum nocte & nubibus obscuratum: periculum anceps: postremò fugere, an manere tutius foret in incerto erat. Hæc dictio adeò ampla, adeò fusa est, vt nihil addi possit. quam breuem, sic effeceris: Paucorum corruptione ausum noctu castra aggredi, in iis trepidatum. Quàm verò tum leuiter, tum insolenter (vt omnia solent) professi sunt eum in historiis consilia omisisse, ex vniuersa historia manifestum est. Nã quare Iugurtha appulsis legatis Cirtham oppugnet, ratio ponitur. Habes præterea belli apparatum à consule Metello institutum multis verbis vel quum imbellem exercitum accipit ab Albinio, quid moliatur. Quam partem si attentius legamus, inuenias Sallustij orationem non solùm non breuem, sed etiam opulentam. Quæ verò in Catilinæ bello geruntur, perpaucis verbis composita sunt: cætera omnia in consiliis declarandis producuntur. Breuitas igitur Sallustiana propterea vulgo iactata videtur mihi, quia tribus vocibus

Breuitas Sallustiana quæ.

bus integras explet sententias. non circunducit, non interponit, asyndetis vtitur, omittit verba: quemadmodum à viris doctis obseruatum est.

FIGVRÆ.

PERIODVS, COLA, COMMA.

CAPVT XXV.

HActenus de Characteribus: restat vt de figuris disseramus: quas eadẽ qua superiore libro ratione ad certa capita reduci operæprecium est. Aut igitur à rei ipsius natura partiemur genera, aut ab vsu. Figurarũ natura tota in exornatione consistit. quare pro modo exornationum secari possunt. Ab vsu verò facilius: quum enim omnibus in omnia dicendi genera venire liceat, tametsi quibusdam quædam sunt frequentiores, sparsim, vt quæque sese offeret, tractari queunt. Nos igitur ex ipsis philosophiæ, vt semper, fontibus haustam illarum naturam digeramus: si prius quid sit περίοδος, quid κῶλον, quid κόμμα declarauerimus. Nam tametsi hæc vulgata videntur: tamen quia huiusce artis partes sunt, non sine reprehensione omitti potuere. Tum autem non pauca scripta sunt ab antiquis: quorum authoritate veritas passa est conuulsionem. Alexander igitur Rhetor περίοδον sic definitur. λόγος ἄνευ περιγραφῶν καὶ κώλων συνθέσει αὐτοτελῆ διάνοιαν ἐκφέρων. Quonam verò modo fieri possit hoc, vt Periodus talem habeat definitionem, in qua excludatur κῶλον, quod eius pars est? Nam tametsi quædam plantę nullũ fructum ferunt, plantarum tamen genus ipsum nunquam definias per sterilitatem. Igitur qua ratione diuidas periodum in simplicem & compositam? Est enim simplex, quæ nullis constat colis: Composita, quę ex ipsis conficitur. Neque enim verum est quod mox ait idem, κόμματα esse hæc. Μέτρον ἄριστον. Γνῶθι σεαυτόν. Continent enim sententiam perfectam: neque cuiusquam orationis partes sunt. Sunt igitur periodi. Neque enim, quòd breues sunt, periodi naturam exuêre. Idem enim est homo pusillus, & Gigas, quod ad τὸ τί ἦν εἶναι pertinet. Præterea quomodo potest ille definire ἄνευ κώλου: qui tamen exemplũ subdat, cuius partes appellat κῶλα; ἀνὴρ γὰρ ἰδιώτης ἐν πόλει δημοκρατουμένῃ νόμῳ καὶ ψήφῳ βασιλεύει. ait siquidem periodum hanc esse τρίκωλον. Quanquam alium quoque pudendum committit errorem. Quippe primum κῶλον

dicit illud: ἀνὴρ γὰρ ἰδιώτης, secundum, ἐν πόλει δημοκρατουμένῃ: tertium, νόμῳ καὶ ψήφῳ βασιλεύει, quod falsum esse ex eius definitione deprehenditur. κῶλον, inquit, περιόδου μέρος, ὃ μὲν λέγεται καθ' αὑτό. At ἀνὴρ γὰρ ἰδιώτης per se nihil dicit. Miserè quoque definit κόμμα, τὸ περιόδου καὶ κώλου ἔλαττον, nihil enim declarat definitio hæc. quare sic definio: Periodus, est oratio sibi perficiens sententiam. κῶλον, siue membrum, est oratio periodo perficiens sententiã. κόμμα, siue incisio, pars composita sine verbo, sententiæ illius partem significans. Periodus igitur, hæc,

Arma virúmque cano: Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus, Lauináque venit.

Littora. Sententiam nanque sibi quam instituit, percipit. Cola autem duo: primum, *Arma virúmque cano.* sententiam enim complet, sed non sibi: pars enim est Alterum, *Troiæ qui primus ab oris Italiam fato profugus, Lauináque venit Littora.* primum autem membrum commata duo habet: *Arma, & virúmque cano.* duo enim esse declarat coniunctio: non enim coniungit nisi separata. Sic etiam secundum membrum totidem continet incisa: *Italiam fato profugus.* &, *Lauináque venit Littora.* In hac periodo verba duo sunt: quæ duo efficiunt membra. factura duas periodos, nisi per Relatiuum alterum ab altero penderet. Est igitur Colon pars periodi suo verbo fulta. quòd si multæ sint periodi partes ad vnum relatę verbum: nõ equidem illa κῶλα, sed κόμματα appellabo. Non enim sunt membra, nisi proprium habeant motum. non mouetur autem oratio nisi per verbum. Quæ membra quum secantur, κόμματα dicta sunt, ita à nobis definita. Partes compositæ, vt hoc differrent à partibus simplicibus, nomine, verbo, aliis: sine verbo totius sententiæ partem significantes, vt hoc differret à membris. Quare ne illud quidem eiusdem authoris probo, quum ait Isocraticæ illius periodi partes membra esse. Nos enim incisa dicimus, τίς γὰρ οὐκ ἂν ἡδέως μετάσχοι στρατίας, τῆς μὲν ὑπ' Ἀθηναίων τε καὶ Λακεδαιμονίων στρατηγουμένης, ὑπὲρ δὲ τῆς συμμάχων ἐλευθερίας ἀθροιζομένης, ὑπὸ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἀκπεμπομένης. Quod enim membrum dicas, cui deest substantiuum ipsum? Nihilo melius à Trapezuntio, Circuitus est totius orationis rotunda, & coacta, densa cum frequẽtatione verborum comprehensio. Vult enim lon-

longam esse orationem: quo nihil ineptius. Quum enim tota oratio constet periodis, colis, commatibus: & colon esse periodi partem, coli cõma definierint: quid erit quartum illud, si non est periodus: Γνῶθι σεαυτόν? Quare scitè, vt omnia semper Aristoteles, periodum dixit, orationem habentẽ principium & finem. Non igitur attribuit necessariò longitudinem. sicuti ne κῶλα quidem longiora, aut cõmata ipsa propterea desinent hoc esse quod sunt. Quid autem appellat rotundam comprehensionem? An verò vult in se recurrere, vt illi versus?

Vltrò animum dictis attollit, & increpat vltrò.
Ante etiam sceptrum Dictæi regis & ante.

Quæ nugæ, coacta, aut decisa? num vlla oratio reperitur, quæ intra certos limites non cogatur. Aut vlla est oratio, cuius partes sint alterius partibus orationis densiores? Falsos autem nomine ipsos puto, quum περιοδεύειν non in motu, sed in spatio posuere. Nobis verò sat est agnoscere motum ipsum atque vim, sententiam concludendi: vnde etiam rectissimè à Fabio Conclusio est appellata: alia sanè ἀπὸ τοῦ συμπεράσματος Philosophorum. Sic & Comprehensionem dixit Cicero, & Orbem, & Circunductionem, quia clauderet sententiam, ita vt extra eam nihil quæreretur significandum. Nam κῶλα non totum cõcludunt: multò verò minùs κόμματα. Quapropter idem etiam Ambitum, etiam Circuitum, & Continuationem, & Circunscriptionem nominauit. Quum igitur dixit Trapezuntius Comprehensionem, superfluò addidit, Rotundã. Nã quod Orbis aut Ambitus dicatur, cõprehensio tantũ intelligitur. proinde nõ minùs ineptè in illa Ciceroniana narratione incisa pro membris recẽsuit. Sopater quidam Aliciensis, homo domi suæ imprimis locuples atque honestus, ab inimicis suis apud C. sacerdotem prætorem rei capitalis accusatus, facilè eo iudicio est liberatus. κῶλα enim membra ea sunt, quæ alio vocabulo ab iisdem Philosophis μέλη appellantur. quorum officiis actiones suæ cuique perficiuntur. at quæ actio sit in illis verbis, Sopater quidam Aliciensis: quid tum postea? Quòd si istorum authoritas plus moueat aliquos, quàm nostra diligentia: nihil laboro. doctis enim atq; acribus ingeniis tantùm scribimus. Est igitur Periodus, vti dicebamus, aut simplex, aut composita, & com-

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA BALEARICA

posita aut ex incisis, aut ex colis. Colorum numerum à duobus ad quatuor vsque producere licet. quod excedit, vitio apponi, appellarique à Græcis λόγον διεξοδικὸν: vt quemadmodum Periodus est comprehensio, ita quod extra illius præscriptiones euagatur, non iam περίοδος, sed διέξοδος appellari debeat, quasi deuiatio.

FIGVRA, FIGVRÆ.

CAPVT XXVI.

FIgura loquutionis, quam superiore libro Troporum gnoscebamus, est decora facies orationis à vulgari diuersa. Eius autem genera ad hunc potissimùm modum partiemur. Verba accipiunt figurā ab arte, aut ex sua natura, aut secundum situm, aut ratione quantitatis, aut propter qualitatem. Naturā dico, quod Philosophi Essentiā. Secundum essentiam igitur aut subticentur, aut ponuntur. si subticentur, fit figura ἔλλειψις & ἀσύνδετον. Si ponuntur, aut eadem, aut similia, aut diuersa, aut contraria. si eadem, aut voce & significatione, aut significatione tantùm. Si voce & significatione, oritur ἀναδίπλωσις, ἐπαναλῆψις, ἐπαναφορὰ, παλιλογία, ταυτότης, ἀντιστροφὴ, συμπλοκὴ, πλόκη, ἁλυσὶς. Si significatione tantùm, efficitur συνωνυμία. Si ponuntur similia, pariunt, Allusionem. Inuersionem, παρήχησιν. Si diuersa, nascitur πλεονασμὸς, ἀδείφεσις, ἀφαίρεσις διαφώνησις ἔμφασις, ἀλλοίωσις, ἀλλαγὴ, μεταβολὴ. Si contraria, cōstituitur, ἀντίθεσις, ἀντιμετάθεσις, ἀντιμεταβολὴ, σύγχυσις. πλοκὴ, ἀντανάκλασις. Si secundum situm, aut differuntur, & conflatur ὑπέρβατον: aut in medio, & creatur παρεμβολὴ, παρένθεσις: aut certa temperatione disponuntur, & gignunt συναπάντησιν: aut ad ea quæ proposita sunt, redduntur & producunt, ζεῦγμα. Si secundū quantitatem, creabitur πάχυσμα, quæ & παχυσύτης dicitur. Patitur autem quantitas, quum secatur vox: & fit figura quæ vocatur τμῆσις. cuius contraria est συνάθροισις. Si secundum qualitatem, educetur ὁμοιοτέλευτον, & ὁμοιόπτωτον. quæ antea dispersæ, temere docebantur. nunc maiore opera quàm gloria à nobis digestæ sunt. Nemo enim est paulò in Rhetoricis exercitatior, qui non putet ab se quoque nullo negotio excogitari potuisse. Nunc sigillatim de his atque similibus agamus.

QVÆ

QVÆ EX SVBTICENTIA.

CAPVT XXVII.

Ἔλλειψις.

DEfectus verborum, πάθος maximè significat: admirationem, amorem, odium, iram. Fit etiam aliis de causis: putà ob pudorem quum res est turpis,

Nouimus & qui te. & quo. quum veremur ne auditores offendantur. Hoc ad Oratores pertinet. etenim si quo in vitio, vel corporis, vel animi, vel fortunæ cōmunem habeant Iudices cum reo reprehensionem: id verò tametsi multùm posset causæ prodesse, tamen est omnino prætereūdum, quum dicentem piget. Hoc quoque poetæ rarum: Comici tamen vtuntur. vt, *Scin' quomodo?* Illa verò quæ subticentur, in quarto,

Dixerat: atque illum media inter talia ferro
Collapsam aspiciunt. Sunt tacita per ἀποσιώπησιν, non autem per ἔλλειψιν. Omisit enim dicere quemadmodum se interfecit. Per admirationem verò aut indignationem: *O ingentem confidentiam! Heu stirpem inuisam!* Quartus enim casus sine verbo ineptus est ad sententiam. Tale & illud Iuuenalis,

Túne duos vna sæuissima vipera cœna
Túne duos? Ab amore:
Me, me: adsum qui feci. Ex ira, *Quos ego.*

Ἀσωπήτον.

CAPVT XXVIII.

SOluta oratio dici potest ἀσώδετον, dissita, diuulsa: incōiuncta melius signat. Paratur hæc figura ad amplificationem, ad celeritatem, ad impetum animi. Denique quum magnum quippiam molimur.

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis.
Monstrum horrendū, informe, ingens. Hæc est in priuis vocibus: in orationibus ad γοργότητα,

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

Longioribus periodis in otio soluti,

Illos porticibus Rex accipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchò.

Illa autem in celeritate,

Nauticus exoritur vario certamine clamor,
Hortantur socij, Cretam proauósque petamus:
Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.

QVÆ EX POSITIONE eiuſdem vocis.

CAPVT XXIX.

Ἀναδίπλωσις, Ἐπανάληψις, Ἐπαναφορά, Παλιλογία, Ταυτότης.

ALexander rhetor harum aliquas confudit, nullam definiuit, Ἀναδίπλωσις, id eſt Duplicatio: eſt iteratio vocis ſtatim ſubiens priorem: familiaris Tragicis. In magnis affectibus ea vtimur. Significat enim perpetuitatem repræſentationis.

O Myſis, Myſis. Ah Corydon, Corydon. hoc ex natura tractum eſt. Etenim animalibus datus eſt motus ad fugiendum & ad conſequendum. Igitur quæ vnico motu, putà ſaltu, appetitum locum nequeũt adipiſci: curſu, qui eſt motus frequens, ſupplent. ἐπανάληψις autem, hoc eſt, Reſumptio, eſt iteratio nõ ſtatim, ſed aliquibus vocibus interpoſitis. reſumit enim quod reliquerat, *Sed fugite, ô miſeri, fugite.* ἐπαναφορὰ verò, id eſt, Repetitio, ab hac non differt, niſi ſitu. quia in reſumptione verbum quocunque loco iterum ac tertiò poni poteſt: in Repetitione nõ niſi in principio, *Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda, Te liquidi fleuere lacus.* Quam exornationem auget ſanè alia, quum mutatur ſenſus appoſita alia voce ei quæ ſecundo loco fuerit repetita. quod alibi quoque monuimus: *-direxit ſpicula Parthus, Parthus ſine Cydon.* παλιλογίαν verò Alexander idem malè cum hiſce confudit. neque enim eſt eiuſdem vocis repoſitio, ſed ſententiæ. Quod ex Æſchylo adducit in Ranis Ariſtophanes, atque caſtigat: quódque agnoſcere conatur ſunt Criticia liquot locis, vt, *Molémque & montes.* verùm expoſitio eſt prioris. quam molem? *Montes.* quem Italiæ locum? *Latina littora.* Sic, *dixítque & prælia voce diremit.* Idem eſt atque, Dixítque, & dicendo prælia diremit. neque enim vitium hoc in maximo Poeta. nam quod Seneca in Montano oratore & Quidio reprehendit, non bene facit. Nunquam enim idem repetitur penitus, ſed ſemper aliquid diuerſum eſt. Differt autem à Palilogia ταυτότης, quoniam illa eſt figura ſententiæ: hæc dictionis. Pertinet autem maximè ad ſimplicitatem, quum idem verbum reponitur quaſi temere & neglecto cultu. quod quum faceret Ariſtoteles in hiſtoria animalium, Theodorúſque ſuo more Latinè ita redderet, vt inureret calamiſtris: quidam barbari agreſtes elegantiæ illius ignari, auſi ſunt dicere à Theodoro melius repræſentatum, quàm à Philoſopho deſcriptum fuerit. Ille enim cùm alibi, cum in ſecundo, πῶς ἐχόντων τὰ βεαγχία, τὰ μὲν ἔχει, καὶ τὰ μὴ ἔχοντα καλύμματα, πάντα, ἐν πλαγίῳ ἔχει. nec multò, pòſt, ἔχει δὲ ὁ ἐλάχιστα ἔχων. quibus nihil dulcius auribus Atticis, adeò vt eo verbo etiam vſi ſunt ſub Pleonaſmo, πλείω ἔχων. Et in libro De ſenſu & ſenſili οὐ γὰρ ὥσπερ φασί τινες ὅτι ἔστιν ἐν τῷ ὑφράγματι· ἀλλ' ἔστι. διωρισμένον. δὲ καὶ πῶς ἔχει, καὶ πῶς ὂν ἔστι. Suauis ταυτότης in quinto Æneidos, mutato ſenſu, *intentáque brachia remis Intenti expectant.* Quod ſi Morino aut Tongro abſurdum videtur, nihil mirum: qui enim ſimiæ ſimioli. quam ſuauitatem neque ignorauit Cicero, neque neglexit: quinetiam curauit inter cęteras, vt ſuam orationem efficeret commendationem. Ad Atticum, Feci atque effeci. vt nenter quenquam horum plus ris quàm me faceret. De Oratore, Fecique hoc quod ne adoleſcens quidem feceram, vt his de rebus diſputarem. Sed & aliis multis in locis, In Verrem, Glabrionem id quod fecit, facere lætatus ſum. Quantum verò afferat orationi venuſtatis ſimulata illa negligentia, ex ipſius Homeri iudicio videndum eſt,

Ὡς ἦ χιὼν κατεκάλυπτε ἐν ἀκροπόλοισιν ὄρεσσιν,
Ἢ ἦ δεῦς κατέτυξεν, ὅτε λῦ ζέφυρος καταχεύσῃ·
Τακερὴ δ' ἐπὶ ἔργα ποταμοὶ πλήθουσι ῥέοντες·
Ὡς τῆς πίνετο καλὰ παρήϊα δάκρυ χέουσης. Pro quo verbo toties repetito, ſi aliud ſubiicias, rem omnem funditus euerteris. nec minor gratia Terentianæ Bacchidi,

quod ſi is nunc
Me deceperit, ſæpe obſecrans me vt veniam, fruſtrà veniet:
Aut quam venturam dixero & conſtituero, quum is certè renunciarit, Cliſipho cum ſpe pendebit animi, Decipiam, ac non veniam. Profectò hac oratione nullum nectar dulcius. ſed & Poeta ea ſimplicitate vſus eſt, non ſemel. In quinto,

At procul in ſola ſecretæ Troades acta
Amiſſum Anchiſen flebant: cunctæque profundum
Pontum aſpectabant flentes. & in Ecloga vltima verbum hoc *venit* plus quinquies, poſuit magna ſimplicitate ac iucunditate. & in ſeptimo,

Aurea pectoribus demissa monilia pendent:
Tecti auro, fuluum mandunt sub dentibus aurum.

Quòd si quo in loco Palilogia λέξεως Virgilio obiici poterit, sanè illa fuerit,

Tum se ad Caietæ recto fert littore portum.
Anchora de prora iacitur: stant littore puppes.
Tu quoque littoribus nostris Aeneia nutrix.

Alij Palilogiam genus constituêre, sub quo essent VIII, species, ἀναφορά, ἐπαναφορά, ἐπάνοδος, ἐπαναστροφή.

Ἀναφορά, Ἐπάνοδος, Ἐπαναστροφή, Ἀντιστροφή, Συμπλοκή.

CAPVT XXX.

EST autem ἀναφορὰ Relatio, quum eadem vox reponitur. vt, *-nec te miseret natæq; tuique, Nec matris miseret*, Bis tantùm ponitur, atque hoc distat ab Epanaphora, quia hæc quum semel posuit, semel atque iterum reddit. quemadmodum Virgiliano, quod suprà scripsimus, exemplo patet. Ἐπάνοδος verò est Reditus, quum per eadem recurrimus verba ordine inuerso relegentes. quæ figura maximè poetarum parti inutilis est. fingere tamè licet exemplum è nostris Satyris,

Si tibi diuitiarum & honoris Iuppiter author,
Author Iuppiter est etiam vitæq; necisque.

Epanastrophe autem est Reuersio, quum recto ordine restituimus sententiam. Magnis profectò deliberationibus accommodata figura. cuiusmodi apud Homerum diuinitus institutam legimus, Τῷ δ' ἐγὼ οὔπω ἔλυσα, καὶ αὖθι χέρηας ἔοικα, Εἰ αὖθι χέρηας ἔοικα, μύθῳ δ' ἄμμιν σὺ ἄρῳ. Et apud Poetã,

-tibi nostra vicissim
Dicemus: Daphninque tuum tollemus ad astra:
Daphnin ad astra feremus, amauit nos quoque Daphnis.

Theocritum imitatus ille est, -τὸν δ' ἐδὲς ἄχεο σεῖο, τὸν δὲ, ἄχεο σεῖο, ἐφαψάσθω σὲ μύλλας. Alio modo ad principium reuersus est Ouidius,

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido,
Attice crede mihi, militat omnis amans. Consueuerunt etiam Epigrammatographi claudere poematium eodem versu quo inchoarunt, vt Martialis:

Apollinarem conuenis meum Scazon.

Antistrophe

Antistrophe autem est repetitio finis: non vt ponatur in principio sequentis, sed æquè in fine. hoc ab Epanastrophe differens: quam conficies, si Martialis epigramma de Hermete cõuertas: vt fit conuersa ἀναφορά. Circunfertur ignobilis cuiusdam tale, quod non ponam: sed hoc,

Quisnam hic est, aſinarius Poeta? Caluus.
Ipse edentulus? is Cotyttio ore Caluus?
Extremúsne hominum inter atra monstra Caluus?

συμπλοκὴ autem ex vtraque: ambas enim complectitur, Anaphoram & Antistrophen. vnde & nomen, vt

Si Caluus est Grammaticus, sic aſinus quoque.
Si Caluus est Pæonius, sic aſinus quoque.
Inter sunt nánque aſinos, sic aſinus quoque.

Fit autem genus omne Repetitionum, siue in principio fiat, siue in fine, siue vtrobique: siue vnius verbi, siue multorum: aliquando simpliciter, ac sine mutatione: aliquando partibus mutatis, vt,

Impulit, impulsu quo maximus intonat æther.

Vulgatus nánque modus fuisset, *Labitur impulsu quo maximus*, &c. Fit etiam per mutuam transmutationem: qualis illa Ouidij artificiosissima, quam Critici cur tollere voluerint, non intelligo:

Semibouémque virum, semiuirúmque bouem.

Est enim & ingeniosa, & arguta, & veneris plena. nec minus illa eiusdem,

Cedere iussit aquam, iussa recessit aqua.

Repetita enim sunt, verbum in participio, participium in verbo. neque solùm sic transmutatis, sed aliis suppositis: nam quum dixisset,

Pastorum musam Damonis & Alphesibœi,

subiecit verbum pro nomine,

Damonis musam dicemus & Alphesibœi.

Et cum appositione epitheti maximo ornamento,

-Nymphæ,
Laurentes Nymphæ.

Et in alio casu summa suauitate apud Catullum,

Gemelle Castor, & gemelle Castoris,

Sicut illud Ouidianum longè excellentissimum,

-genitórque Quirine
Vrbis, & inuicti genitor Gradiue Quirini.

Etiam in principio mutatis casibus & in fine, vt sit συμπλοκή. Cæterum non nisi Epigrammatis conuenit,

Quisnam asellos quum fricasset, in toga it nitore? Caluus.
Cuius est os impudicum, Ploxemi gingiua? Calui.
Cui parantur in latrinis virulento regna? Caluo.
Quem fugauimus diserto doctiorum ex orbe? Caluum.
Quonam olente caprimulgo soluitur corona? Caluo:

Nulla tamen æquè venusta, aut æquè operosa Repetitio, atque illa Poetæ,

Quacunque illa leuem fugiens secat æthera pennis,
Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras
Insequitur Nisus, quà se fert Nisus ad auras:
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Κλίμαξ.

CAPVT XXXI.

SCala dicitur figura, quum idem verbum connectit inferiora superioribus. quare nos aliàs appellauimus nõ ineptè Concatenationem, quemadmodum medius annulus annulos vtrinque singulum continet. Ex Demosthene afferunt exemplum, apud Poetam nullum est. sanè haud multum præ se fert grauitatis. In Epigrammate potest admitti:

Concatenatio.

Insaniam, & furoris inuidit tabem
Diræ Megæræ tradidit ferus Pluton:
Ast Cerbero Megæra Cerberus Caluo.

Sic fit per eandem vocem, interdum autem per synonymum, vt apud Homerum de sceptro,

Ἥφαιστος μὲν δῶκε Διὶ κρονίωνι ἄνακτι,
Αὐτὰρ ὁ ᾧ Ζεὺς δῶκε διακτόρῳ ἀργεϊφόντῃ.
Ἑρμείης δὲ ἄναξ δῶκεν πέλοπι πληξίππῳ.

Non enim dixit, ἀλλὰ κρονίων, sed id quod hoc significabat Ζεὺς: sic idem ἀργεϊφόντης & ἑρμῆς. In nono breuem posuit Poeta, sic:

Ortygium Ceneus, victorem Cenea Turnus.

Et in decimo,

Atronium Salius, Saliúmque Mealces.

QVÆ EX POSITIONE significati. CAPVT XXXII.

Synonymia, Ποικιλία.

POnitur itaq; vox eadem in figuris supradictis. Quum verò eiusmodi ponitur dictio, cuius alia materia, sonus alius, significatio eadem: creatur figura, quam vocãt Græci συνωνυμίαν, quippe vni rei multa sunt cõmunia nomina, sicuti modò dicebamus. Multa possumus exempla dare, sic in vltima Ecloga Virgilius quũ dixisset, *Omnes vnde amor iste rogant:* statim subnectit, *Galle quid insanis:* Est enim amor insania. sic haud paulò post,

Certè siue mihi Phyllis, siue esset Amyntas,

Seu quicunque fuisset, id est, alia puella quam amarem. Hæc sanè figura fit ποικιλία, Varietas, quæ contraria est ταυτολογίᾳ, siue ταυτολογίᾳ. sicut etiam quum vel diuersa vel contraria apponuntur.

QVÆ EX POSITIONE SIMILIVM. CAPVT XXXIIII.

Allusio, Inuersio, Παρονομασία.

ALlusionem Græcè quo diceremus modo, quęrebamus παρασοιῦμαι dicunt illi, quod nos præ me fero. Verba igitur similis soni quæ sunt, mutuò se præferunt, παρασοίσιον igitur fingam. Non placet hanc figuram locis grauibus adiungere. Gallis frequenti in vsu est: quam vocant ipsi Æquiuocationem, conficiúntque aut ex diuisione, aut ex compositione. ex diuisione ludent in eo verbo, Osculum ex compositione, ludent in illis, *Achaica castra.* Ibi melius. *Perdita mens, Perdit amens.* Itali corrupta voce dicũt bisquisitum, *Bisquizzo:* tametsi vt deserant signa Latinitatis, dixerunt Sacramẽtum: quò quàm maximè possint, alienent scripturam à Latinis. Fit autem mutatione elementorum: sic, Orator pangit carmina: Arator pungit crimina. Conueniunt Epigrammati, Satyro, & Comœdiæ, præsertim inuersio, vt si seruus oret peculium & libertatem, atque aiat, Cedo hęc munera: Herus respondeat, Doce hæc: numera: ostendens pecuniam, per transpositionem fiunt hæc, item per ablationem, aut appositionem. Bolus, olus. Plautus, cæteriq. prisci illi etiam inuitas voces sub hasce leges coegere.

Quanta sumini absumedo, quanta labes larido, Venustior est illa Allusio quæ elicitur è contrario: quemadmodum apud eũdem poetam Saturio parasitus cùm suo nomine appellaretur: Mentiris, inquit, neque enim Saturio veni, sed Esurio. Et sanè facęta vox cùm audis quempiam appellari, Esurionẽ. Inuersionem Grecè dixerim ἀντιστροφὴν,

quæ nō ſolùm fiat, vt diximus, per elementorū aut ſyllabarum tranſmutationem: ſed etiam per corruptionem: vt Plautinus ſeruus, qui ſe ex Chryſalo Cruciſalum futurum metuit. Sic ad genus nominū alluſit in Amphitruone alius. cùm Mercurius quatuor homines ſeſe cecidiſſe iactaret: Metuo, inquit, ne ille mihi commutet nomē: & Quintus fiam ex Soſia. Hoc Græci genus vniuerſum μετονομασίαν nominarunt: quòd præter primam veramque dictionem, aliam ſubdamus.

QVÆ EX DIVERSIS.

CAPVT XXXIIII.

Πλεονασμὸς, Περιφραστὶς, Ἔμφασις.

REdundantiam voco πλεονασμὸν, quippe cùm plus eſt verborum, quàm quantum exigat ſentētia. Atque hoc quidem vitium eſt in diuerſis vocibus: ſicut erat παλιλογία in iiſdem. Fit autem apud Grāmaticos, quod ab illis nondum eſt declaratum: vbi additur pars, ſine qua oratio eſt tolerabilior. Etenim inſtrumentum in ſexto caſu ſine præpoſitione ritè ponitur: quare in illo verſu Ouidiano pleonaſmus eſt,

Hæc modò verrebat raro cum pecline terram.

Tametſi alij legunt, *Verrebat fultam tibicine villam*: ſed non placet. Eodem modo atque iiſdem legibus, Roma, potius quàm è Roma venio. quare illa præpoſitio redundabit. ſic in ſexto redundat pronomen,

At pater omnipotens media inter nubila telum
Contorſit: non ille faces, neque fumea tedis
Lumina. Elegantiæ tamen cauſa toleratur, & fit figura: qualis apud Comicos frequens, apud quos inuenias ſæpe pronomen Is & Id, ſine vlla neceſſitate. Quædam tamen adduntur ad explanationem; atque ita euadit figura, quā Græci περιφραστὶν iccirco nominarunt: quaſi dicas appoſitam explicationem. Talia ſunt Epitheta multa, quæ videtur ſuperflua: item inſtrumenta. Epithetorum exempla longè plurima, *Nigra hirundo*: Omnis enim, aiunt, hirundo nigra. haud tamen ita eſt. ripariæ nanque hirundines non ſunt nigræ. *Ferreus enſis*. Quis enim alia ex materia vidit vllum? at ponitur ad efficaciam. Sic, *Vaſtum æquor Gelidum Boream*, & ciuſmodi. Inſtrumenta quoque

Epitheta ad efficaciam.

quoque aut loca pro inſtrumētis. vt Pectore ſuſpirare, ire pedibus, ore loqui. Eſt & alia ratio appoſitionum: veluti quum dicit, *Aſt ego quæ diuūm incedo Regina. Vos ô miſereſcite venit. Hanc ἔμφασιν*, id eſt, oſtenſionem dixere Græci. Sic. *Vidi egomet*: &, *Hiſce auribus auſi*. Interdum Expletionis cauſa, vt in quarto Georgic.

Septem illum totos perhibent ex ordine menſes.

Et in Menæchmis, *Aliquot viginti dies*, ἔμφασιν Democritus dicebat eſſe, cauſam viſionis: Expreſſionem potes dicere, ex libro Ariſtotelis De ſenſu & ſenſili.

Περίφρασις, Μετωνυμία.

CAPVT XXXV.

MVltum affert ornamenti περίφρασις, quum rem vnā multis deſignamus verbis. Valde nánq. abhorret à communi vſu loquendi. Equus fortis, *Fortis equi vis*. Canes ſagaces, *Odora canum vis* Cuius quoque naturę μετωνυμία eſt, vt *Cererémque caniſtris Expediunt*. &, *Implentur veteris Bacchi*: Bacchi enim nomen cum vini nomine cō municamus. *Latiémque Lyæum*, Laticum honorē. Eiuſdem modi ea quoque quam Appoſitionem vocant Grāmatici: Periphraſis enim quædam eſt. *Troas, reliquias Danaum* Africa terra, pro Afri: aut eſt Metonymia, aut Periphraſis: vt ſit illa, plus placet.

Ἀλλοίωσις, Ἀλλαγὴ, Μεταβολὴ, Ὑποβολὴ.

CAPVT XXXVI.

DIuerſitas aut eſt totius, aut partiū. quare vt eſt verbum à verbo diuerſum, ſic eſt idem propter alium flexum diuerſum à ſeipſo. Atque hoc quidem caput ad qualitatē debuit referri. quod ſatis ſit monuiſſe. Nō enim eſt aliud verbum, Sum, quàm Fuit: ſed aliuſmodi. Cęterùm non temere hîc poſuimus, potiùs quàm in capite Qualitatis. Fit enim mutatio ſubſtātialis quoties poſito nomine, aut verbo, participium apponitur. aut pro nomine ſupponitur aduerbium. Mutationū igitur modos ſiue ſpecies videamus. Fit ὑπερβία, quum pars pro parte: cuiuſmodi multa obſeruauit apud Thucydidem Halicarnaſſeus. Vnum exemplum ſatis erit: propterea quòd in libris De cauſis, dictum eſt ſatis. Aduerbium pro præpoſitione.

‖ *Factóque hic fine quieuit.* *hic* pro in his, aut impoſito his fine. nullus enim in narratione locus, niſi per metaphoram. Fiunt & aliæ mutationes atque ſuppoſitiones. Sic enim commodius explicatur vſus ille. Subiiciuntur enim alia pro aliis: quare eſto ὑποβολή. veluti quũ verbale ponimus pro primigenio, *Regnatorem Aſiæ*, pro Rege. Eſt enim Rex prima vox: inde verbum Rego, vnde Rector: & Regno, vnde Regnator. Hîc nulla eſt ἀλλοίωσις: Non enim vox ipſa, *Rex*, eſt alterata: ſed pro illa alia ſuppoſita. Fit autem ἀλλοίωσις, quum genus verbi mutatur. *Fabricor*, pro fabrico, *Populantur*, populant. Et coniugatio. *Ferueo*, feruo. *Lauo, lauas*, lauis: *Denſare*, dẽſere. Sic declinationes: *Orphei* enim eſt tertius caſus, ſicut *Lino*: nõ ſecundus. *Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo.* Sicut contrà: *Vlyſſi*, ſecundus non tertius, pro Vlyſſis: ab *Vlyſſeus*, *Vlyſſei*: quo & Horatius vſus eſt. Hoc Latinum ab alio recto, ſicut Vlyſſis ab Vlyſſes. At illud Græcum Ὀρφεῖ. Græcis etiam alibi, *Androgeo*, pro Androgei: *Diomede* pro Diomedem. *Duo*, prò duos. δύω. Eodem modo caſum pro caſu, Græca item non, vt aiunt, figura: ſed conſuetudine. ‖ *Mitérne laborum*: id eſt, labores. & ‖ *cui me Fortuna precari*: pro quem. hîc eſt μεταλλαγή, Permutatio. Illa verò μετάβολή quæ fit quum poſito verbo, aliud in alio membro dicitur: eſt διανοίας potius. ‖ *Quis furor ô ciues? quæ tanta inſania? qualis Eſt animus? quantæ ſceleratæ ad prælia vires?* Adumbrat aliquo modo vim τῆς συνωνυμίας. Proprium autem Hiſtoricorum Græcorum vti μεταυνομίᾳ *Innumeros, equum*, pro equitatu. Et in eo mutare genus, πρὸ ἵππου; quoniam equę patientiores laborum: quibus iccirco ad prælia barbari vterentur, etiam de quibus cibum capiũt ac potum Scythæ. Præterea tum illorum, tum noſtrorũ conſuetudo mutare tempora, atque pręſenti tempore deducere narrationes, ſic & Poeta: ‖ *quem dat Sidonia Dido*: quod ſi, ‖ *Dido Eſſe ſui dederat monumentum & pignus amoris.* Sexus: ‖ *Nec dextræ erranti deus abfuit*: id eſt, Furia.

QVÆ EX CONTRARIORVM poſitione. CAPVT XXXVII.

Ἀντίθεσις, Ἀντιμετάθεσις, Ἀντιμεταβολή, Συζυγίαι, Πλοκή, Ἀντιπαράθεσις.

Contra-

COntrapoſitionẽ poſuere inter figuras dictionis: mihi videtur ad ſententiã potius pertinere. Fitautẽ duobus modis: aut nuda, aut opulenta. Nuda eſt apud Demoſthenẽ aduerſus Æſchinẽ, σὺ μὲν ἐξέπιπτες, ἐγὼ δ' ἐσύριττον. Quę item duplex. Aut enim eſt ſenſu non penitus contrario, vt hîc: Exoidere enim memoria in ſcena: & Exhibilare, non ſunt contraria. Quin alterũ ex altero oritur: atque ſimul ſunt. Aut eſt verè contrarius ſenſus. vt apud eundem. ἐδίδασκες γράμματα, ἐγὼ δ' ἐφοίτων. & clarius, ἐπέλεις, ἐγὼ δ' ἐπελούμην. Opulenta eſt quoties rem quãpiam factúmve ponimus, cui obiicimus tantundem multis oneratum verbis. Id quod fit in omni aduerſatiua, vbi eſt, *ſed*, aut *tamen*.

Nec tibi Diua parens generis. nec Dardanus author.
Perfide, ſed duris genuit te Caucaſus horrens
Rupibus. Hyrcanæque admorunt vbera Tigres.

Etiam ſine nota aduerſationis. veluti quum in vna conqueſtione dixiſſet Dido,

-eiectum littore, egentem
Excepi, & regni demens in parte locaui,
Amiſſam claſſem, ſociósque à morte reduxi.

In alia dicit, *-en dextra, fidéſque,*
Quem ſecum patrios aiunt portare Penates.
Quem ſubiiſſe humeris confectum ætate parentem.

An verò putemus eſſe ἀντίθεσιν quãpiam in verbis? Sanè nullam cenſeo, niſi aliquam prę ſe ferat illa figura, quam dicebamus Alluſionem, veluti ſi dicam: tu honoratus, ego oneratus. Cæterum cùm verba ſint quantitates quædam, & quantitati nihil ſit contrarium: non erit ἀντίθεσις in verbis, ſed in ſenſu: contrà, quàm dixere. Elegantiſſimam verò orationem, quæ poſita ſimilitudine ſubinfert contrarium, per quod nihilominus concludit ſimile. quale noſtrum illud, ἐλεήσατ' ἐλεήσατε, δότε δέδωκάτε, ἀΐσσετε, ἰῷ πένητι πλούσιοι. Tria priora ſimilia ſunt, miſereri miſericordis, dare liberali, principem principi: quartum poſterius duo membra inter ſe contraria habet, quorum tamen ſenſus refert priora: pauperi nánque æquum eſt dare diuitem. Eiuſdem naturæ eſt ἀντιμετάθεσις: verùm non ſine verborum affectione: quam etiam ad ſitum transferre liceat. Eſt enim contrarietas ſenſus cum verborum tranſpoſitione, vt in noſtro illo Iam-

bico, *Tibi imperare me decet, non te mihi.* Huic similis, sed operosior est ἀντιμεταβολὴ, quum positum quippiā retorquemus in contrarium. Qualis illa rotundissima sententia Demosthenis: cuius elegantia, atque argutia merita est, vt hîc quoque inter Poetica referatur: σὺ δὲ μικρὸς ὢν, ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις· ἀλλ' ἐς αὐτὸ φερόμενος γέγονας, ὥστε εἴπερ ἀφῆκέ τις μὴ κρατεῖ τοὺς νόμους ἐπορέχθη· σὺ δὲ τότε μιμήσω διὰ τῶν ἀποφύρεις αὐ δικαίως, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἀλίσκοιο ὥσπερ ἐδὲ εἶπε ἄλλα, σὺ ταῦτα δὲ αὐ ἔγραψας· οὕτως αὖ σὺ νῦν ἄλλως, ἀλλ' οὐ γεγάφει. Quam sententiam & acutiorē, & suauiorē fecit verborum dispositione, quum eam laxiorem à præceptore Isocrate accepisset. εἰ γὰρ ἦν ἀδικημάτων οὐ ῥᾴδιον ἁρπᾶν, ὃ μήπω τυγχάνει γεγυμνάσιον. τοὺς δ' ἐφ' ἑκάστους αὐτῶν ἀλιτροῦντας μηδὲν ὑγρὸν μηδὲ δεινὸν ποιεῖν. ὅταν δ' περὶ τῶν τὰ φαύλιστα διαπεφευγότων πῶς δεῖ αὖ τὰς ἀπολογίας ἅπασι ῥᾳδίας ποιήσασθαι, καὶ τοῖς βουλομένοις εὖ πονηρεῖν, &c. Similis responsio Romuli, quum in conuiuio perparum bibisset: eique dixisset quidam, Romule: si isthuc omnes homines faciāt, vinum vilius sit: Imò verò, inquit, carum: si quantum quisque vellet, bibat: nam ego bibi quantum volui. Nec absimilia ἀντιπεφάσεται, quæ vel reciproca, vel altera ex parte respondēria Latinè dicimus. posita enim διλήμματα sic soluimus Si bonus, pauper: Si malus, miser. semper ergo miser. ἀντιμεταβολὴ mutat in contrarium, Si malus, non pauper. Si bonus, non miser. nunquā ergo miser. Has vtrasque ἀντιμεταθέσεις, καὶ ἀντιμεταβολὰς quare συγχύσεις appellarint Rhetores, sanè nō declararūt. Fortasse quia vtriusq. partis tam proponentis, quàm refellentis æquè communis vsus est. Non temere verò πλοκὴν etiam dixêre. Plexus enim sententiarum quidam est. ἀντανάπωσις autem est cōtrarij intellectio per negationem. *non inferiora sequutus*, id est, parem Hectori Æneam. *non contemnenda belli pars*: i. vir fortis: Aduersario Latinè figura hęc dici potest.

QVÆ SECVNDVM SITVM,

CAPVT XXXVIII.

Ὑπέρβατον, παρεμβολὴ, Παρένθεσις, Διαστολὴ, ζεῦγμα, Χιασμός.

Distrahitur oratio cùm differuntur verba post verborum tractū. Itaque ὑπέρβατον libēter dixerim distractionem. duo maxima sunt apud Virgilium: vnum quod suprà posuimus ex IIII. Georgic. alterum quod est in XII. diuini operis,

Interea Reges,
Procedunt castris. Illa verò omnia inter hæc.
Ingenti mole Latinus
Quadriiugo inuehitur curru: cui tempora circum
Aurati bissex radij fulgentia cingunt,
Solis auí specimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro,
Hinc pater Aeneas Romanæ stirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis,
Et iuxta Ascanius magnæ spes altera Romæ.

Græci itaque nomine eo affecerunt hanc figuram quòd significaret Transilitionem: propterea quòd verbum, sicuti dicebamus ad calcem vsque transferretur. Quòd si qua oratio in orationis medio interponitur. Interiectio, & Interpositio dici potest à nobis: quam παρεμβολὴν & παρένθεσιν Græci vocauere. vtriusque natura vna est, modi non vnus. Quę enim simplex est, totáque materia aliena Parenthesis dicitur: vt *Fatebor enim.* Reor, Opinor, Aiunt. *Mirabile dictu. Si credere dignum est. Fama est obscurior annis.* & eiusmodi: quæ omnibus materiis, atque argumentis conuenire possunt. Alia est παρεμβολὴ socia, atque affinis τῆς περιβολῆς, tum nomine tum natura. quoties aliquam ex circunstantiis, quæ post orationem afferenda fuit, rei ipsi inserimus, quale illud,

Tum Bitiam ardentem oculis, animísque frementem.
Non iaculo: neque enim iaculo vitam ille dedisset:
Sed magnum stridens contorta phalarica venit
Fulminis acta modo.

Debebat enim coniungere instrumentum cum vulnere, ac postea dicere, quæ interposuit, sic,

Tum Meropem, atq; Erymam iaculo, iaculóq; & Aphidnum,
At Bitiam stridens contorta phalarica, diri
Fulminis acta modo, clypei per taurea terga
Loricámque horrentem hamis, ferróque trilicem.
Non iaculo, neque enim iaculo vitam ille dedisset.

Sic & paulò antè,

Et primum Antiphaten, is enim se primus agebat,
Thebana de matre nothum Sarpedonis alti.

Postpositа oportuit,ad hunc modum:

Et primùm Antiphatem,sobolem Sarpedonis alti,
Matre nothum Thebana: is enim se primus agebat. Quæ equidem ita discerpsi,non vt meliora facerem: sed vt ostenderem figuram,Nam quanto venustius?

Et primum Antiphaten: statim, primum quia primus, quàm si detulisset. Vbi verò partes orationis certo ordine disponuntur, ita vt aliquibus aliquæ reddantur,vt aliam formam,ita aliud nomen inuenere. Duobus autem modis consueuere: aut enim fit recursus in ipsa redditione, qualis erat in Epanodo: aut à prima incipit redditio ac desinit in posteriorem. Ponam orationes duas simplices, quas deindè figurabo. Vna erit hæc:Ego nobilis,& probus:caluus caprimulgus,& nequam. Disiungam, atque retribuam suum cuique, sed recurrendo,sic: Ego nobilis, caluus caprimulgus, caluus nequam, ego probus.Hanc appellauerunt συναίτησιν: id est, occursionem,cùm enim videretur oratio processura: quasi consistere eam fecimus, atque occurrimus, à fine incipientes.Quod si positis fiat ordine,quo cœptũ est,retributio, Zeugma dixerunt,id est,coniunctionem; veluti si sic dicas:Cæsar & Caluus eadem in vrbe agunt: Cæsar Philosophus,Caluus Asinarius. Coniunxisti cum Cæsare Philosophiam,cum Caluo fœtorem.Iugationem hanc nomino.vtriusque exemplum dabo ex diuino Poeta. Occursionis illud,

Vos etiam gemini Rutilis cecidistis in aruis
Daucia Laride,Tymbérque simillima proles
Indiscreta suis gratúsque parentibus error.
Ac nunc dira dedit vobis discrimina Pallas.
Nam tibi Tymbre caput Euandrius abstulit ensis,
Te decisa suum Laride dextera quærit. Priorem posuerat Laridem, posteriorem nominat.Alterum exemplum in Bucolicis,

Compulerántque greges Corydon,& Thyrsis in vnum,
Thyrsis oues,Corydon distentas lacte capellas.

Iugationis autem decorem auxit in eodem libro, geminatione.

Non me carminibus vincat,nec Thracius Orpheus,
Nec Linus:huic mater quamuis,atque huic pater adsit,
Orphei Calliopea,Lino formosus Apollo. Nam

Nam & matrem reddidit secundo versu Orpheo,in tertio matris nomen, Lino patrem in secundo, patris nomen in tertio.Quod verò in vndecimo legitur,

Munera portantes,eborisque,aurique talenta:

Quidam à vulgata expositione ad hasce figuras traducere voluerunt.Vulgata sanè lectio est hæc, *Munera portantes*.quænã talenta auri,& eboris, & sellam,& sceptrum. Illi autem malunt sic: *Munera portantes aurique eborisque talenta: Et sedem*.id est,auri talenta, & eboris sellam. Iccirco transposuêre voces. Verum vt sit quod volũt,nulla transpositione opus est. Erit enim ἀπάντησις. Cæterùm quum etiam tertium sit munus, Trabea: non placet ista καινοτομία præsertim Latini orationem oportuit esse perspicuam.tum autem minusconuenit loquutio,sellam eboris,talenta auri. Postremò etiam nunc, vt olim, tum ebur,tum ebenum pondo æstimabatur. Quod verò non sit opus transpositione,etiam ex Hermogene manifestũ: est:qui nostram ἀπάντησιν vocat χιασμὸν: propterea quòd cùm primo quartum,secũdo tertium redditur, excitatur forma decussationis ad hunc modum,

Eboris — Auri
Talenta — Sellam.

QVÆ EX QVANTITATE.

Παρισον.

CAPVT XXXIX.

Παρισον, siue παρισότης, Latinè Exæquatio,quoties totidem vocibus,iisque æqualibus complentur partes orationis. Haud sanè magna virtus: aliquando etiam vitium. Isocrates & Gorgias in hac multus. de Homeri versu diximus. In Elegis sæpe inueniuntur membra paria,vt in illo,quem adducebamus, *Cedere iussit aquam, iussa recessit aqua*.Accuratius quoque in altero, cuius imaginem expressit vir bonus, *Semideúmque virum,semiumque deum.*

Σύνδεσις, Τμῆσις.

CAPVT XL.

PAtitur quãtitas vel cùm ex duobus verbis vnum conflatur:qualia multa dithyrambica. Compositio appellatur hæc,non minus figura,quàm cæteræ. Est enim dictionis facies præter morem vulgi. *Antemalorum.Semperflorentis*, apud Lucretium. Contraria huic, sectio.

πῶν Græci nominant, *Quæ me cunque vocant terræ*: nam vulgo dicimus: Quæcunque.

QVÆ EX QVALITATE.

ὁμοιόπτωτον, ὁμοιοτέλευτον.

CAPVT XLI.

LAtini duas Græcorũ figuras ὁμοιόπτωτον, ὁμοιοτέλευτον, ita sunt interpretati, Similiter cadens, Similiter desinens: Verùm neque Græcorum admiror superuacuã sedulitatem: neque Latinorum probo securitatẽ. Græci sanè cùm haberent excogitatam vocem ὁμοιοτέλευτον: cuius finis in pluribus membris eundem sonum ederet; quid noui in eo, quod ὁμοιόπτωτον nominant, quæsiuere? nonne est in hoc ὁμοιοτέλευτον? Idem nánque est in dictione & πῶσις, & τέλευτή. Quòd si πῶσιν aliud intellexerẽ: id scilicet, quod nominum tantùm esset, atque participiorum proprium: sanè aliarum quoque partium nomen certum ad illarum desinentiam inuẽtum oportuit. Igitur in verbis ὁμοιόχρονον statuendum: In aduerbiis verò quid? etiam personæ & numeri non negligendi. ὁμοιοτέλευτον enim dicunt illud: ἢ τὰς δίκας κατέσησι, ἢ πρὸ ἀδίκων ἀπέσησι, hoc autem ὁμοιόπτωτον. ὧ πάντων πολιηδὸ ἀρχηγὸ τέτε, ἢ πάντων ἀνθρώπων δυσφιλὲ πάτερ. Quòd si iccirco fecerunt, quia aliud sit desinere eodẽ sono, aliud eodem casu: quia non semper iisdẽ casibus idẽ sonus sit, iã illa nõ erit figura. Exempli gratia, δεινὸς τὰς κόμας, ἢ ἀγαθὸς πὰ ποιητικά. quamobrẽ ne Latini quidem, vti dicebamus, rectè. Vox enim illa similiter cadẽs. neutiquã nominũ tantùm desinentiã significat. Æquè enim cadere dicemus Latinè, Fugit & dicit: hodie, & postridie. quarevna tantũ nobis esto figura ὁμοιοτέλευτον omnem cõprehendens desinentiam. cuius exemplã frequentia apud Poetã: verùm vnius tãtùm modi. videlicet in participio actiuo, eóque casu quarto tantùm, in eodem versu, *Tollentémque minas & sibila colla tumentem*, In pluribus. *Sed neque currentem, neque se cognoscit euntem*, *Tollentémve manus saxúmque immane mouentem.* Alia ὁμοιοτέλευτα rariora: vt in XI, *Ad terram miserè, aut ignibus æqua dedere.* &, *Vincla recusantum & sera sub nocte rudentum.* Stultè verò irridet in Thucydide ὁμοιόπτωτον Dionys. Halicarnasseus: haud enim ferè quisquam est vel Oratorum, vel Historicorum, vel Poetarum, apud quem non inue-

nias. Quin ipse quoque Demosthenes cùm alibi, tum hisce verbis non esse vituperandum demonstrauit: τῆτε πόλει βοηθεῖν οἴεται δεῖν, ἢ δίκαιον εἶναι λαβεῖν· τῶτο καὶ γὼ πειρήσομαι ποιεῖν. Quid Aristoteles? cuius orationis castitatẽ potius quàm licentiã carpis. omitto proœmiũ in Rhetoricis ad Alexandrum: at in III. de Anima, & πάθεσιν, & ὁμοιοτέλευτον edidit. ἀκολεθεῖ δὲ ὅπως σημαίνει τι αὐτῷ. Τλῶπας ἢ ὅπως σημαίνει πέταρον. In libro verò De sensu & sensili adeò probauit, vt non solùm eandem desinentiam, sed in eodem casu idem nomen reposuerit. οἱ μὲν τελεθυτῶσιν εἰς τὸ ὦσι ἰσχυρὸς, οἱ δὲ ἐκ τῆς ὦσι φύσεως ἀρχόντων ὦσι ἰσχυρὸς. sic & in eodem, εἰ ἐκεῖνο μὴ δὲ ἐκεῖνο κακῶς, μηδ' αὖτο καλῶς. Cæterùm est & alius modus eius similitudinis, quæ est in sono. nõ enim est in diuersis mẽbris orationis, sed in fine eiusdẽ membri, quũ syllaba vel dictio syllabę vel dictionis antecedentis, eundem sonum reddit. neque verò in fine solùm, sed etiam in quacunq; parte. Quod quũ quasi vitium obiiceret Erasmus Ciceroni, meritus est vt à nobis in priore aduersus eũ oratione doceretur. Ibi igitur & Terentij dixisse sese, & Horatij pares res, & Homerẽ ἴσα ἴσοις ὄσσον, afferebamus: quibus Ciceronis Fortunatam natam toleraremus. & nunc ex Aristotele addimus φθαρτικὸν ὂν, idque non semel. & ex Thucydide, σαμία μία ναῦς, quorum authoritate figurà illa commendari possit.

INTERROGATIO, PERcontatio,

CAPVT XLII.

QVærebamus, essétne figurà Interrogatio. quibusdã enim non videtur. ac ne nobis quidẽ, si eius natura cõsideretur. Nemo.n.nõ etiã sine arte interrogat. at omnis figura ab arte. Nõ igitur natura sua figura est, sed vsu. quędam enim recta oratione quæ dici solẽt, si flectantur ad interrogationẽ, figuram committẽt: quem admodum & exclamatio. quod igitur ad genus, ex iis quę suprà posita sunt, referetur? Ad genus id, quod adiungit diuersam vocẽ. Esto enim oratio hæc, *-ego te vidi Damonis, pessime, caprum Excipere.* addita negatione, *Nónne ego?* efficitur interrogatio. Sẽper autẽ exercetur affectibus, admiratione,

Nónne fuit satius tristes Amaryllidis iras
Atque superba pati fastidia? Indignatione,
-& quisquam numen Iunonis adoret? Desperatione.

Sed quid ego hæc autem nequicquam ingrata reuoluo! Aliquãdo ad ſciſcitandum. *Quóue tenetis iter?* cuiuſmodi maxima pars eſt: Interrogatio enim eſt à dubitatione: nemo enim quod aut habet aut ſcit (ſcire enim habere quoddam eſt) rogat: niſi per ſimulationem, aut quũ quod ſcimus, ab aliis vel negatur vel diſſimulatur.

Nónne ego ſum magni Theramedæ filius Alcon?

Interrogationem à percontatione qui diſtinguunt, ſubtilitati ſtudẽt. Interrogatio enim genus eſt: Percontatio ſpecies. Percontatio illa eſt,

Sed vos, qui tandem, quibus aut venistis ab oris?

quum petimus quod neſcimus, aut fingimus neſcire. Interrogatio verò & hęc & alia, etiã quũ ſcimus, ſed interrogamus, vt à negante exprimamus confeſſionem,

Nóſne tibi Phrygiæ fluxas res vertere fundo
Conamur? Etiam alio modo, quum quærimus cauſam quam tamen reddi nolumus:

-quid me alta ſilentia cogis
Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?

Interrogatio ἐρώτησις, Percontatio, ἐξέτασις, Exquiſitio.

FIGVRARVM VSVS.

CAPVT XLIII.

QVid eſſet figura, quotque earũ genera poſſent ſtatui: itémque generum ſpecies, quoad fieri potuit, breuiter dictum eſt. nunc quæ cuique generi dicendi conueniat declarandum. Quanquã igitur ex ipſis exemplis, vnde ſumpta ſunt, intelligere potes quibus quæque formis aptari queant: tamen ſtrictim de his aliquid dicendum eſt. Figuras omnes infimus Character admittere ſolitus eſt, non omnes ſublimis. aut verecundè, veluti παρονομάσιαν. ſemel enim & parcè,

O verè Phrygiæ, neque enim Phryges. Sic neque πλεονασμὸν, neque inuerſionem, neque ἀνακολουθίαν, neque ἀνταπόδοσιν. Hæ nánque Epigrammati, & Satyro ac humilibus Scenis ſunt familiares. Altiloqui autem maximè peculiaris Periphraſis, & Metonymia, & μεταφοραὶ: cæteræ omnes, vt res tulit. Mediocris autem Character, quòd ad figuras attinet, ad Magniloquum frequẽtius ac propius accedit, quemadmodum & numeris: de quibus iam ſcribendum eſt.

NVME-

NVMERVS.

CAPVT XLIIII.

Ἀριθμὸς, ſicut alibi quoque declaratum eſt, id ſignificat quod deſignat diſcretam quantitatem. Numerum Latini dixerũt à diſtributione: hoc eſt enim τὸ νέμειν, vnde & νόμος. Huic Numero Muſicus quũ addidit ſonũ, ſuum fecit, atque ῥυθμὸν appellauit. Maiores noſtri, qui in armis nati, ſerò Græcas artes excoluere, quum aliam commodiorem non inuenirent, communi cum priori voce appellauere, tum poſtea tranſlatum ad Poeſim, ſic definiemus: Numerus eſt concinnitas orationis, apta rei quæ ſignificatur. Intelligo rem, aut quæ eſt, aut quæ eſſe fingitur. Nam Poeta ex perſona ſua ita loquetur, vt eſt: vbi verò duas introducet inter ſe altercantes, non neceſſariò dabit orationem ſecundum rem: ſed ex animo loquentis. Magna erat res, *Nuncius ab Ioue*: paruam eam facit Dido, iccirco vtitur humili oratione, *Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos Sollicitat.* nã & dactylis vſa eſt, & vocalibus exilibus. Quin ne ex Poetæ quidem perſona: ſed ex ſtili natura. Tenues enim res grandiore oratione deſcribet altiloquus: vt in mediocri fecit Poeta. Quum *arpum gentem* dixit: & *ſub mœnibus vrbis aquantur: & paruóſque Quirites.* In ſeptimo verò diuini operis, vide quibus verbis humilem pingat comparationem, *-magno veluti quum flamma ſonore Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aheni.* Oritur autẽ ex partium quantitate, qualitate, diſpoſitione. Quãtitas duplex, in corpore & in tempore. Corpus appello, dictionis extenſionem: Tempus, tractum pronunciationis. Qualitas in tenore & in ſono. Tenorẽ intelligo elationẽ vocis, aut depreſſionem, Sonum, aeris verberationẽ qualemcunque. Concinnitatẽ, quemadmodum alibi dicebamus, non à cinno, ſed à canendo nunc ducimus. adeò vt quod ambigua voce dixerunt Numerum veteres, (nobis liceat) Canorem appellemus. Quídni? veluti à rubendo rubor, à ſapiendo ſapor, ab ardendo ardor, à ſudãdo ſudor: ſic à canendo canor. Eſt quippe Numerus in oratione concentus quidam. Diſpoſitio comprehendit locum, ſitũ, ordinẽ: de quibus omnibus iam dicendum eſt.

EX DICTIONVM Quantitate.

CAPVT XLV.

NVmerum efficit Quantitas duplex, continua & discreta. Continua, quum dictio prolixa spiritum exhaurit, hîc totum solidum est. Discreta, quum solidorum breuitatem compensat frequentia interuallorum. exempli gratia,

Nimborum dominum tempestatúmque potentem.

Hic sunt verba quatuor quæ Solida appello. quatuor, inquam, si Donato credimus, qui encliticas particulas vnam esse facit dictionem cum antecedente. sic enim apud Terẽtium in Adelphis ait esse vocem illam *Immisericorditérque*, octo syllabarum, quatuor ergo hoc in versu plena sunt, tria vacua, quę διαστήματα, siue interuallavoco: sic enim & Musici. Vnumquodque continuum discernatur siue discriminetur in minutiores voces, tũc interualla defectui tractuum pro supplemento erunt: exempli gratia, *Imperat & nimbis & densis turbinis auris.* Totidem in vtroque syllabæ, in hoc plura interualla, quæ plenitudinem explẽt superioris. eodem modo numerorum auspicia Pythagoras ex fabrilium malleorum ictibus deprehendisse, nec id ignorauit Virgilius: quid enim antiquitatis ignorauit ille? Sed pudẽter, vt semper, adumbrauit illo aduerbio, Innumerum: VIII. libr. diuini operis, *Illi inter sese multa vi brachia tollunt Innumerum.* i. per vices nõ sine ordine. Quod Callimachus quoque dixit in Dianæ hymno, ἀριθμὸν πατοῦντες. quare numerus non solum consistet in plenis, sed etiam conflabitur è vacuis. Operosius enim dicitur in hoc carmine, *multa vi*, quàm si dixisset *mutantes*, vno verbo. Vtriúsque igitur legis tam pleni quàm vacui obseruationes ab exẽplis perẽdæ sunt.

PLENI, ET VACVI OBSERVATIONES. CAPVT XLVI.

PLenitudinem non vna ratione fieri animaduerto, vel quum verborum tractus longi sunt, vt *Tempestatum, contemplator, armentarius, lamentabile, illætabile, irremeabilis, intractabile, ignipotens, æripedem, componere, tonticuere, Saturnia, versicoloribus, Ionio, circunspexit, pernicibus, inexorabile, Phlegethontis, propugnacula, antemalorum, centumgeminus, tricorporis*, & alia eiusmodi, quorum tractus rei ipsius, cuius notæ sunt, aut dilationem, aut difficultatem, aut moram, aut vim pingunt, hæc est prima pleni ratio. Altera quum verba

verba carpuntur à verbis, vt ex ipsis partibus pes fiat. cuiusmodi versus ille est in XI,

Extulerat lucem, referens opera atque labores. &,
Sic fatur lacrymans, classíque immittit habenas. &,
Romanóque foro & lautis mugire carinis.

Vacui autem lex obseruatur, aut ex natura ipsius, aut ex frequentia & raritate. Naturam intelligo formam modúmve, quo verbum à verbo absistit veluti differt interuallum horum duorum, *qui primus*, ab interuallo illorum duorum, *Littora multum*. Itaq; aut vocalis excipit vocalẽ, vt *Insulæ Ionio*. aut consonans consonantem, vt *sub pectore*, aut consonantẽ vocalis, *Ibant obscuri* aut è cõtrario, consonans vocalẽ, *numine læso*. quorum omnium multa variáq; ad constituendum numerum vis est. Quinetiam ipsa vacua modo alio considerantur: non quo pedem, sed quo verbum claudunt, quorum frequẽtia interuallorum hoc in genere affectum auget in sententia. Nánque vt plus soni reddit tractus prolixioris, ita plus exhauritur spiritus in vocis resumptione. ergo interdũ prætulit Poeta compositum simplici, Vt rei tractum vocis prolixitate referret. interdum minutioribus conferfit versum vocibus. Exemplum prioris cõsilij, *lato quam circumamplectitur auro*, non, circumplectitur. Hoc enim est illo simplicius. neque veritus est elisionem, sed potius affectauit ob sonũ. In illa igitur mora (auditur enim aliquid quo intelligimus ibi fuisse illam præpositionem, sicut scripsit Quintilianus) designatur ambitus illius amplexionis. sic & attollere potiùs quàm tollere,

Hortor amare focos, arcémque attollere tecto.

Opera enim multa eget arcis ædificatio. Iccirco plus etiã operę positum est in *Attollere* quàm in tollere posuisset. De his autẽ etiam inter Soni obseruationes dictum est. Breuiorum autem verborum laus atque vtilitas ad comparandam maiestatẽ vel ex vno illo versu cõstare potest.

Arma virúmque cano Troiæ qui primus ab oris, & illo,
Inde toro pater Aenea sic orsus ab alto.

Cum quibus si comparentur ij qui ex prolixis constituũtur, facilè intelligẽtur vtrum genus ad altiloquam dicendi formam sit accommodatius,

Iasius Imbracides Icetaoniúsque Thymætes, &,
Phyllirides Chiron Amithaoniúsque Melampus.

Ledæam Hermionem, Lacedæmoniósque Hymenæos.

Cæterùm vocabulorum breuitate etiam ad celeritatem vtimur, dum molitur consilium, miscuit prolixiora. dum exequitur, expedit minutioribus verbis,

Ergo age chare pater ceruici imponere nostræ:
Ipse subibo humeris: nec me labor iste grauabit.
Quos res cunque cadent, vnum & commune periclum,
Vna salus ambobus erit: mihi paruus Iulus
Sit comes, & longè seruet vestigia coniunx. Sic mox, *Tu genitor cape sacra manu.* Continua porrò bissyllaba, *dextræ se paruus Iulus Implicuit.* Verbum hoc longius implicationem designat ipsam.

Ponè subit coniunx: expedita.

Adhuc verò expeditiora,

Et me quem dudum non vlla iniecta mouebant
Tela, neque aduerso glomerati ex agmine Graij,
Nunc omnes terrent auræ, sonus excitat omnis.

Nec minore arte, *subito quum creber ad aures*
Vrbis adesse pedum sonitus. &,
Ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
Voluitur. Tum subiecit verbum *exuperans*, alia propterea quod flamma quoque exuperabat,

Exuperant flammæ, ferit æstus ad auras.

Quid illis verbis celerius?

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

Aut illis?

Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Quid illis lentius atque adhærescens magis?

Ante & Trinacria lentandus remus in vnda.

Cunctabundus rem quam exhorrescebat Æneas, dicit illo versu,

Nec tu mensarum morsus horresce futuros.

Vbi quum hactenus de mole ac corpore dictionum præceptum est: obseruetur etiam temporis tractus, quod erat secundum membrum quantitatis. Spondæis enim vtitur in ipsis cõmorationibus: Dactylis autem in expeditionibus. nam quod professi sunt, Trochæos seruorum diligẽtiæ conuenire in Scenis, satis est in Epinomide à nobis refutatum. Id quod ex Tragicorum quoque iudicio clarius constat: qui choros suos etiam in stataria materia è puris Trochæis sæpenumero edidere. Poeta igitur quum Æneam

Æneam à Troianis oris in Italiam deduceret, dactylis vsus est: iter enim facit. quum verò ipso in itinere multis cunctabundum iactationibus canit. detinet spondæis,

Arma virúmque cano, Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus Lauináque venit
Littora. Hactenus processus. nunc obiectio impedimentorum: *-multum ille & terris iactatus & alto.* Sic discessum recentem Troianorum, qui penè etiam in ipso essent conspectu,

Vix è conspectu Siculæ telluris. Cunctatur enim oratio, & in spondæo & in monosyllabis. sanè vix illud fit. Audis etiam in illo id quod in re atque opere est,

Et læues ocreas lento ducunt argento.

Motus igitur ipsos, ac motuum variationem pingit. nam ob pondus subsistit: deinde impetum dat, quum dicit,

-versántque tenaci forcipe ferrum.

Talis vis est in ipso dactylo, vtpost collectas vires faciat impressionem. Id quod subiicitur oculis, nõ solùm auribus in verbo *Impulit, impetus, incita, obuius, igneus.* Contrà, Anapæstus aptior ad luctã. Mouetur enim celeritate sua in hostem: deinde cõserto prælio perstat. Neque verò temerè proceleumaticus admissus est ab eodem. Nonne vides ictuum crebritatem atque celeritatem?

-labat ariete crebro
Ianua. Item aliam celeritatem.

Hærent parietibus scalæ. Sunt etenim verba quædam quæ secum connatos habent pedes ad eas quãtitates quę sunt in re manifestæ: vt Satim, Citò. nam & curta sunt ipsa tota, & earum partes minimum habent tẽporis. Illico etiam, & Protinus, & Ocyus, cum promisso motu prę se ferunt per initia morã quandam: qua continuatio fiat cum superioribus: sic Velociter & Perniciter, primatum syllabarum tractum totidem celeribus rependunt. Celeriter, longè fidelius, nam tametsi multimembris est vox persoluit tamen quam debet in significato celeritatem. Non sic in *extemplo*, & in *actutum*: in *continuò* mediocrius. Ne adducaris in eam sentẽtiam, quę censet nomina verbáque naturalia esse, sicut est res. Quod quum Plato senserit à Pythagoricis, repudiauerit Aristoteles: huius

est res. Quod quũ Plato senserit à Pythagoricis, repudiauerit Aristoteles: huius odio potiùs, quàm quod quę dicebat intelligeret. Erasmus, vt alia multa, stolidissimè profiteri ausus est. Cæterùm & libris περὶ ἑρμηνείας, & in nostris De causis, acutissimè contra eos est disputatum. Nec minus hoc loco illorum vel tarditas, vel pertinacia, vel impudentia deprehendi potest, quum & longæ & breues dictiones sint notæ celeritatis, vt, citus, celer, velox, pernix, quæ tibi eligendæ erunt.

Ad vtramque verò consequendam quantitatẽ aliquando additur, vt dicebamus: interdum eximitur, elementũ. Certè in hac dictione, *Compositus*, motus est: quare Poeta cùm quietem demonstrare vellet: elisit vnam è vocalibus, quæ motoriam vocem faciebat, atque vt esset stataria, effecit,

Nunc placida compostus pace quiescit. Poterat enim sine carminis iactura, sic, *compositus placida nunc pace quiescit.* Sic propius accedit: *accestis.* quàm accessistis. Potuit enim *vitastis*: aut tale quid. Et celerius est, *iusso*: quàm iussero. Et in, *extincti*: est extinctio quædam decurtata voce. Sed de quantitate satis dictũ est. horum enim vestigiis cætera omnia poteris indagare: nunc ad qualitatem ipsam transeamus.

EX DICTIONVM QVAlitate.

CAPVT XLVII.

AC quantitas quidem ad materiæ rationem propius accedere videtur, qualitas formæ naturam magis sapit. videtur enim Numeri anima, sonus: Corpus autem, dictio. Est autem sonus, quemadmodum dicebamus, duplex. Alter sanè qualiscunque vel in vocalibus, vel in cõsonantibus, vel singulis, vel cohærentibus, vel cõiunctis, vel commistis. Alter est soni potius modus, de quo in libris de causis acutissimè disputatum est. Accentum dixere, veteres soni moderationem in tollenda, premendáque voce. ita enim loquebantur, vt canere viderentur id quod multis etiamnum peculiare nationibus est. Taurini Ligures soli Italorum accinunt loquutionibus. In Gallia, Aruerni. Non temere factum puto, quod ab iis, qui Latinè loquuntur, desitum sit. Quid enim risum maiorem mouere,

mouere queat. quàm si ita pronuncies.

Ar---virum--ca--Tro----pri-----o---
ma que no iæ qui mus ab ris.

Quod quoniam à nullo accepimus præceptore: voluimus hic explicari, ne alios quoq. vel lateret, vel falleret: sicuti diu nos quoq. fefellit. Cæterùm, cùm tenorem: (is enim tenor est) à quantitate non distinguant: atque barbarè penè omnia pronuncient: omnia enim producunt Itali: omnia corripiũt ita Vascones, vt deuorare videantur: quibus temporibus quoque antiqui pronuntiarent, pictum dedimus,

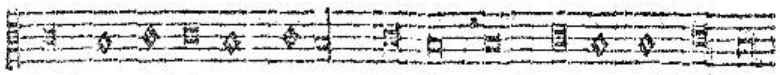

Arma virúmque cano Troiæ qui primus ab oris.

Cùm igitur huiusmodi qualitas iam vsu abolita sit: ad aliam, quæ luculentissimam constituit speciem orationis transeundũ est. Eam sic agnoscebamus, in vocalibus, in consonantibus, singulis, cohærentibus, coniunctis, commistis.

Igitur Vocales grandisonæ sunt, A, & O. Obscurum, V. obscurius Y. Exile I. Mediocre, E. in A, latitudo. In I, longitudo. In E, profunditas. In O, coarctatio. In V, & Y, natura quædam affinis ipsi I. In verbo igitur, *cano*, vtraq. illustris: plus enim ibi audis, quàm si dicas: Canus. Sic, *alto*: quàm Altus, *Lato*, quàm Latus: aut, Canis, Latis, Altis: Mediocrem autem autfusum sonum in, Cane, Late, Alte. I, multum potest ad animi suspensionem, quæ in Voto, in Religione: præsertim cùm producitur: vt dii: etiam cùm corripitur: Pij. Et ad tractum omnem denique designandum. Litora, Lites, Lituus, It, Ira, Mitis, Diues, Ciere, Dicere, Diripiunt Status enim in principio, motus deinde. Hæ per se singulę vocales. Cohęrentes autem similibus similes augent sonum. Græci geminant A, & O, λαάν, βοῶνος. Latini O. Coorta, Coopertum, Cohortatus. Item

alias, in quibus eiusdē efficaciæ sonus exultat. Deæ, Deprehendo, Vehemens, Deero: Deerro. Dij, Pij, lit: nō sine manifestissima spiritus profectione, Lituus, nō sine soni quem significat, similitudine. Ex vocalium cōmistione diphthongi fiunt. quorū sonus cùm & desierit, & si restituatur, distortus sit: in eorum præceptionibus non laborabo. Non coniunguntur autem vocales, quemadmodū consonantes in eadem syllaba nisi commistione, vt diximus: aut mutatione: quod facit I. & V. de quibus alibi. Exempla verò aliquot huc adducenda sunt, Granditatis illa: *Arma virúmque cano*. Mista illa. In itinere quod appetit: *Italiam*. Necessitas itineris in vasta voce, *Fato*. Vastitas in vasta voce,

Vastos voluunt. obscurum in ipsa voce hoc significāte. Quid enim illis obscurius? *Ibant obscuri. Inuadunt vrbem. Túque inuade viam*. Illa verò proposita, explicata, diffusa. quæ egent consultatione,

Consulere atque omnes metuentem exponere casus.

Est enim decies. Expositum, sic,

Et petiere sibi & voluere adiungere gentes.

Manifesta verò dat exempla humanitatis, & grandiloquentiæ initio diuini operis. Tenuissimum enim,

Ille ego qui. Deinde cùm dicit: *& egressus syluis vicina*: latiore sono vtitur, atque sanè egreditur, ac vestigia ponit in grandiore.

Vt quamuis auido parerent arua colono:

Gratum opus agricolis. tandem persistit,

At nunc horrentia Martis, Arma cano.

Sic, *olli*, potius, quàm illi. *Coorta. Collucent, Apparent,*

Illætabile murmur. Sanè obscurum. Etiam illud,

Cristáque tegit galea aurea rubra.

Quod potuit, *cristis rubris*. At Seruius ausus est recensere inter pessimos versus. Similis ille,

Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram

Sustinet. Tantum interest inter Grammaticū & Poetā. Eiusdem maiestatis: *Verbenæ tempora vincti*, non, verbenis. &, *Latera ardua tinxit*. &, *capita alta ferentes*. &,

Accipite Æneam. & tandem arcete periclis.

Exemplum de O,

Ionio in magno. Neptuno Ægeo. Inoo Melicerta. Apud Senecam, *Actoo gelu, Bootes, Oriona*. Apud Catullum, *Oarion*,

Hiatus

Hiatus autem sæpe quæsitus,

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

Sub Ilio alto, præsertim cùm repræsentandus est, vel conatus, vel difficultas. *Ter sunt conati imponere Pelion Ossæ*. Equidem etiam alio auxissem *Pelio Ossam*. Sicut & illud Ouidianum,

Iactari quos cernis in Ionio immenso:

Fecissem, *Quos cernis iactari in Ionio*. Admirantis superciliosus hiatus ibi:

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error!

Aliquando variationis, ac decoris tantùm gratia, *Dardanio Anchisæ. Neptuno Ægeo*,

Consonantibus autem sonus vt non integer sine vocalibus, ita cum ipsis talis, vt eas faciat pleniores. Inter quarum naturam natura media est ipsius aspirationis. Cuius pronuntiationem tametsi viro graui indignam semper existimaui: est enim corui gutture canere: & quasi vomere videntur, qui ita loquuntur, tamen quia veteres eam admisere, vsus priscus tenuit, nouus recuperauit. de ea tantùm dicemus: multum posse in animi affectibus. Quare Interiectionibus addita est. Adiuuat rem sanè. *Paucis turbatus vocibus hisco clamor frustratur hiantes*: Ahena. quod cùm sine aspiratione scriptum esset in Codice Virgiliano, superinductam noua manu vidisse se scribit Gellius.

In Consonantibus est Sonus, & Spiritus. Spiritus continet stridorem: sonus, vibrationem, asperitatem, tinnitum, mugitum. Spirituosum F, tantum abest vt quemadmodum dixere, sit muta. per se enim flatum habet. magis etiamnum S. Stridor in Z. Vibratio & asperitas in R. Tinnitus in N, & L. Obscuræ pressique soni. B, P, T, C, G. paulò hilarior, D. Arabes verò ipsum etiam aspirant. Contrà, Galli in fine attenuant ac pro T, pronunciant. M, seipsum, quid velit, prodit. est igitur F, affine adeò aspirationi, vt Fistula, & Fiscus, ab hiatu deducta sint. Neque abest ab ea vi digāma Aeolicū. Quare, & in voce hac, Flatus, spiritus est ex ore exiens, & in Fluo, ac Fluctus, additū est robur aspirationis: cùm esset, Pluo, Græcum vetus: quod addita consonante πλύω dicunt. Est enim &, Flatus, Græcum æquè, φλᾶν & παφλάζειν. Ritè igitur rem ipsam pinxit Poeta cùm dicebat,

Ferunt ſua flamina claſſem. &, *freta fremida.* &, *fractaſque ferunt ad littora voces.* Eadem proportione digamma Æolicum, *vaſtos voluunt ad littora fluctus.* S, autem ſibilum edidit clariorem: *-ſale ſaxa ſonabant*, vtrunque coniunxit in ventis, *-loca fœta furentibus auſtris.* poterat enim dicere, Plena: ſed quæſiuit F. Stridorem in Z, etiam Quintilianus notauit. apud Græcos quærenda: nam Latini cum ea ſuam vocem habent nullam. Aſperitas in R, repræſentatur ex ipſa voce ſtatim, præſertim quum geminatur. ſolum,

Aſper acerba tuens, Geminatum,

Horrida ſanguinei ſpectantur prælia belli. -acerrimus armis. miſerrima ſtudiiſque aſperrima belli. -acerrimus armis. miſerrima Dido. Aere, ferrum, robur, fortis, rumpo: ſunt tamen, quemadmodum dicebamus, etiam voces aliæ molliſimæ per eam literam demonſtratæ. Quid enim leuius Riſu? quid æquabilius Ratione? quid minus aſpernabile quàm Res? Illa autem meritò: ita rictus, ringor, horreo, terreo, & eiuſmodi. Feſtiuiſsimo verò Epigrámate ciuis noſter Nicolaus Arci comes perſtrinxit Quintianum. is enim heroicam literam vocabat R. quare ea differciebat verſus ſuos. Ille igitur poſt aliquot verſus Quintianicos pleniſsimos illius elementi, tandem,

Quintianum.

Errat ſi quid vult dicere Quintianus. Audis autem in *Aetna ruinam, Erigit eructans.* Sibilum ibi, *-cũ ſonitu*: Flatũ ibi, *-fundóque exæſtuat.* N, tremula eſt litera: ne pronunties more noſtrorum popularium, ex quorũ prolatione minimè agnoſcas eiuſmodi elementum, quũ eſt in fine dictionis. Illius cõcinnitatem audis in hac ipſa voce, Cõcinnitas, teneritudinem in Tenero: & in Flamina, leuamen. eſt tinnitus in Nomen. Mollior L, quod & audis in ipſo Molli. Semper quæritur in facilitate & volubilitate: quarum vtranq. audis in vtraque harum vocum. Itaq; lo cum abhorrentem à Tartaro rectiſsimè illis verbis indicauit, *Concilia Eliſiumque colo.* Illud verò molliſsimum, quod etiam à Quintiliano animaduerſum eſt,

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Vdum ipſum carmen eſt, ex ea litera quam vdam & liquidam appellarunt. Non ineptè illam in lingua ad patulum expreſſit Perſius,

Phyllidas Hypſipylas, vatum & plorabile ſiquid
Eliquat, & tenero ſupplantat verba palato.

Talia

Talia ſunt, Illætabile, lamentabile, vlulare, *vocemque per ampla volutant Atria.* Vtranque miſcuit, & aſperam & mollem liquidam in motu & ruina. *-ruere omnia viſa repente, Luminaque lauruſque.* M, ſicuti dicebamus, quem ad vſum eligendũ ſit, ipſummet oſtendit. ſonũ enim & craſſum & plenum edit: quem non eſt obſcurus Poeta. *Immugiit Aetna cauernis. Muſſant patres.* & ibi maximè, *Muta metu primo* B, C, G, P. haud valde mutant orationem ſola: coniuncta verò multùm, vt videbimus. D, aliquid vult: etenim audio nonnihil in Deorũ, dii. dea. Aliter enim afficit me illud, *Nate dea*, quàm *Nate meæ vires.* & Dominus quàm Dominus. P, tamen quandam quærit firmitatem. Agnoſco enim in Piget, pudet, pœnitet, pax, pugna, pes, paruus, pono, pauor, piger, aliquam fictionem. *Parce metu*, conſtantiã quandã inſinuat. & Paſtor, plenius quàm Caſtor. ſic Plenum ipſum, & Purum, Poſco, & alia eiuſmodi. T, verò plurimùm ſeſe oſtentat. Eſt enim litera ſonitus explicatrix: fit nánque ſonus aut per S, aut per R, aut per T, Tuba, tonitru, tũdo: ſed in fine, tametſi maximã verborũ claudit apud Latinos partẽ: tamen in iis quæ ſoná afferunt, affert ipſum quoque ſoni non minus. Rupit, enim plus rumpit, quàm Rumpo.

Atque hæc quidem natura vſúſque conſonantium eſt ſingularium: quæ quum inter ſe cohærent, aut coniunguntur, aũt commiſcentur, rem ipſam longè faciunt expreſſiorem. Cohærent igitur aut eædem, aut diuerſæ: ac geminantur quidem in eodem verbo, vt Flamma. In diuerſis autem non cohærent per geminationem, ſed dicuntur ſubire. Neque tantum edunt ſoni, vt *Ore reiectantem, miſtóſque in ſanguine*, &c.

Cohærẽt autem diuerſę, quũ in diuerſis ſyllabis aliam alia ſubit: vt *Italiam fato.* & in eadem voce, Imber. Coniunguntur autem quum in eadem ſyllaba ſunt: vt Crepo, clamor, ſcopulus, ſtatio, ſponte, Mnaſſylus, macto, apto, & eiuſmodi. Quarum coniugationes efficaciores ſunt, CT, & TR, & SC. In cohæſione autem R, præcedens C, multum edit ſoni: Parco, arcus, Orcus: maiorem quum antecedit T, Artus, partus, Martis. Ante P, non frequenter inuenias, Arpi, Harpyiæ. Ante B, ſæpius: & validum ſonat: vrbem, orbem, abſorbet. Ante V, conſo-

nantem nobilis est, Curuus. Ante M, valida est: Arma firmus. Ante alias non tantùm valet. Arbor, arduus. M, & N, ante B, Vmbo: P, Impia: F, Infandum: D, Vnda: T, Pontus, pleniſſimæ ſunt, præſertim quũ verbum claudunt: Terrent, ducunt, Ante G, maximi ſoni ſunt, Plangunt, Ante C, non tanti, Anchora. L, ante M, mollis, Alma, palma. ante T, plenior. Alta, calthæ. qui ſonus non diſplicuit ſummo Poetæ. *Alta mente. Ilio alto. Domus alta, Decora alta. Mœnibus altis. Alta tellure. Alta nubila. Altum mare.* G, ante M, concinnum, Agmen, fragmine. Cætera ſiqua ſunt, per te conſiderabis: vt B, ante N, Obnixus: multum moræ trahit, & vim notat. Quare vides exempla varia ipſius Poetæ, Incendit, Incenſa. Humentem, non Humidam: Intentant, non intendunt: Prenſant, non Prendunt. Coniunctarum autem ſoni molles, CL, Vinclis: PL, Placidus. Fl, propter F, pluſculum requirit, Flatus, Fluctus, Flictus. GL, eſt vt CL. F, cùm R, acrior, Fremitus, fragor, frigus. MN, mollis coniugatio, Omnis. ST. figit ac cohibet, Stare. Itaque ST, apud Comicos Plautum & Terentium ſilentij nota eſt. Stupor quoque ſatis id oſtendit, & Stipes, præſertim quũ ſubnectitur R. Equeſtris: *Strata viarum*, ſtragula, aſtra, tranſtra. Tres iugationes, quas ſuprà ſtatuebamus, ponendæ ſunt in exemplis. TR, violentiam: traho, contra, trans: præſertim ſi N, antecedat. Antrum. tanto magis ſi ſit ſibilus, Tranſtrum. Caſtra quoque eiuſdem erit obſeruationis. CT, penitus ſonum ponit ante oculos, Macto, ictus, flictus. haud longè ab ea, PT, Aptum, captum. Cæterùm SC, valde expetita eſt à diuino Poeta, Coruſcus, Hethruſci, crebreſco, madeſcunt, pateſcit, fileſcit, rubeſcebat, compeſcere, poſcunt, albeſcere, miſereſcite, clareſcunt, tremiſco, crudeſcere, euaneſcere, & ſi qua alia. Committuntur apud Græcos conſonantes tres, C, P, T, aliquando cum aſpiratione, aliquando cum ſibilo. Apud Latinos F, officium facit ipſius P, aſpirati: cuius vices gerit. de qua diximus ſatis. Cum ſibilo vnã tantùm coniunximus, C, ex quibus facta eſt noſtra duplex, X. Cum P, noluimus. cũ T, neque nos omnino, neq; illi penitus: ſed eius loco D, poſuerunt: vnde Z, conflata ſit, vt ſit SD. cuius qui probarunt duplicationem, vt ita ſcriberent, Mezentius, ſanè nuſquam fuerunt Grammaticieres, id eſt ineptiores. Verùm

rùm de hoc in Exercitationibus noſtris. Ipſum ergo X, multum ponit moræ, tum propter duplicitatem, tum propter naturam tum C, tum S. Igitur vixi, & vixet, & dixit, & tinxit, multum attollunt orationem. Monoſyllabum quoque ipſum, Vix, admodum firmum eſt. *Vix è conſpectu. Sidonia vix vrbe reuelli. Vix Tityre duco. Vix illam Phœgeus Sagariſque ferebant.* Hæ atq; ſimiles ſunt conſonantium coniunctiones quæ pro ſuis qualitatibus ſi affines ſibi vocales nactę ſint, non eſt dubitandum quin admirabilem efficiant orationem. Illud præceptum non in poſtremis habendum, Conſonantes additas interdum addere ſonum, interdum adimere. Eſt enim ſonorum magis ac grandius, Pecu, quàm Pecus, quare etiam producit vltimam, quam corripit pecus. Addit autem, quia Pluton plenius eſt quàm Pluto, & plus ſonat A quàm Ab. Iccirco præter Grammaticorum leges dixit,

-regnúmque à ſede Latini: non ab. Contrà in vndecimo, *-pacem Troiano ab rege petendam.* Verùm ſatis de qualitate, nunc de diſpoſitione agendum eſt.

EX DISPOSITIONE.

CAPVT XLVIII.

Diſpoſitio verborum, eſt collocatio apta ad efficiendum cõcinnitatem æqualẽ rei. Quare quum iidem pedes eodem in verſu conſtare poſſint, aliam ſæpenumero inimus collocandi rationẽ, quam exiſtimamus accommodatiorem ad ſententiã explicandam. neque enim ſatis eſt hoc id rei verbo ſignificari, neque ſic eas coniungi dictiones, vt ipſa rei conditio explicatur, ſed vt is vocum ordo inſtituatur, vt ex earum ſono res ipſa quaſi elidatur, atque eliciatur. Iccirco & in principio ſententiarum legimus pauciſyllabas dictiones, à quibus ad productiores fiat gradus, quo ſimul cum re ipſa creſcat oratio.

Fluctus vti primo cœpit quum albeſcere.

Ecce quomodo priores motus breuibus dictionibus ſenſim deduxit ad habitum ipſum, quem longiore deſignauit, *Albeſcere.* ſic, quum etiamnum eſſent in principio nauigationis: monoſyllabis egit.

Vix è conſpectu. Sic minutis voculis primùm,
Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab arce.
Extulit, & rauco ſtrepuerunt cornua cantu.

Vtque acres concussit equos, vtque impulit arma.

Tum in ipso tumultu voces explicat productiores,

Extemplò turbati animi: simul omne tumultu
Coniurat trepido Latium sæuitque iuuentus
Effera Ductores primi Messapus, & Vfens,
Contentórque deùm Mezentius. Itaque eodem iure arcessimus μονοσυλλαβοκατάληκτα, non sine tumultu Grāmaticorum, qui cùm paucæ lectionis, pauciorū artium, paucissimi sint iudicij præscribere audent diuina ingenia febriculosis trepidisque angustiis suarum præceptionum. Ergo maximus Poetarum, in quinto, quum incomparabilem versum illum fecisset,

Grammaticorū angustiæ.

Sternitur, exanimísque tremens procumbit humi bos:

impudentissimè Seruius, Pessimus, inquit, versus in monosyllabam desinens. Vtrum enim malis? húncne, an

Sternitur, exanimísque tremens bos corruit ictu.

Quis igitur illum quoque Grammaticorum interpolabit nobis, ne sit monosyllabum?

Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons.

Quem versum quare non appellauit pessimum, sicut & congenerem illum alterum? aut quare distulit iudicium monosyllaborum à primo ad quintum librum? Atqui potuerat sic,

Insequitur tumidis mons incitus vndis.

Verùm vt corruit Taurus, vt confluxit in vnum montem mare: ita corruit versus in monosyllabum, copia multarum syllabarū in vnā syllabam coacta est. sicut & in illo,

-ruit Oceano nox. Quid illo acrius?

-en hæc promissa fides est? Nihil enim aptius indignationi, quàm oratio desinens in monosyllabū. Vel euolue Demosthenis orationes: quótnam eius modi periodos inuenies: Inuerte modò, nihil frigidius. Horatius quoque quum è magnis cœptis futile poema exiturum stomacharetur, ex prolixis vocibus eduxit finem monosyllabum,

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Sic Poeta valido monosyllabo sustentauit procedentem ac mobilem versum,

Massylíque ruunt equites & odora canum vis.

Quam vocem si transmittas aliò, totus pereat decor, in illo quoque auertit deæ mentem, vt postea figat in pertinacia,

tinacia, *-auersa deæ mens.* Hanc dispositionem cùm apud Ennium, atque Lucretium inuenisset: dixerant enim, *& fortis equi vis.* non putauit amittendam occasionem, qua illam in suos numeros transferre posset. Pauci enim in aliis Poeseos legibus, nullus hac in parte cum Virgilio comparari dignus est. Itaque omnibus locis adeò studiosus fuit collocationis, vt si quid tantillum mutes, deterius facias. ergo illud quoque quod à præceptoribus nostris animaduersum est, videamus. Aiebant enim melius sic esse, *morémque imponere paci*, quàm *pacíque imponere morem.* Hoc, vt, meo iudicio rectè: ita non rectè, quando causam non docerent pręsertim cùm in hac voce, *morem*, grauior, & (ita dicam) corpulentior sonus sit. Sanè vocales in causa fuere, qua vox huic illa præferretur. Tum autem ne vltima dictio præcedens sonum sono suo imitaretur. non enim multum distant, *onere, orem.* Quare verò ille bis positus?

Quot prius æratæ steterant ad littora proræ.

Enimuerò insuauior versus est. quia Naues, noluit. Puppes, non potuit, neque enim puppes æratæ sunt. Potuit & illum sic,

-truncúmque reliquit Singultantem animam,

At maluit. *Sanguine singultantem.* vides enim dactylum quo vna sanguinis eiectio facta est, mox moram exitus alterius in spondæo, & in sono cohærentium consonantium, & in tractu reliquiarum dictionis,

Hortor amare focos, arcémque attollere tectis:

Minore opere licebat, *atque arcem tollere*, Efficacia conatus in attollendo periisset, vti suprà monebamus.

Vada dura lego, saxis Lilybeia cæcis:

Maluit, quàm *cæcis Lilybeia saxis.* propterea quòd haud ita pridem versum clauserat eadem voce, *viuo præteruehor ostia saxo.* Vbi nos doceat quantum operæ ponendum sit in varietate, quam præferamus aliquando vel sono, vel elegantiæ. Par consilium in illo, *-& vinclis innaret Chlœlia ruptis.* consilium, inquam, quia posuit adiectiuum in fine. Ratio dispar, nimis enim frequenter, L, impingeretur, *Chlœlia vinclis*, & vox illa, *ruptis*, cùm versum claudit, sanè rūpit vincula. Sed & illud obseruatū postea inuenimus à Pontano, quod nos quoq; pridem mouerat ad iudicandum. est enim eius versus facies à vulgari

diuersa, *Curru iungit Halesus equos*, potius, quàm *Iungit Halesus equos curru*. Id quod plebeius quispiam Poeta fecisset. Spondæus enim disiunctus à subsequente dictione, quæ Dactylum instituit facere, moram iugandi equos nondum iunctos connotat, *& fatis Regem se dicere posci*, potius quàm *posci se dicere Regem*, quia & elegantius, & numerosius. Concurreret enim syllaba eadem, *dicere Regem*, & *posci* habet coniunctas consonantes ad sonum.

Nunc nunc ô liceat, crudelem abrumpere vitam,

Maluit, quàm, *nunc ô nunc*, ob celeritatem. Affectus maior in, *Nunc ô nunc*. In illo impetus manifestior. Mirum verò quantum afferat vel affectus, vel ornamenti vox, quæ in principio carminis ponitur post expletam sententiam, quæ vox illi tamen apposita apponit & sensum, *crudelis*

Túne illa senecta
Sera meæ requies, potuisti linquere solam?

Crudelis. Neque enim post, crudelis, punctum, siue notam interrogationis libet apponere, sed post sententiam quæ finitur illo nomine, solam. Enimuerò plus placuit additamentum illud illius vocis, Crudelis, gestu sustineri. Idem in IIII,

Et mediis properas Aquilonibus ire per altum:
Crudelis. sic in secundo, *infelix*,
Et gener auxilium Priamo, Phrygibúsque ferebat,
Infelix. Est enim tanquam elogium, quemadmodum Bellatrix, Venatrix, & alia,
Dederátque comam diffundere ventis,
Venatrix, & in XI, æquè, *Captiuo siue vt se ferret in auro*:
Venatrix, Et in I.
Aurea subnectens, exertæ cingula mammæ
Bellatrix. Ne à Græcis quidem ignoratus dicendi modus, χέρνιβ& νίπτ&. Quam equidem figuram si velis dicere, appellare ausim expressionem,

Inimicus & hauserit ensis, Hoc magis probauit, quàm *inimicisque hauserit*, vt expediret rem simul cum dactylo: non est veritus postponere coniunctionem, cuius natura est præponi. Licet enim Poetæ contrà, tum leges, tũ cõsuetudinẽ loqui. Arcessere præterea voces alias ab iis, quę in communi vsu sunt. Nihil enim maiorẽ comparat gratiam, quàm nouitas. Quare cùm Plautus, authore Festo,

Festo, patulos dixerit boues, quibus supra vulgarem modum cornua panderentur, maluit Poeta dicere, patulam fagum: cornua verò nouo epitheto insignire.

Camurus sub cornibus aures. In quinto autem Æneidos, & nauis moram spondeis æquauit, & rupis extensionem, cum dactylo simul extendit,

Infelix saxis in procurrentibus hæsit:

Alia sanè ratione atque cum adhæresceit in vallium depressione, & depressas conualles. quemadmodum illius flexione,

Et longos vbi circumflectere cursus.

Probauit etiam quosdam numeros, eadem forma, eadémque quantitate,

Post habita coluisse Samo. Hìc illius arma.
Consilia, Elysiúmque colo. Hìc casta Sibylla.
Et vera incessu patuit dea. Ille vbi matrem.

Amat etiam coniunctionem illam, ac, pro, &, Sic, atque. Et haud pro non: grandiores enim sunt.

Filius ardentes haud secus æquore campi
Exercebat equos.

Postponere etiam præpositiones Attici consueuere: Plato enim ferè postponit, τὸ σὺν. sic noster, *Transtra per, & remos*. & *quos intermedius venit furor*? Quare non dixit, Phrygiæ, sed, *Troiæ qui primus ab oris*, nec, *Italiam profugus fato*.

Abruptis etiam, & Abrumpit, pro simplicibus. Interdum quoque elegãtiæ causa prępponitur adiectiuum substantiuo: quòd si postponitur, fit ad efficaciam, *Atque apibus quanta experientia parcis*. nouũ enim est, ac propterea mirum, in tam bruto animalculo inesse parsimoniæ virtutẽ. Sic, *Inde toro pater Æneas sic orsus ab alto*. quia refert cuiusmodi toro sederet. Sed & continuare duas, aut plures voces ab eodem elemento incipientes, mos veterum fuit: sæpe enim in Plauto, atque Ennio deprehendas. etiam Ouidius nõ neglexit: Virgilius verò non sine ratione vnquam posuit, *Arma amens capio*: est enim anhelitus iterata vocalis vastitate. sic, *sale saxa sonabant, Sæua sedet super arma*? Quare, *Ni faciat; maria, ac terras*. potius quàm &, aut, Mare cum terris. Illa quoque sunt exempla quibus res ipsa verbis exprimitur. Seiũctis enim verbis & pedibus simul, multa quoque similia indicantur, ibi enim

desinunt verba, *sed tu desine velle.* Et ibi labor impēditur: fit enim aggressio ad opus faciundum, *Scilicet omnibus est labor impendendus.* Præsertim cùm post accelerationem fit mora in ipso opere. cùm impenditur, per spondæum. ‖ *Moriamur*, iam expeditum est: tum autem breuisyllabis, ac paucisyllabis: *& in media arma ruamus.* ‖ In illo autem est expeditio primùm: mox applicatio ad vsum, *Experiuntur & in medio quæsita reponunt.* ‖ Poterat sic, *Numina magna deùm iussi veneramur*: maluit, *Iussi numina magna deûm*, vt Iussionis atque obtemperationis antecessionem ostēderet. Cùm autem pedes sese ingerant temere: magnopere studēdum est, ne tres versus eadem pedum collocatione continuentur. putāt esse generosum ex primo & quinto dactylo, cæteris Spōdæis. Alternatis molliusculum fieri. Spōdiacum temere veteres præsertim Græci: etiam Catullus paulo frequentior. Virgilius suo more, i. prudenter, in re quippe fixa, vt in secundo, *Phrygia agmina circumspexit.* fixis quippe vestigiis oculos circuntulit. Et in nixu,

Cornua velatarum obuertimus antennarum.

Turrium quoque firmitatem, & Apœnini, & Hellesponti tractam eadem clausione metiti sunt,

Turrigeræ Antennæ.

Sic, *Costam longo subduxerit Apœnino,*

Producitur Hellespontus.

Rariores disiunctis vocibus,

Quod fieri ferro, liquidóve potest electro.

Multò durius si monosyllaba sit in fine, vt apud Homerū nō semel. Rarissimi Latinis terni in fine, vt apud Catull.

Phasidos ad fluctus, & fines Aeteos.

Ex omnibus spondæis fortasse apud Græcos inuenias. Nunc nullius nobis in mentem venit, Ennij & Lucretij vnum & alterum descripsimus alibi. Aristophanes in Auibus septem spondiacos tetrametros continuauit.

Illud de dispositione animaduertendum est, Græcos Heroicos, atque Elegiacos abusos esse licentia hiatuum. vt vbi libitum esset, diphthongos, vocalésque lōgas ante alias vocales vel producerent, vel corriperent. Tragicos Comicósque vel nunquam vel rarò. Apud Aristophanem enim vix alium reperias vocaliū occursum, quam τί ὄξι; Apud omnes idem inuenias. neque enim elidi potest, sine formæ interitu. Omnibus quoque commune est, cùm dicunt,

dicunt, ἢ οὐκ ἀΐεις, non numerare notam interrogationis inter syllabas, quibus pedes constituuntur. In Prometheo Æschylus hiatum admisit, & alibi,

Ἀλλ' οὐκατ' ἴσχιν οὐδὲ πρὸς τὸ καρτερὸν
Χρὴ, ἢ δόλῳ τοὺς ὑπερέχοντας κρατεῖν.

Pindaro quoque rarissimus hiatus: veluti in Olympionica Epharmosto,

Ὅσσα βοᾷ ὡραῖος ἐών.

Sed licuit ob aspirationem. Isocrates nusquam, Aristoteles rarò & Demosthenes. Ille etiam in præcepta retulit cautionem hanc tertio Rhetoricorum. Hesiodus contrà omnem & legem & morem, excussit, ι, ex fine III. casus, βασιλεῦς pro βασιλεῦσι. quod diximus de ἢ οὐκ, eodem modo de μὴ οὐ. Vocum autem multiplicationem etiam ex illo potes animaduertere. Nam cum posset, nec ineptè quidem *Multa etiam bello passus.*

Arrisit clarius, *Multa quoque & bello.* ne à geminatione quidem coniunctionis deterritus,

Vis etiam in aliis videre tractum ipsum moræ sub oculis?

Stabant orantes primi transmittere cursum.

Cum illis enim versus quoque stat: longè diuersus ab illius leuitate, qui cum igni stipulam peruadit,

Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis.

Aut legumina legit,

Sustuleris fragiles calamo, syluámque sonantem.

Sed parem lentitudinem & stuporem in periculo,

Extemplò Æneæ soluuntur frigore membra.

In eadē quoque oratione pro rei natura numeri diuersi,

Et mulcere dedit fluctus:

Hic est liquida iterata: vocales autem vel mediocres, vel exiles, vel obscurę omnes. Tum verò vbi contrarium introducit, contrariis vtitur numeris, *& tollere vēto.* Varietas verò, quod toties monuimus, poeticarū omniū virtutum maxima est. Quamobrem incompta illa (dissita enim sunt) condimenti atque intinctus loco habenda erunt,

Omnium egenos. *-Sicnam fore bello.* *-Ille vbi matrem-* *-Hector vbi ingens.* *-Iunonis ob iram.*

Ille autem expirans, non me quicunque es inulto
Victor nec longum lætabere. Te quoque fata.

Ac de his quidem satis. Non enim tanquam præco aut

ſcriba cenſoris, nomina ſunt nobis omnia deſcribenda, ſed præcepta modo ſtabilienda, quæ proponebamus ad animos excitandos: quos ad hæc ſtudia natura deduxit: qua duce leges ex his non tam accipiant, quàm emendent, ſi opus ſit.

DE PEDVM CONSTITVTIONE EX IVNCTVRIS VERBORVM & eorum quantitatibus.

CAPVT XLIX.

ETſi ſuperiore opera ſatis multa ſcripta videntur de collatione, qua numerorum concinnitas conficiatur: tamen vt nequid hîc deſideretur, quod explere iudicium poetæ poſſit, adiungemus iis hanc quoque diligentiam, quæ ſpectat ad iuncturas quantitatéſque verborum, quibus numeri conficiantur. Nam quod monebamus ita diſponenda eſſe epitheta, ne ad ſupplementum pedũ addita viderentur, alia res eſt. non enim hinc oritur numerus. at hoc loco ſtructura noſtra, quemadmodum in parietibus ipſis, conſideranda. Nam ſicuti maiore firmitate opus eſt in muris, vbi alterna ſerie ſaxa, aut lateres ita cõſtituuntur, vt vnius ordinis iuncta capita, & ſubſtituãtur mediis ſuperioribus, & imponantur mediis inferioribus: ita quorum pedum pars prioris vocis finem cum poſterioris initio cõiunxerit, aptiorem auribus excitabit connexionem: vt in illo,

Vrbs antiqua fuit: Tyrij tenuêre coloni.

Quanquam vt lex hæc perpetuò debet eſſe, non tamen eſſe decet perpetuam, id eſt, vt minimè abolendam, ita minimè in omnibus obſeruandam. tum quia diſcluderetur hac tam rigida neceſſitate poeta à nobiliſſimis ſententiis: tum quia varietas, tot à nobis nominibus tot locis decantata, veriſſimis intinctus eſt poeticorum obſoniorum. Diſſitas igitur eſſe partes, & licet interdum, & confert, & neceſſe eſt. Primùm enim ſententiæ: ſecundariæ operæ concinnitati conſulendũ. Nõ eſt autẽ in quouis genere verſuũ ratio eadẽ. Quare in aliis Lyricis laxior lex, in Adonio parcius cõmittendũ, vt vnica voce cõſtet: aut duabus, quarum prima ſit monoſyllaba, aut vt monoſyllabâ finiatur. Exempla, *Belligerantes, pax, repetita, Arcadia, lux,*

lux. In Sapphico minus ſæpe illa. Si prima triſyllaba, ſecũda quoque, vt *Otiũ Catulle tibi moleſtum eſt.* Siue omnino tres primæ ſyllabæ pluribus vocibus conſtent, vt, *Priſcæ & neglecta redire virtus.* ſiue ſit prima diſſyllaba, ſequente quadriſyllaba, vt, *Lenis Ilithyia tuêre matres.*

In ſenario dactylico, nunquam aut rarò ſecunda voce ſecundus pes finiatur, ſi priore primus, aut prioribus, vt *Da mihi fallere: da, ſanctum inſtúmque videri.* Etiam ſi ſint duæ voces in ſecundo: vt,

Veſtrum prætor, is ineſtabilis & ſacer eſto.

Item ſi pedis initium ſit in prioribus, vti,

Et Tyrias dare circum illota toralia veſtes.

Quòd ſi monoſyllaba vox cõſequatur, emolliet, quia ſiſtet, vt ibi,

Iam ſatis eſt, at tu quantumuis tolle benignè. &,
Eſt opus hac, ait: & valeas, me ſylua, cauúſque

Manifeſtò in illo, *Scilicet vt tibi ſe laudare, & tradere coner.* Si enim ſubſtituas ſic, *Scilicet vndique ſe laudare, & tradere coner*, inſuauior fiet, & adhuc magis ſic, *Scilicet vt tibi collaudare.* Quòd ſi etiam cum his tertius pes tertia voce claudatur, iam non eſt ferendus. Alia ratio eſt, ſi duo primi pedes vnica voce cohibeantur, vt *Armentarius Afer agit tectúmque larémque.* Eſt enim vetuſtiſſimus nævus, Illius autem triſyllabi proportionem, quam in Sapphico indicabamus, obtinet ſenarius, vt, *Sulcos, & vineta crepat mera, præparat vlmos.* Præcedente verò Dactylo melior, an inſuauior? vt in hoc, *Hæc ego ſi compellor imagine: cuncta reſigno.* & trãſlato dactylo, vt ibi, *Multa mole docendus, aprico parcere campo.* Atque hæc quidem ſic, propterea quòd ſequuntur multiſyllabæ dictiones illæ, *imagine, aprico.* quòd ſi ita ſtruas, concinnius ſonabit, *His ego ſi compellor aquis potare venenum.* de aquis Toloſanis. &, *Multa mole docendus erit iam parcere prato.* Huiuſcemodi aptationes, atque diſiunctiones verborum in Hendecaſyllabis minus periculoſæ, in Iambicis religioſius obſeruandæ Optimus enim ille, *Tecum ludere, ſicut ipſa poſſem.* nihilo deterior eo, qui vbique connexus eſt, *Cui dono lepidum nouum libellum.* Iambici verò diſſiti, peſſimi, quales apud Augurellum haud pauci, & Aeſchylum, niſi complectantur diſtributionem, quæ partibus debeatur, ſicuti fecimus nos in Scazonte. Cùm enim negaremus ambire nos xenia plebeia,

conſtituimus in tribus diſtributionem,in orexi,in ſiti,in ſomno:quippe in oliuis,in perna :in cruſtulo papauerato,quæ miſſilia olim erant Saturnalibus,*Nõ Luſitanis turgidam cadis Orchin, Non Cantabrorum viniſorbulam pernam: Nolo Turundam quam papauer aſpergit.* Complexi ſunt rationem trium,tribus commatibus,*Sat eſt famus. ſat eſt ſitus, ſat eſt ſomni.* Quod etiam in acriore incitatione fiet, propter aſyndeta,vt ſi cum vocum ſeiunctione,ſic etiam pedum aſyndeſis : vehementior fiat impreſſio, *Abi, mane: veni,Late,clama,tace.* In Elego pentametro libertas cuiuſcunque modi:cuius exempla comperies omnis generis.

Hæc de collocatione.Nunc videndum de monoſyllabis & polyſyllabis. In Heroici fine rarius caſtigatiores duos pedes vna voce coercuerunt,*Deiopeam.* Græci, & priſci Latini ſine modo, vt ſeſe ingeſſere. Iepidior ſi ſit Spondiacus verſus,Catullo frequens:apud Græcos vſque ad faſtidium. Ionicus à minore haud multo frequentior, *Adhibenda Elephanto.* in Pentametris affectauit primùm Propertius,mox conſilium mutauit ex populi ſtudio.Ouid.infrequẽtior in polyſyllabis, molliuſculi tamẽ ſunt. Sic & Iambici.Triſyllabis finiti teneriores: quadriſyllabis fluxi : biſyllabis toroſiores. Polyſyllaba in Phalecis multò ſunt ob eandem rationem iucundiſſima.mollitudinis enim ſunt alumni.Cùm igitur inuenta,his adornauerimus præceptionibus,erit opus omne abſolutum.

LIBRI QVARTI FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER QVINTVS, QVI ET CRITICVS.

DE IMITATIONE ET IVDICIO.

CAPVT I.

POETICÆ partes omnes rectè, vt ſpero,atque ſatis exactè exequuti ſumus. Reliquum eſt, vt ex his præceptis Poetam perficiamus :idque duplici via ac ratione: imitatione ſcilicet, ac iudicio. Quæ duo ſuapte natura diuiſa, neceſſe eſt in ipſo coniungi. Neque enim aut imitandum ſibi proponet quempiam,aut imitationis inibit rationem:niſi & Poetam elegerit, & imitandi ſpeciem probarit, ac tametſi non eſt imitatio neceſſaria:nõ enim primi quem ſequerentur,habuêre: noſtrum tamen maximæ parti expetenda videtur:qui temeſtatum iniuria in lingua patria peregrini ſumus. Barbari verò cùm Ciceronis imitationem odioſè ſuſtuliſſent: paria ſanè fecêre,vt qui nos ab illius imitatione dehortarentur, effecerint, vt ne ſe dignos quidẽ putauerit quiſpiam,quos imitaretur. Alij verò, inter quos Horat. cùm vniuerſam irriderent imitationem : ſine illa non multũ videntur potuiſſe. Ipſe enim, qui ſeruum pecus imitatores appellaſſet,in iis pedẽ locis poſuit,è quibus veſtigia ſuſtulerat Lucilius, Epiſtola quoque Græcorũ more,Phocyllidæ,atque Theognidis ſcripſit:præceptis philoſophiæ diuulſis, miniméque inter ſe cohærentibus. In Lyricis verò quot ab illis ſuffuratus ſit loca: haud facilè dicere poſſumus, cùm illa interière. Extant tamen non pauca, quorum nonnulla ſuo loco recitabuntur. Iudicium igitur duplex adhibendum eſt:Primum, quo

optima quęque ſeligamus ad imitandum alterum quo ea,quæ à nobis confecta fuerint,quaſi peregrina perpendamus,atque etiã exagitemus.Hoc enim præſtat noſtra fieri opera,vt perfectionẽ inuictam conſequãtur: quàm pati,vt cùm à moroſis inſectatoribus id effectum fuerit: ex eorũ iudicijs noſtri noſmetipſos deſertores fuiſſe videamus.Horum igitur iudiciorum vt & vſum habere,& ex eo fructum conſequi poſsimus,duo maxima atq. ingentia facinora in re literaria agreſsi ſumus: vnum hoc libro,vt Poetarum loca,qui eadem dixere ſcripſerint,conferamus:alterum in ſequẽti:deſperato penè periculo,vt quod ab antiquis dictum,an melius dici queat,diſpiciamus.

GRÆCI CVM LATINIS.

CAPVT II.

PRimùm igitur Græcos Latinóſque inter ſe conferemus,ac primùm quidem primos, Homerum, atque Virgilium,ex quorum comparatione cuiuſmodi iudiciũ de aliis faciendum ſit,conſtabit facilius.Duo igitur cùm ſint,quibus conſtat Poeſis,Res, & Verba, de rebus primùm videamus.Homeri ingenium maximum:ars eiuſmodi.vt eam potius inueniſſe,quàm excoluiſſe videatur. Quare neque mirandum eſt,ſi in eo naturæ Idea quędã, non ars extare dicatur. Neque cenſura hæc pro calũnia accipienda.Virgilius verò artem ab eo rudem acceptam lectioris naturę ſtudiis,atq. iudicio ad ſummum extulit faſtigium perfectionis. Quódque paucis datum eſt, multa detrahendo fecit auctiorem. Neque enim in mole,frequentiáve orationis,ſed in caſtitate atq. frugalitate magnitudo conſtituta eſt. Rerum quoque delectum eiuſmodi habuit,è quarum ſplendore luculentus ille nitor ſuis Poematibus adiungeretur.nam quemadmodum in ambitu ipſo vitæ noſtræ multa ſunt,pauca delectant, pauciora pariunt admirationem:ita in Poetę pectus multa ſeſe inſinuant:non omnia ſunt admittenda. Ille verò qui cum Marone faciat,malit profectò etiam boni quippiã tollere,quòd placere poſsit,quàm aliquid relinquere,quòd vel ſolam ſuſpicionem afferre queat offenſionis. Equidem vnum illum cenſeo ſciuiſſe,quid eſſet,nõ ineptire. Vnum eſſe inter omnes vnicum. ſingulis autẽ inſtar

ſtar omnium.Fudit Homerus, hic collegit, ille ſparſit, hic compoſuit.Homerus ergo cùm vitæ noſtræ duas inſtituerit rationes,ciuilem prudentiam in Vlyſſea, militarem in Iliade,eáſque tanquam duas ſpecies in duobus viris oſtendiſſet.in vno vtranque Ænea compoſuit Maro,cui etiam ſicut alibi diximus, addiderit pietatem, quòd ſi,vt ſolent iactabundi propterea prætulerint Homerum, quia fuerit inuentor argumenti,quid aliud faciant,quàm vt didiciſſe, nos fateamur? illi præceptorẽ à nobis ſuperatum confiteantur. Neque verò obtrectandum nobis, cùm ab illo acceperimus, quod ille ab aniculis didiciſſet.quæ enim vel in Iliade,vel in Vlyſſea fabulæ narrantur, caue putes ab ipſo excogitata, ſed per ora vulgi ſanè multò antea ab ipſo circumlata. Quòd ſi ei datur id laudi, quòd rectè concinnéque diſpoſuit, non id illi inuidemus, ſed inuidentibus barbaris extorquendam eſſe noſtram gloriæ partem curamus, hac ipſa in parte,qua nos cõpoſitiores ſumus. Denique quãtum à plebeia ineptáque muliercula matrona diſtat, tantũ ſummus ille vir à diuino vironoſtro ſuperatur.Quod ſi antiquiorum extarent monumẽta Poetarum, fortaſſe aliquis inueniretur, qui vt argumenti magnitudine cederet,ita cultu, atque prudentia orationis priorem ſibi locum vindicare conaretur. Arbitror enim ego Muſæi ſtilum longè eſſe Homerico politiorem atque coęptioré.quòd vt clariùs pateat aliquot verſus adducere coactus ſum. Nam quemadmodum omnes ſunt incomparabiles,ſolíque è Græcanicis Virgilio digni, ita nõnulli adeò compoſiti vt ab eius gentis nullo alio quàm à Muſæo dici potuiſſe videantur.quare neque Homerum,neque Orpheum,ſed Muſæum fecit ille principem Elyſiacarum cantionum.illo igitur verſu quid rotundius, elegantius,ornatius,numeroſius?

Αὐτὰς ἐὼν ἐρέτης, αὐτὸς κολ Φ-, αὐτόματος νηῦς.

Neque putes hunc ſolum eſſe,multi enim alij ſunt,

Ἡμὲν φῶτες πανύεσσι, σὲ δὲ κύματα μακρὰ φόρησαν.

quid illis ſuauius

Αὐχένι ἐν ῥωπος ἄλαλμα, πὸν ἄφελεν ἀϊδρείῃ ξεινὸς
Ἐννύχιον μετ' ἄεθλον ἄγειν ἐς ὁμήγυριν ἀγρων.

Et illud.

Μαμαρυγὼ χαρίεντ' ἐπαρὰ πουλυβοτειρῃ.

Vide & id,

-αἰεὶ ἐφθαλμοῖς βολάων
Ἔλκος ἀλιάδαιγες, ἢ ὀδὸν φρένας αἰδρόος ἀφύσσει.

Et illud,

Κυφωσίδων ἀάρων αὐτάγγελοί εἰσιν ἀκοιταί.

Nequeo verò satis admirari,

Κύφωσι φίλαι μὲν κύφωσιν, ἀθλωσαίη μετ' ἀθλίῳ.

Et illud audiri meretur ob sententiam,

-παρδενικῆς ἢ
Πειδουμένης ποτὶ λέκτρον ὑποδύσεσθαι ὀξυστομίῃ.

Grauius id, & memoria commendandum,

Γλῶσσα γὰρ ἀνδρώπων φιλοκέρτομος, ἐν ᾗ σιωπὴ
Ἔργον, ὅκως τελέει τις ἐπὶ τρόπον ἀκούει.

Illorum autem numeris atque sententia nihil plenius,

Ἄνδρα γὰρ αἰολόμητιν ἔρως βελέεσι δαμάσσας
Καὶ πάλιν ὀμβρήσας ἔλκος ἀκέσεται. οἷσι δ' ἀϋτὰς
Αὐτὸς ὁ πανδαμάτωρ βουληφόρος ἐστὶ θεοῖσιν.

Cum illorum verò gratia, atque numeris nulla alia carmina sunt comparanda,

Δεινὸς ἔρως, καὶ πᾶσιν ἀμείλιχος. ἀλλὰ θαλάσσης
Ἐστὶν ὕδωρ. τὸ δ' ἔρωτος ἐμὲ φλέγει ἐνδόμυχον πῦρ.
Λάζεο πῦρ καρδίῃ. μὴ δείδιθι νηχύτην ὕδωρ.
Δῦνόν μοι εἰς φιλότητα. τί δ' ἠρόθιον ἀλεγίζεις.
Ἀγνώσεις, ὅτι κύφως Ἀφροδίτης, ὅτι θαλάσσης:
Καὶ κρατίης πόντοιο, καὶ ὑμετέρων ὀδυνάων.

In quibus nullam vides licentiam, omnia castigata. Nam & rarissimum admittit hiatum, & lectis vtitur verbis: & versus claudit bisyllabis trisyllabisve maxima ex parte, vt si & hi versus Homeri sint, in Vlyssea discesse incepisse, in Iliade profecisse, in hisce seipsum perfecisse dicam. Quod si Musæus ea, quæ Homerus scripsit, scripsisset: lõge melius eum scripturũ fuisse iudicemus: Nam cùm à Musæo accepisset illa, munda simul & accurata,

Κύφωσι φίλη μὲν Κύπρις, ἀθλωσίη μετ' ἀθλίῳ,
Οὐ γὰρ ὅπη χθονίοισιν ἴσην ἠμᾶσθαι γυναιξὶν:
Ἀλλά σε θυγατέρεσσι δίος κρονίων τ' ἔδωκε.
Ὄλβιός θ' ὅς σ' ἐφύτευσε, καὶ ὀλβίη ἥ τέκε μήτηρ.
Γαστὴρ ἐσ' ἐλαχύστη μακαρτάτη ἀλλὰ λιτέσθαι.
Ἡμετέρων ἐπάκουε.

Hæc cùm accepisset, multo leuiore sono, abiectioribus

nibus, laxioribúsque numeris ita reddidit,

Τοιοῦτόν σε ἄνασσα θεὸς νύ τις. ἢ βροτός ἐσσι.
Εἰ μέντοι θεός ἐσσὶ, οἱ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
Ἀρτέμιδί σε ἔγωγε δίῃ κούρῃ μεγάλοιο
Εἶδός τε, μέγεθός τε, φυήν τ' ἄγχιστα ἐΐσκω.
Εἰ δέ τις ἐσσι βροτῶν, τοὶ δὴ χθονὶ ναιετάουσιν,
Τρισμάκαρες μὲν σοί γε πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ.

Iratum autem mare, atque fluctuabundum, quibus vterque scripserit versibus, videamus. Homeri illa nõ contemnenda,

Ὡς εἰπὼν σείων ἄλαλχε νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον
Χερσὶ τρίαιναν ἑλών, πάσας δ' ὀρθώσεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων. σεῦε δὲ νεφέεσι κάλυψε
Γαῖαν ὁμοῦ, καὶ πόντον. ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Omnia pulchra, plena, grauia: verùm è quibus maris motum nullum videam. Sed in quinto motum ipsum frigidè admodum,

Ὥρτο δ' ὅτε μέγα κῦμα ποσειδάων ἐνοσίχθων
Δεινὸν τ' ἀργαλέον τε κατηρεφές.

At Musæus quibus gratiis, quibus Musis?

Ἀλλ' ὅτε παχνήεντος ἐπήλυδε χείματος ὥρη,
Φειγαλέας δονέουσα πολὺ τροφάλιγας ἀέλλας,
Βίνδεα δ' ἀσκέπτοις, καὶ ὑγρὰ δέμεθλα θαλάσσης
Χειμέριοι πνείοντες ἀεὶ συφέλιζον ἄῆται,
Λάβρα μαστίζοντες ἅλιον ἅλα, τυπομένης δὲ
Ἠδ' ἠϊόνα μέλαιναν ἀπέκλυσε δι χθαδὸν χέρσῳ
Χειμερίῃ, καὶ ἄπρηστον ἀλυσκάζων ἅλα ναύτης.

Præter hæc verò etiam illa, ne prioribus Homericis illis inferior sit,

Ἠδ' ἀνέμῳ κῦμα κυλίνδετο, συγχυτο δ' ὕδωρ.
Αἰθὴρ μίσγετο πόντῳ, ἀνέχρετο κοὐκέτ' ἐνὶ χθὶ
Μαιομένων ἀνέμων. Ζεφύρῳ δ' ἀντέφερεν Εὖρος,
Καὶ Νότος ἐς Βορέην μεγάλας ἀφέηκεν ἀέλλας.
Καὶ κτύπος ἦν ἁλίης θ' ἑρισμαράγοιο θαλάσσης.

Vtinam igitur alia quoque extarent monumenta priscorum: non enim dubito quin iudicium meum præferretur. Neque verò temere multi docti, sanæque eruditionis viri extitêre, qui meritò notarint quædam, à quibus nos iuberent abstinere. Nam quæ ille de suis diis infamia, infandáque prodidit? Adulteria, incestus odia inter se. Quòd si allegorias trahunt ad Physicas: nunquam

quicquam comminiſci queant,quo Venus atque Mercurius à Vulcano in natura rerum comprehendantur. Quæſit Leucothea,quę inuito Neptuno rege ſuo Vlyſſem ſeruare audeat? Quis putet non eſſe puerile illud? Solis boues interficiunt Vlyſſis ſocij,ac vorant:hoc Solipſe nonaiſi per nuntium reſciſcit.& niſi dixiſſet Lampetie,etiam nunc ignoraret ille: miſellæ boues inultæ errarent in Elyſiis.Aſt alibi ſanè rectè dictum eſt,

Ἥλιος, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.

Saltem cùm torrerent eas,nidore Solem oportuit expergefactum, ſi in Oriente noctu dormiebat De pontu verò in Ithaca,quot nugas Porphyrius? nam ſi ibi res aut phyſicæ,aut cœleſtes ſunt: quid erit ipſa Ithaca,quæ ſatũ ipſum contineat? Minatur Iupiter in Solis vltionem ſeſe Vlyſſis naues fulmine combuſturum: eas obiectis mox obruit tempeſtatibus. Venus à mortali manu vulnerata, Eſtoſat Martem, quis ferat? etiam gementem,atque vociferantem facit.hoc turpius, ac fœdius,quàm vapulare. orationes in prœliis adeò longæ, vt dies deficiat nugantes.Hector pluſquàm dormit, Diomede plùſquam bene rem gerente.Loquax Achilles in concione minas perfert deterioris.fiet etiam apud matrem,atque hic eſt, à quo virum fortiſſimũ Hectorem interfectum credi vult:Putidum præterea mendacium illud,

Πάντες δ' ἀπέσσυτο κελαινεφὲς Κρονίωνι
Οὔτις ἄρ' ἔκ τράπετο ἐβουλήθη κῦδος ὀρέξειν.

Partiebantur enim inter ſe operas factionum, partim pro Græcis,partim pro Troianis.quare non potuere omnes Ioui Troianas opes ſuſtinẽti ſuccenſere,qui aliis verſibus ſe ad ſeſe omnia tracturum minitatur. Nihil putidius Hectoris morte:nihil illis ineptis epicediis.Priamꝰ, qui iam annos decẽ de muris prœlia ſpectarat iam tum demùm quærit quiſnam ſit hic,aut ille. milites inter ſe colloquuntur,atque nomine appellant, quaſi fuerint familiares.Vlyſſes interficit arcu procos,inter quos & ipſũ tantillum eſſet interualli:quare omnes ſimul in eum impetum non fecerunt? Achillis equi loquuntur.quid præterea expectamus? Vlyſſis nauis in ſaxum muratur à Neptuno: vt immortalem faciat,quam odio habere debuit.Queritur Antilochum filium Neſtor ad Troiam inseremptum, at is in certamine curruli viuit, ac vincit Menelaum, Porro Hectore occiſo,nihil præterea prœliorum commiſſum eſt. Iterum fiet Achilles non ſine maxima cauſa, queritur enim apud matrem, quòd Patrocli vulnera muſcæ vorent. Non habuit ſeruulum trinumo conductum qui illi ventulum faceret, quo vulnilingæ illæ ganeicolæ abigerentur.

Etiam in x, Iliados Iouem fulgurare facit vbi ningit. nunquam hoc vidimus.Tripodas fabricat Vulcanus ſponte ſua mobiles.quare non & leberes fecit ſponte coquentes obſonia?Iam ſine arte vlla vmbrarum euocatio. Alio enim apparatu vtitur Lucanus ad vnam tantùm eliciendam.Riſum verò cui non moueat:cùm ait enſem illas,& vulnera metuiſſe.Quanto ſapientius noſter,

-fruſtrà ferro diuerberet vmbras.

In xi,Iliadis tum primùm Agamemnonis deſcribit thoracem.At in ſecundo debuit: vbi enim exercitus catalogus, ibi & armorum. Demodocus deorum fœditates in Alcinoi canit conuiuio. noſter Iopas res Rege dignas. Sirenum verba ne poſuiſſet. Sententiæ,molles,vulgares, futiles:quæ ne cocum quidem meum,opinor,mouerent ad choreas:nedum vt Vlyſſem traherent ad manifeſta pericula. Id quoque ſcire peruelim vbinam eſſet ambroſia illa in quinto Iliad.qua Iunonis equi veſcerentur. Hæc, atque alia quàm plurima ſunt,quibus Homeri res,re Virgiliana longè minor eſt. Nunc quæ ad Phraſim, numeroſque pertinent,videamus.

HOMERI ET VIRGILII LOCA.

CAPVT III.

HOmeri epitheta ſæpe frigida,aut puerilia,aut locis inepta. Quid enim conuenit Achilli flenti, πόδας ὠκύς. quòd ſi noſter Poeta patrem vocat Æneam multis in locis:id eo modo facit,quo dictum eſt cognomen Ioui;quippe Iouem patrẽ ſunt venerati,propterea quòd(vt ait Porphyrius) ad eum omnes familiæ referrentur, ſic Æneam patrem vocat, qui Romanorum principium eſſet.quod & manifeſtius:

At pater Æneas Romanæ ſtirpis origo.

Præterea cùm in Auguſti gratiam cõderet illud opus: voluit eius quoq; acta attingere. Iccirco in clypeo mul-

ta: & in I, & in VI. & in III, illud,

Aclidque Iliacis celebramus littora ludis.

At cum scimus eiusmodi cognomen asciuisse sibi. Legimus enim etiam in Numismate quod habemus. AVGVSTVS PATER. verùm ad certa loca, quorum aliqua à Macrobio obseruata, pessimóque iudicio lancinata sunt. Ex Vlyssea v. illa sunt, quæ & suprà scripsimus,

Τουτάμαρ οὔ τινα φασὶ θεὸς νύ τοι, ἢ θεός ἐστι.
Εἰ μή τις θεός ἐστι, οἱ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι.
Ἀρτέμιδί σε ἔοικε δῖος κούρῃ μεγάλοιο
Εἶδος τε, μέγεθός τε, φυήν τ' ἐπισκοπέοντι.

Quanto cum maiore decore noster? cum ea primùm dubitatione, deinde assertione.

O quam te memorem virgo? est etiam ἠθικὴ oratio. Etiã dubitationis causam affert, *nánque haud tibi vultus. Mortalis.* hoc ex aspectu. Illud efficacius, *nec vox hominem sonat.* Tum assertio per repetitionem, *ô dea certè.* Adiungit etiam religionem, ne offendat numina, & cum modestia distribuendo dubitationem,

An Phœbi soror, an Nympharum sanguinis una.

Nefas enim erat deum deámve alio, quàm suo nomine appellare. neque obtinebant vota. Itaque euocata legas numina apud Liu. Et ea de causa numinis illius, cuius in tutela Roma esset, nomẽ tacitum & arcanum. Postremò Dianæ similem dixit ille, hic expressè sororem Phœbi.

In XIIII, Iliadis Iuno Somnum orat, vt Iouem sopitum reddat. Quod vt faciat promittit ei sedem, in qua quiescat commessabundus. Miserum somnum; quem ad illud vsque tempus oportuit stantem cibum capere more militum:

Τ'πνε δι᾽ πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων.

Iam hîc nullam φύσιν Physici isti commentabuntur. Quis enim dicat primum motorem dormire? at enim, inquit, ἁπάντων θεῶν. & sanè cùm somnus datus sit rebus materiatis ad virium reparationem: dij Homerici si dormiunt, etiam pereunt. Verùm de illis ipse, quod aiunt Græci ἐδὼν ὑγιές. Subdit autem,

Ἀλλ' ἴθ' ἐμὰ κῆτοι χαρίεσσαν μίσν ὀπάσσω
Δώσω δ' ἢ ἐμέμβλαι, καὶ σὸν κεκλήσεται ἄλοχον,
Πασιθέην, ἧς ἆσχε ἰμείρεαι ἤματα πάντα.

Neque placet, Gratias Somno in matrimonium dari. nunquam enim oportet gratiam dormire. Et vsus est impudica voce in ore Iunonis ὀπυίμην. ὀπυίειν sanè actum ipsum venereum aliquando significat. vt in VIII, Iliadis de matre Gorgythionis. Quod melius noster,

Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

Non solam pollicetur oblectationem, quod bestiarum est: sed & prolem, cuius gratia matrimonium est institutum. Præterea cùm ille nuda & plebeia proposuerit,

Ἦ μήν τοι ποτ' ἐμὸν ἔπος ἔκλυες, ἠδ' ἐτελείω
Παίδων ἐγὼ δέ τοι εἰδέσθαι χάριν ἤματα πάντα:

Longè excellentius elicuit animum Æoli nostra Iuno, cùm eius captat beneuolentiam, & ostendit potestatem,

Námque tibi diuûm pater, atque hominum Rex,
Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento.

Respondet Somnus Homericæ Iunoni, Æolus Virgilianæ.

Ἦ ῥα φρεσὶ σῇσι θεὰ θέλγητο μεγάλου Κρόνοιο.
Αὖθι, ὅτε φρονέοις, τελέσαι δέ με θυμὸς ἀνώγοι,
Εἰ δ' ὤφελλες τελέσαι γε, νῦ εἰ τετελεσμένον ἔσται.

Plebeia sanè omnia, atque quouis ingenio parabilia: at non nostra:

-tuus, ô Regina, quid optes,
Explorare labor, mihi iussa capessere fas est.

Quia vis est hominum, fas deorum, quorum numen fata condit. Tua enim iussa sunt fata, quanta elegantia, qua maiestate, illa simplicia: Tuum iubere est, parere meum.

Tempestas in V, Vlyssea, cuius versus suprà quoque posuimus, luculentis sanè verbis descripta est. Cæterum nihil ad nostram,

Ὣς εἰπὼν συνέλασσε νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον
Χερσὶ τρίαιναν ἔχων, πᾶσας δ' ἐξέθυιε θυέλλας
Πνοιάων ἀνέμων, σκυδ δὲ νεφέεσσι κάλυψε.
Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. ὀρώρει δ' ἀερτάων ὀύρη.
Σὺν δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἔπεσε, Ζέφυρός τε δυσαὴς,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Diuina, inquam, oratio, sed ad tempestatem declarandam inchoata tantùm. illa verò, & hæc, & eorum perfectionem,

-ac veluti agmine facto,

Quâ data porta (audis portam in tot vocalibus)
-ruunt, & terras turbine perflant.
Incubuere mari, totumque à sedibus imis
Vnà Eurúsque Notúsque ruunt, creberque procellis
Africus, & vastos volvunt ad littora fluctus.
Insequitur clamórque virum, stridórque rudentum:
Eripiunt subitò nubes cœlúmque, diémque
Teucrorum ex oculis, ponto nox incubat atra.

Ibi ἔπνευσαν tantùm motum significat. hîc etiam occupationem, quod ille ἐπέσχε, hic *totúmque à sedibus imis subruunt*. Ibi νεφέεσι κάλυψε γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. *Eripiunt subitò nubes, cœlúmque, diémque Teucrorum ex oculis*. Præterea Zephyrus non est violentus, vt mereatur δυσαὴς appellari, præsertim apud Græcos. adhæc malè positũ epithetum, αἰθροχοΐστης eodem in loco vbi, νεφέεσι κάλυψε, quod vt defendas, multa interpolatione opus est. Tametsi est sudus Aquilo, tamẽ tũc in Vlyssis perniciem nubiferum fuisse. sanè minus placet. quod verò addidit, cõsummat opus, *Intonuêre poli*, non dixit, *intonuit cœlum*. deinde nónne vides fulgura in ipsis verbis simul cum crepitu *crebris micat ignibus æther*? Vocalis enim repetita exilitas illa hiatũ aeris ostendit. Postremò quod πάσσε, quæ efficacia (*omnia*) & *præsentem*? & frequentatiuum, *intentant*, & qui sonus: Poterant Homero satis hæc esse, cui pauciora quoq; fuerant satis: at non illi diuino viro, qui hãc quasi quandam vniuersitatem particularibus casibus discriminauit. Addit ventum quem omiserat, *-stridens Aquilone procella*
Velum aduersa ferit, fluctúsque ad sidera tollit.
Frangunt remi, tum prora auertit, & vndis
Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons.

Habes velum, remos, proram, latus, fluctum decumanum, quem circũscripsit poeta montis appellatione, non nominauit, vt alij nostri Latinè palàm profitentes eruditionem. Cætera adhuc variis picturis.

Hi summo in fluctu pendent; his unda dehiscens
Terram inter fluctus aperit. quare in eundem locum reuerti conatur. Iccirco, *furit æstus arenis*.

Non ponam totam tempestatem hîc, sed in proxima opera, vbi eius partes cum aliarum partibus comparantur. Habuit quòque loci rationem. agitur enim res in Syrtibus.

Se

Sequitur tempestatem Vlyssis conquestio,

Κὴπετ' Ὀδυσσῆϊ λύτο γούνατα καὶ φίλον ἦτορ.
Ὀχθήσας δ' ἄρ' ἔειπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.

Quanto melius expressit orationẽ, quæ ad deos conuerteretur, & affectum addidit. & gestu appositò animatam, viuámque effecit orationem.

Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas.

Sic illa quoque magnificentiora,

O terque quaterque beati, &c. quàm illa,

Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ, καὶ τετράκις οἳ τότ' ὄλοντο
Τρωσὶν ἐπ' εὐρείῃσι κατὰ Πριάμοιο θύεσσιν.
Ὡς δ' ἐγὼ ὄφελον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν
Ἥματι τῷ ὅτε μοι πλεῖστοι χαλκήρεα δοῦρα
Τρῶες ἐπέρριψαν, περὶ Πηλείωνι θανόντι:
Τὼ κέ μοι ἀμφιπύρητα καὶ ἐπιστοσύνη γένετ' Ἀχαιοί.
Νῦν δέ μοι ἀθλιάων θανάτῳ ἐπέκυρσε κιχῆναι.

Mollia omnia. At nostri affectus. *Anteora patrum & contigit*, ponit igitur etiam mihi. Et apostrophe cum elogio ad Tydidem & amplificatio cum maiestate,

Sæuus vbi Æacidæ telo iacet Hector. tum qui versus? *vbi ingens*,
Sarpedon vbi tot Simois correpta sub undis
Scuta virûm, galeásque, & fortia corpora volvit.

Nam quæ sequuntur, non mirum est, in his à Virgilio fuisse superatum. Est enim Vlysses hîc & solus & in rate. sed in alijs quoque tempestatibus pari obseruatione opus est tenuiter enim in nono.

Αἱ μὲν ἔπειτ' ἔφερον ὀπιπεύοντα, ἐτεὸν δὲ σφι
Τεῦχε κακὴν ἐφράσσατο δ' ἐξόπιθεν ἐὸς ἑτοῖμος.

Et in XII. vbi leuissima, tenuissimáque vtitur narratione.

Ἠμὲν ἔπ' ἠῶ μάλα πολλὸν ὅσον τε βοὸς νέον ἕλκετον ἄλδις
Κεκλιγὼς ζέφυρος μεγάλῃ σὺν λαίλαπι θύων,
Τοῦσι δὲ πρῶτον ἔρρηξε κατὰ μοῖραν θύελλα,
Κυφοτέρους· ἰσοὶ δὲ ἐπὶ σφίσι πέσον, ὄφλατο πόντῳ.
Εἰ δ' ἄλλον κατέχων θ', ὁ δ' ἄρα φρυμνῇ ἐνὶ νηῒ
Πλῆξε κυβερνήτεω κεφαλῇ, σὺν δὲ σπέος ἆραξεν
Πᾶν' ἀμυδις κεφαλῆς· ὁ δ' ἀρ' αἰθυῖῃσιν ἐοικὼς
Κάππεσ' ἀπ' ἰκρίοφιν, λίπε δ' ἔντεα θυμὸς ἀγήνωρ.

Et mox post fulmen.

Πίσυρ δ' ἐν νηὸς ἑτάφησι.

Οἱ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἵκανον ὀρεστῆι νηὶ μέλαιναι
Κύμασιν ἐμφορέοντο.

Qualia verò illa, quibus numeris,

Ipsius ante oculos, ingens à vertice pontus
In puppim ferit, excutitur, prorásque magistri,
Volutat in caput. quam autem facit commorationem in ossibus gubernatoris? Poeta noster aliter,

Aſt illum ter fluctus ibidem,
Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.

Tum illam cornicularem comparationem omisit, tanquam ineptam. Ieiuna verò illa, κύμασιν ἐμφορέοντο.

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

Dixit raros, & contrà, *in vasto gurgite*: qua voce indicauit maris impetum. Neque enim verũ est, quod ait Seruius hîc esse Tapinosim: id est, rei ingentis humilem descriptionem. Atque iccirco addidisse: *vasto*, qui gurges aquã pusillam significet, non ita est: sed gurges quancunque aquæ cuiuscunque celeritatem designat, γοργός. Numerus verò Spondiacus pingit ipsam natandi difficultatem.

Sunt in VI. Vlyssææ illa, quæ etiam in XIII, repetũtur.

Ὦ μοι ἐγὼ τέων αὖτε βροτῶν ἐς γαῖαν ἱκάνω,
Ἦ ὁΐγ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι, οὐδὲ δίκαιοι,
Ἦ φιλόξεινοι, καί σφι νόος ἐνὶ θεσπεσίη;

Ὥς τε νεκουρέων ἀφίλητε θῆλυς αὐτή
Νυμφάων. Hæc parcius, diuersa nánque occasio, suauissimè tamen;

Vt primùm lux alma data est, exire, locósque
Explorare nouos, quas vento accesserit oras.
Qui teneant, nam inculta videt, hominésne, ferane,
Quærere constituit, sociisque exacta referre.

Atque hæc, atque ea quæ in decimo sunt, conferre licet. Capit enim arcum Æneas, Vlysses autem,

Καὶ τότ' ἐγὼν εἰὼν ἔγχος ἐλώριον, ἠὲ φαρέτρην
Καρπαλίμως ὤῖξα νεὸς ἐς εὐεργέα λῶ
Εἶπως ἔργα ἴδοιμι βροτῶν ἐναλίγκια αὐδήμοσι.

Atque ibi ceruum interficit. Æneas ceruos, tam illa nitore superans Homerica, quàm numero prædæ, & illud,

O socij, neque enim ignari sumus ante malorum.

In eodem nánque.

Ὦ φίλοι, ἦ γάρ πως καὶ πεπύσμεθα κἠχυτόμοι περ
Εἰς ἀΐδαο δόμους, πρὶν μόρσιμον ἦμαρ ἐλθεῖν.

Ἀλλ'

Ἀλλ' ἄγετ' ὄφρ' ἐνὶ νηῒ θοῇ βρώσεις τε πόσις τε
Μνησόμεθα βροτοῦ αὖτις, μηδὲ πτωχώμεθα λοιμῷ.

Sed in XII, aptiora sunt sententiæ Virgilianæ:

Ὦ φίλοι, ἦ γάρ τι καὶ ἀνάλκιδες εἰμὲν ἀκοῦαι,
Οὐ νῶϊ δὴ τόδε μεῖζον ἔβη κακόν, ἢ ὅτε κύκλωψ
Εἶλεν ἐνὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερὴ φὶ βίηφι.

Maiore noster & mole, & ornatu Multo plura enumerat. Sed illa pulcherrima, *Reuocate animos, & spem,*

Durate, & vosmet rebus seruate secundis:
Forsan & hæc olim meminisse iuuabit.

Vt etiam ex periculis proponat voluptatem. Nihil enim iucundius ea memoria, quæ periculorum euasionem, victoriámque recordatione repræsentat. Epulantium quoque modus noster & hic, & in III, & in VII, cum iis quæ in X, atque in XII, Vlyssææ posita sunt. Itémque in I. Iliados, & in nono, si comparentur, fusior, & latior Homerus inuenietur. Pictior noster, atq; numeris astrictior, ἠ ἀμφ' ὀθόνιον ἔπλεον, *Verubúsque trementia figunt.* quinetiam diuino iudicio, inter illa minuta, *Tergora diripiunt costis:* vrbanam interserit orationem illam, *tunc victu reuocant vires.* Nec minore assurgit laude, in illorum imitatione, quæ in nono est Vlyssææ,

Εἰμὶ δ' Ὀδυσσεὺς λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισιν
Ἀνθρώποισι μέλω: καί μου κλέος οὐρανὸν ἵκει.

Sum pius Æneas: monet statim. hæc est σεμνότης. illa autem *raptos qui ex hoste penates Classe veho mecũ.* non temere suas laudes effutit. est enim & pietas, & fortitudo. Ex hoste rapuisse, virtutis est: vehere, constantiæ: classe, prudentiæ militaris. Putidi verò Grammatici cùm accusant Virgilium illius laudis: *Fama super æthera notus:* damnare prius Homerum debuere: καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει. præsertim cùm ambiguum sit, an doli quempiam ad cœlum vsque euehere fama possint. At nostri, qui deos penates à seruitute vindicasset, seruaret, fatalia ad loca deorum iussu atque oraculis transferret, meritò fama inter deorum sedes nota esset.

Illa quoque vix sustinent comparationem. Non enim dici potest, quàm Virgilio sit peculiare, semper augustũ esse. Homeri superficies est in VII. Vlyssææ, *Virgilium.*

Ἀρχαλέον βασίλεια διωρυφέος ἀγορεῦσαι
Κήδε' ἐπεὶ μοι πολλὰ δόσαν θεοὶ ἐξανίοντες.

Super quam noster illam fabricauit,

O dea si prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annales nostrorum audire laborum,
Ante diem clauso componet vesper Olympo.

διωρυφέος, prima ab origine. & addidit: *vacet.* & πολλὰ κήδεα, quibus verbis: *annales nostrorum audire laborum.* Et verbum illud, ἀρχαλέον, luculentissimo versu circumscripsit, *Ante diem*, &c. Difficultas propter tractum rerum. In illis quoque eundem longè post se reliquit. In nono sunt Vlyssea,

Σοὶ δ' ἐμὰ κήδε' θυμὸς ἐπηρᾶτο σονόεντα
Εἴρεσθ' ὄφρ' ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος στονάχιζω.
Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὕστατον ἠπὺ τολύπω;
Κήδε' ἐπεί μοι πολλὰ δόσαν θεοὶ ἐξανίοντες.

Ille autem diuina & immutabilia,

Infandum Regina iubes renouare dolorem:
Troianas vt opes, & lamentabile regnum
Eruerint Danai. Ita semina ponit in proœmio eorum, quæ dicturus erat in narratione. κήδεα igitur non sua solùm: sed cùm præposuit vniuersa, subdidit & sua. Proposita igitur miseria præ oculis: addit rationes. *regnum lamentabile erutum*, neque statim, vt ille, confugit ad aram communem: Deos malorum autores. sed, *quæ vidi*: & quidem *miserrima*. Non solùm autem vidi, sed & fui pars, & passus sum. Et quidem magna pars. Deinde per interrogationem πάθος explicat. Quando ne hostes quidem sine miseratione denarrare posse profiteatur. A temporis quoq; incommoditate auget difficultatem narrationis. Omnia sanè non sine illa sua diuinitate. vt non tam imitatus Homerum, quàm nos docuisse, quomodo ille ea dicere debuisset, videatur.

Sunt in VII. Vlyssea illa.

Καὶ τότ' Ὀδυσσεὺς ὦρτο πόλιν δ' ἴδεν αὐτάρ Ἀθήνη
Πολλὴν ἠέρα χεῦε φίλα φρονέουσ' Ὀδυσῆϊ,
Μή πως φωτῆναν μεγαθύμων ἀντιβολήσας
Κερτομίοισ' ἐπέεσι, καὶ ἐξερέοιτο, πὶς εἶη;

Longè maiore sono Virgilius,

At Venus obscuro gradientes aere sepsit.

Semel contentus à Punica perfidia Æneam tegere hoc commento. Neque enim ineptit repetendo, vt ille,

Τὸν δ' ἄρ' ἔχε φαιὴν νεφοκέλυτος ἠὺν ἐνόησεν
Ἐρχόμενον κατὰ ἄστυ διὰ στρεφάς. αὐτὰρ ἀθήνη
Εἶκε θύν πλοκάμους, δεινὴ θεός, ἠδὲ οἱ ἀχλὺν
Θεσπεσίην κατέχευε φίλα φρονέουσ' ἐνὶ θυμῷ:

Sed continuauit circunseptionem simul, & materiam,

Et multum nebulae circum dea fudit amictu,

Qui solus versus deterreat Græcos ab ea sententia, qua suũ contendũt præferendũ. Comodus sanè, atque vt ita dicam, rasilis versus ille. κερτομίοισ' ἐπέεσι, &c. Verùm cùm hoc nostro non est conferendus,

Molirive moram, & veniendi quærere causas,

Sicut neque ille,

Καὶ τότε δ' ἠέρ' αὐτὴν πάλιν θῦτο θέσφατος ἀνήρ:

cum hoc, *cum circumfusa repente*

Scindit se nubes. Diuinum verò illud additamentum,

& in aera pugnat apertum:

Sic longè excellentiore suauitate:

Quale manus addunt ebori decus, aut vbi flauo
Argentum, Pariúsve lapu circundatur auro,

Quod ille dixerat in sexto Vlyssea, & repetierat in penultimo,

Ὡς δ' ὅτε τὶς χρυσὸν περιχεύσεται ἀργύρῳ ἀνήρ

Idus Quanto enim elegantius, *manus*, quàm vir, &, *addunt eburi decus.*

In eodem libro versus sunt illi, qui lãcinantur à Critico Gelliano, quos equidem ostendam à Magistro: Homericos verò à discipulo confectos,

Οἵη Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεα ἰοχέαιρα
Ἢ κατὰ τηύγετον περιμήκετον, ἠὲ ἐρύμανθον
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃσ ἐλάφοισι:
Τῇσι δ' ἅμα πρυμνῇσι νύμφαι δῖαι ἀγέχοιο
Ἀλφηόμενοι παίζουσ· γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
Πασάων δ' ὑψηλὴ ἔπλετο, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Hunc locum sic exagitant Grammatici. Aptius comparasse Homerum Dianæ Nauficaan in locis solis, deinde, Elisæ non conuenire, media in vrbe incessu serio instãti operis. venatricis Dianę similitudinem. Tertio, Homerũ studia venationis expressisse. Virgiliũ *Pharetram* tãtum, tanquam onus ac fascinam nominasse: Præterea Probo

authore Homericam Latonam genuinum gaudere gaudium: Virgilianæ verò pectora perrentari tantùm gaudio, quasi leui, & pigro, & in superficie natanti, sic enim loquuntur. Huiusce modi iudicatio tametsi est à doctis explosa, atque ab omnibus excussa nobis tamen, quæ dicemus, non pauca, eáque optima relinquêre. Principiò cùm personæ cõparãtur: earũ status, mores, studia expricamenda, non loca, vel ipsius Homeri docemur authoritate. Idomeneum in campo comparat apro, qui sit in montibus: Igni, qui est in montis vertice, armorum fulgorem in campo. Humanæ cogitationi, quæ in cerebro, aut in corde est, Iunonis motum. Leoni in stabulis, Diomedem in acie. Musçis in stabulis circum mulctras, Græcos & Troianos circum Sarpedonis cadauer. & Aiacem cedentem fortissimè, asino obstinatæ lentitudinis. Pantheræ, quæ in syluis esset, extra syluas Agenorem. Postremò Penelopen quoque comparat Dianæ: quam tametsi nõ statuit in venatione: nunquam tamen alibi intelligitur à poetis. Præterea quanquam est Nausicaa in agro: non tamen in montibus, non tamen cum arcu, aut pharetra. Quod aiunt serium Elisæ incessum esse longè diuersum ab incessu Dianæ: finxerunt Dianam Bacchanal quodpiam. quasi Nausicaa non moderatè incederet. Neque enim cursum vllum ibi exprimit Homerus: nullam venandi actionem. sed τερπωλήν. Quare ne tertia quidem obiectio quicquam est. nam neque Homerus posuit, neque Virgilius addidit venationem: sed insignia tantùm, sed chori tantùm exercitationem. Cuiusmodi verò sit illud gaudium genuinum sanè nescio: nisi putarint, φρένα aliud esse à Latona. Multo verò efficacius est, percurri pectus gaudio (metaphora sumpta à citharœdis) quàm simpliciter gaudere: omnes enim partes occupantur. Longè etiam valentius est, detineri: idque in frequentatiuo: & addita, per nam & omnes, vt dicebam, designatur illa in montibus: ita hæc in vrbe. Illa inter Nymphas hęc inter matronas. Illa instãs venatibus, hæc operi. Quę isti Argotiphli scire noluerunt. Pharetræ futiles calumniatores. est enim ibi Epitheti loco. Qualia multa apud Homerum. nam etiam inter epulas Apollo ἀργυρότοξος, Achilles vel dormiens, ποδὰς ὠκύς. Et quod isti ignorarunt,

runt, ex diuini Poetę verbis edisçant. Neq; enim temere appendit humeris Pharetram Soli enim Dianæ & Apollini id licebat. Nymphæ ad latus gerebant, sicuti soli dij ἀμφηρεφέα: alij vero nõ, sed derectam. Quod si omnia vnque tentare licet: quæram ego quoq; vicissim: an Latona ibi sit. neq; enim sequitur Dianã. Tum autem quomodo ludãt Nymphę, si sunt in venatu. Nihil enim venatori detestabilius quàm fabulæ, & lusus inter venandũ putatur enim à nobis infelix futura venatio. Præterea si extat capite, qua ratione frontem addidit? Postremò longè consultius dilatum gaudium illud in Epiphonema. Est enim Latona tota extra totam materiam: eúmque ordinem magis equidem probarem.

Πᾶσιν μὲν κελάδοντο θεαὶ ἀθανάτοισιν, ἐπὶ χθὼν ἠδ' ἐπὶ πόντος Λητὼ γέγηθε.

Ex VI, Vlyssęæ, & penultimo illa sunt,

Τὸν μὲν Ἀθηναίη θῆκε Διὸς ἐκγεγαῶτα
Μείζονα τ' εἰσιδέειν ἠδὲ παχύτερον, καὶ δὲ καὶ ἄρσην.
Οὔλας δ' ἧκε κόμας ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας.

Superat enim multis modis Virgilius illum, *os humerósq. deo similis*, longè luculentius est, quàm maiorem, & crassiorem efficere. Hoc enim boum est. Et, Cæsaries: est verbum militare. Quo non contentus addidit decoram. Homerus autem ἄλας, pessimè: Crispitudo nãque pusilli animi nota est aut leuitatis. Iccirco leones crispi, minùs animosi existimantur. Illa verò penè supra humanum captum, *luménque iuuentæ purpureum*. Et illa non minus,

Latos oculis afflarat honores.

Versibus, qui de equo scripti sunt in VIII, Vlyssęæ longè sunt ciuiliores nostri,

Εἰς ὁ μὲν εἰσήκει, τὸ δ' ἄμεινε πολλ' ἀγόρευον
Ἠμφὶ δὲ ἀμφ' αὐτῷ πέλεκα ἔσφιγγον ἰδ' ἔσχανε βαλῆ.
Ἠὲ διατμήξαι καίλου δίρυ νηλεῖ χαλκῷ:
Ἠ κατὰ πετράων βαλέειν ἁλὸς ἐν πολυαίνης ἀΐων ἄκρης:
Ἠ ἐάδυ μεγ' ἄγαλμα θεῶν θελκτήριον ἔῃ.

Noluit nugari in diuisione consiliorũ: sed pars stupet: & mirantur. & *iussa Thymœtæ*. Alij in pelagus præcipitem dari. Nãquorsum aut quibus viribus subuectio in summas rupes montium? Præterea, quod facile factu fuerat, vrere. Postremò explorare, quid intus tegeretur. solus ille versus palmam poscit,

Sinditur incertum studia in contraria vulgus.

At cætera quibus verbis? vel cùm dixit: *tentare latebras*, ſignatiſsimo verbo vſus eſt in tenebris, & re dubia.

Quænam verò differentia inter illa ex II. Vlyſſeæ,

Δύσετο δ' ἠέλιος, σκιόωντο τε, πᾶσα δ' ἀγυιή.

Et noſtra hæc,

Vertitur interea cælum & ruit Oceano nox
Involuens umbra magna, terramque, polumque.

Qui locus ne eruditionis quidem indigès eſt, ſed pudicæ illius, atque Virgilianę. Illius enim viri profunda rerum ſcientia, cum eius verſibus declaranda eſt, pari cum verecundia ita certat, vt neque ipſi cedat illa, & ab ea ſimul tondiatur. Eſt enim terræ vmbra nox, atque ita magna, etiam Cœli conuexa prohibeat Sole illuſtrari.

Neceſſario verò addito affectu facta eſt oratio grandior in illis,

Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes.

quàm in XXII. Iliadis,

Ὣ πόποι, ἦ μάλα δὴ μαλακώτερος ἀμφαφάασθαι
Ἕκτωρ, ὅς ὅτε νῆας ἐπ' ὀφρύσιν αὐγὰς ἀκόντιζε.

Et XIII, verò ſimpliciſsimè tranſtulit,

-Inueniſque Coræbus,
Mygdonides, illis qui ad Troiam fortè diebus
Venerat, inſano Caſſandræ incenſus amore.
Et gener auxilium Priamo, Phrygibuſque ferebat.

Quæ ſic Homerus,

Ὅς ῥα νέον πολέμοιο μνῆ κλέος εἰληλούθει.
ἦτοι ὃ Πριάμοιο θυγατρὸς εἶδος ἀρίστην
Κασσάνδρην ἠϊθέην, ἠΰτε σχέτο δὲ μέγα ἔργον.
Ἐκ φρενὸς ἀέκοντας ἀπωσέμεν ἠμὲ ἑκόντας.

Noluit enim in ſuum Coroebum transferre indotatam. Minuitur enim viri vehementer dignitas. Satis fuit, *incenſum amore*, neque voluit illum ſtolidum facere: qui ſeſe vniuerſæ Priami potentiæ anteferret, nam quos per nouẽ annos non potuerant illi: quomodo ſolus, niſi ſtultè profiteretur. E tertio quoque Iliad. videnda illa cõparatio.

Ὡς δ' ὅτε τὸς δράκοντα ἰδὼν παλίορσος ἀπέστη
Οὖρος ἐν βήσσῃς, ὑπότε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
Ἆψ δ' ἀπεχώρησεν, ἐχεσ τε μιν εἶλε παρειάς.

Simplex ſanè & munda, noſtra verò magnifica, *Improuiſum aſpris veluti qui ſentibus anguem. Preſſit humi nitens.* Multa magni momenti: *Preſſiſſe*, eſt plus quàm videre, & *improuiſum* potius. & *trepidus*, æquat illud, τρόμος δ', cùm addit, *repentè*, ſanè reſilientem animum deſignat. Tertius autem verſus mira pictura ſplendet: vbi non ſolùm nitet eloquutio & numerus, ſed etiam pauoris redditur ratio, *Attollentem iras, & ſibila colla tumentem.* Equidem ex anguis viſu non abſcedam: ſed ſi *improuiſum* pede preſſerim. παλίορσος autem, & ἀπεχώρησεν idem eſt.

In XXII, Iliados alia Draconis comparatio, *Draconis comparatio.*

Ὡς δὲ δράκων ὄρεσι κεῖται ἐφέσσεος ἀνδρα μένοντα
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακ', ἐδύ δέ τ' ἰὸς ἀνιὸς
Σμερδαλέος δ' ὅ γε δὴ ὀρινόμενος ἑλίσσεται ὀμφῷ ὀπίσσω.

Noſter autem φυσικώτερος, paſcitur enim, vt aiunt, malas herbas ſerpens, vbi delituit. iccirco,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat:
Nunc poſitis nouus exuuiis, nitidúſque iuuenta
Lubrica conuoluit ſublato pectore tergo.

Solis appetentem, atque apricantem, etiam *arduus ad Solem*. Erigit enim ſe, ac vibrãtem linguam exerit. Proinde ait, *linguis micat ore trifulcis*. Obtutum tantùm toruum Homerus, optimè. Nihil enim illo acrius. Præterea cubilis ſui propugnationem, à quo non diſcedit, iccirco dixit, ἑλισσόμενος ὀπίσσω. quo etiam propius tutum habeat receptum. Perpendes, *tumidum*.

Fluminũ multas fecit Homerus cõparationes: noſter ſemel tantum, illis omnibus vnam anteponendam, *Fluminũ cõparatio.*

Non ſic aggeribus ruptis cùm ſpumeus amnis
Exit: oppoſitáſque eluit gurgite moles:
Fertur in arua furens cumulo: campóſque per omnes
Cum ſtabulis armenta trahit.

Huic tamen illa ſimilior in V, Iliados,

Θοῶν γὰρ ἀμπέδιον ποταμὼ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ, ὅς τ' ὦκα ῥέων ἐπιδεύεται γεφύρας
Τὸν δ' οὔτ' ἀρτεφέες γεφύραι ἐέρσῃσιν ἰάχουσιν
Οὔτ' ἄρ οἱ ἔρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων.
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης ὅτ' ὀπιδέσσῃ διὸς ὄμβρος
Πολλὰ δὴ ὥρῃ ἔργα κατηρεμπε καλὰ αἰζηῶν.

Alia verò in III. Iliados,

Ὡς δ' ὅτε χείμαῤῥος ποτὶ μοῦνα κατ' ὄρεσφι ῥέοντες.

Εἰς μεγάλησιαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ
Κεμμαῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἔντοσθε χαράδρης
Τῶν δέ τε πλόσι δοῦπον ἐν ὄρεσιν ἔκλυε ποιμήν.

Et in XIII, ὡς ὅτε πέτρης

Οὔτε κατὰ στεφάνης ποταμὸς χειμάρροος ὦσιν
Ῥήξας ἔσσευε ὁμβρῳ ἀενάῳ δέ ἑ ἔχματα πέτρης,
Τῆλι τ' ἀναθρώσκων πέτεται, κτυπέει δ' ὑπ' ἀυτῆ
Ὕλη, ὁ δ' ἀσφαλέως θέει ἔμπεδον ὄφρ' ἀῖξηται
Ἰσόπεδον, πόντι δὲ ὅπη κυλίνδηται ἐσσυμένως ἔρρ.

Vbi est vis fluuii & saxi, aptissimè ei comparans Hectoris impetum repressum legionibus. Est & in XI,

Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίον δι' κάτεισι
Χειμάρρους κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ,
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δὲ τε πεύκας
Εἰσφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλλει.

In nostra igitur impetus quippe ruptis aggeribus, & euictis molibus oppositis: & verbum *fertur*. & *furens*, & *cumulo*. Sic enim vidimus. Est autem vox ignota Grammaticis. vnde enim proprium κῦμα?

Illam verò IIII, Iliados, Virgilius in XII, sic expressit vt duplicarit,

Ac veluti immissi diuersis partibus ignes
Arentem in syluam, & virgulta sonantia lauro:
Aut vbi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes: & in aequora currunt
Quisque suum populatus iter. Longè feliciore cantu hisce Turnum atque Æneam comparauit, quàm duobus messoribus Homerus in XI, Iliados non enim est in illis impetus,

οἵδ' ὡς ἀμητῆρες ἐναντίοι ἀλλήλοισι,
Ὄγμον ἐλαύνωσιν εἰδρὼς μεθ' ἑκάτερθε κατ' ἄρουραν.
Πυρῶν, ἢ κριθῶν· τὰ δ' ἀμήματα ταρφέα πίπτει.

Præter casum enim segetis nulla vis est in re ipsa. Quæ verò est in XIII, Virgilius in suo XII, hisce illustrauit,

Ac veluti montis saxum de vertice praeceps
Cùm ruit auulsum vento: seu turbidus imber
Proluit, aut annis solui sublata vetustas. vides enim quot causas, quantam varietatem. & quæ sequuntur,

Fertur in abruptum magno mons improbus ictu,

Improbum, quod erat αὐθαδέ &, longè melius. Duriuscula enim metaphora est, si lapidem appelles impudentem:

pudentem: improbum tamen potes. etenim malefacit. Sic in eodem, *perfidus ensis*. &, melius est, *in abruptum*, quàm ὄφρα ἶκηται ἰσόπεδον. Expressior quoq. est imago maleficij ex hisce,

-syluas, armenta, virósque Inuoluens secum, quàm κτυπέει δ' ὑπ' αὐτῆ ὕλη. Ibi enim sonum tantum audis: hîc autem & impetum, & opus.

Quas verò duas dedit Maro de amnibus, & de igni: coniunxit ex duabus Homeri separatis: quarum altera suprà scripta est ex III, Iliad ὡς δ' ὅτε χειμάρροος, &c. Altera,

Ἠΰτε πῦρ ἀΐδηλον ὀπιπλέγει ἄσπετον ὕλην
Οὔρεος ἐν κορυφῇς, ἐκάδεν δέ τε φαίνεται αὐγή.

Sed & alibi quanto magnificentiore apparatu?

In segetem veluti cùm flamma furentibus austris
Incidit: aut rapidis montano vertice torrens
Sternit agros, sternit sata laeta, boumque labores:
Praecipitésque trahit syluas. stupet inscius alto
Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.

Et in XI, Iliad.

Ὡς δ' ὅτε πῦρ ἀΐδηλον ἐν ἀξύλῳ ἐμπέσῃ ὕλῃ
Παίσῃ τ' εἱλυφόων ἄνεμος φέρει οἱ δέτε θάμνους
Πρῄσσοι πίπτουσιν ὑπορόμβοι πυρὸς ὁρμῇ.

Duas itaque noster etiam Poeta fecit,

Ac velut optato ventis aestate coortis,
Dispersa immittit syluis incendia pastor:
Correptis subitò mediis extenditur vna
Horrida per latos acies Vulcania campos:
Ille sedens victor flammas despectat amantes.

Sed & alia in XX,

Ὡς δ' ἀναμαιμάσσει βαθὺ δᾶσος θεσπεσίη πῦρ
Οὔρεος ἀζαλέοιο, βαθεῖα δὲ κέκλιται ὕλη.
Πάντῃ δὲ κλονέων ἄνεμος φλόγα εἱλυφάζει.

Concluserat etiam rotundius ex libr. XI, Vlyssææ,

Τρὶς μὲν ἐφορμήθην, ἐλάσειν δέ με θυμὸς ἀνώγει,
Τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιὴ ἴκελον, ἢ καὶ ὀνείρῳ
Ἔπτατο. Tribus enim versibus comprehendit commodissimis.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
Ter frustrà comprensa manus effugit imago
Par leuibus ventis, volucrique simillima somno.

Neque præcidit ſententiam in mutilo verſu.ad hæc Homerus impetum tantùm dicit:hic autem conatum.& *brachia*.Et appoſuit:*fruſtrà*.Vmbram verò vertit in ventos:nõ vt addictus interpres, ſed vt liber iudex. Eadem dexteritate ex libr.Vlyſſeæ:

Ψυχὴ δ' ἠΰτε καπνὸς ὑπὸ χθονὸς ᾤχετο τετριγυῖα.

& tenues fugit,ſeu fumus in auras. Efficacior eſt oratio: *fugit*, Quòd autem ſtridorem dat Homerus: eodem iure poteſt, quo & vocem. quare clamorem cùm ademerit vmbris Virgilius:ex philoſophiæ veritate loquutus eſt in VI,*clamor fruſtratur hiantes.* Caſtigatior autem penè vbique eſt:iccirco ex IIII,Vlyſſeæ quæ accepit,

δώσω δέ τοι ἀγλαὰ δῶρα,
Τρῆς ἵππους, ἠδὲ δέπας εὐξοον, ἀντὰρ ἑταίρω
δώσω κεκλόν ἄλεσσιν, ἵνα σπένδωμεν ἀοιδῇ
Ἀθανάτοις, ὁμέθεν μεμνημένοι ἤματα πάντα:

ita moderatus eſt,

Accipe & hæc,manuum tibi quæ monumenta mearum
Sint,puer,& longum Andromaches teſtentur amorem.

Et addit πάϊδες,

Coniugis Hectoreæ, & auxit , *cape dona extrema tuorum.*

Diffluentia quoque coercuit duobus mirificis verſibus,

Tendunt vela noti,fugimus ſpumantibus vndis,
Qua curſum ventúſque,gubernatórque vocabant:

quæ in primo Iliadis,& ſecundo Vlyſſeæ,

Ἔφρησεν δ' ἄνεμος μέσον ἱστίον.ἀμφὶ δὲ κῦμα
Στείρῃ πορφύρεον μεγάλ' ἴαχε νηὸς ἰούσης.
Ἦ δ' ἄθεεν κῦμα διαπρήσσουσα κελεύθους.

Melius *ſpumantibus*, quàm clamantibus. præſertim cùm nauicula parua eſſet Homerica.Et diuinus verſus ille,qui dat claſſem & vento & gubernatori.Iſte verò totus in fluctibus,adeò vt etiam iteret. Elpenoris quoque tumulus Græcus cum Miſeni Latino,ne eſt quidem conferendus. In XI,Vlyſſeæ ita ſcriptum eſt,

Φηγοὺς δ' ἄμφα ταμόντες, ὅθ' ἀκροτάτη σκοπιὴ περ
Θάπτομέν ἀχνύμενοι θαλερὸν κῆρ δάκρυ χέοντες
Αὐτὰρ ἐπεὶ νεκρός τ' ἐκάη καὶ τεύχεα νεκρῶν
Τύμβον χεύαντες καὶ ὄπι στήλην ὑψόσαντες
Πρίν ἅλι κροτάφῳ ἀκροτάτῳ τύμβῳ ἀνῆρες ἐρετμόν.

At diuinus vir quantus hoc loco?

Ergo omnes magno circum clamore fremebant,

Præcipuè

*Præcipuè pius Æneas.*Fremebant indigna peremptum morte. *tum iuſſa Sibyllæ,*

Haud mora feſtinant flentes:araḿque ſepulcri
Congerere arboribus,cœlóque educere certant.

Non humilibus ἐπηρεῖς , non nudum tumulum ſine ara. Deinde quę diſtributio illius vocis *arboribus*,& qui ingreſſus ad diſtributionem.Tum autem quæ varietas,

Itur in antiquam ſyluam,ſtabula alta ferarum.
Procumbunt piceæ:ſonat icta ſecuribus ilex,
Fraxineæq; trabes:cuneis & fiſſile robur
Scinditur:aduoluunt ingentes montibus ornos.

Præterea quod dixit:præcipuè pium Æneam fremere:nõ vocem tantùm & promiſſa,ſed & operam attribuit,

Nec non Æneas operæ inter talia primus
*Hortatur ſocios,*nec ſatis,*paribúſque accingitur armis*

Deinde quò iucundior eſſet narratio , neque occuparet Æneam maiora animo agitantem : interponit quæ ſequuntur.Tum concludit, *& cineri ingrato ſuprema ferebant:* & quæ ſequũtur ad tumulum vſque:qui erigitur minimè vulgaris,ſed dignus ſocio Æneæ, *ingenti mole ſepulchro Imponit , ſuáque arma viro , remíſque tubámque Monte ſub aerio.*Iuſta verò quæ facit ille Patroclo,hic Pallanti,ſi collata conſideres: videas in illo materiam,in hoc formam: in illo congeriem,in hoc diſpoſitionem.illum ſatis habere,ſi narret:hunc rem ipſam formare verbis : neque tam verba ex reb⁹,quàm res ipſas excutere è verbis.expreſſit etiam longè exactius Scyllam & Charybdin ex XII,Vlyſſ.

Ἔνθεν μὲν γὰρ σκύλλ' ἑτέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις
Δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης, ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Ἦ ποτὲ τ' ἐξεμέσσε λέβης ὡς ἐν περὶ πολλῷ
Πᾶσ' ἐπιθορμύρασκε κυκωμένη· ὑψόσε δ' ἀχνη
Ἄμφω σκοπέλοισιν ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἔπιπτεν
Ἀλλ' ὅτ' ἀναβρόξειε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ
Πᾶσ' ἔντοσθε φάνεσκε κυκωμένη· ἀμφὶ δὲ πέτρη
Δεινὸν ἐβαρύχθη· ὑπὸ δ' ἐνέρθε δὲ γαῖα φάνεσκε
Ψάμμῳ κυανέῃ.

Principiò exactius, vt dicebam. nam hîc ἔνθεν , ἑτέρωθι. at noſter deſignauit : *Dextrum Scylla latus , lævum impacata Charybdis.* quanto verò melius *impacata* : quàm δῖα ? quid enim diuinũ in mõſtro?& verbum obſidet:ſcilicet ſpatiũ nauigationis.&, *ſorbet in abruptum.&, erigit alternos.* Scyllæ

verò fabulosum raptum, atque ridiculum summa verecundia dissimulauit. Illud verò impudens, ne deum quidem sine animi iactura occurrere posse. Verùm Homerici dij tales sunt: inter quos nec ipse Neptunus ex vorticibus Charybdis Vlyssem seruare posset. sed illa multo decoro affecit,

Τῇσι μὲν γὰρ ἀνίσων ἐν ἤματι, πρὶς δ' αἰαγμὸδὲ
Δεινόν. Subiicit enim oculis, atque aurium nostrarum domus est,

Tertò scopuli clamorem inter caua saxa dedêre
Tertò spumam elisam, & rorantia vidimus astra.

Quæ de Telemacho dicuntur ab Homero, longè maiore efficacia ab Ascanio,

Κείνῳ γὰρ τοῖοι δὲ πόδες, τοῖαι δέ τε χεῖρες
Ὀφθαλμοὶ δὲ βολαὶ, κεφαλὴ δ' ἐφύπερθεν ἄγηται.
O mihi sola mei super Astyanactis imago!

Mater enim loquitur orba filio: id quod Helena non poterat. Excusandus ille, laudandus hic. & diuina illa,

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

Quanquam Græcus ὀφθαλμοὶ βολαὶ, mirificè dixit. Non potuit Latinè noster. At alio verbo alibi cõpensauit. Gestũ enim apposuit: cùm dixit, *ferebat*: Et mirũ quod addit,

Et nunc æquali tecum pubesceret æuo.

Vt augeat affectum memoriæ: ex repræsentatione rei quæ non est, & esset.

In XI. Iliad. est illa comparatio,

ὡσεί τε διαφαινοι θῆες ὄρεσφιν
Ἀμφ' ἄλκαρον κεροὸ βεβληκυῖαν, ὅν ῥ' ἔβαλ' αἰπὺ
Ἰῷ ἐπὶ νευρῇ, τὸν αὐτὸ ἅλυξε πόδεσσι,
Φεύγων ὄφρ' ἄμμε λιασθῇ, καὶ γουνὰς ἱκάνῃ
Αὐτὰρ ὁπποδὴ τόνγε διαμπερὲς ἀκὺς ὀϊστὸς
Ὠμοφάγουσιν θῆας ἐν ὄρεσι διαδάπτων
Ἐν τε μιῇ σταθερῷ, ὅτε τε ἵλιν ἄγαγε δ' ἀμφὶς
Σίμβλην θῆρες μάντι διήνεσαν, αὐτὰρ ὁ δαῆναι,

Hunc locum non esse sequutum Virgilium, quemadmodum quidam dixerunt, ex ipsis versibus constabit: qui certam tantum continent, *-qualis eminecta cerua sagitta*

Quam procul in nemora inter Cretea fixit
Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
Nescius: illa fuga siluas saltusque peragrat
Dictæos. Hæret lateri letalis arundo.

Nihil

Nihil hîc simile nisi cerua & sagitta. omnia sua. At Homerus perfimè. Vlyssem vulneratũ ceruæ percussæ, sanè. Thoas cum Troianis, bene. at Aiacem superuenientem, vt non malè leonem quem Thoes, id est, Troiani formidarent: ita non bene, cùm Vlyssi venit auxilio. Leo autem in perniciem ceruæ: Ait enim αὐτὰρ ὁ δαῆναι.

Certaminum verò loca conferenda quidem, non apponẽda tamen censeo ob prolixitatẽ. Tantò verò noster prior est suauitate, grauitate, varietate, quantò tempore posterior. Nam qui locus à Grammaticis decursoribus examinatus est, hic discutietur. Est in penultimo Iliad. versus ille cum hemistichio,

-αὐτὰρ ὄπισθεν
Ἴχνια τύπτε πόδεσσι, πάσσε κόνιν ἀμφιχυθεῖσαν.
Καδδὲ κάρη οἱ κεφαλῆς χέ' ἀϋτμένα δῖος Ὀδυσσεύς.

Hoc Virgilium negant assecutum,

Ecce, volat, calcémque terit iam calce Diores.

At Vlysses, inquiũt, tanta subsequitur celeritate, vt in Antilochi vestigiis ante ponat pedes, quàm puluere obducantur Sanè felicitas orationis non vulgaris, quã in suam maiestatem flectere qui non posset, more suo modum commentus est, quo vel idem, vel etiam potiora diceret. Id quod istos congelatos Criticos latuit. Ait enim poeta, *Calce calcem terere*. Hoc quî fieri potuit, si subsequatur? In cursu igitur pari, æquata linea vtriusq; calcibus ita dirigebatur, vt calces inter se attererent. Ac sanè cùm currimus certatim, nunquam quenquam sequimur, neque enim vllum antecedẽtem præcurrere aut superare possemus, si in eius vestigia pedes poneremus: sed à latere cursum continuamus, quemadmodum ipsis in carceribus constiteramus. neque si par sit in duobus celeritas, alter alterius occupare cursus lineam audeat. sic enim ex cursu linea plus sparij faciendum sumeret, non sine periculo suo magno. Quamobrem Homerus quoque dixit. σφὼ ἓξ μετοιχεῖ. In XII, alter, *-trepidíque pedem pede feruidus vrget*. Grandior etiam in oratione Palinuri, quam excepserat ex XI. Vlyss.

Νῦν ἦ τοι ἔγχει ὄπιθεν γουνάζομαι ἠδὲ παρειὼν
Πρὸς τ' ἀλόχου, καὶ παῖδος, ὃς ἄλκιμος τυπτὸν ὀΐεται
Τηλεμάχου, τῶν μοῦνον ἐνὶ μεγάροισιν ἄλητον·
Οἶδα γὰρ ὡς ἐνθένδε νέον δόμον εἰς ἀΐδαο

Νῆσον δ' εἰσῆλθε χέουσις ἀειρομένη πόντῳ,
Ἔνθα σ' ἔπειτα ἄναξ κέλομαι μνήσασθαι ἑμεῖο.
Μή μ' ἄκλαυστον, ἄθαπτον ἰὼν ἔμπεδον καταλείπειν
Νοσφισθεὶς, μή τοι τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.
Ἀλλά με κακκῆαι σὺ πύρισον ἄσσα μοι ἐστί.
Σῆμα τ' ἐμοὶ χεῦαι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης.
Ἀνδρὸς δυσ-μόρου τῷ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.
Ταῦτα τέ μοι τέλεσαι, σπεῖσαι τ' ἐπὶ τύμβῳ ἑρετμόν.
Τῷ γὰρ ζωὸς ἔρεσσον ἐὼν μετ' ἐμοῖς ἑτάροισι.

Fatalis Græcorum nugacitas. quæ diuino viro nobísque æquè inuisa. Itaque sine loquacitate, sine ambitione. *Eripe me his inuicte malis*, neque minatur *μή τοι τι θεῶν μήνιμα γένωμαι*. & illa malorum suauissima deprecatio: cùm à mortuo excitatur apud viuum vitæ memoria: *quod te per cœli lumen*. & addidit, *iucundum*. neque ambitiosam petiit sepulturam: sed *aut tu mihi terram Iniice*. &, *namque potes*. Omnia precantis excussit loca. Ex v. autem attexuit, quę Vlyssis erant, Palinuri narrationi,

Ἔνθα δύο νύκτας, δύο τ' ἤματα νήμερτα πηγῷ
Πλαζετο. πολλὰ δ' οἱ κραδίη ἀφροπέωντι ὀλισθρον
Ἀλλ' ὅτε δὴ τρίτον ἦμαρ ἐὐπλόκαμος τέλεσ' ἠώς.
Καὶ τότ' ἀνεῖτ' αὖησε μάλ' ἐπαίσσοντα. ἡ δ' ἀλιὴν
Ἔπλετο νῆα μάλα. ὀλίγ' ἄρα χέδνον εἴσιδε γαῖαν
Ὀξὺ μάλα προϊδὼν μεγάλου ἀπὸ κύματος ἀφθείς.

Quanto simplicius,

Tres Notus hybernas immensa per æquora noctes
Vexit me violentus aqua: vix lumine quarto
Prospexi Italiam summa sublimis ab vnda.

Quantò autem barbara Polyphemi persona inferior est Regia maiestate, tantò versus nostri Græcis compositores. In IX. Vlyss. sic sunt,

Ὦ ξεῖνοι τίνες ἐστέ; πόθεν πλεῖθ' ὑγρὰ κέλευθα;
Ἤ τι κατ' ἐμπορίην, ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε;
Οἷά τε λῃστῆρες ὑπεὶρ ἅλα, τοί τ' ἀλόωνται
Ψυχὰς παρδόμενοι, κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες.

Videamus nostros,

Quid petitis? quæ causa rates, aut cuius egentes
Littus ad Ausonium tot per vada cærula vexit?
Siue errore viæ seu tempestatibus actis:
Qualia multa mari, nautæ patiuntur in alto.

Sic rectè primùm: quare venerint, hoc est, *Quid petitis?* Deinde ipsemet venatur causas. Necessarium, vtile forsitum. Signatè omnia illa, *multa*. &, *patiuntur*. &, *alto* Nulla enim spes ibi, nisi à fortuna.

Admiscet etiam ornatui eruditionem: sicut in illis,

Vescitur Aeneas, simul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis.

Duplex enim modus erat sacrificiorum. aut enim concidebãt: vt μήστιλον τ' ἄρ' ἔπειτα. Aut integra victima apponebatur, quod erat holocaustum. Iccirco dixit, *perpetui tergo bouis*. Ex libris autem pontificum dixit, *lustralibus*. Bidentes enim erant oues in bimatu. Tauri autem perfecti, quinquennes. iccirco pontificale quoq; verbum addidit, *extis*. Hanc igitur maiestatem cum illis compara quę sunt in VII. Iliad.

Τοῖσι δὲ βουλὴ ἐρρώσατο μὲν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων.
Ἤρσενα πεντετέσσαρα ἐπάρμενον ἱερεύσαι.
Νώτοισι δ' Ἀπόλλωνα ἑλικοκέρατα γέραιρε.

Quanto item post se reliquit in Tityi historia, quæ illi est in XI, Vlyssęæ:

Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱόν,
Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.
Τὼ πὰρ δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἦπαρ ἔκειρον
Δίπτυχον ἐσθιόντε, τὸ δ' ἂν ἀπαμύνατο χειρὸς
Λητὼ δ' ὤλκυσε Διὸς κυδρὴν ἀλοχοιτιν.

Necnon & Tityon terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostróque immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens.

Iam hinc apparet victoria, quid enim, ἐσθιόντε δίπτυχον cum illis, *immortali*. &, *tondens*. & *fœcundáque pœnis viscera*. &, *Rimatúrque epulis, habitátque sub alto Pectore*. Illa verò quæ? *ne fibris requies datur vlla renatis*.

Non minore successu illa,

Hinc exaudiri gemitus, iræq; leonum
Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum.
Setigerúsque sues, atque in præsepibus vrsi.
Sœuire, ac formæ magnorum vlulare luporum.
Quos hominum è facie dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.

Quæ sunt in X, Vlyssęæ valde exilia.

Εὗρον δ' ἐν βίοτῳ τετυγμένα δώματα Κίρκης

Ξυστοῖσι λάεσσι σφετερσκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ
Ἀμφὶ δέμνι λύκοι ἔσαν ὀρέσκεροι, ἰδὲ λέοντες,
Τὼς αὐτὶ κατέδηλεξαν, ἐπὶ κακὰ φάρμακ' ἔδωκε.

Omitto circunſcriptiones, quibus nihil accommodatius ad Heroicam maieſtatem, vt, *iræ leonum.* & naturam, *umeda recenſantium.* At verſus illi duo diuini vltimi. homines enim adhuc erant, facie tantùm mutata. Iccirco non lupos, ſed *formas*, hoc eſt figuras luporum dixit vir incomparabilis. Similis ornatus, & in pictura Mercurij, quæ accepta eſt ex v, Vlyſſeæ.

Ὡς ἔφατ' οὐδ' ἀπίθησε διάκτορος Ἀργειφόντης
Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια, χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δ' ἐπέζδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Εἴν ἐθέλει, τοὶς δ' αὖτε καὶ εὐνηθέντας ἐγείρει.
Τῶν μιν χειρὶ λαβὼν πέτετο κρατὺς Ἀργειφόντης.

Nos ſic,

Dixerat: ille patris magni parêre parabat
Imperio. Parabat igitur cùm apparatum induebat ad mandata exequenda,
-& primùm pedibus talaria nectit
Aurea, quæ ſublimem alis ſiue æquora ſupra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco
Pallentes. Hoc omiſit Homerus, ſicut & illa. *alias ſub triſtia tartara mittit.* Nec ſolùm euocat animas, ſed etiam reducit in corpora. *-& lumina morte reſignat.* & ſimpliciter, ille, τῶ μὲ χείρων ἔχων πέτετο. At Virgilius, *illa freta agit ventos.* Sanè rectè. nam ſi non adſint venti, quomodo ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο; Iccirco *Vade, age, nate, voca Zephyros.* Quod autem non animaduerterunt, hîc quoque dicendum eſt. Quum dixit. *ſublimem*, & non ſublimem, ſed ſupra terram: indicare Mercurij motum in eccentrico, qui oualem ambitum deſignat. Nuſquam verò, vbi tempora, dies, nox, deſcribitur: dignus eſt Homerus qui cũ Marone conferatur. Neq. ſolùm vbi ipſe de ſuo dicit. diuina. ex humilibus facit: veluti quod ſumpſit ex x i, Iliadis,

Ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυὸν Τιθωνοῖο
Ὄρνυτ' ἵν' ἀθανάτοισιν φάος ἠδὲ βροτοῖσιν.

Attollit enim ſic,

Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Neque voluit dicere fatua illa: Auroram diis immortalibus afferre lucem. miſeri illi niſi ſemper luceant. Fateor illa in ii, Iliad. eſſe pleniſſima nectaris,

Τῶν δ' ὡς τ' ἐριθων πεπλώων ἔθνεα πολλὰ
Χηνῶν, ἢ γεράνων ἢ κύκνων δουλιχοδείρων
Λειμῷ ἐν εἰαμενῷ κανέῳ ἵπτοιο ἅμῃ ῥεέθρῳ
Ἔνθα, καὶ ἔνθα πετῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσσι
Κλαγγηδὸν ωεφνιζόντων, ἀμφὲ ωκμῆ δὲ τε λειμών.

Haud omnino tamen probo comparationem, ludentium auium ſine ordinibus: & exercitus, cùm ſua quiſque in acie atque in procinctu eſt. Circunſpectius igitur diuinus Poeta, tum ordinem, tum cantum,

Ibant æquati numero, Regémque canebant.
Ceu quondam niuei liquida inter nubila cygni,
Cùm ſeſe è paſtu referunt: & longa canoros
Dant per colla modos: ſonat amnis & Aſia longè
Pulſa palus. Non enim ludunt inconditis motibus, ſed è paſtu redeunt in ea loca, in quibus ſomnum capere cõſueuere. Quo tempore ordinem non rumpunt. Felicius: quoque *-canoros*
Dant per colla modos, quàm κλαγγηδὸν.

In x, Iliad. diſparem facit ſimilitudinem,

Λευκότεροι χιόνος, θέειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

Niuem ſupperant, ventos æquant. noſtri verò vtrobique præſtantiores,

Qui candore niues anteirent curſibus auras.

Et cùm metaphora ſit in candoris exceſſu: primum ſignificatum erit in curſu, cùm dicis, *anteirent.*

Par felicitas ſuper illis ex libr. xx. Iliados,

Αἱ δ' ὅτε μὲν σκιρτῶεν ὅσ' ζείδορον ἄνυεκεν
Ἄκρον ἐπ' αἰθερίοιων καρπὸν θεόν, οὐδὲ κατέκλων.
Ἀλλοθι δὲ σκιρτῶεν ἐπ' ὄυρεα νῶτα θαλάσσης
Ἄκρον ὕδωρ ἐφίμενοι ἀλὸς πολιοῖο θέεσκον.

Quod hic deeſt, ſuppleuit noſter,

Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volarent
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter: celeres nec tingeret æquore plantas. cùm dixiſſet, οὐδὲ κατέκλων

in primo curſu ſuper Anthericis; in ſecundo qui erat ſuper dorſo maris, non addidit ſimilem euaſionem. Id quod fecit noſter, *nec tingeret æquore plantas*. Et quod ille, curreret: noſter, volaret. Verò nánque ſimilius eſt volantem nó incuruare ariſtas, quàm currentem. Præterea Aſphodelus, cuius Anthericus flos eſt, non exit adeò frequens atque cõfertus, vt ſuper ipſum poſſit exerceri curſus: at in ſege te poteſt. Ad hæc familiarior res, quàm Anthericus. Tum autem leuior, quæ ſuper re teneriore. Et auxit: *intactas*. & quæ adhuc eſſent, *gramina*: id eſt teneræ. Nec parum adiungit gratiæ: *ſuſpenſa*: cuius curſu ne tumor quidem deprimatur, quippe, *nec tingeret*: quod reſpondet priori curſui: in quo eſſent ſegetes intactæ. Sunt in XVI, Iliad. illi verſus de Antilocho,

Antherícus flos. Aſphodeli.

Ἀλλ' ὅγ' ἔπειτα θυελλήεντα ἰάχων
Ὅππη μύκα κτείνας ἢ βουκόλον ἀμφὶ βόεσσι,
Φεύγει, πρίν περ ὅμιλον ἀολλισθῆμεν ἐόντων.

Virgilius autem,

Ac velut ille prius, quàm tela inimica ſequantur
Continuò in montes ſe ſuus abdidit altos
Occiſo paſtore lupus, magnóue iuuenco,
Conſcius audacis facti, caudámque remulcens
Subiecit pauitantem utero: ſyluáſque petiuit:

In quibus tanta eſt differentia, quanta inter diſcipulum meditantem, & præceptorem ſuum conſilium atque operam apponentem. Nam quid dicam tibi de verbis illis? *Conſcius audacis facti*? tum autem beſtiæ ἦθος. eſt enim pauoris ſignum caudam demittere. Et verbum ſignatum, *remulcens*: id eſt, retrahens. Quod Grammatici partim diſſimularunt, partim dixerunt præ gaudio geſtum eo verbo indicari. Vbi notabis etiam loquendi modum. Nam cùm lupus pauitaret: & verſus ferret, vt diceret: *pauitans*, vſus eſt felici attributione: propter quod videretur pauitare cauda: quippe quæ ſe occultaret. Ac præterea numerum auxit: cùm accentus è prima illius: pauitans: in tertiã illius pauitantem tranſlatus eſt.

Lupi pauitantis expreſſio.

Neque de ſceptro diſputandum: vter numeroſius atq; elegantius ſit loquutus. In I, Iliad.

De ſceptro.

Νῦ μὲν τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔποτε φύλλα, καὶ ὄζους
Φύσει, ἐπεὶ ἀρτῶς γε τομὼν ἐν ὄρεσι λέλοιπεν,
Οὐδὲ θαλήσει, περὶ γὰρ ῥά ἑ χαλκὸς ἔλεψε

φύλλα τε, καὶ φλοιόν, νεῳ δ' αὖτε μιν υἷες Ἀχαιῶν
Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας
Πρὸς Διὸς εἰρύαται.

Vt ſceptrum hoc (ſceptrum dextra nam fortè gerebat)
Nunquam fronde leui fundet virgulta neque umbram,

A loco, & ab officio. A loco: quia de commiſſura virgultum exit. Ab officio: quia frondes vmbram efficiunt:

Cùm ſemel in ſyluis imo de ſtirpe reciſum
Matre caret: Quid potuit ſuauius? cùm dixit Matrem. At ille, τομὼν ἐν ὄρεσι λέλοιπεν. Quemadmodum verbum quoque, ἔλεψε longè elegantius: *poſuítque comas, & brachia ferro*. perſtat in metaphora, poſtquam dixit, *matre*. Mirifica verò illa repetitio, & verè Virgiliana. *olim arbos*. tota narratio duabus vocibus comprehenſa eſt. Artem deinde addit, quam ille ſubtexuit,

-nunc artificis manus ære decoro Incluſit.

Et circunſcriptio, *manus artificis*, pro artifex, & Antonymia: non enim dixit, faber. Illam quoque πανηγύρεις, θεμιστοπόλοι, οἵτε θέμιστας εἰρύαται: non ære, vt ille deliberauit: ſed auro hoc incluſit,

-patribúſque dedit geſtare Latinis.

Quod verò iactant Græculi: vno comprehenſum verſu, quod apud nos indigeat circunlocutione. ſanè idem eſt, atque in ſaltatione ſi quis edat motum ſimplicem, eundẽ alter compoſitum veris certíſque flexibus. In III, igitur Iliados verſus ille eſt,

Νεῦρα μὲν μοχλῷ πέλασεν, τόξῳ δ' εὐθύνθη.

Diuinus verò vir, totum arcus tractum, curuationem, coniunctionem extremorum. Ad hæc manuum æquale officium ſimul, & diuerſum. Simul cum læua ferrum ſolum, cùm dextra & neruo papillam. Hæc ſunt crimina huiuſce circunductionis. quã ſi ab Homero potius caperet, quàm promeret de ſuo: non ſic diciſſet, ſed quaſi pædagogi ſupercilium metuens puer, ineptè ſic,

Arcu coniunxit ferrum, neruóque papillam, vel ſic,
Et læuæ ferrum applicuit, dextrámque papillæ, vel
Adduxit neruum ad mammam, ferrum appulit arcu.

Arcus curuatio.

Plebeia hæc omnia, quætantùm à Virgilianis ſuperãtur, quantùm paſtorũ dapes regiis ferculis. Vtrobiq. ceruus eſt, & capreolus, & hœdus: at hîc, aurum, pompa, intinctus, condimenta, denique Homerus moles quidem, ſed

vt ait Ouid. *rudis indigestáque.* Virgilius autẽ eiusdẽ poetæ, *deus, & melior natura.* Valeant igitur febriculosi grammatici cum Græculis suis: qui putant diuinũ Poetã: imò verò poetarum vnicũ non iudicio elegisse, quæ dixerit, sed necessitate, atque ingenij angustiis abductum ab iis, quę nõ dixerit, quasi nõ potuerit quod volebat: imò verò qui noluerit, quod potuit. Quam verò idẽ aliter meliore breuioréque orationis gyro coercuerit, apparet in IX, eo versu, *neruóque obuersus equino Contendit telum, diuersaque brachia ducens.*

Illud ex V, Vlyssææ diuersa ratione multò expressit efficacius,

Τὸν δ' ἐφέρει μέγα κῦμα κατ' ἀῤῥος ἔνθα καὶ ἔνθα.

Nam ῥόος fluxus directus est. quonam igitur modo ἔνθα καὶ ἔνθα? Igitur noster aliter,

Curuata in molis faciem circunstetit vnda.

Illud enim ἔνθα καὶ ἔνθα, expressit per, circum: & μέγα per, molis:

Quid de portu? Videamus ex XIII. Vlyssææ partículatim,

Φόρκυνος δ' ἔστι λιμὴν ἁλίοιο γέροντος
Ἔνδοθι Ἰθάκης, δύο δὲ προβλῆτες ἐπ' αὐτῷ
Ἀκταὶ ὑπορρῶγες λιμένος ποτιπεπτηυῖαι·
Αἵ τ' ἀέμων σκαπτόντα δυσαήων μέγα κῦμα

Ἔκτοθεν. Principio portus tum natura, tum commoditas longè melius explicatur,

Est in secessu longo locus. Iam est secessus: iã longus. *Insula portum Efficit.* Rationẽ reddit quomodo efficiat. *obiecta latérum: quibus omnis ab alto Frangitur, inque sinus scindit sese vnda reductos.* Necesse est, tranquillum intus esse mare: quod iam fractũ, iam rectũ atque abductũ ab instantibus fluctibus: qui item franguntur antè, quàm ĩpetũ faciãt. Nam tametsi Homericũ circunstant rupes: attitus tamen nihilo secius vento expositus fluctus excipit integros. aditum propterea muniuit noster insulæ obiectu. Nunc autem latera, sicut ille,

Hinc, atque hinc vastæ rupes, geminíque minantur In cœlum scopuli, necesse est altas esse, non solùm præruptas, vt ille dicebat. Nam prærupta non omnia excelsa. ex alto igitur ingruentes ventos arcent nostræ. Et cùm ille diceret,

Ἔνθοδε δ' οὔτε δύσιλλος μένουσι
Νῆες ἐύσελμοι. Nõ apposuit causam. At apposuit noster,

Æquora tuta silent. Mira verba. Deinceps ornatus vtrique,

Αὐτὰρ ὅθ' ἀκρότατος λιμὴν εὐκαρφὴς ἐλαίης
Ἄγχι δ' αὐτῆς εἴσιν ἀπόπροθεν ἠρόεντος
Ἠρῶν νυμφάων, αἳ νηϊάδες κεκλήαται.
Ἐν δ' κρητῆρες, καὶ ἀμφιφορῆες ἔασι
Λάϊνοι ἔνθα δὴ ἐπειτα πολυβοώσουσι μέλισσαι.

Humilia, & humiliter. Noster verò grandiora & magnificè,

-tum syluis scena coruscis,
Desuper horrentique atrum nemus imminet vmbra.

Quid enim sola oliua: quam etiam falsò πανύφυλλον vocauit. folia nánque gerit breuia, tametsi non rotunda. Sed Palma est πανύφυλλος & Hemionitis, & Arundo. Tum autem descriptio antri figura necessaria: *scopulis pendẽtibus:* Deinde versus ipsis aquis dulcior,

Palma
πανύφυλλος

Intus aquæ dulces, vicinóque sedilia saxo.

Postea cum dixit: *Nympharum domus*: non egit Grammaticum, vt ille, αἱ νηϊάδες κεκλήαται. Quanquam potius Nereides esse oportuit, non enim posuit intus dulces aquas, quẽadmodũ noster, cùm tamen & Crateres. & Amphoras nominaret. Quanquam earum vsum ad apum thesauros, non ad potum deduxit. Maro autem post integram descriptionem, vsum docuit. non autem eò narrationem interrumpit, sicut ille, ἔνθοδε δ' ἄνεμος, &c. ornatum verò adauxit: *fissas*, ergo, *non vincula naues, Vlla tenent*, scilicet ad litus aut ad saxa φρουρίσια intelligit: quę à prora nominant Adriatici, non à puppi. Alterum deinde retinendi nauigia modum *-vllo non alligat anchora morsu.* Omitto Periphrasin, *morsus anchoræ*: sicut & alibi, dentem appellat. Splendor quoq. ex geminatione. vlla, vllo. Neque vnum ex hisce commutarim.

Armipotens belli præses Tritonia virgo
Frange manu Phrygij telum prædonis, & ipsum
Pronum sterne solo, portísque effunde sub altis.

cum illis omnibus, qui sunt in VI. Iliad.

Πότνι' Ἀθηναίη, ἐρυσίπτολις, δῖα θεάων.

Nihil noui. vulgaria omnia,

Ἄχετο δὲ ἐγχος Διομήδεος· ἰδὲ ἑ αὐτὸν
Πρώτῃ ἅδε ποσὶν σκαιῶν παρὰ μέρεσι πυλάων.

Nuda hæc quoque. At ibi *telum Phrygij prædonis.*

Explicatiora quoque ea, quæ de ventis ac de quercu

noſter ait,

Ac veluti annoſam valido cum robore quercum
Alpini Boreæ, nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant. It ſtridor, & altè
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes.

Hactenus pares. ſic enim in XVI. Iliados,

Ὡς δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἐρεὶδ ἀήτην ἀλλήλοιϊν
Οὔρεϊ ἐν ἠκέσσης βαθυλήϊῳ πολεμιζέτην ὕλῃ,
Φηγόν τε, Μελίην τε, τανυφλοίσβοιό τε κράνειαν·
Ἄσπετα δὲ ἀλλήλῃς ἐβάλον πτυσσὰς ὀζοισι
Ἠχῇ θεσπεσίῃ, πάταγος δέ τε ἀγνυμένων.

Verùm comparatio minus apta videtur hic. nam de ſyluis pugnant venti, vt ſternant. At Græci & Troiani, vt Cebrione potiantur, nam quæ erit ſylua: ſi Græci ſint Eurus, Troiani Notus? Ridiculum verò ad meridiem vſque totis vtrinque viribus pugnari: Hectorem verò capite, Patroclum pede prehenſum, Cebriona trahere, nec pugnare. Verùm puerilia multa huiuſce generis apud Homerum, qui prelia ad cyathum formabat: quæ ipſe vidiſſet nulla. Longè meliore iudicio Poeta: qui Æneæ conſtantiam ab Eliſa, & Anna oppugnari declarabat. Proinde hæc addit,

Ipſa hæret ſcopulis, & quantum vertice ad auras
Æthereas, tantùm radice in Tartara tendit.

In eandem ſententiam duas eodem filo fecit comparationes: vnam de Mezentij fortitudine,

Ille velut rupes, vaſtum quæ prodit in æquor
Obuia ventorum furiis, expoſtáque ponto
Vim cunctam, atque minas perfert, cœlique, marísque
Ipſa immota manet. Alteram de conſtantia Latini.

-ille velut rupes immota reſiſtit:
Vt pelagi rupes magno veniente fragore
Quæ ſeſe multis circumlatrantibus vndis
Mole tenet ſcopuli: nequicquam ſpumea circum
Saxa fremunt: laterique illiſa refunditur alga.

Sic & Homerus duas: vnam in mari, in XV. Iliad.

-ἰὼν τε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῇς ἁλὸς ἐξυὲς ἐύσσα.
Ἥτε μάλ' ἠπείλησιν ἀΐσσεται ἠδὲ κέλευθα,
Κήμασιν τε προφύγῃσι, πέτρῃ ὀφρυόεσσα ἀΐσσῃ.

Peſſimo tamen conſilio Græcos ſaxo comparat, qui ſunt

ſunt multi. Hectorem verò fluctibus, qui eſt vnus. In decimoſeptimo autem in flumine,

-ἠΰτε πηγὴν ἰσχανέι ὕδωρ
Τλῆναι πεδίοιο διαφύσιον τετυχηκὼς
Ὅς τε μὴ ἰρθίμων ποταμῶν ἀλεγεφι ῥέεθρα
Γ' ἔχει, ἀφαυρὸν δέ τε πᾶσι ῥόον πεδίονδε πίθησιν
Πλαζωρὰ δέ τε δίνεϊ ῥηγνυσι ῥέοντες.

Quæ verò apud Gellium nugantur Grammatici de Eride Homerica, & Fama Virgiliana, valde ridicula ſunt. De Contentione ille in quarto Iliadis,

Ἦτ' ἐλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐν στήριξε κάρη, καὶ βῆ χθονὶ βαίνει.

Clamát quòd Maro de fama dixit, eam inter nubila caput condere: quum tamen Homerus, vnde ipſe accepit, in cœlo caput Eridis conſtituat. Iam tibi pro me reſpondeo, Non ſum imitatus. Nolo imitari. Non placet. Non eſt verum, Contentionem ponere caput in cœlo. Ridiculum eſt. Factum eſt. Homericum eſt. Græculum eſt. Virgilianum non eſt. Romanum non eſt. Præterea latet eos visi iudicij Maroniani. Abſcondit enim Famæ caput nubibus: propterea quòd Famæ caput, id eſt author rumorum fere incertus eſt. & dixit Nubila, non cœlum: quia ad nubes vſque peruenire à terra clamor poteſt. Vicit etiam illa in vndeuicesimo Iliadis,

Τέρπετο δ' ἐν χείρεσσιν ἔχων θεοῦ ἀγλαὰ δῶρα.
Ille dea donis, & tanto lætus honore,
Expleri nequit atque oculos per ſingula voluit:
Miratúrque intérque manus & brachia verſat.

Si perpendas omnia, Quòd non expleatur, quòd oculos in cuncta intendat quòd miretur & verſet: magnum opus, magnum Aeneam magnum Virgilium intelliges.

Sunt & hæc è mediis tracta caſtris in poeſim,

Quod ſupereſt, læti bene geſtis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam ſperate parari.

Ille autem quaſi præco,

Νῦν δ' ἔρχεσθ' ὅτι δεῖπνον, ἵνα στυφέλιγξιν ἄρηα.

Nec minus ex viceſimoſecundo Iliadis:

Οἷϊ δ' ἀστὴρ εἶσι μετ' ἀρράσι νυκτὸς ἀμολγῷ
Ἕσπερος, ὃς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἵσταται ἀστήρ.

Vincuntur à noſtris,

Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda,
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,
Extulit os sacrum cœlo, tenebrasque resoluit.

Profectò ne ambrosia quidem dulcior est. Neque si superioribus addas ea quæ in quinto canuntur ab Homero, possis aquare Virgilianorum suauitatem,

Ἀστὴρ ὑπαυγέϊ ἐναλίγκιον· ὅς τε μάλιστα
Λαμπρὸς ἐν νυκτὶ φαίνησι λελουμένος Ὠκεανοῖο.

Tetigit autem antiquorum opinionem qui dicebant humore ali siderum splendorẽ. Iccirco Luciferum perfundit vnda. Quanquam equidem arbitror horum versuum fulgore clariorem illum futurum, quàm quauis vnda etiam ipsius Hippocrenes. vel quum ait, *os sacrum.* &, *astrorum ignes*, &, *Venus* amat Luciferum: quę eadem cum illo existimatur. Verùm optimus Philosophus, Luciferum intellexit globum, & corpus ipsum: Venerẽ autem numen illud, quam intelligentiam vocant Metaphysici: cuius sola ac simplici intellectione orbis ipsius rotatio perpetuatur. Resoluit autem tenebras iccirco, quia siderũ omnium Lucifer solus tantum iacit luminis, vt obiecta corpora vmbram reddant. quemadmodum & ad Solem, & ad Lunã. Talis tantúsque poeta noster est supra omnem captum Grammaticorum.

Efficacissima quoque in illis ἠθοποιΐα atque politia,

Protinus armati incedunt: quos omnis euntes
Primorum manus ad portas, iuuenúmque senúmque
Prosequitur votis, nec non & pulcher Iulus:

& quæ sequuntur. Apud Homerum in decimo Iliadis nuda omnia,

Τὸν δ' ἐπεὶ οὖν ἔπλοσιν ἐνὶ φρεσὶν ἠδὺ γέλασσε,
Βὰν δ' ἴεναι· μετέπειτα δ' ἅμ' αὐτόθι πάντας ἀείρας.

Quid enim est: liquerunt optimos? omnino languet: neque πάντας placet, quasi nõ essent ipsi ἄριστοι. Sic quę mox sequuntur multò etiam meliora. Quippe illis iteratũm & percontatio primùm. Mox de Rheso pauca, nuda, rudia infelicia. Nostra diuina omnia, numerosa, varia inexpectata, quæ sibi quisque eligat pro excellentissimis.

Neque audeant illa comparare: quæque ex vndecimo Iliados,

Ζωγρεῖ ἀπηλεγέως, ἢ ἑ, σὺν δ' ἄξια δέξαι ἄποινα
Πολλὰ δ' ἐν ἀφνειῷ πατρὸς κειμήλια κεῖται

Χαλκός

Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύμηλός τε σίδηρος.

quæque ex decimo,

ζωγρεῖ τ' αὐτὸν ἐγὼν ἐμὲ λύσομαι· ἔστι γὰρ ἔνδον
Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύμηλός τε, σίδηρος·
Τῶν χ' ὅμμιν χαρίσαιτο πατὴρ ἀπερείσι' ἄποινα,
Εἴ μ' ἐπὶ νηυσὶν ἄκουσαν πεπύθοιτ', ὅτι νηυσὶν Ἀχαιῶν.

Quæ ille, vt fuit castigatæ verecundiæ atque prudentiæ, in vnum collegit nam tametsi in prælijs id sæpe contigit, tamẽ historici id narrare: nõ repetere, veri poetæ est.

In vnum itaque redegit, & quidem cum obsecratione. Hoc enim modo citius quàm donorum oblatione virũ fortem flectimus,

Per patrios manes, & spes surgentis Iuli
Te precor, hanc animam serues natóque patríque.

Mirabilis contextus: Obtestatur per Anchisem, quia ipse haberet etiamnũ patrem. Per Iulum, quia esset vterque pater. tum deo simile est, seruare. Est enim Iouis cognomentum, σωτήρ. deinde promissa: eáque non sine specie atque argumentis veritatis: *Est domus alta.* Nisi esset alta, putaret Æneas non esse diuitem. Reliqua verba simul cũ puritate veteri Romana, nouam atque excogitatam maiestatem coniunxere,

-Iacent penitus defossa talenta
Celati argenti: sunt auri pondera facti
Infectíque mihi.

Neque hic sistit orationem, sed impetum addit à fine,

-non hic victoria Teucrũm
Vertitur: aut anima vna dabit discrimina tanta.

Sic audias vulgares Homeri obseruationes, sine arte, sine affectu. Vnam pro illis cunctis nobilem Virgilij. Iam vt quæ dicit Agamemnon, cum illis conferantur,

-iamprídem belli commercia Turnus Sustulit,

& quæ sequuntur.

Non semel Iuporum comparationẽ addocet. In quarto Iliados per collationem simplicem, λύκοι ὡς, nulla addita narratione. In vndecimo autem eodem modo, verbum tantùm addidit, λύκοι ὡς θοῶν. Hanc εἰκασίαν locupletauit comparatione in decimosexto, *Iuporum comparatio.*

οἱ δ' ὡς λύκοι ὠμοφάγοι, τοῖσι τε θυμὸς ὀρίνῃ
Ἀσπερχὲς ἀκάχησι

Οἵτ' ἔλαφον κεραὸν μέγαν οὔρεσι δηώσαντες
Δαπτῆσιν· πᾶσιν δὲ παρήορον ἔπλετο φόνον
Κὰτ' ἀγέλαδον ἔασιν ἀπὸ κρηνῶν μελανύδρων
Λάψοντες γλώσσῃσιν ἀραιῇσι μέλαν ὕδωρ
Ἄκρον ἐρευγόμενοι φόνον ἀμφοτέροισιν ἐνὶ φρεσὶ θυμὸς
Στήθεσιν ἀτρομέων δεῖς ἀδεξέες ἔασι δὲ γαστήρ.

Inter hanc vbertatem & illam breuitatem, media est diuini Poetæ comparatio.

-lupi ceu
Raptores, atra in nebula, quos improba ventris
Exegit cæcos rabies.

Efficacius est *Raptores*, quàm ὠμοφάγοι. Sunt genera canũ, non tamen rapaces canes Melitæi. Et locus *atra in nebula*: & modus dicendi, *rabies improba ventris*, plus quàm fames & *exegit*, & *cæcos*, id est securos cuiuscunque periculi. Pulcherrum verò Epiphonema, *catulique relicti Faucibus expectant siccis*, quorum recordatione parentum rabies acuatur. Quod verò ait Homerus, Linguis bibere: falsum est. morsu enim bibunt lupi: non autem λάπτουσι, neque lingua imbuta cruore potuit rectè dici, ἀραιῇ.

Sed & alia hac non inferior,

Ac veluti pleno lupus insidiatus ouili,
Cùm fremit ad caulas, ventos perpessus & imbres,
Nocte super media tuti sub matribus agni
Balatum exercent: illi asper & improbus ira,
Sæuit in absentes, collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & siccæ sanguine fauces.

De Sirio & aliis sideribus multas fecit Homerus comparationes. In vndecimo Iliados,

Sidera comparationes.

Οἷος δ' ἐν νεφέεσι παφαίνεται ἠέλιος ἀστὴρ
Παμφαίνων· ὅτε δ' αὖτις ἐδύσετο πιόεντα.

Et eam quam suprà posuimus ex quinto Iliados.

Δαῖε δ' ἐν κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ
Ἀστέρι πωεμνῷ ἐναλίγκιον· ὅς τε μάλιστα
Λαμπρὸς παμφαίνῃσι λελουμένος ὠκεανοῖο.

Et in vicesimo secundo.

Παμφαίνουθ' ὡς τ' ἀστέρ' ἐποσσύμενον πεδίοιο
Ὅς τε ἐξαπίνης ἔσσυται ἀρίζηλοι δέ οἱ αὐγαὶ
Φαίνονται, πολλῇσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ·
Ὃν τε κυν ὠρίωνος ὀπωρινὸν κικλήσκουσι.

Quartam non omittam his simillimam. comparat enim igni clypei fulgorem in vndecimo,

Ὡς δ' ὅταν ἐκ πόντοιο σέλας νautῃσι φανείῃ
Καιομένη πυρός· τὸ δὲ καίεται ὑψόθ' ὀρωρὸν
Στεθμῷ ἐν οἰοπόλῳ· τοὺς δ' ἐκ δηλεῖται ἀέλλη
Πόντον ἐπ' ἰχθυόεντα φίλων ἀπάνευθε φέρουσα.

Quæ omnia noster sparsa verecundè composuit illo gyro,

Ardet apex capiti cristisque à vertice flamma
Funditur, & vasto vimbo vomit æneus ignes.

Sanè fulgor è nitido timidóque loco videtur cuomi. inde duplicauit comparationem:

Non secus ac liquida si quando in nocte Cometæ
Sanguinei lugubre rubent. Nusquam toto in Homero tantam verborum inuenies efficaciam. Aut *Sirius ardor*, quãto grandius quam ὀπωρινὸς ἀστήρ? Ad hæc, natura & ἀιδιχές ἄμφω cætera,

Ille sitim morbósque ferens mortalibus ægris
Nascitur, & læuo contristat lumine cælum.

Quod & ille,

Λαμπρὸς πάντως ὡς ὅτ' ὄζει κακὸν δέ τε σήματα τέτυκται
Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι.

Talis Æneas designabat tunc, & ex igne illo, & ex fatis perniciem,

Haud longè ab his est quod habetur in nono: cuius minima laus maximam Homeri superat,

Continuò noua lux oculis effulsit, & arma
Horrendum sonuere: tremunt in vertice cristæ
Sanguineæ, clypeóque micantia fulgura mittit.

Cum quibus collata, plebeia illa sint ex duodecimo Iliadis,

Ἦιξαν δ' ἐπὶ τοῖχον, ἐπεὶ ἴδον ἀφθιτομοῖσιν
Δεινὸν γὰρ κεφαλῆς μεγαθύμου πτῶσσον ὄνυμα
Δαφλόωντ'· τὸ δὲ δὴ ἔδυνε δι' ἀγλαΐας ἀθλίων.

Sic de Chimera in vertice galeæ Turni, quod Grammatici damnant: primùm, quia vtrique attributus ignis, Turno & Æneæ. deinde quòd Æneas nondum in prælio, sed è naui. Cæterùm illorum stoliditas maior est quàm vis reprehensione. Semper enim in eorum stupida arrogantia superest, quòd castiges. nanque hoc sanè horrendum, quum vel ex nauibus perterrefaceret vtrique aurẽ & ar fulgorẽ: quia vtrique arma. Quid ais ad hoc Turnum

tollit, vt vincentem extollat. Quid? nónne & Diomedis & Achillis galeæ imponit Homerus ignem? Quanto prudétius noster duos hostes aliis inuictos, multis virtutibus pares fecit, quàm Homerus duos eiusdem exercitus?

Longè illustrior est atque accuratior effictio Euandri, quàm Agamemnonis in 11. Iliados,

Euandrum ex humili tecto lux suscitat alma.

Nónne hoc melius quàm Ἕζετο δ' ὀρθωθείς? Illam verò suauitatem,

Et matutinus volucrum sub culmine cantus.

& illa (vt ego solitus sum iocari) καὶ δεκαστόμους,

Consurgit senior, tunicáque inducitur artus:
Et Tyrrhena pedum circundat vincula plantis.
Tum lateri atque humeris Tegæum subligat ensem.
Demissa ab læua pantheræ terga retorquens.

quibus illa non sunt paria,

μηλοκανὲς δ' ἔντυνε χιτῶνα
Καλὸν νηγάτεον· ὦμον δ' ἐπὶ μέγα βάλλετο φάρος.
Ποσσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα.

& illa inferiora,

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.

Illis quoque superatus est,

Necnon & gemini custodes limine ab alto
Procedunt, gressúmque canes comitantur herilem.

Quid enim?

Ἄμφι δέ μιν δύο κύνες ἀΐσσοντο.

Nec minore felicitatem Turnum armat.

Cingitur ipse furens certatim in prælia Turnus.
Iámque adeò Rutulum thoraca indutus, ahenis
Horrebat squammis: surásque incluserat auro.
Tempora nudus adhuc, latereque accinxerat ensem:
Fulgebátque alta decurrens aureus arce:
Exultátque animis, & spe iam præcipit hostem.

Rudiora illa in vndecimo Iliados,

Κνημῖδας μὲν πρῶτα περὶ κνημοῖσιν ἐθήκεν
Καλὰς ἀργυρέοισιν ὑποσφυρίοις ἀραρυίας.
Δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνε.
Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον
Χάλκεον, αὐτὰρ ὄπισθε σάκος μέγα τε στιβαρόν τε
Εἵλετο τῷ δ' ὑπὲρ αὐχένος ἕλκε καλὴν εὐτυκτον μίτρην

Castigandus quoque in decimo Iliados porpterilla,

Τυδείδῃ μὲν ἔδωκεν μενεπτόλεμος θρασυμήδης
Φαίστατον ἄμφηκες· τὸ δ' ἐὸν περὶ νωτοφόρῳ λέλειπτο.

Diomedes ergo si reuiuiscat animaduertat ab Homero hanc iniuriam, qui se sine ense exire fecit è tẽtoriis. Cõtrà Virgil. etiam habenti donat, *humero simul exuit ensem*

Aurátum, mira quem fecerat arte Lycaon
Cnosius, atque habilem vagina aptarat eburna.

Vbi etiam Grammaticum agit idem: ait enim,

Ἀμφὶ δὲ οἱ κεφαλῇ κυνέην εὖ ποιητὴν
Ταυρείην, ἄφαλόν τε, καὶ ἄλοφον, ἣν τε κάρηατ' ἴτυς

Κέκληκεν: Positũ enim oportuit galeæ nomen sine verbo κέκληκεν quod & suprà emendabamus in expositione portus Ithacensis.

Nestor verò in primo Iliados loquax, in septimo non minus: in quarto odiosus: in vndecimo obtundit: in penultimo etiam nugatur. Vndecimi sanè locum non apposui, libri nanq. integri instar est. Audent tamen Grammatici conferre illum cum Euandri oratione. Numerat ille boum & caprarum capita: hic regem Herilum, & fortem & fatali vita:

Ter, inquit, *lecto sternendus erat.* Ad hæc,

-primam aciem Prænestè sub ipsa
Straui, scutorúmque incendi victor acernos.

Leonis comparationes non pauciores, quàm astrorum aut fluuiorum. In decimo breuis, *Leonis comparationes.*

Βοὸς ἴμῳ ὥστε λέοντε δύω διὰ νύκτα μέλαιναν.

Similis in vndecimo, λέων ὥς. Paulò amplior in decimo octauo,

Ὡς δ' ὅτε θοὸς ἀκόντιος ἔπλετ' ἀθῶνα δαΐφρων
Ποιμέσιν ἀγραύλοις μέγα πυανέουσι δίεσθαι.

& in vndecimo locupletior,

Βόες ὥς·

Ἅς τε λέων ἐφόβησε μολὼν ἐν νυκτὸς ἀμολγῷ
Πάσας· τῇ δέ τ' ἰῇ ἀναφαίνεται αἰπὺς ὄλεθρος·
Τῆς δέ τε πρώτης ἑκὰς λαιμὸν κρατερὸν ἐπορούσας
Πρῶτον ἔπειτα δαΐζε, καὶ ἔγκατα πάντα λαφύσσει.

In eodem fusior adhuc,

Ὡς δ' ἄνδρωνα λέοντα βοῶν ὀρυμαγδὸν ἐόντα
Ἐσσεύοντο κύνες τε, καὶ ἀγρόται ἀγρηγορῶντες·
Οἵ τε μὲν ἐκ εἰῶσι βοῶν ἐν πῖαρ ἑλέσθαι.
Πειρῶνται δ' ἐχεπευκὲς ἀκοντίζοντες. ὁ δ' ἠϊθέων ἐρεπίζων

Ἰθύει ἀλλ' ἤτοι φρήσειν θαμιὰς γὸ ἄνωγε
Ἀντίον ἀΐσσειν θρασυκαρδίων δοὺ χορῶν.
Καὶ ὁμὸν ἀμφοτέροις ἔτεκ' ἔμμορε· τοῖς τε φέριστος
Ἠῶθεν δ' ἄπο νόσφιν ἐὸν τετληότι θυμῷ.

& in eodem alia non minor,

Ὡς δ' ὅτε λέων ἀλάφοιο τακείης νήπια τέκνα
Ῥηϊδίως ξυνέαξε λαβὼν κρατερῇσιν ὀδοῦσιν
Ἐλθὼν ἐς δολιχὸν δὲ σφῶϊν ἤτορ ἀπηύρα.
Ἡ δ' εἴ πω τετύχηται μάλα ἀγχόθι, καὶ δύναται σφι
Χραισμεῖν· αὐτίκα γάρ μιν ὑπὸ τρόμος ἀμφὶς ἐκάνει,
Καπταλίμως δ' ἤϊξε διὰ δρυμὰ πυκνὰ, καὶ ὕλην,
Σπεύδουσ' ἱδρώουσα κραταιοῦ θηρὸς ὑφ' ὁρμῆς.

Alia luculenta in decimoseptimo,

Ὡς δ' ὅτε τίς τε λέων ὀρέσσιν φῶτ' ἀλκὶ πεποιθὼς
Βουσὶν ἀμύνηται ἀγέλης βοὸς ἀἰπὺ μῆλον
Τὴν δ' ἐξ αὐχενίης ἕλεν λαβὼν κρατερῇσιν ὀδοῦσι
Πρῶτον ἔπειτα δὲ θ' ἅψυχα, καὶ ἔγκατα πάντα λαφύσσει
Δηΐων· ἀμφὶ δ' ἄρα κύνες τ' ἄνδρες τε νομῆες
Πολλοὶ μάλ' ἰύζουσιν ὄπωπόθεν· οἱ δ' ἐθέλουσιν
Ἀντίον ἐλθέμεναι· μάλα γὸ χλωρὸν δέος αἱρεῖ.

Illa quoque in sextodecimo,

Ἠΰτε ταῦρον ἔπεφνε λέων ἀγέλης μετιόντων
Αἴθωνα μεγάθυμον ἐν εἰλιπόδεσι βόεσσι,
Ὧλεσε τε στεναχὼν ὑπὸ γαμφηλῇσι λέοντος.

& in tertio vna,

Ὥστε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας
Νεβρὸν, ἢ ἔλαφον πρέμνον, ἢ αἶγ' ὀρεσίτροφα
Πεινάων· μάλα γάρ τ' ἐθέλει, εἴπερ οἱ αὐτὸν
Ζώοντα προχέες τε κύνες, θοὶ λαοὶ ἀφῆκαι.

Tot congeries verborum, tot iterationes cõgessit Poeta noster: atque hanc quidem vltimam sic expleuit,

Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans
(Suadet enim vesana fames) si forte fugacem
Conspexit capream, aut surgentem in cornua cervum
Gaudet hians immane, comasque arrexit, & hæret
Visceribus superincumbens. lauit improba teter
O a cruor. Ecce quomodo dixit, πεινάων. *Impastus* in vtroque verbo moles est. Cæterùm ornamenta sunt maxima: *fugacem capream. cervum in cornua surgentem*: μεγὸν & στεναχὼν: *vesana fames.* amentes enim famelici fiunt etiam homines, atque efferantur. vnde Lucanus, *-nescit flebs*

ieiuna timere. Notabis etiam verbum, *Suadet.* facetum est: non dixit, Cogit. Superauit hisce: superauit illis, *Gaudet hians immane, & comas arrexit.* Illud autem, μάλα γὸ ἐθέλει impensius, *hæret visceribus superincumbens.* In cauea enim hoc vidimus, quanto magis vrgebatur perrica, tanto acrius premebat vitulũ. Nónne est generosior oratio, quã μάλα καταθέλει: Epiphonema pulcherrimum sic enim lauat os sanguine vt diu pòst lambat: Est & altera in decimoseptimo, quum leoni cõparat Menelaum inuitum relinquentem Patrocli cadauer,

Αὐτὰρ ὁγ' ἐξοπίσω αἰεὶ καλέζετο λεῖπε δ' νεκρὸν
Ἐν περιπαλίζομεν· ὥς τε λὶς ἠϋγένειος
Οὐρία κυσὶν, καὶ ἀνδράσι δηϊοτῆτα
Ἐγχείῃσι, καὶ φωνῇ, τῷ δ' εἰν φρεσὶν ἄλκιμον ἦτορ
Παχῦναι, ἀέκοντα δ' ἀπέβη δηϊοτῆτος.

quam in Turni maiore facinore superauit,

ceu sæuum turba leonem
Cùm telis premit infestis, at territus ille
Asper, acerba tuens retrò redit, & neque terga
Ira dare, aut virtus patitur: nec tendere contra.
Ille quidem hoc cupiens, potis est per tela, per hostes.

Nudis illis adiecit amictum incomparabilem, *Asper, acerba tuens.* & quum miscet virtutem cum periculo; & timorem cum auiditate. Tertia quoque illam è sextodecimo sic delet,

-vtque leo specula quum vidit ab alta
Stare procul campis meditantem prælia taurum,
Aduolat. Excitat magis animum hęc aggressio, quàm illa pugna impar, ταῦρον ἔπεφνε λέων. & ὤλεσε στεναχὼν. Quartæ multus decor, multus affectus, multus impetus, referens illam quæ simili materia est in decimo Iliadis,

Ὡς δ' λέοντ' ὠμόφρονα δαμάσσαντε δύ' ἀνδρὼ
Αἰγῶν ἢ οἰέων κεκαδὼν φορέουσιν ἀωρίην.
Impastus ceu plena leo per ouilia turbans
(Suadet enim vesana fames) mandúque trahítque
Molossus, mutúmque metu fremit ore cruento.

vt præterquam quod vorat, etiam trahit. Sanè quum iratus est, quod ore apprehendit, succutit, atque inter mandendũ fremit. Quæ plus pingunt quàm ὦμα δ' ἔγκατα λαφύσσει· quod autem ait, αὐχένα ἔλεξε, sanè non repugno: sed dares, rictúmque potius comprehendit ore leo. Credo

anima ſua graui illius animam vt ſuffocet aut hauriat. Sæpe enim hoc vidimus.

Quinta quoque magnifica eſt,& tota ſua,

-Pœnorum qualis in armis
Saucius ille graui venantum vulnere pectus,
Tum demum mouet arma leo,gaudétque comantes
Excutiens ceruice toros:fixúmque latronis
Impauidus frangit telum,& fremit ore cruento.

Apud Homerum verò multas prꝛterea videbis:duas valde vicinas in quinto. & in eodem libro tertiam, duorum leonum:& in ſextodecimo duas:in quarum altera eſt hemiſtichium,ἐν τέμιν ἄλεσον ἀλκήν. Simile illi,ὄλωνρέα δί ἐ ἴκανε,in ſimili comparatione. & tertia haud multò pòſt. & in decimoſeptimo alia ab ea quam deſcripſimus.& in vicesimo vna magnifica admodum.& duorum capram ferentium in tertiodecimo.

Illa quoque à Criticis & comparata,& perpenſa ſunt,

Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus,& omnes
Explorat ventos,atque auribus aera captat,
Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo.
Arcturum,pluuiásque Hyadas,geminóſque triones.
Armatúmque auro circunſpicit Orionα. Artem atque intentum animum ſimul notauit per verbum, *Circunſpicit.* Aliꝛ Arcturum ad dextram, alia ex parte Orionem. ſed & aerem,id eſt, auras ipſas ventum prævenientes, miro modo dixit. *Auribus* captare. Homerus autem ſine vllo apparatu more ſuo fluit,

Αὐ πὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθυνέτω τεχνήεντως
Ἧμος δ' ἐν νὶ οἱ ὕπνος ὑπὲρ βλεφάροισιν ἔπιπτε
Πληϊάδας τ' ἐσορῶντι καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην
Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν
Ἣ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καὶ τ' Ὠρίωνα δοκεύει.

Similes in decimoſeptimo Iliadis.

Nuda item illa ex Iliados ſecundo,

Ἠ ὑπὸ Τροίῃ ἕποντο μυριοστὰων ἀδινάων
Πάντῃ ἐπ' γλαφυρῆς ἀκὲ νέον ἐρχομένοιο.
Βοσκέσθην δ' πάροιθε ἑπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν.
Αἰ μὲν τ' ἔνθα ἄλις πυκνοὶ πάσσαι, ἀσὶν ἔνθα.

Quæ diuinus vir ita deſcripſit,vt oppreſſerit,

Qualis apes æſtate noua per floreα rura
Exercet ſub ſole labor:quum gentis adultos

Educunt fœtus:aut quum liquentia mella
Stipant,& dulci diſtendunt nectare cellas.
Aut onera accipiunt venientum,aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.
Feruet opus,redolétque thymo fragrantia mella.

Eius partes ſi velim recenſere,opera me deficiat,Rei naturam varietatem, figuras, carminis rotunditatem, neruos ſuauiloquentiæ.

Simillimâ huic hîc ponere ſuadet par materia,æqualis victoria.

ὄρνιθες ὥς.

Ἠύτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό.
Αἵτ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον,καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
Κλαγγῇ πὰρ πίπτουσι κατ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
Ἀνδράσι πυγμαίοισι φόνον,καὶ κῆρα φέρουσαι.
Ἠῶθεν δ' ἄρα τε κακὸν ἔριδι ξυνίωσι φέρουσαι.

Omiſſa fabula Pygmæorũ, quæ ſanè Græcula eſt,rem ipſam breui,plena,mira narratione complexus eſt,

-aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multæ glomerantur aues,vbi frigidus annus
Trans pontum fugat,& terris immiſit apricis.

Quantò elegantius, *frigidus annus Trans pontum fugat aues,* quàm, aues hiemem fugiunt?

Sed & expreſſius,

-quales ſub nubibus atris
Strymoniæ dant ſigna grues,atque æthera tranant
Cum ſonitu fugiúntque notos clamore ſecundo.

Tantùm verò præſtitit in illa Mneſthei increpatione: vt non videatur deſumpſiſſe ex Iliados tertiodecimo. vbi res maximi momenti languidiſſimè ſcripta eſt,

Νῶϊ δ' ἔκιδνη πόλεμος κοίλης ὅπ νηυσὶ μάχονται
Ἡγεμόνες καὶ πάντες, μεθημοσυνήσι τε λαῶν.
Οἱ κείνοισ ἐέλδωρ ἀμυνόμεν ὡς ἐθέλουσιν
Νῶϊν ἀκυπόρων ἀλλὰ κτεινόντας αἰὲν ἀμείβει.

Alius quippe ſonus,alius ardor,

Quos alios muros,quæ iam vltrà mœnia habetis?
Vnus homo,& veſtris,ô ciues,vndique ſeptus
Aggeribus,tantas ſtrages impunè per vrbem
Ediderit?iuuenum primos tot miſerit Orco?
Non infelicis patriæ,veterúmque deorum,
Et magni Æneæ,ſegnes,miſerétque pudétque?

Increpatio altera Agamemnonis, qua Troianos acuit in quarto Iliadis,

Ἀργεῖοι ἤμοροι, ἐλεγχέες, οἷον ἐτύσθην;
Τίπτ' οὕτω ἐσκέτε τεθηπότες, ἠΰτε νεβροί;
Αἵτ' ἔπι οἶοι ἵκωμεν πολέος, πεδίοιο δέοντες
Ἑστᾶτε οὐδ' ἄρα τίς σφι μετὰ φρεσὶ γίγνεται ἀλκή.

Pudet his subijcere quæ pari affectu dicit Pallas.

Quò fugitis socij? per vos & fortia facta,
Per ducis Euandri nomen, & quæ sequuntur.

Et tertia in eodē libro, qua Mnesthea & Vlyssem carpit.

Τίπτε καταπλήσσεσθε, φίλοι, μίμνετε δ' ἄλλους;
Σφῶϊν οὐκ ἐπέοικε μετὰ φρεσὶν ἔδμεναι ἔντος
Ἑστάμεν, οὐδὲ μάχης καυστειρῆς ἀντιβολῆσαι.
Πρόσθεν γὰρ κ' ἄλλοι ἀνανεύξεσθον ἐμεῖο
Ὀφθαλμοῖσ' δηΐων ἐφοπλίζοντα μάχαιραι.
Ἔνθα φίλ' ὀπλοτέρῃ κρέα ἔδμεν, ἠδὲ κύπελλα
Οἴνου πινύσσεσθε μελιηδέος, ὅππερ ὀΐεται.

Haud absimilia quæ in octauo,

Αἰδὼς ἀργεῖοι, κακὰ ἐλέγχεα, εἴδεα ἀγητοί,
Πῆ ἔβαν ὠχόλαί τε καὶ ὀτρηφαμοὶ ἔμπεδοι ἄρειοι.
Ἀλλ' ὅπότ' ἐς λήμνῳ κεκεάδοντες χεῖρας ἐρέσσαθε
Ἔδοντες κρέα πολλὰ βοῶν ἀρδηνὰ μεθύοντες
Πίνοντες κρητῆρας ὅθεν ἐφίας οἶνος ἄωτος
Τρώων αἰχμητὰς ἑκατὸν διακόσιοντε ἕκαστος
Στήσεσθ' ἐς πολέμιον· νῦν δ' οὐδέν, ἄξιοι ἐμεῖο.
Ἔκτορος ὃς ἄρα νῆας ἐπιφροσύνῃ πυρὶ κηλέῳ.

Tarchontis autem oratio non minorem præ se fert animum quam pugna,

Quis metus? ò nunquam dolituri & semper inertes
Tyrrheni, quæ tanta animis ignauia venit?
Fœmina palantes agros atque hasta vertit?
Quò ferrum? quidve hæc geritis tela inertia dextris?
At non in Veneren segnes, nocturnáque bella:
Aut vbi curuati chorus indixit tibia Bacchi,
Expectate dapes, & plenæ pocula mensæ.
Hic amor, hoc studium, dum sacra nouus haruspex
Nuntiet, ac lucos vocet hostia pinguis in altos.

Arboris quoque casum haud facilem operoso carmine describit Maro: Famóque ornatu rerum naturam ambiuit atq; omnia ipsa vetli Homeri proposita, quæpiam hypothesis videatur, sunt autem in quarto Iliadis, sicut de fraxino in XII. de quercu fulminata in XIIII.

Ὡ δ' ὅτε πευκὴν κνημὸν πέσεν ἀγχιρόθι ὤκα,
Ἣ ῥά τ' ἐν ἐκλύσῃ ἕλεος μεγάλοιο πεφύκει
Λείη· ἀτὰρ τέ οἱ ὄζοι ἐπ' ἀκροτάτῃ πεφύκασι,
Τὴν ῥ' ἀρισταίνοντες ἀνὴρ αἴθωνι σιδήρῳ
Ἐξέταμ' ἐφ' ἵππων καμψὴν ἁρμενέμεν εἰ δίφρῳ.

Non multò maior opera posita est in hac narratione, quàm in cędenda populo fecerit Carpentarius. At in nostro Musa loquitur,

Ac veluti primis antiquam montibus ornum
Quam ferro accisam, crebrísque bipennibus instans
Eruere agricolæ certatim: illa vsque minatur,
Et tremefacta comam concussa vertice nutat,
Vulneribus donec paulatim extracta supremum
Ingemuit, traxítque iugis auulsa ruinam.

Non si ipse Iupiter poeta fiat, melius loquatur. In sextodecimo Iliadis huic similis est: alia à superiore, quam ex quartodecimo recitabamus,

Ἤριπε δ' ὡς ὅτε τις δρῦς ἢ ἐλάτη ἢ ἐρεπεύς,
Ἣ τε πίτυς βλωθρὴ τῇσι τ' οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες
Ἐξέταμον πελέκεσσι νεήκεσιν νηΐον ἔμεν.

Quam diuinus vir obruit sua imitatione,

Concidit, vt quondam cana concidit, aut Erimantho,
Aut Ida in magna radicibus eruta pinus.

Versus quoque præcedens hosce, par est illi Homerico in XVI. Iliados, de Cebrione,

Κὰδ δὲ μέγας μεγάλως ἐλελασμένος ἵπποσιάων.

Sic ille,

Ipse grauis grauitérque ad terram pondere vasto,

Nisi velis illum huic apponere,

Flebant ingentem, atque ingenti vulnere victum,

In hoc est sententia par, in illo numerus.

Antiquam igitur *ornum* cum antiqua Troia. *Accisam ferro* illam, hanc longinquo bello attenuatam. *Agricolæ*, Græci sunt: Naturam verò spectat ipsius arboris. *Illa minatur*: sed *vsque*, & *vsque* &, *tremefacta. &*, *nutat. Paulatim euicta*. Addidit & attributionē, *Congemuit*. Nā ictibus sanè respondet arbor sonitu; Et, *traxit ruinam* secum, sicut Ilij euersio traxit secū AEneæ opes, & Antenoris, & Heleni, & aliorum. Quòd autem populi ramos non fecerit etiam imæ partis participes, falsus est. Ἴτυς verò si est, ve

interpretantur, rotæ curuatura: pessima quidem fiat è populo. nam & facillimè atteritur, & minus fideliter tenet ferrum, si eo incrustetur.

In vndecimo Vlysseæ,

Ἁψαμένη βρόχον αἰπὺν ἀφ' ὑψιλοῖο μελάθρου.

Quod noster tanto maiore cultu,

Informis lethi nodum trabe nectit ab alta.

Etenim tam atrox res aliquo verborum ambitu studiosius comprehendenda fuit.

Milites quoque repræsentat Virgilius animosos, non vulgares. Quippe Pandarus & Bitias vltro etiam portas recludunt. Rectè igitur turribus assimilat, quæ sanè ad mœniorum defensionem constituuntur. Comparat autem roboribus, versibus diuinis,

Portam, quæ imperio ducis est commissa, recludunt.

Freti armis. quid potuit generosius? Deinde addit quod perterreat animos plebeios,

-vltróque inuitat mœnibus hostem.

Ipsi intus dextra ac læua pro turribus astant,
Armati ferro, & cristis capita alta coruscis.
Quales aeriæ liquentia flumina circum
Siue Padi ripis Athesim, seu propter amœnum
Consurgunt geminæ quercus, intonsáque cœlo
Attollunt capita, & sublimi vertice nutant.

Homerus autem minore opera,

Ἐν δὲ πύλῃσι δύω ἀνέρε εὖρον ἀρίστω
Υἷας ὑπερθύμους λαπιθάων αἰχμητάων.
Ἕστασαν, ὡς ὅτε δρῦες ἐν οὔρεσιν ὑψικάρηνοι,
Αἵτ' ἄνεμον μίμνουσι καὶ ὑετὸν ἤματα πάντα,
Ῥίζῃσι μεγάλῃσι διηνεκέες ἀραρυῖαι
Ὡς ἄρα τὼ χείρεσσι πεποιθότες, ἠδὲ βίηφι
Μίμνεν ἐπερχόμενον μέγαν ἄσιον, οὐδὲ φέβοντο.

Quæ in decimonono scribuntur, post se reliquit,

Τύνη δ' ἡφαίστοιο πάρα κλυτὰ τεύχεα δέξο
Καλὰ μάλα, οἷ' οὔ πω τὸς ἀνὴρ ὤμοισι φόρησιν.

Ille autem,

En perfecta mei promissa coniugis arte
Munera ne mox aut Laurentes nate superbos,
Aut acrem dubites in prælia poscere Turnum.

Tota quoque clypei descriptio multò est apud nos aptior vniuerso argumẽto. Homeri autem clypeus, friuola & pue-

& puerilia continet. Quinetiam sigillorum quæ in eo sculpta sunt, motum quomodo repræsentare queat, nescio, nisi quòd ille ait, *Stultitiam patiuntur opes*, ad Homeri poemata accõmodari possit. In illa enim verborũ opulentia, licuit ei ineptire. Ait ibi,

Οἶδ' ἴσαν, ἦρχε δ' ἄρα σφιν ἄρης καὶ παλλὰς ἀθήνη.

Esto, gestus euntium effingi potest. at subdit,

Οἶδ' δήρ' ἵκανον ὅθι σφίσιν ἦκε λοχῆσαι
Ἐν ποταμῷ ὅθι τ' ἀρτμὸς ἔην πάντεσι βροτοῖσι.
Ἔνθ' ἄρα τοίγ' ἵζοντ' εἰλυμένι αἴθεπι χαλκῷ.

Quomodo eunt, vt perueniant, ac deinde considant? alia quoque eiusmodi. Sed & ridiculum illud, Citharœdum statuit sanè, & κιθάριζε: bene. manus enim ad Citharam sunt. At quum ait,

-λίνον δ' ὑπὸ καλὸν ἄειδε: procedat. os enim apertum dabit Vulcanus. illud verò λεπταλέη φωνῇ quis ferat? dicet parum apertum. At mugitus etiam ore clauso. & parum aperto grauissimus sonus cantoribus. Pręterea in cœlo facit Vulcani officinam, quo nihil stultius esse potest. At prudentissimus vir,

Insula Sicanium iuxta latus, Æoliámque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua saxis,
Quam subter specus, & Cyclopum exesa caminis
Antra Ætnea tonant, validíque incudibus ictus
Auditi referunt gemitum, stridúntque cauernis
Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat.
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Vbi & rerum naturam sequutus, & verbis signatis loquutus est. Cęterùm Virgiliana officina cœlestis potius: diuinis enim verbis descripta est. Homerica autẽ plebeiis

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontésque, Steropésque, & nudus membra Pyracmon
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat: toto genitor quæ plurima cœlo
Deijcit in terras: pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitis Austri.
Fulgores nunc terrificos, sonitúmque, metúmque
Miscebant operi flammísque sequacibus iras
Parte alia Marti currúmque rotásque volucres
Instabant: quibus ille viros, quibus excitat vrbes:

Ægidáque horrificam, turbatæ Palladis arma
Certatim squamis serpentum, auróque polibant.
Contexóque angues, ipsámque in pectore diuæ
Gorgona desecta vertentem lumina collo.

Homericam domum Vulcani videamus in decimooctauo Iliadis,

Ἡφαίστου δ' ἵκανε δόμον δαίτης ἀγωγόπιζα
Ἄφθιτον ἀστερόεντα μετ' ἀθανάτοισι,
Χάλκεον ὃν ῥ' αὐτὸς ποιήσατο κυλλοποδίων.

Nunc autem officinam & opera,

Τέσσαρες δὲ ἑκάστοις πάντας ἐπὶ τρίχες
Ἔσαν μάλα πᾶσι τεῖχον ἐϋξοάνδεϊ μεγάρῳ.
Χρύσεα δ' ὑπὸ κύκλα ἑκάστῃ πυθμένι θῆκεν,
Ὅφρα οἱ αὐτόματοι θεῖον δύσοντο ἀγῶνα,
Ἠδ' αὖτις πρὸς δῶμα νέοιατο θαῦμα ἰδέσθαι.
Οἵ δ' ἤτοι πόνον ὧρῳ ἔχον τέλος· ἤατα δ' ἔασιν
Δαιδάλεα πρόσκειτο, πάρ' ἴρτυες, ἠύτε δ' ὀρμοὶ.

Nugæ hæ anicularum. Ille autem cum poesi adiunxit philosophiam: Tria nánque attribuit fulmini pro subiecta, aquam, aerem, ignem id est aquam, aerem, instantia, imbrem, nubem, ignem. Non enim excuti potest fulmen, nisi à frigido & humido igne. Non enim excuti potest nisi à frigido & humido fulmen, quod calidum & siccum est. Neque sine impetu erit & loco iccirco aerem dedit. Addit præterea, πλῆθος, Fulgores, id est ἀστραπάς, eósque terrificos. & quę sequuntur. Instrumentorum quoque & materiarum narratio alterius aurea, alterius verò plumbea,

Φύσας δ' ἐς χαλκοῖσιν, εἴκοσι πᾶσαι ἐφύσων,
Παντοίῃ εὔπρηστον ἀϋτμὴν ἐξαίεσαν
Ἄλλοτε μὲν σπεύδοντι παρεμμεμαῖ ἄλλοτε δ' αὖτε
Ὁππότε ἠφαίστῳ γ' ἐθέλοι, καὶ ἔργον ἄνοιτο.
Χαλκὸν δ' ἐν πυρὶ βάλλεν ἀτειρέα, καστίτερόν τε
Καὶ χρυσὸν πρεσῶτα, καὶ ἄργυρον· αὐτὰρ ἔπειτα
Θῆκεν ἐπ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα· χερσὶ δὲ λαβὼν
Ῥαιστῆρα κράτερον, ἑτέρῃφι δ' ἅμ' ἤρατο πυρκάϊην.

Audi nunc verum poetam, non autem foraneum narratorem. Etenim quum ad arma facienda καστίτερον misceat, equidem videre videor nostrorum medicorum scripturas, in quibus vt multa scire videantur, tota parata integras impinsunt officinas. at illi

Otyus incubuere omnes, paritérque laborem
Sortiti fluit æs rutis, auríque metallum.

Vulnificúsque chalybs vasta fornace liquescit.
Ingentem clypeum informant, vnum omnia contra
Tela Latinorum: septenósque orbibus orbes
Impediunt. Alij ventosis follibus auras
Accipiunt, reddúntque: alij stridentia tingunt
Æra lacu, gemit impositis incudibus antrum
Illi inter sese multa vi brachia tollunt
In numerum versántque tenaci forcipe massam.

Atque hic quidem præcidit narrationem. Non autem quemadmodũ fecit ille, prosequutus est opus: sed distulit tanquam in Theatrum, ad narrationem. Quid illa? quibus est verbis Virgilius exequutus,

Τεύξε δ' ἔπειτα οἱ θώρηκα φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς.
Τεύξε δ' οἱ κυνέην βεβαρηότα κροτάφοις ἀραρυῖαν
Καλὴν δαιδαλέην. ὕπερθε δ' ἄρα χρύσεον λόφον ἧκε.
Τεύξε δ' οἱ κνημῖδας ἑανοῦ κασσιτέροιο.

Terribilem cristis galeam, flammásque vomentem,
Fatiferúmque ensem, loricam ex ære rigentem,
Sanguineam, ingentem: qualis quum cærula nubes
Solis inardescit radiis, longéque refulget.
Tum leues ocreas electro auróque recocto.

Profectò nihil potuit aptius, quum cęruleam nubem impleuit splendore. Idem nánque in ferro polito est.

Sic etiam in militari prudẽtia fuit excellentior Maro, Hector nánque multò citius ac facilius armatum Patrocli cadauer auferre poterat, cuius exuuiis postea potiretur, quam otiosè medio in prælio exuere, atq. relinquere cadauer, pro quo etiamnũ Troiani essent pugnaturi. Eo, inquam, in loco spoliare otiosè, quo ex loco cadauer ipsum auferre nequiuerit: sanè pauca vel opera vel tẽpore indigebat ad cadauer ipsum tollendũ. Non sine labore verò mortuũ exarmare possumus. Et Iuno ibi clam Ioue demittit Irim ad Achillẽ: cui etiã profitetur sese Ioue insscio ab Iunone missam. Pulchrũ verò Iouẽ, si deus omniũ, Irim non videat, quum Thetis è profundo maris audit flentẽ in tentoriis Achillẽ. harũ ineptiarũ apud nostrũ nihil inuenias, Aristæũ nánque ad caput Penei fluuij, qui perexiguus est, flentem audire potuit Cyrene.

Apud Gellium quoque illud animaduersum est. à Virgilio additam vim nutritionis: id quod ab Homero sit omissum in sextodecimo Iliados,

-ἀλλ' ἄγε σοίγε πατὴρ ἰῷ ἱππότα φωλεὸς,
Οὐδὲ θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέσε πίτνε θάλασσα,
Πέτρη τ' ἠλίβατόν τ' ὄπα τοι νόος ἠδὲ μενοινὴ.

Virgilius autem postquam dixit,

Nec tibi diua parens generis nec Dardanus author,
Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus: addidit, *Hyrcanæque admorunt ubera*
Tigres. Neq. enim satis est, bonis prognatum esse: sed primis alimẽtis augeri, aut immutari infantium naturã. Propterea quòd & ætas est prope principia, atq. in ipsis principiis: & lac haud ita multum abest è feminis natura. est enim sanguis discoctus, alter in mãmillis, alter in testiculis,

Conferatur Andromachę fletus ab interitu mariti, cũ Euryali matre. In vicesimo secundo ita scriptum est,

Τὴν δ' ἐλελίχθη γοῦνα, χαμαὶ δέ οἱ ἔκπεσε κέρυς.

Virgilius *-misera calor ossa reliquit.*

Excussi manibus radij, reuolutáque pensa. Videor videre illa exurgente pensa reuoluta. Cætera quæ sequuntur, vtrobique optima. nánque Andromache, Δείσασα μεγάθυ μὴ ἔοιγε Πάλλοιφόν περ ἀγαθὸν. Et mox, maritum vbi trahi vidit.

Τὸν δὲ κατ' ὀφθαλμῶν ἐρεβεννὴ νὺξ ἐκάλυψε,
Ἤριπε δ' ἐξ ὀπίσω, λιπὸν δὲ ψυχὴν ἐκάπυσσε.

Euryali verò mater non cecidit, neque animo defecta est, sicuti neque Hecuba. satis igitur si

-euolat infelix, & fœmineo vlulatu
Scissa comam, muros amens, atque agmina cursu
Prima petit: non illa virum, non illa periclo
Telorúmque memor.

Ecce animum amentis, qui non concidit. Homerus autẽ in re atroci temere lasciuit. velum quod Andromachæ decideret. Veneris fuisse munus: déq nuptiis ibi primis. sanè intempestiuè & ineptè. Quæ verò sequuntur, sapiũt Græcæ luxuriam orationis. quæ tota quidẽ coniugis sit: sed non tota Andromaches olet enim plebeiam mulierculam magis quàm primariam fœminam. Et illud ridiculum,

Ἀστυάναξ, οὐ γάρ σε δόλῳ γε καλέσσω.

Quid enim ad rem? quẽ nunc vult docere? sicut è Theologis nostris vous qui in oratione ad dominum Iesum disputat, quot sunt genera charitatis. quasi eũ docturus, quem exoratum velit tanquam omniscientem omnipotentémque. Anus autem nostræ Virgilianæ conquestio adeò sublimis est, adeò rara, vt sapientibus sustulerit audaciam imitandi,

Hunc ego te Euryale aspicio? & quæ sequuntur.

Affectus tot, tanti, tam frequentes, vt excutiat animum potiùs quàm lachrymas mihi. *Potuisti linquere solam? Crudelis, quæ sum terrásque marique sequuta.* Nec id dedisti mihi, vt te extremum alloquerer. Hæc, postquam dixit senectæ requies, & fera: Iaces præda canibus in terra ignota. Quod vulgò datur parentibus, saltem funera curassem. Pro patria extinctus es: gaudeo. at, *vulnera non laui.* Cui posui ergo operam in veste? cui festina fui? Hac tela solata sum curas meas, quæ illas auctura fuerit? vbinam es? vbi te querar? Quo te sequar? integérne saltem es? an discurrendum mihi vt discerpta membra colligam? At verò nullum esse hostium telum quod me tibi possit adiungere? Et si cessant illi, tu qui pius es veræ vitę pater Iupiter, abstinebis ab eius teli iactu, quo me potes efficere beatã? Ita nihil omissum cœlesti viro illi: nihil addendũ, nisi ab ineptis: nihil immutandum, nisi ab impudẽtibus. Omnia signatè, ex natura, ex arte, ex eruditione: sententię, numeri, figuræ, simplicitas, candor, ornatus, incomparabilia, atque vno vt absoluam, Virgilij.

Pulcherrima Homeri in eodem libro duo carmina, & spectatæ simplicitatis.

Ὡς δ' ὅτ' ἐν εἰαρινῷ ἀδρὸν βώσαντα φυτὸν ἰδόντε
Οὔτ' ἄρ' ὁ τὸν βώσας ἐσφοβήσατο θῶν ὁ διώκειν.

Virgilius grandior, cultior,

Ac velut in somnis oculos vbi languida pressit
Nocte quies: nec quicquam auidos extendere cursus
Velle videmur: & in medijs conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires: nec vox, nec verba sequuntur.

Vbi etiam numerus nobis notandus est. extendit enim, aut extendere conatur cursum accẽtus medius in verbo illo, *videmur.* In aliis enim versibus ferè est cæsura hîc autem supereſt adhuc vna syllaba. Perpende verò amplificationem. Haud multò procul his illa ex eadem cura, & studio, & felicitate,

Purpureus veluti quum flos succisus aratro

Languescit moriens. lassáque papauera collo
Demisere caput, pluuia quum fortè grauantur.

Illi autem verbula nuda & ficca, in VIII. Iliad.

Μώων δ' ὡς ἐτέρωσε κόρη βάλεν· ἦ τ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βεκκαδόμῃν νοτίῃ τε ἐἀρεινῇ σι.

Ineptum faciunt Phidiam garruli Græci. Etenim dixisse se, Iouem olympium quum fingeret, ex tribus Homeri versibus maiestatem collegisse. quippe de supercilijs, & crinibus in I. Iliadis,

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

Sanè aut ludunt Phidiam, aut nos ludit Phidias. Etiam sine Homero puto illum scisse Iouem non carere supercilijs & cæsarie. Fortasse verò etiam ridicula facies illa nobis esset, si extaret. Itaque Virgilius quum parum tutam in hisce minutulis rebus sui carminis esse crederet maiestatem: dixit simplicissimè,

Annuit & totum nutu tremefecit olympum.

Poterat enim non sine periculo grandiloquentiæ, ponere crinium defluxionem.

Ex vicesimo tertio Iliadis transtulit versus illos in cõparationem,

Μάστιξε δ' αἰὲν ἐλαύνε κατωμαδὸν· αἱ δὲ οἱ ἵπποι
Ὑψόσ' ἀειρόμεναι βίμφα θρῴσκοντε κέλευθον.

ἐχνολεχία multa. at in nostro animata oratio,

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus:
Nec sic immissis aurigæ undantia lora
Concussere iugis, pronique in uerbera pendent.

Cum virtutibus horum carminum non est conferẽda ieiuna illa humilitas. audent præferre tamen Grammatici temerarij. Principiò, nihil infelicius quàm μάστιξε αἰὲν ἐλαυνε. Nam continuatio & equorum diminuit opinionẽ, & contemptum facit verberum. Frequentibus interuallis stimuli plus proficiunt. Quod verò admirantur Græculi, pessimum est, ὑψόσ' ἀειρόμεναι. Extento nánque, &, vt milites loquuntur, clauso cursu non subsiliente opus est. Quare diuinus vir, *undantia lora*: hoc enim pro flagro. &, *præcipites*. &, *Corripuere campum*. idque in præterito, ad celeritatem. Et, *ruunt*, quasi in deuexa, adeò celeres sunt. Illa verò supra

supra omnem Homerum, *proni in uerbera pendent*.

At verò ne illa quidem ex XV. cum his cõferre audeas,

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζων εὖ εἰδώς,
Ὅς τ' ἐπεὶ ἂν πολέων πῶυρας συναγείρεται ἵππους,
Σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα ῥοθεῖ ἄκριν ὑπαίνει
Λαοφόρον κατὰ ἄστυ· πολέες δέ ἑ θηήσαντο
Ἀνέρες, οἱ δ' γυναῖκες· ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρῴσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δ' πέτονται.

Vbi etiam desultorios equos videas apud Homer.

Locus ille valde ambiguus est, vtrum faciat superiorẽ. sic enim legimus in duodecimo Iliadis,

Ὡς δ' ὅταν ἔντε κύνεσσι καὶ ἀνδράσι θηρευτῆσι
Κάπρος ἢ λέων σρέφεται δρυόχαρι βλεμεαίνων.
Οἱ δέ τε πυργηδὸν σφέας αὐτοὺς ἀρτύναντες
Ἀντίοι ἵστανται καὶ ἀκοντίζουσι θαμειάς
Αἰχμὰς ἐκ χειρῶν, τῶ δ' ἔμπεδον ἀσπερὲς ἦτορ
Ταρβεῖ, οὐδὲ φοβεῖται· ἀγλωρείη δέ μιν ἔκτα.
Ταρφέα τε σρέφεται σιχὰς διὰ ῥῶν ἀειρεκτίζων
Ὅππῃ τ' ἰθύσῃ, τῇ τ' εἴκουσι σίχες ἀνδρῶν.

Cæterùm antequam ponamus Virgilianam, alteram quoque illa ex vndecimo videnda est,

Ὡς δ' ὅτε κάπρειον ἀμφὶ κυσὶν, θαλερῆσι θύοντε
Σεύονται, ὀδὸν εἴσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο,
Θήγων λευκὸν ὀδόντα μὺς γναμπτῆσι γένυσσι.
Ἀμφὶ δέ τ' ἀΐσσονται ἰάσι δέ τε κάμπαι ὀδόντων
Γίνεται, οἱ δ' ὑρέσσιν ἄφαρ δεινὸν σθένος ἔχοντα.

Priori autem potiùs respondet hæc,

Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper: multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multósque palus Laurentia sylua
Pastus arundinea: postquam intra retia ventum est:
Substitit, infremuítque ferox, & inhorruit armos:
Nec cuiquam irasci, propiúsque accedere virtus:
Sed iaculis, tutísque procul clamoribus instant.

Principiò illum in medio collocat Homerus: noster adducit, *canum morsu actus*. Neque πυργηδὸν conuenit: sed περίχυδον coronam venatorum alibi dixit Poeta. Turritim igitur non possunt circunsistere. Illa verò omnia sunt potiora Græcis, *Vesulus defendit*: &, *Laurentia palus*: &, cùm *multos annos*: ergo ingens aper est. Præterea natura, *sylua pastus arundinea*: quales in paludib. Adriæ, Et illa, ἐ ταφεῶς:

substitit, certè pictura verissima. Hoc enim agit, & quasi quid sit acturus meditatur. deinde infremit. tum inhorrescit. Quod autem ait, τῇ τ' εἴκουσι στίχες ἀνδρῶν, non est verum. Imò verò vnusquisque optat vt ad se accedat, atque in venabulum sese induat. Nimis nos ignauos faciũt isti Critici. Aliud est esse Homerum aut Grammaticum, qui fugiat aprum impressionem facere tentantem. Ergo si cedunt, quare non abit? Etenim si tentat frequenter, non cedunt: si cedunt, ea qua cedunt parte abit, non tentat. Quare huic illam quoque & conferre & præferre audebimus, contra Græculorum opinionem, qui Homericam putant meliorem,

Vt fera, quæ densa venantum septa corona
Contra tela furit: seséque haud nescia, morti
Inijcit, & saltu supra venabula fertur.

Iam enim hoc est aliud quàm στίχας περιρυτίζειν. & plus est, *haud nescia se morti* dat. Sicut Helenor. Homerus autem ineptè ibi comparat Hectorem Leoni, Græcos venatoribus. nam venatores vrgent leonem in comparatione: in prælio verò contrà, Græcos Hector. Iccirco leo στρεφόμενος impetum reprimit. at miseri Græci ibi ne mouentur quidem pauore torpentes,

Νηυσὶν ἐπὶ γλαφυρῇσιν ἐέλμενοι ἰσχανόωντο
Ἕκτορα δειδιότες κρατερὸν μήστωρα φόβοιο.

Secundam verò comparationem non tam imitatus est, quàm de natura ipsa expressam superauit lectissimis illis tum verbis, tum numeris, in III. Georg.

Ipse ruit, dentésque Sabellicus exacuit sus:
Et pede pro subigit terram, fricat arbore costas:
Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera durat.

Orat in sextodecimo Iliadis Iouem Achilles pro Patroclo: eius vota sic diuidit Homerus,

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ ἕτερον δ' ἀνένευσε.
Νηῶν μὲν οἱ ἀπώσασθαι πόλεμόν τε, μάχην τε
Δῶκε, σόον δ' ἀνένευσε μάχης ἐξαπονέεσθαι.

De Aruntis voto ille,

Audijt: & voti Phœbus succedere partem
Mente dedit: partim volucres dispersit in auras,
Sterneret vt subita turbatam morte Camillam
Annuit oranti: reducem vt patria alta videret
Non dedit, inque Notos vocem vertêre procellæ.

Hic

Hic litigant iidem. nam vbi quippiam est fusè dictum à nostro breui gyro collectum dolent. Accisam aiunt orationem. vbi contrà, in Latinam maiestatem quę non possunt collecta venire, hilariore ambitu explicat: rursus fremunt. At ô boni, quod alibi diximus, hîc quoque vobis æquo animo audiendũ est: Acceptam materiam semper facere volumus meliorem. Nego tibi Grammatice, tam rotundam esse Homericam illam dictionem, quàm nobis videatur: nempe verbum δῶκε est extra orbem illorum membrorum: & in alio quidem versu. In primo versu, mẽbra duo sunt optimè proposita. Vbi igitur vox illa superflua atque otiosa, μάχην: verbũ δῶκε positum oportuit nam secundum membrum distributum in tertio versu, curtum est: primum membrum in secundo versu, vastum. Nostra verò membra paria sunt. Et repetitum verbum, *dedit*, atque affectum negatione, est elegantissimæ loquutionis author. Quòd autem crepant verba illa vltima, *-inque notos vocem vertêre procellæ*, esse παρέλκον & affectatum: non vident penè iisdem verbis superiorem sensum instaurari. Idem nánq; est. *-partem volucres dispersit in auras: & in notos vocẽ vertêre procellæ.* Sic verò describi vota irrita à Latinis, iam & triuiis notum est: quemadmodum & omnia verba,

Demophoon ventis & verba & vela dedisti. &,
Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Aeolios illa referre notos.

Quod grauatè ferenti Sarpedonis interitum Ioui, Iuno ridiculè dicit: quid enim sapientiorem Iunonem, quàm Iouem facit vecors ille? sanè admittimus,

Ἄνδρα θνητὸν ἐόντα πάλαι πεπρωμένον αἴσῃ
Ἂψ ἐθέλεις θανάτοιο δυσηχέος ἐξαναλῦσαι.

Longè maiore maiestate nostra,

Stat sua cuique dies: breue & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ. sed famam extendere factis
Hoc virtutis opus. Neque conuersus est ad illas nugas,

Ἀλλ' εἴ τοι φίλος ἐστί· τεὸν δ' ὀλοφύρεται ἦτορ,
Ἤτοι μὲν μιν ἔασον ἐνὶ κρατερῇ ὑσμίνῃ
Χερσ' ὑπὸ πατρόκλοιο μενοιτιάδαο δαμῆναι.

Si eum tantopere amas, permitte ipsum interfici. Pulchrum. sed consolatur mox sepulchro. quasi verò non & id πεπρωμένον. At noster, mortẽ ait nõ esse finem hominis.

ſed vitæ terminum: πέρας non τέλος. finem autem eſſe virtutem. Legerat enim Ariſtotelem vir doctiſſimus hęc eadem dicentem. Deinde exemplis agit,

-Troiæ ſub mœnibus altis
Tot nati cecidere deûm, quin occidit vnà
Sarpedõ mea progenies. Et quod manet etiã interfectorẽ,
-etiam ſua Turnum
Fata manent: metáſque dati peruenit ad æui,

In eodem libro moriens Sarpedon, Glaucum monet ne ſe permittat mortuũ ſpoliari: néve patiatur Græcos ſuo cadauere potiri. Longè præſtantiore animo Camilla Accæ iubet, det operam vt Turnus prælium redintegret: de ſuo cadauere nihil. Qualem vocem excellẽtiorem attribuas Paulo aut Marcello? & illa quanti eſt?

Haſtenus Acca ſoror potui. & Iámque vale.

Sarcaſmos eſt Æneæ,

Iſthic nunc metuende iace. Non te optima mater.
Condet humo: patriáue onerabit membra ſepulchro.
Alitibus linquêre feris: aut gurgite merſum
Vnda feret: piſcéſque impaſti vulnera lambent.

Quorum ſimilia ſunt in vndecimo Iliados, Cæterùm longè aridiſſima,

Θῆκε τέλος θανάτοιο κιχήμενον, ἐδ' ὑπάλυξας.
Ἀλλ' ἦ τοι σοί γε πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ
Οὐκ ἀφαμαρτήσουσι θανόντι πῦρ, ἀλλ' οἰωνοὶ
Ὠμὸν μησαμένῃ περὶ πάσῃ νυκτὶ βαλόντες.

Coegit autem in vnum & aues & piſces Virgilius. nam in XXI. de piſcibus, in alia huic ſimili oratione,

Σκάμανδρε
Οἵοισι δυνήεις εἴσω ἁλὸς ὄβριμα πάλπον
Θερσόμενον τὸν κατὰ κῦμα μάλ' ἀγανὰ φρεῖ' ἰανάσσεις
Ἰχθὺς δ' οὐκ ἀφέξουσι λυγρόν θ' ἁγέτεω δ' ἀπὸν.

Obiiciunt & illud Homericus Iupiter in primo ſtatim Iliados nutu concutit Olympũ. id quod aliis quoque locis vbi nutat, intelligi debeat ſine repetitione. At Virgilianus annuit in primo & in quarto, neque concutit. In decimo tandem eius nutus & cõcuſſio deſcribitur: quaſi alius ſit. Primùm huic obiectioni alteram obiiciam, deinde quod ſentio, dicã. Videamus quoties armatus prodierit in aciem Agamemnon, antequam venerit in vndecimũ Iliados librum: in quo ſolo tandẽ armatur, non ſine prolixa

prolixa armaturæ deſcriptione. Hoc habet. deinde non animaduertunt illi nunquam antea in concilio eſſe loquutum Iouem. in quo ſolo cœlum nutatione concutiebatur. Quanquam quum legerent illa carmina iſti ſolifugæ, eos oportebat admiratione mutos eſſe, potius quam Poetam incuſare, quòd non ſemper repetierit perpetua repetitione digna, quàm quòd diſtulerit. Aſcribã igitur tanquam Gorgona illis,

Inſit, eo dicente deûm domus alta ſileſcit.
Et tremefacta ſolo tellus, ſilet arduus æther,
Tum Zephyri poſuere, premit placida æquora pontus.

Videant Iouem alibi ſæpe loquutum. nunquam tamen ſua maieſtate vſum in conciliis, quapropter hæc quæ hic dicuntur, euenirent. ſic de nutu quoque dicendum eſt,

-vbi tot Simois correpta ſub vndis
Scuta virûm galeáſque, & fortia corpora volvit.

Et melius dixit, & aptius collocauit quàm Homerus in duodecimo Iliados. Ibi enim quum enumerat fluuios, quorum impetu vſi ſint Neptunus & Apollo ad diruendum Græcorum murum, annumerat & Simoenta his verſibus,

Καὶ σημάνεις, ὅτι πολλὰ βοάγρια, καὶ τριφάλεια
Κάππεσον ἐν κονίῃσι καὶ ἡμιθέων ἡρώων.

Quid enim ad fluuios, ſi in puluerem illa cecidere? At noſter ait, à Simoentis flumine volui.

Nihilo feliciore iudicio vexant illa quæ Virgilius accepit ex viceſimoſecundo Iliadis,

Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα
Ἐν δὲ τὼ πότμον δύο κῆρε ταναηλεγέος θανάτοιο,
Τλῶ ὑπὸρ ἀχιλῆος, τλὼ δ' ἕκτορος ἱπποδάμοιο.
Ἕλκε δὲ μέσσα λαβὼν· ῥέπε δὲ ἕκτορος αἴσιμον ἦμαρ
Ἤχετο δ' εἰς Ἀΐδαο λίπεν δὲ ἑὸν φοῖβος ἀπόλλων.

Vituperant verò, propterea quòd, inquiunt, Homericus Iupiter Achillis atque Hectoris fatum perpendit, quod nondum conſtabat: Turni verò fatum iam prædixerat Iuno, quum apud Virgilium explorat lancibus illéne an Æneas victoriam conſequatur. Iunonis verba,

Nunc iuuenem imparibus video concurrere fatis:
Parcarúmque dies, & lux inimica propinquat.

Quibus ſic ſatagẽtibus reſpondemus. Poetarũ deos, Homero primo omniũ inſaniente, omnes ſimul omnia &

scire & posse. futura verò solas Parcas in suis libris arcana habere. Quinetiam Platonici diis præesse imperio ac vi dixere Necessitatem. Iuno igitur ex Parcis quod dicebat, didicerat iam: Iupiter nondum habebat notum. An verò si id sciuisset Iupiter, è lancibus præscientiam illam elicere conatus fuisset? Sanè lances illas ipsa fuisse Fata intelligas: quæ tunc Iupiter consuleret. Neque Ioui dixerat id Iuno, sed Iuturnæ. Sic Hectoris quoque interitum Patroclus prædixit: quod quũ è summo cœlo Iupiter audisset, pensione illa explorauit an verum esset. Vides quemadmodum Homeri impiæ ineptiæ nos cogant ineptire. Cæterùm quod nostra interest, loquutionem & numeros ipsos videamus,

Iuppiter ipse duas æquato examine lances
Sustinet: & fata imponit diuersa duorum:
Quem damnet labor, & quo vergat pondere lethum.

Vbi præter dictionis ac numerorum nobilitatem, illa quoque vsus est prudentia poetica: qui non addidit quod præceps Homerus fecit, euentum rei. Maxima enim virtus hæc est Poetæ, vt auditorem ad vltimum vsque verbum suspensum teneat. Particula autem illa, *Quem damnet labor*, omnibus illis Homericis anteponenda est. A quo, scilicet, labor frustrà suscipiatur. Lancium verò harum nugas exceptas arbitror ex Ægyptiorum superstitionibus, quę attributæ sunt Necepso ac Petosiri. Circũlum faciunt, quẽ in quadrãtes diuidũt, in iis vacuis victorias & mortes ex nominibus pugnantium venantur.

Non sunt autem ferendi, quum augurium ex duodecimo Iliados, negant rectè translatũ ad comparationem. Est autem hoc,

Ὄρνις γάρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσι
Αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων
Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον
Ζωὸν ἔτ' ἀσπαίροντα, καὶ οὔπω λήθετο μάχης.
Κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν
Ἰδνωθεὶς ὀπίσω· ὁ δ' ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμάζε
Ἀλγήσας ὀδύνῃσι, μέσῳ δ' ἐνὶ κάββαλ' ὁμίλῳ.
Αὐτὸς δὲ κλάγξας πέτετο πνοιῇς ἀέμοιο.

Comparatio autem hæc,

Vtque volans altè raptum quem fulua draconem
Fert aquila: implicuitque pedes, atque vnguibus hæsit.

Sau-

Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
Arrectúsque horret squammis, & sibilat ore,
Arduus insurgens. illa haud minus vrget obunco
Luctantem rostro simul æthera verberat alis.

Ponam Barbarorum verba: vt maiorem ex illis fidem eorum iudicium consequatur. A Virgilio solam aquilæ prædam referri. eum minimè aduertisse omen Homericæ aquilæ: quæ sinistrà veniens, vincentium prohibebat accessum. & accepto à captiuo serpente morsu, prædam dolore deiecit. Hæc est diuina oratio nostrorum Grammaticorum Latinè balbutientium. qui ne omen quidem sciunt quid differat ab augurio. Et pulcherrimum argumentum. Noluit transferre in auguria sua. ergo ignorauit cuiusmodi esset omen. quũ tamen etiam primæ literaturæ adolescentes, augurij vim explicantem Polidamanta intelligant. Adde mira illorum verba. Ab aquila aiunt factum tripudium solistimum, cum clamore præteruolante: Quid? in aere fieri potest terræ pauium? nonne hoc fuit ita in libris augurum? At quomodo audiuit quispiam vel ab vncũguibus, alitibus vel sine offa tripudium fieri solistimum? Proinde non mirũ si ita clauserunt iudicium suum. his prætermissis, quæ animam parabolæ dabant, velut exanime in Latinis versibus corpus remansit. At comparationis anima est æquatio rerum comparatarum: quæ vt constet, iam ponemus res ipsas. Venulum corripit Tarchon hisce illius versibus,

Direptúmque ab equo dextera complectitur hostem.
Et gremium ante suum multa vi concitus aufert.

Nonne illis paria sunt?

-raptum quem fulua draconem
Fert aquila, implicuitque pedes, atque vnguibus hæsit,

Deinde sicut hîc,

-simul æthera verberat alis. sic ibi, *-volat igneus æquore Tarchon Arma virúmque ferens.* & sicut ibi, *-tum summa ipsius ab hasta Defringit ferrum, & partes rimatur apertas, Quæ vulnus lethale ferat.* sic in his, *-illa haud minus vrget obunco Luctantem rostro.* ac quemadmodum ille *Saucius serpens sinuosa volumina versat. Arrectúsq; horret squammis, Arduus insurgẽs:* ita & Venulus cõtrà repugnãs sustinet à iugulo dextrã. Quid hîc augurij quæris Græcule? vísne draconem ab aquila proiici, si Venulus non est proiectus? vis à dracone illam nostrã percuti, si Tarchõ à Venulo non est

vulneratus? Quanta verò argutia simul & grauitas in illis? *& vim viribus exit.* Cætera quoque phrasis Regia est, & ipsius Apollinis ore digna. Efficacia quoque, vt in aliis item semper, longè maior est. neque enim solùm fert, vt illa Græca: sed *implicuit pedes*, vt implicatio significet vnguium vncitatem: præpositio autem, ingressum illorum aut in spiras, aut etiã in corpus ipsum. Animaduertes etiã serpẽtis conatus. Vides in sinuosis voluminibus euasionem? vertit enim ea, vt sese nexu soluat. Quid? quanto expressius est, *Luctantem*, quàm palpitantem? hoc enim est ἀσπαίροντα. quod conueniret ei qui κόψε. Illud quoque media è natura sumptum est, *Arduus insurgens*: sic enim pugnãt dracones. Ne verò putes nobis ignota esse auguria: & illius memineris in primo diuini operis,

Aspice bissenos lætantes agmine Cycnos: Et quæ sequuntur. Tum lege in duodecimo alterum, vtrumque verò de nostro penu,

Nánque volans rubra fuluus Iouis ales in Æthra
Littoreas agitabat aues, turbámque sonantem
Agminis aligeri: subitò quum lapsus ad vndas
Cycnum excellentem pedibus rapit improbus vncis.

Vt igitur augurium transtulit in comparationem: ita in hoc augurium comparationem illam ex quintodecimo,

Ἀλλ' ὥς τ' ὀρνίθων πετεηνῶν αἰετὸς αἴθων
Ἔθνος ἐφορμᾶται ποταμὸν πάρα βοσκομενάων
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων.

Vt iam taceant ignaui isti, qui diuini viri liberum ingenium atque iudicium intra Homericæ inuentionis cancellos seruire voluerunt. Haud ita fit, sed à natura proposita Homero argumenta, quasi dictata discipulo emendat Virgilius tanquam magister.

Falluntur enim Græci, si alio animo putent nos ab illis accepisse sua, quàm vt meliora faceremus. Nam quæ illi à natura, quę ante ipsos erat, mutuati sunt: ab ipsis nos eadem de causa mutuatos esse par est. Quippe si illi non dixissent, ea nos dicturos fuisse. nunc quum dixerint: nos quoque dicendi rationem iniisse.

Aquilarũ comparationes.

Igitur cùm aptissimè augurii imaginem transtulerimus in nostram comparationem: videamus an alias aquilarũ comparationes æquali felicitate assequuti simus. Est in vicesimosecundo Iliados illa, cui non solùm sonum & maie-

maiestatem, sed etiam animam addidit,

Οἴμησεν δ' ἁλεὶς, ὥς τ' αἰετὸς ὑψηπετήεις,
Ὅς τ' εἶσι πεδίονδε διὰ νεφέων ἐρεβεννῶν
Ἁρπάζων, ἢ ἄρν' ἀμαλὴν, ἢ πτῶχα λαγωόν.

Qualis vbi leporem, aut candenti corpore cycnum
Sustulit, alta petens pedibus Iouis armiger vncis.

Hactenus fortasse pares: neque enim assentiri me patitur diuinorum sonus numerorum. tum autem quia non probo comparationem. Neque enim similitudo est inter Hectorem aduersus Achillem, & aquilam aduersus leporem. Quod verò addidit, nulli Græcorum imitabile est,

Quæsitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à stabulis rapuit lupus. Est & in nono alia aquilæ comparatio.

Sed est alia quoque in XVI. Iliados,

-ὥς τ' αἰετὸς, ὅν ῥά τε φασὶν
Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν,
Ὅν τε καὶ οὐ φόβ' ἐόντα πόδας ταχὺς οὐκ ἐλάθε πτώξ,
Θάμνῳ ἐπ' ἀμφικόμῳ κατακείμενος· ἀλλά τ' ἐπ' αὐτῷ
Ἔσσυτο. καί τε μιν ὦκα λαβὼν ἐξείλετο θυμόν.

Sic calumniatorum ineptiis assentiamur: qui Virgilianæ Dianæ damnabant comparationem, quicum in syluis Dido otiosa cõferretur: laceretur suorum patronorũ iudicio hic Homerus: qui aquilæ despectãti ac rapienti leporem, comparauit Menelaum circunspicientẽ an videret Antilochum: cuius opem & cõsiliũ quæreret. Illud magis vrget. nemo enim paulò in natura exercitatior nesscit, Aquilã quæ leporem in fruticeto viderit, nunquã irruituram: leporem qui in fruticeto sit, imminẽte aquila nunquam exiturum.

Illa quoque in secundo Iliados, tametsi sunt magnifica, tamen ad nostrorum magnitudinem non attingunt,

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι·
Ὑμεῖς γὰρ θεάν ἐστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα,
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν· οὐδέ τι ἴδμεν,
Οἵτινες ἡγεμόνες Δαναῶν, καὶ κοίρανοι ἦσαν.
Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἔγωγε μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω.
Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι. δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄῤῥηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη·
Εἰ μὴ ὀλυμπιάδες μοῦσαι διὸς αἰγιόχοιο

Θυγατέρες μνησασθε· σύ νυ θεὸν ἴλιον ἦλθον

Pandite nunc Helicona deæ, cantúsque mouete.
Qui bello exciti Reges, quæ quemque secutæ
Complerint campos acies, quibus Itala iam tum
Floruerit terra alma viris: quibus arserit armis.
Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.
Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

Quo in loco ferream vocem illam noluit optare, sed ad rem potius atrocem transtulit in sexto, de tartareis supplicijs,

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum,
Ferrea vox: omnes scelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

Cætera verò quantò magnificentius? nam illud quantum, *bello exciti Reges*? Maius & illud, - *quæ quémque secutæ Complerint campos acies.* & quàm iucundum? *Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.* Illud verò trepidum atque humile ἡμεῖς ὄϊ ὄϊσ ἀκουόμεν, quibus asperserit floribus. *Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.* vbi tum singula seorsum, tum simul verba omnia sunt considerauda Id quod toto in Catalogo tibi faciendum est: atque vtroque quidem. Quibus in locis tantò excedit Homeri tumultuariam illam narrationem, quantò excedit meam orationem omnium hominum cogitatio. Verùm ne nos egere putes imitatione, animaduertas etiam in sua illa grandiorem.

Nunc age, qui reges Erato, quæ tempora rerum,
Quis latio antiquo fuerit status, aduena classem
Cùm primùm Ausonijs exercitus appulit oris,
Expediam, & primæ reuocabo exordia pugnæ:
Tu vatem, tu diua mone. Dicam horrida bella,
Dicam acies, actósque animis in funera Reges,
Tyrrhenámque manum, totámque sub arma coactam
Hesperiam. Maior rerum mihi nascitur ordo:
Maius opus moueo.

Ictis fœderis comparationes.

Icti quoque fœderis versus vtrinque sūt describēdi quorum Homerici in terra, Virgiliani inter musas à Phœbo facti videri queant. Primùm igitur apparatus: qui sanè est apud Homerum sine apparatu,

-ἐκέλευσε δ' ἑταίρους
Ἵππους ζευγνύμεναι, τοὶ δ' ἑτάρησιν ἐπίθοντο.

Αὐτὰρ ἐπεὶ σφαίμῳ· καὶ δ' ἰωὴ τεῖνεν ἐΐσατο.
Πὰρ δὲ οἱ αἰ τιμωρ πεφιδομένα βήσατο δίφρον,
Τὸ ᾧ διὰ σπαρῶν πεδίον δι' ἔχον ὠκέας ἵππους.
Ἀλλ' ὅτε δ' ἦρ ἵκανεν μὴ πρῶας, ἠὲ ἀχαιὲς,
Ἐξ ἵππων δουρικλυτὸς ἔθν χθόνα παλυβώτειραν,
Ἐς μέσσον τρώων, ἠὲ ἀχαιῶν ὄτι χ' ὤνυτο.
Ὦρτο δ' αὐτὰρ ἔπειτα ἄναξ ἀνδρῶν ἀγαμέμνων.
Ἀνδ' ἐδυσεν πολύμητις.

Videtur aniculæ cuiusdam narratio. at illa,

Interea Reges, ingenti mole Latinus
Quadriiugo inuehitur curru: cui tempora circum
Aurati bissex radii fulgentia cingunt,
Solis auis specimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater Æneas Romanæ stirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis:
Et iuxtà Ascanius, magnæ spes altera Romæ,
Procedunt castris, NVNC SACRIFICIA,
-purâque in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit, admouitque pecus flagrantibus aris.
Ille ad surgentem conuersi lumina solem
Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecudum: paterísque altaria libant.

Hæc Romano ritu: ille suo.

-αὐτὰρ κήρυκας ἀγαυοὺς
Ὅρκια πρὸς διὸς συνάγον· κρητῆρα δ' οἶνον
Μίσγον ἀτὰρ βασιλεῦσιν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν.
Ἀτρεΐδης δ' ἐρύσσε μάχαιρ· χειρὸς μετὰ κουλεόν
Ἣν οἱ πὰρ ξίφεϊ μέγα πωλέεν αἰὲν ἄορτο,
Ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμε τρίχας· αὐτὰρ ἔπειτα
Κήρυκες τρώων, ἠὲ ἀχαιῶν νεῖμαν ἀρίστοις.

Orationes deinceps nullo modo pares,

Τοῖσι δ' ἀτρεΐδης μεγάλ' εὔχετο χεῖρας ἀνασχών.
Ζεῦ πάτερ, Ἰδηθεν μεδέων, κύδιστε, μέγιστε.
Ἠέλιε θ', ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις,
Καὶ ποταμοὶ καὶ γαῖα, καὶ οἵ ὑπένερθε κάμοντας
Ἀνθρώπους τίνυσθον, ὅς τις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ·
Ὑμεῖς μάρτυροί ἐστε, φυλάσσετε δ' ὅρκια πιστά.
Εἰ μέν κεν μενέλαον ἀλεξήνορ· κατακτέρῃ,
Αὐτὼς ἔπειθ' ἑλένην ἑλέτω, καὶ κτήματα πάντα.

Ημεῖς δ' ἐννέσσει νεώμεθα πανυπόρμοι.
Εἰ δέκ' ἀλεξάνδρου κτείνη ξανθὸς μενέλαος,
Τρῶας ἔπειθ' ἁλέσθαι, καὶ κτήματα πάντ' ἀποδοῦναι,
Τιμὴν δ' ἀρχείους ἀποτινέμεν ἣν τινα ἔοικεν.
Ἤτε καὶ ἐσσομένοισι μετ' ἀνθρώποισι πέλητα.
Εἰδ' αὖ ἐμοὶ τιμὴν ἁρπάμεν, ἁρπάμενόν τε πάλεσθαι
Τίνεν ἀν' ἑλλάσιν ἀλεξάνδρου πάσυτον.
Αὐτὰρ ἐγὼ καὶ ἔπειτα μαχέσσομαι εἵνεκα πείνης
Αὖτις ἐμῆς, εἴως κε τέλος πολέμοιο κιχείω.

Solum facit Agamemnonem promittentem. At enimuerò Græcorum ille ritus qualis, si non vtrinque ſtipulentur? Nos igitur ſic,

Tum pius Æneas ſtricto ſic enſe precatur,
Eſte nunc Sol teſtis, & hæc mihi terra precanti:
Quam propter tantos potui perferre labores.
Et pater omnipotens, & tu Saturnia Iuno
Iam melior, iam diua precor: tuque inclyte Mauors,
Cuncta tuo qui bella pater ſub numine torques,
Fontéſque fluuióſque voco, quæque æthera alti
Religio, & quæ cæruleo ſunt numina ponto.
Ceſſerit Ausonio ſi fors victoria Turno.
Conuenit Euandri victos diſcedere ad vrbem.
Cedet Iulus agris, nec poſt arma vlla rebelles
Æneadæ referent, ferróve hæc regna laceſſent.
Sin noſtrum annuerit nobis victoria Martem.
Vt potius reor, & potius dî numine firment.
Non ego nec Teucris Italos parere iubebo.
Nec mihi regna peto, paribus ſe legibus ambæ
Inuictæ gentes æterna in fœdera mittant.
Sacra, deóſque dabo, ſocer arma Latinus habeto.
Imperium ſolenne ſocer, mihi mœnia Teucri
Conſtituent, vrbíque dabit Lauinia nomen.

Nam quòd omiſit ὃν τὸν ἐνέρθε καμόντας ἀνθρώπους τίνυσθον: rectè quidem: Agamemnon enim vult vlciſci Paridis iniurias. Æneas nihil niſi Lauiniam petit. Terram quoque aptius inuocat quàm Agamemnon. additque rationem: propter quàm inquit, tot ærumnas executus ſum. Præterea Iunonem, vt mala deprecetur. Martem belli numen, quod non ſine reprehenſione reliquit Agamemnon. Tũ addit omnes cœlites illa diuina periphraſi, *quæq. æthera alti Religio*, id eſt, dii qui in æthere coluntur. Præterea nec

neque κτείνη, neque καταπέφνῃ: ſed, *Ceſſerit victoria Turno*, & addidit, *fors*: vt ſit fortuna, non virtus. Mox, *annuerit noſtrum victoria Martem*, ſic puto loqui deorum proceres in conciliis cæleſtibus. Cæterorum carminum virtutes à nobis alibi ſunt explicatæ. quæ verò dixerit Latinus, ſunt quauis imitatione potiora.

Sic prior Æneas: ſequitur ſic deinde Latinus,
Suſpiciens cœlum, tendítque ad ſidera dextram.
Hæc eadem Æneæ cœlum, mare, ſidera iuro,
Latonæque genus duplex, Ianúmque bifrontem,
Vimque deûm infernam, & diri ſacraria Ditis.
Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine ſancit.
Tango aras, medióſque ignes, & numina teſtor,
Nulla dies pacem hanc Italis, nec fœdera rumpet,
Quo res cunque cadet. nec me vis vlla volentem
Auertet: non ſi tellurem effundat in vndas,
Diluuio miſcens, cœlúmve in Tartara ſoluat.

Vbi animaduertas eadem aliis verbis, alióque orationis ambitu collecta. *Cœlum mare*, cœlites. quæ auxit addita patria religione, *Ianis & Ditis*, propter Auernum. Deinde ritus, *Tango aras*: ſicut in quarto, *-aráſque tenebat*. Anſulas enim habebant aræ: quod etiam in antiquis videmus monumentis. Quinque verſus: quibus vterque pugnæ declarabatur euentus, tribus colligit verbulis, *Quo res cunque cadet*. Nota: *vis vlla volentem Auertet*. Neque ipſe volens faciam: neque me vis vlla velle faciet: ne Iupiter ipſe quidem. Quin etiam nullis terroribus, nullis rerum monſtris mutabor.

Iliados primo, verſus eſt in quo aiunt epitheta deeſſe ventum, quæ in noſtro nulla ſint.

Τῶν δ' ἡγεῖτο οὖρος ἰὴ ἐπέρρωσε δὲ πόντιος.

Noſter autem ille,

Proſequitur ſurgens à puppi ventus euntes.

Primùm, quæ epitheta? equidem vnum tantùm video, idque lã guidũ. quid enim aliud eſt ἠπήφιον, quàm veniens? At omnis ventus veniens eſt, vnde & Latinis vox. In Virgiliano verſu verò qui negat epithetum: ipſe quid ſit epithetũ neſcit. Nequc enim vnico tantùm verbo clauditur omne epithetum, ſed interdum pluribus. Plurima apud Horatium exempla, *Verris obliquum meditantis ictum*. Et grandiores ſunt loquutiones periphraſticæ. Igitur quod

οὖρος Græcis, quasi ad caudam: Maroni fuit, in *puppi*, &, *surgens*: sanè significatè, qui antea non esset.

Est in v. Iliad. & alibi non semel versus ille,

Εἵλετο πίνα πρῶτον, πίνα δ' ὕστατον ἐξενάριξεν.

Ἕκτορ. Quod semel tantum Virgilius, additáque apostrophe ad interrogationem, quo nihil esse potest suauius,

Quem telo primum, quem postremum aspera virgo
Deiecit? aut quod humi morientia corpora fundit?

Verba quoque Hectoris moribundi, prædicantis Achilli mortem, longè sunt languidiora illis quæ dicit Orodes Mezentio,

non me quicunque es inulto,
Victor, nec longum lætabere. Te quoque fata
Prospectant paria, atque eadem mox arua tenebis.

Ille autem sic in XXII Iliad.

Φράζεο νῦν μήτοί τι θεῶν μήνιμα γλύφωμαι,
Ἤματι τῷ, ὅτε κέν σε πάρις, καὶ φοῖβος ἀπόλλων
Ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν ἰὼ σκαιῇσι πύλῃσι.

Item responsio,

Τὸν καὶ τεθνειῶτα προσηύδα δῖος ἀχιλλεύς.
Τέθναθι. κῆρα δ' ἐγὼ τότε δέξομαι, ὁππότε κεν δὴ
Ζεὺς ἐθέλῃ τελέσαι, καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.

Quantò plus spirat militis ille,

Ad quem subridens, mista Mezentius ira,
Nunc morere, ast de me diuûm pater atque hominum Rex
Viderit. Vbi sui poematis indignum putasse Homericum verbum animaduertas. quod enim ille σαρδάνιον γέλασσε dixit: hic *subridens ira mista*. Et cùm Orodes nondum esset mortuus: rectè, & quidem cum aduerbio, *Nunc morere*. quare cum expirasset Hector, non decuit Achillem erbum τέθναθι. Id quoque memineris à Virgilio semel positam, ab Homero bis huiusce modi diuinationé, quippe in XVII, tantundem prædicit Patroclus,

Οὐθἰὼ οὐδ' αὐτὸς δὴν ἔσσεαι. ἀλλά τοι ἄδη
Ἄγχι παρέστηκεν θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή,
Χερσὶ δαμεὶς Αἰακίδαο.

Vbi simpliciter Homerus βέη: Maro autem amplius, *insulto*. & elegantius, *te quoque fata Prospectant paria*.

Profectò pulcherrima sunt loca, quæ videas in vtroq. authore: vbi duo confligunt exercitus. in IIII Iliados, οἱ

Οἱ δ' ὅτε δὴ ῥ' ἐς χῶρον ἔνα ξυνιόντες ἵκοντο,
Σὺν δ' ἔσαν ῥινούς, σὺν δ' ἔγχεα, καὶ βίος ἀνδρῶν
Καλκοβαρῶν, αὐτὰρ ἀπ' ὀφθαλμῶν σέλας ἦεν
Ἔστασαν ἀλλήλοισι, πολὺς δ' ὑπὸ γυῖα κόνισεν.
Ἔνθα δ' ἅμ' ὀμάγησε, καὶ ὀχθήσας ἔβαλ' ἀνδρῶν,
Ὀλλύμενόν τε καὶ ὀλλυμβρίωνα, ῥῆξε δ' ἄμαπτα γυῖα.

Quæ iisdem verbis etiam in VIII reposuit. noster autem tanto impetu, vt videar non inter poeticas delicias, sed in medio Marte versari,

At manus interea muris Troiana propinquat:
Hetrusci que duces, equitúmque exercitus omnis,
Compositi numero in turmas. Fremit æquore toto
Insultans sonipes, & pressis pugnat habenis,
Huc obuersus & huc. tum late ferreus hastis
Horret ager, campique armis sublimibus ardent.
Necnon Messapus contrà, celeréque Latini,
Et cum fratre Coras, & virginis ala Camillæ,
Aduersi campo apparent: hastáque reductis
Protendunt longè dextris, & spicula vibrant.
Aduentúsque virûm, fremitúsque ardescit equorum.

IS progressus. Vide congressum,

Iámque intra iactum teli progressus vterque
Substiterat. subitò erumpunt clamore, frementéque
Exhortantur equos: fundunt simul vndique tela
Crebra, niuis ritu, cœlúmque obtexitur vmbra.
Continuò aduersis Tyrrhenus, & acer Aconteus
Commixi incurrunt hastis, primique ruinam
Dant sonitu ingenti, præfractáque quadrupedantum
Pectora pectoribus rumpunt.

DEINDE interponit varias vicissitudines impressionum: tandem verò insurgit,

Tertia sed postquam congressi in prælia, totas
Implicuere inter se acies, legitque virum vir:
Tum verò & gemitus morientum, & sanguine in alto
Armáque, corporáque, & permisti cæde virorum
Semianimes voluuntur equi, pugna aspera surgit.

Qui versus à Lucillio irridebatur.

Hastis horret ager: eum fecerat Ennius ex Homeri XIII Iliadis:

Ἔφριξεν δὲ μάχη φθισήμενος ἀγχεμάχῃσι.

Qui verò duo versus in XXII, sunt Iliados, fatemur ex

Græcæ linguæ commoditate nobis esse aptiores ad laudandum, quàm ad imitandum.

Φράξαντες δόρυ δουρί, σάκος σάκει προσθελύμνῳ
Ἀσπὶς δ' ἀσπίδι ἔρειδε· κόρυς κόρυν, αἰχμὴ δ' αἰχμήν.

Cæterùm qui sunt in agminibus exercitati (vtinam id ignotum esset nobis) verborũ tum successionem, tum cohæsionem probent: rem quæ indicatur, rideant. Fac hastæ hastam hærere posse: quod nisi cancellatim fiat, esse nequit: hoc autem neque ab Homero declaratum est: neque per verbũ φράξαντες explicari quit. Itẽ, clypeũ clypeo cõferri. hoc enim est testudo priscorũ. quónã modo galeæ galea cohærebit? Præterea cùm dixit σάκος σάκει: quid erit ἀσπὶς ἀσπίδι? quare diuinus vir cùm ἄνοπον animaduerteret, contentus fuit illis quæ fieri solent, *Hæret pede pes, densúsque viro vir.* Quàm verò inepta futura fuerit ea imitatio, si expleretur: ex his patebit,

Conferte hastæ hastis, tum pes pede, scutáque scutis,
Atque humeris humeri, galeæ galea, atque viro vir.

Quos sanè versus propino etiam Lucilio irridendos: tametsi sunt illis Homericis φαλαγγικώτερα. Verùm græculi grammatici quid sit Virgilium esse, nesciunt.

Illa minoris controuersiæ, facilioris assensionis, quæ sunt ex Iliados IX,

Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώ τε θρῄκηθεν ἄητον,
Ἐξαίφνης δ' Εὖρός τε, ἄμυδις δέ τε κύμα κυλίνδει
Κορθύεται, πολλὸν δὲ πάρεξ ἄλα φῦκος ἔχευαν.

Magnificentius & signatius, vt omnia semper noster,

Aduersi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt, Zephyrúsque, Notúsque, & lætus Eois
Eurus equis, stridunt syluæ, sæuitque tridente
Spumeus, atque imo Nereus ciet æquora fundo.

Aduersos fecit, quibus esset vnda cumulatior, ac non sine causa κορθυόμενον. Addit violentiam, ruptus turbo. Et illius simplicitas vehementer opprimitur iucundissima illa circunscriptione, *& lætus Eois Eurus equis.* In cæteris quis non videt hìc magistrum qui didicerit, illic discipulũ qui docuerit? Vt omittamus Zephyrum Thracium. Quis enim hoc defendat? Porphyrius opinor: qui ait Zephyrum è Thracia flare in Græciam, turpi sanè aut insciticia aut impudentia. est enim Græciæ Thracia Septentrionalis

trionalis, non Occidentalis. Quòd si dicat Homerum Iliadẽ scribere, cuius loci situs ventorũ quoque situ doceat: ac propterea Zephyrum Occidentalem ventũ per Thraciũ flare in eã partẽ Asię, vbi fuit Ilium. hoc quoque falsum est. Argestes enim potius is est quàm Zephyrus. Zephyrus autẽ per Græciã in Troianos cãpos transmittit, quanquã ne sic quidẽ. non enim obliquè spirat, sed rectà ἰσημερινὸς sub circulo æquatore. Præterea non potest absolui, cùm Zephyrum & Boreã ex iisdẽ cæli segmentis fecerit proficisci. Si Troianis igitur mittet Zephyrũ Thracia, iis nullo modo Boreas indidem mitti conuenit. Ne verò sine iudiciis semper iudicemus, quod fecimus modò in Græcis vt Latina faceremus, in Latinis quoque censuimus faciẽdum, vt facta Græca demonstrent cuiusmodi Homerica illa fieri potuerint. quæ tamen non gloriæ gratia nunc à nobis posita arroganter putes, sed animi causa potius, vt imitationis viam hac quoque in parte muniamus. Sũto igitur sic, sanè ex tempore, & in mediæ noctis fusa vigiliis, fesso iam animo, ac cœnaturienti,

Ἠΰτε ῥιγεσιμόοιο τυφάονος αἶψα κυρτὰ
Κύματα εἰς ἀνέμων, Ζεφύρου τε, καὶ Βορέαο
Ἴδῃ εὐρὺ μάσσοντος ἐὼν ἐπιποσωίδιον
Τῶν δ' ὑπενερθεν σίζουσ' ὑπαὶ ἐμπεσεται ὕλη
Ψαμμοχύτη πεδόθεν πόντου τ' ἀπερεύγεται ἅλμη.

Apponemus huic & hanc propter affinitatem, quæ sanè est magnifica, & Virgilio digna. Posita verò est in libro Iliad.

Ὡς δ' ὅτ' ὐπ' αἰγιαλῷ πολυηχέϊ κῦμα θαλάσσης
Ὄρνυτ' ἐπασσύτερον Ζεφύρου ὑποκινήσαντος
Πόντῳ μὲν τε πρῶτα κορύσσεται· αὐτὰρ ἔπειτα
Κέρσῃ ῥηγνύμενον μεγάλα βρέμει· ἀμφὶ δὲ τ' ἄκραι
Κυρτὸν ἑὸν κορυφοῦται, ἀπορραίει δ' ἁλὸς ἀχλύν.

Magnifica inquam, & plena, & nobilis. Aiunt igitur diuite narratione expolitum maris motum, motúsque incrementa. Virgilium verò (sic enim loquuntur) peruolasse tantùm,

Fluctus vbi primo cœpit cùm albescere ponto
Paulatim sese tollit mare, & altius vndas
Erigit, inde imo consurgit ad æthera fundo.

Sanè exuperat Græcos potius, quàm superat. Sonum enim audis: prudentiam desidero. nãmque ait incipere at-

tolli in litore. & ſtatim ait in ponto cumulari primum, deinde frangi in litore. tũ autem poſtquam fregit ipſum fluctum in litore. quid redit ad curuationem, poſtremò non eſt verum tunc ſordes expũi, ſed poſtea id fit. Quæ videns Poeta, nihil repetiuit: ſed vno tractu proceſſum fluctuationis aptiſſimè deſcripſit. Ante igitur motum, qui animaduerſione dignus ſit, albeſcit maris ſuperficies criſpata enim fulget. deinde paulatim ſeſe tollit. tũ altiores vndæ contumeſcunt. Poſtremò ſubuertitur à fundo ipſo. Illud etiam addas animaduerſionibus: non eſſe maiores fluctus in alto mari cùm quatitur tẽpeſtate, quàm vbi minus eſt profundũ. Quẽadmodũ in hoc noſtro Britannico videmus, Potes, & *primo ponto*, interpretari in litore. Verũ ibi ſemper albeſcit: ſemper enim frangitur. Quàm verò generoſè dixerit illa ex XI Vlyſſeæ,

Ὦρτο δ' ἀπὸ πολέων μύθων, ὥρη δέ τε ὕπνου.

-ſua dẽſtque cadentia ſidera ſommos. nõniſi nobilia ingenia poſſunt comprehendere.

In XI Vlyſſ. metitur Homerus Oti & Ephialtæ corpora,

Τοὺς δὴ μυρίσουε θρέψε ζείδωρος ἄρουρα
Καὶ πολὺ καλλίσουε μετὰ γε κλυτὸν Ὠρίωνα.
Ἐννέωρες γὰρ τοίγε, καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
Εὖρος, ἀπὸρ μῆκος γε χθονὸς ἐννεόργυιοι.
Οἱ καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
Φυλοπίδα στήσειν πολυᾴικος πολέμοιο.
Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἄμβατος εἴη.

Admirantur Græculi puériles menſuras: aiúntque eſſe δαιμόνιον ἀκρίβειαν: ignauéque eſſe omiſſum à Virgilio. Nimis ſæpe cogor exclamare, aliud eſſe Græculum circulatorẽ, aliud regiæ orationis authorẽ. Indigna cenſuit ſua maieſtate Virgilius hãc minutam ſuperſtitionem. Nam quod ad montium congeſtionem attinet, nemo Græcorum ad illorũ numerorũ artẽ acceſſit: de qua ſuo loco,

-ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam
Scilicet, atque Oſſæ frondoſum inuoluere Olympum.

Satis igitur habuit dicere: *immania corpora.* & plus dixit quàm Homerus. Ille enim ἀπειλήτην: nos autem,

- manibus magnum reſcindere cælum
Aggreſſi, ſuperiſque Iouem detrudere regnis.

Admirabilem verò proportionem hanc dimetiamur. Quadruplam deberi aiũt proceritatem craſſitudini. Homerus dixit latos ἐννεαπήχεας longos ἐννεοργυίους. Paſſus quartam partem eſſe cubitum. Sanè cum ſui quiſque paſſus æquet longitudinem: quartam partem ſui cubitum habet. Itaque etiam plicatis ad pectus brachiis, ſummitatibus ſuis medij digiti ſeſe contingunt. Cæterùm neuti quam verum eſt, eiuſmodi eſſe hominis ſymmetriam. Cùm enim iuſtæ homo magnitudinis octenum ſit palmorum, pectus eſſet palmorum duũm. qua conſtitutione nihil eſſe poteſt deformius: In viro forti tres octauas ferè partes ſuæ longitudinis à pectore capi conuenit: ab humeris tantundem cum ſemiſſe.

Parthenias noſter pari vſus eſt verecũdia, cùm Polyphemi ingluuiem narraret, atque crudelitatem:

Vidi egomet duo de numero cùm corpora noſtro
Prenſa manu magna, medio reſupinus in antro
Frangeret ad ſaxum. Quæ Homerus, quaſi diceret apud iudicem cauſam, atrociſſimis atque immundiſſimis verbis vſus eſt,

Σὼ δὲ δύο μὲν ἕλον, ὥστε σκύλακας ποτὶ γαίῃ
Κάπτοντ', ὄν δ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέε, δεῦε δὲ γαῖαν.
Τοὺς δὲ διαμελίσσε ποδῶν ὠπλίσατο δόρπον.
Ἤσθιε δ' ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδὲ λέπεπεν
Ἔγκατά τε, σάρκάς τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.

Quæ ille paucis, atque inſignibus,

Viſceribus miſerorum, & ſanguine veſcitur atro.

Neque enim repreſentare voluit teterrimã carnificinam quæ nõ deceret heroicam maieſtatem, ſed oleret potius ſatyricam licentiam.

Quæ ex V Vlyſſeæ tranſtulit ad ſuã Circen, longè ſunt excellentiora,

-ſi quis in vmbra
Νῶϊν ἐϋπλόκαμος. τὴν δ' ἔνδοθι τέσσυο δούσην.
Πῦρ μὲν ἐπ' ἐσχαρόφιν μέγα κάετο. πλέσε δὲ οἶμὴ
Κάσσιη τ' ἄσπετος. θύου τ' αἰὰ νάσον ὀδώδει
Δαιδάλεον. ἡ δ' ἔνδον ἀοιδιάουσ' ὀπὶ καλῇ
Ἴσὸν ἐποιχομένη χρυσείῃ κερκίδ' ὕφαινεν.
Dives inacceſſos vbi Solis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu, tectiſque ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,

Arguto tenues percurrens pectine telas.

Vides enim heroicam phrasin, *resonat Incos cantu*, & *argento pectine* melius, quàm aureo.

Cum Elisæ diris, diræ Polyphemi nullam habent proportionem maiestatis.

Δὸς, μὴ Ὀδυσῆα πτολιπόρθιον οἶκαδ' ἰκέσθαι.
Ἀλλ' οἱ μοῖρ' ἔστω φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἱκέσθαι,
Οἶκον ἐϋκτίμενον, καὶ ἐὴν ἐς πατρίδα γαῖαν
Ὀψὲ κακῶς ἐλθοι ἀλέσας ἀπὸ πάντας ἑταίρους
Νηὸς ἐπ' ἀλλοδαπῆς, εὑροι δ' ἐν πήματα οἶκῳ.

Omitto coactam & insuauem dictionem, ἐν πήματα οἴκῳ. nam penitus est barbara hæc figura: si euenit quod precatur, id quoque in fatis fuit: quomodo si est μοῖρα ἰκέσθαι: non fit μοῖρα sic quoque ἰκέσθαι, quare noluerim plerisque in locis, hic & alibi Homerũ tam placuisse Poetæ nostro: sed loquutiones atque sententiæ comparentur,

-si tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare necesse est:
Et sic fata Iouis poscunt, hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus & armis
Finibus extorris, complexu auulsus Iuli
Auxilium imploret, videátque indigna suorum
Funera: nec quum se legis sub pacis iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediáque inhumatus arena.

Vbi etiam historiam tetigit Virgilius. Etenim memoriæ proditum est, Æneam cum Mezentio pugnantem in Numici fluminis ripa nusquam comparuisse.

Similem immiscuit illis eruditionem,

Mæonio, quem ferua Licimnia furtim
Sustulerat, vetiti sque ad Troiam miserat armis.

Quos cùm confeciisset ad illorum normam, quæ in Iliados scripta sunt,

Οὓς τέκεν ἀσυόχῳ δόμῳ ἄκτορος ἀζεΐδαο
Πάρθενος ἀβλὴξ νιφάδιον εἰσαναβᾶσα.
Ἄρρεν κεκτεριῶ, ὁ δὲ οἱ πυρελέξατο λάθρῃ.

Condiuit legum militarium scientia. Neque enim licebat ferus militare: iccirco vetita dixit arma.

Exanguia illa quoque ex Iliados XXI,

Ὡς δ' ὅτε ζεῦ ἐνδοθ' ὑπερφίαλος κατὰ πολλὸν
Κνίσσῃ μελδόμενος ἀπαλοστεφέος σπάλοιο

Πάντοθεν ἀμφολαδὸν, ὑπὸ δὲ ξύλα κάγκανα κεῖται·

ita animauit,

-magno veluti cùm flamma sonore
Virgea suggeritur costis vndantis aheni,
Exultántque æstu latices, furit intus aquai
Fumidus, atque altè spumis exuberat amnis
Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Nam quid attinebat, porcinas intus carnes ponere? & κάπτω, emortua vox est. illa viua, *suggeritur*, vt ne ignis deficiat. Subinde nánq. materia fouendus ignis qui è virgis fit. adeò pingit omnia diuinus vir. Et sanè fonitus maior ex eo igni, quàm ex ligno maiore aut crassiore. Neque verò aut deest, aut latet nos causa. Multum enim aeris diuulsi in ipsis ramalibus. Aheni quoque grandior vox, quàm lebes. Itaque alibi adornauit epith eto, *Dodonæósque lebetes*. Omitto quod videre videor, ignem ipsum, aquam bullantem, fumi globum, qui à diuino viro χαριέντως dictus est, *vapor ater*. Diuina sanè illa, *Nec iam se capit vnda*. fit enim seipsa maior. Nihil verò puerilius quàm quod ibi ab Homero dictum est, Xanthi aquas vri igni. Sanè Xanthũ Vulcanus fortasse possit vrere: sicut Martem vulnerare Diomedes: at aquas igni vri in fluuio, quis credat? Potius ac citius, si qua vruntur, ea aquis ab incendio vindicari. Est & altera sententia contra naturam,

Ζέσε δ' ὕδωρ, οὐδ' εἶθελε φορέειν·

Nihil futilius. tunc enim maximè mouetur aqua vbi feruet. Quin liquores ignem perinde atque vastatorẽ fugiũt. Si olei aliquantum super tabulam mittatur, atque in medio eius carbo accensus imponatur: videbis illico diffugere oleum, diffunderéque sese, atque dilatare.

Quæ verò qualiáque addidit ornamẽta illi ex XI Iliados,

Ὡς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον.

Olli dura quies oculos, & ferreus vrget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

In eodem posuit versus luculentissimos, quos etiam repetiuit in XX,

-ὦμοιν δ' ἄξων
Νέρθεν ἄπας πεπάλακτο, καὶ αὐτυγες αἰὲν ὑπ' αὐτὸν δίφρον,
Ἂς ἄρ' ἀφ' ἵππείων ὀπλέων ῥαδάμιγγες ἔβαλλον
Ἂς τ' ἀπ' ὄπισθ' ὠκέων.

Huic splendorem addidit grandiloquentiæ,

-spargit rapida vngula rores
Sanguineos, mistáque cruor calcatur arena.

Par rotunditas & in illis,

Tum caput orantis nequicquam ac multa parantis
Dicere, deturbat terræ: truncúmque repente

Prænoluens. Astricto námque ambitu numerorũ expediuit facti celeritatem: atque aures præuenit, sicut ille antè uerterat preces. Homerica verò sunt longa & laxa,

Η, καὶ ὁ μὲν μέλλε γλυφέου χειρὶ παχείῃ
Ἀψάμενος λίσεσθαι. ὁ δ' αὐχένα μέσσον ἔλασσε
Φασγάνῳ αἰχμῆς, δοιὸ δ' ἄμφω κέρσε τένοντε,
Ψυχρὴ δ' ἄρα οἱ κεφαλὴ καὶ ἐρύθεα κανίησιν ἐμίχθη.

Falsum præterea est, à pulmone caput auulsum loqui posse. & durum est, Caput mistum puluere. non enim miscetur qnod apparet & extat.

Similem & probauit & exercuit celeritatẽ in prælio, vbi copiam & frequentiam ingruentium telorum sic descripsit: *crebra niuis ritu*: neque admittere voluit Homeri prolixitatem, quæ est in XII Iliados,

Τῶν δ' ὥστε νιφάδες χιόνος πίπτουσι θαμειὰ
Ἠ ῥα τε χειμερίῃ, ὅτε τ' ὦρετο μητίετα Ζεὺς
Νιφέμεν ἀνθρώποισι πιφαυσκόμενος τὰ ἃ κῆλα,
Κοιμήσας δ' ἀέμους χέει ἐμπεδον ὄφρα καλύψῃ
Τ' ὀψηλῶν ὀρέων κορυφὰς, ἠδ' ἠρίσυνας ἄκρους,
Καὶ πεδία λωτεῦντα, καὶ ἀνδρῶν πίονα ἔργα,
Καί τ' ἐπ' ἀλὸς πολιῆς κέχυται λιμέσι τε καὶ ἀκταῖς
Κῦμα δέ μιν προσπλάζον ἐρύκεται, ἄλλα τε πάντα
Εἰλύαται καθύπερθε, ὅτ' ὄμβρος διὸς ὄμβρος.

Detestatus est Poeta noster more suo loquacitatem, & quid est, τὰ ἃ κῆλα? Tempestatem intelligit. Sanè nix non vastat, vt fulmen, aut grando, aut imber. & ταυτολογία, nec γνοὰς ἄκρους. In mari verò quis vidit niuẽ? fanè id præter modum. Neque scio quorsum κῦμα ἐρύκεται, id est, κατέχει χιόνα, vt interpretantur: sed arcet. Neque ὄμβρος, rectè. & haud ita multò antè eiusdem niuis similis cõparatio non fine reprehensione,

Οἱ δ' ἄρα χαλκάδεσσιν ἐϋξέστῃσι δαΐζον
Βάλλον ἀμυνόμενοι σακέων τ' αὐτῶν, καὶ κλισιάων,
Νηῶν δ' ἐκπρύμνων, νιφάδες δ' ὡς πίπτον ἔραζε
Κὴς τ' ἀέμος ζαὴς νέφεα σκιδνὰς ὀρίνῃσι
Ταρφειὰς κατέχευεν ὀδὸν χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Quanto aptius missilia grandini assimilasset, quemadmodum Poeta verus,

Ac velut effusa si quando grandine nimbi
Præcipitant: omnis campis diffugit arator,
Omnis & agricola, & tuta latet arce viator,
Aut amnis ripis, aut alti fornice saxi
Dum pluit in terris: vt possit Sole reducto
Exercere diem. Aliam verò strigosiorem ponit in XV,

Ὡ δ' ὅταν ἐκ νεφέων πτῆται νιφὰς, ἢὲ χάλαζα
Ψυχὴ ὑπαὶ ῥιπῆς αἰθρηγενέος βορέαο.

Vbi non puduit cadenti grandini descendentem de cœlo Irim comparare. nihil enim infelicius. Hæ igitur comparationes oppressionum. Res autem ipsa, vt hîc Aeneæ: ita in nono describitur super Turno, & super Aiace in XVI,

Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantùm
Nec dextra valet iniectis sic vndique telis
Obnitur. strepit assiduo cava tempora circum
Tinnitu galea: & saxis solida æra fatiscunt:
Discussæque iubæ capiti: nec sufficit vmbo
Ictibus, ingeminant hastis & Troes, & ipse
Fulmineus Mnestheus. Tum toto corpore sudor
Liquitur, & piceum (nec respirare potestas)
Flumen agit. fessos quatit æger anhelitus artus.

Αἴας δ' οὐκ ἔτ' ἔμιμνε, βιάζετο γὰρ βελέεσσι.
Δάμνα μιν ζωός τε νόος, καὶ πρῶτες ἀγαυοὶ,
Βάλλοντες, δεινὰ δὲ περὶ κεφαλῇσι φαεινὴ
Πάλλεν βαιλομέρη κανα χλὼ ἔχε βάλλετο δ' αἰεὶ
Κάπφαλα ῥ' ὀμποίηθ', ὁ δ' ἀρίστερὸν ὦμον ἔκαμνεν
Ἐμπεδον ὠὲν ἔχων σάκος ἄλλον, οὐδὲ δύνατο
Ἀμφ' ἀυτῷ πολεμίζειν, ἐρείδοντες βελέεσσι.
Αἰεὶ δ' ἀρχαλέῳ ἔχετ' ἄσθμαπι. κάδ δ' ἑὶ ἱδρὼς
Πάντοθεν ἐκ μελέων πολὺς ἔῤῥεεν, οὐδέ πη εἶχεν
Ἀμπνεῦσαι, πάντῃ δὲ κακὸν κακῷ ἐσσάμενος.

Pulcherrima est equi comparatio in XV Iliad.

Ὡς δ' ὅτε τις σαοὺς ἵππους ἀκοσήσας ὁπὶ φάτνῃ
Δεσμὸν ἀποῤῥήξας θείῃ πεδίοιο κελεύθῳ
Εἰωθὼς λούεσθαι ἐϋῤῥεῖος ποταμοῖο
Κυδιόων, ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει, ἀμφὶ δὲ χαῖται
Ὦμοις δάσσονται. ὁ δ' ἀγλαΐῃφι πεποιθὼς
Ῥῖμφα ἑ γοῦνα φέρει μετά τ' ἤθεα, καὶ νομὸν ἵππων.

Non pauca hic animaduertenda. Primùm, an omnia excusserit poeta noster. nam quod verbũ habuit Latinum,

quo diceret illud φατνὸς, *Stabulatitium* dicunt Itali voce ſanctiſſima, longéque euidentiore, quàm Græci. φατνὸς etiam alibi quam in ſtabulo intelligam. Sanè Poeta illo aduerbio deſignauit, *Tandem liber equus*, id eſt, multo pòſt tempore, quàm non eſt ſolutus. ἀποσπάσας, præteriit noſter. nos in hymno Rochi ſic expreſſimus Saturum ad præſepe. Alterum quod perpendamus, eſt: longè melius à noſtro partes collocatas. Nam otioſus ille verſus,

Εἰ μὴ πρὸς λοῦσαν ἐΰῤῥεῖος ποταμοῖο,

Si non it ad fluuium. vadit enim ἐς ἄῤῥεθρα καὶ νόμον ἵππων. Quare multo melius diuiſit ac diſtribuit Maro, aut in paſtus, aut ad fluuium. Tertio loco non eſt prætereundum: peſſimos eſſe equos qui aquis gaudent, vt abluantur: neque ſitis neque laboris eſſe patientes. Qui ſe polluerant libenter, ærumnarum tolerantiores ſunt, & dominis fideliores. Quartò, meminerimus in ſexto Iliados, huic item equo Paridem totidem, iiſdémque verbis comparatum: quo nihil eſſe poteſt turpius. Dantur enim comparationes duabus de cauſis: ob efficaciam, & ob decorem: quorum vtrumque ſi repetantur, amittitur. Poſtremò σάλπιγι παπαῖ, ſine verbo, rectus eſt, & ſubdit ἵππος ἐλαύνων φέρεται.

Qualis vbi abrupt is fugit præſepia vinclis
Tandem liber equus: campóque potitus aperto,
Aut ille in paſtus, armentáque tendit equarum
Aſſuetus aquæ perfundi flumine noto
Emicat, arrectiſque fremit ceruicibus altè
Luxurians, ludúntque iubæ per colla, per armos.

Eſt etiam plus, *fremit*, quàm κυδιόων. & *luxurians* quàm ἐλαφρὰ πεποιθώς. &, *ludunt*, felicius quàm ἀίσσονται: modò huc ſcilicet, modò illuc. & verius *per colla, per armos*, quàm ὤμους tantùm.

Nec verò coarctat ſemper effuſam Homeri dictionẽ interdum enim ditat: vt illud in XXI, Iliados,

-λίθον εἵλετο χειρὶ παχείῃ
Κείμενον ἐν πεδίῳ, μέλανα, τρηχύν τε, μέγαν τε
Τὸν ῥ' ἄνδρες φέροντες ἅτε νῦν βροτοὶ ἄνδρες
-ſaxum circumſpicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo qui fortè iacebat
Limes agro poſitus, litem vt diſcerneret aruis.

Plus ad rem facit, *antiquum*, quàm nigrum, declarat enim magnitudinem: quia à nullo emotum eſt, & veroſimilius eſt, non eſſe aſperum: ſi pro termino poſitum fuerat. Hæc melius, Illa ampliora, Campus, ager, aruum. Campus planitiem dicit. Ager tractum terræ. Aruum agri partem etiam ἔτυμον intendit ſumma illa eruditione. Lis enim à limitibus, Limes à diuiſione, qui ſolueret dominium, & poſſeſſionem, mutata Græca vocali in Latinam tenuiorem. ſed hæc opulentius in libris Originum. Etiam illud notare poſſumus, *Saxum antiquum* aptè deſignare verba illa: ἄνδρες φέροντες.

Etiam illis vicit: quæ ſunt ex eodem libro,

-φύζῃ ὥς τε πέλειαι
Ἣ ῥά θ' ὑφ' ἕρκος ποίλῳ εἰσάντα τὸ πέτρῳ
Χήρεμον· οὐδέ τι ἄρκιον ἔπλετο τῇγε ἀλώμεναι ἄσμενον ἔντος.

In hac ſalua eſt columba. Cuius etiam, ſi diis placet. Fatũ curam gerit, οὐ γὰρ ἄσμενον, inquit. in altera verò, quæ eſt in ſequenti libro fuga,

Ἠύτε πίρκος ὄρεσφιν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
Ῥῖμφᾳ σὺν πείμασι μετὰ τρήρωνα πέλειαν
Ἣ δέ γ' ὕπαιθα φοβεῖται, ὁ δ' ἐγγὺς ἐξὺ λελιημὼς
Τάρφεϊ ἐπαΐσσει, ἐλέειν δέ ἑ θυμὸς ἀνώγει.

In noſtra præda,

Quàm facile accipiter ſaxo ſacer ales ab alto
Conſequitur pennis ſublimem in nube columbam:
Comprenſámque tenet, pedibúſque euiſcerat vncis:
Tum cruor, & vulſæ labuntur ab æthere plumæ.

Haud dici poteſt, quàm ſit tabernaria illa oratio in XI Iliados, quam etiam tæder poſuiſſe,

Εἰ γὰρ γ' ἐθέλομεν ἀχαιοί τε τρῶές τε
Ὅρκια πιστὰ ταμόντες ἀριθμηθήμεναι ἅμφω,
Τρῶας μὲν λέξασθαι ἐφέστιοι ὅσσοι ἔασιν,
Ἡμεῖς δ' ἐς δεκάδας διακοσμηθεῖμεν ἀχαιοὶ,
Τρώων δ' αἶσα ἕκαστον ἑλοίμεθα οἰνοχοεύειν,
Πολλῶν δεκάδες δηλοίατο οἰνοχόοιο.

Sanè bellum orationis ductum, vel militarem vel etiam Imperatorium, magno Atrida dignum. at noſtra luturna verè Virgiliano ore loquitur.

-en omnes, & Troes, & Arcades hîc ſunt,
Fataliſque manus, infenſa Hetruria Turno.
Vix hoſtem alterni, ſi congrediamur, habemus.

Aiacis ſunt verba modica in XIII Iliadis,

Ἄμφω δέ τε χεῖρες ἀμυέσθην εἰσὶ καὶ ἀλλῶν.

Quæ noſter Pallas melius,

Mortales totidem nobis animæque manúſque.

Fugit Hector in xxii Iliad. fugit & Turnus: quæ loca, qui voluerit, poterit comparare: duo tamen hîc ponam,

-ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην
Ἀρνύσθην, ἅτε τ' ἀνδρῶν ἀέθλια γίνεται ἀνδρῶν,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

Quod caſtigatiſſimè noſter,

-*neque enim leuia, aut ludicra petuntur*
Præmia, ſed Turni de vita & ſanguine certant.

Alter locus eſt eiuſdem modi, ſed diſparis ſententiæ: Achilles nutu vetat ſuis, nequis telo miſſili impetat Hectorem: ſanè loqui eum quis prohibebat? Currens quomodo abnuere intelligebatur?

Λαοῖσι δ' ἀνένευε κάρηϊ δῖος Ἀχιλλεύς,
Οὐδ' εἴα ἰέμεναι ὀϊστῷ Ἕκτορι πικρὸν ὀϊστὸν,
Μή τις κύδος ἄροιτο βαλὼν, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.

Aeneas autem hoſtibus, qui præſentes erant: non enim Troiani illic circum Hectorem,

Aeneas mortem contrà, præſénſque minatur
Exitium, ſi quiſquam adeat: terrétque trementes,
Exciſurum vrbem minitans.

In ſecundo Iliad.

Τῷρα δ' ὑπεσσάκιζε, διὶ ὡς τερπικεραύνῳ
Χωομένῳ, ὅτε τ' ἀμφὶ τυφωέϊ γαῖαν ἁμάσσῃ
Εἶν ἀέθλοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἐμμεναι ἄντρα.

Grandiores numeri noſtri,

Tum ſonitu Prochyta alta tremit, curúmque cubile
Inarime Ioui imperijs impoſita Typhoeo.

Vbi cùm diſputant vnicúmne tantùm ſit verbum εἶν ἀέθλοις apud Homerum, an duo: nihil ad nos. Inepti enim ſint, qui putent à Virgilio ignoratum quemadmodum appellaretur locus ille: à quo cùm ea ſcriberet tantùm diſtabat, quantum Neapolis vel Roma à Baiano ſinu.

In xvii Iliad. eſt Tauri comparatio,

Ὡς δ' ὅτ' ἂν ἀμφὶ βοῒ ἕλικι πέλεκυν ἀζηϊὸς ἀνὴρ
Κόψας ἐξόπιθεν νευάων ἐσσυμένως ἀράβησε,
Τῆς δ' ἅμα πᾶσαι ἀνὰ ῥῖνας, ὁ δὲ θρῴσκων ἐρίπνα.

Tantum abeſt vt noſtræ æquet magnitudinem, vt etiam vituperari poſſit. nam quid eſt, διὰ πᾶσαν? interpretantur, τὰ παρὰ πλεῖα, & ſi percuſſit: hoc enim eſt κόψας: quomodo

modo θρῴσκων, præuenit ictum ſaltu? niſi dicas, τὸ θρῴσκειν ſignificare progreſſionem, non autẽ progreſſionem. Lõgè eſt noſtra excellentior,

Quales mugitus fugit cùm ſaucius aram
Taurus, & incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Vd illa vrbanitas, cùm ad aram ſtatuit. & quæ verba, *incertam excuſſit ſecurim.*

Ob Pallantis interitum Æneæ iram nõ lacrymis, aut obtutu furioſo, aut dentium concuſſione declarauit Poeta noſter, ſed verborum ſuppreſſione, & animi impetu. nam ſtatim accepto nuncio ſine verbis,

Proxima quæque metit gladio, latúmque per agmen
Ardens limitem agit ferro:

& quæ ſequuntur diuina:

Pallas, Euander in ipſis Omnia ſunt oculis. Mox oranti Mago, quæ dixit,

-*belli commercia Turnus*
Sustulit iſta prior, tam tum Pallante perempto.

Dixit *commercia*, quia vitam auro atque argẽto mercabatur. Achilles autem ſimpliciter,

Πρὶν μὲν γὰρ πάτροκλον ὀπίσσω μόρσιμον ἦμαρ
Τέρσεν τέ μοι περὶ δῶν ἐνὶ φρεσὶ φίλτερον ἦεν
Τρώων, οἳ πολλοὺς ζωοὺς ἕλον, ἠδ' ἐπέφασα.
Νῦν δὴ καὶ δύ' ὅσις θάνατον φύγῃ.

Ex Iliad. i, & xx ponamus hîc comparationem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀὴρ ὀχετηγὸς ὑπὸ κρημνῶν μελανύδρου
Λιφυτὰ κὴπους ὕδατος ῥόον ἡγεμονεύει
Χερσὶ μάκελλαν ἔχων, ἀμάρης δ' ἐξ ἔχματα βάλλων
Τοῦ μὲν τε φορέοντος ὑπὸ ψηφῖδες ἅπασαι
Ὠκείαι, τὸ δέ τ' ὦκα κατειβόμενον κελαρύζει
Χώρῳ ἐπὶ φορτεῖ, φθάνει δέ τε καὶ τὸν ἄγοντα.

Quorum optima quæque eo ſpario incluſit Poeta, vt omnes ſanos deterruerit ab eiuſdem rei deſcriptione,

Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis vndam
Elicit, illa cadens raucum per leuia murmur
Saxa ciet, ſcatebriſque arentia temperat arua.

Vbi neque olitoris, neque fœniſecæ ligonem aut marrã habes. & φορτεῖ reſpondet cliuoſitas: & ἡγεμονεύει *elicit*, rectè tamen pingit Homerus ruſticum præpurgantem viam aquæ, ſublatis glebis aut ceſpitibus ex alueolo. quẽ

signatissimo verbo atque à Grammaticis prætermisso Poeta declarauit, *Elicit*. Illices enim appellantur fossiculæ in aruis.

Fugit Dolon in x, Iliad. fugientem insequuntur Diomedes & Vlysses: quos duobus comparat canibus feram sequentibus.

Ὡς δ' ὅτε κερχναίδοντε δύο κύνε εἰδότε θήρης,
Ἢ κεμάδ' ἢ λαγωὸν ἐπείγετον ἐμμεμαῶτε,
Χώρῳ ἐν ὑλαίνθ', ὁ δέτε προθέησι μεμαυῖε.

Longè excellentius describitur Æneas Turno instans,

Inclusum veluti si quando in flumine pastor
Cervum, aut puniceæ septum formidine pennæ,
Venator cursu canis, & latratibus instat:
Ille autem insidiis, & ripa territus alta
Mille fugit refugitque vias, at vividus Vmber,
Hæret hians, iam iámque tenet, similisque tenenti
Increpuit malis, morsúque elusus inani est.

Cuius exacta, venusta, grandis, efficax, numerosa, florida loquutio cuiuscunque theatri expectationem superat.

Aeneæ impetum nimbo comparat poeta verbis ac numeris eiusmodi, vt multis Homeris opus sit ad assequendam illius magnitudinem. Igitur vnam ponemus ex Iliad. XIII,

Qualis vbi ad terras abrupto sidere nimbus
It mare per medium, miseris heu præscia longè
Horrescunt corda agricolis, dabit ille ruinas
Arboribus, stragémque satis: ruet omnia latè:
Anteuolant, sonitúmque ferunt ad littora venti.

Quomodo nimbum *anteuolans venti*, si illum impellunt? quia nimbus crassior aer est. Itaque ventus, & pòst, & antè, & cum illo. Homerica autem admodum misera est,

Ὡς δ' ὅθ' ὑπὸ λιγέων ἀνέμων σπέρχωσιν ἀέλλαι,
Ἠμὲν τε, ὅτε τε πλείστη κόνις ἀμφὶ κιλεύθους,
Οἵτ' ἄμυδις κονίης μεγάλλιν ἐσάσιν ὁμίχλιν.

Et in subsidiis alteram ex eodem libro. Cæterùm ne sic quidem vincemur. Est autem hæc vehemens, & magnifica,

Οἱδ' ἴσταν ἀρραλέων ἀνέμων ἀπάλαμποι ἀέλλαι
Ἢ ῥα θ' ὑπὸ βρυχιῆς πεπτὸς διὸς εἶσι πέδονδε,
Θεσπεσίῳ δ' ὁμάδῳ φρὰ μίσγεται ἐν δέ τε πολλαὶ
Κύμαθ' ὑπαφρίζουσι πολυξλοίσβοιο θαλάσσης

Κυμὰ

Κυμὰ φαληριόωντα, πρὸ μὲν τ' ἄλλ' αὖ πάρ ἴασ' ἄλλα.

Veniat suppetias ex XVI,

Ὡς δ' ὅτ' ἀφ' ὑψηλῆς κορυφῆς ὄρεος μεγάλοιο
Κινήσῃ ἀνέμοιο νεφέλιον στεροπηγερέτα Ζεύς,
Ἔκτοθεν ἐρχόμενος πάσας σκοπιὰς, καὶ φρούρια κοῖλα
Καὶ τότε σὺν ἀέρι ἐνθορὼν δρῆ ὑπερρήξῃ ἄσπετος αἰθήρ.

Astrictior in eodem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπ' ἀλύμπου νέφος ἔρχεται ἠερόεν εἴσω
Αἰθέρος ἐκ δίνης, ὅτε τε ζεύς λαίλαπα τεύχει.

Sanè paruo negotio sic magnus liber. vt ait Martialis, fieri potest.

Quod verò vix summis attigit labris de Marte in XV, Iliadis,

μάρνατο δ' ὡς τ' ἄρης ἐγχεσπαλος.

Longè alio apparatu videas apud nostrum,

Qualis apud gelidi cùm flumina concitus Hebri,
Sanguineus Mauors clypeo increpat atque furentes
Bella mouens immittit equos: illi æquore aperto
Ante notos, Zephyrúmque volant, gemit vltima pulsu
Thracia pedum, circúmque atræ formidinis ora,
Ireque insidiæque dei comitatus aguntur.

Toties in rebus argumẽtisq. similibus maximos hosce duos viros comparauimus: libet verò tum animi, tũ etiã eruditionis gratia contraria loca adducere. Sunt in quadrantibus Lunæ singulis bini dies, in quibus mare non mouetur. Calma dicitur ab Adriaticis lãguida quies illa. à veteribus Romanis Græca voce, Malacia. Eius descriptionem traxit Homerus in XIIII, ad comparationem. Quòd si quis putat non eam immobilitatem, sed otium à ventis tantùm esse, quod scribit, non laboro:

Ὡς δ' ὅτε πορφυρὴ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ,
Οὐκ ἰάχοντ' ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα
Αὔτως, ἀδ' ἄρα τε πρωτοκυλίδεται, ἀδ' ἑτέρωσε,
Πρίν τινα κικλήσκοντ' καταβήμεναι ἐκ διὸς ἕθεν.

Contrarium huic, inquam, locum illum cẽseo, in quo æstum maris describit Maro. Non quod hoc motu careat in ipsa Malacia, sed quia ibi quies, hìc motus pingitur. Videamus igitur vter melius. fun[illegible]n diuina,

Qualis vbi alterno procurrens gur[illegible] pontus,
Nunc ruit ad terras, scopulósque superiacit vndam
Spumeus, extremámque sinu perfundit arenam:

Nunc rapidus retro, atque æstu reuoluta resorbent,
Saxa fugit, Littúsque vado labente relinquit.

Mirifice sanè Homerus surdum fluctum dicit, & colorē tantùm assignat mari purpureū: Non autem μαρμαρυγας, aut φλοῖσβον, aut σφαραγμὸν, vt alibi dixit, αὔτως. Latinè dicas eleganter, Tantùm. i. nihil præterea. Hic autem facit oculos tam exacta descriptione, vt in hisce versibus plus videam illius motus, quàm ipso in mari.

Hæc sunt quæ multo labore descripta, maiore iudicij periculo in medium adducta sunt, alia quoque inueniantur, quæ hisce addi possunt. Verùm satis hæc putauimus esse ad imitantium vtilitatem. cuius exemplum, regula, principium, finis esse debet nobis Maro. Nam quemadmodum Antonius apud Ciceronem de Poetis, Videntur enim ipsi alia lingua, quàm Latina loquuti: ita à nobis de Virgilio dici solet: cæteri alia lingua quàm poetica mihi vsi videntur. vnū tibi vt excellens sis, proponendū est: electionem summam esse in poeta virtutē, & sui fastidiū. Mulierem Aristoteles suapte natura μεμψίμοιρον vocat. talem te esse oportet, vt etiā expetas plus quàm possis. Homericam fuge licentiam, & laxum dicendi genus. nihil nō probat ille, quod semel meditatus est. Excutere potes aliquot etiamnum loca, vt te ipsum acuas, atque adeò incendas ad iudicandum.

Electio summa virtus in poeta.

Totus aditus fabulæ Aristęi sumptus est ex Iliad. XVIII. vbi & moderatio, & numeri, & rerum prudentia maior Virgilio. nimius est in recēsendis Nereidibus Homerus: Perinde atque caneret Genealogiam. Prudentiæ fuit illud, quod alibi quoque diximus, Aristæum in Penei ripis statuere, vt à matre exaudiretur. nam de profundo maris Achilles flens in tentoriis, qui possit? pręsertim cùm dij Homerici nihil audiant, aut sciant, nisi per nuncios, aut quæ sub oculis habeant. Agamemnon Achilli se purgaturus inepta detinet aures oratione: Atæque fabulam attexit. Sed & Æneam cum Achille, non solùm irato, sed etiam insano nugātem facit de suis maioribus déq. suis equabus, maximis mendaciis. Itaque nō est mirum si pleráque mutauit Maro, plurima omisit. Neque muscarum probauit comparationes, neq. fabarum, quam ille ponit in decimotertio, satis humilem, atque Heroica indignā maiestate. A deorū verò pręliis canendis Deus ipse optimus

mus maximus auertat nos. nusquam enim fuit ille Ὁ μηρότερος. Antequam verò partem hanc absoluamus: describendum est ex V. Iliad εἴδωλον illud Æneæ, cum quo Virgiliana vmbra conferatur.

Αὐτὰρ ὃ εἴδωλον τεῦξ' ἀργυρότοξος ἀπόλλων
Αὐτῷ τ' αἰνείᾳ ἴκελον, καὶ τεύχεσι τοῖον.

Quod nudum subtegmen (dii immortales) qua diuina trama pinxerit Poeta noster, facilius intelligere atq. admirari quàm vel imitari, vel explicare possimus,

Tum dea nube caua tenuem sine viribus vmbram
In faciem Æneæ (visu mirabile monstrum)
Dardaniis ornat telis, clypeúmque, iubásque
Diuini assimulat capitis, dat inania verba:
Dat sine mente sonum gressúsque effingit euntis.

Neque verò contentus hac opulentia, addit etiam è medio naturæ, cui compararet: idque non vnum.

Morte obita quales fama est volitare figuras,
Aut quæ sopitos deludunt somnia sensus.

Quo in loco etiam philosophiæ penum excussit vir admirabilis. nánque & rem controuersam penes authorū fidem statuit: quippe de idolis rerū anima atque vita functarū: *Fama*, inquit, *est*, & signatè, *figuras*: quippe sine corpore, tametsi figura corporis extremitas definitur. &, *volitare*: non enim mole consistunt. Par eruditio è somniis. sunt enim species sine materia, à materiatis fluentes speciebus. Nec sine maxima scientia dixit, *sopitos sensus eludi*: non enim eluduntur non sopiti. Hoc disces apud Aristotelē, sensus nō falli. Sed de his alibi profūdius. Possumus & id ad Poetæ gloriā facere accessionis: Cōmodius ab Iunone aeris numine, concreatū idolū quàm ab Apolline: nisi addideris ipsum esse Solem. voces omnes singulatim per teipsum poteris perpēdere. Iam verò quid præterea? nam Homericum idolum nihil: nostra verò vmbra quid?

Sensus nō falli.

Ad primas læta ante acies exultat imago,
Irritásque virum telis, & voce lacessit.

Vbi non pictam rem, aut mortuam poesim vides: sed rem ipsam, vt ita dicam, vegetam atque etiam viuam. Quo exemplo, quemadmodum & cæteris omnibus, non tā imitatio, quàm exploratio magnitudinis Homericę cognominari mereatur opera Maroniana. tātiq. viri studiū atque diligentiam impolitæ illi simplicitati non tantùm

afferre laudis, quod sit secuta, quàm exprobrationis, quòd posterior tempore, prior sit nobilitate. Atque hæc quidem satis esse poterant etiam curiosis, nisi Macrobius alieni iudicij mancipium supina quadam temeritate interpellaret. negat enim in v. Saturnal. Vsquam ab Homero de Paridis iudicio factam mentionem: sed à Virgilio temere occupatam. Iam tum primùm quid nobis aut dicendum aut suspicandum est? Macrobiũ excerpsisse potius ex aliis calumnias, quàm Homerum legisse. An Græco popularis lectionis memoriam intercidisse? an verò si Homerus aut ignorauit aut dissimulauit illius iudicij fabulam, non licuit viro omnium doctissimo ex aliorũ eruditione depromptam posteritati profiteri? At enimuerò in vltimo Iliad. sic scriptum est,

Macrobij expensum iudicium.

Ἔνθ' ἄλλοις μὲν πᾶσιν ἐπήνδανεν ἠδὲ ποθ' ἥρῃ
Οὐδὲ ποσιδάωνι δὲ γλαυκώπιδι κουρῃ·
Ἀλλ' ἔχον, ὡς ὄφρα πρῶτον ἀπηύρατο ἶλιον ἱρὴν,
Καὶ πρίαμος, καὶ λαὸς, ἀλεξάνδρου ἕνεκ' ἄτης,
Ὃς νεῖκεσε θεὰς, ὅτε οἱ μέσσαυλον ἵκοντο,
Τὼ δ' ἥτην' οἱ πόρε μαχλοσύνην ἀλεγεινήν.

Comparatio locorum VIRGILII & aliorum Græcorum quàm Homeri.

CAPVT IIII.

PLacuit Homeri locis in vnum congestis caput, scorsum alio iudicio cum reliquis quoq; poetis Virgilianam excellentiam comparare: nequid ad summam huiusce operis perfectionem desideretur. Ac primùm luculentissimam Ætnæ descriptionem ex Pindaro perpendamus. à Phauorino enim apud Gellium Maro feruidè exagitatus à Pontano fortasse non parum frigidè cùm sit defensus, à nobis hoc loco quoad fieri poterit, ostẽdetur naturæ par: Pindaro longè maior.

Σικελία τ' αἰνᾶ πίζει Στέρνα λαχχάεντα, πίειρα
Δ' ἀκρωνία σωτῆρ
νιφόεσσ' ἄντα, πάντετες χιόνι θ' ὀξείας τιθήνα.
τῆς ἐρεύγονται μὲν ἁπλά-
κες μυχῶν πυρός. ποταμοὶ
δ' ἀμίραισι μὲν σὺν χθόνι ῥόον κατανθ'
αὐτῶν· ἀλλ' ἐν ὀρφναῖς πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλόξ, εἰς βάθεα δ'

ἀμφέρει πόντου πλάκας σὺν παταγῳ.
νύκτα δ' ἀφ' ἁμέρας περιπωΐζει ἔρπετον
δακνοπαίστας διαπέμ-
πει πέρας μὲν θαυμάσιον προσιδ-
δεῖν, θαῦμα δὲ παρεόν- τῶν ἀκοῦσαι.

Calumniæ capita quatuor. Primum à Pindaro rem vt est, descriptam: fumare interdiu, nocte flammas edere: à virgilio tempora hæc confusa. Cui respondemus ad hunc modum: Rectius à Marone fumum ac flammam simul altera in parte posita orationis: in altera verò, saxa liquefacta. Nam sanè & fumum & flammam fundit simul. non ex diei ac noctis natura separata, aut fumum solùm incertis temporibus, etiam noctu, quemadmodum coràm nos vidimus. Quod verò in quarto loco criminationis positum est, à Pindaro non dictum, saxa eructari: quid tũ postea? Quasi verò Græculorum famuli simus, ac non emendatores. Nam quod addunt: haud ita esse, verùm pro monstro habendum: sanè pro monstris habendos ipsos ostendit, qui non viderunt pumices ipso in littore ab Ætna eiectos. sanè verò quid aliud est fauilla quàm discretus ignis vi pumex? aut quid aliud pumex, quàm futuræ fauillæ massa? Quid quod πλάκας lapidũ crustam, videntur interpretari commentarij: sic enim verba illa, φλὸξ εἰς βαθεῖαι φέρει πόντου πλάκας, exponũt, ἡ ξαιθὴ καὶ πυρὸς φλὸξ ἐμπίπτουσα τῷ ὄρους τὰς πέτρας εἰς βαθεῖαν, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸ βαθύ. Nam alioqui φλὸξ, quid ferat? etenim, φέρει pro φέρεται non feramus nos, quibus notum est flammam in profundum ferri nõ posse. Quanquam ne saxa quidẽ profundum ipsum petunt illa, excocta sanè, quippe igni facta leuissima: sed supernatant, vt videmus. neq; patiatur Philosophus, qui pro comperto habet ignita omnia, etiam metalla, ab aquis, si eò iniiciãtur, resilire, nisi sint insigni grauitate. Alterum caput obtrectationis est hoc, βίον κατανθ', & παταγὸν, non rectè interpretatum voce illa, *Globos*. Quin inquam, noluit ille interpretari, poterat enim dicere, flumen, aut fluxum, aut eiusmodi: sed noluit. Certè si flammarum volumina intueare, nõfluuio prolabenti cõpares, sed implicatarũ rerũ globis. Cuius profectò rei subest ratio naturalis duplex. nanq. & impetus erumpentis flãmæ non potest perpetuo tenore oppositũ aerem, in quem subit, scindere; cõuoluitur ergo per repressionẽ: & diuersarũ inter

se partium cùm sit flamma: quippe ex igni & fumo, aliam alia impedit. Itaque non quemadmodum Pontanus fecit, ad philosophos a poetis est admittendus Phauorinus, sed ab his arcendus: ab illis relegandus. Tertia impudentia est, cùm aiunt, *piceam nubem*, non cohærere cum fauilla candenti. quem Pontanus locum figura quadam loquutionis defendere instituit: sanè vti dicebamus alibi, frigida. vt intelligatur id quod alibi:

quirinalis lituo, parmaque salius, Succinctus trabea. Eadem ratione, *fumantem piceo turbine*, non autem fauilla. Ego aliter censeo. Fumum mistum fauilla. illæ nâque meræ sunt ineptiæ quas effutiũt, non proprio, sed peruulgato significatu dici, *candens*, pro feruenti, & relucenti. Nam cãdẽs, inquiunt à candore, non à calore dictũ est. principiò qui putãt, λάϑοντα nõ rectè à Latinis exprimi per cãdẽs, vtriusque linguæ sunt ignari. Iamprimum sibiipsi contradicũt *candens* peruulgata significatione pro feruenti accipi, nõ antẽ propria. Sanè quod vsu peruulgatũ est, improprium nõ est quãquã apud Ciceronẽ in vtroq; significato positũ inuenias. Ad hæc (quemadmodum in Originibus dictum est) candens, non ab albedine, sed à luce tractum est. nam quæ opaca & obscura sunt, per meatus lumen non admittunt: vbi fenestra aut ostium patulum est, χάνη, vnde ἀναχανδόν. itaque illustrantur intus luce, ac candida efficiuntur. Lucem autem & ignẽ cognata esse, multis in locis à nobis disputatũ est. Quid de fauilla ipsa si nolis illud intelligi significatũ, nónne alba est? ar (inquiunt) quónam igitur modo exit cum fumo ardens fauilla? hoc exit modo illa, quo fumus ille Pindaricus ἄϑων. Quippe mista hic fauilla fumo, hic flammæ fumus. Hæc de his satis. temerarias translationes acutius intuemur. Quis enim finc risu (sapientẽ intelligo) cœli columnam montem dicat? nihilo sanè melius, quàm in Alcorano Mahumeth Montes, palos vocat. Acutam verò ninem nemo sanus vocet. id quod neq; antè ausus, neque pòst imitatus est quisquam. Humanè excusent. Quòd ira manum afficiat nix, quasi pungit. Præterea falsissimũ est, ignẽ fundi purissimum, non igitur ἀγνότατον. Neq; inuerecundè eò confugiant: ἀγνότατον esse quia lustremur eo. Sanè verò bellum ignẽ lustratoriũ, qui ab inferis efflatur. Illud quoque reprehensione non caret quod cùm ignem scripsit eructari, postea

Candens vnde dictum.

diuisit in ignem & fumũ. quódque rursum repetit κεῖνος ἀφ' ὑγροῖο κρουνοῦ ἀκάματον δεινοπάτους ἀναπέμπει. Vbi etiam fontem posuit post fluuium. Neque cũ modestia dicat quisquam ἐρατεινόν, erumpẽtem ignem. est enim vox illa rebus ἐρατεινόν. accommodata minimè sese à terra attollentibus. Et quis admittat illud, Fõtes emitti? Fons enim fundit, & emittit *Fons.* riuos ipse manet. Si quis verò eruditiorũ more, vocabulorum causas atque origines contempletur, neutiquam vsui nominum Pindaricorũ acquiescat. Nam δαῦμα, non est proprium τῷ ἀκούσαντι, quippe primo suo ortu fuit, θαῦμα. & minus accuratum illud: πέρας θαυμαστὸν ὁρῶ, δαῦμα δέ: non enim diiungi oportuit δαῦμα & θαυμαστόν. Magis etiam patitur auditus, quàm visus. qui fulgure non expauescunt, tonitru perterrẽtur. Quãto ergo luculẽtius *horrificũ* Maronianum, quàm δαῦμα Pindaricum? Certè nihil differt à sono, tonitrui Ætnę tonitru. Itaque illa quoque meliora, *Turbine*, &, *Piceo*: &, *sidera lambit*. Linguæ enim vibrationi flammæ motus persimilis. quod cum isti circulatores adlatrant, non eis in mẽtem venit, si Pindaro Ætna columna cœli est, necesse esse flammam inde erumpentem non solùm lambere, sed etiam penetrare sidera. Quanto etiam elegantius *viscera montis*, quàm simpliciter, πλάκας. &, *liquefacta saxa*: quæ definitio pumicis est. Allusit autem bonus Philosophus ad rerum naturam: sunt enim Platoni, & Theophrasto, & aliis lapides χυτοί. &, *cum gemitu* maluit, quàm cum sonitu: vt ille, σὺν πατάγῳ: quia dixit, viscera. & peritus linguę Latinæ plusquàm quiuis alius, nedum vt Gellium nominem. nam Macrobius ad Latij cloacas hausit: signatum posuit verbum: gemitus enim ex repleto pectore: hoc nanque γέμειν. & perstitit sibi, naturęq; cõstans diuinus vir in iisdem vestigiis, vt cùm dixit, *globos*, appositerit *glomerare*. Pontanus verò non rectè adducit pro defensione illud: Æneę narrationi non conueniisse Pindaricas metaphoras. Hyperbole nánque illa, *sidera lambit*: quauis translatione maior est. Rectè illud, longè felicius à nostro Poeta quàm à Græco subiectum fuisse Ætnæ Enceladum. Hac etenim parte cum hoc nostro ille ne est quidem conferendus.

Ad hũc itaq. modũ cũ Pindaro nunc agamus cũ Claudiano. quãuis. n. Latinos inter se postea cõparabimus: tamẽ hic locꝰ illa exigit ne hęc Virgiliana rursus repetãtur.

Aetna giganteos nunquam tacitura triumphos,
Enceladi bustum: qui saucia membra reuinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur:
Et quoties detrectat onus ceruice rebelli
In dextrum laeuúmque latus, tunc insula fundo
Vellitur: & dubiae nutant cum mœnibus vrbes.
Nunc nouet indigenae nimbos, piceáque granatum
Fœdat nube diem: nunc motibus astra lacessit
Terrificis: damnísque suis incendia nutrit.
Sed quanuis nimio feruens exuberet æstu,
Scit nimbis seruare fidem: pariterque fauillis
Durescit glacies tanti secreta vaporis,
Arcano defensa gelu: fumóque fideli
Lambit contiguae innoxia flamma pruinae.

Quæ carmina tametsi bona sunt: tamen explorandum est nobis, quantum absint ab eo quem sequuntur. Duo in primis contemplanda sunt, quæ vterque dixerit, & quæ hic illi addiderit. Principio admonitum te velim: poetas hosce qui post Virgilium fuere, declamatoribus similiores videri mihi: qui dum argutè dicant aliquid nihil pensi habẽt, quid cuique parti maiestatis vel in commodet, vel obsecundetur. quare & numeros lædi necesse est, & perire gratiam ex affectatione. De Enceladó igitur Maro,

Fama est, Enceladi semiustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac: ingentémque insuper Aetnam
Impositam, ruptu flammam expirare caminis.
Et fessum quoties mutat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cœlum subtexere fumo.

Dixit igitur *semiustum fulmine corpus*: bustum: sine vlla venere. sequentia verba valde olent Grammaticum:

-qui saucia membra reuinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur.

Illorum quoque lucem, *-fessum quoties mutat latus*: vmbra ignaua ac languida operuit, *& quoties detrectat onus*: ac fanè melius: *latus*, quàm *ceruix* & *mutat*. perpetuatio nánque oneris, frequentiam motionis excitat. Audis deinde tremoré Poetę verbis. postremò, *Cœlũ subtexere fumo*, deprauauit illis, *& motibus astra lacessit*. neque enim distinguas: morúne obscuretur cœlum, an moueantur astra. omnino verò insuaue est. Quæ imitatus est, hæc: quæ addidit,

didit, videamus. *-nunquam tacitura triumphos*. Verborum lenitus huc eum inuitauit. non tamen dixerim Ætnam non tacere, sicut nec loqui. Frigidum illud est, *damnis suis incendia nutrit*. si dixisset, gloriam, aut regnum, aut eiusmodi, acutum fuisset. nunc non excitat: vulgare enim est incẽdia damnosa esse. Illud autem nimis acutum, *Ignem seruare fidem nimbis*. non enim hoc promittere ignes niui. quare & putidè repetit, *fumo fideli*: vbi etiam contra rerum naturam dixit, *Flammam lambere pruinas fumo*. Flamma enim fumo prior. leuior nánque est. Quòd si aliter vides in igne nostro: hoc fit propterea quòd flamma alitur humore ligni, à quo vbi abest, extinguitur illico. at in oris cauernarũ Ætnæ, flamma viua est, & sine fumo: & falsum est, in *Mongibello* niues esse quà incumbunt flammæ, tantò minus pruinæ seruantur, vbi radit eas fumus.

Quid quod omnia penè ad verbum sumpsit è Silij, XIIII, quæ vt potuit interpolauit.

Ast Aetna eructat tremefactis cautibus ignes,
Inclusi gemitus, pelagíque imitata furorem,
Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores
Nocte diéque simul fonte è Phlegethontis: vt atro
Flammarum exundat torrens, piceáque procella
Semiambusta volat liquefactis fossa cauernis.
Sed quanquam largo flammarum exæstuat intus
Turbine, & assidue subnascens profluit ignis.
Summo cana iugo cohibet. (mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem, æternóque rigore
Ardentes horrent scopuli stat vertice cessu
Collis hyems, calidáque niuem tegit atra fauilla.

Verùm hæc etiam infrà comparabuntur.

COMPARATVR CVM THEOCRITO VIRGILIVS.

CAPVT V.

OMisso Hesiodo, cuius vniuersa opera ne cũ vno quidem versu Georgicôn sunt comparanda: videamus, quæ loca Theocriti adeò Greca sunt, vt Latinã, quemadmodũ aiunt, respuant venustatẽ. At Gellius quidem rectè iudicauit, non omnia omnibus respõdere posse. aliqua enim Graiis lucẽ, Latinitati tenebras afferre. Interire igitur audacia suauitatẽ. Iccirco illud τὸ ὑγρὸν πῦρ ἀμφιλαφὲς, ne-

Τίς τυ κατακοίμισε, τίνος ἐπὶ δαρὸν ἔρωτος;
Ἦνθον τοι βάκται, τὰ ποιμενίδες, οἱ πόλοι ἰδὲ θοᾶς·
Πάντες ἀπερώτων τί πάθη κακὸν ἰδὲ ὁ τρίπους
Κἄφα, φάρυγες πάλαι πίτυ τέκνα; ἀλλὰ τί καῖρα
Πᾶσαν ἀνὰ χρόαν, πάντ' ἄλσεα ποσὶ φορῆται,
Σατύρου, νύμφας τις ἄγαν, ἢ ἀμύχαρος ἐσσί.

Audiamus nunc Appollinem ipsum loquentem. neque enim ille cùm pastor esset, jucundioribus, aut teretioribus cecinit numeris, quàm Maro noster,

Venit & opilio, tardi venêre bubulci,
Vuidus hyberna venit de glande Menalcas:
Omnes, unde amor iste, regant. Tibi venit Apollo:
Galle, quid insanis? inquit. Tua cura Lycoris,
Perque nives alium, perque horrida castra secuta est.

Spurca autem illa mostra Græca, potius quam carmina,

Ὦ πόλυ ὄκκ' ἐσορῇ τὰς μυκάδας οἷα βατεῦντας,
Τάσσεται ὀφθαλμὼς, ὅτι οὐ πάρος αὐτὸς ἐγίνετο.

Penitus omisit Parthenias. nihil enim liberalibus auribus horribile magis. Vertit igitur ad illa suauissima,

Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.
Pan Deus Arcadiæ venit: quem vidimus ipsi
Sanguineis ebuli bacis, minioque rubentem.

At quæ verba deinde?

Et quis erit modus, inquit, Amor non talia curat.
Nec lacrymis crudelis amor, nec gramina riuis,
Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capellæ.

Sic Galli conquestio tantum superat Daphnidis responsionem, quantum humani ingenij captus fert. In quo aure illæ etiam gemmæ resplendescunt. Ad Arcades oratio votum, quo pastor optat fieri, & illa diuina, *hic ipso tecum consumerer æuo, nec sit mihi credere. ah te ne frigora lædant:*

Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. -teneros que meos incidere amores Arboribus: crescent illæ, crescetis amores, -tanquam hæc sit nostri medicina furoris. & mutatio consilij in amante, & conclusio per sententiam, *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.* Ad quæ nemo Græcorum vnquam aspirauit.

Quæ verò Theocritus,

Νιῶ ἐα μὲν φορέντι βάτος, φορέοισα δ' ἀκάνθη,

Ἀδὲ καλὰ γάρματα ἐπ' ἀρκεύθοισι πομίσω.
Πάντα δ' ἔναλλα γένοιτο, καὶ ἀμείτερος ὄχνας ἐναίρῃ,
Δάφνις ἐπὶ θρώσκοισι, καὶ ἄκριες ὤλαφος ἔλθοι.
Κἀξ ὄρεος δὴ σκῶπες ἀνὰ δόμον χαρίοισθε.

Transtulit ad Damonis Musam longè elegantius,

Mopso Nisa datur: quid non speremus amantes?
Jungentur jam gryphes equis: æuóque sequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.
Nunc & oues vltro fugiat lupus, aurea duræ
Mala ferant quercus: narcisso floreat alnus:
Pinguia corticibus sudent electra myrice.
Certent & Cycnis vlulæ. Sit Tityrus Orpheus,
Orpheus in syluis, inter delphinas Arion.
Omnia vel medium fiat mare.

De amore verò quos versus ibi ponit, nullus mortalium æquare valeat.

Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illum
Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes
Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.

Sanè accedant illa,

Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα βαρὺς θεός. ἢ ἐα λεαίνας
Μάσδον ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ,
Ὅς μ' κατασμύχων, καὶ ἐς ὀστέον ἄχρις ἰάπτει.

illa inaccessa,

Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem
Commaculare manus: crudelis tu quoque mater.
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer crudelis tu quoque mater.

Pharmaceutria quoque valde illustris Theocriti Poematium, longè castigatior apud nostrum, longè itē prudentior. Incipit enim à cognitione efficaciæ carminum, quā fabricuit ille, *Nihil*, inquit, *nisi carmina desunt* Illius autem nationi fatalem multiloquentiā elegantissimo gyro collegit: cū illa posset nihilominus, quæ repudiasse constat. Quanquam toram vertisse libet suspicari, quam postea Latinam ex Græca. i. ex nugaci puram fecerit. quare de Lauro nec illa quidem probauit,

-πεύ δὲ κἀμὸν εἶδος αὐτός,

cùm aut sic aut melius posset,

Quin oculos, mentémque fugit cinis,

Anaphora quoque illa rotundior,

que dixit, neque attigit prudentissimus poetarum, linguæ culpam dissimulans, suam vitans. Haud tamen illa minus suauia, *dum redeo: & breuis est via.* in his,

Tityre, dum redeo, breuis est via, pasce capellas.
Et potum pastas age Tityre: & inter agendum
Occurrere capro, cornu ferit ille, caueto.

Ex illis,

Τίτυρ' ἐμὶν τὸν καλὸν περιλιμνάδιον βόσκε τὰς ἄγας
Καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε τίτυρε κὴ τὸν τράγον
Τὸν λιβυκὸν κεράσαο φυλάσσεο, μή τυ κορύξῃ.

Non defuit igitur linguę, sed ab ea defectus est. At quod suppleuit, quanta cum gratia? Nam sanè hoc ipsum: πὰ κάλον: ne cæteræ quidem eiusdem Græciæ nationes suã lingua queant explicare. sed & *pastas* dixit, longè quàm ille efficaciùs: quas potũ ducat. est enim pecus minimè siticulosum. Subest præterea ex figuræ gratia. Est enim repetitio tecta figura altera cognata, quam Scalam dicebamus, *pasce pastas*. Nam quod aiunt pro hirco malè positum caprum, à doctissimo Poeta: sanè ipsi sese non doctissimos ostendunt. quippe, Capra, vetus est vox. Sic mas, Caper, antequã castrandi vsus inuentus esset. Hircus verò, peregrina, & Osca, sicut &, Hyrpus, pro lupo. Quid quod apud Gellium κνάκον, rufus interpretatur nescio quis. at Græci commentarij, candidum malunt, nempe à grano Carthami, quod sanè album est, & à Græcis κνῆκος appellatur. Illis quoq; nihil vrbanius. nam cùm à Theocrito dictum esset,

Βάλλει κὴ μήλοισι τὸν αἰπόλον ἁ κλαγγίστρια
Τὰς αἶγας περιλέντε, κὴ ἁ δύ' ἀ ποππυλιάσδει.

Argutius & suauius adeò noster, vt nihil suprà,

Malo me Galateæ petit lasciua puella,
Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.

Expressit enim lasciuiam, cùm petit malis, virginẽ, cùm fugit, muliebre ingenium, cùm vult reſciri factum. Inepta apud illum Cissybij descriptio, & quæ in sexto libro à nobis acrius iudicatur. Noster, vt semper, sobriè. Quã licentia abusus est Græcus: qui eodem argumento multa: Epitaphia, Amores, Cõtentiones: vbique & laxus, & prolixus: Noster parcus, pressus, politus, rotundus, solidus, in his nusquam non sibi similis, in argumentis nunquam non dissimilis. Itaque & illa rotundius,

Necdum

Necdum illis labra admouit, sed condita seruo.

Laxius ille,

Οὐδέ τί πω πόσι χείλεϊ ἅψατο, ἀλλ' ἔτι κεῖται
Ἄκρατον.

Rectiùs quoque cùm intercalare carmen non rũpit sententiam apud nos: quod audet Græcus in 1, Idyllio, ἆ πὰν πὰ & reliqua: interponit, λαγὼς βωκολικῶς, quod est intercalare, post quod subdit verbum ἐπὶ ὦραξ. Idem committit in Bionis Epitaphio.

Quanquam autem libauit leuissimè argumentum, auspicatúsque est non dissimili interrogatione in vltima Ecloga diuinus Poeta, sicut Theocritus in prima longè tamen post se reliquit illum. Nudum & simplex hoc, & sine affectu, ὅκα δάφνις ἐπάθαινε. Apud nos vegetior oratio,

Indigno cùm Gallus amore periret, Ille,

Τῶν ὤ Θόες, τῶν λύκοι ὠρύοντο,
Τῶν κὰκ δρυμὸς λέον ἀγελαῖον πὰ δεινὸν τε.

Noster hæc in suum Daphnin cùm retulisset, addita hyperbole superauit,

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse Leones
Interitum montésque feri syluæq; loquuntur.

Sed & mirificis auxit numeris,

Illum etiam lauri, ipsæ etiam fleuere myricæ:
Pinifer illum etiam sola sub rupe iacentem
Mœnalus, & gelidi fleuerunt saxa Lycæi.

In illis sanè deciescit oratio,

Πολλαὶ οἱ πὰρ ποσὶ βόες, πολλοὶ δέ τε τανῦγες,
Πολλαὶ δ' αὖ δάμαλες, κὴ πάρτες ὠδύσαντο.

Nam quem Thoes lugeant, & lupi, & leones pastorum hostes: quid apponit mirum oratio, quæ addit domestici decoris mœrorẽ? Quare eandem sententiam longè concinniore verborum flexu, atque etiam interpositis sententiis, quasi clauis in toga, vehementer illustrauit,

Stant & oues circum: nostri nec pœnitet illas:
Nec te pœniteat pecoris diuine Poeta:
Et formosus oues ad flumina pauit Adonis.

Post hæc autem nudam atque rudem enumerationem superaduenientium Mercurij, bubulcorum, & aliorum qualibus condimentis suam fecit, hoc est diuinam?

Ἦλθ' ἑρμᾶς ἀφάτου ἀπ' οὐρέων εἶπε δ' ὅ τι

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum:

Non neglecta occasione duplicis significati verbi huius Vro, quod ex Terētio & Theocrito non semel obseruare potes. Theocritus simpliciter nimis, ἀνίαται. Amoris quoque enarrationē omisit noster: sanusque habuit meliora illa componere, *Talis amor Daphnin*; & quæ sequuntur. Quibus autem præterea superauit illū, hæc sunt. *nec fit mihi cura medēri*, Repertitia *pene lecta venena, nascuntur plurima ponto.* Tum autē quæ pertinent ad incantationes, *ne respexeris. nihil ille deos, nil carmina curat.* bonum sit. & illa, *Credimus an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* Theocritus verò cùm ait, Hippomanem herbam equas agere in furorem, idem quod Hesiodus professus est. nam hoc frustrà quæras ex Theophrasto, Plinio, Dioscoride.

Pari cura è pluribus vnam confecit: quippe Cotydonē ex Amaryllide, Cyclope, & Bubulcis, quarum aliquot loca lepidissima videamus,

Ἦ μὰν τοι λευκὰν διδυμάονα ἄμμα φιλάσω,
Τὰν με καὶ ἀμείμονος ἐρασθῆναι ὁ μεγαλόχρως
Αἰνεῖ, καὶ δοκέω οἱ, ἐπεὶ τύ τοι ἄδυ τὸ φρυκίον.

Quanto efficacius, lepidius, comptius, cultius,

Præterea duo, nec tua mihi valle reperti
Capreoli sparsis etiam nunc pellibus albo,
Bimo die si cant eus vbera, quos tibi seruo.
Iampridem à me illos abducere Thestylis orat.
Et faciet, quoniam fordent tibi munera nostra.

Nam quæ in Cyclope dixit similia, longè quoque inferiora sunt,

-τρία δέ τοι ἔνδεκα νεβρὼ
Πέδρας ἀμνοφόρους.

Ex eadem verò versus illos bonos quidem, sed immodicos, (sunt enim vndecim, quorum primus, ὦ ἀρχαῖος πολύφαμος) concluſit ille lactea simplicitate quinque illorum, *Formosum pastor &c.* contrà, illud,

τὴν δ' ὑμέλιξ, σὺ μὲ δὴ 'δέκω.

Suauissimo lepore diffudit,

-*nihil mea carmina curas.*

Nil nostri miserere, mori me denique cogis, Quod in alia docebat Theocritus.

-ἀμὲ δὲ μαινόλαες, & illa, γνῶθι νιν· χαρίεσσα. ita cōposuit.

Despectus

Despectus tibi sum, nec qui sim quæris Alexi,
Cætera verò hic expressit, vt vinceret,

ἑκατὸν μὲν χίλια βόσκονται
Κιδὶ πολίτᾳ τῷ κρατίστου ἀμελγόμενον γάλα πάντα.
Τυρὸς δ' ἀ λείβιος μ' ἀπ' ἐσπέρας, ὅτ' ἐν ὄρεϊ πάρη,
Οὐ χιλὸς ἄκρος, παρὰ δὲ τὰν ταχέαν ἀεί.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.
Eac mihi non æstate nouum, non frigore defit.

Et illud quomodo adornauit?

Συρίσδεν, αἴ ὥς ποκ' ἔβας ἄδα μᾶλα κυλιόωνα.

Canto quæ solitus, si quando armenta vocabat
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.

Vbi etiā suā eruditionē prudēter professus est. fero enim appetente dici, quasi receptui cùm canebant pastores, vt è pastu greges euocarent suauissimis numeris. experiebantur emereri gloriam diurnarum cantionum. Tum illa, quanto splendidiora? *Pastorum cantiones.*

Ἅ κύκλωψ, κύκλωψ, ποῖ τὰς φρένας ἐπεπότησο;
Ἀλλ' ἐλθὼν παλάμας τε πλέκεις, ἃ θαλὸν ἀμάσσεις.
Τοῖς ἀφνειοῖς φέρεις, τὰ χαλικὲς πολὺ μᾶλλον ἔχει τοιῶ.
Τὰν παρθένον ἄμελγε, τί τὰν φεύγοντα διώκεις;
Εὑρήσεις γαλάτειαν ἴσως κἠ καλλίον' ἄλλαν.

Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit?
Semiputata tibi frondosa vitis in vlmo est.
Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget vsus,
Viminibus, mollique paras detexere iunco?
Inuenies alium, si te hic fastidit Alexis.

E bubulcis autem illa,

Καὶ γάρ δὴ ὐδὲ εἶδον ἔχω κακὸν, ὥς με λέγοντε·
Ἦ δὲ παρὲξ ἐς πόντον ἐπέβλεπον, ἧς ἦ γαλάνα.

Nec sum adeò informis, nuper me in litore vidi,
Cùm placidum ventis staret mare. æquauit his. his vicit,

-*nec ego Daphnin*
Iudice te metuam, si nunquam fallit imago.

Quanquā equidē in pastore non probarim potius è mari quàm è fonte speculum. Nectarea verò illa sua tota,

Huc ades. & quæ sequuntur. At illa diuina,

Rusticus es Corydon, nec munera curat Alexis.
Nec si muneribus certes concedat Iolas.

& illa,

-*Pallas quæs condidit arces*

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum.

Non neglecta occasione dupl'icis significati verbi huius Vro. quod ex Terētio & Theocrito non semel observare potes. Theocritus simpliciter nimis, ἀνίαστε. Amoris quoque enarrationē omisit nostrer: satisque habuit mellita illa componere, *Talis amor Daphnin*: & quæ sequuntur. Quibus autem præterea superauit illū, hæc sunt. *nec sit mihi cura medēri*, Repertitio, *nec lecta venena, nil iuuat plurima pasto*. Tum autē quæ pertinent ad incantationes, *ne respexeris. nihil ille deos. nil carmina curat.* bonum sit. & illa, *Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* Theocritus verò cùm ait, Hippomanem herbam equas agere in furorem. idem quod Hesiodus professus est. nam hoc frustrà quæras ex Theophrasto, Plinio, Dioscoride.

Pari cura è pluribus vnam confecit: quippe Corydonē ex Amaryllide, Cyclope, & Bubulcis, quarum aliquot lepidissima videamus,

Ἦ μάν τοι λευκὰν διδυμάτοκον ἄρτι φυλάσσω,
Τάν μοι καὶ ἁμέριος ἐδωδαλὶς ἀ μεγαλόχως
Αἰτεῖ, καὶ δώσω οἱ, ἐπεὶ τύ γε δύσερις ἔσσα.

Quanto efficacius, lepidius, comptius, cultius,

Præterea duo, nec tuta mihi valle reperti
Capreolæ sparsis etiam nunc pellibus albo,
Bina die siccant ouium vbera. quos tibi seruo.
Lampridem à me illos abducere Thestylis orat.
Et faciet, quoniam sordent tibi munera nostra.

Nam quæ in Cyclope dixit similia, longè quoque inferiora sunt,

-τρέφω δέ τοι ἔνδεκα νεβρὼς
Πάσας ἀμνοφόρους.

Ex eadem verò versus illos bonos quidem, sed immodicos. (sunt enim vndecim, quorum primus, ὦ ἁρπαλίων πολύφαμος) concluſit ille lactea simplicitate quinque illorum, *Formosum pastor &c.* contrà, illud,

-τὸν δ' ἃ μέλει, οὐ μὰ Δί' ἐδάη.

Suauissimo lepōre diffudit,

-nihil mea carmina curas.

Nil nostri miserere, mori me denique cogis, Quod in alia docebat Theocritus.

-ἀπάγχω μεσσιδίοις, & illa, μιγάσκω χαρίεσσα. ita cōposuit.

Despectus

Despectus tibi sum, nec qui sim quæris Alexi,

Cætera verò sic expressit, vt vinceret,

βοτὰ τὰ χίλια βόσκω
Καὶ τούτων τὸ κράσπεδον ἀμελγόμενον γάλα πίνω.
Τυρὸς δ' ἁ λείπει μ' ἐν τᾷ δέρει, ἢν τι δ' ὀπώρᾳ,
Οὐ χείλεσι μοῦνον ἀχω, παρὰ δὲ τὸν ἀγχέες αἰεί.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.
Lac mihi non æstate nouum, non frigore defit.

Et illud quomodo adornauit?

Συρίσδεν, αἴ ὡς ἄπυς ὀπάσσατο βώδεα κυπλώπων.

Canto quæ solitus, si quando armenta vocabat
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.

Vbi etiā suā eruditionē prudēter professus est. fero enim appetente diei, quasi receptui cùm canebant pastores, vt è pastu greges cūocarent suauissimis numeris. experiebantur emereri gloriam diurnarum cantionum. Tum illa, quanto splendidiora? *Pastorum cantiones.*

Ὦ κύκλωψ, κύκλωψ, ποῖ τὰς φρένας ἐμπεπότησαι;
Αἶκ', ἐνδὸν καλά ῥας τε πλέκοις, καὶ θαλλὸν ἀμφίσσας,
Τοῖς αὐτὸς φέρεις, τάχα κε πολὺ μᾶλλον ἔχες τοιῶν.
Τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε, τί τὰν φεύγοντα διώκεις;
Εὑρήσᾳς γαλατεῖαν ἴσως κἠ χαλλίονα πολλάν.

Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit?
Semputata tibi frondosa vitis in vlmo est.
Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget vsus,
Viminibus, mollique paras detexere iunco?
Inuenies alium, si te hic fastidit Alexis.

E bubulcis autem illa,

Καὶ γάρ Σιλὼ οὐδὲ ἓν ἔχω κακὸν, ὥς με λέγοντι·
Ἦ γὰρ ἐρᾷς ἐμεῦ πάντων ἐσίβλεπτον, ἢς ἐγὼ αὐτᾶς.

Nec sum adeò informis, nuper me in littore vidi,
Cùm placidum ventis staret mare. æquauit his. his vicissim
-non ego Daphnin
Iudice te metuam, si nunquam fallit imago.

Quanquā equidē in pastore non probarim potius è marī quam è fonte speculum. Nectarea verò illa sua tota,

Huc ades. & quæ sequuntur. At illa diuina,
Rusticus es Corydon, nec munera curat Alexin.
Nec si munera des cerses concedat Iolas.

& illa,

-Pallas quas condidit arces

Ipſa colat, nobis placeant ante omnia ſylvæ,

Item illa,

Ἀ ὡξ τὰν κύπριν, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει
Ἐγὼν δ' ὅτι σὲ μεμόνημαι.
Terna læna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam,
Florentem cytiſum ſequitur laſciua capella,
Te Corydon, ô Alexi, trahit ſua quemque voluptas.

Quo loco in tertia perſona nominatim, *Corydon* plus habet efficaciæ, quàm pronomen Ego, Sententia verò illa non ſolùm vellicauit criticorum calumniã, ſed etiam nuncupatè victoriã adepta eſt: *trahit ſua quemque voluptas*. Concludit enim vagas ſimilitudines vulgata certáque hominum opinione. Illi verò ridiculi qui paſtoribus nolunt eſſe prouerbia, quid enim tritum magis quàm illud. Alia aliis placent? Theocritus autem prouerbiatum multa in culcat, cum adeò obſcura nonnulla. vt diu ſit eorũ quæſita interpretatio, Sanè verò quid illo lepidius?

Me tamen vrit amor: quis enim modus adſit amori?

Item ex eadem Amaryllide,

Poſuit difficultatem τλωΐδε, vnde iuſſiſti, Noſter autem ſic, quod Potui,

Νυὶ δέ τοι δέκα μᾶλα φέρω τλωΐδε καθ' ἕλκων
Κἠμὶ ἐκείνων καθελεῖν τυ, κἠ αὔριον ἄλλα τοι οἴσω.
Quod potui puero ſylueſtri ex arbore lecta
Aurea mala decem miſi: cras altera mittam:

Venus Latinæ munditiæ. *Altera decem*, Si plus potuiſſem, non eſſet ab eo donum in diem craſtini dilatum.

Ex Idyllo, quod paſtores inſcribitur, eduxit Eclogam ſuam Palæmonem: in qua & tractauit eadem felicius: & ſuppoſuit meliora, vt illis,

Ἦ πάφι χρύσειαι τὰ ποδήνεκα πᾶσαι ἄμολγαι
Infelix ô ſemper ouis pecus, ipſe Neæram
Dum ſouet: ac ne me ſibi præferat illa, veretur.
Et ſic alienum oues cuſtos bis mulget in horã,
Et ſuccus pecori & lac ſubducitur agnis.

Græcæ nánque orationi tot addidit venuſtates quot verba.

Et ille cùm diſcueret obiectum δυσπάλαιστα, quia ſenex obſeruaret,

Ἀμφ' ἀ γέρων ὑφαίνει τὰ μάχια κἠ μὰ φυλάσσῃ.

Iſte obiectione deterret ab obiiciendo,

Parcius iſta viris tamen obijcienda memento,

Sequutus tamen aliunde; quippe ex octaua.

Οὐ ξεῖνῶ πόκα ἀμὲ γέλασσε χἀλεπὸς δ' ὁ πανεῖς μευ
Κἀμέθεν, ἐπεὶ ἦ βάλε ποδιαίτερα πυρὶ κἀξεθαύμην.

Verùm longè felicius, cùm pro matre *noueram poſuit*: & variauit rem nudam, vt *alter & hædos*, quippe modicum gregem; vtrque verò *pecus*, cuius iacturam magno in numero, quia deprehendi poſſet, maiore indigeret cura atque obſeruatione.

Compoſuit autem cum huiuſce argumenti initio modum ex Idyllio 1, quod inſcribitur Viatores. ex quo illa,

Τᾷ ποίαν συρίσδω; τὸ γὰρ πόκα δ' ὤλισ' ὑβάσαι
Ἐκπάσω αὐλήσας π' θ' ὑνίκᾳ σαὶ χορὸν ὦνις
Ἀμμὶ τοι καλάμας αὐλὸν ποιμανλὸς ἐχάραξε;

Quæ ille ſic longè meliùs,

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fiſtula cera
Iuncta fuit, nam tu in triuiis indocte ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?

Sanè aptius *indocte*, quàm δῶλε. Multi enim ſerui doctiſſimi fuere: inter quos & ſapientes, Æſopus, Epictetus, & alij præſertim paſtores, quibus otium vel maximum ad eiuſmodi artes ſuppetit. Ac ſanè tertio verſu nequaquã dubium eſt, quin ad vnguem perfecerit quod ille rudius inchoauerat.

Illa verò longè elegantiſsima, neque cũ quibus Græca conferas,

-τὺ δ' ὃ κηὐκᾷς κἀν τὰν ἔπαικες
Βυκκάριον, ἁ νεαὶ μ' ἔλοιπε γυμνὸν ἐν δίκαις.
Et cùm vidiſti puero donata dolebas,
Et ſi non aliqua nociſſes mortua eſſes.

In ipſa verò pignoris depoſitione, Laconis altercatio de lana caprina ſatis inepta eſt. nam in cõtentione quæ ſuppoſuerit, ſatis conſtat eſſe meliora.

Τᾷ μάσσας μιφιλεῦντε πολὺ πλέον, ἢ τὸν ἀοιδὸν
Δάφνιν, ἐγὼ δ' αὐταῖς χἀμὲ ροῖς δύο ποιμένες ἔθρεψαν
Noſter, *ab Ioue principium Muſæ, Ioue omnia plena.*
Ille colit terras, illi mea carmina curæ, & alga,
Κἀγὼ μὲν δοκέω τᾷ παρθένῳ αὐτὸς ἁμᾶς φίλος εἶναι
Ἐκ τᾶς αἰγὸς δοὺς κἠλεῶν τὼ οἱ γὰρ ἐφίσδει.
Parta meæ Veneri ſunt munera: nánque nouauit
Ipſe locum, aeriæ quò congreſſere palumbes.

In cæteris autem & ipſe ſuus author eſt, & multò lepidiora profert, atq. venuſtiora. Illud verò diuinum, *O quæ ſies, & quæ nobis Galatea lauata eſt.*

Partem aliquam venti dominæ referatis ad aures.

Prudentius quoque Maro qui indiſcuſſam litem reliquit, quàm Theocritus, qui Caprario palmam dat. ſuſpecſus enim etiamnum eſt auditor. Fortaſſe etiam multò melius dixiſſe videtur victus, quàm victor,

Neque audeat quiſpiam ſanæ mentis æquiparare illis illa,

Δαφνὶς ἐγὼ δ' ὑφορβὸς ἐὼν βουλῷ ὧδε νομεύω
Τὰν ἀγέλαν πὰρ' ἄκρον ποτὶ ῥεῖθρον· ἀλλ' ὅ γε μὰν αὐτὸς
Πυρρὸς, ὁ δ' ἠμιόλιος· ἀλλὰ χρόνον ἐς τί νυ κἄμοὶ
Ἑσπέριος νέρτερος μέσσον κάμοι τοκὰ δ' ἀέσσει.

Forsè ſub arguta conſederat ilice Daphnis
Compulerántque greges Corydon & Thyrſis in unum
Thyrſis oues, Corydon diſtentas lacte capellas:
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo:
Et cantare pares, & reſpondere parati,

Multò ſunt omnia rotundiora. Et melius greges quàm gregem duo, vt ille, ἀγέλαν. Et Daphnim bubulcum declarat: Damœtas, quid ſit, non dicit. Quod noſter diſtributione lepidiſsima caſtigauit. & ſanè lepidius, *florentes ætatibus*, quàm πυῤῥὸς καὶ ἡμιόλιος. quæ ne eo quidem probes. poteſt enim vtrumque vterque eſſe. Quod ſi adducas illa,

Ἄμφω τὰ γ' ἴσα πυῤῥοτρίχω, ἄμφω αἰόλα βάλλω
Ἄμφω πυρσοὶ ὑπὲρ μετάφρενα, ἄμφω ἀκόντα.

Orationis filum ſanè probamus. Illud verò nimis ſuperſtitioſè dictũ arbitramur, Fuiſſe eos impuberes, quid enim cultum ab inculta illa ætate aut excitari, aut prouenire poteſt? Et perfectioris artis eſt tum ſeorſum cãtare, tum paria prouocanti reſpondere, quàm vel canere, vel fiſtula modulari.

Alia quædam ſunt haud ita magno iudicio perpendẽda, quæ aliis periculũ ſui facere volentibus, relinquenda cenſuimus: vt illa,

Ταὶ γλαῖναι δεῦρο θάλασσαν ἔα ποτὶ χέρσον ἰοῦσαι.

Hùc ades: inſani feriant ſine, litora fluctus.

Signatius enim, *inſani ferunt*, quàm γλαῖναι. hoc enim languidum epitheton ad verbum illud. præſertim quum vbi

vbi illiditur mari litus, aqua illa glauca ſiue cærulea neutiquam eſt. Et,

Ἠείδειν μὲν ἐγὼ καὶ ἐπὶ τρυσὶ φωτὶ ἔοικα
Μοῦσα δέ μοι σὺν μητρὶ δέδοικ' ἰανθίνεα φύλλα
Ἐξ ὄρεος δρέπεσαι· ἐγὼ δ' ὁδὸν ἡγεμόευον.

Sepibus in noſtris paruam te roſida mala,
Dum ego te puer eram, vidi cum matre legentem.
Alter ab vndecimo tum me cæperat annus:
Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.

Nam & quæ exprimit lautè dicit: & quæ mutat, ſapidiora ſunt: & quæ addit, facetа ac mollicula. nónne melius, *mala*, quum folia Hyacinthi? vt omittam calũniæ faciem. petuntur enim magis Hyacinthi flores, quàm folia: & in montibus infrequentior Hyacinthus. Deſcriptio verò ætatis, & non vulgaris neque affectata tamen, maximéque conueniens paſtori. Poſtremo quoque verſu ſemel contentus fuit ibi,

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.

At ille non ſemel, ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην.

Silenũ verò, & Tityrum, & Pollionem, & Mœrim, totus illius eſſe conſtat, ita vt nullis locis ad eum Theocritus aſpirare poſſe videatur. Quare pauci, corruptíque iudici, infeliciſſimæ eruditionis Grammatici exuant perditam illam temeritatem, qua profeſſi ſunt à Theocrito Maronem ſuperatum. *Theocritus à Virgilio ſuperatus.*

VIRGILII LOCA EX APOLLONIO.

CAPVT VI.

Similis impudentia eorundem, cùm audent agnoſcere quartũ diuini operis, ex Apollonij Argonauticis deductum. Tantum enim abeſt vt hoc verum ſit, vt penè pudeat nos illius apponere vnũ aut alterum locum pro comparatione libri incomparabilis. Nam neque conuenit argumentũ, niſi hoc ſolo, quòd amauit hoſpitẽ Medea: & vniuerſæ orationis contextus longè alius eſt. Quę tamen lux in noſtris ex illius fumo effulgere videtur, in his extat,

Πρόσσω δ' ἐρχομένῳ ἐπὶ οἱ μεμάασιν ἀπειναὶ
Αὐτὰς δ' εἰς ἕλιν, οἷόν τε φάρσιν ἔλαιον,
Θῆκε νέον, ὡς ἔζεσ' ὑπὸ θρόνου, ὥς τε θύεσκε

Ἠῶθεν, οὐδέ τιν' ἄλλον ἐΐσκετο φορέουσαν
Ἀμφὶς ἀνεχ πάντων ἕκατι δὲ οἱ ἐν ὁράμῳσι
Αὐδὴ τε μυθοίτην μελιηδέα, οὔτε ἀγήρων.

Sanè non contemnendi versus: verùm haud ita admirandi, si isti audiantur,

At Regina graui iamdudum saucia cura
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multusque recursat
Gentis honos: hærent infixi pectore vultus,
Verbáque: nec placidam membris dat cura quietem.

Et illa nequaquam digna quæ legantur, vbi adsunt Maroniana.

Δείλ' ἐγών, οἷόν με βαρεῖ ἀφάσσετο κήδεϊ θυμῷ.
Δείδια, μή μέγα δή τι φέρῃ κακὸν ἥδε κέλευθος
Κήρῃσιν. & pauca quæ sequuntur.

Arma ferat, quæ me suspensam insomnia terrent?
Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes?

Et cætera diuina. Ille autem rursus

Τοῖα κατηπείλησεν μιν ὠδαδίῃ νύξ ὕπνῳ
Λευκὴ ἀναφαίνετο λυχνέ.

Descriptio quoque noctis Græco vulgaris,

Νὺξ μὲν ἔπειτ' ὄπὶ γαῖαν ἄγεν νέφος· εἰ δ' ἐπὶ πόντῳ
Ναῦται εἰς ἁλίκτυπα, καὶ οἵ τ' ἔρατο ἀέλλας
Ἔδραμον ἐν νηῶν, ὕπνοιο δὲ καὶ πεδίοντο
Καὶ φυλακῆς· ἐπάλυτο. καὶ πᾶσα παιδὸς
Μητέρα πεπνυμένην ἀδῖνα κοὶμα κάλυπτεν.
Οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πόλιν· οὐ δρομὸς ἦεν
Ἠχήεις· σιγὴ δὲ μεσηγὺ βόλιν ἔχεν ἔρφνη.
Ἀλλ' οὐδ' οὐ μυθίων ὄπὶ γλυκερὸς κάδεν ὕπνος.

Vulgaria inquam hæc, & plebeia oratione: illa planè Heroica.

Nox erat & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, syluæq; & sæua quierant
Æquora: cum medio volumtur sidera lapsu:
Cùm tacet omnis ager: pecudes, pictæq; volucres,
Quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.
At non infelix animi Phœnissa, nec vnquam
Soluitur in somnos, oculisve, aut pectore nocten
Accipit: ingeminant curæ, rursúsque resurgit

Sæuus

sæuus amor. Æneæ quoque & Iasonis trepidatio si comparentur, quantum distent?

-εἰ δ' ἐμάχοντο
Θαρσαλέοισι μενεαίνοντες· δὴ ξίφεα ἀμφηρεῖς
Σκιρτάωσι, φυρμαίης ὑπὸ πειρηθέντ' ἀκωκαί.
-vaginâque eripit ensem
Fulmineum, strictóque ferit retinacula ferro.
Idem omnes simul ardor habet: rapiúntque ruúntque.
Littora deserere: latet sub classibus æquor.

Hæc igitur potuerat Seruius, aliíque adducere potius aduersus se, quàm pro sua causa. Verùm quæ illi ex eodem ne animaduertêre quidem, operæprecium erit ad præsentem adducere exercitationem.

Est Iopæ cantus apud Poetâ in primo diuini operis: est in primo Argonauticôn apud Apollonium Orphei cantus longè alius, & quem potius referas ad Silenum Virgilianum,

Ἤειδεν δ' ὡς γαῖα, καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα
Τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι φωτιζόμενα μορφῇ,
Νείκεϊ δὲ διχθάδιον κέχυτ' ἄμφις ἕκαστα.
Ἠδ' ὡς ἔμπεδον αἰὲν ἐὼν ἀίδιός τε τέτυκται
Ἄστρα, σελασφόρος τε, καὶ ἠελίοιο κέλευθοι.
Οὔρεα θ' ὡς ἀνέτειλε, καὶ ὡς ποταμοὶ κελάδοντες
Αὐτῆσιν νύμφῃσιν, καὶ ἑρπετὰ πάντ' ἐνέμοντο.

Attexit deinde fabulas.

Hoc idē argumentum habes in primo Metamorphoseôn. in Sileno autem longè politiora & angustiora.

Nóque caebat vti magnum per inane coacta
Semina terrarúmque, animæq; marísque fuissent,
Et liquidi simul ignis, vt his exordia primis
Omnia, & ipsa tener mundi concreuerit orbis.
Tum durare solum, & discludere Nerea ponto
Cœperit, & rerum paulatim sumere formas:
Iámque nouum terra stupeant lucescere solem,
Altúmque cadant summotis nubibus imbres.
Incipiant syluæ cum primùm surgere, cúmque
Rara per ignotos errent animalia montes.

Virgilij maiestatem suprà explicauimus in comparatione, qua describit apes: vbi cum Homerica conferebantur. nunc hîc Apollonij quoque ars, & diligentia spectetur in primo,

Ὡς δ' ὅτε λέρνα κακὰ σεσεβεμένοιο μίλητος
Πίσσης ἐν χυλῷ σημαντίδος ἀμφὶ δ' ἀλείψῃ
Ἐρσένες ταῦροι τε καὶ ἀγλαὸν ἄλμοπι θ' ἅλοι
Καρπὸν ἀμέργουσιν πανομφαίῃ.

Est item suprà locus, in quo Vulcani officinam Virgilianam cùm Homeri operis comparabamus: videndum est hîc Maroniano persimile argumentum ex eodem Apollonij libro sic enim de Cyclopibus,

Ζλωὶ κεραυνὸν ἄλαστον πυκνάζοντος ὅσον τε
Παμφαίνων ἐπὶ τυκτὸν ὑπ' ἠῶ δ' ἦν δύετο μοῦνον
Ἀκτὶς Ὑπερμονίδαο, τὸν οὔ πω πάμπρωτα λάβοιεν
Χερσὶν ὑπαλγέα πυρὸς ἐπιζήλευτον ἀϋτμήν.

Quòd hic ait, defuisse vnum tũc radium: diuinus Poeta, *pars imperfecta manebat*. Itaque, *fulgores nunc terrificos, sonitumque, metumque Miscebant operi*: & alia incomparabilia. Rudis illa verba eiusdem authoris,

κακῷ δ' ὑπὸ κωφὸν ἄλμο
Νῶτον, ἀλφαίνων βέχυν αὐχένι.

Sic expoliuit vt & deformitatem texerit,

Informis leuis nodum trabe nectit ab alta.

Tantum abesse oportet Heroem ab Epigrammate nihilo enim pictius Apollonius, quàm Ausonius quum laqueum nominauit.

Illis quoque nihilo minora addita ornamenta. Ex eodem libro primo sunt hæc,

Τεὶ σφὶ χαλκείοις δ' ἅλα πύχνα δυνδέοντες
Τύμβῳ ἐνεστήριξαν.

Ex nostro vndecimo hæc,

Te circum accensos cinctis fulgentibus armis
Decurrêre rogos tristem mœstum funeris ignem
Lustrauere in equis, ululatúsque ore dedêre.

Lepida illa & accurata eiusdem,

Ὡς δ' ὅτε τίς τε μύωπα πανουθ' ὑσμινα βοῶπις
Ἵππια τε φρονέοντ' ἐξ ἐλεφαίρεται, οὐδὲ νομῆων
Οὐδὲ κυνῶν ὀΐεται, φρήσας δ' ὀδὸν, ἄλλοτ' ἄπωθεν
Ἄλλοτε δ' ἐγγὺς ὀδοῦ, ἢ ἀνὰ πλατὺν αὐχένα δείρην
Ὑσμινὰ μάλα κέντρα βοὸς βεβολημένος εἴσω.

Longè alia ratione contexuit in tertio absolutissimi operis,

Et lucos Silari circum, Ilicibúsque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen Asilo:
Romanum est: Oestrum Graij vertere vocantes:
Asper, acerba sonans: quo tota exterrita sylua
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concussus, syluæque & sicci ripa Tanagri.

Temporis quoque curriculum matutini, quum describit Poeta in octauo,

Inde, vbi prima quies medio iam noctis abacta
Curriculo expulerat somnum: cæu fœmina primum
Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerua,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi, famulásque ad lumina longo
Exercet penso: castum vt seruare cubile
Coniugis, & possit paruos educere natos:

Non multùm abest ab Apollonij cõsilio, qui simili ratione, alia opera expressit idem sub articulo vespertino,

Ἦμος δ' ἀγρόθεν ἔρχεται φυτοσκάφος, ἧς τε ἀρότρου
Ἀσπασίως εἰς αὐλιν ἑλὼ, δόρπου τε χατίζων.
Αὐτῷ δ' ἐν σφετέρῃ τετρυμένα γυῖα γυναικὶ λάμψῃ
Ἀυσαλέῳ κονίῃσι, φέρει δ' ἐπὶ δ' ἔτι χέρσῳ
Εἰνοσίφυλλα κακὰ πολλὰ ἐϋκρήσατο χερσί.

Nuda etiam illa ex secundo libro comparatio,

Ὡς δ' ὅτ' ἐν νύμφαισι κακὸς δεδαημένος ἄγχι
Ἠ ἀγρας κεφαλὰς, ἢ πέρκας ἐχθύοντες
Θείωσιν· τοὶ δὲ ϑ πανύμφιοι μετόπισθεν
Ἄκρης ἐν χθονίοισι μέγα ἕλκεα δέξιν ἐόντες.

Quanta illis euasit,

Incluſum veluti ſiquando flumine nactus
Cervum, aut Punicea ſeptum formidine penna
Venator curſu canis, & latratibus inſtat.
Ille autem inſidijs, & ripa territus alta
Mille fugit, refugítque vias: at vividus Vmber
Haret hians: iam iámque tenet, ſimilíſque tenenti
Increpuit malis, morſúque elúſus inani eſt.

Cestuum pugnam non hîc ponam ex Marone, neque ex Apollonij secundo totam, sed illustriora, aut similiora loca tantùm, quæ doctorum iudiciis subiiciantur,

Τοῖσι ϑ μεσηγὺς δεξάμενοι ἀμύμονα λευκωλένῳ
Θῆκα πάϱοιϑε ποδῶν δοιὼ ἐκάστῳ δηϊώντε
Ἠμυὶ, ἀζαλέης· ἐπὶ δ' οἵγ' ὅσσε ἐκαλύπτετο.

Ἄκοντες· ἀὐτὰρ ἔλυξε διηνεκὲς ἐκ πεδίοιο·
Ἦος ὅγε κλειτὸν ἄθρει καὶ ἀμφοτέρους ἐδάμασσε.

Itaque etiam interponit respirationem.

Στήσατο δ' βαιὸν ἄποθεν ἀπειρέσιος μετὰ κῆρι
Ἱδρώ, ἄλις καμάτοιο· εὖτε μέρος φυσιόωντες.

Committit deinde refectos altero congressu.

Αὖθ' ὁ μὲν ὁρμήσαντο ἐναντίοι, ἠΰτε πυρὸς
Φορβάδες ἀμφὶ βοὸς μεγαθύμου δηριάασθον.

Sequitur ars alia ab arte illius.

Ἔνθα δ' ὅπως ἄμυδις ὑφ' ἁρπεδόνεσσιν ἀρηρὼς
Βύσσινος εἶα πέπλος ἐπάλυτο. καὶ δ' βοέῃσιν
Χαῖρ' ὁδὸν εἰ πελάμιζεν· ὁ δ' αἴξασκε νέεσθαι
Κρητικὸν ἐξηλίνας· ἅμυδις δ' αἰόλα δέξατο πάχνη
Τυτθόν, ὁ δ' αἶψ' αὐτοῖο παρὰ χρόνα γουνὸς ἀμείβων
Κόλφῳ κεκλιμένῳ ὑπὲρ ἔκαπε, δεῖα δ' ἑοῖο
Ῥῆξεν, ὁ δ' ἅμ' ἐδίωκε γυμὸν ἔμεναι.

Sunt præterea loca quædam valde affinia. Narratio nánque Heleni proximè accedit ad Phinei prædictionem, quam describit in secundo Apollonius. Vitandam Æneæ Scyllam, & Charybdim: vitandas Iasoni Symplegades. Legēdæ oræ inaccessiæ ferorum populorum huic cauenda Æneæ litora à Græcis occupata. Iasoni Venerem propiciandam: Iunonem placandam nostro. Nihil vero simílius duobus excursibus: & eo, quem facit Æschyli Prometheus mouens Io: & eo, quem Phineus Iasoni proponit. Cum Dionysio quoque in libello de situ Orbis pars hæc erit cōparanda, qua Ponti populi describuntur. Fortasse illi palmam dederis. animi igitur gratia vnum atq; alterum versum contemplemur: Apollonij hæc de pulcherrima fabula,

Αὐτίκα δ' ἀὐτομάτης ἀπίδων χθονὸς ἔνδια πυθέσθαι
Θυγατέρ' ἀοσσητῆι κεδάσσατο, καί οἱ ὄπασσε
Παρθενίῃ ζώνῃ αὐτὴ πάρα χεσσὶν ὁλωίδας.
Ἀὐτὰρ ὁ μὲν φιλότητος ἐίλετο. νυὸς δ' ὑγ' αὐτῇ
Δωσίμβροτα, δῶκαν δὲ μιῇ φρεσὶν ἠθύνειν.
Ἣ δὲ ὁ παρθενίῃ ἐπάσατο κηρόθι μίμνων.

Dionysij verò hæc,

Ταὶ δὲ μετ' ἀσυρίγγεσσι σὺν ἀγρονόμοις χθονὸς ἐντύνυσθε.
Ἔνθα δ' ἀμαζονίδεσσιν ἐπ' ἠρι ἀμφίπολοι
Ἀδμῆτες ὕδωρ ἀφύσσουσι δεξάμεναι δὲ πίθοις
Οἷς πυκ' ἀλωομένοις ἀστομάτοις δῶκαν ἀνιέντες.

Καὶ μὴν ἀκμὴ χειμῶνος σφετέρῃ παρεόσαιτο χώρῃ
Ἐπὶ τοῖς ἐφημοσύνῃσι· ἐ γὰρ φιλότητος ἑκοῦσης
Ἐχεπόνων παύρης ἐπινίσσεται ὦκα θύελλα.

Apollonius illa quoque leuiter ac simpliciter,

Μὴ δὲ γυμνωθεῖεν αἰδ' ῥοῦν
Τοιχείλια χάλυβες, ἢ ἀτειρὲς γαῖαν ἔχουσιν
Ἐργατίναι· τοὶ δ' ἀμφὶ σιδήρεα ἔργα μέλονται.

Dionysius autem fusius & suauius,

Τοῖ δ' ἔπι ἢ χάλυβες συφειλῶ ἢ ἀπανέα γαῖαν
Νάσῃσι, μογεροῦ δεδαικότες ἔργα σιδήρου.
Οἷά βαρυγδούποισιν ἐπ' ἄκμοσιν ἐστεῶτες,
Οὔ ποτε παύονται καμάτου ἢ ὀϊζύος αἰνῆς.

Verùm ad Virgilium redeamus.

Tempestatem Apollonius & naufragium describit in secundo: in quibus illa potissimùm extant,

Ὦρσε δὲ κῦμα
Κυλινδῶς πτοιῇσι κολωνὺς δ' ἐφανὸν ἀχλὺς
Ἀμπεχύει, δέλτοι δ' ἄρα διωχλεῖ φαίνετ' ἰδέσθαι
Ἐκ νηὸς σωστῆρες ἢ πέρι ζόφῳ ἀρήρεισθε.

Equibus videre liceat, an maximus Poetarum opus habuerit illius imitatione. nam cætera valde sunt plebeia.

Potes animaduertere tamen haud valde esse dissimilia quæ Virgilius,

Hinc mihi Massylæ gentis monstrata Sacerdos,
Hesperidum templi custos: epulásque draconi
Quæ dabat, & sacros seruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella, soporiferúmque papauer
Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas velit: ast alijs duras immittere curas:
Sistere aquam fluuiis, & vertere sidera retro.
Nocturnósque ciet manes: mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornes.

ab illis Apollonij in tertio,

Κούρη τις μεγάροισιν ἐνιπρέφει π' ἀήτῃσι
Τὴν ἐκάτη θέσαλλε θεὰ δόλον· τυχὴ δὲ πάσσιν
Φάσμα χ' ὅσ' ἤπιός ἐστι φύσει, ἢ τὴ χυνον ὄσσοις.
Τοῖόν ἢ ἀκαμάτοιο πυρὸς μετέπαισε θύμῳ,
Καὶ ποτιμειδήσασα ἄφαρ κελάδησεν ἐοῦσα.
Ἄρτα τε, ἢ μείνας ἱερῆς ἐπὶ δηρὸν κελεύθους.

Inter quæ iudicium tuum interpones, quemadmodum & inter illas duas comparationes.

Ἠελίου δ' ὅτε τε δίκαις ἐπιπάλλεται αἴγλη
Γαῖάν τ' ἐξανύων· τὸ δὲ νέον ἐπὶ λάμπεται
Ἠέρι ἐν γαυλῷ κέχυται· πολὺ δ' ἔνθα καὶ ἔνθα
Σκιδνᾶται φοφάλυγι πεδάοντες ἀΐσσουσι.
Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen aheneis
Sole repercussum, aut radianti imagine lunæ,
Omnia pervolitat latè loca, jámque sub auras
Erigitur, summique ferit laquearia tecti.

Sanè noster expressit vagam illam atque instabilem impressionem, quæ ex aquæ procedit crispatione. qua tandem quiescente, laquearibus subadhæret. Vbi in transcursu libet exercere ingenia Grammaticorum. Seruius enim minus rectè sic loquitur. *Repercussum*: aut vacat, Renatur bene repercussum: quia primò aquam ferit: inde postea cecidit ad recta. Minus rectè inquam. sed ita dicendum fuit. Malè putant quidam, Re, vacare. sanè in aliis libris, & in Meteoris, & in secundo De anima à nobis declaratum est: Lumen aut esse rectum, aut reflexum. ἀνακλώμενον vocat Aristoteles. Percutitur igitur aqua à lumine: deinde lumen ab aqua reflectitur. sicut & vox in Echo. Homerus in primo Iliados expressit per vocē illam. μελαμπελαγχένιαι. verum hoc planius, illud paucis ignotum. Quare dixit imaginem lunæ? nam lumen non est ab imagine lunæ, sed à luna. imago enim est species rei. An diuinus vir sciebat hoc à Philosophis disputari. Lumen réne sit quædā suapte natura existens id quod est: veluti color in herba viridis, an imago quædam corporis lucētis: qualis est viriditas in speculo ex vero herbæ colore manans. Iccirco lunæ imaginem, lumē ipsum intellexit: vt sit, Lumen in laquearibus esse lunæ: imaginem excepram atq; repercussam. Libet, inquam, diuinum virum supra triuialia ingenia diuinitus interpretari: nusquam enim Musa illius morale quicquam sonat.

Videantur etiam eius delineamenta fabulæ, qua vterq; Saturnum in equum transformat ex quo tum Chiron natus est. Sic enim in secundo,

-ὁλὴ δ' ἐκ δονῆς ἀναφυσιόωσα
Ἔσσυτο καὶ πίσεια φυλὰ ἐπαλίγκιος ἵππῳ,
Ἣ δ' ἐφ' ὁδὸν χάζοντο καὶ ἔνθεν καὶνα λιποῦσα
Θυιὰς φιλυρικὴς ἔρπε μετὰ πελώριον.
Πάλθ' ἵνα δὲ χείρων πολιόχροον ἄλσος ἔμιμε

Ἅλμα θεᾶς ἀπάλαντον ἀμοιβαίῃ τινὶ δουρί.

Ille autem in tertio perfectissimi operis,

Talis ego ipse ibam cervice effudit equina
Conisus aduersa pernix Saturnius: ego altum
Pelion hinnitu fugiens implevit acuto.

Quippe deprehensus vt ait Græcus,

Φίλυρα πόφιν παρελέξατο, τὸν δ' ὑπὸ λέκτρον
Τέτμε θεὰ μακεσπύρη.

Polyphemi quoque celeritatem agnoscas in Maroniana Camilla, ex primo Argonauticōn,

Τόφρα που ἐβδόμην ποδοκείριον ἄλλον
Ἐκφάτις πατὴρ μεγαθύμου τέκε κούρη.
Καὶ ῥ' ἀνὰ κῦμ' ἐκίχανε θοὴ γλαυκῶπις Ἀθήνη
Οἰδιόωντ', οὐδ' ἔσχε βαθεῖαι πόδας· ἀλλ' ὅσον ἄκρους
Ἴχνεσι τεληέσσῃ διαβὰς πεφόρητο κελεύθῳ.
Illa vel intactæ segetis per summa volaret:
Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Agnoscas, inquam, pernicitatem, non celeritate, sed grauitate superatam. quemadmodū & illa Iasonis ad matrē,

Μή μοι λευγαλέας ἐπιβάλλεο μήτερ ἀνίας
Ἄλλο τι γ', ἢ περὶ μοῖρ' ἐφετμήσσηται ἑκάστην
Ἀθάνατοι, ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν βαρέεσσι λαχοῦσα.

illis Turni ad Amatam.

Ne quæso, me me lacrymis, nève omine tanto
Prosequere in duri certamina Martis euntem
O mater. Traxit enim lacrymas diuinus Poeta ad augurium magna illarum, atque euentus affinitate.

In quarto quoque Æneidos ex eodem libro Argonauticōn expressam, auctam, superatam inuenias comparationem,

Οἷόν θ' ἁρπάλου ἄστρον ἐπιπλομένῃ ἀγινεῖ
Δῆλον ἀν' ἠγαθέην, ἢ κλάδον, ἢ ὄγε πυθοῖ,
Ἠυκόμου λιπὼν ἄντρα θοὴ ξανθοῖο δοκεύει.
Qualis ubi hybernam Lyciam, Xanthíque fluenta
Deserit, ac Delum maternam inuisit Apollo:
Instaurat dique choros: mistique altaria circum
Cretesque, Dryopesque fremunt, picíque Agathyrsi.
Ipse iugis Cynthi graditur, mollíque fluentem
Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro

Tela ſonant humeris.

Iunonis item oratio ad Iuturnam,

Seu vt te cunctis vnam, quæ
Magnanimo Iouis ingratum aſcendêre cubile
Praetulerim, cœlique libens in parte locarim:

Neque planè videtur orta ex verbis Iunonis ad Thetidé in quarto, neque ſine illa facta,

Ἐξ ἔπι νηωυτίης αὐτὴ τρέφον, οὐδ' ἀγάπησα
Ἔξοχον ἀλλάων, ἅτε εἰν ἀλὶ ναιετάουσιν.
Οὕνεκεν οὐκ ἔτλης ἐυνῇ ἐνὶ δίῃ ἰαμένοισι

Λέξασθαι. Sed & ibidem Iuno ad Thetidem ſolicita metu periculorum Argonautis imminentium, videtur haud abſimilis affectibus Veneris Neptunum orantis pro Æneæ claſſe. quo in loco Poetarum princeps non illum ſolùm poſt ſe longè reliquit, ſed imitandi ſpes omnium extinxit: tantus verborum ſplendor amœniſſimæ varietati coniunctus eſt.

Spirant etiam hæc in ſecundo operis incomparabilis,

Quem qui ſcire velit, Libyci velit æquoris idem
Diſcere, quàm multæ Zephyro turbentur arenæ
Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus,
Scire, quot lonij veniant ad litora fluctus.

Illa ex Apollonij quarto,

- ὅσα τε πόντου
Κύματα χειμερίοιο κορύσσεται ἐξ ἀνέμοιο,
Ἢ ὅσα φύλλα χάους ἐκπεπαδίῃ πίσεν ὕλης
Φυλλοχόῳ ἐνὶ μηνί, τίς ἂν τάδε τεκμήραιτο;

Cuius rei imaginem habes etiam in ſexto diuini operis,

Quàm multa in ſylua Autumni frigore primo
Lapſa cadunt folia aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multæ glomerantur aues: vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

Illa Apollonij ſunt elaboratiora, noſtra ſimpliciora,

Ὡς δ' ὁπόταν δελφῖνες ὑπὲξ ἁλὸς ὀξὺ διώκτες
Σαῦρ' ἀγορεύωσ' ἀγεληδὸν ἐλίσσονται κατὰ νῆα,
Ἄλλοτε μὲν πρηνέες ὑπαὶ ῥόον, ἄλλοτ' ὀπίσσω,
Ἄλλοτε πὰρ πρῳρῆφι, καὶ ἐν πρύμνῃσι δ' ἅμ' ἕρμα πέτυνται.
Delphinum ſimiles, qui per maria humida nando,
Carpathium Libycumque ſecant: ludúntque per vndas.

Epiphonema verò Apollonij haud penitus eſt tutũ. Maxima enim ex parte delphines, quum ita ludũt, imminẽtem nunciant tempeſtatem, quare nautis nullam afferũt voluptatem,

Vnus, vt opinor, ſupereſt locus, quem cum Virgiliano comparemus, eſt autem in quarto,

Τῶς δ' ἐσιδὼν, ὡς τίς τε νέῳ ἐνὶ ἤματι μιλτὸν,
Ἢ ἐλέφαντ', ἢ ἐδέηται ἀνακλύουσιν ἐόντα.

Quæ illæ nõ ſolùm excellentiſsimis numeris, ſed etiam fida exactáque rotunditate illuſtrauit,

Obſcuram qualem primo qui ſurgere menſe
Aut videt, aut vidiſſe putat per nubila lunam.

Atque hæc quidem hactenus ex Virgilio atque Apollonio verorum Poetarũ iudicio ſubiiciebamus. Superſunt aliqua ex eodem, quæ cum aliis noſtris comparentur. In primo Argonauticõn illa ſunt,

Πάντες δ' ἐρεμνὸν λεῦσσον ὕδωρ ἅλαδε κάτω
Νῆα, τὴν ἡμιθέων ἀνδρῶν μίξ. οἱ, τόν' ἄριστοι
Πόντου ὑπερπλώεσσιν, ἐπ' ἀκροτάτῃσι κελεύθοις
Πληϊάδες καρυφῆσιν ἐδαμάσσαντο φέρεσθαι
Ἔργον Ἀθηναίης ἱστοπόδ. ἦδε καὶ αὐτὴ
Ἥρωας χείρεσσιν ὑπερκαδόντας ἐρετμά.

Quæ Catullus ſimpliciſsimè ſententia inuerſa,

Illáque, atque alia viderunt lumina marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.

Harpyias quoque volebam Ouidij cum Apolloniani cõparare, verùm vix eas illum attigiſſe video, quare ad Poetarum metam recurrendum fuit, Harpyiarũ operatio.

Ἀλλὰ διὰ νεφέων ἄφνω πέλας ἀΐσσουσαι
Ἁρπυιαι σὺν ὄμβρῳ, χέρσωι τ' ἐπὶ χαμφιλήσῃ
Σὺν χείμῳ ἥρπαζον, ἐλείπετο δ' ἄλλοτε φορβῆς
Οὐδέ τ' ὄσον, ἄλλοτε τυτθὸν, ἵνα ζόην ἀκάχοιτο.
Καὶ δ' ὅτε μυχαλέῳ ἐδμῶν χέον, οὐδέ τις ἔτλη
Μὴ οὐ λευκανέειν ἢ φορέειν μιν. ἀλλ' ὅτε πηλὸς
Ἐσκώς· τοῖον δὲ ἀπέπαντες λεπτὸν ἔφυσαν ἄητοι.

Quæ non aſpernãda ſummis mundiciis incluſit diuinus vir,

At ſubitò horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiæ, & magnis quatiunt clangoribus alas:
Diripiúntque dapes, contactúque omnia fœdant
Immundo. Tum vox tetrum dira inter odorem.

Et iterum,

Rursum ex diuerso cœli, ex æquore lacebris
Turba furens, prædam pecudes circumvolat unci;
Mollius ore dapes.

Et mox,

Semesam prædam, & vestigia fœda relinquunt.

Vt sit illud, ἅμοτε τυλδόν. quanquam hoc ex proposito hu ἔφερε ἀκάχοντα, illud vi quippe pulsæ pulsaræque. Est & quod è Lucano excipiamus, quicum hæc ex quarto componantur,

-ὁ δ' φοίτων ἔλαθ' ἄφαρ
Θαρσαλέος ἔνεα· ἐμὲ μὲν ἀφείλετο λαθ' ἑταίρε.
Σχέτλιε, ἦ ῥά νύ τοι καὶ ἐπὶ χροὶ δέος ἐκτετάκοιμι
Αὐτομολεῖς, πολλὴ δὲ κατ' ὀφθαλμοῖο χέεται ἀχλύς.
Αὐτίκα δ' ἐλίνας δυσπάλῳ βεβαρηότα χαλκῷ
Ψύχετ' ἀμηχανίη, ἐπὶ δὲ σφίσιν ἀμφαγέροντο
Ἥρως τ' αἰσυλίδης, ἀδινὰ θεὸς ἀμβολαδὸν ἀτὴν.
Οὐδέ μιν ἠπεδανὸν λοιφὴ ἐπιδεύετο θυμοῦ
Κεῖθεν ὑπ' ἠελίῳ· αὐτοὺς γὰρ ἐνόσφισε σάρκας
Ἰὸς ἀφαρ. μυδόωσα δ' ὑπὸ χροὸς ἔρρεε λαχνη.

Quæ non est imitatus noster, sed huic simplicitati vim attulit soni valentioris. Sunt autem in nono,

-miserique in cruore Sabelli
Seps steterit exigua: quem fœda dente senatem
Anulsitque manu pilóque affixit arenis.
Parua modò serpens: sed quæ non ulla cruenta
Tantum mortis habet: nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaque ossa retexit.
Iamque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus:
Membra natant sanie: fœdæ fluxere sine vllo
Tegmine pleiades: femorum quoque musculus omnis
Linquitur, & nigros distillant ingluuia tabe:
Dissoluit stringens uterum membrana, fluúmque
Viscerum: quantum toto de corpore debes,
Effluit in terras scenum, sed membra venenum
Deuoquit: in minimum mors contrahit omnia virus.
Vincula nervorum, & laterum textura, cauúmque
Pectus, & abstractum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo est, aperit pestis: maciatur & profanæ
Morte patet: manant humeri, forsque lacerti.
Colla caputque fluunt, calido non ocyus austro
Nix resoluta cadit: nec solem cera sequetur.

Parua loquor: sanie corpus stillasse per vsum:
Hoc & flamma potest: sed quis rogus absulit ossa?
Hæc quoque discedunt, putrésque sequuta medullas
Nulla manere sinunt, rapidi vestigia fati.

Deinde illud acutissimum epiphonema,

Cymphias inter pestes tibi palma nocendi.
Eripiunt omnes animam: tu sola cadauer.

Tam infans videtur Græcus quam hic nimius, si inter se conferantur. Cæterùm quanquam Vulcani officinam apud Homerum atque Virgilium diligẽter excussimus: tamen huius nostri iudicij putauimus interesse: si Homericam iterum cũ Apolloniana statuamus. Accedunt igitur in tertio Argonauticôn ad Vulcani insulam Iuno ac Pallas quemadmodũ Thetis in duodeuicesimo Iliados, illæ Venerem inueniunt, hæc Charin Vulcani vxores,

-Ἡ δ' ἄρα μοῦνον
Ἧστο δόμῳ διόωντον αἰὰ δρόνον ἄλλα θυέσσιν.
Ἀδμῆτες δ' ἐκέκυρτο κόμας ὀπιπεμφύσι μοῦσα
Κέρσεν χρυσείῃ διὰ καμπύλα μίτνε δ' ἀκαμπεῖ
Πλεξαδίῃ πλοκάμοις. πὰς δ' ἀμφιπέρωθεν ἰδοῦσαι
Ἔγγυθεν, εἶσω τὸ σφ' ἐκάλει, μὴ δῶμ' ὀρόων ὄφρα,
Εἶσί τ' ἀνὰ κλισμοῖσιν. ἀταρ μετέπειτα καὶ αὐτὴ
Ἥιεν ἀψάπτοις δ' χερσὶν αἰὲν ἀνευθε χάριτας.

Charis autem,

Τέρπε δὲ ἡγεμόνευε δὲ θεὰ Θέτιν ἀμφιπολεύσα.
Τὼ δὲ ἴδ' ἀμφοτέρω χεῖρε λιπαρῇσιν ἐδήμῳ
Χαλκῇ, τὼ ὑπὸ ποσσὶν ἑλιξάτω ἀμφιγυήεις.

In quibus vicit illam Gratiam gratiis. Quã palmam Nicuti de Homero tulit ille: ita de eo Claudianus. In Epithalamio nánque de Honorij nuptiis, de Venere sic,

Cæsariem tunc fortè Venus subnixa coruscæ
Fingebat soboli: dextra lauáque sorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retrò
Dat varios nexus, & iusto diuidit orbes
Ordine neglectam partem studiosa relinquens.
Plus error decuit, speculi nec vultus egebat
Iudicio: similis tecto monstratur in omni.
Et rapitur quocunque videt, dum singula cernit,
Séque probat, nati venientis prospicit umbram.

Quæ quum perpenderimus, inuenietur nostros nullis numeris, nullis apparatibus cedere Græcorum inuentioni. Quare quum Valerius Flaccus eandem quam Apollonius materiam tractarit: proponēda sunt deinceps loca illa, quibus tanti viri certare videantur.

Ac primùm quidem, quod attinet ad situm orbis terrarum quam Geographiam vocāt, sanè quam imperitus regionum videtur Apollonius fuisse. Quis enim dicat à Colchis tantùm distare Lybiam, quantum medium terrarum orbis ab ortu atque occasu. Quibus in dimensionibus Herodotum quoque ineptissimum fuisse satis cōpertum est. De Istro verò, di iboni quas fabulas? à Riphæis montibus labi, qui erumpit ex Occidentalibus nostris mōtibus: eū in duo scindi flumina, quorū alterū in Adriaticū erumpat: à cuius maris litoralibus montibus Saus & Draus nobiles fluuij in illum sese induunt, tanquam in sinū terræ depressiorē. Ex Adriatico deinde Minyas deducit in Tyrrhenum ita demum, si subeant Eridanum, per quem in Rhodanum subuehātur, inter quos editissimæ alpes partim imperuiæ partim infames cædibus viatorum.

Quæ verò ex vtroque similia cōsiderari possunt, multa sunt sanè. Alius ordo eiusdē vel rei vel facti. Aliæ orationes earundem personarum, inter quas ea, qua Medea exprobrat Iasoni & merita sua, & illius fidem. Et illa qua ostenditur Æetæ animus erga Medeam fugientem, cantus Orphei. Longè enim aptius canit apud Flaccum Minyis, & Phryxum & & Athamantem: quàm apud Apollonium terræ cœliq. creationem, quid enim viris militaribus, cum Philosophorum vmbris? Initium quoque operis Flacco grauius atque numerosius, tametsi quātum probemus, in sequenti libro satis est declaratum. Toto etiam opere, quanquam est ille nostra inferior expectatione, splendidior est Apollonio. Priuatim verò aliquot loca delecta sunt de multis.

In tertio Apollonii de Iasonis beneficio, hæc Iuno,

Ἔξοχ' ἐπὶ προχόῃσιν ἅλις πλήθοντα θαλάσσης.
Ἀνδρῶν δυσμενίην πεφραδέμεν αἰτιόωνται
Θῆκεν ἐξαυτὶς. νηφεπὲς δέ ἑ πάλλιστα πάντες
Οὖρια, καὶ σπουδῇ πεπεμένοι. οἱ δ' ἅμα τοῦτό
Χείματος ἐρρῶγες κατακλύδα πυκνὸν ὁμοῦ φορέοντο.

Ἰρὴ

Ἰρὴ Ν μ' εἰσαφίκοιτο ὁλοφύσατο, καί μ' ἀνάειρας
Αὐτὸς ἑοῖς θώωσι δικασσαλέης φορέειν ὕδωρ.

In primo Flacci Iason orans,

Omnipotens Regina, inquit, quam turbidus atro
Aethere cæruleum quatet et quum Iuppiter imbrem,
Ipse ego præcipiti tumidum per Enipea nimbo
Incampos & tuta tuli: nec credere quiui
Ante deam, quam te tonitru nutuque reposci
Cani gis, & subita raptam formidine vidi.

Herculis aduentus ad Minyas,

Αὐτὰρ ὁ γ' ἠῶθι παρὰ νόον ὀρνυθῆναι
Πρώιδεν σφωὶ καὶ οἱ ὕλας κέλευ ἐσθλὸς ὀπάσσαι,
Πρωθήβης, ἰῶντε φορεὺς φύλακός τε βιοῖο.
Protinus Inachius vltro Tirynthius Argis
Aduolat: Arcadio cuius armata veneno
Tela puer, facilémque humeris gaudentibus arcum
Gestat. Hylas velit ille quidem: sed dextera nondum
Par oneri, clauæq; capax.

Deducunt nauem,

Νῆα δ' ὑπακρηναίης ἀφ' ὕλου ὑποθημοσύνῃσιν
Ἕλκεσαν πεμφρωτον ἐϋσρεφὲς ἔνθεν ὅπλῳ,
Τευχάμενοι ἐκάτερθεν, ἵν' εὖ ἁρμόζοιατο γόμφοις
Δόκμια, καὶ ῥοδίοιο βιλὼ ἐκ αὐτόωσαν.
Σκάπτον δ' ἄψα κατ' εὐρὺς ὅσον σφεβάλλεται χῶρος
Ἡ δὲ κ' ὑφόωσα ἕως ἀλὸς, ὅσσατόν περ
Ἑλκυσθῆν χείρεσσιν ὑπὸ δρομέεσσι ἔμελλεν.
Αἰεὶ δὲ πρότερόν γε θαλασσαίοισιν ἐέλκαχον
Σπείρας, ἐν δ' ὀλκῷ ξέσσας σορέσαντο φάλαγγας·
Τῶν δὲ κατ' ἀντυγας κλῖναι ὑπὸ πρώτῃσι φάλαγξιν,
Ὅς κεν ὀλισθήσας δι' αὐτάων φορέοιτο.
Ὑψι δ' ἀρ' ἔνθα καὶ ἔνθα μεταφρίξαντες ἐρετμῷ
Πηχύιον πορόωντες ἐπὶ σκαλμοῖσιν ἔδησαν.
Τῶν δ' ἀμοιβαδὶς αὖτοι ἐπ' ἰσάδην ἀμφοτέρωθεν,
Σπείρα δ' ὁμαδὸν, ἧ χείρας ἐπίλασαν· ἐν δ' ἄρα πῶυς
Βέσταθ', ἵν' ὑπερώοιο νέους καὶ μικρὸν ἐρύσσαι.
Κηλόμενοι δ' ἄρα νῶϊ μέγα μέγα τὶ ᾗ παρ' ἄεσαν
Ὧ κρατὶ βεβιῶσθαι μιῇ συφελίξαι ἐρωῇ.
Νειόθεν δὲ ἔδρης, ὅθι δ' ἐρέσσαντο πόδεσσιν
Πορφυροβαφὲς μίτρωμα· δ' ἔστατο πηλίκος ἀργώ
Ῥίμφα μαλ', οἱ δ' ἐκάτερθεν ὑπὲρ ἔχον ἀέσσοντες.
Αἱ δ' ἄρ' ὑπὸ πρόπαρ σιβαρῇ συνάχοντο φάλαγγες.

T. iij.

Τειβόιαν· ἐκεῖ δ' ὀφρ' αἰδυὴ κάκτις λιγυὺς
Βεῦσαι ἀύσῃ. κεδόλεσε δ' ἄρ' ἔσω ἀλός. οἱ δ' ἐν ἄνδρες
Ἀλλ' ἐλαφηβόλοντες ἔχον ποτέρωσε κιόντες.

Breuissimè Flaccus,

At ducis imperijs Minyæ, monitúque frequentes
Puppem humeris subeunt: & tenso poplite pronè
Decurrunt, intrántque fretum, non clamor anhelis
Nauticus, aut blanda testudine defuit Orpheus.

Sic quæ Græcus prolixa narratione statuit, apparatum, sacrificium, orationem: noster paucis versibus,

Tum lati statuunt aras, tibi rector aquarum
Summus honor tibi cæruleis in littore vittis.
Et Zephyrum, Glaucúmque bouem, Thetidíque iuuencum
Deijcit Anceus. Non illo certior alter
Pinguia lethifera perfringere colla bipenni
Ipse ter æquoreo libans carchesia patri
Sic ait Æsonides. Et cætera quæ sequuntur, quibus illa designauit: οἱ δ' αὖ ἐπεσσεῦ

Χέρνιβα τ' ἀλοχύτας τε παρ' ἰχθύν. αὐτὰρ ἰήσων
Εὔχετο πεκλόμενος παπταίνων δοτῆρα νεῶν.

Sequitur oratio ad Apollinem, vt illa ad Neptunum. & post orationem partitur operam in sacrificio,

Ἦ, καὶ ἀμ' ὀλχαλῆ ποιχύτας ἔκλε. τὼ δ' ὑπὸ βωμὸν
Ζωσάμενω, ἀγκαῖόν τε ἰσόμοιρόν τε μαχαίρης τε.
Ἦτοι ὁ μὲν ἐπὶ νῶτα μέσον χέρα ἀμφὶς ἐλίσσων
Πλῆξεν· ὁ δ' ἀμφὶ αὖθι ποδῶν ἐπερείσατο γαίῃ.
Ἀγκῷ δ' ἐστέγασε κληῖδ' πλατυνὰ αὐχένα κόψας
Χαλκείῃ πελέκει, κραταιοῦ διέπορσε τένοντας.

Illa quoq. valde similia, hęc suprà quoq. cũ Catullianis,

Πάντες δ' ἀμφιέδυν λευκὸν δασὺ πῆμα πίνῳ
Νῶτα κῆ πλευρὰ καὶ ἀμφὶ μίνθ· τὰ τ' ἄρισται
Πάσσεν ὑπαλφάσασαν, ἐπ' ἀκροτάτοισι δ' ἐθηκε,
Πυκιὰ δὲ κατὰ μηρία δάμβεον εἰσορόωσα.
Ἔρρεν ἀθωμαίης ἐτανὸν δ', ἀδὰρ καὶ αὐτὴ
Ἥρωας χείρεσσιν ὑπαρδαλέοντας ἐρεπτῷ.
Αὐτὰρ ὃ γ' ἐξ ὤμοιϊν ὀρὺ κίεν· αἶψα δὲ λαιμὸν
Χείρων φιλυρίδης, πολιὴ δ' ὑπὸ κύμασι κλύζῃ
Τέρσε πόδας· καὶ πικνὰ βαρεῖαν χερσὶ κελεύων,
Νῶτον ἐπευφήμησεν ἀκηδέα νεοσυμβόλοισι.
Σεῦ καὶ οἱ ἀβρῶκησε ἐκωλένιον ῥοιζήσασα.
Πηλείδην ἀχιλῆα φίλῳ ἐνὶ δίεσε παπτῇ.

Quæ

Quæ coniuncta hîc, diuisit in suis Flaccus. Nam & seorsum abeuntes prosequitur Chiron. & deorum spectationem accommodat longè melius ad Solis metum,

Siderea tunc arce pater pulcherrima Graium
Cœpta tuens, tantámque operis consurgere molem,
Lætatur patrij: neque enim probat otia regni.
Vnà omnes gaudent superi, venturáque mundo
Tempora, quæque vias cernunt sibi crescere Parcæ.
Sed non & Scythici genitor dissimilis nati
Intrepidus, tales fundit Sol pectore voces.

CHIRONIS autem & Pelei affectus, infantísque ingenium longè felicius descripsit,

Iámque aderat summo decurrens vertice Chiron,
Clamantémque patri procul ostentarat Achillem.
Vt puer ad notas erectum Peleus voces
Vidit, & ingenti tendentem brachia passu,
Adsiluit, charáque diu cervice pependit.
Illum nec valido spumantia pocula Bacchо
Sollicitant, veteri nec conspicienda metallo
Signa tenent stupet in ducibus, magnúmq; sonantes
Haurit, & Herculeo fert commixtus ora leoni.
Lætus at implicitis Peleus rapit oscula natis.

DEINDE sequitur oratio cum votis.

FLACCI tempestatem mox cum Virgiliana & aliis comparabimus: ad cuius tamen vel nitorem vel efficaciam minimè aspirat illa Argi apud Apollonium, quippe est sanè quàm frigida: ait enim Boream à Ioue missum folia mouere: tum autem,

Νυκτὶ δ' ἔβη πόντονδε πολὺς & ὄρσε δὲ κῦμα
Κικλήσκων ἀνέμοιο κελαινεὴ δ' ὑπένερθε ἀχλὺς
Ἄμπεχεν ἀθρήσαι ἄστρα διωγαίη φαίνετ' ἰόντα
Ἐκ νεφέων σποτίης δὲ πάρ ζόφος ἠρήρειστο. Et mox,
Ἰσία δ' ἐξήπαξ αὖ ἐμοὺ ἰφθ & νδὲ κῆ αὖτως
Νῆα διαιδὲς ἄκρη πνοιὴ ἐπιστορέσειεν.

Quid sit τυφὼς apud Hipp. eratem suo loco scriptum est. quid τυφὼν, tum apud illum, tum in Meteoris: Venti vehementiam è terræ marisve habitu, quo vento nihil violentius. Iccirco gigantem Tartari ac Telluris filium, τυφῶνα Græci nominarunt, alij τυφοέα, nonnulli τυφωέα, Quæ nomina vnius esse patet tum alibi, tum in Homericis commentariis. Igitur quum Virgiliana suprà nes-

scripserimus, non hîc reperemus: sed Flacci atque Apollonij loca, è quibus Græcas intelligas vanitates. Homerus enim inarimen ei canit impositam: Apollonius Serbonidem paludem. Sic enim scribit in secundo, de Caucasi iugo quodam,

Ἔνθα τυφάονα φασὶ δῖος κρονίδης κεραυνῷ
Βλήμενον, ὀφρ' ἀπόπαυε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας
Θερμὸν ὄπῃ κρατὸς σάξῃ φόνον· ἷκτο δ' ἀοῦτος
Οὔρεα, καὶ πεδίον τυφωνίδες· ἔνθ' ἔτι νῦν περ
Κεῖται ὑπερβρύχιος σερβωνίδος ὄλμασι λίμνης.

Flaccus autem in Sicilia ponit,

-Sicula pressus tellure Typhoeus
Hunc profugum, & sacras venomentem pectore flammas,
Vt memorant, prensum ipse comis Neptunus in altum
Abstulit, implicuitque vadis: totiésque cruenta
Mole resurgentem, torquentémque anguibus undas
Sicanium dedit vsque fretum: cúmque vrbibus Aetnam
Intulit ora premens.

Confudit igitur cum Encelado,

-Trux ille iectat adesi
Fundamenta iugi, pariter tunc omnis anhelae
Trinacriae: iniectum fesso dum pectore molem
Commouet experiens, gemitúque reponit inani.

Hæc autem etiam inter Latinos comparabuntur.

Herculis oratio, Minyas ad Lemnum genio indulgentes castigantis,

Δαιμόνιοι, πάτρης ἐμφύλιον αἷμ' ὀπάσσατε
Ἣ μέας, ἠὲ γάμων ὀπιδευέες ἐνθάδ' ἵβημεν
Κεῖθεν ἀνοασάμενοι πολιήτιδας· αὖθι δ' ἕασθεν
Νάρκης λιπαρῷ ἄφορον λήμνιοι ταμέσθαι;
Οὐ μὲν θηλυτέρῃς γε σιὼ ὀθνείῃσι γυναιξὶν
Εἰνάμβ' ὧδ' ὀπὶ δηρὸν ἐλάμφυον· ἀλλ' ἔτι καῖας
Αὐτόμοσον δ' ὅσσ' ἦσι τὰς ἐλεὼν θεὸς ἔξαυδήσειν.
Τῷ μὴ αὖθις ἔπειτα νοήσομεν ὀπὶ σοφίαι· τὸν δ' ἀεὶ λέκτροισι
Ψεύσασθαι εἰάσατε παντίμερον, αἰσχύνην λῆμνον
Πᾶσιν ἐπαυδήσαι μεγάλην τε βάξιν ἔκητι.

O miseri, quicunque tuis accessimus aetis:

Phasin, & Aeeten Scythicique pericula ponti
Redde, ait, Aesonide, ne tecum solus in aequor
Rerum traxit amor: dum spes mihi sistere montes
Cyaneos, vigilémque alium spoliare draconem,
Si sedet Aegaei scopulos habitare profundi
Hoc mecum Telamon peraget meus.

Hylæ raptus in primo Apollonij,

-αὐτίκα δ' ἴαχε
Δαιὸν ὑφ' ἡθύφρονα τέρας σόμα. δεξιτερῇ δὲ
Κὼς ἀγοηθύνουσα τέρεν σόμα. δεξιτερῇ δὲ
Κλιτὺν ἑλισσομένου χειρὶ, μέσῃ δ' ἐνικάββαλε δίνῃ.

In tertio Flacci,

-nil umbra, comaeq;
Turbauítque sonus surgentis ad oscula nymphae.
Illa auidas iniecta manus, heu seracientem
Auxilia, & magni referentem nomen amici,
Detrahit: aditae prono nam pondere vires.

Theocritus autem nudam tantùm narrat summersionem. vbi aduertes etiam animum ad comparationem,

Ὡς δ' ὅτε πὶς τε μύωπι τετυμμένος ἔασιν ἔησιν
Ἵππος τε φρενόπληκτος, ἢ ἐλεοσίδας ἀλετρεύων,
Οὐδ' ἀγέλης ἔδεται, φρίσσει δ' ὀδόν, ἄλλοτ' ἄπαυς,
Ἄλλοτε δ' ἱστάμενος, καὶ δὰ πλατιὼ αὐχένα σείων
Τῆνος μύκημα κακὸν βεβολημένος οἴστρῳ.

Continuo volucri ceu pectora tactus asilo,
Emicuit Calabris taurus per confraga septis:
Obuia quaeque ruens: tali se concitat ardens
Iuuenca sentia fuga. Pauet omnis conscia late
Sylua: pauent montes,

Hæc quidem Sonora magis: plus tamen arridet Græca.

Suprà ostendimus pugiles quales essent: nunc quantus Amycus.

Ἀλλ' ὁ μὲν ἠλοσίῃσι τυφωσίῃσι, καὶ οὐ κατὰ
Τάμνε ἕῃ ἔϊκτο πέλωρ τέκος, οἷά τε πάρος δὴν
Χωομένῃ δὴ τίκτεν.

In quarto Flaccus,

-mortalia nusquam

Signa manent: inſtar ſcopuli qui montibus altis
Summus abeſt, longéque ingo ſtat ſolus ab omni.

Cæterùm quum alio pugnent modo apud Flaccum, alio apud Apollonium, remitto ſtudioſos ad illorũ verſuum lectionem, quos ponere piguit.

Nec minus Chalybum ſtatuimus ſupra fodinas atque artem: Flaccus in eodem breuiſſimè,

Gens Chalybum, duris patiens cui cultus in armis,
Et domat afflicta ſemper domus ignea maſſa.

Harpyiæ itidem Flacci cũ ſuperioribus repetendæ ſunt,

Diripiunt, verſúmque dapes fœdatáque turbant
Pocula, fragrat odor, ſurgítque miſerrima pugna.

Et haud multò pòſt,

Fragrat acerbus odor, patríſque aſpirat Auerni
Halitus. & inox, *-inhiat Cocythia nubes*
Luxurians, ipſóque furens faſtidia viſu.
Tum ſola colluuie, atque illiſis ſtraminæ menſis
Fœda rigant, ſtridúntque alæ, prædáque cruenta
Sæuit vtrinque fames.

Iaſonis oratio ad Æeten longè eſt apud Flaccum luculentiſſima, atque artis plena, quicum Apollonij infantiæ ne eſt quidem conferenda.

Eſt ratione dentium nati, cui trium poetarum plus debeant ob illuſtrem narrationem, diſpiciendum eſt. Vbi βέλεμνα ἀδρηχέα ab Apollonio dicuntur: Flaccus Bellatricem appellat glebam. Verſus ſunt in tertio,

Οἱ δ' ἤδη πᾶσιν ἀδρηχάτοιον ἔφυεν
Ταλῴοις. φοίξαν δ' ἀπὸ σιδηρέῃς σακέεσσι,
Δήϊοι τ' ἀμφιγύοις, καρύδεσσί τε λαμπομένοισιν
Ἄρης πάμφω φθινύθεσκεν. ἕπετο δ' ἄσπλε
Νειόθεν ἑλκομένη δὲ δι' ἠέρος ἐχεδάπτησε.

In Flacci ſeptimo,

Martius hic primùm ter vomere fuſus ab ipſo
Clangor: & ex omni ſonuerunt cornua ſulco.
Bellatrix tum gleba quatit, parilérque crearí,
Armaríque phalanx, totíſque inſurgere campis.

Sequitur deinde cædes apud vtrumque: ſicut antecedit opera, & labor tauris iungẽdis: quæ ſtudioſi inter ſe conferre poterunt. Libet tamen etiam ingenioſiſſimi poetæ verſus aſcribere his: quanquam haud multò pòſt Latinos

tinos cum Latinis comparare inſtituimus. Igitur Ouidius in tertio Transformationum ſedatiùs omnia,

Inde, ſide mains, glebæ cœpere moueri:
Primáque de ſulcis acies apparuit haſtæ.
Tegmina mox capitum, picto nutantia cono,
Mox humeri pectúſque, onerataque brachia telis
Exíſtunt, creſcítque ſeges clypeata virorum.

Addit & comparationem,

Sic, vbi tolluntur feſtis aulæa theatris:
Surgere ſigna ſolent, primíſque oſtendere vultus,
Cætera paulatim: placidéque educta tenore
Tota patent, imóque pedes in margine ponunt.

HORATII ET GRÆCORVM COMPARATIO.

CAPVT VII.

CVm Maronis aliquot loca ex Apollonio excuteremus, ad Flaccum vſque proiecti ſumus, nũc ad reliquos tranſeundum. Ac de Horatio quidem ita ſentimus, Si Græcorum Lyrica extarent, futurum, vt illius furta quamplurima deprehenderentur. Qui tamen imitatores, ſeruum pecus appellare non dubitarit. Sanè ex Pindaro illa,

Quem virum aut Heroa, lyra, vel acri
Tibia ſumis celebrare Clio? & reliqua.

Sic enim Pindarus,

Ἀναξιφόρμιγξ, σὸν μέλος
Τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα
Τὶν' ἄνδρα κελαδήσουσιν; & quæ ſequuntur.

Ex Alcæo, vt opinor, multa: vt hæc,

Deprome quadrimum Sabina.
O Thaliarche merum diota.

Ἔγνως, χίρρα παλαιόν. & illa,

Nunc eſt bibendum, & cætera.

Νῦν χρὴ μεθύσκεσθαι, καί τινα ἐς βίαν
Πίνειν. Item,

Nullam Vare ſacra vite prius ſeueris arborem.

Ex eodem Poeta.

Μηδὲν ἄλλο φυτεύεις πρότερον ἄμπελος.

Futo tamen eum fuiſſe Græcis omnibus cultiorem

OVIDII CVM GRÆCIS COMPARATIO.

CAPVT VIII.

OVidij ingenium multis maius est visum, quàm vt quicquam de Græcis mutuaretur. quum tamen ille Transmutationum libros è Græcorum fabulis contexuerit: non dubito quin eorum adiutus argumentis, etiam si quid extaret illustrius, suis inseruerit. Præsertim quum μεταμορφώσεων titulo ab illis quoque sint editi libri. Inter quos etiam Callisthenem authorē prodidêre. Sed & Polyphemi cantionem sumpsit è Theocrito: quam fatali sua illa luxuria non tam amplam, quàm vastam fecit. Ea est in tertiodecimo Transfigurationum. & in Idyllio ad Nician, qui inscribitur Cyclops. quare inde petantur. Hesiodi autem secula ita est imitatus, vt longè post se reliquerit:

Χρύσειον μὲν πρῶτα γένος μερόπων ἀνθρώπων
Ἀθάνατος ποίησαν ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.
Οἱ μὲν ἐπὶ κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν.
Ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων, καὶ ὀϊζύος· οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν.

Horum ille nihil, sed alia longè meliora. Illa autem,

Καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη πολλόν τε, καὶ ἄφθονον.

Ipsa quoque immunis, rastróque intacta, sine vllis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus.

Quod malè repetit,

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.

Omisit autem illud Hesiodi, longè optimum in hac ætate.

Θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι.

Quæ autem de cæteris ætatibus in vtroque Poeta sentiamus, ad Hypercriticum nostrum retulimus. Imitatio in illis,

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίϊος, οὐδέ τι παῖδες·
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ·
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τοπάρροσθεν·

Αἶψα

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.

Viuitur ex rapto: non hostes ab hospite tutus,
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

EIVSDEM fames in octauo,

Est locus extremis Scythiæ glaciadis in oris,
Triste solum, sterilis sine fruge, sine arbore tellus,
Frigus iners: illic habitant pallórque, tremórque,
Et ieiuna fames.

Et mox,

Deuenit in Scythiam, rigidíque cacumina montis:
Caucason appellant: serpentum colla leuauit,
Quæsitámque famem lapidoso vidit in agro.
Vnguibus & raris vellentem dentibus herbam,
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabríque rubigine dentes,
Dura cutis, per quam spectari viscera possent.
Ossa sub incuruis extabant arida lumbis.
Ventris erat, pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & à spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies genuúmque tumebat
Orbis: & immodico prodibant tubere tali.

Quæ libentius recito, quòd præceptores nostri optimi ac doctissimi putabant sola excursione Callimachum, non etiam nitore vinci. Id igitur vt pateat, illius versus ex pulcherrimo hymno in Cererem,

Αὐτίκα οἱ χαλεπόν τε, καὶ ἄγριον ἔμβαλε λιμὸν,
Αἴθωνα, κρατερὸν· μεγάλῃ δ' ἐστρεύγετο νούσῳ.

Vbi vides nihil hîc comparari posse. Qui si damnant hāc descriptionem, Famam quoque Virgilianam vituperent necesse est.

Cæterùm nudis ille rebus addidit ornamenta. veluti quum orationem attribuit Nymphæ. Callimachus solùm, κακὸν μόλος ἴαχεν ἄλλαις. Sacerdotem excitat Ceres, vt Erysichthona castiget: Ouidius famulo attribuit. Ille minas à securi: hic plagā sine minis. In arbore noster elegantior,

Stabat in his ingens annoso robore quercus,
Vna nemus, vittæ mediam, memoresque tabellæ,
Sertáque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas:
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine, trunci
Circumiere modum: mensuráque roboris vlnas
Quinque ter implebant: nec non & cætera tantum
Sylua sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.

Ille autem,

Ἥ ῥ' ἡ τις ἀΐσσεσκε, μέγα δένδρεον, οἱ δὲ θεοὶ κῦδος
Τῷ δ' ἔπι τὴν νύμφαι ποτὶ τοῖδιον ἐφίσαντο.

Quod hic μέγα δένδρεον: noster, *vna nemus*. Ea erat magnitudine, vt sola pro nemore haberi posset. Sed & meliore consilio Robur esse fecit Ouidius, quàm populum Græcus. est enim sterilis, neque quicquam ad Cererem. Neque hæc arbor cum aliis, neque inter se illæ conueniunt quæ ibi memorantur. Quis enim terrarum locus vnus Pyrum fert cum vlmo, & Pinu, & Populo? Quinetiam inuasio atque impressio famis apud illum nulla: nobis adeò Luculenta, vt nihil suprà,

- alióque sopore solutum:
Noctis enim tempus, geminis amplectitur vlnis,
Séque viro inspirat: faucésque, & pectus, & ora
Afflat: & in vacuis peragit ieiunia venis.

Affectum verò ipsum Callimachus vt effingat, tanto fusior ac laxior, quanto fuerat in cæteris vel parcior vel castigatior. Orsus enim ab operis ministrorum,

Εἶκεν δ' ἅπτα πένοντο, δυώδεκα δ' οἶνον ἄφυσσαν.

Pergit exequi particulatim minima quæque, vnde peteret opem ad extinguendam esuritionem,

-κάπη δ' ἐμὶν οὔλαις ἤδη
Τετραπόδων· ἤδη γὰρ ἀπηρήσαντο μέγιστοι.
Ἀλλὰ καὶ ἁρπάς μεγάλας ἐπαάλησαν ἀμαξᾶν.
Καὶ τὰν βοῶν ἔφαγον τὰν ἐσσία ἔτρεφε μάτηρ,
Καὶ τὸν ἀεθλοφόρον, καὶ τὸν πολεμήϊον ἵππον.

vsque ad felem,

Καὶ τὰν αἴλουρον τὰν ἔτρεμε θυῖα μυκᾶ.

Quæ noster bono iudicio neglexit: illáque est imitatus, quæ ingenij sui vi fecit vt essent sua.

Ἐνδάμενος δ' ἦσται παυσήμερος εἰλαπινάζει
Ἤδη μυρία πάντα. κακὴ δ' ἐξάλλετο γαστήρ.

Aïct

Αἰεὶ μᾶλλον ἔδοντι. τὸ δ' ἐς βυθὸν οἷα θάλασσα
Ἀλλοφότοις ἀχάεστα κατέρρεεν εἴδατα πάντα.

Compones etiam comparationes,

Ὡς ὅ μίμαντι χιὼν, τὰς ἠελίῳ ἐνὶ πλάγχθεν,
Καὶ τούτων ἔτι μᾶζον ἐτάκετο· μᾶσσον δὲ νιφὰς
Δειλοίῃ ἵνδς τε, καὶ ὀστία μᾶσσον ἔλιφθεν.

Quæ postrema, fami, nõ Erisichthoni tribuit Naso. Quę verò argutè acutéque, ac plusquam humano ingenio est prosequutus, nõ pigebit ascribere. ipso in somno esurientem, dijs boni, cuiusmodi?

Lenis adhuc somnus placidis Eryſichthona pennis
Mulcebat, petit ille dapes sub imagine somni:
Oráque vana mouet, dentémque in dente fatigat,
Exercétque cibo delusum guttur inani:
Próque epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt verò est expulsa quies, furit ardor edendi:
Pérque auidas fauces, immensáque viscera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poscit, & appositis queritur ieiunia mensis.
Inque epulis epulas quærit.

Quódque vrbibus esse,

Quódque satis poterat populo: non sufficit vni:
Plúsque cupit, quo plura suam demittit in aluum.

Avdi nunc comparationem,

Vtque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinósque ebibit amnes:
Vtque rapax ignis non vnquam alimenta recusat,
Innumeráque faces cremat: & quo copia maior
Est data, plura petit, turbáque voracior ipsa est:
Sic epulas omnes Ereſichthonis ora profani
Accipiunt, poscúntque simul. cibus omnis in illo
Causa cibi est: sempérque locus sit inanis edendo.
Idque fame patriis, altique voragine ventris
Attenuare opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames implacatæque; vigebat
Flamma gulæ.

In quibus eam vides vim sententiarum, quam nemo est Græcorum consequutus. Nam qualia illa? Inq; *epulis epulas quærit.* Et deigne, copia fieri voratiorem. Et, *Accipiunt, poscúntq. simul.* Et, *-cibus omnis in illo Causa cibi est.* & *-sempérque locus sit inanis edendo.*

OPPIANI CVM ALIIS COMPARATIO.

CAPVT IX.

QVæ igitur nostri de Græcis parare potuerunt, hæc sint satis: neque pauca, neque omnia. Non enim tam quam atrienses aut dispensatores apud herum putamus rationes: sed vt quæque optima visa sunt ad excitandam constituendamque nobilis Poetæ imitationẽ, ita à nobis carptim & accepta & proposita sunt. Nunc verò ne quid desit tam perfecto operi, contemplemur id quoque: An Græcorum vllus ad nostrorum regulam suas direxerit dimensiones. Atque Oppianus quidem inter Græcos adeò sublimis est, adeò numerosus, vt eorum vnus ad Virgilianam diligentiam aspirasse videatur. Quare si quid illi cum nostris commune sit, hîc apponetur. Est comparatio nobilis in primo Piscationum: quæ meretur studium & operam nostram,

Ὡς δ' ὅτ' ἀὼ αἰθιόπων τε καὶ αἰγύπτιοι ῥοάων
Ὑψιπέτης γεράνων χορὸς ἔρχεται ἠεροφοίτων
Ἀτλαντ@ νιφόεντα πάρος, καὶ χεῖμα φυγοῦσαι,
Πυγμαίων τ' ὀλιγοδρανέων αἰμύνιοι ἀγένθλα.
Τῇσι δ' ἄρ' ἰωταμβῆσι κατὰ στίχας εὐρέες ἁσμοὶ
Ἠέρα τε σκιάουσι, καὶ ἄλγεσιν ὄμμι' ἔχουσι.

Hanc quum ex Virgiliana, quam suprà posuimus, acceperit: iccirco tam grandibus numeris cecinit.

LVCANVS autem in quinto sic,

Strymona sic gelidum bruma pellente relinquunt
Posturæ te Nile graues: primóque volatu
Effingunt varias casu monstrante figuras.
Mox vbi percussit tensas Notus altior alas:
Confusos temere commixtæ gloriantur in orbes,
Et turbatæ perit dispersis littera pennis.

Non potuit autem, neque decuit explicare totum locum illum Virgilij ex tertio absolutissimi operis Oppianus,

Interea toto non secius æquore ningit:
Intereunt pecudes: stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum, & summis vix cornibus extant.

& cætera: quippe legibus comparationis in angusto cogitur,

Ὡς δ' ἀνὴρ εὐρυπόδου ναιέσκετο νιφάδεσσιν ἀλωὴν

Ἐσπερίῃ ζεφύροιο δοὰὴ μάψ@· ἀδὴν γαίης
Κυκλὰς ἰδέειν ὑπεφαίνεται· ἀλλ' ἄρα πᾶσα
Ἀργύνν' χίονέοισιν ἐπασσυτέρῃσι καλύπτει.

Etiam quod Maronis suprà posuimus de aquila & serpẽte ipse diuinis modis transtulit ad ceruum & serpentem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀν' ὑλήεντα διὰ ξυλόχους ὀφίων ὁδὸν ἐξερεείνων
Βεβρυχὼς ἔλαφ@· μενεπλήκτων ἔχν@· αἰνὸν ὄρος
Χειλὼ δ' εἰσορόωσα, καὶ ἑρπετὸν εἴρυσεν ἔξω.
Δάπτει δ' ἐμμενέως· ὁ δ' ἐλίσσεται ἀμφὶ πρόμοιο,
Δειρὴν τε, στέρνον τε· τὰ δ' ἠμείβετο κέντρα κατ' ἰνάς
Ἄλκιμα πολλὰ δ' ὀδύνῃς ὑπὸ στόμα δηλήσατο.

Vide etiam quàm magnificè ædificauit super tenui illo Horatii fundamento,

Non ut iissura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

In secundo nánque sic,

Ὡς δ' ὅταν ἰκτὶν πολυμόχθ@· ἕλκ@· ἀφύασιν
Φιδδαλέον, τῷ πολλὸν ἀναρσίον ἔνδοθεν ἅμμα
Ἐνήμεται, διερὰς ὄ γονὰς κυανοχρόα λίμνης
Ἑρπετὰ τινεσσόμενον κ' ἰχθύος ὀξὺ θέρξῃ
Δαίνυσθαι μέλαν ἅμμα. τὸ δ' αὐτίκα γυρωδὲν ἅπτει
Κυρτώσῃ, κ' ἀνδρὸν ἐπέλκεται. καὶ δ' ἀνίησιν,
Εἰσόκεν αἱμοβαρῆ ζωὸν ποτὸν αὖ ἐρύσσῃσι τε
Ἐκ χθονὸς αὐτοκύλιστα πίσῃ, μεθύουσιν ὁμοῖα.

Par opera & laus in illis ex quarto operis incomparabilis,

——Feræ pésque, alizeque volucres,
Et manibus Procne pectus signata cruentis.
Omnia nam latè vastant: ipsásque volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus escam.

Ille in tertio piscationum,

Ὡς δ' ὁπόταν ἀπίλωτον ἔβην ἐρεπτάλιχοισι
Μήτηρ εἰαρινὴ ζεφύρου πρωτοτύπεσσι@· ὄρνις.
Οἳδ' ἀπαλὸν πρυζοντες ὑπὸ θρῴσκουσι κελεύῃ
Ἐνδόσιμοι σφέας μητρὶ, κ' ἰμείρουσιν ἑδωδῆς
Χείλε@· ἀναπλώουσαν· ἅπαν δ' ὑπὸ δῶμα λιλαίνει
Ἀνδρὸς ἑκηβολίοιο λίγα κλαίζουσα νεοσσοῖς.

Nec minus illa,

& adora canum vis. tanquam disertus declamator, propositum argumentum felicissimè locupletauit, in quarto,

——αὐτ' ἐς ἔχν@·
Κυσὶν οὐ λειπόμενος κυνὸς μῆν@· ὅς τ' ἐν ὄρεσσι

Οἳ δ' ἐπὶ τοῖσιν ἔβαν σκολιῷ βάθρῳ ἐξερεείνων,
Ἧστο δ' ἐπ' ἀκροτάτῃ λιθάδι τετυγμένος ἔδρῃ
Μάρψε, καὶ οὐκ ἐθέλοντα, σὺν δ' ἀπέλασσεν ἑοῖσι.

Quæ posuimus ad excitandam indolem iuniorum: vt haberent exempla vtriusque orationis vel breuioris vel verbosioris.

Nemo etiam dubitabit qui hæc legerit Oppiani,

Ἦ δὴ καὶ ἐν ξυλόχοισιν ὀρέστεροι ἀγρευτῆρες
Εἶλον αἰολείῳ ἕλκεσι δαιδάλεον τέχνῃ.
Μυρίνῃ στέφαντες ἅπαν δρυὸς, ἀμφὶ δ' ἱμάντων
Ὀπλίζων δήσαντο δυὰ πλεκτὰ τοὶ δ' ἐφόβησαν
Ἠλέκτῳ πλώσασα κανὸν φάβαν, καὶ πελάσσας
Μαψιδίως περύγεσιν ἀτυζόμενος μεμάασιν,
Εἰσόκε δυσπνήρους ἐπαΐξαντες ἕλασσε.

quin ex Virgilianis tã sublimem sumpserit spiritũ: sunt autem in duodecimo diuini operis,

Incluſum veluti ſi quando flumine nactus
Cerium, aut pruinæ ſeptum formidine pennæ,
Venator curſu canis, & latratibus inſtat.

Artem illam pennarum è Gratio discès.

Diuina quoque illa ex quarto politissimi operis,

Qualis populea mœrens Philomela ſub umbra
Amiſſos queritur fœtus, quos durus arator
Obſeruans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramóque ſedens miſerabile carmen
Integrat, & mœſtis latè loca queſtibus implet:

Fuere pro idea ad suauissima hæc quæ posuit in quinto ille,

Ὡς δ' ὑπὸ τ' ἀρταλίχοισι χαλιδδόι νηπιάχοισι
Νήδυιον ὕπνον ἐξ ὀφρύος ταχὺν ὄφιν ἄλγος πιέσῃ.
Καὶ οὐδὲ μὴν κατέπτυσε, καὶ ἔπασσεν ἔνδον ὀδόντων.
Μητηρ δ' ὀφθαλμοὺς ἀτυζομένῳ πεπότητας
Λοίσηα πτερύγεσσι φόνῳ χρόν.

Sunt & hæc ex eadem officina in primo venationum.

Ἔγρεο, καὶ πτελέαν ὅτε τ' ἰβαμβὺν ἀταρπόν.
Τὴν μεσόθεν πάσσῃ πυκινὴν ἐπὶ πάσσαν ἀοιδήν.

LVCRETIVS enim,

Auia Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita ſolo.

Quæ suo more diuina fecit Maro in tertio consummati operis,

Sed me Parnaſi deſerta per ardua dulcis

Raptat amor, iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Caſtalium molli diuertitur orbita cliuo.

Sanè in secundo nihilo insuauiora,

Me verò primùm dulces ante omnia Muſæ,
Quarum ſacra fero, ingenti perculſus amore
Accipiant.

Quibus deinde addidit beati ingenij opes, quæ sequuntur.

Habes igitur maximi Græcorum cum excellentissimo omnium Poetarum comparationem. Nunc videamus an cum Gratio, aut Nemesiano quicquam illi conueniat: si prius picturã equi ex Marone designauerimus.

Ἐμοὶ γὰρ ἱππῶν, μετόπωρον ὑφηνάμενον.
Κείρει μέγας αἰὼς ἐὼν σφετεριζόμενος χρῶτα
Τέμνει δὲ νεάτην ἢ χθόνα ποσὶ δρομάδα νέμων.
Εὐρὺ πόλοι, φαιδρόν τε μετόφρυον, ἐκ δὲ θ' ἑκατέρης
Ἀμφὶ μέτωπα πρηχῶν φυκιοὶ σείοιντο κέρυμβοι.
Ὄμμα τορὸν, φυρσωπὸν, ὑπακουόοντα δαφοινόν.
Εὐρεῖαι ῥῖνες, στόμα δ' ἄρκιον, οὐ λίαν βαία,
Γυρκλὰς δ' ἐπὶ τελέθοι λασιωμένος ἱππος.
Ὡς, ὅτε χαιτήεσσα λόφον νέμει πυφάλεια.
Πολὺ πόλει, σφυρὸν, δολιχὸν δ' ἅμας, διρέα νῶτα
Καὶ ἰάχις ἀμφίδυμος, μέσον ἰσχία πυίεσκε.
Ἐν δ' ὀδοὶ πολλὰ μετόπισθε πανύπρηχες ἔφυ.
Μηροὶ δ' ἠμαγέες μυώδεες, αὐτὰρ ὕπερθεν
Ὀρθοτενεῖς, δολιχοίτε πολ' ὦν ἀφεμάνυε σαῦλοι.
Καὶ μάλα λεπταλέοι, καὶ σαρκὶ λελιμμένα κῶλε,
Οἷα παυσιφόροισιν ἀελλοπόδεσσ' ἐπάφοισι.
Καὶ σφυρὸν ἀγκλίνοιτο, θέοι δ' ὁκέως ὁπλὴ,
Τῷ μάλ' ἐπ' γαίῃ, σαυκινὴ κεφάσασα, κρατερμή.

Hæc an vera sint omnino, alterius est operæ. quæ ab Apolline nostro dicta sint videamus,

-illi ardua cervix,

Arguſúmque caput. non solùm paruum. *breuis aluus.* non autem δολιχὸν ἅμας, *obeſáque terga,* non solùm lata. *Luxuriáque toris animoſum pectus:* non est satis πολὺ στέρνον. Sed & illa suprà declarabat,

-generoſi pullus in arvis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit;

id est, non rigidè protenta, sed quod Aristoteles dicit, γνάμπτει.

Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto ſeſe commiſcere ponto.

nec vanos horret strepitus: & hîc intermiscet,

-tum siquem sonum procul arma dedere
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectúmque premens volvit sub naribus ignem.
Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.
At duplex agitur per lumbos spina. hoc erat ἀμφίδυμος:
-caudáque
Tellurem, & solido graviter sonat vngula cornu.

EGRATIO verò hæc,

Nempe ingens, nempe ardua fundet in auras
Crura.

Cætera de nationibus trahit. In quibus mirum quod tum ipse tum Oppianus profitetur,

Non tamen Hispano Martem tentare minacem
Ausim.

Sic Græcis à celeritate sola dilaudatos, damnat tanquam imbelles,

Ἀλλ' ἔφα μὲν πάρδαιν μάλα πεφρίξουσιν ἵπποι,
Οὐτιδανοὶ πόδεσσι κραιπνύνοντες πεδίοιο.
Καὶ τοῖσιν τάχα μοῦνος ἐναντίον ἰσοφαρίζοι
Λίνατος ἀμφιλαφὴς ὀλιγοσθενέων γυάλοισι,
Ἢ κίρνος ταναοῖσι τανυσσόμενος περάτεσσιν,
Ἢ δελφὶς πολιοῖσιν ἁλιδρύτοις ῥοθίοισι.
Τόσσον ἵπποις ἔασιν ὑπὸ πόδας ἰωκύμους τε.
Ἀλλ' ὀλίγοι, βαρέῖαι μὲν, ἀτὰλκιδες ἔπλετο.

Nostris sane vtilibus nulla terrarum pars mittit præstantiores, siue dexteritatem siue animum spectes. Nam & domino mites, & hostium hostes sunt. Impulsi in macrones abeunt, iussu heri morituri. Cæsi non auertuntur: percussorem etiam appetunt: denique fiunt sæuiores. Vidimus nos inter animi fidei que miracula, vnum è commilitonibus auectum incolumen, equo ita saucio, vt etiam intestina per humum traheret. neque prius concidendi tempus esse ratus est, quàm sessor descenderet, atque in tergo subsisteret. quod tamē addit verum est,

Καὶ θρῶσκειν ἐπὶ πάντα τινάσσεσθαι τε σαφῶς.

Quòd autem non nouos habuerit Hispanos equos & hinc patet,

Οὐδὲ μὰν ὅ γε πατρὸς ἀπήλυθεν ἀντιπέρηνος.

quum pauci equi meliore vngula fulciantur. Totáque Hispania scaturiens, fabulosa, aspera, fiticulosa sit: tantum abest vt iuno luto è vngulæ corrumpantur. Quare plerisque Hispaniæ locis calceos è cannabinis filamentis con-

nexos gerunt.

NEMESIANVS autem sic, longè inferior illis,

Illa ampla satis læni sint æquora dorso,
Immodicúmque latus: de latere intelligo, non vtique, si quid est corpus totum. animosiores enim sunt. neque deficit facilis spirandi vis, nec diuturna spiritus contentio labefacit: tum sequitur, *paruæque ingentibus alui*, Ita verò adultis: at pullum emi, cuius alueus par sit maternæ, verum, atque commune prouerbium militare. Causas hasce & alias reddidimus iis in libris, qui mihi ab amanuensi furto surreptisunt. Et

Ardua frons, auésque agiles, capitíque decoro
Alius honos, oculique vago splendore micantes.
Plurima se validos ceruix reclinat in armos.
Fumant humentes calida de nare vapores.
Nec pes officium stando tenet, vngula terram
Crebra ferit, virtúsque artus animosa fatigat.

Canum verò formam quis horum trium absolutius descripserit, videamus,

Μυιαδέων ἱερητῆρες, ἄριστον, ἠδὲ κάλλιστον
Κοῦφον, εὐγλήνιον κυναρὴ σὺν ἔθειρε ἰσωπαί.
Καμψιγόνοι δὲ πόδες τελέθοι σὺν μακρὸ βαιὰ δ' ὑπερθε
Οὐατα λεπταλέοιο περὶ κρανίοιο δ' ὑμῆσιν.
Δειρὴ μυοδαρὴ, καὶ σὺν δεινῷ κέρδεϊ κραταιὴ,
Εὐρέα, τὼ ὀφθαλμὼ δὲ τ' ἀλιζώνοιο πόδ' ἐσσὶν,
Ὀρθοπαγεῖς, χαλάων παρακοὶ δολιηχρηίες ἰσαὶ,
Εὐρέες ὠμοπλάται, πλευρὴν ἐπὶ χάρσια πορούσ,
Θώρηξ εὐπυκνοὶ, μὴ πίονες αὐτὰρ ὀπίσθιοι
Στεφανῆ, ἐκ τοῖδ' τε πέλοι δολιχόσκελος ἱρὴ.

Hi ad cursum ad pugnam verò,

Σμώδεσι μὲν ἐπὶ πάντα πεφρίξουσι πόδεσσι
Νώτα δ' ὑπερθύμοισι μεσόφρυσι καὶ σὺν ὀφρύσι
Ὀφθαλμοὶ χαροπῶνον ὑπὸ σκύβουσι ἐπωπῆς.
Ὑπὸ δ' ἅπας λάσιος, κραιπνὸς δ' ἐμὸς, ἔμπεδος ἔστω.

Quales ait minus celeres, magis animosos, magisque fortes.

GRATIVS ad hunc modum,

Sint celsi vultus, sint hirtæ frontibus aures,
Os magnum, & patulis agitatos morsibus ignes
Spiremt, astricti succingant ilia ventris.

Cauda breuis. quo loco melius, quàm Græcus. magna nánque cauda venaticis cursoribus oneri est. sequitur,

longúmque latus, discretáque collo
Cæsaries, non pexa nimis: non frigoris illa
Impatiens: validis tum surgat pectus ab armis:
Quod magnos captat motus, magnísque supersit:

Diuinum profectò versum,

Effuge, qui lata pandit vestigia planta:
Mollis in officio, siccis ego dura lacertis
Crura velim, & solidos hæc in certamina calces.

AVRELIVS autem, Nemasius hæc,

sit cruribus altis,
Sit rigidis: multámque gerat sub pectore lato
Costarum sub fine decenter pronn carinam.
Quæ sensim rursus sicca se colligat aluo.
Renibus ampla satis validis diductáque coxas,
Cuique nimis molles fluitent in cursibus aures.

Quibus è locis haud paruum capias impetum ad imitationem, atque exercitationem,

Ex Arato quoque & Nicandro fortasse educi possint aliqua: sed hæc impræsentia sint satis. Quòd si quæras ad huc alia, conferre possis Vulcani casum, qui & ab Homero & à Flacco descriptus fuit. Sunt in I, Iliados,

Ἤδη γὰρ με καὶ ἄλλοτ' ἀλεξόμενον μεμαῶτα
Ῥίψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.
Πᾶν δ' ἦμαρ φερόμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι
Κάππεσον ἐν λήμνῳ· ὀλίγος δέ τε θυμὸς ἐνῆεν.
Ἔνθα με σίντιες ἄνδρες ἄφαρ κομίσαντο πεσόντα.

In II, Argonauticôn,

Mox etiam pauidæ tentantem vincula matris
Soluere, prærupti Vulcanum vertice cœli
Deuoluit. ruit ille polo noctémque diémque,
Turbinis in morem. Lemni cùm Littore tandem
Insenuit, vox inde repens vt perculit vrbem:
Aceliuem scopulo inuenerunt, miseréntque, fouéntque
Alternos ægro cunctantem poplite gressus.

LATINI CVM LATINIS COMPARANTVR, CAPVT X.

Neque

NEque paucis, neque plebeiis exemplis comparatum nobis puto, vt inire possimus rationem rerum naturas exprimendi. Neque enim alio modo imitamur quæ dixerint priore: quàm illi res ipsas imitati sunt. Vbi haud parum dubitandum est, vtrum potius eueniat nobis, Iuuemur ne aliorum inuentione: videmus enim & quæ viderunt illi, & quę nobis, non visa sibi, vidēda reliquerunt. An premamur iniquius: quippe præuenti, rarò meliora possumus addere bonis. Nam posteaquam liberū laxúmque dicendi genus ex Homero castigauit diuinus Maro: posteriores poetæ, quid quóve modo dicerent, vix inuenere: quare Latinorum quoque ingenia sunt inter se conferēda quorum iudicio nostri operis apparatus fiat luculentior. Primùm igitur certis materiis quasi capita quędā statuantur. deinde, si quid præterea fecerit ad rem: vt sese illa dabunt, excipientur. A pestilētia placuit incipere, quę in III, limatissimi operis vicit omnium mortalium vel laudem vel obtrectationem.

PESTILENTIA. CAPVT XI.

HIc quondam cœli vitio miseranda coorta est
Tempestas, totóque Autumni incanduit æstu.
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupítque lacus, infecit pabula tabo.

LVCRETIVS, in VI, ex Thucydide,

mortifer æstus
Finibus in Cecropis funestos reddidit agros:
Vastauítque vias, exhausit ciuibus vrbem.

OVIDIVS in VII.

Dira lues populis, odio Iunonis iniquæ
Incidit: exosæ dictas à pellice terras.
Principiò cœlum spissa caligine terras
Pressit, & ignauos inclusit protinus Austros.
Constat & in fontes vitium venisse, lacúsque.

VIRGILIVS,

Nec via mortis erat simplex, sed vbi ignea venis
Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
Rursus abundabat fluidus liquor, omniáque in se
Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.

LVCRETIVS,

Nec nimio cuiquam posses ardore tueri

Corporis in summo summam feruescere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum.
Intima pars hominum verò flagrabat ad ossa.
Incidunt ipso venientes ore patentes:
Insedabiliter sitis arida corpora mersans
Æquabat multum paruis humoribus imbrem.

VIRGILIVS,

Quæsitæque nocent artes, cessere magistri
Phyllirides Chiron, Æmithaoniusque Melampus.

LVCRETIVS,

Nec requies erat vlla: mali defessa iacebant,
Corpora: mussabat tacito medicina timore.

OVIDIVS,

Dum visum est mortale malum, tantæq; latebat
Causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi,
Exitium superabat opes, victæq; iacebant.

SANE causa efficacior apud Ouidium, propter quam nullo vsui essent artes, quippe morbus non erat à vitio elementorum tantùm, sed etiam ab ira deorum. quare non solùm pro aliis frustrà medici, sed pro se temere: nempe,

-inque ipsos sæua medentes
Erumpit clades, obsuntque authoribus artes.

SILIVS in XIIII,

Succubuit medicina malis: cumulantur acerui
Labentum, & magno cineres sese agere tollunt.

VIRGILIVS,

Sæpe in honore, deûm medio stans ostia ad aram,
Lanea dum nitea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros
Aut si quam ferro mactauerat antè sacerdos,
Inde neque impositis ardent altaria fibris,
Nec responsa potest consultus reddere vates:
Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri.
Summáque ieiuna sanie infuscatur arena.

OVIDIVS,

Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
Concipit, & fundit puram inter cornua vinum
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri.

EX MOX more suo iterum,

-mugitus victima diros
Edidit & subitò collapsa sine ictibus vllis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.

VBI est plena Virgilianorum imitatio.

Fibra quoque ægra notas veri, monitúsque deorum
Perdiderat.

HÆC quoque illa referunt superiora.

VIRGILIVS,

Hinc lætis vituli vulgò moriuntur in herbis,
Et dulces animas plena ad præsepia reddunt.
Hinc canibus blandus rabies venit, & quatit ægros
Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis.

SILII quoq. conatus attendere poteris: sic. n. in XIIII,

Criniger astriferis Titan feruoribus auras,
Et patulam Cyanen, latéque paludibus vndis
Stagnantem Stygio Cocyti opplesset odore,
Temporáque Autumni latis florentia donis
Fœdauit, rapidóque accendit fulminis igni.
Fumabat crassus nebulis caligmis aer.
Squallebat tellus vitiato feruida dorso,
Nec victum dabat, aut vllas languentibus vmbras
Atque ater puteam vapor expirabat in æthram.

HINC Homerum sequitur.

Vim primi sensere canes: mox nubibus atris
Fluxit defi iens penna labente volutris:
Inde feræ syluis sternit.

IN quos versus cùm à superioribus incidas, videaris balbutientem scholasticum audire. quare nostros quoque versus qui in Rochi hymno simile tractant argumẽtum, hisce adscribere cepit impetus: & feciſſem, nisi putassem inuidiosum. cessimus itaque pudori.

LVCRETIVS,

cum primis fida canum vis
Strata vijs, animam ponebat in omnibus ægram
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.

OVIDIVS,

Strage canum primò, volucrúmque, auiúmque boúmque,
Inque feris subitò deprensa potentia morbi.

VIRGILIVS,

Labitur infelix studiorum, atque immemor herbæ
Victor equus, fontéque auertitur, & pede terram
Crebra feriens demisse aures, incertus ibidem

Sudor, & ille quidem morituris frigidus aret:
Pellis & ad tactum tractanti dura resistit.

OVIDIVS,

Acer equus quondam, magnæque in puluere famæ
Degenerat, palmæ veterúmque oblitus honorum
Ad præsepe gemit morbo moriturus inerti.

SILIVS,

Heu dolor! insignis notis bellator in armis
Ignauo rapitur letho.

Deinceps prosequitur Maro in armentis morbi signa & mortis, ac remedia diuinitus: quippe tum castissimè, tum luculentissimè. mox verò illa vero Apolline digna,

Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem
Extremósque ciet gemitus: it tristis arator,
Mœrentem abiungens fraterna morte iuuencum,
Atque opere in medio defixa reliquit aratra.

TVM illa cœlo ipso profectò delapsa,

Non umbræ altorum nemorum, non mollia possunt
Prata mouere animum: non qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis. at ima
Solluntur latera, atque oculos stupor urget inertes,
Ad terrámque fluit deuexo pondere ceruix.

SATIS hęc erant ad deterrendum animos sapientum ab imitatione: verùm ea his addidit, quæ etiam obtererent audaciam,

Quid labor, aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertisse graues? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ.
Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
Flumina, nec somnos abrumpit cura salubres.

QVÆ equidem malim à me excogitata atque confecta, quàm vel Crœsum vel Cyrum ipsum dicto habere audientem.

OVIDIVS autem properat, nullũ enim spatium reliquit ille, in quo vestigium posset ponere,

Considere infelix videdos miratur arator
Inter opus tauros, medióque recumbere sulco.

VIRGILIVS,

Non lupus insidias explorat ouilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum

Cura

Cura domat, timidi damæ ceruíque fugaces.
Nunc interque canes, & circum tecta vagantur.

OVIDIVS,

Non aper irasci meminit: nec fidere cursu
Cerua, nec armentis incurrere fortibus vrsi.
Omnia languor habet. Syluíque, agrique, viique
Corpora fœda iacent: vitiantur odoribus aurę.

Virgilius post hæc serpentum clades canit: ab illis nulla. de auibus verò,

Ipsis est acer auibus non æquus: & illæ
Alta præcipitem vitam sub nube relinquunt.

LVCRETIVS simpliciter,

Nec tamen omnino temere illis sedibus vlla
Comparebat auis.

Verùm quæ sequuntur non solùm narrationi, sed etiam cuiuis expectationi finem imponere poterunt,

Balatu pecorum & crebris mugitibus amnes
Arentéque souant ripæ, colléque supmi.
Iámque cateruatim dat strages: atque aggerat ipsis
Instabulis turpi dilapsa cadauera tabo:
Donec humi tegere, ac foliis abscondere discunt.
Nam neque erat corijs vsus. neque viscera quisquam
Aut vndis abolere potest, aut vincere flamma
Nec tondere quidem morbo: illuuiéque peresa
Vellera, nec telas possunt attingere putres.
Verùm etiam inuisos si quis tentarat amictus.
Ardentes papulæ, atque immundus olentia sudor
Membra sequebatur, nec longo deinde morantí
Tempore contractos artus sacer ignis edebat.

LVCRETIVS,

Multáque humi cùm inhumata iacerent corpora suprà
Corporibus: tamen altuum genus atque ferarum
Aut procul abscliebat, ne acrem exciret odorem:
Aut vbi gustabat, languebat morte propinqua.

VIRGILIVS,

Præterea nec iam mutari pabula refert.

LVCRETIVS,

Nec refert, vtrum nos in loca deueniamus
Nobis diuersa, & cœli mutemus amictum:
An cœlum nobis naturam intro corruptam
Deferat.

MVLTA præterea, quæ prolixius prosequitur Thucydides, omisit diuinus Poeta duabus de causis. nánque & fastidium semper fugit: quę virtus habenarum laxatores istos defecit: Lucanum dico, Statium, atque alios. & de gregibus cùm scriberet, particulatim humanos interitus describendos aliis permisit iudiciis: ipse suo est vsus. Lucretius autem, qui rerum náturã canit, iure minutiora persecutus est: nec minore Ouidius ratione: quippe in Pelei persona absumptum narrat populum. Non sunt igitur contemnenda si qua conueniant apud vtrumque. Spectemus igitur quid ad Lucretij puritatem addiderit Ouidius,

LVCRETIVS,

Principiò caput incensum feruore gerebant,
Et duplices oculos suffusa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
Sanguine, & vlceribus vocis via septa coibat,
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aspera tractu.
Inde vbi per fauces pectus complerat, & ipsum
Morbida vis in cor mœstum confluxerat ægris:
Omnia tum vero vitai claustra lababant,
Spiritus ore forâs tetrum voluebat odorem.
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.

OVIDIVS,

Viscera torrentur primò, flammísque fathiscunt.
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igni.
Aspera lingua tumet, tepidísque arentia ventis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu,
Nostratum, non vlla pati medicamina possunt.

SYLIVS quoq. aliquid, tanquã cornicula meditatus est,

Arebat lingua: & gelidus per viscera sudor
Corpore manabat tremulo: descendere fauces
Abnuerant siccæ iussorum alimenta ciborum.
Aspera pulmonem tussis quatit: & per anhela
Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
Lumina ferre grauem vix sufficientia lucem,
Vnca nare iacent, saniésque immista cruore
Expuitur: membrísque cutis tegit ossa peresis.

LVCRETIVS,

Multi præcipites lymphis putealibus altè

In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in vndas.
Insiderunt ipso venientes ore patente.
Insedabiliter sitis arida corpora mersans
Aequabat multum paruis humoribus imbrem.

OVIDIVS,

passim positóque pudore
Fontibus, & fluuiis, puteísque capacibus hærent:
Nec sitis est extincta prius quàm vita bibendo.

LVCRETIVS,

Nec requies erat vlla mali: defessa iacebant
Corpora.

OVIDIVS,

Inde graues morbo nequeunt consurgere: & ipsis
Immoriuntur aquis.

SED repetit Lucretius mox hoc idem,

Multa sitis prostrata viam per, próque voluta
Corpora: sic amnes ad aquarum strata iacebant,
Interclusa anima nimia dulcedine aquarum.

DE funeribus autem,

Omnia denique sancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis: oneratáque passim
Cuncta cadaueribus cœlestum templa manebant
Hospitibus loca, quæ complerant ædituentes.
Nec iam relligio diuûm: nec numina magni
Pendebant: etenim præsens dolor exuperabat.
Nec mos ille sepulturæ remanebat in vrbe,
Vt prius hic populus semper consuerit humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, & vnus
Quisque suum pro re consortem mœstus humabat.
Multáque vis subita, & paupertas horrida suasit:
Nánque suos consanguineos aliena rogorum
Insuper extructa ingenti clamore locabant.
Subdebántque faces, multo cum sanguine sæpe
Rixantes potius, quàm corpora desererentur.

OVIDIVS,

Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos, & iam reuerentia nulla est.
Déque rogis pugnant, alienísque ignibus ardent.
Qui lacryment, desunt, inde fletaq; vagantur

Naterum matrúmque animæ, iuuenúmque senúmque:
Nec locus in tumulis, nec sufficit arbor in ignes.

SILIVS,

Passim etiam deserta iacent, inhumataque latè
Corpora, pestiferos tetigisse timentibus artus.

LVCANVS igitur cùm vidisset communes hosce locos occupatos, materiæ summam satis habuit percurrere. Sũt autem in VI,

Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cœlum fluidæ contagia pestis
Obscuram in nubem tali spiramine Nessus
Emittit stygium nebulosis aera saxis:
Cuncta quæque lethiferi rabiem Typhonis anhelans
Inde labant populi, cœlóque parator vnda
Omne pati virus, durauit viscera cœno.
Iam riget aera cutis, distentaque lumina rumpit:
Igneáque in vultus & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessúmque caput se ferre recusat.
Iam magis atque magis præceps agit omnia fatum
Nec medy dirimunt morbi vitámque necémque,
Sed langvor cum morte venit: turbáque cadentum
Aucta lues, dum mista iacent incondita vivis
Corpora. nam miseros vltra tentoria ciues
Spargere, funus erat.

TEMPESTAS.

CAPVT XII.

NOn minor affectatio ad poeticam gloriam erexit ingenia in describenda tempestate. cuius magnitudinem ex diuini viri numeris primo loco explicemus.

Incubuere mari: totúmque à sedibus imis
Vnà Eurúsque Notúsque ruunt, creberq; procellis
Africus: & vastos volvunt ad litora fluctus.
Insequitur clamórque virûm, stridórque rudentum.
Eripiunt subitò nubes cœlúmque diémque
Teucrorum ex oculis. ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther:
Præsentémque viris intentant omnia mortem.

Profectò horror ex apparatu minacissimæ tempestatis hîc est pictus, potius quàm dictus.

OVIDIVS autem,

Cum mare sub noctem tumidus albescere cœpit
Fluctibus, & præceps spirare valentius Eurus.

HACTENVS efficacia nulla: & tamen,

Ardua iamdudum demittite cornua rector
Clamat, & antennis totum subducite malum,
Hic iubet: nimis properè illa: impedunt aduersæ iussa procellæ,
Nec sinit audiri vocem fragor æquoris vllam.

At enimuerò nautas ita repentè facere amentes minimè decuit, nondum enim re desperata,

Hic rapit antennas: qua dum sine lege geruntur
Aspera crescit hyems, & mox,
Ipse pauet: nec se qui sit status ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeatve, velétve.

De ventis autem & fluctibus illa,

Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Fundarum incursu grauis vnda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur, cœlúmque æquare videtur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes
Et modò cùm fuluas ex imo vertit arenas,
Concolor est illis: stygia modò nigrior vnda,
Sternitur interdum, spumísque sonantibus albet.

LVCANVS in V,

Primus ab Oceano caput exeris Atlantee
Core mouens æstus: iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat vndas,
Occurrit gelidus Boreas, pelagúsque retundit:
Et dubium pendet, vento cui pareat æquor.
Sed Scythicis vicit rabies Aquilonis, & vndas
Torsit, & abstrusas penitus vada fecit arenas.
Nec perfert pontum Boreas ad saxa: suumque
In fluctus Cori frangit mare: motáque possunt
Æquora subductis etiam concurrere ventis.
Non Euri cessasse minas: non imbribus atrum
Aeolij iacuisse Notum sub carcere saxi
Crediderim, cunctos solida de parte ruentes
Defendisse suas violento turbine terras.
Sic pelagus mansisse loco. nam parua procellis
Æquora rapta ferunt. Ægæas transit in vndas
Tyrrhenum, sonat Ionio vagus Adria ponto.

PRÆTER has hyperbolas, illa ridicula,

Ah quoties frustrà pulsatos æquore montes
Obruit illa dies: quàm celsa cacumina pessum
Tellus victa dedit. non vllo littore surgunt
Tam validi fluctus: alióque ex orbe voluti
A magno venêre mari, mundúmque coercens
Monstriferos agit vnda sinus. sic rector Olympi
Cuspide fraterna lassatum in secula fulmen
Adiuuit, regnóque accessit terra secundo.
Cum mare conuoluit gentes, cùm littora Tethys
Noluit vlla pati, cœlo contenta teneri.
Tunc quoque tanta maris moles creuisset in astra.
Ni superum rector pressisset nubibus vndas.

Vides quas inanitates. Quónam tempore factum est, vt durius à molliori coerceatur? Vasta omnia, & insani potius, quàm poetæ: ita isti ea quæ reliquit Virgilius, tanquam minimè proba, dũ quasi omissa & ignota illi, persequuntur: acquirunt damna nominis sui importuna sedulitate, quę ille modestia sua subterfugit. Quare eodem filo & hæc texuit,

Non cœli nox illa fuit: latet obsitus aer
Infernæ pallore domus nimbísque grauatus
Deprimitur: fluctúsque in nubibus accipit imbrem.
Lux etiam metuenda perit: nec fulgura currunt
Clara, sed obscurum nimbosus dissilit aer.
Tum superùm conuexa tremunt, atque arduus axis
Insonuit, motáque poli compage laborant

Dum ambit plausum admirantium, hæc monstra edidit. Itaque effertur sine habenis more suo, ita vt prudentioribus etiam vere furere videatur.

Extimuit natura chaos: rupisse videntur
Concordes elementa moras: rursúsque redire
Nox manes mistura deis: spes vna salutis:
Quod tanta mundi nondum periere ruina.
Quantùm Leucadio placidas de vertice pontus
Despicitur: tantum nautæ videre trementes
Fluctibus è summis præceps mare, cúmque tumentes
Rursus hiant vndæ, vix eminet æquore malus.
Nubila tanguntur velis, & terra carina.
Nam pelagus, quæ parte sedet, non celat arenam,
Exhaustum in cumulos: omnísque in fluctibus vnda est.

POST hæc, qualia Ouidij postrema,

Artis

Artis opem vicere metus, nescítque magister
Quam frangat, cui cedat aquæ. discordia ponti
Succurrit miseris, fluctúsque euertere puppim
Non valet in fluctus. victum latus vnda repellens
Erigit, atque omni surgit ratis ardua vento.

Illud etiam præter ineptias, animaduertes ab eo peccatum, vbi Corum opponit Boreæ. nam cùm excitat ab Oceano Atlantico potuit excusari, si id appellationis etiã cum Callaico, aut Britannico facias communem: tametsi pro errore potius notari potest. Cæterùm derexit inscitiam suam cùm ait, à Coro motum pelagus à Borea retundi. Sanè vterque Septẽtrionis comes, atq. stipator est. Corus ab Occidenti latere, Boreas ab Oriẽti. Quamobrẽ ab eorum vtrouis impulsus fluctus, ab altero repelli non potest: sed vtriusque vi in Austrum directà impingere. Prętorea cum dixerit: mare accipere in nubibus imbrẽ, id est, eò vsq. attolli, vt subeat nubes ipsas, in quibus hauriat pluuias antè, quàm demittantur: quare nũc addit, *nubila tanguntur velis*, sanè hoc minus est: at alia summi viri maiestas illa inculpata,

Hi summo in fluctu pendent, his vnda dehiscens,
Terram inter fluctus aperit, furit æstus arenis

QVÆ OVIDIVS,

Et nunc sublimis veluti de vertice montis
Despicere in valles, imúmque Acheronta videtur,
Nunc vbi demissum curuum circunstetit æquor,
Suspicere inferno summum de gurgite cœlum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec leuius pulsata sonat, quàm ferreus olim
Cùm laceras aries balistáve concutit arces.

SVMMA quædam hæc tempestatis: particulatim verò illa,

Vnam quæ Lycios fidúmque vehebat Orontem
Ipsius ante oculos ingens à vertice pontus
In puppim ferit. Excutitur pronúsque magister
Voluitur in caput. ast illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.

OVIDIVS,

Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor:
Frangitur & regimen: spoliísque animosa superbis
Vnda velut victrix, sinuataque despicit vndas.

LVCANI illud luculentum: Virgilij enim,

-Intentant omnia mortem, sic totidémque videntur,
Quot veniunt fluctus ruere atque irrumpere mortes.

ILLA verò,

Talia iactanti stridens Aquilone procella
Velum aduersa ferit, fluctúsque ad sidera tollit.
Franguntur remi: tum prora auertit, & vndis
Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons:

QVANTO sunt hisce meliora quæ Lucanus anhelauit?

-non plura loquuto
Auulsit laceros percussa puppe rudentes
Turbo rapax fragilémque superuolitantia malum
Vela tulit, sonuit victus compagibus alnus.

Ac sanè haud scio an modica nauicula, quanta ab vnico nauta regi potest, si pes qui velum imum cohibet dirumpatur. ita vt velum supra malum tollatur, vitare possit submersionem.

QVANTO propius verò,

Iam validam Ilionei nauem, iam fortis Achatæ
Vicit hyems. laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, remísque fathiscunt.

Non enim strepitu quęsiuit gloriam carminis: sed splẽdore ac luce veritatis. Ouidius quoque pareè & sobriè, sed tanquam interpres aut discipulus à dictante.

Iámque labant cunei: spoliatáque tegmine ceræ
Rima patet, præbétque viam lethalibus vndis.

ILLA autem,

O térque quatérque beati, &c. longè fusius,
Non tenet hic lacrymas, stupet hic, vocat ille beatos
Funera quos maneant: hic votis numen adorat,
Brachiáque ad cœlum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem: subeunt illi matérque, patérque
Huic cum pignoribus domus, & quod cuique relictum est.

Tum verò noctem repetit ac tenebras: nec semel,

Omne latet cœlum, duplicatáque noctis imago est.

Et suprà, *-caret ignibus æther:*

Cæcáque nox premitur tenebris, hiemísque, suísque.

Illud obseruabis, *cuneos* ab Ouidio dictos, non clauos ligneos: æreis enim olim, nunc ferreis pangunt naues, sed eas, quas Pacuuius illo versu subscudes vocat,

Nec vila subscus cohibet compagem:

Ta-

Tabellas ait esse Festus, quibus ligna coaxantur. apud Vitruuium non semel inuenies earũ figura est, quasicùm duos cuneos obtusi mucronis componas. Iccirco Italicum vulgus fabrorum, *caudas picæ* nominant. His etiam nunc Vasconicæ Britannicæque naues commissorũ asserum firmant cohæsiones. Simile officium pręstant ansę ferreæ in lapidibus ad latera pontium & scalarũ. Pictor igitur apud Vitruuium vbi loquitur de parietũ farctura, subscudem pro ansa designauit. Nec minus illud obseruandum, Decimum fluctum ab omnibus ferè poetis Latinis decantatum esse, pro proximo, verùm de his in Originibus,

OVIDIVS quoque tum alios, tum seipsum in 1, Tristium imitatus est,

Me miserum quanti montes voluuntur aquarum:
Iamiam tracturos sidera summa putes.
Quantæ diducto subsidunt æquore valles:
Iamiam tracturas tartara nigra putes,
Quocunque aspicio nihil est, nisi pontus & aer:
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax,
Inter vtrumque fremunt immani murmure venti:
Nescit cui domino pareat vnda maris.

Deinde cùm enumerauit ventos, subdit illa optima,

Rector in incerto, ne quid fugiátve petátve
Inuenit ambiguis ars stupet ipsa malis.

Et infrà,

Nec leuius laterum tabulæ feriuntur ab vndis,
Quàm graue balistæ mœnia pulsat onus.

ATQVE illa de Decumano,

Quis venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes,
Posterior nono est, vndecimóque prior:

STATIVS autem modicis versibus hanc perstrinxit materiam: propterea quod in Hypsipyles persona deduxit narrationem, in quinto Thebaidos,

Iámque aderant terræ, quantùm Gortynia currunt
Spicula: cæruleo grauidam cùm Iuppiter imbri
Ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgæ
Sistit agens. Inde horror aquis & raptus ab omni
Sole dies, miscet tenebras queis protinus vmbra
Concolor, obnixi lacerant caua nubila venti.
Diripiúntque fretum, nigris radit humida tellus

X. j.

Verticibus, totúmque notis portantibus æquor
Pendet & æquato iamiam prope sidera dorso
Frangitur: incerta nec iam prior impetus alno,
Sed labat extantem rostris modò gurgite in imo,
Nunc cœlo Tritona ferens, nec robora prosunt
Semideûm Heroum puppémque insana flagellat
Arbor, & instabili procumbens pondere curuas
Raptat aquas: remíque cadunt in pectus inanes.

vbi insano epitheto insanam arborem appellauit: neque probè vsus est Verbo, *flagellat*, de re vasta ac solida.

Hæc intuenti, non quid aliud præterea, sed quónam alio modo hæc eadem dici possint, contemplandum est. Quapropter quid item cecinerit Valerius Flaccus vt queat cognosci, versus eius ex Argonauticôn 1, subiiciamus,

fundunt se carcere læti
Thraces equi, Zephyrúsque & nocti concolor alis
Nimborum cum prole Notus, crinémque procellis
Hispidus, & multa flauus caput Eurus arena.
Induxere hyemem, raucóque ad littora tractu
Vnanimi freta curua ferunt.

Iam primùm falsum hoc est, si enim quatuor spirãt vẽti, ad litus nunquam impellent mare, Sequitur:

nec sola tridentis
Regna mouent, vasto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru, piceóque premit nox omnia cœlo.
Excussi manibus remi.

Qvod Virgilius,

Excussi manibus radij, conuersáque frontem
Puppis in obliquum resonos latus excipit ictus,
Vela super tremulum subitus volitantia malum
Turbo rapit.

Et Mox,

tota cùm protinus alnus.

Avdis insuauem numerum:

Soluitur, & vasto puppis mare sorbet hiatu
Illam huc atque illuc nunc torquens verberat Eurus.
Nunc stridens Zephyrus, aufert Notus, vndique feruent
Æquora, cùm subitus trifida Neptunus in hasta
Cæruleum fundo caput extulit, &c. quibus in sese ille ad Maronis imitationem totum comparauit.

DIRÆ

DIRÆ. CAPVT XIII.

AB his poteris præliorum apparatus, atque singulas congressiones, varias plagas, euẽtus, mortes diuersis ex poetis conferre. quibus nos supersedendum rati sumus, ne authores ipsi integri describerentur. quocirca nunc ad alia: atque imprimis ad Diras. est enim carmen, quo mala hostibus imprecabantur. priscum illud quidem atque in scenis primùm agitatum: mox ad recẽtiorum animos accommodatum, quemadmodum suo loco dictum est. Ouidius Ibin suam variis fabularũ adornauit ambagibus. argumentum tamen est idem. Maronianæ quoque rudimenta musæ sunt in carmine ad Battarum: quæ politiore iudicio redegit ad pauca in Bucolicis, sub Damonis persona. Ac quanquam superiore libro diras Polyphemi cum Elisæ imprecationibus cõparabamus: tamen vt felicius absoluantur iudicia, hîc quoque describenda sunt: præsertim cùm ex nono quoque Iliad. quæ ibi non posuimus, afferamus. Polyphemus igitur hæc,

Κλῦθι ποσειδάων, γαιήοχε, κυανοχαῖτα
Εἰ ἐτέον γε σύς εἰμι, πατὴρ δ' ἐμὸς εὔχεαι εἶναι.
Δὸς μὴ ὀδησσῆα πτολιπόρθιον οἴκαδ' ἱκέσθαι
Υἱὸν λαέρτεω ἰθάκῃ ἔνι οἰκί' ἔχοντα.
Ἀλλ' εἰ οἱ μοῖρ' ἐστὶ φίλους τ' ἰδέειν, καὶ ἱκέσθαι
Οἶκον ἐϋκτίμενον, καὶ ἐὴν ἐς πατρίδα γαῖαν,
Ὀψὲ κακῶς ἔλθοι, ὀλέσας ἀπὸ πάντας ἑταίρους
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, εὕροι δ' ἐν πήματα οἴκῳ.

Phœnix patris diras recitat,

Πατὴρ δ' ἐμὸς αὐτίκ' οἰσθεὶς
Πολλὰ κατηρᾶτο, στυγερὰς δ' ἐπεκέκλετ' ἐριννῦς
Μήποτε γούνασιν οἷ σιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
Ἐξ ἔμεθεν γεγαῶτα, θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαρὰς,
Ζεύς τε κατὰ χθόνιος, καὶ ἐπαινὴ περσεφόνεια.

Dido sic, si tangere portus

Infandum caput, ac terris adnare necesse est;
Et si fata Iouis poscunt: hic terminus hæret,
At bello audacis populi vexatus, & armis,
Finibus extorris, complexu auulsus Iuli,
Auxilium imploret: videátque indigna suorum
Funera: nec, cùm se sub leges pacis iniquæ

Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediáque inhumatus arena.
Hæc precor, hanc vocem extremam cum sanguine fundo.
Tum vos ô Tyrij stirpem & genus omne futurum
Exercete odijs: cinerique hæc mittite nostro
Munera: nullus amor populis, nec fœdera sunto.
Exoriare aliquis nostris ex ossibus vltor,
Qui face Dardanios, ferróque sequare colonos,
Nunc, olim, quocunque dabunt se tempore vires,
Litora litoribus contraria, fluctibus undas
Imprecor: arma armis pugnent.

Damon autem postquam harrauit ea quæ suaderent mortem, subdit secundo loco rerum miracula. Postremo verò,

Omnia vel medium fiat mare. viuite syluæ.
Præceps aerij specula de montis in undas
Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.

Horatianus autem puer in Epodo,

Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.
Quin vbi perire iussus exspirauero:
Nocturnus occurram furor:
Petámque vultus vmbra curuis vnguibus:
Quæ vis deorum est manium:
Et inquietis assidens præcordijs
Pauore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc, & hinc saxis petens
Contundet obscœnas anus.
Post, insepulta membra different lupi,
Et exquilinæ alites.

Hic, quę alij vt eueniant imprecantur, minatur se effecturum. Quomodo etiam irata Iuno Virgil. *Sanguine Troiano & Rutulo dotabere virgo:* propterea quod ipsa est author malorum. neque enim deorum reginam vota facere decet ipsam, sed alijs rata facere. Itaque etiam apud Senecam in Hercule furente,

Non sic abibunt odia, vinacésque aget
Violentus ira animus, & sæuus dolor
Æterna bella pace sublata gerat.
Quæ bella atque quicquid pontus aut aer tulit
Terribile, dirum, pestilens, atrox, ferum,
Fractum atque domitum est: superat, & crescit malis,
Iráque nostra fruitur: in laudes suas
Mea vertit odia.

Quemadmodum Virgilius,

-quæ mentem in omnia verti.
Minórque labor est Herculis iussa exequi,
Quàm mihi iubere. vt illic adit furias: sic & hic,
Absint ab imo Tartari fundo exitæ
Eumenides, ignem flammeæ spargant comæ:
Viperea sæuæ verbera incutiant manus.

& amplificat,

Veniat inuisum scelus,
Suúmque lambens sanguinem impietas ferox,
Errórque, & in se semper armatus furor,
Hoc, hoc ministro noster vtatur dolor.

Per eadem vestigia Ovidius in IIII,

Non tulit: & secum. Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelagóque immergere nautas,
Et laceranda sua nati dare viscera matri:
Et triplices operire nouis Mineidas alis:
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Idq; mihi satis est hæc vna potentia nostra est.
Ipse docet, quid agam. fas est & ab hoste doceri.

Maluissem dicere lucrum est.

Quídque furor valeat, Penthea cæde satísque
Ac super ostendit. cur non stimuletur, eátque
Per cognata suis exempla sororibus Ino?

mox vt apud Senecam, furiæ comites,

-luctus comitatur euntem,
Et pauor, & terror, trepidóque insania vultu.

Claudianus autem eundem furiarum apparatum luculentis in Ruffinum versibus explicauit,

-glomerantur in vnum
Innumeræ pestes Erebi: quascunque sinistro
Nox genuit fœtu, nutrix Discordia belli,
Imperiosa Fames, letho vicina Senectus,
Impatiénsq; sui Morbus, Liuórque secundis
Anxius, & scisso mœrens velamine Luctus,
Et Timor, & cæco præceps Audacia vultu,
Et Luxus populator opum, cui semper adhærens
Infelix humili gressu comitatur Egestas.

Fœdáque Auaritiæ complexæ pectora matris
Insomnes longo veniunt examine curæ.

Omnia pulchrè, sed omnia à cœlesti fonte illo,

Vestibulum ante ipsum, primísque in faucibus orci
Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ:
Pallentésque habitant Morbi, tristísque Senectus,
Et metus & malesuada Fames, & turpis Egestas,
Terribiles visu formæ, Lethúmque, Labórque,
Tum consanguineus Lethi Sopor, & mala mentis
Gaudia, moriferúmque aduerso in limine Bellum,
Ferreíque Eumenidum thalami, & Discordia demens
Vipercum crinem vittis innexa cruentis.

OVIDIANAE autem Hypsipyles clara admodum imprecatio est,

Quod si quis ab alto
Iustus adest precibus Iuppiter ipse meis:
Quod gemit Hypsipyle, lecti quoque succuba nostri
Mœreat, & leges sentiat ipsa suas.
Vtque ego destituor coniunx, matérque duorum,
At totidem natis orba sit atque viro.
Nec malè parta diu teneat, peiúsque relinquat:
Exulet, & toto quærat in orbe fugam.
Quàm fratri germana fuit, miseróque parenti
Filia, tam natis, tam sit acerba viro,
Cùm mare, cùm terras contempserit, aera tentet:
Erret inops, expes, cæde cruenta tua.
Hæc ego coniugio fraudata Thoantias oro.
Viuite deuoto nuptáque, vírque toro.

Quæ neque tumida, neque vulgaria, ac tam rotunda, vt tam breui gyro, tam composita apud multos etiam excellentes possimus desiderare.

CATVLLI verò Ariadna hæc,

Quare facta virûm multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantes præportat pectoris iras,
Huc huc aduentate: meas audite querelas
Quas ego nunc misera extremis proferre medullis
Cogor, inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam veræ nascuntur pectore ab imo:
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum.
Sed quali solam Theseus me mente reliquit:

Tali

Tali mente, deæ, funestet séque, suósque.

SINGVLA euenta designatius exequitur Valerius Flaccus in 1,

- tu nuncia sontum
Virgo Ioui: terras oculis quæ prospicis æquis:
Vltricésque deæ: fásque, & grandæua furorum
Pœna parens, meritis regis succedite tectis
Et sæuas inferte faces, sacer effera raptet
Corda pauor: nec sola mei grauia affore nati
Arma ratémque putet: classésque & pontica signa,
Atque indignatos temerato littore reges
Mente agitet: sempérque metu deducat ad vndas
Arma ciens, Mors sera viam, tentatáque claudat
Effugia: & nostras nequeat præcurrere diras.
Sed reduces iam iámque viros, auróque coruscum
Cernat iter, stabo insultans, & ouantia contra
Ora, manúsque feram, tum vobis siquid inausum,
Arcanúmque nefas, & adhuc incognita lethi
Sors superest: date fallaci pudibunda senectæ
Exitia, indecorésque obitus: non marte nec armis
Aut nati, precor, ille mei dignatus vt vnquam
Ense cadat, quem fida manus, quem cura suorum
Diripiat, lacerétque senem: nec membra sepulchro
Contegat Hæc noster de rege piacula sanguis
Sumat, & heu cunctæ, quas misit in æquora gentes.

Videmus igitur vbique inuocationes tetrorũ numinum ad vltionem, atq; exitium. quæ sunt apud diuinum Poetam excellentissimè in eodem IIII,

Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras.
Túque harum interpres curarum, & conscia Iuno,
Nocturnísque Hecate triuiis vlulatæ per vrbes,
Et diræ vltrices, & dij morientis Elisæ,
Accipite hæc, meritúmque malis aduertite numen:
Et nostras audite preces.

Cuius luce aspersit sua STATIVS in 1, Thebaid.

Dij sontes animas, angustáque tartara pœnis
Qui regitis, túque vmbrifero Styx liuida fundo
Quam video, multúmque mihi consueta vocari
Annue Tisiphone, peruersáque vota secunda.

Et mox,

Exaudi, si digna precor, quæque ipsa furenti

Subiiceres. orbum visu, regnisque carentem
Non regere, aut dictis mœrentem flectere adorti,
Quos genus quocunque toro. quin ecce superbi
Prò dolor & nostro iamdudum in funere reges
Insultant tenebris, gemitúsque odere paternos.
His sine etiam funestus ego? (Sequuntur verè dira)
& videt ista deorum
Ignauus genitor? tu saltem debita vindex
Huc ades. & totos in pœnam ordire penates.
Indue quod madidum tabo diadema cruentis
Vnguibus arripui: votisque insticta paternis
Impedia in fratres generis consortia ferro
Dissideant. da tartarei regina barathri,
Quod cupiam, vidisse nefas. nec tarda sequetur
Mens iuuenum: modò digna veni: mea pignora nosces.

ALIVS modus apud Senec. in OEdipo, ac similior Horatianis minis, mista tamen,

Te te cruenta sceptra qui dextra geris,
Te pater inultus vrbe cum tota petam:
Et mecum Erynnes pronubas thalami traham,
Trahamque sonantes verbera. incestam domum
Vertam, & penates impio marte obteram.
Proinde pulsum finibus regum ocyus
Agite exulem. Quodcunque funesto gradu
Solum relinquet, vere florifero virens
Reparabit herbas: spiritus puros dabit
Vitalis aura veniet & sylvis decor:
Lethum, luésque, mors, labor, tabes, dolor.
Comitatus illo dignus, excedent simul.
Et ipse rapidis gressibus sedes volet
Effugere nostras: sed graues pedibus moras
Addam, & tenebo. Reptet incertum via
Baculo senili tristis pertentans iter
Præcipite terras, auferam cœlum pater.

QVO loco defecit à legibus imprecationum poeticarum. Hoc enim agimus, vt quæ ex historiis cognouimus euenisse, id in vota imprecantium inferamus. At Polynices nunquam ad senium peruenisse dictus est. Lōgè melius mutuas clades prædixisset, & in ipsis rogis flāmæ dissipationem, Euripidę Oedipo in exilium abeunti hoc addidit Seneca. Sophoclis autem OEdipus in Colono

lono bis, semel voto, iterum diris,

Ἀλλ' οἱ θεοί σφι, πρίν τιν' ἀπωσάμενον πόλιν
Ἔξω καταστάσειαν, ἐκ δὲ ἐμοὶ τέλος
Αὐτοῖς γένοιτο τῆς δὲ τῆς μάχης πέρι,
Ἧς νῦν ἔχουσι, καὶ παναρχεμόστου δόρυ.
Ὡς καὶ τὸν ἄνδρα νῦν σκῆπτρον καὶ θρόνους ἔχει
Μείνειεν, ὅστις αὖ ξηλήλυθ' ὡς πόλιν
Ἔλθοι ποτ' αὖθις. Hoc votum, hæ diræ,
Σὺ δ' ἐρρ' ὀπόπτις ὤν τε, καὶ πατρῴαν ἐμοὶ
Κακῶν κάπισε, πάς δὲ συμπαθῶν ἀνὴρ
Ἅς σοι κελεύω, μήτε γῆς ἐμφυλίᾳ
Δορὶ κρατῆσαι, μήτε νησάσαι ποτὲ
Τὸ κοῖλον Ἄργος, ἀλλὰ συζυγεῖ χερὶ
Θανεῖν, πανεῖν δ' ὑφ' ὧνπερ ἐξηλάσατο.
Τοιαῦτ' ἀρῶμαι, καὶ καλῶ τὸν πατρῷον
Στυγνὸν παραρῶνα τὸν θεῶν, ὡς σ' ὀπυίσῃ.
Καλῶ δὲ πάς δὲ δαίμονας, καλῶ δ' Ἄρη
Τὸν σφῶϊν τὸ δυσνὸν μῖσος ἐμβεβληκότα.
Καὶ ταῦτ' ἀκούσας εἶχες, κἀξᾴστιλλ' ἴων
Καὶ πᾶσι καὶ δμῳοῖσι; τοῖς σεαυτῆς δ' ἐμοί
Πιστοῖσι συμμάχοισιν, ἄνευ οἰδίπου
Τοιοῦτ' ἄνειμι πᾶσι τοῖς αὐτοῦ γένος.

Est & apud Martial. epigramma non absimile diris.

COMPARATIONES.

CAPVT XIIII.

IN comparationibus autem deprehendemus manifestam vel felicitatem, vel curam, vel anxietatem, vel exuberantiam, vel meticulosam superstitionem. Sunt autem frequentiores de leone: quarum varietatem in hisce spectare licet.

LEO.

SILIVS, in XI.

Illatus velut armentis super ardua colla
Cùm sese imposuit, victórque immane subire
Infremuit leo, & immersis grauis vnguibus hæsit:
Mandit anhelantem pendens ceruice iuuencum.

Nares potius occupat verbum languidum, *illatus*: & languidius *imposuit*. In v. autem efficacior & quæ agnoscat vestigia Virgiliana,

Haud secus è specula præceps delatus opaca

Subsidens campo, summissos contrahit artus,
Cùm vicina trucis conspexit cornua tauri,
Quanuis longa fames stimulet, leo, nunc ferus alta
Surgentes ceruice toros, nunc torua sub hirta
Lumina miratur fronte, ac iam signa mouentem,
Et sparsa ad pugnas meditantem spectat arena.

Penè omnia ex Marone. De leunculis autem idem in x, propria, ac satis leui inuentione,

Haud secus, ac Libyca fœta tellure leæna,
Inuadunt rapidi iandudum, & inania tentant
Nondum sat firmo catuli certamina dente.

Maiore sono Lucani descriptio, atque operosior in I, atque etiam propius accedens ad bestiæ naturam. fremit enim ante aggressionem. Addit autem in extrema desperatione feram constantiam.

AEstiferæ Libyes viso leo comminus hoste,
Subsedit dubius, totam dum colligit iram:

Eadem sanè delineamenta quæ & Silio, sed addit ex ea, quam vulgò iactant, natura,

Mox, vbi se sæuæ stimulauit verbere caudæ,
Erexítque iubas vasto & graue murmur hiatu
Infremuit, tum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant venabula pectus,
Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Frustratum autem præda non ignobili carmine. Claudianus libr. II, in Ruffinum,

-vacuo qualis discedit hiatu
Impatiens remeare leo: quem plurima cuspis,
Et pastorales pepulerunt igne cateruæ:
Inclinátque iubas, demissáque lumina volat:
Et trepidas mœsto rimatur murmure syluas.

QVÆ tamen in II, de raptu Proserpinæ est; exprimit idem argumentum, quod superiores:

Ille velut stabuli decus, armentíque iuuencam
Cùm leo possedit: nudatáque viscera fodit
Vnguibus: & rabiem totos erexit in armos.
Stat crassa turpis sanie: nodósque iubarum
Excutit, & viles pastorum despicit iras.

Ex iis autem, quas sex posuit PAPINIVS diuersis locis, quænam sit excellentior, videamus, in VI, Thebaidos hæc,

Qualis

Qualis vbi primam leo manè cubilibus atris
Erexit rabiem (verba eadem quæ Claudiani) *& sæuo speculatur ab antro:* sic Silius, *opacam speculam:*

Aut ceruum aut nondum bellantem forte iuuencum,
It fremitu gaudens, licet arma gregésque lacessant
Venantum: prædam videt, & sua vulnera nescit.

Sic Lucanus, *securus vulneris,*

In eodem libro leonis nobilitatem,

Vt leo, Massyli cùm lux stetit obuia ferri,
Tunc iras, tunc arma ciet, si decidat hostis,
Ire super satis est, vitámque relinquere victo.

In nono autem quæ describitur, & quæ suprà ex Silii x, recitabatur, haud absimilis,

Vt leo, cui paruo mater Getula cruentos
Suggerit ipsa cibos, cùm primùm crescere sensit
Colla iubis, toruúsque nouos respexit ad vngues:
Indignatur ali: tandémque effusus apertos
Liber amat campos, & nescit in antra reuerti.

ALIAS iras, aliúsque modi animum generosum, in XI,

-indomitos vt cùm Massyla per arua
Armenti reges magno leo frangit hiatu,
Et contentus abit: rauci tunc comminus vrsi,
Tunc auidi venêre lupi, rabiéque remissa
Lambunt degeneres alienæ vulnera prædæ.

STATIVS enim, leo abit, relinquens quod superest ignobilioribus bestiis. Tametsi à physicis dictum est halare eum tetros odores in prædæ reliquias, qua fœditate ab iis abhorreant feræ.

SEQVVNTVR duæ, altera effœti iam atque viribus destituti: altera cicurati. prior est in eodem,

-qualis leo rupe sub alta,
Quem viridem quondam syluæ, montésque tremebant:
Iam piger & longo iacet exarmatus ab æuo.
Magna tamen facies, & non adeunda senectus.
Et, si dimissus veniat mugitus ad aures,
Erigitur, meminítque sui, virésque peractas
Ingemit, & campis alios regnare leones.

ALTERA in I, Thebaidos,

Vt leo materno cùm raptus ab vbere, mores
Accepit: pictíque iubas, hominémque vereri
Edidicit: nullásque ruit, nisi iussus, in iras,

Si semel aduerso radiauit lumine ferrum:
Ira fides: domitórque inimicus:

SIMILLIMA Lucani in IIII,

Sic vbi desuetæ syluis, in carcere clausæ
Mansueuere feræ, & vultus posuere minaces,
Atque hominem didicere pati iam non à ferro, sed gustatu sanguinis efferari: *si torrida parmis*
Venit in ora cruor: redeunt rabiésque furórque:
Admonitæque tument gustato sanguine fauces.
Feruet, & à trepido vix abstinet ora magistro.

Sic etiam tradit cum cęteris Plinius: cicurem leonē lambentem nihil noui moliri: attenuata demum cute vbi ad sanguinis gustum deuentum sit, feritatem pristinā renouari.

Lęena. DE Lęna quoque, & eius amore erga catulos luculentè cecinit in X, PAPINIVS,

Vt Lea, quam sæuo fœtam pressere cubili
Venantes Numidæ: matos erecta superstat
Absente sub incerta, torum, ac miserabile frendens.
Illa quidem turbare globos, & frangere morsu
Tela queat, sed prolis amor crudelia vincit
Pectora, & in media catulos circunspicit ira.

Tigris. CVI placuit adiungere eiusdem Tigrin ex eodem,

-sic aspera Tigris
Fœtibus abreptis, Scythicæ deserta sub antro
Accubat: & tepidi lambit vestigia saxi.
Nusquam resilet, & rabies, ferit ásque famésque
Oris- fames oris, duriusculum,
-eunt præter secura armenta gregésque,

at armenta nulla pascuntur illis locis.

Aspicit illa iacens, vbi enim quibus vbera pascat:

minus quadrat pascere vbera.

Aut quos ingenti premat expectata rapina.

at non premit catulos præda, sed iuuat apposita.

VRSÆ.

Proxima leonis generositati vrsę feritas est: quapropter è VI, Pharsaliæ Pannonicam feram, & assuetum Numidicis venatorem videamus,

Pannonis haud aliter post ictum sæuior vrsa:
Cùm iaculum parua Libys amentauit habena:
Se rotat in vulnus, telúmque irata receptum

Impetit,

Impetit, & secum fugientem circuit hastam.

Non potuit planius depingi & fuga & conuersio bestiæ in vulnus simul. Hoc enim vidimus nos. quippe hoc habent vrsi nostrates. pō rarò sanè interfuimus venationi: vt telo potius ac prius irascantur, quàm percussori. Cōtrà de leone proditum est.

TAVRI.

Neque semper leoni cedit taurus. cicurē nánque leonem à tauro victum sæpe audiuimus, semel vidimus. Mutua igitur eorum prælia recitabo primùm ex Idea poetarum: i. Georgic. III, deinde ex aliis. In libr. Aristotelis, atque in Originibus dictum est quid esset ἀπαγελεῖν. Id ex hac narratione facilè declaratur,

Illi alternantes multa vi prælia miscent
Vulneribus crebris, lauit ater corpora sanguis:
Versáque in obnixos vrgentur cornua: vasto
Cum gemitu reboant syluæque, & magnus Olympus.

Placet etiam addere diuina illa ex historiis naturalibus,

Nec mos bellantes vnà stabulare: sed alter
Victus abit, longéque ignotis exulat oris:
Multa gemens, ignominiam plagásque superbi
Victoris, tum quos amisit inultus, amores.
Et stabula aspectans regnis excessit auitis.

PROSEQVENDVS ergo ad reditum vsque,

Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura iacet pernox instrato saxa cubili,
Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta.

POST hæc arguta illa & rotunda,

Et tentat sese, atque irasci in cornua discit,
Arboris obnixus trunco, ventósque lacessit
Ictibus, & sparsa ad pugnam proludit arena.

HÆC exercitatio, hic reditus,

Post vbi collectum robur, virésque receptæ:
Signa mouet, præcépsque oblitum fertur in hostem.

Deinde eam apponit comparationem, qua & alios omnes superat, & seipsum prouocat. quippe ex VII, diuini operis suprà posuimus hanc,

Fluctus vti primo cœpit cum albescere vento
Paulatim sese tollit mare, & altius undas
Erigit, inde imo consurgit ad æthera fundo.

Hic verò hanc,

Fluctus vt in medio cœpit cùm albescere ponto
Longius, ex altóque sinum trahit, vtque volutus
Ad terras, immane sonat per saxa, nec ipso
Monte minor procumbit: at ima exæstuat vnda
Verticibus, nigrámque alte subiectat arenam.

LVCANVS autem in II, sine metaphora regnorum & signorum,

Pulsus vt armentis primo certamine taurus,
Syluarum secreta petit, vacuósque per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis:

QVANTO viuidiora illa Maronis?

Nec redit in pastus nisi cùm ceruice recepta
Excussi placuere tori: mox reddita victo
Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
Inuito pastore trahit. Considerabis an tauri comitentur nouum victorem.

STATIVS in II, Thebaidos vetus Lucani verbis quibusdam,

-veluti dux taurus amata
Valle carens pulsum solito quem gramine victor
Iussit ab erepta longè mugire iuuenca:
Cùm profugo placuere tori, ceruíxque recepto
Sanguine magna redit, fractaque in pectore vires
Bella cupit, saltúsque & capta armenta repetit,
Iam pede, iam cornu melior, pauet ille reuersum
Victor: & attoniti vix agnouere magistri.

In III. autem victorem taurum optimis describit versibus,

-sic nota in pascua taurus
Bellator redit: aduerso cui colla, suóque
Sanguine prosciscique natant palearibus armi.
Tunc quoque lassa tumet virtus: multúmque superbit
Pectore despecto, vacua vacet hostis arena
Turpe gemens, crudósque vetat sentire dolores.

De eodem in IIII,

Vt possessa diu taurus meat arduus inter
Pascua, iam lassa ceruice, & inanibus armis:
Dux tamen haud illum bello attentare iuuencis
Sunt animi. Nam trunca vident de vulnere multo
Cornua, & ingentes plegarum in pectore nodos.

FLACCVS autem in II, Argonauticôn,

-qualis

-qualis per pascua victor
Ingreditur, tum colla tumens, tum celsior armis
Taurus vbi assueti pecoris stabula alta remisit,
Et patrium nemus, & bello quos vltus amores.

TANTVM verò pugnacis naturæ in hoc animali ab hoc poeta compertum est, vt etiam aliis duobus locis eius comparationibus ingenium suum exornarit.

In VI,

Non sic ductores gemini gregis horrida tauri
Bella mouent: medio coniunx stat candida prato
Victorem expectans: rumpunt obnixa ferentes
Pectora: subdit amor stimulos ac vulnera sanat.

Neque de nihilo est, cùm candor additur iuuencæ. nam & nos equos habuimus, qui in candidas essent feruidiores: & nunc mulus est nobis, qui equabus candidis plus mouetur. Quod autem suprà modestè dixit, victoriam minuere sensum doloris: hîc audacius ait, amorem vulnera sanare, nõ enim sanat, sed prohibet acerbitatẽ.

In XI,

Sic vbi regnator post exulis otia tauri
Mugitum hostilem summa tulit aure iuuencus,
Agnouítque minas magna stat feruidus ira
Ante gregem, spumíque animos ardentibus effert:
Nunc pede toruus humum, nunc cornibus aera findens.
Horret ager: trepidæque expectant prælia vaccæ.

APER.

Aper his proximum occupabit locum: cuius comparatio est apud Statium in XI,

Fulmineos veluti præceps cùm comminus egit
Ira sues, deinde mutat numerum quemadmodum apud Aristotelem, Theophrastum, Terentium suis locis obseruatum est à nobis:

-stricíque erexit pectora setis:

Igne tremunt oculi, posuit: *tremunt*, pro scintillant, nam sanè sunt ἐνάργειαι intenti scilicet. qui est impetus & constantia, vt apud Plinium,

-lunatáque dentibus vncis
Ora sonat, spectat pugnas de rupe propinqua
Venator pallens: imo ardens, & bonæ spei plenus.
Canibúsque silentia suadet.

SILVVS autem in I,

Fulmineus, ceu Spartanis latratibus actus:
Cùm syluam occursu venantum perdidit, hirto
Horruit sæuus dorso, & postrema capescit
Prælia, candentem mandens aper ore cruorem,
Iámque gemens geminum contra venabula torquet.

non est gemitus: quippe is affectus ex mœrore, quotics incluſi in corde ſpiritus erũpunt: At in apro hoc est quod in ligunatore qui conatus adiuuat aſpiratione in ictibus. ſi hiſce poetis notum fuiſſet, quantum ignis eo in furore concipiunt dentes, non reticuiſſent. Hæc autem cum Virgilianis comparata lucem amitterent, quàm poſſunt illorum abſentia impetrare. eſſent enim optima ſi illa non fuiſſent.

LVPI.

Nunc lupi audaciam, verſutiam, inſidias ſpectemus in aliis poetis poſt Virgilium:

SILIVS in VII, *-ceu nocte ſub atra*
Munitis paſtor ſtabulis, per ouilia clauſum
Impauidus ſomni ſeruat pecus: effera ſæuit,
Atque impaſta truces vlulatus turba luporum
Exercet, morſúque quatit reſtantia clauſtra.

AVDACIA hæc inconſulta: aperit enim paſtori aggreſſiones ſuas. STATIVS autem in quarto propius imitatur circunſpectionem Virg.

Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
Pectora tabenti ſanie grauis, hirtáque ſetis
Ora cruentata defermis hiantia lana:
Decedit ſtabulis, huc illuc turbida verſans
Lumina: ſi duris comperta clade ſequantur
Paſtores, magnúque fugit non inſcius auſi.

A DILIAM verò Maronis: quæ eſt in II, diuini operis, in V, Thebaidos inuenies eam aſpirare quam de Leæna feribit STATIVS,

-non aliter Sythicos armenta per agros
Hyrcanæ clauſere Leæ quas exigit ortu
Prima fames, auidíque implorant vbera nati.

Non minore ſtudio in hac quoque eandem imitatus eſt,

-rabidi ſub agmine miſto
Sub noctem coiere lupi, quos omnibus agris,
Nil non auſa fames longo tenuauit hiatu

Credo

Credo ita voluit: Attenuatos exercuit omnibus agris. Neque enim potuit fames omnibus locis attenuare. per pertua enim fuiſſet,

Iam ſtabula ipſa premunt, torquet ſpes irrita fauces,
Balatúſque tremens, pinguéſque ab ouilibus agne,

Melius pauidæ, aut ſic:

Balatuſque frequens trepidis ab ouilibus

Sequuntur ſimilia illis Silij,

Quod ſupereſt, duris aſtringunt poſtibus vngues,

Languida vox, & iners hic, *aſtringunt.*

Pectoraque, & ſiccos minuunt in limine dentes.

Aſtum verò in I, Achilleidos,

-ceu fœdere iuncto
Hyberna ſub nocte lupi: licet & ſua pulſet
Natorúmque fames: penitus rabiémque, mináſque
Diſſimulant, humiléſque meant: ne nuncies hoſtes.
Cura canum, & trepidos moneat vigilare magiſtros.

Ad lupos quoque referas ſimul & ad ceruas aliorũ, quæ idem poeta poſuit in V, Thebaidos,

-qualis cùm cerua cruentis
Circumuenta lupis: nullum cui pectore molli
Robur, & in volucri tenuis fiducia curſu:
Precipitat ſuſpenſa fugam: iam iámque teneri
Credit, & eluſos audit concurrere morſus.

LONGE alia à cerua illa Virgiliana.

EQVVS.

Brutorum nobiliſsimũ pulcherrimúmq; iam ex poetis pictum exhibeamus. Multa promes diuina ex III, conſummati operis apud Poetam. Silius in X, de certatore,

Sic vbi proſiluit Piſæo carcere præceps,
Ante ſuos it victor equus, currítque per auras
Non ſolùm ante alios, ſed enim, (mirabile dictu)
Haud vlli durant viſus æquare volantem.

At neque volant numeri: neque non durum verbum, *durant*: Quid enim eſt? oculus non *duras æquare* currentem. Longè felicius CLAVDIANVS in nuptiis Honorij, ad normam Virgilianam,

Nobilis haud aliter ſonipes, quem primus amoris
Sollicitauit odor, tumidus, quatiénſque decoras
Curuata ceruice iubas, Pharſalia rura
Peruolat, & notas hinnitu flagitat amnes.

Naribus accensis mulcet fœcunda magistros
Spes gregis: & pulchro gaudent armenta marito.

Priori comparationi similior ea quæ in I, Pharsaliæ,

quantum clamore iuuatur,
Elesus sompes, quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, promissque repagula laxet.

Quæ verò in IIII, de equo scribuntur, non iam designat comparationem, poteris tamen inde petere: est enim narratio fessum equum longè latéque declarans. tu eligito meliora,

Quippe vbi non sompes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulsu, rigidos vexantia frenos
Ora tenens: spargítque iubas, & surrigit aures:
Incertóque pedum pugnat non stare tumultu.

AVDIS quandam peregrinitatem,

Fessa iacet cervix, fumant sudoribus artus:
Orágque proiecta squallent arentia lingua
Pectora rauca gemũt, quæ creber anhelitus vrget:
Et defecta grauis longè trahit ilia pulsus.
Siccaque sanguineus durescit spuma lupatis
(Malim, *Rarágque sanguineus arescit*)
Iámque gradum neque verberibus, stimulísque coactũ
Nec quamuis crebris iussi calcaribus addunt.

Longè mollius possunt hæc & magnificentius,

Iam neque lenta gradum languentibus addere possunt
Verbera frustratísque latus calcaribus vrgent:
vel sic: *nec fossi parem calcaribus armi.*

Tametsi hoc est maximum præceptum nostris imitatoribus proponendum, ne potius dicant, quę alij dixerunt, quàm quæ non dixerunt: nisi lucem, numeros, venerem adiungere sese posse sperant, quæ Flacco, Lucano, Silio sæpe desunt.

Quanquam verò Latinorum comparationibus locus hic designatus est: libet tamen Oppiani absolutissimi Græcorum apponere quæ de equo in V, posuit Piscationem,

ὅσσα τις ἱππος ἐὼν
Ἱδρῶτ' ἐξανύσας κραιπνὸν δέρος, πέρματος ἄκρου
Ἀμφὶ νύφ' ἀφρηκτοιο γένυν σπολέοιν χαλινοῖς
Ἐμπολέσῃ. τρομέει δ' ὑπὸ φόβεα κιδνατὰ δόμος.

SERPENTIS.

Ad alia transeundum animalia. Serpentis comparationem habes in II, Æneid. quam suprà posuimus: nunc aliorum ingenia experiamur. Silius in XVII,

Qualis in æstiferis Garamantum fœta venenis
Attollit campis feruenti pastus arena
Colla Partonius serpens latéque per auras
Vndantem torquet perfundens nubila tabem.

Cæterùm vt locupletius queas aliquid explicare, consultũda sunt bi et trium poetarũ carmina, quibus serpentũ narrationes luculentæ sunt. Silij in VI, cæteris impar,

-serpens centum porrectus in vlnas
Lethalem ripam, & lucos habitabat Auernos.
Ingluuiem immensi ventris, grauidámque veneni
Aluum depressa satiabant fonte leones,
Aut acta ad fluuium terrenti lampade Solis
Armenta, & tractæ fœda grauitate per auras
Ac tabe afflatæ volucres: semesa iacebant
Ossa, solo infirmi, latéque repletus, & asper
Vastatis gregibus, nigro vectabat in antro.
Isque, vbi feruenti concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido & spumantibus vndis,
Nondum etiam toto demersus corpore in amnem,
Iam caput aduersæ ponebat margine ripæ.

Longè melioribus numeris Papinius in V,

Terrigena exoritur serpens: tractúque soluto
Immanem sese vehit, ac post terga relinquit.

Quia motus reptilium fluctuabundus est, constat enim ex pulsu primo, mox tractu: quemadmodum in cæteris quoque animalibus. Iccirco se relinquit post tergà: eam partem quam tracturus est, post depulsionem antecedẽtis. Sequitur, *Limida fax oculis*: maluit liuidam lucem attribuere quàm purã igneam: cuiusmodi sanè magis placet mihi,

-tumidi stat more veneni
Spuma virens, ter lingua vibrat: terna agmina adunci
Dentis, & auratæ crudelis gloria frontis
Prominet. Agnoscas quantũ & cuiusmodi, ex iis quæ facit,
-miseræ nunc robora syluæ
Atterit, & vastos tentat complexibus ornos.
Sæpe super fluuios geminæ sacet aggere ripæ
Continuus, squammísque incisus adæstuat amnis.

& mox de fiticuloso,

Senior anfractu lateruum sinuosa retorquens
Tergа solo, sectique nocens furit igne veneni:
Volutur, & vacuus fluuiorum in vallibus errat.
Incertúsque sui, liquidum nunc aera lambit
Ore supinato: nunc arua gementia radens
Pronus adhaeret humo, si quid viridantia fudere
Gramina: percussa calidis afflatibus herbae
Quа tulit ora cadunt, moriturque ad sibila campus.

Deinde ponit comparationem, atque tantum esse, quantus anguis cœlestis qui inter vtranque vrsam tenditur: sicut Silius in XIII. Ouidius horum multa, minore tamen sono, in III, transformationum,

Martius anguis erat, cristis præsignis, & auro.
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno.
Trésque micant linguæ, triplici stant ordine dentes.

& mox: *longo caput extulit antro*
Caeruleus serpens, horrendáque sibila misit. nec multò pòst,
Ille volubilibus squammosos nexibus orbes
Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcum
At media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus, tantóque est corpore, quanto
Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.

Quemadmodum apud Statium, sic facit ille iactum lapidis in prima aggressione, Sic Ouidius denique,

-plenis tumuerunt guttura venis,
Spumáque pestiferos circumfluit albida rictus.
Terráque rasa sonat squammis: quippe halitus exit
Ore niger, Stygio vitiatas inficit herbas.

POST hæc indulget ingenio,

Ipse modò immensum spiris facientibus orbem
Cingitur, interdum longa trabe rectior extat:
Impete nunc vasto, seu concitus imbribus amnis
Fertur, & obstantes perturbat pectore syluas.

Habes multam lucem in hisce, multos recessus. verùm tot, tanta, tam bona, cum illis paucis cõparare non equidem ausim,

Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta,
Horresco referens, immensis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterque ad littora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæque
Sanguineæ exuperant undas, pars cætera pontum

Ponè

Ponè legit, sinuátque immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo: iámque arua tenebant:
Ardentésque oculos suffecti sanguine & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

Illa verò splendidissima, numerosissima, rotundissima, ex III, perfectissimi operis prætetire mihi religio est,

Tollentémque minas, & sibila colla tumentem
Deijcit, iámque fuga tumidum caput abdidit alte
Cùm medij nexus, extremæque agmina caudæ
Soluuntur, tardóque trahit sinus vltimus orbes.

Addamus & illa Apollineis non inferiora,

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis
Squammea conuoluens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum.
Qui, dum amnes vili rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent vdo terræ, ac plouialibus Austris,
Stagna colit, ripísque habitans, hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranísque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terræque ardore dehiscunt:
Exilit in siccum & flammantia lumina torquens
Seuit agris asper que siti, atque exterritus æstu.

AQVILAE AC SERPENTIS.

Serpentis autem atque aquilæ comparationem suprà posuimus ex Marone: hic ex aliis. Pugnat pro pullis apud Silium lib. XII,

Haud secus occuluit saxi quos vertice fœtus
Ales fulua Iouis, tacito si ad culmina nisu
Euasit serpens, terrétque propinquus hiatu:
Illa hostem rostro, atque assuetis fulmina ferre
Vnguibus incessens, nidi circumuolat orbem.

Virgilius, quemadmodum suprà posuimus, pugnam tanquam inter hostes. At Oppianus in V, Piscationum, quod hic de Aquila, ipse de hirundine: alio tamen euentu,

Ὡς δ' ὁπότ' ὀρταλίχοις πι χολωσάμενος πατὴρ χόλον
Νέρθεν ὑπὸ ὀφρύος τυχὼν ὄφις αἴγιλι πλάσσῃ, &c.

Nam suprà posuimus in comparatione Maronianæ Iusciniæ.

SIMILLIMA in V, Thebaidos,

Ac velut aligeræ sedem fœtúsque parentis
Cùm piger umbrosa populatus in ilice serpens:
Illa redit, querulæque domus miratа quietem

Stat super impendens, aduectósque horrida mœstos
Excutit ore cibos, cùm solus in arbore chara
Sanguis & errantes per capta cubilia plumæ.

Virgilij autem filo texuit augurium suum Claudianus in bello Gildonico,

-fuluúsque tenantis
Armiger ad liquidam cunctis spectantibus æthram
Correptum pedibus curuis immexuit hydrum.
Dúmque reluctantem morsu partitur obunco.
Hæsit in vngue caput, truncatus decidit anguis.

Aquilę verò naturam in exploranda pullorum generositate, describit idem in præfatione quam dixit in tertium Honorij consulatum,

Paruos nam aquilis, fas est, educere fœtus
Ante fidem Solis, indiciúmque poli.
Nam pater, excusso salit cùm germine proles,
Oua que maternus rupit himica tepor,
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos
Et recto flammas imperat ore pati.
Consulit ardentes radios, & luce magistra,
Naturam, vires, ingeniúmque probat.
Degeneres refugo torsit qui lumine visus:
Vnguibus hunc sauis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
Sustinuitque acie nobilitore diem,
Nutritur: volucrúmque potens, & fulminis hæres
Gestaturus summo tela trisulca Ioui.

Quæ satis leuia Lucanus inclusit pulcherrima comparatione: sic enim scribit in IX, vnde videtur illa sua deformasse,

Vtque Iouis volucer calido dum protulit ouo
Implumes natos, solis conuertit ad ortus:
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Sustinuere diem, cæli secernuntur in vsus.
Qui Phœbo cessere, iacent.

PHOENIX.

In secundo de laudibus Stiliconis, pulchra Phœnicis comparatio apud Claudianum,

Sic vbi fœcunda reparauit morte iuuentam:
Et patrios idem cineres, collectáque portat
Vnguibus ossa pius: Nilique ad littora tandem
Vnicus extremo Phœnix procedit ab Eoo.

Ad

Ad quem locum attulissem similes sententias ex luculentissimo poemario eiusdem poetæ. verùm ea opera in sequentem librum dilata est: vbi certa loca cum Lactantij locis conferuntur.

DELPHINI.

Ex quinto libro diuini operis, Delphinorum comparationem suprà describebamus. cum qua quid conueniat illi quæ in nono Thebaidos posita est, iudicare poteris,

Qualis cæruleis tumido subgurgite terror
Piscibus: arcani quoties deuexa profundi

(Epitheton, *arcani*, importunum hîc)

Scrutantem delphina vident: fugit omnis in imos
Turba lacus: viridéque metu stipantur in algas.
Nec prius emersi, quàm summa per æquora flexus
Emicet: & visis malit certare carinis.

FERA IN CAVEA.

Inter leones ex Lucano feræ cicuratę posuimus comparationem: cui addendum est quod fecit Claudianus: aliò nánque spectat. Illa mansueta efferascit: hæc ferox stupet.

Vt fera quæ montes nuper dimisit auitos,
Altorúmque exul nemorum damnatur arena:

Notabis eloquutionem,

Muneribus commota ruit. Vir murmure contrà
Hortatur, nixúsque genu vocabula tendit.
Illa pauet strepitus: cuneósque erecta theatrò
Despicit: & tanti miratur sibila vulgi.

Non *despicit*, sed *suspicit*: neque verò contemnit, si *pauet*. Neque satisfacit, *tanti*: aliud mallem.

Verè cicurem Statius dat in quinto Thebaidos,

Vt fera, quæ placido rabiem desuetа magistro,
Tardius arma mouet: stimulísque & verbere crebro
In mores negat ire suos.

GRVES.

Ex eodem Lucano Grues in superioribus iudiciis recensebantur. nunc è Statio afferamus. Ille nánque Thebaidos quinto sic,

Qualia trans pontum Phariis defensa serenis
Rauca Paretonio decedunt agmina Nilo,
Quum fera ponit hyems: illæ clangore fugaci
Vmbra freti, arúsque volant: sonat aureus æther.

Iam Boream, imbréſque pati: nam nare ſolutis
Amnibus, & nudo iuuat æſtiuare ſub Hæmo.

Non ſatisfacit, quum ait *iuuat pati Boream*: imò, frui: neque enim gelidus eſt. Neque intelligo quid conferat gruibus natatio. nam *ſub Hæmo* non ponente hyeme: ſed quanquam tunc vix quoque, ſub cancro natatur.

APES.

Quid, quóque modo de apibus ſtatuas ſcribere, non potes aliunde melius capere conſilium, quàm ex deo poetarum. Neque id ſolum eo in libro, qui omnem humanam diligentiam ſuperauit: quartum dico Georgicón ſed etiam in primo diuini operis, quæ quoniã ſupra notauimus, non hic repetentur. Sed conferantur illa Claudiani in Ruffinum,

-veluti paſtoris in ora
Commotæ glomerantur apes: qui dulcia raptu
Mella trahit, bellaſq; cient, & ſpicula tendunt:
Et tenuis ſaxi per propugnacula cuncta
Rimoſam patriam, dilecta pumicis antra
Defendunt: pronóque fauos examine velant.

Ad lucem Virgilianam directis metaphoris. Alia ratio fugitiuarum apud eundem in primo, de ſexto Honorij conſulatu.

-qualis Cybeleia quaſſans
Hyblæus procul ære ſenex, reuocare fugaces
Tinnitu conatur apes: quæ ſponte relictis
Deſcinere fauis, ſonitúque exhauſtus inani,
Raptæ mellis opes, ſolitæque oblita latebræ,
Perfida deplorat vacuis examina ceris.

Poſt operam diurnam Silius reuerſionem canit in ſecundo, aut imminente tempeſtate,

Aut vbi Cecropius formidine nubis aquoſæ
Sparſa ſuper flores examina tollit Hymetos,
Ad dulces ceras, & odori corticis antra:

Audis quàm hæret verſus, nec properant, vt vult hic,

Mellis apes grauidæ properant: denſóque volatu
Raucum connexæ glomerant ad limina murmur.

Neque dicam Glomerare murmur.

Vicit Statius Claudianum in x, Thebaidos,

Sic, vbi punicea paſtor rapturus ab antro
Armatæ erexit apes, fremit aſpera nubes,

Inque

Inque vicem ſeſe ſtridore hortantur: & omnes
Hoſtis in ora volant. Mox deficientibus illis
Amplexat, paruamque domum, captiúaque plangunt
Mella: laborantéſque premunt ad pectora ceras.

Altera verò Claudiani ſimilior eſt ei, quam ponit Lucanus in nono,

-ſimul effœtas linquunt examina ceras:
Atque oblita fami non miſcent nexibus alas:
Sed ſibi quæque volat, nec iam deguſtat amarum
Deſidioſa thymum: Phrygij ſonus increpat æris:
Attonitæ poſuere fugam, ſtudiúmque laboris
Florilegi repetunt, & ſacri mellis amorem.
Gaudet in Hyblæo ſecurus gramine paſtor
Diuitias ſeruaſſe caſæ.

SEDVLITATEM Claudianus in ſecundo de raptu,

-credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum: quum cerea reges
Caſtra mouent: fagíque cauo demiſſus ab alueo
Mellifer electis exercitus obſtrepit herbis.

Ex Marone deducebamus Martis deſcriptionem: quantò ſit ea Silius inferior, ex primo libro coniectari potes,

Quantus Biſtonius latè Gradiuus in oris
Belligero rapitur curru, telúmque coruſcans,
Titanum quo pulſa cohors, flagrantia bella
Cornipedum afflatu domat, & ſtridoribus axis.

Imò accendit bella, non *domat*. & in *afflatu* equorum plus flatus eſt: atq; in ſtridore axis plus ſtrepit, quàm rei. Breuius, ſed non mollius Claudianus in Eutropium,

Ecce autem flauis Gradiuus ab vſque Gelonis
Arua cruentato repetebat Thracia curru:
Subſidunt Pangæa rotis, altéque ſonoro
Stridunt axe niues.

Magna Papinij prudentia qui quum illa Virgiliana ſeſe poſſe aſſequi deſperaret: ſtilum conuertit ad illius ſedes deſcribendas,

-vbi mille furoribus illis
Cingitur aduerſo domus immanſueta ſub Hæmo,
Ferrea compago laterum: ferro arcta teruntur
Limina ferratis incumbant tecta columnis:
Laditur aduerſum Phœbi iubar: ipſáque ſedem
Lux timet, & durus contriſtat ſidera fulgor.

Digna loco statio.

EXPLICAT comitatum Virgilianum,

-primis salit Impetus amens
E foribus, cæcúmque Nefas, Iræque rubentes,
Exanguésque Metus: occultísque ensibus astant
Insidiæ, geminúmque tenens Discordia ferrum.
Innumeris strepit aula Minis. tristissima Virtus
Stat medio, lætúsque Furor: vultúque cruento
Mors armata sedet. Bellorum solus in áris
Sanguis, & incensis qui raptus ab vrbibus Ignis,
Et rerum Exuuiæ. circum & fastigia templi
Captæ insignibant gentes, cælatáque ferro
Frágmina portarum, bellatricésque carinæ,
Et vacui currus, protritáque curribus ora.
Pœnæ etiam, Gemitúsque: adeò vis omnis, & omne
Vulnus vbique ipsum, sed non nusquam ore remisso
Cernere erat.

CERERIS.

In duodecimo Thebaidos luculenta est admodum Cereris comparatio,

Qualis ab Aetnæis accensa lampade saxis
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ
Ausonium Siculúmque latus, vestigia nigri
Raptoris, vastósque legens in puluere sulcos.
Illius insanis vlulatibus ipse remugit
Enceladus, ruptóque vias illuminat igni.
Persephonen amnes, sylvæ, freta, nubila clamant,
Persephonen: Stygij tantum tacet aula mariti.

CLAVDIANVS autem non iam ad comparandum deduxit versus suos, sed ad iustam narrationem. Sic enim scriptum est in tertio de raptu,

-retróque solutis
Crinibus, ascendit fastigia montis anheli:
Exuperátque æstus, & nulli peruia saxa:
Atque indignantes vestigia calcat arenas.

Haud ita multò pòst,

Exitiúque reos flores, ipsúmque rapinæ
Detestata locum, sequitur dispersa viarum
Indicia: & pleno rimatur lumine campos:
Inclinátque faces. Omnis madet orbita fletu.

Omnibus

Omnibus adiungit: quocunque ijt, æquore fuluis.

(Non semel fuluas vndas appellat)

Adnatat vmbra fretis externáq; lucis imago.
Italiam Libyámq; ferit: clarescit Hethruscum
Littus, & accenso resplendent æquore Syrtes.

Ouidius in quinto Transformationum,

illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna
Pérq; pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus vbi alma dies hebetarat sidera, natam
Solis ab occasu, Solis quærebat ad ortus.

Pauca item ex Callimachi hymno in Cererem.

DIANÆ.

Dianam post Virgilij comparationem, apud alios videamus. Eam describit cùm Phœbo sub Latonæ cura Claudianus in Probini consulatu,

Qualis purpurea præbebat candida vestes
Numinibus Latona suis: quum sacra redirent
Ad loca nutricis iam non errantia Deli.
Illa ferox saltus, & desolata relinquens
Mænala, lassato Cretæ venatibus arcu:
Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis.
Extincto Pythone ferens. Tunc insula notos
Lambit amica pedes: ridétq; Aegæus alumnis
Lenior, & blando testatur gaudia fluctu.

STATIVS in primo Achilleidos cum ipsis Nymphis & Pallade breuissimè,

-quales Siculæ sub rupibus Aetnæ
Naides Ennæas inter Diana, feróxque
Pallas.

AMAZONVM.

Dianam igitur Palladémque sequatur Amazonum pictura. Claudianus exarmatas statuit in secundo de raptu,

Qualis Amazonidum peltis exultát ademptis

(Mallem positis, quàm *ademptis*: hoc enim vim designat,)

Pulchra cohors: quoties arcton populata virago
Hippolyte, niueas ducit post prælia turmas.
Seu flauos strauere Getas: seu fortè rigentem
Thermodontiaca Tænaim fregere securi,

Nescio quare frangunt glaciem, quæ quò solidior atque constantior, eò tutiorem munit viam transituris. Placet autem, quæ huic iuncta est, subdere comparationem. est enim valde bona,

Aut quales referunt Baccho solennia nymphæ
Mæoniæ, quas Hermus alit: ripásque paternas
Percurrunt auro madidæ. Lætatur in antro
Amnis, & vndantem declinat prodigus vrnam.

ARMATAS Silius in secundo, & Maronianis similiores,

Quales Threiciæ Rhodopem, Pangæáque lustrant
Saxosis nemora alta iugis: cursúque fatigant
Hebrum, innupta manus: spreti Ciconésque Getæq;,
Et Rhesi domus, & lunatis Bisthones armis.

STATIVS in primo Achilleidos breuem, sed luculentam, *quales Mæotide ripa*

Quum Scythicas rapuere domos, & capta Getarum
Mœnia suppositis epulantur Amazones armis.

QVAS cum Virgilianis vt compares, hîc apponentur,

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, mediísque in millibus ardet:
Aurea subnectens exertæ cingula mammæ.
Bellatrix: audétq; viris concurrere virgo.

HAEC in primo: in decimo hæc,

Quales Threiciæ quum flumina Thermodoontis
Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis:
Seu circum Hippolyten, seu quum se maxima curru
Penthesilea refert: magnóque vlulante tumultu
Fœminea exultant lunatis agmina peltis.

ETIAM ex illis harum spectes imaginem,

At medias inter cædes exultat Amazon:
Vnum exerta latus pugnæ pharetrata Camilla.
Et nunc lenta manu spargens hastilia densat:
Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem
Aureus ex humero sonat arcus, & arma Dianæ.

ENCELADI.

Quæ de Encelado cecinerit post Virgilium Claudianus, satis est supra declaratum. STATIVS in tertio Thebaidos ad illius normam, & penè iisdem verbis,

Quantus Thyrreni gemitus salis: aut vbi tentat
Enceladus mutare latus: procul igneus antris

Mons

Mons tonat: exundant apices, fluctúsque Pelorus
Contrahit: & sperat tellus abrupta reuerti.

LVCANVS in sexto nihil attulit noui aut acuti contra morem suum.

Non sic Ætnæis habitans in vallibus horret
Enceiado spirante Notum: quum tota cauernas

(languidum epitheton, *tota.*

Egerit & torrens in campos defluit Ætna.

Ex Flacci secundo notabamus in proximis animaduersionibus, Typhoeum non Inarime, vt apud Virgilium, sed Sicilia premi. Id quod ab Ouidio quoque in quinto Transformationum scribitur hisce versibus, quorum repræsentatio in hoc loco est opportuna,

Vasta Gigantæis iniecta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus vrget
Æthereas ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, tentátque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro:
Læua Pachyne tibi: Lilybæo crura premuntur:
Degrauat Ætna caput, sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammámque fero vomit ore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ,
Oppidáque, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus, & rex pauet ipse silentum
Ne pateat, latéque solum retegatur hiatu,
Immissúsque dies trepidantes terreat vmbras.

QVÆ vides rudia, atque inchoata simplicitate, quasi formulam quandam siue Ichnographiam picturæ plenioris.

PESTILENTIÆ.

Et quoniam multis versibus à nobis descripta est variis ex Poetis pestilentia, Claudiani breuitas ad simile argumentum adducenda est ex primo in Ruffinum:

Ac velut infecto morbus crudescere cœlo
Incipiens: primo pecudum depascitur artus:
Mox populos vrbésque rapit: ventísque perustis
Corruptos Stygiam pestem diffundit in amnes.

FRONDIVM CASVS.

Animarum frequentia in sexto diuini operis: quam in secundo de raptu Claudianus imitatus est:

Quam multa in syluis Autumni frigore primo

Lapsa cadunt folia: aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multæ glomerantur aues, vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

ILLE verò sic,

Conueniunt animæ: quantas violentior Auster
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.

SANE est admodum illustris.

COMETÆ.

Cometam diuini Poetæ iam descripsimus, nunc aliorum alij recitandi sunt. Claudianus in primo eiusdem, ex illius verbis: sed cum præsagiis,

-qualis laturus in orbem
Præceps sanguineo delabitur igne Cometes

(NON est *præceps*, neque *delabitur*.

Prodigiale rubens. Non illum nauita tutò,
Non impunè vident populi: sed crine minaci
Nunciat aut ratibus ventos, aut vrbibus hostes.

IN iisdem vestigiis hæret Silius Punicorum primo,

Crine vt flammifero terret fera regna Cometes
Sanguineum spargens ignem: vomit atra rubentes
Fax cœlo radios, & sæua luce coruscum
Scintillat sidus, terrísque extrema minatur.

NVMEROSIVS fuisset, *Sanguineam spargens aciem.*

LVCANVS extra comparationem simplici narratione in primo,

Ardentémque polum flammis, cœlóque volantes
Obliquas per inane faces, crinémque timendi
Sideris, & terris mutantem regna Cometen.

ITA etiam inuoluit τοὺς διάπλοντας.

TEMPESTATIS.

Quemadmodum adduximus pestilentiam in comparationes, ex eodem Poeta deducamus & tempestatem, ea est in Poematio de bello Gildonico, haud satis magna cum re,

Sic quum præcipites artem vicere procellæ,
Assiduóque gemens vndarum verbere nutat
Descensura ratis: cæca sub nocte vocati
Naufraga Ledæi sustentant vela Lacones.

MARIS.

Maris

Maris autem, siue æstum, siue impetum, siue agitationem velis, ex his poteris cognoscere. Sonus apud eundem in Ruffinum primo, longè felicius,

-ceu murmurat alti
Impacata quies pelagi: cùm flamine fracto
Durat adhuc, sæuitque tumor: dubiúmque per æstum
Lassa recedentis fluitant vestigia venti.

Æstum ex Virgilio, aut alluuionē suprà declarauimus. Cęterùm tāta est in illis numeris diuinitas, vt pudeat potius reliquisse, quàm ponere pigeat, ea est in vndecimo diuini Poematis,

Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras scopulósque superiacit vndam
Spumeus, extremámque sinu perfundit arenam:
Nunc rapidus retro, atque æstu reuoluta resorbens
Saxa fugit, littúsque vado labente relinquit.

STATIVS in vndecimo materiam addidit, non auxit,

Ceu redeunt nubes, ceu circunflantibus austris
Alternis procumbit ager, ceu gurgite cano
Nunc retegit bibulas, nunc obruit æstus arenas.

IMPETVM Lucanus in sexto,

Quum mare lassatur, quum se tollentibus Euris
Frangentem fluctus scopulum ferit: aut latus alti
Montis adest, serámque sibi parat vnda ruinam.

VENTORVM.

Iure locum hunc sibi deposcunt venti. Silius in quarto admodum insuauis,

Ceu gelidus Boreas, totum quum sustulit imo
Icarium fundo victor mare: nauita vasto
Iactatur sparsus, lacerata classe profundo:
Cunctáque canenti perfunditur æquore Cyclas.

NIHILO venustius in quartodecimo,

Non aliter Boreas Rhodopes à vertice præceps
Quum sese immisit, decimóque volumine pontum
Expulit in terras: sequitur cum murmure molem
Eiecti maris, & stridentibus affremit alis.

LONGE numerosior illa Satij ex vndecimo,

Vt notus & Boreas, gemino de cardine mundi,
His Riphæa niue, Lybicis hic pastus arenis:

(NON placet peſſus.)

Bella cient, clamant amnes, freta, nubila, ſylua:

(DEGRESSCIT oratio ad faciliora.)

Iámque patent strages, lugent ſua damna coloni.
Et tamen oppreſſos miseranda in æquore turba.

LVCANVS in ſecundo,

-vt quum mare poſſidet Auſter
Flatibus horriſonis: hunc æquora tota ſequuntur.
Si verſus tellus pulſu laxata tridentis
Æolij tumidis immittat fluctibus Eurum:
Quamuis icta nouo ventum tenuere priorem
Æquora, nubiferóque pelus conceſſerit Euro,
Vindicat vnda Notum.

NIVIS.

Poſt ventos habes imbres: grandines, niues. de illis ſuprà. de niuibus idem in quinto,

Talis hyperborea virides niue verberat agros
Iuppiter, obruitur campis genus omne ferarum,
Deprenſæque cadunt volucres (Nunquam niue cadunt)
-& meſſis amaro

Strata gelu. Nuſquam tam altæ ſunt ſegetes, quum ingruit nix, vt ſternantur. Neque *meſſis*, hîc proba vox, non enim dicitur niſi de matura ſegete, nam illud, *-vbi meſſis in herba eſt*, ſignificat ſpem meram eſſe, & falſam opinionem. *Meſſis.*

Sequitur, *-fragor inde ingis, inde amnibus ira.* neque neque hoc ſatisfacit. non enim ex niue fit fragor. neque dum ningit, amnes tumeſcunt: ſed ſolutis niuibus.

In fine Primi Piſcationum Oppianus ſine ſtrepitu ſubiicit oculis nitidiſſimo carmine,

Ὡς δ' ὁπόταν Δρύοπες ὀρεσιφόβητοι ἐλαφηὸν
Ἐσσυμένου ζαφέρου βοὸς ὑψικόμου Νεμέαιης
Κυνέαις ἰδέαν ὑποφαίνεται, ἠὲ δι' ἄκρου
Ἀργῆτι χρόνεαν ἐπαυγάζουσι κεκλυμμένα.

Non ignobilia ſanè vbi non extent Maroniana. At verò illa vbi ſeſe eduxerint è tertio nunquam ſatis laudari operis, oportet omnia ſilere. Obruuntur enim illius niuibus.

-Neque ville
Aut herbæ campo apparent, aut arbore frondes:
Sed iacet aggeribus niueis informis, & alto
Terra gelu latè, ſeptémque aſſurgit in vlnas.

Semper

Semper hyems, ſemper ſpirantes frigora Cauri,
Mox de glacie: tum de niue.
Interea toto non ſecius aere ningit.
Intereunt pecudes: ſtant circumfuſa pruinis
Corpora magna boum, confertáque agmine cerui.
Torpent mole noua, & ſummis vix cornibus extant.

Poſt hæc ea proſequitur, ad quæ nemo ſapiens auſit aſpirare.

In octauo Thebaidos niues & imbres ſimul,

-non tanta cadentibus hædis
Aeriam Rhodopen ſolida niue verberat Arctos:
Nec fragor Auſoniæ tantus, quum Iuppiter omni
Arce tonat, tanta quatitur nec grandine Syrtis
Quum Libyæ Boreas Italos niger attulit imbres.

Vbi, quare Auſoniæ fragorem poſuit: potius quàm alius loci, neſcio. Sanè oportuit loci nomen certum apponere, vnde tonitrua ingruerent. Itaque ſic mallem,

-quum Veſulus altæ
Arce tonat.

FLVVIORVM.

Poetarum princeps fluuiorum cõparationes aliquot fecit, quas ſuis diſpoſuimus locis. Ex primo eiuſdem operis pauca extra comparationem, ſed ſuo more, id eſt diuina,

Proluit inſano contorquens vortice ſyluas
Fluuiorum rex Eridanus, campóſque per omnes
Cum ſtabulis armenta tulit,

Adeò exundans eſt Lucanus, vt & ipſum furentem ſuperet Padum,

Sic pleno Padus ore tumens (iam duro ore os attribuit)
-ſuper aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros:
Succubuit ſi qua tellus, cumulúmque furentem
Vndarum non paſſa ruit: cum flumine toto
Tranſit, & ignotos aperit ſibi gurgite campos:
Illos terra fugit dominos non fugit: ſed auferunt.
-his rura colonis
Accedunt donante Pado.

Torrentem quoque ad rerum ſimilitudinem adduxit idem Maro: quemadmodum ſuperioribus commentationibus eſt animaduerſum. Silius autem in quarto ad Ilorum regulam,

Vt torrens celsi præceps è vertice Pindi
Cum sonitu ruit in campos: magnóque fragore
Auulsum montis voluit latus obuia passim
Armenta, immanésque feræ, syluæque trahuntur
Spumea saxosis clamat conuallibus vnda.

SAXVM AVVLSVM.

Auulsum ergo saxum in septimo Thebaidos præcipiti ruina contemplemur in versibus nobilissimis,

Sic vbi nubiferum montis latus, aut noua ventis
Soluit hyems: aut victa situ non pertulit ætas:
Desilijt horrendus campo timor: arma, virósque
Limite non vno, longauáque robora secum
Præcipitans: tandémque exhaustus turbine fesso
Aut vallem cauat, aut medios intercipit amnes.

PILÆ SAXEÆ.

Haud longè absimilis pilæ Virgilianæ casus in nono diuini Poematis.

Qualis in Euboico Baiarum littore quondam
Saxea pila cadit: magnis quam molibus antè
Constructam iaciunt ponto. Sic illa ruinam.
Prona trahit, penitúsque vadis illisa recumbit.
Miscent se maria, & nigræ attolluntur arenæ.
Tum sonitu Prochyta alta tremit, durúmque cubile
Inarime, Iouis imperiis imposta Typhœo.

Quemadmodum id fiat, non dixere Grammatici. Quare petenda erit eius ratio ex Vitruuio. Eius autem Poetæ Simia in quarto,

Haud aliter structo Tyrrhena ad littora saxo
Pugnatura fretis subter, cæcísque procellis
Pila immane sonans, impingitur ardua ponto.

Epiphonema frigidum.

Immugit Nereus: diuisáque cærula pulsu
Illisum accipiunt irata sub æquora montem.

QVERCVS.

Sic cadit quercus in nono Thebaidos.

Getico qualis procumbit in Hæmo
Seu Boreæ furiis, putri seu robore quercus
Cœlo mista comas, ingentémque aera laxat.
Illam nutantem nemus, & mons ipse tremiscit
Qua tellure cadat, quas obruat ordine syluas.

IN primo Pharsaliæ,

Qualis

Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuuias veteres populi, sacratáque gestans
Dona ducum: nec iam validis radicibus hærent,
Pondere fixa suo est: nudósque per aera ramos
Effundens, trunco non frondibus efficit vmbram:
Sed quanuis primo nutat casura sub Euro,
Tot circum syluæ firmo se robore tollant,
Sola tamen colitur:

AT in quarto diuini operis etiam oppugnata quauis est iniuria potior,

At velut annosam valido cum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter se certant: It stridor, & altè
Consternunt terram concusso stipite frondes:
Ipsa hæret scopulis, & quantum vertice ad auras
Ætherias, tantum radice in Tartara tendit.

Hactenus, quas memoria potuimus complecti, describendas curauimus compartiones. Neque sum nescius alias quoque adduci potuisse. Et omissæ sunt à nobis aliquæ minus dignæ visæ, quas persequeremur. Cæterùm antequam locum hunc claudamus, bene collocatum iri operam nostram puto, si quibus sententiis in serpentum natura conueniat cum Nicandro Lucanus, videamus.

LVCANI CVM NICANDRO.

CAPVT XV.

NOn sine magno vsu duo hi poetæ comparabuntur: neuter enim vulgaris. Lucanus sententiis anxius: Nicander verbis atque numeris accuratus. Vix inuenias apud Græcos Poetam politiorem, magna ei cura ne quid ineptum, aut ineptè dicat. Itaque nitidissimè suos describit serpentes: quo nitore, atque elegantia tantum acquisiuit gloriæ in Georgicis Maro. Lucanus autem suo more omnia ponit in excessu. Nam cùm Græcus illa satis habuerit ita dicere de Hæmorrhoide,

Τῆς γὰρ ὀδαξαμένης, τὰ μὲν ἀθρόα πίμπρηται οὖλα
Ῥιζόθεν· ἐξ ὀνύχων δὲ κατείβεται ἀστεγὲς αἷμα,
Οἱ δὲ φόνῳ μυδόωντες ἀναπρίουσιν ὀδόντες.

Noster arrepta semel erumpentis sanguinis describendi occasione, largius effunditur, atque ipse cruor,

Vtque solet pariter totis effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra
Emisere simul vitilum pro sanguine virus.

Particulatim deinde assurgit,

Sanguis erant lacrymæ. Quæcunque foramina nouit
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant,
Et patulæ nares. maius autem à minusculis venarum oris: -*sudor rubet: omnia plenis*
Membra fluunt venis. Repetit ergo eandem sententiam alia sententia. Sed & assurgit ad hyperbolem admodum excellentem,

-*totum est pro vulnere corpus*

Dipsadem alibi, Sitiam Latinè sumus interpretati. Eius è morsu nocumenta Nicander,

Δίψιμα δ' ἐφλέγεται κραδίη περιπυκάμφὶ δὲ καυσὴ
Χείλη ὣσ' ἀζαλέης ἀζαὶ εται ἄβροχα δίψης.

Comparatio deinde:

Αὐτὰρ ὅγ' ἠύτε τεῦχος ὑφ' ἁπαλοῖο νεηνιὴς
Χαρδὸν ἀμήσηται δι' χθα πο τὸν, εἰσόκε νηδὺς
Ὀμφαλὸν ἐμπλήσει, χείη δ' ὑφαρχθέα φόρτου.

Lucanus autem ardentior ipsa siti,

Vix dolor, aut sensus dentis fuit ipsáque lethi.
Frons caret invidia: nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit virus tacitum, carpitq; medullas,
Ignis edax, calidáq; incendit viscera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fusum
Pestis: & in sicco linguam torrere palato
Cœpit. defessos ut est qui sudor in artus
Non fuit: atque oculos lacrymarum vena refugit.

Quî sciebat hoc? non enim lacrymamur in doloribus, aut vulneribus, viri præsertim militares. Animi affectus prosequitur mirificè,

Non decus imperij, non mœstis iura Catonis
Ardentem tenuere virum, quin spargere signa
Auderet, torrísq; furens exquireret agris,
Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum.

Addit deinde animi excursionem. mox subdit,

Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore:
Aequor siccat; placet, sed non sibi sufficit humor.
Nec sensit fatíq; genus, mortémq; veneni:
Sed putat esse sitim. Addit deinde miseram ac tragicam audaciam

audaciam -*ferróque aperire tumentes*
Sustinuit venas, atque os implère cruore.

Aspidem autem vterque breuissimè: accuratius Nicander,

Σαπὶ γὰρ ἔστι τὸ δῆγμα φαείνεται, οὔτε δυσωδὲς
Οἷδος ὑπολίγεται. καμάτου δ' ἅτερ ὄλλυται ἀνὴρ.
Τπνηλὸν δ' ὅτε νώκῃσι ἄγῃ βιότοιο τελευτὴν.
-*nullóque dolore*
Accipis: & Stygias somno descendis ad umbras.

Ex morsu Basiliscì, Nicander multò plura,

Τύμματι δ' ἐφρίσσῃ φωτὸς δέμας. αἰψα δ' ὑπὸ γυίων
Σάρκες δηρὸ αἰουσι πελιδναίτε ζοφεραίτε.
Οὐδέ τις ἀδὴν οἰωνὸς ὑφ' νέκυν ἴχνια τείνει,
Αἰγυπιὸς, γῦπές τε, κάραξ τ' ἐμβρίθεα κρώζων.
Οὐδέ μὴν ὅσσατι φῦλ' ὀνομάζεται οὔρεσι θηρῶν
Δάπτουται, τοῖσιν πὴρ αὐτόθι δεινὸν ἐρείκει.
Εἰσὶ δ' ὁλοὺ βούβρωστις. ἀϊδρείῃσι πελάσσῃ
Αὐτῷ οἱ θνήτοιο τε καὶ ὠκέα μοῖρα τέτυκται.

Lucanus, sicut de Torpedine,

-*velox currit per tela venenum,*
Inuaditque manum: quam protinus ille reteclo
Ense ferit, totóque simul demittit ab armo.

Σήπα, & σηπεδὼν vocat Græci serpentis speciem, cuius morsu diffluunt membra omnia. Tabiam Latinè diximus suo loco. In eius historia pareus & simplex Nicander: Lucanus adeò incitatus, vt seipsum antecedat,

Τῆς δ' ἤ τοι ὁλοὸν μὲν ὠκὺ ἐπὶ ἔπλετο ἕλκος
Σηπεδόν· νέμεται δὲ μέγας ὀλοφώιος ἰὸς
Πᾶν δέμας· αἰόλλῃ δὲ ῥοὴ κεφομένῃ ἔοικε
Σκίδνασθαι, ὡς γήρεια κατεψηχθέντος ἀκάνθης.
Ἐκ μὲν γὰρ κεφαλῆς τε καὶ ὀφρύσ· αἶδε τυπέντε
Ῥώονται βλεφάρων ὄμμεν' ἐξέφθιτο λαχνη.
Ἄψεα δ' ὑπερχόντες ὀδυζόυσι καὶ ἄλφοι,
Λεύσσει τ' αἰγινέητον ὀπασσύοντα ἔφηλιν.
-*nam plagæ proxima circum*
Fugit rapta cutis, pallentiáque ora retexit:

Vide quid præterea,

Iámque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus.
Membra natant saníe: suræ fluxere: sine vllo
Tegmine poples erat: femorum quoque musculus omnis
Liquitur: & nigræ distillant inguina tabe.

Sic omnia minutatim,

Diſſiluit ſtringens vterum membrana: fluúntque
Viſcera.
ſed & illa mira,
-nec quantum de corpore debet,
Effluit in terram: ſanum ſed membra venenum
Decoquit: in minimum mors contrahit omnia virus.
tum nimius,
Vincula neruorum, & laterum textura, cauúmque
Pectus, & abſtruſum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo eſt, aperit peſtis. declamare putes, *natura profana*
Morte patet:
Redit inſolens ad ea, quæ iam tetigit,
-manent humeri, fortéſque lacerti:
Colla, capúitque fluunt: calido non ocyus auſtro
Nix reſoluta cadit.
Hoc præter Nicandri ſententiam, qui morti ſpatium dat adeò, vt etiam vitiligines euenire canat. *-nec ſolem cera ſequetur.* Non *ſequitur*, ſed abſcedit. Auget tamen amplificatione minimè vulgari,
Parua loquor, corpus ſanie ſtillaſſe peruſtum.
Imò ambuſtum. nam *peruſtum*, non ſtillat.
Hoc & flamma poteſt: ſed quis rogus abſtulit oſſa?
Hæc quoque diſcedunt: putréſque ſecuta medullas
Nulla manere ſinunt rapidi veſtigia fati.
Concluſio autem argutiſſima,
Cinyphiæ inter peſtes tibi palma nocendi:
Eripiunt omnes animam, tu ſola cadauer.

COMPARATIONES CÆTERORVM LOCORVM variæ. CAPVT XVI.

SPero mé aliquid attuliſſe momenti ad imitationis ratíonem. Quæ vt abſolutior fit, expedienda ſunt nobis cætera quoque loca: in quibus illuſtres iſti viri, vel naturam omnem, vel alius alium expreſſere. Libet verò à Torpedine auſpicari: in qua, quemadmodum in cæteris, Græcos à Latinis ſuperatos oſtendamus. Sunt igitur Oppiani hæc, & poetæ ſanè maximi, atque elegantiſſimi,

Οἷον ἡ ναΐκη πτερνοχοεῖ φαρμακοεργὸς ἀνὴρ
Ἐπὶ τῇ αὐτοδίδακτον, ἐν οἰκείοις μελέεσιν.
Ἠ μὲν γὰρ μαλακήτε δίκας, ἡ πᾶσ' ἀλύβαντα,
Ποσθὶς τε βραδυπῆτι βαγώτεται ἰδὲ καφῶσι

Νηχομένῳ ὁρόωντι μάλα γὰρ ἀσφαρὰ κάλλυνθα
Εἰλεῖται, πολιοῖο δι' ὕδατος ἑρπύζουσα.
Ἀλλά οἱ ἐν λαγόνεσσιν ἀλωμένης δόλος ἀλκὴ
Κερκίδες ἐμπεφύασιν ἀνὴρ πλόον ἠδ' ἐρέτῃσιν
Ἀμφίδυμαι. τῷ δ' ἔστι δόπτ' ἀμείσεται πελάσασ',
Αὐτίκα οἱ μελέων ὠκὺς ἐσβήσει. ἐν δέ οἱ ἄμμε
Πήγυται, ἀδέπτ γὰρ φέρειν δυώατ' ἄλλά οἱ ἀλκὴ
Ἤτορ μαρμαρυγῇσιν παρίεται δ' ὀφρυόκαρκη.
Ἦ δ' ὃ γιγνώσκουσα θεῶν γένος, οἷον ἔδηκτο,
Τῦπτον ἀγκλίνασα μύῃσι δέμας ἐν φαιδίμοισι.
Κῶτα δ' ὑπὲρ κεφαλῆς οἷα νέκυς. ὃς δέ κεν ἰχθῦς
Ἐγχίμψῃ λαγόνεσσιν, ὁ μὲν λύτο, κάππεσε δ' αὖτως
Ἀφρῷ νίσ, βαρὺς ὕπνος ἀμηχανίῃσι πεδήσεις.
Ἡ δ' ὅσσας αἰὲν ἐρύσσε, καὶ ἐκ κραπνὺπερ ἐέσσα
Γηθοσύνῃ, ζωὸν δ' ἁρπάξασ', ἔπτα δαινύσκει.

Deinde auget hæc eadem etiam quaſi afflatu,

Πολλάκι δ' ἐν κῦμα τὸν μετ' ἰχθύσιν αἰνήσασα
Νηχομένοις, κραπνὸν μὲν ἐπιγρομένων σβέσεν ἁρμόν
Ἐγχρίμψασα, κ' ἔσωθεν ἐπεδήσατο.
Ἔσταν δ' αἰαλέοι, κ' ἀμήχανοι, ἔτε κολύθων
Δύσμοροι, ἔτε φυγῆς μεμνημένοι. ἡ δ' ὑμέναιον
Οἷ δὲν ἀμωσγεπῶς κεκαδήκυται ἐξ αἰῶνος.

Sic in primo ſic in tertio.

Ναὶ μὰν κ' ἀφνὸν σφετερὸν νοὸν ἐν δόλοισι
Πλαγχθὲν αἰάζουσα, πταινομένη δ' ὀδύρηται
Ὁρμὴν λαγόνας φορεσσιλύσασα. ἔνθα δ' ἀμύμων
Ἰσπίνης, δόνακός τε διαδρομάς, ἐς δ' ἁλιῆα
Δεξιτερὴν ἔσκηψε φερωμένην ἰχθύα λάγνα.
Πολλάκι δ' ἐν παλάμῃς κάλαμος πέσεν, ὅπλα τε θήρης.
Τοῖα γὰρ κρύπτουσι κύκλοι αὐτίκα χλοεί.

Sine quibus non videtur Poematium illud feciſſe Claudianus. in quo vtrumque coniungit,

Quis non indomitam dixit Torpedinis artem
Audiit, & merito ſignatas nomine vires?

hoc enim eſt illius, φερώνυμον.

Illa quidem mollis, ſegnique obnoxia tractu
Reptat: & attritus vix languida ſerpit arenis.

Omnia penè illius, ſicut & illa,

Sed latus armauit gelido natura veneno,
Et frigus, quo cuncta rigent animata, medullis,
(imo καρκίνῳ, quæ medulla carent)

Miscuit: & proprias hyemes per viscera duxit.

Hoc est illius κρύσταλλοι.

Naturam iuuat ipsa dolis. hoc est, αὐτοδίδακτον.

- & conscia sortis.

Vtitur ingenio: longéque extenta per algas
Tactu fisa suo, successu læta resurgit,
Et viuos impunè ferox depascitur artus.

Melius, sopitos quàm *viuos.*

Nunc transit ad ea quæ ille de eius ingenio in venatione,

Si quando vestita cibis incautior æra
Hauserit, & curuis frænatos senserit hamis:
Non fugit: aut vano conatur vellere morsu:
Sed propius nigræ iungit se callida setæ:
Et meminit captiua sui longéque per vndas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per setam vis alta meat: fluctúsque relinquit
Absentem vinctura virum.

inscitiâ Philosophiæ dixit hoc. continuatur enim vis: sed hæc alibi. Sequitur,

- metuendus ab imis
Emicat horror aquis: & pendula fila sequutus
Transit arundineos arcano frigore nodos:

Quod ille πήγνυται

Victricémque ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædámque rebellem
Iactat: & amissa redit exarmatus auena.

Quod ille, ὅπλα τε θήρης.

Currus Cereris. Cereris currum tam CLAVDIANVS quàm OVIDIVS descripsere. verùm hic leuissimè, nec suo more, perstrinxit in quinto Metamorphoseôn,

-geminos dea fertilis angues
Curribus admouit: frænísque coercuit ora.

ILLE ambitiosius in primo de Raptu,

-sinuosa draconum
Membra regens: volucríque per auia nubila tractis
Signant, & placidis humectant fræna venenis.
Frontem crista tegit: pingunt maculosa virentes
Terga notæ: rutilum squammis intermicat aurum
Nunc spiris Zephyros tranant: nunc arua volatu
Inferiore secant. cano rota puluere labens

Sulca-

Sulcatam fœcundat humum. flauescit aristis
Orbita: surgentes scindunt vestigia fruges.
Vestit iter comitata seges.

Iidem Sirenes quoq; descripsere. Sed OVIDIVS figuram tantùm, eodem libro, *Sirenes.*

-vobis Acheloides vnde
Pluma, pedésque auium: ceu virginis ora geratis?

At CLAVDIANVS etiam naturam, illo pusillo poemàtio leui quidem, sed non ineleganti,

Dulce malum pelago Siren, volucrésque puellæ,
Scyllæos inter fremitus, auidámque Charybdin,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra.
Blanda pericla maris, terror quoque gratus in vndis
Delatus, licet huic incumberet aura carinis,

FORTASSE legendum, *hinc.*

Implesséntque sinus venti de puppe ferentes:
Figebat vox vna ratem, nec tendere certum
Delectabat iter reditus: odiúmque iuuabat:
Nec dolor vllus erat. mortem dabat ipsa voluptas.

Inter Maronis opuscula est etiam quod legas de Sirenibus. quæ non apposuissem, nisi eius iudicium maiore opera deprehendi posset,

Sirenes varios cantus, Acheloia proles,
Et solitæ miseros ore ciere modos:
Illarum voces, illarum Musa mouebat
Omnia, quæ Thymele carmina dulcis amat.
Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur:
Quódque foraminibus tibia mille sonat.
Quódque leues calami, quod suauis cantat Aedon:
Quod lyra, quod citharæ, quod moribundus olor.

Nam in sexto neque tam multa licere, neque tam humilia dicere censuit,

Iámque adeò scopulos Sirenum aduecta subibat,
Difficiles quondam, multorúmque ossibus albos.

Quod de pyra diximus, déque funere Pallantis Virgiliani: hoc idem apud Papinium quærendum in sexto Thebaidos ad Archemori funus.

Sternitur extemplo veteres incadua ferro
Sylua comas: largæ qua non opulentior vmbræ
Argolicos inter, saltúsque educta Lycæos,
Extulerat super astra caput. Nimius & ambitiosus.

-stat sacra senectæ
Numine: nec solos hominum transgressa veterno
Fertur auos: nymphas etiam mutasse superstes,
Faunorúmque greges.

Opinio eorum, qui putant dæmones interire.

-aderat miserabile lucò
Excidium: fugêre feræ, nidósque tepentes
Absiliunt (metus vrget) aues. aut mendum, aut solœcismus. *-cadit ardua fagus,*
Chaoniúmque nemus, brumáque illæsa cupressus.

Epitheton commune aliis: aliud afferendum,

Procumbunt piceæ flammis alimenta supremis,
Ornique, iliceæque trabes, metuendáque succo
Taxus, & infandos belli potura cruores
Fraxinus, atque situ non expugnabile robur.

Distinxit à quercu: quam suprà *Chaonium nemus.*

Hinc audax rabies, & odora vulnere pinus
Scinditur. acclinant intonsa cacumina terræ,
Alnus amica fretis, nec inhospita vitibus vlmus.
Dat gemitum tellus.

In Callimachi Sylua Cereri dicata satis animaduersum à nobis est: nullam esse tellurem, quæ vno in nemore tot alat arbores tam diuersas.

Addit deinde comparationem,

-non sic euersa feruntur
Ismara, quum fracto Boreas caput extulit antro.

Durum nimis, *fracto.*

Non grassante Noto citius nocturna peredit
Flamma nemus. Linquunt flentes dilecta locorum
Otia cana Pales, Syluanúsque arbiter vmbræ,
Semideúmque pecus. Pulchros deos! qui pelluntur finibus suis à mortalibus omnia verò ex ingenio suo Idylliis, & Syluis aptiori.

-migrantibus aggemit illis
Sylua: nec amplexæ dimittunt robora Nymphæ.

Deinde addit ritum ex eruditione,

Quum signum luctus cornu graue mugit obunco
Tibia. Valde mutila loquutio.

-cui teneros suetum producere manes
Lege Phrygum mœsta. Satis in aliis quid esset νόμος in Numeris dictum. Hæc igitur omnia si cũ Virgilianis conferantur, indicabunt, quicquid illis additum sit, ostentationis esse, non operæ.

Turni clypeus in septimo est diuini operis,

At leuem clypeum sublatis cornibus Io
Auro insignibat, iam setis obsita, iam bos,
Argumentum ingens, & custos virginis Argus,
Cælatáque amnem fundens pater Inachus vrna,

In Thebaidos sexto, *-pater ordine iuncto*

Læuus, arundineæ recubánsque sub aggere ripæ
Cernitur, emissæque indulgens Inachus vrnæ.
Io post tergum, iam prona, dolórque parentis
Spectat in occiduis stellatum visibus Argum.

Ἀποθέωσις deinde nihilo melior.

VALERIVS autem Flaccus in quarto cui Ouidio videtur certasse ex Metamorphoseos quæ quia multa sunt & nimia, lectorem eò remisimus.

In eodem libro, quod Latinis in quinto VIRGILIVS de Entello, breuissimè de Hippomedonte dixit, *-nisse*

Arduus Hippomedon Cauea stimulante tulisset

In medios. Caueæ igitur adhortationibus & plausibus: Entellus Acestæ castigatione. Eodem modo Capaneus Daretis iactantiæ similis. Quem locum etiam cum superioribus, quos posuimus, conferes. vbi breuissimam efficacissimámque animaduertes comparationem,

-vt præceps cumulo salit vnda minantes
In scopulos: & fracta redit.

De Antœo ibidem STATIVS in comparatione,

Herculeis prensum sic fama lacertis
Terrigenam sudasse Libyn: cùm fraude reperta
Raptus in excelsum: nec iam spes vlla cadendi:
Nec licet extrema matrem contingere planta.

Melius, *Nec matrem licet,* &c.

LVCANVS in quarto post longam luctæ narrationem,

-sic fatus sustulit altè
Nitentem in terras iuuenem: morientis in artus
Non potuit nati tellus summittere vires.
Alcides medium tenuit: iam pectora pigro
Stricta gelu: terrísque diu non credidit hostem.

TEMPESTATIS autem signa imminentis quum & ARATVS, & VIRGILIVS in primo perfecti operis,

& VALERIVS Flaccus in primo Argonauticôn, & LVCANVS in quinto: illi quidem duo exigente, id rei argumento: hi immodicè, nec sine ostentatione recenseant nolui facere, vt penè iusti operis implerem hîc aures satietate.

Medeæ quoque veneficia apud eundem Flaccum in septimo componere potes cum iisdem artibus quæ in septimo Metamorphoseôn, tametsi alium ad finem explicantur. Incantationes verò ex iisdem Transformationibus cum Virgilianis,

Querum ope quum volui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos: concussáque sisto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubiláque induco: ventósque abigóque, vocóque.
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Viuáque saxa sua, conuulsáque robora terra,
Et syluas moueo: iubeóque tremiscere montes,
Et mugire solum, manésque exire sepulchris.
Te quoque Luna trahо: quamuis temerata labores
AEra tuos minuant. currus quoq; carmine nostro
Pallent: ac pallet nostris Aurora venenis.

In III, autem diuini operis, tanquam magistri,

Hæc se carminibus promittit soluere mentes,
Quas velit: ast alijs duras immittere curas:
Sistere aquam fluuiis, & vertere flumina retro.
Nocturnósque ciet manes: mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

In Ruffinum primo eadem apud Claudianum,

-noui quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar: quid signa sagacis
AEgypti valeant: qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte deis. Nec me latuere fluentes
Arboribus succi, funestarúmque potestas
Herbarum: quicquid lethali germine pollet
Caucasus, & Scythicæ vernant in gramine rupes.
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Septus horrendos manes, sacrísque litaui
Nocturnis Hecaten: & condita funera traxi
Carminibus: victura meis: multóque canendo,
Quamuis restarent Parcarum fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flumina stare coegi:
Versáque non prono curuauit flumina lapsu
In fontes reditura suos.

EADEM potentia apud Lucanum in sexto, iisdem sententiis,

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
Non satis adductus amor. Melius, concessus.
-flammísque seueri
Illicitis arcere senes: Si ponas concessit, hîc dices, Ignotis.
-nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut quum turgentia succo
Frontis amatæ subducunt pignora fœtæ.
Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Excantata perit. Quos non concordia misti
Alligat vlla tori, blandæque potentia formæ,
Traxerunt sorti magica vertigine fili.

Plura, ac maiora, & immodica,

Cessauere vices rerum, dilatáque longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther
Torpuit & præceps audito carmine mundus.
Axibus & rapidis impulsos Iuppiter vrgens:

At axes neutiquam mouentur, nec poli quidem.

Miratur non ire polos. Nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo.

quod sequitur acutissimum est,

Et tonat ignaro cœlum Ioue: vocibus ijsdem
Humentes latè nebulas, nimbósque solutis
Excussere comis. ventis cessantibus æquor
Intumuit. rursus vetitum sentire procellas.
Conticuit turbante Noto puppísque ferentes
In ventum tenuere sinus. de rupe pependit
Abscissa fixus torrens: amnísque cucurrit
Quâ nan prouus erat. Nilum non extulit æstas.
Mæander direxit aquas. Rodanúmque morantem
Præcipitauit Arar. summisso vertice montes
Explicuere iugum, nubes suspexit Olympus.
Solibus & nullis Scythicæ, quum bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulsam sidere Tethyn
Reppulit Æmonidum defenso littore carmen.
Terra quoque immotis concussit pondera axem,
Et medium vergens titubauit mundus in orbem.
Tanta molis onus percussum voce recessit:

Prospectúmque dedit circumlabentis Olympi.

Nec hisce contentus,

Omne potens animal lethi genitúmque nocere,
Et pauet Aemonias, & mortibus instruit artes.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbes,
Inque pruinoso coluber distenditur arvo,
Vipereis coeunt abrupto corpore nodi:
Humanóque cadit serpens afflata veneno.

Vix respirauí, sanè videor audire vnum quempiam ex iis circulatoribus, qui vicatim pharmaca venditant sua. Ne tibi Musæ talem dederint mentem, vt insanus, non vates videare. Igitur ad alia,

In sexto Sibylla diuini viri,

At Phœbi nondum patiens, immanis in antro
Bacchatur vates: magnum si pectore possit
Excussisse deum. tanto magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingítque premendo.

Non hoc sono contentus Lucanus, in quinto addidit etiã vlulatus qui nusquam leguntur,

Spumea tunc primùm rabies vesana per ora
Effluit, & gemitus, & anhelo clara meatu
Murmura, tunc mœstus vastis vlulatus in antris.
Extremeque sonant domita iam virgine voces.

In quarto diuini operis describitur

Fama, malum, quo non aliud velocius vllum
Mobilitate viget: viresque acquirit eundo.
Parua metu primo, mox sese attollit in auras:
Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.
Illam terra parens, ira irritata deorum,
Extremam (vt perhibent) Coo, Enceladóque sororem
Progenuit, pedibus celerem & pernicibus alis:
Monstrum horrendum, ingens: cui quot sunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora sonant, tot surrigit aures.
Nocte volat cæli medio, terræque per vmbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno.
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat vrbes.
Tam ficti pravíque tenax, quam nuncia veri.

Quae sequuntur etiam pertinent ad descriptionem,

Hæc tum multiplici populos sermone replebat,
Gaudens: & pariter facta atque infecta canebat.

Ab hisce deduxit sua Flaccus in II,

Quam pater omnipotens digna atque indigna canentem,
Spargentémque metus, placidis regionibus arcet
Ætheris illa fremens habitat sub nubibus imis,
Non Erebi, non dira Poli: terrásque fatigat,
Quas datur. Audentem primi faciúntque fouéntque:
Mox omnes agit, & montes quatit inuida linguis.

Statius Martis currum dixit eam mouere, in tertio Thebaidos,

-at vigil omni
Fama sono, varios rerum succincta tumultus:

Melius: *rerum varios accincta.*

Anteuolat currum: flatúque impulsa gementum
Alipedum trepidas denso cum murmure plumas
Excutit. vrget enim stimulis auriga cruentis
Facta, infecta loqui. Bellica Marte stimulatur,

-currúque infectus ab alto
Terga comásque deæ Scythica pater increpat hasta.

Nescio quare comas.

In eundem librũ totum belli apparatum transtulit ex optimo præceptore: à quo pro summa laude atque gloria duxit, superari posse, quis enim omnium mortalium ad illa aspiret?

Ardet inexcita Ausonia, atque immobilis antè:
Pars pedes ire parat campis: pars arduus altis
Puluerulentus equis furit: omnes arma requirunt.
Pars leues clypeos & spicula lucida tergunt
Aruina pingui: subigúntque in cote secures.
Signáque ferre iuuat, sonitúsque audire tubarum.
Quinque adeò magnæ positis incudibus vrbes
Tela nouant: Atina potens, Tybúrque superbum,
Ardea, Crustumerique, & turrigeræ Antemnæ.
Tegmina tuta cauant capitum: flectúntque salignæ
Vmbonum crates: alij thoraces ahenos,
Aut læues ocreas lento ducunt argento.
Vomeris huc & falcis honos, huc omnis aratri
Cessit amor recoquunt patrios fornacibus enses.
Classica iámque sonant: it bello tessera signum.

Tum illa verè militaria, quasi quum ad arma conclama-

tur. video enim hoc ipsum agere,

Hic galeam tectis trepidus rapit: ille frementes
Ad iuga cogit equos, clypeúmque, auróque trilicem
Loricam induitur, fidóque accingitur ense.

Nec imbellia illa Papiniana, sed optima,

- liquêre domos, dilectáque Leti
Connubia, & primo plorantes limine natos.

Melius, *primo flentes in limine.*

Tantus in attonitos cecidit deus. Arma paternis
Postibus, & fixos superùm ad penetralia currus
Vellere amor. tunc fessa patri rubigine tela:

Nimis audax epitheton, *fessa.*

Hærentésque situ gladios in sæcula recurvant
Vulnera: & attrito cogunt iuuenescere saxo.
Hi teretes galeas: magnorúmque ærea scuta

Non sunt *teretes* galeæ. Teretia sunt longa,

Thoracum, & tunicas chalibum squallore crepantes
Pectoribus aptare suis. Gortynia lentant

Imò lenta & retenta, tendunt aut curuantur.

Cornua. Iam falces, auidis & aratra caminis
Rastráque: & incursi sæuum rubuere ligones.
Cædere nec validas sanctis è stirpibus hastas:

Mallem sacris, quàm *sanctis.*

Nec pudor emerito clypeum vestisse iuuenco.
Irrupere argos: mæstíque ad limina Regis
Bella animis, bella ore fremunt.

Sed etiam quod Alecto Maronis facit, hoc huius Bellona,

Prima manu rutilam de vertice Larissæo
Ostendit Bellona facem: dextráque trabalem
Hastam intorsit agens: liquido quæ stridula cælo
Fugit: & aduersæ selso stetit aggere Dirces.
Mox & castra subit: ferróque, auróque coruscis
Mista viris turmale fremit: dat euntibus enses:
Plaudit, equos vocat ad portas, hortamina fortes

Non placet vox, *hortamen*, in Heroico.

Præueniunt: timidísque etiam breuis addita virtus.

Dixerat enim ille,

At sæua è speculis tempus dea nacta nocendi,
Arduа tecta petit: stabuli & de culmine summo
Pastorale canit signum: cornúque recurua

Tartaream intendit vocem: qua protinus omne
Contremuit nemus, & sylvæ intonuere profundæ,
Audyt & Trinacriæ longè lacus: audyt amnis
Sulphurea Nar albus aqua, fontésque Velini:
Et trepidæ matres pressere ad pectora natos
Tum verò ad vocem celeres, qua buccina signum
Dira dedit, raptis concurrunt undique telis
Indomiti agricolæ.

Transeamus ad amœnitatem quampiam. Elysium suum Claudianus in secundo de raptu, *Elysii cãpi*

Admissum ne crede diem, sunt altera nobis
Sidera: sunt orbes alij: luménque videbis
Purius: Elysiúmque magis mirabere solem,
Cultoréque pios illic preciosior ætas
Aurea progenies habitat, sempérque tenemus,
Quod superi meruere semel. Acutè dictum,

nec mollia desunt
Prata tibi Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores: quos non tua protulit Ætna.
Est etiam lucis arbor, prædiues opacis,
Fulgentes viridi ramos curuata metallo:
Hæc tibi sacra datur: fortunatúmque tenebit
Autumnum, & fuluis semper ditabere pomis.

Ex Musæi dictis in sexto,

Nulli certa domus: lucis habitamus opacis
Riparúmque toros, & prata recentia riuis
Incolimus. Quorum descriptio paulò superius,

Deuenere locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedésque beatas.
Largior hìc campos æther & lumine vestit
Purpureo solémque suum, sua sidera norunt.

Neque otium iners ac veternosum: sed

Pars in gramineis exercent membra palæstris:
Contendunt ludo, & fulua luctantur arena
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt:

Et mox,

Arma procul currúsque virûm miratur inanes.
Stant terræ defixæ hastæ: nihil citius aut magis depravas
hastas *passímque soluti*
Per campos pascuntur equi. Quæ gratia currûm,
Armorúmque fuit vivis, quæ cura nitentes

Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.

Quinetiam,

Conspicit, ecce alios dextra læuáque per herbam
Vescentes, lætúmque choro Pæana canentes
Inter odoratum lauri nemus. vnde supernè
Plurimus Eridani per syluam voluitur amnis.

Quin & illorum collatio locorum ex duobus magnis poetis illustris erit. STATII nánque Tiresias in quarto ciet Erebum,

Tartareæ sedes, & formidabile regnum
Mortis inexpletæ. túque ô sæuissime fratrum,
Cui seruire dati manes, æternáque sontum
Supplicia, atque imi famulantur regia mundi:
Soluite pulsanti loca muta, & inane seueræ
Persephones: vulgúsque caua sub nocte repostum
Elicite: & plena redeat Styga portitor alno.
Ferte simul gressus, nec simplex manibus esto
In lucem remeare modus, tu separe cœtu
Elysios Persæe pios, virgáque potenti
Nubilus Arcas agat. contrà per crimina functis,
Qui plures Erebo, plurésque è sanguine Cadmi
Angue ter excusso, & flagranti præuia taxo
Tisiphone dux pande diem: nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum deiorqueat vmbras.

Erichtho verò LVCANI in VI, longè atrocior,

Eumenides, Stygiúmque nefas pœnæque nocentum
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rector terræ: quem longa in secula torquet
Mors dilata deum: Styx, & quos nulla meretur
Thessalis Elysios. Cœlum matrémque perosa
Persephone, nostræque Hecates pars vltima: per quam
Manibus, & mihi sunt tacitæ commercia linguæ:
Ianitor & sedis laxæ, qui viscera sæuo
Spargis nostra cani, repetitáque filá sorores
Fracturæ, túque ô flagrantis portitor vndæ,
Iam lassate senex ad me redeuntibus vmbris
Exaudite preces: si vos satis ore nefando,
Pollutóque voco, si nunquam hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano, si pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido profecta cerebro,
Siquis, qui vestris caput extáque lancibus infans

Imposuit

Imposuit victurus erat, parete precanti.

QVVM autem vel ad preces vel ad imperia cunctarentur manes: in vtroque poeta est mox obtestantium minitantiúmque Necyomagorum modus. Hic enim,

Tisiphone, vocísque meæ secura Megæra,
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis.
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
Eliciam. Stygiásque canes in luce superna
Destituam. per busta sequar. per funera custos
Expellam tumulis. abigam vos omnibus vrnis.
Téque deis ad quos alio procedere vultu
Ficta soles, Hecate pallenti tabida forma
Ostendam, faciémque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenso terræ sub pondere: quæ te
Contineant Ennea dapes: quo fœdere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi pessime mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis:
Et subito feriere die. Paretis? at ille
Compellendus erit, quo nunquam terra vocato
Non excussa tremit: qui Gorgona cernit apertam,
Verberibúsque suis trepidam castigat Erinnyn.
Indespecta tenent vobis qui Tartara-
(MELIVS, Vobis indespecta tenet) *-cuius*
Vos estis superi: Stygias qui peierat vndas.

TIRESIAS autem,

Testor, ait, diuos, quibus hunc sacrauimus ignem,
Læuáque conuulsæ dedimus carchesia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. Cassúsne sacerdos
Audior? an rabido iubeat si Thessala cantu
Ibitis? & Scythicis quoties armata venenis
Colchis aget: trepido pallebunt Tartara motu?
Nostri cura minor: si non attollere bustis
Corpora, nec plenas antiquis ossibus vrnas
Egerere, & mistos cœlíque, Erebíque sub vnum
Funestare deos libet? aut exanguia ferro
Ora sequi, atque ægras functorum carpere fibras?
Ne tenues annos, nubémque hanc frontis opacæ
Spernite ne, moneo. Et nobis sæuire facultas.

TVM ad minas,

Scimus enim, & quicquid dici, nefciq; timetis.
Et turbare Hecaten: ni te Thymbræe vererer.
Et triplicis mundi fummum quem fcire nefaftum
Illum: fed taceo, prohibet tranquilla fenectus.

PENTHEI miferiam ex matris infania breuiſſimè perſtrinxit Maro. Claudianus adduxit ad comparationem in Eutropium,

Quales Aonio Thebas de monte reuerſæ
Manades infectis Pentheo fanguine thyrſis:
Quum patuit venatus atrox: matríq; rotatum
Conſpexere caput: greſſus caligine figunt:
Et rabiem deſiſſe dolent.

OVIDIVS in tertio rem ipſam luculentè narrat,

Hic oculis illum cernentem ſacra profanis
Prima videt: prima eſt inſano concita curſu:
Prima ſuum miſſo violauit Penthea thyrſo
Mater: & ô geminæ, clamauit, adeſte ſorores.
Ille aper, in noſtris erraat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in vnum
Turba furens: cunctæ coeunt: tripidúmq; ſequuntur,
Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem,
Iam ſe damnantem: iam ſe peccaſſe fatentem.
Saucius ille tamen fer opem matertera, dixit,
Autonoe: moueant animos Acteonis umbræ.
Illa, quis Acteon, neſcit: dextrámq; precantis
Abſtulit: Ino lacerata eſt altera raptu.
Non habet infelix, quæ matri brachia tendat:
Truncæ ſed oſtendens deiectis vulnera membris,
Aſpice mater ait. viſis vlulauit Agaue:
Collá; iactauit: crinémq; per aera mouit:
Auulſumq; caput digitis complexa cruentis
Clamat: iò comites, opus hoc, victoria noſtra eſt.

INTER Idyllia Theocriti recenſetur illud, in quo hæc ſcripta ſunt,

Πενθεὺς δ' ἀλιβάντων πύρας ἄπο πάντ' ἐδαίρει,
Σχῖνον ἐς ἀχαιὰν κατακάιων, ὅτι χάριεν ἔργον
Αὐτονόα φορέοντες ἀμερσαγόραν διὰ ἰοδέτας,
Σὺν δ' ἐπέχευε πολὺ μανιώδεας ὄργια βάκχου,
Ἐξαπίνας ἐποῖσιν, τὰ δ' ὐχ ὁρόωντα βοβηλοι.
Μαίνετο μᾶλλ' αὐτὰ, μαίοντο δ' ἄρ' ὔδατι κὴ ἄλλᾳ.
Πενθεὺς μὲν φεύγων προφερεμμάδα, αἱ δ' ἐδίωκον,

Πίνθεὺς

Πένθευς ὦ ζοςὴ ἔος ἐς ἰγνιὰν ἐρύσαιτο.
Πευθεὺς μὲν τόδ' ἔειπε, τίνος κάχεδε γυναῖκες;
Αὐτονόα τοδ' ἔειπε, τάχα γνόεν ἠὲ καὶ οὐκί.
Μάτηρ μὲν κεφαλὰν μυκήσατο παιδὸς ἀλοῖσα,
Οὖσον πὲρ τοκάδες τιλέσθ' μύκημα λεαίνας.
Γυιὰ δ' ἐξέρηξε σιὼ ὠμοπλάτα μέγαν ὦμον,
Λεξάμενος ἐς βᾶσιν ἰῆ αὐτονόας ἐυθμὸς αὐτῆς.
Αἱ δ' ἄλλαι τὰ πέλασσα κρέα νομέοντο γυναῖκες.
Ἐς δὲ βίβας δ' ἀφίκοντο πεφυρμένα αἵματι πᾶσαι,
Ἐξ ὄρεος πένθημα, ἑῇ οὐ πενθήια φέρουσαι.

In quibus, vt in cæteris penè omnibus, longè minorem ſpiritum poeticum inuenies in Græcis, quàm in Latinis. In vtriſque autem audaciam mendaciſſimam. Vix ſex homines brachium auellere queant.

In primo Argonauticôn vota concepit pro filio Peleus.

Hoc ſuperi ſeruate caput. tu cætera Chiron
Da mihi te paruus lituos, & bella loquentem
Miretur: ſub te puerilia tela magiſtro
Venator ferat: & noſtram feſtinet ad haſtam.

Haud abſimilia in tertio Honorij conſulatu apud Claudianum. *Rex ô ſtellantis Olympi,*

Talis per domito redeat mihi filius hoſte,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde ſuperbus
Aſſyria, ſic enſe rubens: nimis coacta ſynecdoche:
-ſic flamme crebro
Turbidus, & grato reſperſus puluere belli:
Armáque & tuiſo referat captiua parenti.

Gauiſo, plebeium: *gaudenti*, non eſt auſus: *læto*, non explet numerum.

TALIA & Annibal SILII ad filiolum, in III,

-ſyes ô Chartaginis altæ
Nate, nec Æneadûm leuior metus, amplior, ore
Su patrio decore, & factis tibi nomina condas:
Qui ſuperes bellator auum: bámque ægra timoris
Roma tuos numeret lacrymandos matribus annos.
Ni præſaga meos ludant præcordia ſenſus:
Ingens hic terris creſcit labor: ora parentis
Agnoſco, torúaque oculos ſub fronte minaces,
Vagitúmque grauem, atque iræ rum elementa mearum.
Siquis fortè deus tantos incidere actus,

Vt noſtro abrumpat lecto primordia rerum:
Hoc pignus belli coniunx ſeruare laborat.
Cúmque datum fari: duc per cunabula noſtra,
Tangat Eliſeas palmis puerilibus aras,
Et cineri iuret patrio Laurentia bella.
Inde vbi flore nouo pubeſcet firmior ætas,
Emicet in Martem, & calcato fœdere victor
In Capitolina tumulum mihi vindicet arce.

Aiacis quoque Sophoclæi affectus iidem,

Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος,
Τἄλλ' ἀνὰ ὅμοιος, κ᾽ φρονεῖν δυσγενής.

Et paulò pòſt,

δεῖσ' ὅπως πατρός
Δείξεις σ᾽ ἐχθροῖς, οἷος ἐξ οἵου τράφης.

Sed & Hector in ſexto Iliados ea precatur, quæ nos quoque nobis eueníre cupiamus,

Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
Παῖδ' ἐμὸν, ὡς κ᾽ ἐγὼ περ, ἀριπρεπέα τρώεσσι,
Ὧδε βίην τ' ἀγαθὸν, κ᾽ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν.
Καί ποτε τις εἴπῃσι πατρὸς δ᾽ ὅγε πολλὸν ἀμείνων,
Ἐκ πολέμου ἀνιόντα, φέροι δ᾽ ἔναρα βροτόεντα,
Κτείνας δῃΐον, ἄδρα χαρείη δὲ φρένα μήτηρ.

Claudianus in Proſerpinæ tela cum Ouidio certat de rerum ſedibus poſt primam confuſionem. vter igitur vincat, ex his manifeſtum erit,

Hic elementorum ſeriem, ſedeſque paternas
Inſignibat ac veterem qua lege tumultum
Diſcreuit natura parens: & ſemina iuſtis
Diſceſſere locis. Quicquid leue fertur in altum,
In medium grauiora cadunt, incanduit Æther.
Egit flamma polum, fluxit mare, terra pependit.

Nihil minus, ſed eum vulgo loquutus eſt.

In prima Metamorphoſeôn,

Hanc Deus, & melior litem Natura diremit.
Nam cœlo terras, terris abſcidit & vndas:
Et liquidum ſpiſſo ſecreuit ab aere cœlum.
Quæ poſtquam euoluit, cæcóque exemit acerno:
Diſſociata locis concordi pace ligauit.
Ignea conuexi vis & ſine pondere cœli
Emicuit: ſummáque locum ſibi legit in arce.
Proximus eſt aer illi leuitate, locóque.
Denſior his tellus, elementáque grandia traxit,

Et preſſa eſt grauitate ſua. circumfluus humor
Vltima poſſedit, ſolidúmque coercuit orbem.

Sed & zonas paulò pòſt ad hunc modum digerit,

Vtque duæ dextra cœlum, totidémque ſiniſtra
Parte ſecant zonæ: quinta eſt ardentior illis:
Sic onus incluſum numero diſtinxit eodem
Cura dei. totidémque plagæ tellure premuntur:
Quarum quæ media eſt, non eſt habitabilis æſtu.
Nix tegit alta duas, totidem inter vtrámque locauit:
Temperiémque dedit, miſta cum frigore flamma.

Sic & ille,

Addit quinque plagas: mediam ſub tegmine rubro
Obſeſſam feruore notat. ſqualebat aduſtus
Limes: & aſſiduo ſitiebant flamina ſole.
Vitales vtrinque duas: quas mitis oberrat
Temperies habitanda viris. cum fine ſupremo
Torpentes traxit geminas: brumáque perenni
Fœdat, & æterno conſtringit frigore telas.

In primo perfecti operis,

Quinque tenent cœlum zonæ: quarum vna coruſco
Semper ſole rubens, & torrida ſemper ab igni:
Quam circum extremæ dextra, læuáque trahuntur
Cærulea glacie concretæ, atque imbribus atris.
Has inter, mediámque, duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ diuûm.

Deorvm concilium Ouidius in eodem,

Eſt via ſublimis cœlo manifeſta ſereno
Lactea nomen habet, candore notabilis ipſo.
Hac iter eſt ſuperis ad magni tecta tonantis,
Regalémque domum. dextra, læuáque deorum
Atria nobilium valuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuerſa locis, à fronte potentes
Cœlicolæ, clarique ſuos poſuere Penates.
Hic locus eſt, quem ſi verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixiſſe Palatia cœli.
Ergo vbi marmoreo Superi ſedere recęſſu,
Celſior ipſe loco, ſceptróque innixus eburno
Terrificam capitis concuſſit térque quatérque
Cæſariem, cum qua terram, mare, ſidera mouit.

Claudianvs in tertio de Raptu, Iouis iuſſu Irim de cœlo deducit,

Illa colorato Zephyros tranſgreſſa volatu

Numina conclamat pelagi: Nymphásque morantes
Increpat: & fluuios humentibus euocat antris.

SPECIOSIORA quàm Ouidiana illa, tum autem ciuilia,

Ancipites, trepidíque ruunt. quæ causa quietos
Excierit: tanto quæ res agitanda tumultu?
Vt patuit stellata domus: considere iussi.
Nec confusus honor. Cœlestibus ordine sedes
Prima datur tractum proceres tenuere secundum
Aequorei, placidus Nereus, & lucida Phorci
Conci-s: Glaucum series extrema biformem
Accipit, & certo mansurum Protea vultu.
Necnon & scopulis fluuiis concessa sedendi
Gloria: plebeio stat cætera more iuuentus.
Mille amnes: liquidis incumbunt patribus vdæ
Naïdes: & tacuti mirantur sidera Fauni.

STATIVS in primo Thebaidos quamproximè ad palmam,

At Iouis imperio rapidi super atria cæli
Lectus concilio diuûm conuenerat ordo
Interiore polo spatiis hinc omnia iusta
Primæque, occiduæque domus: effusa sub omni
Terra, atque vnda die. Medijs sese arduus infert.
Ipse deis, placido quatiens tamen omnia vultu:
Stellantíque locat solio. Nec protinus ausi
Cœlicolæ: veniam donec pater ipse sedendi
Tranquilla iubet esse manu: mox turba vagorum
Semideûm, & summis cognati nubibus amnes:
Et compressa metu seruantes murmura venti
Aurea templa replent misti. connexa deorum
Maiestate tremunt. Radiant maiore sereno
Culmina, & arcano florentes lumine postes.

MARONIS maiestas suis contenta, nihil horum,

Panditur interea domus omnipotentis Olympi,
Conciliúmque vocat diuûm pater, atque hominum rex
Sideream in sedem: terras vnde arduus omnes,
Castráque Dardanidûm aspectat, populósque Latinos.
Consident tectis bipatentibus.

OVIDIANVM Chaos aliis numeris prosequutus est Lucanus in primo,

-sic cum compage solutæ
Secula tot mundi suprema, coegerit hora,
Antiquum repetens iterum Chaos: omnia mistis
Sidera sideribus concurrent. ignea pontum
Astra petent. tellus extendere litora nolet:
Excutiétque fretum. fratri contraria Phœbe
Ibit: & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi: totáque discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.

PINGVIS sanè excursus, & ostentationis pleniſſimus: nam Ouidius, quod aggressus est profiteri, iure narrat,

Vnus erat toto terrarum vultus in orbe:
Quem dixêre Chaos, rudis indigestáque moles.
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestáque eôdem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

ET interiectis carminibus de confusione tandem,

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Virgilianum Cacum duo poetæ diuersis historiis repræsentarunt. Apud Flaccum igitur in IIII, agnoſces illum ex Amyci immanitate. apud PAPINIVM in I, Thebaidos ex Adrasti narratione, quam de vastatore monstro instituit. In VIII, *Caci reæ præsentatio.*

Hic spelunca fuit vasto summota recessu,
Semihominis Caci facies quam dira tegebat,
Solis inaccessam radijs: semperque recenti
Cæde tepebat humus: foribúsque affixa superbis
Ora virûm tristi pendebant pallida tabo.

AMYCI autem,

Littore in extremo spelunca apparuit ingens
Arboribus super, & dorso contecta minanti:
Non quæ dona deûm, non quæ trahat atheris ignem:
Infelix domus, & sonitu tremebunda profundi.
Vt varij pro rupe metus hic trunca rotatis
Brachia rapta viris, strictóque immersa cestu:
Ossáque terra sicu: capitum mœstissimus ordo.

AT quemadmodum Euander de Caco: sic Adrastus de monstro verba facit inter ipsa sacrificia. Illum interficit Hercules: hoc Corœbus: operæpretium eius videre faciem viuentis, & vt ille Vulcano satus: sic hoc,

-monstrum infandis Acheronte sub imo
Conceptum Eumenidum thalamis: cui virgineis ora

Pectoráque æternum stridens à vertice surgit:
Et ferrugineam frontem discriminat anguis.

ILLIVS quoque,

-nequeunt explerì corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villoſáque ſetis
Pectora ſemiferi, atque extinctos faucibus ignes.

Ita & huius,

-iuuat ire, & viſere inſta
Liuentes in morte oculos, uteríque nefandam
Proluuiem, & craſſo ſqualentia pectora tabo.

Nihil ſqualet tabo. ſed ſqualor eſt αὐχμὸς aſperitate ab ἀφοιδωτῷ, vt diximus in Originibus, & in hiſtoriis Ariſtoteles,

Noctis & Somni. NOCTIS, & Somni deſcriptionem animaduertimus apud multos. Virgilius in v, ſimpliciſſimè,

Ecce deus ramum Lethæo rore madentem,
Víque ſoporatum Stygia, ſuper utraque quaſſat
Tempora cunctantíque natantia lumina ſoluit.

Somni verò tempus & noctis diuinitus, in IIII, quod & alibi poſuimus: cæterùm decies repetitum placebit,

Nox erat: & placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora per terras: ſylvæque, & ſæua quierant
Æquora: cùm medio voluuntur ſidera lapſu:
Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictæque volucres
Quæque lacus latè liquidos, quæque aſpera dumis
Rura tenent, ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

CVIVS lucis vmbra quædam eſt in VII, Punicorum,

Cuncta per & terras, & lati ſtagna profundi
Condiderat ſomnus, poſitóque labore dierum
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.

Ac quemadmodum ibi,

At non infelix animi Phœniſſa, nec vnquam
Soluitur in ſomnos, oculiſue aut pectore noctem
Accipit.

Sic apud SILIVM iiſdem verborum momentis,

At non Sidonium curis flagrantia corda
Ductorem, vigiléſque metus haurire ſinebant
Dona ſoporiferæ noctis.

IN V, Syluarũ PAPINIVS floridiſſima atq. amœniſſima. poſtquã enim deorũ placidiſſimum appellauit, ſubdit,

Tacet

Tacet omne pecus, volucreſque, feræque:
Et ſimulant feſſos curuata cacumina ſomnos:
Nec trucibus fluuiis idem ſonus: occidit horror
Æquoris, & terris maria inclinata quieſcunt.

IN I, Achilleidos breuius,

-totis vbi ſomnus mentior alis
Deſſuit in terras, mutúmque amplectitur orbem.

AT in X, Thebaidos ſomni ſedem ingenioſè admodum, & Ouidianè,

Stat ſuper occiduæ nebuloſa cubilia noctis
Aethiopáque alios, nulli penetrabilis aſtro
Lucus iners: ſubtérque cauis grauis rupibus antrum
It vacuum in montem, quà deſidis atria ſomni
Securúmque larem ſegnis natura locauit,

IMO ſolers, ac vegeta ſegnem, non ipſa ſegnis,

Limen opaca quies, & pigra obliuia ſeruant,
Et nunquam vigili terpens iguauia vultu.
Otia veſtibulo, preſſíſque ſilentia pennis
Muta ſedent, abigúntque truces à culmine ventos.

non ſunt igitur otia, nullum enim negotioſius negotium quàm ventos arcere.

Et ramos errare vetant, neque ramorum motum errorem dixerim,

-& murmura demunt.
Alitibus: non hìc pelagi, licet omnia clament
Littora, non illic cœli fragor,

non rectè poſuit de vno loco, *hic & illic*,

-ipſe profundis
Vallibus effugiens, ſpeluncæ proximus amnis.

Non placet currens fluuius, ſed ſtagnum,

Saxa inter, ſcopulóſque tacet, nigrantia circum
Armenta, omne ſolo recubat pecus & noua marcens
Gramina: terrarúmque inclinat ſpiritus herbas.
Ipſe autem vacuus curis humentia ſubter
Antra ſoporifero ſtipatus flore tapetis
Incubat, exhalant veſtes: & corpore pigro
Strata calent: ſupráque torum niger efflat anhelo
Ore vapor. manus hæc fuſos à tempore læuo
Suſtentat crines, hæc cornu oblita remiſit.

IGITVR OVIDIVM, qui hæc omnia penè dicit, aut imitatus: aut adhibito iudicio, quibuſdam vltro omiſſis

superare conatus est. Ille nánque in XI,

Est prope Cimmerias longo spelunca recessu:

Melius ad polum, quàm ad Occidentem, vt STATIVS; Nulla enim in parte occidens est, quem ibidem oriens quoque sit. Quare non est noctis locus, aut somni potius, quàm diei ac vigiliæ. sub polo autē sita loca procul à luce sunt & à calore.

Mons cauus, ignaui domus, & penetralia Somni.

Rectè *penetralia*: quia & recessum, & longè abductum dicebat: cætera sunt, è quibus sua STATIVS,

Quò nunquam radius oriens mediúsque, cadénsue
Phœbus adire potest, nebulæ caligine mistæ
Exhalantur humo, dubiæq; crepuscula lucis.
Non vigiles ibi cristati cantibus oris
Euocat auroram, nec voce silentia rumpunt
Sollicitæ canes, canibúsue sagacior anser,
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami.

CASTIGATIVS, quàm PAPINIVS,

Humanæue sonum reddunt conuicia linguæ
Tuta quies habitat. saxo tamen exit ab imo
Riuus aquæ Lethes, per quem cum murmure labens
Inuitat somnos crepitantibus vnda lapillis.

Prudentius, quàm ille, non dedit fluuium aliundè, quàm à Lethe. Neque morum dedit ei sine murmure ob somni conciliationem. Animaduerte tamen loquendi modum:

vnda labens per aquæ riuum.

Ante fores antri fœcunda papauera florent,
Innumeraq; herbæ: quarum de lacte soporem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.
Ianua, ne verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota: custos in limine nullus.
At medio torus est Ebeno sublimis in antro
Plumeus, vnicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipse deus membris languore solutis.
Hunc circa passim varias imitantia formas
Somnia vana iacent.

APPONIT deinde numerum.

Protei formas varias canit in IIII, perfecti operis vir diuinus,

Tum varia illudent species, atque ora ferarum.
Fiet enim subitò sus horridus, atráque Tigris,
Squammeúsque Draco, & fulua cernice Leæna.
Aut acrem flammæ sonitum dabit: atque ita vinclis
Excidet: aut in aquas tenues dilapsus abibit.

SILIVS in VII,

Per varias lusit formas, & terruit atri
Serpentis squammis: horrendáque sibila torsit.
Et fremuit toruo mutatus membra leone.

Et quemadmodum ad Aristæum,

Nam quis te iuuenum confidentissime, nostras
Iussit adire domos, quídue hinc petis?

Sic ille,

Dicite, ait, quæ causa viæ? quisue ora repentè
Peruasit pallor? cur scire futura libido? & ibi,
Scis Proteu, scis ipse: nec est te fallere cuiquam.

& hîc, *-nosti nostros præsage timores.*

Ouidius in VIII,

Nam modò te iuuenem, modò te videre leonem.
Nunc violentus aper: modò quem tetigisse timerent,
Anguis eras: modò te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoque sæpe videri.
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras: interdum vndis contrarius ignis.

In XI, de Thetide penè eadem.

In XXI, Iliados Xanthus, vt Achillem à Troianorum cæde arceat, magnis vndis, atque vorticibus intumescit. fluuij verò impetum reprimit Vulcanus. Sic Punicorum IIII, aduersus Scipionem turget Trebia: cuius insolentiã comprimit idem Vulcanus. Idem argumentum in IX. Thebaidos de Ismeno atque Hippomedonte.

Αὐτὰρ ὅ γ' ἀμφ' ἀχιλῆα κυκώμενον ὄρνυτο κῦμα.
Πᾶσι δ' ἐν στόμασι πίσεα φόρει.

SILIVS,

-consurgens aggere aquarum
Impulit: atque humeros curuato gurgite pressit:
Arduus aduersa mole irrumpentibus vndis
Stat ductor, clypeóque ruentem sustinet amnem.

PAPINIVS in ipsis incrementis diutius moratur. diluuium quoque ipsum adauget alia materia opprimendum bellatorem:

-nec mole liquenti
Contentus, carpit putres seruantia ripas
Arbusta, amnosásque trabes, eiectáque fundo

Saxa rotat. Sed & vt illi,

& obiecta dispellit flumina parma.

Post multam denique pugnam sedat Iupiter fluminis furorem.

Punicorum v, Flamminij galea insignis Scylla: Turni, verò chimerâ,

Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram
Sustinet AEtneos efflantem naribus ignes.
Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quàm magis effuso crudescunt sanguine pugnæ.

SILIVS,

AEre, atque æquorei tergo flauente iuuenci
Cassis erat munita viro: cui vertice surgens
Triplex crista iubas effundit crine Sueuo.
Scylla super fracti contorquens pondera remi
Instabat, sæuósque canum pandebat hiatus.

SIC Turni clypeus: quos versus adducit suprà alia de causa,

At leuem clypeum sublatis cornibus Io
Auro insignibat, iam setis obsita, iambos:
Argumentum ingens, & custos virginis Argus:
Cælatáque amnem fundens pater Inachus vrna.

Sic Flaminij,

Tum clypeum quatit, aspersum quem cædibus olim
Celticus ornarat cruor: humentíque sub antro
Ceu fœtum lupa permulcens puerilia membra,
Ingentem Assaraci cœlo nutribat alumnum.

Ad imaginem autem diuini clypei suum Silius pro Annibale fabricatus est in II: in quo cùm cætera, tũ hæc quoque de opulentissimo præceptore mutuatus est,

Condebat primæ Dido Carthaginis arces:
Instabátque operi subducta classe iuuentus.
Molibus hi claudunt portus, his tecta, domúsque
Partiris iustè Bitia venerande senecta:
Instant ardentes Tyrij, pars ducere muros:
Molirique arcem: & manibus subuoluere saxa.
Pars optare locum tecto, & concludere sulco.

Serpentum causa in Africa ab OVIDIO in IIII, Metamorphoseôn.

Cúmque super Libycas victor penderet arenas:
Gorgonei capitis guttæ cecidêre cruentæ:

Quas

Quas humus exceptas varios animauit in angues,
Vnde frequens illa est, infestáque terra colubris.

SILIVS in III, breuissimè,

Fama docet, cæsa rapuit cùm Gorgonis ora
Perseus in Libya dirum effluxisse cruorem.
Inde Medusæis terram exundasse chelydris.

At non paucis in IX, LVCANVS, Persei nánque fabulam totam inserit, tandem verò,

fœcundáque nulli
Arua bono virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirósque fero de sanguine rores
Quos calor adiuuit, putríque incoxit arenæ.

Inferorum regnũ prolixa narratione describit in XIII, SILIVS: quem locum qui volet, conferet cum iis quæ in VI, diuini operis dicuntur: quæque in Orphei fabula scribit OVIDIVS. In XVI. quoque ludos edit idem SILIVS: quemadmodum PAPINIVS in VI, longis vterque ambagibus, neque sine ineptiis interdum: cui erit otium inter eos quid intersit, quid conueniat, iudicare poterit: Quæ porricit Anchises in III, libamenta,

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, impleuitque mero: diuósque vocauit
Stans celsa in puppi,
Dij maris & terræ, tempestatúmque potentes,
Ferte viam facilem vento, & spirate secundi.

IN I, FLACCVS postquam de patera multa, Iasonem eadem porricientem facit,

Hac pelago libat latices, & talibus insit
Dij, quibus vndarum, tempestatísque sonoræ
Imperium, & magno penitus par regia cœlo:
Túque fretum, diuósque pater sortite biformes,

& quæ sequuntur.

Dædali fuga in VI, diuini operis.

Dædalus (vt fama est) fugiens Minoia regna
Præpetibus pennis ausus se credere cœlo
Insuetum pes iter, gelidas enauit ad Arctos.

SILIVS in XII, tanquam puer excipiens nutricis verba,

-ætherias aliena tollere in auras
Ausus se penna, atque homini monstrare volatus:
Suspensum hic librans media inter nubila corpus
Enauit: superósque nouus conterruit ales,

Natum etiam docuit falsæ sub imagine plumæ
Attentare vias volucrum, lapsúmque solutis
Pennarum remis, &c.

Hoc idem in VII, Metamorphos. deprehendes: vbi etiã remigij mẽtio fit: sicut & apud Virgiliũ. Quod SILIVS *pennarum remis.*

Hypsipyles autem & Iasonis conuiuium in II, Argonauticôn, totum eductum est ex I, diuini operis.

Cimmerios ex Homericæ Vlysseæ XI, Strabo agnouit in I. Aiunt tamen Geographi eos esse Scythis affines, Quare non erunt vt scribit ille,

Ἡ δ' εἰς πείραθ' ἵκανε βαθυῤῥόου ὠκεανοῖο
Ἔνθα δὲ κιμμέριων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε,
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσι,
Οὔτ' ὁπότ' ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Οὔτ' ὅταν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προτράπηται,
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Hæc maximo cum dispendio veritatis: vt non sine magna causa Plato vetuerit poetas ingredi suã ciuitatem. Quæ nanque tandem terrarum pars tam extra Solis radios est, vt nunquam eis illustretur? Quin & Latinorum quosdam eiusdem temeritatis populares inuenias. Nam quis Festum ferat scribentem, Cimmerios esse populos perpetuis frigorib. occupatos: qui inter Baias & Cumas habitarent? saltem debuit eum pudere mendacij: cùm videret homo nominis Romani loca illa interdum etiam non ferentis æstibus exuri. Inter Scythas collocari vidẽtur à Flacco in VI, Argonauticôn. In III, verò quãto clarius numeris, tanto obscurius finium designatione. Ex Homeri tamen filiis videtur illa texuisse,

Est procul ad Stygiæ deuexa silentia noctis
Cimmeriûm domus, & superis incognita tellus,
Cæruleo tenebrosa situ, quò flammea nunquam
Sol iuga, sidereos nec mittit Iuppiter annos.
Stant tacitæ frondes: immotáque sylua comanti
Horret verna iugo, specus, vmbrarúmque meatus
Subter, & Oceani præceps fragor, aruáque nigro
Vasta metu, & subitæ post longa silentia voces.

Quę à trinis promontoriis, incolarũ Græcorum lingua Trinacria appellata est: eam cùm esset Italiæ continens, atque

atque perpetua, maris vi disiectã, atque iccirco Siciliam dictam prodidere. Hoc enim est ἑκὰς, & secare: quemadmodum in Originibus scriptum est. Iccirco in III, diuini operis,

Hæc loca vi quondam, & vasta conuulsa ruina
(Tantum æui longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt, cùm protinus vtraque tellus
Vna foret, venit medio vi pontus: & vndis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruáque & vrbes
Littore diductas angusto interluit æstu.

Figura, Conuersio, potius enim abscidit ab Hesperio Siculum, vt à toto partem. CLAVDIANVS in I, de raptu, eadem, sed inferiore opera delineauit,

-Trinacria quondam
Italiæ pars vna fuit, sed pontus & æstus
Mutauere situm, nequaquam *æstus.* sed *æstu*, post mutatum à maris vi situm, vt dicebat ille, *interluit.*

-rupit confinia Nereus
Victor: & abscissos interluit æquore montes:

Illud bonum,

Paruáque cognatas prohibent discrimina terras.

Pingitur in IIII, Mercurius à diuino Poeta: ex quo suum deprompsit STATIVS in I, Thebaid.

Summa pedum properè plantaribus illigat alis:
Obnubítque comas, & temperat astra galero.
Tum dextræ virgam inseruit: qua pellere dulces
Aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara, & exangues animare assueuerat vmbras.

Omnia ex illo: quippe verba ipsa quoq. veluti in eo versu qui hosce antecedit,

Paret Atlantiades dictis genitoris. nam summus Poeta dixerat, *Ille patris magni parere parabat*
Imperio, melius *parabat* quàm *paret.*

Apparatum nánq. profectionis ostendit in ipsa talarium adaptatione,

-& primum pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis siue æquora supra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco
Pallentes: alias sub tristia tartara mittit:
Dat somnos, adimitque & lumina morte resignat.

Illa fretus agit ventos, (Non ſolum agitur ventis)
-& turbida tranat Nubila.

QVÆ Ouidius in I, non auſus eſt, vt ille, interpolare, ſed admiratus tantùm quaſi digito indicauit,

Parua mora eſt, alas pedibus, virgamque potentem
Somniferam ſumſiſſe manu, tegmenque capillis.

Galerum omiſit MARO.

Baccharum impetus atque diſcurſus multis in locis legitur apud OVIDIVM, MARONEM, PAPINIVM. In VII, diuini operis latè. in III, Transformationum in IIII, Virgilius attulit ad comparationem,

-qualis commotis excita ſacris
Thyas vbi audito ſtimulant Trieterica Baccho
Orgia: nocturnúſque vocat clamore Cithæron.

In V. PAPINIVS peuè eadèm,

-inſano veluti Thoumeſia Thyas
Rapta deorum ſacra vocant, Ideáque ſuadet
Buxus, & à ſummis auditus montibus Euan.

Lemniadum audaciam atque impietatem deſcripſere: FLACCVS ex Apollonio in II. STATIVS in V, inter quos exercere poterit ſuum quiſque ingenium. Iuſti nánq. operis inſtar ſunt, neque hîc inſerenda.

In Adraſti ſacris, Phœbi laudes canũtur apud Papiniũ, quemadmodum ab Euandro Herculis Pæan. Vtrobique poſt cædem ibi monſtri, hîc Caci: de quibus ſuprà dictum eſt.

Eadem veneratione ſummum virum imitatur in IIII, STATIVS: vbi Adraſtum ad Æneæ, Hypſipylen ad Veneris Ideam formauit.

Sic SILIVS in VIII, Æneæ atque Eliſæ hiſtoriam, ex Marone totam: itémque ex verbis verba ab illo, tãquam à dictatore, non ſolum à dictante pendens.

PAPINIVS in X, Niſi atque Euryali tum cædes, tum interitum repræſentauit in Hopleo & Dymante. Si Idæ lamentationes comparabis cum luctu matris Euryali, in III, diuini operis,

-Alpheum fama eſt, huc Elidis amnem
Occultas egiſſe vias, ſubter mare, qui nunc
Ore Arethuſa tuo Siculis confunditur vndis.

STATIVS in III,

Qui te flaue natans, terris Alphæe Sicanis

Aduene

Aduena, tam longo non vnquam infecte profundo.

Pyrrhum angui VIRGILIVS in II, ille Tydeum in IIII,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc poſitis nouus exuuiis nitidúſq; iuuenta,
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga,
Arduus ad Solem: & linguis micat ore trifulcis,
-ceu lubricus alta
Anguis humo verni blanda ad ſpiramina Solis,

NON placent *ſpiramina Solis.*

Erigitur liber ſenio & ſqualentibus annis
Exutus: lætiſq; minax intermicat herbis.
Ah miſer, agreſtum ſi quis per gramen hiantis
Obuius: & primo ſi cauerit ora veneno.

IVRE optimo vtriuſque poetæ ponentur loca illa: in quibus apud Maronem Turnus, apud Statium Tydeus, edita luculenta pugna defatigati deſcribuntur. Sunt hæc è II, Thebaidos,

-attamen illi
Membra negant, laſſúſq; ferit præcordia ſanguis,
quomodo ferit laſſus?
Iam ſublata manus caſſos defertur in ictus,
Tardaiſq; gradus, clypeum non ſuſtinet vmbo,
Mutatum ſpoliis. gelidus cadit imber anhelo
Pectore, tum crines, ardentiáque ora cruentis
Roribus, & tetra morientum aſpergine manant.

In XI, diuini operis hæc,

Ergo nec clypeo iuuenis ſubſiſtere tantùm,
Nec dextra valet: iniectis ſic vndique telis
Obruitur. ſtrepit aſſiduo caua tempora circum,
Tinnitu galea: & ſaxis ſolida æra fathiſcunt.
Diſcuſſæq; iubæ capiti: nec ſufficit vmbo
Ictibus. ingeminant haſtis & Troes, & ipſe
Fulmineus Mneſtheus. tum toto corpore ſudor
Liquitur & piceum (nec reſpirare poteſtas)
Flumen agit: feſſos quatit æger anhelitus artus.

DEINDE vterque adiungit leonis comparationes: quæ ſuis poſitæ ſunt locis.

Locum etiam quem caueret aptum inſidiis, accepit

idem ex XI,

Est curuo anfractu vallis, accommoda fraudi,
Armorúmq; dolis, quam densis frondibus atrum
Vrget vtrinque latus, tenuis qua semita ducit,
Angustæq; ferunt fauces, aditúsq; maligni.

Et posuit in III,

gemini procul vrbe maligni
Faucibus vrgentur colles: quos vmbra superni
Montis, & incuruis claudunt iuga frondea syluis
Insidias natura loco, cæcámq; latendi
Struxit opem: mediásq; arctè secat aspera rupes
Semita: quam subter campi, deuexáque latis
Arua iacent spatiis.

DIVINVM est elogium summi Poetæ, in IX,

Fortunati ambo si quid mea carmina possunt.
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo.
Dum domus Æneæ Capitolij immobile saxum
Accolet, imperiúmq; pater Romanus habebit.

Huic hæsit FLACCVS in II,

Sed tibi nunc quæ digna tuis ingentibus ausis,
Orsa feram, decus, & patriæ laus vna tuentis
Hypsipyle? Non vlla meo te carmine dictam
Abstulerint, durent Latiis modò secula fastis.
Iliacíq; lares, tantique palatia regni.

Fusius PAPINIVS Thebaidos III,

Tu tamen egregius fati, mentísq; nec vnquam
(Sic dignum) pasture situm: qui cominus ausus
Vadere contemptum regis: quanquam ampla veniret
Libertas sancire viam: quo carmine dignam
Quæ satis ore tuis famam virtutibus addam,
Augur amate deis? TVM tanquam in suis syluis vagus,
-non te cœlestia frustrà
Edocuit, lauróque sua est dignatus Apollo:
Et nemorum Dodona potens, Cirrhæáq; virgo
Audebit tacito populos suspendere Phœbo.
Nunc quoque tartareo multum diuisus Auerno.
Elysias, i, carpe vias.

LVCANVS autem in IIII, de Curione,

At tibi nos, quando non proderit ista silere,
A quibus omne æui fenium sua fama repellit,
Digna damus iuuenis meritæ præconia vitæ.

Haud

Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma:
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.

ALIBI ex IIII, diuini operis Atlantis posuimus descriptionem: quam, quia est apud Ouidium, hîc reponere libitum est,

Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit.
Atlantis cinctum assiduè cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri.
Nix humeros infusa tegit tum flumina mento
Præcipitant senu: & glacie riget horrida barba.

ILLE autem Metamorphos. libr. IIII,

Quantus erat, mons factus Atlas: nam barba comæq;
In syluas abeunt: iuga sunt humerique, manúsque.
Quod caput antè fuit, summo est in monte cacumen.
Ossa lapis fiunt, tum partes altus in omnes
Creuit in immensum.

TRIA sunt Epithalamia Claudiani valde bona: Catulli duo: vnum Papinij. Festiuitas in Catullianis multa & pura. Venus è vero Latio: Erectior Papinius: Claudianus neque numeris, neque inuentionibus cedit illis.

Multa præterea loca sunt minutiora: eáque tot, vt vel pertinacissimum fatigare queant obseruatorem: suo fretus ingenio, rariora mutuatur è Virgilio Lucanus: cæterorum penè nullus sibi parcit. ponam igitur aliqua, vt nobis in mentem venerint.

VIRGILIVS in VI,

Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes.

STATIVS in V,

Illa velut rupes immoto saxea visu Hæret.

VIRGILIVS in V,

Olli seruat datur, operum haud ignara Mineruæ,
Cressa genus Pholoe, geminique sub vbere nati.

STATIVS in VI.

-& generum famula solatur Achæa,

In iisdem vestigiis. nam VIRGILIVS,

-calcémque terit, iam calce Diores,
Incumbens humeris.

STATIVS autem,

-quem deinde gradu premit horridus Idas,
Inspirátque humero, latúsque & pectoris vmbra
terga premit.

Quibus in locis etiam est illorum imitatio,

Tutatur fauor Eurygalum, lacrymæq; decoræ:
Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.

Quæ STATIVS in angustum,

-accessit lacrymarum gratia formæ.

Illa quoque summi Poetæ, quemadmodum & alia quamplurima retulit in sua idem. Nam quod suprà recitabamus,

-hæret pede pes, densisque viro vir:

STATIVS in VII,

Iam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,
Ense minax ensis pede pes, & cuspide cuspis.

Sic, *Ad quem subridens mista Mezentius ira:*
Ille de Tydeo in eodem, *-& formidabile ridens.*

Longè sanè felicissimè, vterque melius quàm Homericus risus Sardonius.

SILIVS verò illa,

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum
Ferrea vox: sic in IIII,
Non mihi si Mæoniæ redeat si gloria linguæ
Centenásque pater det Phœbus rumpere voces.

STATIVS autem illa,

Non Diomedis equos, non currum cernis Achillis in XII,
Non cum peliferis sit hæc tibi pugna puellis:
Virgineas ne crede manus: hic cruda virorum
Prælia. ILLA verò suauissima ex XII, diuini operis,
Indum sanguineo veluti violauerit ostro
Si quis ebur: vel mista rubent vbi lilia multa
Alba rosa. Adeò sunt admirati duo maximi poetæ, vt in sua transtulerint. STATIVS enim in I, Achilleidos,

Lactea Massagetæ veluti cùm pocula fuscant
Sanguine punico, vel ebur corrumpitur ostro:

CLAVDIANVS in I, de Raptu,

-non sic decus ardet eburnum,
Lidia Sidonio quod fœmina tinxerit ostro.

Duobus tantùm verbulis idem STATIVS in V,

-rapit ingenti conamine saxum

Quo discretus ager. illa diuina ex eodem,

saxum circumspicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo qui fortè iacebat.
Limes agro positus, litem vt discerneret aruis.

Nec

Nec minore cura in eodem,

Illum & cognatæ stagna maignantia Lernæ,
Floribus & vernis assuetæ spargere Nymphæ,
Ac Nemees reptatus ager, lucósque per omnes
Syluicolæ fracta gemuistis arundine Fauni.

SEQVVTVS est illa ex VII, quæ simplicissima condimenti affecit hisce,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus.

In eodem Iunonis verba ad Furiam,

fœcundum concute pectus.

STATIVS in II, Achilleidos,

fœcundúmque erige pectus.

SILIVS in II, deduxit lineas suas ex momentis Virgilianis in III, elaborati operis,

It liber campis pastor, cui fine sine vllo
Inuetitum saltus penetrat pecus: omnia Pœnum
Armenti vigilem patrio de more sequuntur,
Gesáque, latrator Cydon: tectúmque focúque
In silicis venis, & fistula nota iuuencus.

quæ adeò hærent diuinis illis, vt Paraphrasis esse quæpiam videatur. Ergo hæc, quibus ne Apollo quidem melius.

Sæpe diem noctémque, & totum ex ordine mensem
Pascitur: itque pecus longa in deserta sine vllis
Hospitiis: tantùm campis iacet, Omnia secum
Armentarius Afer agit, tectúmque, laremque,
Armáque, Amycleumque canem, Cressámque pharetram.

EX VIII, diuini operis,

Heu quantæ miseris cædes Laurentibus instant!
Quas pœnas mihi Turne dabis! quàm multa sub vndis
Scuta virûm, galeásque, & fortia corpora volues
Tybri pater!

ET II, Punicorum tanquam discipuli,

Heu quantum, Ausonio sudabitis arma cruore!
Quas belli vindex pœnas mihi curia pendes?

Arborum simplicem altitudinem descripsit LVCANVS in III, *Arborum altitudo.*

Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.

At MARO in II, perfecti operis addidit mensuram ex conatu sagittariorum,

-vbi aera vincere summum

Arboris haud ullæ iactu potuere sagittæ,
Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.

Vbi & loquutionem attendes, *vincere summum arboris aerem.* plebeius poeta dixisset simpliciter *arboris cacumen.*

De Hylæa Scythiæ regione idem canit FLACCVS in VI,

Densior haud vsquam, nec celsior extulit vllas
Sylua trabes, fessæq; prius redière sagittæ,
Arboris ad summum quàm peruenere cacumen.

Est in XV, Transformationum,

Coralium. *Sic & Coralium, quo primùm contigit auras*
Tempore, durescit: mollis fuit herba sub vndis:

CLAVDIANVS in nuptiis Honorij,

-vellítque coralia Lotho
Vimen erat, dum stagna subit: processerat vndis,
Gemma fuit. Videamus quantum ad illa quæ sunt in V, diuini operis,

Intexúsque puer frondosa regius Ida
Veloces iaculo ceruos, cursúque fatigat,
Acer, anhelanti similis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.
Longæui palmas nequicquam ad sidera tendunt
Custodes: sæuítque canum latratus ad auras.

ACCEDANT ea quæ sunt in I, Thebaidos,

Hinc Phrygius fulua venator tollitur alis.
Gargara desident surgenti, ac Troia recedit.
Stant mœsti comites, frustráque sonantia lassant
Ora canes, vmbrámque petunt, & nubila latrant.

ILLVD verò conuiuium totum pendet ex Marone. quemadmodum,

-nec sic auersum fama Mycenis
Volvit iter: imago illorum quædam est,

Nec tam auersus equos Tyria Sol iungit ab vrbe, & alia penè innumera: sicut apud Claudianum in I, de raptu,

Iam vicina toro plenis adoleuerat annis. ex illo Poetæ,

Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

LVCANVS autem, quemadmodum dicebamus rarior, in III, tamen penè ad literam illa retulit, quæ sunt in X. diuini operis,

Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in aruis
Daucia Laride, Thymbérque simillima proles
Indiscreta suis: gratúsque parentibus error,

At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas.
Nam tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis
Te decisa suum Laride dextera quærit:
Semianimésque micant digiti, ferrúmque retractant.

ILLE autem rudia, & quasi proponens thesin declamationis,

Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris:
Quos eadem varijs genuerunt viscera fatis.
Discreuit mors sæua viros: vnúmque relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes,
Æternis causam lacrymis. Sic & illa ex X,

-non me quicunque es inulto
Victor, nec longum lætabere: te quoque fata
Prospectant paria atque eadem mox arua tenebis.

His sic in VII,

-Stygias magno duce liber ad vndas,
Et securus eo, te sæuo Marte subactum,
Pompeiéque graues pœnas, vobísque daturum,
Cùm morior, sperare licet.

Sic etiam ex I, inculpati operis,

Libra die somníque pares vbi fecerit horas:
Et medium luci, atque vmbris iam diuidit orbem.

In VIII, æmulatus est,

Tempus erat: quo libra pares examinat horas
Non vna plus æqua die.

In iisdem locis, quæ suprà commemorabamus, sunt eorundem authorum versus, tanquam discipuli ac præceptoris. CLAVDIANVS,

-niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas succensa genas, castíque pudoris
Illuxere faces. Ille de Lauinia,

Flagrantes perfusa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ossa cucurrit.

Siliana illa in XV,

Contrà Sidonius, Letho non terreor vlle:
Vtere Marte tuo: ex Maronis Turno,

non me tua feruida terrent
Dicta ferox. & mox, *Vtere sorte tua.* Item Elisæ,

Stat sonipes, & frena ferox spumantia mandit.

& Flamminij,

Stat sonipes, vexátque ferox humentia frena,

Arboris haud vllæ iactu potuere sagittæ,
Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.

Vbi & loquutionem attendes, *vincere summum arborum aerem.* plebeius poeta dixisset simpliciter *arboris cacumen.*

De Hylæa Scythiæ regione idem canit FLACCVS in VI,

Densior haud vsquam, nec celsior extulit vllas
Sylua trabes. fessæq; prius rediere sagittæ,
Arboris ad summum quàm peruenere cacumen.

Est in XV, Transformationum,

Coralium. *Sic & Coralium, quo primùm contigit auræ*
Tempore, durescit: mollis fuit herba sub vndis:

CLAVDIANVS in nuptiis Honorij,

-vellítque coralia Lotho
Vimen erat, dum stagna subit: procisserat vndis,
Gemma fuit. Videamus quantum ad illa quæ sunt in V, diuini operis,

Intexúsque puer frondosa regius Ida
Veloces iaculo cervos, cursúque fatigat,
Acer, anhelanti similis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.
Longæui palmas nequicquam ad sidera tendunt
Custodes: sæuítque canum latratus ad auras.

ACCEDANT ea quæ sunt in I, Thebaidos,

Hinc Phrygius fulua venator tollitur alis.
Gargara desidunt surgenti, ac Troia recedit.
Stant mœsti comites, frustráque sonantia lassant
Ora canes, vmbrámque petunt, & nubila latrant.

ILLVD verò conuiuium totum pendet ex Marone. quemadmodum,

-nec sic auersum fama Mycenis
Voluit iter: imago illorum quædam est,

Nec tam auersus equos Tyria Sol iungit ab vrbe, & alia penè innumera: sicut apud Claudianum in I, de raptu,

Iam vicina toro plenis adoleuerat annis. ex illo Poetæ,

Iam matura vèro, iam plenis nubilis annis,

LVCANVS autem, quemadmodum dicebamus rarior, IN III, tamen penè ad literam illa retulit, quæ sunt in X. diuini operis,

Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in aruis
Daucia Læride, Thymbérque simillima proles
Indiscreta suis: gratúsque parentibus error,

At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas.
Nam tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis
Te decisa suum Læride dextera quærit:
Semianimésque micant digiti, ferrúmque retractant.

ILLE autem rudia. & quasi proponens thesin declamationis,

Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris:
Quos eadem varijs genuerunt viscera fatis.
Discreuit mors sæua viros: vnúmque relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes,
Æternis causam lacrymis. Sic & illa ex X,

-non me quicunque es inulto
Victor, nec longum lætabere: te quoque fata
Prospectant paria atque eadem mox arua tenebis.

His sic in VII,

-Stygias magno duce liber ad vndas,
Et securus eo, te sæuo Marte subactum,
Pompeiéque graues pœnas, vobísque daturum,
Cùm morior, sperare licet.

Sic etiam ex I, inculpati operis,

Libra die somníque pares vbi fecerit horas:
Et medium luci, atque vmbris iam diuidit orbem.

In VIII, æmulatus est,

Tempus erat: quo libra pares examinat horas
Non vna plus æqua die.

In iisdem locis, quæ suprà commemorabamus, sunt eorundem authorum versus, tanquam discipuli ac præceptoris. CLAVDIANVS,

-niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas succensa genas, castíque pudoris
Illuxere faces. Ille de Lauinia,

Flagrantes perfusa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ossa cucurrit.

Siliana illa in XV,

Contrà Sidonius, Eetho non terreor vllo:
Vtere Marte tuo: ex Maronis Turno,

non me tua feruida terrent

Dicta ferox. & mox, *Vtere sorte tua.* Item Elisæ,

Stat sonipes, & fræna ferox spumantia mandit.

& Flamminij,

Stat sonipes, vexátque ferox humentia frena,

Sanè Silij huc adducere omnia loca, quæcunque sibi comparauit ad effingendam Virgilij maiestatem, Grammatici potius intererit ad diligentiam ostentandã, quam illius qui suo iudicio Poeseos virtutes sese persequi profiteatur. Proinde qui eò volet animum aduertere, singularem ponet operam. Nunc paucula, quæ superunt, videamus.

Idem tractat argumentum GRATIVS, & NEMESIANVS apud nos. Græcis OPPIANVS. Magnus hic poeta, sicuti sæpe à nobis dictum est. quicum Græcorum neminem ausim comparare. Quamobrem nostros quoque duos hosce ab illo puto longè superatos. quippe cuius vnius spiritu Virgilianam diuinitatẽ repræsentatam semper iudicaui. tantũ abest vt cum huius numeris illorum versus cõferri posse rear. Atque eos quidem ambos cùm plebeios iudicem, Gratij puritatem atque rotũditatem, denique inuentionem & ordinem antepono. Id quod sigillatim perpendenti omnia, satis patebit. Cæterùm in sequenti libro non inutilia quædam huic iudicio addita sunt. quare ad reliqua transeamus.

Ex Proserpinę Raptu loca decerpa sunt nobis aliquot sanè illustria, inter quæ illa imprimis nobilia sunt, quæ cum Ouidianis conferre queas.

Quáque volat, vernus sequitur color: omnis in herbas
Turget humus: medióque patent conuexa sereno.
Sanguineo splendore rosas: vacinia nigro
Induit: & dulcis violas ferrugine pingit

Et mox, *hæc lilia fuscis*
Intexit violis; hanc mollis Amaracus ornat:
Hæc graditur stellata rosis: hæc alba Ligustris.
Te quoque flebilibus mœrens Hyacinthe figuris,
Narcissúmque metunt, nunc inclyta gramina veris
Præstantes olim pueros. Tu natus Amyclis:
Hunc Helicon genuit. te disci perculit error,
Hunc fontis decepit amor. te fronte retusa
Delius, hunc fracta Cephisus arundine luget.
Æstuat ante alias auido feruore legendi
Frugiferæ spes vna deæ. Nunc vimine textos
Ridentes calathos foliis agrestibus implet:
Nunc sociat flores.

OVIDIVS autem in v, Metamorphoseón,

& aut

& aut violas, aut candida lilia carpit.
Dúmque puellari studio calathósque sinúmque
Implet. & in IIII, Fastorum,
Hæc implet calathos lento de vimine nexos,
Hæc gremium, laxos degrauat illa sinus.
Illa legit calthas: huic sunt violaria curæ,
Illa papauereas subsecat vnque comas.
Has Hyacinthe tenes, illas Amarante moraris:
Pars Thyma, pars Rorem, pars Meliloton habet.
Plurima lecta rosa est. sunt & sine nomine flores.
Ipsa crocos tenues, liliáque alba legit.

Ita laxior OVIDIVS: compositior CLAVDIANVS, neque enim solùm prata floribus, sed etiam flores ipsos pingit coloribus fabularum. Itaque & in illis pictior phrasis: quippe eius primarium argumentum est,

Forma loci superat flores curuata tumore
Paruo planicies, & mollibus edita cliuis,
Creuerat in collem. niueo de pumice fontes
Roscidi mobilibus lambebant gramina riuis.
Syluáque torrentes ramorum frigore Soles,
Temperat, & modico brumam sibi vindicat æstu.
Apta fretis abies. &c. quæ alibi recitauimus.

Simplicius in V, Transformationum,

Sylua coronat aquas, cingens latus omne, suísque
Frondibus, vt velo, Phœbæos subnouet ignes.
Frigora dant rami, varios humus humida flores
Perpetuum Ver est. & in IIII, Fastorum,
Valle sub umbrosa locus est aspergine multa
Humidus, ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura colores,
Pictáque dissimili flore nitebat humus.

CONFERVNTVR PRINCIPIA ET FINES.

CAPVT XVII.

HÆc ad hunc modum. Principia verò & Fines operũ quibus legibus tanti viri agressi sint, vbi declaratũ fuerit, nihil iã huiusce operæ supererit nobis. Ac Græci quidẽ statim inuocãt, simul inuocationi admiscent argumẽti propositionẽ. Nostri hãc primo loco, deinde implorant opẽ, haud sine magna, quod alibi dicebamus, ratione. Cùm enim etiam rerum abditarum, etiam animorum

momenta atque discursus canere instituant: verisimile est non nisi deorum immortalium spiritu afflatos ea cõsequi posse. Alij igitur Musas, alij Phœbum, nonnulli vnum quempiam ex cæteris diis inuocarunt. Venerem LVCRETIVS aptissimè: quæ sit author Romani generis: cuius lingua scripturus sit. tum autem princeps generationis: cuius principia, causas, elementa profitetur. Sic enim, vt aiunt, suos libros auspicatus est, *Æ Etheris & terræ genitabile quærere tempus.* Alij poetæ cùm viris illustribus libros suos dedicarent: quasi pro numine haberent ipsos, auxilium sunt ab eis petere carminum suorum præsidium. Sic poetarum princeps ad Octauium conuertit vota sua, sic ad Neronem LVCANVS, ad Vespasianũ. FLACCVS, STATIVS ad Domitianum, OVIDIVS ad Germanicum. Atque hic quidem leuiter. quippe speciosissima verba illa, *timidæ dirige nauis iter.* At maximus poetarũ effudit diuinitatẽ suam, vt deum faceret vnum ex tribus carnificibus: Augustum dico, tum Lepidi tum Antonij prædem immanitatis. Quem fac innocentiæ plenum, à qua longè fuit alienus: quare optimum poetam, nobiliorẽ se ciuẽ relegat Ouidiũ, propter suæ filiæ impudicitiã: Quid igitur ille cœli afficit honoribus, qui ne terra quidem fuit dignus? Sic enim est in exordio perfecti operis,

Túque adeò, quem mox quæ sint habitura deorum
Concilia, incertum est, vrbésne inuisere Cæsar
Terrarúmque velis curam: & te maximus orbis
Auctorem frugum, tempestatúmque potentem
Accipiat, cingens materna tempora Myrto.
An deus immensi veniæ, maxis ac tua nautæ.
Numina sola colant, tibi seruiat vltima Thulæ.
Téque sibi generum Tethys emat omnibus vndis.

Post tot tantaque etiam illud excogitauit,

Anne nouum tardis sidus te mensibus addas:
Qua locus Erigonen inter, Chelásque sequentes
Panditur? Ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, ac cæli iusta plus parte relinquit.
Quicquid eris (nam te nec sperent tartara regem
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido:
Quamuis Elysios miretur Græcia campos:
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
Da facilem cursum, atque audacibus annue cœptis,

Ignarósque viæ mecum miseratus agrestes
Ingredere, & votis iam nunc assuesce vocari.

Quod consilium diuino in opere cùm repudiasset: nihil enim horum quicquam ille, tametsi dicitur id opus Augusti iussu aut gratia conscripsisse: admonere potuit castigatę eiuscemodi abstinentię cum reliquis STATIVM: qui per initia Thebaidos ad eandem miseriam ita se cõposuit,

-túque ô Latiæ decus addite famæ:
Quem noua maturi subeuntem exorsa parentis
Æternum sibi Roma cupit. Tum illa, nihil nisi superiora,
-licet arctior omnes
Limes agat Stellas: & te plaga lucida Cœli
Pleiadum, Boreæque, & hiulci fulminis expers
Sollicitet, licet ignipedum frænator equorum
Ipse tuis altè radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iupiter æqua
Parte poli, manesque hominum contentus habenis,
Vndarum, terræque potens, & sidera dones.
Tempus erit, cùm lanigero tua fortior æstro
(durum hoc œstrum lanigerum)
Facta canam. Id quod etiam Flacco placuit: sic enim scribit, *-túque ô pelagi cui maior aperti*
Fama, Calcedonias postquam tua carbasa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos
Eripe me populis, & habenti nubila terræ,
Sancte pater, veterúmque faue veneranda canenti
Facta virûm. versam proles tua pandit Idumen.
Videntur aliqua deesse,
Nánque potens Solymo nigrantem puluere fratrem
Spargentémque faces, & in omni turre furentem,
Ille tibi cultúsque deûm, delubráque genti
Instituet: cùm iam genitor lucebis ab omni
Parte poli. Neque enim Tyrias Cynosura carinas
Certior, aut Graiis Elice seruanda magistris.
Seu tu signa dabis, seu te duce Græcia mittet,
Et Sidon, Nilúsque rates: nunc nostra serenus
Orsa iuues, hæc vt Latias vox impleat vrbes.

Licuit forsasse his Virgilium sequi. at Lucano quid licuit: quippe ita est memoriæ proditum: Romæ quidam recitaturum, in præfatione (sic enim consueuerant

tum ad attentionem comparandã tum ad poematis cõmendationem) ausum esse sese cũ Virgilio ita comparare, vt etiam anteferri gestiret: illius enim hæc. *Ecquantum mihi restat ad culicem.* Quid igitur illius ita verba excipit, vt faciat sua? Tum autem qui Iuliorum familiã vniuersam Hispanico ac plebeio odio prosequeretur: quibus numeris monstro illi (Neronem dico) potuit adulari? Audiamus igitur non iam Pompeii, sed sui transfugam,

te cùm statione peracta
Astra petes serus, prælati Regia cœli
Excipiet gaudente polo, seu sceptra tenere?
Seu te flammiferos Phœbi transcendere currus,
Tellurémque nihil mutato Sole timentem
Igne vago lustrare iuuat. Tibi numine ab omni
Cedatur: iuríque tuo natura relinquet,
Quis deus esse velis: vbi regnum ponere mundi.

Cum iis quæ sequuntur STATIVS ad vnguem

Sed neque in arctoo sedem tibi legeris orbe:
Nec polus aduersi calidus qua vergitur Austri:
Vnde tuam videas obliquo sidere Romam.
Aetheris immensi partem si presseris vnam:
Sentiet axis onus: libranti pondera cœli
Orbe tene medio Pars ætheris illa sereni
Tota vacet: nullæque obstent à Cæsare nubes.

Ab hoc excursu temperauerunt SILIVS & OVIDIVS, quorum iudicium ex Aeneide sumptum ego quoque sequendum puto, Opera verò sua sic itẽ penè omnes clauserunt: Modestè VIRGILIVS ac more suo,

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, studiis florentem ignobilis otij:
Carmina qui lusi pastorum, audáxque iuuenta
Tityre te patulæ cecini sub tegmine fagi.

Veritus enim plagiariorum temeritatem tũ hîc nomen posuit suum: tum pudenter innuit initiò diuini operis,

Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena
Carmen, & egressus syluis: vicina coegi,
Vt quanuis auido parerent arua colono,
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis.
Arma virúmque cano. Quæ qui abstulere, suam faciunt Aeneidem, non Maronis. Et erat apud priscos in more positum, vt non titulis solùm ascriberent nomen, sed operis

peris statim principiis apponerent. Sic omnes Arabes, & Chaldæi, ac Prophetæ veteres; Visio Azahelis. Iudicium Abdiæ. Dixit Auenzabri. Sermo filij Zacuth. Propositiones Barthecuai. Sic Herodotus, sic Thucydides. HORATIVS inflatior in operis sui commendatione. Nam cùm pudentissimè diuinus Parthenias, *Hæc super aruorum cultu pecorúmque canebam. Et super arboribus:* Ille,

Exegi monumentum ære perennius,
Regalíque situ Piramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series & fuga temporum. &c.

Haud multum absimilis OVIDIVS, modestior tamen,

Iámque opus exegi: quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum: nec edax abolere vetustas.
(aboleuit Fastorum tamen libros sex)
Cùm volet illa dies quæ nil, nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei, super alta perennis,
Astra ferar: noménque erit indelebile nostrum.

Modestissimè etiam STATIVS,

O mihi bissenos multum vigilata per annos
Thebai. Iam certè præsens tibi fama benignum
Strauit iter: &c.

LVCANVS autem quasi verus Vates præuenit exitium suum his versibus, qui non in fine operis, quippe imperfecti, sed in nono sunt,

Nam si quid Latiis fas est promittere Musis
Quantum Smyrnæi durabunt vatis honores, &c.

Hi fines igitur poematum, cum quibus nos quoque tam longo támque pertinaci labori finem faciamus,

LIBRI QVINTI
FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SEXTVS, QVI ET HYPERCRITICVS.

IVDICIVM DE ÆTATIBVS POESEOS LATINÆ.

CAPVT I.

Seculum vnde.

LATINÆ Poeseos ætates quinque in præsentia statuo, non quemadmodum quatuor mundi secula poetæ prisci. neque similes quatuor vitæ spatiis, quæ à Philosophis in animalibus agnoscuntur. motus enim, tractus ille cui certis temporum præscriptionibus secatur in partes, ac propterea seculi consecutus est appellationem, celebratus est in primordiis ipsis à pacatis elementorum consensionibus, à qua perenni perpetuáque concordia incorruptissimi metalli, hoc est auri, formam ei designarunt. Ergo, vt res sese mortales habent, cùm in eo consistere non posset, neque fas esset ad meliora promouere: necesse fuit à deterioribus excipi. Vnde per argentum primùm, deinde per æs ad hoc vsque ferrum, quo nunc ęuum miserrimè transigimus, deducti sumus. vitæ verò nostræ curriculum lõgè alia dimensione ab infantia inchoatum, statáque ætate perfectum, declinat eò vsque dum rursus exolescat, At ipsam poesim multò diuersa metimur ratione. nanque rudimenta quædã primi illius exortus agnoscimus: flexúmque ætatis tanquam per adolescentiam, à Liuio atque Ennio, per Accium, Næuium, Plautum ad consummatum florénsque transmissum robur: quod in Terẽtio Catullo, Tibullo, Horatio viget: in Virgilio etiam luculentè splendet, à quo ad Martialẽ, Iuuenalẽ, Silium, Statium deuergens, paulatim efflorescit. Tum autem quarto veluti decurso spatio, hæsit in senij vestigiis cum Sereno

reno, Sidonio Seuerino, Ausonio. Atque hæc quidẽ præ se ferre videbantur hactenus imaginem quampiam inæqualis vitæ nostræ, verùm lõgo post hosce tẽpore, non secus atque intermortua, tandẽ penè derepentè satis magna veluti Tages alter, extitit. Nam tametsi de integro rediuiua nouam sub Petrarcha pueritiam inchoasse, atque inde Philelphi studio clara admodum incremẽta cepisse visa est: haud exiguã tamen illam tum fuisse puto, quam constat penè illico multorũ illustrissimis ingeniis confirmatã, cum antiqua illa optima certare potuisse. Et enim si vnum modò Virgilium excipias, (is enim nõ solùm humana superauit ingenia, verumetiam sese quasi parem extulit naturę) Palingenium, Aonium, Politianũ, Cerratum, Vidã, Pontanũ, Sanazarum, Fracastorium habes, quos cum cuiuis veterum compares multis, sed non ignobilibus anteponas. Quam rem vt cõmodius ac propius cognoscamus, ab iis quorum opera sunt nota nobis (multa enim latent nos in hac barbarie atque vastitate literarum: ac ratis, longinquis, difficilibus & vix & serò commeatibus subuehuntur) auspicatus, iudiciũ nostrum ad ea vsque tempora deducere cõstitui, quæ sua fulta authoritate, reprehensionibus atque censuris carere videbantur. Tentandum námque nobis est, perinde atq. nobilium ac sublimiũ rerum vel indagatorib. vel etiã vindicibus, an illa quæ ab ipsis dicta sunt, acutius, cõcinnius rotundius, accuratius potuerint dici. Quæ fuit causa, vt ab iis, qui etiam nũc monumẽtis suis superstites sunt, duxerimus temperandũ. simul vt & odium in castigando, & adulationis suspicionem in laudãdo vitaremus. Tũ autẽ qui non omnium aut indolem, aut facta cognosceremus siqui fortè propterea præteriti fuissent, ne id à nobis vel temerè, vel ignauè, vel etiam malignè factum putaretur.

IVDICIVM DE POETIS,

CAPVT II.

AC quanquam à Quintiliano, summo est factum iudicio, vt qualis quisq. esset poetarum, cognosceremus. & iam superiorib. libris non pauca sunt à nobis cõmemorata: nonnihil tamen hîc quoque dicendum est, quod ad imitandi studium rationémque nos excitare queat. Vt igitur à vetustioribus initiũ faciamus: sunt qui

Plauto Terentium anteponant: non desunt qui è contrario huic illum, quarũ partium iudicium si quibus rationibus fulciatur, intelligamus, facilè vter vtri præstet, notum erit. Illud igitur imprimis, quod & alibi dicebamus considerandum est: vtriusque idem studium fuisse in Comœdia. Quod poematis genus cùm ad animos laxãdos

rò, quibus artibus potuit parasitus annulũ militi suffurari, quem secũ semper soror eius habuisset, postquam cum illo perierat? Sic enim ait Planesium,

Verùm hunc seruaui semper mecum vnà annulum,
Cùm hoc olim perij.

Neq; verò placet quod fingitur in Cistellaria: Alcesimar

Atticiſmi,quos curioſius ſeculum poſtea eſt aſpernatum.

Terentij verò quod immutemus, ſanè habemus nihil. ſumma enim ille arte omnia,accuratáq; imprimis nitescit oratione.nã quæ tria reprehendunt in ipſo viri docti, illis potius quàm ei ſunt oneri. Primum eſt in Prologo Heautontim.ita ſcriptum eſt, *Ne cui ſit veſtrûm mirum cur partes ſeni poeta dederit quæ ſunt adoleſcentium , Id primùm dicam:deinde quòd veni eloquar.* Aiunt aliter proponere, aliter exequi.Itaque ſuo quiſque arbitratu inuertit. Mihi verò ad vnguem diſtribuere quæ ſtatuerit,videtur. nam primum reddit rationem,tametſi leuem. Menãder enim cùm ita inſcripſerit:ſatis habuit.Poeta illius ſequi iudiciũ ait igitur hæc per illa, *Ex integra Græca , integram Comœdiam Hodie ſum acturus, Heautontimorumenon.* deinde ait, *Nouam eſſe oſtendi,& quæ eſſet:nunc qui ſcripſerit,Et cuia Graeca ſit,ni partem maximam Exiſtimarẽ ſcire veſtrûm , id dicerem,*

Deinde declarat quare ita prodierit in ſcenam. Ratio ergo ab ipſo hæc adducta eſt, à Menandri authoritate, Quanquam ego arbitror , non omnis Comœdiæ partes eſſe adoleſcẽtum:ſed eius perſonæ quę in fabula aut inſignior,aut frequẽtior.Eſt autẽ maximè inſignis in ea Menedemus,tum quia eius cauſa abfuit Clinia,tum quia etiã cùm præſens eſt,abeſt.aguntur enim omnia penè in ædibus Chremetis:tũ quòd cõpilatur ſenex. Poſtremò quia fabulę hilaritas in Cataſtrophe,tota pertinet ad ſenis miẽ ſeriam diluẽdam. Hoc primùm obiiciebãt:alterum hoc, Vaſta,inquiunt,& hians , atque inanis Comœdia eſt,tota nánque intercedit nox. Nam per initia cœnam curant, poſtea Chremes ait,*luceſcit*.Sanè igitur abiit nox. Hæc eſt illorum obiectio:quam ſic diluimus , Datam actámque fabulam ludis Megalenſibus.itaque dimidium fabulæ actum veſperi:noctem tranſactam ludis:alterũ dimidium reliquũ ſub lucem. vnam igitur quaſi duas. Id quod cùm eſſet per præconem pronuntiatum iuſſu Ædilium,pollicitus eſt ipſe quoque poeta in Prologo verſu illo,*Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.* Tertia hæc animaduerſio eſt in Andria : Introducitur enim Glycerium parturiens cum hiſce verbis *Iuno Lucina fer opem.* At , inquiunt, cùm hęc Comœdia palliata ſit,nó erãt inferenda nomina Romana.Lucinę enim nomẽ quomodo notũ Glycerio. quæ Græca perſona eſt ? Reſpondemus, Prolepſis poetica eſt: ex poetæ

ex poetę ſanè perſona perſonis attribuũtur multa:quemadmodum ſuo loco dictum eſt de Lauini litoribus & de Velino portu apud Maronem.& Romanis cùm recitarẽtur, Romanas voces interponere licuit. Id quod ab aliis quoque factum eſſe conſtat ex Plautinis fabulis.Ille enim Thebis cùm ageret Amphitruonem, ita facit narrantem Soſiam,

Quid faciam nunc ſi tres viri me in carcerem compegerint? Sic in Captiuis nominat *Subbaſilicanos* , cùm in Ætolia eſſet: item *vel brum*,cæterùm ne multis aliis excutiendis locis oſtentem diligentiam , legatur Choragi ecßaſis in Curculione:ea eſt,

Qui periurum hominem vult conuenire,eat in Comitium: Qui mendacem , & glorioſum , apud Cluacinæ ſacrum: Dites damnoſos maritos ſub Baſilica quærito. Præterea *forum infimum, forum medium, Canalem, Lacum, Thuſcum vicum*: quæ omnia quum Romæ ſint, atque ea fabula in oppido Epidauri agatur:palàm eſt,hoc veteribus poetis licuiſſe , quod nouellis Grammaticis carpere non liceat.

RECENTIORES.

CAPVT IIII. MARVLLVS.

POſteaquam ex priſcis illis expediuimus nos,à noſtro ſeculo auſpicari libet:vnde per proximam ętatem ad ſuperiorem facto gradu,tãdem in vltima illa optima atque eius optimo principe Virgilio quieſcamus. Primus, quod equidem ſciam, PETRARCHA ex lutulenta barbarie os cœlo attollere auſus eſt.Cuius,quemadmodũ diximus alibi,quòd nihil videre licuerit:eius viri caſtigationes,ſicut & alia multa,relinquam ſtudioſis. Simile fatum PHILELPHI quoque : ſanè quod ad nos attinet. quare ad alios tranſeamus , MARVLLVS totus durus, moroſus,aliorũ obtrectator,ſui admirator ſimul,& diffidens. Anxius enim quo dicat modo,hæret negotioſus, omnino inuenuſtus. Quem cùm Crinitus tantoperè commendarit,ſ accuratius perſpiciendum eſt vtra potior fuerit : amicitiáne apud illũ,an apud nos veritas.Iam primùm ad Neęram Epigramma:quòd maximè videtur delitias facere,id verò maximè eſt inſuaue,neq; poteſt animus meus ei acquieſcere orationi,quæ fœminã vocet Paſſerem aut turturem. Nam tametſi ſexus eſt ſub vno articulo vterque: tametſi non ſunt acceptæ voces illæ pro epithetis:tamen

aures eruditæ, veréque poeticę aliud requirunt. Præterea cùm proponeret tria, regna, aurum, messes Arabum: tria concluſit, ſed non eadem. ſic enim dixit,

O prius peream ipſe, regna, & aurum.

Dices non eſſe philoſophum, ſed poetam: at verus poeta dicat, ſe in Epigrammate oportere eſſe philoſophum. accedit enim bonum Epigramma ad virtutes Epicherematis. Ad hęc decreſcit oratio. pluris enim erat eum perire, quàm regna: pluris regna, quàm aurum. quare aut ita, aut melius dixerit alius, *Ah prius pereamus, omnia vnà Arabum bona, regna, & aurum, & ipſe.* vt tribus, quæ dicebat, repetitis, etiam ſeipſum addiderit. Quanquam etiam exercitationis gratia molliuſculè illi futurum fuiſſe ſic putamus,

Saine nequitiæ meæ Neæra,
Pluſquam nequitiæ tui Marulli.
Meum mel, mea ſuauitas, meum cor,
Meum ſuauiolum, mei lepòres,
Téne ego ſine regnà? te ſine aurum?
Aut meſſes Arabum velim beatas?
Téne viuere ego queam relicta?
Ah prius pereamus: omnia: ite hinc
Arabum bona, regna, & aurum, & ipſe,
Qui meipſum in domina mea reliqui.

SVBDIDIMVS verſiculum duobus, quibus anteibat. Plus enim eſt id quod poſitum eſt in hac interrogatione. P us, inquam, non poſſe *viuere* ſine ea, quàm poſſe regno carere. Et magni affectus eſt verbi numerus ille, *pereamus*: & quod ſubditur: *omnia*. Deinde Gorgotes cum contemptu: *ite hinc* tandem cùm ſeipſum expellit. Poſtremò, indignum ſeipſo, quem reliquerit in *relicta*. Etiam poſſis actuere appoſito contrario ad hunc modum,

Ah prius pereamus: omnia, ite hinc
Rerum ſomnia, regna, & aurum & ipſe.
Quia nihil pereat, nec hæc, nec illa.
Quam meipſum in domina mea reliqui.

Quòd ſi quis hoc facilè factu putat: vt aliena corrigantur, periculum faciat. Citius & eòmodius mille de ſuo fabricatus fuerit, quàm aliena decem vel praua direxerit, vel ſqualentia nitore affecerit. ſed ad alia.

Alterum quoque Epigramma ſanè multis arriſit. Inuentio tamen adeò vulgò iactata, adeò protrita eſt, vt Græca,

Græca, Latina, Tuſca lingua iampridem circumferatur. Metiamur verò tum illius tractū vniuerſum, tum partes ſingulas, poſtremò verò cōcluſionem. Primùm dicit ſtupefactum, deinde coniectum in fugam: inde ſpoliatum: Neæram potitam telis deos figere: illum errare inermē. Languidior igitur eſt cōcluſio. minus enim eſt Amorem inermē, q̄ à fœmina deos vulnerari. Cùm igitur ſic dicat,

Induitúrque humerum: paritérque hominéſque deóſque
Vna ferit: victus errat inermis Amor:

malim equidem hunc ad modum,

Ergo infeſta ferit paritérque hominéſque deóſque,
Atque nouus telis facta triumphat Amor.

Quanquam argutius ita finxeris: Ille ſic dicit,

Sed dum fortè fugit, plenæ cecidere pharetræ.
Deuictis ſpolium quas tulit illa dei.

Deinde ſequitur illa concluſio. Tu ſic,

Dúmque fugit cecidere faces, arcúſque, pharetráque
At trepidi ſpolium non tulit illa dei.
Atque ait, His puer, i, ferias hominéſque deóſque:
Sat mihi ſunt oculi, non tua tela mei.

Vt omittam, munus placere mihi vocem illam *pharetræ*, in numero plurali: verſus enim gratia factum videtur. Primi quoque duo verſus non ſatisfaciunt.

Inuenta nuper neruum cùm tenderet acrem,
Obſtupuit viſa victus Amor domina.

Voluit dicere, arcum tēdenti Neæram ſuperueniſſe. nam quoque inuenerit eam, ſi non vidit? quare poſt *inuenta* addidit *viſa*? melius igitur ne fugiat: ſed adeò incendatur ab illa, vt primùm obſtupeſcat, mox ſpolietur melius, inquam, non fugere à tam bella puella, ſed rara neque amplius viſa ſpecie capi.

Inuenta rerum dominum cùm tenderet arcum
Obſtupuit dominæ luce retuſus Amor.
Obſtupuit: ſpatiiſque immobilis hæſit in iſdem,
His iſdem in ſpatiis, in quibus ante fuit.
Illa grauem telis pharetrámque arcúmque ſonantem
Suſtulit: at flenti reddidit inde deo.
Atque ait, His puer, i, ferias hominéſque deóſque:
Sat mihi ſunt oculi, non tua tela, mei.

QVÆ verò ad Falconem ſcribit, iis languidulas illas Catulli concluſiones imitatus eſt. Totus quoque tractus

Epigrammatis ad illius Ideam deductus est. Multa tamẽ videntur reprehẽdi posse primùm vniuersus ductus orationis: malim enim castigare Falconẽ atq; incusare, quàm insectari maledictis. Neque enim ingratum potest eum appellare, qui sese vindicat in libertatẽ ex eius heri seruitio, cuius nutu multum pensi exhauriendum habeat in opere quotidiano, parum demensi: propterea quòd ex ea famis coparatione voluptas multa domino sit euentura. tanto minus Insultum aut ineptum appellare queat: tum autem ineptiat is qui illum vocet perfidum. captus.n. forte, inuitus, in nexu aut neruo, nullam Tyranno debet aut debet fidem. ignauum verò quis dicat Falconem: qui ab quotidiano certóque cibo trã ferat sese ad fortuitas dapes, nec sine multa opera consequendas: nam hanc spiritus libertatem atque magnanimitatem pro impietate agnoscere, planè dementia est. Quare alia dicendi constitutione, quam ductum vocant, agendum fuit sic,

Præpes volantum verè splendor alitum
Magnanime Falco: siue quæ terræ sola
Præter remiss' pressa radunt impetu:
Seu quæ supremum fulminis vitu ætherem
Findunt coruscæ: te ne Regis optimi
Olim ministrum operísque consortem ardui,
Victoriarum marte partarum tuo
Laudem impudenti prodidisse nunc fugæ?
Cúmque obsoletæ sordibus vitæ vltimis
Tam splendidam mutasse fortunam: vt tui
Sis transfuga? Nam clarus olim qui fores
Cum Rege Rex, nunc bestia es cum bestiis.

Oratio igitur neque Falconi conuenit, vti diximus, neque Regi, vt dicemus, quippe cuius amorem erga Falconem comparat puellari ac fatuo amori. Qua comparatione cùm vellet dictionem suam facere molliusculam, Regis maiestatem non effœminauit solùm in sexu, sed in ætate quoque infatuauit. Præterea duo addit, quorum alterum neutiquam Regẽ deceat, alterum ne virum quidem. nam neque Rex fugitiuam auem persequatur aut captet, neque vir lassus sit vnius diei opera, idque in equo sedẽs. Auxit autem ignauiam, cùm addidit, *vix*. Ad illud inuitus venio, quãdo ne literatoria quidem Latinitas constare videatur. Quis enim non animaduertat illa minimè

minimè cohærere? *quascunque & solæ*. sic enim scribit,

Ingrate Falco, & crimen alitum omnium
Quascunque mollis aura sublenat solo:
Cœlúmque pennis, nubila & tranant suis,

& statim ab eodem relatiuo,

Ac regna solæ cœlitum & videns domos. Est igitur sic: *quascunque aura leuat. & quæcunque solæ vident regna cœlitum*. Præterea cùm *cœlum* dixit, quare addidit *nubila*? An accepit *cœlum* non pro aere: (quod tamen putandum est) sed pro quinto corpore naturali? ait enim solas aues videre *cœlitum domos*: ridiculè sanè.

Ad hanc dicendi castitatem permulta illius viri possis redigere: ne supinum hoc seculum ista leuia atque incondita miretur oscitanter. nam pleraque talia sunt: plurima plebeia & sordida. multa ex aliena inuentione: Græca scilicet, aut Latina. Est enim Ausonij inuentio illa qua vtitur ad Antonium principem Salernitanum,

Quærite Mæonidem Musæ, redit alter Achilles,
Quærite Pelidem, Mæonid. s remeat.

E Græcis verò quæ sumsit, vt in gemma Dido describeretur, haud valde vegeta sunt. Si, inquit, de pudica fœmina mentiuntur poetæ, ita vt impudicam scribant: quídnã scribent de impudica? De qua propterea quòd in nostris Heroinis extat Epigramma: hîc nullum ponam nonum. vnum tantum hîc dicam. me non intelligere versum illum, *Vera hæc effigies, nec vera est, hospes Elissæ*. quid enim: Etiámne ibi præsens erat Æneas insculptus? at non aderat cùm se interimeret. quod si, *hospes* est ξένε, Hellenismus est: viatorem Latini Hospitem vocant nusquam.

Ad Neæram quum scribit, se nisi vratur, fore vt in lacrymas soluatur: nisi lacrymis mãdeat, vstùm iri: lepidissimè ac rotundissimè deducit. Quum igitur quot versiculis narrauerat vstionem, totidem lacrymas tanquam recurrendo renarret, addidit illum,

O vitam miseram, & cùo caducam!

Non verũ est imò sanè tẽperarã vitã. & elegãtius finiatur Epigramma illa rotunditate. Verùm ne curiosa sedulitate efficiamus operã nostram viliorem: vilescit enim singulis aut recensendis aut corrigendis: quum ex hisce patuit aditus huiusce castigationis studiosis, relinquamus ipsis quãtum est reliquum: atque ad Hymnorum iudicia

Hymnorum iudicia.

conuertamus orationem nostram. Quos Hymnos tanto impensius à nobis esse tractandos existimamus, quò fuerunt ignauius à seculo nostro cõsiderati. neque enim defuerunt qui ita scripserint, Principes Latinæ linguę viros à Marullo superatos. Quocirca permultùm interesse videtur reipublicæ literariæ, vt & ipsi Marullo, & cæteris optimis viris sua cuique laus ac dignitas aut attribuatur, aut retineatur. Quum igitur Poesis, vti dicebamus, ex rebus ac verbis, quemadmodũ omnis quoque oratio, cõstituta sit: in vtrisq; confusam operã Marullus posuisse

Marullus deprehenditur.

videtur. nã quod ad res attinet, ea quæ supra naturã sunt, cœlesti spiritu de eis fidẽ faciente: quando neq; sensuum captu, neq; mentis agitatu cõprehendi queunt, vnà cum hac ipsa rerũ inferiorũ humilitate cõmiscuit: ac si quando seorsum tractauit separata, in alteris altera ꝓmiscuè repetiit. quinetiã quod min⁹ tolerabile fuit, Græcanicis fabellarũ mendaciis conspurcauit. Quod verè spectat ad ipsum filũ orationis: profectò nihilò cõstantius tumores Statianos ad humilimum ac maximè plebeiũ dicẽdi genus infeliciter demisit. Hoc enim viri illius ingenio maximo atq; præclarissimo vitium fuit peculiare, vt magnifico spiritu scribere aggressus, elangueſceret in orationis tractu feruor ille: egregióſq; primos illos impetus iudiciũ deinceps destitueret, aut voluntas. Nã quibus in pœmatiis sese voluit nauiter exercere, ver⁹ sanè poeta est, ac diuin⁹. velut in Elegia de exilio suo. recta enim est, & plena, & efficax, rotũda. Maius etiã numen affiauit illum in Martis Hymno. longè excellentius atque augustius in Æternitatis explicatione spirat. penè enim solùm poema illud vniuersas illius famę rationes sustinere potest. Cæterùm vt quod de rebus ipsis dicebamus, eluceat quis non videt primum Hymnum nõ conuenire propositæ inscriptioni? Titulus enim quum sit is, Hymni naturales. & Natura nihil aliud sit, quàm vis mutationis atque conseruationis, & mutatio non sit nisi rei existentis,

Natura quid sit.

vt id quod non est, aut simpliciter aut tale sit, hæ sanè leges his circunscriptæ limitibus, nullã queunt habere necessitudinẽ communionis aut proportionis cũ Creatoris infinitate. Solus enim creat infinitus, eiúsque actionis principium nullum est, ex quo fiat quod creatur, sed vnde tantùm, efficiens scilicet ipse. Nã quæ Natura capere pote ſ

Potest in Diuinis, trium personarum in infinita substantia vnitatem, quam hìc canit ille? Quare quid ei cum Iouis appellatione, quam communẽ cum Planeta mox faceret? Aut quem hìc Dei filium agnoscit: vt in Pallade postea prostituat colubris & Meduſæ? Quid ibi facit Inachus? Quid versus illi?

Siue in remotis optimis regnis patris,
Dignatæ mortales parum.

Nonne Dominus Iesus non solùm regno Patris in cœlo, sed etiam suo sanguine nos in terris dignatus est? Nonne quotidiana præsentia dignatur: qui nos inter affuturum sese pollicitus est, quibuscunque terrarum locis eius nomine conuentus indicetur? Quid eam cum veterum nugacissimis figmentis equestrem facit in Gigantum pugnã? at Dei sapientia non eget vehiculo, non auxilio, non supplemento. quis enim addiderit infinito? Vniuersa verò materia rotundius omnino dici potuit. Vt autem ad primum hymnum illum redeamus, eius inæqualitatem, quæ in hymno quoque Solis deprehenditur, videamus. Quid enim grauius illo, aut sonorum magis?

Ipse animum vati, mentem ipse ministra
Sancte Pater, siue ætherea delapsus Olympo
Enthea diuino præcordia concutis æstro:
Ignotásque vias aperis: téque ipse recludis.

Quid illis obscurius?

Siue iubes cinctum Solis caput igne tuentem
Ingenio, mentísque oculis per inane leuatis
Eminus informi quæsitum ostendere in vmbra.

Quid illis plebeium magis?

Ipsi inter facies, simulacráque mille ferarum
Impia Circææ depasti pocula mensæ,
Obscœnis stabulemur haris: nec tecta paterna
Respicimus: dulcémque Ithaco de culmine fumum.
Iampridem in fœdas dociles transire figuras.
Sed te Moly tamen nobis tribuente beatum,
Securi Dominæ atque dapis, quo numina monstrant,
Nitimur immensum venerari carmine puro.

Vt ad Satyræ tabernas quam proximè accedunt, neque ex Christiana veritate scripta sunt illa,

Nam quum tota graui torqueret machina acerno.

Ex nihilo nánque creata sunt, non autem ex decantata

illa congerie atque confusione vel exempta, vel digesta omnia. exulet igitur à Theologiæ libris acervus ille: à Philosophiæ verò monumentis *vacuum*, quod se iactat in illo versu,

Et vacuum sola inane teneret.

Nam quum scribitur in sacris libris, terra erat inanis & vacua, significatur id quod ἀργὸν dicunt Græci, id est iners, & cessans ab opere: non autem τὸ κενὸν: quod omnino nusquam est in natura sine corpore: nusquam vel in natura, vel extra naturam sine Deo. Hoc autem non satis habuit *vacuum* dicere, nisi etiam verbosa palilogia subderet *inane*. Sed & mala vsus est loquendi ratione, quum dicit,

Arida q; ostentas mediis sola prodiga in undis.

nam *prodiga* sunt effusa: at terrarum aspectus tollitur ab aquis, occulitur enim. ergo vel coercetur, vel castigatur. Non igitur prorsum se adigit: sed quominus agas cohibetur. Postea verò quàm dixit hoc, quare addidit?

Apparent subitò dictu mirabile, terræ

Quanquam ne hoc quidem verum est, terram prius Oceano tectam, postea extitisse. Illa deinde luxuriant,

Diuitiisque suis capitur iustissima tellus.

Nullus enim telluri sensus, sed sola vel materia vel locus est eorum quæ in ea generantur. Aliunde nánque formas capiunt. Quapropter inconsultam continuat ambitionem,

Atque animum facies mouet, & variantia rerum.

Nam si hoc studuit, vt faceret: non mouetur animus post generationem: postquam enim recepta est in materiam forma, cessant affectus: sed ante generationem mouetur efficiens ab Idea quam in se habet. Quòd si quis à triuiis obstrepat, hæc esse sophismata, & à Musarum leporibus aliena: neque verum dixerit. nihil enim solidioris eruditionis à Musarum sacrariis alienum est. & vnico eóque leuissimo verbo respondeatur. Non igitur hymnos esse naturales. neque vera canit illis,

Solida eruditio ne quaquam à Musis aliena.

Cæliúmque profundum erigis.

Caue sanè dixeris, in imo cum elementis confusum fuisse cœlum. Quòd si cœlum aquæ sunt, quas ab aquis nostris separauit Deus. (Hebræis enim Cœli nomen aquam & ignem continet) quî fiet versus ille?

Æquoreasque iubes dissiluere moles.

Si

Si cœlum, inquam, est aqua, nostras aquas ab aquis cœlum quo discludat modo. Et quum dicere voluit, præfeciisse dici solem, sic scripsit,

Portantem Auroræ præponas lumina Solem.

non enim antepositi Auroræ, sed postposuit. Quòd si potius intellexit, portare lumen Auroræ, verbum illud frustrà fit. Cui nánque præposuerit? illud autem priscorum delirium temere nimis arrisit ei,

Solem siderea moderantem frena choreæ.

Si enim cæterorum cursus astrorum penderent à vi nutúque Solis, Sol esset ipse Deus, aut prima Mens. Quin ne mēs ipsa quidem prima temperat subiectas sibi rotationes, sed diurna sola rapiens, suam nihilo secius cuique permittit. Nam qui reliquos cœlos regat Sol, quos ne tágit quidem, quibus non assidet? Sed de his suo loco, nam hic vel satis, vel etiam nimis. Scilicet etiam deformes buccæ suos habent bassiatores: quarum fœditates apertius vt pateant, arcessenda sunt huc quæ cōgessit mox in Iouis hymnum. Sub eo nánque nomine si verum summúmq. Deū canit, nō bono cōsilio repetit ex primo: temeréq. Falciferū malignū sidus ei patrē dat, sin Iouē celebrat planetā, quibus legibus terrarū & ęquoris patrē nūcupat? Tū autē nihil frigidius Ioue fulguratore. vbi secutus patrias nugas, eūdem facit Hyperionem, & Saturnū, qui fecit Hyperionem Solis patrem, vt idem sit Sol & Iupiter, aut Iupiter Solis frater, Titanis filius, qui Titanas tamen interfecit: Nugæ. Multi autem ibi versus infelices: totus tractus poematis vulgaris. sicut & quod Terræ dixit. Nihil ibi generosi, nihil præter humilē allegoriam positā in parabola sobolis & parentum. Inuenustus etiam in Venerem, quē decuit esse lepidissimum. Sic & in Lunam: quum multa posset, nihil eruditum, durum ferè quodcunque canit, & insuaue. denique totum multò elegantius dici poterat. Sex primores excipio versus. sunt enim belluli. Illi verò,

Ego ne relictis: heu miser, vobis queam
Exilia perpeti altera:

vt sunt duriusculi, an sic possint emolliri?

Vobis relictis exilio exilium prius
Mutare cogar altero? Ibi etiam,
Vel tu virorum fœtium, aut laudes deūm:

nescio cur coniunxerit *vel* cum *aut*.&,

Proinde gratis hinc & inde cantibus:

melius quàm sermonibus:& efficacius quàm amicis: Et, *Viæ leuandæ tædia*, mollius quàm incommoda. Aut (quippe suis numeris duriusculis.) *Vel longum iter fiet breue.* Et vieta illa putrisque Græcorum licentia discerpendi voces, tanquam Absyrtum aut Pentheum, atque in disiectos versus distrahendi, omnino antiquanda est: qua ille frequenter abutitur. Illi quoque in Martem numeri minus placent.

Adhuc suetus Leones

Comminus exagitare, aprósque.

An sic numerosius?

Suetus leonis, suetus apri

Sistere fulmineos furores. aut, *Fulmineas*

domitare flammas. Ignescit enim deus. Languidum est epitheton ibi,

Sereno iam propior, propiórque cœlo:

Melius, timenti, aut pauenti. Sic,

Et iam profanæ versæ acies retro.

Acrius, *Et iam minaces.* aut etiam viuidius,

Tingit minacem iámque aciem metus. aut, *tentat*,

Et, loco metus, fuga. Et illa malè ordinantur,

Et procellosæ per aperta vitæ Flectere gressum:

Concinnius, *per aperta gressum Flectere vitæ.* neque bonum illud,

Siue mutato iaculis veneno: Mutatur enim iaculum veneno, non iaculo venenum. Sed nec felicior hymnus in Mercurium, *Neque mollior Cœlitibus.* Cœlo, miserrimi anapæsti: quique ex aliquo monotarum cœtu erupisse videri queant. In eo illud considerandum: cùm dicit de Mundo,

Qui, par nulli, similis vni,

In te totus, tuus es totus. Potius. *Cui par nihil.*

Nam tametsi in affirmatiua relatione parilitatis mutuus est responsus: tamen in negatione cùm fiat disparis comparatio: minor semper ad maiorem debet referri. itaque dicimus, Nihil Deo par, non autē, Deus nulli par. Et pessimè dixit, Mundū deorū patrem. Hymnus in Saturnum bonus est, & candidus. nihil tamen abditi, quum & multa forent ad manus, & ipse profiteretur illis verbis. *Nihil insigne*

insignè nisi iuuat, indictúmque. Pulchrè quoque stellas canit, at ille versus,

Hinc omne principium omnibus, hinc modus:

Commodius, *Hinc omne cunctis principium.* Quo verò Pana celebrat, multas habet bonas partes. Est autem illustre argumentum Vniuersitatis. Quocirca minus rectè deorū patrē dicit. Est enim Pan mundus ipse, aut cū diis, aut à diis, vnū. Itaque imæ partes brutæ, ipsius terrę sunt symbola: aquæ inguina, semen enim aqua. Et aqua hyle Chaldęis ac Syris, ὕλη Gręcis materia. Tū est aer in pectore, ignis apparitor, id est cordis. Caput cœlū est cū oculis, id est sideribus. Cornibus designatur vis æternitatis, quæ & præter & supra omnia est, & in se reflexa, seséque respiciens. Fistula totius est cōsensio in concentu, & consona dissonantia, atque inæqualis æqualitas. At in Ætheris hymno quamobrem se dicturū pollicetur. Magnum nec vlli auditum opus ante hac? nam de confusarum in Chao rerum digestione iam bis antea: in primo scilicet semel, iterum ad Palladē. & ante ipsum quis non? Tum de AEtheris in omnia versione. hoc enim Heracliti fuit. Sed & veteres euertit allegorias. nā qui fecerit Musas innubas? Quippe & aduersatur historiis quæ filios aliquot illarum narrant: & Naturæ ipsi. Fœcundissima nánque oportet esse numina. semper enim aliquid & parturiunt & pariunt. Non minore incuria priscis fabulatoribus assensus est: vbi dicit Iunonem decreuisse perpetuā virginitatem. Sanè si Iuno aer est, coniunctissima esse discupit AEtheri, qui profectò Iupiter. Elementa verò quod semel appetūt, semper appetunt, neq. appetere nqueunt. quæ si ipse, ipsiúsque fautores ignorabant, discant, sin habuere nota, iam culpa sit ex errore: qua quum posset carere, maluit deprecari. Hymnus in Oceanum, vt plerique alij, sanè quàm immodicus. Eruditio illa de Charybdi etiam est apud Aristotelem in Æsopi Æno. Cæterùm satis ridiculè, sub terris esse locum vacuum, quo vniuersus humor capi queat. tū autē quid metueret Oceanus? Ibi nánque futurus erat, ídque totus, non autem discerptus terrarum sinubus, neq. Solis radiis obnoxius: quibus & quotidie carpitur, & salsuginis vitio fit insuanior. Quemadmodum verò poetices elegantiæ fuit aliquando parū studiosus: ita ei nimis addictus interdum,

quum enim legisset apud poetas, *illusas auro vestes*, ausus est idem orationis lenociniũ attribuere vestibus Æternitatis. vafrum sanè aurum, & miseram Æternitatem: si ab illo illudatur! Sic excedit pudentem rotunditatem, quum dicit in hymno Cœlitum: *mascula firmitate*. Aristoteli νεανικὸν, robustum. Quæ verò cecinit Amori, ad Dei Spiritum sanctum nisi dirigantur, tota impia sunt, si dirigantur, ridicula. nam Cupidinẽ geminum ex matre gemina cũ Platonicis agnoscit. at Amor in diuinis cũ hoc nostrate haud vnus est. Et facit patrem ab eo vulnerari, nefanda profectò Atheologia! Non mouetur à Spiritu Pater, sed ipsum producit. Inter Græcorũ errores fuit is, vt geminũ crederent Spiritum sanctum. Et turpiter admiscet Anancem antiquorum, qua cohiberetur Chaos. Nullum numen pręter Deum. Nulla necessitas potuit Mundi partes distinere, quominus suo quæque loco potiretur. nam si cuius elementi portio continetur extra sedem suã, ab alio vim patitur elemento, non ab vllo Necessitatis imperio, quod in omnia exerceatur. Esset profectò deus is alius, & contrarius quidem vero atque vni Deo. In Hymni extremo quũ precatur Amorẽ, vt sese curis eximat prophanis, & Amor is ei sit geminus, alter purus, alter idoneus & voluptatibus, & inanibus curis. vtri fecerit, eiusmodi vota, disceptato opus fuit.

Græcorum error de gemino Spiritu sancto.

Solis hymnus initio tumidus, & Statium spirans, sed in saltibus, nedũ in syluis, id est horridus, mox concidit. Ille tumor vulgaris. *Mens fremit: Procul este prophani. Mens remugit: Oestro.* Bacchantum rabies sanè hîc importuna, atque adeò ridicula. Et, *agitatu anhelo.* ibi sonus deficit. &, *longum interprete cassa.* & alia innumera. Pessimè Solem vocat Regẽ hominũ ac deorũ. Quare ineptè dat eius natalia ad Acheloum. Non rege natus quomodo rex est? In terris natus quomodo cœlestium rex? Sed & quemadmodum imperitè Solem sub Mercurio collocauit, ita falsò scribit, eũ esse in medio lucis & vmbrę. Nulla sub ipso, nulla super ipsum est vmbra. Ipse in medio suę lucis agitat. Vmbra est aeris affectus luce priuati, terrę opacæ obiectu contingens. Et illa procul à veritate. Ab eo fugere cætera sidera. Nam & alia suo quæque circuitu congressus appetunt: & Luna menstruo cursu. Ac quanquã combusti Planetæ fiunt infirmiores, non tamen omnes: non

Vmbra quid sit.

non enim Venus. Quin eodem in puncto qui cum illo iunguntur: ijtum pollent maximè. Nolo alia penè innumera persequi, non enim obtrectamus optimo ac fortissimo viro, cuius fati atque fortunarum, fatum meũ atq. fortunę sunt simillimę, sed propositis quæsitæ perfectionis in re poetica pręceptis, monemus huiusce spiritus iuuenes studiosos: vt à plebeiis atq. factiosis caueãtiudiciis.

Restabat hymnus in Bacchum, qui propterea quod est operosissimo carmine cõscriptus: nolui sigillatim castigare licentiam, quam exercuit authoritate nunquam satis laudati poematis Catulliani. Cæterùm vt videant Musarum candidati quid præstare potuerit, si animũ ad similem diligentiam appulisset: ascripsimus nostrum integrum. Quid si minus probabitur: at excusabunt horæ vix duæ, quibus inter infinitas occupationes effusus est.

Teneræ patrem quietis genitore Ioue satum,
Iubet alta mens Cybeles tereti pede canere,
Sacra iuncta quos ouantes simul abdita decorant.
Age Thyrsiger, Bicornis, Dionyse, Bigenite,
Eleleu, euæ Bimater, Semele femorigena,
Animi mei tumentis furiata loca subi,
Laticis deæ potentes, virides hyalicubæ,
Vaga Nais amnicultrix, soror, & pelagidoma,
Rigidóque tecta quercus pigra cortice Hamadryas:
Simul Euas Hippa pictis redimita nebridibus,
Refer has preces alumno: paret ara propitium.
Phrygios relinque campos dea: Tmolus initio
Vbi vagienti Opteria tinnula dederat.
Ioue patre digna proles, Baryctyperibromie,
Reparator alme fessi venerabilis animi,
Quid erit prius canenti, quid posterius?
An vt artibus dolosis soror aeria Iouis
Semele necem suasit, rata pignora memorans,
Rata fulgurantis ignitona pignora thalami?
Furibunda flamma plenum cineri dedit vterum:
Nihil illa læsit alto sacra membra Ioue sati,
Famulatur ignis igni coma fulminea tuæ:
Noua flamma iuncta flammæ duplicata tibi furit:
Tibi spirat hisce puris tonitrusona numeris.
An vt inde semicretum assuerit sibi femori,
Pater arbiter sereni, pluuiæque dator aqua.

Quòd integrum deo sera dies daret habitum.
Viden' hinc choros Euantum: viden' agmina propera?
Sacra tecta fronde, plexis sacra condita caueis?
Viget hinc tenellus infans: puerúmque video mox.
Barymeni, Bassareu, Euie, Gegeneophone,
Age solue viperini fera cingula catuli:
Et eo recinge flagrum, face verbera tumeant.
Date, dura terra, nubes: date vos nemora locum
Mora nulla, nec quieti modus vllus adorere,
Quate, pelle, cæde, Penthei memor, & memor Acati,
Sola quo secante ponti latro dux Lydius erat.
Modò salsa adunci rostro vada corpore varians.
Supere, Infere, omnia vnus, Lye, Lysie, Nomie,
Nihil est tibi quod obstat: nihil est tibi quod obest?
Colubérve dirus æstu, Libycæue iuba Leæ,
Rigidúsve montis aspri, nemorúmve ferus apex,
Fluuiúsve curuicursor, Thetis aut reciprocipes,
Notus aut periculosus, Boreásve maritimis,
Zephyrúsve dona Veris genitabilia ciens.
Tua lege sensit acri iuga decolor Oriens:
Tua prima Dithyrambi nota, clamor Io, io:
Tua prima sunt Triumphi noua stemmata titulis:
Acies tuis vt armis truculenta, gigas obijt:
Rabies reflexit in seipsa bipennifera cadens:
Canimus, tot atque tantos domitare sacrilegos
Male pœnitere Mineidas artis & operæ:
Temerarios tumultus vbi sancta celebritas
Simul hausit: & simul tum fuit vlta facinora.
Peregrine, Semitalis, Myrionyme, Xenie,
Hyperemeroclophypne, Ploinerterobathypne,
Geminúsque & vnus idem: varius similis item:
Nomius, Thyonieus, Nyctilieus, Oreodromus:
Tua lympha pura fontis: tua munera laticis
Salientis è rotundis sinubus grauis acini.
Tibi prima mella pingues deder unt liquida faui.
Neque soli aratra iactat sibi sulciseca Ceres:
Neque Vesta mater auctos sibi montipera lares:
Neque iura sancta summo Themis ardua solio:
Neque sceptra Iuppiter vindicat aurea sine te.
Animantibus repletur tibi terra, tibi mare:
Comes est recens Iuuentas stata, nescia tenebræ,

Bona

Bona sempiterna vitæ vegetantia cumulans.
Duce te super supremi ferimur spatia poli:
Fruimúrque Cœlitum vi fruimúrque dape deum.
Sine te deus fatigat temere pius Helicon:
Temere impedita languet pigra vena, cita prius
Mihi Tauriformis Euan, mihi Merotrophe veni.
Modò lenta siste vestigia munere ferulæ:
Modò sustine profanis fera pectora feriens.
Genitus bis ex eodem semel antè satus eras.
Pater, obstetrix, & idem fuit ille, pia parens.
Toties satus, biformis, modò fœmina, modò vir:
Temesa idem, Iacchus idem: dubius, neque dubius.
Igitur si Eleusinaris Cerealibus agitas:
Erycina siue Cypro Cytherea Venus alit:
Vel amas Osiris vndas colocasio patulas:
Tibi temporum reponunt variante pede vices:
Saturas hyems quietes, aliæque viridia
Modò serta flore picto, modò fructibus obita.
Comes vda cymbalísque, crotalísque fit Hecate
Hera, mutuata puri tua lumina radij.
Vlulata noctilucis per inania triuiis,
Facies triplex in vna, triplici vnica facie.
Ades ô Nysæe, ades Carpine, Botrypyrigenes,
Fremie, Agriota, Leneie, Manice, Hymenie,
Opulentitatis altor Genius triticiferæ:
Tibi spica ventilatis acerosa reliquiis
Opera tua, atque vanni officio liquida nitet.
Dator alme Bacche pacis, dator alme remedij:
Iuga siqua seruitutis mala blanditia parat.
Metas ipse tu deorum, neque lætitia minor:
Prout explicata cordis cita semina sipas:
Tua siqua vis ligarit: tua soluerit eadem.
Reliquum, quod est in orbe hoc, nihil est ad ea labor.
Cryphomista, Die, Licnita, Sabazie, Chthonie,
Abige incubantis immania tædia senij.
Referens retrò fugacem ambrosiæ latice diem.
Subitus sed vnde mi corda furor trepida quatit?
Feror auferor, fatigor: vacua in specua rapit.
Comitatus iste, quísnam? quis ad hoc iter adigit?
Thyas hinc, & hinc Edonis trieterias vlulat:
Vbi tibias Mimallon bifores meribibula,

Dd. ij.

Vbi rapta mugienti sua funera vitulo
Tremibomboraucus inflat duo cornua capripes.
Rubicunda bucca turget: rubidus tumet oculus,
Nigra flexicrus corymbi comat orbibus hedera.
Manus inquieta thyrsum colubrigerula rotat,
Latitantium ferarum populans domicilia.
Fremit orba solitudo, nemora auia reboant.
Sed vbi leuem relinquo Salium caprisemorem,
Calamicinem Lupercum, subidum, choretisequam,
Sibi Pana flentem acutis noua sibila tubulis.
Sonat ille sic nouenis ac arundinibus Herum.
Thiasota blandè pando residens pecore seneæ,
Tityrisca vis vocat te, teretismata titubans.
Crepericrepantæ crispans caua tympana digito.
Ita torquemusta spument tibi prælatibi vehes:
Ita vinolenta Mænas tremulum regat equitem:
Neque canthari fideles sitis attenuet opes:
Sed onustior perennis fluat agmine scatebra:
Adhibe me alumni ad almi sacra mystica socium:
Mala cuius Ata frustrà cupit esse familiæ,
Stygis Ata facta diræ famula obruta scelere.
Hagne, Liber, Orgiastes, Noorme, Vitulifrons,
Holodesme, Brusmocrater, Periclonie vigor,
Aperi parata solis mihi crypta loca piis,
Procul artibus profani populariis humilibus.

HAEC sunt in quibus potes diligentiam, eruditionem, spiritum comparare. Nam quum sint versus operosissimi: si antipodiarum laxitates admittantur, æquè faciles fiunt & populares, atque ipsi Aristophanei anapæstici: qui nihilo differunt à præcisionibus solutę orationis. vt omittam etiam Choreos apud Catullum, nam ille planè senarius anapæsticus est,

Diuellit lactes sibi acuti pondere silicis.

Ad eruditionem verò pertinet tum id, quum docuimus quare liceret nobis in Bacchi celebritatibus vti Gallliambicis. Nam Callimachus Baccho poema fecit versibus, in quibus Choriambos quatuor claudit Bacchius: tũ præter vulgatas nuncupationes, alię permultę ex antiquis eruditæ monumẽtis. Ad hæc Hippa, Temesa, Tityri, teretismata, Dithyrambus, vnde etiam triumphus. Nam quemadmodum Protothyræa priscis mysteriis Latina Lucina est: sic à duplici natali dictus Bacchus.

VEGIVS, BIGVS, AVGVRELLVS, ANGERIANVS.

BIGI nihil quicquam peruenit ad nos, ac vix nomen ipsum. AVGVRELLI multa vidimus, Lyrica, Sermones, Chrysopœiã, Iambica. Sanè præ se fert egregiam animi æquabilitatem parum potest, parũ præstat, parum conatur. In Lyricis vix ferendus. Vult genus id poematis ingenium vegetum, voluptatem accuratam, acre iudiciũ, politam dictionem, candidam, efficacem, numerosam. ille quauis humilitate humilior, exanguis, sine colore & anima. Sermones verò nihil aliud sanè quàm sermones. Nitor abest. omnia plebeia, ne dicam sordida. aceti aut salis nihil. Elaboratior ipsius Chrysopœia. cæterum vix adeò spirat: ita languida omnia, ac penè emortua. trepidationis potius quàm limæ agnoscas vestigia. Iambicis multam dedit operam. Quæ Lyricis admista sunt, minus feliciter fluunt: illa præsertim quæ solis ex Iãbis cõstant ea nánque hærẽt, neque cohærent. Iuncturæ enim numerique dissiti dissectíve. Posteriora non sunt contemnẽda: in quibus vnum poematium inter cætera nobilius: cuius arbitror (neque enim nunc penes me sunt libri illi) initium est,

Amæna Petre quæ vides vagus loca,
Putato vana te videre somnia.

Sanè faceta & luculenta. Verùm, nisi memoria me fallit, ne in eo quidem sibi cõstitit. Nam quum per multos admodum versus solis Iambis deduxerit suas sententias, neque alias quas in animo habebat iisdem legibus consequi posset: alios admiscuit pedes, qua inconstantia nihil esse potuit turpius.

MAPHAEVS Vegius grandis profectò poeta est, nec indignus gratia doctiorum. Tantus eo seculo extitit, in quo nihil penè bonarũ literarum vigeret. Cuius, quoniam à præceptoribus meis optimis atque doctissimis cõtemnebatur, ponam versus aliquot illustres ex illius accessione quam adiunxit Virgilianæ diuinitati,

Turnus vt extremo deuictus Marte profudit
Effugientem animam: medióque sub agmine victor
Magnanimus stetit Aeneas, Mauortius Heros:

Obstupuere omnes: gemitúmque dedere Latini.
Et durum ex alio reuomentes corde dolorem.
Concussis cecidere animis.

In quibus Virgilianæ lucis vestigia inuenias. Tolle enim vocem illam, *reuomentes*, cætera omnia optimi poetę opinione digna sunt. Nec minoris aut operæ aut gratię sexdecim proximi versus qui sequuntur. in quibus duæ illæ comparationes longè optimæ: neque iis inferiores quæ in Luciani atque Statij libris positę sunt: ac fortasse etiam meliores. Oratio deinde Æneæ frigida. nec multò meliora quæ deinde ponit. nec plenior aut felicior oratio Latini. Cōparationes quoque priorum duarum gloriam auferunt. In Dauni Epicedio multa sunt quæ tolli velis: illa tamen haud penitus aspernanda,

Nate, vbi forma nitens? nis áque in fronte serenus
Ille decor, dulcísque oculorum aspectus, & altæ
Sidereus ceruicis honos? his gloria Martis
Contigit auspiciis? talin' rediture paratu
Discedens, voluisti auidis te credere bellis?

Et mox,

felix tam grato cædis Amata
Successu lætare tuæ: quæ tanta dolorum
Fugisti monumenta grauísque immania casus
Pondera. Quid misero genitori plura paratis,
O Superi? Et haud multò pòst,
Deerat adhuc fors ista patris suprema senectæ.

Et illa non ignobilia,

Interea ipse vrbem labefactam, & vulgus inerme
Componit: solidátque animos: requiémque futuram
Spondet, & æternam ventura in secula pacem.

Neque illa displicent,

vnanimes vt fronte serena
Occurrent genero venienti: & pectore toto
Excipiant gentem Iliacam: magnísque receptent
Plausibus: optataeq: effundant pacis amores.

Illa verò comparatio valde bona est,

ceu quando longus & ingens
Agricolas tenuit resolutis nubibus imber
Suspensos: curuúmque diu requieuit aratrum:
Tum si clarus equos spatioso limine Titan
Laxet, & aurato cœlum splendore serenet:

Lætitia

Lætitia exundant, & se exhortantur agrestes.

Nuptiæ verò, & conuiuium nō sine ineptiis: neque cætera meliora ad finem vsque: qui sanè non est ignobilis,

Tum corpus nati abluere, & deferre sub vndas
Quicquid erat mortale iubet. dehinc læta recentem,
Felicémque animam secum super Aethera duxit:
Immisitq; Aeneam astris: quem Iulia proles
Indigetem appellat: templísque imponit honores.

ANGERIANVS arguta multa, sed parum argutè. neque enim satis est sententias pedibus conclusisse. Romanis dico: nam Græci modò dicant, quo dicant modo nihil pensi habent. Græcè igitur ea si essent scripta, pro diuinis haberētur. nunc autem Latina puritas alias leges postulat. Eius igitur honoris gratia vnum ponam illius Epigramma: sapidum illud quidem, atque argutum: sed impolitum, & carens cultu.

Floribus intextam diuersis mitto corollam:
Quam feci manibus nunc tibi Vita meis.
Vt cingat flauos crines, & tempora circum
Fulgescat, tepidi munera veris habes.
Sunt hîc, ecce vide, ridentia, lilia, pulchri
Narcisci, atque tuæ pulchre Hyacinthe comæ:
Necnon Idalio maculati sanguine flores:
Atque alij, Tellus quos modò fœta tulit.
Si quæris, donum quid vult sibi tale Corolla
Vt viret hæc, paruo tempore forma viret.

Primus versus plebeius est: alter mollicellus, & Elegiam, & Epigramma sapit amatorium. Sic quarti pars, bona, quæ inter ea sunt, vulgaria. Si seuerius agamus: ne apostrophe quidē probabitur: nam qui Cœliam alloquitur, quare ad alium conuersam interserit orationē? Pulcherrimus versus septimus, & octauus bonus. Conclusio elegans, & ab aliis quoq; iactata. Videamus exercitatio quid valeat: & an hæc fieri potuerint meliora,

Aspice conspicuos cœli vernantis honores:
Quum facit hos: in te: quos imitetur, habet.
Hos tibi ver, Venus ipsa suos finxere labores:
Cui totum simili tempore seruit opus.
Candida luteolis arrident lilia Calthis:
Luteola at Violis Calthula pallidulis.
Vis & Acidalio lucentes sanguine flores

Ipsa videre tuas luce referre genas?
Quidnam opus est, quæ flos florum es tibi mittere flores?
Vt videas, quanto tempore forma viget.

quanquam melius, *Quàm paruo vt videas tempore.*

FIERA, MYCILLVS, QVINTIANVS, MANTVANVS, DAMPETRVS.

BAPTISTA FIERA doctus valde, valde accuratus, sed durus. Eius popularis CARMELITA longè diuersissimus: mollis, languidus, fluxus, incompositus, sine numeris, plebeius: nō sine ingenio, sed sine arte. dummodo scribat quod in mentē venerit, edat quod scripserit. sūsque dēq; habet. Hoc propterea dico, quia in nostro tyrocinio literarum triuiales quidā pædagogi etiam Virgilianis pastoribus, huius hircos prætulere. adeò sui quisq; sequitur Ideam ingenij. Nam quòd versus illi ita erant ruri nati, vt nihil vrbanū saperent, eos rustica ingenia vrbana rusticitate potiores arbitrata sunt. Non meminerūt Agasones isti, nobiles homines, etiam quum rusticantur. animos à nobilitate remittere, non amittere. Ita cōdiendam vrbanam seueritatem agrorum amœnitatibus, vt syluis accedat decor: non vt aruorum præsentia splēdor absit ciuilitatis. Denique hoc ita censendum est: agros sine vrbanis delitiis feros esse aut sordidos. Iccirco dixit acerrimus harum rerum iudex Horatius,

-molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure camœnæ.

Pro quibus. de Carmelita possis ita dicere,

-putri atque caduco
Carmelum imbuerunt sordentes rure cicadæ.

Quòd si versus immodicos illotos, scabiosos huc afferre aggrediar, tempus simul cum viribus me defecerit. Animi tamen gratia, duo describentur,

Impiger Orlandus vires dabat omnibus: omnes
Calones, lixæ, fortes reddebat Achilles.

MYCILLVS Ouidio similior eodem in poemate sui dissimilis: vt existimem fuisse eum ingenio tam alieno quàm suo.

QVINTIANI asperitatem atque amentiam in prosa oratione castigarunt pedes. Itaque in Poemate videtur cura ac iudicium, quod est in soluta dictione exultantia quædam spiritus: sic enim de illo libet loqui. Quippe Beroal-

Beroaldus, ac Pium sequutus, eorum vitia auxit ingenij sui magnitudine. Periochæ Ouidianarū fabularum satis ostendunt, nihil ei præter iudiciū defuisse. quum tamen culpam diluit Tragœdia sua, neque enim est cōtemnenda. Vt est argumentum maximè difficile quod venusta componas oratione, ita sunt optimi versus: quasi in materia volenti quæsita, non oblata detrectanti.

DAMPETRI Poematia vidimus aliqua, in quibus (quod imprimis arduum atq; perrarum est) nullum claustrum, nullam inuenias cucullam. tanta est dictionis facilitas, vix vt admittere numeros: tantum numerorum, vix vt lenitatem vllam posse admittere videātur. Sententiarum verò plena omnia: sed earum quæ auditorē ducant, non angāt: saturent, non afficiant fastidio, alliciant, non rapiant: denique suum faciant volentem, non inuitum.

ACCIVS, ROGERIVS, VVLTEIVS, CORDVS, MOLOSSVS, AMASEVS, ALEXANDER, GAIDANVS, MOMBRITIVS, RHODOPHILVS, DOLETVS,

ACCIVS is, quem faciunt Æsopicarum authorem fabularum, si quis alius, tum accuratus, tum argutus poeta est. Illud obseruarāt præceptores nostri, ab eo nusquam Ecthlipsim vllam factam in carmine syllabarum. videmur tamen nos alicubi vnam aut alteram deprehendisse. De ipso verò ita iudico: quæ dixit, à me nullo modo melius dici posse. quare eum poetis nouitiis non solùm edisc ēdum ob fabularum vtilitatem, sed etiam propter versuum munditias imitādum. Parcius tamen concludēdum sententias arctissimis illis gyris moneo, quod vnum sanè illi potest obiici: cuiusmodi est illa vocum allusio,

Assuitur muro reptile muris onus.

Neque enim eiusce generis agnominationes nisi in argutiis Epigrammatum commendantur. Talis apud nos in Epigrammate de Roma,

Orbem, non vrbem. Hic verò *murum & murem* simul composuit,

ROGERIVM puto fuisse Aurelianum. Eius Hendecasyllabos vidimus aliquot valdè bonos. Hanc enim

quam iſti tabernarij commendant, fluiditatem compeſcuit numeris admodum & facetis & decoris. Sententiarum quoque connexiones curauit vt eſſent concinnæ. quódque ab iis qui viuunt neglectum eſt, breuis fuit: & aculeum in cauda reliquit.

VVLTEIVS ad omnia pronus argumenta, quaſi fœmina impudica. id quod maximè ab illuſtri poeta fugiendum eſt. Selecta eſſe oportet quæ proponas tanto theatro, quantus eſt ambitus vniuerſæ linguæ Latinæ tractus ætatis orbis vniuerſæ, maiorem laudem conſequuturus ex gloria vulgari, quam contempſerit: quàm famam bonam ex opinione, quam affectarit. neque enim poeticæ diuitiæ in copia, ſed in electis opibus conſiſtunt.

CORDI ingenium varium, nec vulgare: cæterùm tantum ſibi placens, quantum aliis hærere velit. Eius itaque laudatio, vel vituperatio aliorum eſt.

MOLOSSI ſpiritus ingens, nihil ſonans plebeium: multa bona in eo poematio, quo duorũ certamen quoddam ſcripſit, malim tamen aliqua non potuiſſe. Hoc plerique vitio laboramus: vt libros grandiores atque offerciores noſtros eſſe velimus.

Minor in numeris AMASEVS, atque liberior: purus tamen & candidus: tum autem verſus non vulgares: tametſi argumentum non admodum felix ad tanti ingenij exercitationem.

Contrà T. ALEXANDRO fortuna gratiam fecit. Quid enim quiuit ille maius, quod tunc caneret, excogitare: quàm illius Regis laudes, quæ maximorum poetarũ voluntates ſolicitare, ingenia explere facilè potuerunt? quare in tam ſpatioſo campo ita curſum exercet

bis, qui ita conſtituimus: Eorum, ſicuti ſuprà dicebamus, qui vita functi ſunt: nullum (modò eius ſcripta extẽt hîc) prætereundum.

DOLETVS verò etiam Muſarum carcinoma aut vomica dici poteſt. nam præter quam quod in eo tam grandi corpore (vt ait Catullus) ne mica ſalis quidem: vult inſanum agere Tyrannum in Poeſi. ita ſuo arbitratu Virgilianas gemmas ſuæ inſerit pici, vt videri velit ſua. Ignauus loquutuleius, qui ex teſſellis Ciceronis febriculoſas quaſdam conferruminauit (vt ipſe vocat) orationes: vt docti iudicant, latrationes: putauit tantundem licere ſibi in diuinis opibus Virgilianis. Ita dum optimi atque maximi Regis Franciſci fata canit: eius nomen ſuo malo fato functum eſt. quódque tum illi, tum illius verſibus debebatur, ſolus paſſus eſt Atheos flammæ ſupplicium. flamma tamen eum puriorem non efficit: ipſe flammam potius efficit impuriorem. In Epigrammatum verò colluuionibus atque latrinis illis, quid eius tibi ſordes dicam? Languida, frigida, inſulſa, pleniſſima illius vecordiæ, quæ ſumma armata impudentia ne Deum quidem eſſe profeſſa eſt. Quapropter quemadmodum ſummus philoſophus Ariſtoteles in Natura animalium fecit, vt poſt enarratas partes quibus conſtituũtur, etiam excrementorum faciat mentionem, hîc ita eius legatur nomen, non tanquam poetæ, ſed tanquam poetici excrementi.

VERINVS, EGNATIVS, STROZZI, MVTIVS, PALINGENIVS, PIERIVS, COTTA, AONIVS, BEATIANVS, NAVGE-

EGNATII nihil ad nos peruenit. Memini tamen illum cum Venetis legatis post Helueticum triumphum Regi optimo maximo Francisco dedisse quædam carmina, præsentibus nobis: quæ postea quum essemus Bononiæ, diu quæsita, non sine magno spiritu, multáque luce Virgiliana facta, visa sunt nobis tunc. agitur nunc annus circiter tricesimus sextus. quare quid in illis fuerit, haud sanè nunc diuinare licet.

De STROZZIS quid dicam? Patre melior poeta filius videtur. Hymni tamen inferiores sunt illius ingenio. vterque enim maximè voluit à vulgo abesse poetarum: idque multis in locis præstitere.

Vicinus hisce MVTIVS AVRELIVS & natali solo, & dictione. Mantuanum enim fuisse arbitror: illos Icio Ferrarienses. Multò tamen maiora spirat is. Numerorum diligentissimus non obseruator modò, verùm captator quoque. speciosorum verborum iudex, electo, collocator. nihil non cultum, rotundum, molitus exit in sententias aut suas penitus, aut quæ ex aliis acceptas accurato genere dicendi fecit suas. Multa eius olim vidimus, quæ à doctissimis viris valde probabantur. nunc Elegia sola nobis est ad Leonem Papam, sanè bona. In ea enim cùm & suam fleat, & vniuersam dãnet paupertatẽ: tota pigmenta excussit ex arculis Catullianis: sed ita vt ne Catullum quidem ipsum meliora audere posse iudicẽ, si nunc viueret. quin quum æquè vrbanus, æquè elegans: sit: longè est illo compositior. Principium sanè grandem ostendit poetam: finis argutum: totus tractus candidum ac politum. quid enim illo grandius,

Dum tu orbem immensum paribus compescis habenis,
Atque animo terras prospicis & maria.

Quid illis argutius?

Me neque tantillum quantum est, seruare deorum
Iam poterit: non si mox velit ipsa salus.

Quid illis politius?

Quare quid mirum est, si aurum quoque iudicibus dis
Vulgus amat, largas diuitiásque probat?
Vt quæ vitæ valeant facere & seruare beatos:
Et dare compositi lætitias animi.

PALINGENII poema totum Satyra est: sed sobria, non insana, non fœda. eius dictio pura, versus ac stilus in imo

imo genere dicendi. quare si noluit melius: ne à nobis quidem id tentandum est. Non placet tamen consilium inscriptionis. etenim cum Humanæ vitę Zodiacum profiteretur: aut secundum signorum similitudinem, aut ex eorum vi deducere debuit argumenta ad vitam nostram explicandam. at ille in Ariete de bono disputat? Quod si ita instituit, quia pro signorum principio censetur Aries (enim vero Bonum, hominis finis est vltimus: Beatitudo nánque, vt suo loco declarauimus, fruitio Boni est:) hîc ego infantiam hominis posuissem, atque eius institutionem: in Tauro Pueritiam, in Geminis Adolescentiam, in Cancro principium Iuuentutis, in Leone Iuuẽtutis siue statum, siue maturitatem, siue vigorem voces, idem est, in Virgine Statam ætatem, quam virilem vocant, in Libra eius consilia, apparatum ad opes ac potentiam, in Scorpio animi perturbationes: in Saggitario opera & artes: in Capricorno initia senectutis: in Aquario Seniũ: in Piscibus vitæ finem. Ita in Infantia sensus: in Adolescentia perturbationes: in Iuuentute affectuum opera, Iram, Odium, Amorem, Bella. in Matura ætate Virtutes; in Senectute Iudicia, vitiorum infectationes: in Senio Morositates. hæc itaque aut his similia. Quæ si cum Zodiaco non conueniant: ne faciundum quidem, vt Zodiaci afficiantur appellatione ipsa poemata. At sanè quid Tauro cum vitiorum infectatione? quippe in eo libro etiam Venereas libidines rectissimè insectetur in Veneris regno, hoc enim Taurus habet temere agitat. Sic ne cætera quidem respondent: non enim quicquam Geminis cum disputatione illa Epicuri aut Aretes. In Cancro etiam Lunæ oportuit supplicatum, Soli autem in Leone, at hîc de Amore maximè sanè alieno loco. at in Leone de Felicitate. vbi etiam multa miscet ridicula quippe de seruanda vxoris pudicitia ea canit, quæ de media plebe quotidie audimus. In Virgine, quid attinet de morte contemnenda disputare? nam neque ad hoc signum pertinent ea, nec cohærent cum superioribus. Quare quum quintus liber pendeat à quarto, sextus suus totus est, nihilominus septimus ab illis omnibus separatus. quippe in quo de Deo, ac de Anima dicuntur omnia, at hæc pertinẽt nõ ad vnum authorẽ. sanè Deus ad Metaphysicum, naturalis animam considerat. quorum opera cum Libræ

Zodiacus humanæ vitæ.

naturalis animam considerat.quorum opera cum Libræ signo nusquam conueniunt. Quare autem Scorpio tribuerit Fati cognitionem,profectò nescio. huius tamen libri finis admodum luculentus est.De moribus quoque quum differit in Sagittario,materiam repetit quam reliquerat in quinto. Capricorni etiã initium à Satyra constituit, illa quidem & lepidissima & verissima:cæterùm lõgè diuersa ab iis quæ sequuntur.Quare hominẽ non ignarũ bonarũ literarũ arbitratus sum: sed leuis ingenij, & plusquã poetã fuisse suspicor:quique extra omnẽ Zodiaci ambitũ millies in hora auferri rapique solitus fuerit.Iam verò docet hîc, quónam modo quis fieri possit Sapiens:at suprà quomodo Beatus esse. Sapientiæ autem finis Beatitudo.aut igitur antè debuit hoc statui,aut continuò sequi.Aquarius quoque traxit ipsum ad cœlorum descriptionẽ: quæ statim cum ipso Deo cõiungi oportebat.Ac ruditer quidẽ pingit ea quæ à Græcis authoribus Phænomẽna dicuntur: non veritus hîc illa stridere,quæ tres Maximi poetę luculentissimè descripsere Germanicus,Manilius,& Pontanus.hæc temeritas:ibi error. Hæc enim quũ scripsit:disputat de substantia cœli.at quid cœlum est,primò quæritur: mox quale aut quantum vtraque quantitate.tum apponitur causa,quam Finalẽ vocãt Philosophi.Ordinem quoque inuertit.nam quũ de Deo scripsisset ab hominibus discedens, subiecit de anima. Posthæc de sapientia,cùm antea de vitiis disputasset. deinceps de numero partibú́que cœlorum. Hinc de substantia cœli.deinde de Meteoris.Quod consilio qui probarit:viam ac rationẽ sciẽdi sese nescire fateatur;necesse est.Veniamus ad vltimum librum:in quo, ab impertessimis mistis quum discessit,cœlos trãscendit ipsos: vltra quos de substantiarum disputat infinitate. Ita in Piscibus:qui in natura ima hebetes,manci,muti,bruti, in cœlo vim habent ad efficiendos homines bardos: maximè vocalis factus est.nã & ea tangit quæ potissimum spectãt ad ingenia supranaturalia,& ea affert argumẽta,quę quũ videãtur acutissima,tũ sunt remotissima à veritate. Ait enim sic.Finitũ quidẽ cœli corpus vltimi:infinitam autẽ vltra illũ rem quandã.Huius probatio propositionis duplex.Deus infinitus:rectè. Altera, infinitus non potest non infinita facere:nõ rectè.Tertia additur longè peior:

Deus

Deus quodcunque potuit,& quantũ potuit,fecit: potuit autẽ infinitum.Hîc tametsi non est tam arduæ rei desiniendæ locus.& iam in nostris libris supernaturalibus à nobis accuratissimè refutata: tamen nequid ille officiat studiosis,hac quoque in parte frænãdus est.Falsissima illa:Quantũ potuit Deus,fecit.nam antequã mundũ conderet:poterat, neque faciebat. & si Aristoteles illud diceret:tamen aduersaretur ratio par. nunc enim non agit Deus quantũ potest. Neque detrahitur hac oratione Deo quicquã:Non agit,quia non vult posse : Posse nánque & velle in illo vnũ.Non vult,quia non optimũ. non enim est optimũ illi quicquam sibi creare par. Lucẽ ait Palingenius esse rem illam , quæ supra cœlos infinita sit, eámque à Deo procedere.quæro,Lux ista aut est substantia,aut accidens,non accidens, si à Deo & in Deo.Si substantia:ergo idem cũ Deo:non est igitur creata res. Sed de his nimis.Illud,quod ad castigationes poeticas adduci potest,obseruemus:multa millia versuũ auferri posse ex hisce libris.nã siquid semel arripuit ad dicendũ, omnes illius rei vicinias, omnes excutit affinitates. neque prius quiescit aut abstinet , quàm exhauserit omnia, vel minima quæque. vt omittam esse etiã quę Grãmaticus iure obiicere:quæ syllabarũ obseruator meritò possit.

Olim PIERII non pauca vidimus: quę propter temporis longinquitatem nunc excidêre nobis.etiam nescio quid de Carpione & Catullo. Verùm earũ scriptionum nihil extat apud nos impręsentia.Fortè inter alias librorum congeries eius,Ioathas repertus est à me , quare de ipso aliquid etiam dicendũ arbitror. Quem equidẽ huic subiunxi,quòd vterque longè abhorrebat à profanis atque impudicis argumentis.Illa vitia insectando.præmia bonis proponẽdo:hic exemplo diuini illius viri,qui pro IESV nomine mortẽ cũ vita cõmutare minimè dubitauit.Præsertim cum affixa Poemati epistola & viri Christiani sapiat animũ, & eadẽ dicat quæ Palingenius: sed talibus adornata numeris ac figuris orationis, vt non solùm sapiens,vt ille:sed etiã poeta,non versificator(quod neglexit ille)appellari merearur In opere autẽ ipso cum materia tenuis est & ieiuna,tũ vulgaris.quare vix capere potest poeticæ corpus eloquentiæ.Ille autẽ cõtrà nititur multis conatibus obruere splẽdore orationis , nihilque

Ioathas Pierij.

omittere quod cum simplici Christiana veritate inoffen sum poetæ studium coniungere valeat.

COTTA quum sese ad Catulli mollitiē totum effinxisset, tantam numerorum nequitiam addidit, vt etiam affectasse palàm sit. Epigrāmata igitur duo, versibus hendecasyllabis conscripta, & illius exprimunt, & Catullianorū explent animū. quare in illis quod mutē nō habeo. At eiusdē Lyricū de Liuiano indignum sanè quod legatur. nánque & durū est, & laxum. Elegia cum Epigramma ad Lycorin adeò molle est, vt vel conatum, vel etiam vota superarit. Tantum enim habet amatoriarum gratiarum, vt nihil addi, nihil demi, nihil mutari eo in genere dicendi possit. Scazontem contrà auersis Musis, & *Apolline* (vt ille ait) *nullo fusum*, potius quam fabricatum, fugito, nihil enim insuauius.

AONII materia illustris, eadémque difficilis: quare stilū quoque suiipsius dissimilē fuisse par est. Assurgit ergo interdū, neque negligit figuras: alias serpit humi, docere contentus. Adeo verò fuit superstitiosus, vt etiam hemistichia quædā reliquerit imperfecta, quæ quia neglexit ipse facere integra: ne nobis quidē in hisce est fata gendum. ac neque in cæteris: quum ipse constet ad Lucretij amussim omne opus suum direxisse.

AVGVSTINI BEATIANI extat epistola ad Clementē Papam sine arte, sentētiis & numeris vulgaribus: vt in ea neque puritas sit epistolæ, neque maiestas Heroi ci. Epigrāmata præterea nonnulla haud magna cum re: vnū excipio, cuius rotūditas fecit vt hîc adscriberetur,

Quam debere putem tibi, si Gibberte requiris:
Quantum animo, atque anima me dare posse datur.
Verùm animo atque anima, quando tibi reddere quantum
Debeo, non vllo tempore posse puto:
Saltem aliqua vt meritis referatur gratia tantis,
Hunc tu iure tuo sume animum atque animam.

NAVGERII stilus generosus totus: semper enim aliquid vult quantum potest. Ecloga tamen ad Iulium Pontificem minus suauis est. nihil enim affert noui, quod excitet.

ALCIATI, præter Emblemata, nihil mihi videre contigit. ea verò talia sunt, vt cum quouis ingenio certare possint. Dulcia sunt, pura sunt, elegantia sunt. sed non sine

sine neruis. sententię verò tales, vt etiam ad vsum ciuilis vitæ conferant.

Longè excellentissimus in poesi spiritus BALTHASARIS CASTILIONENSIS. nihil dulcius elegia, nihil elegantius, tersius, lepidius. Profectò eam mihi vnā malim, quam magnū numerū Propertianarum. Illius verò Cleopatra, non vt illa viuens Reges tantàm ac dictatores capere possit: sed omnes animos, quorum interest vacare musis. Est in ea fastigiū illud summū in acrimonia sententiarū, quod tantopere est quæsitū à Lucano. Cæterū Maroniana suauitate adeò tēperatur: vt quantū absterreris asperitate Lucani tātum huius lenitate alliciaris. Igitur capitur animus antè quàm congrediatur. Qui si omnia sic scripsit: nulli post Virgiliū secūdus, illius comes haberi mereatur. Lācinauit ille fortassis aures pędagogorū illo versu: *Neu lēgæua vetustas facti famā aboleret:* poterat enim, *Neu famā possit lēgæua abolere vetustas:* sedquę fuit inter tā delicatas epulas ex embāmate varietatē. Itaq. aures atq. animus in eo tractu hęrēs sequenti mollitia facilè delinitur. *Aut seris mea sors ignota nepotibus esset.*

APOLLONIVS COLLATIVS Fastos edidit: in quibus pietatem laudes. Frigidiusculus tamen poeta est: & quum discedit ab Elegiaco, etiam infelix.

LANCINI CVRTII animus idē: nec melior fortuna. Neque enim dat poesi sacra Mysteria meditanda, sed poesin vincit cōpedibus diuinarū historiarū. Equidē aut aliter dicta, aut rudi oratione soluta maluerim legere. quemadmodum piget illorum operæ, qui Dauid Psalmos suos calamistris inustos sperarāt efficere plausibiliores. Mihi Spiritus diuinus eiusmodi placet, quo seipsum ingessit à Patre: non quemadmodum ab hominibus distortus est. neque Dauid illa cantica admirabilia sunt mihi, nisi quibus legibus ab illo dicta sint, hauriantur.

FAVERNI facilitas viuentis in scribendo secundo plausu excepta est. scholas tamen sapit illa iuniorum: à qua nihil aliud quàm hoc ipsum expectes.

ERASMI in vertendis Græcis felicitas multa fuit. ergo ex illorum ingenijs poeta, ex suo versificator fuerit. Neque sanè puto ambiisse illum laudē hanc: quāquā nō defuerit ei animus ad eam omnē gloriolā in literis affectandā sibi, quàm in aliis, cùm se inferiorē animaduer-

teret, irrideret.

Rerũ cœlestium LAVRENTIVS BONINCONTRVS edidit libros tres: quorum argumento stilus est longè inferior, non pauca tamen attentius legenti placere possunt.

GABRIEL ALTILIVS Epithalamiũ cecinit longè optimũ: excellentissimũ verò futurũ, si sibi ille tẽperasset. dũ enim vult omnia dicere, afficit auditorem aliquando fastidio tanto, quanta in aliis voluptate. est enim nimius. Quod vitiũ illi genti est peculiare. est enim totis illis Italiæ tractibus perpetua loquendi fames.

NE MELANCTHON quidem abhorruit ab ea laude, quæ ex poeticis artibus cõparatur. Tametsi nonnulli eius populares insanis quibusdam præceptionibus è Christiana republica poetas exigendos exclamarũt: quorum barbarissimã amentiã non verbis: neq. enim nugis aut clamoribus vinci queũt: sed cõtrariis effectionib. doctissimus quisq. dãnauit. Illi⁹ igitur ingeniũ magnũ, atq. ad omnia cõparatũ intelligemus ex iis poematiis, quib. Solis Lunæque defectiones cecinit. Nã & tempora variè describit eadẽ versibus luculẽtis: & eodẽ nitore præsagia statuit, cuius vestigia sequuti sunt non ignobili ingenio Germani aliquot: STIGELIVS, ÆMILIVS, ACONTIVS, VOLFIVS, CAMERARIVS. Idẽ Philippus in Epigrammate iucundus atque festiuus. nam aliorũ ingenia Germanorum rarò quicquã scribunt, quin iocorũ aliquid agant. quò fit vt risus è vulgo, non admiratio à sapientibus sequatur. Quæ tamen verterũt Græca (iis enim gens illa dedita est imprimis) non inuita Minerua faciunt. sed hîc illis recensendis non est locus. Dicendi nánque facilitas, bene dicendi affert difficultatem.

CERRATVS, BEMBVS, POLITIANVS, VIDA, PONTANVS, SANNAZARVS, FRACASTORIVS.

MAiore apparatu cõstituendũ est iudiciũ de septem, qui reliqui sunt, poetis: Cerratum dico, Bembum, Politianũ, Vidam, Pontanũ, Sannazarũ, Fracastoriũ. Tales enim tantique extitere: vt iis qui nunc degunt magnã reliquerint difficultatẽ ad certandũ de primo loco. nam vt à CERRATO incipiã, magniloquo atque illustri dicendi genere vsus est. Nõ ille muscam si describat, demittere possit animũ ad plebeiã orationẽ. Breuis est, splendidus,

didus, innumerosus, plenus, candidus. quem perpaucis in locis cupias aliter dixisse. quanquam principium magis probarem: si pronomine abstinuisset. ait enim,

Virgineum decus ipse cano memorabile terris,
Et cœlo. Sic igitur fortasse,
Virgineum decus, & superùm memoranda deorum
Dona cano, aut, & magni memoranda Tonantis.

Quæ quum dico, ita dico vt illius admirator. quum enim quatuor animæ sint Poeseos, neruus, numerus, candor, venustas: nihil huic præter horum vltimũ deesse arbitror. Id quod ei non euenit ingenii aut iudicij vitio, sed argumenti. est enim seuerum, ne dicam asperiusculum: quódque ægrè admittat colores illos, quibus lucis amœnitas comparatur. Vnum adducam versum in quo illius iudicium, tanquam ex vngue leonem, agnoueris,

Et ni continuò se mœnibus inferat altis.

Non oblitus Virgilianæ artis, quæ in illo esset,

Et ni docta comes tenues sine corpore vitas.

Tantùm valent veri poetæ aures: vt curtã maluerint vocem, quàm illam vsitatam, *Nisi.* Quod arrisisset inerti cuipiam dactylorum captatori. Vbi tamen dixi, *& tergora calce fatigant.* maluissem, *vestigia, calce fatigant.* Neque verò placet Virginitatis comitem Pacem myrto coronari. nam neque Pacis signum myrtus est, sed oliua: & Veneri dicata fuit: Dianæ penitus odio digna, si memineris quæ de Dictynna dicuntur à Callimacho. Præterea quum describit Virginitatem, imprudenter, vt mihi quidem videtur, illa posuit,

partem obscœnam velabat amictus.

Nihil enim in virgine obscœnum. dixissem ego, *partes tacitas*: vt etiam duriuscula metaphora auerteret auditoris cogitationem. Neque sanè aspernanda illa translatio. expertes enim operæ sunt, & re & voluntate. Satis igitur erat poetæ verbis velatas eas partes, quàm amictũ quem apponit. Felicissimè verò vbique diuinum Maronem simili spiritu imitatur: quemadmodum & ibi,

& ingentem frustrà spectabis Olympum.

Dixerat enim ille,

Ingentem alterius frustrà spectabis aceruum.

Ponam etiam eius versum longè tum sententia diuina, tum numeris optimum: itémque nostrum non tam nu-

merosum, sed figuratius: vt ex his intelligas quousque tandem ingenio tuo vti possis. Ille, *Inque necem fratrum ne te manus effera obarmet.* Nos, *-ne te manus efferet armis.* nam & plenius, & numerosius, *obarmet*: nostrum pictius.

Bembo quæ probitas atque æquabilitas animi puram suppeditauit orationem: ea sustulit magnitudinem. Quum enim candorem esset multa opera assequutus, etiam numeros quæreret atque inueniret: venustate sæpe, neruis ferè semper destituitur. Duo tantùm eius apud me sunt poemata: Hymnus in diuũ Stephanum, & Benacus. in hymno tã parũ suauitatis: vt nusquã minus. Cogor hîc efferre quæ diu concepit animus: Malo nostro fato comparatũ fuit, vt in lingua patria partim peregrini, partim etiam barbari & videremur & essemus. Maxima igitur pars nostrûm, vt aliquid egregij dicere videretur: sumptis dicendi formulis quibusdam è Cicerone, ad eas animos nostros, etiam importunis accersitísque temere argumentis, applicamus. Sed & illud longè miserius contigit: vt, quò eruditiores videamur, quod semel excidisset Ciceroni, nostras in orationes trãsferamus. Id quod, quũ multi ambiant eandem gloriam, eodem periculo multis euenire necesse est. Iccirco toties inuenias Dilaudare, Facere medicinam, Transmittere tempus, Est in more positum, Res friget, Romam cogito, & alia eiusmodi. Quo ex vitio maximis incommodis sæpe affectus sum, quippe cùm tales dicendi formulas materia quam tractaremus requireret, non rarò sunt à me prætermissa. Idem obtigit sorte eadem poetis nostris. quibus enim dicendi modis à vulgo segregari posse arbitrarentur: eos maximè sunt sequuti. Iccirco nemo est qui non aliquid de Echo. In Hendecasyllabis, elegantiarum, facetiarum, leporum: in Epithaphiis, Charites, Veneres, Cupidines, Lilia, & eiusmodi. Quoties legis Mactes? Apud quot illorum versum illum? *magnum decus addite diuis.* &, *-magnũ Iouis incrementum.* Quæ & alia eiusmodi tandem aliquando toties ingerere, iã sit aliquis pudor: qui sanè in illo hymno fugit Bembũ, in quo tamen multi sunt versus oprimi. Idem etiam cùm Dominũ Iesum Heroa vocat, valde me cõmouit sanè vox impia & vtroque indigna. ne arguretur quippiam Heroẽ è semisse Deũ, ex altero semisse hominem. non possunt monstrorũ figmenta vero Deo nostro conuenire.

Ciceronis simiæ.

uenire, nã qui ei magnanimi quoque adiecit epithetum: aut Aristotelem, aut ipsum Iesum ludere dicitur. Benacus verò quũ ad Catulli lucernã vigilatus videatur, profectò illius exhibet tenuitatem: a lepõre lõgè abest. quare non est animus eius articulos particulatim persequi. Vnũ tamẽ vehementer miror. vbi nanq. Gibertũ illũ suũ, tanquã Platonicã Ideã è Cœlo deduxisset in valles Apœnini: sanè viatorem, & quod aiunt, nuncium Papalem ita describit,

Sæpe illum abruptis in vallibus Apœnini
Verſantem, luctantis equi quum frangeret armos,
Præcipitánsque viam obstrueret torrentibus imber.

Vt illa diceret speciosa, non est veritus tanta verborum mole decantare cantherium, quo stationario vtũtur cursores ad certa spatia magnis itineribus conficienda. Istos equidẽ equos, etiã subsessoribus principibus, vidi nunquã non aut ephippio, aut calcaribus vlceratos. tantum verò abest vt luctentur confossi, vt notissimas vias etiã sponte transuolent, modò fessi ne sint. sin fracti laboribus detrectent cursum: non id animo declarent. sed ignauia. Quid quòd quũ ab Echo tẽperare non posset, eam fecit respondere vocibus oratoris, qui apud reges Galliæ atque Hispaniæ verba faceret? Sanè verò bellum Ciceronem, cuius vox atque latera tanta sunt, vt etiam ex basilica ripas resonare faciant. sic enim scribit,

Hæ nam te insolitè orantem, auersásque suorum
Flectentem regum mentes Giberte videbant:
Acceptos conuersa sonos quum vocis imago
Redderet, & doctes iterarent nomina ripæ.

Extat & ara Corycia, quam tuetur author, non authorem ipsa.

Politianvm traxit ardor eruditionis ad stylum Syluarum. Itaque & lectionis variæ condituris, & impetu excursúque Statio propior ac similior. quare neque candorẽ quęsiuit, & amisit venerem: numeros verò etiã contẽpsit. In Nutritiis modò ostentet se multa aut recondita nota habere, satis habet. in quibus suũ aperuit ingenium quod laudaret in Lucano. Lõgè tamen & illo & ipso Statio inferior. nihil enim ad illorũ acutè dicta. In Rustico vena par, idẽ consiliũ: suauiusculus tamẽ vt sit, argumentũ ipsum facit. Manto sua inscriptione primùm, mox etiã propositione vehementer mouit: apparaueram enim to-

tum animum ad illius viri laudes ab ingeniosissimo poeta audiendas: cuius vnius viri imaginem cum vnius imagine Aristotelis in musarum mearum sacrario venerior. & merebantur tanti carminis auspicia non vulgarem attentionem. At enim vero haud ita diuinos tenuit illa spes, qua mox in ipsa statim progressione frustrati sumus. ille enim pro laudibus texit compendium operum Virgilianorum. Ingenuè mihi huiusce frustrationis atque doloris apud posteros memoria hæc literis mandanda fuit. Longè consultius in Ambra. nánque & poetica est inuentio in Homeri natalibus: & laudes illius in fine multę ac maximæ post Epitomen illi similem Maronianæ: stilus quoque paulò rotundior. Elegia pro epicedio valde bona est, ingeniosa, plena, numerosa, candida, arguta, efficax: plane digna tanto viro: & quam equidem scripsisse malim quàm quę dicitur ab Ouidio in morte Drusi missa ad Liuiam. Epigrammata sibi quisque examinet. nam Elegidium ad Lalagen optimum est: ipsæ quoque Violæ suauissimæ. Græcis verò quæ puerum se confecisse dicit: ętatẽ minus prudẽter apposuit suã. tã enim bona sunt, vt ne virum quidem Latina æquè bene scripsisse putem.

Surgit deinceps opus nobis: quóque progredimur magis, plus itineris video confíciendum. M. HIERONYMVS VIDA, etiam dũ viueret magni fuit nominis. nunc illũ audio à pleriſq. statui nostri temporis principẽ poetarũ. quo nobis acrius laborãdum est, vt quæ illius sint tot tantæque virtutes cognoscamus. Ab eius igitur poetica initiũ sumere placet. Est enim præclarũ poema: quódque deceat gaudere hac tanquã prærogatiua militari: quippe hanc eandem quam nobiscum in libris, materiam tractat. Præterea tanto maiore laudẽ quàm Horatius dignus est: quanto artificiosius de artẽ agit hic quàm ille. Verùm eam quoque Horatij operã suo loco agnoscemus. nunc verò hoc sic aggrediẽdum est: Latini veteres quũ Græcos poetas suorum ingeniorum haberent authores, non tamen commisere quin quę melius dicturos sese sperarẽt, incastigata relinquerent. Adhuc enim modum ita crescunt artes, vt ex posteriorũ iudicio prioribus fiat accessio commendationis. quare illi quum in exordiis poematum simul & proponerẽt & inuocarent: consultius nostri eas partes ita segregauere, vt opus suum primo loco pro-

ferrentur: deinde auxilium ad exequendum implorarent. Id quod quum in vnum iam vel maxime obseruandum artis huius præceptum ac legem potius transierit: mirum quibus artibus se tueri possit hic, qui in ipso artis vestibulo vtrunque confundit. sic enim scribit cum venia & inuocatione,

Sit fas vestra mihi vulgare arcana per orbem
Pierides, penitúsque sacros recludere fontes: & quæ sequuntur, sanè ad Syluæ sonum propius, quàm ad iusti poematis formam accedẽtia: quã Ideam etiã in illis continuat,

Ecquis erit iuuenum, segni qui plebe: elicta
Sub pedibus, pulchræ laudis succensus amore
Ausit inaccessa mecum se credere rupi.

Pulchra sanè carmina. malim tamen *rarę*, quàm *pulchræ*. Neque placet is qui iuuenum animos à labore alienos, prius deterruerit, quàm illexerit, proposita opera adeundæ rupis, quæ inaccessa est. Illa verò quæ sequuntur pertinent ad loci commendationem. Quid tamen præmij est pro tantis laboribus? Illa sanè friuola.

Lętæ vbi Pierides: citharæ dum pulcher Apollo
Personat: indulgent choreis, & carmina dicunt.

Maiora itaque proponenda sunt, quæ leuent opinionem asperitatis illis. Et valde sunt humilia, quibus tam magnum Heroa ad poeticen inuitet:

Primus ades, Francisce, sacras ne despice Musas:
Regia progenies: cui Regum debita sceptra
Gallorum, cùm firma annis accesserit ętas.

nec expleat aures clausula illius versus,

Hæc tibi parua ferunt iam nunc solatia dulces.

Languet enim hoc loco epithetum illud. neque rectè dicit, *procul à patria raptum*. onerat nánque inuidia diuinum virũ patrem: pro cuius assertione datus fuit obses, Et quare deiicit eius animum, quem nos semper excelsum & agnouimus & iudicauimus? Deiicit autẽ fœda illa oratione, *Parce tamen puer ó lacrymis*,

Volens nánque atque etiam liberis pro patris libertate subiit illius fortunæ vices. quin ú fleuisset, poetæ intererat affectum illum puerilem aut silẽtio, aut verbis tegere. Quanto ille consultius de puero altero regio,

Ante annos animúmque gerens, curámque virilem.

Et nimis vel vulgata vel nuda sunt, quæ deinceps dicit

de poſtliminio. quare lõgè alia ratione ingreſſus eſſem. Iaciatur igitur alea. pro illis ergo: *Lætæ vbi Pierides*, &c. ſic dixerim.

Magnum opus, atque animis quod ſe intractabile multis
Obtulit. At iam nobilibus niſi degener auſis
Abſtiteris: deus ecce deus dux noſter, & ingens
Gloria, nec longa hinc peritura in ſecula fama.

Pro illis, *Primus ades*:

Ergo ſibi comitéſque viæ blandíque laboris
Dum legit, ipſe quibus cælum det magnus Appollo:
Te primum Franciſce vocat: cui Regia ſceptra
Debita perpetuus regnorum deſtinat ordo.

Et quia ad Regem ſcribit, tanquam illum inſtituat: alio cõſilio deducẽda ſunt igitur pro illis, *Hæc tibi parua ferũs*:

Hæc tibi dum procul à patria, amplexúque parentis:
Cuius amore vices rerum has, fatúmque tuliſti:
Non ingrata dabunt tanti ſolatia caſus.
At te olim in regno reducem ſceptríſque futuris,
Mox vbi ſollicitus onerantes Aethera votis
Excipient matrúmque manus, procerúmque caterua:
Ipſe tibi maiora dabis noſtro auſpice Phœbo.
Nam te ne pudeat poſitis Puer aurea ſceptris,
Sumere plectra manu, Muſáſque adiungere Marti.
Regum opus hoc, ſeu magnanimum miraris Achillem:
Siue Paleſtini capiunt te oracula vatis.
Ipſe etiam in patriis numeris Pater, aſpice, quantum
Aſſurgat, nulli ſceptris aut Marte ſecundus.

Quæ ſiquis minora illis putet: ſunt enim extemporanea, in æſtu, in ſtrepitu familiarium: ſanè non repugno, & aſſentior potius. Cęterùm ſi illa aut bona aut bene dicta putat: non aſſentior. quare aliis hanc eãdem prouinciam tum in iis, tum in cæteris relinquo. Nam ſi omnia quæcunque mihi minus ſatisfaciunt, concinnare cõtendam, ætas me ſimul atque vires deficient. Perſequamur tamen aliquot alia loca: Non vera dixit, vbi ait verſus ad ſacra deorum tantùm inuentos: nam in agreſti vita apud Paſtores extitiſſe verſus primos diximus in noſtro Hiſtorico. Id verò quod ait, Apollinis nullum oraculum alio carminis genere, quàm Heroico editum, eſt communi cum aliis errore falſum, ſi illud verum eſt quod aiunt à Pythia reſponſum,

Ἄνδρῶν ἁπάντων Σωκράτη σοφώτατον,

Et ſæpe in hiſtoriis ſoluta oratione legimus reſpondiſſe: & elegiaco, vt alibi dictum eſt. Verùm de eius vi atque arte in poetica, non de eruditione nũc agimus. Animaduertimus igitur, vniuerſum pene opus hoc eſſe quaſi parodiam ſumptam atque formatam è Virgilianis. non eas dico partes, in quibus apponit exempla: ſed illa, quibus ſua ipſe præcepta dat, ac leges ſancit. Ac profectò is imitationis modus, vt eſt omnibus bonis poetis peculiare: id quod ſuperiore libro ſatis à nobis oſtenſum eſt: oportet eum tamen verum eſſe modum, id eſt cum modo, non immodicum. In hoc autem libro tanta eſt talium frequentia locorum: vt cento quaſi quidam iudicari poſſit. Multa nihilominus diuina ſunt, atque omni maiora obtrectatione. nam qualia alia, quæ de emendatione?

Carmina, quæ tantum ante recens confecta placebant,
Miratur tacitus: nec ſe cognoſcit in illis,
Immemor: atque operum piget, ac ſeſe increpat vltro.
Tum retractat opus, commiſſa piacula doctæ
Palladis orte luens, nunc hæc, nunc reiicit illa,
Omnia tuta timens: melior áque ſufficit illis:
Attendítque comas ſtringens ſyluámque fluentem,
Luxuriémque minutatim depaſcit inanem,
Exercens durum imperium: dum funditus omnem,
Nocturnis inſtans operis, operíſque diurnis,
Verſibus eluerit labem, & commiſſa piarit.

Quæ deinde ſequuntur, tanto ſtudio Virgilium imitandi perfecta ſunt, vt propè parem felicitatem aſſequuta eſſe videantur, nec deteriora Lucretianis, quorum ſpeciem ambiunt,

Atque ideo ex priſcis ſemper quo more loquamur
Diſcendum, quorum depaſcimur aurea dicta,
Precipuúmque auidi rerum populamus honorem.

Et illa non inferiora,

Námque aliqui exercent vim duram, & rebus iniqui
Natiuam eripiunt formam indignantibus ipſis:
Inuiſ áſque iubent alienos ſumere vultus.

Quare facetus aliquis iocari poſſit: eum ſuas ſequutum leges, ſuis principiis ea quæ ſequerẽtur dediſſe meliora. id quod nequis obiicere poſſet nobis, fortè his ita cõſtituris: curare tentauimus pro illis: *Sit fas veſtra*, &c.

Quæ rerum in numeris facies, quis cultus habendis:
Magnanimisque adeò quis spiritus additus ausis:
Seu lectus sit iudicio seu ductus ab astris
(Vel, *Seu partus sit.* vel, *Siue datus sit iudicio.*)
Dicam aliis: tu diua mihi: quæ mentis anhelæ
Magna agitas molem, & placido te lumine misces.

Deinde Franciscum appellaret. tum autem principium instituerat alia quàm fecit ratione. neq; enim à versuum diuisione auspicandu illi fuerat: qui hoc primo libro nihil nisi ætatem primã curat. quòd si propterea fecit, quia Heroicum imprimis commendaret: alio consilio aggrediẽdum fuit ei propositum opus, quippe nõ carmina, sed poematum genera fuerunt inter se comparanda. neque Heroicum poema à carmine, sed à poemate carmen deducere. iccirco ad hũc, opinor, modũ cõsultius cœpisset,

Principiò teneris multùm quæsitus ab annis,
Delectúsque puer: seséque ipsa indole maior,
Ipse petátque, acuátque animum curámque magistri.

& alia quæ ponere possem: sed sit modus.

Nunc ad Schachiam transeamus. Inuentio non inepta: iuuenilis tamen, & quæ interdum officiat decoro. Rerũ verò ἑρμηνεία felicissimi ingenij est. Stilus in parodia Virgiliana. Bombyx castigatior atque elaboratior, propiúsque accedens ad curam poetices. Is enim liber rex est librorum Vidæ. nam Hymni & Eclogæ puerilia sunt aut plebeia. Catulli venerem dum vult assequi, delicias lenociniis plebeias fecit. Christias verò meretur summã laudẽ. nõ enim nisi à viro piò atq; etiã optimo proficisci illa potuere. Dicat aliquis. Nõ hoc quærimus, poetam quærimus, quẽ hic profiteris. Mihi videtur, quanquã hoc quoq; nõ caruit obtrectatoribus, in legib. disponẽdi materiam, non posse quenquã meliorem operã posuisse. de stilo autem ista cẽseo: Esse sui dissimillimum. Lectissimæ quidẽ inuẽtiones ad cõparationes: quib. præter Oppianũ nemo omnium frequẽtius vsus est. in eis verò est & venustas, & robur, & candor, & efficacia. Tametsi nollem Iesum Eridano comparare, ita vt ille fecit, auctum aliorum fluuiorum accessione: de comitatu verum est, de Christo impium. nam & grauiora multa sunt, quę deprehendas atq; reprehẽdas, tanquam nebulas, ac potius maculas & simplicis illius veritatis, quã spirare debet author eiusmodi narra-

narrationis, & diuinitatis: quod vocant religiosi nostri, βλασφημεῖν. vix enim hęc sine labe aliqua tractata sunt ab istis omnibus. Dum splendorem addunt à suis Musarum legibus, adimunt cœlestem lucem. Dissimilis verò character est hunc ad modum. Catulli, Virgilij, Lucretij commiscuit imitationes. itaque sæpe discinctus est: interdum δυσχημονεῖ penè semper properat, vbi hæret Lucretio. Non aspersit næuos, veluti pictor exesas rupes, diruta palatia, columnas dimidiatas, nutantia fastigia, piramydes truncas: sed refersit ita, vt vlcera quasi quędam facta sint. multi tamen inter alios extant illustrissimi versus, multi ingeniossimi: vt ille,

Nec sine Sole suo lux, nec sine luce sua Sol.

Sequitur PONTANVS: qui cum illa quatuor cõplecti summa cura conatus sit: Neruum dico, numeros, candorem, venustatem: profectò est omnia consequutus. quintum autem illud, quod est horum omnium vita veluti quædã: modũ intelligo: penitus ignorauit. Aiunt Virgilium cùm multos versus matutino calore effudisset, pomeridianis horis nouo iudicio solitum ad paucorum numerum reuocare. Contrà quidem Pontano euenisse arbitror. quæ prima quaque inuentione arrisissent: iis plura postea, dum recognosceret addita: atq; ipsis potius carminibus, quàm sibi pepercisse. Itaq. candidus ille, amœnus, venustus, neruos numeris vbi quæsiuit, longis ambagibus eorũ amisit contentionem. Ergo effusus, exuberans, exultans, ita sibi ipse instans, vt in se recurrat: à quo vitio sit reuocandus, facilè ostendit. Ac sanè in Vraniæ propositione statim ostendit ingenium,

Qui cœlo radient ignes (profectò sunt stellæ) *quæ sidera mundo*
Labantur tacito (profectò sunt ignes) *Stellis quibus emicet ardens.*

Signifer: profectò sunt sidera. & cùm dixit *sidera*: interponit *stellas*: deinde dicit, *errantia*. nonne idem est, in *cœlo ignes* esse: in *mundo labi sidera*? Præterea cùm proponas stellas signiferi, & planetarum cursum secundo loco: tertio verò, vnde hominum genus, & Telluris varios fœtus: de Zodiaci stellis secundo loco, de cœlo subiectis terris tertio, de planetarum motu primo statim. Castiùs sic,

Qui cœlo radient ignes: quæ sidera terris

Dona ferant: homini quæ sit fatalis origo. aut sic,
Qui cælo radient ignes: quibus explicet orbes
Vorticibus: quæ fata ferat vi luminis Æther,
Dic dea quæ nomen cognato ducis Olympo.

Sic stellas dicet tum suis orbibus. sic stellis subiectas terras: sic à stellis varia hominum vel ingenia in terris, vel fortunas. neque omnium omnibus in angulis poematum prostituram illam Echo abducat huc ab lusibus pastorũ ad tam seriam ac diuinam materiam: quo fatalis lasciuiæ semore semper admiscet Charites, Dryades, Napæas,

Ipse canit: teneræ cantus risere Napææ.

Neque Heroicus aut Vranicus poeta carmen illud dicat,

Miscuit & femori femur.

Alius Maronis, quẽ sequitur, pudor: alius Claudiani: cùm Veneris pompam describit hic, ille Elisæ consuetudinẽ, Vulcaníque delitias. Imprudenter quoque nimis indulsit sibi. dei sedem statuit in medio: à dextris Sapientiam, Amorem à sinistris: diuinitus. Sub pedibus Naturam, Tempus, Locum, Fortunam, nihil exactius. tum Saturnum, Iouem, Martem, alios rectè. His autem in concilio cùm assignat pro sedibus sua cuique signa quæ insunt in Zodiaco: quo modo Arietem & Scorpium Marti: Geminos & Virginem Mercurio: Veneri Taurum & Libram: tam longè dissita: nam si in Sagittario & Piscibus sedeat Iupiter: in Capricorno & Aquario sedentis Saturni humeris insidebit. inter Veneris crura erunt Mercurius, Luna, Sol. at ea debet poeta comminisci, quæ à pueris puerilia irrideri non possint. Iam quæ ingenij luxuria multis in locis? animaduertere adiurationes in secundo Vraniæ ad Auroram, in Meteoris ad Vraniam. semel tantùm Virgilius, & duobus penè verbis,

Sic tibi cùm fluctus subterlabere Sicanos
Doris amara suam non intermisceat vndam.

In Meteoris itaque risum mouit mihi: cum de Vrania sic,

- nec multa loqui, nec garrula curat.

Sanè verò igitur ille non ex illius ore loquitur. Sic toties Nymphas admiscet: vt videar nuptialibus ludis iocísque interesse. Sic ab earundem Nympharum inuocatione auspicatur Hortos suos. Sic in eorum fine centum circiter in eadem insumit versus. Lepidinæ initia lepida sanè, sua via, & composita, cæterùm si pompas illas deducas omnes:

nes: profectò lactis obba illa, antequam absoluerentur, bibenda fuit Lepidinæ. Sunt autem innumera quæ reprehendas: nisi aliorum operum tueatur authorẽ magnitudo. Versiculi illi duo lepiduli,

Tunc Orcus si nos vnà rapuisset: amantum
Vna futura anima: vna etiam simul vmbra futuræ.

quanquam malim ego *simul vmbra fuisset.*

Mammas autem cùm voluit laudare, ait,

Nec liquido cedunt argento, aut pondere plumbo.

De duritia voluit: de pondere falsus est, pondere enim omnia deorsum vergunt: vnde & pendere. Quæ verò maior mammis turpitudo aut fœditas? Quare nihilo infelicius in Lyricis,

Fluitántque nudæ æquore mammæ.

At quis velit puellæ suæ mãmas æquè atque capillos fluitare? In libris Amorum festiuissimè imprecatur Somno vigilias. nihilo secius atque si ei imprecareris orationis temperationẽ. Sunt sanè venustissima,

At tibi Somne tuis semper sopor absit ocellis,
Imprecor: & semper lumina aperta geras.
Quæque papauereis tecum fers pocula succis,
Rupta cadant. Hactenus scitè ac lepidè:

at cùm subdit,

-& sis peruigil ipse diu:

ludit imprudẽs seipsum. Precabatur prius vt sempiternis vigiliis angeretur: nunc satis habuit si diu vigilet. Obseruatione dignum illud. Eum in librũ quæcunque vnquã scripserit omnia congessisse, quare cunctãter & cum iudicio illa tibi legenda sunt. Vel Scazontẽ specta de amantum qualitate: quo carmine nihil esse quit insuauius: sine cura multa: vt in Hendecasyllabo,

Si non sunt satis hæ oscultationes. dicerem potius, *Si hæ non sunt.* & ibi *bracas* posuit pro subligaribus, ex vsu vulgi. Iambos verò tractauit vel infelicissimè. igitur penè omnia inuertenda saltem ad illius normam.

Sumus hic tot inferi, quot homines viuimus: sic commodius, *Tot inferi sumus, quot homines viuimus.* vel sic, *Quot viuimus tot inferi miseri sumus.*

Libros duos de Amore cõiugali cùm inscripsisset: prãmum quidem explicuit æquali argumento: alterũ verò longè diuersa materia diuulsit, amore lasciuo puellarũ,

militia,rure,næniis. In sexta Næuia meminialiter scriptum olim in Aldinis exemplaribus,

I citius hinc alias: puer, quære alias.

pro,*puer* qui nunc ita legitur,

I puer hinc alias: male quære alias,

Equidem non mutassem licuit enim è nutricularum balbutientium blãdimentis lepôres fingere etiam in medio Lario. Tumulorum libri penè constant vniuersi verbis hisce:Rosæ,Violæ,Lilia,Hyacinthi,Blanditiæ,Nequitiæ, Lusus,Ioci,Decor,Nardus,Ver,Corolla,Thus,Mars,Pallas,Venus,Charis,Crocum,Laurus,Myrtus,Vnguẽta,Coestum,Lacrymæ,Myrrha,Musæ,Clio,Aganippe,Aon,Pierís: *Spiret ver: Floreat vrna: Fregit Amor pharetram: Ambrosius liquor.* qui odores toties iterati fœtent, sordent munditiæ.Ver fit Hyems,Musæ rauce scunt, Amor odiũ fit.Adeò placuit ille sibi:vt quicquid commẽtaretur, posteritatis auribus dignum esse iudicaret. Contrà equidẽ, si poetæ nomen mihi quærere statuissem,malim ex perpaucis meliorum opinionem mihi comparare. at ille nunquam detraxit sibi.In tumulo mendici,

Nudus eram vixi, mortuus ipse tegor.

Quid est illud *ipse*?melius *ecce*. Vbi de Inscriptionibus à nobis actum est,inde colligi potest, non esse ab eo rectè inscriptum librum, De laudibus diuinis, sed Laudes diuinæ. nihilo melius quàm si inscribas: De hymnis potius quàm,Hymni.non enim quib. modis laudãdus sit Deus, docet ibi:sed laudes ipsas canit.Maiore culpa recẽtiores, cùm Hymnorum libros inscripserint,immiscuere laudes hominum priuatorum:quibus non veniisset in mentem, quantum interesset inter ὑμνεῖν & αἰνεῖν,aut ἐγκωμάζειν:sed de his alibi.nam in illis iisdem libris etiam Fescenninum inseruere.Sic sub titulo Epithalamiorum,Elegidia,Epicedia,de Aula atque curis familiaribus. cæterùm parcamus viuis:qui etiam defunctorum poetarum manes veneramur.Est ex hymnis Pontani,

Christus,cui parent sidera,terra,fretum.

Non potest hîc reprehendi:qui Ouidium quoque authorem habet, quem sequatur.Ille enim in pentametri fine ponit *fretum*.Mihi videntur duæ illæ consonantes tãtum flatus habere:altera verò tantum etiam, cùm priori adiungitur,vibrationis:vt antecedentem dactyli syllabam,

auribus

auribus quidem meis remoretur.Itaque eius loco vbiq. libens reposuerim *mare*,aut *salum*.Sunt & illa,

Inuideat latis audax Germania terris,
Diues aquis,populis diues & ipsa suis.

Sic mallem,

Inuideat populosa suis Germania terris,
Vt populi diues,vi quoque diues opum,vel,
Munere aquæ diues,munere diues opum,

Baiana carmina elegantia & lasciua, prouocant ipsa Catulliana.sunt enim quædam supra illius aleam,planè accommodata illius ingenio redundanti. dictionem tamẽ rotundiorem cura tua possis efficere. Exempla igitur aliquot proponam ad exercitationem,

Et crinem lauo,& comam repecto.

Verbum coactum, quod vt facias genuinum ac requisitum,sic dixeris.

Depecto torulos,comam repecto, oportet enim vt *pectere* antecedat.Itaque etiam sic,

Crinem sedula pecto,& repecto.

Etiam diminutiua cauẽdum,ne pedum causa posita esse videantur,sed cum ipsis orta sententiis,vt in illo,

Lassi,languidulique fessulique. Geminatio enim illa fouet ipsam diminutionẽ.quare minus accuratè in illo altero,

Huc defer te minutuli citique,Malim: *Huc defer te minutulè possili.* Aliud,

*Quod vos ea precium,aut manet voluptas?*melius:

Nam quod vos precium,adhuc,
Nam quod vos teneros minutulósque
Precium manet,aut manet voluptas? Posita enim particula, & voce præcedenti repetita,fiunt mollissimi.*Manet, aut manet.* Sic ipse alibi,

Et ludunt simul,& simul lauantur.

Nostrum extat natum sine arte tale;at quouis artificiosissimo operosius,

Nox breuis nimis,ah nimis breuis nox. Vtrinque enim & tantundem verborum,& eadem. Aliud,

Quæ suspiria,murmura,& sachinnos. Infœlix coniunctio: cuius vsus apud illum tam frequens,vel geminatę,vel repetitæ,vel inconcinnæ postpositæ,vt iam ferulã poscat, nolo citare loca,quæ legendo tantũ mihi negotij facessunt,vt etiam faciant abhorrere. Quid enim insuauius?

Tarpeia pro rupe, canit tuba & æneus martem.

Semel aut iterum apud Virgiliũ inuenias, sed varietatis causa, tollendique, non vt hîc pariendi fastidij. est enim plus mille locis. Quinetiã in soluta oratione geminata, prodit hominis aut incuriam aut obliuionem, nam iudiciũ non est quod accusemus: fuit enim ille vel acerrimo. & illud, *Nudo pectore te ne deambulare:* dixissem, *te deambulare.* Sic illud minus placet,

Verno passere, & albulus columbis. Diminutiuũ enim adiectiuo non decorim: nisi & eodem flexu afficiatur substantiuum. Melius dicam, album columbulum, quàm albulum columbum: aut vtrumque, vt Catullus,

Vt albulus columbulus Dionæus. Dicam igitur,

Verno passere, candidis columbis. Vt in his odi illas intempestiuas copulatiuas: ita in illo desiderabam, *Quem cultæ fugiunt nurus amborque.* dic, *narúsque amórque.* Quæ verò præter hæc sunt animaduersione digna, penè infinita deprehendes. quare cùm & ingenij rapiditate auferatur auius ab ea moderatione, quæ mens est poeseos: & frequenti incuria, aut amore sui, sordidus etiam alicubi aut malè cultus videatur: ne ipse quidem poetarum nostri temporis sibi vindicet principatum.

Æstius Sincerus. Fracastorius.

Reliqui duo sunt: Æstius Sincerus Sannazarus, & Hieronymus Fracastorius. quorum vterque cùm præter illa quatuor à nobis toties decantata, etiam castigatissima fluat vena, atque moderatissima: non potest committi quin aut alter aut ambo pari æqualíq. gloria nomen suũ tueantur. De SINCERO igitur prius:

Pacius Aquilius.

Qua tempestate melioris vitæ officia Bononiæ auspicatus sum: habui studiorum socium Paciũ Aquilium ciuem Romanum, qui antea militiæ quoque fuerat contubernalis. E Calabria igitur commeatus gratia Neapolim cùm veniisset, decedens inde, secum attulit Eclogam Sannazari, cui titulus est, Lycon, ac præter eã ex Christeide (sic enim appellabat) aliquot carmina sanè quàm lucubrata. quorum mihi nunc cùm in mentem venit, nõ possum non didicisse ex iudicio tanti viri, qui opus diuinũ illud suũ mutato consilio postea non Christeidem, sed De partu Virginis, inscriptũ maluit. Quare verò prioris inscriptionis titulum repudiarit, cognoscere, satis in prõpeu est. Etenim vitã actaque Christi cùm in eo neutiquã narret,

narret, sed natalia tantùm canat: simplicissimè profectò Latinis verbis expressit operã suam. Insuaue fuisset, Parthenotocia, & Theotocia. Aeq. vt hæc valde probamus: ita minus illud placet, cùm & per initia dicit in numero plurali, *Virginei partus:* & in fine operis, *partúsque verẽdos,* Omnino, inquã, displicet mihi, neque acquiescam diluere conanti iudicium hoc. Et maluissem, *summo parenti* quàm *magno.* nõ enim designat Deum vox illa, *magno,* sed altera. Præterea plus satisfacit, *rerum parenti.* neque numerus arridet, *quæ æquæua.* sed sic, *& summo æquæua parenti,* & malim, *sub auras,* quàm *per auras.* numerus enim, cõpositior, & sententia efficacior. Præterea Musas quid attinet admiscere? nam numina Ethnica sunt, & ficta, atque etiam à poetis prostituta. Ipse in secundo negat Musis notum antrum rectè illo versu.

Nunc age Castalijs quæ nunquam audita sub antris,
Musarúmve choris celebrata, aut cognita Phœbo.

at hîc notum ait. quos verò fontes optat, aut quas rupes? vnus fõs Iesus: vna rupes crux, à quibus deducere debuit venam suam. Ad hæc, quæ connexio illorum esse queat?

Vestas nemora ardua rupes. nam neque rupes nemora, neque nemora rupes nostrates sunt. consultius Angelos aduocaret, qui conscij fuerunt omnium mysteriorũ. Ridiculum verò: poetam vnius Dei concentorem apostrophasse illa, *spes fida deorum.* nam quorum deorum spes fida est semper Virgo? Neque placet *mille acies, & mille currus:* vt in singulas acies, singuli tantũ currus sint distributi. Impræsentia sic venit in mentem,

quam ille acies, tota Ætheris alti
Militia, ignití currus. Et quia maximè omnium cultui studuit, illum versum,

Informésque domos, obscúráque regna subire:

ita corrigerem, vt in illud infinitiuũ ne desineret: sed sic

Informésque domos tentare, obscúráque regna. Si non placet verbum *tentare,* aliud substituito. Neq. verò si eiusmodi tractem argumentum, adeò admirer Virgilium: vt quos ventos Mercurio attribuit adiutores, eosdem Gabrieli. Maro,

Vade age nate, voca Zephyros quapropter & ipse, *Ille altum Zephyris per inane vocatis.* Neque prudenter posuit in Virginis manibus libros Sibyllinos, potius Isaiæ. Cętera

ibi diuina omnia: vt versus ipsos è cœlo deduxisse videatur, inter quos illum admirere,

Nec sceptri iam finis erit, nec terminus æui.

potuisset etiam, *Imperij nec finis erit.* Quæsitam verò seruatamque vbique orationis moderationem contaminauit insolita luxuria,

-aduerso qui carceris antro
Excubat insomnis semper: rictúque trifauci
Horrendum stimulante fame sub nocte profundà
Personat, & morsu venientes appetit vmbras.

Tolle, *stimulantem famem*, & *noctem profundam*, quæ hîc nihil præter sonũ quærunt. Confer cum Cerbero illo Virgiliano: & acquiesces iudicio nostro. habuit enim satis ille, si terreret vmbras: non autẽ deuoraret. Iste verò, si deuorat, etiam per aluum demittat, quod est admodũ puerile. Quòd si dicas non esse verbum hoc odiosum, Deuorare: sed, Appetere. At ô bone: nullum, quod fame affici potest, aliquando non comedet. verùm profectò monstrum. Mihi verò tametsi quæ ponam non admodũ placent, minùs tamen quàm illa displicent:

-aduerso carceris antro,
Excubat, æternum latrans, rictúque trifauci
Turbam infelicem trepidantes territat vmbras.

Neque Dauidem cùm facit canentem, faciat oculos intorquere insanorum more, qui malo afflãtur spiritu. Ex Æthiopia Magos ait venturos: nihil minus. Ex Oriente nánque venerunt. Nec de sapientissimæ Virginis modestia atque diuinorum factorum assensione detraxerit tãtum maternus amor, vt ei attribuas è medio plebeiorũ affectuum vlulatũ. Nimis arrisit sonitus ille verborum

tum luctisono vlulatu

Cuncta replens: Equidem ne clamasse quidem eam vnquam putauerim: quam simul cum eo munere quo Dei mater appellaretur, illis quoque affectibus temperauit Deus: quibus eius animus esset Deo, quem gessisset, simillimus. non enim vnquam locus locati dissimilis est. Neque decorum seruat illa metaphora.

-quis te mihi fluctus ademit? nec dixerit,

Stygias tecũ duc nate sub vmbras quippe sciebat reuersurum si sciebat eò descendisse. descendisse enim, vt cũ capriuis liberali causa manu assertis reuerteretur: quos decuit

cuit expectare, atque beneominatis vocibus prosequi in cœlum abeutes. Non igitur deterius saperet quàm latro: cuius verba illa fidei plena & sapientiæ: Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuum. Igitur si (vt subdit) sperat *Erebum* eius opera euersum iri: quem parat *comitatum*, quem *sudorem* pollicetur abstersuram? Prorsus pulchra carmina: sed quæ alij conueniant personæ: qualẽ aiũt Lysiæ pro Socrate orationẽ. Sic in illis quoque illius modestiæ minus consultum est, cùm scribit, *Crudelia dicit sidera.* Nónne hæc est cui arcana omnia aperta sunt de Filio Dei? nónne est hæc ancilla Dei? Rapuit bonum virum ardor imitationis: ait enim Virgilius,

Atque deos atque astra vocat crudelia mater.

Quid item futuri nunciam iudicij tubam vocat, *martiam*? A somniis quoque Bria rei, & Cẽtaurorum, & Gorgonũ, & Scyllæ, & Sphingis, & Chimęræ, & Hydrę, & Harpyiarum abstinendum fuit. nec dignam duxerim Orgiorum vocem, quam intersererem veris Dei rebus,

Longáque perpetuis indicimus Orgia fastis.

Et quid est, *longa*? pręsertim cùm addatur perpetuitas. Mitigauerit tamen profanæ vocis asperitatem si dicat, *Et noua perpetuis.* In tertio est oratio Dei patris ad Angelorum choros,

Ac primum duris parui sub cautibus antri
Gramineos lustrate toros: lustrate beatam
Pauperibus sedem calamis: cunctíque recentes
Summissi cunnas accedite.

At quis putarit, nõ tantò antè Dei optimi maximi natalibus choros omnes Angelorũ astitisse? Quare ipse quoque in II, *Miratur lucem insolitam, miratur ouantes*

Cœlicolûm cantus senior. & paulò suprà, *superûm cingente caterua Aligera.* & ante hæc,

Ecce autem nitor ex alto nouus emicat: omnémque
Exuperat veniens atræ caliginis vmbram:
Auditíque chori superûm & cœlestia curuas
Agmina pulsantum cytharas, ac voce canentum.

In fine orationis hæc sunt,

Procumbit pecus, ac domini vestigia lambens
Peruigilat longos fundit dum tibia cantus,

atqui nondũ pastores aduenere. Iordanes quoque fluuius scitissimè introductus est ad acta Domini prædicenda;

cęterùm nemo sanus eiusce prædictionis Protheum fecerit authorem. Quot Prophetę in illius fluminis ripis extitere, quibus ea pars diuinorum officiorũ attribuẽda fuerat? In verbis ac numeris quid sequi probaréve possis, tu ipse animaduertes, veluti cùm Cellam, Virginis cubiculum vocat, & cùm dicit,

Interea terra parta iam pace. primum est *-terea terra.* deinde vocalis illa vasta nimis frequens hîc. malim, *at parta interea terris iam pace.* Præterea quatuor penè contiguis versibus videas eodem modo ac filo differri verbum in proximi carminis initium,

- Letitiam choreis tum fortè vacantem
Aduocat.
- hæc magni motúsq; animósq; Tonantis
Temperat.
- quæ Cælicolùm per lumina semper
Discursat.
- lacrymásq; exosa virago
Exultat. & cùm dixit,
spinásq; clauósq;: vix septimo versu abstinuit,
- lunámque stellásque, quam ambitionem in sola poetica Vidæ plus decies animaduertas: Ludit verò nos SINCERVS, cùm Iudæum pastorem vocat Ægonem. quiq. *Massylis pascuis* adeò fuerit diues: vt centenos habuerit greges. Atqui à Iudæa in Massylorum terram tam facilè est trãsmittere, quàm è Gallia in Epyrum. Idẽ primus Epigramma cultum dedisse creditur à nobis: primusque argutias versas ostendisse. In carmine quoque pastorali solus legi dignus omnium qui post Virgilium scripsere. Memineris Illud oraculum nostrum: Pauca licere perfecto poetæ. Non quoduis argumentum, non quæuis vox, non quæuis iunctura vel vocum, vel numerorum inter genuinas legitimásq; referri debet. hoc ille, si quispiam alius, præ oculis habuit. In Phyllide tamen quare dixerit *leues Thymos*, me quidem fugit ratio. Sunt enim grandes, graues, atque inter Cetacea: vt diximus in Historiis. Melior versus & doctior,

Præcipitem lenta expectans ad retia Thymum.

Eximie illud carmen ex optimis.

Quis mihi, quis tete rapuit dulcissima Phyllis.

Ecloga verò Galatea longè optima est. eam antè etiam quàm

Actius Sincerus.

quàm ederetur, manu nostra descriptam habuimus. non igitur operam perdidi, quod enim nunc legitur,

Æquora collustrant flammis: ita scriptum fuit,
Æquora rimantur flammis: vt intelligas magni viri iudicium. Item,
-plures Nesis mihi seruat Echinos: legebatur,
-totidem virides mihi Nesis Echinos,
Seruat adhuc. Quæ sequebantur in memoria non habeo. restant vestigia tamen iudicij castigati: cùm redegit ad pauciora. Atque vt hæc optima, ita Salices pessima: tametsi eam scio placuisse ei, cui meum iudicium non displicebat.

Ad HIERONYMVM FRACASTORIVM tandem ali quando deuentum est: in quo cùm nihil soleam desiderare, admirationi potius erit locus, quàm castigationi. Quanquam ne superiores quidem operæ tanquam censoris accipiendæ sunt: sed quasi vestigatoris. Hoc vnum agimus: vt Poeta noster ad maxima quæque sese accingat quæ si ego in aliorum animaduersionibus non sum assequutus: at excitarim saltem nobiles animos ad expetitã illam perfectionem. Diuinum igitur poema cùm sit eius Syphilis: quid agendum sit nobis, si ab sua ipse magnitudine discessisse credi potest aliquando? Est igitur quod in rebus ipsis: est quod in legibus poeseos animaduertamus. non accesserim ad eam sententiam, quæ illo versu continetur, tametsi vetus est apud Laertium,

Fracastorius.

Aer quippe pater rerum est, & originis author.

Quis enim statuat Aerem vel principium solùm materiale, vel, quod est tam nouum quàm falsum, cau am effectricem? hoc enim est patrem esse. Nescio verò quemadmodum tantus astrologus (fuit enim summus) apsidem, quam Arabes Augem vocant: oblitus fuerit sub Cancro esse. de Sole enim sic scribit,

Apsis sub Cancro.

Idem vbi nos Cancro propior spectauit ab alto,

sed tuendus est. dixit *propiorem.* propter radiorũ directionem. dixit altum, propter apsidẽ: Illud præter animi moderationem,

Sol ipse nouum (quis credere posset?
Curret iter. Cùm verò negat animalia cætera præter hominem, morbo Gallico tentari: cum multis quidem fa- it. nos tamen vidimus canem ea lue captum: qui heri sui

Canis morbo Gallico correptus.

emplastra linxisset, at quòd ait morbum hunc extinctum iri: ac certis posteà seculis fore vt denuò renascatur: atq; ideirco sese parare suo carmine remedia quæ rũ vsui futura sint: non intellexit eum qui ita sentiat, illud quoque sentire necessariò, vt & eius tam præclarum intereat poema, & aliquando tam poema, quàm poematis author idẽ renascatur. Id quod nõ minus ab vrdè deducitur ex mũdi æternitate: quàm ex mundi creatione mutatio in Deo. Neque potest defendi in illis verbis,

-lux alma diei
Cesserat, et noctis tristes adduxerat vmbras,

Nemo enim dicat, à die recedente adduci noctem. sed eius decessione subire noctẽ. nec prudentis medici fungitur officio, cùm dat Erucam Gallicano. acuit enim mucos illos ita vt vrant: neque Critbmum: præsertim cùm ipsum ibi falsum vocet. Turbith Arabum putauit è lib. Serapionis esse Dioscoridæ Tripolium, qui error quãtus sit, suo loco est disputatum. Illud quoque,

Quorum suffitu pertingunt corpus acerbo.

Ex vsu vulgi dictum est. at philosophi, medicíq; interest acerbum vel saporem vel odorem (sic enim suo loco disputatum est) ab acri distinguere. de Cinnabari, Stibio, Minio igitur cùm loquitur: hunc non illum debuit attribuere. De eruditione hæc: de poesi quæ sequũtur. Primũ illud sese offert in inuocatione. cùm enim dixit *Dic dea*, subdit suam ipse, non musæ narrationem more aliorum poetarum ait enim per interrogationem,

num tempore ab illo, &c.

post quæ ipsemet iudicium facit sic,

At verò si ritè fidem obseruata merentur
Mea: ita censendum. De elementis quoque cùm loquitur: minus probarim epithetum,

sic elementa modis variis se grandia vertunt,

Sonus est in voce: at malim *mutua*. quid enim est *grande elementum*? Est etiam sic scriptum,

Aspice candentes magni qua Cancer Olympi
Excubat ante fores, & brachia tendit aperta.

Malim tamen *summi*, quàm *magni*: quibus locum declararem. neque *fores* ibi cœli: sed arx potius. in Ariete verò aut Capricorno fores: hinc enim redux annus. Tum *Cancer* pro excubitore ineptus est. accõmodatior Scorpius: atq; hoc

hoc ipso Leo. Præterea ignaua illa, *brachia pandit aperta*, aut *otiosa*. In illis autẽ præter loquutionem nescio quam, dicat quare *prælia* cũ posuit, *arma* addidit. sic enim scribit,

Bellipotens Mauors animis cui prælia & arma,
Vindictæq; manent. Sanè in præliis arma sunt: loquutio verò est, vt illa Homerica,

Ἀλλ' ἴσα δ' ἀγρεῖδι ἀγαμέμνονι λῶϊσιν θυμῷ.

Sic exuberat *sopor* post *somnum*,

Interea dulces somnos, noctisque soporem
Omnia per terras animalia fessa trahebant.

Nescio an alius dixerit, *trahere soporem*. & *cætera* nõ *omnia* dicendum: ipsi enim quoque erant animalia. In illis autem decrescit oratio,

-summísque voluti montibus amnes,
Præcipites secum syluas, secum aspera saxa,
Secum armenta trahunt. Minore enim opera trahetur armentum quàm syluæ. Sic depressiores sunt domus quàm syluæ. ille tamen dixit,

-super & nemora alta, domósque
Turbidus. Neque probes modorum mutationem: pauperis enim ingenij est, aut negligentis, aut confidentis.

Qui status illorum fuerit, quæ signa dedêre
Sidera, quid nostris cælum portenderit annis.

Etiam illa,

-Stygiáque ab sede laborem,
Pestémque, horribilémque famem, bellúmque, necémque:

aliter dicerem,

-Stygiáque ab sede furorem,
Pestémque, horribilémque famem, bellíque labores.

Neque illud vllo modo placet,

En etiam cum nos agerent crudelia nulla.

Neque de cerno vno, *capita*, in numero plurali,

Cui nuper ramosa ferens ego cornua cerui
Aeria victor fixi capita ardua quercu.

Neque enim sic dicam vt *pectora*. vsus enim hoc extorsit: illud non admisit.

Hic dea vicino quæ se fonte lauabat
Calliroe, liquido ex antro per lubrica musco
Saxa fluens.

Quomodo dea fluens?

Quomodo fluens lauet se fonte? Multis hoc euenit sum-

mis viris: vt cùm quædam mutent, ea relinquãt quę cum inductis non cohæreant.

Ibi quoque exundat,

Qui solus violatus aues, sacráſque volantes

Hesperij. Sed & quod oblitus fueram dicere: valde abſcedit à vera philoſophia,

- Naſcuntur pecudéſque, feræque

Sponte ſua. Qui hoc dicat, poſſit in hac ſcientia facere progreſſus ad hominis vſque fortuitam generationem. Quod verò attinet ad numeros, verſus ille minus placet,

Et faciles ortus habet, & primordia præſtò.

Neque ſi cauſam quæras, vllam in promptu habeo quam dicam: ſolùm id profiteri poſſum, degenerem mihi videri, neque nævum eſſe in tam bello poemate, ſed luxationem: ille verò diuinus eſt,

Nec monumenta patrum ſeri vidêre nepotes.

Malim tamen *ſensêre* quàm *vidêre*. Iudicium quoque tanti viri in illo conſiderandum,

Omnis & euentus tanti via prima pateſcet:

potiùs quam *patebit.* at ille minus ſatisfacit,

- æquabit pelago freta lata ſonante. plus arridet, *vaſtus freta lata ruinis.* Sic nec ille quidem aut animum aut aures explet,

Sidere ſub certo fieri, & per ſecula longa. malim, *& per ſecula gigni.* Sed & quod per initia poſitum eſt, vellicat acrẽ auditorem,

Europam, partémque Aſiæ, Libyæque per vrbes.

Offendit enim prima ſyllaba ſecundæ vocis, ſequens ſibi ſimilem vltimam prioris. Præterea vt non per totam *Europam*: ita adverbium *partim* minus conſultò attribuitur *Aſiæ*. melius videtur *Ditéſque Aſiæ*. Sic illum pauci, quanti ſit, deſignabunt,

Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.

Nam neque epithetum hîc hoc placet, & ſyllabæ poſtremæ vtriuſque vocis eandem habent conſonantem. denique verſus mihi plebeius videtur. cui quem volui ſubſiſtere, longè fuit deterior,

Fato inſtructa ferro, paucis luce quarta pepercit.

Poſui verò ingenuè, vt intelligeres quàm parum mihi plaudam: & quàm rarò bene cadat, bene ſcribere. Hunc verò nequeam mucare, niſi etiam ſuperiores, qui optimi ſunt

ſunt, inuertãtur. Illa autem faciliorem admittũt cenſurã,

Ecce aliquam tuſſis ſubito irrequieta tenebat:
Nec longè mora mortis erat, namque acta repente
Circum præcipiti lapſu, reuoménſque ſupremam
Ore animam, ſocias inter moribunda cadebat.

Huius vltimi verbi ſonus non placet. neque ſcio quid ſit, extrema anima. & non cohærent illa duo, aduerbium *ſubito*, & verbum *tenebat.* Hoc enim eſt τεῖνω: ſubitum autẽ, tenorẽ habet nullum: neque neges fuiſſe mortis moram *longè*. profectò prope quem mors eſt, procul ab eo eſt *mora mortis.* Ita ſcriptum eſt in duabus editionibus: cęterùm quia deſcriptores iſti deformãt optima quæque: fortaſſe *longæ* fuit epithetum, non aduerbium. Fauendũ eſt enim ciui optimo, præſtantiſſimo poſt Virgilium, poetarum. Ne ſic quidem tamẽ carebit calumnia. nemo enim dicat longam mortem. ſic igitur olim commentus fueram,

Ecce grauis motu correptam tuſſis acuto:
Nec certæ mora mortis erat, agitata repentè
Pulſo pectore corda quatit, reuoménſque ſupremam: vel, *fundénſque ruentem Ore animam. ſocias inter moribunda reliquit.*

ſicut eſt apud Virgilium,

-vitámque reliquit in aſtris. Videtur autem poſuiſſe animę vomitum propter tuſſim. at vomitus à vẽtriculo: tuſſis à pulmone. quare illa quoque auſus ſum. *Ecce autem ſubitò tuſſis quaſſata tumultu*, aut *concuſſa: Præcipitíque grauis lapſu circumacta repente Corruit infelix, animámque reliquit in auris.* Secundi libri initio,

Nunc age, quæ vitæ ratio, quæ cura adhibenda:

maluit, quàm *petẽda.* quod admonui, vt maximi poetæ iudicium ne te prętereret. Ille ſonus infelix, *Ille ſubit magnos terræ miratus hiatus.* & verbi tempus preſens, quàm præteriti participium magis conuenit. malim ſic,

Ille autem vaſtos terræ miratur hiatus. aut, *Ille autem ſubiens.* PONTANVS coniunctioni non peperciſſet, *-ſubit magnos terræ & miratur.*

QVARTA ÆTAS.

CAPVT V.

HActenus non ſolùm cum opinione hominum, verum etiam cum inuidia luctati ſumus. quorum alterum iudicio noſtro maximũ negotium facceſſere poteſt. alterum etiã boni viri nomen labefactare. veterum enim

examinare nulli vitio datum est: nos verò qui non paucis monumentis eandem quęsiuimus gloriam, cuius aditus tot tantisque ætatis nostræ viris patuit: non defuturi sint, qui putent illorum depressione ac ruinis extollere nostra velle, atque aliis anteferre. quorũ ego animos neque castigo, neque mihi potius quàm meum censeo respiciendos, quem scio candidissimum atque humanissimum, non tam sibi velle comparare principatum, quàm aliis ostendere. In nostris etiam poematiis, id quod multis aliis in locis quoque professi sumus, si quis suum dignetur exercere iudicium, magnam à me is inibit gratiam: cuius opera nostri labores meliorem speciem consequentur. Sciat ille tamen, quod in alienis fecimus, in nostris item facere potuisse. cęterùm vel alia studiorum genera, vel negotia, vel ipsum otium quoque obruisse non ignauam voluntatem. Nunc ad proximam nobis ætatem transeamus.

MACER, SERENVS, SIDONIVS, CALPHVRNIVS, NEMETIANVS, BOETIVS, AVSONIVS, PAVLINVS, CLAVDIANVS.

MACRVM, qui Augusti fuit tempore, non hunc esse cuius de herbis circunfertur poema, satis constat tum ex quibusdã barbaris nominibus, tũ ex Plinij ætate: cuius authoritatẽ cũ ille suis versibus interponit, quãnã ratione ab Ouidio inter æquales suos rerensearur? Is igitur cuius opus in manibus habemus, neq. poeta fuit, neq. bonus medicus, neque sincerus verificator.

Paulò mundior SERENVS SAMMONICVS: verùm adeò tenuis, vt nullum vnquam æquè meminerim. vtitur tamen vocibus valde bonis vt, *Porrigo*, *Oscedo*: & poeticis, vt *saneſcere*. ausus & componere *dulcacidis*, quæ Africani vocant *Muxi*. verùm, vt tumor dicitur: ita ab eodem *durer*. Pauciſſimis figuris vtitur:

Seu Salamandra potens, nullisque obnoxia flammis
Eximium capitis tactu deierit honorem.

SIDONIVS accuratus: aliquando etiam anxius, plenus electorum verborum & sententiarum, quas acutas breui concludit gyro.

CALPHVRNIO qui post Maronem primas deferant,

rant inueni. Quod iudicium nentiquam probatur mihi: laxus enim & tumidus est. Is tamen cùm versus fæpe fundat non contemnendos, permittit me legentem dormitare. nusquam acuit: nusquam tenet: atque frequenter absoluere quæ vixdum occœpi videre. primam igitur Eclogam ad Pollionis Virgilianæ normam cùm elaborarit, diuinitatem illam planè rusticam fecit. nec minus in secunda Musam Damonis & Alphesiboei: In qua etiam cùm pastoralium cantionum admiratores faciat Satyros & Faunos, iudicem cõstituit Thyrsin, non illorum quenquam. neque cùm illo dicas,

Et nea frondenti irundat tempora teda.

Teda enim nullo modo frondet: nullis argumentis humanis inclinari potest ad plicationes. quare igitur non dixit, *Pinu?*

De teda quid sit, satis est à nobis dictum apud Theophraſtum. Tum autem quid est, *matura Pomona?* post tot secula iam sit omnibus natura. Qui sequuntur versus sexdecim, non sunt aspernãdi: cęteri parum sapiunt. Tertia puerilis: & illo versu agnoscas illius ambitionem,

Et matutinas reuocat palearibus herbas.

quod enim taurorum genus ruminat *palearibus*? Par cura cùm in eadem, acerbam dicit noctem, Lycidæ quoque carmen totum nihil nisi rus est: sed illud Catullianum: scilicet infacetum. Quarta verò, propterea quod immodica est: placuit ad hæc pauca reducere,

Dum medio somnus tacitum pecus obsidet æstu:
Nos quoque lenta sinu gelido iuuet umbra canentes
Murmure dum certat cantantibus humida rauco
Ripa, leuátque diem vicini spiritus amnis.
Ab Ioue principium, si quis canit Æthera: sed qui
Carmina Cæsareas trepidus meditatur ad aras:
Vota sui cantus, & semina sumat ab aris.
Ipse mihi, qui nunc præsenti numine terras
Perpetuámque fouet cœlesti pectore pacem,
Pierium decus augusto spirabit ab ore.
Huc ades ô, nec sperne feros mitissimè montes,
Sacra triumphales vbi pascit laurus honores.
Ecce pater patrium qui altè tibi temperat orbem
Iuppiter, imperio furtim digressus ab alto,
Cressia rura petit: facilis: curæque solutus

Carmina dictæis audit Curetia syluis.
Aspice, vocales audito vt Cæsare syluæ
Excipiant cantum faciles, notóque fruantur
Numine: & eductus cœlo vigor excitet agnos?
Proximus ille deo est, deus vt proximus illi.
Cuius ad auditi cœlestem nominis auram
Iam distenta magis demittunt vbera matres,
Prata virent, rident horti, fœcunda grauantur
Arbuta: pigra prius, non noto semine tellus
Incaluit, vernátque frequens hyemalibus aruis:
Fascinus exul abest, nec succo exhausta malignis
Messis hebet lolijs, nec inertibus albet auenis.
Iam positos fessus poterit spectare ligones
Fossor, & inuento lætus requiescet in auro.
Dij precor hunc inuenem: quem vos (nec fallor) ab ipso
AEthere demissum, voluistis condere terras:
Vincere longæuum famulantia sæcla iubete:
Et date perpetuo cœlestia fila metallo.
Sit deus hic. nolit mutare palatia cœlo.

VERVN nimis in hoc laborauimus,

NEMESIANVS enim vocat nos, longè hoc castigatior. Ad quem Flauius Vopiscus cùm scribit missas Eclogas à Calphurnio: iudicandum relinquo vter alteri furatus sit versus illos.

CALPHVRNIVS,

Te sine, væ misero mihi, lilia nigra videntur,
Nec sapiunt fontes, & acescunt vina bibenti:
At tu si venias, & candida lilia fient,
Et sapient fontes, & dulcia vina bibentur.

OLYMPIVS,

Te sine, væ misero mihi: lilia nigra videntur,
Pallentésque rosæ, nec dulce rubens hyacinthus:
Nullos nec myrthus laurus nec spirat odores.
At tu si venias, & candida lilia fient,
Purpuræque rosæ, tum dulce rubens Hyacinthus:
Tum mihi cum myrtho laurus spirabit odores.

IDEM.

Idas ille ego sum Donace, cui sæpe dedisti
Oscula, nec medios dubitasti rumpere cantus:
Atque inter calamos errantia labra petisti.

CALPHVRNIVS,

Ille

Ille ego sum Lycida, quo te cantante solebas
Dicere felicem: cui dulcia sæpe dedisti
Oscula. atque illa eadem.

CALPHVRNIVS,

Vt Lycidas domina sine Phyllide turbidus erro.

NEMESIANVS.

Pallidior buxo, violæque simillimus erro.

Idem verò De venatione librum edidit valde bonum, valdéque luculentum: de quo nunc nihil. Cum Gratio nánque in optima poeseos ætate comparauimus.

BOETII SEVERINI ingenuum, eruditio, ars, sapientia facilè prouocat omnes authores: siue illi Græci sint, siue Latini. Seculi barbaria eius oratio soluta deterior inuenitur: at quę libuit ludere in poesi, diuina sanè sunt. nihil illis cultius, nihil grauius. neque densitas sententiarum venerem, neque acumen abstulit candorem. Equidẽ censeo paucos cum illo cõparari posse. Valla docet eum Latinè loqui: at Vallam BOETIVS bene sapere.

IAM verò cùm PAVLINO suo sese offert AVSONIVS. Paulini igitur probitatem legis in ipsius epistolis, neque solùm hoc, sed etiam animi æquabilitatem, quam cum suo stilo communicauit. Ferè enim quibus quisque moribus præditus est, eos etiam transfundit in suam dictionẽ. id quod & in Messala notauit, & in Cęsare Quintilianus. Ausonius verò ingeniũ magnũ, acutũ: stilus duriusculus. Multa scripsit, non solùm varia, sed etiam variè. quare quid facere potuerit, non quid fecerit potius iudicandum. Vtinam Epigrammata ne scripsisset. nam & inculta sunt penè omnia, & omnia dura: quædam etiã inepta, aut frigida, aut friuola: vt è Græcis satis habuit quæ exprimeret. nonnulla verò adeò fœda atque detestanda, vt neque scriptore, neque auditore digna, non in spongiam incumbere merita sint, sed solis flammis expiari posse videantur. Sanè sibi multùm placuisse constat ex incuria scriptionũ futurorum seculorũ securũ, cùm sibi videretur sui esse princeps. eum verò piguisse castigationis videmus in ipsis Iambis: quos cùm puriores inchoasset, lutulentos fieri permisit. Nonne potuit?

Contentus esto Paule mi
Ludente Paule pagina. At maluit Spondæo contaminare *Lascina ô Paule pagina.* Sic,

Declinas, vt Lucas boues. potuit purius, *Horrescis.* Ad eundem modum, cùm tamen longè concinniora posset, neglexit curam in ludo septem Sapiẽtum. ponemus igitur ad iuniorum vtilitatem, quæ voluit & quæ potuisset,

Septem Sapientes, nomen quibus istud dedit,

Septem Sapientes, nomen hoc quibus dedit,

Quid erubescis, tu togate Romule? O togate Romule,

Scenam quòd introibunt tam clari viri, Scenam tuam introire.

Campus comitijs, vt conscriptis curia, Campus comitii est, vt Senatus curia.

Ædilis olim scenam tabulatam dabat, Aedilibus olim scena tabulata extitit.

Subitò excitatam nulla mole saxea, Subitò excitata mole nulla saxea.

Octauianus, concertantes sumptibus, Aemulantes sumptibus.

Sed quid ego isthæc? non hac causa huc prodij,

Verùm quid ego hæc? non hacce causa.

Quis condidisset primas partes mœnium,

Prima septa mœnium.

Scitis profectò, quæ sint, sed si memoria.

Scitis profectò quæ, sed hic si memoria.

Rebus vetustis claudit, veniet Ludius,

Ecce Ludius.

Finem intueri longæ vitæ, quo iubes, Longæ intueri terminum vitæ iubes.

Καιρὸν γνῶθι, quod, tempus vt noris iubet, Καιρὸν γίγνωσκε, aut si vis id seruare,

Cognosce tempus, γνῶθι καιρὸν est idem, aut, Quod nosce tempus,

Sed καιρὸς, iste tempestiuum tempus est. quanquam veteres comici etiam suis in carminibus ita pronunciarũt, vt ne consonantiũ quidẽ positione efficeretur quominus syllaba breuis, breuis esset: alij tamen nulli poetarum licuit. illi enim soli quasi quotidiano sermone vtebantur. Itaq; vox hæc *tempestiuum* vbi libuisset, media priore correpta enunciabant: id quod etiam hoc in versu Ausonius facere poterat. quippe vt *temporis* media breuis, ita & eius cõpar in deducto. At verò castior lex in hisce versibus, quare & festiuius,

Sed

Sed καιρὸς iste tempus ipsum est temporis.

Sanè peracutè,

Quod est Latinè, plures hominum sunt mali: imò, *plurimi.* sic & versus purior erit, & Græcũ expressius, οἱ πλεῖστοι.

Ἄριστον μέτρον esse dicit Lindius, Ἄριστον esse μέτρον, inquit Lindius.

Neque esse me primum, vnum vestrûm existimo,

Neque me esse primum, vestrûm at vnum.

Quærentem, quisnam primus Sapientum foret:

Vt in orbe tereti nomen insertum incideret.

& mutila est oratio, & versus non boni.

Nam sciscitanti ritè cui primas daret

Sapientiæ: imperauit vt ille omnium

In orbe tereti nomina ipsa incideret,

Vt quod dixisse Cræso regi existimor.

Vt me quod vni dixi Cræso existimant.

Rogat beatum prodam, si quem nouerim.

Iisdem verbis alia collatione satisfacias.

Prodam beatum, nouerim si quem rogat.

Sic & illo, *Telena dico ciuem non ignobilem,*

Ciuem Telena dico,

Pro patria pugnans iste vitam obiecerat:

Pro patria, cui pugna vitam dempserat.

Fines agelli proprij nunquam excesserat,

Fines agelli excesserat nunquam sui.

At illa ridens, Quo deinde me ponis loco? Aufer *ridens*, vel Ridens, at ille. Me ergo quo ponis loco?

Beatus orbe toto qui solus vocor, Toto beatus orbe.

Relinquo regem, bellum ille in Persas parat,

Exercitum in Persas parat.

Profectus, & deuictus, & regi deditus,

Profectus, atque captus est:

non enim deditionem fecit, sed proditus fuit, vt ait Herodotus in 1.

Per ministrorum ducitur lectam domum. Puto esse mendum, Eò per ministrûm: vt sit genitiuus concisus, vt apud Terentium *Æquum & iniquum.*

Reliquum quod esset vitæ totum degeret, Id omne degeret,

Ego ducrum regum testimonio

Laudatus, & probatus ambobus fui.

concinnabimus & versum & sententiam. nam qui sensus hîc, Testimonio Crœsi & Cyri, laudatus fuit Crœso & Cyro, etenim iudex laudat, aut vituperat ex testimonio. est autem iudex aliud à testibus. quare sic accipiendum est: Ab vtroque vtriusq. testimonio probatus fui. at hoc ea verba non sonant. sic igitur dixerim. Ego regis vtriusque testimonio.

Quodque vni dictum est, quisque sibi dictum putet, Vnique dictum quisque,

Ego iam peregi qua de causa huc prodij, Cuius ergo huc prodij.

Lumbi sedendo, oculi spectando dolent, non immutabimus. quia Plauti est. quare non rectè addiderunt copulatiuam, *oculique*.

Manendo Solonem, quò ad sese recipiat. insuauis versus, & vox illa, *manendo*, aliud quærit quod doleat: sicuti *oculi spectando, lumbi sedendo*. Quid igitur *manendo*? quare sic dixerim, Vtrique manendo, Solon quoad se recipiat.

Breuitate nota, qua Lacones vsi sunt, ausim dicere scriptum à poeta, Vtimur.

Dixi, Valete memores, plausum non moror, Memores valete.

Cleobulus ego sum paruæ ciuis insulæ, Ciuis exiguę insulæ,

Ἄριστον μέτρον, quem dixisse existimant, Quem μέτρον ἄριστον protulisse existimant.

Interpretare tu qui orchestræ maximus
Gradibus propinquis in quatuordecim sedes:
Κρίστον μέτρον, an sit optimus modus.

Voluit plautissare,

Interpretare tu, qui ad orchestræ latus
Gradibus in istis quatuordecim sedes:
A μέτρον ἄριστον optimus siet modus.
Per ordinem dixisse ex isto loco,
Afer poeta videtur, Nequid nimis.
Per ordinem videtur ex isto loco
Sumpsisse Afer poeta suum, Nequid nimis.

Rebus creandis dixit, vt vates Pindarus, Vt ex me Pindarus,

Dedêre piscatores extractum mari.

hîc vidētur deesse aliqua, neque cohærēt quæ sequūtur,

Nánque hi iubente Delio me legerant.

Cuique

Cuique munus hoc sapienti miserant. Quomodo si legerant Thaletem, miserant cæteris aliis? quare non rectè inferrer,

Ego recusans, non recepi sed dedi
Ferendum ad alios, & quæ sequūtur, quare si dixissem,
Tripodem ex profundo retibus tractum mari
Apolline id iubente, tanquam principi,
Septem sapientum dedere piscantes mihi:
Ego recusans non recepi, &c.

Is qui ego sum causa, sed in scenam fuit, Dixi, Quis ego sim,

Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, ecce dicimus.

Latinum id est sponde, noxa præsto est tibi.

melius,

Sententia mea est, ἐγγύᾳ πάρα δ' ἄτα.

Latina, Sponde: noxa præsto fit tibi.

Gratum hoc officium maneat ambobus tamen,
Pars plaudite ergo: pars offensi explaudite.

inuerte priorem,

Gratum maneat officium hoc ambobus tamen,
Pars plaudite ergo: offensa pars explaudite,
Bias Prieneus dixi, οἱ πλεῖστοι κακοί. non collidit,
Latinè dictum, dictum Latinè.

Malos sed imperitos dixi, & barbaros, Malos sed accipe imperitos,

Qui ius, & æquum, & sacros mores negligunt,

Et sacra morum,

Iam fugit illum inuisum nomen mali. Iam fugit illum hoc nomen inuisum.

Et esse καιρὸν tempestiuum quod vocant. Est καιρὸν is quem temporis articulum vocant.

Romana sic est vox, Veni in tempore. Romana quoq. vox illa, Veni.

Reputate cuncti. quotus offensam incidat, Reputate nunc cuiusmodi offensam.

Μελέτη τὸ πᾶν, qui dixi, & dictum probo, Qui dixerim, dictum probo.

Locare sedes, bellum gerere aut ponere, Gerere bellum.

Agere volentem semper meditari decet, Semper volentes agere,

Nam segniores omnes, incœptis nouis, Nā segnior fit omnis

Incogitantes fors, non consilium regit, Incogitantes fortè non consultò agunt,

Sed ego me ad Patres iam recipio. Plaudite.
Meditari vt vestram rem curatis publicam.
Sed ego domum iam me recipio. Plaudite,
Vestram meditari rem Studeatis publicam.

Hæc ità sunt ex illius viri ludo Sapiẽtum. In quibus maiore scribendi, quàm commentãdi labore affecti fumus: Non vt bonum poetam lacessleremus. illius enim adeò fuimus studiosi, vt præter vulgatas emendationes, amplius quadraginta loca, sed illustria, restituerimus. Nihil verò magis excitare possit ingenia studiosorum, quàm hæc iudiciorũ cõcertatio. Proinde in hisce nos exercitatos sciant poeseos candidati, vt procul ab ignauia nihil incultum, nihil plebeium aut cogitemus, aut excogitatum foueamus. contrà enim nobis atq. turiscõsulti sanxere faciendũ est: illis enim ita videtur, Præclarius consuli rebus humanis, si decem fontes absoluantur, quàm si vnus innocens damnetur. At enimuero poetæ id agendũ est, vt potius centũ bonos versus iugulet, quàm vnũ plebeiũ relinquat. Ac nuper extitere quidam versileguli, qui sine numeris, sine sale miserrima quædã Epigrãmata edidere, atque ipsis cõmentum placet. quos tantum abest vt probem: vt eos cum Megarensibus neq. secundos, neque tertios: sed neque in numero poetarum, at enimucrò ne in vmbra quidem numeri existimem. verùm ad Ausoniũ interest & illud poeticæ Reipub. vt quid illis senserit verbis, videamus.

Sententia Turisc. cõsultorum.

Qua caret Æthiopum plaga peruigil, irrequies gens.
Semper vbi æterna virtigine clara nitet lux.

Siqua enim gens minimo die vtitur. & eqùe minima nocte, ipsi sunt Æthiopes: siue qui sub Ægypto sunt: siue qui in extremis Africæ partibus agitant. Longo enim interuallo supra Lunę orbẽ habitent necesse est, qui extra terrę vmbrã perpetua luce vti volent. Inter cętera verò eius portenta sunt quæ ipse partim ἀδύνατα, vt Gryphũ de numero ternario: partim vocat Eclogas. sic enim inscribitur ea quæ vitæ nostræ miserias describit: valde sanè bona, & quouis magno poeta digna, sed longè illustrior illa in qua Cupido cruciatur. Est enim docta, candida, neque carens numeris, velut illis versibus, in quibus est

ist tergemina distributio,

Parce truces alia strictis mucronibus omnes,
Et Thybe, & Canace, & Sidonis horret Elisa.
Coniugis hæc, hæc patris, & hæc gerit hospitis ensem,

quanquam etiam melius puto,

Coniugis hæc, patris hæc est, hæc gerit.

In illo Epigrammate sibi contradicit,

Non est diues opum, diues: nec pauper, inópsque
Infelix: alio nec magis alter eget.
Diues eget nummis, cereali munere pauper:
Sic cùm egeant ambo, pauper egens minus est.

In secũdo versu negat alterum altero egentiorẽ: in quarto affirmat diuitem plus egere. quod sic poteris castigare. *Si plus alter eget: pauper egens minus est.* memini olim à nobis breuiore congestum gyro hunc ad modum,

Non est diues, opum diues, si discupit vltrà:
Diues erit solo nomine, quisquis eget.

In illis verò videtur abiecisse spem seruandi modum. etenim in Epigrammate de fratrum falsis nominibus, pro elegiaco pentametro senarium posuit,

Falsum nomen vtrique, sed vt verum sit vtrique.

Ego verò etiam à tyrunculis poeticæ puto posse subsisti, tui quinarium: cuiusmodi fuerit ille,

Falsa ita, verùm ita tu nomina vera dabis.

Etiam acutius de statua Ruffi sic,

Hæc Ruffi statua est, immò si saxea Ruffus
Ipsemet, vnde id ais? saxeus ille fuit.

Operam verò totam in illo perdidit, cuius argumentum lepus est à cane marino captus: nánque & pelagius piscis est canis: & lepus aquas odit. Potus autem gratia non petes mare: sed & tres caniculas auferat è mari fuga sua lepus, si ab illis pede mordicus corripiatur. Heroicũ quod initium libri facit, non est contemnendũ. meretur enim laudem tum argutia, tum numeris. Multa nánque in eo bona sunt, & magno poeta digna. quare verò mihi non penitus satisfaciat declarandum est. Ponit in Imperatore virtutes duas, belli & eloquentiæ poeticæ. Cõcludit tamen vnum tantùm: de poetica scilicet,

Exultat Aeacide, celebravis vate superbo
Rursum, Romanúsque tibi contingit Hemerus.

At in principio duplicem petebat coronam: hic vnam

dat à poesi. Nobis commodius videbatur si non Homerum solùm, sed & Achillem faceret: neque sic languidè, sed hac argutia, vt Augustus esset Achylles Homero, Achilli autem Homerus.

Ingentem Aeacidem celebrat Romanus Homerus.
Idem Maonio vati celebrandus Achilles.

Qui verò versus positi sunt in præfatione, pleni sunt ingenio, candore, venustate. In illis tamen duobus versibus non deest quod offendat,

Insanum quanuis hyemes mare, crudáq; tellus
Seminibus, bello nec sit aperta manus.

haud enim scio an dicas manum apertam bello. Præterea secundum membrum illud, *crudáq; tellus seminibus*, careret verbo. neque ei accommodare possis aut præcedens, *hyemet*: aut sequens, *nec sit*. negat enim. Quare vt hoc reddi queat, potius dicam *coctáque tellus*: scilicet, *non sit*. *-coctáque tellus*,

Seminio, aut bello non sit aperta manus.

& quia *cruda* epithetum arridet, sic etiam liceat,

-crudáque tellus
Arua neges: id est, arationem. excogitaueramus etiam illud, *sit seges*. cæterùm vt & quod sequitur componas melliorem in modum, ita dixerim,

Seminio, & bello sit minus apta manus.

Quod si refugis vocum illarum allusiones, *minus, manus*: sic agas, *nulla sit apta manus*. Mosellam adeò exeoluit, vt ea sola magni poetæ nomen sibi comparare potuerit. est enim in ea multa ars tum dispositionis, tum eloquutionis. Multa lumina figurarum, multum ingenij deprehendas. Candidè simul atque acutè dicta multa, quæ ad iudiciorum exercitationem subiecimus,

-lucéque latéque Calculus.
Vibratas patiuntur aquas.
-vicinique timent decrescere montes.
Totæ natant crispis iuga motibus, & tremit absens
Pampinus.

Nonnulla tamen loca sunt, in quibus acquieuisse videtur fiduciæ suæ. Contentus enim fuit tum vocabulis, tum numeris minus exquisitis: qualia sunt, *simulamine, decoramine, alius flexus, solamen luctamen*: sic, *gribria*: quo & alibi vtitur. Etiam cùm dixit,

Subter-

Subterlabentis tacito rumore Mosellæ,

videtur posuisse *rumorem* pro strepitu. sed & verbum *fluitare* non ausim statuere pro natare. neque dixerim pisces fluitare, qui natant: sed cùm mortui sunt, & salo agitãtur. sic fluitant ligna, quæ fluore temere feruntur, at ille de Glauco dixit,

Inter captiuas fluitauit prædo cateruas.

quo in versu etiã animaduertas, non natasse Glaucũ inter captiuos pisces. Quos enim non teneret: quónã modo diceret *captiuos*? nisi intelligas eos qui antea capti, saltu libertatẽ vindicarãt. Omnino autẽ *fluitare* est quod Græci ὑπολάζειν. Sed & eundem Glaucũ iam piscem factũ, cùm appellat nouũ ponti accolã: abutitur Latina puritate. antè enim quàm piscis fieret, accola maris erat: piscis verò factus, incola. Villas quoque ac prætoria vbi describit: alia in rupibus, alia in collibus, alia in recessu, posita semel ea quæ in pratis sunt, repetit iterũ. Vsurpat etiam vocem hanc, *fluores*, pro fluentis, haud satis accuratè. sed & fluuiorum nomina fœminini fecit generis,

Náng; & Pronea, Nemesæq. adiuta meatu
Sura, tuas properat non degener ire per undas.
Sura interceptis tibi gratificata fluentis:
Nobilius permista tuo sub nomine quàm si
Ignoranda patri confunderet ostia ponto.

Numeros autem valdè obscurant duæ, præter cæteras voces: *natatu & meatu*. nanque alium audis in illis sonum: *frustrata vocatus Hasta meos*. atque huius quidem tanta frequentia est, ac potius inculcatio: vt vellicet aures auditoris. Itaque iniuriam fecit sententiæ generosæ illius versus cauda,

Et sulcata leui crispatur arena meatu.

Malim sic,

Quòd sublata leui flexu crispatur arena.

Insuauis & ille,

Tu mihi flumineis habitatrix Nais in oris.

Nouies enim exilis illa vocalis posita est,

Tu mihi cæruleis ludens lasciua sub undis,
Lubrica fluminea Nais vetus accola ripæ
Squammigeri gregis ede choros: patriúque sub alueo
Differe perpetuo florentes amne cateruas.

Mutabis & illa,

Sic viret Ismarius, super æquora Thracia collis:
Sic mea flauentem pingunt vineta Garumnam:

ad hunc modum,

Sic viret Ismarius latè super æquora collis
Tracia: sic celerem pingunt vineta Garumnam.

neque enim flauus vnquam Garumna est, nisi cùm Tarnem excipit turbidum è Rutenis. & cùm dixit,

-Pangæa Lyæo: quinto ab eo versu,

Conseritur viridi fluuialis margo Lyæo:

non potest insuauius disponi *margo Lyæo.* concinnius *ripa* quàm *margo*, quam vocem si retinere velis, ita digeras,

Conseritur viridi margo fluuialis Iaccho,

Par superiori numerus exilis vocalis.

Summis quippe iugis tendentis in vltima cliui.

malim,

Quippe iugis pronus quà tendit in vltima cliuus: vel,

Quippe iugis quà deuexus petit vltima cliuus
Pingitur amnicola margo fluuialis Iaccho.

Verùm satis hęc futura spero ad acuendā eius quem formamus poetę diligentiam. Permulta nánque sunt in quibus vel vim, vel venustatem, vel denique cultum desideres. Cæterùm tanta sunt merita cæterorum locorum, vt gratia sui facilè obruere possit animos perfectionis studiosos. num ad Claudianum transeamus.

Maximus poeta CLAVDIANVS, solo argumento ignobiliore oppressus, addit de ingenio quantum deest materiæ. Felix in eo calor, cultus non inuisus, temperatum iudicium: dictio candida, numeri non affectati, acutè dicta multa sine ambitione: quorum aliqua posui,

Dissensisque alitur rumor: vbi *rumor* non procul abest ab eo significatu, quem suprà notabamus apud Ausonium, & illud,

-spatium non inuenit ira: Nec locus est odiis.
-& puluere raro
Per partes tegitur: nusquam totiésque sepultus.
Iret adhuc in verba dolor.
Restitit in speculis fati. Idem de Eunucho Eutropio consule,

-titulúmque effœminat anni. De eodem,

-nubas dirásve licebit: Nunquam mater erit, nunquam pater,

-&

-& pax à fonte profecta Cum Reni crescebat aquis.

Et illud,

Atque illic domitus, vix tandem interprete casu,
Agnouit dubiis illusa vocabula fatis. &,
Plus error decuit: de cultu & comptu Veneris.

De Phœnice,

Componit bustúmque sibi partúmque futurum,

Et illa de eodem,

O senium positure rogo, falsísque sepulcris
Natales habiture vices, qui sæpe renasci
Exitio, proprióque sóles pubescere letho.

Et elogium de eodem,

O felix, hærésque tui. &,
-moritur te non pereunte senectus.

Item illud Maronis. *Rimanti telum ira facit.*

In iaculum, quodcunque gerit, dementia mutat:

& quæ sequuntur. De Apono,

Admisítque oculos, quò vetat ire calor.

Cuiusmodi argutias tam ex hoc quàm ex aliis, operæ pretium est subiicere oculis poetæ nostri. excitant enim languentes animos ad nō vulgares inuētiones, multúmque conferunt ad Epigrammatum conclusiones. Quærunt autem doctiores, recténe factum sit à Claudiano, cùm maximę suorum librorum parti affixerit præfationes. nam quod apud alios non inueniatur, apud illum vitium putant, primus, quod equidem sciam, & solus veterum fecit id Persius. Arbitror ego, cùm recitaturus esset sua poemata Claudianus, eitharœdorum more versiculos illos prælusisse. Licuit verò, quia libuit. quæ si quem offendant, iis omissis illico iustum opus aggredi ius esto. Ac quanquam libri de Raptu Proserpinæ sunt candidi, culti, tersi, numerosi: nonnulla tamen animaduersa sunt à nobis, è quorum castigatione multum fructus capere possimus. Iamprimum non placet illud:

Mens congesta iubet. Quid enim est *mens congesta?* nonnisi multa congeruntur: ac ferè congeries sine ordine. Quod aliis dictum est, *procul procul este profani:* ipse dixit, *gressus remouete profani.* est autem Syluæ propior impetus, quàm iusti operis aggressio: similísq; Callimachi Hymno quem Apollini nuncupauit. & illa,

Angues Triptolemi strident; melius, *Triptolemi strident.*

angues, & malim *rutilas cristas*, quàm *roseas*. nimis enim delicatum epithetum, quare verò adiũxerit, Bacchum Hecatę, non cuiusuis est explicare. Sanè τὰ σαβάζια nocturna sacra Libero, cum Hecatæis concelebrari solita erant, habes apud Oppianum, apud Demosthenem σαβοῖ, vt εὐοῖ. Ego verò ferocem Proserpinam neutiquam dicerem, cùm rapta fuit: quippe virgo simplicissima, ac lenissimæ deæ filia, ac Iouis opulenti. non damnabo quod ponam, sed conferam cum pari, quod videbimus an sit melius,

& diræ riget inclementia formæ. sanè bene præponitur epithetum: non tamen sæpe optimè. Iam vidimus illud Maronis,

& vinclis innaret Chlœlia ruptis: sic puto accuratius futurum fuisse,

& formæ riget inclementia diræ. Nam suspensus animus in forma, expectat cuiusmodi futura sit. & diritas est in ipsa voce, *diræ*: qui son⁹ explet animũ in fine orationis,

si nobis noxia vires
Cum cœlo fortuna tulit: non robur & arma
Perdidimus. Fugit me ratio, quare *vires* à robore disiunxerit; Dixerim,

si nobis noxia sedem
Cum cœlo fors eripuit. Neque ambiguo vteris. verbum nánque *tulit*: & attulit est & abstulit. Importunè autem causam quærit incendiorum Ætnæ ex persona sua. quid enim nunc agat Physicum? Si quem hæc narrantem introduxisset, pateremur, nunc excurrit ipse suo relicto argumento. Ad solicitandum Proserpinæ fatum in futuras nuptias, iussu Iouis agit in Siciliam Venerem. sanè rectè. Palladem addit: sanè non rectè. Dianam verò etiam ridiculè: vtramque virginem: hanc verò etiam vindicem virginitatis. id quod cùm mirarer atque reputarem à viro doctissimo nequaquam temerè factum: inueni apud Diodorum in v, fabulam; Dianam, Mineruam, Proserpinam socias in Sicilia flores legisse, atque ex eis vestem Ioui confecisse. Quibus nunc poeta Venerem adiunxit ob futuras nuptias, De equis Diris,

Crastina ventura spectantes gaudia prædæ.

At vnde id sciebant equi? Ne verò verum illum reposueris inter inculpatos,

Qualis

Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis. sed sic,

Qualis Amazonidum positis agit agmina peltis,
Cum gelidam secijs arcton populata virago,

Non placet: & puto esse mendum,

ille nouo madidantes nectare pennas: reponerem *manantes*. Suppudebat penè mouere de statu suo initium libri tertij. est enim magnificum, & elegans, & politum. sic tamen plus arrideat nobis,

Iuppiter interea variis Thaumantida nimbis
Præcinctam ire iubet, totóque arcessere mundo
Numina. quæque polum radiantibus incita flammis
Quæque orbis medias sedes, insanáque ponti
Murmura, & immotæ moderantur pondera terræ:

& placidi mirantur numina Fauni. melius *stupidi*. Ibi autem epithetum ignauum est,

heu fuluas animo transgressa leænas.

Homericum est otiosa accidentia apponere substantiis. quid enim est fuluo & diro cõmune? *Sæuas* igitur dicas. Neque assimilatio proba est. non enim *crudelis Ceres*, quæ nihil scit. Quod autem in Ausonio notabamus, in hoc quoque obseruandum est: In fine carminum *volatu* & *natatu* nobis non placere. Posuit etiam *datur* pro dicitur: sicuti *da* pro dic. versus est in tertio,

Aegida, captiuámque pater post prælia prædam
Aduexisse datur. Quo nihil insuauius remotiúsve à castitate Latinę loquutionis. Illud quoque minus conuenit naturæ rei,

Et rigidæ multo spirant fulmine pelles.

Tument enim pelles, aut distenduntur, aut crispantur: non autem *suspirant*. Malim,

Exhaustæque vigent infesto fulmine pelles.

Quam naturam æquè infeliciter interpretatus est in Cupresso, ex qua faces attribuit Cereri. neque cupressus tedam habet, vnde fiebant olim faces: & nunc etiam in vicinis nostris montanis fiunt è picea. quòd si à Græcis desumpsit: malim castigare quàm sequi.

TERTIA ÆTAS.

CAPVT VI.

ASCendendum est ad tertiam ætatẽ. quæ post Augustum ad externos vsque Imperatores demissa (Ner-

nam dico & alios) certum fuúmque genus poeseos comprehendit. Quum enim à superioribus, vnóque Virgilio exhausta essent argumẽta omnia, ipsę dicendi leges, omnes excussæ veneres: coacti sunt nouę eadem dicere, ne ídem dicere viderentur. quare necesse fuit, vt illa gratia simul periret cum ipsa simplicitate. Quum tamen essent grandes & pleni: id quod præstitissent ei, quàm pauci consequuti sunt, suauitati. Eos igitur aggrediamur.

MARTIALIS, VALERIVS FLACCVS, STATIVS, IVVENALIS, PERSIVS, SENECA, SILIVS, SVLPITIA, LVCANVS.

A Fœmina incipiendũ est. Aiunt enim SVLPITIAM fuisse temporibus Domitiani. eius Satyra falsò Ausonio attributa fuit: satis enim patet à fœmina factos versus, in quibus Musa sultricem appellat suam: quæq; ait sese primam docuisse Romanas mulieres posse cum Græcis poetriis comparari,

Primáque Romanas docui contendere Graiis.

In ea multum dexteritatis, ad Satyricam amarulentiam aspirantis. Numeri verò, vt in eo genere poematis, non contemnendi. Igitur vt tam laudabilis Heroinæ ratio habeatur: non ausim obiicere ei iudicij seueritatem.

PERSII verò stilus, morosus: & ille ineptus. qui quũ legi vellet quæ scripsisset, intelligi noluit quę legerẽtur. quanquã nunc à nobis omnia intelliguntur. ait fuit tempus, cùm inter ignota haberetur. illum igitur mittamus.

IVVENALIS, autem candidus: ac Satyrorum facilè princeps. nam eius versus lõgè meliores quàm Horatiani: sententiæ acriores: phrasis apertior. Hos autem omnes hoc in genere dicendi missos faciamus. quippe Horatius modò purè diceret, nihil pensi habuit. de his mox.

PERSIVS ostentator febriculosæ eruditionis cætera neglexit: Iuuenalis paulò cultior, hac ipsa diligentia censuram nostram meritò deprecatur.

NE MARTIALEM quidem transferre libet ad meliora. De illius libris alibi satis à nobis dictum est. Multa sunt eius Epigrammata diuinà in quibus & sermonis castitas, & argumẽti species luculenta est. versus verò candidi, numerosi, pleni, denique optimi. Alia fœda ne legerim quidem, tantùm abest vt ad censuram vocem.

Quatuor

Quatuor supersunt maximi poetæ, (nam SILIVM his annumerare, sanè religio est) quorum SENECA seorsum suas tuetur partes, quem nullo Græcorum maiestate inferiorem existimo: cultu verò ac nitore etiam Euripide maiorem, inuentiones sanè illorum sunt: at maiestas carminis, sonus, spiritus ipsius. In quibus Sophoclis se esse voluit similiorem, frustrà fuit. quare ipsum quoque intactum relinquamus. non quòd omnino desperemus quædam melius dici posse: sed quia ex aliis tribus satis erit nobis suppeditatum, vnde poeta noster quid fugiat, quid sequatur intelligere queat.

Est igitur VALERIVS FLACCVS excusatione dignus. Cuius cùm esset ingenium felix, iudicium magnum, diligentia non vulgaris: immatura morte præuentus, acerbum item poema suum nobis reliquit. Est autem omnino duriusculus: penitus verò nudus gratiarum comitate. Principium verò, quod (vt ait Pindarus) illustre oportet esse atque luculentum, maximè est insuaue,

Prima Deũm magnus canimus freta pernia nautis,
Fatidicámque ratem: Scythici quæ Phasidis oras
Ausa sequi, mediósque inter iuga concita cursus
Rumpere, flammifero tandem consedit Olympo.

Sonus carminis multus: & ipse artifex non vulgaris. nam quum versus magnitudo constet aut accentuum frequẽtia, aut longorum verborum tractu: illo muniuit initium diuini operis Maro octo enim voces disposuit. STATIVS autem hoc probauit magis: quatuor enim tam longas posuit, vt pronuntiantis exhauriant anhelitum.

Magnanimum Aeacidem, formidatámque tonanti.

Quatuor, inquam, hîc, ibi octo accentus numero, nã copula præcedentem sequitur. sic Donatus in Adelphis, ait à Terentio octosyllabam vocem positam, ea verò est, *immisericordémque*, quæ duo nisi vnum censeas, non fit octo syllabarum. Flaccus igitur qui harum legum ignarus non esset septem dictionibus explesset versum, sonorum sanè, sed quod mihi nulla ratione satisfaciat. non quòd ibi quicquam vitiosum sit: sed quia venustas abest. neque illi fuerũt nautæ deorũ, qui aduersis fatis toties afflicti sunt: pars etiam eorũ ipsa in nauigatione interière. sola Pallas dicitur nauis author fuisse, nauigationis non item. Quónam verò modo hîc dicantur *prima freta pernia*, quum ipsemet in primo canat *Pharias, Tyriásque carinas*

APOLLONIVS autem naues Iasoni obuias in ponto scribit. Præterea classis apparatum Ætææ vterque commemorat: Catullus quoque, qui dixit,

Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten:

qua ratione pingit in ea nauigatione vestem Thetidis cum Thesei naui? vt omittam Dionysij authoritatem, cuius hi versus,

Τῶν δ' ἀνδρῶν γεμνεῆς, οἱ ἐρυθραῖοι γεγάασιν.
Οἱ πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης.
Πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο.

Et durum est illud, *Oras ausa sequi.* neque enim præibant oræ. nisi dicas vt *secare viam*: quia *sequi* & *secare* indidem sint. Quòd autem dicit, *fatidicam*, neque extet in toto opere: id factum est fati culpa. etenim morte affectus, non expleuit fabulam. at loquitur apud Apollonium. Nos in gratiam studiosorum hisce ingenium exercitauimus, vt ipsi quoque audeant,

Aequora fatidicæ primùm fulcata carinæ,
Cognatúmque cano fulgentis tergoris aurum,

Item.

Prima rudem quæ ferre nouo discrimine pontum
Ausa, grauem canimus fulgenti vellere puppim:
Proditáque hospitibus placito connubia furto.

Etiam sic,

Intentata prius fidentibus æquora nautis,
Fatidicámque cano concepto numine puppim:
Diuæ opus, aerias celsis in montibus arces,
Quæ colit, & patrias iaculatur cœlitus ignes.

Quòd si eam desideras propositionis partem quæ in cœlo nauem illam collocat, valde placet. cæterùm omnino velleris ipsius mentionem fieri decet. Post igitur nostros binos versus, collocabis hos,

Diuæ opus. illa feras Scythici quæ Phasidis oras,

& quæ sequuntur. In reliquo operis tractu permulta sunt maiore cura legenda, quàm quãta scripta fuerint. Nescio an sint per metaphoram illa dicta, *Ignis crinem, ignis linguam*: an verò sint eruta è libris Aruspicum. Neque illud placet,

-& fictis dat vultum, & pondera dictis,

melius *verbis*, Achillem ante eam nauigationem natum canit Flaccus; Catullus in eo matris illius celebrat nuptias.

ptias. Nõ decet Boreã irasci naui in qua eius essent filij, Zethus & Calais. quare alium expediret ventum ad eam tempestatem, neque sibi constat illis versibus,

-tota quum protinus alnus
Soluitur: & vasto puppis mare sorbet hiatu.

Etenim si tota soluitur, quomodo potest deinde præstare quin nulla sit? & vastos hiatus nequeunt sarcire nautæ. Illi verò plebeij, in 11,

Iam non dura toris, Veneri nec iniqua reuersæ.

&, *Inuidisse Deum. tantum maris æquor adortis.*

cuiusmodi multos inuenias. In quinto autem abstinuisse ab illo participio,

-ante omnes secum dequesta labores.

Et in illo manus sonus,

Rex Hyperionide, quem per freta tanta petendum.

Antequã Statium aggrediamur, SILIVM expediamus. quem equidem postremum bonorũ poetarum existimo quin ne poetam quidem. Non neruos, non numeros, non spiritum hãbet: adeò verò ab omni venere alienus est, vt nullus inuenustior sit. Totus hęret, trepidat, vacillat: vbi audet, cadit. Acutè dictum vnum modò inueni,

-in magno præcedens agmine ductor
Imperium perferre suum.

Comparatio quoque calculi in aqua circulos efficiẽtis, non illepida est. Etiam vehemẽter miror quemadmodũ solum Boream ad Monœcum regnare scribit, quóque modo Borea flante ait,

-iniecto conduntur gurgite montes.

Imò verò illius flatu abducitur fluctus, & montis vadorúmque ima nudãtur. Quum verò dicat Veronã Athesi circunfluam: nescio an credam ita fuisse. nunc enim cõtrà est: clauditur nánque ab vrbe fluuius. Cæterùm relinquamus ipsum scholasticis declamatoribus ad meliora transeamus.

De STATIO doctiores ita iudicant. Meliores esse Syluas Thebaide atque Achilleide. cura igitur & cultu detractum vel robur orationi vel numerosis versibus, vel gratiam vtrisque. at ego contra sentio: Magnum in vtrisque: maiorem vbi ille esse conatus est. Græculi quidam eum tanquam tumidum damnarunt. sanè quem tumorem dicant nescio. nam neque metaphoris ferreis vtitur

è Pindaro, quem illi gentilem suum nõ audent iudicare: & sonum si spectes in carmine, id verò tumidum nõ est. alioqui tumidus etiam fuerit Maro. Sed neque viuidam orationem tumidâ voces: hoc enim de Sallustio dixeris. Denique quis tumor est in principio Thebaidos? mihi verò videtur admodum sedatum atque compositum,

Fraternas acies, alternaque regna profanis
Decertata odiis.

Nihil simplicius. An verò tumor est, quum Achillem vocat *magnanimum*: quum *Aeacidem*: at Virgilius quoque Æneam sic. An quum ait *formidatam Ioui progeniem*: nõne hoc Themis dixit? & vulgatum est. Sanè illi nesciunt quid sit tumor in oratione. est enim tumor non in sono tantum, sed in sententiis abditis, & figuris inusitatis. Qui verò Syluas præponunt, nugãtur: delectati calore illo vago, cuius impetu quasi per saltus omnia carpat oratio, quare desultorium poema Syluas ipsas appellare solitus sum. Multa tamen aut aliter dicta, aut non dicta ab eo vellem. nam quæ fuit illius audacia, quum in ludis funebribus cursus certamen scribit post Virgilium? quare puerilia addidit. quis enim cursorem ferat, qui præcurrentem crine retrectum, ab se victum atque præteritum dicat? hoc tamẽ ille de Ida & Parthenopæo scribit. Alpinam verò Cupressum vbi inuenerit, nescio. uniuersas penè alpes peragrauimus nos: at nulla cupressus visa est. Cæterùm maximus ille, vt dicebamus, poeta. cuius nomen haud quaquam tã friuolis recessibus obscurari decuit. Multis profectò locis nulli poetarum secundus. Acutè dicta penè innumera. Ex quinto Syluarum.

Obtusæque aures: nisi quum vox sola mariti
Noscitur. In primo Thebaidos,

-angustáque tartara pœnis
Qui regitis. In secundo,

-& magna lachrymas incluserat ira.
-iam socium cœptis iam pectore fido
Æquantem curas.

Fortasse illud paulò tumidius de Apro,

-& adunca fulmine mala.

Illud luculentum de angustiis loci,

Insidias natura loco, cæcámque latendi
Struxit opem.

Illud

Illud molle ex tertio,

Non secus ac longa ventorum pace solutum
Æquor, at sequitur rumidum,
-& imbelli recubant vbi vbi littora somno.

De fera mansueta, *In mores negat ire suos.*
In eodem quinto, *-donec lassauit euntes.*
Lux oculos. In sexto,

-sic omnia casum
Fecimus: & vires auxit fortuna nocendi.

In octauo, *-Styguisque emissa tenebris*
Mors fruitur cælo. Rotũdissimum illud in eodem,
Cultor Ion Pisæ cultorem Daphnea Cyrrhæ.
Illud magnificum,

-neque enim mihi cura supremi
Funeris ódi artus, fragilémque corporis vsum
Deserterem animi. Pulchrum illud in decimo,
Condiderant iam vota diem: nox addita curæ
Iungit,
In eodem,
Pars operis iactura lucro.
Illa verò diuina,

-feruent discursibus arces:
Miscentur clamore viæ, ferrum vndique & ignes
Mente vident, sæuas mente accepere catenas.
Consumpsit ventura timor, iam tecta replerant,
Templáque & ingratæ vallantur planctibus aræ.
Vna omnes eadémque subit formido per annos,
Poscunt fata senes: ardet, palléque iuuentus.
Aula fœmineis trepidant vlulata querelis.
Flent pueri: & flenda nequeunt agnoscere causæ,
Attoniti, & tantùm matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor. Melius *vrget:*

-nec habent extrema pudorem.
Ipsa tela viris, ipsæ iram animósque ministrant:
Hi rantúrque, vnaque ruunt: nec aulta gementes
Limina, nec paruos cessant ostendere natos.

Deinde sequitur nobilissima comparatio: quæ sola satis esse possunt ad iucundam rationem contẽplandi cultissimi poetæ atque ingeniosissimi artificium. neque enim vllus veterum aut recentiorum propius ad Virgilianam maiestatem accedere valuit, etiã propinquior futurus, si

tam propè esse noluisset. Siquidem natura sua elatus, sic-ubi excellere conatus est, excreuit in tumorē. At profectò Heroicorum poetarum, si phœnicem illum nostrum eximas, tum Latinorū, tum etiam Græcorum facilè princeps. nā & meliores versus facit quàm Homerus, & figuris frequentior, & officiorum, habitudinum, animorum prudentior distributor, & castigatiorum author sententiarum. Nunc ad Lucanum tranſeamus.

LVCANVM igitur, si diis placet, etiam Maroni parem facere ausi sunt, qui non tam illius magnitudinem, quàm suam insolentiam iis ineptiis prodidere. Fatemur in illo ingenium magnum: equidem etiam plusquam poeticum cōdonabo. Effrēnis mens, sui inops, serua impetus, atque iccirco immodica, raptáque calore simul & caloré ipsum rapiens, hostem maximū eius tēperamenti, quod in vno omnino Marone & admirabile est & diuinum. Proinde vt nimis fortasse liberè dicam, interdū mihi latrare, non canere videtur. Non igitur perdemus operam, si paulisper in eius Pharsalia immoremur.

Principiò, quod & alibi monuimus pessimo consilio Inscripsit Pharsaliam. quippe ne tantilla quidem operis pars illius ea regio, cáve in regione bellū factum fuit, sic enim Thebais, Ilias, & eiusmodi, ad quas, aut propter quas vrbes omnia quæcunque in illis libris continentur gesta sunt. Multa tamen in eo opere acutè dicta: ac negocio an nimis multa. qualia,

Isque datum sceleri & in secundo,

æquatáque vulnera membris,

séque ipse minatur.

& de Scæua,

& *-nondum compage soluta*

Naufragium sibi quisque facit. At verò quid dicemus de illa loquutione, quæ in nono est?

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri

Transactus? Latinè aliter dicimus, Quid prodest basiliscum transactum cuspide fuisse: nam basiliscus neque viuus neque mortuus prodest: sed factum ipsum, id est, totum hoc: basiliscum esse transfixum. Par fides loquutionis in illis,

Iustitium latuit: imò *patuit*. Ius enim latet in Iustitio: quippe in bello. Versus plebeius,

Crinibus effusis toti prælatè Comata.

Etiam

Etiam dubitandū an purè loquatur, qui Veneris comam cæsariem appellat: id quod fecit Claudianus, sic & Lucanus in primo, *Liquidam palæstram* nimis ambitiosè dixit: Multos excursus captauit: vel quum Pompeius rebus accisis extremo & in metu & in periculo otiosè tanquam Græculus nugatur, aut nugātem audit de rerum Natura & nauicularoria. Quem virum quum laudandum susceperisset, eiúsque partes ambitiosè foueret, deformat tamē mirum quātum. Introducit enim sic: scire sese quanti est se queat iugulum suum apud Cæsarem: quippe quantum ipse pro Cæsaris ceruice daret. Sed & pauitātem ignauo animo eundē facit in principio octaui, sanè versibus pudendis atque indignis viro. Et quis eum ferat excientem Iuliæ vmbram, quam ab Elysiis exactam scribat, ob culpam criménque viuentiū? neque verum est quod ait. Timauum esse vbi est Aponus. nā & fluuius Medoacus haud parum distat ab Apono: & Timauus Virgilianus,

-per ora nouem vasto cum murmure montis

It mare præruptum, at in toto agro Patauino nihil eiusmodi. Par error quum dicit,

Fundat ab extremo flauos Aquilone Suenos

Albis. nam Sucui Reno propiores. Extremi nánque eam ad partem Germanorum sunt. Albim verò mediam secare Germaniam & scriptum est ab authoribus, & nomen ipsum id indicat, quippe ea vox Medium significat. De Pado verò nugatur,

Non minor hîc Nilo: si non per plana iacentes

Ægypti Libycas Nilus stagnaret arenas.

Quid est hoc, *Non minor Nilo*, nisi Nilus maior esset? Nam quod ait per plana decurrere, falsum est: hoc enim vtrique commune & Nilo in Ægypto, & Pado ad Ferrariam. Quanquam maiores aquas colligi par est in alueis conuallium, quàm in campis patentibus. Insanit verò in alia collatione,

Non minor hic Istro: nisi quod dum permeat orbem

Ister cæsuros in quælibet æquora fontes

Accipit, & Scythicas exit non solus in undas.

Nam qui vtrunque flumen norit, nequaquam hæc æquo animo ferre queat. Primùm hoc ipso fluuiorum regem potuit appellare Maro, cui tot clari fluuij seruiāt. deinde quis non videt longè pauciores amnes in Istrum ferri, *Ister Padus*

quàm in Padum? Sanè totidem sunto: neque enim riuos omnes habemus innumeratò. Verùm tanti sunt illi qui in Danubium erumpunt, vt etiam non minores sint Pado ipso, quippe quorũ aliquot vidimus, inter quos Vag permagnus est. maior Saua. Tibiscus verò atque Drana longè maximi. Padus autem, nisi alienas acciperet aquas, quid esset ille tandem? pusillo nánque atque ignobili de fõte exit: adeò humilis, vt ne ripas quidem vllas habeat, vix primorum articulorum vestigia equi nostri ineo tingebãt. Mox ex iisdẽ vnde illè fertur Alpibus, populares suas populatur aquas: tot numero vt ne describere quidẽ vacet, quippe inter Pœninũ, & Vindelicos, atque Noricos montes depresso sinu colligit omnia. Quid Sebinum memorem, quum pręsto sit Larius & Verbanus quasi vasta quædam maria, orbísque delitiæ Benacus noster, qui innumeras riuorum scatebras in ipsum refũdit Padum? sed iam sit modus, ne declamare videamur. Neque verò Lucani affinis Seneca, Montanum appellet Ouidium oratorum: propterea quòd idem bis aut ter dicat. Hoc enim vitium tam est Lucano peculiare: vt penè sibi proprium fecerit. nam quid aliud est quàm Cometes?

Benacus.

Repetitio peculiare Lucani vitium.

crinémque timendi
Sideris, & terris mutantem regna Cometen.

De excursibus dicere occœperamus: quos ille tam ambitiosè quęsiuit, quàm ineptè persequutus est. Figuli igitur commentatio tota, in primo libro tota frigida, nec Matheseos vmbra digna. Sed & fabula Persei nihil intempestiuius. satis erat perstrinxisse. Titus Liuius dãnat huiuscemodi diuerticula: quę tãtopere videtur Herodotus appetisse: at iste vulgaris aut falsæ ostẽtator eruditionis, inscitiam suam prodidit non semel. nam quid illa sunt?

Sol tempora diuidit æui.
Mutat nocte diem, radiísque potentibus astra
Ire vetat, cursúsque vagos statione moratur.

Sunt hęc scutica digna, quis enim dicat ὀποχὰς Planetarum fieri à Solis cursu? quãto minus à radiis? In illis verò quid dicat, nescit. de Ebeno enim sic scribit,

quæ quamuis arbore multa
Frondeat, æstatem nulla sibi mitigat vmbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.

Sanè verò bellum hominem. quasi verò tota ęstate nihil aliud

aliud sit quàm meridies. At post & ante meridiem profectò vbique terrarum vmbra est. In tertio quoque de vmbris Arabum nugatur,

Ignotum vobis Arabes venistis in orbem.
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Atqui dextrum & sinistrum nõ est, nisi animalium ratione. quare dextra erit vmbra arboris, quæ fuit sinistra: nec alia fiet. Quid quod Pythagoras, & Aristoteles dextrum mundi & sinistrum non ad Austrum aut Aquilonem refert, sed ad Orientem & Occidentem. Neque verisimile est ex Arabia felici, quæ sola vltra circulum Solstitialem protenditur, aduenisse in Thessaliam. neque enim militant illi: sed ex Petræa, & deserta latrunculi nomades. verũ vt hoc hic diceret, huc eos adduxit ille. Nequeo verò satis mirari, quid ei venerit in mentem quum dixit,

Aethiopúmq. solum, quod non premeretur ab vlla
Signiferi regione poli: nisi poplite lapso
Vltima curuati præcederet vngula Tauri.

Duo hîc errores: alter ab eruditis solis castigandus: alter vel à pueris Astrologorum irridendus. Primùm igitur animaduertẽdum est, extra Signiferi latitudinem curuare genu Taurum. at non minus eius contrarium Scorpionem penè totum exire spatium illud. Deinde quis ignorat, si Tauri vngula dirigitur quasi μισουράνημα siue Zenith ad Æthiopum regionem, necesse esse regionem illam tegi aliis signis: quippe Geminis, Cancro, Leonéue: quorũ inclinationes ei respondeant parallelo, qui Tauri secat vngulam? Quàm verò fuerit sciens orbis terrarum, etiam illis ostendit,

Quà colitur Ganges: toto qui solus in orbe
Ostia nascenti contraria soluere Phœbo
Audet, & aduersum fluctus impellit in Eurum.

Nonne Padus, nonne Ister in Orientem fluunt? Quòd si vult dicere è directò Solis oriẽtis: hoc quoque falsum est. Ganges enim in Austrum exit. at Raptus fluuius Æthiopiæ rectà in Orientem sub mari rubro: rectà Doamas fluuius nobilis in eandem partem actus, excipitur à sinu Indico, cui Magno cognomen est. Posset etiam illud à Criticis exagitari. quod scribitur in v,

Primus ab Oceano caput exeris Atlantæo
Core, mouens æstus.

Neque enim Atlantico è mari ſpirat, ſed Britannico. Hoc tamen ferri poteſt. at quod ſequitur, etiam alibi caſtigauimus,

Occurrit gelidus Boreas: pelagúſq; retundit.

Non poteſt ferri. nam neque *occurrit Boreas*: ſed vterque ad angulum eundem trigonum efficiunt: neque *retundit pelagus*: ſed cum Cauro ſimul propellit rectà in Auſtrum quemadmodum Tigris & Euphrates, vbi in vnum conuenere. Lucanus Europiæ Libyam eſſe partem: eius ratio eſt, tantundem abeſſe ab extremo litore Occidentali ad mare Rubrum atque ad Tanaim. at Silius contrà,

Aeſtifero Libya torquetur ſubdita Cancro,
Aut ingens Aſia latus, aut pars tertia terris.

profectò meliore conſilio. Continens enim eſt Aſia atq; Africa: cum Europa nihil habet Africa commune. Quòd ſi per ſegmenta, quos Meridianos circulos vocant recentiores, partitur terras, earúmq; terminos aut coniunctiones deſignat: nequaquam decuit tam inæquales facere portiones, vix enim eſt quinta pars reliquę terræ, ne quid exactius dicamus. Eſt enim verſus in primo nõ negligendæ cenſuræ,

Dum terra fretum, terrámque leuabit Aer.

Neutrum enim verum eſt. ſiquidem vnicuiq; elementorum ſuus eſt attributus locus. neque ſi terra deficiat, eius in locum non deſcendet aer ita vt cadat: ſed ne detur vacuum. Hoc autem in nobiliore ſcientia declaratum eſt. Præterea ſi terra ſuſtinet mare: mare eadem ratione ſuſtinebit aerem: non autem ab aere ſuſtinebitur. Sic Iarchas Apollonio reſpondit in tertio apud Philoſtratum: Terrâ ab aqua ferri. quod quemadmodum fieri poſſit, ſanè me latet. Eius verba ſunt, Εἰ ὑφ' ὕδατος φέροιτο ἡ γῆ διὰ τί οὐ καταίρει τῷ βάρει, μείζων οὖσα. διὰ γὰρ διάλληλα αὐτὴ ἑαυτῇ ἔχει. εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ ὕδατος πᾶσα διὰ πᾶσαν ὑπήχθη διὰ τί οὐ καὶ ἐπιφαίνεται πᾶσα; καὶ γὰρ ἐκεῖνο διὰ τὸ ὕδωρ φέρει. Hãc quoque quæſtionem maioribus operis ſuo excuſſimus loco.

Cæterùm vt ſtudiorum meorum ratio conſtet poſteritati: nos enim nullum laboris genus deterruiſſe, quominus poeticæ perfectioni conſuleretur: auſi ſumus Antæi fabulam, quæ in quarto eſt, reducere ad illud temperamentum, quod in huius viri impetu atque licentia deſideratur. Quam fabulam quum totam neque probaremus neque

neque damnaremus, effuſum calorẽ illum ad certas leges redegimus æquabilitatis. Reciſa nanq; ſunt à nobis ſuperflua, quaſi Syluam declamantis de Briareo & aliis. præterea ſublata ſunt quæ nõ conſtabant. Ait enim Antæiũ ſeſe arenis conſperſiſſe: vt ex eiuſmodi terræ contactu perpetuas vires conſequeretur. nequaquam igitur ab Hercule tunc fuiſſet victus: quippe qui terrã ſemper tetigiſſet. Ad hæc in ipſa lucta ſcribit Antæi crura ab Hercule percuſſa manu. hoc igitur quî poteſt? quare nos genu, non manum poſuimus ibi. Illud quærendum ab antiquis: quum ſtaret Antæus in lucta, terram pedibus contigiſſe. quemadmodum ergo vel deiici vel tolli potuit: ſi parẽtis cõtactu dicitur inuictus fuiſſe? ſelegimus autem quę eſſent optima: noſtráque adiunximus, quaſi ſemicẽtonem: ſed ſuo ſtilo. noſtro enim longè alios numeros addidiſſemus.

Terra parens, nec poſt genuos effœta gigantes:
Sed quaſi collectis veteri conatibus vni,
Exulit Antæum, tanta ſe mole ferentem,
Vt vetus hoc ſolo ſteterit tum gloria fratrum.
Ille etiam ne fortè foret ſuperabilis vllis
Viribus, hoc dederat munus ſæuiſſima mater,
Quàm materna diu contingere tergora poſſet
Infractus, ſeipſo & melior, reparabilis eſſet.
Ille igitur hominúmque metus, terrórque leonum,
Omnia vaſta dabat. cæſis cultoribus agri,
Et ſaltus paſtore vacant, & littora nautis.
Fama mali terræ monſtrus æquórque leuantem
Magnanimum Alcidem Libycas exciuit in oras.
Ille Cleonæi proiecit terga Leonis,
Antæus Libyci. tum duro brachia nexu.
Immotúmq; caput rigida ceruice tenetur,
Mirantúrq; habuiſſe parem. Certamine primo
Noluit Alcides effuſis viribus vti:
Pòſt, vbi colla diu fruſtrà tentata lacertis:
Exarſit pudor: incumbítq; trahítq;, quatítq;,
Exhaurítq. verum. tum creber anhelitus olli
Arida corda quatit: gelidus fluit vndique ſudor.
Tum ceruix excuſſa premi, tum pectore pectus
Vrgeri, tum curuato percuſſa labare
Crura genu, iam terga viri cedentia victor
Duplicat: & medium compreſſis ilibus arctat,

Inguináq; insertis genubus disrumpit: ibi omnem
Explicuit sine lege virum: tremit excita tellus
Pondere. vix pressus tetigit grauis arua. repentè
Intumuere tori. vacuósque induruit artus:
Et stetit: & visus melior quàm cœperat antè.
Rursus inexpletæ repetunt certamina pugnæ:
Rursus opes reparant: telluris viribus ille,
Ille suis. plus miratur Ioue natus, ab illo
Quàm patitur: quoties defessum deiicit hostem,
Surrexisse nouum: postquam victoria damno
Constitit: & toties victor, dum vincitur, exit.
Consilium subit, Alcides: tactæq; parentis
Sensit opem. Standum est ergo mihi, dixit: & vltrà
Non credêre solo, miseróue iuuabere casu.
In me Antæe cades. Sic fatus sustulit altè
Luctantem in pectus iuuenem. morientis in artus
Non potuit nati tellus summittere vires.

SED iam nos ad felicissimam ætatem conferamus.

SECVNDA ÆTAS.

CAPVT VII.

QVum virtutes aliæ alij ætati datæ sint à natura: cunctæ simul inuentæ sunt in secunda. Cæterùm candor ei venustásque peculiaris. ac ne vnum quidem affectatæ dictionis inuenias authorem. singulos igitur adeamus.

GRATIVS, CORNELIVS GALLVS, QVINTILIVS VARVS, SABINVS, PROPERTIVS, OVIDIVS, TIBVLLVS, CATVLLVS, HORATIVS.

CVm duo elegantes poetæ venationis præcepta poemate tractarint, GRATIVS & NEMESIANVS: de hoc suo loco nõ diximus: quem in animo haberemus cum Gratio comparare. Tolletur enim labor noster, aut leuabitur saltem. neque enim nostri versus supponentur illis: sed alter alterius aut lima aut censor esse poterit. Igitur Nemesiani stilus candidus, nec vulgare sonans. minus tamen prudenter in operis principio numerum mutauit. vbi nánque dixit *cano*, subdit *pandimus*.

Venandi cano mille vias, hilarésq; labores:
Discursúsq; citos, securi prælia ruris

Pandimus

Pandimus: Præterea Syluæ propior, atque effusus. GRATIVS castigatior. solo enim versu proponit, & semiuersu inuocat. tum narrat candidissimè,

Dona cano diuûm, lætas venantibus artes,
Auspicio Diana tuo.

Malim tamen aliud quàm *lætas*: siue *placidas*, siue aliud melius excogites. Nemesianus autẽ falsam sibi vindicat gloriam, quum ait,

-ducítque per auia, qua sola nunquam
Trita rotis. nam ante illum Gratius. Multa quoque faciunt mihi negotium,

-& latè campos metatur apertos.

Equidem metam nullam ponerem: sed potius *ostentat*, quàm *metatur*. & quid opus habet *curru* venator?

-iuuat aurato procedere curru.

nec muscus inest pratis,

-intacto premimus vestigia musco.

& loquutio dura,

-qua sola nunquam Trita rotis.

Nullis potius quam *nunquam*. Et illa dura, & partim plebeia, partim affectata,

Obuia Calliope facies insistere præto
Complacito rude hoc. illud affectatum,

-rudibus qua luceat orbita sulcis.

Quomodo lucet, si non est *trita*? quomodo, si *nunquam* sulcos habet à *rotis*? hoc enim est *orbita*. Nimis quoq; immoratur in fabulis recẽsendis. ad septuaginta versus impendit, extra materiam exspatiatus, antequam venationem aggrediatur. Quod pudentissimus omnium poetarum Maro paucissimis absoluit,

-quis aut Eurysthea durum: & quæ sequuntur.

Ille quoque versus è triuio,

Sit chlamis aurato multum sub tegmine lusa,

Et ille,

Fœcundos aperit partus matura grauedo.

& pessimus numerus, & abusus est Romana voce. *Grauedo* enim pectoris tãtùm morbus est. De canibus vterque longè elegãtissimè. Hoc errat Nemesianus, quòd in principio quum partitus sit canum genera in Lacedæmoniũ, Molossum, Britannum, Hispanum, Pannonicum, Libycum, ac mox faciẽ, quæ optima esset, descripserit, deinde

exercuerit ad tentamenta venationis, tum morbos leuiter attigerit: redit ad canum patrias,

Grauedo. *Quin & Thuscorum non est extrema voluptas.*

Longè exactius ille simul cum natalibus ipsis designat mores, animos, vires, celeritatem, sagacitatem, faciem. & sanè diuini versus multi: velut ille,

Sed premit inuentas, non inuentura latentes
Illas feras. Sed & festiuus. nam quum Geloni populi sint ad prælia acerrimi: canes ait illorum martem detrectare: contrà Acarnanes tam viri quàm canes similes,

Sic & Acarnanes subierunt prælia furto:
Sic canis illa suos taciturna superuenit hostes.

Quæ verò vtrobique describuntur species, poterunt inter se comparari. Illud vulgare epithetum simul & insuaue,

Verùm vbi Caurino perstrinxit frigore vesper.

Vbi verò canum tum morbos tũ remedia describit Gratius, satis ostẽdit ætatis suæ felicitatem. sunt enim luculentissima. Omnino verò ei Nemesianus impar: atque etiam longè minor.

CORNELIVS GALLVS durior. sententiarum tamen lepôre ac festiuitate condiuit asperitatem numerorum. Quod Lyricum inscribitur, illius sanè non est, sed inepti cuiuspiam, ea verò Elegia, in qua canitur Aquilina, quanquam habet sententias elegiacas, tamen hominis est Græcæ literaturæ ignari, & quem ratio fugerit syllabarum. In sequenti,

Atque sub exhausto pectore pingue femur.

Non est *femur* sub *pectore*. neque pectus exhaustum probaueris, quasi Phthoe laboret. melius Ouidius,

Et castigato suberat sub pectore venter. Oportet ventrem castigatum esse, femur pingue, plenum, tumidum, teretibus toris firmum. Pectus semiplenum, pressum, constans: non laxum, non tumidum, non siccum.

Ætna tanta est: vt non penitus temere Virgilio attributa esse videatur. Quidam tamen Quintilij Vari autumant: quibus nos quoque interea facilè assentimur. nam Maronis non esse maximum est argumẽtum, quòd nusquam ei similis est. id quod in Diris, & in Ciri planè animaduertimus. nam ne culicis quidem ita spreuit omnia, quin seipsum sit imitatus. quod enim fuit in Culice rude,

O bona

O bona pastoris: siquis non pauperis vsum
Mente prius docta fastidiat, & probet illi
Omnia luxuriæ precijs incognita, curis
Quæ lacerant auidas inimico pectore mentes,
Si non Assyrio fuerint bis lauta colore
Attalicis opibus data vellera: si nitor auri
Sublaqueare domos animum non angit auarum.

& quæ sequuntur: miris versibus excoluit in secũdo perfectissimi operis,

O fortunatos nimiùm: sua si bona norint,
Agricolas, quibus ipsa, procul discordibus armis.
Fundit homo facilem victum iustissima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta superbis
Manè salutantum totis vomit ædibus vndam:
Nec varios inhiant pulchra testudine postes,
Illusásque auro vestes, Ephyreiáque æra:
Alba nec Assyrio fucatur lana veneno, & quæ sequuntur: tum iccirco huc adducta, vt ostenderem quod dicebam, seipsum imitatum esse Maronem, expolitis versibus atque sententiis quas in primoribus studiis excussisset: tum vt cognosceret leges modósque poeta noster, quibus commodiores nobis ipsis esse possimus. Quare & alios videamus, & in eodem poematio, de quercubus loquens, ait,

Illas Triptolemi mutauit sulcus aristis.

in primo Georgicôn.

Chaoniam pingui glandem mutastis arista:

Item,

Et piger aurato procedit Vesper ab Oeta.

Damon ait, *tibi deserit Hesperus Oetam.*

At eorum omnium quæ in Ætna leguntur, ne vllũ quidem in tribus operibus extat vestigium. Quin idem argumentum vbi tractatur, tam sunt diuersæ phrasis, numeri, spiritus, vt nihil aliud ad testimonium opus sit. Toto quidem poemate canitur Ætna: at priuatim illa quantum distant à Virgilianis?

Pellitur exustæ glomeratus nimbus arenæ:
Flagrantes properant moles: voluuntur ab imo
Fundamenta: fragor tota nunc rumpitur Aetna:

Grandis igitur poeta Quintilius: nec temere ab antiquis dilaudatus. Splendida sanè oratio, & non vulgaris. etiam

ſententias quærēs & inſerēs. nihil tamen qđ nos detineat.

SABINVS autem adeò tenuis: vt vere ſit vmbra Ouidij, & quaſi eius διωνυμον. neque dignus in cuius cēſura multum operæ ponamus.

PROPERTIVS facilis, candidus, verè elegiacus: terſior tamen quàm exiſtimatus eſt à Criticis, nam & amat quædam quæ minimè ſunt vulgaria: & quibuſdam locis paucorum iudicium ſequutus videtur. nā & principium operis tum elegans eſt, tum compoſitum. In primo tamen libro apparet ambitio quædam claudēdi pentametrum vocabulis multiſyllabis. qui numerus mollior iudicatus eſt etiam in Iambicis. Penè igitur conquiſiſſe atque corrogaſſe voces exiſtimatur, quibus obnoxias efficeret ſententias. id quod manifeſtius deprehēditur ad calumniam conſtituendam, quod in ſequentibus libris aliter inſtituit: quaū defecerit eum ſimilis materia aut forte caſtigatus vel ab amico, vel à ſeculi iudicio elimatiore: quod iam probarat & Ouidium & Tibullū, frequentius alterum vtentem biſyllabis, alterum longis illis penè nunquam. Sequutus verò Corinnę conſilium eſt, quod illa Pindaro dederat, ne ſine fabulis poemata conderentur: eſſe nánque eas illorum animam: inculcat igitur quantū poteſt. Cæterùm cùm ea omnia iam ſint vulgata, noſtrum poetam vehementer tum ab ipſis, tum ab ignotis abſtinere iubeo. nam quemadmodum in illis nulla gratia, ita in his etiā odium ſubeſſe arbitror. Pro his igitur ſententiæ ſunto dulces, luculentæ, non languidæ, non affectatæ, non nimis frequentes.

Iam verò ad eum peruenimus locum, in quo & ingenij magnitudo, & acumen iudicij exercenda ſunt. Quis enim de OVIDIO ſatis dignè dicere poſſit: nedum vt eum audeat reprehendere? Dicendum tamen non obtrectationis cauſa: ſed vt illius magnitudine nos quoque creſcere valeamus. Incipiamus igitur ab eo loco, in quo ſuam accuſat negligentiam. neque enim quæ ibi dicuntur, inter ſe videntur conuenire. ait enim,

Corrigere aſt tantò res eſt magis ardua, quantò
Maior Ariſtarcho magnus Homerus erat.

Qui ſi id vult, vt emendandi vel ſtudium, vel opera vel labor longè ſit difficilior quàm calor ille componendi: quónā pacto hiſce carminibus maiorem facit authorem com-

poſitionis, id eſt Homerum, quàm caſtigatorem, hoc eſt Ariſtarchum?

Faſtorum ſtilus facilis, candidus: eruditio priſca & multa, ac tametſi materia non ſemper admittat cultum, ingenium autem viri non ſæpe: multis tamen in locis ſeipſo limitatior atque terſior eſt. Quòd ſiquis nolit eius vel laſciuiam vel licentiam tolerare, aliis numeris penè omnia illis poemata poterit interpolare. hoc tamen vetat pudor animos nobiliores: qui non inſectando, ſed admirando antiquitatem, ineunt gratiam à poſteritate. Paucula igitur ex propemodum infinitis,

Edidit hos nobis ore priore ſones.

Concinnius, *voce priore*. vox enim ſoni ſpecies eſt. & ſequens pentameter ſic ſtaret,

Quod petis: & mentem concipe mente meam.

Quæ verò aut in hiſce, aut alibi acutè dixerit, penè ſunt infinita: velut illa,

In precio precium nunc eſt.
-mille animas vna necata dedit.

Et illud in Epiſtola,

Medea Medea forem. Verſus autem ille diuinæ eſt rotunditatis,

Cedere iuſſit aquam: iuſſa receſſit aqua.

& in epiſtola Deianiræ,

Spéque timor dubia, ſpéſque timore cadit.

Et Hypermeſtra,

Quæ bos ex homine eſt, ex boue facta dea.

Tanto minus laborati libri triſtes, nam de Triſtibus malè inſcriptos ſuprà declaratum eſt: quemadmodum & de Ponto, nihilo maiore cura commendandi. Epiſtolæ omnium illius librorum politiſſimæ. nam & ſententiæ ſunt illuſtres, & facilitas compoſita, & numeri poetici. Quæſitus quoque ſplēdor ex imitatione ſimulatæ veteris ſimplicitatis: velut,

Caſtori Amyclæo, & Amyclæo Polluci.

Non placet tamen,

Nil mihi reſcribas, attamen ipſe veni.

quid enim aduerſatiua? *Ocyus ipſe veni.*

Hanc tua Penelope (an memori?) tibi mittit Vlyſſes,
Scribendi periit tempus: at ipſe veni.

Et ſolœcon eſt,

Denique quisquis erat castris iugulatus Achiuis:
Frigidius glacie pectus amantis erat.

Quid enim facit illud, *Quisquis?*

Victa suis Troica fata canunt.

Non erant *victa fata*: imò Troianum fatum vicit. vicit enim Troianorum vota: quia in fatis erat Troiam capi.

Omnia nánque tuo senior tè quærere misso
Rettulerat nato Nestor.

Neque hîc vlla causa reddenda est. Igitur illud *nánque* di pungendum. non enim relatio Telemachi efficiebat, vt Græci prælia pingerent vxoribus. Durum est,

-murus, quod fuit ante solum.

Murus enim nunquam *fuit solum*. Itaque melius in Fastis,

Hîc vbi nunc Vrbs est, tunc locus Vrbis erat.

In Epistola Briseidis,

Auxerunt blanda grandia dona prece.

Vide an melius. *blandæ preces*

Iuro: fallentem deseruisse velis.

Insuauis & languida oratio. malim sic,

Iuro: si fallam, desere: pœna decet: aut placeo.

Nec tibi magnificum: fœmina iussa mori.

Melius per interrogationem. *An tibi?*

Est mihi qui fosso pectore sanguis eat.

Magis placet. *Vt tibi dilecto pectore.*

In Phædræ epistola pessimè consuluit persuasioni, illo versu,

Et pariter nostrâ fiet vtérque nocens.

Omnino eum sustulerim, atque hunc aut huic similem substituerim.

Quæ mihi amor certus, quæ tibi fata parant.

In Oenones, versus leoninus,

Vim licet apelles, & culpam nomine veles.

Sicut & in Hermiones.

Vir precor vxori, frater succurre sorori.

Itaque malim. *Vim licet hanc dicas.*

Alterum haud facile mutare est, oporret enim tota illa statu, *auxilium fratris, mariti, sorori, vxori*, impræsentia illud excogitaui,

Fratrem orat soror, vt pugnet pro coniuge coniunx.

Illud simplicius,

Vxorem

Vxorem tibi vir, frater defende sororem.

Illud coactius,

Ecce soror fratrem expectes, coniúnxque maritum.

Illud rectius,

Fratris opem soror imploro, coniúnxque mariti.

Multa aliter possim, quæ nolo. ac ne hæc quidē à me essent posita: nisi necesse fuisset ostendere, quantū vir ille sibi pepercerit, quum meliora multò posset. inter Heroidas Didò artificiosissimè, compositissimè, scitissimè, elegantissimè loquitur. Mutа illud,

Oppositæ frondes, vellera & alba tegunt.

Iam alibi monuimus, non minus feliciter coniunctionem illam postponi. Sane commodius,

-velleráque alba.

Nota mihi freta sunt Afrum tangentia littus.

In aliis codicibus, *frangentia*. & sanè accedit ad maris naturam sonus numerorum, *Frum, Fran*. mihi tamen plus placeat, si dicat *mutantia*, nihil enim melius exprimat Syrtium naturam: quarū infida sede litus Africæ modò propius sit certam pelagi profunditatem, modò lōginquius Hermione,

Hæc tibi sub domino Pyrrhe puella suo.

plus sapiat,

Hæc tibi de domino Pyrrhe petenda truci.

Aspera pro charo bella tulisse toro.

etiam potuit *vacuo*. Deianira,

Se tibi pars terræ, tibi se tota æquora debent.

Si intelligas ob monstrosum Hesiones pacata maria: nō erunt tota, quare ita dicendum,

Si tibi terra omnis, tibi se multum æquora debent.

quòd si illud malis, intellige tota æquora ob Oceanum admissum in Mediterranea, & in Oceanū emissum Mediterraneum: vt pessimi Græci pluſquam fabulantur,

Si cumulas stupri facta priora notæ.

plenius *notis*. nam tametsi vnum erat crimen, tamen sic dixit Cicero, Notas inurere: multis enim notis vnum describitur nomen. Denique poetis licet numerum alterū alteri supponere. sic pectora & corda de vno tantùm, sic ipse in epistola Medeę, Absyrti corpus, *corpora* dicit. à quo tamen abstinere malim. Illa verò planè Ouidiana, est arguta, ac digna quouis Epigrammate,

Falleris & nescis, non sunt spolia ista leonis,
Sed tua: tuque fera victor es, illa tui.

Videamus Medea quibus versibus aggreditur accusationem suam,

Vt tibi Colchorum, memini, Regina vacanti:
Ars mea, quum peteres, vt tibi ferret opem.

Profectò neque structura, neq; numerus laudabilis. quid enim est hîc, *memini*? aut quo pacto *Regina*, viuo patre, viuente successore? An verò audeamus sic reformare,

Quum te prætuleram demens, patriæ atque parenti:
Vt fieres nostra perfide victor ope. aut,
Quum te præferrem Colchorum perfide regnis:
Et potui puras conscelerare manus.
Quid illa?
Isset anhelantes non præmeditatus in ignes,
Immemor Æsonides, oráque adunca boum.

Immemor hîc nihil est, nisi addas beneficij aut mei, aut promissorum. neque *boum ora* fuerunt *adunca*: sed cornua,

Isset meritos non præmeditatus in ignes
Et ferro æripedum cornua torua boum.

vel loco huius pentametri illum poneres,

Texisset dubiam tunc mihi morte fidem.

aut illum,

Præueniens fractam nunc mihi morte fidem
Tunc ego te vidi, tunc cœpi scire quis esses.

argutius, -nec cœpi scire quid esses.

In Paridis epistola mutilus ille locus est,

Forma, vigórque animi, quamuis de plebe videbar,
Iudicium tectæ nobilitatis erant.

neque enim cohærent cum superioribus. Itaque aliquot versus desiderari videntur: quibus declararetur quemadmodum pastoribus datus fuisset ad alendum. quo facto fatum vitaretur. Sicut ergo desunt hîc, ita ibi redundant,

Quum Venus, & Iuno, Pallásque in vallibus Idæ
Corpora iudicio supposuere meo.

Cuius rei duo sunt argumenta: primum, quod in versu præcedente nomen est Palladis: ait enim,

Contempta est virtus, Pallade dante mihi.

Hæc infantia longè abest ab ingeniosissimo poeta. Alterum, quod suprà latius omnia narrauit. quod iudicij norum, est illis contrarium, qui superiora tollenda putãt, non

non autem hæc. sunt enim illa Ouidij nitida & luculenta, non dura, vt illis videbantur. tum verò in responsione repetitur eorum sententia,

Vnáque quum regnum belli daret altera laudem:
Tyndaridis coniunx, tertia dixit, eris.

Quam Helenæ responsionem frustrà simul ac temere amouerunt ab Ouidianarum censu Critici. nam & ea spirat, vigétque illius ingenium: & stilus idem, ac nescio an maior in hac sit ars, etenim per initia tractat causam tanquam iniquam: deinde quasi dubiã: postremò cedit. Sententiæ verò in illa diuinę: quantas qualésque materia illa pati potest. Ponam igitur aliquas, in quibus elucet vis illius ingenij similis sui,

Esset vt officij merces, iniuria, tanti?
Qui sic intrabas: hospes an hostis eras?

Similis enim in Laodamiæ, de eodem Paride,

Tam sis hostis iners, quàm malus hospes eras.

Et nonne illud verè Ouidianum?

An quia vim vobis Neptunius attulit Heros:
Rapta semel, videor bis quoque digna rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem.
Quum sim rapta: meum quid, nisi nolle, fuit?

In illis expressus Ouidius,

Nec tamen irascor: quis enim succenset amanti?
Si modò, quem præfers, non simulatur amor.

& quæ sequuntur omnia, vt,

Quòd tam per longas, spes tua venit aquas.
Hei mihi iam didici: sic quoque posse loqui.
Non tu plus cernis: sed plus temerarius audes.

Illis seipsum imitatur in Oenone,

Quid bibulum curuo proscindere littus aratro?
-quid arenæ semina mandas?
At tu dissimula, nisi si desistere mauis:
Sed cur desistas? dissimulare potes. &,
De facie mouit: vitæ consedit, & illum
Securum probitas, vita timere facit.

& illud igneum ex Ouidiana fornace,

Quod malè persuades, vtinam bene cogere posses.
Sic mea rusticitas exercenda foret. &,
Certus in hospitibus non est amor; errat, vt ipsi.

Quis neget illud Ouidij?

-cum ventis noſter abibit amor. ſic,
Demophoon ventis & verba & vela dediſti.

ſed & illa prorſus,

Tu quoque qui poteris fore me ſperare fidelem:
Et non exemplis anxius eſſe tuis?

Etiam illo ſe imitatur.

Is tibi ſollicitæ cauſa timoris erit. Penelope,
Res eſt ſollicitis plena timoris amor. &c,
Oblitus noſtro crimen ineſſe tuum.

& quod alibi toties, *Da veniam faſſæ.*

& alia multa penitus ex eadem officina. Quòd ſiqua præterea videntur curioſis meliore cura perfici potuiſſe: iidem meminerint hoc quoq. cęteris Epiſtolis obiici poſſe, nam ſanè verſus hic in illa pluſquam monachalis eſt,

Si te vidiſſem, primus de mille fuiſſes.

verùm ad alia. Acontij epiſtola tenuis admodum & laſciua: neque ſatisfacit. quæ iccirco aliquando penè perſuaſit mihi, ſe non eſſe Ouidij. Reſponſio verò duriuſcula, quanquã arguta, facit etiam plus dubitare. Tres epiſtolæ, Vlyſſis, Demophoontis, Paridis ad OEnonen, ſanè parui ſunt momenti. quas propterea qui negant Sabini eſſe: ſi Sabinus quantus fuerit neſciunt, quónam pacto negare audeant? non memineres illo quoque ſeculo extitiſſe Marſos, Suſſenos, Voluſios, Bauios, Meuios, anferes. Caſsij quoque Parmenſis ſcripta minus accurata fuiſſe prodiderunt. ſed de Epiſtolis ſatis.

Amores ipſe ſuos olim caſtigauit. Libros enim quinque ad trium redegit compendium. Multa arguta, multa culta, multa laſciua, luxuriantia: effuſa: multa in quibus omnia præter licentiam à nobis deſiderantur. noluimus tamen laborare, quum pigeret libelli. Longè verò magis læſit animum ars illa amatoria. nihil enim aliud quàm nugæ. Illud animi gratia paulò attentius cognoſcendum eſt. In vndecima Elegia ſecundi amorum videtur fuiſſe verſus ille, quẽ ſcribit Seneca Criticorũ animaduerſionibus eſſe ſublatum. cæterum in libris Senecæ mendum eſt: ſic enim legitur,

Gelidum Boream, gelidam nomen. hoc enim nihil eſt. Ego puto ſic ſcriptum.

Egelidum Boream, egelidúmque Notum.

Argutia eſt in ambiguo ſignificato eiuſdem vocis, attributæ duabus contrariis ventorũ naturis. quippe *egelidus* eſt vt enodis: itẽ *egelidus* vt edurus. Arbitror igitur fuiſſe in prima quinq. librorũ editione illum: qui quũ Criticis placuiſſet, mutatum eſſe à poeta in ſecunda editione: vbi ſic nunc legitur,

Et gelidum Boream, præcipitémque Notum.

Verùm ſanè Auſter minimè præceps eſt, nõ enim ab excelſo, ſed ab imo loco flare dicitur. ſic igitur potius,

Præcipitem Boream, egelidúmque Notum.

Hoc quoque non eſt contemnendũ, quod de principiorum ſplendore diximus alibi, atque hic cõſiderandũ eſt, non.n. probãtur quę inſuauia & coacta ſunt: quale illud,

Siquis in hoc artem populo non nouit amandi.

Quis non videt coactum à verſu diſſieciſſe membra, quę ſua cohærent natura? Alius dixiſſet,

Siquis in hoc populo leges non nouit, aut morem.

Denique potius ſic, *Artem ſi quis in hoc.* &c. De Metamorphoſeõn verò libris quid ſentiamus declarandum eſt. Sanè digni quos felicior fortuna ſequuta eſſet, vt eſſent emendatiores. id quod & ipſe conqueritur verſibus luculentis: inter quos ille diuinus,

Sed quaſi de domini funere rapta ſui.

Quamobrem tot locis reformari poſſunt: vt prior iniuriæ caſtigatio eſſe videatur. Sunt tamẽ in ipſis penè infinita, quę alius viri ingenio nunquã meliora effici poſſe putem. neque verum eſt quod aiebat ille, Ouidiũ nullo alio duce quàm ſeipſo militaſſe. nánque & totum Tranſformationum argumentum tranſtulit è Græcis. quippe cum Parthenius, tum alij eãd m materiam tractauere: & multa ſunt quæ ex antiquis Latinis, ex Græcis ipſis Tragœdiis expedire in prõptu fuit: Medeæ, Myrrhę, Pẽthei, & aliorum: qualia ſunt quæ ad Io, quæ ad Ino pertinent. Armorum quoque iudicium quod propter ſummum ac rarum artificium eſt admirabile, ex Accij fabula potuit illi repræſentari. Igitur quum multa liceret nobis aut reprehendere, aut tollere, aut addere, aut caſtigare, aut immutare: paucis erimus contenti. ne penitus cum contemptiſſe videamur. Ergo principium operis admodum infelix cenſeri poteſt,

In noua fert animus mutatas dicere formas
Corpora. dij cœptis, nam vos mutaſtis & illas:

Aſpirate meis. Sanè breuitas pura & ſcita: at numerus non bonus, *animus mutatas*. ſyllabæ nánque iiſdem concurrunt elementis. Præterea non eſt vſitata illa dicendi ratio, *formas mutatas in corpora*, nō enim ſic loquar, Æneas mutatus eſt in nouas ſedes: ſed, mutauit ſedes. Philoſophi quoque mutant corpora ſub formis. materia enim per formam fit hoc. Accepit igitur *mutatas*, pro eo quod eſt trāſlatas aut *formas* pro figuris. Præterea quid eſt, *& illas*? & illas: & quid aliud? Iccirco ſic auſi ſumus,

Quas mutata nouas immotis corpora formis
Induerint faties: ſe vt mirarentur in illis:
Tecta fide veterum canimus miracula vatum.
Dij, quibus imperium hoc, rerum variare figuras:
Et flexo reparare orbi ſua ſemina, cœptis

Aſpirate meis. Malè quoque ſibi conſtat. negat fuiſſe mare ac terras. ait enim, *Ante mare & terras*. tum autem *Quare erat & tellus, illic & pontus, & aer*. nam quî poterant eſſe, ſi non erant? Præterea non poterant, ſi erant, eſſe in eodem loco. voluit ſic: Ante terrā, ſcilicet, in ſuū reductā globum. Ad hæc, ſi erant habentia pondus & ea rentia pondere, ſatis manifeſtum eſt non potuiſſe pugnare quin per ſeipſa vincerent, ex lite enim fit amicitia: ita vt quod ſuccumbit, velit ſuccumbere. verùm hæc ſupra poetæ crepidam. Quo vero modo dixit illud?

-circumfluus humor
Vltima poſſedit.

neque enim aqua vltima eſt. Duæ ſunt Philoſophorum veterum opiniones. quidam aiebant mare eſſe quaſi lacum in terra: ambiri enim ab ea, atque in ſinu contineri, circuniectis quaſi ripis. alij è contrario, Terram vniuerſam eſſe inſulam. id quod ſanè verum eſt. nullum enim mare eſt, præter Caſpium, quod non continenti tractu cum alio mari cōiungatur atq. perpetuetur.

Tota terra eſt inſula.

Illud,

Et ſubiecta tegunt curuæ vineta carinæ:

ſic efficies efficacius,

Et curuæ ſulcata tegunt vineta.

In ſecundo autem ratio reddenda eſt Phaethonteæ auri gationis. Perducit enim ipſum per totum Zodiacum eadem die: quod ſpatium annuo labore exhauritur à Sole idque non ab Oriente vulgato in Occidentem: ſed à ſuo oriente, qui orienti diurno cōtrarius eſt, ac de his ſatis Facilius è TIBVLLI locis expediemus cenſuram noſtrā. Vniformis ille penè totus eſt: vixque diſcedens ab ſeipſo eodem penè gyro concluditur. audis enim caſas, focos, rura, nemora, præla, ſpicas, ſacra tum ſæpe, tum multum. Omnium verò cultiſſimus, nec redundās in Elegia. In fine quarti Epigrammata ſunt & dura, & languida, & inſuauia. Elegiam quoque ad Iunonem non optimo conſilio confectam iudices. orat enim eam pro impudicitia ſuæ puellæ. quod eſſet numē matronalis caſtitatis. Quod verò etiam apud Ouidium deſignari potuit, in hoc authore tam frequens non placet vſus infinitiuorum illorum, Continuiſſe, diſcubuiſſe, increpuiſſe, pertimuiſſe, & alia vſque ad faſtidium: etiam perſoluiſſe: quorū tum flexus, tum crebritas arguit hominem vel ignauum, vel inopem conſilij in verbis eorúmque ſonis tum inueniendis, tum collocandis. Laxior etiam eſt aliquando, quàm quantùm ab eruditiorum auribus ferri debeat: vt in illis,

Tunc tibi lena precor diras, ſatis anxia vinat:
Mouerit è votis pars quotacunque deos.

& ſatis plebeium eſt tertij principium,

Martis Romani feſtæ venere calendæ.

Tot ſpondei, tantus eiuſdem penè vocalis ſonus, ſaltem ita diſponeret.

Romani feſtæ Martis.

nec illud politius,

Sed primùm Nympham longa donate ſalute.

quid ſi ſic?

Sed teneram facili donate ſalute puellam.
Sed dominam rara primùm donate ſalute.

Quinetiam copulatiua verbo addita vehementer apud me malè audit: vt in illo,

Fœmina præfractas conqueritúrque fores.

quod tametſi & à magnis poetis, & à nobis quoque factū eſt olim: nunquam tamen, ac ne tunc quidem quum facerem, probaui. Poemarium quo laudat Meſſalam, adeò laxum eſt, adeò vacuum numeris: vt primo effuſum calore, nunquam caſtigatum: prius penè editum, quàm abſolutum fuiſſe videatur. modò nánque dicat aliquid, parum quo dicat modo curat. Quem cùm, vt ipſe profitetur, maximum canat Heroem: ſplendida oratione, compoſitis numeris dicere decuit, nunc verò humi repit: atque ita repit, vix vt vſquam ſeſe attollere audeat. nam qualia?

Quisque tibi maiora gerit castrísue forónue. &,
Nec tamen hinc, atque hinc tibi laus maiórue minórue.

Vlyssëam verò, quippe rem vulgatam, ineptè excutit, vt interserat. tandem verò quũ Vlyssis errores percurrit, ait,

Sit labor illius, tua dum facundia maior.

Præfert Messalæ facundiam Vlyssi: infert tamen nõ aptè,

Nam te non alius belli tenet aptius artes.

Particula *nam*, non reddit facundiæ causam: sed transit ad bella.

In illis autem mala connexio,

Aut quis equum celerémve arcto compescere fræno
Posßit: & effusas tardo permittere habenas?

vacat enim ve. & illa non cohærent, *permittere habenas tardo*: imò *auido*.

Quadrupedémque arcto celerem compescere fræno. aut,
Quadrupedem luctantem arctis componere frænis
Posßit: & undantes auido permittere habenas.

Et triuio inde carmina,

Instant: compertum est veracibus vt mihi signis.
Fortuna, vt mos est illi, me aduersa fatiget.
Solus vtroque idem diceris magnus in orbe,

& alia permultain quibus quum sint errores non pauci, abstinui à castigationibus. Cæterùm illa non meliora,

Téque interiecto mundi pars altera Sole.
Et nulla incæpto perlabitur vnda liquore,

Dixeris,

Lubrica nec facili tractu perlabitur vnda.

Illud bonum,

Densa riget glacie, faciémque induta nitalem.

Recentiorum tamen ambitio aliquorum ad hanc ideam fortasse derorsisset,

Densa rigent duram in faciem niuis aut crystalli: vel,
Sed stupet in faciem niuis, & rigida crystalli.

In illo,

Cui fuerant flaui ditantes ordine sulci:

si non placet: *ditantes* pro diuites, da illum,

Vndantésque nouo Cereales ordine sulci.

Importunè quoque coactus à numeris, mutat tempora. quod si quis alius fecit: vt sanè fecit: fecit mollius. Sunt autem hæc,

Quin rapidum placidis etiam mare constitit vndis

Vlla

Vlla nec aerias volucris perlabitur auras:
Nec quadrupes densas depascitur aspera syluas.

Ad hęc in die festa magis probarim volantium cantillationúmque auicularum lasciuiam, è quibus nõ solùm voluptatem, sed etiam capias auguria. hinc enim est & præpes & oscen. Neque epitherũ *aspera*, placet. nam si agro sunt otia & impunitas herbis: etiam mites abstinere par est, nõ solùm feras. Quanto purius noster Imperator,

-nulla neque amnem
Gustauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

CATVLLO docti nomen quare sit ab antiquis attributum, neque apud alios comperi: neque dum in mentem venit mihi. nihil enim non vulgare est in eius libris. eius autem syllabæ cùm duræ sunt, tum ipse non raro durus: aliquando verò adeò mollis, vt fluat, neque consistat. Multa impudica, quorum pudet: multa lãguida, quorum miseret: multa coacta, quorum piget. nam inuitum tractum esse, & multùm & sæpe constat, à suis versibus. Cur enim aliter sentiam, quandiu in memoria habeo tot spondæos in Hendecasyllabis dactylorum expulsores? & ibi deest pronomen,

Ait fuisse nauium celerrimum.

& toties productam breuem finalem à subsequenti,

Propontida trucémque ponticum sinum:

vbi maluit quàm *Propontidem*, propter *trucem*: ob soni similitudinem. quæ fuit ratio vt etiam dixerit,

Arida modò pumice expolitum: non *arido*. quæ vocalis bis erat in sequenti aduerbio.

Et inde tot per impotentia freta.
Nec deprecor iam si nefaria scripta.
Nulla fugæ ratio, nulla spes.

Neque curat elidere vocales,

At tu Catulle obstinatus absurdæ.

quod semel Cicero ab se factum excusat ibi,

Qui Etesiæ esse feruntur:

at ille etiam atque etiam,

Deferri manè inquio puellæ,
Malè est me Hercule, & laboriosè.
Vno in lectulo erudituli ambo.
Te in circo, te in omnibus libellis.

& dissitas dictionum syllabas transferre,

Qui illius culpa cecidit velut prati.
Quænam te mala mens miselle Rauide.
Saltuúmq; reconditorum.
Gallicum Renum, horribilésq; vltimósq;.

vbi etiam redundat copula. Nec tibi sine iudicio præterundæ sunt voces quædam, aut venustæ, aut poeticæ, aut peregrinæ, aut alio flexu, quàm vsa sint secula politiora. *Gaza, Plexemum, Carbatinæ, Myrmice, Anilitas, Creui, Deposint*, & alia talia. Galiambicum carmen diuinum est, frustráque à nobis sæpe tẽtatum. Argonauta quem inscripsit librum, falsò inscripsit, quemadmodum alibi quoque dictum est: argumentum enim est, Achillis natalia. cæterùm Ariadna maximam item partem agit. Depicta verò vestis illa fuit. Græcorum imitatione, qui clypeos etiam intulerunt in sua poemata tales tárósque, vt vniuersa opera occuparint. cuiusmodi Hesiodo quoque ascribitur. Stilus mollis, tersus, rotundus: qualem alibi diximus in Ciri Virgiliana. verus sanè aditus, gradúsque ad Æneidis diuinitatem. Profectò mediocre hoc dicendi genus Criticorum aut superat, aut etiam eludit diligentiã. Admisit verò hoc in opere spõdaicos tam frequentes, vt vltro eos ad elegantiam quæsisse videatur. Amauit etiam nonnulla suo arbitratu dicere: vt *pergignunt* quàm progignunt, *gnate* quàm nate. *Rectas* quoque *lauros* inuenit, prodidítque ille vnus omnium. nullam equidem vnquam recto stipite à nobis visam memini. Paucula sunt præterea, neque magni momenti, quæ animaduertas,

Putridáq; infirmis vacuabunt pectora palmis,

Non conuenit *putrida*: potius,
Et tenera infestis. Mœstáque luctisonis.
Quum teres excelso coacernatum aggere bustum.
potius,
Funereum celso congestum ex aggere bustum.
Nam simulas fessis dederit fors copiam Achiuis.
commodius,
Nam simulac dederit fessis fortuna Pelasgis.
Nam simul annuerit fessis fors obuia Graiis.
Proiiciet truncum summisso poplite corpus.

Si *corpus truncum* est, quomodo ipsum illa *proiiciet*? neque placet omen virgineæ cædis in Epithalamio. In carmine ad Ortalum, tantum est hyperbaton, vt quatuordecim versus

versus exhauriat, excusabitur, quòd fratris pathos ad eũ vsque locum abstulerit orationem.

Hactenus multo labore, non sine maximis periculis defuncti sumus. Cæterùm hîc nobis cùm haud liceat conquiescere: id superest conficiendũ, vt penè nihil egisse mihi videar. quis enim HORATII stilo putet vllam censura esse potiorem? Est enim omnium Latinorum Græcorúmque poetarum elaboratissimus. nam in Lyricis quem sonum, quos numeros, quam maiestatem quæsiuit, obtinuit: quæ omnia quum in aliis neglexit operibus, omisit sine gloriæ dispendio. quam puritatem, elegantiam, venustatem in vtrisque appetiit, consequutus est. Duritia tamẽ quę in Lyricis tegitur, in dactylicis offendit. nam si quis arbitratur satis esse, versum pedibus senis concludere, haud mecum sentit. Voluit purè loqui: esto. at ea puritas quominus officiat dictionis lenitati, danda opera est. Lutulentum ait fluere Lucilium: at ego ipsum ne fluere quidem dico. Et quoniam quidam stolidi ita eum sunt admirati, vt solum scisse Satyram scribere iactitarent: Iuuenalẽ verò non Satyrum sed declamatorem existimandum: perpendendum est acrius quis sit Satyræ finis. Ac Satyram quidem esse à tragicis introductam ad diluendam seueriorum dramatum atrocitatem: satis est suo loco dictum, quum verò risus captaretur, ísque duceretur vel à ridiculis euentis, vel à dicacitate qua populum perstringerent, interdum vtrunque, nonnunquam alterutrum deducebant in scenã. Postea verò quàm etiam Mimi sunt introducti: solis iis ioculatia reliquerunt Satyri, sibi maledicẽtiam reseruarũt. quod institutum sequutus LVCILIVS, eò acrimoniæ progressus est, vt meritus sit à Iuuenale sic describi,

Satyra à Tragicis introducta.

Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit: rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus: tacita sudant præcordia culpa.
Inde iræ & lacrymæ.

Igitur non semper quæritur risus: hoc enim væcordiæ potius atque amentiæ: sed obiurgatio, quæ est altera pars sapientiæ. quippe quum primum eius officium sit, eiusmodi præcepta dare, quæ ad bene beatéque viuendum nostros animos comparare possunt: quod reliquum est, auersa ingenia reprehendat. Quòd si hanc

Partem concedunt nobis, risum sibi vendicant: videamus quemadmodum ne hac quidem professione simus inferiores, quod antequam aggrediamur, recensenda sunt in Iuuenale nonnulla, quæ adeò sunt acutè dicta, vt vix vni aut alteri par sit Horatius, Iuuenalis.

Exul ab octauo Marius bibit, & fruitur dijs
Iratis: at tu victrix prouincia ploras.

Quid enim argutius dici queat, quàm nos fructum capere ex ira deorum: vt quod obest, iuuet? quid tam dissimile, quàm victorem plorare? At quomodo scribit sumptus inanes?

Quæ bona donauit præsepibus.

Quid de sceleſtis, qui per mala facinora sunt locupletati?

Criminibus debent hortos, prætoria, mensas.

quúmque adoraretur pecunia, admirabile id,

-nullas nummorum respeximus aras.

Et illud desperatorum,

-votáque deponunt.

Et de summa scelerum,

Omne in præcipiti vitium stetit.

De simulatore,

Frontis nulla fides.

Festiuissima figura de vitæ residuo,

Et supersit Lacheſi quod torqueat.

Adulatorem,

Nocte diéque potest alienum sumere vultum.

Diminutio oratoria,

Hoc precium squammæ? Potuit fortasse minoris
Piscator quàm piscis emi.

Auarum quàm rotundè,

diues tibi, pauper amicis.

Sed illud valde festiuum,

Auferis ante ipsum magnis iecur, anseribus par.

Acutè & hoc,

Et melior fatis donaret homuncio.

Sanè nihilo minus,

Virro sibi & reliquis Virronibus.

Et alius modus attributionis,

& cum tota Carthagine migra:

quia Carthaginem victam in ore haberet.

Connexio quoque contrariorum iucundissima, *illam*

-illam quam laudibus effert,
Horreat. & modus dicendi festiuus,
-quam sextus, & octogesimus annus
Pulsat. Sicut & illud de fœmina satagente.
Quæ fugit à sexu.

Notatio rhetorica de ingenio muliebri,

-iram atque animos à crimine sumunt.

Nihil illo falsius,

-sed quis custodiet ipsos
Custodes? Nihil illis acrius,
Túne duos vna sæuissima vipera cœna?
Túne duos? septem, septem si fortè fuissent.

Hoc acceptum est fortasse de Ciri Virgiliana: sic enim ibi,

Téne ego plus patrio dilexi perdita regno?
Téne ego? Sed & id vrbanum,
Tunc par ingenio precium.

Illud diuinum,

Summum crede nefas, animam præferre pudori:
Et propter vitam viuendi perdere causas.

De periculis, *-quanti sua funera vendant.*

Quàm generosum illud?

Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere.

Multa teguntur illis verbis: & efficaci indicatione ostenditur fœcunditas,

-dedimus quod famæ opponere possis.

Hoc acutum & festiuum simul,

madidique infantia nasi.

Illud ex opinione vulgi stolidissimi: præsertim in Gallia,

A censu famam trahit,

Non potuit illis clarius describi anxietas habendi,

-propter patrimonia viuunt.

Erepti è naufragio,

-fatúmque valentius Euro. &,

Spes vitæ cum Sole redit. Illo verò non potest quicquam falsius aut amarulentius,

-si curant cunctos punire nocentes:

Quando ad me venient? Hæc è multis pauca, quæ scita, non plebeia dicendi ratione posita sunt ab illo. ne adducam sententrias ita crebras, vt ne tamen cõquisitæ sint,

De risu autem ita censeo, neque in hoc, neque apud Horatium quippiam ridiculum esse, qualia fabricatus est Aristophanes. Cæterùm vrbana & salsa multò plura Iuuenali attribuas, quàm excipias ab Horatio. sunt autem multa loca tanquam fundamenta quædam festiuitatis. Ab irrisione,

Quo tondente graui iuuenis mihi barba sonabat,

A notatione,

-veniat lectica Mathonis.

Plena ipso: Cum indignatione,

Partes quisque suas ad mensuram inguinis heres.

&, *-si Laurenti custodit in agro*

Conductas Corumus oues. &,

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

&, *-speculum ciuilis sarcina belli.* Ex ambitione.

Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.

Ex nequitia dissimulata,

Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Ex illusione de malo versu,

Qualemcumque potest: quales ego, vel Cluuienus.

Ex importuno,

-& Augusta recitantes mense poetæ.

Ex despectu & vilitate notatio,

Iudæi, quorum cophinus fœnúmque supellex. &,

-sequitur sua quemque culina. &,

Propter quod Romæ cum boccare nemo lauatur.

Notationes præterea multæ,

Lectus erat Codro Procula minor. & quæ sequuntur, vsque ad illum versum,

Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamen illud

Perdidit infelix totum nil. &,

-stantis conuicia mandræ

Eripiunt somnum Druso, vitulíque marinis. &,

Corbulo vix ferret tota vasa ingentia, & quæ sequuntur omnia festiua. Ex tenuitate,

Me, quem Luna solet deducere.

Ex impotenti auiditate,

Sic inde huc omnes tanquam ad vinaria currunt.

Ex definitione,

Si vixa est vbi tu pulsas, ego vapulo tantùm, & quæ sequuntur: vt,

-libertas

-libertas pauperis hæc est:

Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat:

Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti,

Quid illo magis expressum?

-hoc tu succinctus patria quondam

Crispine papyro. Illusio ex contrario,

-iam quartanam sperantibus ægris, pulchram sanè spem.

Ex calumnia valdè sapidum,

Non dubitaturi fugitiuum discere piscem

Et de eodem adulatio festiua,

Ipse capi voluit. Ex comparatione, siue collatione,

Quantum vix redolent duo funera. Apparatus verò concilij, & quasi S. C. de Rhombo adeò est elegans & vrbanus, vt nihil suprà. Ab amentia,

Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Attributio ex historia: vt ibi de figulo,

-subitúsque Prometheus.

Adulatio in re inepta & absurda,

-sed ex hoc

Tempore iam Cæsar, figuli tua castra sequantur.

Ab impuritate,

Vnus Iberinæ vir sufficit. Oryas illud

Extorquebis, vt hæc oculo contenta sit vno.

Ex ritu,

Et vetus indulget senibus clementia porcis.

Qua vrbanitate vsus quoque Augustus est: cùm dixit, Malle se esse Herodæ porcum quàm filium. hoc?

-citharœdi cauda magistri, quis enim non rideat?

Ex decoro,

In Corum atque Eurum solitus sæuire flagellis,

Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere passos.

Acumen est in seruitute ventorum apud Æolum, quæ designatur per vocem illam *carcere.*

Ex indignitate,

-audis

Iuppiter hæc nec labra moues cùm mittere vocem

Debueras vel marmoreus? maluissem, fulmen

quàm *vocem,* Illa etiam falsiora ex veritate,

-vt video: nullum discrimen habendum

Effigies inter vestras, statuámque Bathylli.

Illud ex eruditione profectò festiuum,

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata leget.

A Cynicis tunica distantia. scieram sanè differentiam, si tunica tantùm distant.

Illo verò nihil salsius, de Claudio,

-tremulámque caput descendere iussit

In cœlum, quia inter diuos relatus, in Orchum raptus fuit, Sanè valet facetum illum titullum: ἀποποληκόνδυον dico, quem αὐτὸν τῆς δοκησιμότητος posuit ad irrisionem,

Horatius. HORATIVS autem pauca horum similia. Fabellas quidem & Apologos interserit suauissimos: sed quibus nullo modo risus moueatur. Acutè dixit illud,

-quàm sibi non sit amicus. &,

-famæ seruit ineptus. &,

Inuidiam placare paras virtute relicta. &,

Non horam tecum esse potes. &,

Teque ipsum vitas fugitiuus. &,

Ad strepitum citharæ cessatum dicere curam.

Risus ex dicto festiuo in hoc,

-equi frænato est auris in ore.

Simile est vrbanis definitionibus nostris, Quid est vxor: scabies animi marici. Quid est populus? mare seipsum mouens. Ex Publij nimis multa eiusmodi,

Hæredis fletus sub persona risus est.

Ex facto ridiculo, in quinta Satyra secundi, de anicula vncta. sed illud præter expectationem omnes superat vrbanitates,

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit aut non.

Quod deprauant Grammatici.

Hæc igitur cùm ita sint: non est à Satyris excludendus temere Iuuenalis: sed eum tantò anteponere decet Horatio, quantò melior Horatius Lucilio iudicatur. Si ratio, quantò melior Horatius Lucilio iudicatur. Si neque argumentorum varietate par est illi Horatius, neque dexteritate tractandi, neque vbertate inuentionis, neque crebritate sententiarum, neque acrimonia reprehensionis, neque acumine dicendi, neque facetijs aut vrbanitate: ipsorum Criticorum vel ineptum vel malignum, vel falsorum iudicium deprehendetur. Age verò quando non solum Satyra ipsa, verùm etiam quoduis opus scripturæ neque simplex esse debet & vnum; neque in Satyris, neque in Epistolis, at ne in Poetica quidem, in qua hoc ipsum

ipsum præcipit, obseruauit. quippe qualencunque materiam aggressus fuerit, illico erumpit in Satyricas reprehensiones. credo ad id rapiente ingenio suo. id quod vt clarius pateat, non pauca loca nobis adducenda sunt. In prima statim Ode mortalium studia excutit, quemadmodum in I, Satyra. In II,

Audiet cives acuisse ferrum, &c. In III, tum alia, tum illa,

si tamen impia
Non tangenda rates transiliunt vada.

In sequenti,

Iam te premet nox, fabulæque manes.

In sequenti,

Miseri quibus intemperata nites.

Illa est tota reprehensio,

Lydia dic per omnes,
Te deos oro, Sybarim cur properes amando.
Perdere? sicut & XI.

De quartadecima, nihil dicendum: seipsam enim proditi: nec minus ea quę sequitur. nõ partim duodeuicesima & vicesima quinta. Item altera ab hac, & vndetricesima, sed & idem sapit tricesima tertia & quarta, & 5. & 8. Quæ diligentia si in cæteris quoque vtaris, eundem spiritum deprehendes. Iam verò Epodos præter paucula, nihil aliud spirat. hos enim Parios Iambos Romanos ab se primo factos temere gloriatur, quis enim nescit à Catullo id antea felicissimè factitatum? nam cuiusmodi sint Horatiani, mox videbimus. Verùm vt ad id vnde digressi sumus redeamus, nõsemper quod semel orditus est detexit, quippe tertiam Satyram cùm ita incœpit, vt in Tigellio damnaret homines inæquales: oportuit hoc prosequi. at ille transilit ad malignos animos, qui peruersè omnia interpretantur. postremò diuertit ad disputandum contra Stoicos, quòd peccata paria non sunt, ac quæ disputatio? nempe quæ id concludat: Stoicum neq. esse regem, neque sapientem. In secunda Satyra cùm proponat extrema esse vitiosa, ac propterea mediũ eligẽdũ: iubet abstinere à matrona, rectè sanè. narrat incõmodaque pericula illis, *Hic se præcipitẽ dedit,* &c. Nec puduit eadem in fine repetere ibi *ne vir rure recurrat.* Quod loquacitatis, & obliuionis, aut negligentiæ vitium non prætereundum. hic primus error, alter ille: cùm deletis

Illud ex eruditione profectò festiuum,

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata leget,

A Cynicis tunica distantia. seueram sanè differentiam, si *tunica* tantùm distant.

Illo verò nihil salsius, de Claudio,

-tremulúmque caput descendere iussit

In cœlum, quia inter diuos relatus, in Orchum raptus fuit, Sanè valet facetum illum titullum: ἀποκολοκύνθωσιν dico, quem ἀντὶ τῆς ἀποθεώσεως posuit ad irrisionem,

Horatius. HORATIVS autem pauca horum similia. Fabellas quidem & Apologos interserit suauissimos: sed quibus nullo modo risus moueatur. Acutè dixit illud,

-quàm sibi non sit amicus. &,

-famæ seruit ineptus. &,

Inuidiam placare paras virtute relicta. &,

Non horam tecum esse potes. &,

Téque ipsum vitas fugitiuus. &,

Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.

Risus ex dicto festiuo in hoc,

-equi frænato est auris in ore.

Simile est vrbanis definitionibus nostris, Quid est vxor: scabies animi mariti. Quid est populus? mare seipsum mouens. Ex Publij nimis multa eiusmodi,

Hæredis fletus sub persona risus est.

Ex facto ridiculo, in quinta Satyra secundi, de anicula vncta. sed illud præter expectationem omnes superat vrbanitates,

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit aut non.

Quod deprauant Grammatici.

Hæc igitur cùm ita sint: non est à Satyris excludendus temere Iuuenalis: sed eum tantò anteponere decet Horatio, quantò melior Horatius Lucilio iudicatur. Si neque argumentorum varietate par est illi Horatius, neque dexteritate tractandi, neque vbertate inuentionis, neque crebritate sententiarum, neque acrimonia reprehensionis, neque acumine dicẽdi, neque facetiis aut vrbanitate: istorum Criticorum vel ineptum vel malignum, vel factiosum iudicium deprehendetur. Age verò quando non solum Satyra ipsa, verùm etiam quoduis opus scripturáque simplex esse debet & vnum: neque in Satyris, neque in Epistolis, at ne in Poetica quidem, in qua hoc ipsum

ipsum præcipit, obseruauit. quippe qualencunque materiam aggressus fuerit, illico erumpit in Satyricas reprehensiones. credo ad id rapiente ingenio suo. id quod vt clarius pateat, non pauca loca nobis adducenda sunt. In prima statim Ode mortalium studia excutit, quemadmodum in I, Satyra. In II,

Audiet ciues acuisse ferrum, &c. In III, tum alia, tum illa,

si tamen impiæ

Non tangenda rates transiliunt vadæ.

In sequenti,

Iam te premet nox, fabulæque inanes.

In sequenti,

Miseri quibus intentata nites.

Illa est tota reprehensio,

Lydia dic per omnes,

Te deos oro, Sibarim cur properes amando.

Perdere? sicut & XI.

De quartadecima, nihil dicendum: seipsam enim prodit: nec minus ea quę sequitur. nõ partim duodeuicesima & vicesima quinta. Item altera ab hac, & vndetricesima, sed & idem sapit tricesima tertia & quarta, & 5. & 8. Qua diligentia si in cæteris quoque vtaris, eundem spiritum deprehendes. Iam verò Epodos præter paucula, nihil aliud spirat. hos enim Parios Iambos Romanos ab se primo factos temere gloriatur, quis enim nescit à Catullo id antea felicissimè factitatum? nam cuiusmodi sint Horatiani, mox videbimus. Verùm vt ad id vnde digressi sumus redeamus, nõ semper quod semel orditus est detexit, quippe tertiam Satyram cùm ita incœpit, vt in Tigellio damnaret homines inæquales: oportuit hoc prosequi. at ille transilit ad malignos animos. qui peruersè omnia interpretantur. postremò diuertit ad disputandum contra Stoicos, quòd peccata paria non sunt, ac quæ disputatio? nempe quæ id concludat: Stoicum neq. esse regem. neque sapientem, in secunda Satyra cùm proponat extrema esse vitiosa, ac propterea mediũ eligẽdũ: iubet abstinere à matrona, rectè sanè. narrat incõmodaatque pericula illis, *Hic se præcipitẽ dedit,* &c. Nec puduit eadem in fine repetere ibi *ne vir rure recurrat.* Quod loquacitatis, & obliuionis, aut negligentiæ vitium non prætereundum, hic primus error, alter ille: cùm deletis

deletis præceptis modò positis, laudat concubitus meretricios. Quinta Satyra tota frigida: à qua nihil doceri queas. Eam quam posuit Messi atque Sarmenti altercationem, puto esse omnium insulsissimam: nisi huic anteponas cœnam Nasidieni, aut Rupili cum rege ineptissimam controuersiam. in qua etiam plus octo versuum hyperbaton animaduertendum est. Cùm verò Vlyssem ita loquentem inducit,

Vt ipse tegam spurci Damalæ latus: etiã atque etiam videndum est, an per poeticam prolepsim defendi queat. alias debuit introducere personas. non enim cogitur ab historia. sicut & id dubitare possumus: vbi gentium insulas inuenerit acidas. Quibus è locis neque temere, neque frustrà contendemus, Iuuenalem longè accuratioris Satyræ authorem esse. Sanè prima adeò pulchra est, adeò rotunda: vt nihil extet. Sexta diuina tota, & quæ grandem spiret poetam. Decima quoque optima est. Quod si damnãt in Iuuenali copiam exemplorum, atque propterea per conuicium declamatorẽ vocant: eadem ratione philosophi nomen à Cicerone tollant, declamatoris attribuant. quis enim eo copiosior, siue legas quæstiones Tusculanas siue libros tũ de Fato tũ de Diuinatione? Aristotelis quoque liber secundus Oeconomicôn, post aliquot præcepta totus absoluitur exemplis historiarũ. quid? soli oratori licebitne ad subsellia exaggeratione? distributione? Nonne vel communium rerum exemplis, vel priuatis tum fabellis tum historiis addenda est anima scriptis nostris: sine quibus tota poesis mortua est? quid? nõne idem ab Horatio factitatũ est? nam quot quantáque de Auaro in prima Satyra? Primùm enim defodit aurum. deindè de aceruo. tum de iugeribus postremò conferuntur vel cõmoda vel voluptates hauriẽtur hinc è flumine. inde ex vrna. ad hæc exẽpla duo. Athenienſis cuiusdã, & Tantali: ac mox de Vuidio. In secunda de mœchis exemplaque ad fastidium. Secunda pars tertiæ pura est declamatio. Idem potest obiici ex illis quartæ,

Hic nuptarum insanit amoribus, & aliis quæ sequuntur. Obseruabis etiam quæ ex prima & tertia secundi afferre queãs. Eadẽ verò argumenta si vtrinq; conferantur: nunquam inuenies Iuuenalem inferiorẽ: sæpe etiam præstantiorem. Octaua enim longè est excellentior quam sexta

Horatij

Horatij. Etenim per pauxilla de virtute, cum qua comparat vulgarem nobilitatem: multa de seipso, vbi non eum pudet ignauam commendare vitam, nullísque ciuilibus officiis luculentam? vt natalia sua libertina verè prodat. Decima quoque Iuuenalis cum prima Horatij comparetur: de votis studiísque mortalium: sanè ille tibi poeta videbitur, hic ieiuni cuiusdam rhetoris tenuis tentator. Multis etiam locis astrictior, & castigatior Iuuenalis est veluti de formica in sexta,

Tamen vile quod sit
Prospiciunt aliquando viri, frigúsque, famémque
Formica tandem quidam expauere magistra.

at HORATIVS multo, tractu orationis,

Parvula nam exemplo est magni formica laboris,
Ore trahit, quodcunque potest, atque addit acerue
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.

Ampullatur deinde supra satyram,

Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum.
Non vsquam prorepit: & illis vtitur antè
Quæsitis, patiens. tum autem quid est *patiens*? nam profectò nihil tum patitur: non igitur *patiens*, sed genialiter gaudens. In verborum quoque collatione non semper optimus obseruator. coactus enim truditur aut ad aspritatem aut ad licẽtiam: veluti cùm postponit quæ ex vsu præponi consueuere. quemadmodum fecit ibi, *Aulæ ruant fi.* quam temeritatem castigauit atque irrisit olim Ariphrades, comœdiæ veteris author, cùm illuderet Tragicis qui dicerent, δ' ωμόστατον ἄεσι, veaũm hæc labes allata fuerat antea ab ipso Homero, non sine maximo flagitio decoris atque suauitatis. οὐ ἐγκόσμιος ἐστ': celitus ad tantum potuit versus vis, & authorum ignaua securitas. contemptúsque posteritatis. Sic,

Et qui nocturnum sacra diuum legerit. melius, *diuûm sacra*, & inconcinna illa,

Penè macros arsit, dum turdos versat in igne:

neque in igne versabat,

Penè arsit macros turdos, dum versat ad ignem.

Etiam in illis dubito,

Flere vt si filius immaturus obisset:

mihi videtur adultus magis lugendus,

Nõ omnibus placet Dauus illius, cùm philosopharur,

naam tametsi adducit ea tanquam audiuerit de Crispini ianitore: tamen multa memini me audire à philosophis disputata, quorum ne nunc quidem aufim me idoneum recitatorē profiteri. Sic & inepti profligatiq. & pudoris & iudicij barbari, fuit in colloquiis Lanium ac Salgamarium de rebus diuinis tanquam theologos faciunt disputare. De Satyris hęcide Epistolis deinceps videamus.

Erasmi colloquia.

Eiusdem stili Epistolæ: sed nitidiores, harū verò argumenta cùm varia sint, suo quæque iudicio metienda ac perpendenda erit. Quædam enim sunt familiares haud magna (vt ille ait) cū re. tertia pura est admodum, minimęque ambitiosa, quartam auxit præceptionibus bene viuendi. quinta quoque valde familiaris est: exit tamen ad loquendum de ebrietate, præter propositum. Aliæ sunt commendatitiæ, vt noua: nihilo vtilioris operę, aliæ conatus habent philosophi ad frugalitatem & libertatem: vt decima, de temperantia, vt duodecima. Cæterū in sextadecima, vbi rus descripsit, exilit temerè ad discutienda præcepta sapientiæ. Sic in duodeuicesima, ingressus eam disputationem qua reducit virtutē ad medium ab extremis: saltuatim agitur per præcepta diuersa, quæque inter se nulla cohærent affinitate. Septima adeò elegans est, adeò vrbana, vt ad eas virtutes nihil addi possе videatur. at sexta nugatrix de beatitudine: vtitur autē verbo *admirari* ambiguè. nam admiratio in Philosopho est impressio rei nouæ ad causam disquirēdam, quę sola via fuit prima tum ad virtutem, tum ad scientiam: atque ex hisce porrò ad beatitudinem. at hic ait nihil admirari creare felicitatem. intelligit percelli rerū æstimatione. Harum autem, vt ita dicam, sapientium Epistolarum ratio atque natura, neutiquam differt à Satyra. nam quemadmodum medicina aut præseruat à morbis aut cos tollit. ita Epistolæ proponūt eaquibus à vitio abstineamus, Satyra illis pugnat quibus vitia extirpentur. quamobrē qui versus in Satyra septima, idem in Epistola prima,

Leuo suspensi loculos tabulámque lacerto.

Maxima pars primæ Satyra est, & secundæ, & quintędecimę. tota vndeuicesima lacerat imitatores, ad Augustum, veteres poetas & populi iudicium. In vltima verò postquam de poetis scribere cœpit, proripit se ad insectationem auiditatis: secunda verò adeò ineptus est, vt ab eruditioribus nequeat tolerari. quis enim dicat Homeri nugas esse potiores præceptis philosophorum? An rectè facit Agamemnon, cùm petenti patri negat se daturum virginem? hoc sequeris tu? Nam quare coctus vniuersus non diremit litem? nō erat rex Agamemnon populi, nō procerū, cuius libidine exercitus morbo periclitaretur: sed imperator ad bellum tantùm. Non rapit ei Chryseidem Achilles, sed reddit patri, donat deo, mutat pro salute populi. Quare pro Paride sustinet bellum Priamus? bellū imò interitū filiorum. quare pro mœcha? Quare deos adulteros, ignauos, seditiosos, factiosos facit? Quæ Vlyssis sapientia, cùm iret ad Polyphemū ignotum cùm ad Antiphaten? illius vafritiam anteponit Crantoris & Chrysippi sapientiæ. Nolo impræsentia cū Homeri puerilibus ineptiis ineptire. Satis ostendit Plato quanti eum faceret, quando interdixit sua Republ. Prima verò Epistola quouis melle dulcior est. Sententiæ appositę, dictio casta, rotunda, suauis. quapropter arbitror postremam omnium factam, primam positam ob luculentam raritatem. Itaque dicit,

Nunc igitur versus, & cætera ludicra pono.

Quare etiam Epistolarum librum Satyris postponendū censeo. Id quod cùm in vetustis exemplaribus videamus nescio quid consilij in mentem venerit iis qui inuertum ordinem subuertêre. Grammatice nihil infelicius. credo quod videreat versum illum, *summa dicendę camœna:* quasi verò non hanc ipsam postremam intelligeret. Sūt in ea quoque ad institutionem sapientiæ præceptiones. verùm vbi ait,

Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor.

quomodo res sibi, non se rebus summittat? nanque Aristippum, vt ipse ait, omnis decuit & status & res, quippe omni & loco, & tempori, & personę non solùm cedebat: verumetiam seruiebat. Haud ita Diogenes, qui ne Polypo quidem crudo sese voluit summittere. Hæc de Epistolis in vniuersum: illa priuatim. Multi versus frigidi aut incompti. quid enim ineptius illo?

Viribus vterus, per rimos, flumina, lamas.
Verùm vbi oues furto, morbo periêre capellæ.

Apud nos quidem ouis pecus morbosius: quanquam in libris pastionum aliter scriptum est. Etiam est animad-

uertendum quo vſu Penelopes procos appellat Spõſos. Quis eos ſpopõdit, aut deſpondit? Præterea ne illud quidem prætereundũ: ait enim ſe *ponere verſus, & cætera laudi era*, at verò qui ſibi conſtat, tot poſtea verſibus compoſitis, non depoſitis?

De arte quæres quid ſentiam. Quid? equidem quod de arte ſine arte tradita. nam quod principium? nempe Satyrę. Summa tot verſuũ hęc: Ea ſcribere quę inter ſe cõueniant. tum ſtatim de modo inter breuitatem & laxitatem, & quantum ibi Satyræ rurſus? Tertio loco, quod in primo eſſe decuit: deliberatio de materia eligẽda. Quarto de ordine: quã ſanè mutilè docet. In quinto iã de partibus eloquutionis. quod præceptum trahit cauda ſentẽtiarum: at interea poeta ſuſpenſus nihil diſcit. Sexto de accommodatione verſuum ad materiam. Septimo de venuſtate. hoc tamen pertinet ad vim legẽſque eloquutionis: ſimul de efficacia. Octaua de perſonis, earúmque oratione atque moribus. Nono de imitatione. Decimo de prudentia in ſcripturę modo. Vndecimo de modo rei ipſius, hoc eſt. argumenti. Duodecimo redit ad perſonarũ mores ab ętatibus. Tertiodecimo de repręſentatione fabularum. Quartodecimo de chori officio & apparatu. Quintodecimo de Satyrarũ tũ argumentis tũ phraſi. Sextodecimo de pedibus. Septimodecimo de prudentia ad edendũ, ſimul & exhortatio ad imitandũ. cùm tamen alibi vocet imitatores, *ſeruum pecus*. Decimooctauo inſectatur veterum iudicium. Decimonono de Tragœdię inuentione. Viceſimo caſtigat præcipitatam editionem. Viceſimoprimo Satyram exercet aduerſus poetas. Viceſimoſecundo oſtendit vnde peti poſſit materia recẽtè ſcribendi. Viceſimotertio redit ad Græcorum commendationẽ. Viceſimoquarto Satyra eſt aduerſus ſtudia illiberalia Romanorũ. Viceſimo quinto ſtatuit virtutes duas poeſeos: docendi, delectãdi. Viceſimoſexto repetit modum ſcriptionis. Viceſimoſeptimo materiæ rationẽ. rurſus repetit virtutes ſupradictas. Viceſimooctauo dat leges excuſationũ. Viceſimonono examinat poematum naturas. Triceſimo ſtatuit poeſeos excellentiam. Triceſimoprimo quod primò admonueratrepetit, Ex ingenio ſuo cuique laborãdum. Triceſimoſecundo hortatur ad iudicia & caſtigationes. Triceſimotertio poeſeos ornum atq;

atque honorem. Triceſimoquarto diſputat ad poeſim vtrum plus conferat, ingenium an ars. Triceſimoquinto informat poetæ futuri vitam. Triceſimoſexto Satyra cõtra recitatores, quam vſque ad finem deducit. Hæc eſt Horatij ars: quam ſi præceptores noſtri nobis olim ad hunc modum partiti eſſent, eius ſanè facies nota fuiſſet, ita vt aliũde auxilium petendum eſſe intelligeremus. tunc autem admiranda erat ſimplicitati noſtræ: propterea quòd vbi illam prælegeramus, nihil incrementi cepiſſe animos noſtros ſatis conſtabat, vel ad inueniendum, vel ad inuenta eloquendum. tibi verò opera ac diligentia noſtra, & vniuerſum propoſitum, & partes, & ordo qualis eſt, manifeſtè patet. Nunc ad politiſſima eius carmina contemplanda tranſeamus. in quibus conſiderandis maior laudis atque admirationis, quàm caſtigationis apparatus erit.

Carminum igitur libri, vel iucunda inuentione, vel puritate ſermonis, vel figurarum tum nouitate tum varietate, maiores ſunt omni non ſolùm vituperatione, ſed etiam laude: neque ſolo dicendi genere humili, quemadmodum ſcripſit Quintilianus, contenti: verumetiam ſublimi maximè commendandi. quid enim altius aut præclarius illis?

Poſt ignem æthera domo
Subductum, macies & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceſſitas
Leti corripuit gradum. &,
Scriberis Vario fortis, & hoſtium
Victor Mœonij carminis alite. &,
Quis martem tunica tectum Adamantina
Dignè ſcripſerit? & quæ ſequuntur. &,
Sub lacrymoſa Troiæ
Mœnia ne virilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet cateruas
&, *Permitte diuis cætera: qui ſimul*
Straúêre ventos æquore feruido
Depræliantes, nec cupreſſi,
Nec veteres agitantur orni.

Hæc & alia per portiunculas. At tota illa,

Quem virum, aut Heroa lyra vel acri, & quæ ſequuntur,

Item XIIII,& XV.quarta & vicesima. Tricesima verò prima adeò assurgit,vt facilè probet iudicium nostrum,nec inferior tricesima quinta. Prima quoque secundi est altiloqua:sicut & quintadecima. Pars spiritus in vndeuicesima, & in sequenti. sed & prima tertij magnifico dicendi genere structa est,& secũda.tertia verò grauissima.Quarta nec Pindaro cedit,ac ne quinta quidẽ quin sexta quoque altissimè sonat: haud paulò minor sextadecima. at vicesimanona incipit leniss imè : tum verò semper assurgit eò vsque, quò nemo aliorum peruenire possit. Vltima eiusdem libri miscuit etiam fastum cum maiestate. Quarta verò quarti,profectò aliarum nulli cedit magnitudine.qua quę sequitur,tametsi eò non aspirat,in eadem tamen luce versatur:sicut & sexta,quæ simul nitore quodã venustatis perfusa est.Nona altior est, & seuerior, qualis & quarta decima : nec minor eam sequens. Quæ recensere coactus sum,vt virum maximum,atque etiam cum ipso Pindaro in hisce conferendum , à calumnia vindicarem.Nam & Pindaro accuratior est,& sententiis crebrior,neque sibi,vt ille,indulgens:sed nõ sine auditoris reuerentia,audax ad eam præstãdam magnitudinem, quæ neque illi oneri,vt nobis miraculo sit.In eo nihil laxum est,nihil hiat.omnia cohærent , ita vt vnum totum illa esse videantur.Cæteræ cantiones partim in humili dicendi stilo,vt,

Vitas hinnuleo me similis Chlee. &,

Ne sit ancillæ tibi amor pudori. atque aliæ, partim in mediocri,vt illæ,

Mecœnas atauis edite regibus. &,

Otium diuos rogat in patenti. atque aliæ. Omnes inquam tantæ sunt venustatis : vt & mihi & aliis prudentioribus omnem ademerint spem talium studiorum. Inter cæteras verò,duas animaduerti quibus ne ambrosiam quidem aut nectar dulciora putem. Altera est,tertia quarti libri,

Quem tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris.

Altera,nona in tertio,

Donec gratus eram tibi.

Quarũ similes malim à me cõpositas, quàm Pythiónicarũ multas Pindari,& Nemeonicarũ. quarum similes malim compositisse,quàm esse totius Tarraconensis rex.

Igitur

Igitur tametsi tam magnificè de Horatij carminibus sentio: tamen dabunt ingenio nobilique pudori nostro veniam studiosi,sicubi etiam optauimus potiora.

Principiò nos offendit idem argumentum tot locis tractatum.nam vt omittam quæ in Satyris atque Epistolis ad hanc eandem tractantur rationem:vide nihil differre materiam primæ cantionis primi,& primæ tertij. Eædem sententiæ decimæ,& sextædecimæ secundi. multis quoque aliis in locis aut eadem, aut similia repetuntur. Quod verò ad dictionem attinet. sanè duriusculus est in prima.neque placet illud.ait enim, Si quis ambiat honores & magistratus:aut,Si quis horreo cõdidit vniuersum Libyæ frumentum:horum neutrum moueri posse vt fiat pauidus nauta. Quid mirum?Potius diceret, ambitiosum illum non posse allici ad agriculturam,etiã propositis diuitiis ex Libya vniuersa.Malim etiam legere,

Sublimi feriam vertice sidera, quàm *sidera vertice*. In sequenti verò non pauciora sunt dispicienda.Primum,non est portentum niuis copia, sicut grandinis, neque nocet nix.deinde haud satis intelligo quamobrem cõqueratur Ilia.neq; enim si doleat Romanorum vices ex seditionibus, adiungat etiam à fluuio diluuij calamitatem. neque illi potius quàm Romuli interest.Neque finis respondet principio,& illud nimis laxum,

Omne cùm Proteus pecus egit altos
Visere montes. Neque enim omnes egit pisces: & verbũ *visere* non satisfacit. Præterea quamobrem Regis monumentum,aut Vestę templum diruit fluuius ob ciuile bellum:num Vestæ audet Ilia incommodare?Deniq; si omnia fato fiunt:quare non probat Iupiter?aut si Iupiter nõ probat,cur aduersus fatum Tyberis ruit?Siue vult Cæsaris victor esse: quid igitur Romæ pulcherrima ac religiosissima quęque demolitur,cùm Romã ipsam Cæsaris nepotibus promiserũt fata?Ait itẽ summas vlmos fuisse columbarum sedem. vix hoc persuadeas rerum Naturę consultris:nisi columbas accipias pro palumbis.

In III. Ode ait, Austrum præter cæteros ventos summum habere imperiũ in mare Adriaticum:quod esse falsum intelliget , qui scier Adriaticum rectà excurrere in Vulturnum,cuius impetu etiam crescitionio subinuecto Adriaticum. Boreæ quoque subiectum est : qui ex alto

alto ſpirat:quamobrem mirę vaſtitatis fluctus excitatur: premit enim,itaque etiam ſuſtollit. Hoc enim aquæ proprium eſt, vt quæ pars deprimitur, ſubeat in proximam: atque ita tollat ad curuationem. Auſter autem ex deuexiore parte flans, frangitur Apœnino. quamobrem non ſubruit, ſed radit. Iccirco quod notauit Gellius, etiam poſtquã ceſſauit,mare adhuc eſt fluctuabundũ. Præterea non eſt verũ ab Auſtro Adriaticum aut aliud pelagus trãquillari:quare igitur dixit *ponere*? & commodius præpoſuiſſet hoc illi:*Ponere ſiue tollere*: creſcere nánque oportet orationem. Atqui maiore vi opus eſt ad ciendas tempeſtates,quàm ſi permittas mare ſuo tantùm motu ferri.

In quarta, *Vulcanus ardens vrit officinas*. Non vrit caminos:deficerent enim.at non deficiunt.Et quænam *machinæ carinas ſiccas trahunt*? in aqua ſanè fluitant. Quòd ſi dicas hyeme ſubductas,deduci in mare: neutiquam in machinis aut tractu fit:ſed pulſu,phalis ſubiectis.nec placeet epithetum officinarum *graues*.neque cohæret tota ea pars parti cui ſubeſt. Quid enim Gratiis choros ductantibus cum marculis Cyclopum? an excuſabis eò quòd ἥβην eſt apud Homerum vxor Vulcani? oportet enim commento quopiam ſubuenire,ac referre gratiã magnis viris. Melius, *vrget officinas*. quippe magiſtri eſt operas vrgere.Nec prudenter appellauit, *exilem Plutoniam domũ*. nihil quippe capacius.quid enim non potuit recipere:aut quid fatur remiſit,quod grauaret regnum?

In quinta quæ merum nectar eſt,verbum poſuit paulò languidiuſculum, *emirabitur*. neque enim explet ambitum animi amatoris.quippe merus verúſque furor eſt. Equidem probarim *deteſtabitur*: dixit enim *flebit*. non tamen damno:nempe ſtuporem voluit intelligere.

In ſexta,*Imbelliſq;, lyræ Muſa vetat potens*: arrideat magis,*Muſa potens vetat*.

In octaua,quæ pulcherrima & mundiſſima eſt,*Quid lacet,vt marinæ*.

Filium dicunt Thetidis ſub lacrymoſa Troiæ

Funera? Non ſanè conuenit, Latet Achilles in Scyro ſub Troiæ funera.

In nona, *nec dulces amores*

Sperne puer, neque tu choreas. Verſus coegiſſe videtur eum,vt pronomen interponeret.

In

In decima, *Voce formaſti cantus & decoræ*

More palæſtræ. melius, *lege palæſtræ*. reſonatio nánque illa inſuauis,*decoræ More*. neque eſt ſicut in Satyra,

-quarta vix demum exponimur hora.

Ora manúſque tua lauimus Feronia lympha.

Sicut alibi notauimus ex Homero ἱερὸν ὕδωρ. Præterea minus ſatisfacit epithetum *decoræ*:ſicut neque illud,

Ilio dives Priamus relicto. Quid enim hîc *dives*,qui eſſet omnium miſerrimus mortalium? orbus penè liberis omnibus: vniuerſo penè regno ſpoliatus. Potius *mœrens* aut *infelix*.

Vndecima ſi à noſtri temporis poeta quopiam ſcripta eſſet, nequaquam inter probas admitteretur.

In duodecima,*cuius reſonat ioco ſa*

Nomen imago: Echo interpretamur. potius dato quàm accepto indicio ſignificatus.eſt enim vocis imago,quam vocem niſi addideris, nihil ſonat. Malim de vera imagine, *cuius referat vetuſta Nomen imago*. Quo in poematio nobiliſſimo notabis numerum in illis,

-temerè inſecutæ: non autem ſimpliciter, *ſequutæ*: duabus de cauſis. Primùm idẽ ſonus quinquies repeteretur, quater ſanè, & ſimilis in diphthongo.deinde quòd eliſio auget numeri magnitudinem,

Cæſaris fatis data:melius,*fato*:

In tertiadecima non conuenit roſea ceruix:ſed lactea.Et cùm dixit, *roſeam ceruicem,cerea brachia*: colorem quoque indicare ſuſpicabimur. ſicut apud poetam, *Cerea prunas*: profectò plus ſapiat, *lactea*, vt in Epigrammate Græco, γάλακτα,aut lygdina.

In quartadecima, animaduertendum eſt quibus legibus de vna modò naui dixit, *carinas* in numero plurali,

Nil pictis timidus nauita puppibus,

Fidit: imò fidebat Brutus, neque timidus erat.quare *timidus*,non *timidus*: & *fidat*,non *fidit*.

In quintadecima duo conſideranda.Primùm,

Sublimi fugies mollis anhelitu.

non intelligo ex toto Galeno quid ſit ſublimis anhelitus: dixerim,

Pulſanti fugies preſſus anhelitu: etiam *quaſſus* plus habet efficaciæ. Alterum,cùm ait Achillis claſſem prolaturam

diem Ilio, non enim fuit classis: sed ipse.

In sextadecima, *-nec tremendo.*

Iuppiter ipse suens tumultu. quanquam pronomen emphaticon est. tamen ne versus id persuasisse videretur, maluerim abstinere, & in hæc mutare ac meliora, *Iuppiter horrisonus tumultu*, vel, *nec tremendâ Fulminis horrisoni vrna.* nec cum ipso dixerim, bilem stomacho appositam, neq; boni philosophi interest, existimare partes nostras exceptas esse ex aliorum natura animalium quibus nos constitueremur. neq; Prometheus coactus fuit, aut coactus fecit. Et quid est, cor e limo facere, bilem de Leone mutuari? neque rectè dicas, *murus aeratum* impressum: sed murorum loco deiectorum. & Aristoteles & alij apud Laertium philosophi, hominem rerum naturalium regulam dixere.

In decimaseptima metiendus ille tibi versus est non incautè.

Nec Martiales hædilia lupos. etenim vox *hædilia* ex Spondæo & Pyrrichio constat. vnde neq; integer dactylus ex prioribus, neque ex vltima syllaba dactyli principium constitui potest: ex vtroque tamen duo dactyli, quod suspicor ad Græcorum exemplum factum.

Duodeuicesima tota insuauis, coactisq; numeris quæsita, potius quàm oblata.

Vicesimaquinta in humili genere dicendi est. Illa duo membra sine copula non cohærent.

-audus minus, & minus iam:

Me tuo longæ pereunte noctes

Lydia dormis. Neque satis mollis illa loquutio, *Flebis mœchos arrogantes*: nisi addas effectos. Leuem autem pronuda videtur posuisse: satis durè. Illa quoq; omnia, *-bacchante magis sub interlunia vento*, videntur esse vnum epithetum Boreæ: alioqui ipso Borea frigidiora sint. Neq; *vlceroſum* seruit potius iecori indicando, quàm metro sustinendo. Illa verò,

Læta quod pubes hedera virenti

Gaudeat, satis intelligo: at illa, *pulla magis, atque myrto*, malè disposita. Illa verò,

Aridas frondes hyemis sodali,

Dedicet Euro: potius *dedicet igni.*

Vicesima quoque octaua nihilo altius surgit. singultim tamen

tamen membra interrupta sunt: nec absimilis ab Satyra tractus totus. Numeri quoque ipsi adhærescunt. laborauit enim hac infelicitate in senariis dactylicis Horat. Quid quod sibi contradicit? etenim quid rogat nautam, vti terram sibi pusillam iniiciat inhumato: quem ipso statim Odes initio puluere tectum ait? *Mensorum cohibent properantes parua Matinum munera pulueris exigui.* satis enim erat vel minima terra partem quampiam corporis tegi.

In tricesima tertia, *Insignem tenui fronte Lycorida.* nunquam vel in viro vel in fœmina laudarim tenuem frontem, neque ad decorem, neque ad venustatem.

In prima secundi, stilum vertit à laudibus Pollionis ad deplorandas clades ciuiles. id quod ex proposito fecerat in secunda primi, & in tricesimaquinta præter propositum, sicut & hîc.

In secunda non placent illa,

Nullus argento color est auaris

Abdito terris. sanè color nunquam abscedit, sed nitor. Neque satisfacit illud *inimice lamina.* nam est auaritiæ hostis Sallustius: quare docet eum Horatius hoc. quid igitur ait?

Latius regnes auidum domando

Spiritum. Neque seruant tenorem propositæ sententiæ verba illa, *& aquosus albo Corpore languor.* non enim languor causa sitis est in Leucophlegmatia: quem designat hîc.

Tertiæ argumentum tractauit iam in quarta primi, & repetiit in vicesimaoctaua. vbi verò ait, *-& sororum Filia trium partiuntur atra*: abscedit à rei natura. vitæ nánque fila sunt: at vita, aut lux aut lucis. etiam in XIIII, tertij, & XVIII, & II, tertij.

In quarta non placet illud verbum, *& ademptus Hector tradidit pergama fessis Graijs leuiora tolli.* Durissimum, inquam, verbum *tradidit.* quomodo Hector ademptus queat tradere? neque verbū, *mœret*, potest vtrique membro seruire in illis, *Regnū certè genus & penates Mœret iniquos.* nam quos intelligit *penates*, non suos, sed hostiles esse oportet. Quid enim *iniquos* appellaret? Mœret igitur captiuitatem. at non eodem vsu significandi dicas, *Mœret regium genus suum.* Hæc vt concinnes, addes verbū

substantiuum, *regium genus est*.

In quinta quoque durum illud. *-& illi quos tibi dempserit Apponet annos.* non *annos* sanè, sed vires, aut calorem, ab annis. sic erat sentētia si versus pateretur: *Illi quod tibi dempserint, apponent anni.*

In sexta, nescio quemadmodū tam diuersas terras esset aditurus. Quantum enim distat Cantaber à Syrtibus? an seruiuit varietati? pręterea tanquam qui maximè placeret, optat locum & sedem senectutis Tibur. quónam igitur modo, si fatorum vi ab eo prohibetur, quod reliquum est Tarenti degere appetat, ita vt dicat illum angulum sibi præter omnes arridere? hunc igitur primum pro sede exoptauerit, non Tybur.

In septima, *Cùm fracta virtus & minaces*

Turpe solum tetigere mento. Quod ex Homero, ὀδὰξ, voluit dicere. & verbum *tetigere* languidius est, quàm rei atrocitas exigit, & mallem, *minaci mento*, quàm *minaces*, multis itaque modis mutare, aut substituere potes:

Cùm fracta virtus insolenti, aut obstinato
Cedere non verita est furori.
Oblita virtus cùm vetustum
Perdere non timuit pudorem.

Quæ si nō sunt illis meliora: at pro exemplo atque exer-

rum, Tybur, Geloni, Britanni, Medus, Ponticum, Getæ, Carpathium.

In tertia decima ait, ex Alcæi sono Prometheum pœnæ, Orionem venationis obliuisci. nondum apud inferos hæc inueni.

In quartadecima perspiciendum quo consilio merum superbum dixit.

Vndevicesimæ finis admodum languidus, & *recedentis trilingui*

Ore pedes, tetigítque crura.

Videntur hæc inopis poetæ, non diuini, qualis ipse est,

Vltima sanè magni spiritus est, digna tanto ingenio.

Illa tamen non conueniunt loco, *non ego quem vocas,*

Dilecte Mecœnas obibo.

Quid enim? quod πάθος? Imò nihil mirum: poetam qui placeat Mecœnati interire.

In prima tertij,

-carmina non prius
Audita Musarum sacerdos
Virginibus puerísque canto.

Quid? quæ sequuntur carmina plena sapientiæ, numerosa, ardua, virginúmne ac puerorum auditione seipsis minora fient?

autem, præterea cùm demittit in agnos & in dracones. Quare non potest hîc veris facere mentionem. nam primo ineunte vere parit. incubat tricenis diebus. vix sexto mense ad venationem apti sunt pulli. quippe Septembri etiam sunt inualidiusculi. *Fama deos habuere rectos.* Olim displicebat nobis carmen hoc cúmque multos in modos vertissemus, nullus placuit: quamobrem ne hîc quidem ponam. tota verò cantione hac & seipsum, & omnem Græciam superauit.

In sexta, *Dinæ quem proles Niobea magnæ*
Vindicem linguæ sonsit. Nolim à me Niobes iactantiam attribui magnitudini, neque enim est vitium magnitudo. Fuit stulta vecordia Niobes, non magniloquentia. *Lyncas & ceruos cohibens arcu.* verbo *cohibere* fortasse duriusculè vsus fuit. nodo fasces cohibemus, carcere, & claustris: Nō autem sagitta ceruum, quem interficimus.

Septima Ode tota est quarta primi: tantùm differt secundis versibus. Sic animaduertes Horatium consistere intra gyrum ingenij sui, sæpéque multísque in locis circa idem versari argumentum. Maris pericula, vina, excusationem Lyricorum à grauioribus modis, commendationem mediocritatis, poeseos vis & laus, propositio fatorū ante oculos, amores, atque eiusmodi. quæ loca si inter se comparentur, magnopere faciant ad cultum animorum nostrorum, atque ad leges imitationis.

In quintadecima, *Lydis remisto carmine tibijs.* offendit carmen Remistum, quod antea non fuerit mistum. Muta omnino in quoduis aliud audacter, *Suffulta Lydis carmina tibijs*, scilicet canemus. *Et Troiam, &c.* Epodi versus iambici à nobis nō semel duri dissipatiq; animaduersi sunt nolim tamen omnia excutere. illa sunto ad exemplum:

Quid nos? quibus te vita sit superstite
Iucunda. longè concinnius,
Quibus iucunda te superstite Sit vita.
ad-est Quem ferre non molles viros. melius. *-viros*
Quem ferre non molles decet.
Vt assidens implumibus pullis auis
Serpentium allapsus timet
Magis relictis. Comparatio contrarij: *Si auis* præsens plus timet quàm absens relictis: contrà est quàm dicebat,
Comes minore sum futurus in metu.

Quòd

Quod si tueri voles optimū poetam, coniunges illa duo in vnum membrum: *Magis relictis.* minus timet assidens plus autem relictis. Tunc vides hiantem orationem, neque potest assidens reliquisse.

In secunda, quæ sanè longè pulcherrima est, vides quē ambitum orationis. nánque ab eo vers.

Quod si pudica mulier in partem iuuet Domum:
vsque ad illud, *Vel hœdus ereptus lupo* quo in tractu versus continentur (vt puto) duo & viginti.

Vel agna festis cæsa terminalibus. Et numeri concinnitas & elegantia dispositionis magis probabit id,

Et cæsa festis agna.

Disiunctio quoque duorum versuum postremorū odiosa est, *Omnem relegit Idibus pecuniam. Quærit calendis ponere.* quia versus non patiebatur *relectam.* Sic tamen possumus mederi huic næuo, *Omnem vt redegit.* Verùm huic vitio non rarò est obnoxius: non solùm in carminibus, verumetiam in aliis poematum generibus. is dicitur à nobis, Hiatus.

In tertia, non est illud supino aut oscitanti iudicio admittendū, quippe ait Iasonem à Medea perunctum allio, scilicet vt eo medicamento esset à tauris tutus: at enimverò eadem quo modo vnxit vestē qua Creusa flagraret? In quarta illud quoque considerandū, *Lupis, & agnis quanta sortitò obtigit.* Si Sors & Fors vnum est: quare *sortitò* hîc naturam dicit: fortuitum autem non naturam, sed aut casum, aut casus similem euentum. siquidem Aristoteles à casu fortunā distinguit. An igitur Sors est ἐιμαρμένη, Fors autem τύχη? sic enim videtur hîc. an bene alibi diximus, *Othone contempto sedet.* Quomodo contemnebat Othonis legem: quæ permittebat habenti quadringenta millia, sedere in quatuordecim? Præterea nescio an ora dicamus nauium rectè, quia & rostrum. nam sanè rostrum triremibus est: os non est.

In quinta sunt aliquot loca minus ingenua: anxia dico neque libero spiritu edita. qualis ille versus,

Herbásque, quas & Colchos atque Iberia
Mittit venenorum ferax. Eæ coniunctiones inter se non respondent, & est sonus insuauis, *que, quas.*
Quæ terra plantas Thessala atque Iberia.
Neque Colchos repetes vt ipse, qui mox,

Flammis aduré Colchicis, ita inde ſtirpes, hinc flammas appones. & ille verſus obſcuræ dignitatis,

Abacta nulla Veia conſcientia: imò *multa conſcientia*, multa eorum ſibi facinorum conſcia. ſed intelligendum eſt non fuiſſe abactam, i. diſtractam à malis facinoribus. Omnino durum eſt: & ſonus quanquam diſpar temporibus, tamen idem plebeius, neque intelligo quid ſit, *quantum extant aquæ Suſpenſa mento corpora*. quænam in patibulo ſuſpenſa extant ab aqua? Et illa ignota mihi,

Interminato cùm ſemel fixæ cibo

Intabuiſſent pupulæ. imò *terminato*. nam interminatus eſt infinitum: at ille finitũ oſtendit, cùm dixit, bis térue mutatam dapem. Et qua natura doctus ſcripſit fixas eſſe pupulas ab inedia? *Senem, quod omnes rideant, adulterum*. poſuit quòd, pro *vt*. *Quid accidit? cur dira barbaræ minus*

Venena Medeæ valent? Hæc diligentius inſpicienda nánq; accipit hîc ſua venena, quæ ait efficacia fuiſſe Medeæ, ſibi minus valere. at quæ venena? quibus cremauit pellicẽ. at ea non exercuit aduerſus Varũ: ſed philtris tãtùm egit. Itaq; ait hîc, amoris eſſe poculum: &, *Non vſitatis Vare potionibus Ad me recurres*. ego potius dicerem: *cur dira barbaræ magis Venena Medeæ valent*: ſcilicet quam noſtra. *Indormit unctis omnium cubilibus. Obliuione pellicum*. Neque ſtructura placet. & hæc hiant, diſiuncta à ſuperioribus. & verbum *indormit* inſuaue eſt.

Ad me redibis: nec vocata mens tua

Marſis redibit vocibus. Si fiet amens, quomodo faſtidiat poculum quod mox minatur? & omnino illa ſunt duriſſima, *Venena magnum fas nefáſque non valent*

Conuertere humanam vicem. Profectò ſi iam lapidibus infectata eſt plebs, ſi interemptæ anus, ſi inſepultæ à lupis, & auibus laceratæ: quid addit,

Neque hoc parentes, heu mihi, ſuperſtites

Effugerit ſpectaculum. quid enim agant parentes tunc? Animaduerte vocem hanc, *alites*, multis in locis ab Horatio repetitam: quam adeò amauit, vt maluerit hîc, quàm quod potuit, *Vultures*. & fugiſſet licentiam neglectæ collitionis.

In ſexta diſpoſitionis quoque paruam curam habuit, *Inultus vt flebo puer*? nunquam ſic loquor, quaſi non potuerit tum commodius, tum ſimplicius, *Inultus vt puer flerem*?

In ſeptima, nec capio illum loquendi modum: *Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus, Vnquam niſi in diſpar feras*. Non enim vſquam apud quempiã inueni. An eſt *indiſpar mos*? an *diſpar feras*, pro diſparibus. miſerè concinnant. *in diſpar* addunt genus. Neq. verum eſt Britannum fuiſſe intactũ. vel lege Cæſaris Commentarios.

Octauam & duodecimam nebulonis ac nequam eſſe oportuit, non Horatij.

In nona minus bene appellatur Antonius, *dux Neptunius*. Eſt & illud molle ac lãguidũ. *actum freto*, victus, pulſus, aut tale quid. ſed pes repugnabat,

Vt nuper actum dura cùm ducem fuga
Seruauit vſtis nauibus
Vrbi minatum vincla.

Illa verò ferre nequeo,

Ad hunc frementes verterunt bis mille equos
Galli canentes Cæſarem,

nam & inſuauia ſunt: neque conueniunt pugnæ nauali. Sed & illi duo verſus odioſi,

Hoſtiliúmque nauium portu latent
Puppes ſiniſtrorſum citæ

Quid *citæ*, ſi *latent*? aut ſi *latent puppes*, proræ non latent. Neque enim circunloquutio eſt, *puppes nauium*, id eſt, naues. Quid illa?

Curam metúmque Cæſaris rerum inuat
Dulci Lyæo ſoluere.

nam quomodo parta victoria poſſit eſſe in metu, quem vino ſoluat?

Vndecima aſpera eſt & inſuauis, neque digna legi.

Tertiadecima ſimilis eſt aliarum. inuitat enim ad vinum ex temporum occaſione. Quod hîc de Achille, idẽ in ſeptima primi Teucer. Sic bibit ille & vere & æſtate, hyeme, & ſemper, & vbique, & multum.

In quintadecima cùm ſcribit de inertia, inſeruit amoris Mecœnatis. Neque verò excuſetur, quod illos cũ ſuis comparet. non enim idẽ ſunt, inertia quæ prohibet ſcribere, & amor qui iubet.

Sextadecima elaborata eſt: alternis iambicis puris. Ideirco & factu difficilis, & emendatu. Duriſſima ſanè multis in locis, & quaſi inuitas quaſdam partes habens. tota igitur inepta eſt. Quis enim paululũ modò pudens auſit

hortati trecenta millia ciuium Romanorum ad vrbem deserendam: præsertim cùm in bello ciuili necesse sit alteram partium vincere? Durum epithetum, *Cærulea Germania*: ab oculis opinor sanè ineptè. Antiquè nimis vsus est verbo *carent*.

Quæque carent ventis & solibus ossa Quirini.

Sicut Plautus ad Ianuã, *Caruit ne te febris heri?* At Cicero in Tusculanis aliter docet nos. non enim egent vẽtis ossa Romuli: non igitur carent, vbi non habent. Sic mox, *carere laboribus*, quia & apud idoneos authores inuenimus dictum, *carere molestia*. Qui sequitur versus profectò à me non intelligitur,

Fortè quid expediat communiter aut melior pars

Malis carere quæritis laboribus? Nisi dicas, *quæritis communiter*, i. omnes, *quid expediat, aut melior pars quæritis carere laboribus*. at idem est. vides verò quantam duritiem & quę sequuntur etiam asperiora. Hæc sit optima sententia: ire quocunque fors tulerit. velut profugit Phocensium ciuitas. Verùm deest relatiuum quę, scilicet, *reliquit agros*, &c. Mancus sanè sæpe est Horatius ad hunc modum. & illa plebeia, *simul imis saxa renarint Vadis leuata*, & quod sequitur, *pigeat* melius liceat. sic respondebit, *ne sit nefas*.

Amétque salsa lænis hircus æquora.

vbi reperit hircum, quem hîc poneret abhorrentẽ à mari? nam nullum est animalium quod magis amet sal: quare non aut simiam aut felem dixit potius, quibus bestiis nulla peius odit aquas?

At pars indocili melior grege mellis, & expes

Innominata perprimat cubilia. sic lego *at*, nõ *aut*: vult enim illos, qui inista iurarint, abire: alios verò remanere domi. Illos igitur abire, quemadmodum apes abeũt: hos autem non. Iccirco dixit eos meliores *grege mellis indocili*. qui nequit doceri, nec deserat lares suos. Cæterùm vox illa *melior*, non conuenit sententiæ. nã si sunt meliores apibus, ergo & iis qui apes imitantur. igitur sententia tua non optima qua suades fugã. Hos igitur qui malint frui malis præsentibus, quàm sperare cõmodiora, ait malè ominatis incubaturos cubilibus. i. mansuros Romæ: vbi coniugia à fatis damnata sunt bellorum ciuilium infelicitate. Verùm illud verbum *perprimat*, fœtet auribus puris quod autem substituam, haud sanè nunc in mentem venit: *Sordidet*

didet tamen, non displicet, quo etiam augeatur contemptus pusillanimorum. Quid verò dicam de vinea, quæ semper floret? puto eam nullum vnquam fructum laturam. ait tamen,

Et imputata floret vsque vinea. posuissem, *turget*, aut *fundit*, aut aliud melius: vt *fœtat*. omnia hęc miracula quę incitent peregrinum ad iter instituendum patria relicta. Illud vulgare, atque hîc otiosum.

Leuis crepante lympha desilit pede. neque conuenit *leuis* epithetum desilienti. *desilit* enim quia grauis. Tuearis tamẽ ex Hippocrate & aliis, leues aquas salubriores. Multis modis mutari possit, *crepante pura*, & alia. cùm dixit capellas venire ad mulctra: quid addidit?

Refértque tenta grex amicus vbera. & appositio illa *amicus*, languida, ac pedi potius quàm sententiæ seruiens, nõ ausim reponere *beatus*: non repugno tamen: *Satúrque tenta grex reportat vbera.* verbũ verò *circumgemit*, non conuenit vrso irato. sed circumfremit. Ad hæc, qui ita cecinit.

Reddit vbi cererem tellus inarata quotannis: quî potuit mox subdere? *pinguia nec siccis vrantur semina glebis.* id quod Iouis assignat benignitati. qui temperati aeris beneficio affecerit illas insulas.

Carmen in Canidiam non est palinodia, vt scripsere: sed dissimulata recantatio: nec tam dissimulata, quin appareant opprobria manifesta.

O nec paternis obsoleta sordibus, &c. sed & apertius,

Amata nautis multùm, & institoribus. & quæ sequũtur. Itaque eadem est tum materia, tum finis, quæ & in iis poematiis quibus illam insectatur, orationis autem, quem Græci rethores Ductum vocant, alius. nihilo felicius in hoc fluit, atque in aliis. Responsio quoque haud multò illustrior. Iam illud nequaquam verum est,

Luxere matres Iliæ addictum feris

Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem:

Postquam relictis manibus rex procidit

Heu peruicacis ad pedes Achillei. Neque enim fuit Hector addictus auibus, postquã Priamus eius cadauer impetrauit ab Achille: sed à patre sepultura affectus fuit. nisi dicas, prius expositum feris, postea redemptum eas luxisse. Illa verò non cohærent,

Dedi satis supérque pœnarum tibi,

Quid tum postea? sequitur quod non consequitur, *Fugit inuentas*. Quinetiam ruborem iuuenilem in Venefica, minùs prudenter appellauit verecundum. Resta est ut cōmunicatio significatus non est ex decoro. Præterea quis dicat, colorē reliquisse ossa? non igitur debuit dicere *ossa amicta pelle*: sed reliquisse pellem amicientem ossa. Par dissolutio & in illo,

Tuis capillus albus est odoribus:

quid enim sit, nescio, præsertim cùm & quod sequitur, æquè disparatum sit,

Nullum à labore me reclinat otium.

vt videantur ab alio illa tota interposita,

Amata nautis multùm, & institoribus
Fugit inuentas, & verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida.
Tuis capillus albus est odoribus.

Nec conueniunt comparationes. Ardeo vt Hercules, rectè. Ardeo vt flamma, non rectè. sed vt Ætna, non autem flamma in Ætna. Malam quoque ineat gratiam ab ea voce, *prudens*: quam tam scelerato loco statuit,

Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Nouendiales dissipare puluercs.

Et vltimus versus, quemadmodum alios tum suprà tum alibi designauimus, dissitus à proximo, & inconcinnus: quid enim est,

Vtcunque fortis exilis puerpera?

In responsione posuit nautas nudos in hyeme,

Non saxa nudis surdiora nauitis.
Neptunus alto iussit hybernus salo.

Sed sit satis. ne omnia excutiam, quorum sanè tædet.

Seculare carmen, doctum, plenum, tersum, laboratum, felix. Argumentum ex formula & præscripto à Pontificibus per libros Sibyllinos constituto, nō potuit lenius tractari quàm factū est. Vides enim temperaturam pedum duriusculam. id quod in hoc solo poematio frequentius euenit, quàm in libris carminū quatuor. Hoc autem cōtingit, quoties duæ syllabæ dactyli priores in eadē voce sunt, quod & in quarto monuimus, veluti,

Lenis Ilithyia tuere matres.

Sic fit in sequentibus, Lucina, decreta, regina, mutare, muniuit, bellante, responsa, neglecta, fulgēte, Diana, sentire,

tire. Quod si, vt ex Donato docuimus, vnam facias vocem cum copulatiua, adiunges his, certámq;, acceptúsque, Albanáque, terráque, prolísque, syluarúmq; ita fiet vt paulò minus quarta parte iis numeris tam bonum poema fiat insuaue.

Quæ verò aut nouè aut acutè dixit in carminibus, hæc sunt & eiusmodi,

Nec partem solido demere de die.

Sic te diua potens Cypri, i. domina: quod Homerus, πανδίου τε Ἴδηι καὶ Ἀμάθοντος.

Africum decertantem Aquilonibus, omissa præpositione,

Semotíq; prius tarda necessitas lethi corripuit gradum.
Simplex munditiis.
Maonij carminis alite: i. auspiciis.
Ambiguam tellurę noua Salamina futurám,

id est, alteram Salamina: quare nomen ambiguum futurum est: vetius fuerit.

Sanguine viperino cautius vitat. Sic alibi, *cane pejus & angue.*

Auritas quercus, audientes Orpheum,
Animæq; magnæ prodigum Paulum.
Ventis debes ludibrium: sicut alibi, *debetur gratia*: ἐκ Græco,

Coniurata tuas rumpere nuptias.

Mille locis vtitur his infinitiuis: vt mox,

Furit te reperire.
Defendit æstatem capellis. Sic Virgilius,
Solstitium pecori defendite, quare non oportuit Gellium tam laborare. Et vtitur hic, *vtcunque*, pro quandocunque.

Nullam Vare sacram vite prius severis arborem.

pro potius aut melius: ex Græco, vt mox docebimus,

Quis desiderio sit pudor, aut modus.
Quæ Liris quieta mordet aqua taciturnus amnis.
Insanientis dum sapientiæ consultus erro,
Bruta tellus
Ferre iugum pariter dolosi
Fortunáq; dulci ebria.

Sic Anacreon, ἔρωτα μαθόντα. durius apud Theocritum de Amyco, ἔστιν δ' ἀλεγεῖς μαθόντα.

Quo locorum, quo loco, vbi locorum.
Obliquo laborat lympha fugax trepidare riuo.
Cuius octauum trepidauit ætas claudere lustrum.
Desine mollium querelarum.
Periculum fulgens contremuit domum: transiriuè.
Ille dies vtranque ducet ruinam.
Non Sicula dapes dulcem elaborarunt saporem.
Flagitio additus damnum,
Dedecorum pretiosus emptor.
Conuerso in precium deo.
Languidiora vina, crassa vetustate, aut dulcedine
Sollicitam explicuere frontem.
Quo notam duxit niueus videri.
Densum humeris bibit aure vulgus
Dilapsam in cineres facem: quia iuuenis meretrix, fax: anus, cinis.
Integer vitæ (vt integer æui) *& scelerisque purus.*

Horatium verò magnis operibus sese ad Græcorum lyricorum imitationem comparasse, multáq; ex illis expressisse, alibi dictum est à nobis. Quorum libri si extarent, vehementer conferret ad efformãdos animos nostros iis legibus, quæ nos docent quomodo ponendi sint pedes in vestigiis antiquorum. Cùm igitur alibi quædam loca designata sunt à nobis, tum ex Alcæo quæ descripsit Athenæus, hæc sunt. Direxit igitur illa,

Vides vt alta stet nive candidum
Soracte. ad istorum normam:
Τεμπῇ ὁ Ζεὺς, ὅτ' ἄν * ἀέρρῃ μέγας
Χειμών, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί·
Κἀθέντα τὸν χειμῶν', ὑπὲκ μὲν πάγας
Πῦρ, ἐν δὲ κραιπνὰς οἴνου ἀφειδέως
Μαλακχοῦν, ἐπιτὰρ ἀμφὶ κάρᾳ
Μαλθακὸν * ἀμφιβαλόν' ὑγρὸ φάλλαν.

Et illa, *Nunc est bibendum, nunc pede libero, &c.* ad hæc,

Νῦν χρὴ μεθύσκεν, κἠν σπα πρὸς βίαν
* Πίνειν, ἐπειδὴ κἀτέθαν' ἀμύρτιδες.

Et illa ad verbum, quod & alibi monstrauimus,

*Nullam Vare * sacram, &c.*
Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρον ἀμπέλου

Et illa, *Vitas hinnuleæ me similis*: ex Anacreontis illis suauissimis,

Οἷα πῶλος ἁβρὸν νεοθηλέα.
Γαλαθηνὸν, ὅς τ' ἐν ὕλῃ
* Κορέσσεται δονηθείς
Ἀπὸ μητρὸς ὀπποθῆ.

Illa etiam, *Natis in vsum lætitiæ scyphis*, transtulit ex Anacreontis illis,

Ἄγε * δῆτα, μὴ βράδυνε
Παῖ φέρων τὸ, χαλέπαστον
Σκυθικὴν πόσιν πρὸς οἶνον
Μεθυστῆρα, ἀλλὰ κρατῆρα
Τερπνὸν ἐν θυμοῖς.

* καῤῥῃ. ἄρῃς.

* δῆτε

ARÆ P. VIRGILII MARONIS.

QVæ nobis videbantur ad imitationis commoda cõferre posse, duobus libris ita explicata sunt: vt vel nobis ipsis, vel etiam optimo cuiq; poetarum negotium facere ausi simus. non calumniæ authores, à qua longè semper nobilitatis vis abhorrere fecit: non gloriæ cupidi, quam si affectemus, multò maioribus operibus in vniuersa philosophia satis mihi supérque paratam puto: sed more nostro, nequid acrioris perfectioríque iudicij in libris nostris desideraretur. Quam diligentiam veritus nequis expectarat à nobis in diuinitate Virgiliana: illam vt par est, perinde atque fastigium quouis humano ingenio altius admirati, hîc ei Aras statuimus: quæ ex suo modo finem imponat progressibus nostris.

LIBRI SEXTI QVI ET HYPERCRITICVS INSCRIPTVS, FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SEPTIMVS, QVI ET EPINOMIS, RATIO RECENSIONVM, PARTIS PRIMÆ.

CAPVT I.

IAM hinc ad ſperatum ſpectabat finem tot(vt ſibi quidem videbatur) laborib. defunctus animus noſter:cùm ei ſeſe eiuſmodi obtulerunt impedimenta,quib. animaduerteret,in tam ſecura ſui opinione minimè licere ſibi conquieſcere.retrò nánque legens veſtigia progreſſuum ſuorum, multas inueniebat quaſi per ſtationes diſpoſitas difficultates: quas (ne commentationum curſum retardarent) omiſſas, illis abſolutis expediendas ſibi eſſe exiſtimabat. commodiore ſanè loco tractari poſſe,ipſo quaſi corpore Poeſeos conſtituto, quàm ſi per initia nondum conformatos auditores diduceret ad diſceptationes. Cùm igitur eius leges & inuentæ feliciter,& prudenter digeſtæ,& ſubtiliter eſſent examinatæ, accuratiorē opera de iſtis ipſis iudiciis rurſum noua facere iudicia nō dubitaui: vt neq. aliis temērè obſecundarē neq; mihi inſolētius aut parcerem,aut etiam placerem.id quod cùm affert multas maximáſq; labes ciuilib. officiis,tū in ipſa rerū naturæ cognitione nihil eſſe videtur peſtilentius.Quamobrem cùm in iis quæ ad formam ac finem Poeſeos pertinent,quæque eius complectuntur materiam,multa ex hominum opinionibus faceſſere nobis negotiū conſueuerint: de nobilioribus primo quoq; loco diſceptandum eſt.quod vt plenius atque explicatius fieri poſſit,altius ordiendum cenſeo.

RERVM DIVISIO.

CAPVT II.

OMne quod eſt,Rei appellatione demōſtratur.at harum rerum quædam primariæ ſunt, quædam illarū ſunt

ſunt imagines.Primariæ,bos,homo,quercus; horū imagines,picturæ aut aliuſmodi expreſſiones. Subtilius atq; acrius intuenti, harum imaginum aliæ ſunt ab arte totæ: aliæ totas ſibi Natura vindicat. nonnullæ miſtæ ſunt, in quibus ars addidit aliquid Naturæ exempli gratia, Quæ imitationes ſunt immateriales, eæ ſolæ cōſtant arte:veluti ſaltationes. quoniam ſolo corporis habitu motúque conficiuntur. his nullā ſuppeditat Natura Materiam: ſimia tota eſt in Naturę cēſu.hominis enim ibi efficta forma eſt. Miſtæ verò ſunt:quarum materias à Natura mutuatas,impoſita facie quapiam, ſuas facit ars. hoc multis adeò modis fit.ac quædā ſanè manifeſtæ ſunt,vt pictura, plaſtæ, marmoraria,fuſoria. quædam vulgo obſcuriora, non tamē latuere ſapiētes. nā ſi equus ad geſtationē fuit à Natura comparatus,equum profectò trituratores imitantur,vbi phalangibus paleas gerunt ad fœnilia.Quinetiam domus imago quæpiam videtur antri.Vacuas natura ſpecus vbi primi mortales animaduertiſſent, earúmq. commoditatibus vſi eſſent: principiò ipſi quoque rupes excauarunt ſibi: mox etiam cōtignationes excogitarūt. Maxima ergo artium pars imitatio eſt: qui, pe etiā Cerdonica ex corticū fortuitis vtilitatibus ſpectatis in animalium genere munimētis vngularum,ſeſe comparauit ad perones & carbatinas conficiendas:quarū rudimentis adiunxerunt facies elegantiores pòſt ingenia cōmodiora.Sutrina quoque frondium expreſſit operimenta.Textrina ab aranearum operis tum fila, tū inter cōnexiones meditata eſt. cæterùm huiuſcemodi inuentorū rationes alibi tractandæ ſunt. Quòd verò ad Rem pertinet:illud imprimis conſiderādum, omnem imitationē cuiuſpiam finis cauſa inſtitui Nánq; honoris ergò ſtatuę poſitę ſunt ab antiquis ad eorum memoriam qui præclarè geſſiſſent rem: vt talibus exēplis ipſi quoq; poſteri ad paria edēda facinora inflammarentur. Nulla igitur imitatio propter ſe nempe ars omnis extra ſe proſpectat quod alicui conducibile ſit. non enim enſis ſui cauſa fabricatus eſt, ſed propter domini tuitionem.His ita conſtitutis,ſatis patet omnem ſermonem noſtrum nihil aliud eſſe quàm imaginem. Rerum nanque ſunt notiones ipſa nomina. vnde etiam ducta eſt appellatio. Eſt autem res omnis (præter Deū)aut ſubſtantia,aut in ſubſtātia,aut à ſubſtātia,aut ad

ſubſtantiam (nam Deus neque ſubſtantia eſt, neque accidens: ſed ipſe) In ſubſtantia ſunt accidentia: à ſubſtantia ſunt actiones per qualitates, aut ſine medio: ad ſubſtantiam ſunt generationes, quas quũ Philoſophus dixit eſſe medias inter eſſe & nõ eſſe, imitatus eſt ſeipſum: vbi item dixit, dormientẽ eſſe mediũ inter viuentem & non viuentem. hæc autẽ dicta ſunt ἀσυντάκτως. Ergo quodcunque eſt, eſt aut hoc, aut ſic. verba igitur nuda ac ſingularia ſignificant hoc, id eſt, quod quidque eſt: vt hominem, aut album, compoſita verò ſignificant ſic: vt homo albus. Quarum igitur artium inſtrumentum oratio eſt, eæ omnes imitatione conſtituuntur. at imitatio non vno modo: quando ne res quidem. alia nánque eſt ſimplex deſignatio, vt Æneas pugnat: alia modos addit atque circunſtantias. verbi gratia: Enſe armatus, in equo, iratus. iam hic eſt pugnantis etiam facies, non ſolùm actio. Ita adiunctæ circunſtantiæ, loci, affectus, occaſionis, temporis, orationis, euentus, pleniorem adhuc atque toroſiorem efficiunt imitationem: qua oritur, prẽter æquabilitatem atque tenuitatem delineationis, vmbra, lux, receſſus: partium promotio, vigor, efficacia. Hæc igitur omnia quum poetę opera effingantur, eius finẽ totum fecit Ariſtoteles imitationem, quam omnium animantium ſoli homini attribuit tanquam peculiarẽ. Eiuſmodi verò ſententiam quum ſemel poſitam, ſępe repetitam perpetuò foueret: in duas nos abduxit abſurditates. Altera eſt, vbi non ſolùm poeſim in genere: ſed ipſam quoque ſpeciem Epopœiam communem fecit & Sophronis mimis, & Alexamenis Teij dialogis, ſoluta conſcriptis oratione, de Philoſophia. Altera quum ait, Herodoti hiſtoriam, ſi pedum legibus aſtringatur, nihilo ſecius hiſtoriam futuram. quorum primum adeò eſt abſurdum, vt ἄτοπος fecerit genꝰ ſolutę orationis. De hiſtoria verò haud ita eſt. erit enim non hiſtoria, ſed poeſis hiſtorica. propterea quòd non eſt poetices finis, imitatio: ſic doctrina iucunda, qua mores animorum deducantur ad rectam rationem: vt ex iis conſequatur homo perfectam actionem, quæ nominatur Beatitudo. Quòd ſi ſola imitatio poeſeos finis eſt: ſi quicũque imitatur, is poeta eſt: etiam Socratica perſona in dialogis, etiam orator poeta fiet in Proſopopœiis: etiã Plato poeta erit in ſuis Legibus, quibus

bus excludit à ſuis legibus poetam: etiam in mercatu erit inſtitor poeta, quum Heri iuſſa ſuis verbis explicabit. præterea Epicus, vbi introducet, poeta erit: vbi loquetur ipſe, non erit. Simul Ilia & poema erit ex perſonis fictis: ex Homeri perſona, non erit. Ad hæc multa ſunt genera carminũ, multa poematũ, quorũ nullũ iam hoc in cenſu reponeretur, Lyrica, Scolia, Pæanes, Elegiæ, Epigrammata, Satyræ, Syluæ, Epithalamia, Hymni, alia: in quibus nulla extat imitatio, ſed ſola nudáque ἀπαγγελία, id eſt enarratio aut explicatio eorũ affectuum, qui ex ipſo proficiſcuntur ingenio canentis, non ex perſona picta. nam quod poetæ nomine defraudat Empedoclem: minus rectè fit. quin ipſemet eidem attribuit verbum ſæpenumero, cùm de illo verba facit: ὡς ἐπόησεν ἐμπεδοκλῆς, inquit. Sic Pythagoras, Solon, Phocyllides, Theognides, Parmenides, Nicander, Aratus, Oppianus, poetæ ſunt ethici, naturales, theologi. Tũ ſiquis Herodoti ſuauitates pedibus fecerit numeroſas: efficiet is hiſtoricum poetam. quamobrẽ dicendũ eſt, Poetę finẽ eſſe, docere cũ delectatione: Poeſim verò eſſe politię partẽ, quæ ſub legis latore, quãquã alia facie atque colore, continetur. Nã quę iuſſa ſunt in legibus, quæ ſunt apud concionatorẽ, moderatorémque populi ſuaſiones: hę poetices opera certa atque ſeparata cõparabuntur quibuſdam amœnitatibus ad inſtitutionem ciuitatis. Quare non eſt verum quod aiunt: cohęrere Sophiſticę Poeticẽ, ita vt poetę proprium munus ſit, adornare mendacium. nam hoc ſurrepſit poſtea, ſeſéque immiſcuit ei ſimplicitati: quæ cũ ipſa primùm poetice orta fuerat. Per initia nánque nudam recitarunt veritatem in Comœdiis: vt quicque geſtum, factum, actum erat. poſtea propter rerũ nouitatem, fictæ res, quas nunquam ſpectator audiſſet antea, magis placuere. Ex quo plauſu patuit aditus atq; ingreſſus in ſcenam mendacio. Sic iidẽ vehemẽter errarunt, quum ſcripſerunt orationis eſſe proprium, ſignificare verũ neceſſarium. Quum enim non omnis res ſit neceſſaria: & omnis rei oratio nota ſit: non omnis erit oratio neceſſaria. Veritas, vt alibi dicebamus, eſt adæquatio notionum cum iis rebus, quarum notiones ſunt. Orationis igitur proprium eſt ſignificare, at neceſſarium ſignificare, non omnis orationis: ſicuti neque cuiuſuis numeri par eſt proprium, ſed alicuius

tantùm. Frustrà quoque alij à rerum magnificentia poëseos formam deduxere: sicut ij qui Comœdiam poematis appellatione indignâ existimabãt propter humilitatem: quorũ errorem suo quoque loco sustulimus: Quamobrem ita concludendum est: Non ab imitatione: non enim omne poema imitatio: non, qui imitatur, omnis est poeta: Non à fictione ac mendacio: non enim mentitur poesis, aut quæ mẽtitur, mentitur semper. esset ergo poesis eadem & non poesis. Denique imitationem esse in omni sermone, quia verba sint imagines rerum: Poetæ finem esse, docere cum iucunditate.

VTRVM POETA DOCEAT MORES, AN ACTIONES.

CAPVT III.

STudiosarum actionum quasi forma quædam est ea, quam rectam rationem vocãt Philosophi. Prauarum verò an forma vlla est? nulla. sed illius absentia mali sumus, aut neque boni neque mali. Quid igitur poeta docet? Vtrúmne actiones, quæ ab affectibus animi, quas διανοίας dicimus, proficiscuntur: an eam viam, qua tales euadamus, vnde bene agendi facultas oriatur: & malorum facinorum fugiendorum ratio ineatur? Aristoteles ita censuit: Quum poema comparatum sit ad eam ciuium institutionem, quę nos ducit ad beatitudinem: beatitudo verò nihil aliud quàm perfecta sit actio: neutiquam ad mores consequẽdos deducet poema, sed ad facta ipsa. Rectè sanè, neque verò aliter sentimus nos. verùm quòd addit, paulò est incommodius: ait enim Tragœdiam sine facto constare non posse, sine affectibus, posse: sic enim ἦθος interpretor mores ipsos impręsentia. fuí nánque temporis Tragicos poetas scripsisse ferè fabulas ἀήθους. Sic Zeuxin pictorem nullos in operibus suis expressisse mores: Polygnotũ fuisse optimum ἠθογράφον. At enimuero si ἦθος est habitus ad agendum, ísque à factis Tragicis excludatur, erunt omnia fortuita, aut omnino temere contingentia. Nam sanè Orestes semel occidit matrem: hîc ἦθος nullum. non enim suo more fecit. at suo more fecit Ægisthus: suo Polymestor, Pylades, Euclio, Pseudolus, Bailio, Dauus. Itaque non est quærendũ, doceátne ἦθος poeta, an πράγματα: sed vtrũ διάνοιαν,

an euenta. nam tametsi præter morẽ fiunt multa: non tamen sine affectu fiunt: hoc igitur quærendum. soluitur autẽ ex iis quę suprà dicta sunt. Docet affectus poeta per actiones: vt bonos amplectamur atque imitemur ad agendum: malos aspernemur ob abstinendum. Est igitur actio docendi modus: affectus, quem docemur ad agendum. quare erit actio quasi exemplar, aut instrumentum in fabula affectus verò finis. At in eius actio erit finis, affectus erit eius forma. Quæ si cui subtiliora quàm res postulat, videbuntur, ne molestèferat nostram diligentiam. nihil ei facilius quàm his carere, si vti nolit. Etiam præter methodi rationem ab eodem factum est, quum hoc attribuit Tragœdiæ soli, quæ debetur vniuersæ Poeseos operæ. quemadmodum quum leges statuit numerorum ex vocibus vocúmque partibus, quas tamen leges in illis promulgatas postea nusquam seiuit.

DE PARTIBVS TRAGOEDIÆ, ET SPECIEBVS.

CAPVT IIII.

DVas omnino partes idẽ Tragœdiæ facit, δέσιν, id est cõpositionẽ, etiã fasceationẽ dicas si liceat. sicuti fasciatim, & λύσιν, id est solutionẽ atq; explicationẽ rerum complicatarũ, quæ in exitu est. Posteriores catastrophen appellarũt. traiectionẽ verò illã, qua partes hasce coëunt, μετάβασιν, hoc est transitionem. Quæ tamen partes in poematis compluribus inueniuntur, ac semper quidem in Epigrammate quod alicuius momenti sit. Species verò Tragœdiæ facit quatuor. Vnã πεπλεγμένην, id est implicatam euentis & agnitionibus, vt Iphigeniæ & Orestæ. Secundam παθητικήν, vt Aiacem. Tertiam ἠθικήν, vt Philoctetem Sophoclis. Quartam non designat per formas, sed indicat: Qualis, inquit, Prometheus, & quæ apud inferos agũtur. In iis deorum personę erãt: & omnino ab humanis abhorrẽtia spectacula. Quam partitionẽ accuratius obseruare nos decet. nánq; ad hãc rationem aliæ quoq. species inuehentur. quippe ἁπλῆ, id est simplex ad deducta. cuiusmodi pleræque Æschyli. ea enim quæ inscribitur Persæ, penè simplex narratio est. Itẽ erũt quędam cõpositæ ex lętitia & luctu: vt ex Ægisthi interitu Electrę exultatio. Aliæ totæ luctus: vt in Oedipo. Nõnullæ totæ lætæ vt Sophoclis Philocteta. Sed & illarum quędam omnibus

communes sunt. quæ nánque Tragœdia non est παθητικὴ, aut ἠθικὴ; est enim vtriusque affectus plenissima Prometheus. Est eadem valde πολυϊδρις, atque ex maximè contrariis quidé. nam & vagus error Inachidos est, cum Promethei affixione. Et Prometheus semideus interit, vbi prædicitur iuuencæ ἀποθανοῦσα. ἄθλιος verò expressio planissima ex fabro Vulcano, Mercurio caduceatore, Necessitate, Promethei obiurgatione, atque etiam exprobratione, denique Inachidis conquestione: vbi & πάθη sunt valde miserabilia.

AN FIGVRÆ DICTIONIS AD HISTRIONEM PERTINEANT.

CAPVT V.

HAud parum operæ posuimus in iis præceptionibus, quibus ad ornatum instituti nostri, dictionis figuræ continerentur. Aristoteles tamen ait non interesse poetæ, sed histrionis. nô enim esse officij nostri statuere quid sit ἐντολὴ, εὐχὴ, ἀπήγησις, ἀπειλὴ, ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις. cui sententiæ quò minùs assentiamur, non pauca efficiunt. Principiò negamus iussionem, narrationem, comminationem afferre orationi faciem aliam ab ea quæ vulgo vsui est. at hæc erat figuræ definitio. Deinde etiã si ita sit: non tamen à poetæ & cognitione & vsu aliena esse debere. tum autem in gestu haudquaquam consistere optationem. sed in eo verbi flexu, quem Modum Grãmatici nominarunt. Præterea nihil agit histrio nisi quod accipit, atque eo quippe modo quo à poeta factum, figuratum, dispositum est. itaque ne ad quidem quod ibi additur, ad rem facit. Ait Homerum à Protagora castigarum, quòd vbi proponere debuerat, inuocauit. Nihil, inquam, ad sententiæ confirmationẽ. quin potius ostenditur, inuocationem aliam esse à propositione, neque per gestum aut actionem, sed per modum precandi atque indicandi esse diuersa. Quo tamen ex loco elicias Latinorum tum morem tum iudicium, qui hac in parte Protagoræ censuram libentius, quàm Homeri legem sunt sequuti.

DE DICTIONE.

CAPVT VI.

QVomodo diceremus ea quæ fuerint excogitata, satis plenè demonstratũ est à nobis, Aristoteles quum hoc ageret, partitus est voces in hæc, κύριον γλῶτταν, μεταφορικὸν, κοσμητικὸν, ἐπιποιημένον. quare quod negabat λέξεως σχήματα poetices esse, nunc euertit. hæc nánque posteriora, dictionis figuræ sũt. Omnis enim vox aut est propria, hoc est ex vsu cõmuni eius nationis, cuius est oratio poetæ: aut est alia facie, idque non vno modo. quippe aut est peregrina: hoc ille γλῶτταν vocat: quia duæ fuerũt linguæ Dorica & Ionica: aut est gentilis, sed efformata tamen, nánque aut non mutata facie proportionem habet significationis: hæc est metaphora. Ridere enim Latinum est, at Ridere prata, ita Latinũ, vt aliud à proprio significet. Aut mutat faciẽ duobus modis: nempe quantitate vel variata, vel non variata. Manente eadem quantitate, veluti quum literarum fit transpositio, vt λακέρυζα, κελάρυζα: & verborũ, vt *Transtra per & remos*. Mutatur quantitas additione aut exemptione. Additio fit in principio, medio, fine: sic & ademptio. quorum exempla habes apud Grammaticos. Γλῶττης ille ponit exemplum σίσυμνον, quod Cypriis lanceolam significare tradiderunt. Galenus Thessalis λιμφία esse, quod aliis ἀγγεῖον. at λίμνη aliis portus, legimus alibi σκώληκα, aliàs ζ. ζκωλὴκα apud Syros. Horum multa sunt apud nos: *Gesa, Gaza, pero, caterua, magalia, mapalia, meddix, suffex, sagmen, tiara, dolones*, alia. Huius figuræ proportionem præ se fert Archaismus, *cui me fortuna precari, Tibi decet, Silicernio, Nauci, Pipulo*. Sic μίσγουσες apud Homerum, quod præter cæteros etiam Galenus animaduertit. Peregrinitatem irridet Plautus in Trinũmo. *Tam modo*, inquit: *Præneſtinus*. Γλῶτταν etiam vtitur, quũ dicit *technam* pro dolo. Et λαῦρος λάρυγξ, & ῥύσακα, ἵνα κλαγγὰ ῥυσακίμου. sed vrbanius, diuinus vir in Poematio, *Aedon* pro Philomela: habet enim nescio quid suauitatis. & in quarto consummati operis, *hyalum* pro vitri colore posuit, tãto iudicio ac venustate, quanta fuit à Grãmaticis ignorata. sic in quinto, *acta* pro litore. & ad eundem significatum, *actæo Aracyntho* in Corydone. Habes præter hæc coniunctiones & seiunctiones verborum, *Antemolorum*.

Quæ me cunque vocant terræ.

DE CHORO VETERIS COMOEDIÆ.

CAPVT VII.

QVemadmodum à primis rudimẽtis fecerit Tragœdia progressus, non latuisse hominũ obseruationes

atque memoriam scribit Aristoteles: propterea quod id genus poematis summo primarióq; in honore fuerit apud Athenienses. Videtur autem ex Satyra Tragœdiam ille gignere. quod si ita sit: iam de nomine ambigendum non est. Quid enim est aliud Satyrus, quàm hircus? ex ridicula igitur factam non solùm seriam, sed etiam sæuã. Iccirco à tetrametris abductum sermonem ad Iambos: quod genus carminis magis esset statarium. Nobis tamen videtur per initia introductam omnium actionum miscellam cuiuscunq; generis: postea verò certis iudiciis per materias argumenta separata: vt alia diceretur esse Comœdia, alia Tragœdia. Satyrã neque parentem, neque sobolem, neque partem fuisse Tragœdiæ: sed inter atrocitatem à propria scena euocatam atque intersitam, ad leniendũ exasperatas aures animósque spectatorũ. ait ille tamen eò deductam ab humilioribus atque etiam ridiculis principiis Satis cõstat ex eius historia, atque Philostrati narratione, rudẽ illam extitisse ad AEschyli vsque tempora. Eũ primum inconditã, ac feram immanitatẽ à priscis acceptam, tradidisse & auditoribus mitiorem, & scriptoribus compositiorem. Primus enim cædes à scenis atq; spectaculis abductas, satis habuit per nũcios repræsentare. Quúmque essent Tragœdiæ monoprosopi, diduxit recitationẽ in diuerbia. quare declarauit πρωταγωνιστὴν eum, qui primas ageret partes: id est, qui potissimùm, & plura. is clara atque alta voce vtebatur. Alter dictus est δευτεραγωνιστὴς, cuius opera minor ac secundaria: vox summissior. quod & suprà scriptum est. Aiunt Sophoclẽ addidisse tertiam: falsò quidem, tres enim sæpe apud AEschylũ: apud omnes etiã quatuor aliquando. Igitur & huic legi nomen fecere. nempe quarta quum loqueretur παραχορήγημα dicebatur. Author Pollux. Et profectò Varietas ita est poetices κωμωτικὴ, sicuti Cypassis Corinnę Ouidianæ. Adeò verò per gradus (velut cætera quoque vniuersa hominum monumenta) fuit exculta Tragœdia, vt quod in superioribus fecerat Aeschylus, hoc in eo exercuerint posteriores. Itaque Athenienses quum Plebiscito cauissent, vt ex iis poetis tragicis qui vita functi essent, solius Aeschyli fabulæ recitarentur: huic honori notam addidere, quum iuberent eas, non nisi castigatas de integro in scenam referri. id quod ab eius filio Euphorione

rione sępe factum prodidere. Comœdiæ verò mutationes, emendationes, progressus, culturas, incrementa, perfectiones, omnia fuisse obscuriora scribit Aristoteles: neque tam planè constare de temporibus atq. authoribus, quæ quando quisque inuerterit, dẽpserit, addiderit, digesserit: propterea quod eius longè minus fuerint Atheniẽses studiosi. Quare sicuti Comœdiam sibi Dores vindicabant: ita se Tragœdiæ iactabant authores Athenienses. Adeò verò despectã fuisse operã Comicorũ scribit ille: vt eis serò datus sit chorus à magistratu. Hæc verba quum interpretes docti, & boni viri explicarent: arbitrati sunt ob maledicentiã non prius in scenã fabulas prolatas, quàm recensuisset chorũ princeps ciuitatis: qui ἄρχοντος titulo, sũmus esset annuus magistratus. is si chorũ sobriũ atque temperatũ inuenisset: permittere solitũ vt daretur populo fabula sin acerbitatem in eo deprehendisset, agi vetuisse. verùm haud ita est. Dari chorus à magistratu dicebatur, quia sumptui nõ sufficeret poeta. Itaque ære publico id curabatur, neque verò parua erat impensa illa: quando magnus personarum numerus conducendus esset: atque in iis Choragus & Coryphæus, vnde illi discerẽt. Oportuit enim fuisse bene doctos artis Musicæ. Gratis ergo nolebant prodire, qui eo quæstu vitam sibi parabant. Iccirco ibi Philosophus ait, ἐθελοντὰς sese olim obtulisse aliquot ad choros, quasi *Volones* dicas: hoc est, vltro, non quęsitos, neque allectos precio. Igitur priori tẽpestati rudes, pluris postea fieri cœpti pro scientiæ dignitate. Quòd verò ita sit, palàm est ex maledicentissimis non solùm choris, sed etiã fabulis integris: quas & dare & agere per illos ipsos licuit magistratus. Ea sanè licẽtia serò sub triginta primum Tyrãnis cõpressa fuit, paucorum enim arbitratu res agebatur, penes quos poetarũ metus, & ius vlciscendi simul erat. Nã florẽtibus antea populi rebus, publicæ prętorũ insectationes & impunè exercebãtur à Comœdiis, & libẽter à spectatoribus, propter potentiorum offensiones excipiebantur.

DE POETICES DIVISIONE.

CAPVT VIII.

PEssimo consilio Gręci Grãmatici genera omnia poeseos ad duo summa fastigia retulere, quæ secun-

dum loca distinguerent: Omnis, inquiunt, poesis aut scenica, aut lyrica est. Lyrica diuiditur in Pyrrhicam, Gymnopædicam, Hyporchematicam. Principiò in scena genus omne poematis recitatum esse cõstat. deinde nõ rectè faciunt, quum poesim partiuntur à saltationibus. tũ non omnis scenica sine harmonia est ea quę fidibus aptabatur. Ad hæc saltationes quoque nihilosecius tibiarum numeris compouebantur. At tibiæ pro scenicis instrumentis semper habitæ sunt. Præterea magnus est poematum numerus: quorum nullum concinitur ad lyram: neque tamen in scenam propterea prodit, tanquam altera poeseos necessaria pars: Epigrammata, Syluæ, Satyræ. Postremò sunt & ad lyram dramaticæ confectæ cantiones: qualis illa, *Donec gratus eram tibi.* quin & Epigrammata quædam talia, ac sine lyra quidem, Epopœia verò est & scenica, & non scenica: eadémque & ad tibiam accommodabat sua carmina, & ad lyram. Item non omnia ad lyram, sed & ad barbiton, & scindapsum, & citharam, & psalterium, & fistulam, & phorminga, & assa voce multa ac maxima ex parte. Denique scena posterior est omni poemate, præter quatuor: Græcam Satyram, Mimum, Comœdiam, Tragœdiam. quin hæ ipsæ agitatæ sunt absque scenis. Primum enim Æschylum meditatum esse aiunt σκηνογραφίαν. Sed & ante recitatores illos Lydiastas, qui postea dicti sunt ab Opicis Ludiones, actæ sunt fabellæ per priuatas ædes à comessatoribus, quemadmodum in primo libro diximus. Ipse quoque Philosophus esse negat Tragœdiæ partem scenam, cæterúmque apparatum omnem, atque Tragœdiam extra scenam esse nihilominus Tragœdiam. & quemadmodũ diximus in primo. Laertius tradit à solo choro primùm actas fuisse Tragœdias.

Hæc sunt quæ de poeseos fine ac forma recensebamus nunc quibus controuersiis eius materia fuerit agitata, repetendum est.

DE NEGLIGENTIA AVT INSCITIA

profesorum. De temporibus in pronunciando. De pedibus scenæ conuenientibus. Versuum quorundam dimensio ac restitutio.

CAPVT I. PARTIS SECVNDÆ.

Quibus

QVibus artibus poetarũ ingenia excolerentur, quũ esset à nobis superioribus libris explicatũ: nõ prius absoluisse opus illud videbamur, quàm addita de versibus comicis commentatione institutũ teneremus. nam de origine, generibus, partibus fabularũ, quæ in scenam afferrẽtur, & ab aliis olim, & à nobis ipsis perfecta disputatione, in animo habebamus totũ hoc negotiũ legare iis qui de pedũ quantitate, déque versuũ ratione conscriberent. Verùm quũ & maximus vir Erasmus, & post eũ plerique alij ita hanc cõficere prouinciã aggressi sint, vt & ille his nõ pauca reliquisse, & hi eadem illa aut nescisse aut præteriisse videantur: coactus sum hac quoque opera tenuiore poetã nostrũ eò prouehere, quo illorũ auspiciis frustrà peruenire tentasset. Ac sanè ipsa dimẽsionũ cognitio cùm est per se necessaria, tũ etiã si nõ esset, videntur tamen viri illi talẽ esse cisse: siue ad eorũ magnitudinem intueare, quã ad huiusmodi lucubratiunculam demississent: siue negligentiam spectes, qua mutilam depraua támque relinquerent.

Ac primum quidem quam Erasmus affert, vereor vt accipienda sit dubitatio: Sitnéone certis pedibus astricta Comœdia. nam quanquam videtur hoc dixisse Quintilianus: non tamen pedum leges potius quam trimetrorum præscriptionem desiderauit, idque non in omnibus sed in Terentianis tantùm: quarum gratiam, quam orationis elegantia atque puritate consequutæ essent, diminutam putabat licentia versuum longiorum, quum tamen Plautus nihilo sit in trimetris frequentior. Hoc autem amplius eadẽ in quæstione peccat Priscianus: Quosdam esse, qui in Terentij fabulis extare metra negent: atque eosdẽ tamen ait, illa quasi arcana quædam, sibíque solis cognita profiteri. Quid enim est hoc? negare numeros in versu quopiã, eosdémque numeros in eodẽ versu se solos dimetiri posse. Hanc sententiam more suo de illo mutuatus Erasmus cõmodiorem fecit. diuidit enim eã: eiúsque partes ad diuersa refert iudicia. Alios inquit negare: alios quasi inutilem eiuscemodi existimare inuestigationem. Quorum vtrunque quum ipse reiecisset: quod erat priore loco, meritò quasi iudicatum omisit. Alterius autem rationem hanc reddere instituit: Non operam perdere nos indagandis versuum generibus. Talẽ

enim diligentia effici, vt quę librariorum incuria transpositæ voces sint, suis eæ sedibus restituantur. Ego verò neque hoc esse video necessariũ, & plus conferre ad solutæ orationis libertatẽ. Nam neque vbiuis transpositæ voces, versus tollent connexionem: & frequentissimè deprehendimus, ob numeri necessitatem ita trãspositas, vt si eandẽ sententiã in epistolã sis allaturus, cogaris aliis sedibus digerere: veluti quum Terentianus Simo ait,

Si sensero hodie quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus.

Nam priore versu multa inuertas sine dispẽdio numerorum. in altero autem & quotidiano sermone, & forensibus contentionibus aliter loquare. Itaque si librarij ita scripsissent,

Fallaciæ conari, quominus fiant, ex eorũ temeritate hoc fructus capiamus, vt minore negotio imitemur. Hoc igitur non negamus: versuum legibus duci nos ad verborum sedes inuestigandas: sed in eo vllam esse vtilitatem, hoc verò negamus. imò conducere interdum magis, si transposita sint: quo ordine orationem nostram instituamus. Sed profectò hac opera plus fuit laboris sumptum, quàm captum emolumenti: vt nõ sine causa miraremur summos viros tantùm studij in dimetiẽdis illis versibus posuisse, Priscianum, Donatum, Asprum, Iubam, Scaurum, Probum, Sulpitium. Varronem ipsum. quorum frequentiæ quum mihi in mentem venit: apparet illico aut obscura diligentia, qui infecto negotio eguerint successore: aut res ipsa perdita, quæ vel ab vno alteróve tantorũ virorũ nequiuerit confici. Quare ea quoque causa, sed potissimum ea, inquã, esse potuit, vt ad hanc contemplationem studiũ nostrũ adhiberemus. neque enim sola res petenda iam nobis est, sed ipsa contẽtione de clarissimis viris victoria reportanda. Atque vt eorum iudicia hac quoque in parte emendemus, simul ad parem operam incitemus ingenia literatorũ: qui non minimã pronuntiandi rationem ex hac cõmentatione cõsequi sese posse intelligant. quemadmodum vbi animaduerterint neq. aspirationem, neque sibilum, neque mutã inter se conspirare valuisse, vt prima syllaba in voce *isthic* produceretur. corripitur enim in Asinaria,

Quid isthuc est? aut vbi isthuc est terrarum loci?

Qua

Qua in voce qui putant sibilũ extrudi pronuntiando, neque morem seruarunt, neque etymologiam obseruarũt. Aeoles enim, quos Latini maximè sunt imitati, quod alij ἐσθλὸν dicerent: ipsi ἐσλὸν pronunciabant. Ita in verbo *isthuc*, satius fuit mutam abiicere. & fuit ratio: nam *is* pronomen integrum manet, cauda illa, quam nonnulli syllabicam vocant adiectionem, nullo dispendio expuncta, etiam leniori locum relinquit coniunctioni. Præterea multis in locis animaduertas, positura consonantium nõ produci vocalem: sed suapte natura niti breuitate: vt *in, sed, ad, quod, aliud, simul.* in quibus qui existimarunt oportere postremum elidi elementum, vehementer errarunt. Sed longè facilius videtur admitti posse breuitas in disiunctis, quàm vbi in eadem dictione coniunguntur. minus enim cohærent. At in coniunctis ita pronunciabant, vt positura nihil adderet moræ naturali breuitati. Sic *insidias* & *inferos* primam producere dixerunt: *indicationem* autem & *incautum*, corripere. quare si hoc vno in tractu atque tenore faciebant: multò commodius interiecto eo interuallo, quod separatis vocibus debetur, efficere potuere. nam si dicas *insano*, atque ibi præpositio breuis sit, quæ in ipsis compositis longa extitisset: quantò facilius breuis erit, si dicas *in diem*? quæ si cõponas, breuem quoque retinent. Exempla verò huiusce pronuntiationis tot sunt, vt non tam omittendis, quàm afferendis locis culpam mereri posse videamur. Non diuersæ, non eędem geminatæ vsum illum corrumpere aut impedire valuerunt.

In Captiuis,

In occulto miseri victitant succo suo.

Primus pes est Anapæstus: quia *ob* natura breuis. In Pseudulo & hoc comparet: id quod postea dicemus de proceleumatico,

AEdium dominum lenonem Ballionem quærito.

Nona enim syllaba cum tribus subsequentibus pede vnũ amplectitur. In Milite,

Et quidem ædepol omnes mores ad venustatem iugiter.

Tres priores syllabæ in voce *venustatem* anapæstum conficiunt. Natura nánque breuis est secunda, sicut in *Venere*, ita etiam in *tempestate*, quia in *tempore*. In Epidico,

Illam ridibundam atque hilarem huc adducit simul.

Primis tribus syllabis constat anapæstus.

In Asinaria,

Sed quid ego cesso ire ad forum, quod inceperam?

Ex duodecima & duabus sequentibus anapæstum vides.

In Casina,

Nunc ne tu respondere postules me tibi.

In verbo *postules* prima corripitur: quia à *possum* ducitur: hoc autem à *pote*. Quare miserum verbum *potest*, miris modis decurtarunt: vt in Trinummo,

Potest fieri prorsus quin dos detur virgini.

Vbi ex quatuor primis proceleumaticus fit. hæc igitur in coniunctis. In diuersis autem penè infinita. Pseudulo,

Lubet nunc venire Pseudulum scelerum caput

Primus anapæstus. Captiuis,

Vel extra portam trigeminam ad sacculum licet.

Vox *sacculum*, dactylis, si nolis creticum: de quo mox. Par iudicium etiam ex Gurgulione,

Sitit hæc anus: quantillum sitit? modica est. capit.

Octauo syllaba cum duabus sequentibus efficit aut tribrachum, aut creticum. In eadem,

Sedatum te. quàm longè à me abest? lumen hoc vide.

Septima syllaba collisa, præpositio, & pronomen, & verbũ faciunt dactylum: & alterum dactylum tertia & secunda à fine, aut duos creticos. Rursus,

Sed grandiorem gradum ergo fac ad me obsecro.

Quinta, sexta & octaua elisa septima, anapæstum creant, aut dactylum, aut potius tribrachum, si nolis creticum. Quippe quinta breuis natura, octauam vulgò rentur longam, vnde fiat anapæstus. Aliquis putarit primam longam tot consonantibus, frustrà: ex quibus speret dactylum. nos in Originibus ostendimus *ergo* Græcam esse: vbi obiter deprehendes *fac* longum, contra Grammaticos recentiores.

In Adelphis est tribrachus in tertia sede,

Indicio de se ipse erit. vos eritis iudices.

Duo dactyli ex eadem fabula,

Ille futilis, somnium. sineres verò illum tum.

duo, inquam: illo, *somnium*: & illis, *verò illum*.

In Hecyra anapæstus ex sexta syllaba, septima & nona octaua elisa. verbum enim substantiuum corripit.

A Myrrhina hæc sunt mea vxore exorta omnia.

In

In Amphitruone dactylus,

Inimicos osa sum semper obtuerier.

nam *semper* primam producit natura. fuit enim *semiopere*: sicut *toper, toto opere. nuper, nouo opere.*

In Asinaria.

Deam sibi inuocet quam lubebit propitiam.

Sexta, septima, octaua, tribrachus. non enim ausim exterere ex verbo *inuocet*, tertium elementum quasi digamma Æolicum, quod alibi fecimus. Est enim παρὰ τὸ βοάω.

In Casina duo,

Aut quasi lumbricus terram quidem te postules.

Primus dactylus, quia dicebant *quase*: sicut *nise, sibe, here*. Alter tribrachus, octaua nona, decima. Ex eadẽ anapæstus

Quid facies? concludere in fenestram firmiter.

Sicut in Rudente,

Illustriores fecit, fenestrásq; indidit.

In Aulularia dactylus,

Aedepol mortalem parcè parcum prædicas.

Neque enim placet aduerbium illud iurandi per concisionem pronuntiatum. Quid enim esset *Aepol*?

De verbo verò substantiuo multa quoque sunt exempla. In Milite,

Censen' verò adeò esse parcum, & miserè viuere? &,

Dicas vxorem tibi esse necessum ducere.

Et in Gurgulione,

Huic anui non satis est soli. canem esse hanc quidem.

Est etiam operæprecium obseruare quot interpolationibus opus fuerit in aliis vocibus ad sustinendam pedum integritatem, vnde veteris pronuntiationis leges deprehendantur nam quotus quisq; hactenus putauit mediam natura corripi in hac voce *voluptas*? At corripitur id quod & exemplis & ratione manifestũ erit. Sanè *volupe* & *poto* confecerunt nomen illud: quæ vtraque tota breuia sunt. Quamobrem inconsultò, vt sæpe, Erasmus sustulit vocalem de medio ex illo Andriæ,

Quod voluptates eorum propriæ sunt. nam mihi immortalitas.

Nonnihil sanè sit, si mihi fuerit ita pronunciandũ, *volptas*. nihil enim ad Theutonicum sonum accedere potest propius. Hoc igitur vt effugiamus, constituatur in prima sede, ex iis quæ posuimus præceptis, anapæstus. tribrachũ tamen esse constat ex multis aliis locis. Sunt versus in

Caſina,quatuor,

Sine tuos ocellos deoſculer voluptas mea.
Quid deoſculer te? quæ res? quæ voluptas tua?
Et mis inimicis voluptatem creauerim
Ob iſthanc rem quim te deoſculer voluptas mea.

In Rudente,

Eat in Siciliam ibi eſſe homines voluptarios.

In Pſeudulo,

Minis viginti vendidit voluptas mea.

Animaduertemus præterea quàm celeriter multas vocales pronuntiando expediuerint,vt etiam cum ſequentibus eõfuſas obſcurarint. veluti in illis *ſciæ,ſuæ,tuos,fuit, dies,deus,prius*:quæ omnia fiebant monoſyllaba. ſed & in aliis vocibus, quemadmodum in hiſce exemplis deprehenſum eſt. Ciſtellaria,

Perſequar hac.iam hoc loco cum altero conſtitit.

Non potes dimetiri quin aut bacchius ſit, aut conciſio exempta media ex voce illa *altero*.quo modo etiam nunc vulgus Italicum pronunciat. Gurgulione,

Viden' vt aperiuntur ædes feſtiniſſimæ?

Quatuor ſyllabæ,quæ tres primas ſequuntur, pedem vnum conſtituant neceſſe eſt.quare aut vna ex mediis eximitur:aut erit epitritus primus.melius vt primus ſit proceleumaticus.Captiuis,

Tibi ille vnicus mihi etiam vnico magis vnicus,

Quinque primis vocabulis vnus pes fit:quippe coactis in anapæſtum. Quia *ti* pro *tibi* pronuntiabant. ſic & *mi* pro *mihi*, Æolenſium more, quos imitati ſumus. Quare ex octaua,nona decima, vndecima, duodecima, tertiadecima,eſt alter conflatus anapæſtus.Quod verò dixerunt de duobus comparatiuis, *potius & melius*, paſſa eſſe eandem fortunam,ita vtex ipſis fierent totidem pyrrichi:non eſt verum in illo quem adducunt ex Andria,

Dabit, nemo inueniet inopem potius quàm te corrumpi ſinet.

Aiunt enim *potius quàm*,eſſe anapæſtum.nos proceleumaticum agnoſcimus.quemadmodum in aliis multis. Nam Eraſmus quum ſedibus imparibus receptum ſcribebat pro iambo ſpondæum,dactylum, tribrachum,anapæſtũ: proceleumaticum nõ rectè omiſit,qui,vt puto,memoria excidiſſet:cretieum verò,quem ſanè putaret nõ admitti. nam ſi eam in ſedem poſſe duci ſperaſſet, nequaquam tam

tam multa carmina ſubuertiſſet. Proceleumaticus autẽ quum proximè ad naturam dactyli accedat: tribus modis ſonum ſuum explicat. Aut enim mollis eſt,atque adminiculis quibuſdam dactylo ſimilior effectus:vt *Genua labant, ariete, parietibus*. duabus enim vocalibus conſtitutis, prior conſonantis vim quandam videtur obtinere. Aut eſt apertior:vt in verſu Enniano,

Capitibus nutantes pinus, rectáſque cupreſſos.

Aut eſt coactus, ademptis conſonantibus, quibus ſyllabarum breuitas impeditur: qualis eſt in Andria,

Sine inuidia laudem inuenias,& amicos pares.

Itaque hunc ad verſum quum peruenisſet Eraſmus, neq; in eo vellet metiri proceleumaticum, quem in ſuis legibus non recenſuiſſet:& putaret duriuſculè fieri, ſi Æolicum digamma tolleretur:vt proceleumaticus exiret:ſuſtulit alio conſilio. quippe vt exciperetur tribrachus in duabus ſyllabis primoribus huius nominis,*inuidia*: & ex duabus poſtremis vocalibus vna ſyllaba concreta eſſet. Cæterùm vt in natura, ita in arte illius imitatrice nobis faciendum eſt:nihil enim vel otioſè,vel ſuperfluò agere. Igitur vt conſtet ratio dimenſionis, ſi recipias proceleumaticum:vnum tantùm moliris,quum aufers digamma. ſin malis tribrachum: tum & hoc idem tibi curandum eſt,vt amoueas: tum præterea duabus confertis ſyllabis deformanda vox.Quòd ſi(ac verius quidem fortaſſe eſt) ita pronunciemus,vt ex iis duabus vocalibus prior quaſi conſonantis obtineat ſonum: iam ille primus pes, non amplius ſit tribrachus, ſed anapæſtus, nam hunc ad modũ pronunciari, & in quibuſdam proceleumaticis oſtendimus,& apparet ex ſpondæo illo coacto poetæ,

Stellio,& lucifugis congeſta cubilia blattis.

& apud Horatium, *Vt Naſidieni iuuit te cœna beati.* Oportet enim eſſe quadriſyllabum nomen, vt tolerari queat alio verſu.non autem pudenter inuertere Grãmatici ſic, *Naſidieni vt iuuit*, ſicut, *Naſidienus ad hæc*. Sic & Catullus, *pituita* primã quam produxit, *Mucúſque & mala pituita naſi* non corripuit Horatius, *Niſi quum pituita moleſta eſt*. Sed triſyllabũ poſuit ita,vt mediũ elementũ,Æolicũ fiet digãma.quod & elicitur ex Ælij Stolonis iudicio,qui à petendo vitam, duci ratus eſt. Verùm quod in *inuidia*, fecit, vt vnam ex duabus efficeret ſyllabam: commodius

feciſſet in *iniuria*, illo verſu, *Quę iure quáque iniuria præcipi-tem me in piſtrinum dabat?* Id quod ſi animaduertiſſet, non auſus eſſet eximere pronomē illud *me*, quod magna cum emphaſi ac geſtu ad timorem perſonæ poſitum eſt, & in omnibus legitur exemplaribus. Procelcumatici verò habes exempla tam frequentia, vt penè legitimi, non ſubdititij eſſe videantur. Ex Andria, *Mala mens, malus animus: quem quidem ego ſi ſenſero. &, Tibi generum firmum, & filiæ inuenies virum.* Qui mollior eſt in hoc ſecundo, propterea quòd, vti diximus, *mi* & *ti* monoſyllaba fuere: ſicut & *tu me, tu.* Quod & alibi ſæpe, & in Gurgulione,

Curato. ego tibi quod amas, iam huc adducam.

In Aulularia,

Eam ego hodie faciam vt hic ſenex de proximo.

In Aſinaria dubitari poteſt an ſit procelcumaticus, Náque in verbo *oſtendo*, prima producitur natura,

Agedum iſtum oſtende, quem conſcripſiſti ſyngraphum.

Commodius concides illud præteritum ſic, *conſcripſti* ſicut mox *ſcripſti*.

De cretico autem, quem iſti omni conatu ſubterfugere, pluribus tum rationibus, tum exemplis eſt diſputandum. Nam ſi in Heroicum admittitur. ſi in Tragœdia, quod eſt poema clarum, nobile, elatum, caſtum, locum inuenit: quare in medium ac vulgatum ſermonem non recipiatur eſt ſanè apud Poetam,

Et naufragum Scyllaceum. Dicent non fuiſſe librum emendarum. at Vari ac Tucæ iudicio emendarum fuit hoc quod relinquerent, at eſt emēdatiſſimo, quod ſuprà adducebamus, ſi audias ſine interpolatione,

Stellio. & lucifugis. At etiam illud exiſtimat Terentianus. non autem dactylum,

Inſulæ Ionio in magno. At eſt apud Euripidem in Ecuba,

Δυσὶν ἢ σὺν δοῖν νεκροῖν κἀπὸ δούλιον.

Quum dicere licuiſſet σὺν δοῖν δυοῖν. Itaque nos quoque in Nemeſi ſtuduimus & auribus & grauitati, *Heu genus nefandum!* Poteramus enim. *Heu gens nefanda!* Et alio loco poſuimus *ſiniſtra*, potuit dici *ſæua*. Cæterùm perpaucis aures poeticæ datæ ſunt. Præterea ſi dactylus & anapæſtus in iambi loca ſuffecti ſunt, quorum vteruis vna illum & ſyllaba & tempore ſuperaret: quare eam licentiam ſermonis eadem puritas non coegerit recipere quaſ-

quaſdam voces, in quibus eſſet creticus? præſertim quum ex ipſis ſolis aliquot integri verſus cōſtent, qualis in Andria, *Vt malis gaudeant, atque ex incommodis.*

Nā & prior cōiunctio producitur poſitione poetæ arbitratu, & poſterior primam habet longam eadem lege: præpoſitio verò breuis eſt natura, &c. Ad hæc ea nomina & verba, *Deus, dies, fuit, mea, tua, ſua*, & eiuſmodi, de quibus ſuprà diximus: eò pertinent vt quum collectionem in vnam ſyllabam patiantur, doceant nos in cretico idem quoque fieri poſſe, vt emolliantur pronunciatione. Quis verò paulò diligentior non animaduertat antibrachium eſſe apud Homerum: ἀγορῆς: in tam nobili verſuum genere. & rurſus ἀδρῆτε, ſi ita legas, non ἀδρῆτε. Et ex bacchiis omnibus tres toti Plautini in Amphitruone,

Nec æquum, ánne iniquum imperet, cogitabit.
Ergo in ſeruitute experiunt multa iniqua.
Habendum & ferendum eſt hoc opus cum labore.

Quas rationes Eraſmus ſi notas habuiſſet, non trāſtuliſſet, *ex* præpoſitionem in Andriæ prologo ſic,

Qui bene vertendo, & eas deſcribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Quod equidem vt non improbo: ita conſilium non laudo, quo eſt adductus vt id comminiſceretur ob amphimacrum vitandum. qui ſi his rationibus non acquieſcat, exemplis ſaltem credere cogatur. Hęc verò quum eſſent propè infinita: multa omiſi tamen, in quibus tergiuerſari poſſent, & alia quanquam firma penè innumera, ne tædium parerent. paucis ergo contenti ſimus. Ex Hecyra igitur quum illud poſſemus adducere,

Eam calamitatem veſtra intelligentia:

ſuperſedebimus duabus de cauſis, tū quia ipſe liquidam non geminat in poſtrema dictione: tum quòd nos pronomen primo loco poſitum, monoſyllabum agnoſcimus. quare audiamus ex Aſinaria,

Fortè ſi tuſſire occœpſit, ne ſic tuſſiat.

Nec repugnarim ſi velit ita legi, *Fors ſi.* nam is erit magis ferendus, quàm qui putabat *ſi* corripi. id quod non fit, vt in compoſitis, *niſi, quaſi, ſiquidem.* Aerius tamen intuenti neutrum probabitur. ſed *Fortè*, pyrrhichium putandum, τὸ φόρτε. In Gurgulione manifeſtius,

Peruelim sepultam, sed quum adhuc naso odos meo.

Odos enim vltimam producit natura.

Ex Andria,

Siue ista uxor, siue amica est, grauida è Pamphilo est.

Quo è versu creticum vt tolleret, non veritus est vniuersæ orationi detrahere ornamentum: pronomen illud scilicet, quod in secundo statim loco legitur.

Ex Eunucho duo,

Quæ cum amatore suo quum cœnant, liguriunt.

Nam hîc effugere non possumus, quin aut prima in sede creticus sit, aut in quinta. Etenim secũdam vocem si non collidas, sed integram relinquas (id quod frequenter fit: vt apud Horatium,

Si me amas. & Plautus sibi licere voluit in Pseudulo,

Sic de damnosis natu, aut de amatoribus:)

Creticus sit ineuitabilis in quinta. Prima nánque pedis illius syllaba longa est natura, non positione. quippe *cœnare* mediam natura producit. Si verò collidas, tum in prima sede hoc eueniat. Poteram & illum adducere ex Heautontimorumenò,

Ita ne comparatam esse hominum naturam omnium.

Quem qui trochaicum rentur, nugas agunt. potius ad superiorum censum deducendus: quorum ratione vox illa *comparatam*, primam corripit.

In Adelphis,

Quam aut hîc non manere tandiu, aut nunc persequi.

Est enim *nunc nũ* circunflexa: igitur & natura longa. Quomodo in Eunucho ad trochæos confugiant ibi?

Sed nominam curiosum interuenire nunc mihi.

Quem pro scenario imprudenter nimis metitũ sese Erasmus putat,

In Aululari a,

Nempe sicut dicis, quid hic? non poterat de suo?

Aduerbium enim affeuerationis à Græco ductũ νή, producit natura primam. Quis verò eximet à cretico illum in Trinummo?

Sit taciturnitati clam fidei ac fiduciæ.

Nisi qui ad miseram trochæorum aram cõfugerit. Quare illo obruantur ex Gurgulione: quem iambicus quin sit, vt sese in omnia vertant, efficere nequeant,

Liberi lepos. vt veteris vetusti cupidæ sum.

Non minoris efficaciæ in Amphitruone,

Conferas sermonem, nec ioco, nec serio.

Neque initio quidem arbitror vocalium imbecilliorum mollitie factum, vt subirent pedes alieni, sic dicimus, χρεώ, πηλείδεω, πόλεως, πλέον. etiam vt bacchius receptus sit illo versu hac eadem ratione,

Et leuem ocreas lento ducunt argento.

At hunc versum spondaicum existimet Diomedes vir doctus, non malè: vt mollior vocalis subeat fortiorem. Sic creticum interposuit, vt spondæũ faceret in verbo *aureo*. Quòd si in Tragœdia cretici sunt, in heroicis bacchius & antibacchius, vt tum Homeri βορέης, tum Virgilii, *fluuiorũ*, taceam anapæstum: non videatur fuisse tot monstra necessaria, quot isti eximendo elementa crearunt in *quidem*, *sicut*, *simul*, atque aliis. neque excludendas integras fuisse voces, aut alias spurias ingenuis supponendas. id quod fecisse Erasmum & suprà declarauimus, & in aliis ostendemus. Ad quæ antequam accedamus, de anapæsti quoque, vt de cæteris, receptione dicendum est. de quo Priscianus quum scriberet, excidit ei sententia sanè absurda: Erit, inquit, probabilis iambicus versus, & Tragœdiis aptus, si secundum & quartum pedem, non alios feceris quàm iambos, aut eum qui tribrachus est, aut anapæstus: quoniam sunt pares. Qua enim lege fretus anapæstum tribracho parem dixit? nam quod ait, etiam sedibus paribus anapæstum ritè collocari, verum est. sic enim multis in locis deprehendes: vt superflua sint exempla,

In Pluto,

Πᾶς ἀργαλέον πρᾶγμ' ἐστὶν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί.

Et bis in eodem,

Οἱ δ' ἐξεπράττοντο, κἀπὶ δώδεκα μ' ὀβολὸν ἦν.

Verùm hoc est illi adeò frequens, vt nullus pudor Latinis sit iam futurus, quibus linguæ ratio persuasit, ne hoc attentius curarent: præsertim quum in Tragœdia quoque hoc admiserit, grauius sanè ac longè castius poema. Obseruantior Sophocles: Euripides minus obnoxius. minus enim parcit illis sedibus,

Γλῶτταν δ' ὅπως ἔσωσαν ἰδίᾳ τῆς φρενός.

Neque solùm in illis anapæstum: sed & in vltima in Oreste.

Λύσσουσ', οἵπερ καὶ μόνοι σώζουσι πόλιν.

Quem si tribrachum esse arguteris: syllabam nunc respi-

cias,non legem illam qua vltima indifferens habetur?

Hunc Euripidæ versum ita legimus in nostro manuscripto.Impressum habet γλῶ.Et Æschyli quoque est tribrachus in Prometheo,

Οὔτε μὴ πλάζειν, ἀλλ' ἀλιγόνους γύπωδες.

Quod verò suprà dicebamus: tolli Æolicum elementum aliquando: cuius exemptione detur locus syllabis pedes conficientibus, multis exemplis obseruari potest. Cæterùm nequaquam ex Phormione, quemadmodum prædicabant illo versu,

Qui sæpe propter inuidiam adimunt diuiti.

Erit enim proceleumaticus ex septima,octaua,nona,vndecima,elisa decima.Sed turius ex illo,

Liberius viuendi fuit potestas: nam antea,

Neque temere. est enim *viuo*, Græcum βιῶ. Cui quum sit additum digamma, quare non & auferatur? vt quod sonus posuerit,lex sustulerit.Sic in Pseudulo,

Boues qui conuiuas faciunt, herbásque aggerant.

Nam quemadmodum in libris De causis, & in Exercitationibus dictum est,puto non admodum vegetam, consentámque fuisse literæ illius pronũtiationem,sicuti neque in *ouo*,neque in *oue*.quæ vt apud nostrates Germanos asperrima est,ita Vasconibus penè vocalis,nõ consonans: nedum vt duplex vspiam sit. Sed nequaquã par fuit ratio aut necessitas,vt eliderentur idem digamma in verbo hoc, *inueniet*: eo versu ex Andria,quemadmodum iidem commenti sunt,

Dabit nemo. inueniet inopem, potius quàm te corrumpi sinet.

Neque enim mutatur versus dimensio, siue tollatur, siue relinquatur: sed in principio Amphitruonis eximitur ex ea voce, *inuentutis*. atque ita fit anapæstus primus pes.propterea quòd secunda syllaba natura breuis est: sicut in affini suo, *iuuenis*. Eadem natura & ars in illo ex Gurgulione,

Iuuentute,& pueris liberis, ama quod lubet.

Longè alia ratio in Captiuis,

Nulla spes inuentutis sese omnes amant.

Nam neque auferetur Æolica litera: & prima ipsa quæ erat consonans,sit vocalis,vt formetur dactylus in secũda sede.sic audias proceleumaticum in Captiuis,

Aliquem inuenire suum quicum matet filium.

Fit

Fit enim ex quinque syllabis,quatuor constantibus. vna collisa,& ex trito digamma. Atque hæc quemadmodum vera putem,satis dictum est: illud autem,quod aiunt,nõ est verisimile. Ad eundem modum extrudi consonantẽ illam Aeolicam ex cõiunctione,*enimuero*,nam quid esset *enimuero*? verùm vnicam syllabam fuisse,*enim*, quum vellent,arbitror,siquidem Græcum fuit ἐν & νή. Neque repugnat longa vocalis: id quod etiam in libris Originum docuimus: sicut neque in *crepida* κρηπὶς: neq. in *venio* βαίνω. Posteriorem autẽ vocalem νὴ, pro consonante acceptam libet existimare: veluti in *cui*,& *Pompei*,& *Gai*. sunt enim monosyllaba,sicut & *hui*.& quod æquè durũ est propter sequentem consonantem,*huic*. At profectò quid tandem mirum sit? Nonne *suadeo* & *suauis* ita pronunciantur, vt secundum elemẽtum nullum augeat numerum syllabarum ad pedes conficiendos? Et quot monstra inuenias apud Homerum,præsertim in Odyssea? tot iambos, tot trochæos,tot nescio quid. Oppianus quoque μολίβδου ita metitur,vt duas priores syllabas corripiat, In quarto Piscationum,

Ἀμφὶν μολίβδου μ' ὀλμα δέξατο πέχυιν.

Vbi duæ mutæ sunt, non muta & liquida. Sed & ereticũ posuit in primo Venationum,

Ἢ κεν ὅλην δύο δ' ὄρνιν ἀποφθιμένοισιν ὀπωπεῖν.

Vbi nisi ex cauda verbi tollas duo postrema elementa,etiam sibilum exterẽdumest,vt fiat tertia dactyli syllaba, & sic tamen legitur. Apud Apollonium quoque in secundo,considerandum est quis sit pes ille primus in hoc carmine,

Ἀργεῖοι. ὅσσα δ' ἄρσεν θεοῖς φίλοι ἐν δαιτὶ νέουσιν.

Vulgò igitur ita quoque loquutos esse arbitror,nõ laturos scenarum barbariem.quæ de medio sumptũ sermonem vsurparent. Qua ex re non vulgaris,neque mediocris oritur dubitatio. Si illi versuum generi licuit,vt quũ vellent,suo modo: quum liberet, vulgatis legibus loquerentur: quare nõ & in alia poemata ius eiusmodi receptũ est? Ergo in tãta licentia quis mirabitur, versuum quoq. multam variámq, mutationem tolerari potuisse? quippe quũ alij curtissimi, alij adeò longi sint, vt mihi libeat cũ Plautino trapezitâ iocari, qui sic ait,

Dum vnum scribo, expleuit mihi totas ceras quatuor.

Quibus dimetiendis & negotium sibi exhibuere docti: & causas reddere conati sunt consiliorum quibus adducti sint poetę, hoc vt agerẽt. sed quas causas mox videbimus. Quantus verò ille in Eunucho?

Et magnifica verba: verba dum sint, verùm si ad rem conferentur, vapulabit.

Hîc enim sunt sedes vndecim trochæorum. quare hîc quoque ab illis dissentio, qui vnum esse versum arbitrati sunt. mihi sanè videntur duo. Ac prior quidem trochaicus dimeter brachycatalecticus: alterverò octonarius. Sic enim pronunciauit, vt quum sic dixisset,

Et magnifica verba.

Subsistit, fixítque ibi propositum in verbis. postea cum re simul sententiam mutauit: vt pro factis facta redderet, & verba minitaretur. Priscianus distinctionis causa breuiores insertos versus dicit. verùm neque ille distinctio hæc quid esset declarauit: neque nos, quid sibi velit, sanè scimus. Nam quæ distinctio debet esse, non solùm in eadem scena, sed etiam personæ? quæue in primo statim ingressu grauissimę fabulæ Amphitruoni? vix in scena pedem posuit, quum ostendit se sibi non constare. Quid distinguit ibi rerũ, quas nullas adduxerit? aut quæ varietas in Pamphili conquestione: cuius vna tantùm materia, duritia patris. Ergo qui in eodem argumento, quod proposuerat, perstaret: quo consilio tetrametris illud inferuit dimetrum?

Quod si sit, pereo funditus.

Alij, vt sibi videbantur acutiores, è rebus ipsis duci nõ solùm pedum statum aut cursum, sed etiam versuũ tractus prodidere: In re perturbata mutari versus, pedésq; ipsos confundi: in celeritate trochaicos trudi: grauibus personis statarios sermones fieri ex spondæis. Afferunt hue nõ tam pro teste, quàm pro iudice prudentiam Virgilianã diuinam illam profectò mihi, ac venerabilem: qui rem verborum nitore, ac numerorum æquabili concinnitate oculis subiiciat. ego verò vt horũ amplector diligentiã: quam tanto studio in meis poematis exprimere conatus fuerim: ita in Comœdiis, in quibus ista fieri profitentur, falsum simul atque superuacaneum animaduerti. Nam, si in personarum statibus diuersis, si in continuis negotiis, si in fabularum partibus maximè inter se dissimilibus, idẽ pes

pes, idẽ pedum ordo, idem carminum genus ostendatur: iam nulla causa est quin horum sententia, tanquam vana explodatur. Ergo in diuina fabula ac vere Thesauro (quã leui nimis de causa, vt alibi dicebamus, Trinummum inscripsit Plautus) Protasis trimetro iambico tota constat, item Epitasis, tum Catastrophe. Stichus è contrario, tota trochaicis longis. In Mostellaria adolescenti Philolachetí perdito ganeis, & luxu atque otio corrupto, quiq. vnã modò rẽ ageret, vt inseruiret ventri, dati sunt versus omni pedũ penè genere pleni. Tranioni autẽ seruo trepido, in re desperata versus compositi, atque sibi ipsis constantes. Seni Teuropidæ, viro graui, parco, læto, aucta re, amoto maritimorum metu periculorũ, senarii iambici. Quid grauius Amphitruone? quid statariũ magis, quàm finis fabulæ conuersæ? concluditur tamẽ fabula trochaicis. In Stichо verò tã iambis potant quàm trochęis. Gurgulio currens in re noua, nouo nuncio vehitur quidẽ trochei rotis: at Acanthio in Mercatore, haud absimili in re quadratis vtitur iambicis. at iisdem in Terentiana Phormione Geta pari in negotio. Ergasilus verò parasitus in Captiuis, tam trochaicis quàm aliis: qui tamen ageret similem cursuram. quemadmodum & Dinacium puer in Stichо nuncij author noui, vtrisque mistim vsus est. Præterea trochaicis Harpax Cacula militaris in Pseudulo, dũ lenonẽ quærit. Trochaicis Erotiũ meretrix in Menæchmis, vt obsonium comparandum curet. at è contrario trochaicis Lysiteles adolescens, & grauis, & frugi in Trinummo & Chremes senex, vir bonus atque temperatus, in Andria, seria imprimis de re, paterno animo, constãti conquestione. quòd si ad Dauum respiciant, qui sequentí scena iam otium atque tranquillitatem imperando sibi, bellissimos fundit trochaicos: iam ipsi illa de celeritate aliquid consultius remittunt. Quid? quot quoties choros viderunt currentes? & tamen sciunt Tribrachum ab ipsis Chorium cognominatum, quare Sophocles in OEdipo Tyranno accurrentem Theseum, atque opem ferentem, trochæis adornet ex horum sententia: nisi eiusdem chorus iisdem pedibus claudat fabulam. Quòd si argutus lè comminiscantur id eò factũ, quia chorus esset discessurus: quid Aeschyli choro faciemus, qui in Persis stat, nec quę abit? quid Darij spectrũ, quod ab inferis veniens cũ

matre diu loquitur trochaicis? Neque secius Euripidæ Pylades cum Oreste. apud quem Eteocles quoque cum Polynice fratre ad manus iamiam vēturus: nō alio pede vtitur in cōtentione. In eiusdem Troadibus vnicā orationem tam iambicis quàm trochaicis habet, verùm exemplorum satis etiam ex ipsa Tragœdia. Poetas profectò istos comicos nostrates, vt in mentem venerant res arripuisse, eisque numeros arbitratu potiùs suo quàm legibus alienis accommodasse reor. Hi verò legumlatores noui plerique hoc suis ingeniis obtinēt peculiare: semel alicubi siquid deprehendere, illico pro necessario præcepto habent. quod hominum genus maxima ex parte piget laboris. atqui longo multóq. opus est studio. & opus consilio prudenti: acri iudicio opus est. Quanquam equidem nō negauerim, fabularum initiis, vbi animos aurésque spectatorum trimetris versibus imbuissent: ipsi sibi suo quasi iure agerent deinceps interspersis alicubi eiusdem generis longioribus. idque neque semper, neq. coactos, neque consultò factitasse existimamus. Fuit tamen hoc illis in more positum: vt narrationib. trimetros maiore ex parte adaptarent, neq. solùm in Argumētis, aut Prologo, aut Protasi: sed etiam eiusmodi personis attributos, quę vel aliud agerēt, veluti Dauus in Andria, cùm de aliis rebus loqueretur, alia vtitur versuum dimensione: vbi ad narrationem deuētum est, de naui fracta apud Andrum. ad trimetros diuertitur,

Ad hæc mala, hoc mihi accedit etiam.

Hæc Andria. Eadem in Epistolis quoque obseruatio. In Pseudulo à longis in senarios deflectitur. In Asinaria quoque, quod pactum conscriptum est inter adolescentē & lenam, senariis expletur: quoniam sit narratio quædā, quanquam ne ibi quidem semper. Longis enim versibus narrat in Rudente Grippus, euētis fortunæ suę sese bene acceptum: at in eadem, senex somnium trimetris. Ex vtrisque verò, atq. etiam aliis mistis, Sosia Amphitruonis. tametsi vbi iam conseritur prælium, iamborū vim atque alacritatem minutiore gyro flectit ac vibrat. Quum igitur tam inconstantem legem videamus: vt poetis illis neque curæ fuerit vt id facerent. neq. saluo puri sermonis nitore efficere potuere, vti numeris vterētur astrictioribus: nos sic inuenta, aut qualia existūt, esse permittamus: vt

vt si quid sinistri sese offerat, ne odiosè tanquā ius nostrū vel persequamur, vel etiā extorqueamus. præsertim quū licentiæ vitium à Græcis sumptum, laxiore, vti solet, negligentia fecerint cumulatius. Vt non tam monstrosi nobis versus quidam videri debeant: quàm miraculosi qui puriores exeunt atque commodiores. Nam sanè vel illū primum ex Rudente, non impiger atq. hisce in lectionibus exercitatus dimetiatur,

Proh dij immortales tempestatem quoiusmodi.

An statuas in vltima tribrachū tam luculento aditu, imò verò ipso in limine fabulæ? non sanè placet. An postremā vocem ita pronunties vt trisyllaba sit? Quî fiet id? extritáne duplici consonante? tum verò quid erit, *quoiusmodi?* Quis sic loquatur? quid igitur agendum? videtur mihi interiectio illa esse extra versū, *Proh.* Cui senarius deinde substituatur. sicuti, φεῦ & *Hui*, nam ipsam corripere simul & primam huius vocis, *immortales*, vt anapęstus excitetur: mihi sanè religio est. Similis versus in aurea Trinūmo, *Proh dij immortales conditionem quoiusmodi*, & in Andria, *Nam qui cum ingeniis conflictatur eiusmodi.* vt omnino mihi augeat suspicionem distortæ pronuntiationis.

Plautinæ & Terentianæ Comœdiæ quibus numeris constent.

Illud verò quod aliqui dubitando, quidam etiam asseuerando negabant, Terentianas fabulas trimetris circū scriptas: falsum esse deprehendimus. Nam & apud eum poetam plus esse huius carminis inuenies: & cōtrà, apud Plautum quadratos, aliáque longiorum genera frequentiora. Andria penè ex æquo diuisa in vtranque partē est. haud enim ita multò ab longis senariorū numerus superatur. In Eunucho, & Heautontimorumeno item. at in Adelphis penè ex quadrante lōgi ab senariis excedūtur. Phormionem potior senariorum numerus conficit, Hecyra laxior fabula, ac pedestrior est. Itaque omnium Terētianarum ad quotidianum sermonem quam proximè accedit. est tamen in ea senariorum plus tertia parte. At contrà Plautinæ Amphitruonis & Rudētis vix totus quadrans expletur senariis, Asinaria, Epidicus, quam tantopere ipse author commendat, Mostellaria, Menæchmi, Miles, Mercator, Pseudulus, Aulularia, Casina, Gurgulio, Bacchides aut ex vtrisque ęquè constant, aut etiā minus habent senariorum. Captiui verò, & Persa, & Pœnulus, plus dimidio textæ sunt longis. Trinummus legebatur

hactenus tota quadratis ferè: eã nos ita reſtituimus priſtinæ ſinceritati, vt ad quingẽtos ſenarios excuſſerimus. quorum tamẽ numero præſtãt longi verſus duplo. Quã operã etiam Truculento quũ impendiſſemus, paulò minus ducentis reformatis: tantam longiorum inuenimus multitudinem, vix vt illorum hi eſſent pars quinta. Atq. is labor haud temere ſuſceptus eſt: quum tam facilè mẽdacium Quintiliani authoritate tegeretur. Nam iſti magni viri, dũ nihil inexcuſſum volunt, & faſtidiunt leuiora, plus vſurpant nominis quàm ponant operæ. id quod Eraſmo quoq. eueniſſe tũ ſuprà oſtendimus, tum ex multorum verſuum deprauatione conſtare poteſt. veluti ex Eunucho,

Habeat deſpicatam: & quæ nos ſemper omnib. cruciant modis. Vbi genuinã lectionẽ deprauauit, dum fugit creticũ: neque poteſt prætendere trochaicam dimẽſionem. Itaq. languidam atque inuenuſtam ſubſtituit vocem *ſuſpectã*, Auxit hunc errorem maiore culpa. cùm ex eadem illum profiteretur è puris creticis:

Siccine agis? quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum ea rei tibi eſt?

Quem tamen & iambicum quadratum agnoſcas: & nulla in ſede creticum poſſis collocare. Pari infelicitate & illũ ex Andria creticis cõcluſit, qui eſſet integer ſenarius.

In denegando modo quis pudor eſt paululum.

Reſtituta nánque per initium præpoſitione, quam ille nimis confidenter ſuſtulerat in prioris finẽ, tolles illius & errorem & audaciam: ſimul deprehendes craſſam temeritatem hominis, qui creticum ex tribus vocibus confectum iri ſperauit illis, *quis pudor eſt.* Verùm præceps ille fuit authoribus emendandis nam ex Seneca verſum illũ fortaſſe Publianum,

Arcum intenſio frangit, animum remiſſio.

ſic inuertit,

Remiſſio animum frangit, arcum intenſio.

vbi Grammaticum agit non poetã. Dixiſſet commodius quod ad pedes attinet, ſic legi poſſe: nunc quũ ſtatuit neceſſitatem, cauſam ſuam facit deteriorem. nam ad hunc quoque modum ſenarius eſt: & in aliis apud eundem auctorem ſenariis non obſeruatas magis leges intelliges, quàm in Comœdiis, aut aliis fabulis. Quòd ſi acrius cõ-

templere, longè concinnior ſententia eſt: quam deformat ille ſua ſubuerſione. Etenim ſententia tametſi æquabiliter de arcu atque de animo pronunciat per contraria: animũ tamen ad arcum referre vult: quoniam de animo quærere ſtatuerit. ſtaque non ab eo incipere, ſed eo ſententiam terminare oportuit: præſertim quum præter expectationem de animo ſentiat. nihil enim mirum intentione arcum: at mirum remiſſione animum frangi. Quare & creſcit oratio, & adeò vegeta eſt, & quauis pedum diſpoſitione potior ſit atque accuratior. Adeò curioſa hæc ingenia ſui cõfidentia iudicio deſtituta, & ſe alios fallunt.

De comicorum verſuum materia, partiúmque quantitate ſatis diſputatum eſt. de ipſarum partium numero de inceps videamus. Principiò quod ſuperioribus libris ſtatuebamus, hîc repetendũ eſt, Verſus per initia breues fuiſſe, duobus ad ſummum contentos pedibus. id quod etiam ratione comprehenditur. Partes enim totos priores ſunt. Prius caſa quàm vicus: vicus quàm vrbs. Exempla quoque in promptu ſunt. ſic enim ortum eſſe primum ſenarium in Apollinis pugna dicebamus: illa ſimplici acclamatione, ἰὴ παιάν.

Quam quum & iterarent & frequentarent, natum aiunt ſenarium,

ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Quare apud authores fabularum audias ſingulari voce contentum verſum: vt in Eunucho,

Occidi. ſed & monoſyllabum vti dicebamus, φεῦ. Et eadem geminata voce, in Pluto, ᾶ, ᾶ. hîc quidem diſtincta, alibi coniuncta: vt in Philoctete,

Ἀπαπαπαῖ. Repetitis deinde tractibus productiores facti, ἰοὺ, ἰού.

Hoc quoque in Trinummo duplicatum fuit vt dimeter fieret,

O Callicles, ô Callicles.

Ergo cùm duũm pedum eſſent genera, alterum motoriũ, alterum ſtatarium. Qui verſus è motoriis conſtarent, in iis binos pedes ſingulis collectos tractibus feriebant. qui verò è ſtatariis componebantur, ſatis habebant ſuum cuique ſedi pedem referre. In priore claſſe fuit pyrrhichius, cuius verſus Enoplios dictus fuit: quo vſi ſumus nos primi toto poemate in natalia Sileni: cuius initium,

Modò citus ego pede celere magis ago numeros:
Abeóque Venere duce loca super alta volans.

Scenici chori certis locis: in Oreste,

Χρέος ἐμόλετέ ποτε.
Ἀνὰ κόλαδος ἀπὸ λέχεος.

Eiusdem generis est iambus, trochæus, tribrachus. In secundo sensu spondęus, dactylus, anapæstus, proceleumaticus creticus: amphibrachus, bacchius, palimbacchius, neque verò sine ratione fuit hoc. In his nánque vocib. accétionum natura quatuor aut quinque temporib. frequēs est. Ergo statarij versus ex pedum numero nomen obtinuere: ita vt heroici, quoniam sex spondæis cōstarent, senarij dicerentur: motorij verò non item: qui ob celeritatem satis haberent, ex dimidio tantùm nomen sibi vindicare: propterea quòd bini prodirēt simul. Atque ita factū est, vt quibus essent pedes bini, ij Monometri vocarentur: quibus quatuor, Dimetri: quibus sex, Trimetri: quib. octo, Tetrametri: Apud Græcos hæc. Latini verò his nominibus etiam alia addidere: non ab dimensionibus, quæ binos caperent pedes, sed à numero, quaternarios, senarios, octonarios: tantò commodius, quum vnica tantùm voce etiam imparibus constitutos pedibus nominabant quinarios, septenarios. Nam hos Græci, Brachycatalectici adiectione agnoscūt, quanti sint. Illud non eo inficias, carere nos Latina voce, vbi vnica syllaba vel defectos, vel abundantes designare volumus: quos Græci Catalectos, & Hypercatalectos nominarunt. Verum de his alibi. Octonarios autem etiam quadratos appellauimus: quemadmodū in cubica figura anguli sunt octoni: quam quum dicerent Quadrantalem, eodem nomine hosce versus insignitos voluere. Etenim constituta quadrata superficies si fluat, atque postea sistatur, quadrantal creat. Quam ob causam corpus hoc Latini Græca voce Tesseram vocitarunt: non à laterum numero, vt quidam putauere, sunt enim sex: sed ab radice constitutionis: sic enim appellant Mathematici. Præterea quum senarij plus in vsu fuissent, primúsque Boistus produxerit octonarios: eos ab ipso tractu longos nominauere. Ergo neque Gellius Ennianos versus Quadratos rectè appellauit trochaicos illos,

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm:
Ne quid expectes amicos, tute quod possis agere.

Neque

Neque Varro in septimo de lingua Latina illos ex Eunucho,

Heri aliquot adolescentuli coimus in Pyræo.

Siquidem Ruffinus author est: eundem Varronē ita sensisse: Versum septenarium fieri, quum ad senarium pes trisyllabus adderetur: apponítque exemplum iisdem numeris ex Hecyra,

Nam si remittant quippiam Philumenæ dolores.

Non solùm igitur à se dissentit ipse, verum etiā errat definiēdo. Nam & minores sunt octonariis, & maiores septenariis: & trisyllabus pes, bacchius præsertim, iambo nō solùm est aduentitius, sed etiam alterius tractus diuersi, neque dignus qui in Iambici definitionē admittatur. Et ridiculum est: nō potius ex septenis fieri septenarium, sicut è senis senarium: quam è senario, & vno pede, tanto minus trisyllabo. Sed profectò magnos viros authoritas sæpe texit, etiam malè sentientes, sicuti Ciceronem quoque fugit ratio, quum in prima quæstione Thusculana septenarios vocat illos,

Heu reliquias semissi Regis denudatis ossibus
Per terram sanie delibutas fœdè diu vexarier.

Erasmus Varronem sequutus Tetrametrum nihilo prudentius explicauit illis verbis: Iambicum tetrametrum interdū in fine fraudari vna syllaba producta penultima: quoties Iambico dimetro accinitur dimeter catalecticus. Nam quid attinebat dicere penultimam productam? Neque enim necessarium hoc est: quo loco & tribrachus esse potest, & dactylus: quorū syllabę postremę breues sunt. Aut quę est illa explicatio? quasi quū dicas, Homini interdū pes deest: quoties integro semihomine, alteri semihomini pes deest. At enimuero quis nescit tetrametros, non è duobus dimetris, sed ex quatuor dimēsionibus constare? Si quis vel partium consideret rationem, quarum singulis æquale ius sit in versu: vel originem intueatur. Neq. enim Boistus ille, aliúsve quispiam, dimetro dimetrū aptauit: sed trimetrum, quem tum lōgissimum inuenerat, monometro produxit. Præterea quis hoc audiēs, non putaret esse nefas, cęsurā facere in quinto pede? siquidem ex duobus dimetris tetrametrum ita consarcinandum est vt integro integrū addatur. Quid quod idē abusus est dimetri, trimetríque appellatione? Nā imprudēter nimis sanè

versum illum ex Andria iambicum dixit pentametrum,

Hoccine credibile est, aut memorabile.

Constare nánque ex decem sedibus iambicis oportebat. Quare trimeter brachycatalecticus agnoscetur. neque enim idem esse μέτρον & pedem, suo loco declaratum est, μέτρον enim capere motorios pedes binos. Hunc verò tam ridiculum errorem etiam in illo continuauit,

Noui rem omnem, sed est Simo intus? est.

Nihil igitur mirum, qui motorios pedes suo defraudet iure, id quod illis abstulerit, ad statarios temere trāstuliſſe. Illum nánque versum ex Andria,

Vt malis gaudeant, atque ex incommodis.

Ausus est creticum dimetrum nominare. Qui tamen pes quum sit non solùm syllabarum numero, sed etiam temporum quantitate prolixior quàm spondæus: quare solus vnam dimensionem non expleat, si spondæus implet? Eū tamen sequutus Riuius, parem erroris admisit proportionem. Siquidem trochaicis anapæstum nonnunquam interseri scripsit, causa celeritatis. quod dictum cum illo superiore sanè conuenit. Idem nanq; sentiūt, quū ille creticū ad iābum, hic anapæstū referat ad trochæū. At qui pes ita esset quatuor prędictus tēporibus, vt duo simul vnā efficerent syllabam plenam ponderis & grauitatis, non potuit inter cursores illos annumerari: præsertim quū iambo similior esset anapæstus, quàm trochæo. vterq enim à breuibus incipit, in longā desinit. quātò enim est iambus grauior trochæo, tantò est anapæstus dactylo. Quamobrē haud leui de causa factū est, vt grauissimi poematis grauissima pars chorus ad grauissimi pedis maiestatem ipse conferret, scilicet anapęstum. Quid quòd ille nullāposuit rationē, propter quam trochæus esset iābo volubilior. at verò cum Græcum nomē excitabat nos: tū suberat ratio. Nā qui & syllabarū numero, & temporū ratione par esset iābo, nō potuit eo esse celerior, niū sanè temporū, tempora q. differentiū syllabarum situ, qua re vna fieret illi dissimilis. Trahit enim trochęus syllaba priore vocē ita, vt in posteriore emolleſcat, ac quasi euanescat Iambus à contrario celeritatem profestus, grauitatem præstat. Itaque sanguinarius pes, & ad vulnerandum promptus. indicat & impetum primò, & statariam pugnam mox. Id quod Hipponax acerrimo vir ingenio cùm animaduertisset: quam ratio-

Trochæus qua ratiōe Iambo volubilior.

Iambus pes sanguinarius.

nem impetus in pede agnosceret, eam in peculiarē pedi versum transtulit: vt sicut iambus in syllaba longa pertinax pugnaret: sic ex iambo constans versus in lōgum pedem incumberet. Leniorē nánque ratus iambum, quàm vt ad impressionem faciēdam satis esset in quintam prælato sedē, succedere ei spondæum fecit. quare id quoque iudicio consequuti sumus nos: propius ad naturā partiū accessurum fuisse totū versum, si iambus imparibus, trochæus paribus sedibus cōstituti fuissent cuius rei exemplū, quia res est minus vsitata, è nostris poematiis subiiciemus. hoc ex iābicis, *Malis fortuna cornucopiæ fundit.* hoc ex trochaicis, *Si plaudit malis Fortuna, quid iustis fit?* Qui numerorū sonus, aut flexus sicui videatur absurdus: is meminerit, aurium consuetudinem violentam esse: ac propterea noua, & inusitata non tam semper admirari quàm sæpe respuere. Verùm magnoperè nostra interest, qui quoad licet Aristotelis exemplo rerum causas inuestigamus, venari rationem, propter quā cùm iambo sedē assignarēt prisci, maluerint eideferre pares. Nā si in senario, siue ille fuit dactylicus, vna tātùm satis fuerit, quinta scilicet: siue spōdiacus, vna itē cōtētus est, quippe sexta: quare trochæo impares alias iambo designarūt. nempe hoc prēter naturā factū videtur. Etenim per initia si solis aut iābis, aut trochęis cōstabāt vers⁹: videtur sanè prima quę que sedes vtriq; ęquè debita fuisse, quib. vt respondeā, sic mihi agēdū est. Nō esse rerū naturā secutos veteres poetas. Multa illis ꝑ libidine facta fuisse: multa fortuitò exci disse. quę postea ꝑ legib. probarētur. Vnū illud satis constat: cùm trochęo sedē primā retinuissent: nō inconsultò diuersam ab ea, & aliis imparibus aduerso pedi iābo constituisse, quare autē hāc huic, illā illi reddiderint, ꝑfectò haud facilè est iudicatu. Atq; hīc quidē ita sentit Priscian⁹ quoniā, inquit, in secūdo pede cū dimetiēdo feriretur versus, minor ei loco mora debita est. At mihi contrà videtur: maiorem deberi moram in pronunciando, vbi tempore ipso immoramur, & falsum esset: ibi positum pedē, quia feriretur: sed contrà, verum: ibi feriri quia pes ponetetur. At hoc quęrimus nunc nos, quàm ob causam ibi positus sit. Prēterea si ea ratio est: quomodo cōstabit in trochaicis, qui ibidē feriūtur? Vt igitur quęstionis naturā consideremus, docebit, nos verborū inuentio, initia

vocum à longis esse, in breues desinere. Nã tametsi breuis syllaba natura sua prior est quàm lõga, quippe simplicior: tamẽ per initia inuẽtionũ cũctabatur primùm, quæ causa est, vt vocum fines in pronuntiatione obscurentur. ita enim meditantis & consulti animi, suspẽdere vocem nõ pręcipitare. Quapropter tam in versibus quàm in soluta oratione, postremarũ syllabarũ nulla est habita ratio. His argumẽtis iambo trochæum fuisse antiquiorem, & anapæsto dactylum, par est. ergo trochaicum versum iambico priorẽ. Quare cùm primæ quæq; sedes trochæo fuerint peculiares, altereilli relictę sunt. adhęc cùm esset pes volubilis trochęus, statim sese ingessit in versum. Iãbus autẽ grassator ille idẽ fecit, quod ciuilib⁹ in reb. plurimis consueuimus. quippe curamus vt oratio in principiis grauis ac sedata sit. Pugnã quoq; cautius aggredimur primò, quæ postea incitatu efferuescat. Sic ad saltum vbi nos comparamus, fortius pedẽ figimus, vt statariæ moræ maiorem impetum subiiciamus, sic Aristoteles imperator noster, omnium bonorũ artium dictator perpetuus, motum omnem sub finẽ probauit esse cõcitatiorem. Ita proposito spondæo, & iãbo, satius fuit ab hoc illum excipi, præterea recẽtissima quaq; memoria ferè metimur ipsas reis. Igitur assignata prima sede trochaico, vltima quoque necessariò finitur trochæo, quæ sedes, primã dico, si iambi fuisset, in vltima iambũ nullum haberemus. nunc in hac ille cùm sit: pares ei sedes, quippe quæ huic responderẽt, attribuendę fuère: vt recẽtissimo sono scilicet nouissimo, aures spectatorum captæ detinerentur.

QVÆ PARTICVLATIM SINT ANIMADVERSA.

CAP. II.

HÆc ferè sunt, quæ de vniuersa re dicẽda erant. Reliquũ est, vt ad ea, quę particulatim animaduersa sunt descẽdamus. atque equidẽ vt sese offerẽt, ita ea describã. Sit ergo quod affert Erasmus ab Adelphis eo versu, *Quid is fecit? quid ille fecerit? quẽ neque pudet.* Cùm enim agnosceret senariũ, neque rationẽ inire posset dimensionum, abstulit alteram è liquidis in pronomine *ille*, id quod vt ego fateor, & posse, & solere: ita tria dico. Primùm non esse opus amotione liquidæ illius ad syllabã corripiendã: id quod

quod supra satis demonstrauimus. Secundum, ab eo creticum in quarta sede constitutum: quem tamen pedem adeò euitarit, vt euerterit multa. Postremò versus aut ab eo disiectos, dissipatósque, aut aliorum incuria solutos ipsum præterisse. sic enim legendi sunt,

Quid tristis es? rogitas me? vbi nobis Aeschinus
Siet? quid tristis ego sim? vbi dixine hoc fore? quid is
Fecit? quid ille fecerit? quem neque pudet. vbi verbum *siet*, quod & alibi sæpe, vnica syllaba concretum fit. Sic ex Andriæ illo sibilum abstulit, non vnde debuit, *Quis igitur est relictus obiurgandi locus?* sibilum, inquit, in pronom. *quis* eliditur. at verò cùm necessariò iãbicus sit: nullo pacto ad eum modum secari possit: sed ex participio tollendum est. Sed & illum malè dimetitus est, *Perij obsecro, tam infandum facinus, mea tu ne audiui quidem*, ait esse trochaicum catalecticum: qui fit integer quadratus iambicus: neque ad trochaicum distorqueri possit. Etiam plus in illo errauit. *Fortè ad nos redierit, vise amabo nũ sit, iam faxo scias.* Nam vt euaderet Amphimacrum, non est veritus sui trochaici caudam etiam vltra pedes octo trahere. Quod sit argutet *scias* esse monosyllabum: quis erit tam impudens, vt tertium pedem trochæum posse dici putet? Cæterum si cæteri omnes sint quadrati: etiam hunc, qui sequitur iambicum malim, nulla facta in prima voce collisione, *Quo ille abire ignauos possit longius, nisi si domum.* In prologo autem Andriæ eo versu, *Nam in prologis scribundis operam abutitur.* Cùm diceret vocis huius *prologis* primam syllabam esse à Terentio productã, addidit sanè friuolam rationem: Latina, inquit, consuetudine: quibus mos est, eam præpositionem productam habere. at enimuero in Latinis vocibus producant, in Græcis Græcè agant. Itaque & in Heautontim. *Oratorem voluit esse me, non prologum.* id quod neutiquam vocalis ratione, aut temere factum est. sed vi sequentis liquidæ, sicut in illo,

Vt pernoscatis ecquid spei sit reliquum. Geminatam igitur ibi quoque sentio. etenim hoc nisi essent soliti facere: mille aliæ erant viæ eadem penè verba versu concludenda, vt rem nouam aut inusitatam euitarẽt. Cæterùm noua neutiquã erat, sed peruetus, vel ab Homero vsque. nam in Hymnis μέλος in Iliade ἐλώρια, atque alia multa eiusmodi produxit. atque etiam nunc plurimæ nationes

adeò eraſsè pronũtiant eam literã: vt intus eſſe aſpiratiõ videatur: Ruteni, Gabali, Aruerni, Germani, Taurini. Thuſci verò & Hiſpani tantùm addũt ſpiritus, vt vbi Latinè geminatur, aliud audias adiunctum. Sed nulla gens pinguius enuntiat eũ quàm Turcæ quibuſdã in vocibus, quãquã in illo prologi verſu cõminiſci queas, quominus ſi nolis, geminetur. Sanè coniunctionẽ, quæ prima in eo vox eſt, ne collidito: quod ſæpe tum in ea fabula, tum in aliis factitatum eſt: veluti in Eunucho, *Vnà ire cum amica imperatorẽ in via.* quippe ſi ita legas. nam alij ſic: *Vnà ire amica cum*: ſicut, mecum. Verùm ad producendas breues præpoſitiones, geminatæ ſunt & aliæ conſonantes: Reppulit, Reddidit, Retulit. Illud autẽ à Donato in Hecyræ prologo, *Prope iam remotum iniuria aduerſarium*: minus rectè. ait enim ibi geminatã. at tametſi geminari conſueuiſſe fatemur, nõ tamen eũ fuiſſe locũ affectandæ nouationi: qui locus ſibi iãbum, quãdocũq; poſſet, aſciſceret. Sicuti non minus infeliciter Priſcianus, qui cùm *reducis* geminare mutã diceret: idq; exemplo vellet probare: dimetrum attulit ex Epodo ad hunc modum, *Reducet in ſedem vice.* quid enim aiat ſi negẽ? neque enim pedis neceſſitate nobis perſuadebitur. Quid ſi cõtendam ab Horatio non eſſe factum: qui quoad poteſt, iambos etiam aucupatur? cur igitur abiecerit genuinum pedem? quam ob cauſam admiſerit ſuperuacaneum elementũ, vt illum excluderet? Melius feciſſet ſi ex Hecyra,

Remiſſan' opus ſit vobis, an reductam domum. Sed hoc alibi quoque diſputatum eſt. In ſcena quoque primi actus quinta, cum Pamphili orationi interueniſſet Myſis, atq; ſuis vterque ſeorſum affectibus vteretur: verſus interſeruit. diuerſos quoque poeta, quos Eraſmus confudit. ſic igitur ſunt legendi.

Hocne eſt humanum factum, aut inceptum? Hoccine officium patris? Quid illud eſt?

Proh deûm atque hominum fidem! quid eſt ſi non hæc contumelia eſt? ſic enim etiam alio genere Myſis vtitur iterum,

Miſeram me! quod verbum audio? cui reſpondet illud Pamphili. *Quod ſi ſit, pereo funditus.* In eadem verò ſcena verſum illum,

Proh deûm atque hominum fidem! nullène ego. appellat dimetrum

metrum redundante pede: laxè nimis ſanè. nam quam obrem non quinarium? quare non trimetrum brachycatalecticum? quis audiuit vnquam verſum vllum pede eſſe redundante? nonne ipſe il everſus talis eſt hoc ipſo pede, quem dicis redundare? Illud quoque malè dignoſcere viſi ſunt cùm actus ſecundi initium putarunt eſſe debere caudã eius verſus, qui primũ claudit actũ. Sic enim legũt,

Hoc ad morbum, hoc etiam teneo. Quid ais Birbia?

Nemo enim dicat a dimidio verſuum incipere actus. Deinde apparet Myſidis abeuntis feſtinatio, vt Glycerium conſolaretur. quare actus rectè ibi terminatur. Abrupit ergo ſermonem, & verſum mutilum reliquit. Præterea ſicuti diximus in primo, inter actus Comœdia vetus interſerebat choros, diuerbia, conuerſiones, affationes atque alia ciuſmodi. noua Comœdia rarò gregem, niſi in fine. Choragum etiam legimus apud Plautũ, omnino verò tibicen canebat: quod è Pſeudolo etiam alibi recitauimus.

Dum concenturio in corde ſycophantias:
Tibicen vos interea hîc delectauerit.

Tanto igitur interuallo, quibus artibus Charinus Myſidis expleſſet verſum, quem non audiret? In eadem verò ſcena ita peruerſè legit, vt alterum nouariũ faciat, alterum pro ſenario reliquit ſic,

Quæſo ædepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non poteſt: velis
Quod poſſis, Nihil aliud niſi Philumenam volo.

Cùm tamen optimi ſint octonarij, ſi verbum *velis* ſubducas in principium poſterioris. Etiam eodem cum ſuperiore conſilio monometrum vocat illum,

Ah quanto ſatius eſt. Dimeter enim eſt brachycatalecticus. ſed & nulla neceſſitate mutat *abi* in *abin'*, ſiue *abeas*: cùm fruſtrà putat alioqui nõ poſſe cõſtare verſum. nã & trochaicus eſt, ſi collidas: & iambicus, ſi non collidas. Ad hæc maxima vis eius vocalis, quã videmus vltimam in verbo *abi*, vt illo pulcherrimo verſu, quẽ è ſua Ciri trãſtulit ad paſtores diuinus Poeta, *Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.* Et aſpiratio prohibet eliſionẽ: veluti ibi, *Hecyra eſt huic nomen fabulæ. hæc cùm data eſt.* Sic imprudenter nimis elidit ſibilũ ex pronomine illius verſus, *Sed iſtud quid nam eſt? hodie vxorẽ ducet aiũt Pamphile,* quid per ſe ipſe nulla facta interpolatione rotundiſſimus ſit octonarius.

Nam quod monet, in nomine *suspicio* tertiam à fine prælongam duci, verum est: sed neque noua res, neque sine ratione. nam & Plautus ita scripsit, *Et ne in suspicione ponatur suspicio.*

Et clandestina vt celetur suspicio. sed satis nimis, cum & apud Ausonium sint exempla. Tum autē satis liquet, duas in vnam vocales coaluisse: nánque ab eo quod esset *suspicium*, suspicitio fuit. Itaque vbi erit breuis, tum intelligetur syncope: vbi longa synæresis. Ex eo quóque versu Andriæ, *An non dixi hoc esse futurum? dixi. quid meritus es crucem?* Prisciani authoritate dicit, tolli verbū substantiuum: Quod in loco mihi oblatam sentiam occasionem, duos simul emendandi magnos viros: illum qui errarit: hunc, qui non correxerit. est enim octonarius integer. Illud verò eius propriū, cuius culpā in aliū transferre nequeat. nā verbū substantiuum *adfuerunt*, trisyllabū professus est eo versu, *Cùm in pariendo aliquot adfuerunt liberæ.* qui tamē versus senarius iambum habet in quarta. Ferendus tamen erat quasi lapsus, nisi altero errore culpā cumulasset. cùm primam auferri syllabam iubet ex eo versu, *Aufugistin'? hera, factum, satin' id tibi placet?* Integer enim senarius est, etiam nulla facta detractione: spondeis duobus, anapęsto, duob. dactylis, iābo. Ibi temere transfert inferioris syllabā in superiorē: contrà debuit transferre in Hecyr. neque transtulit, *Quæ dico parui pendent. porro hoc iurgium ad Vxorem: hæc cuius fiunt consilia omnia.* sicut interiectionem quoque debuit ascribere priori versui in Adelphis, vt sic legeretur *Syre, præceptorum plenus istorum ille, phy, Domi habuit vnde disceret. fit sedulò.* Restituisset etiam in Hecyræ versu verbum, vt fit septenarius, ac priori par: sic, *Tecum ferantur. dixi: ita vt iubes fatiam pater.* non oportet errati loco censeri in Andria, eo versu, *Tu rem impeditam & perditam restitues? hem quo fretus sim.* in quo dicit *hem* extra versum ab alio potius additum, quàm positum à poeta: cùm tamen sine eo mutila sit sententia. & sibilus elidatur, vt alibi sæpe, quo sit iābus in octaua, sic audacter nimis aufert verbum *cupio*, ex illo Eunuchi, *Cupio aliquos parare amicos beneficio meo*, vbi commodius eximeret sequentem vocem sine vllo carminis detrimento etiam constante sententia rotundiore: verùm aut fit proceleumaticus primus pes, & alter amphimacrus: aut pronomē quod in postremo loco est, demittatur in versum alterum subsequentē, qui nihilò

secius

secius sit senarius: sic, *Meo. id amabo, adiuta me, quò id fiat facilius.* possit *facilius* esse trisyllabū, sicut *potius* bisyllabū. & apud Lucretium, aliud est pyrrichius dactyli dimidium. Rectius erit, si quemadmodum alibi, meo sit monosyllabum. Igitur elidetur in vocalem sequentem, vt fiat anapæsti vltima syllaba in secūda vocis huius *amabo*. Iniquior verò fuit illi versui Hecyræ, *ex quo* dū particulam expletiuā deleuit: qui tamen ita vt est, cum sequentibus cúmque præcedēribus octonarius sit, *Mane dū sedes, timeo ne aliud credam, aliud nuncies.* Hoc ibi cùm abolet: ita alibi ęquè importunè addit de suo. veluti ad eū versū ex Eunucho, *Par pari refero, quod eam mordeat*: modò addit *nunc*, modò, *mox*: modò, *sic*: modò nescio quid. ego verò nihil immutandū censeo de cōsilio poetæ, qui integrum prouerbiū, sicuti circunferebatur, ita interseruit trochaico tractu. Quare audacius etiā *remordeat* suppositū est, nā siquid adiūgas, versum labefactes: si nihil, nihil itē ad cōcinnandū versum opus est, præsertim cū hoc exēplo nō solùm legatur in omnibus exēplaribus: verūetiā recitetur à Cic. in Epist. ad Lent. & Plautus in Mercatore. ita impunè ille sibi putauit licere, si in quoslibet versus debaccharetur. Qua impudentia illi quoq. apposuit, nūc: *Alio pacto honestè quo hinc modo abeam, nescio.* neq. enim eliditur vocalis: sed incolumis *sua* natura perstat longa ante aduerbij aspirationē, *hinc*: atq. ita decurrit trochaicus octonarius catalecticus. quēadmodū in verbo monosyllabo nulla itē collisio fit, neq. in aduerbio eo versu. *Ora me, obsecro te verò Phædria. i. intro. hoi, hei.* Corripit etiā syllabarū quantitates: velut in illo eiusdē fabulæ, *Sic est. inueniam hodie parē, vbi pol referam gratiam.* Ausus est dicere: aduerbij huius *hodie*, primā produci: Quoniā, inquit, idē fit, ae si dicas, hoc die. At quod nusquam est, narrat. Etenim cùm est Hoc die, propter positionē producitur. nā suaptè natura breue pronomen est. sicut eius compar. hic: Greçū ὁ. Quare illud Virgilij,

Hoc erat alma parens: non solùm propter interrogationem: sed etiā ob syllabæ seruitutem legūt hocce, ij qui existimari sunt doctiores. Breue nánque fuisse, vel inde deprehenditur, vbi cōsonante admissa in aduerbio *hodie*, correpta est. Id quod & in aliis, & in Hecyra deprehēdas.

Visum est. certóne? certè deus sum, si hoc ita est. verū reperiæ.

Est enim pronomen *hoc*, secunda syllaba dactyli, qui est in quinta sede. Quapropter versus, de quo nunc est controuersia, septenarius iambicus existit. In cõuiuio autem poetico illum ex Eunuchi prologo,

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur. ait mendosum esse, neque enim Scazontes in ea genera carminum admitti. Itaque vt metrum corrigeret, linguam Latinam depranauit, cùm supposuit *condonabitur.* nam quis alius quàm Barauus dicat. Tu condonaberis à me commentario? An fortasse, vt nihil non audet, ausus est ἀναγκαίως, ac nihilominus casum apponere? quidã tamen malè conciliati sequi nialuerunt eius temeritatẽ, atque suis typis ita scriptũ esse garunt. Quod si pro se facere putant versum ex Phormione illum, *Argentum quod habes condonamus te*, vehemẽter errant. Est enim hoc illi simile, *Vrbem quam statuo, vestra est.* Et hoc illis, ex Aulularia, *Pici diuitijs, qui aureos montes colunt, ego solus supero.* & ex Amphitruone, *Naucratem quem volui inuenire, in naui non erat.* & aliis alibi multis. At equidẽ puto veteres excitandi spectatores gratia, næuos hosce aspersisse. neque in ea re falsus sum. Nã quî decuit minus, spondæo claudere iambum, quàm dactylicum sistere? Terentius sanè non sine arte grauitatem & lenitatem, & constantiam animi ostendens, remisit de iambi acerbitate. néve sine exemplo vetustiorũ factũ putes: multa tibi loca excutienda sunt. Amphitruone *Quod ego hùc processi sic cum seruili schemate.* Qui quia suspectus est ob flexionis nouitatẽ: habeas alium, *Agè nunc reside iam. cæ ne modò ne graxeris.* Non enim melius fugerit ad *graxeris*, quàm ad *faxeris*, vbi *faxis* legitur. Accipies etiam vnum ex eadem fabula, *Auis me ferè consimilem faciam, vt prædixti.* Adducerem & è Casinæ prologo: nisi suspicarer verba esse transposita, *Clerumenoe hæc vocatur Comœdia Græcè.* Tamen si transponas, nihil profeceris. neque enim constant dimensiones. Eadem ratio ex Truculento *Rediit animus, de me soleas. cedo vinum.* Ex Casinæ prologo eadem cautio.

Ratione vtuntur, ludos ne minem poscunt, possis enim transferre. at non in Pœnulo, *Gerra germanæ, atque ædepol nõ ego* Ἀμφι. neque in Mostellaria, *Nunquid ad merendam istic erat? quid nunc quam mox?* & altero eiusdem. *Vide vt fastidit similis mihi? sum. sic sum.* in Cistellaria, *Tibi nunc prodimus, ac confitemur cistellam.* nisi sit *cistula*: vt alibi in eadem. Quod autem eiusc

eiuscemodi terminatio grata fuerit: patet etiã ex catalecticis, vt in Captiuis: *Cui nũquam vultũ tranquillauit gratis.* & in Aulular. *Nam si ignis viuit, tu extinguere extẽplo*, alij legunt, *extẽpulo.* Nondũ memini, & vox Hethrusca est, non Latina. & in Asinaria, *Qui mi ausultabunt, facient obsequelam.* sed & Aristophanes ἀχαρνεῦσι, Λέξον τ' ἀδιωσύνοισιν ω ξυνδρασσίβα. Quinetiã in octonariis, in quorũ fine maximè videtur expetendus iãbus, vt aliquẽ modum statuat tractui pedũ longiorũ, nõ pepercit vetustas illi sedi, quominus occuparetur spondæo, quemadmodũ in Amphitruone, *Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatum,* & ille, *Id Sosiæ factũ est opera, qui me hodie quoque præsentem ausit.* Ac ne in illis quidem seruauit Latinitatẽ. *Ne te iratus suus sæuus dictis prosequat, scio.* Substituit enim pro *sæuis dictis, sæuidicis*, at sæuidicũ mobile nomen est: cui igitur hærebit? An ille inuenit vsquã in naturæ legibus, accidens sine substantiuo: vt imponeret Grammaticis adiectiuũ sine substantiuo? in eadẽ verò scena etiã pedũ numerus eum fugit. Nánque iambicũ senariũ hypercatalecticũ dixit illum, *Non possum adesse, ah quid agis? quo abis Antipho? mane.* Habet enim ante postremũ pedẽ, qui est iãbus, tres pedes trisyllabos, duos dactylos, vnum anapæstum. Atq; verò indoctè illũ quoque eadẽ sectionis insciitia metitus est. quippe brachycatalecticum appellauit. in quo periculũ potius imminet, nequid redundet, *Et illam simul cũ nuntio tibi hîc ego affuturũ hodie scio.* Est enim, nisi interpoles, lõgior octonario toto pede. Primus pes, vt fiat tribrachus, inde iãbus, spondęus, creticus, iãbus, spõdęus, anapæstus, iambus. Ad conficiendũ verò creticum, quinque syllabis opus est, ita vt ex octaua & nona vna fiat. Ficut illum quoque minus bene octonarium hypercatalecticum, *Probo. huic filium scis esse, audiui in Asia. non est pater.* Si enim talis est: ergo postrema syllaba vocis huius *pater*, ea est quæ redundat. quare necessariò præcedat trochæus. Quod si ita fit vt trochaicum efficias, anapæstum ponas in prima sede, non elisa posteriore vocali huiusce aduerbij *probè.* Tum verò, quid facias? vocis huius *Asia*, duas syllabas posteriores in vnã cogere cogeris. quid tũ postea? tandẽ verò exit septenarius, non octonarius. vt dicebat. Sin malis iãbicũ quadratũ, *audy*, pronunciandũ, vt *Asia* fit anapæstus, & *probè* iãbus. Mihi plus placet vt *filiũ* fit bisyllabum, *probè* nõ elidat vltimã. sic erit octonarius,

In Phormione frustrà laborat transponẽdo verba, vt numeris consulat eo versu,

Vt ad pauca redeam, & mittam illius ineptias: mauult ita legi, *ad pauca vt redeam*. at verò verbum *redeam* bisyllabum esse vel sexcentis locis, vbi opus est cõstat. Eximit etiam vocalẽ huius præpositionis *per*. eo versu Adelphorum, *Per oppressionem vt hanc mihi eripere postulet*. nempe frigidum admodum est, ne dicã absurdum fugæ nouum genus, quo euitet creticum fatalẽ illum: cùm tamẽ adeò molliter pronuntiari possit. vix vt diuertat à natura spõdei. Quem si tãtopere exhorret: at sciat primas tres syllabas, ex iis, quas diximus legibus, conficere tribrachum. nomen enim hoc, *oppressio*, primam corripit, quæ est *ob* præpositio, & secundam, quia est à verbo *premo*. Sed iam vereor nequis eorum, quos ille multis locis premit fabulis atque irridet, reponat ei gratiam: cùm in verbo hoc, *postulo*, sciant ab ipso extritam mediam vocalem. magno enim in periculo est, ne ab illis barbarus appelletur: propterea quòd Germani præsertim nostrates Vindelici, Carni, Norici, item Sueui, Saxones ita illud verbum pronuntiant: vt vix ea vocalis exaudiatur. Verùm equidem neque irridebo maternos auos meos, neque hominis consilium: quippe qui memor sim eius versus ex Casina, *Nunc ne tu respondere postules me tibi*: in quo non magnum faciat flagitium, si ita pronũtiet sicut in periculo, tametsi alio modo metiti eum sumus, non igitur iudicium reprehendo, sed iudicij locum. Ei nanque versui optimo atque pulcherrimo quadrato hanc iniuriam faciebat, *Cùm is nihil promereat postulare id gratiæ apponi sibi*. Verùm & hic nihil necesse habeas concidere: & memineris in verbo, *tollere*, vnde fit, primam natura breuem esse: quod patet magis in præterito, *tuli*. Non enim geminasse veteres & Varro author est in voce *tera*, & Verrius in multis, vt ex Festo constat. Cæterùm Erasmus eam curam in alium versum vtinam transtulisset ad nomen hoc, *periculo*, potius quàm tolleret omnem sermonis elegantiam, atque adeò Atticismum scilicet pronomen: hoc est autem ex Andria, *Sine omni periculo. Nam hocce haud dubium est quin Chremes*. Præsertim cùm anapæstus esse potuerit in prima sede. Etenim *omnis* primam corripit natura. ductum ἀπὸ τὸ ὁμῶς, Vniuersitas sanè fit ex rerum coniunctione. nempe

nempe vniuersum. extra quod nihil est. Illas verò, mutam dico siue semiuocalem & liquidam non potuisse cogere syllabam ad producendum, & pueri sciunt, & Priscianus docet ex Callimacho.

QVÆ EX BEMBI CODICE TERENTIANO.

CAPVT III.

QVæ nobis videbãtur animaduersione digna ne præceptorũ nostrorũ inscitia aut incuria, quę nostros animos occuparat, diutius grassaretur: satis explicata puto. Neq. pręterea quod adderetur, quicquã mihi inmentẽ veniebat, nisi Bẽbus & suam & vetusti codicis obiecisset authoritatẽ. quę quãti faciẽda sit, ex his colligi potest: Ex Andria in nostris legitur sic, *Quæ si non astu prouidentur: me aut herũ pessundabunt*. Ille verò ita legit vocibus transpositis, vt cretici offam istis ob os obiiciat, *Quæ si astu nõ prouidentur, me aut*, &c. creticus enim est in tertia sede. nisi Aeolico elemẽto exacto, fiat anapęstus: fiet autẽ septenarius. Itẽ in Heautontimorumeno sic legit ille, *Pergin' mulier odiosa esse? nullámne ego rem in vita mea*. at in nostris sic, *Venire in mẽtem, mi vir. oh pergin' mulier esse? vllámne ego*. vbi vides, si addas omnia verba illa quæ præcedunt exprobrationẽ senis: versus fiat stadio lõgior. At illi octonarij sũt. Quin lepor quoq in illis maior est, *Oh pergin' mulier esse?* plus enim est, esse mulierem quàm odiosam. In altero autẽ sequete, *Rem vnquam volui. quin tu in ea mihi aduersatrix fueris Sostrata*: Bembus ita legit, vt vna defiat syllaba, sic, *Volui quin tu in ea mihi fueris aduersatrix Sostrata*. Locutionẽ quoque ne leuiter pertrãseas: ille enim dicit, *nullámne rẽ volui*. sanè tolerabilis sermo cũ hoc verbo *volo*. negationẽ quę in nomine est, in verbũ transit: & fit, *vllam rẽ nolui*. nequeas verò cũ verbo substãtiuo, *nulláne res est?* Quo nãq. modò esset, si nõ est? Neq. melius procedi in illo ex eadẽ. sic enim legit, *Sustulisti? sic est factũ. Domin'? ergo herus damno auctus est*. Nostri sic: *Sustulisti? sic est factum. Domina, ergo herus*, &c. at duo sũt, quæ dissuadẽt recipiẽdũ. Primũ, versus qui trochaicus sit. quare in quinta sede iambũ ille statuit, nos anapæstũ. Et minus simile veri fuit, domi educatã atque herũ tãdiu latuisse. erat enim Comica domus, i. modica: quã vel vna Bacchidis cœna senex penè accisam quereretur. Iccirco inepta fuisset interrogatio. Neque

erat auctus damno, quòd educasset domi. Longè enim minus impensarum sit si domi, quàm si foris alãtur liberi: sed quoniam filiam sustuliisset, quam exponi iusserat, cui dos paranda foret. Sed ille in Eunucho, toto verbo longior est, temere repetito. sic enim legit, *Idque adeò si sam, visam si domist. quisnam hunc à Thebaide exit?* Sed profectò videtur quispiam non pessimi iudicij neglectis numeris lepôrem quęsisse orationis. sicut eadem fabula. *Nihil præter promissum.* nam nos legimus. *nihil prætermissum.* & bene cecidit: quòd hîc argutia etiam dimensionibus locum reliquit, si *nihil* sit monosyllabum, quod sanè volumus. Vult autem dicere, Phædriam nihil prȩstaturum eorum quæ militi pollicebatur: neque quicquam illum prȩter promissum, i. verba, non rem, laturum, sed in eadem lepor item nitidissimus est, iis versibus, *Illum liquet mihi deierare mensibus Sex septem prorsus non vidisse proximis.* Nostri enim vulgatè nimis legebant, *Sex vel septem.* Cæterùm & à numero excluditur coniunctio, & sermonis puritate: sicuti si dicas. Quinquaginta plus minus annos natus sum. & Horat. ita loquutus est. & modus idem cùm dicimus, Plerique omnes. est enim figura augens per emendationem. *sex*, imò, *septem plerique.* imò *omnes.* Illud quoq. lepidius apud Bembum in Heautontimorumeno, *Confitere tuan obsecro. isthuc inimicis fiet.* quàm quod legitur ab Erasmo & aliis, *Confitere tuum non esse? ah obsecro te, isthuc inimicis fiet.* Splendidior est oratio, negatione repetita sensu non verbis. & necesse est ita legi: quoniam præcedentes versus hic concinnat: quos versus tam Bembus quàm Erasmus malè disponit. Bembus sic,

Subditum se suspicatur. subditum? ain' tu? certè sic erit mi vir.

Erasmus sic, *Subditum se suspicatur. subditum ain' tu? certè inquam mi vir.* Verùm vterque lõgior est: Erasmianus vnâ syllaba, alter etiã pluribus. quare ita legendi sunt, vt sint trochaici octonarij catalectici, *Subditum se suspicatur. subditum ain' tu certè inquam. Mi vir, cõfitere tuan obsecro isthuc inimicis fiet.* Sic etiam in Adelphis neuter est illis duobus versibus audiendus. Bembi codex sic,

Obsecro mea nutrix, quid nunc fiet? quid fiet, rogas?
Rectè ædepol spero, modò dolores mea tu occipiunt primulum.

Erasmus sic, *Obsecro mea tu nutrix, quid nunc fiet? quid fiet, rogas? rectè.* Erasmus in primo malè collocat aduerbium *rectè*,

rectè. Bẽbus malè omittit pronomen *tu*: vt sint Iãbici quadrati. Hęc quidẽ manifesta lectio. At illa ambigua vtra sit probior. In Heautontimorumeno vetus exẽplar sic habet, *Hunccine erat æquum ex illius more, an illũ ex huius viuere? & Quod illum insimulat durũ, id non est. nam parentum iniuriæ Vniusmodi sunt fermè: paulò qui est homo tolerabilior: Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò coniuniarier.* Bembus & aliquot exi mit verba, & alia serie digerit numeros, *Hũccine erat æquũ ex illius more, an illũ ex huius viuere? Et quod illũ insimulant durũ, id nõ est. Nam parentũ iniuriæ, vniusmodi sunt fermè. Scortarì crebrò volunt, volunt coniuniarier.* Sed numeros obterit Bembus quarto versu: in quo & trochæum inuenias tertia sede, & iambum septima. Quare errorem subesse necesse est. & confundit versuum tum genera, tũ quantitates. nostra autem lectio nihil horum. Sed asperior paulòvisa est sententia: quæ tamen non sit. ita enim dicit, Patres duros nihil remittere de imperio, quod in liberos exerceant: omnia animi laxamenta prohibere. at qui paulò est tolerabilior, aliqua sanè patiatur: sed nequaquã crebrò ea fieri. mutauit autẽ nominũ numerum Terentius, cùm in singulari dixit *paulò qui est tolerabilis*: debuit enim subdere, *non vult crebrò scortari liberos suos*: sed retulit numerũ ad vniuersitatẽ patrum. Et in singulari tolerabilem posuerat, quoniam sunt rariores: Ita mutat numerum in Eunucho, *Eunuchum porrò dixti velle te: Quia sola viuuntur hus reginæ.*

Quem locum alibi ostendimus è philosophiæ fontibus deriuari. Pluralis enim numerus est, quasi dicat de specie in cõmuni. Singularis, quia de hoc solo Eunucho Aristoteles & Theophrastus sua vterque in historia frequentissimè vsurpant hanc transitionem. Quam mutandi vel rationem vel licentiam hoc loco aliquis minus licere cùm putaret: sublatis illis verbis, *paulò qui est homo tolerabilis*: quæ vitia prohiberent patres in nostra lectione, ea fecit patrare filios in sua. Antequam exeamus ex hac scena, Laudabitur lepos ac venustas eorũversuum in Andria: in quibus claudũtur iambi trochaica dipodia: quam mistionem in extremo primi declarabamus:

Adhuc a hillis quæ assolent, quæque oportet
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.
Nunc primùm fac isthæc vt lauet. pòst deinde
Quod iussi, ei dare bibere, & quantum imperaui.

HÆc sunt, Sylui fili, quę laborioſiſſima opera excuſſi tibi: maioré-ne tædio tot ineptiarum, an metu ne pari inſcitia caperere neſcio. Omiſi verò multa carmina controuerſa, aut ambigua, aut vaſta: quæ etiam ſi ad ſanitatem rediguntur: at cura hac noſtra, vel ſic, longè minora ſint. Verùm enim verò neque tibi puerilia videri debent, qui iſta ætate literariæ laudis aditum omnem explorare iuberis ab indole tua, quæ magna ac multa promittit nobis: neque mihi plebeia adeò, in quibus (omiſſis ſtudiis grauioribus) tantos illos viros elaborare non pœnituit. Qui ſi quibus in locis lapſi ſunt, vel hoc ipſum eis debeatur, quod nos excitarint ad veritatem. cuius ſplendorem, fili mi, quouis nomine charioré habere debes. Magnum fuit Eraſmi nomen, præſertim in Germania literis ipſis renaſcentibus: maius futurum, ſi ille minor eſſe voluiſſet, nunc fretus ingenii ſui magnitudine, multa tralatare aggreſſus eſt, paulò minus accuratè. Ita à nominis claritate profecta confidentia præcipitem illum egit. nõ ſine diſpendio multorum ſtudioſorum: qui omnes cùm docti eſſe vehementer exoptarent, pauci autem laborarent: omiſſis ærumnis, quæ ipſis in antiquorum aſſiduis lectionibus multæ exequendæ erant, compendium nacti eorum, quæ Eraſmus in vnum coegiſſet ei de omnibus fidem ita habuere, vt etiam extantibus priſcorum monumentis, vnde ille vel aliquando non bona fide accepiſſet, Eraſmi nomen non pro teſte, ſed pro iudice ſtatuant in medium: atque alieni laboris, non tanquam beneficiarium, faciant authorem. quare vobis omnibus eius nominis ſtudioſis, inter quos me quoque ſanè non nolim, commodè oſtendimus atque opportunè, quid cuiuſque iudicij ſequeremini. Quòd ſi quis (vt eſt ingenium quibuſdam barbarum ac ferum) pertinacius negligat, foueátque ignauiã ſuam: ne ſaltem habeamus ab erroribus eiuſmodi vindicatum.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI
LIBRORVM POETICES
FINIS.

QVanquam in his Poetices libris conſcribendis, Scaliger noſter, vt erat cùm ingenij acumine excellenti, tum, quod in hoc homine præcipuum eſt, iudicio incomparabili, ea vſus ſit methodo, vt totus liber quantus eſt tabula dici meritò poſſit: adeò, inquam, vir ille pro innata ſibi dexteritate, perſpicuè & ordine ſingula tractauit, quibus nõ modò perfectum, omnibúſque, quòd aiunt, numeris abſolutum poetã informare conatus eſt (& perfecit profectò, ſi ad Syluium filiũ, pro quo pater omnia circũſpexit, vt in omnibus ſcientiis quam plurimum illi fieret, oculos conuertas) verũetiam oratoriæ facultatis ſtudioſo non parum luminis hoc ſcripto attulit. Nos tamen res non vbique obuias, quęque niſi attentũ valde lectorem præterire queãt, quia multũ ad vtriuſque linguæ (Græcæ nimirũ & Latinæ) authores intelligendos faciunt, qua potuit, fieri ſumma diligentia, ex quatuor primis potiſſimum libris (nam quæ in reliquis continentur, ipſi ferè capitum tituli in fronte voluminis aſcripti indicabunt) excerpſimus: vt quæ doctorum cognitione digniſſima iudicauimus, hoc Indice, ſuo quæque loco quam minimo negotio, inueniri poſſent.

A

Abscissio figura 344
Acclamatio figura 311
Accidentia an sint animæ, an compositi 202
Acclamationum atque exclamationum efficacia 299
Accessoriæ partes Comœdiæ 35
Ἀκέφαλοι versus 187
Ἀκέφαλοι quare directi 187
Achates Æneæ genius vnde sic dictus 292
Achillis saltationis genus ab argumento subiecto 66
Ἀκμὴν Græcis, rectè Latinis statū dici 50
Ἀκμὴ orationis 456
Ἀκρίβεια quæ & διατύπωσις 38
Ἀκριβὲς Græcis, τὸ ἐπὶ τὰ ἄκρα βαῖνον 308
Ἀκριβῆ febrem, non aptè a recentioribus medicis Exquisitam dici 108
Acrimonia stili in quo sit sita 462
Ἀκροχειρίζειν 94
Actionis vera forma nulla 222
Actus ab actionibus communibus dictus 38
Actus plures pauciorésve quinis esse non conuenire 38
Actus distinguendi ratio 38
Actus in Comœdia partium communes portiones maior 53
Actuum confusionem interdum consultò factam 42
Arctores extra argumentum introducti ad animorum refectionem 42
Acumen stili 466
Adagij etymologia 354
Admonitio, παραίνεσις figura 334
Admonitio figura qualis 362
Adolescentiam qua ratione describi oporteat 246
Adolescentum vestitus ab euentu & statu qualis 51
Adolescentum species 55
Adon tibicen 77
Adonia festiuitas & sacra sine ludis apud Athenienses 103
Adonin Phœnices vocasse Gingram 78
Adonima, & Adoniasmos, & Adoniæde 23
Ἀδρὸν χαρακτῆρα non rectè à Gellio vberem dici 142
Ἀδροῦ dicēdi generis definitio 140
Aediles curules plebem in ludis scenicis à Senatoribus separarunt 84
Ædilium ludi ferè funebres, in quibus nec tuba, nec fistula, nec cantu, sed tibi tantùm vti licebat 104
Æliani locus ex xiii. variæ historiæ 112
Ælianus vt sui oblitus arguitur 112
Ælinum carmen lugubre 129
Æneæ irati aduersus Helenam oratio perpenditur 282
Æneam non quòd αἶνος, vt scribit Homerus: sed quod laudandus, ab αἰνεῖν dici 229
Æneas omnibus virtutum numeris perfectus ostenditur 229
Æneas Veneris filius qua de causa dictus fuerit 293
Æni quare fabulæ vocentur 135
Ænianes & magnetes καρπαῖαν saltasse 72
Aenigmatis appellatio vnde 136
Aenigmatis definitio & etymologia 351
Aenittologium carmen 171
Aenon & mython idem esse 351
Aeolenses coloni Doriensium 74
Aeolenses in Siciliam atque Italiam delati, quomodo à Doriensibus segregati 74
Aeoles quid Doricæ veteri harmoniæ addiderint ibid.
Aeolica harmonia exultationibus apta ibid.
Aeolica harmonia ibid.
Aeolica composita 156
Aeolica quare dicta ibid.
Aequidici versus 184
Aequiformes versus 181
Aequiuoci versus 183
Aeschylus vinosus 62
Aeschylus primus in scenam tragicam ebriorum intulit spectaculum 62
Aeschylo μιξοβόας διθύραμβος cur dicatur 124
Aeschylum σχηματισμοὺς primum in choros tragicos transtulisse 65
Aeschini in Adelphis forma 55
Aetas ad quod genꝰ referatur 203
Aetatis definitio 50
Aetates & classes Poetarum 11
Aetatum diuersa exempla 245
Aetatum distinctiones quales esse debent 211
Aethiopas maledicere soli Orienti 421
Aethiopicam Heliodori historiam Epico Poetæ pro exemplari habendam 365
Affectus qui sint 262
Affectus duplices 177
Affectus à quantitate 177
Affectus in qualitate 179
Affectus à dispositione 18
Affectuum pro personarum varietate, ratio diuersa 263
Affectus versuum communes 177
Affectꝰ infelici, quales dādi sīt 272
Affectus omnium dicendi generū communes qui sint 458
Afrorū in scena qualis vestitus 51
Afrorum scenitarum tibia ex lauro fieri consuesse 79
Afros primùm plagion inuenisse tibiam ibid.
Agallis Corcyrensis fœmina 65
Agens persona duplex 49
Agens persona cur potior quàm saltans ibid.
Agētiū discursiones in proscenio 83
Agrestis multitudo qualis 240
Agrestes quomodo in scenam inducti fuerint 52
Agrestium carminum genera complura, pro ratione actionum & tempestatum 20
Agrestibus corpore insolatis ater color attributus 55.56
Ἄγρυνον, priuatus amictus in tragœdia 62
Agriculturæ œconomicæ pars quēadmodum describi debeat 262
Ἀγωνοθετῶν Olympicorum pro temporibus mutationes 199
Ἀγωνοθέται dicti qui certamina ponerent 100
Αἰγὴ, ornatus Satyricus 63
Αἴλινος cantilena texentium lanas à lino dicta 133
Αἶνος propriè quale dictum sit, & vnde nomē acceperit à laude 351
Αἰολιὸς citharæ modus à regione

Dorica 126
Αἰολοσίκων *Aristophanis* 30
Αἰσυμνῆται *Iudices decem, & præsides certaminum Olympicorum dicti* 101
Alcmanis principis ἐρωτικῶν μέλων *reliquiæ* 122
Alexander emeritis veteranis primas sedes in spectaculis assignauit 85
Alexandri Ætoli testimonium, Parodiam apud Siculos in honore fuisse 114
Alexandrum Magnum pila se exercuisse 73
Alexandri Magni συσφαιστὴρ Aristonicus Carystius 73
Alexis Comicus 31
Ἀλκτὴρ *quid propriè significet* 70
Allegoria eadẽ quæ ἀναλογία, *quæ Latinus sonat Comparatio* 330
Allegoria pro Comparationis parte altera 330
Allegoriæ nomine μῦθον, αἶνον, *& prouerbia quædam comprehendi* 330
Ἀλληγορίας *etymologia* 354
Allegoria, i. Allusionis species 350
Allegoriæ nomen rectè Apologis attribui 135
Ἄλλεσις *ab* ὀρχήσεως *quid differat* 46
Ἁλουργὴς *species purpuræ* 52
Ἁλφίστου ἔκχυσις *qui fiebat* 70
Ἁλτήρων κρῖσις 94
Ἀμάλλης *hordeaceæ i manipuli diuulsi, collecti* ἴυλοι 133
Ambitionis contrarium, aut virtus quæ in medio sit, signata appellatione circumscribi Latinis nequeunt 271
Ambitiosi qui dicantur ibid.
Ameteren Eleutheriũ, primum apud suos cecinisse amatorias cantilenas 117
Amicitiæ ius quomodo diuidatur 264
Amœbeum carmen epithalamij varium 391
Ἀμείβεσθαι *apud Homerum quæ significatio* 15
Ἀμαιβαῖον *carmen vnde dictum, & eius origo* ibid.
Amor qui veneris causa homines coniungit, quid differat ab amicitia 264
Amoris veneris adit⁹ qui sint 264
Ἄμπυξ, *pars μυδιακοῦ νόμου, in qua certaminis periculum Apollo faciebat* 95
Amphimacrus & Cretic⁹ quid 142
Ἀμφιδέξιοι χιτῶνες 63
Amphitheatrum Pompeij iussu & cura structum 83
Amphitheatri laudes apud Martialem ibid.
Amphitheatri quibus in vrbibus hodie extent figuræ ibid.
Amphitheatrum ligneum & pensile C. Curionis 82
Amphitheatrũ Nemausense structura & mole nulli secundũ 83
Amphitruonem suam quare & quàm festiuè Plautus nominarit Tragicomœdiam 34
Ἀμφώτιδες *pugilum* 92
Amplificatio figura, quæ & Exaggeratio & accumulatio quomodo efficiatur 316
Amycus à Polluce superatur pugilatu 93
Ἀνάβαθμοι *gradus imi, vnde exiliebant Erinnyes* 89
Ἀναγκαιοτίμητα. *dona quæ maritus detectionis causa sponsæ dabat* 386
Ἀνακλώμενον *carmen* 165
Anacreon 146
Anacreon quo genere carminis plurimum sit vsus 158
Anacreontis ex lingua non μέλη solùm, sed etiam mella fluere 117
Anacreontem quanti fecerit Hipparchus 112
Anacreonticum alterum omnium esse suauissimum 160
Ἀνάπαυσις, *proœmium* μυδιακοῦ νόμου 95
Analogia quid 359
Anapæstus quare sic dictus 142
Anapæsticus iambo contaminatus 195
Anapæsticus Prouerbialis cognominatus ibid.
Ἀναπαιστικὰ μέρη ῥυθμοποιίας 41
Anapæstica quomodo metiri debeant 153
Anapæstici affectus 195
Ἀναπάλη *saltatio* 70
Anaxilas 31
Ἀναξιφορμίγκτους ὕμνους *Pindaro quare dicantur* 125
Angelica saltatio quî fieret, & vnde dicta 71
Angelicum carmen quale 163
Anguinei versus quare dicti 200
Animum summittere amori, quid sibi velit locutio 266
Animi potestates 203
Anima poeseos 462
Anni partes 219
Ἀντανάγωγή, *quam Retributionem Scaliger, alij interpretantur Cõpensationem* 324
Anthema saltationibus mollibus accini solita 70
Antepirrhema quot versib. constare lex fuerit 41
Anthes Anthedonius hymnos primus condidit 123
Ἀντιχορεία *quæ appelletur* 41
Anticipationis triplex species 320
Ἀντιπερίστασις *in rhythmo* 187
Ἀντιπαδία *in versu* ibid.
Antiphanes describit Phœnundæ ludum 73
Antiphasæos modi tres ex Quintiliano 361
Antiphrasis quid sit 359
Antiphrasis, norma quasi, aut anima ironiæ 360
Antippo Lydiorum modorum inuentum attribuitur 76
Antipastica 161
Antipastus quid 144
Ἀντισθένους ἐνύπνιοις *cur negat habuisse choros tragicos Aristoteles* 371
Antitheton, quasi Latinè dicas Contrapositio 334
C. Antonij & Murenæ scena argentea 87
Ἀοιδὴ *nominata à cantu Musæ, eadem quæ* ποιητὴ *à faciendo* 7
Ἀπαγόρευσις, *id est, Prohibitio figura* 349
Ἀπαρτισμένοι *versus* 181
Ἀπαύλια, *dies alter quo nuptiæ fiebant, Latinè decubatio* 383
Ἀπευκτικὸν *carmen* 396
Ἀφειδέστατοι *qui* 147
Ἀφλώστας *Græci nominant iunctas multas carrucis* 94
Apium quare in Nemeis victoriæ præmium daretur 101
Ἀπολόγοι *versus qui* 179
Ἀποσχήμενος *versus qui* ibid.

Apobaterion poema quemadmodum fieri consueuerit 403 404
πόκινος saltatio vnde dicta 71
πόκινος mactrissimus vetus 70
Apollinares ludi per incuriam intermissi aliquandiu, ex Sibyllinis versibus Punico bello secundo redintegrati 106
Apollinares à nudis ludionibus interdum actos 105
Apollinares, & liberales ludi & Scenici à fabulis dicti, cuiusmodi fuerint 105
Apollinares ludi quando primùm editi fuerint ibidem
Apollo Phœbi quando Vædeus, epitheton 298
Apollo Nomius 25
Apollo tibiæ inuentor 77
Ἀπολογεῖν quid vero primóque significatu designet 350
Apologi definitio atque etymologia 350
Apologia Ironiæ species oppressio cum Translationis vi 359
Ἀπολογίαι quare defensiones Græcè dicantur, & quid ab ἀντιλογία differant 350
Apologum dici, quasi λόγον ἀπὸ λόγου: quia aliud apertè dicit, aliud ex eo innuit ac profitetur 135
Apologorum species duæ ibid.
Ἀποπεμπτικοὶ hymni, qui & quales fuerint 413
Apophasis quid cùm Occupatione conueniat 359
Apparatus fabulæ duplex 49
Ἀπόσεισις saltatio, vnde nomen acceperit 71
Ἀποσιώπησις, Suppressio 344
Apostrophæ & interrogationis efficacia 299
Apostrophæ modi duo 320
Ἀπόθετος, lex tibiæ, quæ remitteret 81
Ἀποτρόπαια carmina quæ sint 396
Aqua & ignis in limine domus nuptialis quare positus 385
Ara theatralis in postremo cornu proscenij 86
Aræ inscriptio qualis ludis funebribus ibid.
Aræ in scena veræ & propriæ, quarum vna dextra, altera sinistra ibid.
Arcadib. totius Musices primordia attributa 39
Archadibus Chori prima institutio ascribitur ibid.
Arcadum mira dexteritas in saliendo 72
Archebuleum carmen vnde 159
Archemorum Æschylus putauit Nemeæ nymphæ filium 101
Archilochus inter tibiæ inuentores recensetur 77
Archippus 31
Archontes primus in scenam duxit comicum chorum 39
Ardalus Trœzenius 77
Arenam auri scobe sparsit Nero in scena 90
Ἄρεσκος, lenonum baculus 52
Argini pluribus septenis, neruis vti prohibuerunt 125
Argumentum ab argumentatione quid differat 340

Argu-

Argumentum quid sit 434
Argumentum & ὑπόθεσις ab argumentatione quid differant 37
Argumentum sub titulo proponi solitum 38
Argumenti genus, ex cuius versuum capitibus fabulæ nomen legeretur, quare excogitatum 38
Argumenti quid proprium 36
Argumenta fabularum differentias constituunt 34
Ariphronis Sicyonij Pæana, quem fecit in honorem bonæ valetudinis, iucundissimum & plenissimum gratiarum habes 119
Ἄρης, ἀρετή, ἐνάρετος, voces Græcæ, quid designent 93
Ἀριστεροστάτης Chorus 41
Aristonicum Carystium optimè sphæricam lusisse 73
Aristophanes cum risu mordax 30
Aristophanes quod Cratinus cœperat perfecit 29.30
Aristophanis cocalus 31
Aristophani dies dictus, quòd coram legatis lacerasset mores ciuitatis 376
Aristophanes quàm insignis in subsannando fuerit 373
Aristoteles quare τὸ φαλλοκὰ Comediæ sobolem esse dicat 45
Aristoteles τὸ θῆλυ qua ratione appellet μεμψίμοιρον 244
Aristotelis commentarios de arte Poetica mùtilos esse In præfatione
Aristotelis de Iliad. & Odyss. censura 26
Aristotelis locus, quo sancit pueros docendos τὴν δωριστὴ 76
Aristotelis locus ex Politic. περὶ ἁρμονιῶν ibidem
Aristotelis locus ex primo Rhetoric. vbi de corporis virtute attributa certaminibus agit 93
Aristotelem recténe persecuti sint iudicio Athenienses, ob Pæana in Hermiam, qui non esset deus, conditum 119
Aristotelem in Poesi ipso Pindaro haud fuisse minorem 120
Aristotelis diuisio partium Tragœdiæ iniqua esse probatur 45
Aristoxeno musico saltationes quæ in manibus plurimum exercerent motum, cæteris antelatæ 71.72
Arnacides, id est, agninæ pelles, præmia ludorum quorundam Græciæ 103
Ars prima sua origine robur ac fortitudinem designauit 93
Ἄρσις, elatio soni 76
Artes qua ratione per manus tradi dictæ sint 9
Artes omnes rudiores primùm, tractu deinde temporis excoli 369. 370
Artium diuisio in genera duo 4
Artium diuisio & finis 206
Arx & arca vnde 473
Ascaulos vnde dicta 79
Ascaulos Gallorum mollis ibid.
Ascaulos aeris valde apud Mysos & Pannonas ibid.
Asclepiadei partitio 162
Asellorum certamen ridiculum 94
Asellos consualibus coronari solitos

104
Assus citharæ cognomẽ unde 126
Asso noctuæ similis 71
Assis vox quare dicta veterib. 66
Assueratio quid ab Attemperatione differat 311
Assueratio, quæ Græcis ὑπηφορὰ καταχορδισμὸς 334
Assimilationi atq. ὁμοιότητι quid in genere sit commune 321
Assimilationis species quatuor 321
Assium trium mysterium, quorum primum sponso dabat sponsa, alterum, &c. 386
Astrologia pars prudentiæ poeticæ 286
Astrologiæ & Theologiæ poeticæ affinitas 291
Astrologi quomodo sint inducendi 253
Astrorum cursus, quemadmodum strictim poesi interseri oporteat 291
Ἀστρωδικοὶ versus 191
Ἄστικτα carmina quæ dicta 173
Attellanæ fabulæ 33
Attellanarum actores neque pro histrionibus habebantur, neque tribu movebantur, quin ius nomina dandi ad militiam retinebant ibid.
Athenis in Theatro nec saltare nec agere licuit peregrinis 53
Athenienses qua occasione Ionum appellationem abiecerint 74
Athenienſium in disponendis sedilibus ratio 83.84
Athenienſium vicorum per initia quatuor numero, nomina 68
Athenienſium lex de spectaculis 82
Ἄθεοι plerique militum 249
Ἄθεος opponitur superstitioni 271
Αθλωδὰ, tibiæ nomen, ab inventrice Pallade 77
Athletæ quomodo certarint 92
Athletarum exercitatio aucta adiunctis instrumentis ib.
Athletas fibulatis olim campestribus certasse, memoriæ prodidit Thucydides ib.
Atlas mons 213
Attici Ionum coloni 74
Attemperatio, Tractationis pars 310
Attici fontes duo, quare in Epithalamiis rectè appellari possint 390
Attinentes vel circumstantes comœdiæ partes 35
Attractationis efficacia 299
Attributio pars διατυπώσεως quibus rationibus fiat 318
Auaritia quid sit 270
Auditoris animum pendere à dicente in genere demonstrativo 5
Auersionis, sive Castigationis figuræ exempla 349
Cn. Aufidius S.C. de Africanis leonibus violavit Circensium apparatu 104.105
Augustus edicto cavit, ut certorum cuneorum usus esset prætextatis & pædagogis 84
Augustus morem in proscenio aut Orchestra consistendi sustulit 86
Augustus quare ludis Athleticis fœminas interesse vetuerit 92
Augustus tigrem in ludis populo proposuit 105
Augustus arbitratu suo, & cum secutus Claudius princeps, seculares ludos non suo tempore exhibuerunt 108
Augustales ludi à Tiberio instituti 104
Aulæa Theatris adhibita 90
Aulodi 131
Aurora unde dicta 476
Aurum ab aura, i. fulgure ibid.
Auspicia & auguria 253
Authores qui in antiqua comœdia, quique in media floruerunt 31
Authores comœdiarum in scenam prodire moris erat apud Græcos 31
Αὐτοσχέδιοι 43
Αὐτόχθονες Athenienses quamobrem dicti, qui se cum sole simul ortos iactarent 423
Autolicus nomen satyri 63
Αὐτόφωνοι, aut αὐτοσύμφωνοι versus 190
Axis in cœlo quis dicatur 420
Ἀξιώματα quæ sint 467

B

Babus tibicen 77
Bacchius quid 142
Bacchi aris hederas imponi consueuisse 86
Βακχικὸν saltationis genus in honorem Liberi patris 70
Baculos Rhapsodiorum è lauro factos fuisse 113
Baceli, Baucie, Batali, quos Galli badinos, Itali babullos vocant, quomodo introducantur 116
Bactriasmus saltatio lasciuæ 75
Βαμβίζειν, 25
Ballones unde dicti ibidem
Βάττα Cratini fabula 31
Βάττη Cratini, interitum authoris suo fatali ratione attulerunt ibid.
Barbiton Lesbeum cur vocet Horatius 126
Βαρύτονα orationis quam vocet Hermog. 456
Βαρύμιτον quæ & barbitos, tribus tendebatur chordis 126
Baryllica saltatio sacra Apollini & Dianæ, qualis 68
Βάσις, æquabilitas soni eodem tenore procedens 76
Bathyllus Alexandræus ex cordace saltationem fecit, nomine Italicam 67
Βαυβαχὶς, ὄρχησις τοιοῦτος εἶδος τι 62
Baucis nomen in re futili 129
Βαυκισμὸς, saltatio mollis quæ & κώμος 70
Βδέλυγες versus 191
Bellum unde dicatur 360
Bella quemadmodum indicantur aut fiant 260
Bellæ unde sic dictæ, quæ antea Bestiæ 360
Benedicere non finis orationis, sed instrumentum aut instrumenti modus 3
Berecynthiam tibiam Phryges primi è buxo excauarunt 9
Bestiarum genera Romæ in ludis ad spectacula tantũ nõnulla, ad pugnandum alia proponebantur 104
Bίκαινα apud Laconas saltatio,

qualis fuerit 70
Bipartiti versus 184
Boetij laus 150
[illegible] à regione Dorica
Cœli filias cecinit musas Mimermnus in Elegiis 8
Cœlibes Lacedæmone à mulieribus festo quodam die circum aram

Capitium Latinis unde dictum 62
Capitium virginibus pro ornamento dari ib.
Capitium à recentioribus malè cre
Καταδάκτυλος lex tibiæ 77
Cataphractica præcepta 93
Κατενόπλιον carmen 197
Καταστικοὶ versus 147
[illegible]

Cerealibus in sacris quare ante noctem epulari nefas ib.
Cereales ludi quomodo peragi cõsueuerint ibid.
Cereales ab solis matronis candidatis factos ibidem
Cereales ceremoniæ pro pollutis habebantur, si quum procederet Theseus, equorum auriga læua manu apprehendisset ibidem
Ceres & ciborum & iustitiæ inuentrix 81
Ceres quare legifera appellata ib.
Κέρνα, τὸ, ἢ Κανεῖον 67
Κέρνος pecinis genus ib.
Κερνοφόρον saltationis genus, unde ibidem
Certamina currusum pars in ludis primaria 104
Cerua cum cornibus in Gallia reperta 215
Κεστὸς Græcis quid sit 92
Cestus pugilum unde dicti ib.
Cestus à statis quinque certaminibus discernitur 93
Cestuum origo 92
Χαίρειν uox ad secundam valetudinem in epistolis & salutationibus locum inuenit 10
Καμήτου sponsa quæ Græcis dicta 390
Character in satyris duplex 48
Character orationis quis & unde dicatur 439
Characterem Latinis formam & genus dicendi uocari ib.
Χαρίεσσα Græcis quid significet ib.
Χάρις uoce, eam uoluptatem designat quæ in lætitiæ temperatione sita est 10
Charites lætitiam, Musas & bonam ualetudinem affines esse ib.
Charoniæ scalæ unde simulacra emittebantur, non machina, sed similes 89
Χειρονομία 64
Χειρ καταφλυὰς χρὴ qui motus 66
Χειρονακλασίαν saltatio quædam 67
Χιλια πόκα βιβάντες 70
Chironomia modus Gaditanæ unde 72
Χλαμὺς 62
Χλανὶς, ἐσθὴς χιτὼν ibid.
Χλοὴ Cereris cognomentum 133
Choraulus 80
Choragus, quis, & unde dictus 42
Χορεῖαι propriè appellari duo genera ἀδῆς & ὀρχήσεως 66
Χορεῖος modus tibiæ in Choris 81
Choreus quid, quare sic dictus 142 42
Χορηγεῖν ibidem
Χορήγιον ibidem
Choragi officium 39
Chori uetustas 41
Chori partiendi à locorum proportione ratio
Chori Aristophanici actio & saltatio 66
Chori tragici ratio ac modus 371
Chori usus antiquissimus in festiuitatibus ad aras deorum, atque inde ad fabulas translatus 27
Chori partes præcipuè quos libêret, ledere 19
Chorus sine fabulis 127
Chorus qualis 38
Chorus unde conseri solitus 41
Chorus stabilis & mobilis 46
Chorus quinquagenorum ad quindenos reductus, id est ζυγὸς quina ibidem
Chorus quo tempore sublatus è comœdiis 30
Chorica tibia quibus in choris uterentur 80
Choriambica composita 159
Choriambica pura 154
Χρωματικὸς uetus tonus 80
Chrysippus cur dixerit Euripidæ Medeam fecisse suam 300
Χυσόπους 62
Χιβύστικος saltationis genus 67
Cicero taxatur quòd putarit inuentionem ad Topicam tantùm: ad Dialecticem uerò iudicium pertinere 7
Cicuta quid sit, & Seruij de hac uoce error 20
Cidaris saltationis genus Arcadibus 70
Κιδαρίζειν pro curare inferias 129
Cimathus quidam nomine, primus Homeri carmina publicis conuentibus recitauit 113
Cinnus, qua & Commissio & Confusio figura 317
Cinxia Diana à Latinis quare sit appellata 387
Cion tibicen apud Hipponactem 77
Κίων ἡ βάβυς αὐλεῖ, prouerb. unde 77
Κνισμὸν tibiæ modus 18
Κνισμὸν citharæ modus 126
Circenses ludi quomodo celebrari soleant 106
Circenses Neptuno fieri ludos 107
Circenses & Apollinares funebres ab Ædilibus edi solitos 104
Circenses ludi à Circo in quo edebantur dicti 106
Circenses Prasini & Veneti à uiridi & cæruleo colore ibid.
Circuli meridiani qui dicantur in Sphæra 420
Circumstantia personæ multiplex 320
Κιθαρῳδικὸν tibiæ unde dict. 80
Citharæ quo tempore primum apud Græcos concinnatæ 126
Ciues urbis alicuius, qua ratione laudare possis 402
Ciuis boni animum erga patriam qualem esse oporteat 263
Clarus, uox unde sumpta sit 444
Classis gubernatorem qualem esse oporteat 251
Claudiani Epithalamium quo genere carminis conditum 160
Clauicymbalum 127
Clauis sponsæ quare Repotiorum die daretur 388
Clearchus Solensis Aristotelis discipulus originem Pythiorum qui prodiderit 95
Κλέος καὶ δόξαν uocare Græcos quæ uel ἔπαινον uel ἐγκώμιον consequantur 409
Κλινικὸν uersus qui 179
Κλιμάδες, ostia latiora per quæ carros & iumenta transmittebant 87
Κλισίον in scena quid sit ib.
Κλητικοὶ hymni 412
Κλητικοὶ hymni quid ab Ἐπινικίοις differant 413
Clodius Pulcher scenam signis & tabulis ornauit 90
Clonas 77

Κλάζειν quid sit Græcis 90
Clonas τριμερῆ legem in Choris inuenisse quibusdam putatur 80
Cn. Domitium centum vrsos Numidicos in spectacula produxisse cum totidem venatoribus ex Æthiopia 105
Κνισμὸς saltatio parum pudica 71
Cocalus Aristophanis fabula 31
Coctio, Gallis Machinon, q. machinator 54
Codalus tibicen 77
Coemptio, nubendi modus qualis olim fuerit 386
Cœna quare dicta sit 24
Cohortis statio in theatro à principibus cur posita 85
Collatio, συμβολὴ quo modo fiat 322
Collationum modi aliquot 322. & 323
Κολωβοὶ versus 187
Κῶλον quid 193. & 494
Color in oratione quis dicatur 446
Colores Rhetorici, seu χρώματα 306
Κόλεσσωμα Regum amictus 62
Colus cum lana, & fusus cum stamina in pompa nuptiali cur ferri consueuerint 383. & 387
Κωμάρχιος tibiæ modus 81
Κωμάζειν commune & pastorali & scenicæ actioni 23
Κωμάζειν quid propriè significet Comissationum mos & nomen vnde 24
Κόμμα quid 195. 494
Κομμάτιον pars παραβάσεως vnde dicta 41
Commoratio figura quæ sit 316
Κόμμος quid 46
Communicationis figuræ duo genera 338
Comœdia vnde dicta 24
Comœdiæ definitio vera, & aliorum falsa ostenditur 27
Comœdia vetus à Mimi idea quantum absit 366. & 374
Comœdia interdum commistum habet mœrore & lætitia exitum 45
Comœdiæ initia, cultus, nobilitas 24
Comœdiæ res & nomina vnde sumi debeant 375
Comœdiæ veteris licentia 374
Comœdias interdum infelicem habere exitum, contráque Tragœdias lætum 367
Comœdiæ differentiæ 29
Comœdiæ ætates ibidem
Comœdia vetus ibidem
Comœdiæ veteris ætates duæ ib.
Κῶμος extra Theatrũ qualis 68
Κομωτικὸν Orationis 458
Comparationis diuisio 324
Comparationis natura & vsus 326
Comparatio & Collatio inter se quid differant 322
Comparatio siue σύγκρισις qua ratione fiat ibid.
Comparatio cum Epiphonemate 325 & 329
Comparationes Virgilianas habes 325
Κόμψοι versus 191
Compitalitij ludi vsque ad Seruium Regem intermissi, ac per vicorum magistros instaurati 103
Compitalitij ludi ante designatam vrbem Romam à compitis agrestium & facti & dicti ibidem
Compitalitij ludi cum collegiis pariter aboliti 104
Composita Tyrrhenorum tibia 78
Compositionis modus vltimus quis fuerit 172
Conciliatio per se non figura, sed orationis ductus 363
Conciones quæ à Liuio & Thucydide interseruntur ab ipsis fictæ personis quibus attribuuntur nunquam cognitæ 12
Concordantes versus qui 185
Condimentum in Poesi est cantus 2
Conditio figura 311
Conditio personæ propriè quænam appelletur 49
Confarreatio nuptiarum ius quale 386
Confessio παρομολογία 333
Consequentia figura 345
Consequens oratio in argumento quæ vocetur 343
Consilium tribuitur senibus, & prudentia iuuenilium furorum temperatrix
Consolatio quid sit, & quomodo exequenda 427
Consualia Romanorum 91
Consualibus pastores inuerso & vibrato corpore cernuos saliisse 104
Consualia Romulus indixit designata iam vrbe, quo tempore Sabinæ raptæ sunt ibid.
Consus, Neptunus Latinis dictus 91
Consulti hominis habitus in scena 51
Contemplationis, atque omnis actionis finis siue materia, siue obiectum est societas 228
Contemptus diuitiarum 238
Conuiuiales tibiæ 80
Coqui vestis duplex & rudis 52
Coquorum nomina 50
Coquos ad tibiæ sonum epulas apparasse 78
Κορδακίζειν quid 67
Κόρδαξ saltatio comica 66
Cornicum aut turturum par, coniunctio auspicatissima si in celebritate nuptiarum appareret 384
Cornu pro tibia vsos Tyrrhenos & Cretas 78
Cornua è buxo efficta multis foraminibus, instant magno spiritu nunc Germani ibid.
Corona querna Heroicos poetas Romæ donari solitos 113
Coronam lauream in Pythiis datam victori 95
Corporis nomine quid intelligi debeat 50
Correctio seu moderatio figura Græcis μετάνοια 310
Correlatiui versus 185
Cortina appellatus tripos Pythicus, à corio Pythonis, quo erat obductus Apollinis opera 310
Coruscare, ἀπὸ τῆς κύρης deduci 481

Corybantes seu Curetes cuius nationis populi fuerint, varietas sententiarum 69
Κορυφαῖον qui cantum incipiebat, quare altiore voce vsus fuerit 46
Κορυφαῖος ab Aristotele, Chori princeps 42
Κόσμου ἐκπύρωσις saltatio immanis dicitur 69
Cothones Seruio, portus manu facti 422
Cothurnus qualis fuerit 53
Cothurnus Tragicorum 42
Κούριμοι virgines 61
Κράδη machina comica 88
Crates discipulus Olympi 77
Crates 31
Crates Atheniensis fabulas sine metro dedit 14
Crates primus Athenis Comœdiæ solutæ erat author 27
Cratinus primus partes & actus in Comœdia disposuit 29
Cratini Ὀδυσσεῖς 30
Cratinus vlysseam Homeri censuris vexauit ibid.
Cratini Βάπται 31
Cratini interitus ob Βάπτας fabulam editam ibidem
Κρεῶν ἀποκοπὴ qui fiebat in Igdi 70
Cretenses gladiatorum muneri primarias matronas interesse voluêre 106
Cretensium saltationes propriæ 72
Creticorum versuum exempla vnde petas 166
Κρήδεμνον velum Penelopes apud Homerum 62
Crissare quid Latinis 71
Κροκωτὸς vestis 72
Crocotula Latinis vnde dicta ibidem
Κρουσίθυρος, modus tibiæ concitatior in Elegiis 81
Cultus ac nitor orationis quis sit 460
Cunctus ab omni quid diuersi habeat 470
Cunei, sedilium ordines à figura dicti 83
Curetas, primos ἐνόπλιον quare saltasse autument plerique 69
Curetas, eosdem esse qui & Corybantes 69
Cursoris nomen 50
Cursus minimus erat stadij vnius 93
Cursuum varietas à quantitate ibidem
Cutem in fronte distentam, remissæ vitæ ac væcordis frequens indicium esse 55
Ctesibius Hydraulicæ author 7
Κυβιστητήρων Saltatio 65
Κυκλοτελεῖς versus 180
Κυμαῖος Apollo 86
Κύμβακος Græcis quid sonet, 470

D

Dactylicæ tibiæ 80
Dactylicis tibiis vtebantur olim ad ὑπορχήματα. ibid.
Dactylici affectus 196
Dactylici versus 152
Dactylicis inæqualia fuisse foraminum interualla, qualia sunt tempora pedis Dactyli 80
Δάκτυλος postrema pars πυθικοῦ νόμου, à temporũ numero sic appellata 95
Δαδοφόροι nuptiarum 387
Δαῖς ἐΐσῃ ab Homero, vnde dicta sit 81
Damon Atheniensis Lydiæ, remissæ harmoniæ, qua occasione fuerit author 75
Danae quomodo repræsentata 61
Dapes vox Latina, vnde sumpta 469
Daphnis insignis ludio, cuius interitus bucolicis cantionibus celebratus 19
Daphnidis fabula ibid.
Deçeleonæos, primos in Nemeis præfuisse 101
Decoctores voluntarij tam apud Romanos quàm Athenienses, toto theatro abstinere iussi 85
Decorum in primis obseruandum Poetæ 248
Definitio duplex, Χρήματος καὶ ὀνόματος 332
Definitionum Tragœdiæ Aristotelis excutit Scaliger, & suam ponit 28
Deformatio, eadem quæ διατύπωσις 307.318
Δεικηλιστὰ 43
Δεινότης siue δείνωσις 337
Δεινότης orationis 448
Δεῖος tibiæ modus 81
Δεῖπνον Græcis, ὅτι δεῖ πονεῖν 24
Delectatio fabularum est vel in iocis, quod est Comœdiæ: vel rebus seriis, si sint verò propiores: quod est Tragœdiæ 368
Deliam ad aram quare nulla cæderetur hostia 394
Deliberatiui generis orationes, haud rectè suasorias appellari 5
Delineationis nomine quid comprehendatur 302
Delitiosa apud Comicos nomina 50
Delphi soluti periculo Pythonis, ludos Apollini instituêre 95
Delus quare Asterie nominata fuerit 424
Demopœetum Sicyonium, aliis Epigonum quendam plectri officium ad solam manum transtulisse 126
Demosthenis & Thucydidæ in genere dicendi comparatio 444
Demoxeni versus de quodam adolescente 73
Deo quare thus dari, laudes cani soleant 231
Deos aquaticos machina læua introduci solitos 88
Designatores dictos, qui funebres ludos curarent 107
Δέσις, Turbatio negotiorum in Tragœdiis quare vocetur 370
Despondentium animum qualis oratio 283
Desultores nostri ab ἀναυάταις & Calpe Græcorum quid differant 100
Detrectatio figura 335
Deus ex improuiso demissa machina ostendi quando soleat 88
Δευτεραγωνιστὴς in fabularum a-

ctione, quis 53
Δεξιοστάτης Chorus 41
Dexteritas, siue δεξιότης, Poetæ quæ esse debeat 461
Dextra ara Bacchi in Tragœdia, Apollini in Comœdia 86
Dextra porta in Tragœdia peregrinum aut hospitem emittebat 87
Δια quid notet 13
Διὰ συνθέτων ὀνομάτων poema, quid cum Dithyrambo simile habeat 124
διάχρυσος amictus 62
Diadema quid fuerit 52
Dialectica instrumentum rationi fabricans 206
διάλεκτος propriè quid designet 13
Diallage, vel potius ὄνστασις, figura 335.336
Dialogi inuentor quis 14
Dialogi quid sint ib.
διαλογητικὸν quod & δραματικὸν, poematis genus & Imitatiuum 13.14
διαλογισμὸν, omnem esse posse orationem 320
Diana Taurica 17
Diana Lyæ, & Luæ vnde cognominata 18
Diana Phaselis ibi.
Dianæ Caryatidis cognomentum vnde 17
διασφαίρας saltatio 65
διαουρμὸς, siue vexatio, Sarcasmi species 358
διάτονος 80
διατύπωσις, siue ἀπόδειξις, quid differat ab ὑποτυπώσει 308
δίαυλον carmen 184
δίαυλος cursus qui fieret 93
διάζωσφαι, subligacula mulierum Thessal. 72
Dicæologia, Rationabilitas, an figura dici possit nécne 337
Dicendi genera siue formæ, tres 440
διχορία quid 41
Dictum perfacetum in mulieres Italas, quæ soccis vtuntur altissimis 53
δίδακτρα, munera præceptoribus dari solita 387
διδασκαλίαν poesis ne redoleat, adhibenda cautio est 254
Differentiæ orationis eædem quæ personæ, cui illa maximè affinis 274
Digestio, figura Græcis ἀνάδοσις & διάδοσις 339
Digestionem ad ornatum & formam pertinere 46
Dignitas personæ vnde pendeat 367
Dignitas grandiloquo perpetua comes ibid.
Dignus vnde dicatur ib.
διηγηματικὸν & ἐξηγηματικὸν, & ἀποδιηγηματικὸν dicitur idem simplex poematis genus 13
Dimeter quid 146
δημοκρατία quid sit 240
Diomedis grammatici definitio Paræmiæ, ridicula 352
Dionysiaca saltatio 68
δίφρος & ἅρμα quid differant 101
διφθερίτη 61
Diphthongos amittere tempus vnum sequente vocali 196

διπλῆ

διπλῆ, saltationis genus 67
Διποδία, saltationis genus 69
Diræ, Poematis genus duûm generum 131
Diræ, carminis genus dictum ab imprecationibus ibid.
Diræ Latinis geminæ, Græcis Erinnyes tres ibid.
Diræ Latinis, quæ Græcis Erinnyes ibid.
Directionem orationis ad res brutas admodum afficere 300
Disci iactus qui fiat 91
Δισεξάποδοι, histriones qui rectè agebant 90
Δίσημος vox quæ dicatur 77
Dissipatio figura διασπορὰ vel διασκορπισις Græcè 339
Διστεγίαι etiam priuatarum ædium in scena 87
Διστεγίαι & δίηρες δωμάτιον in regiis ibid.
Dithyrambi ab hymnis modis tantùm diuersi 123
Dithyramborum duplex ponitur etymologia ibid.
Dithyrambos in honorem Bacchi factitari solitos docet etymon verbi ibid.
Dithyramborum stilus qualis fuerit ibid.
Diuersitas in toto & partibus constitui potest 223
Doctrinæ finis, scientia 3
Δόλιχον maioris laboris fuisse quã δίαυλον scripsit Plato 93
Δόλιχος cursus qualis fuerit ibid.
Δολίχουροι versus 189
Domitianus septimum ab Vrbe condita seculum celebrauit 108
Donatus Poetarum anima dici meruit solus 288
Donatus & qui eum secutus Graculus, i. Erasmus reprehenduntur in definitione Paræmiæ 352
Donati opinio, qua negat personam eandem plus quinquies in proscenium exire, falsa esse docetur 38
Donati errores duo in eo quòd dixit Vlyssem palliatum semper introductum. Pallium enim Locrorum esse 52
Διποδία in modis quid 76
Dores Lydorum colonos fuisse rectè probari posse 75
Dorica harmonia vetus & tibia 74
Dorica harmonia media καὶ πρὸς ἀνδρίαν 76
Doricæ leges tibiæ sedatiores ibidem.
Δῶρος filius Hellenis, à quo denominati Dorienses 74
Δόρπον παρὰ τὸ δόρυ παύειν, militaris vox 24
Δόξα à κλέος quid differat 409
Dramatici poematis genera & ordo 14
Δραματικὸν poema, quare sic dicatur ibid.
Δρᾶν, quid significet ibid.
Ductus orationis Rhetorib. modus & color est 282
Duellum à duobus dici 360
Duri & Thefal, voces Arabicæ, quibus fæx & amurca exprimuntur 28

Pp.iiij.

Duris Samij testimonium de solenni saltatione Regis Persarum 73
Ἀνακυκλήσιμον vel ἀνακλητὸς, *Odæ Pindaricæ genus* 117
Ἀὶνεγὸς *Græcis, bingi equi Latinis* 94

E

Ἑλιὸς & καλύπτρα, *Græcis velum sponsæ* 385
Ebrij in scenam tragicam introducti 62
Ἐγκαρπίδιον, *saltationis species* 67
Ἔκβασις *Latinis Egressio, figura qualis* ibid.
Ἐκπόρευσις πάρα πατρὸς, *verba in nuptiis accini solita* 384
Ἐκλάπισμα, *muliebris saltatio* 70
Eclipsis, Latinè defectus: figura maximè seruiens affectibus 344
Eclogæ quid sint, & cur sic appellentur 15
Ecstasis quid sit 226
Ἔδνα, *dona quæ maritus sponsæ ferenti suæ πάρα τοῦ rependeret* 388
Efficacia quidnã propriè vocetur in scripto aliquo vel oratione 286
Efficaciam sive ἐνέργειαν, non tam in verbis quàm in rebus ipsis esse 293
Efficiens causa duplex 214
Effictio quasi effigiatio, figura 309
Ἐγκλειδωμένη *fabula* 31
Ἐγκωμιολογικοὶ 158
Ἔγκωμιον *unde dicatur, & quid sit* 408
Ἐκκύκλημα, *machinæ scenicæ genus quale* 88
Ἐγκώμιον, *ingeniculatio* 66
Ἐγκώνιον *pro ingeniculo, signo cœlesti* ibid.
Ἐλλόβιον *abaci cuiusdam in scena nomen* 87
Ἑλαθήρα *oppidum* 44
Electio unde manet 398
Eleenses ab Arcadibus quo tempore victi fuerint 101
Eleensib. tribus duodecim, unde & totidem Iudices electi ibid.
Elegia quæ sit, etymologia docet 129
Elegiæ definitio ex Didymo 130
Elegiæ argumenta quæ sint 430
Elegiæ cur à funeribus ad amores translatæ, idonea datur ratio 130
Elegiam in funeribus primùm dictam 129
Elegiacum sine cæsura apud veteres 170
Elego non semper finiri sententiam 199
Elegos lex tibiæ 81
Elegiacos versus cæsuram breuem admittere 199
Elenchus quid sit 434
Ἑλώ & *nocturna auis Aristot. Latinis Vlula* 129
Elisæ orationes amantis IIII. *Æneid. exponuntur* 276. & 277
Ἐλυμὸν, *musicum instrumentum* 126
Ἑλλανοδίκαι, *dicti decem iudices Olympicorum certaminum* 100
Ἕλλωνες *vox recentior quàm Græci* 74
Ἕλληνες *ab Hellene dicti* ibid.
Elogium quid 312
Elymos tibia, post Berecynthia dicta 79

Ἐμβάδες *cothurni* 83
Ἐμβάτης *socci* 53
Ἐμβατήρια μέλη *apud Lacones, ἐνόπλια fuisse* 68
Ἐμβατήριοι *tibiæ Laconum, vt & saltationes* 78
Ἐμμέλεια *saltatio tragica, qualis* 66
Emmelia saltatio exarmatur 69
Emmeliam, inuentum Bathylli Alexandri putari 67
Ἐμπεῖρόδος *versus qualis* 178
Emphasis quæ Latinè Ostensio dici possit, duobus fit modis 346
Emporiorum mores quare plerunque deprauatissimi 422
Ἐναρμονιὸς *tonus ab Olympo excogitatus* 80
Ἐνδιάθετος ἢ ἔμψυχος *Oratio quæ dicatur Hermog.* 457
Ἐνδυμάσια *modi contrarij γυμνοπαιδίαι* 80
Ἐνεργείας *extrema duo* 294
Ennius cur simplici appellatione vocet fortunam Heram 254
Ennij versus risit Accius 31
Ἐνόπλιον *saltatio ab habitu* 66
Enthea leges tibiarum 77
Enthymema quid sit 339
Ἔξαρμα, *vestes quibus per aerem ferebantur personæ* 88
Ἐπάνοδος 500
Ἐπαγωγικὸς *cogitabundi gestus* 66
Epanastrophe ab Antistrophe quid differat 501
Ἐπαγὼ *vox vnde originem traxerit* 407
Ἔπαινος *definitio* ibid.
Ἔπαινος *ab* Ἐπαμύνω *quid differat* 408
Epanaphora quid differat ab Anaphora 500
Ἐπαύλια *dies nuptiarum tertius, Latinè Repotia* 384 & 388
Ἐπαύλια *dona quæ sponso à virgine dabantur: inter quæ* ibid.
Ἐπαυλιστρίδα *vestis quædam* ibid.
Ἐπεισόδιον *quid sit in Tragœdia* 46
Ἐπεισόδιον *mimorum* 42
Ἐπεισόδιον *nomine quid significetur Aristoteli* 375
Ἐφαπτὶς 62
Ἐφάρμοσις, *i. adaptatio comparationis transitus* 322
Ἐφηβικὸς *locus adolescentibus in theatro Athenis designatus* 84
Ἐφύμνια *quæ* 47
Ἐπείκεια *orationis* 457
Ἐπιβατήριον *poematis genus quale sit & vnde dicatur* 400
Ἐπιλημάτων *nomina varia* 62
Epicæ poesæos partes potiores, quibus personis dentur 366
Epicedium elogio mixtum 312
Epicedia, dicebantur in exequiis quum iusta persoluerentur 129
Epicedium ab Epitaphio quid differat 425
Ἐπικλώσεις *hortatio maritima* 400
Epicharmus poeta Comicus, cuius ad exemplum properare Plautum scribit Horatius 373
Epichirema Latinis Aggressio, figura 339
Epichoriambicum carmen 168
Epicus poeta quis propriè III
Epici Poetæ qualis debeat esse dispositio 365
Epici poetæ qua ratione ex histo-

ria conficiant poema 12
Epicorum præmium taurus 120
Epicum poema, quare princeps omnium 14
Epicum opus vniuersum in certos libellos diuidendum 365
Ἐπικωμάζειν verbum quid sit 25
Epicrates Ambraciota 31
Epicrates antiquus Comicus, quem vocet πρωτοβάτρον 84
Ἐπικύριος, siue Ἐπιμύριος 135
Ἐπιδεικτικὸν vox malè à Quintiliano accepta pro ostentatione 5
Ἐπιδημίαι deorum festa quædam in Græcia 413
Epigrammata quare & Lemmata dicantur. i. indicaturæ 134
Epigrammatis definitio 430
Epigrammatis virtutes duæ 431
Epigrammatis vox quare tantum brevibus poematiis propria facta sit 430
Epilogi siue poematum clausiones 135
Ἐπιμελείας nomine, tum accuratam tum præposteram diligentiam apud Hermog. designari 458
Ἐπιμονὴ 191
Ἐπιμύλιος cantilena quæ ad molã canebatur 133
Epinicia haud absimilia pæanibus 117
Epinicia in certaminibus victori canebantur 119
Ἐπίνομις Platonis liber, quem post leges statuit ibid.
Epinomidem quare inscribi placuerit Scaligero Poetices postremum librum ibid.
Epionicum quale 168
Ἐπίκροι versus 189
Ἐπίφαλλος, modus tibiæ in Bacchanalibus 81
Epiphthegma siue ἐπίῤῥημα, i. acclamatio peculiaris Pæanibus ἰὴ παιάν. 119
Ἐπιφθεγματικά 47
Epipompeutica μέλη ad pompas 117. 119
Ἐπίστημον Græcis quid sonet 406
Epithalamium carmen quale & vnde dictum 381
Epithalamij carminis initia diuersa 391
Epithalamij carminis argumentum 381
Epitaphia, cantus ad tumulum 129
Ἐπιτάφιος λόγος καὶ ἐπικήδειος 425
Ἐπιτακτικὸν poematis siue orationis genus 404
Epithesin pro apparatu epithetorum rectè dici 297
Epitheta vnde sumi possint varia ibid.
Epithetorum modi ibid.
Epithetorum efficacia & proprietas tam in re quàm elocutione ibidem
Epitritus quid, & quare sic dictus 144
Ἐπιτροχασμὸς quæ & γοργότης 315
Epitrope, Concessio figura 333
Ἐπωδὴν ab ἐπῳδῶ differre 377
Epodos in sacris quis dicatur, ex Galeno ostenditur 118
Epodon liber Horatij, quare sit ita inscriptus ibid.
Epopœia 28
Epos carminis nomen, qua ratione solis dactylicis senariis magniloquis attributum 111
Ἐπιτάσημοι epitriti dicti 144
Epulorum tibiæ quare παροίνιοι dictæ 81
Equus quare sacer Neptuno 104
Equi coronari Consualibus quare soleant ibid.
Erasmi mirificam Latinitatem perstringit Scaliger 445
Erigone Tryphonis carmen 130
Eriphanis poetriæ νόμιον 21
Ἔρως morbi genus apud Medicos 265
Errores in curandis morbis 4
Erroris inductio, figura 363
Erycen Siculum cestu excellentem 93
Essentialis pars duplex, aut in re aut in intellectu 35
Ἐθελονται à Thebanis mimi vocabantur, Latinè volones 43
Ethologi qui dicantur Ciceroni 43
Ἔθος vnde 207
Etymologia quid sit 359
Etymologia quid sit, & vnde nomen illud acceperit 332
Euasio figura qualis 315
Εὐβίατα quædam animalia, qua ratione vocet Aristoteles 440
Eubœus Parius Parodiarum scriptor sub Philippo floruit 114
Eubœi parodica quædam ex Homero ibid.
Εὐκρίνεια orationis, quæ Græcis dicatur 454
Euentum veteres quem nominarint 227
Euentus rerum quibus pigmentis ornare debeat Poeta 227
Εὐλογία species Ἐπαίνου 409
Εὐμενίδας Græcis dici furias κατ' ἀντίφρασιν 360
Euphemen nutricem Musarum qua ratione professi sint veteres theologi 9
Euphorion Cherronesius 163
Eupolis 30
Eupolides 168
Eurialici versus qui 179
Euripides abusus Lino, à tristibus ad læta tranferens 129
Euripides damnatur à Criticis, quòd prologum miscuerit cum protasi 45
Euripidæ responsum ad obiectionem, quod impuras fœminas adduxerit in Scenam, quarum turpitudine populus fieret deterior 368
Euripidis ad Arcesilaum apophthegma 28
Euripidi falsò tribuitur introductio ebriorum in scenam 62
Euripidis locus, vbi facit Peleum obijcientem Lacænarum nudationes 72
Euripidis Cyclopem, parum à Comœdia differre 367
Euripidis Apophtheg. 3
Euripidion carmen quale 151
Εὐτελὲς καὶ οὔζωνον qua ratione vocet Hermogenes subtile dicendi genus 440
Εὐπράττειν quare Plato potius quàm χαίρειν ponit in epistolis & salutationibus 10
Exaggerationis finis & vsus pro affectib. 317
Ἐξάρξαι 123
Exercitatio siue ἔγερσις figura 334
Exclamatio figura 311

Exclusio figura 335
Ἔξεις & ἤθη quid differant 262
Exemplum quare Græcis παράδειγμα dictum fuerit 321
Exempla multarum rerum posse ex Virgilio hauriri 216
Exemplum inter figuras meritò censeri 321
Exempli nomen vnde dictum sit, & definitio 340
Exibilari à populo, qui soleāt Histriones mali 90
Ἐξόδιον quid in Atellana diceretur 42
Exodus Tragœdiæ pars 46
Exomides seruorum variæ, pro euentu & ætate 51
Exornatio duplex 46
Ἐξώστρα, machina recitandis iis quæ secretò patrata essent in ædibus 88
Ἐξώστρα, eadem quæ ἐγκύκλημα dicitur ibid.
Explodere Latinorum vnde sumptum 90
Expressio personarum 208
Extenuatio figura alia simplex, alia composita 348
Exulum vestitus in Tragœdia 62

F

Fabricas artes, medicinæ esse pedissequas 206
Fabros cuiuscunque generis quales facere deceat 256
Fabula vnum genus, & nomen commune Tragœdiæ & Comœdiæ 26
Fabulæ inter partes in ludis primarias recensentur 104
Fabularum genera, ab ornatu vestitúve quem gererent, nominata, vnde orta 32
Faces & tedæ in nuptiis quot numero & cuius fuerint materiæ 385
Factoris vocem iniquè oleariorum cancellis circunscriptam esse à veteribus 6
Faliscum & cincium primos personatos egisse Comœdiam 51
Fallere, παρὰ τὸ σφάλλειν 472
Fama bona præmium sapientum 9
Famæ Virgilianæ & Eridis Homericæ comparationes 9
Famam malam pro supplicio Plato multis statuit 9
Far tostum quibus nuptiis præferri soleat 386
Fati administra Fortuna 292
Fatigare diem quid sit 478
Fatum quid 207
Fatum quid appellarint veteres 227
Fauni fatidici quo genere carminis scripti fuerint 171
Fel hostiæ nuptialis circum aram proiici solitum quid innuat 385
Felium natura in venatione 327
Feriæ statæ aliæ erant, aliæ minus statæ apud Romanos 103
Φέρνη, dona quæ marito ferebat vxor repotiorum die, vocabant Græci 388
Ferreus annulus quem vir dabat vxori, quid designet 386
Fescenina carmina, Attellana sunt 42
Fescenina tripudia qualia apud Roman. 71
Fescenninorum carminum origo 382

Festi-

Festiuitates certorum populorum Græciæ 103
Festiuitates quibus Tragœdiæ agerentur quatuor erant: in trib. seriæ, quarta Satyricæ Tragœdiæ dabantur 35
Figuræ definitio 303
Figuræ ad certas species deducuntur 307
Figurarum diuisio 305
Figuræ quæ cuique characteri maximè conueniant 514
Figuras primùm se ad certa capita reduxisse dicit Scaliger 364
Figura ἀλλοίωσις quæ sit 506
Figura χιασμὸς quæ sit Hermogeni, & vnde dicta 509
Figura Χλίμαξ 502
Finis prima causa 222
Finis & forma aliquando pro eodem ibidem
Finis propriè quid sit 3
Flammeo quare sponsam ornarint veteres 385
Floridum dicendi genus à pleno quid differat 463
Fluxi versus 190
Fœdum à fœderibus dici 473
Fœdæ saltationes 71
Fœmineæ naturæ vera pictura 242
Fœmineæ virtutes propriæ in ædibus atque in operibus, quæ sint 244
Fœminæ persona & oratio 274
Fœminæ virtus propria, pudicitia & pudor 243
Fœminæ quot modis res viriles attribui possint 117
Fœminarum pugnas noctu edidisse Domitianum 109
Fœmina aut minus quàm canem, aut plus quàm senionem iacit, prouerbium apud Italos 242
Fœminis per Augustum superiora loca sunt designata omnibus in ludis atque spectaculis, præter Athletica certamina 857
Fœmineo in sexu nihil esse mediocre 242
Fontes, speluncæ, ambulacra, topiaria, ad scenam satyricam accessere 87
Forensis oratio fusior 2
Forensis ars, Oratoria dicta ibid.
Formæ duplices 222
Formula quædam perpendendæ diuinitatis Virgilianæ præscribitur studiosis 281
Fortitudo quid sit, & eius diuisio 234
Fortitudinis officia 205
Fortitudinis varij modi 266
Fortitudinis partes 205
Fortis viri quid sit proprium 266
Fortis ab imbelli in adeundo periculo quid distet 244
Forti versutus quid intersit 269
Fortuna & Casus quomodo differant 208
Frequentatio πύκνωσις figura 314
Funebres ludos ex arbitrariis statos fecit Claudius princeps, quos ædiles ederent, atque gladiatorios appellauit 109
Funebrium ludorum origo quàm vetusta sit 108

G

Gaditanæ saltationis modi tres 72
Gaditana saltatio omnium corruptissima 72

Galeni locus de Dæmone Milesio, qui tibicinam à Phrygiis modis ad Doricas leges sonum demittere iussit 76
Galericuli personis additi in scena 51
Gallionis errores aliquot de figuris 316
Gallos olim summo in honore habuisse poetas conuictores, à quibus laudarentur 132
Galliambicus versus facetissimus ac venustatis plenissimus 199
Galliambicum carmen 175
Galliæ nunc mos in agendis fabulis 83
Γαμήλιον poematis genus idē cum Epithalamio 381
Γάμος unde dicatur ibid.
Gaudia quibus rationibus facillimè comparentur 16
Gellij error qui à personando personam dici putarit 50
Geminas tibias, pares nominatas 79
Genethliaci carminis natura & ratio 393
Genealogi hymni partes τῶν φυσικῶν καὶ μυθικῶν ὕμνων 414
Generatio qui pariat immortalitatem 394
Genius malus qui Bruto apparuit 293
Genium bonum Cæsari se ostendisse ibid.
Genij Pythagorei duo 292
Genij locorum diuersi unde efficiantur 257
Genij quemadmodum agant in hominibus docet Scaliger 292
Gentes apud quas plurimus equis honos 17
Gentium ac populorum ingenia unde excipienda 258
Genus dicendi plenum quod sit 462
Γέρανος saltationis nomen ab imitatione 66
Γέρανος machinæ genus quo rapiebantur personæ 88
Geranæa Megaræ regionis mons 102
Germanorum modulatio & tibia 74
Gestus & modi saltantium 64
Ginglarus tibiola pusilla apud AEgyptios 78
Gingra saltatio in funerib. 71
Gingram ad cognominem tibiam edi solitam ibid.
Gingras siue gingris, & gingros, genus tibiæ 78
Gladiatores exhibere quantus fuerit sumptus: quanta etiam immanitas 109
Gladiatorum mos initio certaminis rudibus batuere: ferro nudos transigere ibid.
Gladiatorum mos unde primùm ortus 108
Γλαῦξ σκωπὶ 71
Γοργότης siue celeritas figura 315
Græcum nomen ipsis iam Græcis desitum 74
Græca garrulitas 75
Græcos poetas sua carmina publicis ludis recitare solitos, tandem oblæsa frequentioribus operis voce puerum qui ad tibiam caneret præ se statuisse 106
Græciæ nationes primariæ duæ 74

Gram-

Grammatici ridentur ob etymon Elegiæ 129
Grammatici de cestus forma nugantur 93
Grammaticorum iudicium, de dispositione librorū Homeri Iliadis & Odysseæ reiicitur: & melius probatur 25
Grammaticorum nugæ qui poeticen oratione soluta profiteantur 9
Grammaticorum nugæ de nomine facis 28
Grammaticorum errores de voce Epodos 118
Grammaticorum errores in diuisione generum dicendi 442
Grammaticorum iudiciū de fine oratoris non sanum 3
Grammaticorum ridicula ratio de nomine Syluæ, quod à silendo dici vellent 380
Grammaticorum nugæ de Scolij nomine 121
Grammaticorum hallucinatio in etymologia Sarcasmi 357
Grammaticorum deliramentum qui putent epitheta excludi in voce, intelligi in significato 298
Grammaticorum error in diuisione generum dicendi 491
Grammaticorum falsa de Comœdia sententia 27
Grammatici nomē stultè sibi impositum probat Scaliger 27
Grammaticos in etymologia Satyræ frustrà & temerè satagere 47
Grammaticorum error, qui ὅπος in Epigr. Martialis, senarium Iambicum interpretantur 113
Grammaticorum error qui in versu Virgilij, Et torrere parāt flammis, &c. putarint ὑστερολογίαν
Grammatica, Calliæ Atheniens. Tragœdia 34
Gratiarum tum perpetuæ sociæ tum affines quare dicantur Musæ 9
Gratias cur nudas & tres numero esse voluerint veteres 280
Grauitas orationis in quo sita sit 488
Griphi veterib. quas designarint ambages 135
Griphi definitio & etymologia 351
Gruum ciuilis hilaritas & prudentia militaris prædicantur 69
Gruibus non rectè attribui stoliditatem, prouerbio communi ibidem
Gymnopædica harmonia Lyricorum 125
Gymnasia unde dicta 92
Gymnasiorum nomen ludis literariis haudquaquam conuenire ibid.
Gymnastici ab σκιατροφίαις quid differant 55
Γυμνοπαιδία sub Terpando saltata apud Lacedæmonios 80
Γύπωνες quid significent 71

H

Habitus quid sit 50
Habitus differentia in materia ibid.

Habitus à forma differentia ibid.
Habitus duplices 205
Habitus saltantium varij 66
Halma modus Gaditanæ saltationis 72
Harmation, lex tibiæ 77
Harmonia quid sit 8
Harmoniam & melos non esse de essentia Tragœdiæ 28
Harmoniam cum ipsa natura protinus extitisse 8
Harpastum pilæ genus 73
Hederas Baccho aris imponi solitas 86
Hegemon apud Athenienses parodia certans vicit 114
Hegemon Thasius Aristoteli primus parodias scripsit ib.
Hegesandri epigramma iocosum 123
Helenam cum Paride Troiam ad nauigasse, negat Stesichorus in Palinodia sua 132
Helicon instrumentum musicum 126
Heliconides Musæ vnde nuncupatæ 9
Hellenis filij duo Ἴων & Δῶρος, qui à patre accepto imperio, suam vterque partem ac nationem ab sese denominarunt 74
Hemicyclium in fabulis, quo agebantur enantes è mari 89
Hemichorion quid vocetur 41
Hendecasyllabi versus 197
Hephæstionis error, qui Iambicum carmen ab Iambe muliercula deducat 133
Heraclidis Pontici locus, quo negauit harmoniam vllam vel Phrygiam vel Lydiam debere appellari refutatur 75
Hercules Nemeo interfecto leone, Nemea correxit, Iouique Nemeo dicauit 102
Hercules cestu Erycen Siculum vicit 93
Herculi quare sacrificari solitum extra muros 290
Herculaneo nodo cur necteretur cingulum sponsæ 387
Hermogenis sententia de generibus dicendi excutitur pag. 452. & 453. 454
Heroas in scena per aerem vehi solitos machina quadam 88
Heroas saltationibus se exercuisse 73
Heroum proceritas 33
Heroicus versus quare dictus Pythius 197
Heroici hymni 314
Heroici maiestas carminis, à cantu Rhapsodia & Epos appellatur 116
Heroici siue Epici carminis ratio in tota poesi princeps 86
Hesiodus Homero maior natu 26
Hesiodus de ventorum numero ac dispositione arguitur 287
Hesiodi carmen, quo probatur ῥαψῳδεῖν esse ipsam versuum commentationem 112
Hexametrum Creticum acatalecticum non excedere tricena tempora 167
Hierax Olympi & famulus & discipulus 77
Hieroglyphon nugæ 352
Hieronymi Vidæ methodum in præceptionibus Poeticis vituperat Scaliger in præfat.
Hilarodi minus fœdi quàm Ionici cantus 131
Hipponactis reliquiæ, qui parodias inuenisse putatur 114
Hipparcum Pisistrati filium, primum Homeri versus Athenas importasse 112
Hipponactis versus 150
Ἡρατόλεια sacrificium nuptiarum & ἥρα τολεία earum numen 384 & 385
Hircum tragicis poetis præmio fuisse 120
Hirundo nigra cur vocetur Virgilio 297
Hispanorum, etiam hodie, in saltando variæ gesticulationes 72
Hispanis fratribus gladiatorum morem, apud Græcos vetustiorem 108
Hispanos digitorum crepitu tibiarum aut tympanorum momenta assequi posse 72
Historia Epicis poetis pro argumento est 12
Historicæ dictionis tractus qualis 882
Historias sui temporis imagini veterum historiarum aptauit Virgilius 289
Histrio, vocabulum Thuscum 106
Histriones Romanis dici, qui Ludiastæ Aeolensibus ibidem
Histriones vnde dicti sint, nondũ constare 35
Homerus vbi & à quibus fabellas quas operibus intertextas accommodat: edoctus 26
Homeri oratio qualis sit 443
Homeri versus, quibus phœnix exprobrat infantiam Achilli inepti iudicantur 245
Homerum temere epitheta rebus apposuisse 298
Homeridarũ appellatio vnde sumpta 113
Homo, animal sociale 207
Hominem, ἀπὸ τοῦ ὁμῶς dici 470
Honoris voce quare frequenter vsus fuerit in suo opere Virgilius 469
Horatius quare vocet lege solutos certos poetas 117
Horatius centum-decem annorum circuitum attribuit seculo 110
Horatius ingratus arguitur, qui Mecœnatis, sub nomine Malchini, demissas notarit tunicas 378
Horatij scolium suauissim. 122
Horatii artem poeticam, arte non docere, sed Satyræ similem, In præfat.
Horatii quæstio, an Comœdia sit poema, soluitur 12
Horatii locus de Epico poeta Vario, explicatur 111
Horatio, quid Designatoris nomen significet 109
Horatio, Dithyrambi audaces quare dicantur 123
Hospitalia vocat omnes ædes in scena, præter regiam 89
Humanæ res, aut necessarii, aut vtilis, aut delectabilis genere comprehenduntur 1
Hyagnidem ante Apollinem tibia cecinisse 77

Hydraulus Ctesibij qualis 78
Hymen quid sit 128
Hymenæus nuptiarum deus vnde creditus 385
Hymenæus numen, Latinis Talassus siue Talassio 128
Hymenæorum acclamationes ib.
Hymenæorum duo genera ibid.
Hymenæi carmina nuptialia ib.
Hymni ad aras diis dicebantur 119
Hymnorum diuersa genera 412
Hymni à Pæanibus quid differant 117
Hyppeccaumata Aristoteli quid 261
Hyperbole siue Excessus figura 342
Hyperphrygia harmonia 75
Hypogypones saltatores qui 71
Hyporchema poematis genus quale 124
Hyporchematica Lyricorum harmonia 125
Hyporchematica Cretensium propria 67
Hyposcenion in magnificis theatris 89
Hypsipyle regina Lemni, nutrix Opheltæ 101

I

Iacere vnde dictum Latinis 48
Iactabundi semper milites 249
Iaculi vel pili missio qui fiat 91
Iambus quid 141
Iambicis conuitia faciebant sine imprecatione 132
Iambici species 149
Iambici affectus 194
Ἰαμβίζειν παρὰ τὸ ἴειν καὶ ἀναβαίνειν 133
Ἰαμβίζειν quid sit propriè 48
Iberarum cultus 61
Ἠχικὰ carmina quæ 182
Ideæ matris familiæ quando institutæ fuerint 105
Ideæ dictionis septem ex Hermogene 444
Ideam pro forma quare author dixerit 201
Idearum partes nouem ex Hermog. 448
Idola & formæ defunctorum an aliæ sint ab animabus 49
Idola seu formas defunctorum pro ipsis corporibus in scenam introductas fuisse ibid.
Idomenei error de Pisistratidarum θαλίαις καὶ κώμοις 25
Iduthum inter tibiarum species recensetur 80
Ἡδύκωμος, tibiæ modus in dicacitatibus 81
Ἡδύκωμος & ἡδέων species iucundæ saltationis 67
Idyllion diminutiuum ab εἶδος, quia poema sit rerum quasi species quædam 116
Idyllium, παρὰ τὰ εἴδη καὶ τὰς ἰδέας, diminutiuo flexu quare dicatur 15
Ἴε παῖ, ἔε παῖ, Acclamatio Latonæ puellum Apollinem hortantis vt sagittis Pythonem occuparet 95
Ientatio qualis, & Ientare verbum vnde dictum 24
Ignis saltationis genus 70
Ἡγεμὼν senex tertius 50
Ignis nocturni vsus quibus in ludis extiterit 107

Ἰὴ παιὰν acclamationem non semper Pæanibus additam 119
Ἱμαδὸς 135
Imago, Græcis εἰκὼν figura 32
Imago ab Exemplo quid differat 322
Ἱμαῖον, pistorum cantio ad molam 133
Ἱμαλὸς mensuræ genus ibid.
Ἱμᾶν trahere & haurire significat ibid.
Ἱματίδιον & ἐγκόμβωμα aut ἐπίβλημα Græcis dici seruorum tuniculam 51
Ἡμιμερὶς 140
Ἡμιμερὶς an verè sic appelletur 176
Imitatio vniuersæ Poeseos finis 27
Ἡμίθεοι καὶ ἡμιθνῆτες, Heroes antiquitus crediti 415
Innuitio figura, quæ Græcis ἔννοια dici posset 347
Impares tibiæ & pares 79
Imperatores Romani in scena quales 61
Impietas comes auaritiæ 270
Impulsionem ad hilaritatem, per se figuram non esse 363
Impulsu & tractu nos moueri 65
Impunitas iocorum & licentia priscis Poetis quare data 29
Inanimata quare non habeant ἦθος, sed πάθος 297
Inclinationes cœli quæ appellentur 420
Inconsideratio, cognatum ac perpetuum iuuentutis vitium 247
Incumbere à κύμβαχος Græca voce dici 470
Induere ab ἐνδύειν 480
Inductionis definitio 340
Indumenti militaris species in Tragœdia 62
Inferiarum carmen & parentalia 426
Influere ab origine Græca ἐνφλέγειν dici
Infortunia ab astrologis duo sidera dici 191
Innumerum Aduerbialiter à Virgilio poni pro eo quod Callimacho est ἀμβολαδὶς 516
Ino à Nereidibus diua facta, Leucothea Græcis, Matuta Latinis 102
Inscriptio & titulus Tragœdiæ qualis esse debeat 365
Inscriptio & periocha, quid inter se conueniant aut dissideant 432
Insipiens quis 203
Instrumenta 50
Instrumenta inter causas à Platone numerata 221
Intellectuum finis quis 204
Intercalares versus 185
Interpellatio figura 362
Interrogatio, ἐρώτησις, figura sit nécne 513
Interualla siue διαστήματα in musica quæ vocentur 516
Inuentio quæ ad Poetam pertinet qualis 46
Iocorum duo genera 29
Ion Chius scriptor Dithyrambicus 124
Ἴων filius Hellenis, à quo denominati Iones 74
Iones in Asiam migrasse ibid.

Ionica à maiori 154. & 198
Ionica à minori ibid.
Ionica tibia seu modus 74
Ionica harmonia noua mollis, cùm vetus aspera esset 76
Ἰωνικὸν, saltationis nomen à regione 66
Ionicus cantus, cinædicus, & sotadicus 130
Ionum posteriorum mollities 75
Ioniæ veteris mores ibid.
Ἰουλὼ Cereris cognomentum 133
Ἴουλος, genus carminis 22
Ἴουλος, cantio ad lanificia, & in messe 133
Ἵππος, oculi ægritudo qualis sit, & vnde sic vocetur ab Hippocrate 104
Iracundia & superbia temeritatis vitia 269
Irati vultus describitur ibi.
Irarum varij modi 223
Ironiæ vox quid Latinis sonet 356
Ironiæ appellatio Græcis vnde 355
Ironiæ quid Allegoriæ simile, quid diuersum habeat ibid.
Ironia duplex ibi.
Ἰσχοφορικὸς saltatio, in honorem Bacchi 70
Isidis sacra 107
Ἰσόχρονοι versus 181
Isocratem primum inconditæ orationi numeros addidisse 585
Isthmia instituendi occasiones 102
Isthmij ludi an nuncupati Neptuno in honorem Melicertæ 94
Isthmonicas iudicio Corinthiorum primùm apio coronatos Timeus testatur 102
Italiæ fatale malum, vt perpetuò velit dominos peregrinos 302
Italica fabula 33
Ἦθος quid 207
Ἦθος & πάθος quomodo inter se differant 207
Ithymbi & Pallica Baccho sacra 68
Ithyphallorum quæ pronuntiatio, & quis ornatus 44
Ithyphallicum 170
Iudicatio, figura 312
Iudices & præsides certaminis Nemæi quare pullati sederent 102
Iudices quos ῥαβδούχους appellatos legimus, quorum sententia victori deferebatur palma, quum plures poetæ in ludis publicis certarent, qualis Magistratus fuerit 373
Iudicij ciuilis finis quis 398
Iudicem qualem effici à Poeta par sit 252
Iulia lex de iure sedendi in ludis scenicis 84
Iulius Laberij mimi quàm studiosus fautor & auditor extiterit 43
Iulius Cæsar cccc. leones populo Romano in spectaculis proposuit 104
Iuno eadem quæ Fortuna 291
Iunium Brutum primum in defuncti patris honorem dedisse Romæ gladiatores 108
Iurisprudentiam ex matrona meretricem factam, &c. 206
Iustitia ciuilis vnde proficiscatur 398

Iuue-

Iuuenalis insolentiam in quibusdam versibus mereri, vt toto opere vir bonus abstineat 378
Iuuenalis obtrectatores confutantur 30
Iuuenalis versus in quo Bathylli nomen posuit 67
Iuuenales ludi à iuuenibus originē & nomen habent 111
Iuuenalibus tandem grandiores natu admissi, etiam vtriusque sexus ib.
Iuuenis natura, vt media est inter adolescentiam & senectutem, ita & particeps tum vitiorum tum virtutum 246
Iuuentutem qualem describi deceat 246
Ὑζάνη vestis Satyrica, quare sic appellata 63

L

Laberius mimus, elegantia & sermonis puritate, etiam omne Latium prouocauit 43
Laberij Gellius aliquot vocabula vt sordida notat, Horatius negat pulchra poemata, sed nullo iure ibid.
Laberij versus qui à Macrobio citantur 43
Labor, Labrum, παρὰ τὸ λαβεῖν dici 360
Labyrinthus Cretensis 69
Λάκαινα μὲν παρθένων ἀγέλα, verba saltationis Laconicæ 72
Lacedæmonijs locus à Turcis hodie quomodo dicatur 17
Lacedæmonijs vnde cum tibia ad bellum exire cœptum 68
Lacedæmonios sine mœnibus & vixisse & regnasse 402
Laconica carmina quæ 196
Lacones Doriensium integerrimi 74
Lacones puellos in Pyrrhica se exercuisse 68
Lactisma, modus Gaditanæ saltationis 72
Lætitia quid sit 10
Lætitiæ causa ib.
Λαγαροὶ versus qui 187
Λαμπρότερα, genus saltationis quale fuerit 71
Lanistæ gladiatorum Magistri 109
Λαοκρατεία species Reipub. qualis 424
Lapis in Delphis positus sub ænei Latonæ signi pedibus 95
Laponum mos in nuptiis celebrandis 390
Latinarum fabularum species recensentur 33
Latonæ æneum signum in Delphis 95
Laudationes cuiuis syluarum materiæ congruere 381
Laudationis vniuersæ quædam capita obseruatio dignissima in omni scripto 381
Laudationis finis 398
Laudationum materia quæ esse debeat 416
Λαυρογραμμὸς qua ratione dicatur 41
Λαυροστάτης Chorus 41
Laus vnde dicatur 488
Learchi Inus & Athamantis filij fatum miserum 102

Lebetes præmia ludorum Græciæ minus nobilium 103
Lecta sententiæ, & secta verba quæ vocentur 459
Legatis sociarum gentium locus inter Senatores in theatro datus 85
Lex tibiæ ἁρμόττον 77
Leges communes versuum 192
Leges dictæ sunt diuersi in Choris modi, quia nefas esset aliter facere 8
Leges quare criminibus supplicia proponant: virtutibus nihil dent 229. 230
Legum partes omnibus modis communes 76
Lemma pro titulo Martialis ponit 430
Lemuris festis non licuisse nuptias celebrare 389
Lenonis versicolor amictus 51
Lenonum nomina 50
Leo saltationis Laconicæ genus 69
Leoninus versus 183
Lesbius ᾠδὸς apud Lacedæmonios in honore habitus 118
Leuchotea 102
Lex & lanx satyra, à Satyris 47
Liber pater quo ornatu à Tragicis introductus 62
Λογεῖον pulpiti pars altera, in qua ἐπίρρεμα & alia actuum interualla recitabantur 90
Liberi chariores nobis cur sint quàm parentes 233
Libitina vnde dicta 359
Libyn cognomen tibiæ fecit Sirites 77
Lictores atque viatores ad cuneos positi in Theatro 85
Liuius Andronicus quo tempore floruerit 12. 31
Liuius Andronicus carmina Satyrica à se exculta, in ludis scenicis recitauit ipse 106
Liuij & Thucididis conciones expenduntur 12
Locus vnde dicatur 359
Loci descriptio 217
Loci naturam situmque eadem non esse 420
Loci situs vel natura quibus rationibus laudari queat 421
Locrica lex in tibiis 81
Λοχρία ᾠδὴ 122
Λογαοιδικὰ qualia fuere 158
Λογεῖον ab Odeo distinguitur 90
Λογεῖον Græci pulpitum cur nominarint ibid.
Λογεῖον Orchestræ pars 39
Λογοιδοῖς versus 191
Logogriphi ab ægnimatibus quid differant 136
Loquor, ἀφ' ὃ τὸν λόγον 359
Lorarij nomen 50
Lucanus longus & Lucij pater dicitur 288
Lucani scriptorum quæ ἐνάργεια, quis Tyranno confertur 294
Lucerna nuptialis pernigil, pernóxque 387
Lucius Anilius primus edidit ludos cum Thymelicis 39
Lucius Mummius deuicta Corintho, quinquennales instituit ludos Ioui Capitolino 108
Lucta Latinis à motu dicta 93
Luctá-ne an pugillatus vetustior 92
Lucta, seu πάλη quid sit 91
Luctæ
Luctæ & pugnæ differentia 63
Luctandi varios modos habes ib.
Ludiæ fœminæ 106
Ludi pleb. quare conditi fuerint, ac deinde intermissiones facta à quo restituti 110
Ludi votiui Theatrales, quique expiationis ergò indicebantur classe eorum comprehendebantur qui diis essent attributi 103
Ludi quid differant à fabulis 91
Ludi expiationis ergò indicti 103
Ludi ante vrbem conditam in Latium, atque inde postea Romam aduecti 103
Ludiones primi ex Hetruria Romam accíti 106
Ludiones à P. Nasica Censore tribu amoti propter sordidioris operæ contemptum 105
Ludionum vox vnde 19
Ludorum nomina diuersa à diis, diuis: alia à locis in quibus nomina colerentur 104
Ludorum Græcorum descriptionem, quare à Pythiis incipiendam duxerit Scaliger 95
Ludorum qui Romæ fierent primariæ partes quatuor 104. 105
Ludorum summa genera duo 91
Ludorum qui Romæ fierent à fine diuersa constitui genera 103
Ludorum & Ludionum nomen vnde 91
Ludos illos Græciæ celebres quatuor, quare veteres censuerint funebres 94
Lues morbus 18
Lupercalia Romanorum qualia 71
Lupercalium mos qui fuerit 106
Lycomedij persona 55
Lycurgum Lacedæmonium primum ex Ionia in Græciam vniuersa Homeri opera portasse 111
Lydia Harmonia quid distet à Phrygia 75
Lydiorum modorum inuentor Carius Lydus ibid.
Lyram & Chelyn qua occasione inuenit Mercurius 125
Lyram non plectri percussione, sed setarum intentarum attritu tangi 127
Lyrici nobilitas carminis, nominibus ode, μέλος, μελῳδία insigniri solet 116
Lyrici poetæ in certaminibus, præterquam si Scolio certarent, iuuencam accipiebant 120
Lyrici carminis componendi ratio 428
Lyricorum genera 117
Lyricorum appellatio ex eo quòd non sine cantu & lyra sua carmina pronuntiarent 116
Lyricorum instrumenta, Lyra, cithara, barbitos 125
Λύσις exitus tragœdiæ 370
Λυσιζώνη à Græcis Diana quare cognominata 387
Λύτρα & ἄποινα Græcis quid 238
Λύτρα καὶ ἄποινα quæ liberatoribus dantur 387
Lytiersæ historia 22
Lysiodi 131

M

Μανδραγορισμὸς ab ἐνδραγμενισμῷ quid differat 409

Macedonum Teleſiade armata 72
Machina læua introducebantur quæ domi & in vrbe geſta erãt 78
Machinæ dextræ aut ſiniſtræ qua ratione dictæ ibid.
Machinâ dextrâ quæ foris acta erant offerebantur ibid.
Machinæ genus quod in ſumma trepidatione remedia arceſſebat humanis maiora 88
Machinarum ſcenicarum locus ibidem
Machinis penſilia loca quibus regionum facies explicabantur 89
Machinarum vſus in fabulis agendis 87
Machinarum in ſcenis plura genera 88
Μαχροκῶλοι *verſus* 187
Μακρὸν *pars* ἀβρᾶσεως, *quare ſic appellata* 41
Mactriſmus ſaltationis genus 70
Mactriſmi duæ ab ætate ib.
Magadis tibia 80
Magna mater deûm, Romam ex Peſſinunte aueĉta 105
Magnanimitas quid ſit 237
Magnanimitas fortitudinis comes 205
Magodis 131
Maieſtas in carmine quomodo comparanda 181
Maio menſe priſcos non nupſiſſe 389
Μαιῶδες *quid ſit Græcis* 7
Μάιστρα, *quæ dicerentur obſtetricibus* 387
Μαλακικὸς *verſus qui* 18
Malè ominatis diebus connubia olim interdicebantur 389
Maneros 23
Μανὸν τὸ ἁπλοῦν ἐναντίον 92
Manus ſoli homini à natura datas 64
Manus à Græco μανὸς *dici* 92
Manuum vſus quare prior homini quàm pedum 64
Marcus Amilius publica perſona ex voto ludos edidit ſua pecunia 103
Marcus Tullius quamobrem in prima ſit hodie commendatione; Seneca à paucis probetur 375
M. Acilij ludi votiui, quanto ſumptu editi fuerint 110
Mare vnde dicatur 480
Marmor qua ratione pro mari accipiatur à poetis 480
Marſyas geminas inſtituit tibias quum antea tantùm ſingulares eſſent 79
Martialis luſus in mutuam perſonam 54
Martialis verſus Hermes ſuppoſititius ſibi ipſi *expoſitio* 109
Martialis iocus de fibula & aluta & ſubligaribus vnde ſumptus 105
Martianus Capella 160
Maryandeni 22
Martypiæ fœminæ 70
Μαχαλιστὴρ *genus indumenti, quod Latinis capitium dicitur* 62
Μαχαλιστὴρ etiam *qui ornamẽtum ſeu munimentum quod ab armis penderet* 62
Maſſi-

Maſſilienſium ſeueritas, qui vniuerſæ iuuentuti ſuæ theatro interdixere, ne eorum animi otioſis auditionibus remolleſcerent 84
Μαχροποὶ *à* πορπαξίοις *quid differant* 52
Materia paſtoralis carminis vetuſtiſſima amatoria, & quare & vnde 15
Matresfamiliâs in opere quales eſſe deceat 261
Matrisfamiliæ nomen in quam competat 386
Matron Poeta Græcus, multos Homeri verſus ad culinam iuſto poemate inuertit 114
Matronis ſpectatæ pudicitiæ Megalenſ. ante deæ ſignum pſallere mos fuit 105
Matutæ 102
Matutini temporis perelegans deſcriptio 220
Mecænas Floralibus feſtis natus 394
Media ſiue μέση *comœdia quare dicta, & quomodo à veteri & noua differat* 30
Mediæ comœdiæ nomen quando ortum ibid.
Medicina illuſtriſſima artium materialium 206
Medicinam curabiles morbos ſemper curare 4
Medici quod ſit officium ibidem
Medicus magiſter vitæ 206
Medicum in repub. quàm Oratorem magis eſſe neceſſarium 256
Medicum qualem effingi oporteat ibidem
Mediocritas in Tragœdiis ſeruãda, vt nec breues ſint nec prolixæ nimis 28
Meditrina dea cui libarent in vindemia, eius ſacra Meditrinalia à medendo 134
Megalenſes vox *Græca, flexu Romano* ἀπὸ τῆς μεγάλης Διὰς 105
Megalenſes ludi à quibus edi ſoleant 104
Megalenſes ludi quando & quare inſtituti 105
Megalenſes ludi magnæ matri deûm M. Iunius Brutus dicauit ibidem
Megalenſibus, iuuenes omnium ætatum atque ordinum mores geſtu atque oratione effingebant ibidem
Megalenſib. in ludis per ſolidita-tes conuiuia fuiſſe agitata ibidem
Megalenſis purpura vnde dicta 104
Μείσεως *carmen* 171
Μείσεως *verſus* 187
Melanippides primùm vſus Lydiis modis in Epicædiis ferùm 76
Mele, Ode & Scolia, circa quam materiam verſentur 14
Μελπὼ *Muſæ nomen, à meditando* 7
Μὴν *Pindaricas cantiones inſcriptas à Grammaticis; alios verò* μαλυιῦσαι εἶδη 116
Meliambi apud Laertium in vitis Diogenis Cynici ibid.
Melicerta exceptus à Nereidibus fit deus, Palæmonem vocant

Græci, Portumnum Latini 102
Μελῳδηθῆναι Chamæleoni non solum Lyricos, sed etiam Epicos 117
Melodiæ nomine interdum harmoniam appellari ibid.
Melodiam omnibus cantionum sonis attributam ibid.
Μέλος Lyricorum tantùm fuisse ibid.
Melos siue ode Lyrica carmina, quibus curas amatorias decantant ibid.
Memoratio figura Græcis ἀνάμνησις, frequens in Dramatibus 362
Memphis saltatio, cuius Socratem studiosum fuisse aiunt 72
Menæchmi sententia de ῥαβδωδοῖς inepta 113
Mensa rotunda veteres vsos, ne quem sibi prælatum in carmine quispiam conquereretur 81
Mercatura 206
Mercurius citharæ repertor 77
Mercurium Punicæ genti præesse 293
Merendare vnde dictum 24
Meretricum nomina 50
Meretricibus quare lutea vestis data 52
Meribibi Poetæ, inter θεοπνεύστους quare meritò censendi 11
Μεσόκουρος famula, quare sic appellata 61
Μέσον dicendi genus quod sit 441
Μεστότης quid in oratione differat à περιβολῇ 458
Μεσύμνιον 47
Metabasis figura, Latinis Transitio, Traiectio, Cic. 343
Metastasis figura 336
Μετωνυμία historicorum Græcorum propria quæ sit 506
Μέτρον ἀκόλαστον, id est, lasciuum primum dedisse Alcmana 117
Metron & Rhythmum non esse eadem 139
Midas in Phrygia primum plagion tibiam excogitasse putatur 79
Μηδοποδισμὸς 66
Μήλινος color in vestibus 52
Militaris multitudo qualis fingatur 240
Militaris ars 206
Milites à plebe discreti in spectaculis ab Augusto 84
Militis ornatus qualis 51
Militem ex vitiis suis & virtutibus depingi quemadmodum conueniat 249
Militis persona & oratio 274
Mimi definitio 43
Mimi quomodo sibi artificis nomen vindicarint 42
Mimi Lacedæmonij 43
Mimi quare introducti in Comœdia 47
Mimi veri proprium esse, quædam sordida vt affectet 43
Mimorum & παντομίμων appellationes quibus κατ' ἐξοχὴν attributæ 42
Mimi nudis pedibus agebant 42
Mimorum duo genera 43
Mimorum diuersæ appellationes ibid.
Mimos saltarunt reges Philadelphus & Antiochus ibid.
Mimus ex comœdia prodiit 42
Mimica & momica Lasciuia Luciani 14
Mineruæ ludicrum in Albano posuit Domitianus 108
Minutium & Protonium primos personatos egisse Tragœdiam 51
Μινυροὶ versus 189
Miscellos ludos Caligula Lugduni edidit 108
Μισούμενοι histriones dicti 90
Mistum Poematis genus, μικτὸν rectè, κοικὸν minus rectè Græcis quare dicatur 14
Mitella cum redimiculis ornatus fœminarum 62
Mithras pro deo cultus à Persis 73
Μητρωακὸν carmen quale 165
Μιξολύδιος ἁρμονία quare Tragœdiæ aptior iudicetur 75
Mnemosynen matrem Musarum, quare reddiderit antiquitas 8
Μνήμη Musa, à memoria dicta, duabus antiquis addita tertia 7
Mnesimachus 31
Modi varij ἀντιθέσεως 507
Modi latior ac fusior vis 222
Modi tres, Dorius, Phrygius, Lydius, Choris accõmodati à Sacada Argiuo, ita vt ne miscerentur 80
Modi notio quomodo intelligenda sit dupliciter 222
Modi diuersi inter Græcos, ingeniorum, morum, vestium, festiuitatum, artium, exercitiorum, vnde orti 74
Modus pro mediocritate 222
Modum esse in accidentibus, quod differentiam in substantiis 223
Modulus architectis quid sit 307
Modulatio in pastionibus qua ratione primùm inuenta 15
Mœnianis & proiectis scenæ in comœdia auctæ ad magnificentiam 87
Mollities stili qualis 464
Molossus quid & quare sic dictus 142
Moloßici versus 152
Moluris, nomen rupis de qua Melicerta, & eum secuta Mater Ino, sese præcipites dedêre 102
Monasticum genus monstrosum esse 207
Monasticum genus ad diuisionem spectare ibidem
Monaulos singularis tibia 79
Monga saltationis genus 67
Monochordos, Clauicymbalum & Harpicordum, quæ nunc à mucronibus Spineta vulgò, vnicum olim neruum habebat 127
Μονοκωλα & μονόστροφα quare dicantur carmina quæ 174
Monodia quomodo fieret olim 426
Monodia cantus lugubris 129
Μονομαχία quid differat à Gladiatoria 108
Monoprosopos cantiuncula quæ sit 15
Monoprosopos per initia Chorus in fabulis, idque sine cantu 39
Mons vnde dicatur 360
Μονοσχηματικοὶ versus 181
Mopsi nomen in pastorali carmine quare frequens 18
Mores, dicta, facta, plurimùm à nationibus & professionibus

pendere 50
Mores quid sint 262
Μορφασμὸς saltatio qualis fuerit 70
Morphasmi species ἐκκλησία ibi.
Mortalis pro homine tantùm 42
Mortis varij modi ex Virgilio 226
Μίμων saltationis laboriosæ & nauticæ species 69
Motoriæ fabulæ quæ vocentur 34
Motum Aristoteli confieri ἐξ ἀσυνθέτου καὶ ἑτέρου 65
Mundus muliebris, sponsæ præferri solitus Græco ritu 387
Muliebre genus ad fletum & conquæstionem præceps 244
Muliebria capitis ornamenta 62
Muliebrium virtutum modus duplex 243
Mulieres comparationibus faciendis gaudent 244
Mulierum personæ tragicæ undecim 61
Multitudinem omnem, siue infimam plebem, qualem facere poeta debeat 204
Musæ vnde dicantur 7
Musas cur Iouis filias crediderit antiquitas 8
Musæ cur effingantur alatæ 9
Musarum cognomina à locis varia ibidem
Musarum numerus per initia qui fuerit constitutus 8
Musas elegantioris lautioríque vitæ authores esse 9.10
Musarum tutelam ac patrocinium cur sibi vindicent soli Poetæ 7
Musas non solùm arma canere, sed etiam parare exemplis ostenditur 10
Musas per initia duas tantùm fuisse 7
Musæi dispositionem in Leandri historia non damnandum 366
Musicæ vetustioris diuisio triplex excutitur 7
Mussare verbum factitium à μυμῦ, Græcorum 482
Mutili versus 187
Mutis rebus aptè personas attributas in tragœdiis 63
Μύθων quid sit 7
Mysorum gens tibiæ peritissima 77
Mystas & Mysteria, ἀπὸ τῶ μύειν dici 7
Mystici hymni, qui rectè μυστικοὶ appellari possint, ἀφ' φυσικῶν ὕμνων partes 412
Μῦθος species, Apologi quam Latinè fabulam dixère 50
Μύθου, id est Fabulæ genera & partes 352

N

NAsicæ Censorij factum, quòd Ludiones ærarios fecerit, potentiæ non prudentiæ fuisse 105
Nationum diuersarum in nuptiis celebrandis, varij ritus 389
Nationum & gentium ab accidentibus diuisiones 389
Natura quid 207
Natura loci quid comprehendatur 420
Natura quàm latè pateat 28
Naturæ nomen laxè vsurpatum 215
Naturam ipsam fine nonnunquam aberrare 4
Naturas omnium rerum ad vnum Deum referri 222
Naucratitæ Panegyri Apollinem κυμαῖον quomodo celebrarint 86
Naumachia pro ludo Romæ aliquando edita 105
Nauficæ tribuitur inuentum saltationis διασκώπτου 65
Nautas quales fingi oporteat 251
Nauticus vestitus depingitur 53
Nautarum summa impietas 251
Νεανίσκου πρόσωπον 61
Necessitas 208
Nemea nympha, Iouis & Lunæ filia 101
Nemea credit Aeschylus Thebano bello vetustiora ibid.
Nemea Argiuorum regio, vnde sic nominata fuerit, diuersæ affe runtur rationes ibid.
Nemea primùm in Archemori honorem celebrata ibid.
Nemei ludi an Neptuno fierent propter Archemorum 94
Nemeorum funebris tota festiuitas 101
Nemeorum certaminum præsides qui fuerint ibi.
Nemeorum certaminum primæ institutionis quæ fuerit occasio ibid.
Nemesis à Scaligero scriptas 194
Nenia Phrygum inuentum 129
Neniæ cantus qui ad rogum dicerentur ibid.
Neniæ vox qua ratione ad nutricias cantilenas traducatur à Pontano ibi.
Nero cohortem à principibus positam in Theatro, ad speciem libertatis subtulit 85
Nero plebi Equites antepositi in Theatro ibid.
Nero CCCC. Senatores, DC. Equites ad gladiatoriam exhibuit 109
Nexos ad sonum tibiæ flagris affici solitos 78
Nicostratus 34
Νίγλαρος Aristophani quale sit μέλος 135
Νιλωτὸν tibia in funeribus adhiberi solita 129
Νίνιτον carmen, & vnia præficarum cantus ibid.
Nitor splendórque orationis in quo consistat 444
Noctis vsus 219
Notam pro signo aut argumento non rectè accipi 307
Notationis vocem διατυπώσεων non rectè explicare ibid.
Notio quid sit 303
Notiones quarum sint partes & causæ scientiarum 304
Notiones nonnullæ nobiscum natæ 204
Notitia naturæ rerum particularium necessaria poetæ 287
Nouæ Comœdiæ ortus sub Alexandro 30
Nouenarius numerus Musarum 8
Nouitas, summa laus in poetica 39

Nouometer quid 146
Νουθετικὸν poema quale sit 398
Nubes, aues, vespas, alia pro personis in scena accipi 49
Nuces in nuptiis quare spargi solitæ sint 387
Numerosa collocatio in oratione quæ sit 459
Numerus siue ῥυθμὸς orationis quid sit 452
Numerus apud Mathematicos quid 139
Numeri ambiguam vocem, Canorem non malè appellari posse 515
Numerus pro ἀριθμῷ, & numerus pro ῥυθμῷ in musica quid sint ibidem
Numerum Latinis, παρὰ τὸ νέμειν, hoc est, à distributione dici ib.
Numina coniugalia 384
Numinum fictorum duo genera 414
Nuncij aut viatoris penula 51
Nuncij deorum tres, & eorum potestates 292
Nuncij tragici 61
Nupta egrediens paterna domo quare limen non attingat 388
Nuptiæ vnde dictæ 385
Nuptiales tibiæ monauli ad quas canerent hymenæos 80
Nuptiarum dies legitimi tres 383
Nuptiarum laudatio vnde sumi possit 382
Nuptiis celebrandis vespertinum tempus commodissimum 385
Nymphagogus quis fuerit olim 384
Νυμφευτὴς qui & παράνυμφος 385
Νυμφεύτρια & θαλαμεύτρια, quæ fœmina dicta Græcis 38

O

Oraistyæ quid sint 16
Oraistyas, confabulationes quæ inter virum & vxorem fiunt, appellasse veteres 393
Obijcere vnde dicatur 48
Obscuritas orationis, perspicuitati contraria 445
Obscuritas verborum quot fiat modis 460
Obtestatio figura 311
Obtestationũ prodigi mẽdaces 270
Ὄκλασμα, saltationis Persicæ genus 69
Odæ, titulus librorum Horatij 116
Ὠδεῖα, loca extra theatrum Musis dicata 87
Ὠδεῖον, Athenis à Pericle musicis certaminibus destinatam ib.
Ὠδεῖον, locus in theatro vbi canebatur ibid.
Ὠδεῖον, pulpiti pars in qua canerent 90
Ὠδείου multa mentio fit 87
Ὠδὴν, & ᾠδὸν, sine discrimine scriptum inueniri aliquando 118
Ὠδὸς pro ἀοιδὸς, non poeta solùm, sed etiam vates ibid.
Ὠδοὶ vates Persis peculiares ib.
Ὠδὴ quo modo cani, quóve carminis genere fieri soleat à Comicis 376
Ὠδὸς poculi genus, quòd non liceret absque cantu vel propinare vel excipere 117
Ὀδυσσεῖς Cratini 30
Oeconomia pars politiæ, quid & ab hac differat 161
Officium in Comœdia quid distet ab officio Philosophorum 49
Oleam, ex qua per initia in Nemeis corona fiebat, cum apio cõmutatam 101
Olympici ludi an in Iouis honorem fierent ob mortem Pelopis 94
Olympiorum ludorum qualis fuerit institutio ib.
Olympum in tibiis primùm leges instituisse, idque in Apollinis honorem 77
Olympum primùm Lydiis modis cecinisse Epicedia 76
Olenium fuisse Pelopem, Anthesion nugatur 75
Olenus Achaiæ oppidum 75
Omen vnde & quid 253
Omnia tuta timere ἀλλήλαις ἀσυμπάθουσαι φωναὶ 264
Omnis vnde dictum videatur 470
Omnis oratio docet vel rem vel animum dicentis 2.3
Ὁμοιοτέλευτον atque Ὁμοιόπτωτον, vnam eandémque designare figuram 512
Opheltes fatali nomine appellatus Archemorus à vate Amphiarao 101
Opheltes Lycurgi & Eurydices: aliis Eupheti & Creusæ filius ibidem
Opica seueritas 32
Opinionem à scientia distingui 204
Opinionem seu δόξαν non esse scientiæ contrariam ibid.
Ὁπλίτης δρόμος 92
Optatio figura qualis 348
Optio verbum militare 471
Ὀπτήρια Callimacho quæ dona sint 386
Ὀπτήρια etiam dona quæ sponsus sponsæ dabat, quòd dempto velo, tum quasi primùm ab eõ videretur 386
Ὥρας quare vocent Græci quatuor anni partes 287
Oratio ἀσυνδέτος qualis 191
Oratio ad societatem homini necessaria 274
Orationis vis vnde profecta 1
Orationem ex animo loquentis dandam in Poesi 515
Orationis primo Æneidos, ab Iunone habitæ, artificium 275
Oratio altera Iunonis septimo Æneidos, excutitur 276
Orationis puritas, proprietas, simplicitas, quid inter se distent 43
Orationis diuisio 274
Orationi, quæ ἀναδίπλωσις conueniat 498
Orationis puritas in quo sita sit 445
Orationis natura & finis triplex 2
Orationem eloquentiæ, & eius authorem, Oratorem κατ' ἐξοχὴν dici 111
Orationis acumen in quo consistat 457
Orationis vtilitas, & delectatio 2
Oratoria ars 1
Orationes elaboratas & pictas, quales confici in Poesi oporteat 274
Orationes precatoriæ ex Virgilio 284
Orationis proprietas in quo sita sit 460
Orationis omne genus ad delibe-

ratinum reduci 398
Orator quid à Poeta mutuatus sit 285
Orator cum Historico quid commune habeat 6
Oratoris varia argumenta, omniũ tamen idem finis 4
Oratori quare, & cuius arbitratu bene dicendum 3
Oratores priscos egisse tantùm, vt mouerent: Poetas, vt oblectarẽt solùm 285
Oratorem in deliberationibus & iudiciis pendere ab auditore 5.6
Oratorum duo genera re quidem vera: alia nomine tantùm 255
Oratoria ars forensis dicta 2
Orchestra Græca 89
Orchestra locus thymelicorum, id est, cantorum, quique modos faciebant & saltationes 63
Orchestra cur à saltatione potissimùm nomen suum inuenerit 64
Orchestræ partes tres 89
Ὄρχησις vnde dicta Græcis 64
Ὄρχησιν propriè compositum designare motum ibid.
Ὀρχηστὴν Italos Pantomimum nominasse 43
Orsite Cretens. 72
Orthiæ leges 78
Ὄρθιος νόμος 68
Ὀρθότης aut πλαγιασμὸς Orationis quis 455
Ὀχοφόρια, βάκχοι & ὄσματα 335
Osiris inuentor tibiæ hederaceæ 79
Osiris Ægyptius, musarum pater habitus, qui esset scilicet idem cum Apolline 9
Osiridis pompæ 44
Olophyrmus genus lugubris cantilenæ 129
Ὡς τύπῳ aliquid dicere vel enumerare, id est, crasso filo 86
Ὁ τῆς ὄψεως κόσμος ad Choragum, non ad Poetam pertinet 46
Othonis Trib. pleb. ridicula lex, quòd eos qui artẽ ludicram exercuissent à scena arceret 85
Otum & Ephialten primos Musis in Helicone rem diuinam fecisse 9
Οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα 67
Oui figuram carmen præ se ferens 175
Ouid. in Metamorph. & Lucanus discursionibus inepti 287

P

Pæan Aristotelis in Hermiam Atarnensem integer penitur 120
Παιὰν, παιὼν, παιήων, nomina Apollini vnde facta 95
Pæan Phœbi, quando bonum numen, epith. 298
Pæanas ab hymnis non argumẽto, sed stilo differre 117
Pæanes diis immortalibus pro victoria in præliis cani, non in certaminibus 119
Pæanes solis diis dicti lyricis numeris 117
Pæanum duo genera 120
Παιδευτήριον poema 404
Pæones quatuor 143

Pæonici

Pæonici misti 166
Paganalia & compitalia non fuisse statas ferias 103
Παγκρατιασταὶ, quare dicti sint pugiles quidam 93
Παγχρήστου, seu frugi adolescentis forma 55
Παγγράμματον carmen quale 178
Palæmon 102
Palæomagadis, genus tibiæ quale 80
Πάλιν Græcis, luctam à concussione dici 93
Palinodiæ, hymni, pæanes, scolia, sub genere ἐγκωμίων recensentur 132
Palinodiæ Stesichori de Helena initium profertur ex Platone 415
Palinodiæ poematis genus quale fuerit 132
Pallas sola deorum cur fulmina iaculetur 291
Palladis inuentum tibia 77
Pallada saltantibus dioscuris fecisse modos scripsit Epicharmus 68
Palliatæ fabulæ 32
Palliatarum nomen vnde 52
Pallium Græcis omnibus commune 52
Palmas victoribus Græco ritu apud Romanos datas 110
Pan inuentor fistulæ 20
Pan author tibiæ 79
Panathenaica quomodo peragi soleant 103
Panathenaicis festiuitatibus versus Homeri per Rhapsodos cani instituit Hipparchus 112
Παναθηναῖα festa vnde 405
Pancratium carmen 151
Pancratium, peculiare certamen fuisse, ab alijs quinque statis separatum 93
Pancratium quale fuerit olim certamen ib.
Πανήγυρις vnde originem sumpserit 405
Panegyrici & celeberrimi ludi Græcorum quatuor 94
Panionia quomodo celebrari soleant 103
Pannonum, Getarum, Scytharúmque modi & harmonia qualis 74
Πανσπερμία Græcis quid 18
Panthera indumentum comptiorũ Satyrorum 63
Πεντευχίαν Laconum, alijs πανοπλίαν vocari 68
Paphlagonem fuisse Pelopem falsò putari ab Istro 75
Papinius Statius ter victor in Albano, vbi Mineruæ ludicrum, in quo certabant hymnis 108
Πάσσοι, primus & secundus senex 54
Παραβάσεις in locum Chori substitutæ 30
Παράβασις successit in locum chori ibidem
Παράβασις Tragœdiæ 370
Παράβασις mediæ Comœdiæ propria 31
Παράβασις maledica 32
Παραβῆναι τέτταρα saltatio quædam sic dicta 67
Παράβυστος quare dictus Græcis lectus, qui Latinis Genialis 386
Παρακαλύπτρα faciem tegebat 62

Παραχορήγημα quid dicebatur 41
Παράχρωμος mulier, prima persona tragica 61
Παραδιαστολὴ, i. substitutio figura quomodo fiat 329
Παραινετικὸν poema quale sit 399
Παράλειψις, Omissio, species Suspensionis 345
Παραμυθητικὸν poema quale 399
Paronomasia, Agnominatio, Allusio 332
Παραντήγησις, adnarratio, figura 342
Paranymphus quis propriè olim dictus 384
Parapetasmata, id est, vela Carbasiana Q. Catulli 90
Parapetasmatum seu velorum in theatro vsus ibidem
Parapherna Iurisconsultis quænã dicantur 387
Παράπηχυς vestis muliebris 52
Παραποσιώπησις, Interruptio figura 344
Παρασκήνιον quid 41
Παρασκευὴ, siue apparatus futuri argumenti, prudenti Poetæ necessaria 290
Parasitus cum strigili vel pectine introducebatur 52
Parasito pallium obuolutum tribuebatur in scena 51
Parasiti quare pallio induti prodierint ibidem
Parasiti à Latinis qua tunica introducti nonnunquam fuerint ibidem
Parasitari & adulari, res Græca ibidem
Παραστάτης 46
Paratragœdiare Plauto quid designet 114
Παράτρητοι tibiæ 80
Παραύξησιν non tam rectè Græcis dici Amplificationem, quàm ἐπαύξησιν 317
Parcæ vnde dicantur 360
Πάρεσις siue languor, affectationi contrar. 394
Paræmia ipsissima etymologia 354
Paræmiæ Græca definitio, vt falsa reijcitur 353
Proœmij etymologia quæ sit 354
Proœmij institutum vnde sumptũ sit ibid.
Πάροχος idem qui Paranymphus 385
Parodia, Rhapsodiæ soboles 113
Parodi quare adhiberi soliti, & vnde nomen acceperint 114
Parodia quid sit, & eius etymon ibidem
Parodia à rhapsodia sumpta 43
Parodiarũ personæ, quales fuerint 116
Παρόδων diuersæ rationes 46
Παροίνιος saltatio, species Ionicarum 71
Παροίνιοι epulonum tibiæ quare dicantur 81
Παροίνια ad cyathum carmina 134
Παρονομασίας species, allusio & inuersio 503
Παῤῥησία orationis duplex 337

Παῤῥησία quam effrænationem Tullius vocat figura 332
παρθένιοι dicti modi frugalissimi Laconum 72
Particulas encliticas vnam esse dictionem cum antecedente 511
Partium diuisio 35
Partium situs ac dispositio quo in genere constituenda 202
Pascua & Pascere vnde 44
Passer vnde dictus 55
Pastorale, vetustissimum poematis genus 15
Pastoralis carminis inuentum ad Persarum tempus refertur, ac de eius natalibus variæ fabulæ recitantur 17
Pastores quàm aratores antiqui magis 15
παστὸς quid sit 382
Pecus Latinis vnde dictum 63
Pedi, baculi pastoralis etymologia 18
Pedum exercitia antiquissima 64
Pedum inæqualitas vnde 140
Pegma ex argento in scenam productum à C. Principe 90
Pegmata Italis quomodo dicantur hodie ibidem
Pegmata in scena cur fierent ibidem
Pelopem verè Lydum fuisse 75
Pelopis sociorum sepulchra vbi extiterint ibi
Pentachordos Scytharum 127
Pentametrum catalecticum, Theopompeum dictum 167
πένταθλον dicitur de quinque certaminibus simul 95
Penthemimeris 140
Pentimeris 178
πεπλασμένοι hymni qui dicti fuerint 413
πέπλος 61
Peplum, amictus viris & mulieribus communis 52
Percontatio ἐξέτασις interrogationis species 514
Perculsio, siue κατάπληξις figura 335
Perfectio hominis politici in quo consummetur 228
Perfidiæ exitus qualis 271
περίακτοι machinæ cur dictæ 88
περιαυτολογεῖν propriè quid sit 409
περικοπαὶ versuum 46
περιεργία siue inepta affectatio, in omni scripto damnatur 414
Periodi genuina definitio 495
Periodicum carmen 197
περιπέτειαι quid Aristoteli designent 370
Periphrasis, Circumlocutio, figura qualis sit 346
περιστάσεις, circunstantiæ Aristoteli τὰ κύκλῳ 209
Permissio siue Concessio, ἀνταναγωγῆς pars 324
Persarum matrimonia non nisi vere ineunte legitima 389
Persarum rex quomodo quotannis saltare consueuerit 73
Persephate 23
Persii abstrusæ eruditionis ostentatio perstringitur 378
Persona in scena quid sit 49
Persona quæ nec apparet nec loquitur in proscenio 53
Persona Hermonij qualis 54

Persona à quibus possit laudari circunstantiis 417
Persona in scena quomodo veram imitetur 49
Personæ alicuius officium rarum quomodo depingendum 212
Personæ fictæ 213
Personæ quæ apparent in scena, sed nihil loquuntur 54
Personæ vera etymologia 50
Personæ pastorum quales ibid.
Personata facies quare nobis dicatur, quæ à Græcis προσωπεῖον & προσωπὶς 51
Personam rectè dici habitum fictũ qui veram imitatur 49
Personas à figura & colore præcipuè depingi 202
Personarum descriptiones ex AEneide Virgilij 209
Personarum quinque præcipuarum sua quique tribuuntur officia 46
Personarum distinctiones Comœdiæ quomodo fiant 49
Perspicuitas orationis quæ propriè sit 444
Persuasio quid sit 3
Persuasio finis est omnis orationis Philosophicæ, Ciuilis, Theatralis 3
Pes quid 138
Πίσκη veterib. pelles appellatas 63
Pescia quid 44
Pescia tergus pecuinum designari, quo pro amiculo vterentur antiqui 63
Petitio qualis esse debeat 396
Phæmonoẽ primam carmine Heroico esse vaticinatam 197
Phœnices gingradis tibiæ inuentores 78
Phæninda vocabulum vnde deducatur 73
Phæninda ludus pilæ ibid.
φαινομηρίδες Virginum vestes, quare appellatæ olim & earum origo 16
Phalanges Latinè quid sint 44
φαλὶς, locus quidam sic in scena dictus 86
φαλλικὰ τὰ, 44
φαλλὸς quid 43
φαλλοφόροι vnde dicti ibid.
φαλλοφόροι, mimi Sicyoniis dicti ibidem
φαλλοφόροι ab Ithyphallis quid differant 44
φαλλοφόρων poema, Baccho dicatum simul & celebritas ibidem
φαλλοφόρων celebritatis origo ibidem
Pherecrates 31
Philammon Delphicus primus ad aram patriam in Apollinis honorem choros disposuit 39
Philippi Macedonis intempestiua incontinentia 24
Philippi imperatoris ludi seculares, quanto apparatu celebrati 110
Philippides 31
Philoctetes & Telephus pannosi 72
Philosophi & poetæ cum oratore in materiis tractandis communitas 6
Philosophos ferreos & naturæ oblatratores insectatur Scaliger 268
Philoxeno Chori vetustiores 39

Philoxenus

Philoxenus legem Locricam in tibijs statuit 81
Φοινικὶς 62
Φωνητικοὶ versus qui 183
Φώπιγξ tibia Alexandrinorum 79
Φρυκτώριον locus in scena, seu specula, vnde dicatur 89
Phrygia tibiarum repertrix 77
Phryges tibiarum primi authores dici 75
Phrygia & Lydia, quia acutæ, luctibus adhiberi solitas 76
Phrygiæ harmoniæ impetus incitatior ibid.
Phrygijs modis ad insaniam redactos à tibicina quadam temulentos adolescentes ib.
Phrygum tibia & modus extra Græciam 75
Phrynichus 31
Phrynichus imperator Atheniensium quamobrem creatus 64
Φλύακες dicti mimi 43
Physiologia, pars prudentiæ poeticæ 286
Phytalmij cognomen Neptuno quare attributum, quandóque fuerit 102
Picardos & Franços in histrionica excellere 53
Πηκτὶς, instrumentum musicum duobus constans neruis 126
Pierus Macedo quare Musarum pater creditus: & iis nomina imposuisse 9
Pietatis vocis ambigua diuisio 231
Πήγματα vocarunt Græci aram, quæ in proscenio constituebatur 86
Πῆλυξ instrumentum ad psallendum 127
Πιληθῶναι Aristoteli 55
Πινακίδες saltationis genus ab instrumentis 66
Πινακίδας ad tibiam saltari solitam 71
Pindarum Niobes nuptiis Lydios modos accommodasse 76
Pinus Neptuno sacra quare putetur 102
Pinu Isthmionicæ quare coronatæ fuerint ibid.
Pithermum Teium Ionicæ in genere harmoniæ σκαιὰ μέλη inuenisse 71
Pithoclidem mixolydio grauitatem & incitationem Doricam addidisse 75
Pittacus μύλην cur laudarit 133
Pittacus Mitylenæus retiarij & mirmillonis inuentor 108
Plagios siue Plagialos tibia primùm ab Afris inuenta 79
Plagios siue plagialos vnde nomen acceperit ibidem
Plagios olim inflari solita quemadmodum nunc Germanica ib.
Planipedes mimi vnde 42
Plato reprehenditur quòd solam artem coquinariam medicinæ seruam fecit 206
Platonis sententia de exigendis Poetis è Rep. quomodo intelligenda 10
Platonis in Ione locus περὶ ῥαψῳδῶν 113
Platonis libros ineptiis ac spurcitia non carere 11
Platonis error 3
Platoni etiam damnari quòd quispiam deum putet nostri nostro-

rumue indigentem esse 231
Platonici Pythagoreorum libros ex coluere 292
Platonicorum de more & ecstasi friuola garrulitas 226
Plautus miscuit veteris Comœdiæ acerbitatem 32
Plauti licentia qua vsus in scribendis suis comœdiis 437
Plauti mos nouas res moliri 37
Plautum priscam acerbitatem fabulis suis adhibuisse 32
Plectrum à percussione, dictus radiolus quo musica instrumenta pulsabant 126
Plenitudinis & vacuitatis in versib. obseruationes 516
Pleonasmi species προσδιασάφησις, ἔμφασις 504
Plinij locus de tunicis tinctis è vaccinio Seruitiis Gallicis 51
Plinij tempore recitata vetus comœdia, non acta 32
Plutarchi locus de oraculo Argiuæ Telesillæ dato 10
Plutarchus taxatur, qui totidem dicat Musas, quot in Mnemosyne recensentur literæ 8
Pluto Aristophan. exempti potius Chori quàm omissi videntur 30
Πόκος Græcis vnde originem trahat 63
Ποδήρεις, vestes demissæ 61
Ποδισμὸς, à pedum motu dicta saltatio 68
Podium in theatris Latinorum 89
Podium imperatori & consulibus assignatam post Cæsaris dictaturam 86
Ποδομερεῖς versus qui 183
Poema esse quandam imitationem 201
Poemata inter se quot modis differant 13
Poematum nomina multa fasceatim posita 134
Poesis & Poema quid differant 13
Poesis cæteris artibus in rebus tractandis quid præstet 6
Poesis quæ nunc instituitur qualis sit 294
Poesis stilus qualis 2
Poesis quare sit appellata ibid.
Poeseos finis medius & vltimus qui ibid.
Poeseos totam vim duobus capitibus, docendo & delectando, absolui 285
Poesim naturæ imitationem esse 194
Poeseos vera materia quæ 13
Poeta quid ab oratore mutuatus sit 285
Poeta & docet & delectat 2
Poeta rerum imitator 3
Poetæ excellere cupienti quænam imprimis exequenda sint 285
Poetæ nomen παρὰ τὸ ποιεῖν naturæ prouidentia potius quàm hominem consensu impositum 6
Poetæ hoc ipsum quod ipsi sunt, alios quoque esse qui faciant 9
Poetæ quare à Platone ἑρμηνεῖς καὶ ὑπηρέται vocentur 10
Poetæ quare musas inuocent 11
Poetam non à fingendo sed à faciendo

ciendo versu nomen accepisse 6
Poetarum modi tres 10
Poetæ spiritu diuersi quomodo à Platone & Aristotele dicantur ibid.
Poetarum à professione genera tria 11
Poetarum lectionem qui damnant, ne in hominum quidem censu reponendos In præfat.
Poetica Romæ quo tempore primum cœperit 12
Poeticam velut alterum deum res videri condere, quas cæteræ scientiæ, quasi Histrio, narrant 6
Poeticam rem absque cantu nihilominus stare 7
Poetices definitio 13
Poetriæ & Sibyllæ quo loco habendæ 12
ποιητὰ nomen Musæ à faciendo, 7
ποιητὴς carminum, sicut Latinis Factor olei tantùm 42
ποιμενικὰ opilionum propria 16
ποιμὴν, παρὰ τὸ ποίᾳ μένειν omnem custodiam comprehendit ibidem
ποιμὴν pro opilione tantùm 42
πολεμικὸς modus tibiæ in Orthiis 81
Poli, cœli vertices, vnde dicti 420
πολιτείας nomen non rectè Latinè Rempublicam dici 425
Politiæ constitutio 261
Politiarum species 424
πολιτικοὶ versus qui appellati 180
Pollucem præter cæteros artem cestuum calluisse 63
Pollux & plerique alij perstringuntur in voce καλλαβίδες 55
πολυκέφαλος lex tibiæ 77
Polymnestus Colophonius 80
πολυμνήστια 81
πολυσύνθετον, Aceruatio quid differat ab συναθροισμῷ 314
Pomona numen Autumni 394
Pompa cum thensis pro deo cui fierent feria, pars in ludis primaria 104
Pompeius ebur in scenam transtulit 90
Pompeius aquam deduci per sedilia theatri curauit ibid.
Pompeius cccv. leones in ludis Romæ exhibuit 104
πομπεύειν quid sit 461
Populi appellatione interdum ciues tantùm, interdum plebem separatim designari 425
Populus tunicatus, pullatus 51
Popularis qualis esse debeat 274
πορευτικοῦ inuentor Diomus Siculus 20
Porticus additæ theatris ambitiosioribus, ornatus gratia cum columnis & peristyliis ac fastigiis 89
Porticus theatrorum 83
Portumnus 102
Potentiam quæ sit penes fœminas intolerabilem esse 242
Præcisio figuræ 344
Præfecti ordinum in theatro Romæ per cuneos dispositi 85
Præficarum cantiones quales fuerint 134
Præmia priscorum in certami-

nibus cantuum 18
Præscriptio, interpretatio, διορισμὸς, Finitio figura, 133
Prætextatoga, unde dicta περιπορφυρὶς à Græcis 33
Prætextatæ fabulæ origo ibid.
Prætores prætextati præerant ludis Megalensibus 104
Prandium unde dictum 24
Pratinæ poetæ Phliasij hyporchema 124
Praxillæ Sicyoniæ versiculos duos habes 134
Praxilleum carmen unde 158
Πρεσβύτης, quartus senex 54
Priapeum carmen 162
Primaria & veræ partes Comœdiæ quatuor 35
Principia rerum omnium duo 207
Principijs persona & oratio 274
Προαπόδοσις, connexio collationis 322
Προαύλια primus nuptiarum dies, latinè Despōsalia 383
Προαύλιον Aristotelis 77
Προαύλιον τὸ πρὸ τῶν αὐλείων 354
Proceleumaticus quid, & unde dictus 143
Προκελευσματικὸς versus 188
Προκείλιοι καὶ προχάροπες versus qui 189
Προλαβὴ Φωνῆς 310
Προσδιασμὸς figura qualis 341
Προεδρία, sedes iudicum in primo ordine 84
Professio cuiusque quæ sit 49
Profugus qua ratione rectè describebatur 272
Prolepsis species solis poetis peculiaris quæ sit 364
Πρόληψις, i. præsumptionis usus duplex 316
Prologus 37
Prologi personæ nihil cum fabula commune ibid.
Promethæis festiuitatibus quare nocturni ignis usus 107
Promissio figura 335
Προμνήστρια, Latin. Pronuba 385
Προμύθιον & ἐπιμύθιον locis distincta, pro fabulæ explicatione ponuntur 352
Pronomus Thebanus tibia primus ad harmoniam cecinit 77
Προοδὸς siue Προῳδὸς in Choris comicis 377
Proœmia & προαύλια poematum 134
Propemptikon poema quo modo fieri debeat 397
Propertius quo sensu usus sit voce Pancratij 93
Προφερνήματα, dona quæ vir sponsæ dabat, quòd eam deposito flammeo alloqueretur 386
Proportio quid sit 313
Proscenia & pulpitum oratoribus & legatis prouinciarum & sociorum assignata 86
Προσαύλιοι Arcades à vetustate appellati 423
Προσοδιακὸν carmen 395
Προσφατος puella 61
Προσῳδὸς post strophen cani solita 377
Προσῳδία quid ab hymnis differant 412
προστροδιακὸς καὶ Ἀπροσδιακὸς modi Laconum in saltando 72
Prosopopœia duplex 319
προσφορήματα 312
Prostatica persona 53
Πρωτα-

Πρωταγωνισταὶ in fabulis agendis, quis 53
Protasis non semper in primo actu, sed etiam in secundo: vt apud Plautum in Milite 35
προτέλεια, sacrificij genus nuptiale, & προτελεῖν 384
Proteus versus qualis 185
πρωτοδάκτου quis 84
προτρεπτικὸς Poematis species 399
πρῦμνον, πάρτονον, πρῶρον quid significent 414
Prouerbij etymologia 354
Prouerbij definitio, quam pro sua ponit Erasm. excutitur, & inepta iudicatur: substituitur ab ipso Scaligero melior 353
Prudentia quid 205
Prudentia Philosophis quis sit habitus, & vocis amplior significatio 286
Prudentiæ poetarum tria capita ibid.
Prudentiam inter morales habitus non ascribi 205
Prudens poeta quis meritò dicatur 286
πρύλις eadem Cypriis quæ Pyrrhicha 68
Psalterium trigonum 127
Psalterij & plectri usus durat hodie in Hispania ibid.
Ψόγου τε ἐπαίνου, τῶν κατηγορίων τε ἐγκωμίων διαφορὰ 409
Πτερονομεῖν Græcis unde sumptū 90
Πτέρυγες & πτέλειαι, poematum Simmiæ Rhodij poetæ, nomina 161
Πτηνὸν poema Phrynicho, siue Nicephroni 135
Ptolemæi milites Telestadem saltantes, Alexandrum Philippi fratrem interfecisse 72
Publius mimus salibus & dicacitate vniuersam facile Græciam superauit 43
Publius & Laberius in mimis excelluere 42
Publius Mimographus æmulus Laberij, sub Cæsare dictatore floruit 108
Publium Mimographum in Albano certasse falsò dici ibid.
Pudicitia quid sit 243
Pudor quid sit ibid.
Puella quum parit non prodit 54
Puellarum habitus quare ferè peregrinus 52
Pueriles tibiæ 80
Pugillatus quæ fuerit ars præcipua 92
Pugillatus ratio 91
Pugna & pugnus Latinorum unde dicantur 92
Pugnæ in arena, pars in ludis primaria 104
Pugnis primùm nudis Athletas certasse 92
Pulpita unde dicta 83
Pulpiti altitudo 89
Pulpiti partes duæ 90
Purgationem, sententiam, quamuis figuram admittant, non tamen per se esse figuras 363
Pylades in reprehendendo Hyla elogium 67
Πυλὶς ostiolum in scena, quale fuerit 86
Pyrrhicha lyricorum harmonia 125
Pyrrhicha ὠιδὴ saltatio 66

Pyrrhicha quæ laboriosior erat, quomodo à posteris facta mitior 68
Pyrrhicha apud cæteras nationes unà cum reliquis belli artibus desita, solis Lacedæmoniis perpetua fuit 68
Pyrrhicham non à Pyrrho dictam probatur 67
Pyrrhicham aptè saltasse in fabula Phrynichum 64
Pyrrhicham Scaliger repræsentauit coram Maximiliano Imperatore 68
πυρικὴ σφὰ τῆς πυρᾶς ibid.
Pyrrhichi Spartani fuisse inuentum Pyrrhicham, Aristoxenum dixisse ibid.
πυῤῥιχὴ saltationis nomen ab inuentore 66
πυῤῥιχιακὸν carmen 196
Pyrrhichius quid & unde dictus 141
Pyrrhichius 148
Pythagoras numerorũ auspicia unde deprehenderit 516
Pythagoreos, & Druidas, & Chaldæos non scripta edidisse, sed certo sacramento per successiones ἄγραφα 9
Pythagorica disciplina de Geniis 288
Pythia vetustate Olympiis anteibant 94
Pythia ab Amphyctionibus sub Eurylocho aucta 95
Pythia Apollini dicata esse in honorem cæsi Draconis, absurdum esset dicere 94
πυθικὸς νόμος, modi in honorem pugnæ Apollinis contra Pythonem 95
Πυθικοῦ νόμου partes quinque ibid.
Pythiorum origo quæ fuerit ibid.
πυτιλίζειν 94
πυτίλισμα apud Iuuenalem quid sit ibid.
Pythoni, quòd esset latro, Draconis cognomen inditum à maleficio 95
πῦξ & πύκτης Græcis, pugil, unde 98

Q

Quadrisyllabi pedes quare inuenti 142
Quæ præcipuè virtus nos ad cuiuspiam poetæ admirationem excitet 3
Quæstio, An Lucanus sit poeta, soluitur 12
Quæstio Horatij, Comœdia sitne poema, soluitur ibid.
Qualitas vocis in acuto & grauisono sita 7
Qualitas hominis posita in moribus & fortuna 49
Qualitatum species multæ 202
Quantitas dictionum duplex 516
Quantitatis vera diuisio 202
Quantitas in temporis tractu posita est 7
Quantitatis vitia duplicia 186
Quatuor certaminum proportio 91
Quatuordecim ordines scenæ propiores 83
Quinque certaminum primo inuentum quod fuerit 91
Quinque præcipuæ personæ ad peragendam fabulam constituuntur 48

Quin-

Quinquertionis vox unde sumpta 93
Quinquertiones à Latinis dici qui πένταθλον vicissent 93
Quinquagenis vetustiorum chorum constitisse 46
Quirinales ludi, qui & Romani, qui propriè dicti sint 104
Quintilianus notatur in voce ἐπιδεικτικοῦ 5
Quintiliani sententia falsa, qui simulationem χῆμα dissimulationem τρόπον putarit 358
Quintiliani locus, fessis & victis gladiatoribus aliam manum substitui consueuisse 109
Quintiliani sententia examinatur, quòd putet personæ, cui oratio attribuitur, habitum describi oportere 319
Quintiliani sententia de fine Oratoris falsa esse ostenditur 4
Quintiliani reprehensio de Finibus exactius tractatur 5
Quot modis fiat quominus dicendo quis non persuadeat 3

R

Ratio in mente humana quid sit 239
Rationem veram, posse scientiam falsam ex se parere 204
Rauoli versus 189
Reciproci versus 184
Reges Latini quales in scenam introducerentur 61
Regia mediam scenæ tragicæ partem occupabat 87
Regias, palatia, & turres scenæ in tragœdia tempore accessisse ibid.
Regibus diadema cum sceptro in scena datum 52
Reginæ quæ ornatu in scenam inductæ 61
Regum diademata sine sceptro introducebantur 52
Regum liberi armentorum custodiis apponi soliti 23
Reiectio cum detestatione 338
Religiosus quis 271
Reminiscentia à memoratione distinguitur 362
Remuria, festum à Remo, cui tum parentabant, postea Lemuria dictum 389
Remi unde dicantur 477
Repetitio figura 313
Repotia, Latinis unde alter nuptiarum dies dictus sit 388
Rerum diuisio 213
Rerum naturam in poesi non tam describi quàm attingi debere 278
Regum ordinem quomodo digesserit Plato 136
Rerum quæ in poemate cadunt, diuisio 201
Res brutæ in fabulis personæ ineunt rationem 49
ῥαβδωδοὶ cum scipionibus prodibant rubris, qui Iliadem profitebantur, quod signum cædium & cruoris 313
ῥαβδωδοὶ qui Vlysseam profitebantur, croceis prodibant scipionibus, quod eiusmodi colore exules designarentur ibid.
ῥαβδοῦχοι Græcorum qui Lati-

nis lictores 85
Ῥαβδοῦχοι interdum nominati fuere Olympici ἀγωνοθέται 101
Ῥαψῳδεῖν esse versuum ipsam commentationem 112
Rhapsodia officij nomen atque opera 111
Rhapsodiæ cognomentum an rectè Pisistrati inuentum putetur à cantu & sutura 112
Raphsodiæ per excellentiam cur Homeri carmina vocentur 113
Rhapsodos nominatos non solùm eos qui Homeri, sed etiam Sophoclis & aliorum recitarent versus ib.
Ῥαψῳδοὺς eosdem esse ῥαβδούχους nominatos, itémque ῥαβδωροὺς & ῥαβδωδοὺς ibid.
Rhapsodorum illustrium nomina ibid.
Rhapsodus actor imitationis 3
Rhesi Tragœdiam vnde fecerit Euripides, siue, vt putat Scaliger, Sophocles 112
Ῥίκνωμα fœda saltatio 71
Ῥίκνωμα apud Hispanos etiamnum abominando spectaculo exerceri 71
Ῥικνοῦσθαι Græcis quid sit 71
Rhodi insulæ ortus 424
Rhodiorum mos in celebrandis nuptiis 384
Rhyntonicæ fabulæ à Rhyntone 33
Ῥυθμὸς καὶ ἀριθμὸς 139
Rhythmi diuisio ibidem.
Rhythmus quid ibid.
Rhythmum quomodo Latini exponant 139
Romani in vicinorum mores paulatim abiere 33
Romani & Heluetij olim cornu ad prælia vtebantur 78
Romani ludi dicti, qui nihil haberent peregrini 104
Romani populi altus spiritus in libertate vindicanda 86
Romaniscarum palliolum 62
Roscia lex 84
Roscius Gallus histrio apud Latinos maximè personam excoluit 51
Rude donati qui propriè olim dicti fuerint 109
Rudis baculus gladiatorius vnde nomen acceperit ibid.
Rugæ aliquot in fronte adolescentis, iudicium optimè animi statuunt Physiognomones 55

S

Sacadas Argiuus primus choros docuit canere tribus modis 80
Sacerdotis nomine qui omnes comprehendi possint 252
Sacerdotum color albus in amictu 52
Sæculorum tria genera 15
Salire propriè quis sit motus 64
Sallustius historiæ pater appellatus 492
Sallustius in historia quanti faciendus sit, & quàm rectè de Catilina orsus fuerit 366
Sallustij locus, Psallere & saltare quàm necesse est probæ mulieri 64
Saltans persona 49
Saltare Latinorum vnde originem habeat 64

Salta-

Saltatio vegeti, acris & exercitati erat hominis ibidem
Saltatio quæ literarum formas referebat 72
Saltatio tacita vetustiss. 66
Saltationis definitio 64
Saltatio quare in honore fuerit olim 64
Saltationem ad militarem exercitationem plurimùm facere ib.
Saltatio ad pilam 73
Saltationis differentiæ & species pro argumentis fabularum 6
Saltationum duo genera apud Homerum 65
Saltationes Laconicæ quales pleræque fuerint 69
Saltationum nomina pro locorum temporum ratione 71
Saltationũ varia genera & nomina 66
Saltationis qui meminerunt authores 64
Saltationis diuisio & vocalis & tacita ibidem
Saltationum nomina varia à regionibus 71
Saltationis genera qui descripserint 64
Saltus à saltatione quæ differentia ibidem
Sambas tibicinis nomen barbarum 77
Sannyrio author prioris ætatis Comœdiæ veteris 29
Sapientis ac felicis Principis est, prohibere maleficia, quàm patrata potius punire 229
Sapphicum 197
Sapphicum genuinum quale ibid.
Sapphicus vetustus qualis fuerit 157
Sapphicus suauissimus ibi.
Sappho primùm Doricam grauitatem admiscuisse μιξολυδίῳ 75
Sappho plurima in amatoriis cantionibus 117
Sapientiæ pererudita definitio 203
Saraina 90
Sarcasmi militum hoste interempto 249
Sarcasmos, siue irrisio figura, vnde originem sumpserit 357
Σάθυ salacitas veteribus 47
Saturnalibus quietiora omnia exhibita 107
Saturnici versus qui 170
Saturnius versus vnde dictus 171
Saturnum in maleficiis & incommodis cur nominet Virgilius 291
Satyra ex Tragœdia prodiit 43
Satyra Tragœdiæ soboles 111
Satyram non à Satyra, vel lege, vel lance dictam 47
Satyræ species duæ à characteribus 48
Satyræ Latinæ non interserenda Græca 379
Satyræ qui Tragicorum versuum leges obtinuerint 47
Satyræ species à generibus carminum ib.
Satyræ species tres à ratione poematis ibid.
Satyram non esse Latinam totam vt quidam falsò putarunt ib.
Satyrarum species quot modis agnoscantur ib.
Satyri vnde nomen acceperint ib.

Satyri quomodo in proscenium prodierint 47
Satyri quare sago militari interdum introducti 63
Satyri idem qui Tityri 47
Satyri comites Bacchi ibid.
Satyri & Tityri comites Panis, vel Liberi Aeliano 20
Satyrum num reprehensorem esse oporteat 30
Satyrorum personæ 63
Satyrorum arma sive vænabula ibid.
Satyrorum ac mimorum propria actio cum saltatione 53
Satyrorum nomina, actus, facies 63
Satyros saltantes cur fecerit Virgilius in bucolicis 67
Satyricus ornatus 63
Satyricum poema quale 48
Satyrica carmina ludis addita Apollinaribus & Scenicis 106
Satyrographi inter se quo conueniant omnes quóque dissideant 378
Satyrographi tres, Iuuenalis, Persius, Horatius, stilum habent diuersum 379
Sbernia quid 62
Scæuola primus leonum pugnas dedit 104
Σκαὶ μέλη 75
Scalarum usus additus theatro 83
Scaliger coram imperatore Maximiliano Pyrrhicham σκιομαχίαν repræsentauit 68
Scaligeri parodia in Doletum 115
Scaligeri genius 293
Scaligeri consilium fuit inchoare atque informare poetam perfectum 218
Scamoni Sicinnis, ἀφ' ὃ τὸ σκινδᾶζ dicitur. addit Scaliger σκιρτᾶν 67
Σκάφη 38
Scazontes 194
Scazontes Iambici 150
Scena quid sit 38
Scena argentea 87
Scenæ actuum portiones minores 35
Scenæ comicæ media pars potentiorum ædes insignniores continebat 87
Scenæ satyricæ medius locus erat spelunca ibid.
Scenæ initium & finis quî fieri soleant 38
Scenæ appellatio unde sumpta ibid.
Scenæ partes alij aliæ 87
Scenarum facies quomodo tempore auctæ ibid.
Scenarum modus priscus atque etiam militaris 86
Scenici ludi Sibyllæ iussu pro bona valetudine restaurati 110
Scenici ludi certo nomine liberopatri peculiares erant 105
Scenici ludi à Theatralibus quid differant 106
Scenicus frè respondent Athenis ibid. Dionysia
Scenicorum nomen Megalensibus ludis communicatum ab umbraculis 105
Scepirum quid sit 51
Σχέσις ἡ ἕξις idem esse quod ἕξις 208
Σχήματα ἢ τρόποι 305
Σχηματισμοὶ, seu modi corporis varij 65
Σχοινικὸν tibiæ harmonia 81
Σχοινίζειν de poematibus Ionicis dici, παίζειν ποιεῖν ἔξω νόμου 131
Σχοινοκόπτης, locus isthmi à funcis nomen habens 102
Σκωπτροφόροι Galeno qui dicantur 55
Scientia aut verè & simpliciter est aut laxæ notione 3
Scientiæ finis quis 204
Σκινδαλοθρόν, instrumentum Lyricum τετράχορδον 126
Σκηνεῖν verbum militare 38
Sciras author fabulæ Italicæ 33
Scissio vestium apud veteres usitata 245
Σκολιὰ μέλη à Pæanibus nisi materia sive argumento differre 117
Σκολιὰ μέλη cum virorum fortium laudatione in conuiuiis cani solita 117
Scolia in conuiuiis recitandi tres ponuntur modi 121
Scolion de Admeto elegans 122
Scolion neutiquam pedibus aut numeris à Pæane differre 112
Scolii initium quod est apud Aristophanem in Vesp. habes ib.
Scolii nomen unde originem habeat variæ sententiæ ibid.
Σκολιὸν propriè à flexuoso ordine sicuti serpentum reptatio, quod non à proximo in conuiuiis, sed ultrò citróque exciperetur ib.
Scolion varijs argumentis adaptari 120
Scolion de Aiacis virtute 124
Scolion in nuptiis à discumbentibus lauro & myrto coronatis cani solitum 123
Scolio μέλος qui vicissent olim, poculo donabantur, quod à cantu ᾠδὸς dicebatur 120
Σκώπτ 69
Σκώπτ qui Latinis Asio, auis quadlis sit 71
Σκώπτ sive σκωμία progestu ib.
Scopulum, ἀφ' ὃ τὸ σκωπτὸν dici 470
Scytalia, pusilla fuit tibia 86
Scytalia tibiola ab exigui furculi similitudine dicta ibid.
Scythis nihil magis laudabile quàm carere mœnibus 402
Seculares ludi quibus & quomodo peragi soleant 110
Seculares ludi pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm constituti ibid.
Seculi nomine centum annorum spatium comprehendi, quo etiam hominis vitam constare putabant veteres ib.
Sedendo sapientiorem animam fieri 229
Sedatiores & statariæ Comœdiæ 34
Segmenta cæli quæ appellentur 421
Σειρῆτες è Libyæ tibijs canendi author 75
Semus Delius Phallophorici carminis author 44
Senarius catalecticus dactylorum nobilissimus 196
Senatusconsulto cautum, ne quis Romam Africanos leones portaret 104

Senatusconsultum de subsellijs, necui sedenti spectare licitum est 82
Senes in fabulis quales fingebantur 54
Senes cur comparationes faciant plurimas 147
Senilis ætas moribus ferè contraria adolescentiæ depingitur ibid.
Senium siue decrepitam ætatem à Comicis capularem vocari 50
Sententiarum modi duo 368
Sententiæ simul cum strophis absoluendæ 193
Sententiæ dicaces quando agi cœperint 33
Sepulturæ cur adeò prospiciant mortales 268
Sermo à serendo 476
Sermo est veluti animi portitor 1
Sermo quorsum datus 13
Sermonis regulæ 1
Sermonis ex amplificatione lex dicendi orta ib.
Sermonis ornatus ibid.
Sermocinatio quid à Prosopopœia differat 319
Sermocinatio quid sit 309
Serpentini versus quales 185
Serranæ tibiæ quales 78
Serui amictus 51
Seruis quare tunicula angusta & curta pro amictu fuerit ib.
Seruis intereße ludis Megal. cur nefas fuerit 105
Seruorum communium nomina 50
Sesquata quid 176
Seuthæ Thracis conuiuium apud Xenophontem, quid de saltatione contineat 72
Sibyllæ vatum numero habendæ 252
Sicinnis vnde dicta 67
Σικιννὶς lasciua in Satyris saltatio 66
Sicinnistæ qui dicantur apud Gellium 67
Σικιννοτύρβην modum tibiæ vocabant in ridiculis 81
Signa, tabulæ, & imagines in scena constitutæ 90
Sileni comites Bacchi 47
Sileni cantus 22
Sileno qualis tunica daretur 63
Silenum longißimis versibus Scaliger primus cecinit 148
Silenum quare Virgilius canentē finxerit res reconditæ atque cōpositæ sapientiæ 380
Σιλληνοὶ, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν 47
Σιλλὸς quid significet ib.
Silli Timonis 133
Σίμη saltationis nomen 67
Simicum instrumentum musicum 127
Σιμμείειον carmen quale 154
Simodi 131
Simonides apud Hipparchum maximo in honore habitus 113
Σιμὸς lateralis Galeni quid 41
Simplicitati opposita Amplificatio 316
Simulatio, & dißimulatio inter se quid differant 356
Singulares tibias impares dictas 79
Singularis tibiæ, eiúsque æneæ apud Tyrrhenos varius vsus 78
Sinistra scenæ comicæ pars humillimam quoque personam capiebat, aut fanum desertum, aut omnium vacua 87

Sinistra

Sinistrarum tibiarum appellatio, & earundem Ionica quare dicatur harmonia. 75
Sisyphus & Athamas Aeolo geniti 102
Sisyphus Isthmia instituit in honorem Melicertæ ib.
Situs loci quis sit, & quibus affectus conditionibus 421
Σπαρτοὶ vnde dicti Thebani 423
Species rerum quomodo in animos nostros subeant 304
Σφηνοπώγων 55
Σφηνοπώγων nuntius tragicus, qui & in Comicis 61
Σφήνωσις Galeno quid sit 55
Spondæus quid & vnde dictus 141
Spondiacæ tibiæ æquè distantia fuisse foramina 80
Spondiacis tibijs vtebantur veteres ad hymnos deorum ib.
Spondiacorum vsus 152
Spurij versus qui 186
Sobas saltationis genus 70
Soccus humilis erat 53
Societatis diuisio 228
Socios qua ratione vocet suos apud Virgilium Æneas ibid.
Socrates εἴρων quare dictus fuerit 356
Socratem duas vxores habuisse negatur 390
Socrates saltationi dedit operā 73
Socratis genius 292
Sodalitates perueterem esse rem 105
Solonis lex, luxuriam celebritatis nuptiarum reprimentis 387
Sontes primùm obiecti feris in Arena quo tempore fuerint 108
Sophoclis in Æschylum dictum lepidum 11
Σωρίτης 314
Σῶστρα, quæ seruatoribus darentur olim dicta 387
Sotadæ Maronitæ versus, fuga, obitus 131
Sotadeum carmen 184
Σωτήρια sacrificia 395
Stadium ccxxv. passus capiebat 93
Στάσιμα carmina quare dicta 117
Statariæ fabulæ quænam appellentur 34
Stellarum nec pares moles, nec paribus interuallis dißitæ 257
Stellata Neronis in theatro parapetasmata 90
Stesichorus inuentor palinodiæ 132
Stilus Satyræ qualis esse debeat 379
Stipem cogere nemini licuit, præter Ideæ matris familias, eásque iustis diebus 105
Στοιχεῖα quamobrem vocatæ sint literæ 70
Stoicorum de qualitatibus falsa opinio 202
Stoicorum sapientia ferrea exagitatur 239
Strabonis ex Ephori historia de Pythone sententia 95
Stratagema quid sit 237.251
Στρατηγήματα Græcis quæ dicantur
Strenam, quasi trenam quare interpretati sint prisci Latini 280
Strigilis & ampulla datur Parasitis apud Plautum 55
Strigosi versus 187
Στρόβιλος motus quis 66
Στρόβιλος vnde dicta saltatio 71

Suasio finis omnium orationum 5
Suasoria oratio quibus potissimùm nitatur argumentis 277
Summitas stili quid à venustate differat 465
Subselliis pro telo in spectaculis Romani, dum pugnant de loco rem agebant 82
Suetonij in Tiberio locus exponitur 33
Suidæ interpretatio, vt min⁹ apta de voce Parodiæ reiicitur 114
Superbia sæpenumerò fortem comitatur 267
Supercilia intenta consideratum hominem designasse 55
Supercilia corrugata diiudicantis erant ibid.
Superficies quid apud Iurisconsi significet 217
Superstitio quid sit 271
Συβώτια 17
Συγκεχυκῶς versus 147
Συγκυκίωσις coniunctio multarum rerum 317
Σύλληψις conceptio 345
Syllogismus quid sit 339
Syluæ quare nominata fuerint quædam Poematia 380
Syluarum cura quare ab Senatu Consuli iniuncta 21
Σύμμετρος mulierum vestis talaris 52
Symposium & Phædrum Platonis, censet Scaliger operæpreciũ futurum esse nunquam legisse 11
Σύναψις eadem quibusdam quæ συναθροισμὸς 314
Συναθροισμὸς coagmentatio ib.
Sypilus, Lydiæ mons 75
Syriacæ tybiæ proprium quid 77
Syrmata 61
Συρτὸς ibid.
Σύστασις, Tragœdiæ corpus totum fatale dicitur 370
Σύστημα in Choris Comicis quod ἐπῳδὸς Lyricis 377
Συζυγία modorum 76

T

Tabernariæ fabulæ vnde appellatæ 35
Τὰ διὰ πασῶν octo tonis constare 8
Talaris vestis mulierum qualis 52
Τάλαροι, qui & τάλασοι, vnde ταλασιουργοὶ 383
Talassio vnde deducatur variæ adducuntur rationes ibid.
Τὰ παρὰ θάλασσαν φοβερὰ, ἐρημίαι οὖσαι 279
Taurij ludi diis inferis consecrati sub Tarquinio Superbo 107
Taurij ludi vnde nominati ib.
Ταυτόποδες versus qui 184
Ταυτοποδία quid 143
Ταυτότης à palilogia quid differat 498
Tegumentum duplex 50
Tegumentorum cum ornatu appellationes ib.
Tegumenta simplicia ib.
Teleclides 31
Τέλειον carmen quod 177
Τέλειος quare dictus Iupiter 384
Τέλος veteribus quamobrem γάμον designarit 384
Τέλειον sacrificium & dies nuptiarum ib.
Telesia de salto vnde dicta 68

Tele-

Telestes saltator Aeschyli 65
Telestæ Selinuntij versus super harmonia Phrygia lepidissimi ponuntur 76
Telus tibicen Alcmani poetæ 76
Temperantia cæterarũ virtutum mater 205
Temporis descriptio 219
Temporis qualitates diligenter obseruandæ 220
Temporibus xxx. longissimi versus tractum cohiberi, falsum esse 167
Tenor pro elatione vocis aut depressione 516
Terentianæ puritatem orationis & artem summam, qui factum sit vt multorum Comicorum facetijs postponerent veteres 375
Terentij locus in Eunucho expositus 32
Terentius quàm Plautus cur pluris à nobis hodie fiat 375
Teretes versus qui 180
Τερπάνδριος citharæ modus 126
Tersus stilus quis dicatur 460
Τετράκωμος militaris, Herculi sacra saltatio 68
Τετραλογία σατυρικὴ, à quatuor festiuitatibus dicta 35
Tetrameter quid 146
Τετραοιδὸς modus citharæ 126
Τετράωροι & τετρίπποι Græcis, quadrigæ Latinis 94
Θάλαμος, cubiculum nuptiale, vnde Græcis deductum 381
Thaletæ Gortynij seculum 80
Thaletis sententia, qui aquam omnium rerum elementum profitebatur 34
Θαυμαστὶς 66
Theatrales leges Romanorum variæ 84
Theatralis saltatio dicta ad differentiam vulgaris 66
Theatri partes accessoriæ 90
Theatri ambulatorij Thespis author 82
Theatri partes 83
Theatri Romani, quod M. Scaurus Ædilis faciendum curauit, descriptio 82
Theatri figura qualis ibid.
Theatrum vnde dictum 81
Theatrum Athenis è lapide structum, quum antea sublicium fuisset 82
Thebanis assignatur inuentum tibiarum ex ossibus ferarum 79
Theocles, Elegorum author 129
Theodoricus Gotthorum rex, vniuersum vsum gladiatorum sustulit 109
Θεολογεῖον sublimis locus in theatro sine machina, si quando numen aliquod introducebatur 89
Theologia prudenti poetæ necessaria 286
Theophrastus ab anicula Athenis agnitus, & appellatus peregrinus 55
Θεοπνεύστων poetarum duo genera 11
Theopompus 31
Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς à machinis scenicis ad prouerbium rerum de-

ſpheræarum trahitur 88
Θεὸς λὸγο μηχανῆς *Tragœdiæ proprius* 2.
Θερμαυστρὶς 66
Θερμαυστρὶς *duplex* 67
Theſei ſaltatio quare γέφυρος *vocata* 69
Θέσις *ſoni demiſſio* 76
Θεσμοφόρια *quare acta Cereri* 81
Theſmophoria, ſacra Cereris ſine ludis cum pompa 103
Theſpiades Muſæ vnde nuncupatæ 9
Theſpijs oppido Bœotiæ primum cecinisſe Pierum ibid.
Theſpis penſilium Scenarum in plauſtris circumactarum, repertor 28
Theſſalas mulieres nudas ſaltaſſe cum διαζώστραις 72
Theſſali Æolenſiũ integerrimi 74
Theſſalos à Dorienſib. Æoli auſpicijs & ductos & dictos eſſe ibid.
Thenſa quid ſit & vnde dicatur 107
Θηκάτιος *modus tibiarum apud Argolicos* 81
Θυλὰς αὐλὸς *vnde dicta* 79
Θύσανος, *vnde* 476
Thraciũ nos & dexteritas in ſaltando 72. Θρῆνοι 426
Threni, lugubres cantus 128
Θυρὰ διπλῆ καλὴ 63
Thymelici 74
Thymelici in Orcheſtra. In proſcenio tibicines cum Choro conſtituti 39
Θυμὶς: *à ſacrificijs vocatur area theatri, alijs Θυμὸς* 86
Θυμοειδὴς, *tibiæ modus qualis* 81
Thyrſus quid ſit 48
Thyrſi & coni quare Satyris tribuerentur 63
Tibia dextræ & ſiniſtræ quare ſint appellatæ 79
Tibia & Sambuco emedullata 79
Tibiæ eburneæ 78
Tibiæ arundineæ qui fierent 78
Tibiæ nuptiales cur binæ inæquales impares 80
Tibiæ Aſtrorum Nomadum in paſcuis equarum vſus, materia & modus 20
Tibiæ ſiniſtræ 79
Tibiæ dextræ ib.
Tibiæ ex aſinorum oſſibus atque argento 78
Tibiæ ex aquilarum & vulturum oſſibus apud quos populos vſus fuerit ibid.
Tibiæ nomen apud Latinos vnde 79
Tibiæ ſpondiacæ 78
Tibiam ex hederaceis internodijs multiformem excogitaſſe Oſiridem 79
Tibia ex lauro qualis fuerit in Africa ibid.
Tibiarum ac modorum duplex ratio 74
Tibiarum partitio à ſeculis 80
Tibiarum inuentores plures recenſentur 77
Tibiarum differentiæ ab ætatibus & ſexibus tres 80
Tibiarum genera 77
Tibiarum differentiæ à ſonis 80
Tibiarum nomina varia, à multiplici vſu ipſarum ibid.
Tibicẽ in Comœdia loco Chori 38
Tibicines, citharœdi cum cithariſtis ſic in Pythia introducti 95
Tibicines verſus qui 179
Timocreontis Rhodij ſcolion in vituperationem Pluti 121
Tireſiæ reticulum quale 62
Titulus & honor idem 37
Titulus quid ſit, & quod ſit eius etymon ib.
Titulum non à tutando, ſed ἀπὸ τοῦ τίειν καὶ τίω τιμὴν *dici* 434
Tityrmus, & Tityri vnde dicti 20. *Tityrus priſcis Æolenſibus capella ſonat* 47
Tityri Liberi patris ſocij & miniſtri ibid.
Τὸ δύ ἀχαὲς ἠὺ ἀκμὴ *in Epiphonematis* 457
Togatæ fabulæ 33
Toni veteres cõmunes tribus modis, Dorio, Phrygio, Lydio 80
Torebum quare legatur authorem fuiſſe Lydiorum modorum 75
Trabeatæ fabulæ 33
Trabeatæ comœdiæ ibid.
Τὸ τὶ ἦν εἶναι *quid vocet Ariſtoteles* 407
Τραχεῖς *in verſus* 189
Τραχυτησμὸς 66
Tractatio ſiue διατύπωσις *quid ſit* 307
Tractatio à Demonſtratione quid differat 309
Τραχὺ ornatus ſatyricus 63
Tragici ornatus veteres 62
Tragœdiæ etymologia 28
Tragœdi: ſententijs quaſi columnis, ac pilis quibuſdam fabricæ illius fulcienda 368
Tragœdia neque argumẽtum neque prologum ſeparatum habet, ſed in perſona ad fabulam pertinentem 36
Tragœdia & Comœdia in quibus vnum ſint aut differant 27
Tragœdia non inuenta, ſed exculta priùs quàm Comœdia 26
Tragœdiæ primus author quis fuerit pro comperto non habetur 28
Tragœdiæ conficiendæ ratio 368
Tragœdiæ proprium nequaquam eſſe, vt exitus ſit infelix, modò intus ſint res atroces 367
Tragœdiæ vetuſtas 25
Tragœdiæ membra ex Ariſtotele 46
Tragœdiæ quomodo delectent 373
Tragœdiam ſcripſit Callias, nomine Grammaticam 34
Tragœdiam Comœdia vetuſtiorem non eſſe 25
Tragœdiarum Species à loco argumentorum generib. diuerſæ 34
Tranquilli error, qui Troiam ludum Pyrrhicham fuiſſe ſaltationem putet 104
Tranquilli locus de voce præconis, inuitãtis populum ad eos ludos quos nemo vidiſſet nec viſurus eſſet 110
Tranſlatio ſiue metaphora quid ſit 321
Tranſlatitium ſtatum ad coniecturalem referri poſſe 6
Trapezitæ nomen 50
Trapezuntius Hermog. imitator traducitur 445
Traſymachum ante omnes numeroſam feciſſe orationem 285

Trebatius auro *ſcenam* ornauit 90.
Tribus vnde dictæ 39
Tribrachus quid 142
Τριχορία vnde conſtet 41
Τριχορίας *Tyrtæus* author ibid.
Τέτραπους, dictio quæ dicatur 76
Tritici & *Panis* voces *Heroici* non eſſe carminis, ſed pro eis *Cererem* poni à *Virgilio* 477
Τετράστυς 46
Τετραστάτης *Chorus* 41
Trochæus quid & vnde dictus 141
Τετράσημος & ὀξὺς modi citharæ, à celeritate temporum dicti 126
Trochaicus verſus 151
Troia, ludi genus diuerſum à *Iuuenalibus* 111
Troia ludus 69
Troia & *Caſtrenſes* ludi quare celebrati fuerint 103
Tropus quid ſit 496
Tunicatæ Comœdiæ 33
Turbulentæ Comœdiæ 34
Turni oratio quo ſit facta artificio 282
Tydeus heroum minimus ſtatura 53
Τυμβαίνοι *Galeno*, qui ad tumulos modos facerent 67
Tyndaris Siciliæ pagus 17
τύπος propriè *Græcis* quid ſit 307
Tyranni perſona & oratio qualis effici debeat 274
Tyranni & principis boni differentia 229
Tyrtæi carmina quomodo concinuerint priſci *Lacedæmonij* 69

V

Vafrities quemadmodũ rectè deſignari poſſit 269
Valerij Martialis epigramma de *Gaditana* intelligendum 72
Varietas orationum apud *Virgil.* 224
Varietas carminum à membris 117
Varietati imprimis ſtudendum *Poetæ* 226
Varronis error 139
Varronis lapſus in etymo *Comœdiæ* 25
Vatum obſeruationes 252
Vehementia orationis in quo conſiſtat 489
Venationes Circenſibus vt & *Caſtrenſibus* ludis edi ſolitas 106
in *Venatu* loqui neutiquam fauſtum putatur 15
Venetias ex aliarum vrbium ruinis conditas eſſe 423
Venus, numen idem gaudiorum atque amorum 16
Venuſtas quæ *Græcis* χάρις, quid à pulchritudine differat 446
Veræ & ſimplicis ſcientiæ definitio 3
Verba alata cur nominet *Homerus* 9
Verbenas aris *Apollinis* imponi ſolitas 86
Verborum ornatus duplex 439
Verborum grandium ac ſplendidorum obſeruatio ex *Virgilio* pag. 468
Verborum prolixitate aut breuitate, qua ratione vti deceat *Poetam* 515

Veritas

Veritas in dicendo quotuplex, & quæ ſit 3
Verſificatores à *Poetis* quid differant 7
Verſus quid 145
Verſus σωρὰ πρωτοῖ 148
Verſus σωρεζυγῶσι 147
Verſus perfecti qui vocentur 179
Verſus χιλίαμβοι 150
Verſus Cn. Martij 103
Verſuum genera 145
Verſus vnde dictus 144
Verſus conſtans vnica voce 148
Verſus πανσεσυμβοι qui 147
Verſus maximus quare τριακοντάπηχυς dictus 192
Verſus, qui omnes in ſe orationis partes complectitur 178
Verſus illibati qui à *Grammaticis* dicti ſint 177
Verſuum nonnullorum apices quare plus marginis occupent 175
Verſuum ſecunda diuiſio à partiũ genere ſumpta 146
Verſum in verſum poſſe mutari 200
Veſtalibus contra *Prætoris* tribunal locum in theatro dedit *Auguſtus* 85
Veſtes prytanicæ 86
Veſtium colores 52
Veteranis emeritis *Alexander* primas ſedes in ſpectaculis aſſignauit 85
Veteris & nouæ comœdiæ differentia 31
Vetulæ veſtis cæſia, id eſt cinerea 52
Vetuſtas poetices 9
Vinum anima conuiuiorum 81
Virgæ in manus agentium fabulas vnde ſumptæ 51
Virgilius ſolus dignus nomine poetæ 208
Virgilius poetarum rex 251
Virgilius in tota ſua *Æneide* quam diſponendi rationem ſecutus ſit, docetur 365
Virgilij eruditio non affectata 290
Virgilij ex *Catulli Epigrammate* parodia 115
Virgilij ψηφοφῶς, quibus auditorem quaſi præguſtatione allicit ad epulas, ſumma prudentia 290
Virgilij inſtitutum quod fuerit in tota *Æneide* 228
Virgilij ornamenta varia in deſcribendis cædibus 225
Virgilianæ poeſeos ἐνέργεια 294
Virtutes quatuor poetæ 286
Virtutem ſibi ipſam & pretium & præmium eſſe 229
Virtutum corporis diſpoſitio, quæ cuique certamini apta 93
Vis maxima poetis quæ ſit 83
Vitia verſuum à quantitate 186
Vitia qualitatis duplicia 189
Vitium figuræ 191
Vmbracula pro caſis & locis actorum excitata, ſcenas *Græci* vocant 83
Vocem nam in plures pedes diſſe 138
Voces, notas animi eſſe 140
Voluptas quid ſit 402

Votum

Vot iui ludi qua occasione, quóve instinctu celebrari soleant 109
Votiuis ludis palmæ datæ victoribus, itémque populo epulum ab Ædilibus 110
Vox, aer est motus 7
Vrbana multitudo qualis 240
Vrbem constituendam aut iam constitutam quemadmodum describi oporteat 259
Vrbem quemadmodum à situ & aliis commodis, siue in plano siue ea in edito sit loco constituta laudare possis 401
Vrbis alicuius situs quibus potissimùm laudetur causis ibid.
Vrbis Encomion quibus explere possis habes 422
Vrsum in Numidia nullum reperiri putant quidam 105
Vulcanalibus in ludis quare nocturni ignis vsus 107

Ξ

Ἰφισμὸς 65
Ξύλου παρόληψις 66
Ξυστὶς amictus species 62

Υ

Υἱὲς ἰατρῶν, loquendi modus apud Græcos vnde fluxerit 9
Ὑγρὰ, quare saltatio Persarum propria vocata fuerit 69
Ὑπόβατον quid sit, & vnde nomen 508
Ὑπομιξολύδιος ἁρμονία 75
Ὑπορτέλειοι tibiæ dictæ 80
Ὑποβολὴ figura qualis 506
Ὑποκρίμενον Græcis quid 11
Ὑπογύπωνες saltatores qui 571
Ὑποδώριος modus ac tibia quæ dicta 74
Ὑπόρρυθμον quid & quare 192
Ὑπόθεσις quid à θέσει differat Oratoribus 432
Ὑποτύπωσις quid sit 308

Ζ

Zelotypiam in fœmina extremum supremumque affectum 242
Ζηλοτυπίας etymologia & definitio 264
Ζυγὰ Chori 39

FINIS.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SALAMANCA